

PAVLI QESKU

**RIPUNIM
FJALORSHQIP-ANGLISHT
ME SHQIPEGJITHËMBARË
GEGE E TOSKE
ARBËRESHE, ÇAME E KOSOVARE
MBI 176 000 NJËSI**

**REVISED EDITION OF
COMPREHENSIVE
ALBANIAN-ENGLISH DICTIONARY
GHEG AND TOSK
ARBËRESH, CHAM AND KOSOVAR
OVER 176 000 ENTRIES**

**EDFA
2016**

Renditja e fjalësit - alfabetike pa përjashtim.

Fjalori përmban

- fjalë të sferës aktive e pasive, të përdorimit të përditshëm e të stileve të larta të ligjëritimit, si dhe vulgarizma e zhargonizma;
- krahinorizma gege e toske, arbëreshe, çame e kosovare;
- terma shkencore nga një shumësi fushash;
- shkurtime e shkurtesa të reja e plaka apo historike;
- emra gjeografikë me emrat e njerëzve dhe mbiemrat e prejardhur prej tyre, jo për të sjellë një listë të plotë.

- emra nga mitologjia ilire, greko-romake, indiane, nordike, kineze, sllave etj.;
- mbi 40 mijë sinonime dhe përcjellje te fjalë të ngjashme;
- shkurtime emrash të përveçëm njerëzish (*ku shpesh del qartë prirja për shuarjen e dallimeve midis emrave nga burime fetare të ndryshme si Nik (Nikollë dhe Fisnik), Koli (Nikollë dhe Sokol).*

Trajtat amerikane të drejtshkrimit nuk shënohet veç në këtë fjalor, pasi dallimet midis tyre dhe trajtave të anglishtes britanike janë të pakta e të thjeshta.

Disa ndryshime themelore të drejtshkrimit në trajtat **britanike/amerikane**

aetiology/etiology
 automatise/automatize
cancelled/canceled
cancelling/canceling
 catalogue/catalog
 centimetre/centimeter
 centre/center
 colour/color
 combatting/combating
 dialogue/dialog
 enrol/enroll
 equalisation/equalization

fulfil/fulfill
haemoglobin/hemoglobin
 honour/honor
 instalment/installment
 instil/instill
 kidnapped/kidnaped
 labour/labor
 oesophagus/esophagus
 systematise/systematize
 theatre/theater
 traveller/traveler
 travelled/traveled
 worshipped/worshiped

Shqiptimi i shqipes/Albanian pronunciation

a [a] (open vowel) - **art** [art]
b [b] - **botë** ['botə]
c [ts,tz] as in **tsar** - **çak** [tsak]
ç [tʃ] as in **church** - **çam** [tʃam]

d [d] - **ditë** ['ditə]
dh [d] as in **this** - **dhëmb** [ðəmb]
e [e] (front vowel) - **emër** ['emər]
ë [ə] (back vowel) as in **earn** - **ëndërr** ['əndər*]
f [f] - **forcë** ['fortsə]
g [g] - **grua** ['grua]
gj [gʲ] (semiliquid, palatal consonant)
as in **judge** - **gjuhë** ['gjuhə]
h [h] as in **home** - **hap** [hap]
i [i] (front vowel) - **iki** ['iki]
j [j] (soft palatal) as in **young** - **jap** [jap]
k [k] - **kap** [kap]
l [l] (weak) as in **like** - **lab** [lab]
ll [l*] (strong) as in **all** - **llërë** ['l*ərə]
m [m] - **mik** [mik]
n [n] - **nuse** ['nuse]
nj [ɲ] (palatal) as in Spanish **niño** - **njeri** [ɲe'ri]
o [o] (front vowel; rounded lips) - **orë** ['o:rə]
p [p] - **prind** [prind]
q [tʃ] (very soft, palatal) - **qesh** [tʃeʃ]
r [r] weak **r** - **rini** [ri'ni]
rr [r*] strong rolled **r** - **árrë** ['ar*ə]
s [s] - **send** [send]
sh [ʃ] as in **shoe** - **shtëpi** [ʃtə'pi]
t [t] (dental consonant) - **takë** ['takə]
th [θ] as in **think** - **thirrje** ['θir*je]
u [u] (rounded lips) - **urim** [u'rim]
v [v] - **vete** [v'ete]
x [dz] - **xixë** ['dzidzə]
xh [dʒ] as in **joy** - **xham** [dʒam]
y [y] (front vowel; rounded lips) as in French **étude** - **yll** [yl*]
z [z] - **zanore** [zan'ore]
zh [ʒ] as in **pleasure** - **zhurmë** ['ʒurmə]

SHKURTIME - Abbreviations

A arbërishte - Arbresh

Ç çame - Cham

G gege - Gheg

J krahinore të Shqipërisë Jugore - Southern Albania vernaculars

K krahinore të trevave të Kosovës - Kosova vernacular

aero aeronautikë

afr afrikan(e)
am amerikan(e)
anat anatomi
ang anglisht; nga anglishtja
ant antikitet, lashtësi; antike, e lashtë
antro antropologji
ark arkitekturë
arkeo arkeologji
art art; pikturë
as asnjans
asir-babil asiro-babilon(e)
astr astronomi
aus-oq australiane-oqeanik(e)
aut automobil(izëm)
av aviacion
az aztek(e)
bio biologji
bis bisedor
bot botanikë
bujq bujqësi; vegla (mekanikë) bujqësore
det detari; lundrim
dëshir dëshirore
dipl diplomaci
drejt drejtësi
dëft përemër dëftor
dëshir dëshirore
dhan dhanore
egj egjiptian(e)
ek ekonomi
em emër; si emër
ent entomologji
etn etnografi
euf eufemizëm
f femëror
farm farmaci; farmaceutikë
fet fetar(e); teologji; teologjik(e)
fëm fëmijërore; e folme e fëmijëve
fig figurativ; përdorim i figurshëm
fil filozofi
fin financë
fiz fizikë
fizio fiziologji
fj ndërm fjalë e ndërmjetme
fj u fjalë e urtë
fjalëform fjalëformim; fjalëformues(e)
folk folklor
fot fotografi
fr frëngjisht; nga frëngjishtja; i (e) Francës
gr grek(e); i (e) Greqisë
gr-rom (lashtësia) greko-romake

geo gjeologji
geod gjeodezi
geog gjeografi
geom gjeometri
germ gjermanisht; gjermanik(e); gjerman(e)
guh gjuhësi
habit habitore
hek hekurudhë
hidr hidroteknikë
hind hindu
hist histori
ind industri
inf informatikë
inv jokërbishtorë
it italisht; nga italishtja; i (e) Italisë
jap japonez(e); i (e) Japonisë
jokal jokalimtare
kal kalimtare
kallëz kallëzore
kallëzues kallëzuesor; përdoret si kallëzuesor
kelt keltik(e)
keq keqësues
kim kimi
kin kinematografi; film
kn kinez(e); i (e) Kinës
kopsht kopshtari
kr thj e e kryer e thjeshtë e
*krahin**krahinorizëm
kryes kryesisht
let letrare(e); prozodi
libr libror(e)
lidh lidhës
lt latin(e); nga latinishtja
m mashkullor
mat matematikë
mb mbiemër; përdorim mbiemëror; si mbiemër
mek mekanikë
met metalurgji, përpunim i metaleve
meteo meteorologji
min minierë; industri minerare; mineralogji
mit mitologji
mjek mjekësi
muz muzikë; muzikologji
ndajf ndajfolje
ndërt ndërtim
nord nordik(e)
num numëror
nj njëjës; vetëm njëjës
onomat onomatope
orn ornitologji

pacak përemër i pacaktuar
pandr fjalë e pandryshueshme
paleo paleontologji(ke)
parafj parafjalë
parasht parashtesë
pasth pasthirmë
pashq i (e) pashquar; vetëm në të pashquar
pavet pavetore
përb përbuzës(e)
përd përdorim (*mbiemëror, kallëzuesor, ndajfoljor*); përdoret si
përem përemër
përf përforcues(e)
përk me përkëdheli
pës pësore
pj pjesëz
pjes e pjesore e
poet poetik(e)
pol politik(e); politologji
prapasht prapashtesë
pron përemër pronor
psik psikologji; psikanalizë
pyet pyetës(e)
radiotv radiotelevizion; radioteknikë dhe televizion
rus rusisht; rus(e); i (e) Rusisë
rresht numëror rreshtor
rrjedh rrjedhore
sll sllav(e); sllavisht
sp spanjisht; spanjoll(e); nga spanjishtja; i (e) Spanjës
sport sport
sh shumë; vetëm shumë
shak shaka
shar sharje
shkurt i shkurtim i; trajtë e shkurtuar e; shkurtesë
shpr shprehje
shq trajtë e shquar; vetëm e shquar
shtyp shtypshkronjë
tall tallje
teat teatër
*tek*** teknikë; teknologji
tek inf teknologji e informacionit, informatikë
teks tekstile; industri tekstile
tr shk trajtë e shkurtuar
treg tregti
them numëror themelor
thirr thirr(e)
urdh urdhëror(e)
ushq ushqime; gatim; industri ushqimore
usht ushtarak(e)
vet përemër vetor
veter veterinar

vetv vetvetor(e)
vjet i (e) vjetruar
vulg vulgar(e)
zool zoologji
zootek zootekni
zyr zyrtar(e)
zharg zhargon(izëm)

* *krahin* përkime krahinorizmash gege e toske

** *tek* mbulon fusha të shumta të shkencave dhe zejeve

RIPUNIM

SHENJA

• ndan temën nga mbaresa:

fjal•ë a; fajk•úa ói; fukar•á ái

besúesh•ëm (i) me (e)

lër•ój; bashk•óhem

la•j; ble•j; mbërrí•j; fry•j

♦ ndan kuptimet a përdorimet e fjalës:

acarúar (i e) mb ♦ Tense; aggravated; exacerbated. **Gjendje e acaruar** tense situation. ♦

Irritated; embittered. ♦ Inflamed (*wound*); chafed. ♦ Nettled; peeved.

>shënon sinonimí ose e përcjell pëdoruesin te një fjalë tjetër:

fark•ój¹kal ♦ >**FARKËT•OJ**.

maz i m G >**MËZ I**.

Shifrat romake I, II etj. shënojnë kategori gramatikore:

dën•ój¹ I kal ♦ To condemn; to sentence; to convict; to find (*s.o.*) guilty. ... ♦ To condemn; to disprove; to reprimand. ♦ To punish; to chastise. ... **II jokal krahin, veta III** To be dry (*of a stream, etc.*); to go dry (*of a cow, etc.*).

Shifrat arabe mbishkrim shënojnë homografe:

a¹ lidh ♦ Or. **Shpejt a vonë** sooner or later. ...

a² pj ♦ **pyet** Do; is; have; will; shall. ...

a³pasth A; ah; oh. A, po! oh, yes!...

BURIME

Këto titujpo i rendit sipas alfabetit, kurse sipas vlerës në krye vjen fjalori i Mehmet Elezit dhe fill pas tij fjalori drejtshkrimor i **Ali Dhrimos**dhe Rami Memushajt.

Albanian English Dictionary, Edited by **Leonard Newmark**, Fjalor Shqip - Anglisht, albin, TIRANë 2000

Ali Dhrimo - Fjalor Gjermanisht-Shqip Albanisch-Deutsches Wörterbuch, Rreth 50 000 fjalë, Botime INFOBOTUES, Tiranë 2005

Ali Dhrimo - Rami Memushaj - Fjalor Drejtshkrimor i Gjuhës Shqipe, INFOBOTUES, Tiranë 2011

Benedikt Dema - Fjalor Fjalësh të Rralla të Gjuhës Shqipe, Përgatiti Dom Nikë Ukgjini, Botimet Toena, Tiranë 2005

D. Nikoll Gazulli - Fjalorth i Ri, Fjalë të Rralla të Përdoruna në Veri të Shqipnis, Botime Çabej 2005

Dr. H. Baric - Fjalor i Gjuhës Serbishte ose Kroatishte dhe i Shqipes, I, II, Shtëpia Botuese e Akademis Jugosllave, Zagreb 1950

Edmond Tupja - Fjalor Erotik i Gjuhës Shqipe, Botim i pasuruar, EDFA 2010

Ferdinand Leka dhe Zef Simoni - Dizionario Albanese-Italiano, Fjalor Shqip-Italisht, (Botues) Çabej-Besa, 1996

Fjalor i Termave të Ekonomisë së Transportit Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 2002

Fjalor i Termave Themelore të Mekanikës, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë, Shtëpia Botuese "Shkenca", Tiranë, 2002

Fjalor Politik, Ian McLean, Përkthyer dhe Përshtatur nga Zef Simoni, Shtëpia e Librit & Komunikimit, Tiranë 2001

Gaetano Gerbino - Fjalori Arbërisht-Italisht i Horës së Arbëreshëve, Palermo 2007, ripunim shkurt 2010

Mbledhës të Folklorit, Vëllimet 1 - 9, Botime të Institutit të Kulturës Popullore të Akademisë së Shkencave të RPSH

Mehmet Elezi - Fjalor i Gjuhës Shqipe, Rreth 41 000 fjalë që nuk gjenden në FGJSSH, Enti Botues "Gjergj Fishta", 2006

Miço Samara - Fjalorth Krahinor me Fjalë Shqipe, Shtëpia Botuese "Mësonjëtorja", Tiranë 2005

Muzafer Xhaxhiu - Fjalor i të Folmes së Gjirokastrës, Dajti 2000, Tiranë 2010

Niko Qafëzezi - Fjalor i Bujqësisë: Shqip, Latinisht, Italisht, Rusisht, Shtëpia Botuese "8 Nëntori", Tiranë, 1978

Preng Cub Lleshi - Faqe nga Visari Leksikor i Mirditës, version elektronik

Prof. Dr. Dhimitër Dhora - Fjalor i Kafshëve të Shqipërisë, Latinisht-Shqip-Anglisht, Botimet "Camaj-Pipa", Universiteti i Shkodrës "Luigj Gurakuqi" Fakulteti i Shkencave të Natyrës Departamenti i Biologji-Kimisë

Rahim Gjika - Fjalor Anglisht-Shqip i Mjekësisë, Shtëpia Botuese "8 Nëntori", Tiranë, 1978

Pavli Qesku - Fjalor Anglisht-Shqip, 125 000 fjalë, EDFA 2002

Pavli Qesku - Kartoteka vetjake e vjeljeve 1990-2012

Në Internet*

Acronyms <http://www.lanl.gov/tools/acronyms/>

Albanian - English Cruiser Dictionary

All Reference Libraries Apple Inc. 2005-2007

Apple Desktop Dictionary and Thesaurus

New Oxford American Dictionary, Oxford American Writer's Thesaurus, Apple Dictionary, Wikipedia - English Version 2.1.3 (80.4), 2005-2009

Botanic Dictionary <http://davesgarden.com/guides/botanary/>

Botanical name to Latin name <http://www.backyardgardener.com/names/latin>

Britannica Online Encyclopedia <http://www.britannica.com/>

Cambridge Dictionaries <http://dictionary.cambridge.org/>

Computer Acronyms, Definitions, Slang and Lingo <http://www.web-friend.com/help/lingo/>

Developmental Biology <http://9e.devbio.com/search.php>

Dictionarist <http://www.dictionarist.com>

Dictionary of Automotive Terms <http://www.motorera.com/dictionary/CR.HTM>

Dictionary of Difficult Words <http://www.talktalk.co.uk/reference/dictionaries/difficultwords>

Dictionary of English Slang and Colloquialisms of the

UK <http://www.peevish.co.uk/slang/>

Dictionary of Foreign Musical Terms and Handbook of Orchestral Instruments (1907),
Wotton, Tom S.

El Significado de las Palabras <http://www.palabras.me/en/>

English Dictionary - With Multi-Lingual Search <http://www.allwords.com/>

EUDICT <http://www.eudict.com/>

Fjalor Enciklopedik nga Teknologjia e Informacionit <http://alimehmeti.tripod.com/>

Fjalor Grafik Visual Dictionary <http://www.visuwords.com>

Fjalorët <http://www.fjaloret.com/>

Fjalori i foshnjeve

- <http://babytalk.fluxcapacitor.net/english.html>

- <http://english.uncc.edu/linguistics/courses/4263/babytlk.htm>

Fjalori i Informatikës v.0.1 Anglisht-Shqip

Fjalor i internetit NetLingo <http://www.netlingo.com/dictionary/a.php>

Fjalor i referencave <http://dictionary.reference.com/>

Fjalor i Termave Teknike TechTerms.com <http://www.techterms.com/>

Fjalor Shpjegues i Termave të Fizikës www.icoachmath.com/physics

Fjalor Shpjegues i Termave të Matematikës www.icoachmath.com

Fjalor Shpjegues i Termave të Mekanikës <http://www.engineering-dictionary.org>

Fjalor i zhargonit amerikan e britanik (The Online Slang Dictionary (American, English, and Urban slang)) <http://onlineslangdictionary.com>

Fjalor i zhargonit britanik <http://www.peevish.co.uk/slang/h/htm>

Fjalor shumëgjuhësh <http://www.dictionarist.com/>

Flora Europaea

FOLDOC Free Online Dictionary of Computing <http://foldoc.org/>

FreeFactFinder <http://freefactfinder.com/>

Free Online Dictionary, Thesaurus and Encyclopaedia <http://www.thefreedictionary.com/>

French/English Glossary of Linguistic Terms <http://www.sil.org/linguistics/>

Garzanti Linguistica <http://www.garzantilinguistica.it/>

Geological Database <http://www.stratigraphy.org/>

Global Dataset <http://data.gbif.org/>

Glossary, Encyclopedia, Dictionary, Reference, Web <http://www.glossary.com/>

Glossary of animal names in Latin, English, Dutch, German, French

<http://www.proz.com/translation-glossary>

Gymnosperm Database: <http://www.conifers.org/index.php>

Iktiologji <http://www.fishbase.org/comnames/>

International Scientific Vocabulary <http://www.encyclopedia.com>

Larousse <http://www.larousse.com/en/dictionaries/french-english/>

Latin Dictionary <http://www.latin-dictionary.org/>

Microsoft Bookshelf 2002

Musical Glossary <http://www.naxos.com/education/glossary.asp>

Niche Subject Dictionary <http://www.nerld.com/nsd/>

OneLook Dictionary Search (Reverse Dictionary) <http://www.onelook.com>

Online Dictionary and Datasegment <http://onlinedictionary.datasegment.com/>

Online Encyclopedia <http://encyclopedia.jrank.org/>

Onomatope <http://www.writtensound.com/>

Oxford Dictionaries (World English) <http://oxforddictionaries.com/>

Penny cyclopaedia of the Society for the Diffusion of Useful Knowledge, Volumes 1-14
<http://books.google.com/>

Phrases & Sayings <http://www.phrases.org.uk/>
Pictolife <http://www.pictolife.net/>
Plants For A Future: <http://www.pfaf.org> (Plant database)
Pocket English Idioms <http://www.goenglish.com/>
Quotidiano.net <http://it.dicios.com/>
Reverso: Online Dictionary - English, French, Spanish, Italian, German, Russian, Portuguese... definitions and synonyms <http://dictionary.reverso.net/>
Schede di botanica <http://luirig.altervista.org/>
Serpskohrvatsko-Engleski rečnik <http://www.juga.com/>
Taxonomicon <http://taxonomicon.taxonomy.nl/>
The Oxford Essential Dictionary of Foreign Terms in English <http://www.highbeam.com/>
Thesaurus <http://www.thesaurus.net/>
UE Resources for English as a Second Language
<http://www.usenglish.com/reference/idioms/>
Visual Thesaurus <http://www.visualthesaurus.com/>
Webster's Online Dictionary (Earth's largest dictionary with more than 1226 modern languages) <http://www.websters-online-dictionary.org/>
Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/>
Wikipedia, the Free Encyclopedia <http://en.wikipedia.org/>
Wikispecies <http://species.wikimedia.org/wiki/>
Word Find <http://itools.subhashbose.com/wordfind>
WordNet - A Lexical Database for English <http://wordnetweb.princeton.edu/>
Word Reference <http://www.wordreference.com/>
Wordnik - wordnik.com
World Book Dictionary, Mac OS X version www.mackiev.com
Your Dictionary <http://www.yourdictionary.com/>
Zooveterinari www.sheepandgoat.com/health.html
Zhargoni britanik - Urban Dictionary: Londonese <http://www.urbandictionary.com/>

LEKSIKOGRAFI DHE BURIME TË TJERA LEKSIKORE

Bibliomania - Free online literature and study guide
Electronic Text Center (browse collections by language)
ICAME Corpus Collection
ICAME: International Computer Archive of Modern and Medieval English
ISK Corpora (Brown Corpus: English, French, German)
The British National Corpus
The Oxford Text Archives
Word Gumbo (Archive of public domain language resources)

Mund të përmend listat e fjalëve të rralla shqipe në faqet e shumta të internetit, që shfletoj përditë, si, fjala vjen, "Fjalë të Rralla, Fterra" si dhe faqet e forumeve shqiptare me temë gjuhësore. Ndonjëherë, për kureshtje, i kam hedh ndonjë sy edhe **Google Translate, kohët e fundit me përmirësime të dukshme, dhe fjalorit pesëgjuhësh **Intein**, por shpesh kam dalë i zhgënjyer -- kuptohet, sepse këto janë hapat e parë në një fushë të re dhe dihet që shqipja u qet vështirësi të panumërta specialistëve të digjitalizimit të fjalorëve.*

MJETE NDIHMËSE

QEP - Qendra për Edukim e Përparim, Prishtinë: AS 2.0 Program kompjuterik për drejtshkrim

QEP - Qendra për Edukim e Përparim, Prishtinë: AS FTI Fjalori i termave të informatikës

Faqe të botimeve zyrtare:

www.... gov.al

www...rks.gov

www...gov.mk

BURIME

Këto titujpo i rendit sipas alfabetit, kurse sipas vlerës në krye vjen fjalori i Mehmet Elezit dhe fill pas tij fjalori drejtshkrimor i **Ali Dhrimos**dhe Rami Memushajt.

Albanian English Dictionary,Edited by**Leonard Newmark**, Fjalor Shqip - Anglisht, albin, TIRANë 2000

Ali Dhrimo - Fjalor Gjermanisht-Shqip Albanisch-Deutsches Wörterbuch, Rreth 50 000 fjalë, Botime INFOBOTUES, Tiranë 2005

Ali Dhrimo - Rami Memushaj - Fjalor Drejtshkrimor i Gjuhës Shqipe, INFOBOTUES, Tiranë 2011

Benedikt Dema - Fjalor Fjalësh të Rralla të Gjuhës Shqipe, Përgatiti Dom Nikë Ukgjini, Botimet Toena, Tiranë 2005

D. Nikoll Gazulli - Fjalorth i Ri, Fjalë të Rralla të Përdoruna në Veri të Shqipnis, Botime Çabej 2005

Dr. H. Baric - Fjalor i Gjuhës Serbishte ose Kroatishte dhe i Shqipes, I, II, Shtëpia Botuese e Akademis Jugosllave, Zagreb 1950

Edmond Tupja - Fjalor Erotik i Gjuhës Shqipe, Botim i pasuruar, EDFA 2010

Ferdinand Leka dhe Zef Simoni - Dizionario Albanese-Italiano, Fjalor Shqip-Italisht, (Botues) Çabej-Besa, 1996

Fjalor i Termave të Ekonomisë së Transportit Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 2002

Fjalor i Termave Themelore të Mekanikës, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë, Shtëpia Botuese "Shkenca", Tiranë, 2002

Fjalor Politik, Ian McLean, Përkthyer dhe Përshtatur nga Zef Simoni,Shtëpia e Librit & Komunikimit, Tiranë 2001

Gaetano Gerbino - Fjalori Arbërisht-Italisht i Horës së Arbëreshëvet, Palermo 2007, ripunim shkurt 2010

Mbledhës të Folklorit, Vëllimet 1 - 9, Botime të Institutit të Kulturës Popullore të Akademisë së Shkencave të RPSH

Mehmet Elezi - Fjalor i Gjuhës Shqipe, Rreth 41 000 fjalë që nuk gjinden në FGJSSH, Enti Botues "Gjergj Fishta", 2006

Miço Samara - Fjalorth Krahinor me Fjalë Shqipe, Shtëpia Botuese "Mësonjëtorja", Tiranë 2005

Muzafer Xhaxhiu - Fjalor i të Folmes së Gjirokastrës, Dajti 2000, Tiranë 2010

Niko Qafëzezi - Fjalor i Bujqësisë: Shqip, Latinisht, Italisht, Rusisht, Shtëpia Botuese "8 Nëntori", Tiranë, 1978

Preng Cub Lleshi - Faqe nga Visari Leksikor i Mirditës, version elektronik

Prof. Dr.Dhimitër Dhora - Fjalor i Kafshëve të Shqipërisë, Latinisht-Shqip-Anglisht, Botimet "Camaj-Pipa", Universiteti i Shkodrës "Luigj Gurakuqi" Fakulteti i Shkencave të Natyrës Departamenti i Biologji-Kimisë

Rahim Gjika - Fjalor Anglisht-Shqip i Mjekësisë,Shtëpia Botuese "8 Nëntori", Tiranë, 1978

Pavli Qesku - Fjalor Anglisht-Shqip, 125 000 fjalë, EDFA 2002
Pavli Qesku - Kartoteka vetjake e vjeljeve 1990-2012

Në Internet*

Acronyms<http://www.lanl.gov/tools/acronyms/>
Albanian - English Cruiser Dictionary
All Reference Libraries Apple Inc. 2005-2007
Apple Desktop Dictionary and Thesaurus
New Oxford American Dictionary, Oxford American Writer's Thesaurus, Apple Dictionary, Wikipedia - English Version 2.1.3 (80.4), 2005-2009
Botanic Dictionary<http://davesgarden.com/guides/botanary/>
Botanical name to Latin name <http://www.backyardgardener.com/names/latin>
Britannica Online Encyclopedia<http://www.britannica.com/>
Cambridge Dictionaries<http://dictionary.cambridge.org/>
Computer Acronyms, Definitions, Slang and Lingo<http://www.web-friend.com/help/lingo/>
Developmental Biology<http://9e.devbio.com/search.php>
Dictionarist <http://www.dictionarist.com>
Dictionary of Automotive Terms <http://www.motorera.com/dictionary/CR.HTM>
Dictionary of Difficult Words
<http://www.talktalk.co.uk/reference/dictionaries/difficultwords>
Dictionary of English Slang and Colloquialisms of the UK<http://www.peevish.co.uk/slang/>
Dictionary of Foreign Musical Terms and Handbook of Orchestral Instruments (1907), Wotton, Tom S.
El Significado de las Palabras <http://www.palabras.me/en/>
English Dictionary - With Multi-Lingual Search <http://www.allwords.com/>
EUdict<http://www.eudict.com/>
Fjalor Enciklopedik nga Teknologjia e Informacionit<http://alimehmeti.tripod.com/>
Fjalor Grafik Visual Dictionary <http://www.visuwords.com>
Fjalorët <http://www.fjaloret.com/>
Fjalori i foshnjeve

- <http://babytalk.fluxcapacitor.net/english.html>
- <http://english.uncc.edu/linguistics/courses/4263/babytlk.htm>

Fjalori i Informatikës v.0.1 Anglisht-Shqip
Fjalor i internetit NetLingo <http://www.netlingo.com/dictionary/a.php>
Fjalor i referencave <http://dictionary.reference.com/>
Fjalor i Termave Teknike TechTerms.com <http://www.techterms.com/>
Fjalor Shpjegues i Termave të Fizikës www.icoachmath.com/physics
Fjalor Shpjegues i Termave të Matematikës www.icoachmath.com
Fjalor Shpjegues i Termave të Mekanikës <http://www.engineering-dictionary.org>
Fjalor i zhargonit amerikan e britanik (The Online Slang Dictionary (American, English, and Urban slang) <http://onlineslangdictionary.com>
Fjalor i zhargonit britanik <http://www.peevish.co.uk/slang/h/htm>
Fjalor shumëgjuhësh <http://www.dictionarist.com/>

Flora Europaea
FOLDOC Free Online Dictionary of Computing <http://foldoc.org/>
FreeFactFinder <http://freefactfinder.com/>
Free Online Dictionary, Thesaurus and Encyclopaedia <http://www.thefreedictionary.com/>
French/English Glossary of Linguistic Terms <http://www.sil.org/linguistics/>
Garzanti Linguistica <http://www.garzantilinguistica.it/>
Geological Database <http://www.stratigraphy.org/>
Global Dataset <http://data.gbif.org/>
Glossary, Encyclopedia, Dictionary, Reference, Web <http://www.glossary.com/>
Glossary of animal names in Latin, English, Dutch, German, French
<http://www.proz.com/translation-glossary>
Gymnosperm Database: <http://www.conifers.org/index.php>
Iktiologi <http://www.fishbase.org/comnames/>
International Scientific Vocabulary <http://www.encyclopedia.com>
Larousse <http://www.larousse.com/en/dictionaries/french-english/>
Latin Dictionary <http://www.latin-dictionary.org/>
Microsoft Bookshelf 2002
Musical Glossary <http://www.naxos.com/education/glossary.asp>
Niche Subject Dictionary <http://www.nerld.com/nsd/>
OneLook Dictionary Search (Reverse Dictionary) <http://www.onelook.com>
Online Dictionary and Datasegment <http://onlinedictionary.datasegment.com/>
Online Encyclopedia <http://encyclopedia.jrank.org/>
Onomatope <http://www.writtensound.com/>
Oxford Dictionaries (World English) <http://oxforddictionaries.com/>
Penny cyclopaedia of the Society for the Diffusion of Useful Knowledge, Volumes 1-14
<http://books.google.com/>
Phrases & Sayings <http://www.phrases.org.uk/>
Pictolife <http://www.pictolife.net/>
Plants For A Future: <http://www.pfaf.org> (Plant database)
Pocket English Idioms <http://www.goenglish.com/>
Quotidiano.net <http://it.dicios.com/>
Reverso: Online Dictionary - English, French, Spanish, Italian, German, Russian, Portuguese... definitions and synonyms <http://dictionary.reverso.net/>
Schede di botanica <http://luirig.altervista.org/>
Serpskohrvatsko-Engleski rečnik <http://www.juga.com/>
Taxonomicon <http://taxonomicon.taxonomy.nl/>
The Oxford Essential Dictionary of Foreign Terms in English <http://www.highbeam.com/>
Thesaurus <http://www.thesaurus.net/>
UE Resources for English as a Second Language
<http://www.usingenglish.com/reference/idioms/>
Visual Thesaurus <http://www.visualthesaurus.com/>
Webster's Online Dictionary (Earth's largest dictionary with more than 1226 modern languages) <http://www.websters-online-dictionary.org/>
Wikimedia Commons <http://commons.wikimedia.org/wiki/>
Wikipedia, the Free Encyclopedia <http://en.wikipedia.org/>
Wikispecies <http://species.wikimedia.org/wiki/>
Word Find <http://itools.subhashbose.com/wordfind>
WordNet - A Lexical Database for English <http://wordnetweb.princeton.edu/>
Word Reference <http://www.wordreference.com/>
Wordnik - wordnik.com

World Book Dictionary, Mac OS X version www.mackiev.com

Your Dictionary <http://www.yourdictionary.com/>

Zooveterinari www.sheepandgoat.com/health.html

Zhargoni britanik - Urban Dictionary: Londonesh <http://www.urbandictionary.com/>

LEKSIKOGRAFI DHE BURIME TË TJERA LEKSIKORE

Bibliomania - Free online literature and study guide

Electronic Text Center (browse collections by language)

ICAME Corpus Collection

ICAME: International Computer Archive of Modern and Medieval English

ISK Corpora (Brown Corpus: English, French, German)

The British National Corpus

The Oxford Text Archives

Word Gumbo (Archive of public domain language resources)

Mund të përmend listat e fjalëve të rralla shqipe në faqet e shumta të internetit, që shfletoj përditë, si, fjala vjen, "Fjalë të Rralla, Fterra" si dhe faqet e forumeve shqiptare me temë gjuhësore. Ndonjëherë, për kureshtje, i kam hedh ndonjë sy edhe **Google Translate, kohët e fundit me përmirësime të dukshme, dhe fjalorit pesëgjuhësh **Intein**, por shpesh kam dalë i zhgënjyer -- kuptohet, sepse këto janë hapat e parë në një fushë të re dhe dihet që shqipja u qet vështirësi të panumërta specialistëve të digjitalizimit të fjalorëve.*

MJETE NDIHMËSE

QEP - Qendra për Edukim e Përparim, Prishtinë: **AS 2.0 Program kompjuterik për drejtshkrim**

QEP - Qendra për Edukim e Përparim, Prishtinë: **AS FTI Fjalori i termave të informatikës**

Faqe të botimeve zyrtare:

www....gov.al

www...rks.gov

www...gov.mk

A a¹ f

♦ Zanojja **a**.

♦ *si em f a ja* Shkronja **A, a**; grafia dhe tingulli i saj. **Arbëri** shkruhet me **A** të madhe; **arbëresh** shkruhet me **a** të vogël. **A-ja** e gjatë. **A-ja** hundore â. [Kjo është periudha e ruajtjes së **a-së** në gegërishte dhe e kthimit të saj në "ë" në toskërishte. (ShS).]

♦ *fig* Fillim. > **abece ja**; **abëcë ja**. Nga **a-ja** te **zh-ja** nga fillimi në fund. **E nis nga a-ja** e nis nga e para (nga fillimi, nga kreu).

a² lidh

♦ Lidh dy gjymtyrë të një fjalie ose dy fjali që përjashtojnë ose zëvendësojnë njëra-tjetrën. > **OSE**; **O. Herët a vonë**.

♦ Përdoret e përsëritur për të lidhur dy gjymtyrë të një fjalie ose dy fjali që veçohen njëra nga tjetra, i kundërvihen njëra-tjetrës nga kuptimi ose plotësojnë njëra-tjetrën. > **OSE. S'e di a vjen a s'vjen. A se... a se... qoftë... qoftë... [a se në zheg të ditës te mrizi i ahit, a se në mbramet mbas darke (GjF).]**

♦ Lidh dy gjymtyrë të një togfjalëshi foljor, ku folja përsëritet me mohim për ta shprehur veprim në shkallë të lartë. > **APO. Binte a s'binte shi.**

a³ pj

♦ Përdoret si përforcues në fillim të një fjalie pyetëse dhe si përforcues i pohimit, mohimit a dyshimit në pyetje retorike. [Por a do të vijë dita kangët me u zgjue? (Mgj).]

♦ Përdoret në krye të njërës prej dy fjaltive pyetëse të zhdrejta, kur e dyta lidhet me lidhëzën veçuese **apo**, për të theksuar kundërvënien e veprimeve. **Pyete a ka ndër mend të vijë.**

♦ Përdoret zakonisht në fund të një fjalie pyetëse, për të shprehur habi, ironi, qesëndi, zemërim, miratim etj. > **Ë. Nuk e paske, a? S'e dashka, a?**

♦ Përdoret në fillim të fjalisë për të shprehur përçmim, qesëndi ose ironi. > **AMA. A, për burrë që paska qenë! A, ç'na the!**

*

A je, si je? Përdoret si përshëndetje kur takon dikë.

a⁴ pasth

♦ Thirrje habie nga një e papritur. > **AH. A, kush na qenka!**

♦ Thirrje gëzimi, kënaqësie, miratimi etj. > **AH. A, sa e bukur qenka!**

♦ Thirrje zemërimi, urrejtjeje, qortimi, dhembjeje, keqardhjeje, kërcënimi etj. > **AH. A, sa më dhemb! A, në të zënça!**

♦ Thirrje mospërfilljeje, ironie, qesëndie ose kundërshtimi a pakënaqësie për dikë a diçka.

A, mos pyet sa mirë e ke bërë! A, jo, nuk jam në një mendje me ty. A, këtë dashke ti!

♦ Përdoret për t'iu drejtuar një të afërmi a të njohuri, me fjalë a shprehje që kanë ngjyrimë emocionale. **Mirë, a derëbardhë! Ç'u bëre, a i vrarë! Mirë, a të keqen nëna!**

♦ Përdoret kur kujtohem papritur për diçka gjatë bisedës. > **AHA. A, po, m'u kujtua.**

a⁵, â dhe â' G veta III, tanishme, dëft e JAM. [S'â ngusht njeri deri n'ditë të dekës. (CV).]

a⁶, â pj pyet bis G Ë?; çfarë (the)?

a⁷ shkurt i Ar² (njësi matëse e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 m²).

a- parasht mohuese: apolitik; astigmatik.

-a- pjesëz epentetike

♦ (formon ndajfolje): **fytafyt; guraçokthi; lagaterë; marramenthi; rrokapjekthi; tekaçift.**

♦ (në emra vendesh e llagape): **Gurabardhë; Gurakuq; Gurazi.**

a bene placito /a béne plaçító/ shpr lt Sipas dëshirës.

a Deo rex, a rege lex /a déo reks, a réxhe leks/ shpr lt Nga perëndia mbreti, nga mbreti ligji.

a capite ad calcem /a kápite ad kálçem/ shpr lt Këmbë e krye; nga koka në këmbë.

a contrario /a kontrário/ shpr lt Nga e kundërta.

a cruce salus /a krúçe sálus/ shpr lt Shpëtimi (vjen) nga kryqi.

a capella /a kapéla/ shpr muz Vetëm me zë.

a fortiori /a fortióri/ shpr lt Aq më shumë.

a posse ad esse /a póse ad ése/ shpr lt Nga e mundshmja tek e arritshmja.

a posteriori /a posterióri/ shpr lt Nga fakti te shkaku.

a priori /a prióri/ shpr lt Me logjikë; pa vëzhguar faktet.

à tout prix shpr ndajfr Me çdo kusht (çmim).

a verbis ad verbera /a vérbis ad vérbera/ shpr lt Nga fjalët te grushtet.

AA ja shkurt i Akademia e Arteve.

AAB ja shkurt i Akademia e Arteve të Bukura.

AAK ja shkurt i Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës.

Aakásh i m mit hind Perëndia e qiellit.

ab absurdo /ab absúrdo/ shpr lt Nga absurdja.

ab aeterno /ab etérno/ shpr lt Që kur s'mbahet mend.

ab antiquo /ab antíkuo/ shpr lt Që në lashtësi.

ab extra /ab ékstra/ shpr lt Nga burime të jashtme.

ab hinc /ab ink/ shpr lt Këtej e tutje.

ab immemorabili /ab imemorábili/ shpr lt Që kur s'mbahet mend.

ab incunabulis /ab inkunábulis/ *shpr lt* Që në djep.

ab initio /ab início/ *shpr lt* Nga fillimi; në fillim.

ab intra /ab íntra/ *shpr lt* Nga brenda.

ab origine /ab oríxhine/ *shpr lt* Nga burimi.

abá ja f vjet Shajak i hollë.

abací a f sh - të fet

- ♦ Manastir me abat në krye.
- ♦ Ndërtesë e këtij manastiri.
- ♦ Kishë e këtij manastiri.
- ♦ Trevë e këtij manastiri.
- ♦ Juridiksion (pushtet) i abatit.

Abadán i m gjeog Port i Iranit në Gjirin Persik.

abák u¹ m sh ë ët ark Pllakë katrore në pjesën e sipërme shtyllës; krenajë katrore.

abák u² m sh ë ët Kornizë me rruaza të shkuara në tela paralele, që përdoret për veprime aritmetike.

abák•ë a f sh a at vjet Tavllë duhani; shpuzore; hinore.

abalón•ë a f sh a at inv Gastropod i ujërave të kripura me guaskë veshuke të shkëlqyer përbrenda.

abanóz si mb I zi.

*

Bëhem abanoz Bëhem plak si rrap.

abanóz i m

- ♦ *bot (Diospyros ebenum)* Dru i viseve tropikale të Azisë, me lëndë të fortë e të zezë.
- ♦ Lëndë e këtij druri që përdoret për tastet e pianos.
- ♦ Ngjyrë e zezë.

abaséz ndajf vjet J Befas; papritmas; në kohë të pavolitshme.

abasíd e mb hist (Dinasti, kalifat) i abasidëve.

abasídë t m sh hist Pjesëtarë të dinastisë së kalifëve sundimtarë të Bagdatit nga shek. VIII deri në shek. XIII.

abát i m sh ë ët fet Kryemurg; kryetar manastiri.

abatësh•ë a f sh a at fet Kryemurgeshë.

abatí a f sh - të fet A Abaci.

abazí a f mjek Vështirësi në ecje.

abazhúr i m sh ë ët

- ♦ Mbulesë mbrojtëse ose zbukurimi e llambës së ndriçimit.
- ♦ Llambë me mbështetëse dhe mbulesë.

abc ja dhe ABC ja f > ABËCË JA. [ABC-ja e Kreshnikëve (DhP).]

ABD ja shkurt i Artileria Bregdetare.

abdáll e mb J (Njeri) i trashë; mendjetrashë. > **AVDALL E.**

abdáll i m sh ë ët J Njeri (mendje)trashë. > **AVDALL I.**

abdállçe ndajf J (Flas) trashë; rëndë.

abdáll•e ja f sh e et J f e **ABDALL I.**

abdés i m > AVDES I.

abdeshá•ë a /abdes'hanë/ f sh e et > AVDESHAN•Ë A.

abdikím i m sh e et libr Dorëheqje; dhënie e dorëheqjes nga froni.

abdik•ój jokall óva úar libr Jap dorëheqjen. **Abdikoj nga froni** zbres nga froni.

abdikúes e mb libr Dorëheqës; që abdikon nga froni.

abdikúes i m sh - it libr Dorëheqës, ai që abdikon (nga froni).

abdikúes•e ja f sh e et f e **ABDIKUES I.**

abé ja¹ f sh - të krahin Hije; fantazmë. **M'u shfaq abeja e tim eti.**

abé ja² f G Hije; hijeshi.

abé ja³ f sh - t vjet

♦ Vëlla i madh.

♦ Babë.

abecé ja f sh - të

♦ Alfabet. [përpara shekullit XVI, nuk kemi veçse formulën e pagëzimit, shkruar me abecenë latine më 1462 (AE).]

♦ Fillim i (bazë e) njohurive; njohuri fillestare.

♦ Fillim.

abecejár i m sh ë ët > ABETAR•E JA.

Abél i m fet I biri i Adamit dhe Evës; e vrau i vëllai, Kaini.

Aberdín i m gjeog Qytet në Skocinë Verilindore, në brigjet e Detit të Veriut.

aberdonián e mb Që ka të bëjë me qytetarët a banorët e Aberdinit.

aberdonián i m sh ë ët Qytetar a banor i Aberdinit

aberdonián•e ia f sh e et Qytetare a banore e Aberdinit.

abetár i m sh ë ët > ABETAR•E JA.

abetár•e ja f sh e et Libër i njohurive fillestare të leximit dhe shkrimit.

áb•ë a¹ f sh a at ark Frizë; gdhendje a punim zbukurimi me derdhje nën krenajën e shtyllës.

áb•ë a² f sh a at G Motër e madhe.

abëcé ja f sh - të

♦ Alfabet i gjuhës shqipe. **Mësoj abëcënë** mësoj alfabetin.

♦ > **ABECE•JA.**

abënsína ndajf krahin Me të vërtetë.

abház e mb > ABHAZIAN E.

Abház i a f gjeog Provincë autonome e Gjeorgjisë në Detin e Zi.

abhazián e mb I Abhazisë; që ka të bëjë me Abhazinë, me vendësit a banorët e saj.

abhazián i m sh ë ët Vendës a banor i Abhazisë.

abhazián•e ia f sh e et f e ABHAZIAN I.

abiogjenetík e mb bio I abiogjenezës.

abiogjenéz•ë a f bio Jetë nga lëndët joorganike.

abiologjík e mb bio > ABIOTIK E.

abiotík e mb bio (Lëndë) pa jetë.

abioz•ë a f bio Pagjallësi; mungesë e jetës.

abís i m sh e et libr Humnerë; hon. **Abisi i vesit.**

abisín e mb > ABISINAS E. Lufta italo-abisine.

abisín i m sh ë ët > ABISINAS I.

abisínas e mb I Abisinisë; që ka të bëjë me Abisininë, me banorët a vendësit e saj.

abisínas i m sh - it Banor a vendës i Abisinisë.

abisínas•e ja f sh e et f e ABISINAS I.

abisín•e ja f sh e et e ABISIN I.

Abisiní a f gjeog hist > ETIOPI A. Pushtimi i Abisinisë.

Abixhán i m gjeog Kryeqytet i Bregut të Fildishtë.

ablatív e mb gjuh (Rasë) rrjedhore.

ablatív i m gjuh Rasë rrjedhore.

abláut i m gjuh Përkalim i zanores së rrënjës 'a' në 'e' ose 'e' në 'o' (p.sh.: plak – pleq; djeg - dogja).

ablepsí a f mjek Dobësim ose humbje e shikimit.

ableptík e mb mjek (Sy) i dobësuar.

abllá ja f vjet J Gruaja e xhaxhait; bis teto.

abllák e mb Ç I pashëm; i hijshëm.

abnegación i m libr > VETËMOHIM I.

abolición i m Mbyllje (*e një institucioni*); shfuqizim (*i një ligji*).

abolicioníst e mb libr (Praktikë) e mbylljes së një institucioni ose e shfuqizimit të një ligji a praktike.

abolicioníst i m sh ë ët Partizan i mbylljes së një institucioni ose i shfuqizimit të një ligji a praktike.

abolicioníst•e ja f sh e et f e ABOLICIONIST I.

abolicioníz•ëm mi m Praktikë e mbylljes së një institucioni ose e shfuqizimit të një ligji.

abólla K

I lidh Që; me qëllim që; për të.

II pasth Më në fund.

aboné ja f sh e të Biletë pajtimtari. **Abone vjetore** biletë vjetore (*për tren, autobus*).

abonént i m sh ë ët > PAJTIMTAR I.

abonént•e ja f sh e et f e ABONENT I.

aboním i m sh e et Pajtim në një gazetë a kompani shërbimi.

abon•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Pajtohem në një organ shtypi. > **PAJT•OHEM.**

♦ *bis* Jam klient i rregullt. **Është abonuar në atë pijetore** *bis* shkon rregullisht në atë pijetore.

II pës e ABON•OJ.

abon•ój kal óva úar Pajtoj (*dikë në një organ të shtypit*).

abonúar (i e) mb I pajtuar (*në një organ të shtypit*).

abonúar a (e) f sh a at (të) e ABONUAR I (i).

abonúar i (i) m sh - it (të) Ai që pajtohet (abonohet) (*në një organ shtypi, shërbim etj.*). > **PAJTIMTAR I.**

abonúem (i) e (e) mb G > ABONUAR (i e).

abordázh i m sh e et det

♦ Hipje në anije.

♦ Përplasje (*e anijeve bord më bord*).

♦ *vjet usht* Kapje e anijeve bord më bord me çengela, që luftuesit të hidhen në anijen e kundërshtarit.

aborigjén e mb Vendës. **Banorët aborigjenë të Australisë** vendësit e Australisë.

aborigjén i m sh ë ët Vendës. **Aborigjenët e Australisë.**

aborigjén•e ja f sh e et f e ABORIGJIN I.

abórt i m sh e et mjek Ndërprerje (prishje, heqje, shkuarje) e barrës (e shtatzënisë). **Bëj abort** ndërpres (prish, heq) barrën.

**

abort i paligjshëm mjek Prishje e barrës me mjete të paligjshme.

abort i provokuar mjek > ABORT ME DASHJE.

abort me dashje mjek Prishje e barrës; ndërhyrje për prishjen e barrës.

abort pa dashje mjek Shkarje e barrës.

abortár i m sh e et mjek Pavijon ose klinikë për kujdesin e grave para ose pas ndërprerjes së barrës. > **DËSHTIMOR•E JA.**

abortím i m e et mjek > ABORT I.

abort•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ABORT•OJ.*

abort•ój óva úar

I kal Prish barrën. **E abortoi në të tretin** e prishi barrën (i shkoi barra) në muajin e tretë.

II jokal (Gruas) i shkon barra.

abortór•e ja f sh e et > ABORTAR I; DËSHTIMOR•E JA.

abortúar (i e) mb

♦ (*Barrë*) e prishur; e shkuar.

♦ (*Program*) i ndërprerë.

abortúem (i) e (e) mb G > ABORTUAR (i e).

abortúes e mb mjek (*Pajisje, barna*) për prishjen e barrës.

abortúes i m sh ë ët mjek Mjek që ndërpret barrën.

abortúes•e ja f sh e et f e ABORTUES I.

abr e mb ant ilir I fisit të abrevë.

abrakadábra t f kryes sh

♦ Formulë magjike.

♦ *bis* Fjalë të kota.

abrakí a f mjek Mungesë e krahëve që në lindje.

abrankiál e mb bio Pa verza.

abrankiál•ë t m sh bio Kafshë ujëse pa verza.

abrásh e mb bis

♦ (*Njeri*) qimebardhë e qukalosh; bardhosh, çubardh. **Fytyrë abrashe.**

♦ (*Kafshë*) laroshe, me turi të bardhë.

♦ *fig* I mbrapshtë në sjellje; i egër.

♦ *fig* Ndjellazí; gojëters.

abrásh i¹ m sh ë ët Djalë abrash, me quka (preka) në fytyrë.

abrásh i² m sh ë ët ent (*Blatta orientalis*) Kacabu; furrtare e zezë.

abrásh•e ja f kryes sh e et

♦ *bis* Quka (preka) të fytyrës nga mungesa e vitaminave.

♦ Vajzë abrashe, me quka (preka) në fytyrë.

♦ Grua a vajzë me tipare të zbërdhulëta.

abráshk•ë a¹ f a at > abrash•e JA.

abráshk•ë a² f a at orn Trishtil kokëzi.

abrazív e mb Gërryes. **Pluhur abraziv** pluhur për pastrimin me fërkim të metaleve.

abrazív i m sh ë ët Lëndë abrazive (gërryese). > **FËRRUES I.**

abrésh e mb (*Lëkurë*) e zeshkët; (*njeri*) zeshkan.

abrésh i m ë ët Njeri me lëkurë të zeshkët; zeshkan.

abrésh•e ja f e et f e ABRESH I.

abréshk•ë a f a at zvog ABRESH•E JA.

ábrë t m sh ant ilir Pjesëtarë të një fisi ilir brenda taulantëve.

abrénda ndajf A Brenda (në shtëpi, dhomë etj.).

abrin•ë a f kim Proteinë e helmët.

abrogím i m drejt Prapësim; shfuqizim (*i një ligji*).

abrog•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Ligji)* prapësohet; shfuqizohet.

II *pavet dhe pës e* **ABROG•OJ.**

abrog•ój kal óva úar *drejt* Prapësoj; shfuqizoj (*një ligj*).

abrogúar (i e) mb (*Ligj*) i prapësuar; i shfuqizuar.

abrogúem (i) e (e) mb G > ABROGUAR (i e).

abrogúes e mb (*Vendim*) që ka fuqi të abrogojë (*një ligj*).

abrucéz e mb I Abrucos dhe i abrucezëve.

abrucéz i m sh ë ët Vendës a banor i Abrucos.

abrucéz•e ja f sh e et f e ABRUCEZ I.

Abrúco ja f gjeog Krahinë e Italisë Juglindore në Adriatik.

abscés i m sh ë ët mjek Grumbull qelbi i rrethuar me inde të mahisura.

absente reo /absénte réo/ shpr lt Në mungesë të të akuzuarit.

absíd•ë a f sh a at ark Kthinë gjysmërrethore ose shumëkëndëshe pas altarit në skajin lindor të kishës. > **KUNG•Ë A.**

absínt i m kryes

- ♦ *bot (Artemisia absinthium)* Bimë shumëvjeçare me gjethe të mëndafshta e lule tufshake.
- ♦ Pije toksike e përgatitur me këtë bimë.

absolút e mb

- ♦ (*Vlerë, madhësi*) e pavarur dhe e pakushtëzuar nga vlera apo madhësi të tjera. **Shifër absolute. Shumicë absolute (në parlament). Zero absolute (e temperaturës Kelvin)**
- ♦ I plotë e tërësor; pa asnjë kufizim; i përsosur. [**për të, vlera absolute nuk është shteti por atdheu, qi përfshin: etninë, gjuhën, kulturën materiale e shpirtnore e besimin.** (AN).]
- ♦ I prerë e i padiskutueshëm **E vërtetë absolute** e vërtetë e padiskutueshme
- ♦ I pakufizuar (*me ligj etj.*); që nuk njeh asnjë ligj a kufizim. **Monarki absolute** monarki pa kushtetutë. **Pushtet absolut** pushtet i pakufizuar.
- ♦ I pakushtëzuar.
- ♦ I papërzier. **Alk(o)ol absolut** alk(o)ol pa përmbajtje uji.

absolút•e ja f Kategori e absolute (*në filozofi*); qenie (ekzistencë) absolute

absolutësi a f libr Të qenët absolut i plotë, i përsosur, i padiskutueshëm; i pakufizuar.

absolutíst e mb libr (Qëndrim) tipik i absolutistit.

absolutíst i m sh ë ët Pasues i absolutizmit; partizan i pushtetit absolut.

absolutíst•e ja f sh e et f e ABSOLUTIST I.

absolutísht ndajf Plotësisht; krejtësisht. **Ke absolutisht të drejtë.**

absolutíz•ëm i m libr

- ♦ Pushtet a sundim absolut.
- ♦ Doktrinë e qeverisjes së pakushtëzuar (të pakufizuar) nga një sundimtar.

absolutizím i m libr Ngritje në shkallë absolute.

absolutiz•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **ABSOLUTIZ•OJ.**

absolutiz•ó j óva úar libr

I kal Ngre në shkallë absolute; e quaj të padiskutueshme (*një çështje*).

II jokal Shpreh në terma absolute.

absolutizúar (i e) mb I ngritur në shkallë absolute.

absolutizúem (i) e (e) mb G > ABSOLUTIZUAR (i e).

absolutum dominium /absolútum domínium/ shpr lt Pushtet absolut.

absorbím i m sh e et bio, kim, fiz Përthithje. **Absorbim dhe adsorbim** përthithje dhe ndajthithje.

absorb•óhet úa (u) úar bio, kim, fiz pavet dhe pës e **ABSORB•OJ.**

absorb•ó j kal óva úar Përthith (rrezet etj.).

absorbúar (i e) mb bio, kim, fiz I përthithur.

absorbúem (i) e (e) mb G > ABSORBUAR (i e).

absorbúes e bio, kim, fiz mb Përthithës.

absorbúes i m sh - it bio, kim, fiz Lëndë përthithëse.

abstením i m sh e et Mospjesëmarrje (*në votim*). **Abstenime s'ka** të gjithë votuan. **Raste të shumta abstenimesh ndër të rinj.**

absten•óhet pavet dhe pës e ABSTEN•OJ. E pamundur të abstenohet.

absten•ó j jokal óva úar Nuk marr pjesë (*në votim*); nuk votoj as po, as jo.

abstenúes e mb Që nuk merr pjesë në votim; që nuk voton as pro, as kundër.

abstenúes i m sh - it Mospjesëmarrës në votim; ai që nuk voton as po, as jo.

abstenúes•e ja f sh e et f e ABSTENUES I.

abstraksión i m sh e et

- ♦ Përgjithësim i tipareve më thelbësore të sendeve e dukurive dhe lënie mënjanë e tipareve dalluese të tyre.

♦ Ide abstrakte, nocion abstrakt, përgjithësim teorik.

abstraksionist *e mb* I abstraksionizmit; i artit abstrakt.

abstraksionist *i m sh ë ët* Piktur abstrakt; pasues i abstraksionizmit.

abstraksionist *e ja f sh e et f e* **ABSTRAKSIONIST I.**

abstraksionizëm *mi m art* Art abstrakt; rrymë formaliste e subjektiviste e artit që përpigjet të ngjallë idenë e qenieve dhe sendeve nëpërmjet trajtash pa lidhje me tiparet lëndore të tyre.

abstrákt *e mb*

♦ I shkëputur nga thelbi lëndësor (material); i pakapshëm për shqisat. **Nocion abstrakt.**

♦ Teorik; jopraktik. **Vështrim abstrakt i çështjes.**

♦ I vështirë për t'u kuptuar.

♦ *gjuh (Kategori gramatikore)* e shkëputur nga vetia e sendit që emërton. **Emër abstrakt** emër që tregon një cilësi a tipar ose një veprim shkëputurazi nga sendi që e ka cilësinë a tiparin ose nga vepruesi.

♦ *mat (Numër)* i pashoqëruar me emrin e njësisë matëse.

abstrákt *e ja f sh e et f* Kategori abstrakte. **Kalimi nga konkretja tek abstraktja.**

abstraktësi *a f kryes libr* Të qenët abstrakt.

abstraktim *i m sh e et libr* Veçim nga tiparet lëndore; shqyrtim i shkëputur nga rasti konkret (*i një vetie, i një madhësie a veprimi*).

abstraktóhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ABSTRAKT•OJ.**

abstraktóje *kal óva úar libr* Veçoj nga tiparet lëndore; shqyrtoj (*një veti, një madhësi*) të shkëputur nga rasti konkret.

abstraktúar (i e) *mb* I veçuar nga tiparet lëndore me anë të të menduarit; i paraqitur në mënyrë abstrakte.

abstraktúem (i) e (e) *mb G >* **ABSTRAKTUAR (i e).**

absúrd *e mb libr* I palogjikshëm e i pakuptim deri në shkallë qesharake. **Mendim absurd** mendim pa logjikë; mendim qesharak. **Teatri absurd** dramaturgjë e mbështetur në besimin se ekzistenca e njeriut s'ka kuptim a qëllim, e për këtë arsye komunikimi midis njerëzve dështon.

absurdíst *e mb fil* I absurdizmit.

absurdíst *i m sh ë ët fil* Pasues i absurdizmit.

absurdíst *e ja f sh e et fil f e* **ABSURDIST I.**

absurditet *i m sh e et libr* Pakuptimësi; të qenët pa kuptim; gjë a fjalë pa kuptim. **Them absurditete** flas gjëra pa kuptim; flas marrëzira. [**T'i thuash një lahutari shqiptar të rapsodive të kreshnikëve se këngët e tij, sipas disa shkencëtarëve, mund të mos jenë të vendit, është njësoj si t'i thuash një absurditet të madh...** (ShS).]

absurdízëm *mi m fil* Teori e pakuptimësisë së jetës.

abshís•ë *a f sh a at mat* Koordinata që përfaqëson vendin e një pike në vijën pingule me boshtin y në sistemin kartezian të koordinatave.

ábu Dábi *m gjeog* Kryeqytet i Emirateve të Bashkuara Arabe.

Abukír *i m gjeog: Gjiri i Abukirit* gjë në Egjiptin Verior, në Mesdhe.

abulí *a f libr* Mungesë motivimi.

Abúxh•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Nigerisë.

abúz *i m sh e et krahin*

♦ Gropësirë e errët, me shkurre e driza të dendura.

♦ Fshehtëri; vend i fshehtë. > **KULLUSM•Ë A.**

abuzím *i m sh e et*

♦ Keqpërdorim; shpërdorim; përdorim i gabuar. **Abuzim i pushtetit** përdorim i keq i pushtetit. **Abuzim i të miturve.**

♦ Kalim i masës; mospërkore. **Abuzim me pijen** pirje pa masë.

abuzív e mb libr

♦ Abuzues; që abuzon.

♦ Që ka të bëjë me abuzivizmin, me shpërdorimin e pushtetit politik dhe ekonomik (nga pushtetarët).

abuzív•ëm mi m sh ma mat libr Praktikë e shpërdorimit të pushtetit politik dhe ekonomik (nga pushtetarët).

abuz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ABUZ•OJ. A po abuzohet me taksat?*

abuz•ój óva úar

I kal Shpërdoroj; keqpërdor.

II jokal E teproj (me të pirë etj.).

abuzúar (i e) mb I shpërdoruar; i keqpërdorur.

abuzúem (i) e (e) mb *G > ABUZUAR (i e).*

abuzúes i m sh - it > SHPËRDORUES I.

abuzúes•e ja f sh e et f e ABUZUES I.

abyssus abyssum invocat /abísus abísum invókat/ *shpr lt* Një e keqe sjell tjetrën.

Ac kim shkurt i Aktin.

-ac prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra): **pordhac, dorac.**

acál i m > ÇELI•K KU.

acalléps kal a ur *vjet J* Shtrembëroj; shëmtoj (fytyrën); ngërdhesh (buzët).

acalléps•em a (u) ur *vjet J*

I vetv Shtrembëroj fytyrën; shëmtohem.

II pës e ACALLEPS.

acallépsj•e a f e et *vjet J* Shtrembërim i fytyrës; shëmtim.

acallépsur (i e) mb *vjet J (Fytyrë)* e shtrembëruar; e shëmtuar.

acalló ndajf *vjet J* Me fytyrë të shtrembëruar a të shëmtuar nga shtrembërimi.

acár¹ si mb (Vishem, mbahem) pastër; (i kam teshat) akull.

acár²

I ndajf Me zemërim; me të egër.

II si kallëzues: I kam punët acar jam në hall të madh; i kam punët pisk.

acár e mb

♦ I ftohtë; (erë) që të than (të mpin).

♦ (Ujë përroi etj.) i pastër; i kulluar.

♦ *fig* (Veshje) e pastër; e ngrirë në trup.

♦ *fig* I zgjuar; mendjemprehtë.

acár i¹ m sh e et

♦ Mot i ftohtë e i thatë, me ngricë e fraq. **Po vjen dimri me acar. Bën acar** ngrin. [Kur bën ftohtë e acar/ shumë struket e bie në gjumë (AZÇ).]

♦ *fig* Ashpërsi; egërsi; inat. **Flas gjithë acar** flas me inat. **Me acar** me të egër.

♦ *fig* Frikë. **Më hyn acari në shpirt** më ngrin zemra nga frika.

acár i² m A > ÇELI•K KU.

acár•e ja¹ f Erë e rëndë (e keqe).

acár•e ja² f sh e et Zilkë; zile e vogël.

acarí a f

♦ Ngricë. **Acaria e dimrit (e motit)** dimër (mot) me ngricë.

♦ Pastërti (e veshjes).

♦ *fig* Zemërim; egërsi; gjendje nervore e acaruar.

♦ *fig* Rreptësi (e ligjit).

acarím i m sh e et

♦ Keqësim. **Acarim i gjendjes.**

♦ Shtrengim; detyrim; e keqe.

♦ Zemërim; egërsi. **Flas me acarim.**

acarím•ë a f a at > ACARI A.

acar•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Moti)* ftohet shumë.

♦ *veta III fig (Gjendja)* keqësohet; (*marrëdhëniet*) ndehen, tensionohen.

♦ *fig* Prishem; bëj fjalë të rënda (*me dikë*).

♦ *veta III (Plaga)* pezmatohet; mahiset; (*lunga*) nxjerr majë.

♦ *fig* Kërcënoj; bëj kërcënime.

♦ *fig* Zemërohem keq. **Ç'ke që acarohesh?**

II pës e ACAR•OJ.

acar•ój kal óva úar

♦ Keqësoj; rëndoj (*gjendjen*); keqësoj, ndej, tensionoj (*marrëdhëniet*).

♦ Prish, cingëris. **Ia acaroj nervat dikujt.**

♦ *veta III* Pezmattoj (*plagën*).

acar•ónj kal óva úar vjet J > ACAR•OJ.

acártë (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë; (*mot*) i ftohtë e i thatë, me ngrica e me fraq.

♦ *fig* I ashpër; i keq. **Fjalë të acarta.**

acarúar (i e) mb

♦ I keqësuar; i rënduar; (*marrëdhënie*) të tendosura, të ndera. **Gjendje e acaruar.**

♦ I zemëruar; (*nerva*) të cingërisura.

♦ (*Plagë*) e pezmatuar; e mahisur.

acarúem (i) e (e) mb G > ACARUAR (i e).

acarúes e mb

♦ (*Faktor*) keqësues; rëndues (*i gjendjes, marrëdhënieve*).

♦ Cingërisës; që shkakton zemërim a cingërisje të nervave.

♦ (*Lëndë*) që pezmaton a mahis (*plagën*).

acarúeshëm ndajf Me acarim; me nerva të cingërisura.

acarúesh•ëm (i) me (e) mb Që acarohet lehtë.

acarueshmëri a f libr Të qenët i acarueshëm; prirje për t'u acaruar nga ngacimet.

accelerando /açelerándó/ muz it

I ndajf Me përshpejtim të tempit.

II mb (Temp) i përshpejtuar.

-ace prapasht (mbiemra dhe emra femërorë nga emra): dorace; mërdhace.

acetamid•ë a f kim, ind Amid i acidit acetik në gjendje kristalore; përdoret si tretës dhe në sintezën e lëndëve organike.

acetát i m sh e et kim Kripë ose ester i acidit acetik.

acetat bakri kim

♦ Cipë e gjelbër që zë bakri ose bronzi nga veprimi i ajrit ose ujit për një kohë të gjatë.

♦ Pluhur i kaltër ose i gjelbër që përdoret si pigment.

acetazolamid i m farm Bar për mjekimin e glaukomës, krizave të epilepsisë dhe paralizave periodike etj.

acetík e mb kim I acidit acetik; i uthullës. **Acid acetik** acid uthullor.

acetíl i m kim Rrënjë e acidit acetik; acid acetik radikal.

acetilén i m kim Gaz pa ngjyrë i ndezshëm; përdoret për saldim e ndriçim. **Llambë me acetilen.**

acetilík e mb kim I acidit acetik.

acetilím i m kim Proces i futjes së një grupi acetilik në një komponim.

acetil•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ACETIL•OJ.*

acetil•ój kal óva úar *kim I shtoj një grup acetilik (një komponimi).*

acetilúar (i e) *mb kim (Komponim) me një grup acetilik të shtuar.*

acetón i m kim *Keton i lëngshëm fluoror pa ngjyrë; përdoret si tretës organik.*

acíd e si mb kim (Lëndë) *me veti të acideve; që përmbajnë acide. Toka (kripëra, veti) acide.*

acíd i m sh e et

♦ *kim* Bashkim kimik, i tretshëm në ujë, me shije të thartë e me veti gërryese, që përmban hidrogjen dhe, në reaksion me metalet, jep kripëra. > **THARTOR I. Banjë me acid.**

♦ *Lëndë* me shije të thartë.

♦ *zharg* Drogë gjysmësinetike halucinogjene e prodhuar nga acidi lisergjik, i cili gjendet në një kërpudhë të drithërave. > **LSD JA.**

**

acid acetik *kim* Acid organik i pangjyrë, me erë të fortë shpuese; përdoret si tretës në industrinë e prodhimit të gomës, plastikave, fibrave, si dhe në industrinë farmaceutike dhe në kimikate për larjen e fotografive; është acidi kryesor i uthullës.

acid askorbik *kim* Acid që gjendet pothuaj në të gjitha frutat e agrumeve.

acid benzoik *kim* Lëndë e kristaline e bardhë që haset në shumë rezina.

acid borik *kim* Acid kristalor i përftuar nga kripërat e borit; përdoret si antiseptik i dobët dhe agjent për vonimin e ndezjes së zjarrit.

acid citrik *kim* Acid i dobët i tretshëm në ujë, që gjendet në lëngun e shumë frutave; përdoret si aromatizues në industrinë ushqimore.

acid fluorhidrik *kim* Acid i lëngët, helmues; përftohet nga tretja e hidroflorurit në ujë.

acid folik *kim* Vitaminë B e domosdoshme për rritjen dhe shumëzimin e qelizave.

acid formik *kim* Acid i lëngshëm me erë të rëndë; gjendet në milingona dhe në shumë bimë; prodhohet me katalizë të monoksidit të karbonit me avull.

acid fumarik *ind* Acid kristalor me shije të athët; përdoret në prodhimin e rezinave poliesterike.

acid hidrocianik *kim* Acid i dobët (HCN) me veti helmuese të forta që avullon në temperaturë dhome; përdoret në shkallë industriale për prodhimin e shumë lëndëve kimike dhe farmaceutike. > **ACID PRUSIK.**

acid karbonik *kim* Acid i dobët i formuar nga bashkimi i dyoksidit të karbonit me ujë; ekziston si tretësirë.

acid laktik *kim* Lëng si shurup, pa erë e pa ngjyrë, i pranishëm në qumështin e prerë dhe në shumë fruta.

acid malik *kim* Lëndë kristalore pa ngjyrë, e pranishme në verë, në mollë, dhe në fruta të tjera.

acid klorhidrik *kim* Tretje e lëngshme e klorurit të hidrogjenit me veti të larta acide; përdoret në industrinë e përpunimit të naftës, në reduktimin e mineraleve, në industrinë ushqimore dhe në pastrimin e metaleve; është i pranishëm në gjendje të lirë në stomak.

acid nitrik *kim* Lëng i tejdukshëm, pa ngjyrë a i verdhëm; në kontakt me ajrin lëshon një tym të lehtë; ka veti brejtëse dhe oksiduese; përdoret në industri për prodhimin e plehrave kimike, lëndëve plasëse, si dhe si lëndë djegëse për raketa dhe për qëllime të tjera në industrinë metalurgjike.

acid nukleik *kim* Lëndë organike komplekse e pranishme në ADN, e përbërë nga molekula të lidhura në varg.

acid oleik *kim* Lëng vajor pa ngjyrë, i pranishëm në dhjamëra dhe vajra.

acid prusik *kim* Tretësirë e acidit hidrocianik (HCN) në ujë.

acid salicilik *kim* Lëndë kristalore e bardhë me shijë të hidhur; përdoret si fungicid, si dhe në prodhimin e aspirinës, lëndëve ngjyrosëse dhe parfumeve.

acid sorbik *kim* Lëndë kristalore e bardhë; përdoret si agjent ruajtës në industrinë ushqimore.

acid sulfhidrik *kim* Gaz pa ngjyrë, shumë helmues, që ndizet lehtë dhe mban erë të rëndë si vezë e prishur.

acid sulfurik *kim* Lëng i trashë vajor, i pangjyrë a në ngjyrë kafe të errët në varësi të pastërtisë; ka veti të larta gërryese; përdoret në prodhimin e një game të gjerë kimikatesh dhe materialesh të tjera, përfshirë plehrat kimike, bojërat, detergjentët dhe lëndët plasëse.

acid tanik *kim* Acid i përbërë nga lëndë të ndryshme fenolike me prejardhje bimore; përdoret për regjien e lëkurëve dhe në mjekësi.

acid tartarik *kim* Acid i pranishëm në shumë fruta; përdoret në pije të buta, ëmbëlsira dhe sodën e bukës. > **LIMONTOZ I.**

acid valerik *kim* Lëng i tejdukshëm kraboksilik; përdoret në parfume e barna.

acide yndyrore *sh kim* Acide në përbërjen e molekulës së lipidit; përftohen me hidrolizën e yndyrnave.

acide- *fjalëform.*

acidedashës e mb bio (*Bimë, organizëm*) që rritet në tokë acide.

acidedurues e mb

♦ (*Lëndë*) e qëndrueshme ndaj veprimit të acideve.

♦ (*Mikroorganizëm*) që nuk çngjyroset nga acidi.

acidim i m kim Shndërrim në acid.

aciditet i m kim Shkallë e përqendrimit të acidit; shkallë e thartësisë.

acidóhet úa (u) úar kim

I *vetv* Shndërrohet në acid.

II *pës e* **ACID•OJ.**

acid•ój kal óva úar kim Shndërroj (kthej) në acid; trajtoj (përpunoj) me acid (*një lëndë*).

acidózë a f mjek Aciditet tepër i lartë në urinë.

acidúar (i e) mb

♦ I shndërruar në acid.

♦ I trajtuar me acid.

acidurí a m mjek Aciditet i lartë në urinë.

aciklík e mb bot kim Jociklik; (*strukturë molekulare*) me varg të hapur.

aciklovír i m farm Bar për lehtësimin e simptomave të herpesit gjenital.

acquis /akí/ *zyr:* **Acquis Communautaire** korpus i legjislacionit të BE-së.

acta est fibula /ákta est fíbula/ *shpr lt* Mbaroi historia.

acta non verba /ákta non vérba/ *shpr lt* Vepra, jo fjalë.

actus reus /áktus réus/ *shpr lt* Faj; shkelje e ligjit (e normave).

aç ndajf krahin Pa ngrënë; me stomakun bosh; esëll. **E kam stomakun aç.**

-aç prapasht (formon mbiemra dhe emra nga emra) **Gungaç, buzaç.**

aç i m sh e et bot

♦ (*Apium graveolens dulce*) Kopër erëkeqe.

♦ A Selino; sherp.

açík

I *ndajf bis* Haptas; troç; sheshit. **Flas açík** flas qartë.

II mb

♦ (*Ngjyrë*) e hapët; e çelët.

♦ *keq (Njeri)* i pacipë; (*sjellje*) e pahijshme.

-áçkë prapasht krahin (formon emra e mbiemra nga emra): **Budallaçkë.**

açkvénd ndajf A Në aksh vend.

açú-açú ndajf A Ngadalë; pa ngut.

açúg•ë a f sh a at ikt (*Engraulis encrasicolus*) Peshk i vogël deti i ngjashëm me harengën; përdoret gjerësisht si meze.

A.D. shkurt i anno Domini. Pas Krishtit. **Në vitin 44 A.D.** në vitin 44 të erës së re.

ad absurdum /ad absúrdum/ *shpr lt* Deri në absurditet.

ad abundantiam /ad abundántiam/ *shpr lt drejt* Me tepri.

ad arbitrium /ad arbítrium/ *shpr lt* arbitrarisht.

ad astra /ad ástra/ *shpr lt* Deri tek yjet.

ad augusta per angusta /ad augústa per angústa/ *shpr lt* Drejt majës përmes vështirësive.

ad fin /ad fin/ *shpr lt* Nga fundi (*i një shkrimi*).

ad fontes /ad fóntes/ *shpr lt* Nga burimet.

ad hoc /ad hok/ *shpr lt* Për rast të veçantë.

ad hominem /ad hóminem/ *shpr lt* Për njeriun; njeriut.

ad infinitum /ad infinítum/ *shpr lt mat* Në pafundësi; pafundësisht.

ad interim /ad ínterim/ *shpr lt* Përkohësisht.

ad lib /ad lib/ *dhe ad libitum* /ad líbitum/ *shpr lt* Me improvizim; i improvizuar.

ad literam /ad líteram/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

ad mortem /ad mórtem/ *shpr lt* Në vdekje.

ad nauseam /ad nauséam/ *shpr lt* Deri në mërzi.

ad oculos /ad ókulos/ *shpr lt* (Shihet) me sy.

ad pedem litterae /ad pédem líterae/ *shpr lt* Me hollësi.

ad patres /ad pátres/ *shpr lt* Me të shumët (me të vdekurit).

ad rem /ad rem/ *shpr lt* Me vend; me qokë (pa shmangie nga tema).

ad usum proprium /ad úsum próprium/ *shpr lt* Për përdorim vetjak.

ad val. /ad val/ *dhe ad valorem* /ad valórem/ *shpr lt treg* Sipas vlerës.

ad verbum /ad vérbum/ *shpr lt* Fjalë për fjalë.

adalét vjet bis

I ndajf Shumë; tepër; së tepërmi.

II si mb Shumë i madh. [**Shoj, shoj, bereçet/ kolomoçi adalet** (LPK).]

adalét i m sh e et Gjë e madhe, e kabashme.

Adam i m mit fet Njeriu i parë në dhé; burri i Evës dhe krijuesi i racës njerëzore. [**Heshtje s'ka/ Zhurmojnë lumenjtë/ që nga koha e Adamit** (XHS).]

adamík e mb fet >Adamit E.

adamít e mb fet I adamitëve.

adamít i m sh ë ët fet Pasues i një sekti të hershëm kristian, që synonte pafajshmërinë primitive të Adamit.

adaptím i m sh e et libr Përshtatje. **Adaptim nga anglishtja** përshtatje nga anglishtja (*e një veprë letrare*).

adapt•óhem *vetv óva (u) úar libr* Përshtatem; mësohem.

adapt•ój kal óva úar libr Përshtat. **Adaptoj për skenën** përshtat për të shfaqur në skenë (*një roman etj.*).

adaptúar (i e) mb I përshtatur; i mësuar (*me klimë të re*).

adaptúem (i) e (e) mb G > ADAPTUAR (i e).

adaptúes e mb Përshtatës; që përshtat.

adaptúes i m sh - it Përshtatës; ai që përshtat.

adaptúes•e ja f sh e et f e ADAPTUES I.

adaptúeshëm (i) me (e) mb libr I përshtatshëm, që mund të përshtatet (*në mjedis të ri*).

adaptueshmëri a f libr Aftësi përshtatëse (*e organizmit etj. në mjedis të ri*).

adásh i m sh ë ët Ai që ka emër të njëjtë me një tjetër. > **EMNAK U.**

adásh•e ja f e et f e ADASH I.

adáxhio ndajf, mb muz Me kohë të ngadalshme e të zgjatur, zakonisht më ngadalë se në andante por më shpejt se në largeto (në drejtimet muzikore).

adáxhio ja f sh - t muz Udhëzim për ekzekutim me kohë të ngadalshme e të zgjatur, zakonisht më ngadalë se në andante, por më shpejt se në largeto; pjesë e luajtur me këtë temp; pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

adekuát e mb libr I përputhur plotësisht me diçka. **Zgjidhje adekuate** zgjidhje e pranueshme.

Adelájd•ë a f gjeog Kryeqytet i Australisë Jugore.

Adén i m gjeog: **Gjiri i Adenit** pjesë e Oqeanit Indian në hyrje të Detit të Kuq.

adenít i m mjek Pezmatim i gjëndrave limfatike.

adeno- fjalëform anat Gjëndër-.

adenoíð e mb anat I gjëndrave limfatike; i ngjashëm me gjëndrat limfatike.

adenoíð i m sh e et anat Ind limfoid në fund të zgavrës së hundës.

adenokarcinóm•ë a f sh ë ët mjek Tumor i keq në gjëndrat e epitelit.

adenomatóid i m sh ë ët mjek Tumor i mirë me prejardhje dhe strukturë gjëndërore.

adenóm•ë a f sh a at mjek Tumor i mirë i epitelit, me prejardhje nga gjëndrat.

adépt i m sh ë ët libr > **ITHTAR I; PASUES I.**

aderénc•ë a f sh a at

♦ libr > **ADERIM I.**

♦ mjek Ngjitje e indeve nga struktura anatomike të veçanta.

aderím i m sh e et libr Bashkim me një pikëpamje, rrymë të mendimit ose lëvizje politike, shkencore etj.; anëtarësim në një organizatë, shoqatë etj. **Aderim në një traktat** qëndrim mbështetës ndaj një traktati. **Aderim në një parti** hyrje në një parti.

ader•ó j jokall **óva úar** libr Bashkohem me një pikëpamje, rrymë të mendimit ose lëvizje politike, shkencore etj.; bëhem anëtar i një organizate, shoqate etj.

aderúar (i e) mb

♦ libr I bashkuar (me një organizatë).

♦ mjek I ngjitur.

aderúem (i) e (e) mb G > **ADERUAR (i e).**

aderúes e mb

♦ libr I bashkuar me një pikëpamje etj.; i anëtarësuar në një organizatë etj.

♦ mjek I ngjitur.

aderúes i m sh - it libr Anëtar i një organizate.

aderúes•e ja f sh e et libr f e **ADERUES I.**

adét i m sh e et bis

♦ Zakon. **Sa për adet** sa për të bërë zakonin. [se ligja... është një fakt - një doke, zakon, "adet" (GjF).]

♦ Qokë. **Bëj adetet** bëj qokat, vizitat e domosdoshme.

*

Si adeti Për bukuri.

adetá mb vjet J I mirë; i pranueshëm.

adezió n i m sh e et libr, mjek Aderencë.

adezív e mb (Lëndë) ngjitëse.

adezív i m sh ë ët Ngjitëse.

-adë prapasht (formon emra të përgjithshëm nga emra të përveçëm): **Olimpiadë, Iliadë.**

ád•ë a f sh a at G Ishull lumi.

ád•ër ra f sh ra rat G

♦ Dërrasë; kopallë.

♦ Shaka.

*

Me thye adra Çaj dërrasa (kopalla).
adërtár e mb G (Njeri) hokatar (shakaxhi).
adërtár i m sh ë ët G Hokatar; shakaxhi.
adërtár•e ja f sh e et G f e **ADËRTAR I.**
adiabát•ë a f sh a at fíz Kurbë adiabatike.
adiabatík e mb fíz Që ndodh pa humbje a përfitim termik.
adíle ndajf Lehtë. [por si e tek ndodhën e u zhvilluen, s'ka si përshkruhet adile adile. (ZV).]
Adimúrti m mit hind Një nga avatarët e Vishnës.
adinamík e mb libr Jodinamik.
adinamíz•ëm mi m libr Bjerrje e funksioneve normale.
adipóz•ë a f sh a at mjek Dhjamosje.
adipozítét i m mjek Shtresë dhjami ose dhjamërash.
adipsín•ë a f farm Proteinë që kontrollon oreksin.
Adís Abéb•ë a f gjeog Kryeqytet i Etiopisë.
Adíti f mit hind Nëna e perëndive.
Ádixh•e ja f gjeog Lumë në Italinë Veriore; derdhet në Adriatik.
adjudikát•ë a f sh a at
 ♦ drejt Gjykatë e shkallës së parë.
 ♦ treg Ofertë me kontratë.
adjudikím i m sh e et drejt Gjykim në shkallë të parë.
adjudik•óhet úa (u) úar drejt pavet dhe pës e **ADJUDIK•OJ.**
adjudik•ój kal óva úar drejt Gjykoj në shkallë të parë.
adjudikúar (i e) mb drejt I gjykuar në shkallë të parë.
adjudikúem (i) e (e) mb G > **ADJUDIKUAR (i e).**
adjutánt i m sh ë ët usht Oficer i shtabit me shërbime administrative pranë një komandanti.
adjutánt•e ja f sh e et f e **ADJUTANT I.**
adjutantúr•ë a f usht Detyrë e adjutantit.
ADK ja shkurt i Alternativa Demokratike e Kosovës.
Admét i m mit gr Mbret i Thesalisë; një nga argonautët që mori pjesë në gjuetinë e derrit të egër të Kaledonisë.
administrát•ë a f sh a at
 ♦ Sistem i organeve ekzekutive e urdhërdhënëse të qeverisë; veprimtari e organeve qeverisëse. **Administratë qendrore (lokale).**
 ♦ Drejtim i punëve të një zyre, kompanie etj. **Shef i administratës.**
 ♦ Qeveri. **Administrata amerikane.**
 ♦ përmb Punonjës të administratës. **Shkurtoj (ndërroj) administratën.**
administratív e mb I administratës. [Dhe njisimi i alfabetit u bâ jo me masa administrative, por me marrëveshje t'arsyeshme mes misavet kompetentë të Kongresit të Manastirit. (APp).]
administratívisht ndajf Me rrugë a mjete administrative.
administrátivo-tokësór tokësóre mb (Zyrë) e administrimit të ndarjes territoriale të vendit.
administrátór i m sh ë ët
 ♦ Nëpunës i ngarkuar me punë administrative në një kompani a zyrë. [Imzot Serreqi vuri më pas në dijeni ... Abatin e Mirditës, Imzot Prengë Doçin dhe administratorët e dioçezeve të tjera (RG).]
 ♦ Person i ngarkuar të administrojë veprimtarinë e një enti a kompanie ose pasurinë e dikujt. **Administrator i bankës.**
administrátór•e ja f sh e et f e **ADMINISTRATOR I.**
administrím i m Drejtim i (qeverisje e) punëve të një zyre shtetërore a private.

administróhet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **ADMINISTR•OJ**. A kështu administrohet pasuria e vendit?

administrójk *kal óva úar* Drejtoj a qeveris punët e një zyre shtetërore a private.

administrúar (i e) *mb* I qeverisur (i drejtuar) (*mirë, keq*).

administrúem (i) e (e) *mb* *G >* **ADMINISTRUAR** (i e).

administrúes i *m sh - it* > **Administrator** i.

administrúes•e *ja f sh e et f e* **ADMINISTRUES** I.

administrúeshëm (i) *me (e) mb* Që mund të qeveriset (drejtohet).

admirál i *m sh ë ët* *usht-det* Kryekomandant i flotës ushtarake-detare; gradë e ushtarakut në këtë detyrë.

admiraliát i *m usht det* Post a detyrë e admiralit.

admiratív e *mb gjuh* > **HABITOR** E.

admiratív i *m gjuh* > **HABITOR•E** JA.

admirím i *m*

♦ Ndjenjë kënaqësie, miratimi a habie. **Mbush me admirim.**

♦ Vlerësim shumë i lartë (*për dikë a diçka*).

admiróhem *óva (u) úar*

I *vetv* Kundroj veten me kënaqësi.

II *pavet dhe pës e* **ADMIR•OJ**. S'ka si të mos admirohet punë e tij. Veprimet e tij janë për t'u admiruar.

admirójk *kal óva úar*

♦ Kundroj me kënaqësi, me miratim, a me habi.

♦ Kam mendim shumë të lartë për (*dikë a diçka*).

admirúar (i e) *mb*

♦ I kundruar me kënaqësi, me miratim a me habi. **I admiruar nga të gjithë.**

♦ I vlerësuar shumë lart.

admirúar a (e) *f sh a at (të) f e* **ADMIRUAR** I (i).

admirúar i (i) *m sh - it (të)* Njeri i admiruar.

admirúem (i) e (e) *mb* *G >* **ADMIRUAR** (i e).

admirúes e *mb* Që admiron.

admirúes i *m sh - it* Ai që admiron diçka a dikë. **Admiruesit e saj të shumtë.**

admirúes•e *ja f sh e et f e* **ADMIRUES** I.

admirúesh•ëm (i) *me (e) mb* Që zgjon kënaqësi, miratim a habi. [Një nxënës i sotëm i shkollave të mesme njeh në një masë të admirueshme letërsinë dhe kulturën e vjetër helene (dhe atë romake)... (ShS).]

ADN *ja¹ bio shkurt* i Acid deoksiribonukleik, përbërës kryesor i kromozomeve, bartës i të dhënave gjenetike.

ADN *ja² gjerm* **Allgemeiner Deutscher Nachrichtendienst** Agjencia e Përgjithshme Gjermane e Lajmeve (*të Gjermanisë Lindore*).

adoleshénc•ë a *f*

♦ Periudhë e zhvillimit fizik e fiziologjik të njeriut nga fillimi i pubertetit deri në pjekuri.

♦ *fig* Periudhë kalimtare e zhvillimit nga rinia në pjekuri.

adoleshént e *mb* I moshës së adoleshentit; që nuk ka arritur pjekurinë fizike e fiziologjike.

Djalë adoleshent.

adoleshént i *m sh ë ët* I ri që ka kaluar pubertetin e nuk ka arritur pjekurinë fizike e fiziologjike. **Vajzë adoleshente.**

adoleshént•e *ja f sh e et f e* **ADOLESHENT** I.

adoník e *mb*

♦ *let:* **Varg adonik** varg i përbërë nga një daktil dhe një spondé ose një troké.

♦ *mit* (*I bukur*) si Adonisi (*i dashuruar prej Afërditës dhe Persefonit*).

Adonís i m mit gr Djalosh i bukur, i dashuruar prej Afërditës dhe Persefonit.

adoptím i m sh e et libr

♦ Miratim; pranim me votim. **Adoptim** i një rezolute.

♦ drejt Birësim. **Institut** i adaptimeve.

adoptív e mb libr > **ADOPTUES E.**

adopt•óhem óva (u) úar libr pës e **ADOPT•OJ.**

adopt•ój kal óva úar libr

♦ drejt Marr në familje dhe rrit si fëmijën tim; bis e bëj bir (bijë) për shpirt (dikë) **Adoptoj** një jetim. > **BIRËS•OJ.**

♦ libr Miratoj, pranoj me votim. **Adoptoj** një vendim miratoj një vendim.

♦ Pranoj; marr.

adoptúar (i e) mb drejt I birësuar. **Fëmijë** i adoptuar.

adoptúar i (i) m sh - it (të) Fëmijë i birësuar (i adoptuar).

adoptúar a (e) f sh a at (të) f e **ADOPTUAR I (i)**

adoptúem (i) e (e) mb G > **ADOPTUAR (i e).**

adoptúes e mb drejt (Prind) birësues.

adoptúes i m sh - it drejt Birësues.

adoptúes•e ja f sh e et f e **ADOPTUES I.**

adoptúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të adoptohet.

adoptueshmëri a f Të qenët i adoptueshëm.

adrenál e mb anat Ndajveshkor; pranëveshkor; që ndodhet te veshkat a pranë veshkave.

Gjëndër **adrenale** gjëndër ndajveshkore, që ndodhet pranë veshkave.

adrenalín•ë a f

♦ *fizio* Tajitje e gjëndrave ndajveshkore që shpejton rrahjen e zemrës, shtrëngimin e enëzave të gjakut, zgjerimin e bebes së syrit dhe ngritjen e metabolizmit.

♦ *farm* Lëndë që mendohet të shkaktojë gjendje emocionale dhe një shtim të menjëhershëm të fuqisë fizike në raste frike e zemërimi.

adresár i m sh ë ët Libër i adresave.

adresát i m sh ë ët libr Marrës (i letrës, pakos).

adresát•e ja f sh e et f e **ADRESAT I.**

adrés•ë a f sh a at

♦ Vendndodhje e një personi, institucioni etj.; të dhëna të vendndodhjes të shkruara në letër, pako a mesazh elektronik. **Adresë** e shtëpisë. **Adresë** e postës elektronike. **Libër** i adresave dhe telefonave. **Zyrë** e adresave. **Ndërroj** adresë.

♦ Drejtim. **E ke adresën gabim.** **Top pa adresë** sport top pa drejtim; pasim i (gjuajtje e) gabuar.

adres•óhem óva (u) úar

I vetv I drejtohem diku me gojë a me shkrim. **Si t'i adresohem?**

II pës e **ADRES•OJ.**

adres•ój óva úar

I kal

♦ I dërgoj (diku me një letër etj.).

♦ let Drejtoj. **E adresoj gabim** drejtoj (udhëzoj) keq.

II jokal Shkruaj vendndodhjen e një personi a organizate (në letër, pako etj.).

adresór i m sh ë ët Dërgues (i letrës, i pakos).

adresór•e ja f sh e et f e **ADRESOR I.**

adresúar (i e) mb: **Letër** e adresuar gabim.

adresúar a (e) f sh a at (të) e **ADRESUAR I (i).**

adresúar i (i) m sh - it (të) Marrës (i letrës, i pakos).

adresúem (i) e (e) mb G > **ADRESUAR (i e).**

adresúes i m sh - it Dërgues (i letrës, i pakos).

adresúes•e ja f sh e et f e **ADRESUES I.**

Ádri¹ *m shkurt i* Adriatik; Adrian.

Ádri² *f shkurt i* Adriana.

adriamicín•ë a f farm Emër prodhimi i një antibiotiku që përmban doksorubicinë dhe përdoret si agjent antineoplastik.

adriatík e mb I Adriatikut; i Detit Adriatik. **Deti Adriatik** *gjeog* mëngë e Detit Mesdhe midis Italisë dhe Gadishullit Ballkanik; shtrihet nga Gjiri i Venecies deri në Kanalin e Otrantos. **Ujërat adriatike.**

Adriatík u m gjeog Deti Adriatik.

adsorbím i m sh e et kim Ndajthithje; grumbullim i gazrave, lëngjeve ose tretësirave në sipërfaqen e një lënde të ngurtë ose të një lëngu tjetër.

adsorb•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ADSORB•OJ.**

adsorb•ój kal óva úar kim Ndajthith ose grumbulloj gazra, lëngje ose tretësira në sipërfaqen e një lënde të ngurtë ose të një lëngu tjetër.

adsorbúar (i e) mb kim I ndajthithur.

adsorbúem (i) e (e) mb G > **ADSORBUAR (i e).**

adsorbúes e mb kim Ndajthithës.

adstrát i m sh e et libr Shtresë e anështuar. [krahasimi që ka bërë E. Çabej në mes Fishtës dhe Njegoshit, ... nuk duhet kuptuar vetëm si një krahasim me veprën madhore të poetit malazez, por edhe të lidhjeve të shumta etnike dhe letrare, sikur në substratin, ashtu edhe në adstratin dhe superstratin e folklorit ballkanik... (ShS).]

adulár•e ja f sh e et Gur i çmuar me ngjyrë të bardhë ose të tejdukshme.

adultér e mb libr (Marrëdhënie) jashtëmartesore.

adultér i m sh ë ët libr Burrë i martuar që ka marrëdhënie me grua tjetër a gra të tjera.

adultér•e ja f sh e et f e **ADULTER I.**

adulterí a f libr Marrëdhënie seksuale jashtëmartesore.

adunár i m sh ë ët A usht

♦ Fortesë.

♦ Depo municioni.

adunár•em *vetv A* Kuptoj.

adúr i m A Erë e mirë; aromë; erë e merme.

adveksión i m meteo Zhvendosje horizontale e nxehtësisë ose e elementeve të tjerë të shtresave të atmosferës.

advektív e mb meteo (Zhvendosje) horizontale (*e shtresave të atmosferës*).

advént i m fet

♦ Mbërritje e Jezu Krishtit si gjykatës në gjyqin e fundit.

♦ Kreshmë e Këshëndellave.

adventíst e mb fet: Kishë adventiste kishë e disa grupimeve, që besojnë në zbritjen e dytë të Jezu Krishtit dhe fundin e shpejtë të botës.

adventíst i m sh ë ët fet Besimtar në shfaqjen e dytë të Krishtit.

adventíst•e ja f e et f e **ADVENTIST I.**

adventíz•ëm mi m fet Besim në shfaqjen e dytë të Krishtit.

advérb i m sh ë ët gjuh > **NDAJFOLJ•E JA.**

adverbiál e mb gjuh > **NDAJFOLJOR E.**

advocatus diaboli /advokátus diáboli/ shpr lt Avokat i djallit.

advok•át i m sh étën étnit vjet G > **AVOKAT I.**

advokát•e ja f sh e et f e **ADVOKAT I.**

advokatí a f vjet > **AVOKATI A.**

advokétën advokétnit vjet G sh i **ADVOKAT I.**

adyqár i m sh ë ët vjet > PROKONSULL I.

adhá¹ ndajf A Kështu.

adhá² pasth Vazhdo.

adhá³ ndajf J Mjaft. **Aq adha!** aq mjafton!

adhám i m sh ë ët vjet Diamant.

Adhám i m Adam; njeriu i parë në dhé.

adháp i m sh adhépe adhépet bis Mundim; përpjekje; sëkëlldi; vështirësi. **Më jep (më bën) adháp.**

adháps•ëm (i) me (e) mb I mundimshëm; i sëkëlldisshim; i vështirë.

adhazmú ndajf A

♦ Vetvetiu; instinktivisht.

♦ Rastësisht; papritur.

adhémëz a f sh a at ent Vemje.

adhémz•ë a f ent > ADHEMËZ A.

adhépe t sh i ADHAP I.

adhí•s kal a ur A > ADHIT.

adhít kal a ur A Njom; vadit.

adhít•et - (u) ur pavet dhe pës e **ADHIT.**

adhít•ëm (i) me (e) mb A I njomur; i vaditur.

adhítj•e a f sh e et A Njomje; vaditje.

adhjás kal a ur A

♦ Ndrej; ujdís.

♦ Përgatit.

♦ Pastroj.

adhjasí a f sh - të A

♦ Ndrejje; ujdísje.

♦ Përgatitje.

♦ Pastrim (i shtëpisë).

adhjásj•e a f sh e et A > ADHJASI A.

adhjásur (i e) mb A

♦ I ndrequr; i ujdísur.

♦ I përgatitur.

♦ I pastruar.

adhémëz a f sh a at ent Vemje.

adhurés•ë a f sh a at > ADHURIM I.

adhurím i m

♦ Dashuri e thellë. [po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell... (VZh).]

♦ Falje e përlje me përkushtim fetar. **Adhurim i idhujve. Adhurim i zjarrit.**

adhurimtár e mb I përkishun; i stërfalur.

adhurimtár i m sh ë ët Fetar i përkishun (i stërfalur).

adhurimtár•e ja f sh e et f e ADHURIMTAR I.

adhur•óhem óva (u) úar pës e ADHUR•OJ. [Ajo adhurohej edhe si mbrojtëse e familjeve, e qyteteve dhe e kolonive. (AK).]

adhur•ój kal óva úar

♦ Dua me gjithë shpirt. [Përkëdhel' u kurrizin dhe do t'të besojnë,/ Vraj-i, shtypi, dhe shtrydhi, dhe do t'adhurojnë" (FN).]

♦ I falem me përkushtim fetar; i bëj nderime si hyjni.

adhur•ónj kal A > ADHUR•OJ.

adhurúar (i e) mb

♦ I dashuruar me gjithë shpirt.

♦ I nderuar si hyjni.

adhurúar a (e) *f sh a at* (të) *f e* **ADHURUAR I** (i).

adhurúar i (i) *m sh - it* (të) Njeri i adhuruar, i nderuar si hyjni. **I adhuruari i kombit.**

adhurúarsh•ëm (i) *me* (e) *mb J* > **ADHURUESH•ËM** (i) **ME** (e).

adhurúem (i) *e* (e) *mb G* > **ADHURUAR** (i) **e**.

adhurúes e *mb* Që do diçka me gjithë shpirt; që ka përkushtim fetar.

adhurúes i *m sh - it* Nderues a lutës i një hyjnie.

adhurúes•e ja *f sh e et f e* **ADHURUES I**.

adhurúeshëm *nda jf libr* Me adhurim.

adhurúesh•ëm (i) *me* (e) *mb*

♦ Që vlen të dashurohet me gjithë shpirt.

♦ Që mund të nderohet si hyjni.

aéd i *m sh ë ët let* Poet shëtitës i mesjetës, që recitonte poezi ngado që shkonte.

Aék u *m mit gr* Bir i Zeusit; një nga tri gjykatësit e të vdekurve në Hades.

AER ja *shkurt i* Agjencia Evropiane e Rindërtimit (në Kosovë).

áero- *fjalëform*

♦ Ajër; gaz; atmosferë.

♦ Aeroplan.

aeroaníj•e a *f sh e et* Anije ajrore më e lehtë se ajri, me vetëdrejtim. > **DIRIZHAB•ËL LI**.

aerób e *mb bio* (Organizëm) që jeton në sajë të oksigjenit të lirë ose ajrit.

aerób i *m sh ë ët bio* Organizëm, si baktere, që jeton me oksigjen të lirë ose ajër.

aerobalistík e *mb usht I* aerobalistikës.

aerobalistík•ë a *f usht* Shkenca e armëve që veprojnë nga ajri.

aerobík e *mb bio I* ushtrimeve aerobike; i aerobikës. **Ushtrime aerobike** ushtrime fizike për të nxitur frymëmarrjen e shpejtuar dhe qarkullimin e shpejtë të gjakut.

aerobík•ë a *f libr* Sistem ushtrimesh fizike për nxitjen e frymëmarrjes dhe të qarkullimit të gjakut.

aerobiologjí a *f bio* Studimi i mikroorganizmave, i polenit dhe sporeve të bartura me anë të ajrit.

aerobiologjík e *mb bio I* aerobiologjisë.

aerobióz•ë a *f bio* Mënyrë e jetesës së aerobëve.

aerobús i *m ë ët av* Aeroplan i madh udhëtarësh.

aerodetar e *mb I* ajrit dhe i detit; (*forca*) ajrore-detare.

aerodín e *mb fiz* Më i rëndë se ajri.

aerodinamík e *mb fiz I* aerodinamikës; që zbaton parimet e aerodinamikës. **Rezistencë**

aerodinamike. Vatër aerodinamike *av*

aerodinamík•ë a *f fiz* Degë e mekanikës që studion dinamikën e gazeve, veçanërisht ndërveprimet e ajrit me objektet në lëvizje.

aerodróm i *m sh e et* Fushë aviacioni. **Aerodrom ujqor.**

aerofagjí a *m mjek* Frymëmarrje me gulç.

aerofít i *m bio* Bimë që rritet te një tjetër.

aerofobí a *f* Frikë anormale nga ajri, nga rrymat e ajrit.

aerofón i *m sh ë ët muz* Vegël frymore.

aerofoník e *mb* (Vegël) frymore.

aerofotografí a *f sh - të* Fotografi nga ajri.

aerofotografík e *mb I* fotografisë ajrore.

aerografí a *f sh - të meteo* Studim i kushteve atmosferike.

aerografík e *mb I* aerografisë.

aerogram i *m sh e et* Letër me postë ajrore.

aerohidroplán i m sh ë ët Aeroplan i pajisur për të zbritur në ujë.

aeroklúb i m sh e et Klub i amatorëve të aviacionit.

aerolít i m sh ë ët Meteorit silicor.

aerológ u m sh ë ët Studiues i meteorologjisë së atmosferës në tërësi.

aerológ•e ia f sh e et e AEROLOG U.

aerologjí a f Meteorologji e tërësisë së atmosferës; studim i tërësisë së atmosferës.

aerologjík e mb I aerologjisë.

aeromekaník e mb I aeromekanikës.

aeromekaník•ë a f sh a at fiz Shkencë e lëvizjes dhe ekuilibrit të ajrit dhe gazeve (*përfshin aerodinamikën dhe aerostatikën*).

aerometeorográf i m sh ë ët av Pajisje për matjen e temperaturës, shtypjes atmosferike dhe lagështisë në ajër.

aerometeorografík e mb I aerometeorografisë.

aeromét•ër ri m sh a at fiz Pajisje për matjen e dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aerometrí a f fiz Matje e dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aerometrík e mb fiz I aerometrisë; i matjes së dendësisë së ajrit dhe gazeve.

aeromjét i m Mjet (me a pa motor) që lëviz në ajër.

aeromodél i m sh e et Model (maket) aeroplani.

aeromodelíst i m sh ë ët Modelist aeroplanësh.

aeromodelíst•e ja f sh e et f e AEROMODELIST I.

aeronáut i m sh ë ët Pilot ose drejtues i balonës ose mjeteve fluturuese më të lehta se ajri.

aeronáut•e ja f sh e et f e AERONAUT I.

aeronautík e mb I aeronautikës.

aeronautík•ë a f av Art i pilotimit ose drejtimit të balonave dhe anijeve ajrore më të lehta se ajri.

aeroneuróz•ë a m sh a at psik Neurozë e pilotit nga lodhja.

aeronomí a f meteo Studim i shtresave të sipërme të atmosferës së Tokës.

aeropánk•ë a fikt (Gymnura altavela) Lloj rraxe e ujërave të cekëta të Atlantikut, me thumb në fund të kurrizit; arrin deri në 2 m për së gjeri.

aeroplán i m sh ë ët Mjet fluturues më i rëndë se ajri, me krahë dhe me motor reaktiv a turbohelikë . **Aeroplan reaktiv (katërmotorësh). Aeroplan civil (ushtarak). Fushë e aeroplanëve. Më zë aeroplani. Ul aeroplanin në pistë (jashtë pistës).**

aeroplanktón i m sh ë ët bio Tërësi mikroorganizmash në ajër.

aeroplanmbájtës e mb usht: Anije aeroplanmbajtëse > AEROPLANMBAJTËS•E JA.

aeroplanmbájtës•e ja f sh e et usht Luftanije me kuvertë të posaçme për uljen dhe ngritjen e avionëve luftarakë.

aeropórt i m sh e et Vend i sheshtë me pista për uljen dhe ngritjen e aeroplanëve, me kullë kontrolli, me hangarë dhe mjedise për udhëtarët dhe mallrat, dhe me doganë. **Aeroport civil (ndërkombëtar, ujqor, ushtarak). Fundore e aeroportit. Pistë e aeroportit.**

aeroportuál e mb I aeroportit. **Mjedise aeroportuale.**

aeroskóp i m sh ë ët vjet kin Kamerë dore me ajër të ngjeshur.

aerosól i m sh e et

- ♦ kim Pezulli e gaztë grimcash të ngurta e të lëngëta.
- ♦ Lëndë larëse, insekticide dhe bojëra të ambalazuara nën presion, në enë metalike të lehta, bashkë me një lëndë të gaztë ndihmëse për formimin e pezullisë.

aerostát i m sh e et av Mjet lundues më i lehtë se ajri, si balona ose dirizhibli; vihet në veprim nga lëvizjet e ajrit rrethues.

aerostat i drejtuar Dirizhibël.

aerostatík e mb (Mjet) më i lehtë se ajri.

aerostatík•ë a f fiz Shkencë e studimit të gazeve në ekuilibër dhe e ekuilibrit të mjeteve fluturuese në kushte atmosferike.

aerotaksí a f sh - të Aeroplan taksi.

aeroterapí a f sh - të mjek Terapi me përdorimin e oksigjenit në trysni të lartë.

aerotranspórt i m Transport ajror.

aerotransportúes e mb (Sistem, shërbim) i transportit ajror.

aerotransportúes i m Kompani e transportit ajror.

aerotrén i m Tren i mbështetur mbi jastëk të butë, me lokomotivë reaktive, që arrin shpejtësi mbi 400 km/orë.

aerotropíz•ëm mi m bio Kundërveprim ndaj ndryshimeve të gjendjes së oksigjenit.

aeroturbín•ë a f tek Turbinë me ajër (me erë).

Aét i m mit gr Mbret i Klikisë; babai i Medesë; ruajtës i bashkës së artë.

af i m sh e et Shkëlqim me tallaze (i mëndafshit).

afagjí a f mjek Vështirësi në gëlltitje; humbje e aftësisë për t'u gëlltitur.

afaríst i m sh ë ët Sipërmarrës privat.

afaríst•e ja f sh e et f e **AFARIST I.**

afarist e mb I sipërmarrjes private; që merret me sipërmarrje private. [shefi i bandës iks u bë supershef/ me shefin ypsilon lidhi miqësi afariste (EB).]

afaríz•ëm mi m Sipërmarrje private.

afát i¹ m sh e et Cak kohor për përfundimin e një pune a përdorimin e diçkaje. **Afati i përdorimit (i shërbimit, i shlyerjes së detyrimit). Me afat të gjatë (të mesëm, të shkurtër). Pa afat. Garancisë i ka kaluar afati. Pagesa ka afat gjer më... data e fundit për pagesën është më...**

afát i² m sh e et vjet usht Shtrat i topit.

afatësím i m sh e et fin Mbushje e afatit të caktuar për një depozitë bankare, pas të cilit përqindja dhe depozita mund të tërhiqen. > **MATURIM I.**

afatës•óhet vetv veta III úa (u) úar fin Mbushet afati i caktuar i një depozite bankare, pas të cilit përqindja dhe depozita mund të tërhiqen. > **MATUR•OHET.**

afatësúar (i e) mb fin (Depozitë bankare) që e ka mbushur afatin për tërheqjen e interesit. > **MATURUAR (i e).**

afatësúem (i e) (e) mb G > **AFATËSUAR (i e).**

afatgjátë mb (Plan, kredi etj.) me afat të gjatë. **Hua afatgjatë** hua që shlyhet për një periudhë të gjatë.

afatmés•ëm me mb (Plan, kredi etj.) me afat të ndërmjetëm.

afatshkúrtër mb (Plan, kredi etj.) me afat të shkurtër.

afazí a f mjek Humbje e aftësisë për të folur; paaftësi e plotë a e pjesshme për të shprehur mendimin ose për të kuptuar fjalët e shprehura me gojë ose me shkrim; shkaktohet nga lëndimi ose sëmundje e trurit.

áfç•ë a f sh a at orn > **BENG U.**

afeksión i m libr

♦ Dashuri.

♦ Ndjenjë emotive e fortë.

afékt i m psik Ndjenjë emotive; ndjenjë e fortë; emocion.

afektív e mb psik I ndikuar a i shkaktuar nga ndjenjat. **Gjendje afektive.**

afél i m astr Pikë e orbitës në të cilën një planet, steroid, a kometë ndodhet në largësinë më të madhe nga Dielli.

afendikó i m sh nj një bis

♦ Zotëri (si titull).

♦ keq Njeri arrogant (kryelartë).

aferéz•ë a f sh a at gjuh Rënie e tingullit nistor të fjalës.

afër•ë a f sh a at

♦ Punë. **Afera të ndyra** punë të ndyra; korrupsion.

♦ Marrëdhënie dashurie.

afërim *pasth bis dhe tall* Të lumtë. [**Aferim të qoftë, tha zonja dhelpër,/ Bukurinë tënde s'e ka zog tjetër** (Pop).] [- **Vraje!/- E vrava./ - Aferim!** (DhP).]

afetár e mb

♦ I pafë; që kundërshton ose nuk pranon asnjë fe.

afetár i m sh ë ët I pafë; kundërshtar i besimit te perëndia.

afetár•e ja f sh e et f e AFETAR I.

afetari a f

♦ Mosbesim tek perëndia; mohim i ekzistencës së perëndisë ose perëndive.

♦ Doktrinë që mohon ekzistencën e perëndisë ose perëndive.

afetariz•ëm mi m > AFETARI A.

áf•ë a f A Afsh.

áfër

I ndajf

♦ (*vend*) Në largësi të shkurtër. **Afër e afër** pranë e pranë; gati ngjitur. **Aty (këtu) afër. Rri afër. Shtëpi të ndërtuara afër e afër** shtëpi gati të ngjitura me njëra-tjetrën.

♦ (*kohë*); në interval kohor të shkurtër. **Tashti afër** së shpejti; pas pak.

♦ (*marrëdhënie farefisnore*) Me lidhje gjaku. **Bie afër me dikë** jam kushëri i parë a i dytë me dikë.

♦ (*ngjasim*) Me ngjashmëri. **Janë afër njëri-tjetrit** ata ngjajnë shumë me njëri-tjetrin.

♦ (*sasi, madhësi*) Rreth. **Aty afër te të pesëdhjetat.**

♦ *fig* Me vëmendje. **Ndjek nga afër ngjarjet** vëzhgoj me vëmendje ngjarjet.

II parafj

♦ (*vend; me emër në rrjedhore*): **Afër lumit. Shtëpia është afër stacionit.**

♦ (*vend; me parafjalë dhe emër ose përemër në kallëzore*) **Afër me mua. Afër me parkun.**

♦ (*kohë; me emër në rrjedhore*): **Afër dimrit. Afër të dyzetave.**

III pj Nja; rreth. **Afër njëzet ditë më vonë. Salla merr afër dyqind vetë.**

*

Afër mendsh Ta pret mendja; kuptohet vetiu.

Më afër dera se qilari *fj u* Interesi vetjak vjen në radhë të parë.

afërdët i m sh e et > BREGET I.

Afërdit•ë a f

♦ *astr* Venus; yll i mëngjesit.

♦ Agim.

♦ *mit gr* Perëndeshë e dashurisë dhe bukurisë; e bija e Zeusit dhe Dionës; e ëma e Erosit.

**

Brezi i Afërditës Yjësi e madhe në ekuatorin qiellor pranë Peshqve dhe Ujarit.

afëri a f libr

♦ Afërsi; afinitet.

♦ Ngjashmëri.

afërina t f sh Rrethina. **Në afërinat e qytetit.**

afërisht ndajf > AFËRSISHT.

afërlíndj•e a f sh a at *vjet gjeog* Levant; vende të Lindjes së Afërt.

afërm (i) e (e) mb

♦ (*Njerëz*) me lidhje gjaku të ngushta. **Kushërinj të afërm. Biem të afërm** biem kushërinj.

♦ **> AFËRT (i e).** : **Në ditët e afërme** së afërmi; këto ditë.

♦: **Bashkëpunëtorë të afërm** bashkëpunëtorë të ngushtë.

áfërm i (i) m kryes sh - it (të)

♦ Kushërinj. **Të afërmit e familjes** kushërinjtë e afërt.

♦ Bashkëpunëtorë të ngushtë.

afërmas *ndaif* Nga afër.

afërm•e ja (e)¹ *f* E ardhme e afërt.

afërm•e ja (e)² *f sh e et (të)* Kushërirë.

afërmënc *ndaif bis G* > **AFËRMENDSH.**

afërmendësi *a f libr* Të qenët i padyshimtë, i sigurt, i vërtetë a i njëmendët.

afërmëndsh *ndaif dhe si pj* Sigurisht; pa dyshim. **Do të vonohej, afërmëndsh, po të ...**

kuptohet (ta pret mendja) që do të vonohej, po të...

afërmëndsh•ëm (i) me (e) *mb* I kuptueshëm; i padyshimtë.

afërmëni *a f G* Afërsi; lidhje e afërt farefisnore.

afërmi (së) *ndaif*

♦ Nga afër; drejtpërdrejt; me vëmendje. **Ndjek së afërmi zhvillimin e ngjarjeve.**

♦ Nga afër; mirë. **E njoh së afërmi** e njoh mirë.

♦ Pas pak; së shpejti. **Së afërmi** (*filmi etj. do të shfaqet*) së shpejti; këto ditë.

afërndënjës e mb gjeom I vendosur përbri. **Kënde afërndënjës** kënde të ndarë nga një brinjë.

afërndënjje *a f libr* Vendosje e dy këndeve në një brinjë të përbashkët.

afërsi *a f*

♦ Të qenët afër. **Afërsi gjeografike. Në afërsi të...**

♦ *sh - të* Vise përreth një qyteti a fshati. **Në afërsitë e qytetit.**

♦ > **AFRI A**

♦ *fig* Lidhje e ngushtë; marrëdhënie të afërta (të ngushta). **Afërsi shpirtërore.**

♦ Ngjashmëri.

♦ *mat* Llogaritje (zgjidhje) e përafërt. **Njehsim me afërsi. Vlerësoj me afërsi** bëj një llogaritje të përafërt.

afërsira *t f sh* Vise përreth një qyteti a fshati.

afërsipërfaqësor e mb gjeol (*Shtresë*) e vendosur menjëherë në sipërfaqe.

afërsir•ë *a f* Vend që ndodhet fqinj me një tjetër.

afërsish•ëm (i) me (e) *mb* I përafërt. **Në mënyrë të afërsishme** me afërsi; me përafërsi.

afërsisht

I ndaif Me përafërsi. **Llogarit afërsisht.**

II pj Pak a shumë; nja. **Ishin afërsisht dhjetë.** [Nji masë e tillë kishte me qenë afërsisht sa dyfishi i asaj që do të duhej sot për me bâ nji mallotë të rahatshme (ZV).]

afërt (i e) *mb*

♦ I vendosur (i ndodhur) pranë; i ngjitur. **Shtëpia të afërta** shtëpi (të ndërtuara) pranë e pranë.

♦ (*kohë*) Që vjen pas një kohe të dhënë. **E ardhmja e afërt. Në ditët e afërme.** [mbi burimin etnik të këtij eposi dhe mbi marrëdhëniet me kultura të tjera, të afërta e të largëta, të hershme e të reja. (ShS).]

♦ I ngushtë. **Mik i afërt. Njerëzit e afërt** të afërmit; kushërinjtë.

♦ I ngjashëm. **Mendime të afërta. Degë të afërta të shkencës.**

♦ I përafërt.

afërt a (e) *f sh a at (të)* *f e* **AFËRT I (i).**

afërt i (i) *m sh - it (të)* Kushëri.

afërtin•ë *a f sh a at G* Vend në afërsi të...

afgán e mb I Afganistanit; që ka të bëjë me Afganistanin, me banorët a vendësit e tij.

afgán i m sh ë ët Banor a vendës i Afganistanit.

afgán•e ja *f sh e et f e* **AFGAN I.**

afgáni *m sh - t* Njësi bazë monetare e Afganistanit.

afganistánas *e f* > **AFGAN E**.

afganistánas *i m sh ë ët* > **AFGAN I**.

afganistánas•e *ja f sh e et f e* **AFGANISTANAS I**.

afganisht *ndaif gjuh* Në gjuhën e afganëve.

afganisht•e *ja f gjuh* Një nga gjuhët zyrtare të Afganistanit.

afide *t f sh ent* Morra të bimëve.

afidavit *i m drejt* Dokukent i ligjshëm.

afif *e mb vjet bis*

♦ I brishtë; i hajthëm; elegant.

♦ (*Gatesë*) e lehtë, e shijshme dhe delikate.

afij•e *a f bis* Spiun. > **HAFIJ•E A**.

afiks *i m gjuh* Element gjuhësor që i shtohet një fjale për të formuar trajtat e zgjedhimit ose lakimit.

afinitët *i m libr* Afrí.

afión *mb* I verdhë; i zverdhur; i zbehtë. **Bëhem afion** zverdhem; bëhem dyllë në fytyrë.

afión *i m*

♦ *bot (Papaver)* Hashash

♦ Opium.

afiq•e *ja f* Emër i lig; nam i keq.

afirmím *i m libr* Dalje në pah si një fakt i pranuar. [**Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoj dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze...** (ShS).]

afirm•óhem *vetv óva (u) úar* Dal në pah si një fakt a faktor i pranuar. [**qetësia popullore dhe pjekuria e medias janë dukuri që po afirmohen.** (MNz)]

afirm•ój *kal óva úar* Nxjerr në pah si një fakt a faktor të pranuar.

afirmúar (*i e*) *mb* I nxjerrë në pah si një fakt a faktor i pranuar. [**Çabej, në kohën kur i ka shkruar këto punime, ishte i afirmuar dhe i pranuar mirë nga të gjithë albanologët e vendit dhe të huajt** (ES).]

afirmúem (*i e*) *mb G* > **AFIRMUAR** (*i e*).

afirmúes *e mb* Që nxjerr në pah si një fakt a faktor të pranuar.

afish•e *ja f sh e et* Fletushkë me njoftime publike (*për reklama, ngjarje artistike, sportive etj.*). Ndalohet vënia e afisheve. **Ditën vinin afishe, natën i grisnin.**

afishím *i m sh e et* Vënie e afisheve; njoftim me afishe.

afish•óhet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* **AFISH•OJ**.

afish•ój *kal óva úar* Ngjit (vë, nxjerr) afishe; njoftoj me afishe.

afishúar (*i e*) *mb (Fletushkë etj.)* e ngjitur në vende të dukshme publike. **Fletushka të afishuara në muret e qytetit.**

afishúem (*i e*) *mb G* > **AFISHUAR** (*i e*).

afishúes *i m sh - it* Ai që ngjit fletushka etj. në vende të dukshme publike.

afishúes•e *ja f sh e et f e* **AFISHUES I**.

AFK *ja shkurt i* Arkivi i Filmit të Kinostudios.

afk *u m A* Pus uji.

afoní *a f* ♦ Pazëshmëri. ♦ *mjek* Humbje e zërit nga një sëmundje a dëmtim i peyzave të zërit, ose për shkaqe psikologjike, si histeria.

aфонí *e mb* ♦ I pazëshëm. ♦ *mjek* Që ka humbur zërin nga një sëmundje a dëmtim i peyzave të zërit, ose për shkaqe psikologjike, si histeria.

aforfé *mb sport (Ndeshje)* e humbur për mosparaqitje ose për shkelje të rregullores së lojës nga njëra skuadër.

aforístík *e mb libr* I aforizmit.

aforíz•ëm *mi m sh ma mat libr* Thënie e shkurtër që shpreh një të vërtetë të përgjithshme.

AFP ja *shkurt* i **Agence France Presse** Agjencia Franceze e Lajmeve.

afra ja *ffet* Dita para Bajramit.

afraí a *f* A Frikë; tutë.

afraíndsh•ëm (i) me (e) *mb* A I tutshëm.

afraínd•ënj *kal* a *ur* A Tut; frikësoj.

afraínd•ëm (i) me (e) *mb* A I frikësuar; i tutur.

áfras *ndaíj* Nga afër; afër; pranë. **Ndodhen** **afras**.

afrátë *mb* Shumë i hidhur; helm i hidhur. **E kam gojën afratë** kam një shije shumë të hidhur në gojë.

afrát•ë a *f* Pomadë zhive.

áfrazi *ndaíj* Nga afër.

afrés•ë a *f sh e et* Ngjashmim. > **AFRIM I**.

afrésk u *m sh e et art*

♦ Art i pikturimit në suva të njomë me ngjyra të tretura në ujë.

♦ Pikturë në mur. [**Shqiponja është në afreskun e realizuar në brezin e poshtëm të faqes së harkuar të murit të absidës.** (JBr)].

afrí a *f*

♦ Farefisni.

♦ Afërsi; ngjashmëri. **Afria e mendimeve.** [Së pari, në afrinë shumë të madhe fonetike dhe leksiko-gramatikore të asaj që nden "Meshari" me të folmet e anës veriperëndimore, sidomos me ato të Malësisë së Madhe. (GjSh).]

♦ *gjuh* Lidhje e afërt.

♦ *përmb bis* Farefis; kushërinj.

afrikaán e *mb* I gjuhës afrikaanse të Afrikës së Jugut.

afrikaáans•e ja *f gjuh* Një nga gjuhët zyrtare të Afrikës së Jugut, me prejardhje nga holandishtja dhe flamandishtja e shek. të 17-të.

afrikán e *mb* I Afrikës; që ka të bëjë me Afrikën, me banorët a vendësit e saj. **Kontinenti afrikan.**

afrikán i *m sh ë ët* Banor a vendës i Afrikës.

afrikandér i *m sh ë ët zool* Gjedh me gungë i Afrikës së Jugut.

afrikán•e ia *f sh e et f e* **AFRIKAN I**.

afrikáner i *m kryes sh ë ët etn* Grup etnokulturor me prejardhje evropiane, kryesisht nga Holanda, të vendosur si kolonë në Afrikën e Jugut.

afrikaníst i *m* Studiues i specializuar për çështje të Afrikës.

afrikaníst•e ja *f e* **AFRIKANIST I**.

afrikanistik•ë a *f libr* Studime të specializuara për Afrikën.

afrikaníz•ëm mi *m libr*

♦ Tipar karakteristik i kulturës afrikane.

♦ Tipar i gjuhëve afrikane që shfaqet në gjuhë të tjera.

afrikanizím i *m libr*

♦ Marrje e tipareve afrikane.

♦ Kalim nën kontroll të afrikanëve.

afrikaniz•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Marr tipare afrikane.

♦ Kaloj nën kontrollin e afrikanëve.

afrikaniz•ój *kal óva úar libr*

♦ I jap tipare afrikane.

♦ Kaloj nën kontrollin e afrikanëve (*pushtetin etj.*).

afrikanizúar (i e) *mb* Që ka marrë tipare afrikane.

afrikanizúem (i) e (e) *mb G* > **AFRIKANIZUAR** (i e).

afrikanizues e mb Që ndikon në krijimin e tipareve afrikane.

afrikanoid i m sh ë ët Njeri i tipit afrikan.

afrikans•e ja f gjuh Dialekt i holandishtes që flitet në Afrikën e Jugut dhe në Namibi.

afrikat•e ja f sh e et gjuh Bashkëtingëllore e përbërë nga një tingull shpërthyes të ndjekur nga një tingull fërkimor (*si p sh te **cung, çoj, xixë, xham***).

Afrík•ë a f gjeog Kontinenti i Afrikës. **Afrika Ekuatoriale. Republika e Afrikës së Jugut.**

afrím i m sh e et

♦ Veprim i të afruarit; sjellje pranë; avitje. **Afrimi i pranverës. Me afrimin e dimrit** tek po hynte dimri.

♦ Të qenët i afruar. **Afrimi me shokët.**

♦ Ngjashmëri. [**Camaj citon Xhuvanin, simbas të cilit gjuha shqipe e përbashkët duhej të dilte prej afrimit të dy dialekteve në mënyrë evolucionare...** (APp).] **Shartim me afrim** shartim i bimëve të ngjashme.

afrish•ëm (i) me (e) mb

♦ I përafërt; i ngjashëm; i krahasueshëm. **Qëndrime të afrishme** qëndrime të krahasueshme (të ngjashme). **Gjuhë të afrishme.**

♦ *gjeom (Plane)* që i ruajnë vetitë paralele gjatë shndërrimeve.

afrishmëri a m Të qenët i afruar (*me njerëzit*).

afrisht ndajf Afërsisht, me afërsi.

afrít•em vetv krahin G > AFRIT•Ë (me u).

afrít•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Avitem; afrohem; qasem pranë.

afró pj Afër; afërsisht; nja; rreth. **Afro një shekull më parë** nja një shekull më parë.

Áfro ja f shkurt i Afërdita; Afroviti.

áfro- fjalëform I Afrikës; afrikan.

áfro-amerikán e mb I amerikanëve me prejardhje nga Afrika; që ka të bëjë me amerikanët me prejardhje nga afrika.

áfro-amerikánë t m sh Amerikanë me prejardhje nga Afrika.

áfro-aziatík e mb I aziatikëve me prejardhje nga Afrika; që ka të bëjë me afrikanët me prejardhje nga Azia. **Bashkësi afro-aziatike.**

áfro-aziatíkë t m sh Aziatikë me prejardhje nga Afrika.

afrodiziák e mb Që nxit dëshirat seksuale.

afrodiziák u m sh ë ët Bar a ushqim që nxit dëshirat seksuale.

afr•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Shkoj pranë (afër) (*dikujt a diçkaje*); qasem. [**- Desha të them... ti je atje... Te bregu... ku të tjerët nuk afrohen dot...** (IK).]

♦ *veta III* Vjen afër; avitet; është afër. **Po afrohet dimri. Po i afrohet fundi** po mbaron; është në të mbaruar; po i vjen vdekja.

♦ *fig* Tregohem i afruar (i shoqërueshëm). **Nuk afrohet me njerëzit.** [Një vit më vonë, **Gjon Kastrioti kërkon t'afrohet përsëri me Republikën e Venetikut si edhe me atë të Raguzës** (AE).]

♦ Ngjan; është i ngjashëm; ka afërsi (ngjashmëri). **Lule që afrohen nga ngjyra.**

II pës e AFR•OJ.

*

Nuk i afrohem as te gishti i këmbës dikujt Nuk krahasohem dot me dikë.

afr•ój óva úar

I kal óva úar

♦ Sjell pranë; shpie afër (ngjat). **Afroj karrigen te zjarri.**

♦ Shkurtoj afatin; sjell më afër (*kohën e një veprimi*) **Ia afroj fundin dikujt** ia sjell vdekjen afër dikujt. [**Afroni, pra, kokat të dëgjoni të vërtetën,/ mua s'më mbytën gjarpërinjtë por trojanet më vranë** (IK).]

♦ *fig* Zvogëloj dallimet (*midis mënyrave të ndryshme të veprimit, të jetesës*)

♦ *fig* Bëj për vete; tërheq; miqësoj. **Afroj me premtime** josh me premtime.

II jokall

♦ *veta III* Sjell pranë; zmadhoj. **Këto dylbi afrojnë njëzet herë.**

♦ > **AFR•OHEM. Po afron shiu. Po afron dita e...**

áfro-karaibík e mb Karakteristik i Afrikës dhe i Karaibeve.

áfro-karaibíkë t m sh Banorë të Karaibeve me prejardhje nga Afrika.

afr•ónem vetv óva úar A dhe vjet J > AFR•OHEM.

afrúar (i e) mb

♦ I vënë pranë e pranë; i ndodhur afër.

♦ I afrueshëm; i shoqërueshëm. **Djalë i afruar me shokë.**

♦ (*Shifra*) të përafërta.

afrúes i m sh - it Punëtor (mekanizëm, mjet) që afron lëndën e parë në vendin e përpunimit.

Afrues i gymyrit.

afrúes•e ja f e AFRUES I.

afrúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ I shkueshëm; i shoqërueshëm. **Djalë i afrueshëm me shokë.**

♦ (*Njeri*) i këndshëm.

♦ (*Pije*) e dashur.

♦ (*Vend*) i arritshëm; që mund t'i avitesh.

afrueshmëri a f libr

♦ Shkueshmëri; të qenët i shkueshëm e i shoqërueshëm.

♦ Të qenët i arritshëm (*për një vend*).

afsh•ë a f > AFSH I. [Afsha gjoksin përvëlön (FN).]

áfsh i m sh e et

♦ Valë ajri e nxehtë. **Afsh i verës. Afshi i asfaltit. Marr një afsh te zjarri.**

♦ Frymë.

♦ Avull i gojës (*në ditë të ftohta*).

♦ Kundërmim; duhmë. **Afsh i keq** erë e keqe.

♦ *fig* Vrull (zjarr, hov) shpirtëror. **Afsh djaloshtar. Flas me afsh** flas me zjarr. [**Plot me afsh e duf të valë** (LP).] [**Mimozat erdhën tue pru me vehte/ ... afshin e zemrave që rriten nga një fije/ për ditë** (MC).]

♦ *bujq* Vlagë (*e tokës*)

♦ *zool* Ndezje e femrës në periudhën e mbarsjes.

afshëri a f Afsh; ngrohtësi. > **AFSH I; AFSHI A.**

áfshët (i e) mb I nxehtë; i ngrohtë; që lëshon afsh.

afshí a f Ngrohtësi e këndshme (*që vjen nga zjarri etj.*)

afshím i m Ngrohje nga afshi.

afsh•óhet vetv úa (u) úar veta III Nxehet e lëshon afsh.

afsh•ón jokall ói úar veta III Lëshon afsh.

afshúar (i e) mb I ngrohur nga afshi.

afshúem (i) e (e) mb G > AFSHUAR (i e).

aft i¹ m

♦ Psherëtimë.

♦ Avull nga goja.

aft i² m Erë e këndshme; aromë.

áfhtë (i e) mb

♦ I zoti (në gjendje) për të bërë diçka. **Fizikisht i aftë për shërbim ushtarak.**

♦ I zoti, i talentuar. **Mjek i aftë.**

áft•ë a f kryes sh a at

♦ *mjek* Fshikëz me lëng të bardhë a plagë e vogël në gojë a gjuhë.

♦ *zoovet* Afta epizotike.

áft•ë a (e) f sh a at (të) f e AFT•Ë I (i).

áft•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri i zoti. **Të aftët dhe të paaftët.**

áft•ër ra f sh ra rat vjet Mbajtëse e fitilit të kandilit.

aftësi a f sh - të

♦ Mundësi për të bërë diçka; shkallë e përgatitjes për të kryer një veprimtari. **Aftësi të kufizuara. Rifitoj aftësitë** aftësohem përsëri.

♦ Kapacitet; fuqi. **Aftësi prodhuese (blerëse).**

♦ Zotësi; talent. **Aftësi për muzikë. Me aftësi.**

aftësim i m Fitim i aftësisë për të bërë diçka. **Kurs aftësimi.**

aftësisht ndajf Me zotësi.

aftës•ohem vetv óva (u) úar Fitoj aftësi për të bërë diçka.

aftës•ój kal óva úar Bëj të aftë (*dikë*).

aftësúar (i e) mb Që ka fituar aftësi (*për të bërë diçka*).

aftësúem (i) e (e) mb G > **AFTËSUAR (i e).**

aftëzím i m sh e et veter Vaksinim kundër aftës epizotike.

aftëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e AFTËZ•OJ.*

aftëz•ój kal óva úar veter Vaksinoj kundër aftës epizotike (*bagëtinë*).

aftëzúar (i e) mb veter (Kafshë) e vaksinuar kundër aftës epizotike.

aftím i m Mot me lagështirë.

aftós•et vetv veta III - (u) úr veter (Bagëtia) sëmuret nga afta epizotike.

aftós•e a f veter Sëmundje nga afta epizotike.

aftósur (i e) mb veter I sëmurë nga afta epizotike.

Ag kim shkurt i Argjend.

ag u m

♦ Zbardhëllim para agimit (para lindjes së diellit). **Agu i parë** dritë e vagëlluar para agimit.

♦ Mugëtirë; gjysmëterr.

♦ Mjegulli. **Shoh si nëpër ag** shoh si nëpër mjegull.

♦ *poet* Agim.

**

agu i syrit Bebja e syrit.

agá i m sh llárë llárët

♦ Pronar i vogël tokash.

♦ *keq* Kapadai.

♦ *vjet* Pasanik.

Agadír i m gjeog Provincë dhe port i Marokut, në Atlantik.

agaísht ndajf (Sillem) si aga.

Agalí a f mit gr Një nga tri Hiret.

agallarí a f përmb vjet Klasë e pronarëve të vegjël të tokës.

agallësh•ë a f sh a at Grua e agait.

agallék u m

♦ *vjet* Pozitë shoqërore e agait.

♦ *keq* Kapadaillék.

Agamemnón i m mit gr Mbret i Mikenës dhe vëlla i Menelaut; udhëhoqi grekët kundër Trojës; Klitemnestra dhe Egjisti e therën kur u kthye nga lufta.

agamík e mb bio (Bimë) me riprodhim askeksual.

agár i dhe agár-agár i m bio, ind Ekstrat koloidal i algave; përdoret si agjent lidhës në industrinë ushqimore dhe si mjedis për kulturat qelizore.

agát i m sh ë ët min Kuarc i tejdukshëm, me damarë të ngjyrosur, shpesh të turbullt. **Agat artificial.**

agát•ë a f > AGAT I.

agáv•e ja f sh e et bot (Agave) Bimë me gjethe heshtake e vendeve të nxehta e të thata; rritet si bimë zbukurimi ose për fibrat dhe vlerat ushqyese.

ág•e ja f Gjilpërë e shiringës.

AGERPRESS i shkurt i Agentia Romana de Pressa Agjencia Rumune e Lajmeve.

agësh•ë a f sh a at vjet Grua e agait.

ag•ë a m sh allárë allárët dhe ë ët G

♦ Aga.

♦ *krahin* Bashkëluftëtar. [Tridhetë agë ngarkue kur i ka pa, be mbi zotin Halili ka ba (CV).]

♦ *krahin* Vëlla i madh.

ág•ë u f A

♦ Mëndje me gji (*e foshnjës*).

♦ Qumësht i parë i lehonës.

ág•ër ra f sh ra rat G Kodrinë; cukal.

ag•ër ri m sh ra rat vjet Gomar.

agërshák u m sh ë ët krahin Peshë (gur) në fund të boshtit të drugës.

agí a f A Agim; zbardhëllim i ditës.

agím i m sh e et

♦ Zbardhje e ditës. Në agim kur zbardhëllin dita. [për ta gjetë në terr me një t'prekun,/ para agimit (MC).]

♦ *fig* Lindje; fillim. [n'agim t'jetës kur kemi shkue (GjF).]

**

agim polar meteo Ndriçim në qiellin e zonave polare, i shkaktuar nga përplasja e erërave diellore dhe grimcave magnetoskopike në termosferën e Tokës.

agimór e mb

♦ *poet* I agimit; i zbardhëllimit të ditës.

♦ *meteo* Boreal. **Zonat agimore** zonat ku shfaqen agimet polare gjatë barasditëve pranverore e vjeshtore.

agimtár e mb poet I agimit; që ndodh në të aguar.

agímtë (i e) mb poet

♦ I agimit.

♦ *fig* Plot gaz e dritë.

AGIP i hist shkurt Azienda Generale Italiana Petroli Kompania Italiane e Naftës.

aglomerát i m sh e et tek

♦ Masë e përftuar nga ngjeshja e kokrrizave të mineralit.

♦ Formacion vullkanor i përbërë nga copëza minerali të ngjeshura.

♦ *fig* **Qytet aglomerat** qytet i përbërë nga disa zona të banuara të përngjitura pa rregull.

aglomerím i m tek Formim i aglomeratit; kokërrzim.

aglomer•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AGLOMER•OJ.

aglomer•ój kal óva úar

♦ *tek* Përftoj një masë minerali me anë të ngjeshjes së kokrrizave në temperaturë të lartë; kokërrzim.

♦ *fig* Përftoj një masë nga copëza të ndryshme.

aglomerúar (i e) mb

♦ *tek (Mineral)* i përftuar nga ngjeshja e kokrrizave në temperaturë të lartë; i kokërrzuar.

♦ *fig* I përftuar si masë nga ngjitja e copëzave të ndryshme.

aglór i m sh ë ët G Tezgë për bartjen e sanës.

aglutinativ e mb gjuh (Gjuhë) që përfton fjalë me përngjitje.

aglutiním i m sh e et kim, bio, gjuh Krijim fjalësh nga morfema përbërëse të tyre, që e ruajnë formën dhe kuptimin gjatë përngjitjes. [**u përftua si aglutinim (përngjitje) i një fjalie të tërë ("shtojua, zot, vallet", "shtojua, zot, rreshtat")**]. (ShS).]

aglutin•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pavet kim, bio* Përngjitet.

aglutin•ój kal óva úar kim, bio Përngjit.

aglutinúar (i e) mb I përngjitur.

aglutinúem (i) e (e) mb G > AGLUTINUAR (i e).

aglutinúes e mb gjuh Përngjitës.

agmí si mb: Agmí njeri njeri zemërmirë.

agmí a f

- ♦ Zbardhëllim i agimit.
- ♦ Zbehtësi.
- ♦ Skuqje e lehtë e fytyrës.

Ágni m mit hind Perëndi e zjarrit dhe pranues i fljimeve.

agnosticíst e mb fil > AGNOSTIK E.

agnosticíst i m sh ë ët fil Pasues i agnosticizmit.

agnosticíst•e ja f sh e et f e AGNOSTICIST I.

agnosticíz•ëm mi m fil

- ♦ Doktrinë për pamundësinë e zbulimit të parimeve të së vërtetës absolute, që propozon se dukuritë e përhershme janë objekti i shkencave të sakta.
- ♦ Besimi se nuk ka si të provohet që Perëndia ekziston a nuk ekziston.

agnostík e mb I lidhur me agnosticizmin dhe me agnostikët.

agnostík u m sh ë ët Ai që mendon se ekzistenca e Perëndisë nuk mund të provohet, por as mund të mohohet.

agnostík•e ja f sh e et f e AGNOSTIK U.

agnozí a f psik Humbje e aftësisë njohëse.

agnúsh•e ja f sh e et bot

- ♦ (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore me lule shumëngjyrëshe; rrënjët përdoren si tonik.
- ♦ Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethë të holla e të gjata; rrënja ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. **agnush•e ja; bar zemre.**

agoját i m sh ë ët dhe ër ërit Ç

- ♦ Tregtar shëtitës (ambulant).
- ♦ Qiraxhi me kuaj a mushka.

ag•ón jokál ói úar veta III

- ♦ Afron dita; zbardhëllon; gdhin. **Në të aguar tek afron dita; në të gdhirë.** [**dhe kokën ma ul/ si një pemë/ që ia sharruan trungun fshehtas, gjatë një nate/ ndërsa agonte dita** (MA).]
- ♦ *fig* Nis të duket; nëpërduket.

agoní a f

- ♦ Vuajtje e rëndë fizike a mendore.
- ♦ Përpëlitse në prag të vdekjes. [**n'agoni të përdridhet si vigan i vramë** (Mgj).]
- ♦ Emocion i fuqishëm. > **HEK•Ë A.. Lë në agoni dikë. Përpëlitem në agoni.**

agór i m Tipar i fytyrës.

agorá ja f ant gr > AGOR•Ë A.

agorafóbí a f psik Frikë patologjike nga hapësira.

agorafóbík e mb psik Që vuan nga agorafobia.

agór•ë *a f ant gr*

- ♦ Treg.
- ♦ Shesh i mbledhjes së kuvendit.

agósh *i m sh e et G*

- ♦ Vijë (hendek) uji.
- ♦ Brazdë.

agr. *shkurt i* **AGRONOM.**

agráfa *t f sh fet* Thënie të Jezu Krishtit që nuk përfshihen në Bibël.

agrafí *a mjek* Paaftësi për të shkruar.

agrafik *e mjek* I paaftë për të shkruar.

agrár *e mb* I tokës bujqësore; i bujqësisë. **Reformë agrare. Zonë agrare.**

agrár•e *ja f bis* Reformë agrare.

agrár(o)-industrial *e mb* Bujqësor e industrial; i bujqësisë dhe industrisë.

agregát *i m sh e et*

- ♦ *tek* Grup pajisjesh të një linje teknologjike. **Agregat petëzimi (saldimi).**
- ♦ *min* Bashkim mineralesh në një shkëmb.
- ♦ *fin* Shumë e përgjithshme.

agremént *i m sh e et dipl* Pëlqim zyrtar i kreut të shtetit pritës për ambasadorin e shtetit dërgues.

agrép *i m sh ë ët >*

- ♦ **AKREP I.**
- ♦ *bis* Njeri i shkathët.

agréps *kal a ur J* Kruaj; lëndoj (*plagën*).

agréps•em *a (u) ur J*

I vetv veta III (Plaga) lëndohet nga kruajtja.

II pës e **AGREPS.**

agrépsje *a f sh e et J* Lëndim nga kruajtja (*i plagës*).

agrépsur (*i e*) *mb J (Plagë)* e lënduar nga kruajtja.

agresión *i m sh e et* Fillim i veprimeve armiqësore (i pushtimit). **Agresion i armatosur.**

Agresion ekonomik (kulturor).

agresív *e mb*

- ♦ I lidhur me agresionin. **Qëndrim (tipar) agresiv. Në mënyrë agresive.**
- ♦ *tek* Abraziv; gërryes.

agresivisht *ndajf* Në mënyrë agresive.

agresivité *i m libr* Natyrë agresive.

agresór *e mb* Që bën agresion. **Shtet agresor.**

agresór *i m sh ë ët* Ai që kryen a merr pjesë në një agresion.

agresór•e *ja f e* **AGRESOR I.**

agrián *e mb ant ilir* I fisit trak të Agrianëve.

agriánë *t m sh ant ilir* Fis trak.

agrikultúr•ë *a f >* **BUJQËSI A.**

Agrixhéto *ja f gjeog* Krahinë dhe qytet në Siçili.

agro- *fjalëform libr* Arë-; dhe-; bujqësor-.

agrobaktér *i m bio* Shkop bakteror i lëvizshëm, që pakëson nitratat dhe dëmton kërcëjtë e bimëve.

agrobiológ *u m sh ë ët* Specialist i agrobiologjisë.

agrobiológ•e *ia f sh e et f e* **AGROBIOLOG U.**

agrobiologjía *f* Biologji e bimëve bujqësore.

agrobiologjík *e mb* I agrobiologjisë.

agrobiznés *i m ek* Bujqësia e vështuar si industri.

agroekológ u m Specialist i agroekologjisë.
agroekológ•e ia f sh e et f AGROEKOLOG U.
agroekologjí a f Zbatim i parimeve ekologjike në industrinë ushqimore, të lëndëve djegëse, tekstile dhe farmaceutike.
agroekologjik e mb I agroekologjisë.
agroekonomí a f Ekonomi bujqësore.
AGROEKSPORT i vjet shkurt i Agjencia Shtetërore e Eksportit të Prodhimeve Bujqësore.
agrofónd i m sh e et bujq Masa agroteknike.
agroindustrí a f libr Industri e përpunimit të prodhimeve bujqësore.
agroindustriál e mb libr Bujqësor e industrial; i bujqësisë dhe industrisë.
agrokimí a f Kimi bujqësore.
agrokimík e mb I kimisë bujqësore.
agrokimíst i m sh ë ët Kimist në fushën bujqësore.
agrokimíst•e ja f sh e et f AGROKIMIST I.
agrokompléks i m sh e et bujq Tërësi e punimeve dhe shërbimeve bujqësore.
agrológ u m sh ë ët Specialist i agrologjisë.
agrológ•e ia f sh e et f AGROLOG U.
agrológí a f Shkencë e studimit të dherave në lidhje me bimët bujqësore.
agrológjik e mb I agrologjisë.
agromekaník e mb I agromekanikës.
agromekaník u m sh ë ët Mirëmbajtës i pajisjeve të mekanikës bujqësore.
agromekaník•e ja f sh e et f AGROMEKANIK U.
agromekaník•ë a f përmb Pajisje mekanike për bujqësinë.
agronóm i m sh ë ët Specialist i bujqësisë.
agronóm•e ja f sh e et f e AGRONOM I.
agronomí a f Zbatimi i shkencave të ndryshme të dherave dhe bimëve në prodhimin bujqësor.
agronomík e mb I agronomisë.
agropërpuním i m kryes Përpunim i prodhimeve bujqësore.
agropylltarí a f libr
 ♦ Pylltari për lëndë drusore.
 ♦ Pylltari e kombinuar me bujqësi.
agrór i m sh ë ët ndërt Gërshtëz e çatisë.
agrorregullór•e ja f sh e et Rregullore agroteknike.
agrosistém i m Sistem i shfrytëzimit të lëndëve organike të tokës për qëllime ushqimore.
agrostológ u m sh ë ët Studiues i barërave.
agrostológ•e ia f sh e et f AGROSTOLOG U.
agrostologjí a f libr Studim i barërave.
agrostologjik e mb libr I agrostologjisë.
agrotekník e mb I agroteknikës.
agrotekník•ë a f Njohuri dhe rregulla shkencore për rritjen e bimëve.
agroturíz•ëm mi m Veprimtari të shumëllojshme që tërheqin vizitorë në ferma.
agrozootekní a f Njohuri dhe rregulla shkencore për rritjen e bimëve dhe kafshëve.
agróme t f sh bot (Citrus) Pemë frutore të familjes së qitrave, si grejpfruti, limoni, portokalli, mandarina e të tjera.
agrumerrítës i m sh - it Ai që merret me kultivimin e agrumeve.
agrumerrítës•e ja f sh e et f e AGRUMERRITËS I.
agrumeshítës i m sh - it Ai që shet agrume.
agrumeshítës•e ja f sh e et f e AGRUMERRITËS I.
agrumisht•e ja f sh e et > AGRUMISHT•Ë A.

agrumisht•ë *a f sh a at* Plantacion (bllok) agrumesh.

agrumór *e mb* I agrumeve.

agrumór•e *ja f sh e et* Plantacion (bllok) agrumesh.

agshól *i m G* Dritë e parë e zbardhëllimit të ditës.

agshóltë **(i e)** *mb G (Qiell)* i zbardhëllimit të ditës.

agtím *i m* Puhë e mëngjesit.

agth *i m G* Zbardhëllim i agimit.

ag•úa ói *m Ç*

♦ Pagesë.

♦ Qirá.

agúar it **(të)** *as* Agim. **Në të aguar.**

agúc *i m sh ë ët* zvog *e* **AGA I.**

agúes *e mb let* Në lindje e sipër.

aguliç•e *ja f sh e et bot (Primula vulgaris, P. grandiflora)* Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të hollë e gjethe vezake; çel lule si hinkë ditët e para të pranverës.

aguliçóre *t f sh bot (Primulaceae)* Emër i përbashkët për aguliçet, çiklaminat dhe bimët e tjera të këtij grupi.

águll *i m > AG U.* **Më bëjnë sytë agull** më zënë sytë perde.

agulláč *e mb krahin* I papjekur; aguridh.

agulláč *i m sh ë ët* Fik i papjekur; fik muf.

agullím *i m* Zbardhëllim i agimit.

agullím•ë *a f* Dritë e mugët e agimit.

agull•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Mjegullohet; vishet; vë perde.

II pës e **AGULL•ON.**

agull•ón ói úar *veta III*

I jokál Agon; nis të duket; nëpërduket.

II kal Mjegullon; vesh si me perde.

agullór *e mb poet* I agimit të ditës. **Dritë agullóre** dritë e zbardhëllimit të ditës.

agullúar **(i e)** *mb (Sy)* i veshur si me perde; *(pamje)* e mjegulluar.

águr **(i e)** *mb A*

♦ *(Frut)* i pabërë.

♦ I dobët; thatiq.

aguriçk•ë *a f sh a at bis J* Zarzavate.

aguríd *e mb*

♦ *(Pemë)* e papjekur; e pabërë. **Rrush aguridh.**

♦ *fig* I papjekur; i papërvojë. **Djalë aguridh.**

aguríd *i m sh ë ët* Njeri i papjekur (i papërvojë).

aguríd•e *ja¹ f kryes sh e et*

♦ Fryt i papjekur (i pabërë).

♦ *Ç* Rrush i papjekur.

aguríd•e *ja² f sh e et f* **AGURIDH I.**

aguríd•hë **(i e)** *mb Ç* I papjekur; i pabërë.

agushí *a f* Zagushi.

agúshtë **(i e)**¹ *mb (Mot)* me zagushi; me lagështirë dhe vapë.

agúshtë **(i e)**² *mb G* I errët; i zi.

agzót *mb* I zjarrtë; i përflakur. [*sy'n agzót, zemrën barót* (GjF).]

agzót *i m vjet* Barot i imtë.

* **Në flakë të agzotit** Flakë për flakë.

agzótës *i m vjet* Folé e barutit në pushkë.

agzóz•ë a f sh a at zool Bollë e vogël që zvarriset si e verbër; kakëzogëz; bollëverbët.

agzúam (i) e (e) mb A I gëzuar; i lumtur.

agzuár i m A

♦ Madhështi; krenari.

♦ Sqimë.

agjenci a f sh - të Zyrë e specializuar për një fushë të caktuar veprimtarie. **Agjenci informacioni (e shtypit).** **Agjenci e udhëtarëve.** **Agjenci tregtare.** **Agjencitë e lajmeve.**

agjensí a f sh - të > AGJENCI A.

agjént i¹ m sh ë ët

♦ Përgjegjës i një agjencie. **Agjent i transportit.** **Agjent bujqësor** teknik bujqësor.

♦ Njeri i vënë në shërbim të dikujt; vegël.

♦ Punonjës i organeve të zbulimit ose kundërzbulimit; spiun.

agjent provokator Njeri që nxit të tjerët të thyejnë ligjin me qëllim që të dënohen.

agjént i² m sh ë ët

♦ Forcë ose lëndë që shkakton një ndryshim. **Agjent kimik.**

♦ *mjek* Shkaktar i një sëmundjeje.

agjént•e ja f sh e et f e AGJENTI I.

agjentúr•ë a f sh a at

♦ Qendër zbulimi a spiunazhi.

♦ *përmb* Rrjet agjentësh të zbulimit ose kundërzbulimit.

agjenturór e mb I agjenturës; që lidhet me agjenturën. **Rrjet agjenturor.**

agjér i m sh ë ët zool Gomar i egër.

agjërés•ë a f sh a at > AGJËRIM I.

agjërím i m sh e et fet Ndalim i ngrënies dhe pirjes gjatë gjithë ditës për një periudhë të caktuar. **Agjërím për ramazan.** **Prish agjërímín.** **Me agjërím në gojë** pa ngrënë.

agjër•óhet úa (u) úar paret e AGJËR•OJ.

agjër•ój jokál óva úar

♦ *fet* Nuk ha e nuk pi gjatë gjithë ditës për një periudhë të caktuar.

♦ *fig* Rri pa ngrënë.

agjër•ónj jokál A dhe vjet J > AGJËR•OJ.

agjërónj•ë a f sh a at orn krahín (Larus) Gatë; çafkë.

agjërúes e mb Që agjëron.

agjërúes i m sh - it Ai që agjëron.

agjërúes•e ja f sh e et f AGJËRUES I.

agjërúeshëm ndajf Me stomakun bosh; pa ngrënë.

agjín i m sh ë ët Gomar; magjar.

agjiním i m sh e et fet G > AGJËRIM I.

agjinés•ë a f sh a at G Agjërím.

agjin•ój jokál G > AGJIN•UE (me).

agjin•úe (me) jokál óva úe G > AGJËR•OJ.

agjinúemit (të) as G Agjërím.

agjinúes i m sh ë ët G Ai që agjëron.

agjinúes•e ja f sh e et G f e AGJINUES I.

agjiográf i m sh ë ët libr Studiues i shkrimeve të shenjtoreve.

agjiográf•e ja f sh e et f e AGJIOGRAF I.

agjiografí a f libr Shkrime për shenjtore.

agjiografík e mb libr I shkrimeve të shenjtoreve.

agjír i m A Agjërím.

agjirím i m A Agjërím.

agjir•ónj kal óva úar A Agjëroj.

agjirúam (i) e (e) mb A Që agjëron.

agjirónj•ë a f sh a at > **AGJËRONJ•Ë A; GAT•Ë A.**

agjitación i m sh

♦ Përpjekje për të vënë në lëvizje opinionin publik për probleme politike a shoqërore.

Agjitacion e propagandë.

♦ *bis* Përpjekje për të bindur dikë me fjalë; predikim. **Lëre agjitacionin (mjaft na bëre agjitacion)!**

agjitatív e mb

♦ I agjitacionit; që bën agjitacion.

♦: **Fraza agjitative** fjalë boshe.

agjitatór i m sh ë ët Njeri që merret me agjitacion. **Agjitor politik.**

agjitatór•e ja f sh e et f e **AGJITATOR I.**

agjitím i m Marrje me agjitacion.

agjit•ój óva úar

I kal Bëj agjitacion për (*dikë*).

II jokal Merrem me agjitacion.

agjitpróp i m hist Zyrë e agjitacionit dhe propagandës.

agjósh i m sh ë ët

♦ Vijë (hendek) uji.

♦ Brazdë. > **AGOSH I.**

ah¹ jokal a ur Psherëti me habi.

ah² pasth

♦ (*admirim*): **Ah, sa mirë!** [**Ah! po; â' e ambël fjala e sajë** (GjF).]

♦ (*dhembje*): **Ah, sa më dhemb!**

♦: **Ah, më trembe! Ah, m'u kujtua!**

ah i m sh a at bot G > **AH U.** [**Borë e madhe qi ka ra, / Randojnë ahat për m'u thye** (CV).]

ah u¹ m sh e et bot (*Fagus sylvatica*) Dru pylli me trup të lartë e lëkurë të lëmuar, me lëndë të bardhë që përdoret për ndërtim e për mobilie.

ah i bardhë (*Carpinus caroliniana*) Shkurre e lartë ose dru i ulët i familjes së betulaceve.

ah i kuq (*Carpinus betulus*) Dru i vendeve të ngrohta të Europës jugore dhe të Azisë perëndimore me lartësi 15-20 m.

ah mali bot (*Acer platanoides*) Panjë.

ah u² m sh e et

♦ Habi. **Me ah e me oh.**

♦ Rënkim. **E bëj me ah e me bah.**

♦ *fig* Nëmë; mallkim.

* **Lë në ahe** Lë të vuajë.

ah u³ m Hakmarrje. **Marr ahun** hakmerrem.

ah u⁴ m Mallkim. **Më zë ahu.**

ah u⁵ m sh e et Jehonë.

ahá pasth

♦ Po; ëhë. **Aha, e kuptova!**

♦ (*ironi, kërcënim*) Ashtu.

♦ (*kënaqësi*): **Aha, kështu po!**

ahcíl•i a pacak A > **akëcili A.**

âh•em vetv G > **AH•Ë (me u).**

ahén•g u m sh gje gjet

♦ *bis* Orkestër me vegla popullore.

^t♦ muz Këngë e valle popullore.

♦ *keq* Dëfrim me zhurmë.
ahéngsh•ëm (i) me (e) mb (*Festë*) me dëfrim plot zhurmë.
ahengtór•e ja f krahin G Këngëtare dhe valltare ahengjesh.
ahengxhësh•ë a f sh a at f e AHENGXHI U.
ahengxhí a m sh j jt G AHENGXHI U.
ahengxhí u m sh nj njtë Pjesëtar i një orkestre popullore; *bis* muzikant i dorës së dytë; këngëtar i keq.
ahengxhí•e ja f e AHENGXHI U.
ahengxhësh•ë a f e AHENGXHI U.
ahére J ndajf bis Në atë kohë; atëherë. [*Dhe Shën Pjetri' i gëzuar ahere i tha... (FN).*]
ahéré ndajf > ATËHERË.
ahérsh•ëm (i) me (e) mb shih ATËHERSH•ËM (i) ME (e).
âh•ë (me u) vetv a (u) ë G Më fryhet trupi a një pjesë e tij. > **ËNJT•EM.**
áh•ër ri m sh ra rat krahin G > AHUR I.
ahí pasth G > AH.
ahíena ndajf A > AHIERNA.
ahíerna ndajf A Atëherë; aso kohe.
ahimóz i m sh e et A
 ♦ Breg i pjerrë.
 ♦ Shpat.
ahirét i m vjet Bota e përtejme.
ahírna ndajf A Atëherë; aso kohe.
ahistorík e mb libr Johistorik.
ahistoríz•ëm mi m libr Pasaktësi në parashtrimin e fakteve historike.
ahísht•e ja f sh e et > AHISHT•Ë A.
ahísht•ë a f sh a at Pyll ahu; vend me drurë ahu.
ahishtór i m sh ë ët Pyll ahu.
ahishtór•e ja f > AHISHT•Ë A.
ahják u m A Mundim fizik; përpjekje e mundimshme.
ahjímaz ndajf A Poshtë.
ahjt i m A Fllad.
ahmák u m sh ë ët Ç Marrok; budalla.
ah•márr kal móra márrë Marr hak për; ia marr hakun (*dikujt*).
ahmárrës i m sh - it Hakmarrës.
ahmárrës•e ja f sh e et f e AHMARRËS I.
ahmárrj•e a f sh e et Hakmarrje.
ah•mérrem vetv móra (u) márrë Hakmerrem; marr hak.
áhm•ë a f sh a at Rënkim; psherëtimë.
ah•ój jokál óva úar Rënkuj; psherëtij.
ahóre t f sh bot (Fagaceae) Drurë të familjes së ahut.
aht i¹ m sh e et
 ♦ Rënkim; psherëtimë. [*Ua kishte vizatuar me siguri trupin e saj, siç i pëlqente ta bënte, duke shtuar pastaj ahtet e tij... (IK).*]
 ♦ Mallkim.
 ♦ Grahme e vdekjes; agoni; hjekë; heqje.
aht i² m Nxehësi. > **AFSH I.**
aht i³ m Mall; ngashërim nga malli.
ahtarís jokál a ur A > AHTARIS•ËNJ.
ahtarís•ënj jokál a ur A
 ♦ Psherëtij.

♦ Dihat; më mbahet fryma nga lodhja.

ahtarísj•e a f A

♦ Psherëtimë.

♦ Dihatje.

áhtë (i e) mb (Pyll, dru) ahu; (*mobile*) (me dru) ahu.

ahú *pasth* (*shpërfillje, përbuzje*): **Ahu, edhe ti me këto punët e tua!**

ahullím i m G Gjëmim i stuhisë.

ahullí•n jokál u rë veta III (*Stuhia*) gjëmon.

ahullí•ón ói úar jokál veta III > AHULL•IN.

ahun it (të) *as G* Fryrje; ënjtje.

ahúr i m sh e et

♦ Kasolle e gjësë së gjallë (e bagëtisë); *vjet* pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahet gjëja e gjallë. **Ahuri i lopëve.**

♦ Pjesë përdhese e shtëpisë ku mbahen bulmetrat, drutë e zjarrit, veglat etj.

♦ Ç Kasolle për të varfrit.

*

Lë në ahur dikë E lë pa pikë kujdesi dikë.

Ka plak ahuri (Ky ahur ka plak) Këtu ka zot; në këtë shtëpi ka zot.

Pastroj ahuret e Augjisë libr Ndreq shpejt e me rrënjë një gjendje me të meta të mëdha të grumbulluara prej kohësh.

ahuriár i m sh ë ët Ç Ai që banon në ahur.

ai (atij, tr e shkurt i; atë pas parafrj të, tr e shkurt e; atij, pas parafrj tij) përem

I vetor

♦ Zëvendëson emër të gjinisë mashkullore, që shënon frymor a send për të cilin bëhet fjalë ose që është përmendur më parë. **Ai dhe ajo. Ai vetë. I takon atij** është e tija; e ka ai për detyrë. **Dola me të. I dola përpara (atij).**

♦ (*me lidhëzën që*) Kush. [**ai që arrin në kulm, arrin i grisur, i përgjakur...** (FK).]

II dëft

♦ Tregon një frymor a send të shënuar me emër të gjinisë mashkullore, që ndodhet larg folësit ose që është përmendur më parë se një tjetër. **Ai atje. Po ai. Jo ky këtu, ai atje.**

♦ (*krahasim, kontrast me ky*) Tregon një frymor a send në përgjithësi. **Në këtë apo atë ditë. Nga ky ose ai këndvështrim.**

♦ (*kohë e përcaktuar*): **Atë vit. Atë dimër.**

♦ (*para një fjalie lidhore ose kryeffjalore*) Kush. **Ai që s'ka kokë ka këmbë.**

♦ *bis* (*përforsim*): **Ai farë djali. Gjithë ai popull! Ai pak miell që ka mbetur.**

*

I ka hipur atij kali Ka marrë atë rrugë.

AIDS i m mjek > SID•Ë A.

aíh pasth > AH.

aikúgj•ë a f sh a at orn A Shqiponjë.

aikúll•ë a f sh a at A > aikugj•ë a.

aín i m sh a at orn A > AIT I.

AIPA hist shkurt i Azienda Italiana Petroli Albania Kompania Italiane e Naftës në Shqipëri.

aisberg u m sh ë ët > AJSBERG U. [Oqeani jetësor është i mbushur me ajsbergë (AÇ).]

aísht•ë a f Shtizë e qerres.

aít i m orn A

♦ Shqipe.

♦ Skifter.

âj¹ kal G E ënjt. > **Aj•ë (me).**

aj² *përem vetor G Ai.*

âj³ *pj pyet bis krahin G Ē?; çfarë (the)?*

aj- *fjalëform tek inf: Aj-Mak (iMac); aj-fon (iPhone); aj-pod (iPod) etj.*

áj i m sh e et A

♦ Kafshim; zënie me dhëmbë. **Zë (me) aj.**

♦ Kafshatë.

Ajáço ja f gjeog Port në ishullin e Korsikës.

ajajaréni kal ta tur A Ajroj; ajros.

Ajáks i m mit gr Luftëtar grek që vrau veten gjatë luftës së Trojës, ngaqë armaturën e Akilit ia dhanë Odisesë.

ajám i m vjet

♦ Mot i mirë për bujqësi.

♦ Kohë e duhur; vaht.

aján i m sh ë ët vjet Udhëheqës.

ajár si kallëzues vjet: Bëj ajar peshoj; vë në kandar; barazoj; ndreq.

ajár i¹ m sh ë ët vjet

♦ Kosh drithi (*edhe si masë*).

♦ Karat (*ari*).

♦ *bis* Barazi në peshë; drejtpeshim. **Bëj ajar** peshoj saktë; rregulloj barrën (*e kafshës*).

ajár i² m vjet Kalorës kreshnik.

ajásm•ë a f sh a at mjek bis Shyta.

ajáshta ndajf A Jashtë; përjashta.

ajatolláh u m sh ë ët Titull i lartë fetar i shiitëve; zakonisht u jepet udhëheqësve politikë.

ajáz•ëm ma f bis mjek A Shyta.

ajázsm•ë a¹ f fet

♦ Ujë i bekuar.

♦ Ceremoni e spërkatjes me ujë të bekuar (*në ritet ortodokse*).

ajázsm•ë a² f sh a at bot (Mentha) Mëndër; bimë e mentës.

ájce•e ja f bot G: Lule ajce bimë barishtore e familjes së luleshqerrave, me lule si boçë tufshake në ngjyrë të verdhë të fortë dhe gjethe të dhëmbëzuara; disa lloje përdoren për sallatë ose për verë.

âjç pasth G: U ajç! plaç!

âjç e mb G I fryrë; i ënjtur.

ájde pasth vjet J Hajde; eja; ec. [**Ajde të shkojm' na në Romë,/ Atje ndreqet puna jonë!**" (Pop).]

ájdës i m sh a at bot (Laburnum alpinum) Dru gjetherënës i pyjeve malore deri 12 metra i lartë, i familjes së bishtajoreve, me lule të verdheme në vila. > **KARTH•Ë A.**

ajdhúr i m sh ë ët Gomar; gandhur.

áj•em a (u) ë G vetv dhe pës e AJ. > **AJ•Ë (me u).**

ajét i m fet Verset i Kuranit.

âjet pasth (kundërshtim i prerë) Kurrë; kurrsesi.

áj•ë (me) kal a ë G Enjtë; fryj.

♦ *bis* E bëj derr; e mërzit shumë (*dikë*).

áj•ë (me u) a (u) ë G

I vetv

♦ Ënjtem; fryhem.

♦ *bis* Bëhem derr (*nga mërzia*).

II pës e AJ•Ë (me).

áj•ë a¹ f G > ËNJTTJ•E A.

áj•ë a² m G Aga. [**Ky Hamz aja burr i mirë./ Me tagan, me dy kobure**] (Pop).]

-**ájë** *prapasht* (emra nga emra; shërben për t'i dhënë përmasë të re emrit): **Akullnajë; floknajë; fundajë rrungajë.**

áj•ër ri¹ m

♦ Përzierje e gaztë, pa ngjyrë e pa shije, e përbërë kryesisht nga azoti (78%) dhe oksigjeni (afër 21%) dhe në sasi më të vogla nga argoni, bioksidi i karbonit, hidrogjeni, neoni, heliumi dhe gaze të tjerë, që mbështjell Tokën; atmosferë. **Ajër i pastër. Në ajër të pastër. Ajër i rëndë (i keq, i prishur). Flluskë ajri. Ndërroj (pastroj) ajrin. Ajër i lëngët** *ind* ajër i ruajtur në temperatura shumë të ulëta.

♦ Qiell. **Ngrihem në ajër. Ajri!** sinjal i rrezikut nga sulmi ajror.

♦ *fig* Mjedis; klimë.

*

Jam në ajër *zharg* Jam i droguar.

Ngre kështjella në ajër Bëj plane të perealizueshme.

Qëndroj (jam si) në ajër Mbetem pezull.

áj•ër ri² m A

♦ > **AJ•ËR RI¹.**

♦ Erë. **Frin ajër.**

ajër- *fjalëform.*

ájër-ájër *mb usht:* **Raketë ajër-ajër** raketë që lëshohet nga një aeroplan kundër një tjetri.

ajërfrýrës e *mb tek*

♦ (*Pajisje*) për mbushje me ajër.

♦ (*Pajisje*) për largimin e mbeturinave me anë të ajrit.

ajërfrýrës i m sh - it tek

♦ *Pajisje* për mbushje me ajër.

♦ *Pajisje* për largimin e mbeturinave me anë të ajrit.

ajërftóhës e *mb tek* (*Pajisje*) për ftohjen e ajrit.

ajërftóhës i m sh - it tek *Pajisje* për ftohjen e ajrit.

ajërmátës e *mb tek* (*Pajisje*) për matjen e peshës dhe dendësisë së ajrit dhe gazeve të tjerë.

ajërmátës i m sh - it *Pajisje* për matjen e peshës dhe dendësisë së ajrit dhe gazeve të tjerë.

ajërmbájtës i m sh - it tek Balonë (dhomë) ajri.

ajërngróhës e *mb tek* (*Pajisje*) për ngrohjen e ajrit.

ajërngróhës i m sh - it tek *Pajisje* për ngrohjen e ajrit.

ajërngjéshës e *mb tek* (*Pajisje*) për ngjeshjen e ajrit.

ajërngjéshës i m sh - t tek Kompresor i ajrit.

ajërnxjérrës e *mb tek* (*Pajisje*) për nxjerrjen e ajrit. **Tub ajërnxjerrës.**

ajërnxjérrës i m sh - it tek *Pajisje* për nxjerrjen e ajrit.

ajërpastrúes e *mb tek* (*Pajisje, filtër*) e pastrimit të ajrit.

ajërpastrúes i m sh - it tek *Pajisje* (filtër) e pastrimit të ajrit.

ajërpërdímj•e a f mjek Frymëmarrje e thellë me gojë, e vullnetshme ose jo, për të nxitur gromësimat.

ájër-sipërfaqe *mb usht:* **Raketë ajër-sipërfaqe** raketë që lëshohet nga aeroplani kundër një objekti në tokë.

ajërsjéllës e m tek (*Pajisje, tub*) për sjelljen e ajrit.

ajërsjéllës i m sh - it tek Tub për sjelljen e ajrit. .

ajërshpërndárës e *mb*

♦ (*Pajisje*) për shpërndarjen e ajrit në një impiant a mjedis.

♦ *bujq* (*Pajisje*) për ajrosjen e drithit në silos. .

ajërshpërndárës i m sh - it tek *Pajisje* për shpërndarjen e ajrit (në një impiant a mjedis).

♦ *bujq* Ventilator.

ajërshpërndárës•e ja f sh e et *bujq* *Pajisje* për tharjen e barit të kositur.

ajërshtýtës e mb (*Ventilator*) për nxjerrjen e ajrit.

ajërshtýtës i m sh - it tek Ventilator për nxjerrjen e ajrit.

ájërt (i e) mb

♦ Si ajër; i lehtë si ajri.

♦ *fig libr* I lehtë e i tejdukshëm. **Figurë e ajërt.**

ájër-tókë mb usht (*Raketë*) e lëshuar nga toka kundër avionëve ose raketave.

ajërtransportúeshëm (i) me (e) mb usht: **Divizion i ajërtransportueshëm** divizion që mund të transportohet me avionë e helikopterë.

ajërthíthës e mb (*Pajisje*) për thithjen e ajrit.

ajërthíthës i m sh - it tek Aspirator.

âjëť (i e) mb G I ënjtur.

ájëz i m > AJTH I.

ajgëtím i m

♦ Shquarje, pikasje (me sy).

♦ Shikim pak a shumë i qartë.

ájgët•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AJGËT•OJ.

ájgët•ój kal óva úar

♦ Dalloj me sy.

♦ Shoh pak a shumë qartë.

ajhá ja f sh a at G

♦ Slitë bore.

♦ Rrëshqitëse.

ají përem dëft vjet bis Ai.

ájím i m G Ënjtje.

ajk u m G Yndyrë e flokëve.

ajkat•úr óri m ushq krahin G Gatesë me miell misri dhe qumësht, e pjekur në furrë.

ájkë si mb I butë si ajkë qumështi; (*ushqim*) me shije si të ajkës.

ajkë- fjalëform

ájk•ë a f

♦ Pjesë e qumështit të patundur që mblidhet si cipë e trashë në sipërfaqe. **Ajkë e qumështit. I marr ajkën qumështit. Qumësht pa ajkë.**

♦ Shkumë e trashur që zënë disa pije. **Kafe me ajkë.**

♦ *fig* Pjesë zgjedhur (më e mirë); lule; elitë. **Ajka e ushtrisë. [Ajo bënte pjesë këndeje e tutje në ajkën e bashkëpunëtorëve. (IK).]**

♦ Lyrë e leshit të palarë.

*

I rritur me ajkë qumështi I rritur me gjithë të mirat.

ajkëmátës e mb tek (*Aparat*) i matjes së nivelit të yndyrës në qumësht.

ajkëmátës i m sh - it tek Aparat për matjen e nivelit të yndyrës në qumësht.

ajkësin•ë a f sh a at Vend moçalik; tokë mbujake (që mban ujë).

ajkëshítës i m sh - it Shitës ajke.

ajkëshítës•e ja f sh e et f AJKËSHITËS I.

ájkët (i e) mb Që ngjan si ajkë; i trashë e i butë si ajkë.

ajkëtím i m Trashje e lëngut në trajtë ajke.

ajkëtís kal a ur Trash (*lëngun*) deri sa të trashet si ajkë.

ajkëtís•et vetv - (u) ur veta III (*Lëngu*) trashet deri sa bëhet ajkë.

ajkëtísj•e a f Trashje e lëngut deri sa bëhet si ajkë.

ajkëtísur (i e) mb I trashur si ajkë.

ajkët•óhet vetv úa (u) úar

♦ (*Qumështi*) zë ajkë.

♦ (*Tretësira*) trashet si ajkë; lidhet.

ajkët•ó j kal ó va ú ar

♦ E lë të zërë ajkë (*qumështin*).

♦ Trash; lidh (*një tretësirë*).

ajkët•ón jok al ó i ú ar veta III

♦ Djersitet; zë bulëza uji.

♦ Pikon; cikërron.

ajkëtór i m sh ë ët ushq Gatesë me miell, me ajkë qumështi a me gjalpë, e pjekur në tepsí.

ajkëtór•e ja¹ f sh e et

♦ Lugë për mbledhjen e ajkës së qumështit.

♦ Kupë ajke.

ajkëtór•e ja² f sh e et vjet Dyqan ku shitet ajkë dhe prodhime të ajkës.

ajkëtú ar (i e) mb (*Ajkë*) e trashur.

ajkëtú em (i) e (e) mb $G > \text{AJKËTUAR (i e)}$.

ajkët•ú er ó ri m sh ë ët ushq $G > \text{AJKËTOR I}$.

ajkëtýr•ë a f sh a at Tokë mbujake (që mban ujë).

ajkím i m

♦ Djersitje.

♦ Ndotje; lerosje.

ajk•ó hem vetv ó va (u) ú ar

♦ Djersitem.

♦ Ndotem; lerosem; zhyhem.

ajk•ó j kal ó va ú ar Ndot; leros; zhyej.

ajkór•e ja f sh e et > AJKËTOR•E JA.

ajkós•et vetv - (u) ur

♦ (*Fryti*) zbutet; ndulket; mbushet me lëng.

♦ (*Dheu*) zbutet; baltoset.

ajkós•e a f

♦ Zbutje; mbushje me lëng (*e frytit*).

♦ Zbutje; baltosje (*e dheut*).

ajkós ur (i e) mb

♦ (*Fryt*) plot me lëng; i ndulkët.

♦ I butë si ajkë.

♦ (*Dhe*) i baltosur.

ajkú ar (i e) mb

♦ I zbutur e i mbushur me lëng; i ndulkët.

♦ (*Dhe*) i bërë baltë.

ajkú em (i) e (e) mb $G > \text{AJKUAR (i e)}$.

ajlí pasth Sa keq.

ajlimanó pasth > AJLI.

ajlimnór e mb A Fatkeq; i pafat.

ajník u m krahin Puhi deti.

ajnshtajniúm i m kim Element sintetik transuranik i përftuar nga rrezatimi i uraniumit në shpërthim termobërthamor; zakonisht prodhohet në kushte laboratorike me anë të rrezatimit të plutonit dhe elemeteve të tjerë (*simboli Es*).

ajó (asáj, trajta e shkurtuar i; atë, pas para fjalëve të, trajta e shkurtuar e; asáj, pas para fjalëve saj) përem nj

I vetor Zëvendëson emër të gjinisë femërore, që shënon frymor a send për të cilin bëhet fjalë ose që është përmendur më parë. **Ajo dhe ai. Ajo vetë. I tregoj rrugën asaj. E marr me mend (atë). Rri me të.**

II dëft

♦ Tregon një frymor a send të shënuar me emër të gjinisë mashkullore, që ndodhet larg folësit ose që është përmendur më parë se një tjetër. **Ajo atje. Po ajo. Ajo vajzë. Ajo rrugë. Në atë mënyrë.**

♦ (*me lidhësen QË*) Kush. **Ajo që...** [Ti na qenke ajo ura që në heshtje të vdekshme... (AP).]

♦ (*krahasim, përqasje, kundërvënie me kjo*) Tregon një frymor a send në përgjithësi. **Në këtë ose në atë fushë. Në këtë ose në atë mënyrë.**

♦ (*kohë e përcaktuar*): **Atë ditë. Atë minutë. Atë herë.**

♦ *bis* (*përforcim*): **Gjithë ajo bukuri. Deri në atë shkallë.**

♦ (*mënyrë; rrethanë*) Çfarë. **Ajo që ndodhi, ndodhi.**

♦ *dëft libr* (*për të shmangur përsëritjen e emrit*): **Është Drita, ajo e klasës sime.**

*

Ajo botë (jetë) Bota tjetër.

Ajo e fëmijëve Epilepsi.

Ato të grave *euf* Të përmuajshme.

I bie në të E gjej përgjigjen e saktë.

S'ha pykë nga ajo anë Nuk dua të marr vesh në atë mënyrë.

S'kam gjë në të S'kam në rregull punën.

ajodhím•ë a f sh a at fet Pjesë e dalë në trajtë gjysmërrethi ose shumëkëndëshe në anën lindore të një kishe ortodokse. > **KUNG•Ë A; KUNGOR•E JA.**

aj•óhet úa (u) úar *G vetv dhe pës e AJ•OJ.* > **AJ•UE (me u).**

aj•ój kal G > **AJ•UE (me).**

ajpó pasth G (*mosbesim*) Vërtet; ashtu!

ajrán i m ushq Dhallë.

ajraní a f sh - të libr vjet Aeroplan.

ajraní•e ja f libr vjet Aeroplan.

ajrí a f poet Ajër. **Në ajri** në erë. [N'ajri ndihen klithmat e natës që ra - (EM).] [E mbi ta n'ajri, si në qesëndi (Mgj).]

ajrím i m Ndërrim i ajrit; ajrosje. **Ajrimi i dhomës.**

ajrís kal a ur > **AJR•OJ.**

ajrís•em vetv a (u) ur

♦ Dal për (të marrë) ajër të pastër.

♦ *veta III* (*Ajri i dhomës*) ndërrohet.

ajrísj•e a f Ndërrim (pastrim) i ajrit.

ajrísur (i e) mb (*Dhomë*) me ajër të pastër.

ajrish•ëm (i) me (e) mb I lehtë si ajri.

ajríth i m A Fllad i lehtë; frymë.

ajro- fjalëform.

ajr•óhet úa (u) úar

I vetv (*Dhoma etj.*) ajroset.

II pës e AJR•OJ.

ajr•ój kal óva úar

♦ Ndërroj ajrin e (*dhomës etj.*); fut ajër në (*galeri të minierës etj.*).

♦ *bujq* Hedh në erë (*drithin për ta pastruar*).

♦ *bujq* Shkrifëroj tokën që të marrë ajër.

♦ Shkadhit (rralloj) (*hardhinë etj.*)

♦ *shtyp* Rralloj; hap (*radhët e tekstit*).

ajrolundrúes e mb vjet Aeronautik; (*mjet fluturues*) më i lehtë se ajri.

ajrolundrúes i m sh - it vjet Pilot i një mjeti fluturues më të lehtë se ajri si balona.

ajrórm ndajf Shumë.

ajrór e mb

♦ I ajrit; i përbërë nga ajri; që ka ajër. **Hapësirë ajrore** pjesë e atmosferës mbi një territor të caktuar me sovranitet shtetëror. **Gropë ajrore**. **Forcat ajrore usht**. **Sulm ajror usht**. **Urë ajrore**.

♦ Që qëndron në ajër. **Rrënjë ajrore** bot rrënjë që dalin mbi tokë ose mbi ujë.

♦ I ajrit; me rrugë a mjete ajrore. **Transport ajror**. **Me postë ajrore**.

♦ *let, poet* I lehtë; i pakapshëm. [**mureve ajrore të kujtesës** (GjM).]

**

oqeani ajror libr Atmosfera.

ajrór i m sh ë ët libr Aeroplan; mjet lundrimi ajror.

ajrór•e ja f Ventilator; flladitëse.

ajrórs kal a ur > AJR•OJ.

ajrórs•em vetv -a (u) ur

♦ Dal në ajër të pastër.

♦ > **AJR•OHEM.**

ajrórsj•e ja f sh e et Ajrim; ndërrim i ajrit (*të dhomës*).

ajrórsur (i e) mb > AJRUAR (i e).

ajróuar (i e) mb (*Dhomë etj.*) me ajër të pastër (*të ndërruar*).

ajróuem (i) e (e) mb G > AJRUAR (i e).

ajró•uére mb G Ajror.

ajróues e mb (*Pajisje*) për ndërrimin e ajrit ose sjelljen e ajrit të pastër. **Gyp ajrues**.

ajróues i m sh - it Pajisje për ndërrimin ose sjelljen e ajrit të pastër; ventilator.

ajs-ájs pasth krahin G Thirrje për të nxitur buajt a qetë e mbrehur në qerre.

ajsbérg u m sh ë ët Masë akulli lundruar e shpëputur nga një akullnajë. **Maja e ajsbergut** pjesa e dukshme përmbi ujë e ajsbergut (*zakonisht rreth 10% e masës*).

ajsijó pasth krahin G > AJPO.

ajské pasth krahin G > AJPO.

ajsó•nj kal A Kafshoj; zë me dhëmbë.

âjt kal G > AJT•Ë (me).

âjt•em vetv a (u) ur Ç Ënitem.

âjt•em G vetv dhe pës e AJT. > AJT•Ë (me u).

âjt•ë (me) kal a ë G > ËNJT.

âjt•ë (me u) vetv - (u) ë G > ËNJT•EM.

âjtj•e ja f sh e et G > ËNJTJ•E A.

âjtun (i e) > ËNJTUR (i e).

âjtun a f sh a at (të) G > ËNJTUR A (e).

ajth i¹ m sh e et

♦ *Palcë* (*e kokrrave të drithit*).

♦ *Majë mielli*.

♦ *fig* Thelb; esencë.

♦ *fig* Pikë e ndjeshme (*e prekshme*).

ajth i² m A Fllad i lehtë; frymë.

ajth i³ m sh e et Ç Morr i posa plasur nga veza.

ajth i³ m sh e et A (Një) dorë a grusht me (*kripë etj.*).

âjthët (i e) mb I hajthëm; hollak.

aj•ué (me) úe (u) úe G

I vetv (*Fletët e fuçisë*) mbufaten; bymehen.

II pës e **AJ•UE (me).**

aj•ué kal óva úe G Mbufat në ujë (*fletët e fuçisë*).

ajúem (i) e (e) mb G (*Dërrasë, fuçi*) e mbufatur.

ajúg•ë a f bot (*Ajuga*) Bimë zvarritëse e familjes së mendërzave, me lule të kaltra në kërcell të drejtë.

âjun (i) e mb G I fryrë; i ënjtur.

âjun a (e) f G Fryrje; ënjtje.

âjun it (të) as G > ĚNJTJ•E A.

ajvár i m ushq K Salcë me spec të kuq.

AK ja shkurt i

♦ **Asambleja Kombëtare.**

♦ **Aleanca Kugezi.**

-ak prapasht

♦ (*për të formuar emra banorësh nga emra vendesh*): **belshak, durrësak, turkoshak.**

♦ (*formon mbiemra nga emra*): **bashkiak, afrodiziak, paranojak, morracak.**

♦ (*formon mbiemra dhe emra prejfoljorë*): **ardhacak, ikanak, dredharak, djabat.**

♦ (*formon emra mashkullorë nga femërorja*): **rosak.**

AKA ja shkurt usht Artileri Kundërajrore.

akáci•e a f sh e et bot (*Robinia pseudoacacia*) Dru gjembak i familjes së leguminozeve, me lule vilë të merme; rritet në vise të ngrohta.

Akabá ja f gjeog Port detar i Jordanisë.

Akád i m hist gjeog Kryeqytet i Perandorisë Akadiane (*në Mesopotaminë Jugore*).

akád e mb I Akadisë së Babilonisë në Mesopotaminë Jugore.

akademí a f sh - të

♦ Institucion shkencor ose shoqatë studiuesish, shkencëtarësh e artistësh. **Akademi e shkencave. Anëtar i akademisë.**

♦ Shkollë e lartë. **Akademi ushtarake. Akademia e Voskopojës.**

akademík e mb

♦ I akademisë; që ka lidhje me akademinë.

♦ *fig* (*Studim etj.*) i nivelit të lartë shkencor.

♦ *fig* Tepër teorik e i stërholluar; pa lidhje me praktikën jetësore. [**Dhe ka njerëz, madje njerëz me mend dhe grada akademike, që besojnë edhe sot në të, e i kushtojnë tym-temjane dhe i thurin kunora dafinash!** (KM).]

♦ Shkollor; i shkollave të larta. **Vit akademik.**

adakemík u m sh ë ët

♦ Anëtar i akademisë. [**E gëzonin të tjerët buzëqeshjen e tij: kalamajtë, akademikët e rrjedhur, kurse ai, ministri, duhej të duronte zbrazëtirën.** (IK).]

♦ Titull që një akademi ia jep një studiuesi, shkrimtari apo artisti.

akademík•e ja f sh e et f e AKADEMIK U.

akademikísht ndajf Në mënyrë akademike.

akademíst i m sh ë ët

♦ Student i një akademie a shkolle të lartë të specializuar për një degë.

♦ Njeri që i trajton çështjet në mënyrë akademike.

akademíz•ëm mi m

♦ Trajtim akademik i çështjeve. > **PEDANTIZ•ËM MI.**

♦ *art* Rrymë e arteve figurative që ndjek rregullat dhe modelet klasike; formalizëm tradicional në art.

Akadí a f gjeog Krahinë frëngjishtfolëse e Provincave Detare të Kanadasë.

akadián e mb I krahinave frëngjishtfolëse të Provincave Detare të Kanadasë.

akadián i m sh ë ët Kolon i hershëm në Provincat Detare të Kanadasë.

akadián•e ia f sh e et f AKADIAN I.

akánt i m sh e et ark Zbukurim me gjethe akante në krenajat e shtyllave korintike.

akánt•ë *a f sh a at bot (Acanthus)* Dashtë.

akantít *i min* Mineral i çmuar, i përbërë kryesisht prej sulfur argjendi.

akantór•e t f bot (Acanthaceae) Familje e akanteve.

akantóz•ë *a f mjek* Trashje anormale e lëkurës.

akaparím *i m sh e et* Kontroll i tregut me anë të përjashtimit të konkurrentëve; monopolizim.

akapar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AKAPAR•OJ.**

akapar•ój *kal óva úar* Kontroll i mallit në treg me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúar (i e) mb (Mall, treg) i kontrolluar me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúem (i) e (e) mb G > AKAPARUAR (i e).

akaparúes *i m sh - it* Tregtar apo afarist që kontrollon tregun me anë të përjashtimit të konkurrentëve.

akaparúes•e ja f sh e et f **AKAPARUES I.**

akár•e ja f sh e et ent

♦ Këpushë.

♦ Morr i bimëve.

akaríde t f sh ent Rend i madh këpushash pa ndarje të dukshme të trupit.

Akarnaní *a f gjeog* Krahinë në Greqinë Qendrore-Perëndimore, në brigjet e Jonit.

akarológ u m sh ë ët Studiues i akarideve.

akarológ•e ia f sh e et f **AKAROLOG U.**

akarologjí *a f* Studim i akarideve.

akarologjík *e mb* I akarologjisë; që lidhet me akarologjinë.

akarrí *a f G > HAKRRI A.*

akarrím *i m G* Ndezje (*e dosës*).

akarr•óhet vetv veta III G > AKARR•UE (me u).

akarr•úe (me u) úe (u) úe *vetv veta III G (Dosa)* ndizet; kërkon të mbarset.

akarrúeme (e) mb veter G (Dosë) e ndezur, që kërkon të mbarset.

akatalektík *e mb let (Varg)* me rrokje të plotë në këmbën e fundit.

akatalepsí *a f fil* Pamundësi për të qenë i sigurt në njohjen e sendeve.

akataleptík *e mb fil* I akatalepsisë.

akazhú *ja f bot (Anacardium occidentale)* Shkurre e lartë e viseve tropikale të Amerikës, që bën një lloj arre të pasur me vaj e proteina.

akbét *ndajf Ç* Më në fund; në fund të fundit; tekefundit.

akbéti *ndajf Ç > AKBET.*

aként *i m dhe gjuh > THEKS I.*

akcentologjí *a f gjuh* Studim i theksit të fjalës dhe fjalisë.

akcentologjík *e mb gjuh* I akcentologjisë.

akçesh•ë *a f sh a at bis vjet* Gatojcë; gjellëtare; kuzhinierë.

akcí u m sh nj njtë bis vjet Gatues; gjellëtar; kuzhinier.

akçiáš *i m ushq* Ëmbëlsirë me oriz, qumësht e sheqer; sytliaç.

akçibáš *i m sh ë ët vjet bis* Kryekuzhinier.

akçihán•e ia f sh e et vjet bis

♦ Kuzhinë.

♦ Gjellëtore.

akçillék *u m vjet* Gatim; mjeshtëri e gatimit.

akeás *e mb* I Akesë (*së Greqisë së Lashtë*); që ka të bëjë me Akenë, me banorët a vendësit e saj.

akéj *të m sh ant gr* Banorë a vendës të Akesë (*në Peloponez*).

Akél *i m mit gr* Perëndi e lumit; i biri i Oqeanit dhe Tetit; mendohet të ketë qenë i ati i Sirenave.

akén i m sh ë ët bot

♦ Farë e vogël, e thatë, me lëvozhgë të hollë si fara e lulediellit.

♦ Fryt me një farë.

AKEP ja shkurt i Agjencia e Komunikimeve Elektronike dhe Postare.

Akér i m mit egj Rojë e diellit udhanak.

Akerón i m > AKERONT I.

Akerónt i m mit gr Një prej lumenjve të botës së nëndheshme.

akerontík e mb mit gr I Akerontit; i Akeronit.

ákë- fjalëform Pjesë e parë e disa përemrave të pakufishëm apo ndajfoljeve, që u jep kuptim të papërcaktuar.

akëcil•i a pacak sh ët at Dikush; njëfarë (*njeriu*). **Akëcili njeri.** Në **akëcilin fshat** në një fshat të përmendur (të dhënë).

akëçil•i a pacak sh ët at A > AKËCIL•I A.

akëkú ndajf Diku.

akëkúsh pacak Dikush. **Akëkush ka ardhur.**

ák•ël la f sh la lat Kamare e vogël në faqen e brendshme të murit pranë dritares.

akëqýsh ndajf Një njëfarë mënyre. **Akëqysh kjo punë do bërë.**

ák•ër ra f sh ra rat Njësi matëse e sipërfaqes së tokës (mbi 4 ha). **Tre akra tokë.**

ák•ër ra f gjeog > AKRA JA.

ákës i m sh ë ët bot (*Helichrysum*) Bimë barishtore me kërcell shumëgjyresh që i ruan ngjyrat kur thahet.

akësecil•i a pacak sh ët at Kushdoqoftë; cilidoqoftë.

akësekú ndajf > AKËKU.

akësekúsh pacak > AKËKUSH.

ák•ësh shi m sh e et Majë e pemës.

ákët (i e) mb (*Lëng*) i trashur; i lidhur si ajkë.

akikát i m bis vjet E vërtetë. [**Të desha me akikat,/ Të pata nuse të re** (Pop).]

Akíl i m mit gr Luftëtar grek; vrau Hektorin; e vrau Paridi me shigjetë në pikën e dobët, në thembër.

akilián e mb I Akilit; si Akili.

akinezí a f mjek Paralizë e përkohshme e shoqëruar me bllokim të muskujve lëvizorë.

akinxhí u m sh nj një vjet usht Kalorës i trupave sulmuese e ndëshkimore osmane.

Akitén•ë a gjeog Krahinë në Francën Jugperëndimore midis Bordosë dhe Pirenejve.

AKKP ja shkurt i Agjencia e Kthimit dhe Kompensimit të Pronave.

aklimatizatór i m tek Kondicioner i ajrit.

aklimatizím i m dhe bio Përshtatje me kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatiz•óhem vetv óya (u) úar U përshtatem kushteve të mjedisit dhe klimës së re.

aklimatiz•ój kal óya úar dhe bio E përshtat (*një organizëm*) në kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatizúar (i e) mb I përshtatur në kushtet e mjedisit dhe klimës tjetër.

aklimatizúem (i) e (e) mb G > AKLIMATIZUAR (i e).

aklimatizúes i m sh - it > AKLIMATIZATOR I.

akll i m A, G > AKU•LL LLI.

akllác i m sh ë ët Avër; rrasë akulli.

akllék u m vjet Krem fytyre.

AKM ja shkurt i

♦ Agjencia Kosovare e Mirëkuptimit.

♦ Agjencia Kombëtare e Mjedisit.

akmeíst e mb let I akmeizmit.

akmeíst i m sh ë ët let Pasues i akmeizmit.

akmeíst•e ja f sh e et f AKMEIST I.

akmeíz•ëm mi m let Lëvizje poetike në fillimin e shek. XX në Rusi.

akné ja m mjek Mahisje a gjëndrave të lëkurës.

akól i m ë ët A Shërbëtor.

akólla ndajf K Rreth; qark; rrotull.

akólle ndajf K Rreth; rrotull. [Sillet vallja akolle (LP).]

akóll•ë a f K Rreth; unazë.

akóma ndajf

♦ Ende; edhe sot e kësaj dite. [Tre mijë vjet/ Akoma zjarret e Trojës/ si floknajë e kuqe më rrinë në sy (IK).]

♦ Edhe; më shumë. **Dua akoma.**

♦ (krahasim; me shkallën krahasore të mbiemrave) Prapë. **Akoma më i madh. Akoma më i mirë.**

*

Akoma ti!

♦ S'ke mbaruar ende!

♦ (si sfidë) Kur të duash!

akomodím i m libr Përshtatje; pajtim.

akomod•óhet úa (u) úar libr vetv veta III dhe pës e AKOMOD•OJ.

akomod•ój kal óva úar libr Përshtat; pajtoj (kërkesat me realitetin).

akomodúar (i e) mb libr I përshtatur; i pajtuar (me realitetin).

akomodúem (i) e (e) mb G > AKOMODUAR (i e).

akondrít i m ë ët meteo Meteorit i gurtë.

akonít i m sh e et bot (Aconitum) Bimë barishtore helmuese, me rrënjë zhardhokore, gjethe pëllëmbore, lule të kaltra ose të bardha; rrënjët e këtyre bimëve thahen dhe përdoren në farmaceutikë.

akórd i¹ m sh e et muz Bashkim i harmonishëm i tre ose më shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme. > **BASHKËZANIM I.**

akórd i² m sh e et

♦ ek Marrëveshje.

♦ vjet Marrëveshje a kontratë për kryerjen e një pune me pagesë sipas sasisë ose copëve të prodhuara. **Punë me akord.**

♦ Mirëkuptim; përputhje (e qëllimeve etj.).

akordeón i m muz > FIZARMONIK•Ë A.

akordím i m sh e et

♦ Vënie në akord e instrumenteve për të qenë në harmoni.

♦ gjuh Përputhje gramatikore e pjesëve të ligjëratës.

♦ tek Rregullim i frekuencave (të radios); rregullim i qarkut për ta vënë në rezonancë me sinjalin e hyrjes.

♦ libr Dhënie (e një kredie etj.).

akord•óhet úa (u) úar

I vetv veta III

♦ (Vegla muzikore) vihet në akord.

♦ radiotv (Frekuencat e radios) rregullohen për të marrë sinjalin nga transmetuesi.

♦ libr (Kredia etj.) jepet.

II pavet e AKORD•OJ.

akord•ój kal óva úar

♦ muz Vë në akord (një vegël); harmonizoj (zërat).

♦ radiotv Rregulloj frekuencat për të marrë sinjalin nga transmetuesi.

♦ libr Përshtat; përputh.

♦ *libr* I jap (*dikujt një kredi etj.*).

*

I akordoj telat me dikë Merrem vesh mirë me dikë; përputh planet me dikë.

akordúar (i e) mb muz (*Vegël*) e vënë në akord; (*zëra*) të harmonizuar.

akordúem (i) e (e) mb G > AKORDUAR (i e).

akordúes i m sh - it muz Pajisje për akordimin e një vegle.

akordúes•e ja f sh e et muz f AKODRUES I.

akordúesh•ëm (i) me (e) mb dhe muz Që mund të akordohet.

akordueshmëri a f dhe muz Të qenët i akordueshëm.

akostím i m det > BREGËZIM I.

akost•óhet vetv veta III úa (u) úar det (*Anija, barka*) bregëzohet.

akost•ój kal óva úar det Bregëzoj (*anijen, barkën*).

akostúar (i e) mb det (*Anije, barkë*) e bregëzuar.

akostúem (i) e (e) mb G > AKOSTUAR (i e).

akotiledón e mb bot (*Bimë*) pa kotiledon.

akotiledóne t f sh bot Bimë pa kotiledon (*fier, myshk*).

AKP ja shkurt i Agjencia e Kthimit të Pronave.

Akrá ja f gjeog Kryeqytet i Ganës.

akrabá ja f

♦ *përmb* Farefis.

♦ *sh a të keq* Rreth miqsh; taraf.

akraballë•k ku m sh qe qet keq Përkrahje e favore për farefis e për miq. [*ia ka ndreq punën e madhe aty për aty - pse ka luejt bakshishi apor akraballëku* (KM).]

akreditím i m dhe dipl Caktim si përfaqësues diplomatik në një shtet të huaj a në një ngjarje.

akreditív i m sh a at fin Letër krediti.

akredit•óhem óva (u) úar dhe dipl vetv, pës e AKREDIT•OJ.

akredit•ój kal óva úar dhe dipl Caktoj dikë si përfaqësues diplomatik (ose të shtypit) në një shtet të huaj (në një ngjarje).

akreditúar (i e) mb dhe dipl I caktuar si përfaqësues diplomatik (ose të shtypit) në një shtet të huaj (në një ngjarje).

akreditúar a (e) f sh a at (të) dhe dipl f e AKREDITUAR A (e).

akreditúar i (i) m sh - it (të) dhe dipl (*Gazetar, diplomat*) i caktuar si përfaqësues.

akrép i¹ m sh a at

♦ *ent* (*Euscorpíus flavicaudis*) Kandërr e klasës së araknideve, me thumb helmues në bisht.

♦ *keq* Njeri dorështrenguar; kurnac.

♦ *keq* Njeri shpirtkeq, tinëzar e i pabesë.

♦: **Yjësia e Akrepit** *astr* yjësi e hemisferës së jugut afër Peshores dhe Shigjetarit; shenja e tetë e zodiakut.

*

M'u bë akrep

♦ Më është ngjitur si ferrë.

♦ S'e shoh dot me sy.

akrép i² m sh a at Shigjetëz që sillet në fushën e orës apo të aparatit matës.

♦ **akrep i madh** Akrep i minutave.

♦ **akrep i vogël** Akrep i orëve.

♦ **akrep i hollë** Akrep i sekondave).

Akrép i m astr Yjësi dhe shenjë e tetë e zodiakut.

akrepngjash•ëm (i) me (e) mb Si akrep.

akrepórë t m sh inv (*Scorpionida*) Rend i akrepave të mirëfilltë.

akreptár i m usht hist Makinë e lehtë për hedhjen e gurëve kundër armikut.

ákr•ë a f sh a at > AK•ËR RA.

akribí a f Vëmendje; saktësi. [I studjuan dukuritë e etnokulturës në kompleks, duke jetuar për një kohë të gjatë në gji të popullit, duke i vëzhguar ato me kujdes, me akribi. (MT).]

akrilát i m sh e et zakon shumë kim, ind, teks Grup rezinash akrilike që përdoren në gjendje emulsioni për prodhimin e bojërave, plastikave, tekstileve dhe në procesin përfundimtar në industrinë e letrës.

akrilík e mb

♦ kim, teks Që përmban ose prodhohet me acid akrilik. **Fije akrilike** lloj fibre sintetike e prodhuar nga polimerizimi i akrilonitrilit.

♦: **Acid akrilik** acid i pangopur i thjeshtë, pa ngjyrë e me shije të fortë si të uthullës; përdoret si monomer për prodhimin e rezinave akrilate.

akrilík u m sh ë ët kim, teks Fibër (fije) arkilike.

akrilonitríl i mb kim, tekst Cianid vinili; përdoret për prodhimin e fibrave sintetike me polimerizim.

akrinjóll•e ja f sh e et bot (*Solanum dulcamara*) Idhnaq; kuralë gjarpri.

akrití i m kryes sh usht hist Ushtar i njërive kufitare të Perandorisë Bizantine në shek. IX-XI, gjatë dyndjeve arabe.

akritík e mb let: Poezi akritike (cikël akritik) cikël poemash mesjetare kushtuar luftimeve kundër dyndjeve arabe. [franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre, pak a shumë me të njëjtin rol që patën murgjit grekë në dëshmimin e këngëve akritike (ShS).]

akrobací a f sh - të

♦ Ushttrim gjimnastikor i vështirë e spektakolar. **Akrobaci ajrore.**

♦ sh dhe **ra rat fig keq** Veprime të shkathta për të mashtruar dikë; pehlivanllëk.

akrobát i m sh ë ët

♦ Gjimnast që bën akrobaci; pehlivan. **Akrobatët e cirkut.**

♦ keq Mashtrues i shkathët. [duhet t'ishte një akrobat politik dhe t'i përshtatej gjendjes (NA).]

akrobát•e ja f sh e et f e AKROBAT I.

akrobatík e mb

♦ I akrobacisë ose akrobatit.

♦ fig keq Dredharak e mashtrues.

akrobatík•ë a f sport Tërësi ushtrimesh të a numrash akrobatit.

akrocentrík e mb bio Me krahë të pabarabartë.

akrodónt e mb bot I parrënjë.

akrolít i m art Statujë e punuar me dru dhe gur.

akrolitík e mb art (Statujë) e punuar me dru dhe gur.

akromatík e mb

♦ fiz. Që tregon një ngjyrë pa anuanca, si e bardha, e zeza, e përhimja; (*send*) që përthyen dritën pa i ndarë ngjyrat sipas spektrit.

♦ bio (*Qelizë ose ind*) që nuk ngjyroset.

♦ muz. Që ka vetëm tonet diatonike të regjistrin të zërit.

akromatiz•ëm mi m libr Të qenët akromatik (i pangjyrë).

akromatizím i m tek Çngjyrosje.

akromatiz•óhet úa (u) úar tek

I vetv veta III Çngjyroset.

II pës e **AKROMATIZ•OJ.**

akromatiz•ój kal óva úar tek Çngjyros.

akromatizúar (i e) mb tek I çngjyrosur.

akromatizúem (i) e (e) mb *G* > **AKROMATIZUAR (i) e).**

akromatizúes e mb *tek (Veti)* çngjyrosëse.

akroní a f *fil* Paraqitje paradoksale e perspektivës kohore.

akroník e mb *fil* I akronisë.

akroním i m sh e et *libr* Fjalë e formuar nga shkronjat e para të një emërtimi ose nga pjesë të një grupi fjalësh; shkurtesë (*psh radar = radio detecting and ranging*).

akronimík e mb *libr* I akronimit; i shkurtesës.

akropetalór e mb *bot (Zhvillim i gjetheve ose luleve)* nga fundi i bimës në majë.

akropolí i m sh e et *dhe* Lartësi e fortifikuar ose kështjellë në qytetet e Greqisë së Lashtë.

akropolí a f sh - të > **AKROPOL I.** [Hajde, ja Akropolia,/ Ja qyteti e njerëzia (FN).]

akrostík u¹ m sh e et *let* Poezi ose varg rreshtash, në të cilat disa shkronja, zakonisht të parat në varg ose në rresht, formojnë një emër, një parullë, ose mesazh kur lexohen së bashku.

akrostík u² m Gjëzë në të cilën radhët horizontale dhe vertikale mbushen me shkronja që formojnë të njëjtën fjalë.

aks i m sh e et *tek* Bosht. **Aks me gunga. Aks i përparmë (i pasmë).**

aksáfna ndajf A Menjëherë; në çast.

aksatí a f Ç Huazi; me huazim; (*jap*) hua.

akselerím i m fiz > **PËRSHPEJTIM I.**

akselerográf i m sh ë ët *tek* Pajisje për regjistrimin e lëvizjes së dheut gjatë një tërmeti.

akselerografík e mb *tek* I akselerografit.

akseler•óhet úa (u) úar fiz

I vetv veta III Përshpejtohet.

II pës e **AKSELER•OJ.**

akseler•ój kal óva úar fiz Përshpejtoj.

akseleromét•ër ra f sh ra rat Pajisje për matjen e përshpejtimit.

akselerometrík e mb *tek* I matjes së përshtpejtimit.

akseleratór i m sh ë ët

♦ *tek* Pajisje e rritjes së shpejtësisë; përgjithësisht, pedalja e gazit të automjetit.

♦ *kim* Lëndë që rrit shpejtësinë e reksionit.

♦ *fiz* Pajisje si ciklotroni, që rrit energjinë e thërrimjave nënatomike ose të bërthamave me ngarkesë. > **Përshpejtues i.**

akseleratór e mb fiz > **PËRSHPEJTUES E.**

akselerúar (i) e mb fiz I përshpejtuar.

akselerúes e mb Përshpejtues.

akselerúes i m fiz > **AKSELERATOR I.**

aksént i m sh e et *libr* > **THEKS I.**

akseptór i m sh ë ët

♦ *kim* Atom ose molekulë që mund të pranojë në atom tjetër.

♦ *fiz* Atom i tillë që formon vrimë pozitive në gjysmëpërçues.

aksés i m tek inf Hyrje në një program kompjuterik.

aksesór e mb *libr*

♦ (*Pajisje etj.*) që kryen rol ndihmës.

♦ *anat* Dytësor; plotësues.

aksesór i m kryes sh ë ët

♦ Pjesë a pajisje ndihmëse.

♦ *art* Detal.

áksë (i) e mb

♦ I aftë; i zoti.

♦ > **AKS•ËM (i) ME (e).**

áks•ëm (i) me (e) mb

- ♦ I shkathët.
- ♦ I guximshëm.
- ♦ Që ka besim në vetvete.
- ♦ Punëtor; i zellshëm.
- ♦ Fjalërendë; gojëvrazhdë.

áksënj kal a ur A

- ♦ Gjallëroj; shkath.
- ♦ Nxit; nguc; shtyj.

áksët (i e) mb I denjë; i zoti.

aksí a f Vlerë; zotësi.

aksiál e mb Boshtor; i boshtit. **Forcë aksiale.**

aksidént i m sh e et

- ♦ Ngjarje e papritur me pasoja të padëshirueshme. **Aksident ajror (automobilistik).**
- ♦ *libr* Rast; ngjarje e rastit; rastësi.

aksidentál e mb

- ♦ I shkakuar nga një aksident. **Plagosje aksidentale** plagosje e paqëllimshme.
- ♦ *libr* I rastit; i paparashikuar.

aksidentalísht ndajf

- ♦ Si pasojë e aksidenti.
- ♦ *libr* Rastësisht; papritur.

aksident•óhem óva (u) úar vetv, pës e AKSIDENT•OJ.

aksident•ój óva úar

I kal I shkaktoj një aksident (*dikujt*).

II jokal Pësoj një aksident (*në rrugë etj.*).

aksidentúar (i e) mb Që ka pësuar një aksident (*rrugor etj.*).

aksidentúar a (e) f sh a at (të) f e AKSIDENTUAR I (i).

aksidentúar i (i) m sh - it (të) Njeri i dëmtuar në një aksident. **Nuk ka të aksidentuar.**

aksidentúem (i) e (e) mb G > AKSIDENTUAR (i e).

aksiologjý a f fil Studim i natyrës së vlerave dhe i gjykimeve për vlerën.

aksiologjýk e mb libr I aksiologjisë; vlerësues. [Nga një shqyrtim aksiologjik i këtyre studimeve mund të thuhet se... (ShS).]

aksiomatík e mb libr Që pranohet si aksiomë; që ka karakteristikat e një aksiome. **E vërtetë aksiomatike** e vërtetë që pranohet pa vërtetim.

aksiomatík•ë a f libr Teori aksiomatike.

aksiomatizím i m sh e et libr Formulim si aksiomë.

aksiomatiz•óhet úa (u) úar libr

I vetv veta III Formulohet si aksiomë.

II pës e AKSIOMATIZ•OJ.

aksiomatiz•ój kal óva úar libr Formuloj si aksiomë (*një teori*).

aksiomatizúar (i e) mb libr (Teori) e formuluar si aksiomë.

aksiomatizúem (i) e (e) mb G > AKSIOMATIZUAR (i e).

aksióm•ë a f sh a at E vërtetë e pranuar përgjithësisht; rregull a parim i pranuar; parim i pranuar pa vërtetim; postulat.

aksión i¹ m sh e et

- ♦ *libr* Veprim i planifikuar e organizuar me një synim. **Aksion dhe reaksion** veprim dhe kundërveprim. [shkrihen "njohja me aksionin", aspekti gnoseologjik me atë aksiologjik, kuptimi mbi jetën dhe botën (ShS).]
- ♦ *usht* Operacion ushtarak a policor.
- ♦ Veprimtari. **Aksion politik (diplomatik).**
- ♦ *sport* Sulm.

aksió*n* *i² m sh e et fin* Letër me vlerë, që përfaqëson një nga pjesët e kapitalit të një kompanie; pronari i letrave të tilla ka të drejtë të përfitojë nga dividendet dhe të votojë në atë kompani. **Tregu i aksioneve. Paketë e aksioneve. Aksionet bien (ngrihen).**

aksionár *e mb fin (Shoqëri)* e ngritur me aksione.

aksionár *i m sh ë ët fin* Zotërues aksionesh.

aksionár•e *ja f sh e et f e* **AKSIONAR I.**

aksioníst *e mb vjet* I aksionistit; i bërë me aksionistë.

aksioníst *i m sh ë ët vjet* Vullnetar në aksion; pjesëmarrës në punë vullnetare.

aksioníst•e *ja f sh e et f e* **AKSIONIST I.**

aksít *jokal a ur* Ç Gogësi; më hapet goja për gjumë.

aksíz•ë *a f sh a at fin* Taksë mbi sasinë e punës së bërë; jo mbi pronën a të ardhurat nga prona.

aksón *i m sh e et anat* Zgjatim fijezi i qelizës nervore.

aksonometrí *a f tek* Metodë e projektimit të figurave trepërmase në rrafsh.

aksonometrík *e mb tek* I aksonometrisë.

aksór *e mb* > **AKSIAL E.**

aksór *i m sh ë ët tek* Bosht.

akst *i m A* Dashuri.

aksh *pacak* Dikush; një njeri a send i papërcaktuar. **Në aksh vend** ndiku; në filan vend.

aksh *i m sh e et bot (Eupatorium perfoliatum)* Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe të përkundërta dhe lule të bardha, që dalin tufë në majë të kërcellit. >

TRIK•Ë A; BAR ETESH.

AKSH *ja shkurt* i Armata Kombëtare Shqiptare.

akshám *i m vjet*

♦ Mbrëmje; muzg i mbrëmjes.

♦ *fet* Lutje e mbrëmjes (*e muslimanëve*). **Hoxha thirri akshamin.** [Dhe mos ma mbaj atë fytyrë si hoxhë akshami. (IK).]

*

Lule akshami *bot* Bimë barishtore zbukuruese, me kërcell rreth 1 m të lartë, me gjethe si zemër dhe lule të kuqe në trajtë hinke që çelin buzë mbrëmjes.

áksh•ëm (i) me (e) *mb* I hedhur; i shkathët. > **AKS•ËM (i) ME (e).**

aksh•ój *aíja m sh ój ójt vjet krahin G*

♦ Gjellëbërës.

♦ Ai që gatuan në dasma e vdekje.

akt- *fjalëform.*

akt *i m sh e et*

♦ *libr* Proces i kryerjes së një veprimi. **Akt heroik** bëmë. [ky thelb gjendet edhe në fatin e protagonistëve të eposit shqiptar, në aktin e tyre mbinjerëzor për ta kaluar vdekjen si një ëndërr... (ShS).]

♦ Veprim; gjest. **Akt miqësor.**

♦ *zyr* Dokument zyrtar, që vërteton kryerjen e një veprimi. **Akt i lindjes (i vdekjes). Akt i martesës. Akt zyrtar.** [Imzot Nikoll Kaçorri... ka qenë nënshkrues (i dyti në radhë) i aktit të shpalljes së pavarësisë (RG).]

♦ *teatër* Ndarje kryesore e një pjese teatrale ose opere. **Akti i parë. Dramë me një akt.**

aktadoptím *i m drejt* Vërtetim birësimi.

aktakúz•ë *a f sh a at drejt* Dokument zyrtar me të dhënat e prokurorisë kundër të pandehurit të gjyq.

aktbesím *i m sh e et libr* Parashtrim i bindjeve vetjake.

aktbetím *i m drejt* Betim para trupit gjykues.

aktblérj•e *a f treg* Certifikatë e (vërtetim i) blerjes.

aktdálj•e a f sh e et zyr Vërtetim i daljes së mallit nga magazina.

aktdelegím i m sh e et drejt Dokument që vërteton se dikush është ngarkuar apo dërguar për të kryer një detyrë.

aktdetyrím i m sh e et drejt Dokument që parashtron detyrimet dhe pasojat në rast se nuk njëra nga palët nuk i plotëson ato.

aktdëním i m sh - e et drejt Dokument që përmban dënimin e dhënë nga një gjyq.

aktdëshmí a f sh - të drejt Shkresë zyrtare që përmban një dëshmi.

aktdorëzaní a f sh - të drejt vjet Dokument që vërteton se dikush hyn dorëzanë për dikë a diçka.

aktdorëzím i m sh e et zyr Dokument që vërteton dorëzimin a transferimin e një prone.

aktdhurím i m sh e et drejt Dokument që vërteton dhurimin e një prone.

Akteón i m mit gr Gjahtar që e zuri Artemisën duke u larë lakuriq; ajo e shndërroi në kaproll dhe qentë e tij e mbytën.

aktermá ja f Zhabartje e mallit.

aktgjykím i m sh e et drejt Dokument i vendimit të gjyqit.

akt-hetím i /akt-hetim/ m sh e et drejt Raport përfundimtar i një hetimi gjyqësor.

aktí a f Denduri; ngjeshje.

aktín i¹ m sh ë ët bot (Actinia) Anemonë e detit.

aktín i² m kim Element radioaktiv, që gjendet në minerale të uranimit dhe përdoret si burim i rrezeve alfa (simboli **Ac**).

aktiníd i m kim Actinid (radioactive chemical element).

aktiniúm i kim > AKTIN I².

aktinomét•ër ri m fiz Matës i rrezatimit radioaktiv.

aktinometrí a f fiz Matje e rrezatimit radioaktiv.

aktinometrík e mb fiz I aktinometrisë.

aktinomicéte t f sh bio Bakterie fjezore ose në trajtë shkopi; disa janë patogjenike për njerëzit.

aktinomicín•ë a f farm Antibiotik i prodhuar nga antinomicetet.

aktinomórf e mb bio (Kafshë të thjeshta ose bimë) simetrike përgjatë rrezes.

aktinomikóz•ë a f mjek, veter Sëmundje e gjedhit, që mund t'u ngjitet edhe njerëzve.

aktív e¹ mb

♦ I gjallë e energjik në veprime; i gatshëm për të vepruar; veprues. **Rol aktiv.**

♦ (Popullsi) në gjendje pune.

♦ tek Që është në veprim; (lëndë) që rrezaton ose jep energji. **Vullkan aktiv. Automobil me katër rrota aktive.**

aktív e² mb fin (Veprimtari ekonomike) me të ardhura më të mëdha se sa shpenzimet. [**ka shtete me bilance tregtare aktive (KM).**]

aktív i¹ m sh e et Pjesë energjike e anëtarësisë së një një organizate; mbledhje e anëtarëve aktivë të një organizate.

aktív i² m sh e et fin Pjesë e bilancit të një personi juridik, që përmban gjithë pasuritë e tundshme e të patundshme, detyimet ndaj palëve të tjera.

aktív i³ m sh Partner aktiv në marrëdhënie homoseksuale.

aktív•e ja f Partnere aktive në marrëdhënie homoseksuale.

aktivím i m tek Përpunim i një lënde për ta bërë që të marrë pjesë në një proces a reaksion kimik.

aktivíst i m sh ë ët Pjesëmarrës i gjallë e energjik në një veprimtari. **Aktivíst i partisë.**

aktivíst•e ja f sh e et f e AKTIVIST I.

aktivísht ndajf Në mënyrë aktive; me gjallëri.

aktivitét i m sh e et

♦ Pjesëmarrje aktive në një veprimtari; veprimtari. **Aktivitet shoqëror. Fushë e aktivitetit.**

♦ Degë e caktuar për një veprimtari. **Aktivite ndihmëse.**

♦ Veprim; funksionim. **Aktiviteti i trurit.**

aktivizím i m Vënie në gjendje aktive; përfshirje në një veprim.

aktiviz•óhem óva (u) úar
I vetv Marr pjesë në një veprimtari. **Aktivizohem në një lojë.**
II pës e AKTIVIZ•OJ.

aktiviz•ój kal óva úar
♦ Bëj që të marrë pjesë aktive në një veprimtari ose proces. **Aktivizoj një lojtar të ri.**
♦ Vë në lëvizje (në veprim, në funksionim) (*një pajisje*).

aktivizúar (i e) mb Që merr pjesë gjallërisht në një veprim.

aktivizúem (i) e (e) mb *G > AKTIVIZUAR (i e).*

aktiv•óhet vetv úa (u) úar *tek pës e AKTIV•OJ.*

aktiv•ój kal óva úar *tek* Përpunoj kryesisht qymyrin që të marrë pjesë në një reaksion kimik.

aktivúar (i e) mb *tek (Qymyr)* i përpunuar për të marrë pjesë në një reaksion kimik.

aktkalím i m *drejt* Dokument që vërtetën kalimin e një prone etj. në emër të dikujt.

aktkontróll i m sh e et *zyr* Shkresë që vërteton se është kryer një kontroll; procesverbal i një kontrolli.

aktlídhj•e ja f sh e et *zyr* Dokument që vërteton shoqërizimin e dy a më shumë personave juridikë.

aktlíndj•e a f sh e et *zyr* Certifikatë e lindjes.

aktlírim i m sh e et *zyr hist* Dokument që provon se një skllavi i është dhënë liria.

aktmartés•ë a f sh a at *zyr* Certifikatë e martesës.

aktmarrëvëshj•e a f sh e et *zyr* Dokument që vërteton lidhjen e një marrëveshjeje.

aktndárj•e a f sh e et *drejt*
♦ Dokument që vërteton ndarjen më vete të pjesëtarëve të së njëjtës familjeje.
♦ Dokument që vërteton shkurorëzimin e një çifti.

aktnjofítím i m sh e et *zyr* Deklaratë me shkrim para një noteri ose nëpunësi të autorizuar, që vlen si dëshmi në vend të një dokumenti tjetër.

akt•ój kal G > AKT•UE (me).

aktór i m sh ë ët
♦ Ai që luan një rol në një pjesë teatrale ose film. **Aktor komik. Aktor i parë.**
♦ *fig* Figurë kryesore; protagonist. **Aktor dhe faktor politik.**

aktór•e ja f sh e et f e AKTOR I.

aktorésk e mb Si aktor.

aktoriál e mb > AKTOROR E.

aktorór e mb libr (*Aftësi, teknikë*) e lojës skenike ose filmike.

aktpadí a f sh - të
♦ *drejt* Kërkesë me shkrim, që parashtron ankesat ose akuzat kundër dikujt.
♦ *fig* Akuzë.

aktpagés•ë a f Dëftesë pagese.

aktpajtím i m sh e et *drejt* Dokument që vërteton pajtimin e palëve ndërgjygjëse.

aktpeshím i m sh e et *zyr* Pasqyrë e shtimit të peshës së gjësë së gjallë.

aktpërfaqësím i m sh e et *drejt* Dokument që i lëshohet dikujt për të përfaqësuar dikë në veprime të drejtësisë.

aktpronësi a f sh - të *zyr* Dokument që provon të drejtën e pronës; tapi.

aktpuním i m sh e et *zyr* Dokument që provon kryerjen e një punimi.

aktrím i m libr Lojë skenike.

aktr•ój óva úar libr
I *kal* Luaj në skenë (*një pjesë*).
II *jokal fig* Bëj teatër; bëj lojë; shtirem.

aktshtëjç•ë a f sh a at zyr Shkresë që i bashkëngjitet si plotësim një dokumenti a shkresë tjetër zyrtare.

aktshítj•e a f sh e et zyr Dokument që provon shitjen e mallit.

aktjetërsím i m sh e et drejt Dokument që vërtetën kalimin e një prone në emër të një tjetri.

akt-transferím i m drejt Dokument që vërtetën kalimin e diçkaje në pronësi të dikujt.

akt-tjetërsím i m zyr Dokument që vërteton kalimin e diçkaje në emër të dikujt.

aktthemelím i m sh e et zyr, drejt Dokument që provon themelimin e një kompanie a shoqate.

aktuál e mb

♦ I sotëm; i tanishëm; i kohës së sotme. **Ngjarje aktuale. Kushtet aktuale të vendit.**

♦ I rëndësishëm për kohën e tanishme (për sot). **Temë aktuale.**

aktualisht ndajf Në këtë kohë; ndërsa.

aktualitét i m sh e et

♦ Rrethana dhe ngjarje të kohës së sotme. **Aktualiteti shqiptar.**

♦ Rëndësi a vlerë për të sotmen. **[Mâ poshtë do të kufizohem me shqyrtimin e dy kriterëve tjera kostallariane të zgjedhjes: pastërtia e gjuhës, dhe aktualiteti i sáj. (APp).]**

aktualizím i m zakon libr Lidhje me rrethanat dhe ngjarjet e sotme; përshtatje me kërkesat e ditës.

aktualiz•óhet úa (u) úar libr pës e AKTUALIZ•OJ.

aktualiz•ój kal óva úar libr Lidh ose përshtat me rrethanat dhe kërkesat e ditës.

aktualizúar (i e) mb I lidhur ose përshtatur me rrethanat dhe kërkesat e ditës.

aktualizúes e mb libr Që aktualizon.

akt•úe (me) kal óva úe G Ngjesh fort.

aktúem (i) e (e) mb G I ngjeshur fort.

aktúnd i m G Radhë. **Në aktundin tim** kur të më vijë radha.

aktvdékj•e a f sh e et zyr Certifikatë e vdekjes.

aktvendím i m zyr Dokument i një vendimi.

aktvërtetím i m sh e et zyr Dokument që vërteton një veprim zyrtar.

aktzotërim i m sh e et zyr Dokument që vërteton si dikush zotëron një pronë.

akth i¹ m sh e et bot krahin (Melilotus) Bimë barishtore me lule të verdha a të bardha me erë mjalti; rritet në grunore.

akth i² m sh e et ndërt Cungal i çatisë.

akuadróm i m sh e et av Aerodrom lundrues.

akuafórt•e ja f art shtyp Gdhendje me acid në pllakë metalike.

akuakultúr•ë a f Kultivim i peshqve, midhjeve dhe bimëve në ujë.

akuamarín i m min Lloj berili në ngjyrë të bruztë.

akuarél i m sh e et art

♦ Bojë me pigment të tretshëm në ujë.

♦ Punim i bërë me këtë lloj boje.

♦ Arti i përdorimit të bojërave të ujit.

akuarelist i m sh ë ët Piktur që punon me bojëra uji.

akuarelist•e ja f sh e et f e AKUARELIST I.

akuariúm i m sh e et

♦ Enë qelqi ku mbahen kafshë dhe bimë uji për zbukurim a studim.

♦ Vend ku ekspozohen kafshë dhe bimë uji të gjalla.

akuaskúter i m sh ë ët Skuter i përshtatur për lundrim.

akuatínt i m art shtyp Teknikë shtypi e ngjashme me akuaforten.

akuedúkt i m sh e et ndërt Ujësjellës i ndërtuar me urë përmbi një luginë.

akuilégj•ë a f sh a at bot (*Aquilegia*) Bimë e familjes së zhabinoreve, me lule shumëngjyrëshe heshtake të kthyer poshtë; rritet në viset e buta të gjysmësferës veriore.

Akuil•ë a f

♦ *gjeog* Kryeqytet i krahinës së Abrucit, Itali.

♦ *astr* Yjësia e Shqiponjës.

Akuitán•ë a f gjeog Krahinë në Francën Jugperëndimore.

akúl i m sh ë ët Kurth i gjahtarit.

ákull

I mb

♦ Shumë i ftohtë. **M'u bënë duart akull.**

♦ Shumë i pastër. **I mbaj rrobat akull.**

♦ *fig* I ftohtë në ndjenja; i ngrirë. **Ajo më rri akull. E kam zemrën akull.**

II ndajf Shumë. **Akull i ftohtë. Akull i ri.**

*

Jam (kam mbetur) akull Jam (kam mbetur) pa para; jam trokë.

áku•ll lli¹ m sh j jt Ujë i ngrirë. **Akull i përjetshëm. Hell (qiri) akulli. Dollap akulli** *vjet* dollap me dy parete të mbushur me akull për të ruajtur ushqimet. **Balet në akull. Hokej në akull sport. Fabrikë akulli. Kallëp akulli. Lule akulli** *bot* bimë barishtore zbukuruese me gjethë të tulta e të veshura me një cipë të bardhë dhe me lule të ashpra që nuk fishken.

Xham akulli fletë qelqi e marrtë, me sipërfaqe të gdhendur.

*

Me akull të mendjes Me gjykim (arsye) të ftohtë.

E shkruaj në akull E quaj të humbur diçka.

Thyej (çaj) akullin Thyej heshtjen.

Ngul këmbët në akull Kërkoj mbështetje atje ku s'mbahem dot.

**

akull i thatë kim Gaz krabonik i ngurtësuar.

áku•ll lli² m A Shigjetë.

akull- *fjalëform.*

akulláč i m sh ë ët

♦ Avër; rrasë akulli.

♦ Masë akulli lundruese.

akullán•ë a f > AKULLNAJ•Ë A.

akullçarës i m sh - it Kazmë e posaçme e alpinistit për t'u ngjitur në faqe të mallit.

akullémë (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë.

♦ (*Teh*) i çtemperuar.

akullím i m

♦ Ngrirje; shndërrim në akull.

♦ *sh e et* > **AKULLIM•Ë A.**

akullím•ë a f sh a at Ngricë; acar; të ftohtë i madh.

akullír•ë a f sh a at > AKULLIM•Ë A.

akullísht•ë a f sh a at

♦ Fushë e mbuluar me akull.

♦ Akullnajë.

♦ Copë e madhe akulli.

♦ Hell akulli.

akullmbájtës•e ja f sh e et Dollap akulli; kuti (kovë etj.) akulli.

akullnáj•ë a f sh a at Masë e madhe akulli të përhershëm, e krijuar nga ngjeshja e borës në vende ku bora nuk shkrin. [Toka të egrën klimë e zbuti/ Dhe akullnajat ktheu mbrapsht. (IK).]

akullnajór e mb I akullnajës. **Liçen akullnajor.**

akull•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Ngrij; bëhem akull; bëhem shumë i ftohtë. **I vdekuri u akullua.**

♦ *veta III (Xhami)* zë cipë akulli.

♦ *veta III* Më ngrin gjaku (zemra) nga hidhërimi, nga frika, etj.

II pës e AKULL•OJ.

akull•ój kal óva úar

♦ Kthej në akull; ngrij; e bëj akull (e ftoh shumë).

♦ *fig* Ia ngrij gjakun (zemrën) dikujt.

♦ *veta III jokal* Zë cipë akulli; ngrin. **Akulloi pellgu.**

akull•ónj kal óva úar A Akulloj; e ngrij; e bëj akullt.

akullór e mb I akullt; shumë i ftohtë; i ftohtë akull.

akullór•e ja f sh e et

♦ *ushq* Ëmbëlsirë e ngrirë, e gatuar me qumësht, lëng frutash e sheqer. **Akullore me vanilie (me qershi).**

♦ *bis* Shitës akulloresh. **Erdhi akullorja!**

akulloreshítës i m sh - it Shitës shëtitës akulloresh.

akulloreshítës•e ja f sh e et f e AKULLORESHITËS I.

akullsí a f libr dhe fig Të qenët i akull; ftohtësi e skajshme.

akullsín•ë a f sh a at G

♦ Brymë e rëndë.

♦ *fig* Qëndrim tepër i ftohtë (i akullt).

akullsisht ndajf libr Shumë ftohtë; me ftohtësi të akullt.

akullshítës i m sh - it Shitës akulli.

akullshítës•e ja f sh e et f e AKULLSHITËS I.

ákullt (i e) mb

♦ Shumë i ftohtë; i ngrirë.

♦ I cingërimtë. **Natë e akullt.**

♦ *fig* I ftohtë; i ngrirë; pa jetë. [Sytë e tjetrit ishin po aq të akullt sa edhe fjalët. (IK).]

akulltár e mb Që gjykon ftohtë (pa u nxehur).

akulltár i m Njeri me gjykim të ftohtë.

akulltár•e ja f e AKULLTAR I.

akullthýes e mb (Anije) e pajisur për të thyer akujt. **Anije akullthyese.**

akullthýes•e ja f sh e et Anije e pajisur me mjete për të thyer akujt në ujërat e ngrira.

Ekuipazhi i akullthyeses.

akullúar (i e) mb

♦ I bërë akull (i ngrirë) nga të ftohtët. **Me duar të akulluara.**

♦ *fig* I ngrirë (nga frika etj.).

akullúem (i) e (e) mb G > AKULLUAR (i e).

akullúes e mb

♦ (*Erë*) që të ngrin, të bën akull.

♦ *fig* (*Vështrim*) i frikshëm; që ta ngrin gjakun.

akullzím i m > AKULLIM I.

akullz•óhem vetv óva (u) úar > AKULL•OHM.

akullz•ój kal óva úar > AKULL•OJ.

akullzúar (i e) mb > AKULLUAR (i e).

akumét•ër ri m sh ra rat mjek Aparat për matjen e nivelit të dëgjimit.

akumetrí a m mjek Matje e nivelit të dëgjimit.

akumetrík e mb mjek I akumetrit; i akumetrisë.

akumulatór i m sh ë ët tek

♦ Enë me pllaka plumbi të zhytura në tretësirë acidi sulfurik, që shërben për ruajtjen e energjisë elektrike të krijuar nga reaksioni midis plumbit dhe acidit.

♦ Bateri për ruajtjen e energjisë.

akumulím i m sh e et Veprimi i grumbullimit dhe ruajtjes pjesë-pjesë. **Akumulim i kapitalit fin.**

akumul•óhet úa (u) úar libr

I vetv Grumbullohet a shtohet pjesë-pjesë.

II pës e AKUMUL•OJ.

akumul•ój kal óva úar libr Grumbulloj pjesë pjesë; ruaj a vë mënjane pjesë-pjesë.

akumulúar (i e) mb I grumbulluar, i shtuar a i vënë mënjane pjesë-pjesë.

akumulúes e mb I përfutur nëpërmjet akumulimit.

akumulúes i m sh - it > AKUMULATOR I.

akupunktúr•ë a f mjek Teknikë e lehtësimit të dhembjeve ose e anestezisë lokale duke ngulur gjilpëra në pika të caktuara të trupit.

akupunkturíst i m sh ë ët mjek Specialist i akupunkturës.

akupunkturíst•e ja f sh e et f e AKUPUNKTURIST I.

akustík e mb

♦ Që ka lidhje me tingujt, shqisën e të dëgjuarit, ose shkencën e akustikës.

♦ (Pajisje) e ndërtuar për transmetimin e tingujve ose për të ndihmuar dëgjimin.

♦: **Kitarë akustike** kitarë që nuk ka pajisje për tinguj elektronikë.

akustikán i m sh ë ët Fizikan i specializuar për akustikën.

akustikán•e ia f sh e et f e AKUSTIKAN I.

akustík•ë a f fiz

♦ Shkencë e studimit të përfutimit, transmetimit dhe marrjes së tingullit.

♦ Efekti i përgjithshëm i tingujve kryesisht në vend të mbyllur. **Sallë me akustikë.**

akustikísht ndajf Nga pikëpamja e akustikës.

akút e mb

♦ **mjek (Gjendje)** e acaruar e sëmundjes, që shfaqet menjëherë dhe me dekurs të shkurtër.

Apendicit akut.

♦ **gjuh (Theks)** i mprehtë.

akuzalëshúes i m sh - it libr Akuzues. [dëgjohen akuza të rënda të ndërsjella, por asnjëri nga akuzalëshuesit nuk i drejtohet Prokurorisë (Gazeta Shqiptare).]

akuzatív e mb gjuh (Rasë) kallëzore.

akuzatív i m gjuh Rasë kallëzore. > **KALLËZOR•E JA.**

akúz•ë a f sh a at

♦ **drejt** Veprim i organit ose personave të caktuar me ligj, që synon të vërtetojë fajësinë e dikujt para trupit gjykues. **Akuzë e rreme. Ngre një akuzë kundër dikujt.**

♦ Prokurorí; organ i akuzës. **Dëshmitar i akuzës.**

♦ Faj që i vishet dikujt.

akuz•óhem óva (u) úar pës e AKUZ•OJ.

akuz•ój kal óva úar

♦ **drejt** Fajësoj para ligjit. **Akuzoj për vrasje dikë.**

♦ Fajësoj; ngarkoj me faj. **Mos akuzo kot!**

akuzúar (i e) mb drejt (Person) i paditur në gjyq.

akuzúar a (e) f sh a at (të) f e AKUZUAR I (i).

akuzúar i (i) m sh - it (të) drejt Person i paditur (palë e) paditur në gjyq për një faj. Në bankën e të akuzuarit.

akuzúem (i) e (e) mb G > AKUZUAR (i e).

askuzúes e mb drejt (Palë) që ngre padi (*kundër dikujt*).

akuzúes i m sh - it Person a palë që ngre padi kundër dikujt.

akuzúes•e ja f sh e et f e AKUZUES I.

akuzúeshëm ndajf Me ton (pamje) akuzuese.

akuzúesh•ëm (i) me (e) mb drejt Që mund të akuzohet.

akuzueshmëri a f drejt Bazë për të akuzuar dikë.

Al kim simbol kimik i Alumin.

AL shkurt i Albania.

-al prapash (formon mbiemra nga emra) -al. **Artificial; artizanal; final.**

al dente /al dénte/ shpr it ushq (Makarona) të ziera aq sa të ruajnë njëfarë fortësie kur i kafshon.

al fresco /al frésko/ shpr it Në ajër të pastër.

alá ndajf Ende; halá.

Ála t f sh mit sll Djajt e motligës.

alabák u m sh ë ët zharg Hajdut i ulët; njeri pa asnjë veti të mirë.

Alabám•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së Juglindore, në Gjirin e Meksikës.

alabást•ër ri m

- ♦ Gjips i bardhë e paksa i ndritshëm, me kokrriza të imta.
- ♦ Lloj gëlqerori i fortë e paksa i ndritshëm, me deje të verdhemë.
- ♦ Ngjyrë e verdheme në të përhimë ose trëndafili.

alabástërt (i e) mb (Prej) alabastri; si alabastër.

alaksán ndajf vjet Me druajtje.

alalí a f mjek Paralizë e kodrave zanore.

alamán e mb gjuh I dialekteve të alemanëve.

alamán e f sh e et gjuh Grup dialektesh të gjermanishtes së folur në Alsasë, Zvicër dhe në disa vise të Gjermanisë jugore.

alemán•ë t m sh hist Grup fisesh gjermanike, që u ngulën në Alsasë dhe në viset përreth gjatë shek. IV p.e.s.

alambík u m sh ë ët Enë distilimi me dy retorta të lidhura me një tub.

alamét mb

- ♦ I stërmadh; tepër i madh. **Kishte një alamet hunde.**
- ♦ Shumë i mirë. **Alamet djali (vajze).**

alamét i m sh e et

- ♦ Fatkeqësi; kob. **Në ditë të alametit.** [Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ká tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pá bujë ... mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp).]
- ♦ Fjalë e ndyrë.

alamétsh•ëm (i) me (e) mb bis I stërmadh; tepër i madh.

alamídh i m sh ë ët ikt (Sarda sarda) Bonito i Atlantikut.

alanít•em vetv a (u) ur

- ♦ Mekem së qari.
- ♦ Mpakem nga frika.

alanítur (i e) mb

- ♦ I mekur së qari.
- ♦ I mpakur nga frika.

alargándo ndajf it muz Duke ulur tempin dhe zgjeruar gamën.

alárm i m sh e et

♦ *usht* Paralajmërim për afrimin e rrezikut. **Alarm ajror. Jap alarmin.**

♦ Kushtrim për rrëmbimin e armëve.

♦ Shqetësim para një rreziku të papritur.

alarmánt e mb > **ALARMUES E. Tip alarmant** njeri që alarmohet për pak gjë.

alarmím i m Frikësim a trembje para një rreziku të papritur.

alarmíst i m sh ë ët keq Ai që ngjall panik para një rreziku.

alarmíst•e ja f sh e et f e ALARMIST I.

alarm•óhem óva (u) úar

I vetv Shqetësohem para një rreziku të papritur; më hyn paniku.

II pës e ALARM•OJ.

alarm•ój kal óva úar

♦ Paralajmëroj (*dikë*) për afrimin e rrezikut.

♦ Mbush me frikë e panik (*dikë*).

alarmúar (i e) mb I shqetësuar nga afrimi i një rreziku të papritur; i mbushur me panik.

alarmúes e mb Që shkakton alarm (panik).

alárta najf A Lart; në katin e sipërm. **Alarta e aposhta** lart e poshtë. **Rri alarta** banoj në katin sipër.

Alásk•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së në Amerikën Veriperëndimore.

alávë t m sh fet Sekt islamik.

alaskián e mb I Alaskës; që ka të bëjë me Alaskën, me banorët a vendësit e saj.

alaskián i m sh ë ët Banor a vendës i Alaskës.

alaskián•e ja f sh e et f e ALASKIAN I.

Alb i m shkurt i Alban.

albán e mb ant ilir I albanëve; që ka të bëjë me fisin e albanëve.

albánë t sh hist Fis ilir me vendbanime në viset e sotme të Shqipërisë së Mesme.

albaníde t m sh gjeol Krah jugor i brezit të alpeve mesdhetare.

albaníst i m sh ë ët Studiues i huaj i albanologjisë.

albaníst•e ja f sh e et f e ALBANIST I.

albanistík•ë a f libr > **ALBANOLOGJI A.**

albaníz•ëm mi m > **SHQIPTARIZ•ËM MI.**

albanocentríst e mb libr (Qëndrim a mendësi) që e vë shqiptarinë në qendër të vëmendjes.

albanocentríz•ëm mi m libr Qëndrim a mendësi që e vë shqiptarinë në qendër të vëmendjes.

albanofil e mb Që admiron Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanofil i m sh ë ët Admirues i Shqipërisë dhe shqiptarëve.

albanofil•e ja f sh e et f e ALBANOFIL I.

albanofilí a f libr Adhurim për Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanofób e mb > **SHQIPTAROFOB E.**

albanofób i m sh ë ët Urrejtës i Shqipërisë dhe shqiptarëve.

albanofób•e ja f sh e et e ALBANOFOB I.

albanofobí a f Urrejtje për Shqipërinë dhe shqiptarët.

albanológ u m sh ë ët Studiues i albanologjisë.

albanológ•e ia f sh e et f e ALBANOLOG U.

albanologjí a f Studime të qytetërimit shqiptar.

albanologjík e mb libr I albanologjisë; i studimeve shqiptare.

Albanópolis i m ant ilir Qytet i fisit të Albanëve.

albatrós i m sh ë ët orn (Diomedea and Phoebebia) Shpend me sqep të kthyer në majë, me krahë të ngushtë që arrijnë deri 3 m gjatësi; rron në oqeanet e gjysmërruzullit jugor.

albédo ja f astr Raport i dritës ose rrezatimit të pasqyruar nga sipërfaqja e një planeti ose hëne.

Albekspórt i m hist Ndërmarrje Shqiptare e Eksportit.

albér i m sh ë ët *krahin G Ylber.*

Albért•ë a f gjeog Provincë perëndimore e Kanadasë.

álb•ë a f fet Robë e bardhë me mëngjë të gjata e priftit.

álb•ër ra f sh ra rat

♦ Ashkël e hollë.

♦ Leskër lëkure.

♦ *mjek bis* Placentë; cipë e hollë që mbështjell pjellën. > **AN I.**

albërisht•e ja sh e et > **ALBËRISHT•Ë A; ASHK•ËL LA.**

albërisht•ë a f sh a at Ashkël.

ALBIMPÓRT i shkurt vjet Ndërmarrja Shqiptare e Importit.

Albimpórt-Ekspórt i m hist Ndërmarrja e Import-Eksportit.

albín e mb (*Njeri a kafshë*) i prekur nga albinizmi. > **ÇUBARDH E.**

albín i m sh ë ët

♦ Njeri a kafshë me mungesë të lindur të pigmentimit, që kanë flokë e lëkurë tepër të zbërdhlyët dhe sytë me iris të kuqërremë në të katër dhe bebe të kuqe të errët.

♦ *bot* Bimë që ka mungesë klorofili.

albiníz•ëm i m Mungesë e lindur e pigmentimit normal ose ngjyrës te njerëzit, kafshët a bimët.

Albión i m gjeog hist, poet

♦ Angli.

♦ Ishujt Britanikë.

albít i m min Feldspat mjaft i përhapur në formacione shkëmbore.

ALBKONTRÓLL i shkurt vjet Drejtoria Shqiptare e Kontrollit të Import-Eksportit.

ALBTRANSPÓRT i shkurt vjet Ndërmarrja Shqiptare e Transportit.

ALBTURÍZ•ËM mi shkurt vjet Drejtoria Shqiptare e Turizmit.

albúm i m sh e et

♦ Blllok me fletë ku mund të ngjiten koleksione pullash, fotografish apo autografesh.

♦ Komplet pllakash gramafoni të mbështjella me xhakëtë e të lidhura bashkë.

♦ Pjesë të ndryshme muzikore të regjistruara në pllakë gramafoni, në disk apo në shirit.

♦ Botim me përmbledhje kompozimesh muzikore, pikturash apo pjesësh të zgjedhura letrare. **Album skicash (me skica).**

♦ Botim me ilustrime për një lëndë të caktuar. **Album arkeologjik (etnografik).**

albumín•ë a f sh a at

♦ Klasë proteinash të thjeshta të tretshme në ujë, që kaogulohet në të nxehtë; gjendet në të bardhën e vezës, qumësht, dhe shumë inde bimore e shtazore.

♦ E bardha e vezës, që përmban kryesisht albuminë të tretur në ujë.

albuminoíd e mb kim, fiz I albuminoidit.

albuminoíd i m kim, fiz Klasë e proteinave të tretshme, si kolagjeni; gjendet në indet lidhëse dhe të kockave.

albuminóz e mb Që përmban albuminë; i pasur me albuminë.

albuminurí a f mjek Prani e albuminës në urinë; herë-herë është tregues i sëmundjes së veshkave.

albúr•ë a f vjet det Direk (dru) i barkës.

Alcést•ë a f mit gr Gruaja e Admetit; pranoi të vdiste në vend të të shoqit; e shpëtoi Herkuli.

alç i m sh ë ët zool (*Alces machlis*) Dre i veriut.

aldehíd i m sh e et kim Klasë e lëndëve organike tepër reaktive, që përftohen nga oksidimi i alk(o)oleve primarë; përdoren në prodhimin e rezinave, ngjyrave dhe acideve organikë.

alea iacta est /álea jákta est/ shpr lt Zaret u hodhën.

aleánc•ë a f sh a at Lidhje e ngushtë midis kombesh ose grupesh shoqërore për të arritur qëllime të përbashkëta; besëlidhje.

♦ **Aleanca Anglo-Amerikane** *pol* Aleancë midis Britanisë së Madhe dhe SHBA-së kundër fuqive të Boshtit (Gjermanisë, Italisë dhe Japonisë) gjatë Luftës së Dytë Botërore.

♦ **Aleanca e Traktatit të Atlantikut Verior** Bllok ushtarak perëndimor i themeluar më 1949, si një sistem mbrotjeje kolektive në rast sulmi nga një palë e jashtme. > **NATO JA.**

♦ **Aleanca e Shenjtë** *hist* Aleancë ushtarake midis Rusisë, Austrisë dhe Prusisë kundër Francës napoleonike.

aleát e mb Që është lidhur me aleancë nëpërmjet një traktati; që bën pjesë në aleancë; që u përket alatëve. **Ushtritë aleate.**

aleát i m sh ë ët Anëtar i një aleance; besëlidhës. **Bëhem aleat me dikë.**

aleát•e ja f e ALEAT I.

alebárd•ë a f sh a at *hist* Armë e shek. XV-XVI, me teh si sëpatë dhe me majë metalike në një shtizë të gjatë.

alebardiér i m sh ë ët *hist* Luftëtar i armatosur me alebardë.

aléf i m Shkronja e parë e alfabetit hebraik.

alegorí a f sh - të let

♦ Mjet artistik me anë të të cilit personazhet dhe ngjarjet përfaqësojnë ide, parime a forca abstrakte, ndërsa kuptimi i mirëfilltë merr një vështrim të ri e tepër simbolik.

♦ Vepër artistike në të cilën përdoret një mjet i tillë.

♦ Paraqitje simbolike.

♦ Fjalë a shprehje me një domethënie të ndryshme nga kuptimi i mirëfilltë i tyre.

alegorík e mb I (që i përket) alegorisë; i ndërtuar si alegori; që përmban alegori.

alegoríkísh t ndajf Në mënyrë alegorike.

alegorizím i m sh e et Kthim në alegori.

alegoriz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ALEGORIZ•OJ.*

alegoriz•ój óva úar

I jokál Bëj alegori; kthej në alegori.

II kal Shpreh me alegori; interpretoj në mënyrë alegorike. [Në këtë roman Kadareja alegorizon politikën staliniane të rusifikimit të Bashkimit Sovjetik. (APp).]

alegorizúar (i e) mb I shprehur (i interpretuar) me alegori.

alegréto ndajf Me temp deri diku të shpejtë; pak më ngadalë se në alegro e më shpejt se në andante (në drejtim muzikor).

alegréto ja f sh - ot m muz Udhëzim për ekzekutim deri diku të shpejtë; pjesë muzikore me ekzekutim të tillë.

alégro ndajf muz Me kohë të shpejtë e plot gjallëri, më shpejt se në alegro e më ngadalë se në presto.

alégro ja f sh - t muz Drejtim muzikor për ekzekutim të shpejtë e plot gjallëri; pjesë muzikore me ekzekutim të tillë.

Aleksandrí a f gjeog Port kryesor i Egjiptit, në pjesën perëndimore të deltës së Nilit, në Mesdhe; kryeqytet i Egjiptit të lashtë, themeluar nga Aleksandri i Madh.

aleksandrín e mb let Varg poetik me gjashtë këmbë iambike.

aleksí a f psik Paaftësi për të lexuar.

aleksík e mb psik I paaftë për të lexuar.

Alékto ja f mit gr Një prej furive.

Alektrión i mit gr Djalosh i shndërruar në këndez nga Aresi.

alelo- fjalëform Njëri-tjetri.

alelopatí a m bujq Mbytje e bimëve përqark një tjetre.

alelúja pasth Lavdi Zotit.

além i m përmb vjet Botë; rruzull i Tokës; njerëzi; gjithë njerëzit. **Alemi e polemi** gjithë bota; mbarë bota; gjithësia.

alemánd•ë a f muz Muzikë e shumë këngëve gjermane.

alemán i m sh ë ët vjet Gjerman.

alemánë ët m sh hist Konfederatë fisesh gjermanike në Rinin e epërm.

alergjén i m mjek Lëndë që shkakton alergji.

alergjí a f sh - të mjek Reaksion i organizmit të njeriut ndaj një agjenti si pluhuri, poleni, lloj ushqimi etj. **Kam alergji nga...**

alergjík e mb

♦ *mjek* Që vuan nga alergjia.

♦ *fig* I ndjeshëm. **Jam alergjik ndaj politikave me dy fytyra.**

alét i m sh e et bis vjet

♦ Mjet i thjeshtë pune; vegël. **Aletet e punës.**

♦ *krahin G* Almise të kosës; kudhër dhe çekiç për mprehjen e kosës.

♦ Armë.

♦ *euf* Organe seksuale të mashkullit.

*

Me alete në brez Gati për çdo të papritur.

alévë t m sh fet Anëtarë të një sekti shiit të Anadollit.

alezatór i m mek > ALEZOR I.

alezím i m mek Punim me alezor.

alez•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ALEZ•OJ.*

alez•ój kal óva úar *tek* Punoj në alezor (*një detal*).

alezór i m mek Vrimëzgjerues.

alezúar (i e) mb mek I punuar (i zgjeruar) me alezor.

ál•ëm mi m sh me met Melhem.

álës i m sh élëse élëset Ç Zinxhir (*i qenit etj.*).

álfa f pandr fiz Alpha. **Grimcë alfa. Kënd alfa. Rreze alfa.**

alfabét i m sh e et Tërësi shenjash që përdoren për të shkruar një gjuhë. **Alfabeti i Kongresit të Manastirit. Alfabeti telegrafik (Mors)** kod telegrafik në të cilin shkronjat dhe shifrat formohen me vargje pikash dhe vizash, që transmetohen si sinjale të shkurtër e të gjatë.

Rendit sipas alfabetit.

alfabetár e mb Alfabetik; i alfabetit.

alfabetár•e ja f vjet Abetare.

alfabetík e mb

♦ I renditur sipas radhës së shkronjave të alfabetit.

♦ I alfabetit.

alfabetikísht ndajf Sipas rendit (me rend) alfabetik.

alfabetór e mb Alfabetik; i alfabetit; që i përket alfabetit.

alfabllokúes i m farm Bar për parandalimin e presionit të gjakut.

alfaglobulín•e a f bio kim mjek Globulina shumë aktive në tretësira alkaline ose në tretësira me ngarkesë elektrike; përdoren për të penguar disa lloj proteazash në gjak.

alfanumerík e mb (Pajisje) që përdor shkronja dhe shifra.

álf•ë a f

♦ Emër i shkronjës së parë të alfabetit të greqishtes (α).

♦ *fiz* Grimcë alfa

♦ *fig* Fillim. **Alfa dhe omega** fillimi dhe mbarimi. **Nga alfa tek omega** nga fillimi në mbarim.

alg a m sh a at A Ndyrësi; papastërti.

álg•ë a¹ f sh a at kryes sh bot (Alga) Organizma primitive ujëse, që rriten në saje të fotosintezës; nuk kanë kërcell, rrënjë a gjethe.

álg•ë a² f sh ë ët Farë e boçes së pishës së butë.

ALGOL i m inf angl Gjuhë algoritmike (ALGO^rithmic Language).

algo- *fjalëform* Algo-; dhembje-.

algológ u *m sh ë ët* Studiues i algave.

algológ•e ia *f sh e et f* **ALGOLOG U.**

algologjí a *f bio* Studim i algave.

algologjík e *mb bio* I algologjisë.

algomét•ër ri *m sh ra rat mjek* Aparat për matjen e ndjeshmërisë ndaj shtypjes ose dhembjes.

algometrí a *f mjek* Studim i ndjeshmërisë ndaj shtypjes dhe dhembjes.

algometrík e *mb mjek* Algometrik.

algorit•ëm mi *m sh me met mat* Rregull a tërësi rregullash të sakta për zgjidhjen e një probleme.

algoritmík e *mat* I algoritmit.

algjéb•ër ra *f*

♦ Degë e matematikës që përdor shkronja dhe simbole për të shprehur numra dhe sasi në formula dhe ekuacione.

♦ Lëndë mësimore të jep njohuritë për këtë degë të matematikës.

algjebrík e *mb* I algjebrës. **Formulë algjebríke.**

algjebríkísh *ndaif* Me rrugë (mënyrë) algjebríke.

algjebríst i *m sh ë ët* Specialist i algjebrës.

algjebríst•e ja *f sh e et f e* **AGJEBRIST I.**

Algjér i *m gjeog* Kryeqytet i Algjerisë.

Algjerí a *f gjeog* Republikë në Afrikën Veriperëndimore, në brigjet e Mesdheut.

algjerián e *mb* I Algjerisë; që ka të bëjë me Algjerinë, me banorët a vendësit e saj.

algjerián i *m sh ë ët* Banor a vendës i Algjerisë.

algjerián•e ja *f sh e et f e* **ALGJERIAN I.**

-algji *fjalëform* Dhembje. **Nevralgji; odontalgji.**

alhám e *mb vjet J (Njeri)* pa vlera.

Alí u *m:* **Ali Baba, Bab' Aliu** *bis e njëjta* gjë.

aliánc•ë a *f sh a at >* **ALEANC•Ë A.**

aliánt i *m sh ë ët aero* Fluturak i lehtë pa motor.

alías *lt*

♦ Ndryshe; tjetërsoj. [**lugati i Legalitetit, alias Ahmet Zogu!** (KM).]

aliát i *m sh ë ët* Aleat.

aliázh i *m sh e et met* Lidhje me shkrirje ose tretje të dy a më shumë elementeve metalike ose jometalike.

alibí a *f sh - të drejt* Mbrojtje e të akuzuarit që përpiqet të provojë se nuk ka kryer krimin në fjalë, meqë nuk ka qenë në vendin e krimit.

aliciklík e *mb kim (Lidhje)* me cikël të hapur karboni.

alidád•ë a *f sh e et tek*

♦ Mjet topografik i përbërë nga pjesa e lëvizshme e një teodoliti, bashkë me teleskopin.

♦ Mjet topografik për caktimin e vijës së shikimit të objekteve të largëta dhe për matjen e këndeve.

alieníst i *m sh ë ët psik* Psikiatër në sistemin ligjor.

alieníst•e ja *f sh e et f* **ALIENIST I.**

aligatór i *m sh ë ët zool* Zvarranik amfib i ngjashëm me krokodilin, por me kokë më të gjerë e turi më të shkurtër; gjendet në Amerikë dhe Kinë.

aligator i **Amerikës** Kaiman.

alillúja *pasth fet* Lavdi zotit.

alillúj•ë a *f sh a at* Him për lavdi Zotit në shërbesat e krishtera. **I këndoj alilluja dikujt** i thur himne dikujt.

alimént•ë a f sh a at *vjet* Pagesë vjetore e caktuar me gjyq për bashkëshortin e ndarë.

alimonó *pasth A* Ofsh; medet.

alimúrg u m Lëng i bërsisë së ullinjve. > **KUQ•ËL LA.**

alíq i m sh a at Gur i vogël. > **HALIÇ I.**

alisídh•e ja f A

♦ Fshehtësi.

♦ Lëmsh; gjë e ngatërruar.

alisív•ë a f Finjë për larjen e teshave.

alismatóre t f sh bot (*Alismataceae*) Bimë shumëvjeçare ose njëvjeçare të burdullakëve që rriten në moçale.

alíta mb A (*Ushqim*) i amësht; pa shije.

aliteración i m sh e et *let* Përdorim i të njëjtës bashkëtingëllore në fillim të çdo rrokjeje të theksuar në poezi.

aliteratív e mb *let* Që bën aliteracion.

aliteróhet úa (u) úar *let* pavet dhe pës e **ALITER•OJ.**

aliteró jokal óva úar *let* Bëj aliteracion.

aliterúar (i e) *mb* *let* Që bën aliteracion.

aliterúem (i) e (e) *mb G* > **ALITERUAR (i e).**

alitim i m *tek* Çimentim me alumin.

alitimóhet úa (u) úar *tek* pavet dhe pës e **ALITIR•OJ.**

alitimó j kal óva úar *tek* Çmentoj me alumin.

alitimúar (i e) *mb* *tek* I çimentuar me alumin.

alithór e mb Ç I vëngër; çakërr; syshtrembët.

aliúm i m *bot* (*Allium*) Gjini bimësh që përfshin qepën, hudhrën, preshin etj.

aliván i m Të fikët; të hollët. **Më bie (më vjen) alivan.**

alivanós kal a ur E bëj (*dikë*) t'i bjerë të fikëtit. **E alivanosi ëmbëlsira e rëndë.**

alivanós•em vetv a (u) ur Më bie të fikëtit (të hollët).

alivanós j•e a f Të fikët; të hollët.

alivanósur (i e) *mb* Që i ka rënë të fikëtit (të hollët).

alivér i m anat Pjesë e dytë e stomakut të ripërtypësve, me faqen e brendshme hoje-hoje. > **NANUQ I.**

alivért i m sh ë ët *tek* Vinç gru.

alizarín•ë a f sh a at *kim, ind* Lëndë kristalore me ngjyrë portokalli; përdoret për prodhimin e ngjyrave.

alizé të f sh fr Erëra që fryjnë nga lindja në perëndim mbi e nën Ekuator.

aljér i m *vjet G* Vend i shkretë; shkretí.

alk u¹ m sh ë ët *vjet* Krijesë.

alk u² m sh ë ët *A*

♦ Shtresë e yndryshme sipër një lëngu.

♦ Lëkurë e yndyrshme.

alk u³ m A Algë.

alk u⁴ m Lyshtër në brigjet e lumit.

al-Kaéd•ë a dhe al-Kaid•ë a f Organizatë terroriste islamike.

alkaík e mb *let:* **Varg alkaík** varg me metrikë të përdorur në poezinë greke e latine në strofa katërvargëshe.

alkál i m sh e et *kim* Lëndë e tretshme në ujë, me veti të ngjashme me ato të sodës a të potasit; përftohet nga bashkimi i kripës me acid; gjendet me shumicë edhe në hirin e bimëve të djegura.

alkalésí a f *kim, bujq* Nivel i alkaleve në tokë.

alkalimét•ër ri m *kim* Matës i nivelit të alkaleve.

alkalimetri *a f kim* Matje e nivelit të alkaleve.

alkalín *e mb kim (Lëndë)* me përmbajtje alkali. **Bateri alkaline. Tokë alkaline.**

alkalinizím *i m kim* Kthim (shndërrim) në alkal.

alkaliniz•óhet *vetv veta III úa (u) úar* Kthehet (shndërrohet) në alkal.

alkaliniz•ój *kal óva úar* Kthej (shndërroj) në alkal.

alkalinizúar *(i e) mb* I kthyer (i shndërruar) në alkal.

alkalinizúem *(i) e (e) mb* $G >$ **ALKALINIZUAR** *(i e).*

alkalizúes *e mb kim* Që kthen (shndërrohet) në alkal.

alkaloíd *e mb kim* I (me veti të) alkaloidit.

alkaloíd *i m sh e et kim* Bazë natyrore bimore me përmbajtje azoti.

alkán *i m sh e et kim* Seri hidrokarburesh të ngopura.

álk•ë *a f Ç, J* Krem qumështi. $>$ **AJK•Ë A.**

alkíl *e mb kim: Grup alkil* secila prej serive të grupeve njëvalente të përfuara nga hidrokarburet alifatike.

alkimí *a f*

♦ Pararendëse pseudoshkencore e kimit në Mesjetë, në kërkim në barit të përjetësisë dhe të gurit filozofik për shndërrimin e metaleve të rëndomta në ar.

♦ *fig* Mënyrë e veçantë, shpesh e paparashikueshme, e ndërveprimit midis njerëzve.

alkimík *e mb* I alkimit.

alkimíst *i m sh ë ët* Ushtues i alkimit në kërkim në barit të përjetësisë dhe të mënyrës së shndërrimit të metaleve të rëndomta në ar.

alkimizím *i m* Shndërrim (i metaleve) në ar.

alkimiz•óhet *úa (u) úar* pavet dhe pës e **ALKIMIZ•OJ.**

alkimiz•ój *kal óva úar* Shndërroj (një meal) në ar.

alkimizúar *(i e) mb* I shndërruar në ar.

alkimizúem *(i) e (e) mb* $G >$ **ALKIMIZUAR** *(i e).*

Alkióne *u m mit gr* Më i madhi i Viganëve trakë, që u vra në gjumë nga Herkuli.

Alkión•ë *a f mit gr* Një nga shtatë nga Pleiadat.

Alkmené *ja f mit gr* Gruaja e Amfitronit; me Zeusin lindi Herkulin.

alkonóst *i m mit sll* Shpend legjendar me kokë e gjoks gruaje.

alk(o)ól- *fjalëform.*

alk(o)ól *i m sh e et kim*

♦ Lëng pa ngjyrë, që avullohet e ndizet shpejt; nxirret nga distilimi i verës, i lëngjeve të frutave, si dhe nga drithërat etj.; përdoret në mjekësi, industri etj.

♦ *kryes sh* Bashkime organike, që dalin nga hidrokarburet duke zëvendësuar një a disa atome të hidrogjenit me grupin prej një atomi oksigjeni e një hidrogjeni. **Alk(o)ol druri.**

Alk(o)ol metilik. Alk(o)ol absolut.

♦ Pije e fortë me përmbajtje alko(o)li. **Dëmet e alk(o)olit në tru.**

alk(o)olík *e mb* I alk(o)olit; që përmban alk(o)ol; i përgatitur a prodhuar me alk(o)ol.

alk(o)olíst *i m sh ë ët* Pijanec; njeri që i përdor pa masë pijet e forta .

alko(o)líst•e *ja f e* **ALKO(O)LIST I.**

alk(o)olíz•ëm *mi m* Përdorim i tepruar i pijeve alk(o)olike, ves i njeriut të dhënë pas alk(o)olit.

alk(o)olizím *i m*

♦ Tejnigopje e rrezikshme e organizmit me alk(o)ol.

♦ Shndërrim në alk(o)ol; forcim me alk(o)ol (i verës).

alk(o)oliz•óhem *óva (u) úar*

I vetv

♦ Jepem shumë pas pijeve alk(o)olike; sëmurem nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit.

♦ *veta III kim* Kthehet (shndërrohet) në alk(o)ol.

♦ *veta III (Vera)* forcohet me alk(o)ol.

II pës e ALK(O)OLIZ•OJ.

alk(o)oliz•ó j kal ó va ú ar Forcoj me alk(o)ol (*verën etj.*); shtoj alk(o)ol (*diçkaje*).

alk(o)olizú ar (i e) mb

♦ (*Lëndë*) me përmbajtje të lartë alk(o)oli.

♦ (*Njeri*) i sëmurë nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit; njeri i dhënë keq pas pijeve alk(o)olike.

alko(o)lizú ar a (e) f e ALKO(O)LIZUAR I (i).

alko(o)lizú ar i (i) m Njeri i sëmurë nga përdorimi i tepruar i alk(o)olit.

alko(o)lizú em (i) e (e) mb $G > \text{ALKO(O)LIZUAR I (i)}$.

alk(o)olmátës i m sh - it Aparat për matjen e përqindjes së alk(o)olit.

alk(o)olmét•ër m sh a at > ALK(O)OLMATës I.

alk(o)olometrí a f Teknikë e matjes së përqindjes së alk(o)olit në vëllim.

alk(o)olometrík e mb I alk(o)olmetrit.

alkón•ë a f sh a at ark Kthinë e futur në mur a në kopsht.

alma mater /álma máter/ *lt* Shkolla që kam ndjekur.

Almá-át•ë a f gjeog ALMATI.

almájse t f sh krahin G Vegla të parmendës.

almanák u m sh ë ët

♦ Përmbledhje krijimesh letrare a punimesh shkencore që botohet zakonisht si vjetar.

♦ *vjet* Kalendar me shënime për ditët e vitit, festat dhe motin, si dhe me këshilla për punët e stinës etj.

Almáti m shq gjeog Kryeqytet i Kazakistanit.

almís•e ja f sh e et

♦ Vegël; mjet i thjeshtë pune. **Almiset e bujkut.**

♦ Orendí. **Almiset e shtëpisë.**

♦ Pjesë të një mekanizmi.

almistár i m sh ë ët Bujk me mëditje.

almíst•ër ra f sh a at > ALMIS•E JA.

almísht•e ja f sh e et Vegël pune.

almíshta t f G Ashkla të zdrugthit; zdrugulina (*për të ndezur zjarr*).

almishtí a f Djall; gogol.

almízhda t f sh Vegla. $> \text{ASMIS•E JA}$.

aló ose álo pasth Fjalë që përdoret në fillim ose gjatë bisedës telefonike. **Alo, më dëgjon?**

alo- fjalëform Tjetër; ndryshe (*p.sh. alogjen, alomorf etj.*).

aló•e ja f sh e et bot Bimë me gjethe të tulta e fije të trasha, me xhufkë lulesh në ngjyra të forta; rritet kryesisht në Afrikë.

alofón i m sh e et gjuh Tingull i të folurit, i frymëtuar apo jo, që përfaqëson një fonemë të vetme.

alofoník e mb gjuh I alofonit; si alofon.

alogamí a f bio Pllenim i kryqëzuar midis bimëve të ndryshme.

aloglót e mb I aloglotit.

alográf i¹ m sh e et gjuh Paraqitje grafike e një foneme.

alográf i² m sh e et libr Diçka e shkruar në emër të një tjetri.

alogjén e mb Gjenetikisht i ndryshëm.

alógj•ë a f sh e et Shesh; vend i sheshtë.

alogjí a f psik Paaftësi për të përdorur ose kuptuar fjalët e folura ose të shkruara për shkak të dëmtimit të trurit.

alogjík e m I palogjikë; i kundërlogjikshëm.

alogjíz•ëm mi m sh ma mat Palogjikësi; mungesë logjike.

alokárp i m sh e et bot Fryt i krijuar me pjalmim të kryqëzuar.

aloklín i m ikt (*Alloclinus holder*)

- ♦ Peshk deti i vogël, i nënrendit të blinoidëve, i përhapur në ujërat e ftohta të Atlantikut.
- ♦ Peshk i nënrendit të blinoidëve; gjendet në ujërat nëntropikale të Kalifornisë.

aloktón e mb dhe gjeol I ardhur larg nga vendndodhja. [**lidhjet dhe raportet e eposit të veriut me epet e popujve të tjerë ballkanikë e paleoballkanikë, autoktonë e aloktonë** (ShS).]

alokución i m sh e et

- ♦ Fjalim formal i mbushur me këshilla.
- ♦ *drejt* Pyetje të trupit gjykues drejtuar fajtorit.
- ♦ *drejt* Fjalë e fundit e të akuzuarit para vendimit të gjyqit.

alomeríz•ëm mi m fiz, kim Ngjashmëri e strukturave kristalore të lëndëve të ndryshme kimike.

alometrí a m bio

- ♦ Matje e shkallës së rritjes relative.
- ♦ Studim i lidhjes midis madhësisë së trupit dhe formës, anatomisë, fiziologjisë dhe sjelljes.

alometrík e mb bio Allometrik; i alometrisë.

alomórf e mb gjuh I alomorfit. > **ALOMORFIK E.**

alomórf i m sh e et

- ♦ *gjuh* Variant fonologjik i një morfeme.
- ♦ *kim* Secila nga format e ndryshme kristalore të së njëjtës lënde të përbërë.

alomorfík e mb gjuh Alomorf.

alomorfíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Allomorphism.

alopurinól i m farm Bar për mjekimin e cermës dhe të rasteve kur ka ngritje të nivelit të acidit urik.

alotróp i m sh e et dhe kim Formë e ndryshme e të njëjtit element.

alotropí a f dhe kim Dukuri e shfaqjes së një elementi në dy a më shumë forma fizike.

alotropíz•ëm mi m dhe kim > **ALOTROPI A.**

alozáur i m sh ë ët paleo Dinozaur mishngrënës i Jurasikut.

alpák•ë a f sh a at

- ♦ *zool* (*Lama pacos*) Gjitar i zbutur i Amerikës Jugore, i familjes së lamës; ka lesh të gjatë e të butë.
- ♦ Lesh alpake.
- ♦ Stof me lesh alpake.
- ♦ Xhaketë me lesh alpake.

álpe t f sh gjeog Sistem malor i Evropës Qendrore-Jugore, me shtrirje nga Riviera e Mesdheut, në Italinë e veriut dhe pjesën juglindore të Francës, Zvicrës dhe Gjermanisë e Austrisë deri në bregun lindor të Adriatikut, në Shqipërinë Veriore. **Alpet shqiptare (dinarike, veriore).** [**nji farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes, që ká shembullesën e vet fizike te alpet e madhnueshme të Veriut.** (APp).]

alpín e mb

- ♦ I Alpeve. [**Prof. E. Çabej kishte përcaktuar si zonë qendrore të eposit shqiptar të kreshnikëve malësitë alpine shqiptare, Nikaj-Mërturin me rrethina** (ShS).]
- ♦ I alpeve; që ka të bëjë me alpet; që gjendet a rritet në alpe. **Bimësi (klimë, kullotë) alpine.**
- ♦ I alpinistit; i përshtatshëm për alpinistin. **Kazmë (këpucë) alpine. Trupa alpine** trupa speciale të ushtrisë italiane.

alpín i m kryes sh ë ët Trupa speciale të ushtrisë italiane.

alpiníst i m sh ë ët Sportist që merret me alpinizëm.

alpiníst•e ja f sh e et f e **ALPINIST I.**

alpinistík e mb lir I alpinizmit; që ka të bëjë me alpinizmin. **Veprimtari alpinistike.**

alpiníz•ëm mi m sport Sport i ngjitjes në male. **Klub aplinizmi.**

als i m sh e et Ç Zinxhir i orës së xhepit.

Alsás•ë a f gjeog Krahinë e Francës Verilindore.

Alsásë-Lorén•ë a f gjeog Krahinë e krijuar nga Gjermania pas fitores ndaj Francës më 1871.

Aneksimi (Kthimi) i Alsasë-Lorenës. Krahina perandorake e Alsasë-Lorenës.

alsasían e mb I Alsasës; që ka të bëjë me Alsasën, me banorët a vendësit e saj.

alsasían i m sh ë ët

♦ Banor a vendës i Alsasës.

♦ *zool* Qen i madh barí; përdoret nga policia dhe nga të verbërit për t'i drejtuar në udhë.

alsasián•e ja f sh e et f e **ALSASIAN I.**

alsív•ë a f Ç Finjë.

Altái m gjeog Vargmal nga Kazakistani deri në Mongolinë Perëndimore dhe Kinën Veriore.

altaík e mb: Gjuhët altaike familje e gjuhëve aglutinative si gjuhët turke, mongole, tunguse dhe mançu.

altár i m sh ë ët

♦ Rrasë mbi të cilën u bëhen fljime perëndive.

♦ *fet* Tryezë në një kthinë në pjesën lindore të kishës, ku bëhen shërbesat me të rëndësishme e ku mbahen sendet kryesore që përdor prifti.

♦ *fig* Simbol i sakrificës dhe fljimit. [**Atdheun duke vënë përjetësisht mbi véten/ n'altarin e lirisë bënë fli/ Atë ç'ka patën më të shtrenjtën: jetën!** (JB).]

alté ja f sh - të bot (*Malva neglecta*) Lulemëllagë.

Alté ja f mit gr Gruaja e Eneas; nëna e Meleagrit.

alter ego /álter égo/ shpr lt

♦ *psik* Personalitet tjetër.

♦ Mik i ngushtë, i besës.

alter ipse amicus /álter ípse amíkus/ shpr lt Miku është uni i dytë.

altera pars /áltera pars/ shpr lt Ana tjetër.

alterím i m sh e et libr

♦ Kalim nga një gjendje në një tjetër.

♦ Ndryshim.

alternatív e mb libr

♦ Tjetër.

♦ *fiz* Tjetëror.

alternatív•ë a f sh a at libr

♦ Gjendje kur duhet zgjedhur njëra nga dy mundësitë a rrugëzgjdhjet, që përjashtojnë njëra-tjetrën. **S'kam alternativë** s'kam rrugë tjetër; s'kam nga ia mbaj. [**alternativa e masandejshme ka me qenë: ose të holla nga një shtet i huej! - ose falimento!** (KM).]

alternatívisht ndajf libr Në mënyrë tjetër; ndryshe.

alternatór i m sh ë ët tek Gjenerator që prodhon rrymë tjetërore kryesisht në automjete.

alterním i m Ndryshim nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas. [**Eposi ka "struktura te hapura dhe klishe te trashëguara", ka alternim dhe harmonizim të tyre në ligjërimin epik.** (ShS).]

altern•óhet úa (u) úar vetv veta III Ndryshon nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.

altern•ój kal óva úar E ndryshoj nga një gjendje në një tjetër dhe anasjellas.

alternúar (i e) mb fiz (Rrymë) tjetërore.

alternúem (i) e (e) mb G > ALTERNUAR (i e).

altër•ón jokall ói úar veta III Agon; zbardhëllon (*qielli në agim*).

alternúes e mb fiz Që alternohet.

altimét•ër ri m sh a at Lartësimatës.

altimetrí a *f* Matje e lartësisë.

altissimo /altísimo/ *muz it*

I *ndajf* Shumë shpejt, por më ngadalë se në presto.

II *mb* Shumë i shpejtë, por më i ngadaltë se prestoja.

álto *muz*

I *ndajf* Lart; me zë ose regjistër altoje.

II *mb* I lartë; i kënduar me regjistër altoje.

álto ja *f sh - t muz it*

♦ Zëri më i ulët i këngëtares.

♦ Zëri më i lartë i këngëtarit me regjistër më të lartë se tenori.

♦ Pjesë e kompozuar për zë ose vegël brenda këtij diapazoni.

♦ Vegël muzikore me tela, pak më e madhe se violina; vegël frymore me regjistër të ulët.

Álto Ádixh•e ja *f gjeog* Krahinë autonome në Italinë Veriore; Tiroli Jugor.

altoparlánt i *m sh ë ët*

♦ Aparat që përforcon dhe përhap tingujt.

♦ *keq* Zëdhënës i zhurmshëm i dikujt.

altoreliév i *m sh e et ark* Reliev skulpturor me forma të ngritura deri në gjysmëlartësi të thellësisë së objektit.

altruíst e *mb libr (Njeri)* që vepron me altruizëm ose karakterizohet nga altruizmi.

altruíst i *m sh ë ët libr* Ai që vepron me altruizëm ose karakterizohet nga altruizmi..

altruíst•e ja *f sh e et f e* **ALTRUIST I.**

altruíz•ëm mi *m sh ma mat libr* Gatishmëri për të flijuar të mirën e vetes për të mirën e të tjerëve; dëshirë e synim për t'i bërë mirë tjetrit.

alth i *m* Fije kërpi.

álthtë (i e) *mb* I kërptë; prej kërpi.

aluát i *m sh ë ët zool* Majmun.

aludím i *m sh e et libr* Fjalë me nënkuptim.

alud•óhet úa (u) *úar pavet dhe pës e* **ALUD•OJ.** Mund të aludohet lehtë se...

alud•ój *jokal óva úar* Bëj aluzion; shpehem me nënkuptime. [Fishta, me zhgunin e vrazhdë të kësaj drame në trup e në shpirt, duke aluduar për gjendjen e Shqipërisë, tek "Juda Makabe", qortonte Zotin (AÇ).]

aludúar (i e) *mb* I shprehur me nënkuptim.

aludúem (i) e (e) *mb G >* **ALUDUAR (i e).**

alumín i *m kim* Element metalik i lehtë e i butë, me ngjyrë të bardhë të argjendtë; gjendet kryesisht në boksitë (*simboli Al*).

aluminát i *m kim* Bashkim i oksidit të aluminit me një oksid metalik.

alumín•e ia *f bis* Enë alumini.

alumín•ë a *f kim* Oksid alumini.

aluminím i *m tek* Veshje me alumin.

aluminít i *m kim* Hidrosulfat alumini.

alumin•óhet úa (u) *úar pavet dhe pës e* **ALUMIN•OJ.**

alumin•ój *kal óva úar tek* Vesh me alumin.

aluminóz•ë a *f mjek* Helmim nga alumini.

alumíntë (i e) *mb* Prej alumini; me alumin. **Tabaka e alumintë.**

aluminúar (i e) *mb tek* I veshur me alumin.

aluminúem (i) e (e) *mb G >* **ALUMINUAR (i e).**

alunít i *m min* Hidrosulfat potasi dhe alumini.

alurít•et vetv - ur *veta III Ç (Ujku)* ulërin; aullin.

alurím•ë a *f sh a at* Ulërimë; klithmë.

alurí•j *jokal va rë* Ulëras; klith.

alurít•et *vetv - (u) ur veta III* Ulërin; klith.

alurítj•e *a f sh e et* Ulërimë; klithje.

aluvión i *m sh e et gjeol* Baltë, zall, rërë etj. e lënë nga lumenjtë e përrrenjtë përgjatë rrjedhës.

> **lysht•ër ra; lymërisht•ë a.**

aluvionál e *mb gjeol* > **ALUVIONOR E.**

aluvionór e *mb gjeol* Lyshtëror.

aluzión i *m sh e et libr* Fjalë me nënkuptim; fjalë e hedhur larg e larg për dikë a diçka.

alveól•ë a *f kryes sh a at anat*

♦ Gropëz e kockave të nofullave, ku ngulen rrënjët e dhëmbëve.

♦ Qelëz në mushkëri, ku mbarojnë skajet e rrugëve të frymëmarrjes dhe të enëve të gjakut.

♦ Qeskë në fund të gjëndrave endokrine. > **HOJËZ A.**

alveolár e *mb I* alveolës; si alveolë.

alveolár•e ja *f sh e et gjuh* Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës të mbështetur në mishin e dhëmbëve të sipërm.

alz i *m sh a at A* Varëse gushe prej metali.

all e *mb*

♦ (Ngjyrë) e kuqe e ndezur. **Lule alle** bimë kopshtesh me lule të kuqe alle; kur e prek, i lëshon farat përdhe.

♦ *krahin G (Kalë)* i kuq. **Lopë alle.**

allá *pasth* Jepi; vazhdo.

Allá *pasth* > **ALLAH. Alla qerim** ka Zoti.

alla- *fjalëform bis* Pjesë e parë e fjalëve të prejardhura, me kuptimin: si, ashtu si... > **Sipas.**

Allafrënga. Allaturka.

Allá u *m bis* > **ALLAH U.**

álla dréjta *shpr ndajf A* Drejt përpara.

álla fshéhura *shpr ndajf A* Fshehtas.

alla marcia /ála márça/ *shpr ndajf muz. it*

I *ndajf* Me ritëm marshi.

II *mb I* ekzekutuar me ritëm marshi.

álla shtrëmbra *shpr ndajf A* Me (rrugë) të shtrembër.

allabánd•ë a *f det* Luhatje anësore e anijes.

allabráca *ndajf bis* Krahpërkrahu; për krahu.

alladís kal a ur *bis* Freskoj; flladit.

alladís•em *vetv a (u) ur* Freskohem; flladitem.

alladís•ëm (i) me (e) *mb G* > **ALLADISUR (i e).**

alladísj•e a *f bis* Freskim; flladitje.

alladísur (i e) *mb bis I* freskuar; i flladitur.

alladít kal a ur > **ALLADIS.**

allafránga *ndajf bis G* > **ALLAFRËNGA.**

allafrënga

I *ndajf bis* Sipas mënyrës së Europës Perëndimore. **Kush e kërkon allafrënga, kush allaturka.**

II *mb I* bërë sipas mënyrës së Europës Perëndimore.

allafrëngçe *ndajf dhe mb bis* > **ALLAFRËNGA.**

allagrék e *mb ushq (Gatim)* sipas mënyrës greke.

allagrép *ndajf bis* > **HALLAGREP.**

Alláh *pasth (mosbesim, habi, frikë)* O Zot.

Alláh u *m fet* Zot në besimin mysliman. **Allahu na ruajtë! E faltë Allahu!**

allahqerím *pasth* Dhëntë Allahu.

allahtén *ndajf vjet J* Befas; papritmas.

allái a f Ç

♦ Shumicë.

♦ Tufë (*bagëtish*).

all•áj *parafj det krahin G Përbri (me një barkë ose anije).*

alláj i m sh - të vjet Regjiment kalorësie.

allaj•bé u m sh bejlérë bejlérët *hist* Komandant i një regjimenti kalorësie në ushtrinë otomane.

allájk•ë a f sh a at

♦ Skllave zezake.

♦ *fig* Grua mendjelehtë.

allamán e mb vjet Gjerman; austriak.

allamán i m sh ë ët vjet Gjerman; austriak.

allamán•e ia f sh e et vjet e Gjermane; austriake.

allandrúm e mb A (Njeri) i dembelosur.

allandrúm i m sh a at A Dembel.

allandrúm•e ia f sh e et A f e ALLANDRUM I.

allasój *ndajf* Ndryshe; tjetërsoj.

allasójshe *ndajf bis* > **ALLASOJ.**

allaspanjóll e mb ushq: **Salcë allaspanjolle** salcë domatesh, me karrota të grira imët dhe qepë të skuqura, e ndrequr me verë.

allashqiptárçe *ndajf bis* Sipas mënyrës (zakoneve) shqiptare.

allát i¹ m sh ë ët Kalë me qime të kuqërremtë në të verdhë.

allát i² m sh e et krahin Vegël e thjeshtë.

allát•e ja f sh e et Pelë me qime të kuqërremtë në të verdhë.

allátk•ë a f sh a at bis J Freskore; erashkë.

allaturína t f sh Velga gjithëfarëlloji.

allatúrka bis

I *ndajf* Sipas mënyrës (zakoneve) të turqve. [**Pjesa myslimane - gjithmonë nëpër qytetet - filloi t'imitonte jetën allaturka.** (AE).]

II *mb (Gatesë)* e bërë sipas mënyrës turke (orientale). **Kafe allaturka** kafe e zier në xhezve.

allatúrkcë *ndajf bis* > **ALLATURKA.**

allatýrkçe *ndajf vjet bis* > **ALLATURKA.**

allavérsën *ndajf vjet bis* Jo keq; çka; diçka (më mirë).

allavít•em vetv a (u) ur J Mundohem në njëfarë mënyre (*të bëj diçka*).

allavítj•e a f J Përpjekje dosido (*për të bërë diçka*).

allaxhá ja¹ f sh - të vjet

♦ *teks* Pëlhurë mëndafshi a pambuku e endur me vija.

♦ Veshje me pëlhurë të tillë.

allaxhá ja² f sh - të bujq Sëmundje që i bie duhanit dhe ia bën gjethet pika-pika.

allaxhá ja³ f sh - të Misër me kokrra të përziera të bardha e të verdha; misër larush.

allc i m sh e et tek Copë sholle që i shtohet kallëpit të këpucëve për të formuar vendin e trinės.

allç i m sh ë ët Kalë me qime të kuqe të ndezuar. > **KUQAL I.**

allçák e mb Torollak; gjysmak nga mendja.

allçák u m sh ë ët bis Torollak; njeri gjysmak (i krisur) nga mendja. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku.** (FN).]

allçák•e ja f e ALLÇAK U.

allçákçe *ndajf* Si gjysmak nga mendja; si i krisur; si i çmendur.

allçám e mb I vëngër; vangosh.

allçám i m sh ë ët Njeri me sy të vëngër; vëngërosh.

allçám•e ja f sh e et Grua a vajzë me sy të vëngër; vëngëroshe.

allçan•e ia f sh e et > **ALLÇ•E JA**.

állç•e ja f sh e et Pelë me qime të kuqe të ndezur. > **KUQALASH•E JA**.

allçi a f Pluhur i bardhë prej gjipsi të pjekur, që ngurtësohet pasi njomet në ujë; përdoret në ndërtim, për skulptura, në mjekësi etj. **Tavan allçie. Vë në allçi dorën (këmbën) e ndrydhur.**

allçój i m krahin G Ka me qime të kuqe të errët.

áll•e ja f sh e et bis

♦ Ngjyrë e kuqe të errët.

♦ Dhi me qime të kuqe të errët.

allemán e mb Gjerman.

allemán i m sh ë ët Gjerman.

allemánçe ndajf vjet Gjermanisht.

allemánç•e ja f Gjermanishte.

allemán•e ja f sh e et f e ALLEMAN I.

allép•e ja f sh e et vjet J Vuajtje fizike; mundim i madh.

allés i m sh e et vjet bis Zakon.

allestís•em vetv G > **ALLËSHTIS•EM**.

áll•ë a f sh a at vjet sport Sulmues anësor. **Allë i majtë (i djathtë).**

allështís•em G vetv e ALLËSHTIS•Ë (me u).

allështís•ë (me u) vetv a (u) ë G Më bëhet zakon.

allështísun (i e) mb G (Njeri) me huqe; që i është bërë zakon diçka.

állët (i e) mb Bojalle; bojëgjak.

allëshvërshe t f sh vjet J > **ALLISHVERISH I.**

allfabét i m sh e et A Alfabet.

allgî ni m sh na nat krahin G Thëngjill; prush i shuar.

allís•em vetv a (u) ur kryes veta III sh (Turma) shpërndahet pa rregull.

allísj•e a f Shpërndarje pa rregull (e turmës).

allísur (i e) mb (Turmë) e shpërndarë pa arregull.

allishverish i m sh e et bis

♦ *vjet* Tregti; shitlerje. **Bëj një allishverish** merrem vesh (me dikë) për pazarin (për çmimin e mallit).

♦ *keq* Tregti e pandershme (e papastër); dallavere.

állk•ë a¹ f sh a at Trap midis arave.

állk•ë a² f sh a at J Hallkë e zinxhirit. > **HALLK•Ë A.**

allmán i m sh ë ët A Bishë; kafshë e egër; shtazë.

allmanó pasth A, Ç Ofsh; medet.

állm•e ja f sh e et bot (Helianthus tuberosus) Bimë me kërcell e me gjethe si të lulediellit dhe rrënjë si patate të ngrënshme. > **MOLLË DHEU; ORESHK•Ë A.**

allmés•ë a f Lëng i përftuar nga njomja e një lënde në ujë.

allmí a f Kapitje; mekje; lodhje.

allm•óhet G vetv veta III dhe pës e ALLM•OJ. > **ALLM•UE (me u).**

allm•ój kal G > **ALLM•UE (me).**

allm•úe (me) vetv óva úe G Shkallmoj; shkatërroj.

allm•úe (me u) vetv - (u) - veta III G Shkallmohet; shkatërrohet.

allmúet (i e) mb G I shkallmuar; i shkatërruar.

allnájk e mb krahin G (Kalë) i kuq.

alln•óhem vetv bis G > **ALLN•UE (me u).**

alln•úe (me u) jokal óva (u) úe bis G Zemërohem; prishem; nuk flas (*me dikë*). **Qofsh allnue!** jemi zënë e mos më fol.

allnúem (i) e (e) bis mb G I zemëruar; i prishur; që nuk flet (*me dikë*).

allój a¹ f sh a at vjet

♦ Turmë; shumicë.

♦ Regjiment.

allój a² f sh a at vjet Njeri i ngarkuar me drejtimin e dasmës.

allonár i m vjet J Korrik.

allór•e ja f ikt (Sparidae) Peshk i familjes së kocave; gjendet në Mesdhe dhe në Atlantikun Verior.

allosój vjet bis

I mb I ndryshëm; tjetërsoj.

II ndajf Ndryshe; tjetërsoj.

alltán i m vjet > ALLTËN I.

alltenbáš i m sh a at vjet Shirit me ngjitëse për heqjen e qimeve të trupit.

álttë (i e) mb (Ngjyrë) e kuqe e ndezur.

alltén i m vjet Ar; flori.

alltí a f sh - të vjet Gjashtare; pistoletë me gjashtë plumba.

alltíaz ndajf krahin G Vetëtimthi.

alltipús ndajf vjet bis Në rrëmujë; (*i bëj punët*) çorbë; çorap.

alltipús i f vjet bis Rrëmujë; mungesë e theksuar rregulli në punë.

alltón i m vjet krahin > AR I; FLORI RI.

alltún i m vjet krahin Ar; flori.

am krahin urdh e JAP. > NËM. Am bukë! më jep të ha!

Am kim shkurt i Americium.

AM ja shkurt i Artist i Merituar.

amá¹ bis

I lidh Por; porse; veçse. **Erdhi, ama me vonesë.**

II pj (*habi, përbuzje, ironi*) Ç'; çfarë. **Ama punë!**

áma² urdh e JAP. > NËMA. Ama dorën!

amabile /amábile/ mb muz it (Pjesë) e luajtur ëmbël.

amáçk•ë a f J Pulë e shtruar; kllonjë; squkë.

amáhj i m sh a at A Luftë; betejë.

amalgám•ë a f sh a at

♦ mjek Lidhje e zhivës me argjend për mbushjen e dhëmbëve; përzirje metalesh të shkrira në zhivë.

♦ libr Përzirje. **Amalgamë ndjenjash.**

amalgám•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **AMALGAM•OJ.**

amalgám•ój kal óva úar kim Bashkoj me përzirje (*dy lëndë*).

amalgamúar (i e) mb kim (Lëndë) të bashkuara me përzirje.

amalgamúem (i) e (e) mb G > **AMALGAMUAR (i e).**

amalgamúes e mb kim (Lëndë) që bashkohet (lidhet) me lëndë të tjera me përzirje.

amán pasth bis

♦ Të lutem. [Aman, mos i rrëfe! Pjetri e mohon me be:/ -"Jo, për Zotin, moj

aman,/S'jam e s'jam." (FN).]

♦ (*përforcim*): Aman, sa i keq që është! është shumë i keq.

♦ Veç. [Por: aman mos të keqkuptohemi! (KM).]

Amán i m gjeog Kryeqytet i Jordanisë.

amanét i m sh e et bis

♦ Porosi për të pasur kujdes dikë a diçka. **I lë amanet diçka dikujt.**

♦ Dëshirë e fundit. [Në viset veriore ekziston një respekt gati shenjtërues për këngët e kreshnikëve, të cilat vlerësohen si një amanet i të parëve (ShS).]

amaníte *f sh bot* Gjini e përhapur kërpudhash kryesisht helmuese.

amánt *e mb ant* I fisit ilir të amantëve.

amantadín•ë *a f farm* Bar për mjekimin e sëmundjes së Parkinsonit.

amánt•ë *t m ant* Fis ilir në brigjet e Vjosës.

amantín *e mb ant* I fisit ilir të Panonisë.

amantínë *t m sh ant* Fis ilir i Amantinëve.

amáq *i m A*

♦ Dashuri.

♦ Miqësi.

amarét•ë *a f sh a at ushq* Biskotë e gatuar me arra ose me bajame të shtypura, me ose pa mjaltë.

amaril•ë *a f bot (Amaryllis)* Bimë e viseve tropikale me zhardhok, me lule të bardha në të kuqërreme.

amashír *i m sh ë ët* > **AMASHIR•Ë A.**

amashír•ë *a f sh a at* Tas i thellë për gjellë; shaftas.

amatoksín•ë *a f mjek* Helm kërpudhe.

amatór *e mb (Veprimtari)* që bëhet për kënaqësi, jo si profesion. **Teatër amator.**

amatór *i m sh ë ët*

♦ Ai që merret për kënaqësi me diçka. **Amator i muzikës (i sportit, i teatrit).**

♦ Ai që merret me sport jo si profesionist. **Amatorët kundër profesionistëve.**

amatór•e *ja f sh e et f e* **AMATOR I.**

amatorésk *e mb libr* Si amator. **Punim amatoresk** punim pa profesionalizëm.

amatorisht *ndajf libr* Për kënaqësi; si amator.

amatoríz•ëm *mi m libr* Të qenët amator.

Amaváru *f mit hind* Perëndeshë që polli vezën nga doli Brahma, Shiva dhe Vishnu.

amazón•ë *a libr*

♦ Kalorëse.

♦ *fig* Luftëtare; trimëreshë.

Amazón•ë *a f sh a at libr kryes sh mit gr* Luftëtare të Skitisë, që prenë gjirin e djathtë për të përdorur harkun; luftuan përkrah trojanëve kundër grekëve.

Amazón•ë *a f gjeog* Lumi më i madh i Amerikës së Jugut; buron nga Andet dhe derdhet në Atlantik. **Pyjet (fiset) e Amazonës.**

amazoník *e mb dhe gjeog* I Amazonës.

amazonít *e m sh ë ët gjeol* Gur i çmuar në ngjyrë të blertë.

ambalázh *i m sh e et*

♦ Material që përdoret për mbështjelljen dhe mbrojtjen e mallit nga dëmtimi. **Kuti (letër) ambalazhi. Pesha me gjithë ambalazhin.**

♦ *fig* Veshje. **Paraqit nën ambalazhin e...** paraqit si...

ambalazhím *i m sh*

♦ Paketim. **Ambalazhim për dhurata. Ambalazhim në vakuum.**

♦ > **AMBALAZH I.**

ambalazh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AMBALAZH•OJ.**

ambalazh•ój kal óva úar Paketoj; mbështjell.

ambalazhúar (i e) mb I paketuar; i mbështjellë.

ambalazhúem (i) e (e) mb G > **AMBALAZHUAR (i e).**

ambalazhúes *e mb (Proces)* i ambalzhimit (të mallit, prodhimit).

ambalazhúes *i m sh - it* Paketues (i mallit, prodhimit).

ambalazhúes•e *ja f sh e et f e* **AMBALAZHUES I.**

ambárr•ë a f sh a at Hu; shtyllë.

ambárrz•ë a f sh a at Kunj druri.

ambasád•ë a f sh a at

♦ Përfaqësi diplomatike e nivelit më të lartë e një shteti pranë një shteti tjetër. **Personel i ambasadës. Selia e ambasadës.** [roje të përforcuara në udhëkryqe ambasadash (MA).]

♦ Ndërtesë e kësaj përfaqësie.

♦ Personel i kësaj përfaqësie.

♦ Mesazh. [Papa Eugjen IV dhe mbreti Alfons V i Napolit dërguan ambasada të veçanta (AE).]

ambasadór i m sh ë ët

♦ Diplomati i shkallës më të lartë i akredituar nga qeveria ose sovrani i një shteti për një mandat të caktuar të përfaqësojë shtetin e vet në një shtet tjetër. **Ambasador i jashtëzakonshëm e fuqiplotë.**

♦ Diplomati në krye të një misioni të përhershëm pranë një organizate ndërkombëtare si Organizata e Kombeve të Bashkuara.

♦ Përfaqësues jozyrtar. **Ambasador shëtitës.** [heroit të këngës legjendare shqiptare i del në mejdan një "baiulus" (ambasador i Venetikut) i përtej detit... (ShS).]

♦ Mesazh i autorizuar. **Ambasador i vullnetit të mirë.**

ambasadór•e ja f sh Grua ambasadore; grua e ambasadorit.

ambasadoriál e mb I ambasadorit; që lidhet me veprimtarinë e ambasadorit.

amberínk u m sh ë ët

♦ Rreth; unazë.

♦ Karficë zburkimi.

âmbël ndajf dhe si kallëzues G Me ëmbëlsi; me të butë e të mirë; këndshëm; në mënyrë të këndshme. > **ËMBËL.**

âmb•ël (i e), âmbëlsí, âmbëls•úe etj. G > ËMBËL, ËMBËL (i e), ËMBËLSI, ËMBËLS•OJ etj.

âmbël-âmbël ndajf G Me ëmbëlsi.

âmb•ël la (e) f G

♦ Shije e ëmbël.

♦ *sh* Ushqime të ëmbla.

♦ *fig* I këndshëm; i butë. [Ah! Po, e ambël fjala e sajë (GjF).]

âmbëlcák e mb G Paksa i ëmbël.

âmbëlcí a f G

♦ Shije e ëmbël; ëmbëlsi.

♦ *fig* Tip i ëmbël (i butë).

âmbëlcín•ë a f sh a at G > ËMBËLSIR•Ë A.

âmbëlcór•e ja f sh e et kopsht G Dardhë e ëmbël.

âmbëlnáj•ë a f krahin G Sherbet i trashë (i rëndë).

âmbëlta (të) as G Shije ëmbëlsire. > **AMBËLTUEMIT (të).**

âmbëltí a f G > ËMBËLSI A.

âmbëltím i m sh e et G Të prera barku.

âmbëltíq•ëm (i) me (e) mb krahin G (Shije) e ëmbël e pakëndshme.

âmbëlt•ój jokál G > AMBËLT•UE (me).

âmbëltór e mb krahin G (Njeri) i butë; fjalëmbël.

âmbëltór i m sh ë ët G > ËMBËLTOR I.

âmbëltór•e ja¹ f sh e et G > ËMBËLTOR•E JA.

âmbëltór•e ja² f sh e et krahin G Grua e butë, fjalëmbël.

âmbëlt•úe (me) jokál ón úe veta III G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)

Kam të prera barku.

âmbëltúem it (të) *as G* Të prera barku.

ám•ër ra f Qelibar.

ambi- *fjalëform Dy-; që të dy(ja).*

ambíci•e a f sh e et Dëshirë e fortë ose shtysë e brendshme për të arritur diçka. **Kënaq ambicien.**

ambicióz e mb

♦ (*Njeri*) me ambicie të fortë.

♦ (*Plan*) i guximshëm e jo krejt i arritshëm.

ambizióz i m sh ë ët Njeri me ambicie të fortë.

ambicióz•e ja f sh e et f e **AMBIZIOZ I.**

ambícj•e a f sh e et > AMBICI•E A. [Këtu ambicjet janë pa frë e pa kufi (FN).] [Secila prej tyre (*principatave shqiptare*) kishte stemën e saj, priste monedha edhe ushqente ambicjen e kurorës mbretërore. (AE).]

ambidékst•ër mb libr > DYDJATHTAK E.

ambiént i m sh e et

♦ Kushte rrethuese në të cilat jeton një njeri, kafshë a bimë. **Ambient shoqëror.**

♦ Mjedis në të cilin kryhet një veprimtari. **Ambjent për zhvillimin e talenteve.**

♦ *sh* Mjedise si dhoma, salla etj. në banesë, hotel. stadium etj. **Ambiente sportive.**

♦ *fig* Atmosferë; kushte a rrethana që ndikojnë në gjendjen shpirtërore.

♦ *bio* Botë natyrore në tërësi ose zonë gjeografike në veçanti të prekura nga veprimtaria e njeriut. **Ndotje (pastërti) e ambientit.**

ambientál e mb > MJEDISOR E.

ambientalíst e mb (*Veprimtari, shoqatë*) për mbrojtjen e mjedisit.

ambientalíst i m sh ë ët Aktivist për mbrojtjen e mjedisit.

ambientalíst•e ja f sh e et e **AMBIENTALIST I.**

ambientalíz•ëm mi m libr

♦ Doktrinë që pretendon se mjedisi ka më shumë rëndësi se trashëgimia, si faktor i zhvillimit intelektual.

♦ Veprimtari për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja dhe dëmtimi.

ambientím i m Përshtatje me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambient•óhem vetv óva (u) úar Përshtatem me mjedisin e jetesës; mësohem me kushte të reja shoqërore, klimatike etj.

ambient•ój kal óva úar Përshtat me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambientúar (i e) mb I përshtatur me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambientúem (i) e (e) mb G > AMBIENTUAR (i e).

ambientúesh•ëm (i) me (e) mb I aftë për t'u përshtatur me mjedisin e jetesës (me kushtet e reja).

ambiguitét i m sh e et Dykuptimësi. [Trajta tjetër gegënishte në - *ueshëm u adoptue për me eliminue ambiguitetin e trajtës i besuar, që don me thanë jo vetëm `believed`, por edhe `believable`: njeri i besuar, `believable man`. (APp).]*

ambigjén e mb

♦ *bio* Dygjinor.

♦ *gjuh* Dygjinishëm.

ambigjení a m bio, gjuh Të qenët dygjinor a i dygjinishëm.

ambivalénc•ë a mb Dyvalencë.

ambivalént e mb kim Dyvalent.

âmbblas ndajf G Me të ëmbël; me ëmbëlsi; me të butë. > **ËMBLAS.**

ambliopí a mb mjek Humbje e pjesshshme ose e plotë e shikimit.

ambliopík e mb mjek (Gjendje) e ambliopisë, e humbjes së pjesshshme ose të plotë të shikimit.

ambní a m sh - të A

- ♦ Pushim.
- ♦ Çlodhje.
- ♦ Limonti; kohë e lirë (pa punë).

ambrazúr•ë a f sh a at

- ♦ *tek* Hapje; aperturë.
- ♦ *dhe usht* Frëngji.

ambrollë•k ku m sh qe qet Ç Kapotë; pallto e madhe.

ambrollëqe t Ç sh i AMBROLLËK U.

ambrozí a f sh - të

- ♦ *kryes sh bot (Ambrosia)* Bimë barishtore shumë të përhapura, që lëshojnë polen të rëndë, të dëmshëm për astmatikët.
- ♦ Përzierje nektari dhe poleni, me të cilin bletët ushqejnë larvat.
- ♦ *mit gr-rom* Ushqim ose pije e perëndive; vdekatarët që e hanin ose e pinin atë bëheshin të pavdekshëm.

ambrozíán e mb fet: Liturgji ambroziane liturgji katolike që praktikohet nga një pakicë e besimtarëve në Itali.

ambulánc•ë a f sh a at

- ♦ Qendër për vizita mjekësore dhe për mjekime të shpejta të të sëmurëve. **Ambulanca e lagjes (qendrore). Mjek i ambulancës.**
- ♦ Makinë e ndihmës së shpejtë. > **autoambulanc•ë a. Thërres ambulancën.**

ambulánt e mb Shëtitës; lëvizës. **Shitës ambulant** shitës pa një vend a pikëshitjeje të caktuar.

ambulatór e mb mjek (Shërbim) nga ambulanca ose në ambulancë.

ambulocét i m paleo Cetace e Eocenit.

ambullák•ër ra f sh a at Këmbënofull; tentakulë; prekël.

AMC ja shkurt i Albanian Mobile Communication.

ám•e ja f sh e et ikt (Argyrosomus regius) Peshk deti me trup vezak deri në 2 m të gjatë, me ngjyrë të gjelbër ose të hirtë të çelur në kurriz e anash dhe të argjendte në bark, me kokë të gjerë, me dy pendë kurrizore të dhëmbëzuara; arrin deri në 50 kg; ka mish të shijshëm. > **LLOJB•Ë A.**

améb•ë a f sh a at zool (Amoeba) Qenie ujëse njëqelizore që ndryshon trajtë gjatë lëvizjes.

[vini re sytë e mi, te zgavrat e thella/ një enigmë, si amebë të tharë atje ka (IK).]

amebiáz•ë a f mjek Lloj infeksioni i shkaktuar nga ushqimi i ndotur.

amebík e mb bio > **AMEBOR E.**

ameboíd e mb bio Si amebë; me trajtë të ndryshueshme e të çrregullt.

amebór e mb bio I amebës; si amebë.

amél i m bis

- ♦ Kripë për të ndihmuar jashtëqitjen.
- ♦ *bis* Dalje bark; heqje barku.
- ♦ *fig* Humor; gjendje shpirtërore. **Me amel të mirë.**

amendament i m sh e et drejt Shtojcë me ndryshime ose përmirësime të një ligji, projektligji, a vendimi; parashtrim ndryshimesh.

amendím i m sh e et drejt Shtojca me ndryshime ose përmirësime të një ligji etj.

amend•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e AMEND•OJ. Ligji s'ka pse të amendohet.

amend•ój kal drejt I bëj shtojca me ndryshime ose përmirësime (një ligji, etj.).

amendúar (i e) mb drejt (Ligj) i ndryshuar ose i përmirësuar.

amenorré ja f mjek Mungesë ose pezullim i përkohshëm i tajitjeve (sekrecioneve) periodike të femrave.

amenotropí a f bio Përkulje e bimës sipas drejtimit të erës.

améric i m kim > **Americium i.**

americiúm i *m kim* Element metalik radioaktiv i përftuar gjatë bombardimit të plutonit me neutrone të ngarkuar (*simboli Am*).

amerikán e *mb* I Amerikës; që ka të bëjë me kontinentin e Amerikës ose të amerikanëve të SHBA-së. **Anglishte amerikane. Dollari amerikan.**

amerikán i *m sh* ë ët Banor a vendës i kontinentit të Amerikës.

amerikanát•ë a f sh a at vjet keq

- ♦ Veprim a sjellje e zhurmshme dhe e shthurur, tipike amerikane; aventurë për të bërë bujë.
- ♦ Muzikë e zhurmshme amerikane.

amerikán•e ia f sh e et f e AMERIKAN I.

amerikaníst e *mb* Që merret me studimet amerikane ose ka të bëjë me to.

amerikaníst i *m sh* ë ët Studiues i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikaníst•e ja f sh e et f e AMERIKANIST I.

amerikanistik•ë a f Studim i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane..

amerikaníz•ëm mi m sh ma mat

- ♦ *gjuh* Fjalë a shprehje tipike e anglishtes së SHBA-së.
- ♦ Mendësi amerikane.

amerikanizím i *m* Përvetësim i kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

amerikaniz•óhem vetv óva (u) úar Marr vetí të kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.

- ♦ *veta III (Të folurit)* merr trajta të shqiptimit amerikan.

amerikaniz•ój kal óva úar

- ♦ I jap vetí të kulturës dhe mënyrës së jetesës amerikane.
- ♦ I jap (*të folurit*) trajta të mënyrës së shqiptimit amerikan.

amerikanizúar (i e) *mb* I kthyer në mendësinë dhe mënyrën e jetesës amerikane; i kthyer në mënyrën e shqiptimit amerikan. **Fliste një shqipe të amerikanizuar.**

amerikanizúem (i) e (e) *mb G >* **AMERIKANIZUAR (i e).**

amerikanizúes e *mb (Politikë, përpjekje)* për të kthyer dikë në mendësinë dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikano- fjalëform.

amerikanofíl i *m sh* ë ët I huaj që e do Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofíl•e ja f sh e et f e AMERIKANOFIL I.

amerikanofílí a *m* Dashuri e një të huaji për Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób i *m sh* ë ët (*I huaj*) që e urren Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanofób•e ja f sh e et f e AMERIKANOFOB I.

amerikanofóbí a f Urrejtje e një të huaji për Amerikën dhe mënyrën e jetesës amerikane.

amerikanojugór e *mb* I Amerikës së Jugut; që ka të bëjë me Amerikën e Jugut, me banorët a vendësit e saj.

amerikanojugór i *m sh* ë ët Banor a vendës i Amerikës së Jugut.

amerikanojugór•e ja f sh e et f e AMERIKANOJUGOR I.

amerikanológ u *m sh* ë ët Studiues i qytetërimit amerikan.

amerikanológ•e ia f sh e et f e AMERIKANOLOG U.

amerikanologjí a f libr Studim i mënyrën e jetesës amerikane. > **AMERIKANISTIK•Ë A.**

amerikanologjik e *mb libr* Që ka të bëjë me studime të mënyrës së jetesës amerikane.

amerikanoqendrór e *mb* I Amerikës Qendrore; që ka të bëjë me Amerikën Qendrore, me banorët a vendësit e saj.

amerikanoqendrór i *m* Banor a vendës i Amerikës Qendrore.

amerikanoqendrór•e ja f sh e et f e amerikanoqendror i.

amerikanoveriór e *mb* I Amerikës së Veriut; që ka të bëjë me Amerikën Veriore, me banorët a vendësit e saj.

amerikanoveriór i *m sh* ë ët Banor a vendës i Amerikës së Veriut.

amerikanoveriór•e ja f sh e et f e AMERIKANOVERIOR I.

Amerik•ë a f gjeog

♦ Republikë e përbërë nga 51 shtete në kontinentin e Amerikës Veriore ose me Shtetet e Bashkuara të Amerikës.

♦ Kontinenti i Amerikës, i përbërë nga Amerika Veriore, Qendrore dhe Jugore.

*

Gjej Amerikën Bie në pasuri; bie në vend të rehatshëm.

Amerika e Jugut (Jugore) Kontinent i pjesës jugore të masës tokësore të Amerikës, që lidhet me Amerikën Veriore me anë të istmit të Panamasë; përfshin edhe Ishujt e Folklandit, Ishujt Galapagos, Tokën e Zjarrit.

Amerika e Veriut (Veriore) Kontinent i pjesës veriore të masës tokësore të Amerikës, që lidhet me Amerikën Jugore me anë të istmit të Panamasë; përfshin Kanadanë, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Meksikën dhe Amerikën Qendrore, dhe zakonisht Groenlandën.

Amerika Latine Pjesë e kontinentit amerikan ku flitet spanjishtja ose portugalishtja, që përfshin Meksikën, gjithë Amerikën Qendrore dhe shumë ishuj të Karaibeve.

Amerika Qendrore Pjesa jugore e Amerikës së Veriut, e përbërë nga Guatemala, Belizet, Hondurasi, El Salvadori, Kikaragua, Kosta Rika dhe Panamaja.

amerindián e mb I indianëve të Amerikës; që ka të bëjë me kulturën dhe gjuhët e indianëve të Amerikës.

amerindián i m sh ë ët Indian i Amerikës.

amerindián•e ia f sh e et f e AMERINDIAN I.

ametíst i m sh ë ët min Lloj kuarci i purpurt.

amë- fjalëform.

ámë si mb: Vendi amë vendlindja; vendi i lindjes.

ám•ë a¹ f sh a at

♦ Vend ku nis një rrjedhë uji; burim. [**Vështroje ku i del lirimit ama** (NM).]

♦ Shtrat lumi. [**Si një lum, qi dalë prej amet,/ Bjeshkve bora ortek kah shamet** (GjF).]

♦ *fig* Burim; gurrë (*frymëzimi*).

♦ Bimë mëmë.

♦ Kafshë a kandërr mëmë. **Ama e bletës.**

♦ Pulë, rosë a patë e shtruar për të çelur zogj.

♦ Pjesë e kreut në një bllok biletash, çekesh, faturash etj., që ruhet si dëshmi për pjesën e këputur.

♦ *anat, bot* Vezore.

♦ *ndërt* Dru i shkurtër që mban pjesë të çatisë; **cungal i; baballëk u.**

♦ Copë druri që shtrëngon një vegël. **Ama e vegjës** shuli i vegjës.

♦ *tek* Kopje negative prej metali e gdhendur me relief, që shërben për të nxjerrë prej saj kopje të tjera.

*

Dal nga ama Dal nga rruga e drejtë (e njerëzimit).

E shtie në amë dikë E sjell në udhë të mbarë dikë.

ám•ë a² f sh a at Aromë. > **AMËZ A.**

ám•ë a³ f sh a at ikt > **AM•E JA.**

âm•ë a⁴ f sh a at G > **ËM•Ë A.** E **ama e i ati** nëna dhe babai.

âm•ë a⁵ f sh a at G Llum; fundërri (*kafeje etj.*).

âm•ë a⁶ f sh a at G Shtjellë a vorbull uji.

*

ama e detit G

♦ Shtjellë a vorbull në det.

♦ *mit* Përbindësh deti.

âm•ë a⁷ f sh a at kopsht G Patate për farë.

âmël *ndajf* *G* Me ëmbëlsi; ëmbëlsisht; butë. > **ËMBËL**.

ámël (*i e*) *mb A, G* > **ËMBËL** (*i e*).

âm•ël la (*e*) *f sh a at (të)* *G* > **ËMB•ËL LA** (*e*).

amëní a f *G* > **AMËSI A**.

amënór e *mb libr*

♦ I nënës; që i përket nënës.

♦ (*Tipar*) dallues i nënës. **Kujdes amënor.**

♦ *gjeol* Që është në vendin e ngjizjes së vet fillestare. > **rrënjësor E. Shtresë amënore.**

amësí a f

♦ *drejt* Të qenët nënë; njohje e dikujt i nënë e një fëmije.

♦ *drejt* E drejtë e nënës.

♦ *zyr* Emër i nënës në dokumente.

♦ Gjendje e gruas si nënë.

♦ Ndjenjë e nënës.

amësí m *sh e et poet* Erë (aromë) e këndshme.

amësisht *ndajf* *G* Me dashuri (ëmbëlsi, butësi) prej nëne.

amësór e *mb*

♦ > **AMËNOR E.**

♦ *bujq (Domate etj.)* e lënë për farë.

♦ (*Pyll*) i lënë për shtesë.

ámësh•ëm (*i*) **me** (*e*) *mb G* I amshueshëm; i pamort.

amëshí a f *G* Amshim; pavdekësi.

ámësht (*i e*) *mb*

♦ (*Ushqim*) me shije të papërcaktuar; as i ëmbël, as i kripur; i pashije.

♦ *fig (Njeri)* i pakripë; me pamje aspak tërheqëse. > **PAKRIPË** (*i e*).

amësh tí a f Të qenët i amësht.

amësh tíq e *mb (Ushqim)* që ka marrë amëz; me shije të amësht.

amëshúam (*i*) **e** (*e*) *mb A* > **AMSHUAR** (*i e*).

amëshúar (*i e*) *mb* > **AMSHUAR** (*i e*). [studiuesit kanë parë tek "Epi i Gilgameshit" si çështje thelbësore "raportin midis jetës dhe vdekjes", "përpjekjet e njeriut për të gjetur jetën e amëshuar dhe forcën e rinisë" ... (ShS).]

ámët (*i e*)¹ *mb*

♦ > **AMËSHT** (*i e*).

♦ I lagësht.

♦ > **AMULLT** (*i e*).

amët (*i e*)² *mb G* I pamend.

amë tí a f

♦ Fundërrësë.

♦ *fig* Amullí; gjendje e amullt.

amëtím *i m* Erë e ushqimit të prishur.

amët•óhet *vetv úa (u) úar (Ushqimi)* nis të priset; nis të marrë erë; merr amëz.

amëtúar (*i e*) *mb (Ushqim)* i prishur; që ka nisur të marrë erë.

amëtýr•ë a f *G* Natyrë.

amëvrásës e *mb (Fëmijë)* që vret të ëmën.

amëvrásës *i m sh - it* Ai që vret të ëmën.

amëvrásës•e ja f sh e et f e **AMËVRASËS I.**

amëvrásj•e ja f sh e et Vrasje e nënës nga fëmija e saj.

ámëz a¹ f

♦ Erë e veçanë që mban ushqimi. **Amëz e mirë.**

♦ Afsh i tokës së lëruar, që shoqërohet me një kundërmim të veçantë.

- ♦ Erë që vjen bashkë me afshin e zjarrit.
- ♦ Shije që mbetet në gojë.
- ♦ *krahin G* Velje; të velurit nga ushqimi.

ámëz a² f Mbretëreshë e zgjoit të bletëve.

AMF ja f shkurt i Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare.

amfetamín•ë a f sh a at farm Nxitës i sistemit qendror nervor që shton energjitë dhe pakëson oreksin; përdoret për mjekimin e narkolepsisë dhe të disa formave të depresionit.

amfi- *fjalëform Dy-*; dyllojës.

amfib e mb

- ♦ *bio (Qenie)* e aftë të jetojë në ujë e në tokë. **Bretkosa (salamandra) është kafshë amfibe.**
- ♦ *usht:* **Mjete amfibe** mjete për transportimin e trupave në tokë e në cekëtina.

amfibë t m sh

- ♦ *zool (Amphibia)* Klasë e Kurrizorëve të cilët në fazën e larvës jetojnë në ujë e marrin frymë me verza dhe, kur u zhvillohen mushkëritë, mund të jetojnë edhe në tokë.
- ♦ *usht* Mjete transporti ushtarake, të aftë për të lëvizur në cekëtina e në tokë. **Operacion i njësisë së amfibëve.**

amfibiologjía m bio Studim i amfibëve.

amfibiologjik e mb bio I amfibiologjisë.

amfibiótík e mb bio > AMFIB E.

amfiból i m min: **Grup amfibol** grup mineralesh me strukturë kristalore të ngjashme, që përmbajnë një varg silikatesh dhe komponime kalciumi, manganiumi, hekuri dhe alumini.

amfibolí a m sh - të

- ♦ *fil* Arsytim i gabuar.
- ♦ *guh* Ndërtim sintaksor i dykuptimshëm.

amfibrák e mb let (Njësi metrike) me rrokje të shkurtër, të gjatë, dhe të shkurtër.

amfibrák u m let Njësi metrike me rrokje të shkurtër, të gjatë, dhe të shkurtër.

amfigoní a f bio Shumëzim seksual.

amfigoník e mb bio (Shumëzim) seksual.

amfilók e mb ant I fisit epirot të Amfilokëve.

amfilókë t m sh ant Fis epirot në kufi me fiset greke.

amfióks i m sh ë ët inv Kafshë e vogël deti me trup gati të tejdukshëm në trajtë heshte; paraardhës i kërbitshtorëve.

Amfión i m mit gr Muzikant; burri i Niobesë; fortifikoi Tebën me gurë të magjepsur.

amfipódë t m sh inv Krustace të vegjël me trup të shtypur; jetojnë në tokë e në ujë.

amfiteát•ër ri m sh ro rot

- ♦ Ngrehinë e hapët për shfaqjet publike në kohën e lashtë, e ndërtuar shkallë-shkallë përreth një sheshi.
- ♦ Pjesë e teatri ose salle, me vende shkallë-shkallë në trajtë gjysmërrethi.

amfitetrál e mb > AMFITEATROR E.

amfiteatrór e mb I amfiteatrit; në trajtë amfiteatri.

Amfitrít i f mit gr Perëndeshë e detit; gruaja e Poseidonit.

amfór•ë a f sh a at ant gr-rom Enë balte e gjatë, me dy vegshë dhe grykë të ngushtë për të mbajtur vaj ose verë.

amgják e mb I amshtë; pa shije.

amiánt i m min Mineral fijezi i zjarrdurues, që nuk përcjell rrymën elektrike; thithja e pluhurit të tij mund të shkaktojë kancer të mushkërive.

amíc•ë a f sh a at f ent Kokë e shiritit të zorrëve.

amicus certus in re incerta cernitur /amicus çértus in re inçérta çérnitur/ *shpr lt* Miku i vërtetë njihet në vështirësi.

amicus curiae /amíkus kuriáe/ *lt* Mik i gjykatës (*palë e tretë në gjyqësi që lejohet të këshillojë trupin gjykues*).

amid i m kim Përbërës organik që përmban grupin $-C(O)NH_2$.

amidól i m kim, fot Kripë e klorurit të dyhidrogjenit; përdoret për zhvillimin e fotografive.

amidón i m kim Karbohidrat kompleks i bardhë e pa erë, në trajtë kokrrizash ose pluhuri, që haset si forma kryesore e grumbullimit të karbohidrateve në farat e drithërave dhe bishtajoreve, në patatet etj.; është ushqim i rëndësishëm dhe përdoret në lëndët adezive, në pastrim kimik, si dhe në farmaci e mjekësi. > **NISESHTE JA**.

amidoník e mb ind (Lëndë) me përmbajtje amidoni (niseshteje).

amielí a f mjek Mungesë e lindur e palcës kurrizore.

amigdál i m anat Masë e lëndës gri në trajtë të bajames, në secilën gjysmësferë të trurit, që lidhet me shqisën e të nuhaturit.

amíl i m sh e et kim Rrënjë njëvalente hidrokarburi e përfutur nga pentani, që shfaqet në forma të ndryshme izomerike.

amiláz•ë a f sh a at fizio, bio Grup enzimash të pranishme në pështymë, në lëngun e pankreasit, dhe në disa pjesë të bimëve; ndihmon në kthimin e amidonit në maltozë.

amilóz•ë a f kim bio Pjesë përbërëse e amidonit, me vargje të padegëzuara glukoze; tretet në ujë dhe merr ngjyrë blu të errët në kontakt me jodin.

amimí a f mjek Paaftësi për t'u shprehur me shenja ose gjeste; mungesë mimike.

amín¹ pandr fet: **Bëj amin pas dikujt** i vete pas me besim dikujt.

amín² pasth fet Ashtu qoftë. **Për jetë të jetëve, amin!**

amín i f sh e et kryes sh kim Lëndë e përbërë e përfutur nga amoniaku me anë të zëvendësimit të atomeve të hidrogjeni nga rrënjët njëvalente të hidrokarbonit.

amínd pasth fet J > **AMIN**.

amino- fjalëform kim Amino-. **Aminoacid; aminobutirik.**

aminoacíde t m kim Komponime organike të përbëra nga një grup amini dhe një grup acidi karboksilik.

aminofilín•ë a f farm Bar që ndihmon hapjen e bronkeve, mjekimin e astmës bronkiale, emfizemës dhe bronkitit.

aminoplást i m kim Lëndë plastike e prodhuar nga komponimet e amonit; përdoret në adezivë dhe në veshjen e letrës dhe tekstileve.

amí•s kal ta tur > **AMIT**.

amísh e mb fet: **Sikti amish** sekt menonit në SHBA dhe Kanada, i njohur për thjeshtësinë e mënyrës së jetesës dhe veshjes, si dhe ngurrimi për përdorimin e teknologjisë moderne.

amíshë t m sh Pjesëtarë të sekti amish.

amít kal a ur

♦ Ledhatoj; fërkoj me ledhatí.

♦ Ledhatoj; josh.

♦ Qetësoj, marr me të mirë (*dikë*); i flas ëmbël (*dikujt*).

amitóž•ë a f bio Ndarje e bërthamës së qelizës.

amitriptilín•ë a f sh a at Bar antidepressiv me efekte anësore serioze; ndërvepron me shumë barna të tjerë.

ámj•e a f sh e et ikt krahin G > **AM•E JA; LOJB•Ë A**.

âmlí a f A Ëmbëlsi; shije e ëmbël.

amlodipín•ë a f sh a at farm Bar kardiovaskular për mjekimin e hipertensionit dhe angjinës së krahërorit.

amnezí a f mjek Humbje e kujtesës **Amnezi e plotë**.

âmní a f G Amësi.

amnion i m sh e et bio Cipë e brendshme që mbështjell embrionin.

amnístí a f sh - të drejt Falje a ulje e dënimeve të dhëna nga gjyqi, që shpallet nga pushteti ligjvënës. **amnisti e përgjithshme. Lirohem me amnisti.**

Amnisti Internacional (Amnisty International) Organizatë e pavarur ndërkombëtare në mbrojtje të të drejtave të njeriut, kryesisht të të burgosurve të ndërgjegjes. [**Midis tyre mund të këtë gazetarë të fshehur, përgjues të Amnisti Internacional e dreqi e di çfarë. (IK).**]

amnístím i m sh e et drejt Falje a ulje e dënimit të dhënë nga gjyqi.

amníst•óhem óva (u) úar drejt pës e AMNIST•OJ.

amníst•ój kal óva úar

♦ *drejt* I fal ose ul dënimin (*dikujt*).

♦ Përfshij. [**Gjergj Elez Alia amniston përgjithnjë gruan nga flijimi. (ShS).**]

amnístúar (i e) mb (Dënim) i falur ose i ulur.

amnístúar a (e) f sh a at (të) f e AMNISTUAR I (i).

amnístúar i (i) m sh - it (të) I burgosur që i është falur ose ulur dënimi.

amnístúem (i) e (e) mb G > AMNISTUAR (i e).

âmn•ón jokall veta III G > AMN•UE (me).

âmnór e mb I nënës.

âmn•úe (me) jokall ói úe veta III G (Gruaja) bëhet nënë; lind.

âmn•úer óre mb G > AMNOR E.

amój pash bis (për t'iu drejtuar një gruaje a vajze) > MOJ.

amók u m libr Tërbim; zemërim i shfrenuar. **Më zë (hipën) amoku.**

amón i m kim Ion kimik njëvalent, që hyn në përbërje kimike me veti të ngjashme me metalet alkaline.

Amón i m mit egj Mbret i perëndive të Tebës.

amón•ë a f sh a at Kudhër e farkës.

amoniák u m kim Përbërje alkaline e gaztë e azotit dhe hidrogjenit me erë të fortë shpuese; është shumë e tretshme në ujë dhe kthehet në lëng nën presion ose në të ftohtë.

amoniakór e mb kim I (që i përket) amoniakut; që ka vetitë e amoniakut.

amonitë t¹ m sh paleo Grup fosilesh shtazore të Cefalopodëve.

amonitë t² m sh ant Popull semitik; bijtë e Amonit (*perëndi semitike*).

Amór i m mit rom Amor. > **EROS I.**

amor vincit omnia /amór vínçit ómnia/ *shpr lt* Dashuria mposht gjithçka.

amorál e mb libr (Veprim, qëndrim) moralisht i papranueshëm; (*njeri*) pa parime morale.

amoralíst e mb libr I prirur të kundërshtojë dallimet morale.

amoralíst i m sh ë ët libr Pasues i amoralizmit.

amoralíst•e ja f sh e et fil f e AMORALIST I.

amoralitét i m libr Të qenët amoral.

amoralíz•ëm mi m fil Doktrinë që nuk merr parasysh dallimet morale.

amorálsh•ëm (i) me (e) mb libr (Sjellje, qëndrim) jashtë normave të moralit.

amórf e mb

♦ *libr* I paformë; që i mungon një trajtë a formë e përcaktuar.

♦ *bio (Organizëm)* pa strukturë tipike për gjallesat.

♦ *min (Mineral)* pa strukturë kristalore.

amorfíz•ëm mi m kim, fiz, min Të qenët amorf.

amortizatór i m sh ë ët tek Pajisje që zbut forcën e goditjeve ose të lëkundjeve në makina, aparate, armë etj.

amortizím i m sh e et

♦ *tek* Zbutje e goditjes ose e lëkundjeve në makina, aparate, armë etj.

♦ *ek* Ulje e vlerës së fondeve themelore, si të makinave, ndërtesave etj. , për shkak të konsumimit të tyre; zëvendësimi pak nga pak i kësaj vlere me një pjesë nga të ardhurat prej prodhimeve të nxjerra.

amortiz•óhet úa (u) úar

I *vetv*

♦ *tek* (Forca e goditjeve ose e lëkundjeve) ulet ose zbutet.

♦ *ek* (Fondit) i ulet vlere.

II *pës e* **AMORTIZ•OJ.**

amortiz•ój kal óva úar

♦ *veta III tek* Zbut (forcën e goditjes ose lëkundjet.)

♦ *ek* Ul vlerën (e fondeve themelore).

amortizúar (i e) mb

♦ *tek* (Goditje a lëkundje) e zbutur.

♦ *ek* (Fonde themelore) me vlerë të ulur.

amortizúem (i) e (e) mb $G >$ **AMORTIZUAR (i e).**

amortizúes e mb

♦ *tek* (Pajisje) që zbut goditjet ose lëkundjet.

♦ *ek* Që ka të bëjë me amortizimin e vlerave të fondeve themelore.

amortizúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të amortizohet.

amour propre /amúr propr/ *fr* Sedër.

ampér i m sh ë ët *fiz* Njësi e shprehur me metër/kilogram/sekondë, e barabartë me kalimin e një kulombi në sekondë ose me rrymën e prodhuar nga një volt nëpër një rezistencë prej një ohmi.

amper- *fjalëform.*

amperázh i m fiz el Fuqia e rrymës elektrike e shprehur me amperë.

ampermátës i m sh - a at *fiz* $>$ **AMPERMET•ËR RI.**

ampermét•ër ri m sh ra rat *fiz* Apart për matjen e rrymës elektrike me amperë.

amperór•ë a f fiz Njësi e ngarkesës elektrike e barabartë ngarkesën e përcjellë deri në një pikë të dhënë të qarkut nga rryma prej një amperi në një orë (= 3600 kulomb).

ampersekónd•ë a f fiz Njësi e ngarkesës elektrike e barabartë ngarkesën e përcjellë deri në një pikë të dhënë të qarkut nga rryma prej një amperi në një sekondë.

ampicilín•ë a f sh a at *farm* Ampicillin.

amplifikatór i m sh ë ët $>$ **AMPLIFIKUES.**

amplifikím i m sh e et *fiz, radio etj.* Rritje e e voltazhit, rrymës ose fuqisë.

amplifik•óhet *vetv úa úar* *veta III fiz, radio etj.* (Voltazhi, rryma, fuqia) Rritet.

amplifik•ój kal óva úar *fiz, radio etj* Rrit voltazhin, rrymën ose fuqinë.

amplifikúar (i e) mb *fiz, radio etj.* (Voltazh; rrymë, fuqi) e rritur.

amplifikúem (i) e (e) mb $G >$ **AMPLIFIKUAR (i e).**

amplifikúes i m sh - it *fiz, radio etj.* Pajisje për rritjen e voltazhit, rrymës, ose fuqisë.

amplitúd•ë a f

♦ *fiz* $>$ **GJANI A.**

♦ Rreze veprimi.

ampní a f A Paqë; qetësi.

ampúl•ë a f sh a at *farm* Enë e vogël qelqi, e mbyllur hermetikisht, që përdoret për të mbajtur tretësira për injeksion nën lëkurë.

amputación i m sh e et *mjek* Prekje kirurgjike e një gjymtyre të trupit.

amputím i m sh e et *mjek* $>$ **AMPUTACION I.**

amput•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AMPUT•OJ.**

amput•ój kal óva úar *mjek* Pres (një gjymtyrë të trupit).

amputúar (i e) mb *mjek* (Gjymtyrë) e prerë.

amputúem (i) e (e) mb G > AMPUTUAR (i e).

AMS ja shkurt i Aleanca për Mirëqenie e Solidaritet.

amsím i m Aromë; erë e këndshme.

Amsterdám i m gjeog Kryeqytet i Holandës.

amshák e mb I amshtë

ámsh•ëm (i) me (e) mb G Ëmbëllosh; majhosh.

amshí a f > AMSHIN•Ë A.

amshím i m

♦ Të qenët jashtë kohës dhe i pavarur prej saj; përjetësi.

♦ Zgjatje pambarim në kohë.

♦ *libr* Pavdekësi. [**dhe te pragu i saj i lartë/ do mbetemi të pafjetur,/të pafjetur në amshim (BXh).**] [**të lutem, o Zot,/më ndihmo të kaloj i qetë, pa dhimbje,/ kufinin e hapsinave të gjalla në hapin drejt amshimit (AÇ).**]

amshín•ë a f Përjetësi.

amshísht ndajf Përgjithmonë; përjetësisht.

amsh•óhem vetv óva (u) úar libr Bëhem i pavdekshëm; përjetësohem.

amsh•ój kal óva úar libr E bëj të pavdekshëm; e përjetësoj (*një kujtim, figurë*).

amsht i m Shije e amësht.

ámshhtë (i e) mb > AMËSHT (i e).

amsh tí m > AMËSHTI A.

amsh tók e mb > AMSHTIQ E.

amsh tók u m Amështí; shije e amësht.

amsh tíq e mb (Shije) e amësht; i amështuar.

amsh•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e AMSHT•ON.

amsh•ón jokall ói úar veta III (Ushqimi) merr shije të amësht.

amshúam (i e) mb A > AMSHUAR (i e).

amshúar (i e) mb

♦ I përjetshëm; që ekziston jashtë kohës dhe i pavarur prej saj; (*ekzistencë*) pa fillim e mbarim; i përjetshëm.

♦ I përjetësuar.

♦ *libr* I pavdekësuar.

amshúem (i) e (e) mb G > AMSHUAR (i e).

amshúeshëm ndajf Përjetësisht; në përjetësi.

amshúesh•ëm (i) me (e) mb libr > AMSHUAR (i e). [Përse veç me dashtuni/ Gëzon nieri n' jetë t' amshueshme (GjF).]

amshueshmëri a f libr

♦ Përjetësi.

♦ Pavdekësi.

amt i m G Shije e amshtë.

amtár e mb

♦ I vendit ku kanë lindur prindërit, ku kanë jetuar të parët e dikujt; që i përket atdheut ose popullit të dikujt. **Toka amtare.** [**nuk i munguen sukseset. Nji ndër këto ishte edhe bashkimi i Plavës e i Gucisë me tokë amtare (AN).**]

♦ (*Gjuha*) e nënës. [**ai interesohet deri edhe për mâ të voglat nuanca të përdorimin të fjalëve të gjuhës amtare. (AN).**]

♦ > AMËNOR E.

amtári a f sh - të etn Veshje e sipërme grash, e gjatë deri në gju, e çarë përpara.

ámhtë (i e)¹ mb Pa shije; i amështuar.

ámhtë (i e)² mb

♦ (*Ujë*) i ndenjtur, i palëvizshëm.

♦ (*Mot*) mbytës.

amtí a¹ f sh - të Fundërrri që mbetet nga një lëng në fund të enës; llum (*i verës, vait etj.*)

amtí a² f Gjendje plogështie, mungesë gjallërie e veprimtarie. > **AMULLI A.**

amt•ón jokal ói úar *veta III*

♦ (*Vaji, vera etj.*) lë fundërrri; bie poshtë, kullon në fund. > **FUNDËRR•ON.**

♦ (*Bora*) bie pak nga pak, qëmton.

amtyr•ë a f sh a at *G* Natyrë, karakter. [**Amtyra e ndëshkimeve** (K).]

amúj•ë a f sh a at Përrua; burim.

ámull

I *ndajf* (*Ujë*) në gjendje amullie; pa rrjedhur; në gjendje të fjetur.

II *mb*

♦ (*Ujë*) i ndenjtur; i fjetur; që nuk rrjedh.

♦ *fig* I fjetur; pa gjallëri; i plogët.

ámu•ll lli m sh j jt Pellg i mbushur me ujë të ndenjtur, që vjen nga një burim.

*

Të daltë amulli! *mallk* Vdeksh!

amullí a f Mungesë gjallërie, zhvillimi e përparimi, mbetje në vend; gjendje amullie (*e ekonomisë, jetës*); plogështi mendore.

amullím i m > **AMULLI A.**

amull•óhet *vetv úa (u) úar vetv*

♦ Mbetet amull; bie në amulli.

♦ *fig* Plogështohet; nuk zhvillohet, nuk përparon.

amullór e mb libr I plogësht; i amullt.

ámullt (i e) mb

♦ (*Ujë*) që rri në një vend, nuk rrjedh. > **FJETUR (i e); NDENJUR (i e).**

♦ *fig* (*Jetë, gjendje*) pa gjallëri; pa zhvillim; pa përparim.

amúr si kallëzues: Bëhet amur zhduket.

amúr i¹ A m Dashuri.

amur i² m sh ë ët ikt: Amur i bardhë (*Ctenopharyngodon idellus* V.) Peshk i rritur në vivar; ka mish me hala; arrin deri 70-80 cm gjatësi brenda 6-7 muajve.

Amúr i m gjeog Lumë në Azinë Verilindore.

amúrr e mb krahin G I murrinë.

amút i m sh a at G Lak i shalës nga kalon shtiza e karrocës.

Amút i m mit egj Demon që ha shpirtra.

amvís kal a ur Bëj (*punët e shtëpisë*; rregulloj, qeveris (*shtëpinë*).

amvís•ë a f sh a at Grua që mbarështon shtëpinë, zonjë e shtëpisë; grua që di të mbajë rregull në shtëpi, të bëjë ekonomi e ta qeverisë mirë shtëpinë.

amvisërí a f Punë e amvisës; aftësi për të mbajtur rregull në punët e shtëpisë, për të bërë ekonomi dhe për të qeverisur mirë shtëpinë.

amvisím i m > **AMVISJ•E JA; AMVISËRI A.**

amvísj•e a f Mbarështim, qeverisje e shtëpisë.

amvis•ój kal óva úar Qeveris; mbaj (*shtëpinë*).

amvisór e mb (*Punë*) të shtëpisë.

amvón•ë a f sh a at *fet* Pod i predikuesit në kishë.

ámz•ë a f sh a at

♦ Regjistër themeltar i shkollës.

♦ Regjistër zyrtar ku shënohen dokumentet e njerëzve të një kategorie.

♦ > **AM•Ë A¹.**

an a f sh ë ët A

♦ Anë; krah.

♦ Brinjë.

an i¹ m anat Organ i gruas dhe i femrës së gjitarëve, ku zihet e zhvillohet pjella, shtrati, këmisha që mbështjell pjellën. **Shkarje e anit.**

an i² m Vend ku lidhen eshtrat. **Ani i dorës** kyçi i dorës.

an i³ m K Enë kuzhine.

-an parasht

♦ (formon emra banorësh nga emra vendesh): **krutan; amerikan.**

♦ (formon emra profesionesh): **aritmetikan; fizikan.**

♦ (formon mbiemra nga emra): **arushan; fishtian; llafazan.**

ána- fjalëform: **Anadetas; anapertas; anasjellas.**

anabaptíst e mb fet I anabaptizmit; që ka të bëjë me anabaptizmin.

anabaptíst i m sh ë ët fet Pasues i anabaptizmit.

anabaptíst•e ja f sh e et fet f e **ANABAPTIST I.**

anabaptíz•ëm mi m fet Lëvizje protestante e shek. XVI që beson në përparësinë e Biblës, lejon pagëzimin vetëm për besimtarët, ndalon pagëzimin e foshnjeve, dhe kërkon ndarjen e plotë të kishës nga shteti.

anabiotík e mb bio I anabiozës; ë ka të bëjë me anabiozën.

anabióz•ë a f bio Pezullim i përkohshëm i veprimtarive jetësore gjatë periudhave të thatësisë.

anabolík e mb bio, kim I anabolizmit; që ka të bëjë me anabolizmin.

anabolíz•ëm mi m bio, kim Pjesë e metabolizmit, që ka të bëjë kryesisht me sintezën makromolekulare.

anabrégas i m sh - it Banor në brigjet e një lumi. **Anabregasit e Drinit.**

anabúbull i m G Zhurmë e rrëmujshme; çaçamere.

anáç e mb keq Njeri që i bën bisht punës. > **HILEQAR E.**

anadét i m sh e et > **ANËDET; BREGDET.**

anadétas e mb **BREGDETAS E; BREGDETAR E.**

anadétas i m sh - it Banor në zonë bregdetare.

anadétas•e ja f sh e et f e **ANADETAS I.**

anadollák e mb

♦ *his* Që ka të bëjë me Azinë e Vogël në periudhën e feudalizmit ushtarak Osman.

♦ *keq (Njeri)* i prapanik; i prapambetur e i vjetruar; që u përmbahet zakoneve të vjetruara e prapanike.

♦ *keq (Njeri)* i trashë, i pagdhendur.

anadollák u m sh ë ët

♦ *hist* Banor turk i Azisë së Vogël në periudhën e feudalizmit ushtarak Osman.

♦ Ushtar ose përfaqësues i pushtuesve osmanë.

♦ *keq* Njeri i prapambetur, që mendon e vepron sipas zakoneve të vjetruara e prapanike; njeri i pagdhendur, i vrazhdë.

anadollák•e ja f sh e et f e **ANADOLLAK U.**

anadóllas e mb I krahinës së Anadollit.

anadóllas i m sh - it Banor i krahinës së Andallit.

anadóllas•e ja f sh e et f e **ANADOLLAS I.**

anadollíz•ëm mi m sh a at keq Mënyrë e prapambetur, anadollake e të jetuarit, e të menduarit, dhe e të vepruarit.

anaerób i m bio Organizëm që rritet pa ajër ose jeton në kushte të mungesës së oksigjenit.

anaerobík a mb bio (Organizëm) që rritet ajër ose jeton në kushte të mungesës së oksigjenit.

anafól•ë a f sh a at libr Aluzion; fjalë ose shprehje me kuptim të mbuluar, e thënë tërthorazi e larg e larg për dikë a për diçka.

anafór•ë a m sh a at let Fjalë ose shprehje që i referohet një fjalë a shprehjeje tjetër.

anadorík e mb let I anadorës; që ka të bëjë me anadorën.

anadoriziák e mb Që pakëson dëshirat seksuale.

anadoriziák u m sh ë ët Agjent që pakëson dëshirat seksuale.

anagáll i m sh ë ët bot (*Poterium sanguisorba*) Bimë barishtore europiane me lule të purpurta; gjethet përdoren rrallë për sallatë.

anaglíf i m sh e et Zbukurim i gdhendur në tri përmasa.

anagogjí a f sh - të libr Interpretim alegorik i pjesëve të Biblës.

anagram i m sh a at Fjalë a shprehje e lexuar duke u ndërruar vendin shkronjave.

anagramatik e mb I anagramit; që ka të bëjë me anagramin.

anagúl•ë a f J Të përzier; të vjellë.

anagjír i m sh ë ët bot (*Anagyris foetida*) Shkurre mesdhetare deri 3 m e lartë, me lule të verdha e gjethet të rralla që lëshojnë erë të rëndë.

anagjoré ja f sh - të J Anë e praptë.

anahorít i m sh ë ët Njeri i tërhequr nga jeta shoqërore për arsye fetare.

aná•j ji m sh ngje ngjet Ç Nevojë. Ç'anaj ke?

anáj•ë a f sh a at krahin G Kudhër e teneqepunuesit.

anáak u¹ m sh ë ët > ANËCAK U.

anáak u² m sh ë ët Kurorë me lule.

anakató ndajf J Rrëmujshtëm; trazuaras.

anakatós¹ kal a ur A Përziej; mbrij (*suvanë, çimenton*).

anakatós² kal a ur A

♦ Pengoj.

♦ *bis* Ia përziej (*dikujt*); e bëj për të vjellë (*dikë*).

anáak•e ja f sh e et Rreth.

anáak•ë a f sh a at A Qafore.

anakóh•ë a f vjet Armëpushim.

anakolút•ë a f gjuh Fjali me vijueshmëri gramatikore të parregullt.

anakónd•ë a f sh a at zool (*Eunectes murinus*) Boa e madhe e viseve pyjore të Amerikës së Jugut; jeton në ujë dhe në tokë.

anakoréz•ë a f zool Jetesë në vrima e të çara për t'u ruajtur nga grabitqarët.

anakreontík e mb let (*Poezi*) e ndërtuar sipas modeleve të poetit të lashtë grek, Anakreontit, kushtuar verës, grave dhe këngës.

anakroník e mb

♦ Që i vendos ngjarjet e dukuritë e një kohe në një kohë tjetër, që i ngatërron periudhat historike të kohës.

♦ Që nuk u përshtatet kërkesave e kushteve të kohës së sotme, që i ka kaluar koha, i vjetruar. [Në poezinë "Minutat pjellin ditëplakje", me motiv Kosovën, njëmendësohet ideja se është bërë e padurueshme, anakronike, robëria e saj ... (AÇ).]

anakroníst e mb > Anakronik. [faktorë të brëndshëm të lidhur me bagazhin konservator e anakronist të trashëguar (RG).]

anakroníz•ëm mi m sh ma mat

♦ Vendosje e gabuar e ngjarjeve a e dukurive të një kohe në një kohë tjetër, ngatërrim i periudhave historike të kohës.

♦ Diçka që nuk u përshtatet kërkesave e kushteve të kohës së sotme, dukuri që i ka kaluar koha.

♦ Të qenët anakronik; veti e diçkaje që nuk u përshtatet kushteve dhe kërkesave të kohës së sotme.

anakrúz•ë a f let Rrokje e patheksuar në fillim të vargut.

anál e mb anat (*Pjesë*) që ndodhet pranë anusit (vrimës së pasdaljes).

anále t f sh

- ♦ *hist* Vepër me shënime të përvitshme për ngjarjet më të rëndësishme të kohës.
- ♦ *fig* Përmbledhje e ngjarjeve kryesore, të radhitura sipas kohës; historik i një fushe të veprimtarisë, i një organizate etj. [**Tirana i ka resitë këta njerëz nga analet e historisë shqiptare.** (APp).]

analékte *t m libr* Pjesë të zgjedhura letrare.

analeptík *e farm* Që ndihmon për nxitjen e sistemit nervor qendror.

analeptíkë *t m sh farm* Bar që nxit sistemin nervor qendror.

analé•k *ku m sh* **qet** *vjet bis* Kuti gjilpërash.

analfabét *e mb* I paaftë të shkruajë e të lexojë.

analfabét *i m sh* **ë** *ët*

- ♦ Njeri i paaftë për të shkruar e lexuar.

- ♦ *keq* Njeri i paditur; njeri pa gramë, pa shkollë.

analfabét•e *ja f sh e et f e* **ANALFABET I.**

analfabetíz•ëm *mi m* Paaftësi për të shkruar e lexuar. **Rënie në alfabetizëm.**

analgjëtíkë *t m sh farm* Barna dhembjeqetësues.

analgjezí *a f mjek* Qetësim i dhembjes.

analgjezík *e mb (Bar)* dhembjeqetësues.

analipsí *a f folk* Festë e Ditës së Verës në Gjirokastrë.

analíst *i¹ m sh* **ë** *ët* Analizues. **Analistët e tregut.**

analíst *i² m* Shkruar analësh.

analíst•e *ja f e* **ANALIST I^{1, 2}.**

analitík *e mb*

- ♦ Që përdor metodën e analizës, që mbështetet në analizë. **Filozofi analitike** metodë e trajtimit të çështjeve filozofike me anë të analizës së termave shprehur çështjet. **Gjeometri analitike** përdorim i algjebërës për zbërthimin e vetive gjeometrike të figurave.

- ♦ (*Plan, punim*) i zbërthyer, i shkoqitur me hollësi.

- ♦ *tek (Pajisje etj.)* që shërben për analiza; që bën analiza.

- ♦ *gjuh (Gjuhë)* që i shpreh marrëdhëniet ndërmjet fjalëve në fjali jo me mbaresa, por me mjete të tjera të veçanta; (*trajtë e përbërë*) me njësi të veçuara gjuhësore.

analitík•ë *a f tek inf* Zbulimi dhe komunikimi e të modeleve kuptimore të të dhënave.

analitikisht *ndajf* Në mënyrë analitike.

analitíz•ëm *mi m libr* Prije e tepruar për t'u marrë me analiza. [**vërehet se pikërisht në zonat e ndërmjetme, ku ka qenë më e mundshme simbioza dhe ku kanë shëtitur edhe rapsodë bilingë, në eposin shqiptar fillon stërzgjatja dhe analitizmi, varfërohet sintaksa poetike dhe humbet fryma madhështore e rapsodisë.** (ShS).]

analíz•ë *a f sh a at*

- ♦ Zbërthim (*i lëndës, i fjalisë etj.*) në pjesët përbërëse. **Analizë dhe sintezë** *bio* analysis and synthesis. **Bëj një analizë** zbërthej (*një fjali, lëndë*).

- ♦ Shqyrtim i imtë i një çështjeje. [**përtej interesimit të mirëfilltë për historinë e shqipes së shkruar, ato pak fjalë të Harfit, do të meritonin edhe një hetim e analizë të hollë dialektologjike** (GjSh).]

*

Në analizë të fundit Në fund të fundit.

**

analizë automatike e të dhënave *tek inf* Teknikë në bazë të së cilës një nëngrup fjalish të një dokumenti zgjidhet si përfaqësues i përmbajtjes së përgjithshme të dokumentit.

analizë e gjakut *mjek* Analizë e një sasive gjaku për diagnostikim ose për qëllime terapeutike.

analizë e tregut *ek* Punë kërkimore që nxjerr të dhëna për gjendjen e tregut.

analizë gramatikore *gjuh* Zbërthimi i fjalëve ose i fjalive në pjesët përbërëse për të përcaktuar vlerat e tyre gramatikore, leksikore etj.

analizë optike *tek inf* Njohje optike e shkronjave që u përgjigjen simboleve të koduara.

analizim i m Proces i analizës.

analizohet úa (u) úar *pavet dhe pës e ANALIZ•OJ*. Ka disa mënyra si analizohet çështja.

analiz•ój kal óva úar

♦ Zbërthej në pjesë përbërëse (*një fjali, një lëndë kimike*).

♦ Shqyroj një çështje, duke e zbërthyer dhe vështuar nga të gjitha anët; marr në analizë.

analizúar (i e) mb

♦ (*Lëndë, fjali etj.*) e zbërthyer në pjesët përbërëse.

♦ (*Çështje*) e shqyrtuar me intësi.

analizúem (i) e (e) mb *G > ANALIZUAR (i e)*.

analizúes e mb (*Aftësi*) për të bërë një analizë. [Por kjo ishte një gjë që nuk të jepte aftësi rrëfimi. Shumë-shumë më pajiste me njëfarë aftësie analizuese të cilën e kisha zbuluar brenda vetes veç kohët e fundit. (ED).]

analizúes i m sh ë ët Ai që merret me analiza. *> ANALIST I*.

analizúes•e ja f sh e et f e ANALIZUES I.

analizúesh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) e zbërthyeshme në pjesët përbërëse.

analog e mb

♦ I përngjashëm; që ka analogji me një tjetër.

♦ *tek inf: Kompjuter analog* kompjuter që përdor madhësi fizike të ndryshueshme, si voltazhi, për të përfaqësuar të dhënat.

analogí a f sh - të > Analogji a. [Ket punë e dishmojn edhe analogít' e shumta, qi ligjët e Kanunit te sodshem kan me ligjë të Romës, të Byzantit, të Serbvet. (GjF).]

analogjí a f sh - të

♦ Ngjashmëri e sendeve ose dukurive të ndryshme në tërësi ose në disa tipare.

♦ *fil* Mënyrë arsyetimi, që mbështetet në disa tipare a anë të ngjashme të sendeve ose të dukurive të ndryshme për të nxjerrë përfundime edhe për ngjashmërinë në anë e në tipare të tjera. [Ky epos tashmë nuk është as një rikrijim romantik, për analogji me epet e periudhës antike, siç u përpoqën ta bëjnë intuitivisht shkrimtarët arbëreshë... (ShS).]

analogjik e mb

♦ I mbështetur në analogji.

♦ *tek* Analog.

analogjikisht ndajf Për analogji; në mënyrë analogjike. [Raportet midis tyre mund të shpjegohen analogjikisht me raportet e greqishtes së re me helenishten antike (ShS).]

analúmas e mb Bregalumas; që ndodhet në brigje të një lumi.

analúmas i m sh - it Banor i viseve në brigje të një lumi.

analúmas•e ja f sh e et f e ANALUMAS I.

analýz•ë a f sh a at vjet > ANALIZ•Ë A.

anallók•ë a f G Emër me të cilin dhëndri i drejtohet vjehrës.

anamálas e mb Që banon në rrëzë a në faqe të një mali. [në diasporën e krijuar prej mërgimtarësh krajanë e anamalas në Zarë të Dalmacisë (GjSh).]

anamálas i m sh - it Banor në një rrëzë a faqe mali.

anamálas•e ja f sh e et e ANAMALAS I.

anambájtës e mb (*Qëndrim*) favorizues për dikë; që mban me hatër dikë.

anambájtës i m sh - it Ai që bën favorizme, që mban me hatër dikë.

anambájtës•e ja f sh e et f e ANAMBAJTËS I.

anambájtj•e a f sh e et Favorizim; hatër.

anaménd ndajf > ANAMENDAS.

anaménd i m sh ë ët

♦ Hutaq; njeri i hutuar, që s'e ka mendjen në atë që bën.

♦ Njeri.

anaméndas ndajf Hutimthi; pa e pasur mendjen në atë që bëj. **Vështroj anamendas.**

anaméra ndajf J Veçan; mënjaneë.

anamés A, G

I ndajf Midis; në mes. **I bëj një vijë anames.**

II parafj Midis; në mes; në mes të.

anamésa A, Ç > ANAMES.

anaméso ndajf dhe parafj J > ANAMES.

anám•ë a f A fet Eucharist; communion bread.

anamnéz•ë a f

♦ *mjek* Histori e sëmundjes së një pacienti, ashtu si e mban mend ai.

♦ Aftësi për të kujtuar ngjarje të shkuara.

anamorfik e mb fiz (Thjerrëz) që e shformon dukshëm figurën përgjatë boshtit vertikal.

anamorfiz•ëm mi m sh ma mat

♦ *bio* Evolucion i një lloj organizmi nga një tjetër përmes ndryshimeve graduale.

♦ *geol* Metamorfizëm që shfaqet nën koren e Tokës dhe shoqërohet me shndërrimin e mineraleve të thjeshtë në minerale komplekse.

♦ *fiz* Projektim ose perspektivë e shformuar që shquhet vetëm kur shihet nga një kënd i caktuar ose me mjet të vacantë.

anamorfóz•ë a f sh a at fiz Figurë që duket e shformuar kur nuk shihet nga një kënd i caktuar ose me mjet të veçantë.

ananás i m sh e et

♦ *bot (Ananas comosus)* Bimë frytore e viseve të Amerikës tropikale, me gjethe të gjata gjembake; lidh kokrra të mëdha vezake të mbuluar me luspa dhe me një tufë gjethesh në majë.

♦ Fryt i kësaj bime. **Lëng (kompsoto) ananasi.**

Ananás i m mit afr Perëndi krijuese; hokatar e horr i lezetshëm.

anangá (me) kal va - G

♦ Tallem (bëj shaka) me (*dikë*).

♦ Bezdis; mërzis (*dikë*).

♦ Prushit (*zjarrin*).

anangás¹ kal G > ANANGA (me).

anangás² jokal a ur A Nxitoj; shpejtoj.

anangás³ kal a ur J, Ç

♦ Ngas; gërvisht (*plagën*).

♦ Prushit (*zjarrin*).

anangás•em vetv a (u) ur A, Ç, J Nxitoj; shpejtoj.

anangás•ëm (i) me (e) mb A I nxituar.

anangasí a f sh - të A, Ç, J Ngut.

anangásj•e a¹ f sh e et G

♦ Tallje; shaka.

♦ Bezdisje.

anangásj•e a² f sh e et A Ngutje; shpejtim.

anangást ndajf A Me ngut; për ngut.

anangásun (i e) mb G

♦ I ngacmuar me shaka.

♦ I bezdisur.

anángj i m J, Ç > ANANGJI A.

anangjí a *f* Nevojë, ngushticë.

anankasí a *f sh - të A*

♦ Ngutje; nxitim.

♦ Shtyrje.

anapést i *m sh e et let* Njësi metrike me rroke të paktheksuar, të patheksuar e të theksuar.

anapestík e *mb let I* anapestit; i ndërtuar si anapest.

anápolla *bis*

I *ndajf (I marr)* për keq (*fjalët e diku*).

II *si kallëzues* Gabim.

anapráptas *ndajf*

♦ Së prapthi; duke filluar nga fundi.

♦ (*Eci*) praptas; me kurriz.

anapráptë (i e) *mb I* drejtuar prapa; që kthehet prapa.

anaprémte *ja f sh e et zool A* Gjarpër helmues; nepërkë.

anaptíks i *m gjuh* Shtënie e një zanoreje midis dy bashkëtingëlloreve.

anaptiksór e *mb > ANAPTIKTIK.*

anaptiktík e *mb gjuh* Që përmban një zanore të shtënë midis dy bashkëtingëlloreve.

anár si *kallëzues K:* Bëhet anar zhduket.

anáre *mb K (Dele)* arrakate.

anáre *ja¹ f sh e et K* Dele arrakate.

anáre *ja² f sh e et* Buzë are e papunuar.

anarkí a *f*

♦ Gjendje e krijuar kur mungon pushteti shtetëror i organizuar dhe kur nuk veprojnë ligjet e rregullat për anëtarët e shoqërisë; mohim i shtetit dhe i çfarëdo pushteti politik të organizuar. **Vendi i zhytur në anarki.**

♦ Çrregullim i krijuar nga mungesa e drejtimit, e organizimit dhe e planifikimit; çrregullim i madh; pështjellim.

anarkík e *mb I* anarkisë; karakteristik për anarkinë; i çrregullt; i paorganizuar. **Në mënyrë anarkike.**

anarkíst e *mb* Që ka të bëjë me anarkizmin ose me anarkistët, që udhëhiqet nga idetë e anarkizmit; që është karakteristik për anarkizmin ose për anarkistët.

anarkíst i *m sh ë ët*

♦ Pasues i anarkizmit; pjesëtar i një grupi anarkist.

♦ Kundërshtar i rregullit dhe disiplinës; shpërfillje ose shkelje e ligjeve dhe rregullave shoqërore.

anarkíst *ja f sh e et f e* **ANARKIST I.**

anarkízëm *mi m*

♦ Rrymë politike që kërkon vend pa qeveri a pushtet shtetëror.

♦ Prirje për anarkí.

anarko- *fjalëform.*

anarkofeminíst e *mb I* anarkofeminizmit; që ka të bëjë me lëvizjen anarkofeministe.

anarkofeminíst *ja f sh e et* Pasuese e anarkofeminizmit.

anarkofeminízëm *mi m fil* Pikëpamje dhe lëvizje shoqërore që bashkon anarkizmin me feminizmin në kërkimi të decentralizimit dhe shoqërisë së lirë.

anarkoindividualíst e *mb I* anarkoindividualizmit; që ka të bëjë me anarkoindividualizmin.

anarkoindividualíst i *m sh ë ët* Pasues a ithtar i anarkoindividualizmit.

anarkoindividualíst *ja f sh e et f e* **ANARKOINDIVIDUALIST I.**

anarkoindividualízëm *mi m* Tërësi pikëpamjesh sipas të cilave vullneti i individit qëndron mbi interesat e grupit, mbi traditat dhe mbi sistemet shoqërore.

anarkokapitalíst e mb pol I anarkokapitalizmit; që ka të bëjë me pikëpamjet anarkokapitalist.

anarkokapitalíst i m sh ë ët pol Pasues i anarkokapitalizmit.

anarkokapitalíst•e ja f sh e et pol f e **ANARKOKAPITALIST I.**

anarkokapitalíz•ëm mi m pol Filozofi politike që kërkon shtimin e anarkisë, zhdukjen e shtetit, dhe sovranitet të individit në ekonominë e tregut të lirë.

anarkokolektivíst e mb I anarkokolektivizmit; që ka të bëjë me anarkokolektivizmin.

anarkokolektivíst i m sh ë ët Pasuar a ithtar i anarkokolektivizmit.

anarkokolektivíst•e ja f sh e et f e **ANARKOKOLEKTIVIST I.**

anarkokolektivíz•ëm mi m pol Doktrinë revolucionare që kërkon zhdukjen e shtetit dhe të pronës private mbi mjetet e prodhimit dhe kolektivizimin e tyre.

anarkokomuníst e mb pol I anarkokomunizmit; që ka të bëjë me anarkokomunizmin.

anarkokomuníst m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkokomunizmit.

anarkokomuníst•e ja f sh e et pol f e **ANARKOKOMUNIST I.**

anarkokomuníz•ëm mi m pol Teori anarkiste që kërkon zhdukjen e shtetit, e kapitalizmit, e pagës dhe pronës private, me përjashtim të pronës vetjake, si dhe kolektivizimin e mjeteve të prodhimit, demokraci të drejtpërdrejtë, shpërndarje të të mirave materiale sipas nevojës.

anarkolibéral e mb pol I anarkoliberalizmit; që ka të bëjë me anarkoliberalizmin.

anarkolibéral i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkoliberalizmit.

anarkolibéral•e ja sh e et pol f e **ANARKOLIBERAL I.**

anarkolibéralíz•ëm i m pol Anarcholiberalism.

anarkopacifíst e mb pol I anarkopacifizmit; që ka të bëjë me anarkopacifizmin.

anarkopacifíst i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkopacifizmit.

anarkopacifíst•e ja f sh e et pol f e **ANARKOPACIFIST I.**

anarkopacifiz•ëm mi m pol Rrymë brenda lëvizjes anarkiste që hedh poshtë përdorimin e dhunës në luftën për ndryshime shoqërore.

anarkosemit e mb pol I anarkosemitizmit; që ka të bëjë me antisemitizmin.

anarkosemit i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkosemitizmit.

anarkosemit•e ja f sh e et pol f e **anarkosemitist i.**

anarkosemitíz•ëm mi m pol Lëvizje që lindi si përgjigje ndaj antisemitizmit.

anarkosindikalist e mb Anarchosyndicalistic.

anarkosindikalist i m sh ë ët Anarchosyndicalist.

anarkosindikalist•e ja f sh e et f e **ANARKOSINDIKALIST I.**

anarkosindikaliz•ëm mi m pol Anarchosyndicalism.

anarkosocialíst e mb pol I anarkosocializmit; të ka të bëjë me anarkosocializmin.

anarkosocialíst i m sh ë ët pol Pasues a ithtar i anarkosocializmit.

anarkosocialíst•e ja f sh e et f e **ANARKOSOCIALIST I.**

anarkosocialíz•ëm mi m pol Pikëpamje anarkiste që thekson nevojën për drejtësi shoqërore e kolektive, pa nevojën e organeve të drejtësisë.

anarkoterroríst e mb pol I anarkoterrorizmit; që ka të bëjë me anarkoterrorizmin.

anarkoterroríst i m pol Pasues a ithtar i anarkoterrorizmit.

anarkoterroríst•e ja f sh e et pol f e **ANARKOTERRORIST I.**

anarkoterroríz•ëm mi m pol Doktrinë e përdorimit të dhunës dhe terrorit kundër shtetit.

anartrí a f libr Humbje e aftësisë motorike të organeve të të folurit.

anartrík e mb libr I anartrisë; që ka të bëjë me anartrinë.

ánas ndajf > **ANASH.**

ánas e mb Vendës; origjinar.

ánas i m sh - it Banor vendës; origjinar. **Anasit dhe të ardhurit.**

ana•sjëll kal sólla sjëllë Përmbys (rendin e fjalëve në fjali etj.); vendos në rend të kundërt.

♦ E kthej diçka nga ana tjetër, nga e kundërta; vë në rend të përkundërt; përmbys rendin.

anasjëllas *ndajf* Në mënyrë të anasjëlltë a të përkundërt; duke e marrë nga ana e kundërt ose duke u nisur nga e kundërta.

anasjëll•ë a f sh a at

♦ > **ANASJELLJ•E A.**

♦ *gjuh* Përmbysje e rendit të zakonshëm të fjalëve në fjali për të theksuar kuptimn e një fjale ose për t'i dhënë fjalisë forcë shprehëse.

anasjëllë (i e) mb

♦ Që ka rend ose drejtim të përkundërt me të parin ose me të zakonshmin, që është vënë në rend të përmbysur; i përkundërt. **Rend i anasjëllë.**

♦ *mat* Që ka renditje të përmbysur të madhësive ose që ka drejtim të përkundërt të ndryshimit të madhësive. **Numra të anasjëllë** numra, të cilët po të shumëzohen midis tyre japin 1.

anasjëllës e mb > **ANASJELLË (i e).**

anasjëllj•e a f sh e et Përmbysje e rendit.

anasjëllsh•ëm (i) me (e) mb (*Rend*) që mund të përmbysset.

anasjëlltas *ndajf* > **ANASJELLAS.**

anasjëlltë (i e) mb > **ANASJELLË (i e).**

anasjëlljtësi a f libr Të qenët i anasjëllë.

anasón i m bot (*Pimpinella ansium*) Bimë barishtore me lule të bardha si ombrellë, me fara të ëmbla e të merme; fara vajëse të kësaj bime. > **GLIKANXO JA.**

anastatik e mb *shtyp*: **Shtyp anastatik** proces shtypshkrimi me shkronja të punuara në relief në pllakë zinku.

anastomotik e mb bio, mjek I anastomozës; që ka të bëjë me anastomozën.

anastomóz•ë a m sh a at bio, mjek Lidhje ose bashkim i natyrshëm a kirurgjik i pjesëve ose degëve të strukturave tubore.

anastróf•ë a f gjuh Përmbysje e rendit sintaksor të fjalëve.

anasrofik e mb gjuh (*Rend sintaksor*) i përmbysur.

anastrozól i m farm Bar për mjekimin e kancerit të gjirit pas operimit.

ánash *ndajf* Në anë, në brinjë të diçkaje; anës; nga krahët; jo përmes. **Shikoj anash. Sulmoj anash** sulmoj nga krah (krahët). **Vë anash** vë në brinjë; vë brinjas. **Ktheu kryet anash e** ktheu kokën mënjane.

*

I kaloj anash një çështjeje (problemi) Përpiqem t'i shmangem, ta kapërcej pa i dhënë rëndësi një çështjeje (problemi).

anashkalím i m sh e et libr Shmangie; lënie mënjane; mospërfillje.

anashkal•óhet úa (u) úar

I pavet Lihet mënjane; nuk merret parasysh. [**ashtu të huaj, si hije, anashkaloheshin për të mos u parë kurrë më.** (IK)]

II pës e ANASHKAL•OJ.

anashkal•ój kal óva úar Lë mënjane; nuk marr parasysh.

anashkalúar (i e) mb I lënë mënjane; i pamarrë parasysh.

anashkalúes e mb Që kalon problemet përanësh a përcipatas.

anatáz•ë a f min Gjendje e rrallë e dyoksidit të titanit.

anatém•ë a f sh a at dhe fet Mallkim. **Lëshoj anatema.**

anatemím i m dhe fet Mallkim.

anatem•óhet úa (u) úar dhe fet pavet dhe pës e ANATEM•OJ.

anatem•ój kal óva úar dhe fet Mallkoj; shkishkëroj.

anathém•ë a f sh a at dhe fet Mallkim; shkishërim; anatemë.

amatoksín•ë a f mjek Toksinë bakterore e dobësuar që përdoret për formimin e kundërtruphave dhe rritjen e imunitetit ndaj disa sëmundjeve të shkaktuara nga toksinat.

Anatolí a f gjeog Anadoll.

anatolí e mb gjuh Gjuhët anatolike grup gjuhësh të vdekura, që përbëjnë një degë të familjes së gjuhëve indoeuropiane dhe përfshijnë gjuhën hitite, luviane, lidiane dhe liciane.

anatomí a f

♦ Shkencë që studion ndërtimin dhe formën e organizmave të gjalla, si edhe zhvillimin e tyre; ndërtimi i organizmit të gjallë ose i organeve të tij. **Anatomia e njeriut (e kafshëve, e bimëve). Anatomia e zemrës. Anatomia dhe fiziologjia. Kabineti i anatomisë.**

♦ *fig* Zbërthim i hollësishëm për qëllime studimore; ndërtim i diçkaje, i përcaktuar me metodën e zbërthimit ose analizës. **Anatomia e një kombi.**

anatomík e mb I anatomisë; që ka të bëjë bëjë me anatominë.

anatomikísht ndajf Në pikëpamje anatomike.

anatomíst i m sh ë ët Specialist i anatomisë.

anatomíst•e ja f sh e et f e ANATOMIST I.

anatomiz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* ANATOMIZ•OJ.

anatomiz•ój kal óva úar

♦ I bëj anatominë (*një trupi*); e hap ose e pres (*një trup*) për ta studiuar.

♦ *fig* Analizoj a zbërthej me hollësi.

anatomizím i m

♦ Studim i ndërtimit të një trupi me anë të hapjes ose prerjes.

♦ *fig* Analizë a zbërthim i hollësishëm.

anatomizúar (i e) mb

♦ *mjek* (*Trup*) i hapur ose i prerë për studim.

♦ *fig* I analizuar a zbërthyr me hollësi.

anatomizúem (i) e (e) mb G > ANATOMIZUAR (i e).

anatomyo- fjalëform.

anatomofiziológ u m sh ë ët mjek Specialist i anatomisë dhe fiziologjisë.

anatomofiziológ•e ia f sh e et mjek f e ANATOMOPATOLOG U.

anatomofiziologjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion anatominë dhe fiziologjinë.

anatomofiziologjík e mb mjek I anatomofiziologjisë; që ka të bëjë me anatomofiziologjinë.

anatomopatológ u m sh ë ët mjek Specialist i anatomopatologjisë.

anatomopatológ•e ia f sh e et mjek f e ANATOMOPATOLOG U.

anatomopatologjí a f mjek Degë e mjekësisë që studion indet e sëmura (*të njerëzve dhe kafshëve*).

anatomopatologjík e mb mjek I anatomopatologjisë; që ka të bëjë me anatomopatologjinë.

anatotítán i m sh ë ët paleo Dinosaur dykëmbësh barngrënës i periudhës së Ketakut.

anathém•ë a f sh a at dhe fet Mallkim; anatemë.

anavénd i m sh e et libr Krahinë; anë.

ánaz ndajf > ANASH.

ánazi ndajf > ANASH.

ancák u m sh ë ët ndërt dh ark > ANËCAK U.

ánc•ë a¹ f sh a at G

♦ Faqe anësore e dollapit etj.

♦ Dërrasë e nxjerrë nga prerja anësore e trungut.

ánc•ë a² f bot (*Quercus robur*) G Ah i zakonshëm.

ánc•ë a³ f sh a at G Dru që mbështetet mbi dy urëzat e oxhakut për të mbajtur drutë e tjerë kur ndizet zjarri në vatër.

ancír•ë a f Ndot; neveri; pështirosje; përbuzje.

ancúj•e ja f sh e et ikt (*Engraulis encrasicholus*) Açungë.

Ançil•ë a f mit rom Mburojë legjendare e Marsit, perëndisë së luftës, e cila thuhet se ra nga qielli.

ançín•ë a f sh a at Anë mali a rrëzë kodre, me bimësi të varfër; rrip toke pa vlerë për kullotë, a për t'u mbjellë.

and i m G Andje; oreks. **Me çelë andin** hap oreksin.

andáj lidh bis > PRANDAJ. [andaj fjala e tij duhej çue në vend me çdo kusht! (MC).]

Andaluzí a f gjeog Bashkësi autonome në Spanjën Jugore, në brigjet e Mesdheut dhe Atlantikut.

andaluzián e mb I Andaluzisë; që ka të bëjë me Andaluzinë, me banorët a vendësit e saj.

andaluzián i m sh ë ët Banor a vendës i Andaluzisë.

andaluzián•e ia f sh e et f e **ANDALUZIAN I.**

andaluzisht•e ja f Dialekt andaluzian i spanjishtes.

andaluzít i m min Slikat alumini.

andallaí a f sh - të vjet Ç Shkëmbim i popullsisë midis dy vendeve.

andánte ndajf, mb muz Me kohë deri diku të ngadalshme, zakonsht më ngadalë se në alegreto, por më shpejt se në adaxhio.

andánt•e ja f sh e et muz Drejtim muzikor me kohë deri diku të ngadalshme; pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

ândáq e mb G: I dhënë shumë pas (*punës, kinemasë*). **Andaq filmash** amator filmash.

andaré ja f A Nxitim; ngut; vrull; turr.

andárt e mb hist I andartëve; që ka të bëjë bëjë me andartët (kaçakët grekë).

andárt i m sh ë ët hist Kaçak grek. [Këtu shohëm para syve tanë të kapërdisen si patriotë të mëdhenj ...ata që janë puthur me andartë (FN).]

ândatár e mb G > ANDAQ E.

ândatár i mb Njeri i dhënë pas diçkaje. **Andatar i muzikës** amator i muzikës.

ândatár•e ja f e **ANDATAR I.**

ânde t m gjeog sh Vargmal i Amerikës Jugore që shtrihet për më se 8000 km përgjatë brigjeve të Paqësorit.

ând•e ja f sh e et G Shije; kënaqësi; ëndë.

andéj

I ndajf

♦ (*vendi*) Nga ajo anë; në atë drejtim (të papërcaktuar). **Andej e këndej** nga kjo anë dhe nga ajo anë. **Andej kah** në atë vend. **Andej tutje.** **Andej kah Drishti** në afërsi të Drishtit.

Prej andej nga ajo anë. **Që andej** prej asaj ane. **Shko andej** shko në atë drejtim.

[**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku.** (FN).]

♦ (*kohe*) Afër. **Andej nga marsi.**

♦ *bis* Për atë arsye.

II parafj Përtej; matanë. **Andej lumit.**

*

Dhashë andej, dhashë këtej U përpoqa me të gjitha mënyrat.

andéjm•ë (i) e (e) mb > ANDEJSH•ËM (i) ME (e).

andéj-këndéj ndajf > ANDEJ-KËTEJ.

andéj-këtej ndajf Në vende të ndryshme; poshtë e lart; tutje-tëhu. **I lë gjërat andej-këtej nëpër dhomë. U shpërndanë andej-këtej.**

andéjm•ë (i) e (e) mb I asaj ane; nga ajo anë. > **ANDEJSH•ËM (i) ME (e).**

andéjmi (së) ndajf Prej andej, që nga ajo anë; prej atij vendi. **Së andejmi e së këtejmi** edhe prej andej, edhe prej këtej. **Po vij së andejmi.**

andéjna ndajf bis Andej; nga ajo anë.

andéjnas ndajf bis > ANDEJNA.

andéjnazi ndajf bis > ANDEJNA.

andejpári ndajf Diku në ato anë, diku andej afër. **Kaloj andejpari.**

andéjsh•ëm (i) me (e) mb I asaj ane; i andejmë. **Brigjet e andejshme** brigjet e anës tjetër (të lumit, detit).

andejt•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ANDEJT•OJ.*

andejt•ój kal óva úar libr Përcjell; transmetoj.

andejtím i m libr Përcjellje; transmetim.

andejtúar (i e) mb libr I përcjellë; i transmetuar.

andepsé lidh G Edhe pse.

anderí a f > ANTERI A.

andesé ndaf G Edhe pse.

andezín i m min Mineral silikati.

andezít i m gjeol Shkëmb vullkanik i zakonshëm.

ândë ndajf vjet G

♦ Brenda.

♦ Pranë; anësh.

ánd•ë (me u) vetv ë (u) ë G > ËND•ET.

ánd•ë a G > ËND•Ë A.

ândëndjellës e mb G I këndshëm; që sjell a zgjon kënaqësi.

ândëprúes e mb G Që hap oreksin.

ánd•ër ra f sh a at Arnë e rrobës, këpucës etj.

andërí a f sh - të Anteri.

andërim i m sh e et Arnim; arnesë.

andër•ój kal óva úar Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).

andëruar (i e) mb (*Rrobë*) e arnuar.

ândërr G si ndajf: A jam andërr, a jam zhgjandërr?

ánd•ërr rra f sh a at G > ËND•ËRR.

ândërrím, ândërrimtár, ândërrít•ë (me) etj. G > ËNDËRRIM, ËNDËRRIMTAR, ËNDËRR•OJ etj.

ândërrtár e mb G I pavërtetë; i parë në ëndërr; fantastik.

ândërrvrámë mb poet G I zhgënjyer; që s'i janë plotësuar ëndrrat.

andián e mb gjeog I Andeve; që ka të bëjë me vargmalet e Andeve.

andidhërash ndajf A Larg; në vise të largëta.

andík•ë a f > ANTIK•Ë A.

andikós kal a ur J

♦ Mplak.

♦ Dërrmoj.

♦ Nënshtroj; shtyp.

andikós•em a (u) ur

I *vetv*

♦ Mplakem.

♦ Dërrmohem; ndihem si i dërrmuar.

♦ Jam në gjendje depresioni.

II pës e ANDIKOS.

andikósj•e a f

♦ Mplakje.

♦ Dërrmin; ndjenjë e rëndë pafuqie.

♦ Depresion.

andikósur (i e) mb

♦ I mplakur.

♦ I dërrmuar; pa fuqi.

♦ Në gjendje depresioni.

andiktár i m > **ANTIQUAR I.**

andíl•ë a f Vezullim i diellit.

andín•ë a f *det* Serenë, shulicë (*e velit*); macë; krah direku.

andísha ndajf A Andej; nga ajo anë.

andizét e mb ant ilir I fisit të andizetëve; që ka të bëjë bëjë me andizetët.

andizétë t m ant ilir Fis i vogël në trojet e sotme të Bosnje-Hercegovinës.

ândj•e a f sh e et G Kënaqësi. > **ËND•Ë A.**

Andórr•ë a f gjeog: Principata e Andorrës republikë e vogël në Pirenetë Perëndimore, midis Francës e Spanjës.

Andórra la Vëlla f gjeog Kryeqytet i Principatës së Andorrës.

andorrán e mb I Andorës; që ka të bëjë me Andorën, me banorët a vendësit e saj.

andorrán i m sh ë ët Banor a vendës i Andorës.

andorrán•e ia f sh e et f e ANDORRAN I.

ándra-ándra mb (Rrobë) me arna të shumta, me arna përmbi arna; e arnuar shpesh.

andrallë- fjalëform.

andrall•ë a f sh a at bis

♦ Telash; kokëçarje; gjë shqetësuese. **Fut në andralla dikë.**

♦ Mërzí.

*

Më vjen andrallë

♦ Më merren mendtë.

♦ Më vjen koka vërdallë (*nga hallët*).

andrallë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis (Njeri) me shumë andralla; i mbytur nga andrallat.

andrallë•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhéntë bis Njeri me shumë andralla (i mbytur nga andrallat).

andrallë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e ANDRALLË•MADH MADHI.

andrallëtár i m sh ë ët Njeri me shumë kokëçarje (andralla).

andrallëtar•e ja f sh e et f e ANDRALLËTAR I.

andrallís kal a ur > **ANDRALLOS.**

andrallós kal a ur bis I hap telashe (andralla, kokëçarje) (*dikujt*).

andrallós•em vetv a (u) ur bis

♦ Kam andralla (telashe, kokëçarje).

♦ Shqetësohem; jam në hall (*për dikë a diçka*). **Mos u andrallos për të** mos ki merak për të.

♦ Kam marrje mendsh; më merren mendtë; trullosem; shastisem.

andrallósur (i e) mb bis

♦ I shqetësuar nga telashe (andrallat).

♦ I trullosur; i shastisur.

Ándra-Pradésh i m gjeog Një nga 28 shtetet e Indisë, në anën perëndimore të Gjirit të Bengalit.

andrés•ë a¹ f sh a at Arnë; arnesë (*e rrobës*).

andrés•ë a² f sh a at bis > **ADRES•Ë A.**

andrezárk u m paleo Kafshë e Eocenit, e ngjashme me ujkun.

andrézata ndajf A Befas; papritmas.

ándr•ë f sh a at J Arnë (*e rrobës*).

-andri fjalëform: Poliandri.

andrí a f përmb Vegla të arëtarit (*parmendë, plug, kular, zgjedhë etj.*). .

andrím i m sh e et J Arnim.

ándro- fjalëform Andro-; mashkull; burrë.

androgóg u *m sh ë ët* Mësues për të rritur.

androgóg•e ia f sh e et f e **ANDRAGOG U.**

androgogjí a f Mësimdhënie për të rritur.

androgogjík e mb I androgogjisë; që ka të bëjë me androgogjinë.

androgjén i m sh e et bio Qenie dygjinore; hermafrodit.

androgjeník e mb bio Dygjinor; hermafrodit; me veti nga të dyja gjinitë.

androgjín e mb bio Dygjinor; hermafrodit; me veti të mashkullit e të femrës; që ka organe dygjinore por pamje më fort femërore.

androgjiní a f bio Të qenët dygjinor.

androíd e mb libr tek Me pamje dhe karakteristika njerëzore.

androíd i m sh ë ët

♦ *libr* Automat (robot) që ngjan si njeri.

♦ *tek inf* Android (*për telefona, tablete etj.*).

androliván i m sh ë ët bot Rozmari.

andrológ u m sh ë ët mjek Specialist i sëmundjeve që prekin organet seksuale të meshkujve.

andrológ•e ia f sh e et mjek f e **ANDROLOG U.**

andrologjí a m mjek Degë e mjekësisë që merret me sëmundje e meshkujve, dhe veçanërisht me sëmundjet e organeve seksuale.

andrologjík e mb mjek I andrologjisë; që ka të bëjë m andrologjinë.

Andromák•ë a f mit gr Gruaja e Hektorit.

Androméd•ë a f

♦ *mit gr* Princesshë etiopase; Poseidon e lidhi në një shkëmb që ta hante një përbindësh deti; Perseu e shpëtoi dhe e mori për grua.

♦ *astr* Yjësi e hemisferës veriore qiellore, midis Kasiopit dhe Pegasit, që përmban galaksinë me të njëjtin emër.

androním i m sh e et

♦ Mbiemër i burrit që e merr bashkëshortja.

♦ Emër burri që përvetëson një grua.

andropáuz•ë a f fizio Menopauzë e meshkujve.

androsterón i m fizio Hormon seksual i meshkujve.

andrúar (í e) mb I arnuar; me arna.

ândrr•úe (me) kal dhe jokál óva úe G Shoh (në) ëndërr. > **ANDËRR•UE (me);**

ËNDËRR•OJ.

ândrraménd mb G Hutimthi; si në ëndërr.

ândrraménd ndajf G Si në ëndërr; në gjendje ëndërrimtare.

ândrras ndajf Si në ëndërr.

ândrrashúmë mb G > ËNDRRASHUMË.

ândrraménd mb G Hutimthi; si në ëndërr.

ândrras ndajf G Si në ëndërr.

ândrratár e mb G Ëndërrimtar; që ëndërron ose ka vizione.

ândrratár i m sh ë ët G

♦ Ëndërrimtar.

♦ Vizionar.

ândrratár•e ja sh e et G f e **ANDRRATAR I.**

ândrraz ndajf G Si në ëndërr; pabesueshëm.

ândrrím i m sh e et G > ËNDËRRIM I. [Katundet e shtrime/ në mes të natës prehen n'luginë me andrrime. (MC).]

ândrrimtar e mb G Ëndërrues; që ëndërron. > **ËNDËRRIMTAR E.** [në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]

ândrrimtar i m sh ë ët G Njeri ëndërrues, që ëndërron.

ândrrimtar•e ja f sh e et G f e **ANDRRIMTAR I.**

ândrr•ue (me) óva úe kal dhe jokall G > **ANDËRR•UE** (me).

ândrrúeshëm ndajf G Si duke ëndërruar; si nëpër ëndërr.

ândshëm ndajf G Me ëndje. [**Ká gjâna që njëna i thotë mâ ândshëm, tjetra mâ fuqishëm.** (APp).]

ândsh•ëm (i) me (e) mb G I këndshëm; i shijshëm; i pëlqyeshëm.

andúr•em vetv A Mbaj mend; më kujtohet.

andýshtje ndajf Por; nga ana tjetër; megjithatë.

ané ja f sh - të J

♦ Nënë.

♦ Gjyshe.

án•e ja f sh e et vjet Apartament.

anëj¹ ndajf krahin G Pastaj.

anëj² ndajf krahin G Në atë anë; nga ajo anë. > **ANDEJ.**

anekând ndajf dhe parafj G Anekënd; kudo. [**E njimend janë shpërngulë me shumicë e shpërndá ânekand deri në fund të Shqipënis... (ZV).**]

anekdot•ë a f sh a at Tregim i shkurtër për një ngjarje tërheqëse a për të qeshur, të vërtetë a të trilluar.

anekdotík e mb

♦ (Tregim) si anekdotë; që ka të bëjë me anekdotën.

♦ Që i ngjan një anekdote, që është për të qeshur; që është jo i zakonshëm në jetë, që nuk është për t'u besuar shumë. **Rast anekdotik.**

anekënd

I ndajf Në të gjitha anët, në çdo skaj, gjithandej, anembanë.

II parafj (me emër në rrjedhore) Në të gjitha anët e... **Anekënd qytetit.**

anéks e mb I shtuar si aneks; që shërben si pjesë plotësuese e diçkaje.

anéks i m sh e et

♦ Pjesë ndërtuese ose godinë, që i shtohet ndërtesës kryesore; shtojcë një dhome. **Kuzhinë me aneks. Dollapët e aneksit.**

♦ Shtojcë e një dokumenti kryesor. **I shtoj një aneks kontratës.**

♦ fig Skutë; cep. [**hijet e trupave tanë u tjetërsuan anekseve/ të dashurisë, urrejtjes (GjM).**]

aneksát•ë a f zyr Shtojcë. > **ANEKS I.**

aneksím i m sh e et Bashkim me dhunë i një vendi a krahine të pushtuar me një vend tjetër.

Aneksimi i Austrisë nga Gjermania.

aneksioníst e mb Aneksues; që anekson (një vend a krahinë).

aneksioníst i m Vend që anekson (një vend a krahinë).

aneksioníz•ëm mi m libr Politikë e aneksimit të një vendi a krahine.

aneks•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **ANEKS•OJ.**

aneks•ój kal óva úar vetv

♦ Bashkoj me dhunë një vend a krahinë të pushtuar me një vend tjetër.

♦ I bëj një shtojcë (një dokumenti).

aneksúar (i) e mb

♦ (Vend a krahinë) e bashkuar me dhunë me një vend tjetër.

♦ (Shtojcë) që i ngjitet një dokumenti.

aneksúem (i) e (e) mb G > **ANEKSUAR** (i) e).

anek•úhem vetv óva (u) úar

♦ Mbaj zi.

♦ Shpreh ngushëllimet për vdekjen e dikujt.

anelíde *t f sh zool (Annelida)* Krimba e shushunja.

anelín•ë *a f* > **ANILIN•Ë** A.

aném *i m sh e et* Çikrik i tjerreses.

*

Më vete kryet si anem Më vjen mendja përqark.

anemánë *ndaif G* > **anembanë**.

anematánë

I *ndaif* Tejpërtej. **E shpoj tejpërtej.**

II *paraif* Tejpërtej (*diçkaje*). **Doli tejpërtej murit.**

anembánë

I *ndaif* Nga të gjitha anët; në çdo vend. > **ANEKËND.**

II *paraif* Nga të gjitha anët e. **Anembanë vendit.** [Një valë zemërimi murmuriti

anembanë të turmës, po s'doli ndonjë zë kundërshtimi (FK).]

anemí *a f sh - të*

♦ *mjek* Mungesë patologjike në përbërjen e gjakut që bart oksigjen. > **PAGJAKËSI** A.

♦ *fig* Dobësi; mungesë gjallërie; pafuqi.

anemík *e mb*

♦ *mjek (Njeri)* që vuan nga anemia; me anemi.

♦ *fig* I dobët; i pafuqishëm; i zbehtë; pa gjallëri. **Lojë anemike.**

anemo- *fjalëform* Anemo-; erë-.

anemográf *i m sh ë ët* Erëmatës; pajisje për matjen e shpejtësisë së erës.

anemográfi *a f tek* Erëmatje; matje e shpejtësisë së erës.

anemográfik *e mb tek* I erëmatjes; (*pajisje*) për matjen e shpejtësisë së erës.

anemográm *i m sh a at* Paraqitje grafike e të dhënave për shpejtësinë e erës.

anemomét•ër *ri m sh ra rat tek* Apart për matjen e shpejtësisë së erës.

anemometrí *a m tek* Matje e forcës së erës.

anemometrík *e mb tek (Aparat)* për matjen e shpejtësisë së erës.

anemón•ë *a m sh a at bot (Anemone)* Gjini bimësh të egra me lule shumëngjyrëshe, që rriten në vise me klimë të butë.

anemonë e detit *inv* Polip që ngjan si lule, me gojë me unaza dhe qime kapëse.

anemoskóp *i m tek* Pajisje që tregon drejtimin e erës.

anemoskopík *e mb tek* I anemoskopit; që ka të bëjë me anemoskopin.

anepëránë *ndaif* Nga të gjitha anët.

anepërmatánë *ndaif* Tejmatanë.

anepërqárk *ndaif* Rreth e rrotull, anës e anës një vendi.

aneqárk *ndaif* Anepërqark.

aneroíde *e mb fiz* Që nuk përdor lëng; pa ujë. **Barometër aneroid** *meteo* Barometër pa ujë, që mat shtypjen atmosferike me anë të veprimit të ajrit në kapakun elastik të një kutie vakuumi.

anés•ë *a* >

♦ **ANIM** I.

♦ Hatër. > **ANËSI** A.

anastetík *e mb mjek (Lëndë)*

anestetík *u m sh ë ët mjek* Lëndë për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes. **Anestetik lokal (i përgjithshëm).**

anestetík•ë *a f mjek* Anesteziologji.

anestetiz•óhem óva (u) úar *vetv dhe pës e* **ANESTETIZ•OJ.**

anestetiz•ój *kal óva úar mjek* I jap (*pacientit*) lëndë për humbjen e ndjeshmërisë ndaj dhembjes para operacionit (ndërhyrjes).

anestetizúar (i e) *mb mjek (Pacient)* nën efektin e anestezisë.

anastetizúem (i) e (e) mb G > ANASTETIZUAR (i e).

anestezí a f sh - të

♦ Humbje e plotë ose e pjesshme e ndjeshmërisë së gjithë trupit a të një organi, e shkaktuar nga sëmundje të sistemit nervor; pandjeshmëri e plotë ose e pjesshme.

♦ Zhdukje e ndjeshmërisë së organizmit gjatë një operimi, sidomos e ndjeshmërisë ndaj dhembjes, që arrihet duke përdorur lëndë e mjete të posaçme, të cila veprojnë mbi sistemin nervor. **Anestezia e përgjithshme (lokale). Operacion me anestezia.**

anesteziológ u m sh ë ët Mjek që mbikëqyr dhënien e anestetikut për pacientin para operimit.

anesteziológ•e ia f sh e et f e ANASTEZIOLOG U.

anestezilogji a f mjek Degë e mjekësisë që studion përdorimin e anestetikëve.

anestezist i m sh ë ët mjek Specialist i përdorimit të anestetikëve.

anestezist•e ja f sh e et f e ANESTEZIST I.

aneurín•ë a f farm Vitaminë B që parandalon sëmundjen beriberi, ndihmon oreksin dhe rritjen.

aneuríz•ëm mi m mjek Sëmundje e enëve të gjakut në zemër, që shfaqet me zgjerim të arterit për shkak të dobësisë së pareteve.

ánez a f sh a at bot A Anason; glikanxo.

anë- fjalëform.

án•ë a¹ f sh ë ët

♦ Pjesë e një sendi a vendi, që gjendet më larg nga mesi i tij; skaj, buzë, pjesë ku mbaron një send a vend; pjesë e majtë a e djathtë e një sendi ose e një vendi. > **KRAH U. Ana e djathtë (e majtë). I marr anët kundërshtarit** i dal nga krahët kundërshtarit. **Nxjerr në anë** vë veçan (mënjatë). **Më një anë** mënjatë; veçan.

♦ Hapësirë a truall në një krah ose afër skajeve jashtë kufijve të një sendi a vendi; hapësirë a vend në një drejtim të caktuar, si edhe vetë ky drejtim. **Në këtë anë të shtëpisë (të fshatit.. .).** **Nga ana e malit. Katër anët e horizontit** veriu, jugu, lindja, perëndimi. **Më atë anë** matanë. **Anë e më anë** anëmbanë. **Në të katër anët** kudo, në çdo vend. **Nga të katër anët** nga çdo vend, nga të gjitha drejtimet; në të gjitha vendet ose drejtimet. **Anë e kënd (e skaj, e cekë)** anekënd.

♦ Pjesë në fund të një territori; breg; buzë. [**Haj! bilbil, se Vëndi jonë ka liqere-e anë detesh, (LP).**]

♦ Faqe e një trupi, njëra nga sipërfaqet kufizuese të një sendi. **Ana e mbarë (e prapme, e pasme). Ana e sipërme (e poshtme).** **Anë mali. Ana e padukshme e Hënës.** **Anë më (për) anë** tejprtej, tejendatë.

♦ Krahinë, vend. **Në (nga) anët tona. Në ato anë. Banorët e atyre anëve. Është nga ana jonë.**

♦ Skaji më i largët i një vendi, i një hapësire; fund a mbarim i diçkaje. **Në anë të dheut (të botës). S'ka anë. Pa anë e pa fund. Nuk i gjendet ana. Në anë të anës shumë larg. Nga ana e anës** nga vise shumë të largëta.

♦ Palë, njeri a grup njerëzish, që i kundërvihen një pale ose një njeriu a grupi tjetër. **Anët kundërshtarë. Ana paditëse. Ana e djalit (e vajzës). Në anën e popullit. Marr anën e dikujt** radhitem përkrah një tjetri në mendime e veprime, bëhem me dikë.

♦ Anësi, pajë. **I mban anën dikujt** mbështet dikë; mbaj me hatër dikë. **Mban anë. Kam anë** më mbajnë pajë, më përkrahin.

♦ Pjesë përbërëse e diçkaje, element i një çështjeje, veprë etj.; tipar, veçori që karakterizon diçka. **Anët e mira (të dobëta, të errëta). Ana praktike (formale, teorike). Ana politike (objektive). Ana tjetër e çështjes.**

♦ Pikëpamje; kënd vështrimi. **Nga ana e jashtme (e brendshme). Nga ana parimore (teknike). Nga ana sasiore. Nga çdo anë.**

♦ Gjysmë e barrës së kafshës së ngarkuar, njëri krah i barrës së kafshës. **Ana e mushkës. I ngre (i mbaj) anën. E ha ana** i rëndon me shumë njëra gjysmë e barrës, i varet barra nga njëra anë.

*

Dal (e nxjerr) në anë Shpëtoj nga një e keqe, kapërcej një vështirësi.

E kaloj për anash Vetëm sa e përmend, nuk e trajtoj gjerë a nuk e zbërthej thellë.

Ia gjej anën Njej mjetin, mënyrën për të zgjidhur diçka ose për të mbaruar një punë; gjej rastin për t'i kërkuar diçka dikujt ose për t'i bërë diçka.

Marr anë Çlodhem pak, rri pak mënjane për të marrë frymë; *vjet* marr pjesë.

Me anë të diçkaje (me anën e diçkaje) Me një mjet (mënyrë a rrugë); me ndihmën e...; me.

Me anën e dikujt Me ndihmën e dikujt, nëpërmjet dikujt.

Më heq ana më dikë a më diçka Prirem, anoj nga dikush a diçka.

Më merr ana Anohem padashur, përkulem anash gati për t'u rrëzuar; bie nga shëndeti, plakem, rrëgjohem.

Nga ana e burrit (e gruas, e vëllait, e babait...) Në vijën e lidhjes familjare me burrin (gruan, vëllanë, babanë...).

Nga ana e dikujt Lidhur me njeriun që bën a që thotë diçka, për dikë.

Nga njëra (një) anë... nga ana (më anë) tjetër *si fjalë e ndërmjetme* përdoret kur kundërvihen dy fakte, dy rrethana, dy kënde vështirimi, dy rrugë zgjidhjeje etj.

Nuk ka anë e udhë Nuk gjen dot arsye për ta shpjeguar, nuk përligjet; nuk ka kuptim, nuk ta rrok mendja.

S'i gjendet ana Nuk ke ku e kap, është bërë copë-copë (*për rrobat etj.*).

S'ia di anën diçkaje Nuk e di ku e ka burimin, shkakun diçka.

S'ia gjej dot anën diçkaje Nuk di nga ta nis një punë, s'ia gjej dot fillin; nuk ia dal dot mbanë, nuk e kryej dot një punë.

S'pyes (s'dëgjoj, s'dua t'ia di) nga ajo anë Nuk i trembem një gjëje, nuk çaj kokën për diçka.

**

anë deti Ç Skelë.

anë e borës Veri.

anë e detit Perëndim.

anë e diellit Lindje.

anë e keqe *bis* Djall.

anë e mesditës > **ANË E SHIUT.**

anë e shiut Jug.

án•ë a² f sh ë ët teks Fill mëndafshi a pambuku, që përdoret në endje për pjesët anësore të pëlhurave që të mos i dalin fijet, si dhe për vijat e zbukurimeve.

án•ë a³ f sh a at G

♦ *krahin* Enë e madhe prej druri si fuçia, buljera, bucela etj.

♦ *K* Enë kuzhine.

anëcák e¹ mb Anësor.

anëcák e² mb I anshëm; që mban anë; që mban me hatër.

anëcák u m sh ë ët

♦ *ndërt* Gur i lënë pak jashtë murit që shërben për të vënë a për të varur diçka në të.

♦ *ark* E dalë në mur, ku mbështetet ndonjë pjesë e ndërtesës ose ku vendoset një zbulurim.

anëdét i m sh e et Breg i detit; bregdet.

anëdétas e mb (*Banor*) i bregdetit.

anëdétas i m sh ë ët Banor i bregdetit.

anëdétas•e ja f sh e et f e ANËDETAS I.

anëdétës e mb > ANËDETAS E.

anëdétës i m sh ë ët > ANËDETËS I.

anëdétës•e ja f sh e et f e ANËDETËS I.

anëdétj•e ja f sh e et > ANËDET I.

ánëj•e ja f sh e et Copë për mbulimin e divaneve (kolltukëve).

anëkalës•ë a f sh a at Anëkalim; kalim anësor.

anëkalím i f sh e et > ANËKALES•Ë A.

anëliqén i m Breg i (buzë e) liqenit.

anëliqénas e mb I bregut të liqenit.

anëliqénas i m sh - it Banor i viseve në brigjet e liqenit.

anëliqénas•e ja f sh e et f e ANËLIQENAS I.

anëlúm i m > ANËLUM•Ë I.

anëlúmas e mb I bregut të lumit.

anëlúmas i m kryes sh Banorë të viseve në brigjet e lumit.

anëlúmas•e ja f e ANËLUMAS I.

anëlúm•ë i m

♦ Breg gjatë rrjedhës së lumit.

♦ Rrugë a shteg buzë lumit.

anëmál i m sh e et Faqe (shpat) mali.

anëmálas i m sh ë ët > Anamalas.

anëmálas•e ja f sh e et f e ANËMALAS I.

anëmárrj•e ja f sh e et usht Krahëmarrje. **Lëvizje taktike për t'i marrë anët (anën)** (armikut, kundërshtarit).

anëmbájtës e mb

♦ (Njeri) që i mban anën dikujt, që e mbështet a përkrah dikë.

♦ Që mban me hatër.

anëmbájtës i m sh - it

♦ Përkrahës; mbështetës.

♦ Pajambajtës.

anëmbájtës•e ja f sh e et f e ANËMBAJTËS I.

anëmbána t f sh Mjete ndihmëse.

anëmbánë ndajf Anembanë.

anëmbështétës e mb libr Përkrahës. > **ANËMBAJTËS E.**

anëmbështétës i m sh - it libr Përkrahës; ai që përmkrah a mbështet dikë.

anëmbështétës•e ja f sh e et librf e ANËMBËSHTETËS I.

anëmbýthj•e ja f sh e et Parpanicë; thelë e bythës.

anëngránë mb G > ANËNGRËNË.

anëngrénë mb (Rrobë) e grisur në qenare.

anëpëlhúr•ë a f sh a at det Vel.

anëpëránë ndajf Në të gjitha anët; anembanë.

anëpërshtát ndajf G Tejpërtej; brienbri.

anëpértéj ndajf G > ANËPËRANË.

án•ër ra f sh ra rat Arnë.

anër•óhem vetv óva (u) úar Arnoj rrobat e mia; arnohem vetë.

anër•ój kal óva úar Arnoj.

anërój•ë a f sh a at usht Rojë e krahëve (të një grupi).

anëróar (i e) mb I arnuar.

anërrúg•ë a f sh ë ët Trotuar; këmbësore.

ánës

I ndajf

♦ Në anë; në krah; anash; jo përmes. **Anës e anës.**

♦ *fig* Rrotull; tërthorazi; jo troç. **I bie anës e anës** e sjell fjalën rrotull e rrotull; nuk flas troç.

II parafr Në anë të. **Anës detit** buzë detit. [**anës detit i palarë/ anës dritës i paparë** (FN)].

*

Vjen anës për shi Po afrohet shiu; po sillet rrotull shiu.

ánës i m sh - it ndërt K Binar tërthor.

ánës•e ja f sh e et

♦ Dërrasë anësore e shtratit të karrocës a qerres.

♦ > **ANI•E A.**

anësi a¹ f sh - të Përkrahje e padrejtë, me paragjykim. **Gjykim pa anësi** gjykim i paanshëm.

[**në gjuhën e emërtimeve të popullit, i cili nuk ka ditur dhe as ka pasur ndonjë arsye të ketë dijeni për këtë "debat të lartë" të shkencëtarëve, intuitivisht gjenden gjurmë të një një anësie evidente, që lidhet me të vetëkuptuarit e eposit.** (ShS).]

anësi a² f kryes sh - të anat Gjymtyrë të trupit të njeriut; këmbët dhe krahët; secili nga çiftet e zgjatimeve (*flatrat e shpendëve etj.*) në trupin e kafshëve që shërbejnë për të ndihmuar lëvizjen dhe për të kapur, e ndonjëherë shërbejnë edhe si organe shqisore apo gjinore.

**

anësitë e sipërme Krahët.

anësitë e poshtme Këmbët.

anësim i m sh e et > ANIM I.

anësisht¹ ndajf Tërthor; anës e anës; në mënyrë të zhdrejtë.

anësisht² ndajf Me hatër; me anësi.

anës•óhem vetv óva (u) úar

♦ Mbaj anën e një pale.

♦ > **AN•OHEM.**

♦ *veta III (Barka)* anohet; vaiset.

anës•ój kal óva úar

♦ > **AN•OJ.**

♦ Barazoj (*ngarkesën, barrën*) në të dy krahët.

anësór e mb

♦ Që ndodhet në anë a në krah të diçkaje. **Vijë anësore. Rrugë anësore. Gjyqtar anësor sport.**

♦ *gjuh (Bashkëtingëllore)* që shqiptohet duke kaluar rryma e ajrit anës gjuhës kur kjo puqet me dhëmbët ose me qiellzën e fortë.

♦ *fig (Çështje)* e dorës së dytë. **Ndryshime anësore** ndryshime që nuk prekin thelbin (*e problemit*).

anësór i¹ m sh ë ët sport

♦ Gjyqtar ndihmës në vijat anësore në futboll. **Anësori dha pozicion jashtë loje.**

♦ Lojtar i anës së majtë a të djathtë.

anësór i² m sh ë ët

♦ Secili prej drurëve të trashë të lëmuar nga faqja e brendshme, që mbërthehen në të dy anët e lugut për lëshimin e trupave të prerë në pyje malore.

♦ Brinjë prej druri që bashkon pjesën e përparme të samarit me të pasmen.

anësór•e ja¹ f sh e et

♦ Pjesë e plugut që kthen plisin mënjane. > **VESHËZ A.**

♦ Thurimë në të dyja anët e shtratit të qerres.

anësór•e ja² f e et

♦ Rrugëz anës murit të ndërtesës pak me e ngritur se rruga a oborri.

♦ *dhe sport* Vijë kufizuese përgjatë fushës.

anësúar (i e) m

♦ Që mban anë; anëmbajtës.

♦ (*Barrë, ngarkesë*) e barazuar në të dy krahët e samarit.

anës•úe (me) kal óva úe G > ANËS•OJ.

anësúe (me u) óva (u) úe vetv G

♦ Bëhem me dikë; i mbaj anë dikujt; mbaj me hatër dikë. > **ANËS•OHEM.**

♦ Mbështetem mënjanë.

anësúj•ë a f sh a at vjet Ishull.

anësújës e mb Ishullor.

anësújës i m sh - it vjet Ishullar; banor i një ishulli.

anësújës•e a f sh e et f e ANËSÚJËS I.

ánësh ndajf krahin > **ANASH.**

anëshkím i m krahin G Lënie mënjanë (*e një çështjeje*).

anëshk•óhet G pavet dhe pës e **ANËSHK•OJ.** > **ANËSHK•UE (me u).**

anëshk•ój kal G > ANËSHK•UE (me).

anëshkrím i m sh e et zyr Shënim në anë të faqes (së shkresës, dokumentit).

anëshkrimísht ndajf zyr Në anë të faqes (së shkresës, dokumentit).

anëshkrúa•j kal jta r zyr

♦ Shënoj ose bëj një shënim në anë të (*shkresës, dokumentit*).

anëshkrúar (i e) mb gjeom (*Kënd*) i ndërtuar në anë të një brinje; (*brinjë*) e mbështetur në anë të një këndi.

anëshkrú•het a (u) ar pës e ANËSHKR•UAJ.

anëshk•úe (me) kal óva úe G Lë mënjanë (*një çështje*).

anëshk•úe (me u) úe (u) úe G pavet dhe pës e **ANËSHK•UE (me).**

anështresím i m sh e et libr Shtresim i përanshëm. [U bë e qartë se ... ç'probleme janë të karakterit të mirëfilltë shkencor dhe ç'probleme të tjera janë mbishtresuar ose anështresuar (adstatuar) për interesa jashtë-folklorike (ShS).]

anëtar i m sh ë ët Ai që bën pjesë në një parti, organizatë, shoqatë ose në një bashkësi tjetër; ai që bën pjesë në një komision a në një grup të caktuar për një punë; njeri i zgjedhur a i caktuar në një organ, forum etj. **Anëtar i qeverisë. Anëtar i përhershëm. Anëtar nderi.**

anëtar•e ja f sh e et f e ANËTAR I.

anëtarësi a f përmb Të qenët anëtar a pjesëmarrës në një parti, organizatë, shoqatë etj.

anëtarësim i m sh e et Pranim si anëtar (*në një shoqatë, organizatë etj.*).

anëtarës•óhem vetv óva (u) úar Bëhem anëtar ose pranohej si anëtar i (*një shoqate, organizate etj.*).

anëtarës•ój kal óva úar Pranoj (*dikë*) si anëtar (*në një shoqatë, organizatë etj.*).

anëtarësúar (i e) mb I pranuar si anëtar (*një shoqate, organizate etj.*).

anëtarësúar a (e) f sh a at (të) f e ANËTARËSUAR I (i).

anëtarësúar i (i) m sh - it (të) Njeri i pranuar si anëtar (*i një shoqate, organizate etj.*). **Të anëtarësuarit e rinj.**

anëthúr kal a ur Rrethor me gardh (*arën etj.*).

anëthúr•et - (u) úr pavet dhe pës e **ANËTHUR.**

anëthúr•ëm (i) me (e) mb G > ANËTHURUR (i e).

anëthúrj•e a f Rrethim me gardh (*i arës etj.*).

anëthúrur (i e) mb (*Arë etj.*) e rrethuar me gardh nga të gjitha anët.

ánëz•ë a f sh a at ent G Grerëz.

âng u¹ m G > ANKTH I.

âng u² m G Uth; djegësirë e stomakut.

angarí si ndajf

♦ Me detyrim e pa pagesë. **Punoj angari.**

♦ *fig* Pa dëshirë e shkel e shko.

angarí a f sh - të

♦ *hist* Punë e detyrueshme pa shpërblim e bujkut për pronarin ose për shtetin. [**i bâjmë Mbretit hysmet,/ kush ushtri, kush angari** (GjF).]

♦ *fig* Barrë; punë që bëhet pa dëshirë; punë e padobishme.

angar•ój kal dhe jokal G > ANGAR•UE (me).

angar•úe (me) kal dhe jokal óva úe G Kërcej; hidhem.

angarrít jokal i ur veta III (Gomari) Pëllet.

angás jokal G > ANGAS•Ë (me).

angás•ë (me) jokal a ë G Nxitoj; shpejtoj.

angásj•e a f G Nxitim; shpejtim.

angásun (i e) mb G I nxituar; i ngutur.

angazhím i m sh e et

♦ Përfshirje në një punë a veprimtari. [**Kjo e bën të rëndësishëm angazhimin e shkencës në dobi të së vërtetës** (ShS).]

♦ Zotim se do të bëj diçka. **Marr angazhim** zotohem.

♦ Ngarkim me një detyrë.

♦ *usht* Hedhje e trupave në aksion a luftim.

♦ Zënie a marrje me qira e një mjeti, dhome, salle etj.

angazh•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Përfshihem në një punë a veprimtari, i hyj një pune dhe merrem me të.

♦ Zotohem të bëj diçka.

♦ *usht (Trupat)* përfshihen në luftim.

II pës e ANGAZH•OJ.

III pavet: Salla angazhohet kundrejt pagesës.

angazh•ój kal óva úar

♦ Zë a marr me qira një mjet, dhome, sallë etj. **Angazhoj sallën për festë.**

♦ *usht* Hedh në betejë (*trupat*).

♦ *libr* E fut (*dikë*) në një punë a veprimtari; e zë (*dikë*) me një punë; ia ngarkoj (*dikujt*) një detyrë.

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor) (Një marrëveshje etj.)* Më detyron të bëj diçka.

angazhúar (i e) mb

♦ I zënë. **Sallë e angazhuar.**

♦ *pol: Vende të angazhuara e të paangazhuara* vende që aderojnë ose nuk aderojnë në një marrëveshje.

angazhúem (i) e (e) mb G > ANGAZHUAR (i e).

âng•e ja f G Ijë; anë e djathtë ose e majtë e mesit të trupit të njeriut.

ângël ndajf G I ngrirë së ftohti.

angëllësh ndajf Keq; shtrembër. **M'i mori angëllësh fjalët** më keqkuptoi.

angëllësht ndajf > ANGËLLËSHT.

áng•ër ra f sh ra rat > ANG•ËRR RRA.

angërdúf i m sh ë ët krahin

♦ Gjel deti.

♦ *fig* Ngrehaluc.

angërdúf•e ja f sh e et orn Rikë; pulë deti.

angërdúf•em vetv a (u) ur

♦ *veta III (Gjeli i detit)* fryn pendët.

♦ *fig* Ngrefosem; kapardisem; krekosem.

angërdúfje a f sh e et Ngrefosje; fryrje; krekosje.

áng•ërr rra f sh rra rrat

♦ *Cipë (që mbulon një organ).*

♦ *sh* Zorrë; të përbrendshme. **Angrrat e dheut** thellësitë e dheut.

♦ Gufoskë.

ángësht ndajf krahin

♦ Ngushtë; shtrënguar. **Më rri (më vjen) angësht** më shtrëngon (*rroba në trup*); më vret (*këpuca*).

♦ Në hall; në shtrëngicë; në gjendje të vështirë.

♦ *fig* Keq; me ligësi; me keqdashje. **Flas angësht për dikë.**

ángësht (i e) mb krahin

♦ I ngushtë; që bie ngushtë (në trup). **Këpuçë të angështa.**

♦ *fig (Njeri)* dorështrënguar.

♦ *fig (Njeri)* Fjalëpakë; i kursyer në fjalë.

angështí a f

♦ *krahin* Shtrëngim nga ngushtësia (*e rrobave etj.*).

♦ Zagushí; ufëm; mot që të zë frymën.

♦ Gjendje shpirtërore e nderë, shtrëngim i brendshëm, ankth.

angështím i m sh e et

♦ Ngushtim; shtrëngim nga ngushtësia.

♦ *fig* Ndjenjë angështie; ankth; gjendje e një lloj shtrëngimi të brendshëm; ndrydhje.

angësht•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *krahin (Rroba)* më bie e ngushtë; më shtrëngon.

♦ *fig* Kam një ndjenjë angështie (shtrëngimi, ndrydhjeje).

II pës e ANGËSHT•OJ.

angësht•ój kal óva úar

♦ Ngushtoj; e vë në vend të ngushtë dikë.

♦ *fig* I shkaktoj ankth (*dikujt*).

angështór i m tek Valvul (kllapë) që rregullon sasinë e hyrjes së karburantit në motor.

angështúar (i e) mb

♦ I ngushtuar; i vënë në vend të ngushtë.

♦ *fig (Gjendje)* ankthi.

angështúem (i) e (e) mb G > ANGËSHTUAR (i e).

angështúes e mb

♦ Që shkakton ngushtim.

♦ *fig* Që shkakton ankth.

ángët (i e) mb G Memec.

angím i m A Ankth.

ânglat f sh mospërf G Përdoret pas pyetjes â për të qortuar pyetësin.

anglész e mb

♦ I Anglisë; që ka të bëjë me Anglinë, me banorë a vendësit e saj. **Gjuha angleze.**

[**Kalorësi anglez John of Newport, i cili shërbente si vullnetar n'ushtërinë e**

Skënderbeut, shkruante pas vdekjes së Huniadit: (AE).]

♦ *zharg (Tip)* i qetë; gjakftohët.

*

çelës anglez tek Çelës me burmë që rregullon hapjen për të punuar me bulona të madhësive të ndryshme.

anglész i m sh ë ët Banor a vendës i Anglisë.

anglész•e ja f sh e et f e **ANGLEZ I.**

anglezëri a f keq Qëndrim a veprim i llogaritur e gjakftohtë.

ángl•ë t m sh hist Popull gjermanik që u dynd në Angli në shek. V të erës së re, u përzie me saksonë e jutë, dhe së bashku krijuan anglo-saksonët.

Anglí a f gjeog Vend europian që zë pjesën më të madhe të Britanisë së Madhe, i rrethuar nga tri anë me det.

anglicíst i m sh ë ët libr Studiues i gjuhës dhe letërsisë angleze.

anglicíst•e ja libr f e **ANGLIST I.**

anglicístík•ë a f libr Studim i gjuhës dhe letërsisë angleze.

anglicíz•ëm i m sh a at

♦ Zakon tipik për anglezët.

♦ *gjuh* Shprehje e anglishtes britanike në dallim nga anglishten amerikane.

anglicizím i m gjuh Kthim në anglicizëm.

angliciz•óhem úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **ANGLICIZ•OJ.**

angliciz•ój kal óva úar

♦ Kthej në anglicizëm.

♦ Mbush me anglicizma.

anglicizúar (i e) mb I kthyer në anglicizëm.

anglikán e mb: Kisha Anglikane kisha e Anglisë dhe e disa vendeve të tjera që kanë të njëjtin besim; degë angleze e Kishës Perëndimore, që bashkon traditën katolike me atë protestane, nuk njeh autoritetin papnor dhe ka monarkun si titullar të saj.

anglikán i m sh ë ët kryes sh fet Pasues i Kishës Anglikane.

anglikán•e ia sh e et fet f e **ANGLIKAN I.**

anglikaníz•ëm i m fet Besim, praktikë dhe doktrinë e Kishës Anglikane.

anglisht ndajf Në gjuhën angleze. **Flas anglisht.**

anglísht•e ja f

♦ Gjuhë indoeuropiane e degës së gjuhëve gjermanike perëndimore; gjuhë zyrtare e Britanisë së Madhe, Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe shumicës së vendeve të komënuellthit.

♦ Lëndë mësimore për këtë gjuhë; tekst mësimor i kësaj lënde.

♦ *bis* Mësues i kësaj lënde.

anglishtfólës e mb I aftë të komunikojë në anglisht.

anglishtfólës i m Njeri që e flet anglishten.

anglishtfólës•e ja f e **ANGLISHTFOLËS I.**

ánglo- fjalëform.

anglo-amerikán e mb I anglezëve dhe amerikanëve; që ka të bëjë me anglezët dhe amerikanët së bashku.

anglo-amerikán i m sh ë ët Anglezë dhe amerikanë. [**Proletari shkodran paska mbrojtë thezën e shuemjes së luftës së klasës në një kohë (1951-1953) kur anglo-amerikanët hidhshin parashutistë në Shqipërinë veriore për me rrëzue pushtetin.** (APp).]

anglo-amerikán•e ia f sh e et f e **anglo-amerikan i.**

anglo-australián e mb I anglezëve dhe australianëve; që ka të bëjë me anglezët dhe australianët së bashku..

anglo-australián i m sh ë ët Australian me prejardhje nga Anglia.

anglo-australián•e ia f sh e et f e **ANGLO-AUSTRALIAN I.**

anglofil e mb Që adhuron ose do Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofil i m sh ë ët Adhures i Anglisë dhe i kulturës angleze.

anglofil•e ja f sh e et f e **ANGLOFIL I.**

anglofilí a f pol Ardhurim për Anglinë dhe kulturën angleze.

anglofób *e mb* Që urren Anglinë dhe kulturën angleze.
anglofób i m sh ë ët Urryes i Anglisë dhe kulturës angleze.
anglofób•e *ja f sh e et f e* **ANGLOFOB I.**
anglofób i a m pol Urrejtje për Anglinë dhe kulturën angleze.
anglofón *e mb (Njeri)* anglishtfolës.
anglofón i m sh ë ët > **ANGLISHTFOLËS I.**
anglofón•e *ia f sh e et f e* **ANGLOFON I.**
anglofoní *a f libr* Bota anglishtfolëse.
anglo-frëng *e mb* I anglezëve dhe francezëve së bashku.
anglo-frën•g gu *m sh gj gjtë* Francez me prejardhje nga Anglia.
anglo-frëng•e *ia f sh e et f e* **ANGLO-FRËN•G GU.**
anglo-indián *e mb* I anglezëve dhe indianëve së bashku.
anglo-indián i m sh ë ët Indian me prejardhje nga Anglia.
anglo-indián•e *ia f e et f e* **anglo-indian i.**
anglo-iralndéz *e mb* I anglezëve dhe irlandezëve së bashku.
anglo-iralndéz i m sh ë ët Irlandez me prejardhje nga Anglia.
anglo-irlandéz•e *ja f sh e et f e* **ANGLO-IRLANDEZ I.**
anglo-katolicíz•ëm mi *m* Traditë e Kishës Anglikane që afron me doktrinën katolike të anglikanizmit të Kishës së Lartë.
anglo-katolík *e mb* Që ka të bëjë me anglo-katolicizmin.
anglo-katolík u *m sh ë ët* Katolik anglez.
anglo-katolík•e *ja f sh e et f e* **Anglo-katolik u.**
anglo-latinisht•e *ja f* Latinishte e përdorur në Anglinë mesjetare.
anglomaní *a m* Admirim i tepruar për mënyrën e jetesës dhe kulturën angleze.
anglosaksón *e mb* I anglo-saksonëve.
anglosaksón i m sh ë ët kryes sh Popullsi e Britanisë me prejardhje nga fiset gjermanike që u dyndën në Angli në shek. V dhe sunduan atje deri në shek. XII.
anglosaksón•e *ia f sh e et f e* **ANGLOSAKSON I.**
anglosaksónisht *nda jf* Në gjuhën e anglo-saksonëve.
anglosaksónisht•e *ja m gjuh* Anglishte e vjetër; anglishte e anglosaksonëve; anglishte vulgare.
angllatís *kal G >* **ANGLLATIS•Ë (me).**
angllatís•ë (me) *kal a ë G*
 ♦ Sajoj; ndërtoj; bëj. [merr e 'i letër, ia angllatisë,/ me dredhì tue ia qindisë (GjF).]
 ♦ Shpjegoj; arsyetoj.
angllatísj•e *a f G* Shpjegim; arsyetim.
angllatísun (i e) *mb G I* shpjeguar; i arsyetuar.
angólas *e mb >* **ANGOLEZ E.**
angólas i m sh - it > **ANGOLEZ I.**
angólas•e *ja f sh e et f e* **ANGOLAS I.**
angoléz *e mb* I Angolës; që ka të bëjë me Angolën, me banorët a vendësit e saj.
angoléz i m sh - ët Banor a vendës i Angolës.
angoléz•e *ja f sh e et f e* **ANGOLEZ I.**
Angól•ë *a f gjeog* Republikë në Afrikën Jugperëndimore në brigjet e Oqeanit Atlantik.
angón•ë *a f A* Cep; qoshe; skutë.
angónj *jokal óva úar A*
 ♦ Jam në ankth.
 ♦ Rënkoj; psherëtij.
angonjár *i m sh ë ët ndërt Ç* Mahi e çatisë.
angór•ë *a zool:* Dhi, lepur dhe mace qimegjatë.

angós *jokal A* > **ANG•ONJ**.

angósur (*i e*) *mb A*

- ♦ Në gjendje ankthi.
- ♦ Rënkues; psherëtitës.

angstróm *i m fiz* Njësi matëse e barabartë me një të dhjetëmiliardtën e metrit (10^{-10}).

angth *i m* Uth; djegësirë e stomakut.

angulí *a f Ç* Vështirosje; të vështirosurit; gërdí.

angulús *kal G* > **ANGULUS•Ë (me)**.

angulús•em *vetv G* > **ANGULUS•Ë (me u)**.

angulús•ë (me) *kal a ë G* Përqafoj; ngush.

angulús•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Përqafohem; ngushem.

angulús•e a m G Përqafim; ngushje.

angulúsun (*i e*) *mb G I* përqaftuar; i ngushur.

angullí (*me*) *jokal va - G* > **ANGULLIN, ANGULLIT**.

angullím *i m sh a at* > **ANGULLIM•Ë A**.

angullím•ë a f sh a at

- ♦ Kuisje e qenit ose e ujkut kur i bien a kur ka të keq; ulërimë me zë të ulët dhe të përvajshëm.
- ♦ Gërvimë.

angullí•n *jokal u rë*

- ♦ (*Qeni, ujku*) kuis, ulërin përvajshëm.
- ♦ Gërvin; lëshon një gërvimë.

angullír•ë a f > **ANGULLIM•Ë A**.

angullít *jokal i ur* > **ANGULLIN**.

angullít•e a f sh e et > **ANGULLIM•Ë A**.

angúr *i m sh ë ët kopsht Ç* Kombisht; pjepër i vogël i papjekur.

angúr•ë a¹ f sh a at Zorrë.

angúr•ë a¹ f sh a at det Spirancë.

angúrr•ë a f sh a at > **ANGUR•Ë A**.

angús•ë a f Ç

- ♦ Rëndesë e stomakut nga të ngrënë të tepërt; angushtí.
- ♦ Zagushi.
- ♦ Mërzi; mëllë. [*Ç'angusë të zuri, kërreje mënjanë (KPC).*]

angushí *a f* Brejtje e ndërgjegjes; ndjenjë e fajësisë.

angushtím *i m* > **ANGËSHTI A**.

angusht•óhem óva (u) úar *vetv e* **ANGUSHT•OJ**.

angusht•ój *kal óva úar* > **ANGËSHT•OJ**.

angushtúar (*i e*) *mb* > **ANGËSHTUAR (i e)**.

angjelík•ë a f sh a at bot (*Angelica archangelica*) Bimë e familjes së majdanozit, me gjethe të përbëra dhe me lule të vogla të bardheme; rrënja dhe fryti përdoren për aromtëzimin e likereve; kërcejt bëhen gliko.

angjevín *e mb hist*

- ♦ I Anzhusë (*krahinë e Francës perëndimore*).
- ♦ I angjevinëve.

angjevínë t m sh hist

- ♦ Sundimtarë të Anzhusë.
- ♦ Mbretër plantagenetë të Anglisë.

Angj•ë a f shkurt i Angjelika.

angjéc *ndajf J* Baraz; në barazim.

angjérdhí *a f krahin* Zhivë.

ângjî a f sh - të krahin G, K Shoqëruese e nuses.

angjill•ë a f sh a at J

♦ Rrip i hollë (*dërrase etj.*).

♦ Ashkël e hollë.

♦ Sasi e vogël.

angjín i m sh e et Çengel; kanxhë; hekur i kthyer si grep që shërben për të kapur a mbajtur diçka të varur.

angjinár•e ja f sh e et bot (*Cynara scolymus*) Bimë mesdhetare gjembake e familjes së kompozitave; lidh kokrra vezake me fletë të tulta, që përdoren për sallatë dhe për të përgatitur pije, barna mjekimi etj.

*

angjinare e egër (*Cynara cardunculus*) Bimë mesdhetare gjembake e familjes së kompozitave, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me lule ngjyrë mavi deri 6 cm së gjeri.

angjín•ë a f sh a at mjek

♦ Angjinë e krahavorit; dhembje e fortë e krahavorit e shkaktuar nga mungesa e gjakut në muskujt e zemrës.

♦ Acarim i rëndë i cipës së grykës i shoqëruar me dhembje mbytëse.

angjinídh•e ja f sh e et bot Akacie e viseve të thata të Afrikës.

angjiografí a f sh - të mjek Kontroll rëntgenografik i enëve të gjakut.

angjiografík e mb mjek I angjiografisë; i bërë me angjiografi.

angjiográm i m sh a at mjek Paraqitje grafike e gjendjes së enëve të gjakut.

angjióm•ë a f sh a at mjek Tumor i parrezikshëm i shkaktuar nga zgjerimi i enëve të gjakut ose nga formimi i enëve të reja.

angjioskóp i m sh ë ët mjek Mjet për këqyrje brenda enëve të gjakut.

angjioskopí a f sh - të mjek Kontroll me angjioskop.

angjiospërme t f sh bot Grup i madh bimësh që çelin lule dhe lidhin fara të mbështjella në lëvore, guaskë etj., në të cilin përfshihen bimë barishtore, shkurre, barëra dhe pjesa dërmuese e drurëve. > **FAREPËSHTJELLAKE T.**

angjíst•ër ra f sh ra rat Grep peshkimi.

angjovín e m hist > AngJevin e.

angjovín•ë t m hist > ANGJEVIN•Ë T.

anhidríd i m sh e et kim Përbërje e përfutur nga një përbërje tjetër, zakonisht një acid, duke i hequr ujin. **Anhidrid karbonik** dyoksid karboni.

anhidrík e mb kim I paujë; që nuk përmbaj ujë.

anhidrít i m sh e et min Mineral pa ngjyrë, ose i bardhë, i verdhë a lejla i sulfatit të kalciumit anhidrik, që shfaqet në shtresa të gjipsit.

Anhuí m gjeog Krahinë e Kinës Lindore, në pellgun e Lumit Janxe dhe Huaj.

aní bis

I ndajf

♦ Pastaj; më vonë. [**Ani përfundit latinisht** (FB).]

♦ *si fj ndërmj* Nuk ka gjë; s'prish punë. **Ani se nuk erdhi.**

II pj (*ironi, mosbesim, mospërfillje*) Edhe; pale. **Ani kush flet.**

III pasth (*në fillim të vargjeve në këngët popullore*) Hajde; hej; po.

aní a f A > ANIJ•E A.

áni•e a¹ f sh e et

♦ Copë pëlhure që përdoret për të mbuluar e për të zbukuruar mindere, jastëkë anësorë etj.

♦ Qilim ose rrogos i vogël, që shtrohet në një anë të oxhakut a të dhomës.

♦ Rrip i ngushtë anës një are, që mbetet pa u punuar nga plugu.

áni•e a² f sh e et

♦ Dërrasë me njërën faqe gjysmërrumbullake, që del nga sharrimi për së gjati i anëve të trungut të një druri.

♦ Mahi e çatisë.

♦ Secila nga katër pjesët e rrethit të rrotës së qerres.

aní•e ja f sh e et shi ANIJ•E A.

aniçká ndajf Megjithatë.

aniesí a f sh - të det Flotë.

Aniévo ja m mit afr Gjarpri i Madh që del të gjuajë pas shiut; hija e tij është ylberi.

ANIHSH ja shkurt i Agjencia e Nxitjes së Investimeve të Huaja në Shqipëri.

aniját•ë a f sh a at ark Hapësirë midis dy rreshta shtyllash të kishës. > **NAVAT•Ë A.**

anij•e a¹ f sh e et

♦ *det* Mjet lundrues për mbartjen nëpër ujë të mallrave e njerëzve, për peshkim, për qëllime ushtarake etj. [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet** (ShM).]

♦ *av, aer, astr* Mjet i ndërtuar për fluturim në ajër a në hapësirë kozmike. **Anije kozmike.**

**

anije konteineresh det Anije e ndërtuar për mbartjen e mallrave të konteinerizuara.

anije mallrash det Anije për bartjen e mallrave port më port.

anije me avull det Anije me motor që përdor fuqinë e avullit.

anije me motor det Anije e vënë në lëvizje me motor (jo me vela).

anije me vela det Anije e vënë në lëvizje me anë të velave.

anije mësimore det Anije për stërvitjen e studentëve të shkollës së marinës.

anije naftëmbajtëse det Anije e ndërtuar për mbartjen e naftës pa ambalazhim.

anije peshkimi det Anije e pajisur për peshkim në det, liqen a lumë.

anije pirate det Anije e armatosur dhe e komanduar nga persona privatë me leje nga qeveria për të zënë anijet tregtare të armikut.

anije transporti det > **ANIJA MALLRASH.**

anije tregtare det Anije mallrash ose udhëtarësh.

anije ushtarake det Anije e armatosur për beteja detare.

anije udhëtarësh det Anije tregtare e pajisur për mbartjen e udhëtarëve.

anije vajgurmajtëse det > **ANIJE NAFTËMBAJTËSE.**

bash i anijes Pjesë e anijes që çan ujin; hundë e anijes.

ditar i anijes Regjistër me të dhëna për veprimtarinë që kryhet në anije në det e në port.

dokumente të anijes Manifeste dhe certifikata të anijes.

kantier i ndërtimit të anijeve Vend, zakonisht afër portit, ku ndërtohen dhe ndreqen anije.

kuvertë e anijes Strukturë me dërrasa ose pllaka metalike horizontale për së gjeri anijes, zakonisht e zbuluar.

kiç i anijes Pjesë në bisht të anijes.

anij•e a² f sh e et ark > **ANIJAT•Ë A; NAVAT•Ë A.**

anijedrejtúes e mb libr (Aparate, mjeshtëri) për drejtimin e anijes.

anijedrejtúes i m sh - it libr Drejtues i anijes gjatë lundrimit.

anijembýtj•e a m sh e et libr Fundosje e anijes.

anijembýtur i m sh - it libr Anije e fundosur. > **ANIJETHYER I.**

anijendërtím i m libr Ndërtim i anijeve.

anijendërtimtarí a f libr Teknologji e ndërtimit të anijeve.

anijendërtúes e mb libr: **Kantier anijendërtues** vend për ndërtimin e anijeve.

anijendréqës i m sh - it libr Mjeshtër për ndreqjen e anijeve.

anijendréqj•e a f libr Mjeshtëri e dreqjes së anijeve.

anijerí a f vjet Mjeshtëri e lundrimit detar.

aniesí a f përmb Flotë. **Anijesi luftarake** flotë luftarake (ushtarake).

anijeshpartallím i m sh e et libr > ANIJETHYERJ•E A.

anijesor e mb vjet I flotës detare; që ka të bëjë me flotën detare.

anijetar e mb vjet I anijes; i flotës detare; që ka të bëjë me anijen ose me flotën detare. **Bazë anijetare** bazë detare; bazë e flotës detare.

anijetar i m sh ë ët vjet Pjesëtar i ekuipazhit të anijes; detar që shërben në anije.

anijetar•e ja f sh e et f e ANIJETAR I.

anijetari a f Mjeshtëri e lundrimit detar.

anijetór i m sh ë ët > ANIJETAR I.

anijetór•e ja f sh e et Kantier detar.

anijethýerj•e a f sh e et libr Shkatërrim dhe fundosje e anijes (në stuhi a në përplasje).

aníks i m Ç Pranverë.

aníl i m sh e et Ç Hjesirë; vend me hije; vend që s'e zë dielli.

anilín•ë a f kim Derivat vajor, pa ngjyrë e i lehmët i benzinës; përdoret në prodhimin e gomës, bojërave, rezinave, barnave dhe vërnikëve.

animâ¹ ndajf G

♦ Pastaj; më vonë.

♦ E kështu.

aním i m sh e et

♦ Përkulje, varje a drejtim nga njëra anë.

♦ Vaisje e anijes a barkës.

animâ² G lidh Ndonëse; edhepse.

animación i m kin Teknikë e filmit të vizatimeve ose pozicioneve të njëpasnjëshme të kukullave ose modeleve për të krijuar iluzionin e lëvizjes. **Film me animacion.**

animalist e mb I animalizmit; që ka të bëjë me animalizmin.

animalíst i m sh ë ët Pasues i animalizmit.

animalíst•e ja f e ANIMALIST I.

animalíz•ëm mi m

♦ Sjelle tipike e kafshëve.

♦ Adhurim i kafshëve si besim fetar.

animím i m > ANIMIZIM I.

animírë ndajf G Megjithatë; por.

animíst e mb I animizmit; që ka të bëjë me animizmin. [Si e përfytyron shqiptari Perendinë: si njeri (*antropomorf*), si shpirt mistik, apor në mënyrë animiste - panteiste? (KM).]

animíst i m sh ë ët libr Pasues i animizmit.

animíst•e ja f e ANIMIST I.

animíz•ëm mi m fil

♦ Veshje e objekteve natyrore dhe vetë natyrës me veti të qenieve të gjalla. [**hiperbola, simboli, fryma madhështore, personifikimi, metamorfoza, animizimi dhe figura të tjera të estetikës antike, sunduese në epikën legjendare shqiptare** (ShS).]

♦ Besim në ekzistencën e shpirtit veçmas nga trupit.

♦ Hipotezë sipas së cilës një fuqi jolëndore i jep gjallëri gjithësisë.

animizím i m Veshje me vetive jetësore si të qenieve të gjalla.

animiz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (*Sendet*) marrin veti jetësore si të qenieve të gjalla.

II pës e **ANIMIZ•OJ.**

animiz•ój kal óva úar Vesh (*sendet*) me veti jetësore si të qenieve të gjalla.

animizúar (i e) mb I veshur me veti jetësore si qeniet e gjalla.

animizúem (i) e (e) mb G > ANIMIZUAR (i e).

animizúes e mb Që i vesh *sendet* me veti jetësore si qeniet e gjalla.

anim•óhet *vetv* **úa (u) úar** *veta III dhe pës e* > **ANIM•OJ.**

anim•ój *kal óva úar* > **ANIMIZ•OJ.**

animúar (i e) *mb* > **ANIMIZUAR (i e).**

animúem (i) e (e) *mb G* > **ANIMUAR (i e).**

anión i *m sh e et* *fiz* Jon me ngarkesë negative; shpërngulet në anodë gjatë elektrolizës.

aniprá *ndajf G* Pra; kështu.

animá *lidh G* Ndonëse; edhepse.

anipsé *lidh G* Ndonëse; edhepse.

aniqué *lidh G* Edhe.

anisá *ndajf G* Menjëherë; sapo.

anisé *pj G* Kinse; gjoja; gjasme. **Anise s'do!**

anís•ë a f sh a at *bot (Pimpinella anisum)* Bimë barishtore njëvjeçare e viseve të Mesdheut; mbillet për farat vajëse, që përdoren si erëza në gjellë, për aromatizimin e likereve dhe të karameleve.

anísí *ndajf G* Sikurse; sikundër.

anishtjë *lidh vjet G* Nëse.

aníz•ë a f *zvog e ANIJ•E A.*

an•k u *m sh* **qe qet** Hendek.

ankalás *kal* Përqafoj; ngush.

ankánd i *m sh e et*

♦ Shitje publike në të cilën objektin e blen kush ofron çmimin më të lartë. **Shitje në ankand. Shes në ankand. Nxjerr (qit) në ankand.**

♦ Lansim në lojën e brixhit; brixh me lansim.

ankándës i *m sh - it* Ai që organizon shitje në ankand.

ankándës•e ja f sh e et f e **ANKANDËS I.**

ankandór•e ja f Vend ku bëhet ankand.

Ankará ja f *gjeog* Kryeqytet i Turqisë.

ánkas *ndajf* Enkas; qëllimisht.

ankást *ndajf* Enkas; me kast; qëllimisht.

ankés•ë a f sh a at

♦ Ankim; qarje. **Ç'ankesë ke?** përse ankohesh (qahesh)?

♦ Shkresë ose fjalë, që i drejtohen një organi zyrtar për të shprehur kundërshtimin për një veprim të padrejtë e të paligjshëm të një njeriu a institucioni.

ankét•ë a f sh a at

♦ Pyetje e shumë njerëzve për të mbledhur të dhëna ose mendime për një çështje shoqërore, politike, ekonomike etj. **Anketë muzikore (gjuhësore, parlamentare). Përfundimet (të dhënat) e anketës. Pjesëmarrësit e anketës. Bëj (hap) një anketë.**

♦ Fletanketë; formular me pyetje të tilla.

Ankét•ë a f *mit egj* Perëndeshë e ujit në ishullin e Elefantinës në Nil.

anketím i *m sh e et* Organizim i një ankete.

anket•óhem óva (u) úar *pës e* **ANKET•OJ.**

anket•ój *kal dhe jokál óva úar* Bëj një anketë për.

anketúar (i e) *mb* Ai që merr pjesë në anketë.

anketúar i (i) *m sh - it (të): Numri i të anketuarve* numri i atyre që pranojnë të marrin pjesë në anketë.

anketúar a (e) *f sh a at (të) f e* **ANKETUAR I (i).**

anketúem (i) e (e) *mb G* > **ANKETUAR (i e).**

anketúes e *mb* Që ka të bëjë me anketën ose anketimin.

anketúes i *m sh - it* Ai që përgatit një anketë ose drejton plotësimin e një ankete.

anketúes•e ja f sh e et f e **ANKETUES I.**

ankilostóm•ë *a f sh a at mjek* Ancylostoma.

ankilostomáz•ë *a f mjek* Sëmundje e shiritit (e tenjës së zorrës së hollë).

ankilóz•ë *a m mjek* Shtangësi e nyjetimit të kockave.

ankiloteriúm i *m sh ë ët paleo* Kafshë e fundit të Miocenit deri në mes të Pliocenit, e ngjashme me dhinë.

ankím i *sh e et* Ankesë.

ankimím i *m sh e et libr, drejt* E drejtë për t'u ankuar; proces i ankimit para një instance gjyqësore.

ankim•óhet *pavet dhe pës e* **ANKIM•OJ.**

ankim•ój *kal drejt* Bëj një ankimim për (*vendimin e gjyqit*).

ankimór e *mb drejt* I ankimimit; që ka të bëjë me ankimimin (*e vendimit të gjyqit*); që përmban një ankim kundrejt dikujt a për diçka. **Kërkesë ankimore.**

ankimtár i *m sh ë ët drejt* Ai që bën një ankimim në gjyq.

ankimtár•e ja *f sh e et f e* **ANKIMTAR I.**

ankimúar (i e) *mb drejt (Çështje)* e paraqitur para një instance gjyqësore.

ankimúem (i) e (e) *mb G >* **ANKIMUAR (i e).**

Ankíz i *m mit gr* I ati i Eneas.

ank•óhem *vetv óva (u) úar*

I

♦ Shpreh dhembjen me fjalë e psherëtima për një sëmundje a një të keqe. **Për se ankohet fëmija?**

♦ Shpreh pakënaqësi për diçka që nuk më pëlqen ose që e shoh të padrejtë; **qa•hem. Nuk di të ankohet kurrë.**

♦ Paraqit një ankesë, bëj një ankesë me shkrim a me gojë. **U ankua te shefi. [Unë nuk ankohe për mungesë mjetesh. Po na vijnë të gjitha: edhe motobarka të shpejta, edhe radarët bashkë me ndriçuesit e rinj (IK).]**

ank•ój óva úar *bis I jokall*

♦ Ankohe; qahem. **Foshnja ankon se s'di ta thotë çfarë ka.**

♦ Qahem për një padrejtësi, të keqe apo hall.

II *kal* Ia qaj hallin (*dikujt*).

ankój•ë *a f sh a at keq* Ai që ankohet vazhdimisht.

Ankón•ë *a f gjeog* Emër i një krahine dhe porti detar të Italisë, në brigjet e Adriatikut.

ankónjës i *m sh - it* > **ANKUES I.**

ankónjës•e ja *f sh e et f e* **ANKONJËS I.**

ankór•ë *a f sh a at det* Hekur; spirancë (*e anijes*).

ankorít i *m sh ë ët fet* Ai që tërhiqet nga jeta shoqërore për t'u mbyllur në vetvete e për t'u përqendruar në lutje.

ankorím i *m sh e et det* Lëshim i hekurit të anijes në ujë për të qëndruar në vend.

ankor•óhet *vetv úa (u) úar veta III det* Hedh hekurin (lëshoj spirancën) e anijes për të qëndruar në vend; (*anija*) qëndron në vend me ndihmën e spirancës.

ankor•ój *kal óva úar*

I *kal* Hedh hekurin për ta mbajtur në vend (*anijen*).

II *jokal* > **ANKOR•OHEM.**

ankorúar (i e) *mb det (Anije)* që ka hedhur spirancën; e ndalur në port etj.

ankorúem (i) e (e) *mb G >* **ANKORUAR (i e).**

ankorúes e *mb det (Pajisje)* për ankorimin e anijes.

ankth i *m sh e et*

♦ Ëndërr e rëndë, gjatë së cilës më duket sikur më zihet fryma dhe tronditem ose trembem.

Gjumë me ankthe. Zgjohe nga ankthi.

♦ *fig* Ndjenjë e rëndë ndrydhëse, shtypëse; shqetësim i madh për fatin e dikujt ose për fundin e diçkaje. **Ankthi i pritjes.** [**Ankthi zëmrat ua vret,/ Vrer e tmerr,/ Shpejt, or Marathonomak! (FN).**] [**kaq të verbër të jeni sa të mos të ndjeni këtë,/ që ky ngërç e ky ankth në qenien time/ s'është nga gjarpërinjtë, por nga një tjetër gjë? (IK).**]

ankth•óhem *vetv óva (u) úar libr* Jam në ankth; më zë ankthi.

ankth•ój *kal óva úar libr* I shtie ankthin (*dikujt*); e lë në ankth (*dikë*).

ánkthët (i e) mb > **ANKTHSH•ËM (i) ME (e).**

ankthím i m sh e et Gjendje ankthi.

ankthndjéllës e mb Që shkakton ankth; i ankthshëm. [**shfaqja e tij për qytetarët gjaktrembur ishte shndërruar në një ritual ankthndjellës. (FD).**]

ánkthshëm *ndajf* Me ankth.

ánkthsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Gjumë*) me ankthe; i shoqëruar nga ankthe. **Ëndërr e ankthshme (P**

♦ *fig* (*Pritje*) plot ankth.

ankúes e mb

♦ Që shpreh një ankim; që tingëllon si qarje. > **VAJTUES E. Zë (vështtrim) ankues.**

♦ *zyr* Që paraqet një ankesë. **Pala ankuese.**

ankúes i m sh - it *zyr* Ai që paraqet një ankesë (*në gjyq*).

ankúes•e ja f sh e et f e **ANKUES I.**

ankúesh•ëm *ndajf* Si me ankim; duke u ankuar.

ankúr•ë a f > **ANKOR•Ë A.**

ankúrr•ë a f sh a at *vjet det* Spirancë; hekur i anijes (barkës).

anlé•k ku m sh qe qet *vjet bis* Kuti gjilpërash.

anmí•k u m sh q qtë G > **ARMI•K KU.**

anmiqsi a m sh - të G > **Armiqësi.** [**N'anmiqsinë e tij kundër Partisë, Tuk Jakova kishte shkue aq larg sa me përdorë parullën reaksionare të ndamjes së popullit shqiptar në gegë e tóskë (APp).**]

anmiqsisht *ndajf* *G* > **ARMIQËSISHT.**

anmiqsór e mb *G* > **ARMIQËSOR E.**

anmiqs•óhem *vetv G* > **ANMIQS•UE (me u).**

anmiqs•ój *kal G* > **ANMIQS•UE (me).**

anmiqs•úe (me) kal óva úe G > **ARMIQËS•OJ.**

anmiqs•úe (me u) vetv óva (u) úe G > **Armiqës•ohem.** [**Çfarë dâmi ká pasë Shqipnia se ká vazhdue me pasë dy gjuhë letrare? Le të më përmendin kostallarët edhe vetëm një fakt historik që dëshmon se shqiptarët janë anmiqsue për çâshtjen e ndryshimit të dialekteve. (APp).**]

anmiqsúem (i) e (e) mb *G* > **ARMIQËSUAR (i e).**

Anno Domini /áno dómíni/ *shkurt A.D. shpr lt* Viti i Krishtit; pas Krishtit.

anno regni /áno renji/ *shpr lt* Në vitin e hipjes në fron.

annus climactericus /ánus klimaktérikus/ *shpr lt astr* Vit kritik (*në jetë*).

annus horribilis /ánus horíbilis/ *shpr lt* Vit i mbrapshtë.

annus mirabilis /ánus mirábilis/ *shpr lt* Vit i mbarë.

anód•ë a f sh a at *fiz* Elektrode e një qelize elektrokimike në të cilën zhvillohet oksidimi; fundore pozitive e një qelize elektrolitike; fundore negative e një qelize galvanike. **Anoda dhe katoda.**

anodík e mb *fiz* I anodës.

anodín e mb *mjek (Bar)* qetësues i dhembjes

anodín•ë a f *mjek* Bar qetësues i dhembjes.

anodizím i m met Veshje e një metali me shtresë oksidi.

anodiz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ANODIZ•OJ.**

anodiz•ó *kal met Vesh (një metal)* me shtresë oksidi.

anodizúar (i e) *mb met (Metal)* i veshur me shtresë oksidi.

anodizúem (i) e (e) *mb G > ANODIZUAR (i e).*

anofél•e ja f sh e et ent (Anopheles) Mushkonjë mbartëse e mikrobit të malarjes.

an•óhem vetv óva (u) úar

♦ Përkulem a varem nga njëra anë; shkoj mënjane. **Barka po anohej.**

♦ *fig* Prirem në një drejtim a kahe.

an•ó *óva úar*

I jokal

♦ Përkulem, varem ose pririme nga njëra anë. **Anoj nga e djathta (e majta).**

♦ *fig* Prirem nga një anë; i mbaj anën diku. **Votues që anojnë herë më të djathtë, herë më të majtë.**

♦ *veta III* Priret nga. **Anon nga herezia.**

II kal óva úar

♦ Përkul nga një anë; zhvendos anën e diçkaje nga pingulja ose horizontalja; i jap pjerrësi (*diçkaje*). **Anoj degët.**

♦ *fig* I jap një drejtim të caktuar; ndryshoj kahen e. [**Simbas Kadaresë, mundësia e ringjalljes së Gjuhës-Krisht anoi terezinë kah rryma e përfaqsueme nga Kostallari (APp).**]

anoksí a f dhe mjek Mungesë a pamjafatueshmëri oksigjeni.

anomalí a f sh - të

♦ Shmangie nga rregulli i zakonshëm; zhvillim jonormal; diçka nuk shkon si duhet, **çrregullim i. Anomali trupore. Anomali në punë. Sjell anomali.**

♦ *tek* Shmangie nga një madhësi a nga një drejtim i përcaktuar ose mesatar. **Anomali magnetike.**

anomalokár i m paleo Antropod i periudhës së Kambrianit.

anoním e mb

♦ (*Letër, denoncim etj.*) pa emrin e atij që e ka bërë, që nuk i dihet autori. [**Po ç'ti bëj fushatës së tradhtarëve kundër meje/ shantazheve, letrave anonime plot helm. (IK).**]

♦ Që nuk i njihet emri; që nuk nënshkruan me emrin e vet. **Shkrimtar (mjeshtër) anonim. [Aty flitet për përkthyesin anonim të dokumentit (GjSh).]**

**

shoqëri anonime Shoqëri aksionare që nuk mban emrin e asnjërit nga pjesëtarët e saj.

anoním i m sh ë ët Autor i një vepre ose i një letre, të cilit nuk i dihet emri, autor i panjohur.

[**ndryshimet mes kodit dhe dokumentit shqip të Anonimit "Perikopeja ungjillore"** (GjSh).]

anonimát i m Të qenët anonim.

anoním•e ja f sh e et f e ANONIM I.

anonimitét i m libr Të qenët anonim.

anór e¹ mb I njëanshëm; që mban me hatër.

anór e² mb G Hilës; hilacak; hileqar.

anór i m sh ë ët G Njeri hilës; hileqar.

anór•e ja¹ f sh e et

♦ Copë qilimi a rrogz i vogël pranë vatrës.

♦ Qilim i vogël për minder.

♦ > **ANI•E A.**

anór•e ja² f sh e et G f e ANOR I.

anoreksí a f mjek Mungesë oreksi.

anormál e mb

♦ (*Gjendje*) që nuk përputhet me normat e me rregullat e përgjithshme, që kryhet ose zhvillohet jo sipas normës së zakonshme; jonormal. **Zhvillim anormal. Në kushte anormale. Njeri me prirje seksuale anormale.**

♦ *bis* (*Njeri*) me çrregullime mendore, i papërgjegjshëm për veprimet e veta; i prishur mendsh.

anormal i m sh ë ët bis Njeri i prishur mendsh.

anormal•e ja f sh e et bis f e anormal I.

anormalitet i mb libr Të qenët anormal.

anós kal a ur

♦ Përkul nga njëra anë. > **AN•OJ.**

♦ Përthyej dhe qep anët e (*një rrobe*).

an•ósem vetv óva (u) úar > AN•OHEM.

anos•ëm (i) me (e) mb G > ANOSUR (i e).

anosmí a f Mungesë e shqisës së nuhatjes.

anósur (i e) mb > ANUAR (i e).

ANSA shkurt i Agenzia Nazionale Stampa Associata Shoqata Kombëtare e Bashkuar e Shtypit (*angjencia e shtypit italian*).

ansám•ël li m sh le let

♦ Grup këngëtarësh, valltarësh, instrumentistësh etj. **Festivali i ansambleve folklorike.**

♦ Njësi, pjesë a sende të bashkuara në mënyrë të lidhur e të harmonishme në një tërësi të përbërë. **Ansambël skulpturor. [Emblema e Shtetit të Arbërit e shek XII ishte e vendosur në një ansambël arkitektonik me vlera artistike (JBr).]**

áns•ë a f sh a at krahin G Anie; dërrasë që del nga anët e trupave kur sharrohen.

ansúer e mb G > ANËSOR E.

ansúj•ë i m sh e et A, G Ishull i lëvishëm rrënjësh e barishtesh që pluskon në kënetat e liqene.

ansujéz•ë a f sh a at > ANSUIJ•Ë I; ISHU•LL LLI.

ánsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Anësor. **Derë e anshme.**

♦ Që përkrah pa të drejtë dikë; që mban anë. **Qëndrim i anshëm.**

Anshán i m gjeog

♦ Qytet në Kinë.

♦ *ant* Kryeqytet i Persisë së lashtë.

Anshár i m mit asir-babil Atë i qiellit.

Anshlús i m hist Aneksim i Austrisë nga Gjermania më 1938.

anshmëri a f Të qenët i anshëm; qëndrim i anshëm.

-ant prapash (*formon emra nga emra*) -er. **Fabrikant; intrigant.**

antagoníst e mb

♦ Që është në kundërshtim të papajtueshëm me dikë a me diçka tjetër; që ka antagonizëm.

Klasa (forca, kontradikta) antagoniste. **[Dramat e Paçramit, janë shkruar në toskënisht, dhe idetë e tija - kontrasti mes të rijvet dhe të vjetërvet, konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist. (APp).]**

♦ *anat, fizio* Që kryen veprime e funksione krejt të kundërta në krahasim me ato të një lënde a organi tjetër të trupit. **Lëndë antagoniste. Muskuj antagonistë.**

antagoníst i m sh ë ët

♦ *libr* Kundërshtar i papajtueshëm i dikujt.

♦ *sh fizio* Lëndë ose organe të trupit (si muskujt), që kryejnë veprime e funksione krejt të kundërta me lëndë a organe të tjera.

antagonist•e ja f sh e et libr f e ANTAGONIST I.

antagoníz•ëm mi m sh ma mat

♦ *libr* Kontradiktë e papajtueshme, që çon në ndeshjen e të kundërtave. **Antagonizëm interesash.** [antagonizmi, edhe kur shfaqet në historinë politike, nuk ka qenë një zgjedhje e shqiptarëve, por imponim i historisë, që e përjashton antagonizmin e qytetërimeve. (ShS).]

♦ *fizio* Veprim ose funksion krejt i kundërt i një lënde a i një organi të trupit në krahasim me një lëndë a organ tjetër.

Antáli•e *a f gjeog* Port dhe qendër turstike në Turqinë Jugore.

Antananarívo *m gjeog* Kryeqytet i Madagaskarit.

Antánt•ë *a f hist* Lidhje e lirshme midis dy a më shumë vendeve; mirëkuptim midis fuqive politike.

antará *a f sh - të krahin* *G* Petk grash, që bie deri në gjunjë; me mëngë të gjata e i hapur përpara. > **ENTERI A.**

Antarktíd•ë *a f gjeog* > **ANTARKTIK U.**

antarktík *e mb gjeog* I Antarktikut; që ka të bëjë me Antarktikun. **Rrethi polar antarktik** rrethi polar i jugut.

Antarktík *u m gjeog* Kontinenti më jugor i Tokës, në Rrethin Polar të Jugut.

Antarktík•ë *a f gjeog* > **ANTARKTIK U.**

ánt•e ja *f sh e et* Dorë që vë pokeristi para se të marrë letra.

ante bellum /ánte bélum/ *shpr lt* Para lufte.

Ante Christum, A.C. /ánte krístum/ *shpr ndajf* Para Krishtit.

ante cibum /ánte çíbum/ *shpr lt mjek* Para buke.

ante factum /ante fáktum/ *shpr lt* Para veprimi.

Anté ja *f mit gr* Gruaja e Proteut; deshi ta kandisë Belerofonin ta merrte me vete.

ante meridiem /ánte merídiem/ *shpr lt* Paradite.

ante mortem /ánte mórtem/ *shpr lt* Para vdekjes Ante mortem.

ante prandium /ánte prándium/ *shpr lt farm* Para dreke (drekës).

Anté u *m mit gr* Gjysmëvigan; i biri i Poseidonit dhe Gjeas; mundës i fortë që merrte fuqinë për sa kohë i kishte këmbët në tokë.

Anté ja *f mit gr* Gruaja e Proteut; desh t'i mbushte mendjen Belerofonit të iknin bashkë.

antecedént *e mb libr (Veprim)* i mëparshëm; (*gjendje*) paraekzistuese.

antecedént *i m libr*

♦ Gjë a ngjarje që ekziston para një tjetre.

♦ *mat* Numërues në një thyesë.

antediluvían *e mb fet* Parapërmbytjesor; që ka ndodhur para përmbytjes së përgjithshme (*sipas Biblës*).

antenagját•ë *i m sh ë ët ent* Kandërr me trup të vogël, me brirthët të gjatë e me krahët si me gjemb në majë, që dëmton bimët dhe pemët. **Antenagjati i jonxhës. Antenagjati i fikut.**

antenashkúrtër *mb ent* Brachycerous.

antén•ë *a f sh a at*

♦ *radiotv* Përçues i lidhur me radion, me televizorin a me një pajisje tjetër, i cili shërben për të përhapur ose për të kapur valë elektromagnetike. **Antenë e brendshme. Antenë teleskopike. Antenë parabolike. Vë (ngre) antenën.**

♦ *kryes sh ent* Secila nga dy fijet e holla në kokën e disa kandrrave, që shërbejnë si organe të ndijimit e të nuhatjes. > **brirth i.**

anténëz *a f sh a at ent* Brirth; prekël e shkurtër.

antenór *e mb ent* Në trajtë antene, prekle a brirthi.

antér *i m sh ë ët bot* Pjesë e thekut që përmban polen.

anterí *a f sh - të vjet*

♦ Veshje burrash ose grash si jelek me mëngë të gjata.

♦ Këmishë nate.

♦ Veshje e gjatë, e sipërme për gra.

Anterós i *m* mit *gr* Perëndi e dashurisë së plotësuar, që ndëshkon këdo që nuk i përgjigjet dashurisë së tjetrit.

antështúes e *mb* I ankthshëm; torturues.

-ant *prapasht* (formon emra profesionesh nga emra të përgjithshëm): **fizikant; muzikant.**

anti- *fjalëform libr* Kundër-.

antiabórt *mb* (Aktivist) që është kundër abortit; që mbron të drejtën e jetës për foshnjën e palindur.

antiajror e *mb* usht > **KUNDËRAJTOR E.**

antiajror i *m* sh ë ët usht > **KUNDËRAJTOR I.**

antialergjik e *mb* mjek Që vepron si antigjen.

antialergjik u *m* sh ë ët farm Antigjen që ndihmon sistemin imunitar të veprojë kundër infeksioneve parazitare.

antialk(o)olík e *mb* (Ligj etj.) që ndalon prodhimin dhe shitjen e alko(o)lit.

antialko(o)lízëm mi *m* Prohibicionizëm.

antiamerikán e *mb* Që është kundër Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

antiamerikan i *m* sh ë ët Ai që është kundër Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

antiamerikan•e ia *sh e et f e* **ANTIAMERIKAN I.**

antiamerikanízëm mi *m* Kundërshtim ose armiqësi ndaj politikës, kulturës, shqërisë dhe rolit të SHBA-së.

antiaparteíd e *mb* I antiaparteidit; që ka të bëjë me antiaparteidin.

antiaparteíd i *m* pol Lëvizje kundër dallimit dhe segregimit racial në Afrikën e Jugut.

antiaráb e *mb* (Ndjenjë) e drejtuar kundër arabëve.

antiaráb i *m* sh ë ët Ai që është kundër arabëve.

antiaráb•e ja *f sh e et f e* **ANTIARAB I.**

antiaristokratík e *mb* (Qëndrim) kundër aristokracisë.

antiárt i *m* Koncept a qëndrim që hedh poshtë përkufizimin bazë të artit dhe vë në dyshim vlerat e artit në përgjithësi.

antiartistík e *mb*

♦ I antiartit; që ka të bëjë me antiartin; dadaist.

♦ Që është kundër artit ose s'ka gjë të përbashkët me artin.

antiastmatík e *mb* farm (Bar) që frenon simptomat e astmës.

antiatóm i *m* fiz > **KUNDËRATOM I.**

antiatomík e *mb* (Strehim) për t'u mbrojtur nga shpërthimi atomik.

antibiotík e *mb* farm (Lëndë) që vepron kundër mikrobesh e bakteresh.

antibiotík u *m* kryes sh ë ët farm Bar që nxirret nga disa kërpudha, e cila ka vetinë të mbytë një varg mikrobesh e bakteresh ose të ndërpresë zhvillimin e tyre.

antiburokratík e *mb* (Qëndrim, vendim etj.) i drejtuar kundër mënyrave burokratike të qeverisjes ose administrimit.

anticiclón i *m* meteo Sistem me presion të lartë atmosferik në qendër, rreth së cilës ajri qarkullon ngadalë në drejtim të akrepëve të orës në gjysmësferën veriore ose në drejtim të kundërt të akrepëve të orës në gjysmësferën jugore.

anticiklonár e *mb* meteo I anticiklonit; që ka të bëjë me anticiklonin. **Zonë anticiklonare.**

antidemokrát e *mb* **Antidemokratik e.**

antidemokrát i *m* sh ë ët Kundërshtar i demokracisë.

antidemokrát•e ja *f sh e et f e* **ANTIDEMOKRAT I.**

antidemokratík e *mb* Antidemokratik; që është kundër demokracisë.

antidepresív e *mb* farm (Bar) kundër depresionit.

antidepresívë t *m* farm Bar për lehtësimin e gjendjes depressive.

antidiabetík e *mb* farm (Bar) që ul nivelin e glukozës në gjak.

antidialektík e mb (*Mendim, teori*) në kundërshtim me parimet e dialektikës ose kundër dialektikës; **metafizik e**.

antidifterík e mb mjek (*Mjekim*) kundër difterisë.

antidiuretík e mb farm (*Bar*) që kufizon formimin e urinës.

antidiuretíkë t m sh farm Bar për kufizimin e formimit të urinës.

antidizenterík e mb farm (*Bar*) kundër dizenterisë.

antidontalgjik e mb farm (*Bar*) për qetësimin e dhembjes së dhëmbit.

antidopíng u m: **Agjencia e andidopingut** agjenci ndërkombëtare kundër përdorimit të drogave në sport.

antidót i m sh e et farm Mjet që ndalon ose kontrollon efektin e helmit; kundërhelm.

antidotík e mb farm I antidotit; që ka të bëjë me mjetet për ndalimin ose kontrollin e efektit të helmit.

antidróg•ë a f sh a at Organ policor i specializuar kundër trafikut të drogës.

antiekonomík e mb (*Përdorim, administrim*) që nuk ka logjikë ekonomike.

antielektrón i m sh e et fiz Kundërgrimcë ose kundërlëndë që është e kundërta e elektronit.

antiemetík e mb farm (*Bar*) kundër të vjellave; që ndalon ose lehtëson të përzierit.

antiemetíkë t m sh farm Barna kundër të vjellave ose për lehtësimin e të përzierit.

antiepileptík e mb farm (*Bar*) për mjekimin ose parandalimin e epilepsiesë ose konvulsioneve te epileptikët.

antiepileptík•ë t m sh Barna që mjekojnë epilepsinë ose parandalojnë krizat epileptike.

antiestetík e mb Pa ndjenjë të së bukurës; që nuk ka asgjë estetike në vetvete.

antifashíst e mb Që është kundër fashizmit; që lufton fashizmin dhe fashistët. **Front antifashist** anti-fascist front.

antifashíst i m sh ë ët Kundështar i fashizmit; pjesëmarrës në luftën kundër fashizmit. **Lufta anifashiste**. [e një tjetër pendë e filozofisë evropiane, **antifashist i bindun, Benedetto Croce, ...**(AN).]

antifashíst•e ja f sh e et f e **ANTIFASHIST I.**

antifashíz•ëm mi m pol Qëndrim kundër fashizmit, urrejtje për fashizmin; veprimtari ose luftë kundër fashizmit.

antifeminíst e mb (*Mendim, qëndrim*) në kundërshtim me të drejtat e gruas për barazi shoqërore, ekonomike dhe politike.

antifeminíst i m Kundështar i lëvizjes për barazinë shoqërore, ekonomike dhe politike të gruas.

antifetár e mb (*Pikëpamje*) kundër fesë; që hedh poshtë fenë ose lufton kundër fesë.

antifetár i m sh ë ët Ai që është kundër fesë ose botëkuptimit fetar.

antifetár•e ja f sh e et f e **antifetar i.**

antifetari a f libr Të qenët antifetar.

antifeudál e mb (*Lëvizje, mendim*) kundër feudalizmit.

antifeudál i m sh ë ët Kundështar i feudalizmit; ai që lufton kundër feudalizmit dhe feudalëve.

antiflogjistík e mb farm (*Bar, lëndë*) që lehtëson pezmatimin.

antifón i m sh e et

♦ *fet* Frazë e shkurtër e recituar ose kënduar para ose pas psalmit ose kantikut.

♦ *muz* Frazë muzikore për të shoqëruar këtë mënyrë të recituarit ose të kënduarit.

antifon•ë a f > **ANTIFON I.**

antifoní a f sh - të fet, muz Mënyrë të recituarit e kënduarit e antifonit.

antifoník e mb fet, muz, let (*Recitim ose të kënduar*) me dy grupe njëri pas tjetrit.

antifráz•ë a f sh a at let Figurë letrare në të cilën një fjalë a frazë përdoret me kuptimin e saj të kundërt, kryesisht për efekt ironik.

antifríz•ë a f sh a at tek Lëndë kimike që i shtohet ujit për të ulur temperaturën e ngrirjes.

antigalaktík•ë *a f astr* Galaktikë e përbërë nga kundërlëndë.

antigáz *mb*: **Maskë antigas** maskë kundërgaz.

antiglobalíst *e mb libr* Që është kundër politikave dhe praktikave të globalizimit të ekonomisë.

antiglobalíst i m sh ë ët Aktivist kundër politikave dhe praktikave të globalizimit të ekonomisë.

antiglobalíst•e *ja f sh e et f e* **ANTIGLOBALIST I.**

Antigón•ë *a f let ant gr* E bija e Edipit dhe Jokastës në tragjedinë e Sofokliut; u dënua me vdekje pse kundërshtoi të ungjin, Kreontin, mbretin e Tebës; vari veten para se të ekzekutohej dënimi.

Antigoní *a f ant* Qytet i lashtë i Epirit.

antigrám•ë *a f sh a at libr* Anagramë që ka kuptim të kundërt me fjalën ose shprehjen origjinale.

antigrímç•ë *a f sh a at fiz* Grmçë nënatomike, si pozitroni, antiprotoni os antineutroni, me masë, jetëgjatësi, moment magnetik dhe ngarkesë elektrike të barabartë me grmçën me shenjë të përkundërt të ngarkesës elektrike që i përgjigjet.

Antígua dhe Barbúda *f gjeog* Vend në Indet Perëndimore.

antigjén i m sh ë ët *bio* Lëndë si toksina, bakterie dhe rruaza të huaja gjaku, si dhe qeliza të organeve të transplantuara, që nxitin prodhimin e kundërtrupave në organizëm.

antigjeník *e mb mjek* I antigjenit; që ka të bëjë me antigjenin.

antigjermán *e mb* Që është ose drejtohet kundër gjermanëve.

antigjermán i m sh ë ët Kundërshtar i gjermanëve ose gjithçka që është gjermanike.

antigjermán•e *ia f sh e et f e* **ANTIHERETIK I.**

antihedoníst *e mb* Që është kundër hedonizmit (plotësimit të qejfeve në jetë).

antihedoníst i m sh ë ët Njeri që është kundër hedonizmit (plotësimit të qejfeve në jetë).

antihedoníst•e *ja f sh e et f e* **ANTIHEDONIST I.**

antihedoníz•ëm *mi m* Besim a sistem që kundërshton hedonizmin.

antihegjemoníst *e mb* Që është kundër synimit të sundimit të një klase a shteti mbi një klasë a shtet tjetër.

antihegjemoníst i m sh ë ët Kundërshtar i hegjemonizmit.

antihegjemoníst•e *ja f sh e et f e* **ANTIHEGJEMONIST I.**

antihelén *e mb* Që është a drejtohet kundër helenëve ose gjithçkaje helenike.

antihelén i m sh ë ët Kundërshtar i helenëve ose gjithçkaje helenike.

antihelén•e *ia f sh e et f e* **ANTIHELEN I.**

antiheleníz•ëm *mi m* Mendësi a qëndrim kundër helenizmit.

antiheliúm *i m kim* Kundërlëndë përgjegjëse e heliumit.

antiheretík *e mb* Antiheretic(al).

antiheretík u m sh ë ët Antiheretic.

antiheretík•e *ja f sh e et f e* **ANTIHERETIK U.**

antiheró *i m sh nj një* *let* Personazh kryesor i një vepre tregimtare apo dramatike pa vetitë heroike tradicionale si idealizmi a guximi.

antiheroík *e mb* (Veti) karakteristike e antiheroit.

antiheroín•ë *a f sh a at f e* **ANTI-HERO I.**

antiheroíz•ëm *mi m libr* Veti karakteristike e antiheroit.

antihidrogjén *i m kim* Kundërlëndë përgjegjëse e hidrogenit.

antihigjjeník *e mb* (Veprim a gjendje) në kundërshtim me rregullat e higjienës.

antihistamín•ë *a f sh a at farm* Bar kundër veprimit fiziologjik të prodhimit të histaminës në raste alergjie a ftohjeje.

antihistorík *e mb* Që është në kundërshtim me parimet e historizmit; që mohon a shtrembëron të vërtetën historike.

abthitlerián e mb Që është ose lufton kundër Hitlerit dhe pikëpamjeve të tij. **Komplot antihitlerian.**

abthitlerián i m sh ë ët Ai që është ose lufton kundër Hitlerit dhe pikëpamjeve të tij.

abthitlerián•e ia f sh e et f e ANTIHITLERIAN I.

antihumaníst e mb Që i përket teorisë sociale dhe filozofisë së antihumanizmit.

antihumaníz•ëm i m Teori sociale dhe filozofi që hedh poshtë konceptet bazë të natyrës njerëzore dhe humanizmit.

antihumór i m Lloj humori i zhdrejtë, i cili qëllimisht nuk përmban elemente humori.

antiimperialíst e mb Që është kundër imperializmit ose lufton imperializmin.

antiimperialist i sh ë ët Ai që është kundër imperializmit ose lufton imperializmin.

antiimperialist•e ja sh e et f e ANTIIMPERIALIST I.

antiimperialíz•ëm mi m Kundërshtim i luftimeve pushtuese e kolonizatore nga fuqitë e mëdha imperialiste.

anti-infektív e mb farm (Bar) që parandalon infeksionin.

anti-infektívë t m sh mejk Barna për parandalimin e infeksioneve.

anti-inflacioníst e mb ek (Politikë financiare) që synon ngadalësimin e rritjes inflacioniste të çmimeve dhe pagave.

anti-intelektuál e mb (Qëndrim) përbuzës ndaj intelektualëve dhe pikëpamjeve e metodave të tyre.

anti-intelektuál i m sh ë ët Ai që përbuz intelektualët dhe pikëpamjet e metodat e tyre; ai që nuk interesohet në dije intelektuale.

anti-intelektuál•e ja f sh e et f e ANTI-INTELKTUAL I.

anti-izraelít e mb pol Që është a lufton kundër shtetit të Izraelit. > **ANTI-ZIONIST E.**

anti-izraelít i m sh ë ët pol Ai që është a lufton kundër shtetit të Izraelit. > **ANTI-ZIONIST I.**

anti-izraelít•e ja f sh e et pol f e ANTI-IZRAELIT I.

antijugoslláv e mb pol Që është a lufton kundër Jugosllavisë dhe interesave të saj.

antijugoslláv i m sh ë ët pol Ai është a lufton kundër Jugosllavisë dhe interesave të saj.

antijugoslláv•e ja f sh e et pol f e ANTIJUGOSLLAV I.

antík e mb

♦ I lashtë; i lashtësisë greko-romake. **Monedha (rrënoja) antike.** [Lagjja antike e Durrësit. ...në epos, krahas një shtrese emrash të muslimanizuar, ekziston një emërtesë e tërë omonimesh e toponimesh që paraqiten sot në një formë të tillë tingullore që nënkupton kalimin e pandërmjetëm në gojë të brezave shqiptarë qysh prej periudhës antike (ShS).]

♦ I lashtë; shumë i vjetër.

♦ bis I vjetër; i stilit ose modës së vjetër. **Mobilie antike.**

antikanceróz e mb farm (Bar) që përdoret për mjekime të sëmundjeve kanceroze.

antikapitalíst e mb Që është ose lufton kundër kapitalizmit. [Cili sistem financiar duhet të zbatohet në Shqipni; sistemi prokapitalist (me taksa proporcionale!), apor antikapitalist (me taksa progresive!)? (KM).]

antikatalíst i m sh ë ët kim Lëndë që ngadalëson një reaksion kimi ose ul aktivitetin e një katalisti.

antikatód•ë a f sh a at fiz Elektrode me ngarkesë negative, që shërben si burim i elektroneve që hyjnë në një pajisje elektrike.

antikatolicíz•ëm mi m Rrymë fetare kundër katolicizmit; paragjykim ose armiqësi ndaj katolicizmit.

antikatolík e mb Që drejtohet kundër katolicizmit.

antikatolík u m sh ë ët Ai që është ose lufton kundër katolicizmit.

antikatolík•e ja f sh e et f e ANTIKATOLIK U.

antik•ë a f sh a at

♦ *kryes sh bis* Sende ose punime artistike të rralla, që çmohen për vjetërsi. **Dyqan antikash.**

♦ *bis iron* Njeri me zakone e sjellje të veçanta e pak të çuditshme. **Ç'është një antikë ky!**
antikishár e mb > ANTIKISHTAR E.

antikishtár e mb Që është kundër kishës dhe që lufton kundër saj.

antikitet i m

♦ Lashtësi. **Antikiteti greko-romak.**

♦ *sh e et* Monumente a rrënoja të lashtësisë.

antiklandestín e mb Që kundërshton veprimet e klandestine.

antiklasór e mb Që është kundër ose lufton ndarjet klasore.

antiklerikal e mb Që kundërshton ndikimin politik të klerit.

antiklerikalíst e mb > ANTIKLERIKAL E.

antiklerikalíst i m sh ë ët Kundërshtar i ndikimit politik të klerit.

antiklerikalíst•e ja f sh e et f e ANTIKLERIKALIST I.

antiklerikalíz•ëm mi m Qëndrim a pikëpamje kundër ndikimit politik të klerit.

antiklimáks i m dhe let Përfundim zhgënjyes pas një varg ngjarjesh plot interes.

antiklimaktík e mb dhe let I antiklimaksit; që mbaron a mbyllet në mënyrë zhgënjyese.

antiklinál e mb gjeol (Palosje) që largohet nga kreshta e përbashkët.

antiklinál i m gjeol Palosje në trajtë të mysët me pjesën më të vjetër të shtratit si bërthamë.

antikoagulúes e mb farm (Lëndë) që ngadalëson ose pengon mpiksjen e gjakut.

antikoagulúes i m sh - it farm Bar për ngadalësimin ose pengimin e mpiksjes së gjakut.

antikológ u m sh ë ët Studiues i antikitetit. [një trashëgimi që mund t'u shërbejë folkoristëve dhe posaçërisht antikologëve për të rikonstruktuar hap pas hapi mekanizmin e formimit të epít si gjini e letërsisë gojore popullore (ShS).]

antikológ•e ia f sh e et f e ANTIKOLOG E.

antikoloniál e mb pol > ANTILOLONIALIST E.

antikolonialíst e mb pol Që është ose lufton kundër kolonializmit.

antikolonialíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i kolonializmit.

antikolonialíst•e ia f sh e et pol f e ANTIKOLONIALIST I.

antikolonialíz•ëm mi m Kundërshtim i kolonializmit; luftë kundër kolonializmit.

antikombtár e mb > ANTIKOMBËTAR. [Na të gjithë lëngojmë nëpër një sistem të damshem e antikombtar (KM).]

antikombëtár e mb Që është kundër interesave kombëtare.

antikomunist e mb Që është ose lufton kundër komunizmit.

antikomunist i m sh ë ët Ai që është ose lufton kundër komunizmit. [Dihet se Shqipëria veriore, antikomuniste në përgjithësi, u pushtue nga njisitë partizane kah mbarimi i luftës civile, dhe vazhdoi me u mbajtë në një gjendje emergjence edhe mbasi rreziku i rebelimit të popullatës qe zhdukë. (APp).]

antikomunist•e ja f sh e et f e ANTIKOMUNIST I.

antikomuníz•ëm mi m pol Qëndrim në kundërshtim me komunizmin, që hedh poshtë konceptet bazë të komunizmit.

antikontrabándë si mb (Skuadër, repart etj.) që lufton kontrabandizmin.

antikonvulsív e mb farm (Bar) për parandalimin ose lehtësimin e konvulsioneve.

antikonvulsívë t m sh Barna për parandalimin ose lehtësimin e konvulsioneve.

antikórp i m sh e et mjek > KUNDËRTRUP I.

antikorrupsíon i m Veprimtari kundër korrupsionit në ekonomi, politikë, qeveri etj.

antikrím i m Organ i policisë i specializuar për luftën kundër krimit.

antikristián e mb Që është kundër krishterimit.

antikrísht i *m sh ë ët fil fil* Kundërshtar i Krishtit, që, sipas Dhjatës së Re, do të sundojë botën deri në ardhjen e dytë të Krishtit.

antikuár i *m sh ë ët*

♦ Njohës ose koleksionist sendesh me vlera antike.

♦ *sh* Sende me vlera antike. **Dyqan antikuaresh.**

antikuar•e ja *sh e et f e* **ANTI-KUAR I.**

antikuariát i *m sh e et* Dyqan antikuaresh.

antikuárk u *m sh ë ët fiz* Kundërgrimcë e kuarkut.

antikultúr•ë a *f sh a at libr* Kulturë, kryesisht e rinisë, me vlera e mënyrë jetese të kundërta me kulturën mbizotëruese në shoqëri.

antikushtetúes e mb Që është në kundërshtim me kushtetutën ose normat kushtetuese.

antikushtetueshmëri a *f* Të qenët antikushtetues.

Antíle t f sh gjeog Grup ishujsh në Indet Perëndimore.

antileniníst e mb Që është ose lufton kundër leninizmit.

antileniníst i *m sh ë ët* Kundërshtar i leninizmit.

antileniníst•e ja *f sh e et pol f e* **ANTILENINIST I.**

antileptón i *m fiz* Kundërgrimcë e leptonit.

antiléndë a *f fiz* Lëndë e përbërë nga kundërgrimca.

antilíd•ë a *f bot (Anthyllis vulneraria)* Bimë leguminoze shumëvjeçare e Europës dhe Afrikës së veriut, me lule të verdha ose portokallí, që përdoren në mjekësinë popullore për shqetësime nga veshkat.

antiligjór e mb Që është kundër ligjit. > **KUNDËRLIGJSH•ËM (i) ME (e).**

antiligjshmëri a *f* Të qenët i kundërligjshëm; veprim i kundërligjshëm.

antilogarít•ëm mi *m sh ma mat mat* Numër që i përgjigjet një logaritmi.

antilogjí a *f sh - të*

♦ *let* Kundërshti e fjalëve në një paragraf a tekst.

♦ *fil* Kundërthënie.

antilogjík e mb Që përmban një kundërthënie a kundërshti fjalësh.

antilóp•ë a *f sh ë ët zool (Antelope)* Gjitar ripërtypës, shumë i shpejtë, i viseve të ngrohta të Afrikës dhe Azisë, me brirë të gjatë dhe lëkurë qimeshkurtër.

antimagnetík e mb fiz (Pajisje) që nuk ndikohet nga fusha magnetike. **Orë antimagnetike.**

antimakiavelík e mb fil > **ANTIMAKIAVELIST E.**

antimakiavelíst e mb fil I kundërt me makiavelizmin ose që i kundërvihet atij.

antimakiavelíst i *m sh ë ët fil* Kundërshtar i makiavelizmit.

antimakiavelíst•e ja *f sh e et f f e* **ANTIMAKIAVELIST I.**

antimakiavelíz•ëm mi *m fil* Qëndrim në kundërshtim me doktrinën politike të Makiavelit.

antimalarík e mb > **KUNDËRMALARIK E.**

antimaqedónas e mb Që është ose lufton kundër maqedonasve.

antimaqedónas i *m sh - it* Ai që është ose lufton kundër maqedonasve.

antimaqedónas•e ja *f sh e et f e* **ANTI-MACEDONIAN.**

antimarksíst e mb Që kundërshton marksizmin.

antimarksíst i *m sh ë ët* Kundërshtar i marksizmit.

antimarksíst•e ja *f sh e et f e* **ANTI-MARKSIST I.**

antimasoník e mb Që është ose lufton kundër masonikëve.

antimasoník u *m* Kundërshtar i masonikëve.

antimasoník•e ja *f e* **ANTIMASONIK U.**

antimaterialíst e mb

♦ *fil* Që është kundër materializmit, politikës militariste.

♦ Që nuk ka interesa materiale.

antimaterialíst i *m sh ë ët*

♦ *fil* Kundërshtar i materializmit.

♦ Njeri pa interesa materiale, i zhveshur nga interesat materiale.

antimaterialist•e ja f sh e et f e ANTIMATERIALIST I.

antimatéri•e a f fiz > KUNDËRMATERI•E A.

antimentaliz•ëm mi m

♦ *fil* Besim se mendja nuk është e vetmja gjë të ekziston në të vërtetë; teori e kundërt me mentalizmin.

♦ *gjuh* Teori sipas së cilës gjuha është strukturë pa lidhje me vetitë psikologjike të qenieve njerëzore.

antimezón i m sh e et fiz Kundërgrimcë e mezonit.

antimicín•ë a f farm Antibiotik që vepron kundër mykthit.

antimikrób i mb farm Agjent që vepron kundër mikrobeve.

antimilitaríst e mb pol Që kundërshton militarizmin, politikën militariste.

antimilitaríst i m sh ë ët pol Kundërshtar i militarizmit, i politikës militariste.

antimilitaríst•e ja f sh e et pol f e Antimilitarist i.

antimilitaríz•ëm mi m Kundërshtim i militarizmit, i politikës militariste.

antimón i m kim Element metalik në katër forma alotropike, zakonisht haset si kristal tepër i brishtë, i ndritshëm, në të bardhë argjendi; përdoret në aliazhe të plumbit për bateri dhe në prodhimin e lëndëve kundër zjarrit, e bojërave, pajisjeve gjysmëpërçuese dhe qeramikave (*simboli Sb*).

antimonarkík e mb pol Që është ose lufton kundër monarkisë.

antimonarkíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i monarkisë.

antimonarkíst•e ja sh e et pol f e ANTIMONARKIST I.

antimoník e mb kim I antimonit; që ka të bëjë me antimonin.

antimonít i m kim Kripë e antimonite.

antimonopolíst e mb Që kundërshton sistemin monopolist.

antimonór e mb kim I antimonit.

antinacional e mb Që është kundër interesave të kombit.

antinacionalíst e mb Që është kundër nacionalizmit.

antinacionalíst i m sh ë ët Kundërshtar i nacionalizmit.

antinacionalíst•e ja f sh e et f e ANTINACIONALIST I.

antinacionalíz•ëm mi m Qëndrim kundër nacionalizmit.

antinatyralíst e mb fil Që kundërshton natyralizmin.

antinatyralíst i m fil Kundërshtar i natyralizmit; paues i antinatyralizmit (*në sociologji*).

antinatyralíst•e ja f sh e et f e ANTINATYRALIST I.

antinatyralíz•ëm mi m fil Doktrinë e kundërt me natyralizmin.

antinazíst e mb pol (Lëvizje) kundër nazizmit

antinazíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i nazizmit.

antinazíst•e ja f sh e et pol f e ANTINAZIST I.

antineonazíst e mb pol Që është ose lufton kundër neonazizmit; (*demonstratë etj.*) kundër neonazizmit.

antineonazíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i neonazizmit.

antineonazíst•e ja f sh e et pol f e ANTINEONAZIST I.

antineoplastík e mb farm Që ka të bëjë me antineoplastikët.

antineoplastíkë t m farm Barna për mbytjen e qelizave kanceroze.

antineutrón i m sh e et fiz Kundërgrimcë e neutronit.

antinevralgjik e mb farm (Bar) qetësues; që lehtëson dhembjet.

antinevralgjik•ë ët m sh farm Bar për qetësimin e dhembjeve.

antinomazí a f libr Përdorim i titullit në vend të emrit të personit.

antinomí a f sh - të libr

- ♦ Kundërshti a kundërvënie midis dy ligjeve a rregulloreve.
- ♦ Kundërshti midis parimeve a përfundimeve që duket sikur janë barabar të nevojshme e të arsyeshme. [**Por antinomia (kundërvënia) që shprehet tek vetvetori "të vet", në kuptimin "të njëri-tjetrit", ndaj të tjerëve në përgjithësi, qofshin këta bajlozë, katallanë, harambashë, kraljë, është minimale e vetëmjaftueshme për të treguar se ç'ishin heronjtë kreshnikë nga pikëpamja etnike. (ShS).]**

antinjerëzor e mb

- ♦ Që është kundër njeriut dhe shoqërisë njerëzore; jonjerëzor; çnjerëzor.
- ♦ *usht (Bombë)* kundër njerëzve.

Antiók u m gjeog Qytet i lashtë në Turqinë Jugore; qendër e hershme e krishtëritimit.

antiopozitár e mb (*Qëndrim, politikë*) e drejtuar kundër opozitës.

antiopozitë a f Tërësi e kundërshtarëve të opozitës.

antiopozitarizëm mi m sh ma mat Qëndrim kundër opozitës.

antiortodóks e mb Që është kundër ortodoksisë.

antiortodoksí a f

- ♦ *fet* Kundërshtar i ortodoksisë.
- ♦ Kundërshtar i konvencioneve shoqërore.

antiosmán e mb Që është ose lufton kundër osmanëve. [**Prej De Radës, deri tek Zef Skiroi, kujtimi i lavdisë së trimërive antiosmane mbajti gjallë mendimin se "homeriada" shqiptare duhej të kishte lidhje me këtë fazë të historisë. (ShS).]**

antipápë a m sh ë et Papë i rrejshëm; person i zgjedhur si papë, ndërkohë që një papë i zgjedhur kanonikisht mban titullin.

antipapízëm mi m hist fet Antipapizëm.

antiparalél e mb (*Vijë*) paralele por me kahe të kundërt me një tjetër.

antiparalél i m sh e et Vijë paralele por me kahe të kundërt me një tjetër.

antiparalelogram i m sh e et gjeom Paralelogram me dy brinjët e gjata që ndërpriten, në vend që të jenë paralele me njëra-tjetrën.

antiparazitár e mb Antiparasitic.

antipartí mb Që është ose lufton kundër ideve të një partie; që del kundër vijës së partisë.

antipartiák e mb pol > ANTIPARTI.

antipasát i m meteo Erë e vazhdueshme që fryn nga perëndimi në lindje mbi dhe nën ekuator.

antipástë a f sh a at ushq Pjatë e parë; meze.

antipatí a f sh - të Ndjenjë mospëlqimi e mosdashjeje ndaj dikujt ose ndaj diçkaje; ftohje a largim nga një njeri a nga një send. **Antipatitë dhe simpatitë ndërrojnë.**

antipatík e mb (*Njeri*) i pakëndshëm, që zgjon një ndjenjë mospëlqimi.

antipatriotík e mb Që është e që vepron kundër interesave të atdheut të vet; që është në kundërshtim me patriotizmin.

antipatriotízëm mi Qëndrim a veprim antipatriotik.

antipedagogjí a m libr Rrymë që mohon nevojën për arsimim.

antipedagogjík e mb I antipedagogjisë; që ka të bëjë me antipedagogjinë.

anti-perandorák e mb Që është kundër sundimit perandorak. [**edhe kjo shtresë (e periudhës pas pushtimit osman) ka një cilësi që s'e kanë epet e tjerë: ai është krejtësisht anti-perandorak. (ShS).]**

antipiretík e mb farm (*Bar*) që ul temperaturën e trupit, lehtëson ethet.

antipiretikë t m sh farm Bar për uljen e temperaturës së trupit, për lehtësimin e etheve.

antipód e mb

- ♦ *gjeog* I antipodeve; që ndodhet në atipode.
- ♦ *fig* Krejt i kundërt.

antipód i m sh e et

♦ *gjeog* Australia dhe Zelanda e re (*përdoret nga banorët e gjysmësferës veriore*).

♦ *fig* Pozicion krejt i kundërt.

antipodík e mb *gjeog* I antipodeve.

antipoém•ë a f sh a at *let* Poemë e shkruar sipas rregullave të antipoezisë.

antipoét i m sh ë ët Poet që shkruan antipoezi.

antipoét•e ja f sh e et f e **ANTIPOET I.**

antipoetík e mb Që ka të bëjë me antipoezinë.

antipoezí a m sh - të Lëvizje artistike që kërkon të thyejë normat e poezisë tradicionale.

antipopullór e mb (*Qeveri, vendim etj.*) që është në kundërshtim me interesat e popullit, që shkel të drejtat e popullit.

antiproduktív e mb *libr* Që pengon arritjen e përfundimit të dëshiruar; i dëmshëm.

antiprofesional e mb Që vepron në kundërshtim me etikën profesionale.

antiprofesionalíz•ëm mi m sh ma mat *libr* Veprim në kundërshtim me etikën profesionale.

antipropagánd•ë a f sh a at Formë a metodë komunikimi që synon të kundërshtojë një lloj propagande.

antipropagandistík e mb Që ka të bëjë me antipropagandën.

antiptóz•ë a f sh a at *gjuh* Zëvendësimi i një rase me një tjetër.

antipunëtór e mb (*Ligj, politikë*) në kundërshtim me interesat e punëtorëve.

antipushtét mb (*Veprimtari*) e drejtuar kundër pushtetit ose shtetit.

antiqueverí mb > **ANTIQEVERITAR E.**

antiqueveritár e mb Që është ose drejtohet kundër qeverisë.

antiracionalíst e mb *fil* Pasues i antiracionalizmit.

antiracionalíz•ëm mi m *fil* Doktrinë a parim që nuk pranon racionalizmin si burim të vetëm të dijes.

antiracíst e mb Që është kundër racizmit.

antiracíst i m sh ë ët Kundërshtar i racizmit.

antiracíst•e ja f sh e et f e **ANTIRACIST I.**

antirepublikán e mb Që është kundër sistemit republikan të qeverisjes.

antirepublikán i m Kundërshtar i sistemit republikan të qeverisjes.

antirepublikán•e ia f e **ANTIREPUBLIKAN I.**

antirepublikaníz•ëm mi m Doktrinë a pikëpamje që kundërshton sistemin republikan të qeverisjes.

antirevizioníst e mb Që është a lufton kundër revizionizmit.

antirevizioníst i m sh ë ët Kundërshtar i revizionizmit.

antirevizioníst•e ja f sh e et f e **ANTIREVIZIONIST.**

antirevizioníz•ëm mi m *pol* Politikë antirevizioniste, që hedh poshtë rishikimin e doktrinės komuniste.

antiromák e mb Që është a lufton kundër romakëve. [**Është vështirë të flitet, siç u tha, për një epike që u lind prej luftërave anti-romake.** (ShS).]

antiromán i m sh e et *let* Vepër letrare e karakterizuar nga mungesa e elementeve tradicionale të romanit, si struktura e shtjellimi i fabulës dhe portretizimi realist i personazhit.

antiromanciér i m sh ë ët Romancier që shkruan në gjininë e antiromanit.

antiromanciér•e ja f sh e et f e **ANTIROMANCIER I.**

antisemít e mb Që është kundër çifutëve ose kundër judaizmit.

antisemít i m sh ë ët Kundërshtar i çifutëve ose i judaizmit.

antisemít•e ja f sh e et f e **ANTISEMIT I.**

antisemitíz•ëm mi m

♦ Armiqësi ose paragjykim kundër çifutëve ose kundër judaizmit.

♦ Dallim racial kundër çifutëve.

antiseptík e mb mjek Që përdoret për të pastruar plagët dhe për të ndaluar infektimin nga mikrobet.

antiseptíkë t m sh mjek Lëndë kimike që përdoren për të pastruar plagët dhe për të ndaluar infektimin nga mikrobet.

antisérb e mb pol Që është a lufton kundër Serbisë dhe serbëve.

antisérb i m sh ë ët pol Kundërshtar i Serbisë dhe serbëve.

antisérb•e ja pol f sh e et f e **ANTISERB I.**

antisimetrí a f gjuh Teori e sintaksës lineare.

antisimetrík e mb fiz, gjeom, mat (Madhësi, figurë) me madhësi, formë dhe pozicion relativ të ngjashëm me të përkundërtat e tyre.

antisioníst e mb pol Që është kundër sionizmit dhe kundër shtetit të Izraelit.

antisioníst i m sh ë ët pol Kundërshtar i sionizmit dhe i shtetit të Izraelit.

antisioníst•e ja f sh e et pol f **ANTISIONIST I.**

antisioníz•ëm mi m pol Kundërshtar i pikëpamjeve sioniste dhe i shtetit të Izraelit.

Antizionizëm arab (i krishterë).

antisizmík e mb (Ndërtesë, strukturë) që u qëndron lëkundjeve të tërmetit.

antiskolastík e mb Që kundërshton skolasticizmin.

antiskolastík u m sh ë ët Kundërshtar i skolasticizmit.

antiskolastík•e ja f sh e et f e **ANTISKOLASTIK U.**

antiskorbutíkë t m sh farm Barna kundër skorbutit.

antislláv e mb pol Që drejtohet kundër sllavëve.

antislláv i m sh ë ët pol Kundërshtar i sllavëve.

antislláv•e ja sh e et pol f e **ANTISLLAV I.**

antisllavíz•ëm mi m pol Qëndrim kundër sllavëve.

antisociál e mb (Politikë, ligj etj.) Në kundërshtim me interesat e shoqërisë.

antisocialíst e mb pol Që është në kundërshtim me parimet e socializmit; që kundërshton socializmin.

antisocialíst i m sh ë ët pol Kundërshtar i socializmit.

antisocialíst•e ja f sh e et pol f e **ANTISOCIALIST I.**

antisovjetík e mb pol Që është në kundërshtim me sistemin sovjetik.

antisovjetík u m sh ë ët pol Kundërshtar i sistemit sovjetik (në ish BRSS).

antisovjetík•e ja f sh e et pol f e **ANTISOVJETIK U.**

antisovietíz•ëm mi m pol Qëndrim antisovjetik.

antisportív e mb Që është në kundërshtimin me sjelljen që duhet të ketë një sportist a një dashamir i sportit, si dhe me rregullat dhe qëllimet e shëndosha të sportit. **Gjest antisportiv. Sjellje antisportive.**

antistaliníst e mb pol Që është kundër stalinizmit.

antistaliníst i m pol Kundërshtar i stalinizmit.

antistaliníst•e ja pol f e **ANTI-STALINIST.**

antistaliníz•ëm mi m pol Qëndrim kundër stalinizmit.

antistatíz•ëm mi m pol Kundërshtim ndaj ndërhyrjes së shtetit në çështje personale, shoqërore dhe ekonomike.

antistróf•ë a f sh a at let Pjesë e një odeje korale që i përgjigjet një strofe të mëparshme në tragjedinë klasike greke; pjesë e dytë e dy ndarjeve me metrikë të njëjtë në poezi. [Në këto vepra kishte korife dhe kor (që pastaj u bënë terma muzikorë), kishte strofë e antistrofë. (ShS)ç.

antistrofík e mb let I antistrofës; që ka të bëjë me antistrofën.

antishérr mb libr Që s'do të hyjë në sherr.

antishëndetësór e mb Që nuk përputhet me rregullat shëndetësore.

antishkencór e mb Që bie në kundërshtim ose nuk përputhet me parimet dhe metodat e shkencës.

antishoqëror e mb Që është në dëm të shoqërisë; që është në kundërshtim me rregullat e jetës shoqërore.

antishqiptár e mb Që është kundër Shqipërisë dhe shqiptarëve si komb.

antishqiptár i m sh ë ët pol Kundërshtar i Shqipërisë dhe shqiptarëve si komb.

antishqiptár•e ja f sh e et pol f e **ANTISHQIPTAR I.**

antishtetëror e mb Që drejtohet kundër shtetit, që synon përmbysjen e tij; që dëmton shtetin; që shkel rregullat dhe ligjet e shtetit.

anti-tabú ja f sh - të Thyerje e tabusë. [Përditësimi (aktualizimi) i mendimit shkencor albanologjik të vlerësuar deri më tani si pa argument të mjaftueshëm, ... në emër të realizmit dhe të anti-tabuve, përmban me vete rrezikun e shprishjes së rezultateve të arritura. (ShS).]

antitalént i m libr E kundërta e talentit.

antitánk e mb usht > KUNDËRTANK E.

antiteologjí a f libr E kundërta e teologjisë.

antiteologjik e mb libr (Pikëpamje) që nuk mbështetet në teologji.

antiterror i m > ANTITERRORIZ•ËM MI.

antiterroríst e mb (Forcë, masë) që përdoret kundër terrorizmit

antiterroríz•ëm mi m Parandalim ose shtypje e terrorizmit.

antitetík e mb Që përbën antitezë; që është në kundërvënie të plotë me diçka.

antitéz•ë a f sh a at

♦ Gjikim që i kundërvihet një teze. [në kushtet e sotme, kur po duket qartë prirja e rimarrjes së zellshme tendencioze të antitezave të periudhave të mëparshme historike... (ShS).]

♦ *let* Kundërvënie a përqasje e dy nocioneve, mendimeve a figurave të kundërta, që përdoret si mjet stilistik për t'i dhënë shprehjes forcë e qartësi.

♦ Diçka e kundërt me diçka tjetër ose që i kundërvihet asaj; krejt e kundërta e diçkaje a e dikuajt.

antitoksik e mb (Lëndë) që kundërvepron ndaj një toksine ose helmi.

antitoksín•ë a f sh a at bio Kundërtrup që mund të neutralizojë një lloj toksine.

antitrúp i m sh a at > KUNDËRTRUP I.

antituberkulár e mb mjek Që shërben për të luftuar tuberkulozin; që mjekon tuberkulozin.

antithërrmíj•ë a f sh a at fiz > KUNDËRGRIMC•Ë A.

antivelúes e mb kin Pajisje ose lëndë kundër mjegullimit (*të objektivit të kamerës*).

antivenerián e mb farm (Preparat) kundër sëmundjeve veneriane.

antivirál e mb farm (Bar) që shkatërron ose pengon zhvillimin dhe riprodhimin e viruseve.

antivirús i m sh e et mjek, inf Mjet për zbulimin dhe ndalimin e përhapjes së viruseve.

antivitamin•ë a f sh a at > kundërvitamin•ë a.

antivlér•ë a f sh a at > KUNDËRVLER•Ë A. [në jetën tonë krijohet një mjegullinë brenda së cilës nuk dallohet vlera nga antivlera, kallëzuesi nga viktimi, spiuni nga i spiunuari. (IK).]

antizogíst e mb (Veprimtari) e drejtuar kundër Mbretit Zog I dhe politikës së tij.

antizogíst i m sh ë ët Kundërshtar i Mbretit Zog I dhe politikës së tij.

antizogíst•e ja f sh e et f e **ANTIZOGIST I.**

anto- fjalëform Lule-.

antofíte t f sh bot Bimë që kanë struktura të ngjashme me lulen.

antologjí a f sh - të Përmbledhje pjesësh letrare a muzikore.

antologjik e mb Që ka të bëjë me antologjinë. [Shkollimi masiv ka bërë që në vend të varianteve të përcjella prej gjyshërve të dalin variantet antologjike. (ShS).]

antologjist i m sh ë ët *let* Autor a botues që përgatit përmbledhje antologjike.

antologjist•e ja f sh e et *let f e* **ANTOLOGJIST I.**

ant•ón *jokal veta III G >* **ANT•UE (me).**

antoním i m sh e et *gjuh* Fjalë me kuptim të kundërt me një tjetër.

antonimí a f gjuh Lidhje kuptimore midis dy fjalëve që shprehin kuptime të kundërta.

antinimík e mb gjuh I antonimisë.

antonomazí a f gjuh Përdorim i një epiteti ose titulli në vend të emrit të përveçëm. [Është Kosova që ... për antonomazi, studiuesi Hamit Kokalari e ka quajtur "djepi i shqiptarizmit". (AÇ).]

antozoárë t m sh bio Jokërbishtorë të ujërave të thella.

antracén i m kim, ind Kristal hidrokarburi aromatik pa ngjyrë, që përftohet nga distilimi i naftës bruto.

antracít i m min Qymyr natyror me djegie të ngdalshme dhe fuqi kalorifike të lartë.

antraknóz•ë a f bot Sëmundje e gjethes, frytit dhe kërcellit të bimëve bujqësore; shkaktohet nga kërpudhat; shoqërohet me shfaqje njollash dhe pushi të trëndafiltë ose të verdhemë.

antrakóz•ë a f mjek Sëmundje e mushkërive, që prek minatorët e qymyrgurit.

antráks i m zoovet dhe mjek Sëmundje akute e të imtave dhe të trashave, e shkaktuar nga një bakter që u prek lëkurën dhe mushkëritë; mund t'u ngjitet njerëzve.

antrákt i m sh e et

♦ *teat* Pushim midis dy akteve.

♦ Pjesë muzikore e ekzekutuar në pushimin midis dy akteve të pjesës teatrore.

antrísk u m sh ë ët *bot (Anthriscus)* Erëz e viseve europiane; kultivohet për gjethet e përdredhura si të majdanozit; përdoret në supa e sallata.

antro- *fjalëform libr* Njeri-.

antropík e mb bio Që ka të bëjë me njeriun.

ántropo- *fjalëform libr* Njeri-; i njeriut.

antropobiologjí a f Antropologji biologjike ose fizike.

antropobiologjík e mb I antropobiologjisë; që ka të bëjë me antropobiologjinë.

antropocentrík e mb libr (Pikëpamje) që e konsideron njerëzimin si element qendror të ekzistencës.

antropocentríz•ëm mi m libr Pririje për të vlerësuar realitetin vetëm në lidhje me vlerat njerëzore.

antropofág e mb Kanibalist; njerëngrënës (*si mb*).

antropofág u m sh ë ët Kanibal; njerëngrënës. [Na mungojnë vetëm idealet e antropofagëve. (FN)]

antropofagí a f libr Kanibalizëm; njerëngrënie.

antropofíte t m sh bot Bimë të kultivuara nga njeriu.

antropofobí a m psik Frikë patologjike nga njeriu dhe shoqërimi me njerëzit.

antropografi a f libr Studim i shpërndarjes gjeografike të kulturave të ndryshme njerëzore.

antropografík e mb libr I antropografisë; që ka të bëjë me antropografinë.

antropogjenetík e mb I antropogjenezës; që ka të bëjë me antropogjenezën.

antropogjenéz•ë a f Studim i prejardhjes së njeriut.

antropogjeografí a f libr Degë e gjeografisë që merret me studimin e botës, popujve, bashkësive dhe kulturave, si dhe me marrëdhëniet e tyre në hapësirë.

antropogjeografík e mb I antropogjeografisë; që ka të bëjë me antropogjeografinë.

antropóid e mb libr Që ngjan me njeriun ose duket si njeri.

antropóid i m sh ë ët *zool*

♦ Majmun primat, i ngjashëm me njeriun nga pamja dhe struktura anatomike.

♦ *sh* Familje e këtyre majmunëve.

antropológ u m sh ë ët Studiues i antropologjisë; ai që merret me antropologji.

antropológ•e *ja f sh e et f e* **ANTROPOLOG, U.**

antropologjía *a m* Shkencë që studion veçoritë biologjike të njeriut. **Antropologji filozofike** (arkeologjike, sociokulturore).

antropologjík *e mb* I antropologjisë; që ka të bëjë me antropologjinë.

antropologjikisht *ndajf* Në pikëpamje antropologjike.

antropometrí *a f* Studim shkencor i përmasave të trupit të njeriut.

antropometrík *e mb* I antropometrisë; që ka të bëjë me antropometrinë.

antropometríz•ëm *mi m* Anthropometrism.

antropomórf *e mb* (*Majmun*) me formë ose pamje njeriu.

antropomorfík *e mb* Që ka të bëjë me antropomorfizmin.

antropomorfíz•ëm *mi m fet* Veshje e prëndive, kafshëve ose sendeve me veti njerëzore.

antroponím *i m sh e et gjuh* Emër i përveçëm njeriu.

antroponimí *a f gjuh*

♦ *përmb* Tërësi e emrave të përveçëm të njerëzve.

♦ Studim i emrave të përveçëm të njerëzve.

antropozoík *u m gjeol* Periudhë e karakterizuar nga ekzistenca e njeriut.

ant•úe (me) *jokal G* Anohem; përkulem mënjane.

antúem (i) e (e) *mb G* I anuar; i përkulur mënjane.

antúemit (të) *as G* Anim; përkulje mënjane.

Antvérp *i m gjeog* Port i Belgjikës.

anth i¹ *m krahin G*

♦ Kashtë e ndezur, që ka zënë të prishet nga lagështira.

♦ *G* Fundërrinë e imët e sanës; endth.

anth i² *m Ç* Nektar.

anth i³ *m kopsht Ç* Erëz; kopër.

anthér•ë *a f J* Esencë; thelb.

ánthro- > **ANTRO-**.

antúem (i) e (e) *mb G* Anim; përkulje mënjane.

Anú *i m mit asir-babil* Perëndi e qiellit më të lartë.

An•ú ói *m shkurt i Anton.* Shën Anu.

anuár *i m sh ë ët* > **VJETAR I.** Anuar statistikor.

anuár (i e) *mb* I përkulur mënjane.

Anúb *i m mit egj* Perëndi-çakall i mumifikimit.

anúem (i) e (e) *mb G* > **ANUAR (i e).**

anúes *e mb* I anshëm; që mban anë (hatër).

anúes *i m* Njeri i anshëm, që i mban anën dikujt.

anúes•e *ja f e* **ANUES I.**

anulím *i m sh e et*

♦ Shfuqizim. **Anulim i vendimit.**

♦ Prapësim; tërheqje (*e një porosie*).

anul•óhet úa (u) *úar* *pavet dhe pës e* **ANUL•OJ.** Ky vendim nuk anulohet pa...

anul•ój *kal óva úar*

♦ I heq fuqinë (*një ligji, vendimi a urdhri*); shfuqizoj.

♦ Prapësoj; tërheq; nuk lejoj të bëhet (*një veprim*). [**Qenka anuluar, siç duket, takimi me pionierët, mendoj tek hipte në makinë.** (IK).]

anulúar (i e) *mb* Që është shfuqizuar, prapësuar a tërhequr.

anulúem (i) e (e) *mb G* > **ANULUAR (i e).**

anulúes *e mb* Që shfuqizon, prapëson a tërheq (*një ligj, vendim, akt etj.*).

anulúesh•ëm (i) me (e) *mb* Që mund të shfuqizohet.

anulueshmërí *a f libr* Të qenët i shfuqizueshëm.

anullím i, anul•ój etj. > **ANULIM I, ANUL•OJ etj.**

anunció n i m fet

♦ Ditë e vizitës së Gabrielit te Maria për t'i dhënë lajmin se qe zgjedhur të bëhej nëna e Jezu Krishtit.

♦ Festë e kësaj dite.

anúrë t f sh zool Bretkosa e zhaba.

anurí a f mjek Pamundësi për të urinuar.

anurín•ë a f kryes sh - at Rrip i ngushtë toke anës një are ose cep i një are.

anúr•ë a f sh a at Mollë dimërake, që piqet në dimër.

anurognát i m sh ë ët paleo Zvarranik i zhdukur i Jurasikut.

anús i m anat Rend amfibësh pa bisht që përfshin gjithë llojet e bretkosave dhe zhabave.

Anvérs•ë a f gjeog > **ANTVERP I.**

ánx•ë a f sh a at bot > **Anason i.**

anxhájk u m sh - ët krahin G > **ANXHIK U.**

anxhík u m sh ë ët

♦ Torbë e vogël prej lëkure që ngjshet në brez, në të cilën bariu mban ushqimin.

♦ Thes lëkure.

ánzë si mb G

♦ Shumë i mprehtë.

♦ (Ujë) shumë i ftohtë.

ánz•ë a¹ f sh a at Farë anasoni.

ánz•ë a² f sh a at ent G (*Vespa vulgaris*) > **ARËZ A.**

ánz•ë a³ f sh a at G Shqem i oxhakut, i vatrës.

ánz•ë a⁴ f sh a at G Thikë xhepi.

ánz•ë a⁵ f sh a at G Bosht i sovajkës së tezgjahut.

ánz•ë a⁶ f sh a at G Ngërç muskolor.

Anzotík•ë a f mit ilire Perëndeshë e dashurisë.

anzhuín e mb hist > **Angjevin e.**

ánjéz a f sh a at ent krahin

♦ Vezë e morrit.

♦ Thërrijë; ergjéz.

aoríst i m gjuh Kohë e kryer e foljes që nuk tregon nëse veprimi vazhdon a ka mbaruar.

aórt•ë a f sh a at anat Arterie kryesore, që del nga barkushja e majtë e zemrës dhe shpërndan gjakun në gjithë trupin me anë të degëzimeve të arterieve.

aortít i m mjek Pezmatim i aortës.

Aóst•ë a f gjeog: Lugina e Aostës krahinë në skajin veriprëndimor të Italisë.

ap dháshë dhënë kal krahin > **JAP.**

AP ja shkurt i

♦ Akademia e Policisë.

♦ Artist i Popullit.

♦ **Associated Press** /Asoshiejtud Pres/ agjenci e shtypit të SHBA-së.

Ap. shkur i Apartament.

ápa ndajf

♦ A Hopa; në krahë.

♦ J Jashtë; në ajër të pastër; në natyrë.

APA ja gjerm shkurt i Austria Presse Agentur Agjencia e Shtypit Austriak.

apák ndajf krahin G Ndopak; paksa; në sasi të vogël; fare pak.

Apaláshe t m gjeog Vargmal në pjesën lindore të SHBA.

apanázh i m sh e et vjet drejt

- ♦ Tokë, pozitë zyrtare ose të holla që u jepen fëmijëve jotrashëgimtarë të mbretërve e princave si mjete jetese.
- ♦ Shtojcë e nevojshme.

apansëz *ndajf bis*

- ♦ Befas; pa lajmëruar.
- ♦ Në orë a kohë të papërshtatshme.

aparát i m sh e et

- ♦ Mjet, pajisje e përbërë prej pjesësh të imëta e të punuara me përpikëri, që përdoret për matje, në laborator, në mjekësi, në radioteknikë e për punë të tjera të ndryshme.
- ♦ Aparat fotografik. [**Para syve tuaj aparate turistësh** (IK).]
- ♦ *fizio* Tërësi e organeve që kanë lidhje ndërmjet tyre dhe që së bashku kryejnë një funksion të caktuar të organizmit.
- ♦ Tërësi e institucioneve ose e degëve në organizimin shtetëror dhe politik të një vendi, që i shërbejnë drejtimit të veprimtarisë ekonomike, politike etj.; punonjësit e këtyre institucioneve ose degëve. **Aparat shtetëror (administrativ)**. [**e formoi një ditë në një banket solemn/ shtetin e zi me rrugë të zeza e qytete të zi/ me ushtri e polici të zezë aparat të zi** (EB).]
- ♦ *libr* Shënime sqaruese e ndihmëse, që plotësojnë një vepër shkencore a letrare ose që lehtësojnë përvetësimin e një teme mësimore. **Aparat kritik** shënime kritike për një botim. **Aparat shkencor** shënime treguese e udhëzuese për një botim.

**

aparát dëgjimi Pajisje e vogël për forcimin (amplifikimin) e tingujve, që vihet në vesh ose pranë veshit dhe përdoret nga njerëzit me dëgjim të dëmtuar.

aparát dhënës *radio tv* Pajisje për transmetimin e sinjaleve.

aparát distilimi Aparat për pastrimin e lëngjeve me anë të zierjes dhe kondensimit të avujve që dalin prej tyre.

aparát fotografik Pajisje për të nxjerrë në fotografi, që punon me lente dhe me film ose me kartë kodimi shifror.

aparát ftohës Mekanizëm a pajisje që shërben për të ftohur mjedisin ose diçka tjetër; pjesë e një makine që shërben për ftohjen e diçkaje.

aparát i ekspresit Aparat për përgatitjen e kafes me anë të kalimit të ujit të nxehtë nën presion përmes kafes së ngjeshur.

aparát i frymëmarrjes *anat* Sistem organesh që marrin pjesë në thithjen e ajrit dhe shkëmbimin e oksigjenit dhe dyoksidit të karbonit midis organizmit dhe mjedisit; sistem organesh dhe indesh të gjitarëve që ushqejnë trupin me oksigjen dhe nxjerrin prej tij dyoksidin e karbonit.

aparát i të dëgjuarit *anat* Organet e të dëgjuarit, të përbëra nga veshi i jashtëm që kap valët e tingujve, i mesëm që i përcjell nëpërmjet lodrës dhe i kthen në dridhje, dhe i brendshëm që i kthen dridhjet në impulse elektrike.

aparát i tretjes *anat* Sistem mekanik dhe kimik i zbërthimit të ushqimit në grimca të vogla kalojnë lehtë në enët e gjakut.

aparát kinematografik Aparat që bën fotografi të njëpasnjëshme të cilat, kur shikohen me shpejtësi, krijojnë përshtypjen e lëvizjes.

aparát kopjimi Makinë që riprodhon një tekst a figurë.

aparát marrës

♦ *radio tv* Pajisje në një sistem komunikimi që kap sinjalet dhe i shndërron në tinguj a figura.

♦ *kin* > **APARAT KINEMATOGRAFIK.**

aparát multi kin Kamerë filmike për truke.

aparat pastërizimi Pajisje që mbyt mikroorganizmat e dëmshme në lëngje të pafermentuara ose pjesërisht të fermentuara, duke i përpunuar në temperature të kontrolluar.

aparat përgjimi Pajisje speciale si kamera, mirkorfona, karta elektronike etj. të vendosura qëllimisht në vende të fshehta për të regjistruar biseda e pamje filmike.

aparat projektimi

♦ Pajisje me sistem lentesh për hedhjen e pamjeve nga diapozitivi ose filmi në ekran.

♦ Program kompjuterik për hedhjen e pamjeve fotografike, grafike, filmike etj. në ekran.

aparat radiomarrës Mjet komunikimi që përdor valë të radios.

aparat regjistrimi Pajisje për regjistrimin e zërit, figurës ose të dhënave.

aparat reportazhi Kamerë e reporterit.

aparat rëntgen *mjek* Pajisje me rreze elektromagnetike që depërtojnë një trup dhe nxjerrin një figurë në film (grafi).

aparat saldimi (saldues) *tek* Pajisje për ngjitjen a prerjen e metaleve, që punon me rrymë elektrike ose me oksigjen dhe acetilen.

aparat televiziv Pajisje për marrjen e sinjaleve dhe kthimin e tyre në tinguj dhe figura në ekran.

aparat tharës Pajisje industriale a shtëpiake për tharje.

aparat xhirimi *kin* > **APARAT KINEMATOGRAFIK.**

aparatçik *u m sh ë ët pol* Nëpunës të aparatit partiak.

aparatúr•ë *a f sh a at*

♦ *përmb* Tërësi e aparateve dhe e pajisjeve të ndryshme, që kryejnë një punë së bashku ose që përdoren në laborator, repart prodhimi etj.

♦ Sistem qeverisjeje.

apárdh•ë *a f sh a at vjet* Njësi ushtarake; çetë.

aparénc•ë *a f libr* > **DUK•Ë A; PAMJ•E A.**

aparént *e mb libr* > **DUKSH•ËM (i) ME (e); PËRFAQTË (i e).**

aparjât *kal G* > **APARJAT•Ë (me).**

aparjât•ë (me) *kal a ë G I* pres a i humb shpresat për (*diçka*).

apartamént *i m sh e et* Pjesë e një ndërtese banimi me hyrje më vete, me një a disa dhoma, kuzhinë, banjë etj.. > **HYRJ•E A.**

apartéjd *i m pol* Politikë e ndarjes shoqërore që diskriminon popullsinë me ngjyrë.

apasion•óhem *vetv óva (u) úar* Jepem me pasion pas diçkaje.

apasionúar *(i e) mb* Plot zjarr a pasion.

apasionúem *(i) e (e) mb G* > **APASIONUAR (i e).**

apásh *e f gjuh* Gjuhë e fiseve apashe.

apásh *i m krahin G* Armik.

apáshë *t m antro* Grup fisesh indianësh lëkurëkuq të Amerikës Veriore, që banonin kryesisht në Nju Meksiko dhe në Arizonë.

apatí *a f* Gjendje plogështie shpirtërore, kur njeriut nuk i bën përshtypje asgjë dhe prandaj nuk kundërvepron ndaj ngacmimeve, pandjesi; moskokëçarje e plotë dhe mosinteresim për punën e për të tjerët. > **LIMONTI A.**

apatík *e mb (Njeri)* në gjendje apatie, që nuk e shqetëson e nuk e tërheq asgjë; që nuk u përgjigjet ngacmimeve të jashtme. > **MPITË (i e); PLOGËT (i e).**

apatít *i m sh e et min* Mineral me ngjyrë të blertë, që përmban fosfat kalciumi me sasi të vogla elementesh të tjerë si florur fosfati; përdoret për prodhimine plehrave kimike.

apatríd *i m sh ë ët libr* Njeri i mbetur pa shtet e pa kombësi përpara ligjit.

apék•em *vetv a (u) ur*

♦ Nuk guxoj më; druhem.

♦ Nuk e përsëris.

♦ Pushoj; mekem.

apél i m sh e et

♦ Thirrje emër për emër e nxënësve në shkollë, e ushtarëve ose e njerëzve në një mbledhje për të parë kush mungon. **Apeli i mbrëmjes.**

♦ *drejt* Ankim kundër një vendimi gjyqësor, në bazë të së drejtës së të dënuarit për të kërkuar rishikimin e vendimit nga një gjykatë me e lartë. **Gjykata e apelit.**

♦ Thirrje për të kërkuar përkrahje dhe ndihmë për një çështje. **I bëj apel ndërgjegjes së kombit.**

apelatív e mb gjuh Thirrur.

apelatív i m sh ë ët gjuh Emër; shprehje a togefjalë emërore. [këtij vargu toponimesh i kemi shtuar me të drejtë edhe toponimin *Damastion*, ku kemi gjetur një apelativ të shqipes, që është njëjësi primitiv i *demit* < *dam* (AK).]

apelím i m sh e et drejt

♦ Ankim kundër një vendimi. > **APEL I. E drejta e (afati i) apelimit.**

♦ Dokument që përmban kërkesën për rishikimin e një vendimi.

apel•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e APEL•OJ.

apel•ój kal óva úar drejt I drejtohem një gjykate më të lartë për të rishikuar vendimin e dhënë nga një gjykatë më e ulët. **Apeloj një vendim** bëj ankesë kundër një vendimi (të gjyqit).

apelúar (i e) mb drejt: **Vendim i apeluar** vendim për të cilin ka kërkesë për rishikim në shkallë më të lartë.

apelúes e mb drejt Që apelon një vendim.

apelúes i m sh - it drejt Palë a person që apelon një vendim.

apelúes•e ja f sh e et drejt f e APELUES I.

apelúesh•ëm (i) me (e) mb drejt Që mund të apelohej.

apelueshmëri a f drejt Të qenët i apelueshëm.

apendektomí a f mjek Heqje kirurgjike e (operacion i) apendicitit.

apendicít i m mjek Mahisje e zgjatimit të vogël të zorrës së verbër dhe e vetë zorrës së verbër. **Appendicit akut (kronik).**

Apeníne t m gjeog Vargmal përgjatë gadishullit të Italisë.

Apép i m mit egj Gjarpër që u përpoq të vriste diellin.

apepsí a f mjek Mostretje e ushqimit; keqfunksionim i organeve të tretjes.

aperiodík e mb tek Jo periodik; i parregullt.

aperitív i m sh ë ët Pije alko(o)like para buke për të hapur oreksin.

apét K ndajf Përsëri.

áp•ë a m sh ë ët K

♦ Vëlla i madh.

♦ Baba.

apërsí ndajf A Së paku.

Apí a f gjeog Kryeqytet i Samoës.

apíd i m paleo Primat i oligocenit të hershëm.

apikát•em G vetv > APIKAT•Ë (me u).

apikát•ë (me u) vetv a (u) ë G Trembem.

apikátj•e a f G Trembje.

apikátun (i e) mb G I trembur.

apikultúr•ë a f Bletarí; rritje e bletëve.

apikulturíst i m sh ë ët Bletar; rritës i bletëve.

apikulturíst•e ja sh e et f e APIKULTURIST I.

apístj•e ja f sh e et bot (*Artenisia absinthium*) Shkurre me shije të hidhur aromatike, që përdorej për prodhimin e vermutit dhe absintit.

apít i m sh e et A Bredh; dru bredhi.

APKE ja shkurt i Asambleja Parlamentare e Këshillit të Europës.

aplikatív e mb libr Që ka të bëjë me zbatimin në praktikë të një ideje. **Programe aplikative.**

aplikím i m sh e et Zbatim.

aplik•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **APLIK•OJ.** [Është e diskutueshme nëse kjo metrikë siguron përfundime të drejta shkencore duke u aplikuar në traditën orale. (ShS).]

aplik•ój kal óva úar Zbatoj.

aplikúar (i e) mb I zbatuar. **Shkenca të aplikuar.**

aplikúem (i) e (e) mb $G >$ **APLIKUAR (i e).**

aplikúesh•ëm (i) me (e) mb I zbatueshëm; që mund të zbatohet.

aplikueshmëri a f libr Të qenët i zbatueshëm.

aplít i m sh e et min Shkëmb graniti kokërrimët.

apllág i m sh ë ët krahin G Dru i parmë dhe i prapmë i samarit ku mbërthehen pllratkat.

aplládh•e ja f sh e et krahin Tabaka bakri.

aplló ndajf J I tërë; i pandarë; i paprerë.

apné a f mjek Ndërpërje e përkohshme e frymëmararjes.

apó

I lidh

♦ (në fjali pyetëse me kundërvënie): **Po apo jo? Sot apo nesër? Më dëgjove, apo jo?**

♦ (në fillim të fjalisë; dyshim): **Pse nuk erdhi? Apo nuk ka mbaruar punë?**

♦ (në fjali pyetëse; alternativë): **Do të vish, apo të nisemi pa ty?**

♦ *bis* Dhe; edhe. **Në rrugë apo në shtëpi.**

♦ (përforcim): **Këndonte apo s'këndonte!**

II si pj

♦ (mohim i dyfishtë me kuptim; përforcues): **Apo nuk janë të mira!**

♦ (në pyetje që përforcon një pohim a mohim): **Këndon bukur, apo jo?**

apocinóre t f sh bot Familje drurësh, shkurresh e bimësh barishtore me lëng qumështor dhe shpesh me lule shumëngjyrëshe; shumë syresh janë burim barnash.

apodál e mb bio I pakëmbë.

apódë t m sh bio Kafshë pa këmbë si kërmijtë e ngjallat.

apodós•ë a f sh a at gjuh Fjali kryesore e një fjalie kushtore.

apofasí a f sh - të Vendim; vendosmëri.

apofasís jokall a ur J Pranoj sfidën (rrezikun).

apofastís jokall a ur Ç Vendo; marr një vendim.

apofastísj•e a f sh e et Vendim; marrje e një vendimi.

apofatík e mb let Që ka të bëjë me apofazinë.

apofazí a f let Përmendje e një fjale edhe pse kam thënë që s'do ta përmend.

apofilít i m min Mineral që haset kryesisht në trajtë prizmesh të qelqtë.

apofíz•ë a f sh a at anat Dalëz natyrore nga një kockë ose nga guaska e iriqit të detit dhe te insektet, në të cilën lidhen muskujt.

apofoní a m gjuh Ndërkëmbim i një tingulli brenda fjalës që tregon ndërrim të kohës së foljes, të numrit të emrit (*p.sh.*: pjek - poqa; plak - pleq).

apofoník e mb gjuh I apofonisë; që ka të bëjë me apofoninë.

apogjé u m

♦ *astr* Pika më e largët nga Toka në orbitën e Hënës ose të një sateliti artificial. **Apogjeu dhe perigjeu.**

♦ *fig* Kulm i zhvillimit, i lulëzimit. > **KULM I.**

apokalíps i m

♦ *fet* Shkatërrim i plotë i botës, siç e përshkruan Bibla në librin e Zbulesës. **Dita e apokalipsit. Libri i Apokalipsit** libri i fundit i Dhjatës së Re.

♦ *fig* Katastrofë në përmasa të tmerrshme.

apokaliptík e mb *fet* Që përshkruan a profetizon shkatërrimin e plotë të botës. **Numër apokaliptik** numër (666 ose 616) që identifikon bishën sipas përshkrimit të librit të Zbulesës.

apokóp•ë a f sh a at *let* Shkurtim i një fjale duke i hequr një a më shumë tinguj nga fundi.

apokríf i m sh e et kryes sh Shkrime biblike ose që kanë lidhje me Biblën, por nuk përfshihen në të dhe nuk pranohen si libra të shenjtë.

apokrifík e mb

♦ I apokrifave; që ka të bëjë me libra që nuk përfshihen në Bibël.

♦ (*Tregim etj.*) nga një burim i pasigurt, që shpesh merret si i vërtetë.

apokromát i m sh e et fiz Thjerrëz me tre a më shumë elemente.

apokromatík e mb fiz (*Thjerrës*) me tre a më shumë elemente.

apolitík e mb (*Njeri, qëndrim*) i mënjanuar nga jeta politike.

apolitíz•ëm mi m Të qenët apolitik; mënjanim nga jeta politike.

apoló•g gu m sh gje gjet *let* Fabul moralizuese.

apológje t sh i APOLO•G GU.

apologjét i m sh ë ët libr Ai që i bën apologji dikujt a diçkaje, ai që mbron e lavdëron me çdo mënyrë dikë ose diçka.

apologjét•e ja f sh e et f e APOLOGJET I.

apologjetík e mb libr I apologjisë; që bën apologji për dikë a diçka.

apologjetík•ë a f libr Mbrojtje e një pozite me anë të arsytimit.

apologjí a f sh - të libr Mbrojtje a përligje e dikujt a diçkaje të padrejtë. **Bëj një apologji.**

apologjík e mb Përligjës; që përligj (*dikë a diçka të padrejtë*).

Apolón i m mit gr Perëndi e bukurisë, poezisë dhe muzikës.

Apoloní a f gjeog Emër i 12 qyteteve të lashtësisë greke.

apolonián e mb mit gr I Apolonit; që ka të bëjë me perëdinë e bukurisë, poezisë dhe muzikës.

apomoní a¹ f Ç Heshtje.

apomoní a² f Ç Durim.

aponeuróz•ë a f sh a at anat Shtresë indi fibror.

apopleksí a m mjek Humbje e befasishme e ndjenjave nga dëmtimi i enëve të gjakut që çojnë oksigjen në tru.

apoplektík e mb mjek I apopleksisë; që ka të bëjë me apopleksinë.

apoptóz•ë a f bio Vdekje e qelizave.

apór lidh Apo; ose. [Asht gabim i trashë kur thohet shumë herë që orjentalizma na ka ardhë sefte nga Azija apor nepër religjonin muhamedan apor edhe nga populli tyrk. (KM).]

aporí a f sh - të Dyshim.

apostafát ndajf bis On purpose; deliberately; intentionally; pointedly.

apostát i m sh ë ët libr Femohues.

apostazí a f sh - të

♦ *fet* Mohim i besimit për një besim tjetër.

♦ Braktisje e bindjeve politike të një partie për një parti tjetër; dezertim.

apostolát•ë a f sh a at fet Mision apostolik.

apostolík e mb

♦ *fet* Papnor. **Delegat apostolik** i dërguar i Papës. [Kastrioti ia dërgonte Senatit Venedikas nepërmjet të dërguemit të vet, protonoterit apostolik priftit Gjergj Pelini abat i Shën Mërisë së Ratacit pranë Tivarit... (ZV).]

♦ I apostujve; që ka veti dhe tipari të një apostulli. **Butësi apostolike.**

apostrof•**i m sh a at** *gjuh* Shenjë si presje ('), që vihet sipër rreshtit në vend të një zanoreje a të një rrokjeje që ka rënë dhe pas pjesëzës mohuese **s'** (*p.sh.*: **T'i dhashë. S'kam.**).

apostrof•**ë a f sh a at** *let* Figurë që ndërtohet duke ndërprerë papritur ligjërimin dhe duke iu drejtuar me thirrje një njeriu ose një sendi të personifikuar.

apostrof•**im i m sh e et** *let* Përdorim i apostrofës.

apostrof•**ój¹** *kal óva úar gjuh* Shkruaj (*një fjalë*) me apostrof.

apostrof•**ój²** *kal óva úar let* I drejtohem me apostrofë; i bëj thirrje (*dikujt*).

apostrof•**úar (i e)** *mb gjuh (Fjalë)* e shkruar me apostrof; që ka apostrof.

apostrof•**úem (i) e (e)** *mb G > APOSTROFUAR (i e).*

apóstuj t sh i **APOSTU**•**LL LLI.**

apóstu•**ll i m sh j jt**

- ♦ *fet* Secili nga 12 nxënësit e Krishtit, predikues të dogmave të tij. [**Ndoshta ja bajnë hallin apostujt e mëshirës** (Mgj).]
- ♦ Mësues i parë i krishterimit.
- ♦ Përhapës i një besimi fetar.
- ♦ Libër për veprimtarinë e apostujve.
- ♦ *fig* Mbrojtës dhe përhapës i zjarrtë i një ideje, i një doktrine etj. **Apostull i lirisë.**

apostull•**át i m sh e et** *fet* Përhapje e besimit nëpërmjet predikimit; vepër e apostullit.

apostull•**ím i m sh e et** *fet* Predikim për përhapjen e besimit; evangjelizim. >

APOSTULLAT I.

apostull•**óhet úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **APOSTULL**•**OJ.**

apostull•**ój** *jokal óva úar fet* Predikoj një besim; evangjelizoj.

apostull•**ór e mb** *fet (Veprimtari)* e apostujve; që ka të bëjë me apostujt. > **APOSTOLIK E.**

apostull•**úer óre mb** *G* Apostolik. > **apostullor e.**

apostým•**ë a f sh a at** *vjet* Tuberkuloz.

apostým•**të (i e)** *mb vjet* I prekur nga tuberkulozi.

apóshta *ndajf* A Poshtë; në drejtim poshtë.

apotéc i m *bot* Kupëz e tultë ku formohet fruti i kërpudhave.

apoték•**ë a f sh a at** > **BARNATOR**•**E JA; FARMACI A.**

apotém•**ë a f sh a at** *gjeom* Segment nga qendra e një shumëkëndëshi të rregullt deri te një nga brinjët.

apoteóz•**ë a f sh a at**

- ♦ *ant gr-rom* Rit me të cilin nderonin si perëndi një hero, një perandor etj.
- ♦ *fig* Lavdërimi i një njeriu, i një ngjarjeje etj. në mënyrë të ngritur e madhështore.

apoth i m *Fllad.*

apoxhiatúr•**ë a f sh a at** *muz it* Notë për zbukurim melodik.

APP ja *shkurt i* Agjencia e Prokurimit Publik.

apraksí a f *mjek* Paaftësi për të kontrolluar lëvizjet.

aprápa *ndajf* A Praptas; së prapthi.

apráq i m sh e et *ushq Ç* Japarak; sarmá.

aprioristík e mb *libr* I apriorizmit; i mbështetur në deduksion teorik.

aprioríz•**ëm i m** *fil* Ide sipas së cilës njohuritë për botën fizike mund të fitohen me deduksion teorik nga parimet e përgjithshme.

aproximatív e mb *libr* I përafërt.

aproximativísht *ndajf libr* Përafërsisht; pak a shumë.

aprovím i m sh e et *Miratim.* **Me aprovimin e të gjithëve.** Shumicë e nevojshme për **aprovim** kuorum.

aprov•**óhet úa (u) úar** *pavet dhe pës e* **APROV**•**OJ.** Ligji miratohet me shumicë të cilësuar.

aprov•ój *kal óva úar* Miratoj; tumir. **Aprovoj** pa fjalë.

aprovúar (i e) *mb* I miratuar.

aprovúem (i) e (e) *mb* G > **APROVUAR** (i e).

aprovúes e *mb* Miratues. **Me ton aprovues.**

aprovúes i *m sh - it* Miratues; ai që miraton (*një vendim, plan*).

aprovúes•e *ja f sh e et f e* **APROVUES I.**

aprovúesh•ëm (i) *me* (e) *mb* I miratueshëm.

apshú *onomat* Zhurmë e teshtimës.

apshú *pasth* > **APSHIU.**

ápul (i e) *mb* A I freskët.

Apúlia *f gjeog* Krahinë në Italinë Juglindore, në brigjet e Adriatikut.

apupú *pasth* Sa keq; sa turp.

apustí *a f sh - të* Shtrojerë; vend i mbrojtur nga era.

apút•ë *a f sh a at* G Lak i shalës së kalit a mushkës nga kalon shtiza e karrocës. > **AMUT I.**

aq

I ndajf

♦ Në një shkallë, masë a sasi të atillë, sa është përmendur më parë ose përmendet në fjalinë tjetër; përdoret me këtë kuptim si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjala sa*). **Edhe një herë aq më i madh se ky.**

♦ Në një shkallë të lartë ose në një masë a sasi të atillë të madhe, më shumë nga ç'mendonim ose prisnim; përdoret me këtë kuptim si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjala sa*). > **SHUMË. Aq mirë (keq). Aq afër (larg). Aq shpejt (vonë). Aq bukur. Aq i thjeshtë. Jo dhe aq. S'është edhe aq.**

♦ Përdoret me shkallën krahasore të ndajfoljeve e mbiemrave me kuptim përforcues; me këtë kuptim përdoret edhe si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore (*në fjalinë e varur i përgjigjet fjala sa*). **Aq më tepër (më shumë). Aq më mirë (më keq). Aq më pak (më fort). Aq më i lehtë (më i vështirë).**

♦ Përdoret në njërin nga fjalitë e bashkërenditura kundërshtore, zakonisht me mohim, për të treguar se shkala e veprimit që mohohet është më e ulët sesa ajo e veprimit që pohohet. **Jo aq për ty. Mjaft, jo shumë. Aq, jo më tepër. Aq, më mjafton.**

♦ Në një shkallë a masë të vogël, të kufizuar në krahasim me atë që duhet, jo më shumë; pak. **Aq di. Aq kupton. Aq ia pret. Aq donte. Aq priste. Aq kishte hall.**

II pacak

♦ Përdoret pranë një emri me kuptimin **shumë**, ose për të treguar një sasi të njohur që më parë (*kur sendet që shënohen nga emri janë larg nesh në hapësirë e në kohë*). **Aq e aq njerëz. Aq ara e livadhe. Me aq kujdes.**

♦ Përdoret pranë një emri me kuptimin **pak** për të treguar një sasi a masë me të vogël nga ajo që duket a që pritet. **Aq shpirt ka. Aq fuqi pati. Aq zë kishte. Aq gjë e di.**

III pj Përdoret në fund të fjalive për të përmbyllur mendimin ose për të treguar mbarimin e diçkaje, me kuptimin **jo me shumë; s'ka ç'kërkohet më tepër; nuk shkon me tutje.**

Buzëqeshi dhe aq. Një ditë e aq.

*

Aq (kaq) dua! Këtë pres, kjo me duhet për të vepruar pastaj si di vetë.

Aq (kaq) e pati! Mori fund.

Aq e kaq Në një sasi ose masë të caktuar, të njohur.

Aq më bën! Nuk çaj kokën; nuk pyes.

Aq më tepër (që, se...) Përdoret si tog lidhëzor me kuptimin sidomos sepse, për më tepër.

Aq qe! Ajo u desh; vetëm ajo sikur pritej.

Aq sa Përdoret si tog lidhëzor për të lidhur dy fjali me marrëdhënie shkak-rrjedhim;

përdoret si tog lidhëzor për të lidhur fjalinë e varur, që tregon një sasi, masë, shkallë etj.

Jo vetëm aq Përdoret për të treguar se përveç atyre që u përmendën ka edhe të tjera, se ajo që u tha duhet shtuar e plotësuar.

aqánsh•ëm (i) me (e) mb Barabrinjës.

-aq prapasht (emra dhe mbiemra): **Harraq** forgetful.

aqé ndajf bis krahin G Atje.

-áqe prapasht (formon emra femërorë nga mashkullorja): **budallaqe**.

♦ (formon emra nga ndajfolje): **shkurtaqe**.

aqefalík e mb bio I pakokë; që s'ka kokë të dalluar qartë.

aqekáq pacak Një numër i madh i pacaktuar; sasi e madhe e pacaktuar.

áqë ndajf > AQ. [Koincidence e vetëm aqë? Prej shumës së 28 antarëvet të Politbyrosë gjatë periudhës 1948-1976, 21 kanë qënë toskë dhe 7 gegë. (APp).]

aqëhëra ndajf > AQHERË.

aqëvét ndajf A Gjithashtu; po ashtu; në të njëjtën mënyrë.

aqëvlërës i m sh - it > BARASVLERËS I.

aqfísh ndajf Aq herë më shumë.

aqgjé pacak Sasi e vogël e pacaktuar.

aqhér ndajf A Aq herë; shumë herë.

aqhërë ndajf Ndërkaq; gjatë kësaj (asaj) kohe.

AQN ja f shkurt i Arkivi Qendror i Ndërtimit.

AQSH ja f shkurt i Arkivi Qendror i Shtetit.

aquila non capit muscas /ákuila non kápit múskas/ *shpr lt* > **AQUILA NON CAPTAT MUSCAS.**

aquila non captat muscas /ákuila non káptat múskas/ *shpr lt* Shqiponja nuk kap miza.

aqvlérsh•ëm (i) me (e) mb I barasvlershëm.

Ar kim shkurt i Argon.

ar si mb

♦ Një ngjyrë ari. **Flokë ari.**

♦ I arit; i artë; që përmban ar. **Medalje ari** (shufër, kallëp).

ar a f sh a at bujq A Arë e mbjellë me grurë; grunishte.

ar i¹ m

♦ *dhe kim* Element metalik i rallë e i çmuar, me ngjyrë të verdhë; punohet mirë dhe nuk oksidohet; haset në deje dhe depozitime aluvionale; është përçues i mirë termik e elektrik dhe, në lidhje me metale të tjerë forcohet; përdoret si standard monetar ndërkombëtar, në zbulime dhe në veshje pjesësh të ndryshme elektrike e mekanike (*simboli Au*). **Ar i pastër. Ar masiv. I larë në ar** i veshur me një shtresë të hollë ari.

♦ Fill i praruar; filigran. **Jelek me fije ari.**

♦ *fig* Pushtet i parasë.

*

Më bie ari në ujë Humb durimin; nxehem.

**

ar i bardhë met Lidhje e arit me nikel, platin ose metal tjetër të bardhë.

ar 12 karatësh Ar me pastërti 50%.

ar 18 karatësh Ar me pastërti 75%.

ar 24 karatësh Ar me pastërti 99.95%.

ar i² m sh ë ët Njësi matjeje e sipërfaqes së tokës, e barabartë me 100 m².

AR ja shkurt i Akademia e Rendit.

-ar prapasht

♦ (formon emra banorësh nga emra vendesh): **kosovar, përmetar.**

♦ (formon emra nga emra): **katundar, fshatar.**

♦ (formon emra profesionesh): **lopar, dhenar, argjendar.**

aráb e mb I Arabisë dhe arabëve; që ka të bëjë me arabët dhe vendet e banuara prej tyre; i krijuar nga arabët. **Popujt arabë. Vendet arabe. Gjuha arabe. Alfabeti arab. Kalë arab** një nga racat më të mira të kuajve të shalës, kalë trupvogël, i bukur dhe i shpejtë.

**

shifra arabe Shenja të numrave (1, 2, 3...) të përdorura për herë të parë nga arabët, të ndryshme nga shifrat romake (I, II, III...).

aráb i m sh ë ët Pjesëtar i një grupi të madh popullsish, që banojnë në disa vende të Azisë së Afërme dhe të Afrikës së Veriut; vendës ose origjinar nga këto vende. **Arabët dhe çifutët.**

arabá ja f sh - të vjet Karrocë e hapur, zakonisht me katër rrota, e tërhequr prej kuajsh.

arabáck•ë a f sh a at Karrocë e fëmijës.

arabáshnj•ë a f sh a at Plaçkurina; vjetërsira.

arabatím i m G

♦ Rrëmuje; pështjellim.

♦ Hutim; ngatërrim.

arabat•óhem G vetv dhe pës e ARABAT•OJ. > ARABAT•UE (me u).

arabat•ój kal G > ARABAT•UE (me).

arabat•úe (me) kal óva úe G E hutoj, e ngatërroj (*dikë*).

arabat•úe (me u) óva (u) úe G I vetv Hutohem; ngatërrohem.

II pës e ARABAT•UE (me).

arabatúem (i) e (e) mb G I hutuar; i ngatërruar.

arabatúem it (të) as G > ARABATIM I.

arabaxhí a m sh j jt krahin G > ARABAXHI U².

arabaxhí u¹ m sh j jt G > ARABAXHI U².

arabaxhí u² m sh nj njtë vjet Ai që punon me araba.

arábçe ndajf bis

♦ Arabisht; në gjuhën arabe.

♦ *bis* Në mënyrë të pakuptueshme, të ngatërruar; për së mbrapshti. **Kjo është arabçe. I bëj punët arabçe** i katranos punët.

*

I hyj arabçe dikujt E qortoj rëndë dikë; i përvishem keq dikujt.

aráb•e ja f sh e et f e ARAB I.

arabésk•ë a f sh a at

♦ Figurë balerinit me një këmbë të shtrirë horizontalisht prapa dhe krahët të shtrirë përpara.

♦ *art* Zbukurim me figura gjethesh e degësh të ndërthurura.

aráb•ë a¹ f sh a at Qerre. > **ARABA JA.**

aráb•ë a² f sh a at Kapë a kopicë sane.

Arabí a f gjeog Gadishull pothuajse shkretëtirë, midis Detit të Kuq dhe Gjirit Persik, në Azinë Jugperëndimore.

**

Arabia Saudite Monarki absolute që zë pjesën më të madhe të Gadishullit Arabik, në Azinë Jugperëndimore.

arabík e mb I arabisë; që ka të bëjë me Arabinë dhe vendet arabe. **Gadishulli Arabik > ARABI A.**

arabíst i m sh ë ët Studiues i gjuhës dhe kulturës arabe.

arabíst•e ja f e ARABIST I.

Arabistán i m bis Bota arabe.

arabísht ndajf Në gjuhën arabe.

arabísht•e ja f Gjuhë semitike e grupit jugor, që flitet në disa vende të Azisë së Afërme dhe të Afrikës së Veriut; gjuha arabe. [qysh në vitet '30 fretërit françeskanë... e lidhin emrin e lahutës me arabishten "al laute". (ShS).]

arabíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje arabe. **Arabizmat në gjuhën shqipe arabizím i m libr**

- ♦ Kthim a shndërrim në trajtë arabe a në stil arab.
- ♦ Hyrje në sferën e ndikimit a kontrollit arab.

arabiz•óhem óva (u) úar libr

I vetv

- ♦ (*Fjala*) merr trajtë arabe.
- ♦ Bie në sferën e dikimit a kontrollit arab.

II pës e ARABIZ•OJ.

arabiz•ój kal óva úar libr

- ♦ I jap trajtë arabe (*një fjale*).
- ♦ Kthej në stilin arab.
- ♦ E vë (*një vend*) në sferën e ndikimit arab.

arabizúar (i e) mb libr

- ♦ (*Fjalë*) që ka marrë trajtë arabe.
- ♦ (*Njeri, vend*) që bie në ndikimin arab.

arabológ u m sh ë ët > ARABIST I.

arabológ•e ia f sh e et f e ARABOLOG U.

arabologjí a f Studime të gjuhës dhe kulturës arabe.

arabologjík e mb I arabologjisë; që ka të bëjë me arabologjinë.

aráç ndajf (*Masë drithi*) e mbushur plotësisht.

aráç•ë a f sh a at

- ♦ Pëlhurë e hollë.
- ♦ Napë; garzë.

arád•ë a f sh a at A

- ♦ Radhë; rend.
- ♦ Ndërresë në punë.

aradhá ndajf Ç Rëndon.

arádh•e ja f sh e et

- ♦ *hist* Batalion.
- ♦ *fig* Hordhi, shumicë, mizëri.

aradhím i m vjet Hyrje në shërbim ushtarak.

aradh•óhem vetv óva (u) úar vjet Hyj, shkruhem a regjistrohem në shërbim ushtarak.

aradh•ój kal óva úar vjet E regjistroj (*dikë*) për shërbim ushtarak.

aradhúar (i e) mb vjet I regjistruar për shërbim ushtarak.

aragónas e mb I Aragonës; që ka të bëjë me Aragonën, me banorët a vendësit e saj.

aragónas i m sh ë ët Banor a vendës i Aragonës.

aragónas•e ja f sh e et f e ARAGONAS I.

Aragón•ë a f gjeog Bashkësi autonome në Spanjën Verilindore.

aragonít i m min Karbonat kalciumi në gjendje kristalore.

aragóst•ë a f sh a at inv Krustace e madhe me guaskë gjembake dhe darë të mëdha; gjuhet për mishin e shijshëm.

aráj•ë a f sh a at

- ♦ Formë; trajtë.
- ♦ Mënyrë veprimi a qëndrimi.

arajét i m krahin G Mpirje e muskujve e shkaktuar nga të fjeturit përdhe a në vend me lagështirë.

arák u m sh ë ët Mjeshtër; punëtor i zoti.

arakát i m sh ë ët > harrakat i.

arakát kal a ur Përndaj andej-këtej pa rregull.

arakídh i m sh a at bot Kikirik.

arakídh•e ja f sh e et bot > **ARAKIDH I.**

Arakné ja f mit gr Vajzë që hyri në garë me Athinën kush do të endte pëlhurë më shpejt; Athina ia prishi pëlhurën; Araknea desh të varte veten, por Athina e shndërroi në merimangë.

arakníde t f sh Klasë e artropodëve, me kokë të ngjitur në krahavor; përfshin merimangat dhe akrepët.

araknofobí a m psik Frikë nga merimangat.

araknofobík e mb psik Që ka frikë nga merimangat.

arakn•ój kal óva úar Mësoj (një zanat).

Arál i m gjeog: Deti Aral det i mbyllur midis Kazakistanit dhe Uzbekistanit.

araléc i m sh a at krahin G Arë e vogël; bisht are.

aralí a f sh - të bot Bimë të ndryshme, shpesh aromatike, me gjethe të përbëra dhe lule të vogla që dalin bashkë si çadër.

aralík mb I fishkur; i fragjuar.

aralióre t f bot (Araliaceae) Familje e urtheve.

arallë•k ku¹ m sh **qe qet**

♦ Hapësirë e lirë; vend i pazënë.

♦ Lehtësi. **Bëj me arallëk një punë** bëj një punë pa u ngutur.

♦ Kohë e lirë, e pazënë me punë; nge. **S'kam arallëk.**

*

Lë arallëk I bëj vend diku (për të ndenjur).

arallë•k ku² m sh **qe qet**

♦ Korridor; mesore a rruginë ndërmjet dhomave në shtëpi të tipit të vjetër.

♦ Hajat; treme.

aramaík e mb gjuh I gjuhës aramaike. [**Konflikti i fuqisë tokësore me atë detare është universal ... gjendet në popujt indoeoropianë e joindoeuropianë, për shembull në letërsinë aramaike...** (ShS).]

**

shkrim aramaik Sistem alfabetik ose rrokjezor i përdorur që nga shek. IX para erës së re.

aramaík•e ja f gjuh Gjuhë semitike e aramaikëve të lashtë, që vazhdon të flitet në Azinë Jugperëndimore.

ára-mára ndajf Rrëmujë; rrëmujshëm; me rrëmujë; pa lidhje; pa rregull. **Flas ara-mara** flas pa mend; flas kodra pas bregut.

arám•ë a f vjet Bakër.

aramí a f sh e et orn

♦ (*Emberiza citrinella*) Zog këngëtar i përhimë me cirka të verdha sidomos në kokë e në gushë dhe me sqep të trashë; ushqehet me fara.

♦ (*Carduelis elegans*) Zog këngëtar me kokë të kuqe dhe krahë të verdhë, me sqep të trashë; ushqehet me fara.

arámn•ë a f sh a at Kasolle; kolibe e keqe.

arançát•ë a f sh a at Pije freskuese me lëng ose me esencë portokalli.

araní a f sh - të Kazan.

aráp si ndajf Shumë. **Arap i zi** shumë i zi. **Nxihem e bëhem arap.**

aráp i m sh **ë ët**

♦ *bis* Arab. [**për qemanen unë jap një kalë/ që s'e ka arap në shkretëtirë (DA).**]

♦ Njeri me lëkurë të zeshkët.

♦ *folk* Figurë e përrallave, e përfytyruar si zezak trupmadh, i fuqishëm e i frikshëm.

♦ Kafshë shtëpiake me qime të zezë.

♦ Fik kokërrvogël me lëkurë të zezë; fik i zi.

♦ *zool* Fulterëz; bishtfultere.

**

Lesh arapi Ngatërresë e madhe. **U bë lesh arapi** u bë rrumujë e madhe.
arapáš i m ushq Qull i trashë me miell misri; gjellë e lëngët.

*

Më bëhet goja për arapash s'kam asnjë dhëmb në gojë.
arapášhk•ë a f sh a at kopsht Mollë e ëmbël me erë të mirë, me cipën pika-pika të kuqe, që rron shumë.

arápçe ndajf

♦ Si arabët; në mënyrën e arabëve.

♦ Me egërsi. **I hyj arapçe dikujt.**

aráp•e ja f sh e et bis

♦ Arabe.

♦ (*Grua, vajzë*) zeshkane.

♦ (*Kafshë shtëpiake*) me qime të zezë.

arapësh•ë a f sh a at bis Grua (vajzë) zeshkane.

arapëshk•ë a f sh a at zvog e **ARAPESH•Ë A.**

arápës mb m kopsht: **Fik arapës** fik kokërrvogël me lëkurë të zezë.

arápës i m sh a at orn (*Passer domesticus*) Harabel.

aráp•ë a f sh a at J zvog e **ARAP•E JA.**

araplí u m bot krahin (*Plantago*) Bimë barishtore e shumëllojshme shumë e përhapur, me gjethe vezake dhe lule të vogla. > **GJETHE DELLI; DEJËZ A.**

arapsár i m bujq krahin Grurë halëzi (me hala të zeza).

aráqe si ndajf: **Lidh araqe** i bëj një kordhel që të zgjidhet lehtë.

aráq•e ja f sh e et krahin Një e fillit të lidhur si lak ose kodele për t'u zgjidhur lehtë. >

VJEG•Ë A.

arár i m sh ë et Bujk që punon arën

Ararát i m fet Majë mali ku, sipas Biblës, mbërriti Arka e Nuhut kur nisën të tërhiqen ujërat e përmbykses së madhe.

ararét i¹ m sh e et Dëshirë e madhe, e papërmbyksur.

ararét i² m sh e et Zakon; harraret.

áras ndajf Në arë; nëpër ara.

arasán i m ndërt Suva. > **HORASAN I.**

aráshk•ë a¹ f sh a at bot krahin (*Beta vulgaris*) Panxhar. > **RREP•Ë A.**

arashk•ë a² f sh a at Bujashkë.

aratím i m sh e et vjet

♦ Plugim; lërim; lëvrim (*i tokës*).

♦ *fig* Kultivim (*i gjuhës*).

aratís kal a ur > **arat•oj.**

aratísj•e a f sh e et vjet > **ARATIM I.**

arat•óhet úa (u) úar vjet pës e **ARAT•OJ.**

arat•ój kal óva úar vjet

♦ Plugoj; lëroj; lëvroj(*tokën*).

♦ *fig* Kultivoj (*gjuhën*).

aratúar (i e) mb vjet

♦ (*Tokë*) e punuar; e pluguar; e lëruar; e lëvruar.

♦ *fig* (*Gjuhë*) e kultivuar.

aratúem (i) e (e) mb G > **ARATUAR (i e).**

araúsh i m sh e et J Çetele; shkop i veresive.

áraz ndajf krahin G

♦ *K* Ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur (*thuhet për cjeptë a deshtë kur ndeshen*).

♦ *fig* Me rrëmbim; me egërsi.

árazi *ndajf*: **Luajmë arazi** luajmë duke caktuar një copë vend si arë të mbjellë, që e ruan një pjesëmarrës në lojë, ndërsa të tjerët përpiqen të hyjnë në të.

arazím *i m krahin G* > **ARAZITJ•E A**.

arazít•et *vetv veta III krahin G* > **ARAZIT•Ë (me u)**.

arazít•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III krahin G (Cjeptë, deshtë)* ngrihen kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arazítj•e a f krahin G Ngritje kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arazúem (i) *mb m krahin G (Cjap, dash.)* i ngritur kas mbi këmbët e pasme për t'u ndeshur kokë më kokë.

arbaín *i m* Periudhë dimri prej dyzet ditësh, nga 21 dhjetori deri më 31 janar, sipas kalendarit arab.

arbalét•ë a f sh a at vjet usht Makinë lufte për të hedhur gjyle guri.

arbaletíst *i m sh ë ët vjet usht* Luftëtar i armatosur me arbaletë.

arbán *e mb ant I* fisit ilir të Arbanëve.

arbánas *e mb I* Arbanës; që ka të bëjë me Arbanën, me banorët a vendësit e saj.

arbánas *i m sh - it* Banor a vendës i Arbanës.

abánas•e ja f sh e et f e **ARBANAS I**.

Arbaní *a f gjeog, hist* > **ARBËRI A**.

arbártës *e mb gjeol* Gold-bearing (*deposit*).

Arbëní *a gjeog, hist* Territor i banuar nga arbërit.

arbënór *e mb G* > **ARBËROR E**.

arbënór *i m sh ë ët G* Arbëror. [**Duhet ruajtur ndera, trimnia e besnia e kreshnikia e fisit të racës arbënore.** (DhP).]

arbënór•e ja f sh e et G Arbëror. [**përsë Arbënorja, grue fisnike,/ bân se bân fatosa t'ri** (GjF).]

árb•ër ri¹ *m sh ër rit krahin* Fushë; ultësirë. **Mal e arbër** mbarë populli; malësorë e fusharë.

árb•ër ri² *m sh ër rit hist* Banor i Arbërisë. [**Arbëri matanë detit na kujton** (ZS).]

arbëresh *e mb*

♦ I arbëreshëve të Italisë. **Fshat arbëresh. Të folmet arbëreshe.**

♦ *vjet* Shqiptar.

♦ *krahin* Banor i zonave bregdetare të Labërisë.

arbëresh i¹ *m sh ë ët*

♦ Shqiptarë të Italisë së Jugut, Greqisë dhe Dalmacisë. [**Më vonë, punimi i gjuhës dhe i letrave shqipe gjeti fushë të lirë vetëm tek Arbëreshët e Italisë.** (AE).]

♦ *vjet* Shqipe mesjetare.

♦ *krahin* Banor i zonave bregdetare të Labërisë.

arbëresh i² *m sh ë ët kryes sh* Banorë të bregdetit; banorë të fushës.

arbëresh•e ja f sh e et f e **ARBËRESH I^{1, 2}**.

Arbëri *a gjeog hist*

♦ Emër për trojet e banuara nga arbit. [**I perëndishmi Padishah!/ Zjarri i xhehnemit/ Mbi Arbërinë ra.** (XHS).]

♦ Labëria e Vlorës.

arbërisht *ndajf* Në dialektin e arbëreshëve.

arbërisht•e ja f Dialekti i arbëreshëve të Italisë. [**Gjuha shqipe është një gjuhë me dy dialekte (tue përfshí arbërishten në toskënishten).** (APp).]

arbëror *e mb poet* Shqiptar; i vendit të shqiptarëve. **Toka arbërore.**

arbëror *i m sh ë ët poet* Shqiptar; vendës i Arbërisë.

arbëror•e *ja f sh e et f e* **ARBËROR I.**

arbitër *ri m sh ra rat*

♦ Njeri i caktuar ose i zgjedhur nga palët kundërshtare si i paanshëm, të cilit i jepet fuqi e plotë që të zgjidhë një çështje, një mosmarrëveshje etj., duke dhënë për të mendimin përfundimtar. **Në rolin e arbitrit. Caktoj një arbitër.**

♦ *sport* Gjyqtar loje. **Arbitër kryesor (anësor). Arbitër futboll.**

arbitr•e *ja f sh e et f e* **ARBIT•ËR I.**

arbitrar *e mb*

♦ (*Zgjidhe etj.*) e rastësisht, jo sipas një rregulli; që mbështetet në një zgjidhje të çfarëdoshme sipas dëshirës, pa e arsyetuar. **Zgjedhje arbitrare. Shenjë arbitrare.**

♦ (*Njeri*) që vepron e punon me kokë të vet, pa përfillur ligjet e rregullat; (*veprim*) që bëhet sipas mendjes a tekave të dikujt, pa pyetur për të tjerët. **Zgjedhje arbitrare.**

arbitrarisht *ndaif* Me kokë të vet, pa përfillur ligjet e rregullat, pa pyetur për të tjerët; sipas dëshirës së vet, në mënyrë arbitrare. **[Për këtë arsye drue edhe se ndryshimet e bâme arbitrarisht në morfologji, në fonetikë e në orthografi mos janë fika e sá vlerave të veçanta të shqipes. (ZV).]**

arbitraritët *i m sh e et libr*

♦ Të qenët arbitrar.

♦ Veprim arbitrar.

arbitrarizëm *mi m sh ma mat libr >* **ARBITRARITET I.**

arbitrazh *i m sh e et*

♦ Zgjidhje e mosmarrëveshjeve ekonomike, financiare etj. ndërmjet palëve me anë të një komisioni arbitrash. **Komisioni i arbitrazhit. Me rrugë arbitrazhi.**

♦ *zyr* Organ i përbërë nga arbitra, që merret me zgjidhjen e mosmarrëveshjeve kontraktore me karakter ekonomik, financiar etj. ndërmjet palëve. **Hedh në arbitrazh dikë.**

arbitrazhist *i m sh ë ët fin* Gjyqtar arbitrazhi për çështje ekonomike e financiare.

arbitrazhist•e *ja f sh e et f e* **ARBITRAZHIST I.**

arbitrim *i m sh e et*

♦ *zyr* Shqyrtim për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve ekonomike e financiare midis palëve.

♦ *dhe sport* Vendim i arbitrit a gjyqtarit.

arbitr•ohet *úa (u) úar pavet dhe pës e* **ARBITR•OJ. Nuk arbitrohet kështu!**

arbitr•ój *kal óva úar*

♦ *libr* Shqyrtoj dhe zgjidh si arbitër (*një mosmarrëveshje midis palëve*).

♦ *sport* Kujdesem në rolin e arbitrit për zhvillimin sipas rregullave (*të një ndeshjeje a loje*).

abritruar (*i e*) *mb*

♦ (*Çështje*) e zgjidhur me arbitrazh.

♦ Ndeshje a lojë e gjykuar me arbitër.

arbitror *e mb drejt* I arbitrit ose arbitrave; ë përbëhet nga arbitra. **Gjykatë arbitrore.**

Arbni *a f gjeog* *G* Arbëri. **[Marka Kuli trim dai/ Po qinron për t'tanë Arbni (Pop).]**

arbnisht *ndaif* *G* Sipas zakoneve arbërore.

arbnór *e mb* *G >* **ARBËROR E.**

arbn•uer *óre mb* *G* Arbëror; arbnor; i Abrërisë. **[Gjindja gjakut arbnuer ndodhet në një pikë të jetës së vet qi shkakton rrënqethje (AN).]**

arborikultúr•ë *a f* Kultivim i drurëve të pyllit për lëndë (druri).

arbrësh *i m sh ë ët* Arbëresh. **[Deri sot ndër Arbresh të Siqilís ká shpij "Masi", qi levdohe se janë fisnikë bujarë (ZV).]**

arbrisht *ndaif* *A* Arbërisht; shqip.

arbrisht•e *ja f* *A* Arbërishte; shqipe.

arç *i¹ m sh a at* *zool* (*Mogle vulgaris*) Salamandër e vogël.

arç *i² m sh a at* Trap për kalimin e lumit.

arç i³ *m a at bis anat*: **Arçi i fytit** anat fikth. **Arçi i qafës** anat vertebër e qafës.

arçar•e *ja f sh e et krahin*

♦ Hendek i ckët.

♦ Gropë e vogël.

arçer *e mb A Trim*; guximtar.

arçiç•ë *a f sh a at krahin G* Grua që kujdeset për gatimin në dasëm. > **GATOJC•Ë A.**

Ard i m shkurt i Eduard.

ardérdhës i m sh - it Mjeshtër për derdhjen (shkrirjen) e arit.

arderdhór i m sh ë ët > **ARPUNUES I.**

ardián *e mb ant I* ardianëve; i fisit ilir të ardianëve; që ka të bëjë me ardianët.

ardiánë t f sh ant Fis ilir i trojeve në veriperëndim të Shkodrës rreth gjirit të Rizonit deri te lumi Narenta (Neretva) në Dalmaci.

ardíc i m sh ë ët > **HARDHIÇ I.**

ardhacák *e mb I* ardhur në një vend.

ardhacák u m sh ë ët > **ARDHËS I.**

ardhacák•e *ja f sh e et f e* **ARDHACAK U.**

ardhánës *e mb (Shtresë minerare)* armbajtëse; me përmbajtje ari.

ardháng *kal a ur* Freskoj; gjallëroj; këndell (*bimët*)

ardháng•em *vetv a (u) ur* Freskohem; gjallërohem; këndellem. **Po ardhangen bimët.**

ardhangësi a f

♦ Freski; gjallëri; këndellje.

♦ Gjendje e fryrë e indeve.

ardhangësim i f Gjallërim; këndellje (*i bimëve*).

ardhángët (i e) mb I freskët; i gjallëruar; i këndellur. **Lule e ardhangët** lule e freskët.

Kokrra të ardhangëta. Faqe të ardhangëta faqe të freskëta e të shëndetshme.

ardhángi•e a f

♦ Freski.

♦ Njomështi.

♦ *fizio* Gjendje e fryrë e indeve të organizmit.

ardhángur (i e) mb

♦ I freskët; i këndellur.

♦ I njomë.

♦ *fizio (Inde)* të fryrë.

árdhë (me) jokál érdha árdhë G Vij. Kam ba mend me ardhë.

*

Me i ardhë hakut dikujt

♦ Ia tregoj vendin dikujt.

♦ I jap atë që i takon dikujt.

Me i ardhë arsyet I bindem arsyes.

árdh•ël la f sh la lat J Ardhje; kthim në pikën e nisjes.

árdh•ëm (i) me (e) mb > **ARDHSH•ËM (i) ME(e).**

*

Koha e ardhme *gjuh* kohë e foljes, që tregon se veprimi ose gjendja e shprehur prej saj pritet të ndodhë a të vijë pas çastit të ligjërit.

árdh•ën ni m sh na nat bot > **ARNE Nl.**

ardhëngët (i e) mb > **ARDHANGËT (i e).**

árdhër (i e) mb A (Brumë) i ardhur; (*bukë*) me brumë të mbrujtur.

árdhës *e mb*: **Banorë ardhës** imigrantë.

árdhës i¹ m sh - it Njeri i ardhur nga një vend tjetër, që është ngulur në një vend të ri; banor i ardhur; imigrant. **Ardhësit dhe anasit** banorët e ardhur dhe banorët vendas.

árdhës i² m sh - it

- ♦ Fëmijë i gjetur (*që e sjell njëri nga bashkëshortët nga martesë e mëparshme*).
- ♦ Pasardhës.

árdhës•e ja f sh e et f e ARDHËS I^{1,2}.

árdhëtár i m sh ë ët vjet Mjeshtër; zanatçi; zejtar.

árdhí a f sh - të vjet > HARDHI A.

árdhíçk•ë a f sh a at zool Hardhje.

árdhíshk•ë a f sh a at zool Hardhje.

árdhj•e a f sh e et

- ♦ Lëvizje në drejtim të folësit; sosje në një vend të caktuar; kthim në vendnisje; lëvizje në drejtim të një pike në hapësirë.
- ♦ Mbushje e një moshe të dhënë.
- ♦ Hipje në pushtet. [si gjuhë zyrtare toskënishtja u imponue fill me ardhjen në fuqi të grupit stalinist - titist shqiptar (1944). (APp).]
- ♦ Ngjitje; fryrje e brumit të tharmë.
- ♦ Shfaqje; dalje në dritë; lindje (*e një mendimi etj.*).
- ♦ Mbushje e një moshe të dhënë.
- ♦ vjet > ARDHUR A (të).

árdhka habitore e VIJ. [Zemra i ardhka prej Moskovit! (GjF).]

árdhkësh habitore e VIJ.

árdhm•e ja¹ (e) f

- ♦ Kohë që pritet të vijë; periudhë pas së tashmes, pas të sotmes; e nesërme. **Në të ardhmen. E sotmja dhe e ardhmja. Parashikoj të ardhmen.** [Kreshnikët koha e sotme nuk i nxe. Ata i takojnë një bote ku ka vetëm të shkuar. E tashmja dhe e ardhmja janë të përjashtuara. (ShS).]
- ♦ Kushte ose rrethana të jetës në kohën që do të vijë; ngjarje që priten; ajo që do të ndodhë. **E ardhme e sigurt. Punoj për të ardhmen.**
- ♦ Gjendje më e mirë, mbrothësi e përparim në punë dhe në jetë në kohën që do të vijë; diçka më e mirë për kohën që do të vijë. **Djalë me të ardhme** a djalë që do të shkojë përpara në jetë.
- ♦ gjuh Kohë e ardhme e foljes. **E ardhme e përbërë. E ardhme e përparshme. E ardhme e tashme. E ardhme e thjeshtë.**

árdhm•e ja (e)² f G Coming back; return. **E shkuemja dihet, e ardhmja s' dihet.**

T'ardhmen në... sapo të mbërrij në...

árdhmëni a f poet G Ardhshmëri. [Fati i një kombi dhe ardhmenia e tij qendrojnë ndër duer të brezit të ri (KM).]

árdhmës i m sh - it Pasardhës.

árdhmës•e ja f sh e et f e ARDHMËS I.

ardhsh dëshir e ARDHË (me) > VIJ. Kurrë mos ardhsh! Mirë ardhsh!

árdhsh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ Që vijon a do të vijë pas së tashme; që pritet pas së sotmes. **Vitin e ardhshëm. Ditët e ardhshme. Zgjedhjet e ardhshme.** [zhurmojnë shirat e ardhshëm/ nëpër qiejt e murrmë/ dhe mendimet në tru (XHS).]
- ♦ Që do të jetë a do të bëhet i tillë në kohën që vjen; i nesërm. **Gruaja e ardhshme.**
- ♦ *krahin (Njeri)* i gatshëm të ndihmojë; i gjendshëm.

**

koha e ardhshme gjuh > KOHA E ARDHME.

árdhshm•e ja (e) f > ARDHM•E JA.

ardhshmëri a f libr Gjendje ose ngjarje e kohës së ardhshme. **Ardhshmëri e largët.**

árdhtë dëshir e VIJ.

*

Të ardhhtë e mbara! *urim* Qofsh bekuar!

Të ardhhtë pas qafe! *mallk* Vdeksh!

árdhun *pjes e ARDHË* (ME).

árdhun (e) *f sh a at* (të) *G >* **ARDHUR A** (e). [Mungesa e importimit ... formon një rrezik fatal: pse i paksohen shtetit t'ardhunat financiare, nder ma të rânsishmet, d. m. th. taksat doganore. (KM).]

árdhun (i e) *mb G >* **ARDHUR** (i e).

árdhun it (të) *as G >* **ARDHURIT** (të).

árdhur *pjes e VIJ.*

árdhur (i e) *mb*

♦ Që ka ardhur nga një vend tjetër; ardhës. **Popullsi e ardhur.** [Njëri grup i përket një kohe të hershme, që lidhet me kontaktet e para të shqiptarëve me sllavët e ardhur në këtë kënd të Europës Juglindore. (ShS).]

♦ I importit; i importuar; që ka ardhur nga jashtë; i jashtëm. **Mall i ardhur.**

♦ *bio* (*Bimë*) që është rritur në vend tjetër nga ai ku është rritur më pas; ekzotike.

♦ *gjeo* (*Shkëmb*) i formuar në vend tjetër nga ai ku gjendet më pas; intruziv.

♦ *ushq* (*Brumë*) i ngritur e fryrë nga tharmi. **Bukë me brumë të ardhur.**

♦ (*Tokë, pleh*) që ka ardhur në gjendjen e duhur për ta punuar ose për ta përdorur.

♦ *bis* (*Njeri*) me trup të zhvilluar mirë; me shtat të hedhur; i bëshëm.

♦ *bis* (*Njeri*) i afruar me njerëzit; i shoqërueshëm e i njerëzishëm.

árdhur a (e) *f sh a at* (të)

♦ *kryes sh fin* Para ose vlera materiale, që vilen nga veprimtaria ekonomike, nga taksat etj.; para ose vlera materiale, që merr secili nga puna e vet ose nga burime të tjera. **Të ardhura reale. Të ardhura kombëtare. Të ardhura nga puna. Taksë mbi të ardhurat. Jetoj me të ardhurat.**

♦ *>* **ARDHJ•E A.**

árdhur i (i) *m sh - it* (të) Ai që ka ardhur nga një vend tjetër; ardhës; imigrant. **Të ardhurit rishtas.** [popullsia vendëse nuk i priti me armiqtë të ardhurit nga larg qysh prej fillimit, por vetëm pas shfaqjes së tyre si grabitës, zaptues të tokave, të bjeshkëve (ShS).]

árdhur it (të) *as >* **ARDHJ•E A.**

arë *pasth krahin G* (për t'iu drejtuar meshkujve): **Are çun!** o, çun!

-arë *prapsht* (formon emra nga emra): **Dhiare.**

areál e mb libr Hapësinor; që ka të bëjë me hapësirën.

areál i m sh e et libr Hapësirë. **Areali i gjuhës shqipe.**

aréks i m sh e et A Qejf; gëzim.

arén *ndajf* Me rend; merend; me vrap.

arénc i m Çelik.

arénctë (i e) *mb* I çeliktë.

arenc•ó *kal G >* **ARENC•UE** (me).

arenc•úe (me) *kal óva úe G* Çelikos.

arencúem (i) e (e) *mb G* I çelikosur.

arencúemit (të) *as G* Çelikosje.

arendatór i m sh ë ët Ai që lëshon a jep tokën me qirá.

arendatór•e ja f sh e et f e **ARENDATOR I.**

arénd•ë a f ek Lëshim i tokës me qirá.

arén•ë a f sh a at

♦ Shesh i rumbullakët në mes të një cirku, stadiumi a amfiteatri, ku zhvillohen lojna ose ndeshje, jepen shfaqje akrobatike etj.

♦ *fig* Fushë ku zhvillohet një përleshje, një luftim etj.; lëmë veprimtarie ku ndeshen palë a rryma të kundërta. > **sken•ë a, shesh i. Arena politike (parlamentare). Arena ndërkombëtare (botërore). Arenë lufte (betejash). Në arenën e historisë.**
arenikól•ë a f sh a at ent (*Arenicola marina*) Krimb i rërës, deri 30 cm gjatësi, është kafshë me të dy organet e riprodhimit në një individ, por vezët e njërit pllenohen nga sperma e tjetrit.

arenikolíde t f sh inv Kafshë e grupit të krimbave.

arénz i m vjet Çelik.

arénztë (i e) mb I çeliktë.

areolár e mb anat I areolës; që ka të bëjë me areolën e gjirit.

areól•ë a f sh a at anat Pjesë me ngjyrë të kuqërreme rreth thimthit të gjirit.

areomét•ër ri m sh ra rat tek Aparat për matjen e peshës specifike të lëngjeve.

areométrí a f tek Matje e peshës specifike të lëngjeve.

areopág u m ant gr

♦ Asamble qeverisëse në Athinë.

♦ Gjykatë e Athinës.

areopagít i m sh ë ët ant gr Anëtar i asamblesë ose i gjykatës së Athinës.

Áres i m mit gr Perëndi e luftës; i biri i Zeusit dhe Herës.

ár•ë a f sh a at Tokë që lërohet e mbillet; tokë buke; tokë bujqësore. **Arë e mbjellë.** Një copë arë. **Bimët e arave. Lëroj arën.**

*

Bjer shi në arën time Shoh vetëm interesin tim.

E bëj arë e hamull Përhap fjalë në të katër anët; jam llafazan i madh.

Flas në arë e në vreshtë Flas në tym, kot, kuturu; flas kodra pas bregut.

Kur s'ke ara në mal, pse bën dava me çakejtë? *ff u* Mos u ngatërro në një punë që s'të përket; kur s'ke pula, mos bëj ish.

Ár•ë a f shkurt i Aritia.

arëbërës i m sh - it bis Ai që hap tokë të re.

arëmátës e mb (*Pajisje*) që përdoret për të matur sipërfaqen e arave.

arëmátës i m sh - it

♦ Pajisje e thjeshtë për matjen e sipërfaqes së arave.

♦ Teknik që mat sipërfaqen e arave.

arëmátës•e ja f sh e et f e ARËMATËS I.

arëmátj•e ja f sh e et Teknikë e matjes së arave.

arëntík•ë a f sh a at bot Shelg.

arénx i m

♦ Bronz.

♦ Çelik.

arésím i¹ m sh e et Përzënie; dëbim.

arésím i² m vjet > **Arsim I.** [Kisha katolike nuk kishte ndonjë arësye se përse t'ishte kundër arësimit shqip (AE).]

arësimór e mb > **ARSIMOR E.**

arës•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e ARËS•OJ.

arës•ój¹ kal óva úar > **ARSIM•OJ.**

arës•ój² kal óva úar Përzë; dëboj.

arësúar (i e) mb I përzënë; i dëbuar.

arësýe ja f sh - t > **ARSYE JA.**

árët (i e) mb A I artë; i pruar.

arëtár i m sh ë ët Bujk që lëvtron tokën.

árëz a¹ f sh a at

♦ *ent* (*Vespa vulgaris*) Kandërr e Himenopterëve, me ngjyrë të verdhë e me vija të zeza, me trup më të hollë se të bletës, e me thumb helmues. > **GRERËZ A.**

♦ *A* Bletë.

♦ *fig* Njeri i keq; njeri keqbërës.

árëz a² f sh a at *zvog e* **AR•Ë A.** Tufëza dhe arëza.

arfáje mb I vjetër; biblik.

arfáng•ë a¹ f sh a at *G* Buzë e opingës ku kapet shputa me syprinën.

arfáng•ë a² f sh a at *G* Bisht i frytit të kungullit.

argaç i m sh e et *G* Vathë e rrethuar me drizë a ferrë.

argalësh•ë a f sh a at *A, Ç* Endëse pëlhure në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalí a f sh - të *A, Ç* Vegjë; tezgjah; avlëmend.

argalís•ënj kal a ur *A* > **ARGALIS.**

argalís kal a ur End në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalís•em vetv a (u) ur *bis* Qesh e luaj; dëfrehem i shkujdesur; ngacmohem o zbavitem me dikë. **Argaliset tërë gaz. Argaliset me vajzat.**

argalís•e a f sh e et *bis*

♦ Dëfrim i shkujdesur.

♦ Ngacmim sa për zbavitje me dikë.

argalísur (i e)¹ mb I endur në vegjë (tezgjah, avlëmend).

argalísur (i e)² mb *bis* Lodërtar; lozonjar.

argán i m sh ë ët *bot* (*Thujopsis*) Kaçubë me dru të përdredhur si të dëllinjës, me gjethe heshtore shumë të vogla e të shpeshta dhe lule ngjyrë vjollce; përdoret për të ngjyer rroba.

arganét a f sh a at *muz* *A* Fizarmonikë.

arganí a f sh - të *A* Vegjë e endësit; tezgjah.

arganíst i m sh ë ët Punëtor i arganos.

argáno ja f sh - t *tek* Çikrik i përbërë nga një cilindër që rrotullohet e mbledh një litar ose kablo; shërben për të ngritur a për të tërhequr pesha të rënda.

argás¹ kal a ur

♦ Regj (*lëkurat, domatet etj.*).

♦ Ashpëroj (*duart me punë të rëndë*).

♦ *fig* Regj; forcoj; kalit (*trupin*).

*

Argas në dru dikë E rrah rëndë, e shemb me dru dikë.

argás² kal a ur *Ç* Njom; zbut.

argás•em¹ vetv a (u) ur

♦ Regjem; më regjet lëkura. **Më argasen duart** më ashpërohen duart.

♦ *fig* Regjem; kalitem; forcohem.

argás•em² vetv a (u) ur *veta III* *Ç* Njomet; zbutet.

argásj•e a¹ f sh e et

♦ Regjje.

♦ *fig* Regjje; ashpërim; forcim; kalitje.

argásj•e a² f sh e et *Ç* Njomje; zbutje.

argastír•ë a f sh a at *Ç*

♦ Vend ku argasen rrobat prej shajaku.

♦ Vend ku argaset duhani para se të grihet.

argásur (i e)¹ mb

♦ (*Duar*) të ashpëruara; (*lëkurë*) e regjur.

♦ *dhe fig* I regjur; i kalitur; i forcuar.

argásur (i e)² mb *Ç* I njomur; i zbutur.

argásh i¹ m sh e et *bujq* Trinë; lesë.

argásh i² *m sh e et krahin G* Vathë e ngrehur në hijesinë.

argát i *m sh ë ët*

- ♦ Mëditës që punon te një pronar tokash.
- ♦ Bujk që ndihmon një bujk tjetër pa shpërblim.
- ♦ *vjet* Masë toke sa mund të punonte një njeri brenda një dite, afërsisht një e treta e dynymit.

argatësh•ë *a f sh a at f e* **ARGAT I.**

argatëri *a f*

- ♦ *përmb* Tërësi e argatëve.
- ♦ Punë e argatit; punë me mëditje.

argatí *a f hist* > **ARGATËRI A.**

argatím i *m* Marrje në punë e argatëve.

argatísht *ndaif (Punoj)* si argat.

argatllë•k *ku m sh qe qet hist* > **ARGATËRI A.**

argatllëqe *t sh i* **ARGATLLË•K KU.**

argat•ój *kal óva úar* E marr në punë si argat (*dikë*).

argatór i *m sh ë ët* > **ARGAT I.**

argaván i *m sh ë ët bot* > **JARGAVAN I.**

argéc i¹ *m sh a at muz G* Hark i lahutës.

argéc i² *m sh a at ndërt G* Hark i qemerit.

argésh i *m sh a at bujq G* Trinë; lesë.

argëlidh i *m sh e et bot (Olea oleaster)* Ulli i egër. > **ULLAST•ËR RA.**

argëllë•k *ku m sh qe qet etn* Të holla që i jep dhëndri familjes së nuses para martesës për të përgatitur pajën.

argëllëqe *t sh i* **ARGËLLË•K KU.**

arg•ësh shi *m sh sha shat* > **ARGSH I.**

argëtím i *m sh e et* Veprim që bëhet për t'u kënaqur, duke e kaluar kohën në mënyrë të këndshme; diçka që argëton, që bëhet për qejf a dëfrim. **Fëmija mëson edhe me argëtim.**

argët•óhem *vetv óva (u) úar* E kaloj kohën në mënyrë të këndshme; merrem me diçka të gëzueshme e dëfryese; kënaqem me diçka. > **dëfr•ej.** Shoh një film sa për t'u argëtuar.

argët•ój *óva úar*

I kal

- ♦ E bëj të kaloj kohën në mënyrë të këndshme; e bëj të dëfryej me diçka të gëzueshme. > **zbavit.**

- ♦ E ledhatoj a përkëdhel (*dikë*).

II jokal > **ARGËT•OHM.**

argëtúar (i e) *mb* Që e ka kaluar kohën në mënyrë të këndshme.

argëtúem (i) e (e) *mb G* > **ARGËTUAR (i e).**

argëtúes e *mb* Që argëton; që bën ta kaloj kohën në mënyrë të këndshme. **Lojë argëtuese.**

argëtúes i *m sh - it* Ai që argëton dikë.

argëtúes•e *ja f sh e et f e* **ARGËTUES I.**

argëtúeshëm *ndaif* Në mënyrë argëtuese.

argëtúesh•ëm (i) *me (e) mb* > **ARGËTUES E.**

argím i¹ *m* Shi i imët.

argím i² *m sh - et G*

- ♦ Lajka; lajkatim.
- ♦ Llastim.

argllé *ja f sh - të bot Ç (Olea oleaster)* Ulli i egër.

argó i *m sh - të* Përfundim; mbarim; fund.

argó ja f sh - të gjuh Zhargon i përdorur nga një grup njerëzish. **Argoja e hajdutëve** zhargon i hajdutëve.

arg•ój kal G > ARG•UE (me).

argóm a f sh a at A

♦ Hulli.

♦ Gropë.

argomáz i m sh e et Arë djerr.

argomáz•ë a f sh a at > ARGOMAZ I.

argóm•ë a f sh a at > ARGOMAZ I.

argóm•ë a f A Ugar; plugim i arës.

argón i m kim Element i gaztë inert pa ngjyrë e pa erë, që përbën gati një për qind të vëllimit të atmosferës (*simboli A*); përdoret për mbushjen e llambave elektrike dhe të llambave me vakuum për radio, e tubave fluoreshentë dhe për saldimin me hark.

arg•ón jokali ói úar Pikërron shi; bie shi i imët.

argonáut i¹ m sh ë ët mit gr Një nga heronjtë që u nis nëpër dete me Jazonin në kërkim të Bashkës së Artë.

argonáut i² m sh ë ët inv Molusk qefalopod i deteve të ngrohtë; femra është me guaska spirale të holla si kartë.

argonautík e mb mit gr I argonautëve.

arg•ónj kal óva úar A Lavdëroj; lëvdoj.

argónjtur (i e) mb A I lavdëruar.

Árgos i¹ fant gjeog Qytet i Greqisë së lashtë, në brigjet veriperëndimore të Peloponezit.

Árgos i² m mit gr Anije me të cilën Jazoni me shokë u nis drejt Kolkidës për të gjetur Bashkën e Artë.

argósh•em vetv a (u) ur Më dalin puçrriza të kuqe në trup nga vapa ose ndonjë sëmundja.

argósh•ë t m sh Puçrriza të kuqe që dalin në trup nga vapa ose ndonjë sëmundja. .

argóshur (i e) mb I mbushur me puçrriza të kuqe nga vapa ose ndonjë sëmundja.

argotík e mb gjuh I argosë; që ka të bëjë me zhargonin e një grupi njerëzish.

argotíz•ëm mi m sh ma mat gjuh Fjalë a shprehje zhargoni të një grupi njerëzish.

argsh i m sh e et Trap me thurimë e kacekë për të hedhur një lumë etj.

argtés•ë a f sh a at Dëfrim. > **ARGËTIM I.**

argtí a f sh - të Dëfrim; argëtim.

árgth m sh érgje érgjet ent Ç Morr që posa ka plasur nga veza. > **AJTH I.**

arg•úe (me) kal óva úe G

♦ Lëmoj.

♦ Përkëdhel; llastoj.

argúem (i) e (e) mb G I llastuar.

argúem it (të) as G Përkëdhelje; lajka e ledhe.

árguj t sh i ARGU•LL LLI.

árgu•ll lli m sh j jt ent Vezë e morrit.

argumént i m sh e et

♦ Arsyetim që përdoret për të vërtetuar ose për të kundërshtuar një mendim; provë që sillet për të mbrojtur ose për të hedhur poshtë diçka. **Argument bindës (i fortë). Kërkoj (sjell) argumente.** [Argumenti zyrtar se gegënishtja është përfshirë në "gjuhën e njësuar" është gënjeshtër. (APp).]

♦ let Paraqitje e përmbledhur e përmbajtjes së një veprë letrare.

argumentím i m sh e et Parashtrim i një arsyeimi për të vërtetuar ose për të kundërshtuar një mendim; tërësi argumentesh.

argument•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **ARGUMENT•OJ.** Ja si argumentohet kjo tezë.

argument•ój óva úar

I kal Paraqit argumente për (një çështje); vërtetoj me argumente; sjell prova. **Argumentoj** një tezë.

II jokal Arsyetoj me agumente. **Di të argumentojë bindshëm.**

argumentúar (i e) mb (Tezë) e mbështetura në argumente; i bazuar në prova.

argumentúem (i) e (e) mb *G* > **ARGUMENTUAR (i e).**

argumentúesh•ëm (i) me (e) mb (Tezë) që mund të provohet me argumente.

Árgus i m mit gr Përbindësh me 100 sy; e vrau Hermesin; Hera i vuri sytë e tij në bishtin e palloit.

argjác i m sh e et krahin *G* Vathë bagëtish e mbuluar ose e zbuluar.

argjánd i m *G* > **ARGJEND I.**

argjandtár i m sh ë ët *G* > **ARGJENDAR I.**

argját i m sh ë ët krahin *G* > **ARGAT I.**

argjavís jokal *G* > **ARGJAVIS•Ë (me).**

argjavís•ë (me) jokal **a ë** *G* Shtirem (bëj si) i sëmure që t'i shmangem punës.

argjavísj•e a f sh e et *G* Shtirje si i sëmure për t'iu shmangur punës.

argjavisté (i e) mb *G* Shtiracak, që bën si i sëmure për t'iu shmangur punës.

argjénd si mb Si argjend; (prej) argjendi; në ngjyrë të bardhë të shkëlqyer si argjendi.

argjénd i m

♦ *kim* Element metalik i rrallë e i çmuar, në ngjyrë të bardhë të shkëlqyer; i butë e i përpunueshëm; gjendet i veçuar ose në minerale të argjentitit; ka përcjellshmërinë më të lartë termike e elektrike të të gjithë metaleve; vlerësohet për prodhimin e sendeve të zbukurimit, takëmeve të tryezës, e të monedhave; ka përdorim të gjerë në fotografi, në lidhje saldimit dhe në qarqe të stampuar (*simboli Ag*). **Kupë argjendi. Medalje argjendi. I larë në argjend** i veshur me një cipë argjendi. **Ngjyrë argjendi.**

♦ Fill për qëndisje, i veshur me argjend.

♦ *kryes sh e et* Enë argjendi.

**

argjend standard Lidhje e argjendit (92.5%) me bakër (7.5%).

bar argjendi bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A.

argjendár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të sendeve prej argjendi dhe ari.

argjendár•e ja f sh e et f e **ARGJENDAR I.**

argjendarí a f

♦ Mjeshtëri e argjendarit; punimi i sendeve dhe i stolive prej ari e argjendi.

♦ *sh - të* Punishte ku bëhen sende prej ari e argjendi; vendi i punës së argjendarit; dyqan ku shiten stoli e sende të punuara me ar e argjend.

♦ *përmb* Sende e stoli prej argjendi; argjendurina.

argjendbártës e mb min (*Shtresë*) që përmban mineral agjentiti.

argjenddashës e mb vjet Lakmitar i parasë; që lakmon paranë.

argjenddashës i m sh - it vjet Lakmitar i parasë.

argjenddashës•e ja f sh e et vjet f e **ARGJENDDASHËS I.**

argjénde t f sh Enë a sende prej argjendi; argjendurina.

argjendím i m dhe met Veshje a larje me argjend.

argjendít i m min Mineral me përmbajtje agjendi.

argjendlakmúes e mb Lakmues i parasë. > **ARGJENDDASHËS E.**

argjendlakmúes i m sh - it > **ARGJENDDASHËS I.**

argjendlakmúes•e ja f sh e et f e **ARGJENDLAKMUES I.**

argjend•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III*

♦ Shkëlqen si argjend.

♦ Vishet me një shtresë argjendi.

II *pës e ARGJEND•OJ.*

argjend•oj óva úar

I *kal*

♦ Vesh me një shtresë argjendi.

♦ *veta III (Flokët)* zbardhen; marrin ngjyrë të bardhë argjendi.

II *jokal* Shkëlqen si argjend.

argjendór e *mb poet* I argjendtë; në ngjyrë të bardhë e të ndritur si argjendi.

argjendpunúes i m sh - it > **ARGJENDAR I.**

argjendpunúes•e ja f sh e et f e **ARGJENDPUNUES I.**

argjéndtë (i e) mb

♦ (Prej) argjendi; që është bërë me argjend. **Unazë argjendi.**

♦ Ngjyrë gri me shumë shkëlqim.

♦ I bardhë si argjend. **Flokë të argjendtë.**

*

dasmë e argjendtë 25 vjetor i martesës.

argjendúar (i e) mb I larë me argjend.

♦ (*Dritë*) e argjendtë.

argjendúem (i) e (e) mb *G* > **ARGJENDUAR (i e).**

argjendurína t f sh

♦ Enë argjendi.

♦ Zbukurime argjendi.

argjentínas e *mb* I Argjentinës; që ka të bëjë me Argjentinën, me banorët a vendësit e saj.

argjentínas i m sh - it Banor a vendës i Argjentinës.

argjentínas•e ja f sh e et f e **ARGJENTINAS I.**

argjentín•ë a f sh ë ët *ikt* Peshk deti i ngjashëm me salmonin.

Argjentín•ë a f gjeog Republikë në Amerikën e Jugut në brigjet e Atlantikut.

argjentinozáur i m sh ë ët *paleo* Kafsha më e madhe e tokës gjatë Kretakut të mesëm.

argjentít i m min Mineral i pasur me argjend (Ag₂S), në ngjyrë plumbi me shkëlqim metalik.

argjénd i m vjet A, J > **ARGJEND I.**

argjéndtë (i e) mb *vjet A, J* > **ARGJENDT•Ë (i e).**

argjéntë (i e) mb > **AGJENDTË (i e).**

argjër•ónj jokal óva úar A > **AGJËR•OJ.**

argjërím i m A > **AGJËRIM I.**

argjí u m sh j jt *G* **ARIXHI U.**

argjíl i m sh sh e et > **ARGJIL•Ë A.**

argjíl•ë a f sh a at Dhe i butë, herë-herë me ngjyrë të kuqe; kur punohet me ujë fiton veti veshtullore; përdoret për prodhime poçerie, tullash e tjegullash. > **DELTIN•Ë A; BOT•Ë A². Argjilë e bardhë. Argjilë e pasur. Argjilë zjarrrduruese.**

argjilít i m min Shkëmb sedimentar që nuk çahet lehtë, i formuar nga deltina.

argjilór e *mb* Si argjila; i ngjashëm me deltinën; shtresë me përmbajtje deltine.

argjinár•e ja f sh e et bot > **ANGJINAR•E JA.**

argjin•óhet úa (u) úar *ndërt pavet dhe pës e* **ARGJIN•OJ.**

argjin•ój kal óva úar *ndërt* Ngre pritë me dhe të ngjeshur anës lumenjve; pendë kundër përmbytjeve.

argjinatúr•ë a f sh a at *ndërt* Ledh i madh prej dheu të ngjeshur, i ngritur si pritë anës lumenjve për të ndaluar vërshimin; pendë për mbrojtje nga përmbytjet.

argjinúar (i e) mb (*Lumë etj.*) me ledhe dheu ose me pendë për mbrojtje nga përmbytjet.

argjinué (i) e (e) *mb G* > **ARGJINUAR** (i e).

argjipëshk•ëv vi *m sh vij vjtë fet* Titull kleriku në kishën katolike me gradë më të lartë se peshkopi; ai që mban këtë titull; kryetar i një arkidioqeze.

argjipëshkví a *f sh - të fet* Seli e argjipëshkvit; rreth i veprimit dhe juridiksioni i tij.

argjipëshkvnór e *mb I* argjipëshkvit; që ka të bëjë me argjipëshkvin dhe detyrat e tij.

argjít•ë a *f sh a at bot* > **ARQIT•Ë A**.

Arhangélsk u *m gjeog* Qytet i Rusisë dhe subjekt federal në brigjet e Detit të Bardhë.

arhimandrití i *m sh ë ët fet* > **ARKIMANDRIT I**.

arhondësh•ë a *f sh a at f e* **ARHOND I**.

arhónd i *m sh ë ët*

♦ *ant gr* Secili prej nëntë kryemagjistrëve të Athinës së lashtë. > **ARKOND I**.

♦ *J* Pasanik.

♦ *sh ë ët* Klasë e pasur.

arhónt i *m sh ë ët* > **ARKOND I**. [Dimë se Dhimitri mbante titullin princ ose arhont i madh i Arbërisë. (AE).]

arí *pasth G* (për t'iu drejtuar grave e vajzave) Moj. **Ari gocë!** oj gocë!

Ári *shkurt i* Arian.

arí u *m sh nj një*

♦ *zool (Ursus)* Kafshë gjitare e egër mish- e barngrënëse.

♦ *bis* Njeri i rëndë e i ngathët, por i fortë.

♦ *bis* Njeri i pagdhendur e i vrazhdë.

*

Si ariu në bostan (*Sillem*) pa kujdes a me ngathtësi në një vend ku duhet kujdes për të mos dëmtuar gjë a fyer njeri.

Kërcej si ariu në teps Detyrohem të bëj diçka nga e keqja.

S'ngopet ariu me miza *ff u* Nuk mjafton fare; është shumë pak për të ngrënë; nuk bëhet një punë e madhe me gjëra të vogla.

**

ariu i bardhë (polar) (*Thalarctos maritimus*) Kafshë mishngrënëse, me qime të bardhë, e viseve të polit të veriut, me peshë 350-700 kg; ushqehet kryesisht me foka.

ariu i murrme (*Ursus arctos*) Kafshë e familjes së ursideve, me trup të gjatë 1.7 – 2m, me qime të murrme; peshon rreth 200 kg; rron në pyje të përzier të Evropës, të një pjese të Azisë dhe të Afrikës.

-arí *prapasht (formon emra nga emra):* **argjendarí, kopshtarí.**

Ariádn•ë a *mit gr* E bija e mbretit Minos të Kretës; i dha Tezeut një llëmsh me fill me të cilin ai hyri në labirintin e Minotaurit dhe, tek shkonte nëpër të, lëshonte fillin me të cilin gjeti daljen pasi vrau Minotaurin.

arián e *mb I* arianëve; që ka të bëjë me popujt arianë. **Gjuhët ariane** gjuhët e folura nga popujt arianë.

arián i¹ *m kryes sh ë ët*

♦ *sh* Popuj që flitnin një gjuhë indo-europiane; u dyndën në Indinë Veriore në mijëvjeçarin e dytë p.e.re.

♦ *pol (në ideologjinë naziste)* Njeri i racës kaukaziane pa prejardhje çifute.

arián i² *m sh ë ët fet* Pasues a ithtar i arianizmit.

arianíz•ëm mi *m fet* Doktrinë heretike e krijuar në shek. III nga Ariusi, prift i Aleksandrisë, që mbron përparësinë e Atit mbi të Birin dhe mohon bashkëpërjetësinë e Birit me Atin.

aríçk•ë a *f sh a at* Pulë pjellëse (voese).

ári•e a *f sh e et muz* Pjesë lirike e operës ose operetës, e interpretuar me një zë dhe e shoqëruar me një vegël ose me orkestër.

ariét•ë a *f sh a at muz* Arie e shkurtër.

arifç i m sh a at A Argjendar.

aril•ë a f sh a at Larvë e krimbit të mëndafshit.

aríng•ë a f sh a at bot (*Ailanthus glandulosa*) Arrë e egër ose arrë e qelbët e Azisë dhe Australisë, 20 deri 40 m e lartë; mbillet për zbukurim.

Arión i m mit gr Muzikant që piratët e hodhën në det dhe e shpëtuan delfinët.

aristofaník e mb let ant gr Karakteristik i Aristofanit dhe i stilit të komedive të tij.

aristokrací a f sh - të

♦ Shtresa më e lartë e disa shoqërive, veçanërisht në vendet ku ruhen titujt dhe postet e trashëguara. **Aristokraci feudale. Aristokraci fisnore.**

♦ Pjesë e vogël e një klase ose e një grupi shoqëror të privilegjuar. **Aristokraci financiare. Aristokraci punëtore** pjesë e borgjezuar e klasës punëtore.

♦ *hist* Formë qeverisjeje, në të cilën pushtetin e ka një grup i vogël fisnikësh me tituj të trashëgueshëm.

aristokrat i m sh ë ët

♦ Pjesëtar i shtresës së fisnikëve; ai që bën pjesë në aristokracinë e vendit.

♦ Njeri i shtresës së privilegjuar të një klase a grupi shoqëror.

aristokrat•e ja f sh e et f e **ARISTOKRAT I.**

aristokratík e mb I aristokracisë; që ka të bëjë me aristokracinë ose i përket aristokracisë.

Shoqëri (familje) aristokratike. Qarqet aristokratike.

♦ I aristokratit; që ka të bëjë me aristoklatin; i stërholluar; që mbahet për i zgjedhur ose hiqet si aristokrat. **Sjellje aristokratike.**

♦ Që qeveriset nga aristokracia fisnore, që lidhet me sundimin e aristokracisë fisnore.

aristokratíz•ëm mi m Sjellje a qëndrim (prej) aristokrati.

aristolokióre t f sh bot (*Aristolachiaceae*) Familje bimësh barishtore, shkurresh shumëvjeçare e lianash, që përmbajnë vajra esenciale.

aristotelían e mb fil ant gr Karakteristik i Aristotelit; që ka të bëjë me Aristotelin dhe filozofinë e tij.

aristotelían i m sh ë ët fil ant gr Pasues a nxënës i Aristotelit. **Aristotelianët e botës arabe.**

aristotelíz•ëm mi m fil Filozofi e Aristotelit që merret me logjikën, metafizikën, etikën, poetikën, politikën dhe shkencat e natyrës.

arísh•e ja f sh e et > **ARISHT•Ë** A.

arísh•ë a f sh a at

♦ Tokë ugar; tokë e lënë dy a tre vjet pa punuar.

♦ Arë e vogël.

♦ *sh* Ara.

aritmetík e mb I aritmetikës; që ka të bëjë me aritmetikën; që është sipas rregullave të aritmetikës. **Veprimet aritmetike** mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi. **Mesatare aritmetike. Progresion aritmetik.**

aritmetík•ë a f kryes

♦ Pjesë e matematikës, që studion vetitë e thjeshta të numrave dhe veprimet me ta.

Aritmetika rationale. Katër veprimet e aritmetikës mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e kësaj shkençe në shkollë; *bis* tekst që përmban këto njohuri. **Libri i aritmetikës.**

aritmetikán i m sh ë ët Specialist i aritmetikës.

aritmetikán•e ja f sh e et f e **ARITMETIKAN I.**

aritmetikísht ndajf Sipas rregullave të aritmetikës; në mënyrë aritmetike; me numra.

aritmetikór e mb > **ARITMETIK E.**

aritmí a f

♦ *mjek* Shpejtim ose ngadalësim i rrahjeve të zemrës; çrregullim i rrahjeve të zemrës.

♦ *muz* Çrregullim i ritmit në një pjesë muzikore a koreografike.

aritmík e mb

♦ *mjek* Që e ka ritmin të çrregulluar, që nuk punon me ritmin e zakonshëm. **Puls aritmik.**

Rrahje aritmike.

♦ *muz, let (Varg, pjesë muzikore)* me ritëm të parregullt.

aritmikísht ndajf Pa ritëm të rregullt.

aríth i m sh ë ët bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishë, që këputen lehtë. > **BARGJAN I;**

KËPUTJ•E A.

aríth•e ja f sh e et bot (*Astragalus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe teke, me lule të bardheme në kaptina ose në qerthuj; përdoret si ushqim për kafshët. > **URITHE•E JA.**

aríthi ndajf Mbi dy këmbët e prapme si ariu, duke e mbajtur trupin drejt (zakonisht për kafshët); përpjetë. **Kali u ngrit arithi.**

arithmetik•ë a f sh a at > **ARITMETIK•Ë A.**

arixhësh•ë a f sh a at f e **ARIXHI U.**

arixhëshk•ë a f sh a at Cigane.

arixhí u m sh nj njtë Cigan.

arixhófk•ë a f sh a at > **ARIXHESHK•Ë A.**

Arizón•ë a f gjeog Shtet i SHBA-së Jugperëndimore, në kufi me Meksikën. **Kanioni i Madh i Arizonës.**

ar•k u¹ m sh qe qet A > **HAR•K U.**

ar•k u² m sh qe qet Dollap.

arká ja f sh - të Fletë e sharrës për trupa.

arkád•ë a f sh a at

♦ *ark* Korridor me shtylla në të dy krahët.

♦ *Rrugë* këmbësore me dyqane në të dy krahët.

♦ *sh ark* Harqe që mbajnë murin; harqe përgjatë murit.

Arkadí a f gjeog Krahinë e Greqisë, Peloponezin Qendror.

♦ *mit gr* Vend ku jeton Pani.

♦ *poet* Parajsë idilike.

arkadián e mb

♦ *dhe mit gr* I Arkadisë; që ka të bëjë me Arkadinë, me banorët a vendësit e saj.

♦ (*Vend*) idilik; ideal.

arkadián i m sh ë ët

♦ Banor a vendës i Arkadisë.

♦ *poet* Vend idilik a ideal.

arkadián•e ia f sh e et f e **ARKADIAN I.**

arkadík e mb > **ARKADIAN E.**

arkafórt•ë a f sh a at Kasafortë.

arkaík e mb I një kohe të lashtë; shumë i vjetër; i vjetruar; që ka dalë nga përdorimi. [emri i saj (*i perëndeshës Dianë*) shpjegohej me një rrënjë më të hershme "dius", formë më arkaike e së cilës ishte "divus" (ShS).]

arkaík•e ja f sh e et libr Të qenët arkaik. **Arkaikja në art.**

arkaíz•ëm mi m sh ma mat Fjalë a shprehje e vjetruar, e dalë nga përdorimi.

arkaizím i m sh e et libr

♦ Dalje nga përdorimi (*i një fjale a shprehjeje*).

♦ Paraqitje në trajta arkaike.

arkaiz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **ARKAIZ•OJ.**

arkaiz•ój *kal óva úar* Paraqit në trajtë arkaike. [pati përpjekje për rikrijimin e një epopeje integrale, sipas modeleve të poemave antike, duke e arkaizuar qëllimisht teknikën e vjershërimit (ShS).]

arkaizúar (i e) *mb* I paraqitur në trajtë arkaike.

Arkangjél i *m fet* Kryeengjell; engjell i shkallës më të lartë në hierarkinë qiellore.

Arkanzás i *m gjeog* Emër lumi dhe shteti në SHBA-në Qendrore-Jugore.

arkapí a f sh a at *G* Derë e pasme e oborrit.

arkapunúes i *m sh - it* Punëtor që bën arka.

arkapunúes•e *ja f e* **ARKAPUNUES I.**

árkas *ndaif* Në trajtë arke; si arkë.

arkaván i *m sh ë ët* *bot* > **JARGAVAN I.**

arkeán e *mb gjeol* (*Periudhë*) arkeane; që ka të bëjë me arkeanin.

arkeán i *m gjeol* Perudhë rreth 3 milion vjet më parë, kur u formua korja e Tokës dhe u shfaqën organizmat njëqelizore.

arkebúz i *m sh a at* *vjet usht* Pushkë me fitil, që mbushet nga gryka.

arkegón i *m bot* Organ femëror i myshqeve, fiereve dhe shumicës së gjimnospermave.

arkegonióre *t m sh bot* Bimë me arkegon.

arkelón i *m sh ë ët* *paleo* Breshkë deti e Kretakut të vonë.

ark•éhem *vetv G* > **ARK•YE** (me u).

árkeo- *fjalëform.*

arkeográf i *m sh ë ët* *libr* Studiues i kulturës materiale të lashtë.

arkeográf•e *ja f sh e et libr f e* **ARKEOGRAF I.**

arkeografí a *m libr* Përshkrim sistmatik i kulturës materiale të lashtë.

arkeografik e *mb libr* I arkeografisë; që ka të bëjë me arkeografinë.

arkeológ u *m sh ë ët* Specialist që merret me gjurmime dhe studime arkeologjike.

arkeológ•e *ia f sh e et f e* **ARKEOLOG U.**

arkeologjí a *f* Studim i historisë dhe parahistorisë së njerëzimit nëpërmjet gjetjeve nga gjurmimet dhe analizës së artfakteve dhe të mbetjeve fizike të tyre.

arkeologjík e *mb* I arkeologjisë; që ka të bëjë me arkeologjinë. **Gjurmime arkeologjike.**

[Cikli i kreshnikëve, me përmbajtjen e tij, sjell të njëjtin argument që japin të dhënat gjuhësore dhe ato arkeologjike për bashkëjetesën e popullit shqiptar me grekët qysh prej periudhës klasike. (ShS).]

arkeometrí a *f* Analizë e objekteve arkeologjike.

arteometrik e *mb* I arkeometrisë; që ka të bëjë me arkeometrinë.

arkeopteríks i *m sh ë ët* *paleo* Dinozaur i Jurasikut të vonë, që lidhet nga afër me shpendët.

arkeozoík e *mb gjeol* (*Periudhë*) areozoike; që ka të bëjë me arkeozoikun.

arkeozoík u *m gjeol* Perudhë rreth 3 milion vjet më parë, kur u formua korja e Tokës dhe u shfaqën organizmat njëqelizore.

arkeozoológ u *m sh ë ët* Specialist i arkeozoologjisë.

akeozoológ•e *ia f sh e et f e* **ARKEOZOOLOG U.**

arkeozoologjí a *f* Studim dhe interpretim i kafshëve të zbuluara gjatë gjurmimeve arkeologjike.

arkeozoologjík e *mb* I arkeozoologjisë; që ka të bëjë me arkeozoologjinë.

arketíp e *mb* I arketipit; që ka të bëjë me arketipin.

arketíp i *m sh a at* *libr* Diçka që shërben si model a bazë për të nxjerrë kopje. [pas një shqyrtimi të vëmendshëm të fondit të rapsodive të kreshnikëve në lidhjen e tyre "arketip - variante", në raportet "kompetencë - performancë" (në një gjuhë më të thjeshtë: "traditë - përtëritje"). (ShS).]

árk•ë *a¹ f sh a at*

♦ Kuti e madhe prej dërrase, ku ruhen e mbahem sende e mallra. [një arkë me rraqe në vete të pavlerë (MC).] [Dashuri e paluar si arni në arkë (JG).]

♦ Fonde në të holla që ka si gjendje një shtet, kompani, institucion etj. **Arka e shtetit.**

Libri i arkës. Gjendje arke.

♦ Kasafortë. **Mbyll paratë në arkë.**

♦ Zyrë a vend i posaçëm, ku bëhen pagesat dhe veprime të tjera me të holla. **Paguaj në arkë.**

♦ *fin* Institucion ku depozitohen të holla që mund të tërhiqen sipas rregullave.

♦ *bis* Arkivol.

*

Arka e Nuhut (e Nojes) *fet* Anije me të cilën patriarku hebraik Nuhu (Noja) shpëtoi familjen e tij dhe kafshët e mbetura nga Përmbytja e Madhe (sipas Biblës). > **BARKA E NUHUT (E NOJES).**

Arkë e dry Të lidhur si mishi me thoin; të pandarë nga njëri-tjetri.

Arkë e mbyllur Njeri që s'e nxjerr të fshehtë.

E kam gojën arkë Nuk nxjerr fjalë nga goja; i ruaj mirë të fshehtat.

Fundi i arkës Rrobat më të mira.

árk•ë a² f sh a at inv > **ARKËKOSH I.**

arkëkósh i m sh ë ët inv (*Anadara corbuloides*) Butak me guaska në trajtë barke.

árk•ël la f sh la lat Arkëz; arkë e vogël.

arkëmórt i m sh e et libr Qefin; arkivol.

arkërkúes i m sh - it Ai që kërkon a gërmon për ar. **Arkërkuesit e Alaskës.**

arkërkúes•e ja f sh e et f e **ARKËRKUES I.**

arkëtár i m sh ë ët Njeri i ngarkuar të mbajë arkën e një kompanie, institucioni dhe të kryejë veprimet me të holla. **Arkëtar i bankës. Arkëtar i shoqatës.**

arkëtár•e ja f sh e et f e **ARKËTAR I.**

árkësh i m sh a at vjet tek Spring catch.

arkëtím i m sh e et fin Derdhje e të hollave në arkë.

arkët•óhet úa (u) úar fin vetv dhe pës e **ARKËT•OJ.**

arkët•ój kal óva úar fin Derdh në arkë (*një shumë të hollash*). **Arkëtoj një çek.**

arkëtúar (i e) mb (*Shumë*) e derdhur në arkë.

arkëtúem (i) e (e) mb G > **ARKËTUAR (i e).**

arkëtúes e mb fin

♦ Që kryen veprime të arkës.

♦ Që derdh të holla në arkë.

arkëtúes i m sh - it Ai që kryen veprime arkëtimi.

arkëtúes•e ja f sh e et f e **ARKËTUES I.**

arkëtúesh•ëm (i) me (e) mb (*Çek, urdhër xhirimi etj.*) që mund të arkëtohet.

árkëz a f sh a at Arkë e vogël për ruajtjen e sendeve të çmuara. **Arkëz e stolive.**

arkëz e hirit Urnë.

árki- fjalëform libr

♦ Krye-.

♦ I vjetër; i pandreqshëm.

arkíc•ë a f sh a at Arkë e vogël; kuti.

arkidioqéz•ë a f sh a at fet Rreth i veprimit dhe juridiksion kishtar më i madh se dioqeza, që është nën drejtimin e një arkipeshkopi.

arkidukál e mb I arkidukës; që ka të bëjë me arkidukën. **Zotërim arkidukale.**

arkidukát i m sh e et Zotërim nën kontrollin e arkidukës ose arkidukeshës.

arkidukésh•ë a f sh a at Grua ose vejushë e arkidukës (së Austrisë).

arkidúk•ë a m sh ë ët I biri i perandorit të Austrisë.

arkidhjak *u m sh ë ët fet* Klerik i lartë i kishës së krishterë, që merr urdhra nga peshkopi.

arkigoní *a f sh - të bio* Organ shumëqelizor i myshqeve, fiereve dhe shumicës së gjimonospermave, që prodhon vezë.

arkíl•ë *a f sh a at* Arkë e vogël.

arkimandrít *i m sh ë ët*

♦ Kryemurg i kishës ortodokse.

♦ Titull i murgut ortodoks, më i ulët se dhespoti.

arkimedián *e mb* I Arkimedit; që ka të bëjë me Arkimedin dhe shpikjet e tij.

arkioportuníst *e mb (Qëndrim)* prej arkioportunisti.

arkioportuníst *i m sh ë ët* Oportunist i vjetër (i pandreqshëm).

arkioportuníst•e *ja f sh e et f e* **ARKIOPORTUNIST I.**

arkipelág *u m sh ë ët gjeog* Grup ishujsh që formojnë një bashkësi tokësore; zonë detare që përmban shumë ishuj.

arkipeshkóp *i m sh ë ët fet* Kryepeshkop.

arkitékst *i m sh e et libr* Tekst i vjetër. [Folkloristët e kanë theksuar këtë ndërvlarje më shumë për të penguar ndërhyrjen e botuesve në tekstet orale, për të frenuar dëshirat për të modernizuar arkitekstet dhe për të krijuar vepra të stilizuara nën shembullin e modeleve të hershëm. (ShS).]

arkitékt *i m sh ë ët*

♦ Specialist në arkitekturë; inxhinier që bën projektet e ndërtimeve dhe ndjek zbatimin e tyre.

♦ *fig* Ai që bën planin, përcakton detyrat themelore dhe tregon rrugët për arritjen e një qëllimi. > **IDEATOR I.**

arkitékt•e *ja f sh e et f e* **ARKITEKT I.**

arkitektoník *e mb*

♦ Që ka të bëjë me arkitektonikën; që u përgjigjet kërkesave të arkitektonikës.

♦ > **ARKITEKTURAL E. Ansambël arkitektonik. Monumente arkitektonike. Arti arkitektonik.**

♦ *art* Strukturator.

arkitektoník•ë *a f*

♦ Mënyrë e ndërtimit të një vepre, me pjesët përbërëse në harmoni me njëra me tjetrën dhe me të tërën.

♦ *art* Mënyrë e ndërtimit të një vepre letrare a muzikore, në të cilën elementet përbërëse janë në përpjesëtime të drejta dhe të lidhura mirë ndërmjet tyre.

arkitekturál *e mb* I arkitekturës; që ka të bëjë me arkitekturën; që i përket arkitekturës, i bërë sipas kërkesave të arkitekturës. **Zgjidhje e mirë arkitekture.**

arkitektúr•ë *a f*

♦ Art i projektimit, vendosjes dhe zbukurimit të ndërtesave ose të veprave të tjera.

♦ Mënyrë e vendosjes, ndërtimit dhe zbukurimit të ndërtesave në pjesën e jashtme.

Arkitektura e qytetit.

♦ Stil i veçantë në vendosjen, ndërtimin dhe zbukurimin e ndërtesave e të veprave të tjera.

Arkitektura romake (greke, gotike, moderne).

♦ > **ARKITEKTONIK•Ë A.**

arkitekturór *e mb* > **ARKITEKTURAL.**

arkítíp *i m sh e et*

♦ Shembull tipik i një njeriu a sendi. > **MODEL I.**

♦ Origjinal prej nga është nxjerrë një kopjeje. Simbol a motiv që përsëritet në letërsi, art e mitologji. **Arkitíp i së mires (keqes).** *psik* Figurë primitive e trashëguar nga paraardhësit e hershëm të njerëzimit, që supozohet se është i pranishëm në subkoshiencën kolektive.

arkitípík *e mb* I arkitipit; që ka të bëjë me arkitipin.

arkitrá u *m sh rë rët ndërt* Tra prej guri a prej betoni, që vihet mbi kreun e shtyllave të një ndërtese ose mbi dyer e dritare. > **KRYETRA U**.

arkitráv i *m sh ë ët* > **ARKITRA U**.

arkív i *m sh a at*

♦ Institucion që merret me grumbullimin, ruajtjen, sistemimin dhe pjesërisht edhe me botimin e dokumenteve e të dorëshkrimeve me vlerë historike; ndërtesa e këtij institucioni. **Arkivi i shtetit. Arkivi i filmit. [Procesi i shkombëtarizimit të plotë ose të pjesshëm të popujve, që ishte detyra kryesore e Arkivit Qendror, (IK).] [Në disa raste ... siç qe shembulli i amerikanit Parry, ndodhën ngjarje të tjera të pashpjegueshme, koleksionet e tyre u zhdukën, u kyçën në arkiva dhe mbeten edhe sot gjysmë të publikuara. (ShS).]**

♦ Zyrë ku ruhen akte dhe shkresa të një institucioni, kompanie etj.

♦ Tërësi e dokumenteve, e akteve etj., që lidhen me veprimtarinë e një institucioni, të një organizate ose të një njeriu dhe që ruhen si materiale me vlerë.

♦ *tek inf* Kopje rezervë ose të dhëna për një version të vjetër të kompjuterit.

*

E lë (e fut) në arkiv *libr* E lë në harresë, nuk merret më me të.

arkivál e mb > **ARKIVOR E**. [Në mbarim të shekullit XV dhe në fillim të të XVI-it, burimet arkivale italiane përmendin grupe Shqiptarësh të mërguar, që nga Venetiku gjer në Siqeli. (AE).]

arkiván i *m sh a at bot (Cercis)* Dru i ulët a shkurre e madhe, e përhapur në vise të ngrohta të Europës Jugore dhe Azisë lindore; mbushet me lule bojërozë para se të nxjerrë gjethet nga fundi i pranverës.

arkív•ë a f sh a at > **ARKIV I**.

arkivím i *m sh e et zyr* Vënie në arkiv.

arkivist i *m sh ë ët* Punonjës i ngarkuar me grumbullimin, ruajtjen, përpunimin dhe katalogimin e materialeve në një arkiv.

arkivist•e ja f sh e et f e **ARKIVIST I**.

arkivistik•ë a f libr Shkencë e grumbullimit, ruajtjes, përpunimit dhe katalogimit të materialeve arkivore.

arkiv•óhet úa (u) úar zyr pavet dhe pës e **ARKIV•OJ**.

arkiv•ój kal óva úar Shtie (ruaj, e kaloj) në arkiv. [Për disa kohë do të kërkojnë vrasësin e një prostitute, e pastaj do të arkivojnë gjithçka. (ED).]

arkivól i *m sh e et* Arka ku shtihet i vdekuri për ta varrosur. > **QIVUR I. Karroca (makina) e arkivolit.**

arkivolpunúes i *m sh - it* Ai që bën arkivole.

arkivólt•ë a f ark Element i ngjashëm me arkitraun në dy pikëmbështetjet e harkut.

arkivór e mb Archival. **Dokumente arkivore** file documents.

arkivúar (i e) mb I arkivit; që ka të bëjë me arkivin; që ruhet në arkiv.

arkivúem (i) e (e) mb G > **ARKIVUAR (i e).**

arkónd i *m sh ë ët*

♦ *ant gr* Secili prej 9 kryemagjistrëve të Athinës së lashtë. [Ky papë u mor vesh edhe me Arkondin Dhimitër, që ishte në krye të Arbrit, pas vitit 1208, për t'i dërguar këtij një prelat nga Durrësi, që të përforcohej feja në Arbër. (DhSh).]

♦ Titull në hierarkinë feudale, që e mbante një pronar i pasur nga paria e vendit (*kryesisht në Bizant*).

arkondësh•ë a f sh a at Bashkëshorte e arkondit.

arkondí a f sh - të hist

♦ Krahinë e sunduar nga një arkond.

♦ Zotërimi të një arkondi.

arktik *e mb gjeog* I Arktikut; që ka të bëjë me zonën rreth Polit të Veriut. **Rrethi Polar Arktik.**

Arktik *u m gjeog* Zonë e ngrirë rreth Polit të Veriut.

arktor *i m sh ë ët* > **HARKËTAR I.**

arkt•uer ori *m sh ë ët G* > **HARKËTAR I.**

ark•ye (me u) *vetv éva (u) ye G* Marr kot; bëj si i marrë (i tërbuar).

arkým (i) e (e) *mb G* I marrë; i tërbuar. > **HAKËRRYER (i e).**

árlle (me) *jokal érdhi - krahin G* > **VIJ; ARDHË (me).**

arlúc•ë a f sh a at *krahin G* > **HARDHUC•Ë A.**

armác i m sh a at *vjet*

♦ Cohë e qëndisur me mëndafsh ose me ar, e qepur para dimive të grave a benevrekëve të burrave për zbulurim.

♦ Cohë e trashë për veshje të sipërme, perde etj.

armadíl i m sh ë ët zool Gjitar mish e barngrënës i Amerikës së Jugut, me dhëmbë si kunja, me kthetra të mëdha për të gërmuar llagëme dhe me trupin të mbuluar me breza pllakëzash kockore, që gjuan kryesisht natën.

armadill•ë a m ikt Lloj peshku, me trupin të mbuluar me luspa gjembake, që mund të jetojë edhe në tokë; gjendet kryesisht në ujëra të ngrohta të Atlantikut.

armadillide t m sh ent (*Armadillidae*) Morra druri.

armádh i m sh e et A Dollap.

Armagedón i m fet Skenë e betejës së fundit midis mbretërve të Tokës dhe e fundit të botës.

armakól•ë a f sh a at > **ARMAKOLL•Ë A^{1,2}.**

armakóll•ë a¹ f sh a at *vjet usht* Armaturë.

armakóll•ë a² f sh a at *vjet usht* Grykë e topit.

armár i m sh ë ët *krahin* Dollap.

Armát i m mit ilire Perëndi dalmate e luftës.

armatés•ë a f sh a at Veshje me shtylla druri a betoni e faqeve të brendshme të galerive në miniera, që shërben për të ndaluar shembjet. > **armatur•ë A.**

armát•ë a¹ f sh a at

♦ *usht* Njësi e madhe ushtarake, e përbërë nga dy a me shumë trup-armata dhe e pajisur për veprime luftarake strategjike. **Armatë tankesh.** [Shteti ... kishte nevojë, si rrallëherë, për pjesën më të zgjedhur e më fine të armatës së tij të fshehtë. (IK).]

♦ Masë e madhe njerëzish. **Armata e të papunëve.**

♦ Sasi e madhe, grumbull i madh mjeteve teknike.

armát•ë a² f sh a at Ç Gjerdan me dy a tre radhë florinjsh, që e varin nusët në qafë; varëse gjithëfarësh për stoli.

armatím i m sh e et

♦ Pajisje me armë; armatosje.

♦ *usht* Tërësi e armëve dhe mjeteve e pajisjeve të luftës. **Armatim i rëndë. Garë e armatimeve.**

♦ *min* Sigurimi i galerive me armatesë.

armatís kal a ur > **ARMATOS.**

armatís•em a (u) *vetv e* **ARMATIS.**

armatís•ë (me)¹ kal a ë *vjet krahin G* > **ARMATOS.**

armatís•ë (me)² kal a ë *vjet krahin G* Ndrej, zbukuroj me varëse a gjerdan gushe.

armatísun (i e)¹ mb *vjet krahin G* > **ARMATOSUR (i e).**

armatísun (i e)² mb *vjet krahin G (Grua)* e ndrequr, e zbukuruar me varëse a gjerdan gushe.

armat•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ Ngjesh armët. > **ARMATOS•EM.**

♦ *veta III (Galeria e minierës)* përforcohet për t'u mbrojtur nga shembjet.

II pjesë e ARMAT•OJ.

armat•ój kal óva úar

♦ I jap armë (*dikujt*). > **ARMATOS.**

♦ Përforcoj (*galerinë e minierës*) për ta mbrojtur nga shembjet.

armatór i¹ m sh ë ët det Pronar ose qiramarrës anijesh, që i pajis dhe i përdor ato për tregti.

armatór i² m sh ë ët min > **ARMATUES I.**

armatós kal a ur

♦ Pajis me armë, i jap armë. **Armatos ushtrinë (popullin, vendin).**

♦ *usht* Mbush (*armën*) dhe e ngreh për qitje. **Raketë e armatosur me kokë bërthamore.**

♦ Pajis me mjete, me vegla etj. për një punë të caktuar. **Armatos një anije.**

♦ *fig* Pajis me njohuri, me dije etj. për një veprimtari të caktuar.

♦ *min* Vesh me armatesë, i vë armatesë (*galerisë së minierës*).

armatós•em a (u) ur

I vetv

♦ Pajisem me armë, marr armët, ngjesh armët. **U armatosën edhe fëmijët.**

♦ Pajisem me mjete për një punë.

♦ *veta III (Galeria e minierës)* vishet me armatesë.

♦ *fig* Pajisem me njohuri, me dije etj. për një veprimtari; përgatitem për të punuar e vepruar në një fushë.

II pjesë e ARMATOS.

armatós•ëm (i) me (e) mb G > ARMATOSUR (i e).

armatósí a¹ f sh - të Zbukurim.

armatósí a² f sh - të det Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armatósj•e a f Pajisje a furnizim me armë.

armatósur (i e) mb

♦ I pajisur me armë, që ka armë. **Forca të armatosura. Ushtar i armatosur. Polici e armatosur.**

♦ (*Kryengritje, luftë*) me armë në dorë; e shoqëruar me veprime luftarake.

♦ *fig* I pajisur me njohuri për një veprimtari të caktuar.

**

asnjanësi e armatosur Mosndërhyrje në luftë; qëndrim i mënjanuar, duke qenë i gatshëm për luftë.

armatúar (i e) mb

♦ > **ARMATOSUR (i e).**

♦ *min* (*Galeri*) e përforcuar kundër shembjeve.

armat•úe (me) kal óva úe kal G > ARMATOS.

armatúem (i) e (e) mb G > ARMATUAR (i e); ARMATOSUR (i, e).

armat•úer óri m sh órë órët vjet G Armëtar; prodhues armësh.

armatúes i m sh - it Punëtor që merret me punimet e armatimit të galerive të minierës.

armatúr•ë a f sh a at

♦ *ndërt* Kallëp prej dërrasash ose prej metali, që shërben për të derdhur shtylla, trarë etj. prej betoni ose për të mbajtur a për të përforcuar një pjesë të një ngrehine në ndërtim e sipër. **Armatura e urës. Ngreh armaturën. Heq (prish) armaturën.**

♦ Shufra ose pjesë metalike të lidhura si skelet ndërmjet tyre, që vihen si përforcim brenda shtyllave, trarëve, soletave etj. të derdhura me beton.

♦ *min* Përforcim i galerisë kundër shembjeve.

♦ *tek* Pajisje, vegla dhe pjesë të vogla të makinave e të aparateve, që shërbejnë për të punuar mirë këto. **Armatura e automjetit. Armatura e anijes.**

♦ Rreth, skelet ose kornizë për syza, pasqyra etj.

- ♦ Kutí (*e radios*).
- ♦ Raft ku vihen të mbështetura me këmbë armët. > **armëmbajtës•e JA**.
- ♦ Raft i veglave të punës.
- ♦ *hist* Pajisje luftarake të ushtarëve në kohët e vjetra e në mesjetë.
- ♦ *muz* Tërësi e diezëve dhe e bemoleve, që vihen pas çelësit për të shënuar shkallën e një pjese.

armáthe t f sh Ç Varg me kallinj misri për farë.

armbájtës e mb gjeo (*Shtresë, rërë*) me përmbajtje ari, që përmban ar.

armbulíc•ë a f sh a at Tundës i qumështit.

armé ja f sh - të ushq

- ♦ Lakër e vënë turshi; turshi.
- ♦ *krahin* Kos ose qumësht me kripë, i shtënë në kacek për dimër.

armegám•e ja f sh e et etn > **ARMEGAN•E IA**.

armegán•e ia f sh e et kryes sh etn Ç Ëmbëlsira që dhëndri i dërgon nuses një a dy ditë para dasmës.

armén e mb I Armenisë; që ka të bëjë me Armeninë, me banorët a vendësit e saj. **Gjuha armene** armenishtja.

armén i m sh ë ët Banor a vendës i Armenisë.

arména t f sh det Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armén•e ja f sh e et f e ARMEN I.

Armení a f gjeog Vend në Kaukaz, pa dalje në det, në Europën Juglindore.

armenís jokál a ur det

- ♦ Zbarkoj.
- ♦ Manovroj barkën me vela.
- ♦ Ndërroj drejtimin e lundrimit.
- ♦ Pajis me vela anijen.

armeníst i m sh ë ët Studues i gjuhës dhe kulturës armene.

armeníst•e ja f sh e et f e ARMENIST I.

armenistik•ë a f libr Studime të gjuhës dhe kulturës armene.

armenisúr•ë a f sh a at G

- ♦ Zbarkim.
- ♦ Tërësi e litarëve, kablllove e zinxhirëve që mbajnë direkët e anijes.

armenisht ndajf Në gjuhën armene.

armenisht•e ja f Degë më vete e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që e flasin armenët.

Alfabeti i armenishtes. Armenishtja klasike (moderne).

armér•ë a f ushq Ç Shalcë; kos i ndrequr me kripë, që ruhet për ta përdorur në dimër.

armerí a f sh - të > **armëri a**.

armés•ë a f sh a at tek Përforcim. > **ARMATUR•Ë A**.

árm•ë a f sh ë ët

- ♦ Mjet që përdoret për të dëmtuar dikë fizikisht a për të shkatërruar diçka. **Mbaj armë me leje. Mbush armën. Lëshoj armët** ndërpres luftimin. **Për nder-armë! Sup-armë!!** **Këmbej armë me dikë. Ngjesh (rrrok) armët.** [kemi kndue, po armët besnike (GjF).]
- ♦ Një nga llojet e njërive ushtarake prej të cilave përbëhen forcat e armatosura. **Arma e artilerisë. Arma e aviacionit.**
- ♦ *fig* Mjet për t'ia arritur një qëllimi; mënyrë a arsyetim për të mbrojtur a për të rrëzuar diçka. **Armë e sigurt. I jap dikujt armë kundër vetes.**
- ♦ *sh* Ushtri; shërbim ushtarak. **Thërres nën armë** rekrutoj. **Jam nën armë** jam me shërbim ushtarak.

*

Me armë në dorë I gatshëm për luftë.

Me forcën e armëve Me dhunë të armatosur.

Mat armët me dikë Hyj në betejë me dikë; mat forcat në luftë me dikë.

Shok armësh Bashkëluftëtar; shok i ngushtë në përpjekjet për të arritur një qëllim.

**

armë atomike *usht* > **BOMBË ATOMIKE.**

armë bakteriologjike *usht* Armë që përmban mikroorganizma që përhapin sëmundje vdekjeprurëse dhe shfarosin kafshët e bimët.

armë bërthamore *usht* Bombë ose mbushje e raketës me fuqi të madhe shpërthyesë të përftuar nga çlirimi i energjisë së bërthamës së atomit.

armë brezi *usht* Armë që mbahen në brez si pistoleta, thika, shpata etj.

armë kimike *usht* Municion ose pajisje që çliron lëndë kimike vdekjeprurëse ose me rrezik për jetën e njerëzve dhe kafshëve dhe për dëmtimin e bimëve.

armë të bardha *ush* Armë brezi si thika e shpata. [Me armë të bardha, me pushkë ltina (VPSH).]

armë të ftohta *usht* Thika e shpata.

armë të lehta *usht* Armë që mbahen në brez a në sup.

armë të rënda *usht* Armë të transportueshme me mjete.

armë të shfarosjes në masë *usht* Armë të fuqishme, kryesisht bërthamore, për shfarosjen e qenieve të gjalla dhe dëmtimin e objekteve.

armë zjarri *usht* Armë që hedh predhën me anë të ndezjes së barutit.

armëlarë *mb*

♦ Që ka armë të lara në ar ose argjend.

♦ *poet* Fitimtar në betejë; i mbuluar me lavdi në luftë. **Ushtri armëlarë.**

armëmbajtës i m sh - it

♦ *hist* Shoqërues i një kalorësi, që i mban armët.

♦ *fig* Ai që është në shërbim të dikujt.

♦ *libr* Ai që mban armë.

armëmbajtës•e ja f sh e et usht Raft ku vihen armët të mbështetura më këmbë. >

armatur•ë a.

armëmbajtj•e a f drejt Mbajtje e një arme personale. **Armëmbajtje me (pa) leje.**

armëndrëqës i m sh - it vjet Zejtari që ndreq armë.

armëngrirë *mb poet* Që i ka armët të lara në ar ose argjend; që i shkëlqejnë armët.

armëngjëshur *mb* I armatosur e gati për luftë.

armëpathyer *mb poet* I pamposhtur në luftë.

armëpishë *mb*

♦ Që e mban armën ngrehur; kurdoherë i gatshëm për luftë.

♦ Që vret sa herë shtie.

armëpunues i m sh - it Zejtari që bën e ndreq armë. > **armëtar i.**

armëpushim i m sh e et Ndalim i përkohshëm i luftimeve ndërmjet palëve, që bëhet me marrëveshje. **Bëj armëpushim. Shkel armëpushimin.**

armëqitj•e a f sh e et libr Qitje në shenjë (me armë zjarri).

armërendë *mb (Luftëtar, repart)* i armatosur rëndë.

armëri a f sh - të usht Armëtore.

armëshitës e mb

♦ (*Tregtar etj.*) që shet armë. **Vendet kryesore armëshitëse në botë.**

♦ (*Mjeshtër*) që bën e shet armë.

armëshitës i m sh - it

♦ Tregtar që shet armë.

♦ Mjeshtër që shet armë.

armëshitës•e ja f sh e et f e ARMËSHITËS I.

armëtár i m sh ë ët

♦ Tregtar që shet armë.

♦ Mjeshtër që bën e shet armë.

armëtar•e ja f sh e et f e ARMËTAR I.

armëtarí a f Punimi i armëve; mjeshtëria e armëtarit.

armëtór•e ja f sh e et usht Vend për mbajtjen dhe ruajtjen e armëve.

armíh kal a ur Gërmoj; mih, rrëmih.

armík e mb I armikut; që i përket armikut, që bëhet a organizohet nga armiku. **Shtet (vend) armik. Ushtritë armike.**

armi•k ku m sh q qtë

♦ Ai që i do të keqen tjetrit; ai që e urren dikë dhe përpiqet ta dëmtojë. **Armik i hapët(i betuar, i fshehtë).** [Të drejtat tona ne si ndajmë,/ Këtu armiqtë s'kanë vend. (AS).]

[Erdhi koha që shpatat t'i kthejmë në parmenda/ armiqtë në miq erdh koha të kthejmë (IK).]

♦ *përmb* përmb. Ushtri kundër së cilës bëhet luftë dhe shteti, të cilit i shërben ajo. > **kundërshtar i. Territor i pushtuar nga armiku.**

♦ Ai që urren diçka dhe lufton kundër saj; ai që nuk pajtohet me diçka, që nuk e pranon diçka; . > **kundërshtar i. Ai është armik i vetes.**

♦ Gjë e dëmshme, që bën keq. **Duhani (alko(o)li) është armik i shëndetit.**

armík•e ja f sh e et f e ARMI•K KU.

armím i m sh e et ndërt Përforcim i betonit me hekur, i xhamit me plumb, i kabllos me veshje metalike etj.

armíq të sh i ARMI•K KU.

armiqërí a f përmb bis Armiq; tërësi e armiqve.

armiqësí a f sh - të

♦ Qëndrim prej armiku, prirja e synimi për t'i bërë keq dikujt; ndjenjë e keqdashjes dhe e urrejtjes për dikë.

♦ Marrëdhënie të tilla, kur dy palë urrejnë dhe luftojnë njëra-tjetrën. > **hasmëri a. Fut në armiqësi.**

armiqësí m i m sh e et Veprim a gjendje e karakterizuar nga armiqësia.

armiqësisht ndajf Me Armiqësi; në mënyrë armiqësore.

armiqës•óhem vetv óva (u) úar Bëhem armik me dikë; hyj në grindje; futem në armiqësi.

Aty armiqësohen, aty miqësohen.

armiqës•ój kal óva úar E bëj armik; e shtie në grindje, e fut në armiqësi (*dikë me një tjetër*).

armiqësór e mb

♦ (*Veprim etj.*) prej armiku; që bëhet nga një armik; që ka qëllime të këqija e synon të bëjë dëm. **Qëllime armiqësore.**

♦ (*Qëndrim*) tipik i armikut; që shpreh armiqësi; i mbushur plot urrejtjen e keqdashje.

armiqësúar (i e) mb (Njerëz, familje) në gjendje armiqësie; që i ka prishur marrëdhëniet.

armír•ë a f sh a at bot (Thesium) Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të ngushtë, me lule të vogla të bardha që dalin tufë në majat e çdo kërcelli; rriten edhe si parazitë në rrënjët e bimëve të tjera.

armíst e mb ant ilir I fisit të Armistëve.

armístë t m sh ant Fis ilir në përbërjen e fiseve më të mëdha si deramestët dhe taulantët.

armísht•ë a f sh a at Armëtore.

arm•óhet úa (u) úar ndërt pavet dhe pës e ARM•OJ.

arm•ój kal óva úar ndërt Përforcoj (*betonin me hekur, qelqin me plumb etj.*). **Armoj kabllo.**

armór i m sh e et hist Armaturë. **Armor i çeliktë.**

armsh•úer óri m sh órë órë G

- ♦ Hamshor
- ♦ Kalë lufte.

armtár i m sh ë ët > armëtar i.

armubulic•ë a f sh a at Tundës i qumështit.

armúar (i e) mb ndërt I përforcuar me shufra metalike. **Tra (qelq) i armuar.**

armúem (i) e (e) mb G > ARMUAR (i e).

armús•ë a f sh a at Ç Tokë mbi ujë; tokë e zezë.

arn i¹ m sh a at G Arnë. [**Dashuri e paluar si arni në arkë (JG).**]

arn i² m sh e et bot Pishë Ballkanike. > **arne ni; MOLIK•Ë A.**

árna-árna ndajf

- ♦ Gjithë arna; me shumë arna.
- ♦ Me njolla; pulla-pulla.

arnáj•ë a f sh a at Vend me ara.

arnár i m sh ë ët Gëlqere.

arnatár i m sh ë ët Arnues.

arnatár•e ja f sh e et f e **ARNATAR I.**

arnaút e mb I shqiptarëve, që ka të bëjë me shqiptarët nga këndvështrimi i turqve.

arnaút i m sh ë ët Shqiptar nga këndvështrimi i turqve.

arnautllëk u m

- ♦ përmb Tërësi e arnautëve.
- ♦ Mënyrë jetese a mendësi arnautë.

arnaút•e ja f sh e et f e **ARNAUT I.**

arné ni m sh nj një bot (Pinus peuce Griseb) Pishë mali deri në 30 m lartësi, me hala deri 10 cm të gjata, në tufa pesëshe.

arnesár i m sh ë ët vjet > ARNUES I.

arnesár•e ja f sh e et vjet > ARNUES•E JA.

arnés•ë a f sh a at

- ♦ Arnim.
- ♦ Vend i arnuar i veshmbathjeve, enëve etj. > **ARN•Ë A.**

árn•ë a f sh a at

- ♦ Copë pëlhure etj. që i vihet rrobës së ngrënë a të grisur. **Qep (vë) një arnë.**
- ♦ fig: **Punë me arna** punë e bërë keq e keq ose pa kurrfarë shije.

*

I qep arnën dikujt I vë njollë dikujt.

U ndesh arna me thesin keq Kanë gjetur njëri-tjetrin (*dy njerëz që janë njëlloj nga karakteri, nga zakonet etj.*).

arní a f përmb G Ara; tërësi e arave.

arníc•ë a¹ f sh a at Arnë e vogël.

arníc•ë a² f sh a at

- ♦ Arë e vogël.
- ♦ Tokë ugar.
- ♦ Tokë buke e kthyer në kullotë.

arník•ë a f sh a at bot (Arnica) Bimë e familjes së luleshqerreve të viseve veriore.

arním i m sh e et

- ♦ Vënie, ngjitje a qepje e arnës. **Arnim i padukshëm.**
- ♦ Vend i arnuar.

arnís kal a ur Arnoj; i vë arnë (*rrobës*).

arnís•em vetv a (u) ur J Grindem; shamatosem; fjalëtohem; bëhem me fjalë me dikë.

arnís•ëm (i) me (e) mb A, J I grindur; i fjalëtuar; i shamatosur.

arnís•enj kal a ur A > ARNIS.

arnísj•e a¹ f sh e te A Arnim i petkave etj.

arnísj•e a² f sh e et J Grindje; fjalëtim; shamatosje.

arnísht•ë a¹ f sh a at

♦ Copë rrobe etj. për arnë.

♦ Gjë e vjetër me arna.

arnísht•ë a² f sh a at Pyll arneni.

arn•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ U vë arna rrobave të mia të grisura.

♦ *fig* Rregullohem në një farë mënyre, i ndreq punët e mia me ç'të kem në dorë; jetoj sipas mundësive të pakta që kam.

♦ Ia dal me forcat a mundësitë e mia.

II pës e **ARN•OJ.**

*

E çjerr ku s'arnohet E prish keq, sa s'ndreqet më.

arn•ój kal óva úar

♦ I vë arnë (*një petku, këpucë, enë etj.*); zë (*një vrimë a një të çarë*) me diçka.

♦ *fig* Mbuloj (*të metat, dobësitë etj.*) me ç'të kem në dorë; përpiqem të ndreq (*diçka*) a të dal nga vështirësitë në një farë mënyre.

arnójsë mb krahin G (*Gjilpërë*) për arnim; që shërben për të arnuar.

arnójs•ë a f sh a at krahin G Gjilpërë për arnime.

arnór e mb Hilës; hileqar.

arnúam (i) e (e) mb A > ARNUAR (i e).

arnúar (i e) mb

♦ I ndrequr a mbyllur me arna.

♦ *fig* (*Punë*) e bërë shkeleshko.

arnúem (i) e (e) mb G > ARNUAR (i e).

arnúes i m sh - it Ai që arnon a ndreq me arna diçka.

arnué•e ja f sh e et f e ARNUES I.

ar•ój jokall G > AR•UE (me)^{1, 2}.

aromatík e mb Erëmirë; që ka erë të mirë; që është me aromë, i mermë. **Bimë aromatike.**

aromatizím i m Ndreqje me aromë.

aromatiz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e ARMOMATIZ•OJ.

aromatiz•ój kal óva úar Ndreq me aromë (*diçka*).

aromatizúar (i e) mb I ndrequr me aromë; që është ndrequr me aromë.

aromatizúem (i) e (e) mb G > AROMATIZUAR (i e).

aromatizúes e mb (*Lëndë*) që përdoret për t'i dhënë aromë diçkaje.

aromatizúes i m sh - it Lëndë që përdoret për t'i dhënë aromë diçkaje.

aróm•ë a f sh a at Erë e këndshme, erë e mirë që lëshojnë lulet e disa lëndë, amësim. [**Që e dehin diellin me aromë rrëshire** (BXh).]

aró•n jokall G > AR•UE (me)².

aroplán i m sh ë ët bis > aeroplan i.

arór e mb libr

♦ (*Punë*) are; (*tokë*) bujqësore.

♦ **Mi aror** mi arash.

arós kal a ur vjet Vesh a laj me ar; praroj.

arós•et - (u) ur pavet dhe pës e AROS.

arósj•e a f vjet Veshje a larje me ar; prarim.

arósur (i e) mb vjet I veshur a i larë me ar; i praruar.

arpaxhík u m sh ë ët bot (*Albium cepa anuum*) Kokë e qepës.

arpézh i m sh e et muz

♦ Ekzekutim i toneve ose akordeve me radhë e me të shpejtë, por jo njëkohësisht.

♦ Akord i luajtur ose i kënduar në këtë mënyrë.

arpión i m sh ë ët tek Pajisje e përbërë nga një shinë ose rrotë me dhembëza ku futet një kunj që rrëshqet mbi harkun e dhëmbëzave dhe lejon lëvizjen vetëm në një drejtim.

arprúes e mb G > Armbajtës e.

arpún i m orn A Shpend grabitqar, me krahë të gjatë me majë në fund dhe me sqep si sharre, që e zë prenë duke u zhytur nga lart.

arpunúar mb poet I pruar.

arpunúar (i) e (e) mb poet (Send) i veshur a i larë me ar.

arpunúes i m sh - it Argjendar.

arpunúes•e ja f sh e et f e ARPUNUES I.

arq i m Epërsi; përparësi.

arqí a f sh - të > HAR•K U.

arqidúk u m sh ë ët > ARQIDUK•Ë A.

arqidúk•ë a m sh ë ët > ARKIDUK•Ë A. [e bindën për dërgimin e dy letrave në drejtim të "Propaganda Fide-s" në Romë dhe të Arqidukës Franz Ferdinand (RG).]

arqimandrit i m sh ë ët > ARKIMANDRIT I.

arqimandritór e mb I arqimandritit.

arqiomaksíst e mb pol, hist (Pikëpamje, lëvizje) pseudomarksiste.

arqiomarksíst i m sh ë ët pol, hist Anëtar i një organizate pseudomarksiste, e krijuar në Greqi më 1920, e cila gjatë luftës së dytë botërore bashkëpunoi me fashistët.

arqiomarksíst•e ja f sh e et f e ARQIOMARKSIST I.

arqipëshkëv vi m sh ëv vit > ARGJIPESHK•ËV VI. [Veprimtarinë e Klerit e kemi vlerësuar kryesisht nëpërmjet shqyrtimit të veprimtarisë së Arqipeshkvit Serreqi dhe klerikëve të tjerë të implikuar vullnetarisht në ngjarjet e Malësisë 1911-të (RG).]

arqipeshkví a f sh - të fet > ARGJIPESHKVI A.

arqít•ë a f sh a at krahin

♦ *bot (Salix)* Shelg i butë.

♦ Thupër arqite për të thurur kosha, shporta etj.

ars longa, vita brevis /ars lónga, vita brévis/ shpr lt Arti (është) i gjatë, jeta e shkurtër.

ars•éhem¹ éva (u) ýer

I vetv

♦ Marr arsim, fitoj dituri; mësoj, arsimohem.

♦ Edukohem a mësoj si të sillem në familje e në shoqëri.

II pës e ARS•EJ.

arsé•hem² vetv G > ARS•YE (me u).

ars•ej¹ kal éva ýer

♦ I jap arsim; i jap dituri (*dikujt*); e mësoj, e arsimoj (*dikë*).

♦ Stërvit (*qenin, kalin etj.*).

ars•éj² kal éva ýer

♦ Dëboj, përzë, nxjerr jashtë (*një kafshë shtëpiake*).

♦ *fig* E nxjerr nga duart (*një punë*); i jap fund; përfundoj, kryej.

ars•éj³ kal G > ARS•YE (me).

arsén i m kim > ARSENIK U.

arsenál i m sh e et

♦ *usht* Depo e madhe armësh dhe pajisjesh luftarake; tërësia e armatimeve që mbahen në një vend. **Arsenal atomik.**

♦ *fig* Fond a rezervë prej nga nxirren mjete për një qëllim të caktuar; tërësi mjetesh e njohurish që i shërbejnë një veprimtarie. [**Studimet institucionale, me karakter ndërdisiplinor, me angazhimin e gjithë arsenalit të dijes albanologjike** (ShS).]

arsenik u *m kim* Element metalik tepër i helmët me ngjyrë të verdhë, të zezë ose të përhimë; gjendet më i përhapur si kristal i përhimë; përdoret vetëm ose në lëndë të përbëra si insekticid në bujqësi.

arsenikór e *mb* I arsenikut; që ka të bëjë me arsenikun.

arsenít i *m kim* Lidhje arseniku me një metal.

arsenopirít i *m sh e et min* Mineral me ngjyrë të përhimë në të argjendtë, me peshë specifike të lartë.

arséz ndajf Me paturpësi.

arséz e *mb* I paturp.

arsím i *m* Tërësi njohurish dhe shprehish që jepen sipas një programi në shkollë e kurse; sistem i shkallëzuar nëpërmjet të cilit jepen këto njohuri; përhapje e diturive në masat; arsimim. **Arsim i detyrueshëm. Arsim falas. Arsim i lartë. Njeri me (pa) arsim.** [**Shqiptarëve në Maqedoni sot u lejohet të krijojnë një shkollë të lartë teologjike, ku mësimdhënia zhvillohet arabisht, por nuk u lejohet arsimi i lartë laik në gjuhën kombëtare** (ShS).]

arsimdáshës e *mb* (*Njeri*) që ka zell e dëshirë për të mësuar; që përkrah përhapjen e arsimit dhe punon për të.

arsimdáshës i *m sh - it* Ai që ka zell e dëshirë për të mësuar; ai që përkrah përhapjen e arsimit dhe punon për të.

arsimdáshës•e *ja f sh e et f e* **ARSIMDASHËS I.**

arsimím i *m* Pajisje me njohuri duke ndjekur një shkollë a kurs.

arsim•óhem *vetv óva (u) úar* Marr njohuri duke ndjekur një shkollë a kurs.

arsim•ój kal óva úar I jap arsim; e pajis me njohuri nëpërmjet shkollës a kursit.

arsimór e *mb*

- ♦ I arsimit; që ka të bëjë me arsimin, që i përket arsimit; që i shërben arsimit; që merret me arsimin. **Sistem (program) arsimor. Reformë arsimore. Vit arsimor.**
- ♦ I arsimtarëve; që ka të bëjë me arsimtarët; i përbërë nga arsimtarë. **Trup (kolektiv) arsimor. Sistem arsimor.**

arsimtár i *m sh ë ët* Ai që punon në arsim si mësimdhënës.

arsimtár•e *ja f sh e et f e* **ARSIMTAR I.**

arsimúar (i e) *mb* (*Njeri*) që ka marrë arsim; që ka bërë shkollë. **Njeri i arsimuar.**

arsimuar a (*e*) *f sh a at (të) f* Vajzë a grua me arsim.

arsimuar i (i) *m sh - it (të)* Njeri me arsim.

arsimúem (i) e (e) *mb G >* **ARSIMUAR (i e).**

arsimúer e *mb G* **Arsimor e.**

arsinoitér i *m paleo* Gjitar i ngjashëm me rinoqerontin, i Eocenit të Vonë dhe Oligocenit të Hershëm.

ars•ýe (me) *kal éva ýe G*

- ♦ Stërvit; përgatit (*dikë për diçka*).
- ♦ I vë (*gjërat*) në rregull.
- ♦ Ndreq, ushqej (*bagëtinë*) para se ta mbyll në ahur.
- ♦ Kryej; mbaroj (*punët e ditës*).

ars•ýe (me u) *éva (u) ýe*

I *vetv G* Stërvitem; përgatitem.

II *pës e* **ARS•YE (me).**

arsý•e *ja f sh e et*

♦ Aftësi e trurit për të menduar, kuptuar dhe gjykuar me logjikë. **Arsye e shëndoshë. Me arsye të ftohtë. Qenie me arsye.**

♦ Shkak, motiv ose shpjegim i një veprimi a gjendjeje. [Prindt kanë tagër të lypin arsye (K).] **Për arsye shëndetësore. Pa arsye** pa shkak. **Për ç'arsye?** Për arsye se... sepse.

*

Dëgjoj arsye Bindem.

Humb arsyen Nuk arsyetoj drejt.

I jap arsye dikujt I jap të drejtë dikujt; ia plotësojë kërkesën dikujt.

I vij arsyës I bindem arsyës.

Nuk ha arsye Nuk bindem.

**

arsye e qenies *fil* Ajo çka i jep kuptim ekzistencës (jetës). [dashuria për njeriun është arsyeja e qenies (parimi filozofik më human i finalitetit) (AÇ).]

arsýem (i e) G

♦ > **ARSYER (i e).**

♦ I stërvitur; i përgatitur.

arsýer (i e) mb > **ARSIMUAR (i e).**

arsýeshëm *ndaif* Me arsye; në mënyrë të arsyeshme.

arsýeshëm (i) me (e) mb

♦ (*Qenie*) e aftë të arsyetojë (të përdorë arsyen). **Tregohu i arsyeshëm!** be reasonable!

♦ (*Njeri*) që arsyeton drejt, që mendon, gjykon e vepron me logjikë; i logjikshëm, i gjykueshëm.

♦ (*Mendim, veprim*) që bazohet në arsyen; i matur e i peshuar mirë, i përmbajtur. **Sjellje e arsyeshme.**

♦ I përligjur; që përligjet nga një shkak ose rrethanë. [Faji i kohnave nuk është e arsyeshme t'i veshet e t'i ngarkohet njerzve". (AN).]

♦ I pranueshëm; që pranohet nga arsyeja, i menduar e i gjykuar me kujdes; jo i tepruar, jo i lartë. **Me kushte (çmime) të arsyeshme.**

arsyeshmëri a f libr Të qenët i arsyeshëm.

arsyetím i m sh e et

♦ Përdorim i arsyës për të gjetur shkakun ose për të zbuluar thelbin e diçkaje.

♦ Parashtrim i logjikshëm për të shpjeguar diçka. [Ai grumbullim faji dhe vreri, te një njeri i vetëm, e bënte të vështirë çdo arsyetim. (IK).]

♦ Përligje e një veprimi.

arsyet•óhem óva (u) úar

I vetv Parashtoj arsyet për të përligjur veprimin a veprimet e mia. > **SHPJEG•OHEN.**

II pës e ARSYET•OJ.

arsyet•ój óva úar

I jokal

♦ Përdor arsyen për të gjetur shkaqet dhe për të zbuluar thelbin e dukurive, për të zgjidhur diçka ose për të nxjerrë një përfundim. **Qenie që arsyeton. Aftësia e njeriut për të arsyetuar.**

♦ I parashtoj mendimin me logjikë; gjykoj me arsye. **Arsyetoj drejt.**

II kal Parashtoj arsyet për të përligjur (*diçka*). **Arsyetoj mungesën në punë (në shkollë).**

arsyetúar (i e) mb: **Aritmetikë e arsyetuar** aritmetikë me shënime sqaruese.

arsyetúar it (të) as Arsyetim.

arsyetúem (i) e (e) mb G > **ARSYETUAR (i e).**

arsyetúes e mb libr

♦ I aftë të arsyetojë; që përdor arsyen.

♦ (*Shkrim, parashtrim*) që përmban arsyen e diçkaje.

arsyetúes i m sh - it libr Njeri i aftë të arsyetojë ose që përdor arsyen.

arsyetúes•e ja f sh e et libr f e ARSYETUES I.

arsyetúesh•ëm (i) me (e) mb > ARSYESH•ËM (i) ME (e).

arsyetueshmëri a f libr Aftësi arsyetuese.

ársh•ër ra f sh ra rat A Mizëri; turmë; shumicë.

arshî ni m sh j jt G > ARSHIN I².

arshin i¹ m sh a at Kut (= 71.12 cm).

arshín i² m sh a at Rrëshirë.

arshín i³ m sh a at Shkop rreth 2 m i gjatë, me të cilin matet gjatësia e fillit për ende në vegjë (tezgjah).

arshín•ë a¹ f krahin G Kulloshtër; qumësht kulloshtre.

arshín•ë a² f Botë (baltë) e bardhë.

arshíq i m sh e et K Thes me lëkurë bagëtish të imëta; rrëshiq; rrëshek; calik; kacek.

arshív•ë a f sh a at > arkiv•ë a.

art i m sh e et

♦ Formë e pasqyrimin të botës reale a të përfytyruar me anë mjetesh artistike; veprimtari krijuese artistike.. **Art bashkëkohor. Arti modern. Galeria e arteve. Objekte arti** articles of value. **Dashuri për artin.** [Po s'ndërron ai kúrrë/ **Art i skulpturës/ gënjeshtren mbi të ka ngrirë përgjithnjë (IK).**]

♦ **sh e et** Lloj i veprimtarisë krijuese artistike. [Sikurse në të gjitha artet e fjalës, edhe në atë të fjalës së folur (orale), ka një raport të kushtëzuar artistikisht ndërmjet asaj që në studimet bashkëkohore quhet "faction" dhe asaj që quhet "fiction". (ShS).]

♦ Tërësi e prodhimit artistik të një periudhe ose të një vendi, si pjesë e një kulture të caktuar. **Arti shqiptar. Arti egjiptian (grek, romak). Arti mesjetare (i Rilindjes).**

♦ Rregulla dhe metoda që kërkohen për ta kryer me mjeshtëri një veprimtari; njohje e hollë dhe aftësi për të kryer si duhet një punë. > **MJESHTËRI A. Arti ushtarak. Arti i qeverisjes. Arti i të shkruarit. Arti i gatimit.**

♦: **Vepër arti** ndërt ura, mbikalime.

**

art dekorativ Stil artistik i viteve 1920-1930, i karakterizuar nga trajta gjeometrike të guximshme dhe ngjyra të forta; përdoret kryesisht në objekte shtëpiake dhe në arkitekturë.

art figurativ

♦ Pikturë dhe skulpturë.

♦ Çdo formë arti që ruan lidhjet e drejtpërdrejta me botën reale.

art grafik Art pamor i mbështetur në përdorimin e vijave dhe toneve, jo të figurave trepërmase ose të ngjyrave.

art i zbatuar Art në të cilin dizenjt dhe parimet e estetikës zbatohen në sendet e përdorimit të përditshëm.

art konceptual Art në të cilin konceptet kanë përparësi ndaj vlerave tradicionale estetike dhe materiale.

art konkret > ART I ZBATUAR.

art modernist Art jokonvencional, i mbështetur në koncepte të reja të vështrimit të natyrës dhe botës.

art për art Parim a teori që e sheh artin si qëllim në vetvete.

art plastik Skulpturë.

art pop Shkollë arti e viteve 50 të shek. XX, që imiton artin komercial dhe stile të kulturës popullore e të mediave masive.

art popullor Gjini arti me prejardhje të papërcaktuar që pasqyron vlerat tradicionale të një shoqërie.

art primitiv Formë arti që nuk përdor teknika të sofistikuara artistike.

artet e bukura Krijimtari artistike e veprave pamore.

artet pamore Lloje arti që përfshijnë pikturën, fotografinë, gravurën dhe kinematografinë.

artár i m sh ë ët Argjendar; arpunues.

artár•e ja f sh e et f e **ARTAR I.**

artdashës e mb (Njeri, publik) i dhënë pas artit; që e do artin.

artdashës i m sh - it Njeri i dhënë pas artit; që e do artin.

artdashës•e ja f sh e et f e **ARTDASHËS I.**

artefákt i m sh e et Send (objekt) i prodhuar nga njeriu; send me interes kulturor a historik.

artél i m sh e et hist rus Kolektiv i artizanëve.

Artemíd•ë a f mit gr > **ARTEMIS•Ë A.**

Artemís•ë a f mit gr Perëndeshë e virgjër e gjuetisë dhe e Hënës; motër binjake e Apollonit.

artér i m sh e et dhe anat > **ARTERI•E A.**

artérez a f sh a at anat zvog e **ARTER I.**

artéri•e a f sh e et

♦ **anat** Gyp muskulator me parete elastike, që çon gjakun e oksigjenuar nga zemra në të gjithë trupin.

♦ **fig** Rugë kryesore; vijë kryesore komunikimi ose e shpërndarjes së energjisë, ujit etj.; vijë hekurudhore; degëzim i një enti ekonomik, shoqëror, politik etj.

arterie bazilare Një nga arteriet që çon gjak në tru.

arterie buzore Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në fytyrë.

arterie cerebrale sh Secili nga tre çiftet kryesore të arterieve dhe degëzimet e tyre dhe që çojnë gjak në tru.

arterie cistike Arterie që çon gjak në fshikëzën e tëmthit dhe në kanalin e tij.

arterie digjitale Secila nga pesë arteriet që ushqejnë duart dhe këmbët.

arterie e meningjeve Secila nga pesë arteriet që çojnë gjak në meningjet e parme e të pasme.

arterie faciale Arterie dytësore që çon gjak në strukturat sipërfaqësore të fytyrës.

arterie femorale Arterie që e merr gjakun nga arteria e jashtme dhe ushqen kofshën.

arterie gastrike Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në stomak.

arterie hepatike e rëndomtë Arterie e shkurtër që çon gjak në mëlçi, pilor, duoden dhe pankreas.

arterie iliake Secila nga dy arteriet e shkurtra (të brendshme e të jashtme) që dalin nga degëzimi i aortës te vertebra e katërt lumbare.

arterie karotide Secila nga dy arteriet kryesore dhe degëzimet e tyre, që çojnë gjak në kokë dhe në qafë.

arterie koronare Secila nga dy arteriet kryesore që çojnë gjak në muskujt e zemrës.

arterie oftalmike Degë e parë e arteries karotide, që çon gjak në gropën e syrit, në strukturat e hundës, fytyrës dhe në meningje.

arterie pankreatike Secila nga dy arteriet që çojnë gjak në pankreas.

arterie pulmonare Secila nga dy arteriet që marrin gjakun e çoksigjenuar të zemrës dhe e çojnë në mushkëri.

arterie rektale Secila nga tre arteriet që çojnë gjak në kanalin anal, në muskujt dhe lëkurën e zonës anale.

arterie temporale Secila nga tre arteriet e tëmthave.

arterie vertebrorë Secila nga dy arteriet që ndahen në dy degë, njëra çon gjak në muskujt e qafës, në palcën e kurrizit, si dhe në trurin e vogël dhe në brendësi të trurit të madh.

arteriál e mb anat I arterieve. **Gjak arterial.**

arterio- fjalëform.

arteriografí a f sh - të mjek Arteriography.

arteriografik e mb mjek Arteriographic (examination).

arteriogram i m sh a at mjek Arteriogram. > **ARTERIOGRAFI A.**

arteriosklerotik e mb mjek I arteriosklerozës.

arterioskleroz•ë a f mjek Sëmundje kronike që shfaqet me trashje dhe ngurtësim të pareteve të arterieve duke shkaktuar humbjen e elasticitetit të tyre.

arteriostenoz•ë a f mjek Ngushtim i arterieve.

arterit i m mjek Pezmatim i arterieve.

arteror e mb > **arterial e.**

arteruer e mb G > **ARTERIAL E.**

artezián e mb Që ndodhet në shtresat e thella ujëmbajtëse dhe nën trysinë natyrore; i thellësisë. **Pus artezian** pus që e nxjerr ujin vetë nën trysinë natyrore.

ártë (i e) mb

♦ (*Send*) i bërë prej ari; i larë ose i veshur me ar; i punuar me ar ose me fije ari. **Medalje e artë. Periudhë e artë** periudhë lulëzimi.

♦ I verdhë e i shkëlqyeshëm si ari; me ngjyrë ari. **Flokë të artë** golden hair.

♦ *fig* Që ka vlera të mëdha ose veti e aftësi të çmueshme. **Njeri me zemër të artë.**

**

çelës i artë Mjet për të zgjidhur gjithçka; shkop magjik. [**Dashuria ... përbën çelësin e artë të dilemës njerëzore, të qëllimësisë në jetë.** (AÇ).]

e mesme e artë (mesi i artë) Qëndrim i mesëm, as andej as këtej; qëndrim a veprim që nuk çon në ndeshje me dy palët e kundërta dhe që krijon mundësi përfitimi nga të dyja anët.

jubile (përvjetor) i artë Pesëdhjetë vjetori (i një ngjarjeje, i martesës etj.).

libër i artë libër nderi, në të cilin shënohen emrat e njerëzve më të shquar.

moshë e artë libr Koha më e bukur në jetën e njeriut, vitet e rinisë.

prerja e artë art, mat Ndarje e një segmenti në dy pjesë, në mënyrë që njëra pjesë të jetë e mesmja e përpjesëtueshme ndërmjet gjithë segmentit dhe pjesës tjetër.

rast i artë Rast shumë i mirë.

rregull e artë fiz Parim i ruajtjes së punës, sipas të cilit në çdo makinë, kur mungojnë forcat e fërkimit, puna lëvizëse është e barabartë me punën e qëndrësës.

shekulli i artë (koha e artë) Koha e lulëzimit më të madh të shkencave e të arteve në historinë e një vendi.

árt•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Ngjyrë e verdhë e ndritshme si e arit.

♦ *sh* > **ARTURINA T.**

Árt•ë a f shkurt i Artemidë; Artemisë.

artënj jokall ta tur A Guxoj; marr në sy rrezikun.

artí a f A Guxim.

artí ni m sh j jt G > **ARTI RI.**

artí ri m sh nj njëjtë bot (*Pinus halepensis*) > **RROBU•LL LLI; VGJE NI.**

artiçók u m sh ë ët bot (*Cynara scolymus*) Angjinare.

artific i f sh e et libr Marifet; send a mënyrë veprimi që përdoret për të mashtruar dikë.

artific•ë a f sh a at libr > **ARTIFIC•Ë A.**

artificial e mb

♦ (*Send*) i bërë nga njeriu, që nuk gjendet në natyrë. **Dhëmbë artificiale** dhëmbë të vënë.

Frymëmarrje artificiale frymëmarrje e ndihmuar me mjete të posaçme. **Satelit artificial.**

♦ I panatyrshëm; që nuk përputhet me ligjet e natyrës apo të njerëzimit. [**Kjo ndodh jo pse bashkimi në vetvete është i keq, por pse ai lloj bashkimi është artificial e kundër natyrës së popujve.** (AN).] [**Përpjekje të krijimit artificial të poemave të mëdha shqiptare nën shembullin e veprave homerike ka pasur në letrat shqipe qysh nga fillimi i shekullit të 20-të e deri më sot** (ShS).]

♦ I panatyrshëm; i shtirë; i rremë. **E qeshur artificiale. Lot artificiale.**

artificialisht *ndajf* Në mënyrë artificiale (të shtirë, të panatyrshme).

artij•ë *a f sh a at bot* (*Populus tremula*) Plep.

artikuj t sh i ARTIKU•LL LLI^{1, 2}.

artikulím i m libr Formulim i (shprehje e) qartë.

artikul•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* ARTIKUL•OJ.

artikul•ój kal óva úar libr Formuloj (shpreh) qartë.

artikulúar (i e) mb I formuluar (i shprehur) qartë.

artiku•ll lli¹ m sh j jt

♦ Shkrim publicistik a shkencor. **Artikull kryesor (i gazetës, revistës).**

♦ *drejt* > **NEN I¹.**

♦ *gjuh* Ndarje në fjalor që përmban fjalën titull, shpjegimet dhe të dhëna të tjera për të.

artiku•ll lli² m sh j jt Prodhim, mall a send për shitje. **Artikuj veshjeje. Artikuj të imët.**

Artikuj të përzier. Artikuj sportivë.

artikullíst i m sh ë ët libr Shkrues i një artikulli në gazetë, revistë etj.

artikullíst•e ja f sh e et libr f e ARTIKULLIST I.

artikull•ój kal etj. > **ARTIKUL•OJ etj.**

artikullshkrúes i m sh - it Shkrues i një artikulli në gazetë, revistë etj.

artikullshkrúes•e ja f sh e et f e ARTIKULLSHKRUES I.

artiléri a f usht

♦ *përmb* Tërësi e armëve të zjarrit të rënda, me kalibër të madh. **Artileri e rëndë. Artileri kundërajrore. Godit (gjuaj, rrah) me artileri.**

♦ Trupa të pajisura me armë të tilla; shërbim i artilerisë.

♦ Degë që studion armët e rënda të zjarrit, ndërtimin dhe përdorimin e tyre. **Teksti i artilerisë.**

artilérík e mb usht I artilerisë.

artilérist i m sh ë ët usht > **ARTILJER I.**

artilér i m sh ë ët > **Artiljer I.**

artiljér i m sh ë ët usht Ushtarak që shërben në armën e artilerisë.

artiljér•e ja f sh e et f e **ARTILJER I.**

artín i m sh ë ët bot > **ARTI ni.**

artiodaktíle t m sh zool Gjitarë thundrakë, si derri, pekari dhe hipopotami, me gishta çift.

artiqók u m sh ë ët bot Angjinare. > **ARTIÇOK U.**

artír i m sh ë ët bot > **ARTI RI.**

artís kal a ur bujq Nxjerr një bimë nga farishtja dhe e mbjell në fidanishte; ndërroj një bimë.

artís•et - (u) ur bujq *pavet dhe pës e* **ARTIS.**

artís•enj kal a ur A > **ARTIS.**

artísës i m sh - it Lopatë e vogël e punëtorit të farishtes ose e kopshtarit.

artísës•e ja f sh e et bujq Makinë artisjeje.

artísj•e a f bujq Ndërrim i një bimë; nxjerrje e një bime nga farishtja në fidanishte.

artíst i m sh ë ët

♦ Krijues në artet e bukura. **Artist i fjalës** shkrimtar. **Studioja e artistit. Lidhja e Shkrimtarëve dhe e Artistëve.**

♦ Ai që luan me mjeshtëri një vepër arti (si aktori i teatrit, këngëtari, muzikanti etj.). **Artist lirik** këngëtar lirik. **Artist i merituar** titull për kontribut të shquar në fushën e artit. **Artist i teatrit (i operës). Artist filmash (kinemaje). Bëhem artist.**

♦ *fig* Njeri që shquhet në mjeshtërinë e vet.

artist•e ja f sh e et f e **ARTIST I.**

artistík e mb

♦ Që ka të bëjë me artin ose që shfaq aftësi krijuese. **Aftësi (krjimtari, mjeshtëri, prirje) artistike.**

♦ Që ka të bëjë me veprimtarinë në fushën e artit; që lidhet me veprat e artit dhe ekzekutimin e tyre. **Letërsi artistike. Film artistik. [I shkruar me shije artistike. mënyra e juaj e të shkruarit është një gjedhe e përkryer e asaj që quhet shkrim artistik (FK).]** [Kushti i parë, më i qenësishmi, i poezisë lirike është krijimi artistik i një përfytyrimi sa më të pasur kuptimisht (AÇ).] [tentimi për ta kthyer në realitet artistik atë që më pas në studimet letrare do të quhej "Shën Njeriu" ose "njeriu me shkronjë të madhe" (ShS).]

♦ Që përmban elemente të artit të zbatuar; i punuar me mjeshtëri. **Qilim artistik. Fotografi artistike.**

♦ Që përmban elemente të artit plastik. **Gjymnastikë artistike. Patinazh artistik.**

♦ Që përgatit artistë. **Liceu artistik.**

artistikisht ndajf

♦ Me art; në mënyrë artistike.

♦ Nga ana artistsike; nga pikëpamje e vlerës artistike. **Artistikisht i përsosur.**

artistik-letrár e mb > ARTISTIKO-LETRAR E.

artistiko-letrár e mb Artistike dhe letrare. [Lahuta e Malcis, e ka tërhequr vëmendjen e këtij filologu më tepër se poezia e De Radës, e Naimit, e Çajupit dhe e Nolit, jo vetëm për shkak të vlerave më të mëdha artistiko-letrare të saj... (ES).]

artísur (i e) mb bujq (Bimë, fidan) i shpërngulur nga farishtja në parcelë tjetër.

artísht•e ja f sh e et > ARTISHT•Ë A.

artísht•ë a f sh a at Pyll me artinj.

artít e mb ant ilir I fisit të artitëve.

artítë t m sh ant ilir Fis që bën pjesë në fisin e madh të deremestëve.

artitór•e ja f sh e et bujq Fidanishte ku ngulen bimët para se të mbillen në arë etj. >

SHPËRNGULTOR•E JA.

artizán e mb (Punë) e artizanit; e zejtarit.

artizán i m sh ë ët Zejtar.

artizan•e ia f sh e et Zejtare.

artizanál e mb Që bëhet a prodhohet me dorë e me mjete të thjeshta nga zejtarët. **Punë artizanale. Prodhim artizanal. Artikuj artizanalë. Me mënyrë artizanale.**

♦ Që shërben për të prodhuar me dorë dhe me mjete e mënyra të thjeshta; që ka të bëjë me zejtarin ose me zejtarinë. **Punishte artizanale. Mjete artizanale.**

♦ *keq (Punë)* me mënyra të prapambetura a primitive.

artizanát i m Prodhim i sendeve të përdorimit të gjerë nga zejtarët; shërbime që bëhen nga zejtarët; zejtarí.

artizán•e ia f sh e et f e ARTIZAN I.

artór i m sh ë ët Pjesëtar i familjes së bujkut që punon në arë.

artós•ë a f sh a at

♦ Derë e vathës.

♦ Dërrasë për gardh a vathë.

artralgjí a m mjek Dhembje e kyçit a e kyçeve.

artrí•s kal ta tur > ARTRIT.

artrít kal a ur bujq > ARTIS.

artrít i m sh e et mjek Pezmatim i kyçit a i kyçeve.

artritík e mb mjek I artritit; që ka të bëjë me artritin ose shkaktohet nga artriti.

artrofíte t f sh bot (Arthropophyta) Bimë barishtore me një kërcell të drejtë, me gjethe si hala, që rriten në vende me lagështirë; kanë afri me familjen e fiereve.

artropatí a f mjek Sëmundje a gjendje anormale e kyçeve.

artropléur•ë a f sh a at paleo Paraardhës të hershëm të shumëkëmbëshave.

artropód•ë t m sh zool Grup jokërbishtorësh që përfshin insektet, arankidet, krustacet dhe shumëkëmbëshat; kanë trup e me segmente unazore dhe me shtojca të nyjtuara.

artróz•ë a f sh a at mjek Sëmundje degjenerative e kyçeve.

ártur (i e) mb A I artë; i pruar.

arturián e mb hist Që ka të bëjë legjendën e kalorësit dhe mbretit legjendar Artur dhe bëmat e tij bashkë me kalorësit e Tryezës së Rrumbullakët në Britani (shek. V-VI) gjatë sundimit romak.

arturín•ë a f sh a at kryes sh Sende e stolí (prej) ari.

arturinár i m sh ë ët Mjeshtër i prodhimit të sendeve e stolive prej ari.

arth i m sh ë ët A Dhëndër.

árth•ëm (i) me (e) mb > ARDHS•ËM (i) ME (e).

árthi-gomárthi ndajf krahin: Luajmë arthi gomarthi luajmë duke e kapërcyer shokun shokun radhazi mbi shpinë të përkulur.

árthm•e ja (e) f > ARDHS•M•E ja (e).

ar•úe (me)¹ jokal óva úe G Lë të kalojë dikë; i bëj vend dikujt.

ar•úe (me)² jokal ói úe veta III G Gjëmon; bubullon.

arumanisht ndajf Në arumanishte; në gjuhën e arumunëve. > **VLLAHISHT.**

arumanisht•e ja f Gjuhë me prejardhje nga latininishtja, e ngjashme me latinishten, që flitet nga ballkanasit e romanizuar, kryesisht në Ballkanin Jugor. > **VLLAHISHT•E JA.**

arumún e mb I arumunëve; që ka të bëjë me arumunët. > **VLLAH E.**

arumún i m sh ë ët Banorë vendës të Ballkanit Jugor, që hasen kryesisht në Greqinë Veriore e Qendrore, në Shqipërinë Jugore e të Mesme, në Maqedoni, e në Bullgarinë Perëndimore, kurse në Serbi e në Rumani janë emigrantë.

arumún•e ia f sh e et f e ARUMUN I.

arumúnçe ndajf > ARUMANISHT.

arúq i m sh e et Hon; greminë e thellë.

arushájkë mb G (Vajzë, grua) e zonja; trime; e fuqishme.

arushájk•ë a f sh a at G Vajzë a grua e zonje, trime dhe e fuqishme.

arushán e mb

♦ (Njeri) me trup të hedhur, të lidhur e të fortë; që përballon punë të rënda.

♦ (Njeri) me flokë të drejtë e ashpër.

♦ *fig* I fortë e trim.

arushán i m sh a at

♦ Njeri me trup të hedhur, të lidhur e të fortë; që përballon punë të rënda.

♦ Njeri me flokë të drejtë e të ashpër.

♦ *fig* Burrë (djalë) i fortë e trim.

arushán•e ia f sh e et f e ARUSHAN I.

arúsh•ë a f sh a at

♦ *zool* Femër e ariut.

♦ *bis* Njeri i fuqishëm e i guximshëm, njeri që nuk lodhet kurrë; mjet pune shumë i fuqishëm.

*

Luaj arushë me dikë E vë në lojë dikë.

Në të arushës bis Atje ku pjell dreqi; në filifistun; në vend të keq.

**

Arusha e Madhe astr Yllësi me shtatë yje të renditur si qerre në gjysmërruzullin verior të qiellit. > **Qerrja e Madhe.**

Arusha e Vogël astr Yllësi me shtatë yje të renditur si qerre, me Yllin polar në bisht të qerres.

Rrush arushë *bot* shkurre e vogël e viseve të ftohta malore, me lule si vile të bardha a të kuqërreme e me gjethe të trasha, që përdoren në mjekësinë popullore për sëmundjet e veshkave a të fshikëzës së ujit. > **GËRDEC I¹**.

arushí (me u) *vetv na (u)* - *G* I hakërrehem me ulërime dikujt.

arushí•hem *vetv G* > **ARUSHI (me u)**.

arúshk•ë a¹ f sh a at përk

♦ Këlysh ariu; ari i vogël.

♦ Kukull në formë ariu.

arúshk•ë a² f sh a at ushq krahin Bukëvale me miell të grunjtë, që gatuhet në mbrëmjen e Vitit të Ri.

arvanít e mb I arvanitasve; që ka të bëjë me arvanitasit (shqiptarët e Greqisë).

arvanít i m sh ë ët Shqiptar i Greqisë. [Etnit e letërsisë shqipe qenë gegë e toskë, arbëreshë e arvanitë, të krishtënë e myslimanë, të këtij a t'atij sekti, vendas a të mërguem. (APp).]

arvanítas i m sh ë ët

♦ Shqiptar i Greqisë.

♦ *përmb* Pakicë shqiptare në Greqi.

arvanítas•e ja f sh e et f e ARVANITAS I.

arvanít•e ja f sh e et f e ARVANIT I.

arvát•em *vetv G* > **ARVAT•Ë (me u)**.

arvát•ë (me u) a (u) ë *vetv G*

♦ Provoj, përpiqem të bëj diçka.

♦ Matem mirë para se të bëj diçka.

arvátj•e a f sh e et G

♦ Përpjekje për të bërë diçka.

♦ Qëndrim i matur.

arvátsh•ëm (i) me (e) mb *G* I matur; i kujdesshëm.

arvázh i m sh e et A

♦ *sh* Barshishte; barëra të këqija.

♦ Kullotë.

arvúr i m sh ë ët A Dru pylli.

arxhëshk•ë a f sh a at J Grua cigane endacake. > **ARIXHOFK•Ë A.**

arxhevís i m sh ë ët *bot* Arrë indi.

arxhí e mb *J* Cigan endacak (*si mb*).

arxhí u m sh nj një *J* Cigan endacak. > **ARIXHI U.**

arxhínj të J sh i ARXHI U.

arxhófk•ë a f sh a at J Cigane endacake.

árza ndajf K > **araza.**

arzák u m sh ë ët *vjet*

♦ Racion i ushtarit.

♦ Furnizim me ushqim i ushtrisë.

árz•ë a f sh a at > **ArëZ A.**

arzuháll i m sh e et *vjet* Lutje me shkrim. [Këta dy vetë në Stamboll kur shkruene/

Arzullah muern'e shkruene (Pop).]

arrabáshnje mb f (Grua) çapaçule; shkatarraqe; ndryravece.

arrakáç•e ja f sh e et *bot krahin (Rosa eglanteria)* Trëndafil i egër i viseve euro-aziatike.

arrakát kal a ur Përndaj andej-këtej, pa rregull.

arrakát e mb

♦ (*Dele, dhi*) që nuk rri në tufë; që ndahet nga tufa në kullotë.

♦ (*Njeri*) që nuk mblidhet në shtëpi a në punë; që bredh poshtë e përpjetë; i pashtuar në familje, në punë a në shkollë.

**

vajzë arrakate Vajzë me sjellje prej djali.

arrakát i m sh ë ët Njeri që nuk mblidhet në shtëpi a në punë, që bredh poshtë e përpjetë; njeri i pashtuar në familje, në punë a në shkollë..

arrakát•e ja f sh e et f e **ARRAKAT I.**

arrakát•em *vetv*

♦ *veta III (Delja, dhia)* shpëputet (ndahet) nga tufa dhe endet vetëm nëpër kullotë; (*bagëtia*) shpërndahet pa rregull.

♦ Endem poshtë e përpjetë e nuk mblidhem në shtëpi a në punë.

arrakát•e a f Shpërndarje andej-këtej, pa rregull.

arrakátur (i e) mb > **ARRAKAT E.**

arraménas *ndaif G* Pa e pasur mendjen; hutimthi.

arrándu *ndaif A* Me kujdes.

arranxhím i m muz Përshtatje e një kompozimi për muzikë ose për orkestër.

arranxh•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ARRANXH•OJ.**

arranxh•ój kal óva úar *muz* Përshtat për muzikë (*një poemë*); përshtat për orkestër (*një kompozim*).

arranxhúar (i e) mb muz I përshtatur për muzikë (për orkestër).

arranxhúes i m sh - it *muz* Ai që përshtat një pjesë muzikore për orkestër, një pjesë letrare për muzikë etj.

arranxhúes•e ja f sh e et *muz f e* **ARRANXHUES I.**

árrasi-xhárrasi *ndaif* Me zhurmë të madhe; me rrëmujë.

arratí a f sh - të

♦ Ikje nga sytë këmbët. [**A të duhen luftëtarë?/ Do arratinë armiku të marrë?** (FN).]

♦ Ikje fshehtas ose shpëtim nga burgu, nga përndjekja etj. **Hidhem në arrati.**

♦ Largim nga vendi im, mërgim.

♦ Shpërndarje e mendimeve.

♦ Prishje e gjumit.

*

I jap arratinë dikujt E detyroj dikë të largohet me ngut, të ikë nga sytë këmbët.

Marr arratinë Iki fshehtas; arratisem; marr malet.

Më merr arratia Më shkojnë punët kq e më keq; marr tatëpjetën.

arratiák e mb Endacak; arrakat; i pacak.

arratís kal a ur

♦ E dëboj; e tret larg; e mërgoj (*dikë*). [**Pse kaqë gjatë, Zot, m'arratise** (FN).]

♦ E shtrëngoj të ikë nga sytë këmbët (*dikë*).

arratís•em *vetv a (u) ur*

♦ Iki fshehurazi nga burgu a kampi i përqendrimit; marr malet ose kapërcej kufirin për të shpëtuar nga ndjekjet, nga një e keqe etj. **Arratisem nga burgu** shpëtoj nga burgu. **U arratis jashtë shtetit.**

♦ *veta III fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)* Largohet; ikën. **M'u arratis gjumi** m'u largua (m'u prish) gjumi.

♦ *veta III (Bagëtia)* shpërndahet andej-këtej.

♦ Bredh lart e poshtë; endem andej-këtej.

♦ *veta III krahin (Druri i pyllit)* shembet me zhurmë.

arratisës i m sh - it Njeri që kërkon të arratiset. [**Spiunët kokëtrashë të rretheve nuk arrinin dot të zbulonin arratisësit e mundshëm.** (IK).]

arratísj•e a sh e et > ARRATI A. [Ndoshta e kishte dëgjuar: gjysma e arratisjeve ndodhnin atje... (IK).]

arratisur pjes e ARRATIS; ARRATIS•EM. [Arratisur e katosur/ Po vajtoj pa fund, pa shpresë (FN).]

arratísur (i e) mb

♦ (Njeri) që ikën fshehtas (nga burgu, kampi etj.); që largohet a mërgon nga vendi i vet.

♦ (Ushtarë) që largohen me ngut e pa rregull nga vendi i luftimeve.

♦ (Bagëti) e shpërndarë andej-këtej; e larguar. [Ju xuni dimni,/ zogj shtegtarë,/ të arratisun çerdhesh. (AÇ).]

♦ fig (Mendime) të shpërndara; të tretura larg.

♦ fig (Vështtrim) i shpërqendruar.

♦ vjet Që endet poshtë e lart; që bredh nga një vend në tjetrin. **Kalorës i arratisur.**

arratísur a (e) f sh a at f e ARRATISUR I (i).

arratísur i (i) m sh - it (të)

♦ Njeri i arratisur; i mërguar.

♦ Ushtar që lë vendin e luftimit.

arraxhá ndajf det krahin G Përbri (molit).

arráz i m sh a at Pyll a korije arrash.

arrç i¹ m sh a at ent (Gryllus gryllotalpa) Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brirthe të trashë dhe me thonj të fuqishëm, e cila rri zakonisht brenda në tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. > **BUSHTËRZ A; DOSËZ A; KËLYSH DHEU.**

arrç i² m sh a at bot (Rhamnus fallax) Shkurre 2-3 m e lartë, me lule të blerta në të verdhë, që lidh kokrra të zeza të cilat përdoren për mjekim dhe ngjyrosje.

arrç i³ m sh a at anat

♦ Arrë (mollëz) e fytit; fikth.

♦ krahin G Arrëz e qafës.

arrç i⁴ m sh a at Krimb që i bie kallirit të misrit.

árç•ë a f sh e et bot ARRÇ I¹.

arrçóre t f sh bot Shkurre të familjes së arrçeve.

arredím i m sh e et Mobilim (i shtëpisë, zyrës).

arred•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ARRED•OJ.

arred•ój kal óva úar Mobiloj (shtëpinë, zyrën).

arredúar (i e) mb (Shtëpi) e mobiluar.

arredúem (i) e (e) mb G > ARREDUAR (i e).

arredúes i m sh - it Disenjator dhe mobilues i mjediseve të brendshme të banesës etj.

arredúes•e ja f sh e et f e ARREDUES I.

ár•en ni m sh na nat A Arnë.

arrést i m sh e et Paraburgim, mbajtje e përkohshme nën rojë; ndalim; ndëshkim disiplinor për ushtarakët, duke i mbajtur të mbyllur në një vend për një kohë të caktuar. **Arrest shtëpie. Mbaj (vë) në arrest dikë [dhe ne "kokëfortët" na vunë në arrest. (IK).]**

arrestím i m sh e et Paraburgim. **Arrestim në masë.**

arrest•óhem óva (u) úar pës e ARREST•OJ.

arrest•ój kal óva úar Kap (dikë) që dyshohet për një faj dhe e mbaj nën rojë; ndaloj.

arrestúar (i e) mb I mbajtur në paraburgim a nën rojë; i ndaluar (nga policia).

arrestúar a (e) f sh a at f e ARRESTUAR I (i).

arrestúar i (i) m sh - it (të) Person i mbajtur në paraburgim a nën rojë; i ndaluar (nga policia).

arrestúem (i) e (e) mb G > ARRESTUAR (i e).

árrez a f sh a at ent Ç (Vespa vulgaris) Grerëz.

árr•ë a f sh a at

♦ *bot (Juglans regia)* Dru i familjes së arroveve (*Juglandaceae*) me trung të lartë me fletë të mëdha, me lule vile që lidhin fryt të ngrënshëm.

♦ Fryti i këtij druri, me shark jeshil që bie kur piqet, me lëvozhgë bojëhiri më të verdhë, me thepinj të ushqyeshëm, të ndarë në dy pjesë dyshe. **Arrë bukje (gajgë, rukë)** arrë me lëvozhgë të hollë që thyhet lehtë. **Arrë fyckë (pufke)** arrë pa thelb. **Arrë gungë (gungëse, mishje)** arrë me lëvozhgë të trashë, që mezi e lëshon thelbin. **Arrë e njomë** arrë e paqëruar; arrë me gjithë sharkun jeshil. **Arrë e qëruar. Thelp arre. Vaj arre.**

♦ Lëndë nga ky dru. **Mobilie (rimeso) arre.**

*

Arrë në gojë Diçka që nuk gëlltitet lehtë; njeri që nuk mposhtet lehtë; kockë në fyt.

Ia marr (ia ha) arrat dikujt Jam më i zoti se dikush; ia kaloj dikujt; e mund dikë.

Kur të bëjë qarri arra Kurrë.

S'i mban goja arra S'pushon së foluri; është llafazan.

Thyej arra kot Flas gjëra pa vlerë e pa kuptim.

**

arrë akazhuje bot (*Anacardium occidentale*) Shkurre e lartë e viseve tropikale të Amerikës, që bën një lloj arre të pasur me vaj e proteina.

arrë Brazili bot (*Bertholletia excels*) Dru i Amerikës së Jugut, që lidh kokrra me lëvozhgë të fortë ngjyrëkafë dhe me një thelb të bardhë trefaqësh të pasur me vaj.

arrë bukje Arrë me lëvozhgë të hollë.

arrë dheu bot Rrënjë zhardhokore; zhardhok.

arrë e Amerikës bot (*Juglans cinerea*) Dru deri 20 m i lartë i Amerikës së Veriut, me trung të përhimë, me tufa gjethesh të mëdha me push nga poshtë, me lule vile që lidhin kokrra vezake 3-6 cm të gjata të pasura me yndyrna, karbohidrate dhe me shumë lloj vitaminash.

arrë e egër bot (*Ailanthus glandulosa*) Dru 9–12 m i lartë, me gjethe të mëdha erëkeqe, me lule të bardha në të verdhë; lidh kokrra të murrme në të kuqe.

arrë e fytit anat Dalëz e gushës e formuar nga kartilagji më i madh i fytit.

arrë e qelbët bot Arrë hindi; arrë e egër.

arrë fyckë > ARRË FYÇKË.

arrë fyckë Arrë pa thelb ose me thelb të pazhvilluar.

arrë gungë Arrë me lëvozhgë të fortë, të thyhet me vështirësi.

arrë hindi bot > ARRË E EGËR.

arrë hini bot > CERMËRDELL I.

arrë kokosi bot (*Cocos nucifera*) Dru i familjes së palmave që prodhon fryte të mëdha ngjyrëkafë, me lëvozhgë të fortë, me tul të bardhë dhe bërthamë plot lëng pa ngjyrë brenda.

arrë myshku bot (*Myristica fragrans*) Dru tropikal përherë i gjelbër, që kultivohet për farat aromatike.

arrë pjeshke Arrë me lëvozhgë të butë.

arrë pufkë Arrë pa thelb ose me thelb të pazhvilluar.

arrëmíz•ë a f sh a at bot > ARRË MYSHKU.

arrëmýsh•k ku m sh qe qet bot > ARRË MYSHKU.

arrënit (të) as A Mbërritje.

árr•ën ni m sh na nat krahin G

♦ Leckë.

♦ Copë për arnë.

arrënë A pjes e arr•Ënj.

arrë•nj jokaj na në A

♦ Mbërrij.

♦ *veta III* Mjafton ose arrin për të gjithë.

árrës i m sh e et bot (*Teucrium marum*) Bimë barishtore a gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, me lule vile, e viseve mesdhetare; përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi për vetitë antiseptike. **Árrës i verdhë** bar dhëmballe.

**

arrës dushkvogël bot (*Teucrium chamaedrys*) Gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, që çel lule të kuqe me pika të bardha; përdoret në mjekësi për vetitë antiseptike.

arrësin•ë a f sh a at Përndjekje; persekutim.

arrëthyes•e ja f sh e et Vegël për të thyer ara.

árrëz a¹ f anat

♦ Rruazë e parë e qafës.

♦ Arrë e fytit; fikth.

*

Thyej (këput) arrëzën! Thyej (thefsh) qafën!; shporru!

Zë arrëzën Rrëzohem keq.

árrëz a² f sh a at Arrishtë; pyll me arra.

árrëz a³ f sh a at bot (*Sedum*) Bimë barishtore njëvjeçare me gjethe si të tërfillit të vendosura përgjatë kërcellit; rritet në vise bregujore.

árrëza ndajf K (*Qentë, ujqërit përleshën*) Kacafytas.

arrgjavis•em vetv vjet G > ARRGJAVIS•Ë (me u).

arrgjavis•ë (me u) vetv a (u) ë vjet G

♦ Ligështohem; dobësohem; bie nga shëndeti.

♦ E lëshoj veten; nuk kam kujdes për shëndetin, veshjen etj.

arrgjavistë (i e) mb vjet G

♦ I ligështuar; i dobësuar; i rënë nga shëndeti.

♦ I pakujdesshëm për shëndetin, veshjen etj.

arri (me) kal, jokall ta - G > ARRI•J. Ia kam arri asaj dite.

arri (me u) vetv t (u) - G > ARRI•HET. [nuk është arri një uniformitet i plotë, shkrimtarët janë lënë të lirë me zgjedhë. (APp).]

árrí-árrí pasth krahin G Nxitje për gomarín t'ia hipë gomaricës.

arri•het - (u) rë

I vetv

♦ Vjen në kohën për t'u vjelë a për t'u korrë.

♦ (*Plaga etj.*) mbledh qelb e bëhet gati për t'u hapur a për t'u shtydhur.

II pavet e ARRIJ. III pës e ARRIJ.

arri•j ta tur

I kal

♦ Kap dikë në të ecur, vij krahas me një tjetër që ecte para meje; vij deri te diçka; zë. **E**

arrij dhe e kaloj dikë.

♦ *fig* Barazohem me një tjetër, që është përpara në një punë, në një veprimtari etj.

♦ Zë, prek diçka që është larg ose lart duke u zgjatur. **E arrij me dorë. E arrij tavanin me kokë.**

♦ Vij te një qëllim ose rezultat i caktuar me anë të përpjekjeve; përmbush një dëshirë; kryej një detyrë. **I arriti qëllimit. Arrij sukses. Arrij një marrëveshje. Arrij një përfundim.**

♦ Vij deri në një kohë të caktuar, rroj deri në një kohë të caktuar; mbush një moshë; jetoj që nga një kohë. **Arrij moshën shkollore** mbush moshën për të hyrë në shkollë. **I arriti të tetëdhjetat.**

♦ Ia dal në krye një pune; mundem ta bëj diçka; ia dal mbanë. [**Dhe, oh, Zot,/ s'arrijmë ta kuptojmë vetvarsjen tonë (BL).**] **A do ta arrij ditën të...?**

♦ *vjet* Pjek. [**Për të arriturë rrushnë ç'ka punuar Perëndija (NF).**]

II jokall

- ♦ Vij ose shkoj për ku jam nisur; sosem në pikën e fundit të udhëtimit; mbërrij. **Arrij në shtëpi. Arrij herët.** [Në shumicën e rasteve nuk arrinin dot: vriteshin nga rojat, ngecnin në telat me gjemba, shqyheshin nga qentë, mbyteshin. (IK).]
- ♦ *veta III* Shtrihet në hapësirë. [Principata vazhdoi të zgjerohej me Gjergjin I duke arritur deri në Bosnje... (AE).]
- ♦ *veta III (Posta, dërgesa)* Mbërrin në adresë. [e m'i nis letrat që kurrë s'arrijnë (AP).]
- ♦ *veta III* Vjen një kokë e caktuar. **Arriti nata** u bë natë. **Arriti pranvera.**
- ♦ *veta III* Vjen deri në një cak, në një shkallë ose në një masë. **Uji arriti deri në gjunjë.**
- ♦ *veta III* Është aq sa duhet; është mjaft; del, mjafton. **Copa arrin për një fustan. S'më arrin kuleta** s'e paguaj dot.
- ♦ Vij deri në atë pikë sa të bëj diçka të keqe. **Arriti të vjedhë.** [Se s'më kish vajtur nëpër mendje kurrë/ Të arrinte marrëzia gjer këtu (JB).]

*

Aq më arrin Aq ma pret mendja.

I arrijnë sytë gjer te maja e hundës Është dritëshkurtër.

Sa më arrin dora (krahu) Brenda mundësive (fuqive) të mia.

arrijsh•ëm (i) me (e) mb > ARRITSH•ËM (i) ME (e).

arrím•ë (i) e (e) mb G > ARRIR•Ë (i e).

arrirë (i e) mb

- ♦ I pjekur sa duhet, që është bërë për t'u vjelë ose për t'u korrur.
- ♦ *fig* I pjekur; në moshë për martesë. **Vajzë e arrirë** married.
- ♦ *fig* > **ARRITUR (i e).** [Fryt i arrirë i një pune të mundimshme. (AÇ).] [Gurakuqi na ka lanë aksioma aq të arrime (RG – TT).]

arrish•ëm (i) me (e) mb > ARRITSH•ËM (i) ME (e).

arrisht•ë a f sh a at Pyll me arra; arrëz.

arrít•ë (me) kal, jokall a ë G > ARRI•J.

arrítë (i e) mb I arrirë; i pjekur.

arritësi a f libr Pjekuri.

arrítj•e a f sh e et

- ♦ Sosje në pikën e fundit të udhëtimit; mbërritje. **Arritja e trenit.**
- ♦ Barazim me dikë në garë.
- ♦ Dalje me sukses e një pune; kryes sh sukses; rezultat me vlerë në një veprimtarí. **Arritje e fundit në shkencë.**
- ♦ *sport* Pikë e fundit të garës së vrapimit, automobilizmit etj.; **MBËRRITJ•E A; FINISH I.**

arrítsh•ëm (i) me (e) mb

- ♦ Që mund të arrihet, të bëhet a të vihet në jetë; i mundshëm. **Qëllim i arritshëm.**
- ♦ I kuptueshëm; i kapshëm me mend; që mund të kuptohet

arritshmëri a f libr Të qenët i arritshëm.

arrítur (i e) mb

- ♦ I bërë; i kryer; që është arritur.
- ♦ I gjetur; i goditur; i bërë mirë. **Vepër e arritur artistikisht. Figurë artistike e arritur.**
- ♦ *fin* I maturuar. **Interesat e arritur.**

arrítur it (të) as Arritje në pikën e fundit të udhëtimit.

arrítura t (të) f sh Arritje; suksese.

arrivist e mb (Njeri) që lakmon e përpiqet të arrijë me çdo mjet një qëllim ose një vend më të lartë në jetë, që është karakteristik për arrivistin. **Prirje (synime) arriviste.**

arrivist i m sh ë ët libr Njeri që lakmon e përpiqet të arrijë me çdo mjet një qëllim a një vend më të lartë në jetë, ose të bëjë karrierë me çdo mënyrë.

arrivist•e ja f sh e et f e ARRIVIST I.

arrivíz•ëm mi *m libr* Synimi për të bërë karrierës me çfarëdo mjeti.

armíz•ë a f sh a at bot > **ARRË MYSHKU.**

arnís•em vetv a (u) ur Mohoj; i bie mohit.

arnísht•ë a f sh a at Copë; mbetje; mbeturinë; copurinë.

arn•ónj kal óva úar A Arnoj.

arrnúar (i e) mb A I arnuar.

arrnjét i m sh e et Arrishtë; pyll me arra.

arrogánc•ë a f Trajtim i të tjerëve me mendjemadhësi e në mënyrë fyese; sjellje a qëndrim përbuzës e mospërfillës kundrejt të tjerëve.

arrogánt e mb (Njeri) që sillet a që vepron me arrogancë; (*veprim*) fyes e përbuzës; që shpreh arrogancë.

arrogánt i m sh ë ët Njeri që sillet a që vepron me arrogancë.

arrogánt•e ja f sh e et f e **ARROGANT I.**

arrór e mb bujq (Strukturë e tokës) e përbërë prej koklash sa një arrë.

arróre t f sh bot (Juglandaceae) Familje drurësh e shkurresh që kanë arrën si lloj kryesor.

arrórë t f sh bot > **ERROR E T.**

arrótull ndajf Ç Rrotull; përqark. **Më vjen arrotull dinjaja.**

arrs i m sh ë ët bot (Teucrium) Gjini barishtesh, shkurresh e nënshkurresh me gjelbërim të përhershëm, të përhapura në zonat mesdhetare dhe të Azisë perëndimore.

árrtë (i e) mb I bërë me dru arre; (prej) arre. **Rimeso e arrtë.**

arrtím i¹ m sh e et A Thërrime; copë e vogël.

arrtím i² m sh e et Ngricë; ciknë.

arrtún i m sh a at krahin G Vazo prej balte.

as

I lidh

♦ Përdoret në fjalitë mohuese, e përsëritur para gjymtyrëve homogjene ose para fjalive të bashkërenditura. **As ujë, as bukë. As me hahet, as me pihet. As jap, as marr. [As te shpell e dragobisë/ As te zemr' e djalërisë (FN).] [As rroj as vdes, po jam pa mend (LP).]**

♦ Përdoret para gjymtyrës së fundit, homogjene me gjymtyrët e mëparshme të së njëjtës fjali mohuese. **Nuk e takova të vëllanë, as të nipin.**

♦ Përdoret e përsëritur para gjymtyrëve të një fjalie, në të cilën zakonisht folja me mohimin nënkuptohet. **As po, as jo. As mirë, as keq. As sot, as mot. As unë, as ti. As andej, as këtej.**

♦ Përdoret në një varg togjesh të qëndrueshme frazeologjike me vlerë mohuese. **As mish, as peshk. As nam, as nishan. As në qiell, as në tokë. As turbullon, as kthjellon. As të ngroh, as të ftoh.**

II pj

♦ Përdoret zakonisht me folje për të grishur dikë që të fillojë të flasë a të veprojë, për të zbutur një urdhër a për ta paraqitur si lutje ose për të shprehur qëndrimin emocional të folësit. **As ia merr një kënge. [As më thua,/ Ç'ke me mua?/ Pse të dua paskam faj? (NF).]**

♦ Përdoret, e ndjekur shpesh nga **edhe**, për të përforcuar me shumë mendimin që shpreh fjalia, me kuptim të afërt me **qoftë (edhe), bile, madje. As unë nuk e di. As edhe një.**

♦ Përdoret zakonisht në krye të një fjalie, e ndjekur nga që, për të përforcuar mohimin, në vend të pjesës **nuk** ose së bashku me të. **As nuk e pa. As e kishte ndër mend. As që do t'ja dijë. [As bora nuk asht e bardhë në këte muzg (MC).] [As që i shkonte mendja se ç'e priste në fund të javës (IK).]**

♦ Përdoret kur flitet për kohë, moshë, madhësi etj., që ende nuk është arritur, nuk është plotësuar. **As dy ditë punë. Nuk vonoi as pesë minuta. S'është as dy hapa larg.**

as i² m sh a at ant rom Monedhë e vogël prej bakri.

*

Okë e as Shumë lirë.

as i² m sh e et

♦ Letër bixhozi, e para në ngjyrën e vet, që ka vetëm një shenjë në mes; njëshi. **As spathi** (kupë, maç, karo).

♦ *sh dhe ë ët fig* Njeri i shquar, me aftësi të veçanta në fushën e vet. **As i aviacionit.**

*

Më del asi Fitoj; më ecën (fati).

As kim shkurt i Arsenik.

As. shkurt i ASISTENT I.

as ázi m sh áze ázet zool Ç Vjedull.

As. shkurt i ASISTENT I.

as- fjalëform Pjesë e parë e disa përemrave dhe ndajfoljeve të përngjitura që i jep pjesës së dytë kuptim mohues ose përforcues: **aspak; askund; asgjë; askush; asgjëmangut; askurrkush.**

-as prapasht Formon ndajfolje nga emra, folje dhe ndajfolje. **Barkas; djathtas; krahas; largas; haptas.**

asáj

♦ *dhan dhe rrjedh e AJO*

♦ *dëft bis:* **Asaj ane** në atë anë a drejtim. **Bjeri asaj ane** shko, dil andej.

asajkóhe ndajf Në atë kohë. [aq sa dëshiroja të isha i dashuri i saj asajkohe, do dëshiroja të isha dhe autori i Lotit Alpin sot. (GjM).]

asájt ndajf krahin G Andej. **Ik asajt!**

asamblé ja f sh - të

♦ Grup njerëzish të zgjedhur për të bërë ligje a për të marrë vendime për një qëllim të përbashkët për vendin (shtetin). **Asambleja kombëtare.**

♦ Grup përfaqësuesish nga vende të ndryshme që shqyrton çështje të ndryshme dhe merr vendime për to. **Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara.**

asamblíst i m sh ë ët Anëtar asambleje.

asamblíst•e ja f sh e et f e ASAMBLIST I.

asbést i m min Lloj silikati fijezi, që i qëndron shumë nxehtësisë dhe acideve dhe nuk përçon elektricitetin; përdoret në industrinë e materialeve izoluese.

asbestóz•ë a f mjek Kancer i mushkërive, i shkaktuar nga pluhurat e asbestit.

asćáj a m sh e et vjet Gjellëbërës; akçi.

asdikúsh i m sh ë ët Njeri pa pikë vlere a rëndësie.

áse lidh > OSE.

aseksuál e mb bio (Riprodhim) pa organe seksuale.

aseksualitét i m bio Të qenët aseksual.

asemantík e mb gjuh Josemantik; pa vlerë semantike.

asemí a f libr Paaftësi për të kuptuar fjalët e folura apo gjuhën e shenjave.

asemík e mb libr Pa përmbajtje semantike.

aseptík e mb mjek

♦ Pa rrezik ndotjeje nga bakteriet, viruset ose mikroorganizmat e dëmshme.

♦ (*Pajisje*) sterile; e sterilizuar.

aseptíz•ëm mi m mjek Të qenët aseptik.

♦ Sterilitet (*i sallës së operacionit etj.*).

asesí ndajf Aspak; në asnjë mënyrë; assesi.

asét i m sh e et > HASET I.

aséte t m sh libr Pronë; pasuri.

ás•ël la f sh a at ndërt Ç Mur i thatë; mur pa llaç.

ásëll pj bis Në të vërtetë.

ásëll-ásëll ndajf Hollë-hollë; në të vërtetë. **Asëll-asëll, puna qëndron kështu.**

ásëll i m Prejardhje e familjes.

asfalí a f hist J Polici e fshehtë; sigurim.

asfalís kal a ur J Siguroj; vë në vend të sigurt.

asfalís•em vetv a (u) ur J Sigurohem.

asfalísj•e a f J Sigurim.

asfalísur (i e) mb J I siguruar.

asfált i m sh e et

♦ *min* Lloj rrëshire e zezë natyrore, në gjendje të ngurtë, që zbutet kur ngrohet. > **SER•Ë A.**

♦ *ind* Lëndë e tillë e përfutur nga rafinimi i naftës.

♦ Përzierje bitumi me çakëll të imët, që përdoret për shtrimin e rrugëve etj.; rrugë a shesh i shtruar me këtë përzierje.

asfált•betón i m sh e et ndërt Përzierje rëre ose çakëlli të imët me bitum; përdoret për shtrimin e rrugëve dhe shesheve, ose si material ndërtimi.

asfaltím i m sh e et ndërt Shtrim i rrugëve e shesheve me përzierje bitumi e çakëlli.

asfalt•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e ASFALT•OJ.

asfalt•ój kal óva úar Shtroj me përzierje bitumi e çakëlli (*rrugët etj.*)

asfaltúar (i e) mb I shtruar me përzierje bitumi e çakëlli.

asfaltúem (i) e (e) mb G > ARSFALTUAR (i e).

asfaltúes i m sh - it

♦ Makinë asfaltimi.

♦ Punëtor i shtrimit të rrugëve me asfalt.

asfáre ndajf bis Aspak; as një çikë. **Nuk u lodha asfare.**

asfárë ndajf > KURRFARË. S'ka asfarë kujdesi.

asfarëgjë pacak bis Asgjë fare.

asfiksí a f

♦ *mjek* Vështirësim ose ndalim i frymëmarrjes nga mungesa e ajrit me oksigjen.

♦ *fig* Ndërprerje a vështirësi e madhe që krijohet në një degë prodhimi dhe që pengon zhvillimin e lirë të saj.

asfiks•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *mjek* Kam asfiksi.

♦ *veta III fig (Prodhimi)* bllokohet a ndërpritet.

II pës e ASFIKS•OJ.

asfiks•ój kal óva úar

♦ *mjek* I shkaktoj asfiksi.

♦ *fig* Blllokoj a ndërpres prodhimin.

asfiksúar (i e) mb

♦ *mjek* Që ka vështirësi të frymëmarrjes ose i ndalon frymëmarrja.

♦ *fig (Prodhim)* i bllokuar a i ndërprerë.

asfiksúem (i) e (e) mb G > ASFIKSUAR (i e).

asfiksúes e mb

♦ *mjek* Që shkakton asfiksi.

♦ *fig (Faktor)* bllokues a ndërprerës i prodhimit.

asgjâ pacak G > ASGJË.

asgjâ ja f G > ASGJ•Ë A JA. Me ba n'asgjâ nuk vlerësoj fare; shumëzohet me zero. [të ndigjoj vetem tingullin e heshtjes,/ të shoh vetem një ngjyrë,/ ngjyrën e asgjasë së kësaj bote, (AÇ).]

asgjâkúnd *ndajf* *G* > **ASGJËKUND**.

asgjâmángut² *lidh* *G* Prapëseprapë; megjithatë. [Por unë asgjamangut vijoj në temen (MC).]

asgjâsim *i m* *G* Asgjësim. [Dhe çka ká bâ me individë, e ká përgjithësue me methodat 'krakra' të gjymtimit të gjuhës dhe t'asgjasimit të fesë. (APp).]

asgjâs•úe (me) *etj.* *G* > **ASGJËS•OJ** *etj.*

asgjâsh•ëm (i) e (e) *mb* *G* > **ASGJËSH•ËM** (i) **ME** (e).

asgjë *pacak* Asnjë gjë, asnjë send; kurrëgjë. **Asgjë më shumë. Nuk i ka munguar asgjë.**

Nuk them asgjë. S'është asgjë për ty. E shes për asgjë e shes fare lirë. Faleminderit! -

Asgjë! [Dhe kur të vdes/ s'dua asgjë/ veç një varr të thjeshtë (FA).] [Ta dini se ne, në sy të Evropës së qytetëruar, jemi negër, dhe asgjë më tepër (FK).]

asgjë ja *f libr* Ajo që nuk është; mungesë e plotë e gjithçkaje; **HIÇ I.** Ngre nga asgjëja. **E bëj për asgjë**

asgjëkáfshë *pacak* Asnjë send; asgjë prej gjëje; gjë prej gjëje.

asgjëkúnd *ndajf* Në asnjë vend; as në ndonjërin vend, askund.

asgjëkúndi *ndajf* Në asnjë vend; as në ndonjërin vend, askund. **S'duket asgjëkundi. Drurë asgjëkundi, gjëkundi brigje.** (XHS).

*

S'është asgjëkundi Nuk është aspak në rregull; nuk e ka fare në vijë një punë.

asgjëmángut *lidh libr* Megjithatë, prapëseprapë; veçse.

asgjësënd *pacak* Asnjë send; asgjë. **Nuk marr vesh asgjësënd.**

asgjësëndi *pacak* Asnjë send; asgjë.

asgjësí a *f libr* Të qenët asgjë, hiçi, asgjëja; zbrazëti e plotë.

asgjësím *i m*

♦ Shkatërrim i plotë; shfarosje; zhdukje. **Armë të asgjësimit në masë. Asgjësim i mbeturinave.**

♦ *usht* Godit në shenjë (*objektivin*).

asgjës•óhem óva (u) *úar pës e* **ASGJËS•OJ**.

asgjës•ój *kal óva úar*

♦ E shkatërroj plotësisht; e shfaros, e zhduk. **Deshën të asgjësojnë një fshat të tërë.**

♦ E shkatërroj plotësisht; djeg a varros (*mbetjet e dëmshme*).

♦ Dërrmoj; prish; shkatërroj. **Asgjësoj planet e dikujt** ia prish planet dikujt. [Dëngla!

Ekstaza e kish asgjësuar me një vështrim përçmues. (ED).]

asgjësúar (i e) *mb* I shkatërruar plotësisht; i shfarosur; i zhdukur.

asgjësúes e *mb*

♦ Shkatërrimtar; (*armë*) vdekjeprurëse.

♦ Shumë i ashpër, që synon të dërrmojë krejt, që e mohon diçka tërësisht. **Kritikë asgjësuese. Sarkazëm asgjësues.**

asgjësúes i *m sh - it* Mjet shkatërrimtar (shfarosës).

asgjësúes•e *ja f sh e et f e* **ASGJËSUES I**.

asgjësúesh•ëm (i) **me** (e) *mb* Që mund të asgjësohet.

asgjësueshmëri a *f libr* Të qenët i asgjësueshëm.

asgjësh•ëm (i) **me** (e) *mb libr* I pavlerë; që nuk ka asnjë vlerë a rëndësi.

así

♦ *vjet rrjedh e* **AI, ATA**

♦ *dëft* I tillë; si ai; si ata. **Asi burri** (burrash).

así u *m sh j jt* *K* Vrasës; njeri gjakësor.

asibil•óhet úa (u) *úar vetv veta III dhe pës e* **ASIBIL•OJ**.

asibil•ój *kal óva úar* *gjuh* Shqiptoj me fishkëllimë (*një tingull*).

asibilím *i m* *gjuh* Shqiptim me fishkëllimë.

asibilúar (i e) *mb gjuh (Tingull)* i shqiptuar me fishkëllimë.

asibilúem (i) e (e) *mb G* > **ASIBILUAR (i e)**.

asigrímë *pacak bis G* Asnjë thërrime; aspak.

asikóhe *ndajf* > **ASOKOHE**.

asilló¹ *dëft bis I* atillë. > **ASISOJ¹**.

asilló² *ndajf bis* Në të njëjtën mënyrë; në atë mënyrë. > **ASISOJ²**.

asimetri *a f* Mungesë simetrie.

asimetrik *e mb* Josimetrit; që nuk është simetrik; që nuk ka simetri.

asimilím i m sh e et

♦ *bio* Përvetësim i një lënde nga organizmi. > **TRETJ•E A; THITHJ•E A. Asimilim i ushqimit.**

♦ *libr* Përvetësim (*i njohurive, ideve etj.*).

♦ *libr* Përqafim (*i një kulture a mënyre tjetër të jetesës*); shkrirje (*e një populli a kulture me një popull a kulturë tjetër*).

♦ *gjuh* > **PËRNGJASHMIM I.**

asimil•óhem óva (u) úar *pës e ASIMIL•OJ.* [Në atë kohë grupet nd, ng, mb në gegënishte ende nuk ishin asimiluar në n ose m, një zhvillim që është i mëvonshëm (AKI).]

asimil•ój kal óva úar

♦ *bio* Përvetësoj (*një lëndë të jashtme*) duke e përpunuar në organizëm. > **TRET; THITH. Asimiloj ushqimin. Asimilon oksigjenin.**

♦ *fig* Përvetësoj mirë (*një lëndë, mësim*), fitoj (*dije e njohuri*) duke i tretur mirë.

♦ *E shkrij* (*një popull ose një komb*), duke e bërë të humbasë veçoritë e tij kombëtare dhe të përvetësojë gjuhën, zakonet etj. të një populli ose kombi tjetër.

♦ *veta III gjuh* (*Një tingull*) e bën një tingull një tjetër të njëjtë ose të ngjashëm me veten. > **PËRNGJASHM•OJ.**

asimilúar (i e) mb

♦ *bio* (*Lëndë*) e përvetësuar nga organizmi. > **TRETUR (i e); THITHUR (i e).**

♦ *fig* (*Mësim*) i përvetësuar mirë.

♦ (*Popull*) i shkrirë në një popull tjetër; që ka humbur veçoritë kombëtare dhe ka përvetësuar gjuhën, zakonet etj. e një populli ose kombi tjetër.

asimilúem (i) e (e) mb G > **ASIMILUAR (i e)**.

asimilúes *e mb libr* Që asimilon; që ka aftësi a veti të asimilojë.

asimilúes i m sh - it libr Ai që asimilon.

asimilúes•e ja f sh e et libr f e ASIMILUES I.

asimilúesh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që mund të asimilohet (tretet, thithet).

♦ (*Lëndë, mësim*) që mund të përvetësohet.

asimilueshmëri *a f libr* Të qenët i asimilueshëm (i tretshëm, i thithshëm, i përvetësueshëm).

asimptót•ë *a f sh a at mat* Drejtëz që i afrohet një lakoreje vazhdimisht, pa e prekur në asnjë madhësi të kufishme.

asimptotík *e mb mat* I asimptotës; që ka të bëjë me asimptotën.

asináps i m bio Pamundësi e kromosomeve homologe për t'u çiftuar gjatë mejozës.

asindét i m gjuh Mungesë a heqje e lidhëzave.

asindetík *e mb gjuh* Jolidhëzor; që i mungojnë ose i heq lidhëzat.

asindetíkisht *ndajf gjuh* Në mënyrë asidentike; pa lidhëza.

asindetíz•ëm mi m gjuh Mungesë e lidhëzave.

asinkrón *e mb fiz* Josinkron; i pasinkronizuar

asinkroní *a f fiz* Të qenët josinkron.

asinus asinum fricat /ásinus ásinum fríkat/ *shpr lt* Budallai budallain lavdëron.

Asirí *a f gjeog ant* Mbretëri në Mesapotaminë Veriore (*ku ndodhet Iraku sot*).

asirián *e mb* I Asirisë; që ka të bëjë me Asirinë, me banorët a vendësit e saj.

asirián *i m sh ë ët* Banor a vendës i Asirisë.

asirián•e *ia f sh e et f e* **ASIRIAN I.**

asíro-babilón *e mb ant* I Asiro-Babilonisë; që ka të bëjë Asiro-Babiloninë, me banorët a vendësit e saj.

asíro-babilónas *e mb ant* > **ASIRO-BABILON E.**

asíro-babilónas *it m sh hist* Banorë a vendës të Asiro-Babilonisë. [**kultura greke përthithi në fondin e trashëgimisë së saj vlerat më të mira të trashëgimisë shpirtërore të popujve mesdhetarë, duke filluar me fenikasit, egjiptianët, asiro-babilonasit, ilirët e trakasit.** (ShS).]

asirológ *u m sh ë ët* Studiues i qytetërimit të Asiro-Babilonisë.

asirológ•e *ia f sh e et e* **ASIROLOG U.**

asirologjí *a m* Studim i historisë dhe kulturës së Mesapotamisë.

asirologjik *e mb* I asirologjisë; që ka të bëjë me asirologjinë.

asisój¹ *dëft bis* I tillë; të tillë. **Asisoj njerëzish.**

asisój² *ndajf bis* Ashtu; në atë mënyrë. **Bëje asisoj.**

asíst *i m sh e et libr sport* Kalim i topit te shoku i skuadrës, që shënon.

asistenc•ë *a f sh a at libr* Ndhimë që i jepet të sëmurit a nevojtarit. **Assistencë sociale.**

asistént *e mb:* **Mjek asistent** ndihmës i mjekut.

asistént *i m sh ë ët*

♦ Ndhimës. **Asistent i regjisorit kin.**

♦ Titull fillestar i atij që jep mësim në shkollë të lartë. **Asistent i profesorit.**

asistént•e *ja f sh e et f e* **ASISTENT I.**

asistím *i m libr*

♦ Ndhimë.

♦ Të qenët i pranishëm (*gjatë një operacioni*).

asist•óhem óva (u) úar pës *e* **ASIST•OJ.**

asist•ój *jokal óva úar libr* Jam i pranishëm.

asistolí *a f mjek* Paaftësi e barkushes (së zemrës) për të dërguar gjak në aortë.

asistolík *e mb mjek* I asistolisë; që ka të bëjë me asistolinë.

asistúar (i) e (e) *mb libr* Që merr a ka nevojë për asistencë.

asistúem (i) e (e) *mb G* > **ASISTUAR (i) e).**

asísh *rrjedh e* **ATA.**

asizmík *e m gjeol* Josizmik; që nuk ka veprimtari sizmike. **Zonë asizmike.**

as•k ku m sh qe qet bot Veshje e sportit.

askáh *ndajf* Askund; asgjëkund.

askariáz•ë *a f mjek* Infektim i zorrëve nga askaridet.

askaríde t *m sh* Krimba të mëdhenj parazitare në zorrët e kërbishtorëve. > **RRE JA.**

askáth i¹ *m* Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve. > **BYC I; ELBTH I; KATH I.**

askáth•ër ra f ra rat A Thelb hudhre.

askáth•ër ri m sh ra rat > **ASKATH I.**

askénd *G kallëzore e* **ASKUSH.**

askér *i m vjet* Soldier. > **ASQER I.**

askét *i m sh ë ët dhe fig* Njeri, që për shkak të besimit fetar, bën një jetë të vetmuar, të ashpër e të rëndë, duke e munduar veten dhe duke hequr dorë nga gëzimet e jetës.

asketík *e mb* I asketit; që ka të bëjë me asketin. [**letërsi heronjsh, që krijoi klimën e nevojshme për të arritur deri tek kultu i njeriut, i forcës dhe energjisë së pakufishme të tij, tek "Shën-Njeriu", që zuri vendin e figurave asketike të ritualit kishtar.** (ShS).]

asketiz•ëm mi *m* Asceticism.

asketór e mb I asketit; si asket.

askënd kallëz e **ASKUSH**. [*u kujtua për letrat e shënimeve. U kthye, i mblodhi shuk dhe doli pa vështruar askënd.* (IK).]

askí a f sh - të kryes sh Rripa krahaqafë për mbajtjen e pantallonave ose fundit.

Asklep i mit gr I biri vdekatar i Apollonit; Zeusi e vrau pse ngjalli Hipolitin prej së vdekuri, pastaj e ngriti në shkallën e perëndisë së mjekësisë për të shuar grindjet me Apollonin.

askomicéte t m sh bot Nënndarje e kërpudhave, që formojnë sporet në qese.

askúj dhan e **ASKUSH**. [*por askuj, asnji fjalë s'i thotë* (Mgj).]

askújt dhan e **ASKUSH**.

askúnd ndajf Asgjëkun; në asnjë vend.

askúndi ndajf > **ASKUND**.

askúrrë ndajf Kurrë ndonjëherë; asnjëherë tjetër. [*Ndreq kurrizin më parë, pastaj ndriço trurin./ Se shpirt-robi s'çlirohet askurrë pa drurin*" (FN).]

askurrëfárë pacak Asnjë lloj, asnjë prej tyre, as edhe më të voglën (*gjë*). **Askurrfarë pune.**

askurrgjâ pacak *G* > **ASKURRGJË**.

askurrgjë pacak Asgjë prej gjëje, as gjënë më të vogël, kurrgjë.

askurrkáh ndajf *G* Asgjëkund; në asnjë anë.

askurrkênd *G* **kallëz e** **ASKURRKUSH**.

askurrkúj dhan dhe rrjedh e **ASKURRKUSH**.

askurrkújt dhan dhe rrjedh e **ASKURRKUSH**. **Mos i trego askurrkujt.**

askurrkúnd ndajf > **ASGJËKUND**.

askurrkúsh pacak Askush; asnjë (njeri). **Askurrkush nuk foli.**

askurrkúsh i m bis Njeri pa asnjë vlerë, që nuk e përfillin fare në shoqëri. **Ai është një askurrkush. Si ai askurrkush bis** ai është i pashoq (s'e ka shokun).

askurnjë pacak As edhe një.

askurnjëherë ndajf Asnjëherë; as edhe një herë.

askurrqýsh ndajf Në asnjë mënyrë.

askúsh pacak (*gjin i, e askújt; dhan, rrjedh askújt; kallëz askënd*) Asnjë njeri; asnjeri.

[*Askush s'e njef Lulin. As shokët e tij* (Mgj).] [*E një fjalë t'ambël askush s'ta flet* (VPSH).] [*S'del askush që t'a shpëtonjë./ Roma do t'a kryqësonjë* (FN).]

askúsh i m bis Njeri pa kurrfarë vlere.

askuváz•ë a f sh a at zool Bretk.

asllán si mb Trim. **Djalë asllan.**

asllán i m sh ë ët vjet Luan. [*Pa humbur kohë, një tjetër përngjau zërin e një asllani* (FK).]

Asmar•ë a f gjeog Kryeqytet i Eritresë.

asndokënd ndajf > **ASGJËKUND**.

asndokújt dhan, rrjedh e **ASNDOKUSH**.

asndokúsh pacak > **ASKUSH**.

askurnnjâ pacak *G* > **ASKURRNJË**.

asndonjéri pacak *G* > **ASDONJËRI**.

asndonjë pacak Asnjë prej tyre.

asndonjëherë ndajf Asnjëherë; kurrë ndonjëherë. **Si asndonjëherë tjetër** si kurrë më parë.

asndonjëra pacak *f* Asnjëra.

asndonjëri pacak *n* Asnjëri.

asndonjësënd pacak Asgjë; asgjësend.

asndonjí *G* **pacak** > **ASNDONJË**.

asnjánës e mb

- ♦ Që nuk merr anën e asnjërës nga palët ndërluftuese ose kundërshtare; që nuk mban anë për askënd. **Vend asnjanës.** [Si e merr shqiptari shtetin përgjithësisht, si një person (d. m. th. si pushtet të njerit a tjetrit person) apor si një regullim asnjanës? (KM).]
- ♦ Që nuk mund të shërbejë si fushë luftimi ose për vendosjen e trupave ushtarake (sipas një marrëveshjeje); që nuk i përket asnjë pale. **Zonë asnjanëse.**
- ♦ *gjuh* Që nuk është as i gjinisë mashkullore, as i gjinisë femërore; që bën pjesë në lakimin e katërt të emrave të shqipes. **Gjinia asnjanëse. Emër asnjanës.**
- ♦ *fiz, el* (Përcjellës) pa ngarkesë pozitive a negative.
- ♦ *kim* (Kripë, tretësirë) që nuk jep as reaksion acid, as reaksion bazik. > **NEUTRAL E.**

asnjanës i m sh - it

- ♦ *libr* Shtet, vend ose njeri që mban qëndrim asnjanës.
- ♦ *gjuh* Gjini asnjanëse.
- ♦ *fiz, el* Përcjellës asnjanës.

asnjanësi a f

- ♦ Gjendje e një shteti që nuk merr pjesë në një luftë, duke mbajtur të njëjtin qëndrim kundrejt vendeve ndërluftuese ose blloqeve ushtarake.
- ♦ Të qenët asnjanës, gjendja e atij që nuk mban anën e asnjërës palë në një mosmarrëveshje, grindje, kundërshtim etj. > **NEUTRALITET I.**

asnjanësim i m libr Neutralizim.

asnjanësisht *ndajf libr* Pa marrë anën e asnjë pale ndërluftuese a në mosmarrëveshje.

asnjanës•óhet úa (u) úar libr

I *vetv veta III* Bëhet asnjanës; neutralizohet.

II pës e ASNJANËS•OJ.

asnjanës•ój kal óva úar libr

- ♦ E shpall të paanshëm (*një shtet*); e bëj që të jetë asnjanës.
- ♦ I heq (*dikujt*) të veprojë kundër meje; dobësoj; neutralizoj.
- ♦ *kim* I heq (*një tretësire*) vetitë acide me anë të reaksionit me një bazë ose anasjelltas.
- ♦ *tek* I heq një veti karakteristike (ngjyrimin, ngarkesën etj.) dhe e bëj asnjanëse (*ngarkesën e një grimce*).

asnjanësúar (i e) mb

- ♦ I bërë asnjanës; që ka shpallur asnjanësinë.
- ♦ I dobësuar; i neutralizuar; i paaftë të bëjë dëm. > **NEUTRALIZUAR (i e).**

asnjanësúem (i) e (e) mb G > ASNJANËSUAR (i e).

asnjanësúes e mb tek Neutralising.

asnjanët (i e) mb G Asnjanës; i paanshëm.

asnjáni *pacak G* > **ASNJENI, ASNJËRI.**

asnjánsh•ëm (i) me (e) mb libr I paanshëm.

asnjëni *pacak G* > **Asnjëri.** [Elë mâ, për mos m'e ngjatë,/ Mos me i mbetë davaja asnjënit (GjF).]

asnjerí *pacak* Asnjë njeri; askush. **S'ka asnjëri këtu.**

asnjë *pacak* As edhe një send, as edhe një njeri. **Pa asnjë arsye** for no reason at all. [por askuj, asnji fjalë s'i thotë (Mgj).] [për vonesën/ mos më bëj asnjë pyetje! (EMr).]

*

Asnjë për be As edhe një.

Në asnjë mënyrë Kurrësesi; kurrën e kurrës.

Pa asnjë dyshim *si ff ndërmj* Patjetër; medoemos.

asnjëçikë *ndajf bis* Aspak.

asnjëfarë *pacak* Asnjë prej atij lloji; asnjë të vetëm. [E preku ëmbëlthi të çarën e seksit, si të donte të tejçonte me anë të dorës mendimin se ai s'kishte patur asnjëfarë faj e, natyrisht, as ajo vetë. (IK).]

asnjëfarëgjëje *pacak* Asgjë; kurrëgjë; gjë prej gjëje.

asnjëfarëllój *pacak* > **ASNJËFARË**.

asnjëherë *ndajf* Në asnjë kohë, kurrë ndonjëherë; në asnjë rrethanë, në asnjë rast.. [**Me mendje kam rënë në gjoksin tënd,/ pa qenë asnjëherë në Prishtinë! (PJ).**] [**Asnjëherë të mos vdesësh,/ të varrosesh dy herë (VZh).**]

asnjëra *pacak f* Asnjë nga të dyja ose nga disa.

asnjëri *pacak m* Asnjë njeri nga të dy ose nga disa. **S'kam punë me asnjërin prej jush.**

asnjí *pacak G* > **ASNJË**.

asnjëçikë *ndajf G bis* > **ASNJËÇIKË**.

asnjifaré *pacak G* > **ASNJËFARË**.

asnjifarëgjâje *pacak G* > **ASNJËFARËGJËJE**.

asnjifarëgjâjet *pacak G* > **ASNJËFARËGJËJE**.

asnjifarillój *pacak G* > **ASNJËFARËLLOJ**.

asnjifíje *ndajf G* Aspak.

asnjigrímë *ndajf G* Aspak.

asnjihërë *ndajf G* > **ASNJËHERË**.

asó

♦ *rrjedh e* **AJO, ATO**

♦ *dëft* E tillë, si ajo ose si ato. **Aso dore** i atij lloji (soji). [**aso kohe u gjindshin kso ligjesh e kso statutesh të kodifikueme. (GjF).**]

asobóte *ndajf* Atëherë; në atë kohë.

asociación i m sh e et

♦ Bashkëshoqërim. **Asociacion mendimesh (idesh).**

♦ Shoqatë zyrtare.

asociúm i m sh e et Association. **Pakt i Asociim-Stabilizimit.**

asocím i m sh e et > **ASOCIIM I.**

asoci•óhem óva (u) úar *zyr*

I vetv Hyj në një shoqatë zyrtare.

II pës e ASOCI•OJ.

asoci•ój kal óva úar *zyr* Pranoj (*një vend*) në një shoqatë zyrtare.

asociúar (i e) mb *zyr* I pranuar në një shoqatë zyrtare.

asociúem (i) e (e) mb *G* > **ASOCIUAR (i e).**

asodóre *dëft* I atij lloji; i atillë.

asofárë *pacak* I asoj fare.

asogríme *ndajf G* Pikërisht në atë çast.

asohére *ndajf* Në atë kohë.

asohërshtëm (i) me (e) mb I asaj kohe (të shkuar).

asokóhe *ndajf* Atëherë; në atë kohë. [**Shkupi i hershëm (latinisht Scupi) dhe Perzerendi (Latinisht Theranda) kishin asokohe një randsi të veçantë (KM).**]

asokóhsh•ëm (i) me (e) mb I asaj kohe (të shkuar).

asonánc•ë a f sh a at let Përsëritje e zanoreve të ngjashme në rrokjet e theksuara të fjalëve të njëpasnjëshme.

asonánt e mb let Që bën asonancë.

asortímént i m sh e et

♦ Lloj prodhimi ose malli sipas madhësisë, formës, cilësisë, përdorimit etj. **Ndaj në asortimente.**

♦ *përmb* Tërësi e llojeve të mallrave të një prodhuesi.

♦ Madhësi, formë, cilësi etj. e një prodhimi ose e një malli, e përcaktuar sipas një standardi; përfshirje e një prodhimi ose e një artikulli në një lloj të caktuar. Prodhim sipas asortimentit.

asosación i m sh e et libr Bashkëshoqërim. [...Për shkak se zgjon asociacione negative ky toponim në gjuhët sllave, në një akt të mbretit Milutin ajo quhet *Rodimlja*, (AK).]

asósh rrjedh e ATO.

aspák ndajf Në asnjë masë a shkallë; as edhe një çikë, fare; kurrsesi, në asnjë mënyrë. [**dhe/ nuk dua aspak të prishet/ kjo magji.** (EMr).] [**Aspak fjalën Muji s'm'ja pëlqen./ - Ç'je kah thue, Halil, të vraftë zoti.** (CV).]

aspákët (i e) mb libr

- ♦ Që nuk është fare, që mungon krejt; që nuk njihet fare.
- ♦ Krejt pa vlerë.

asparág u m sh ë ët bot Shparg.

aspánj•ë a f sh a at bot A Lakër e egër.

asparagjín•ë a f kim Aminoacid në gjendje kristalore.

aspékt i m sh e et

- ♦ Pamje e pjesshme e diçkaje, e paraqitur në një fotografi, në film etj. **Aspekte nga jeta e një artisti. Aspekte nga ndeshjet.**
- ♦ Një nga anët në të cilat shfaqet ose vështrohet një send, dukuri, çështje etj. **Aspektet e problemit. Në të gjitha aspektet. Nga aspekte të ndryshme.**
- ♦ *gjuh* Kategori gramatikore në disa gjuhë, që tregon mënyrën se si shprehet koha nga një folje. **Aspekti i kryer (i pakryer) i foljes.**

aspektór e mb gjuh Që ka të bëjë me aspektin e foljes.

aspergjíl i¹ m sh ë ët fet Spërkatës i ujit të bekuar.

aspergjíl i² m bot Myk i zakonshëm që zë ushqimi.

aspergjilóz•ë a f

- ♦ *mjek* Infektim i rëndë i veshit dhe organeve të tjera, i shkaktuar nga një lloj myku.
- ♦ *mjek* Sëmundje e punonjësve të bujqësisë, e shkaktuar nga thithja e sporeve të mykut, që shkakton ënjtje të lëkurës, veshëve dhe organeve të frymëmarrjes.
- ♦ *veter* Pneumoni vdekjeprurëse që prek gjelat e detit dhe zogjtë e shpendëve.

aspermí a f fizio Mungesë e plotë e spermës.

asperúg•ë a f sh a at bot (*Asperugo*) Bimë barishtore e përhapur në Europë dhe në Afrikën Veriore, me kërcell të brishtë, të mbuluar me push ngjitës, me gjethe të vogla vezake, që çel lule të bardha, të verdha ose ngjyrëvjollcë.

asperúl•ë a f sh a at bot Gjini e bimëve me lule të familjes së rubiaceve, me gjethe të përdredhura aromatike të përhapura në Europë dhe në Afrikën Veriore.

ásp•ër ra f sh ra rat vjet Monedhë argjendi me vlerë të vogël. **E tradhtoi (u shit) për tridhjetë aspra.**

aspiránt i m sh ë ët

- ♦ *usht* Gradë midis nënoficerit dhe oficerit; ushtarak me këtë gradë.
- ♦ Pasuniversitar që përgatitet për veprimtari shkencore e mësimore pranë një shkolle të lartë a një institucioni shkencor.

aspirant•e ja f e ASPIRANT I.

aspirantúr•ë a f sh a at libr Titull i kandidatit që përgatitet për veprimtari shkencore e mësimore pranë një shkolle të lartë a një institucioni shkencor.

aspirát•ë a f sh a at libr Dëshirë e madhe, synim dhe shpresë për t'ia arritur një qëllimi të lartë.

aspiratór i m sh ë ët

- ♦ *tek* Pompë që thith ajër ose gaz tjetër nga një mjedis.
- ♦ *mjek* Mjet që thith lëngje nga trupi i pacientit.

aspirím i m

- ♦ *libr* > **ASPIRAT•Ë A.**
- ♦ Thithje.

aspirín•ë *a f sh a at farm* Lëndë kimike që përmban acid salicilik; përdoret si hape kundër dhembjeve të kokës, për uljen e temperaturës, si dhe për të penguar mpiksjen e gjakut.

aspir•óhet úa (u) úar *libr*

I *pavet*

♦ Dëshirohet; është i dëshrueshëm.

♦ Thithet.

II *pës e ASPIR•OJ.*

aspir•ój óva úar *libr I kal, jokál* Kam dëshirë të madhe dhe shpresa për t'ia arritur një qëllimi të lartë; synoj të arrij diçka. [**një joshje e njeriut të zakonshëm, që aspiron të tejkalojë kufijtë e jetës normale, të udhëtojë në botën e përtejme dhe të rikthehet për të rrëfyer çudirat e asaj bote** (ShS).]

II *kal gjuh* Frymëtoj (*një tingull*).

aspirúar (i e)¹ *mb libr (Diçka)* dëshiruar fort e me shpresë për ta arritur.

aspirúar (i e)² *mb gjuh (Tingull)* i frymëtuar.

aspirúes i m sh - it *libr* Ai që ushqen një aspiratë.

aspirúes•e ja f sh e et *libr f e ASPIRUES I.*

aspó *pj bis*

♦ Përdoret për të shprehur keqardhjen e folësit për diçka që nuk mund të arrihet ose që nuk i pëlqen. **Aspo lëre. Aspo ç'pret prej tij!**

♦ Përdoret në fjali pyetëse me kuptimin **apo jo, apo. Po vjen me mua, aspo?**

áspra t f sh *krahin G* Xixa; shkëndija.

asqér i m sh ë ët *vjet*

♦ Ushtar. [**Janinë, e zeza Janinë/ del e asqerë që vijnë** (Pop).]

♦ *keq* Ushtar i çrregullt.

♦ *përmb* Ushtri.

asqerí•e a f sh e et *hist* Taksë kundrejt liritimit nga shërbimi i detyrueshëm ushtarak (*gjatë sundimit otoman*).

asqí a f kryes sh - të > ASKI A.

asqýsh ndajf Në asnjë mënyrë.

assá ndajf Asgjë.

assesí ndajf NË asnjë mënyrë; kurrësi. **Nuk bëhet assesi.**

assín *krahin G*

I *ndajf* Kurrë; asnjë herë.

II *pacak* Asnjë; as edhe një.

ást•ër ri m sh ra rat *vjet* Monedhë me vlerë të vogël. > **ASP•ËR RA.**

astak•úa ói m sh ónj ónjtë *inv (Palinurus vulgaris)* Aragostë e ujërave të ngrohta.

astakónj të sh i **ASTAK•UA OI.**

astáll i m sh a at Sofër; tryezë e bukës.

Astán•ë a f Kryeqytet i Kazakistanit.

astaník u m sh ë ët *G*

♦ *ndërt krahin* Tra kryesor.

♦ *ark* Kapitël.

astár i m sh ë ët Pëlhurë ose material tjetër, që përdoret për të veshur nga brenda rrobat e trasha, këpucët dhe disa sende të tjera. **Astar mëndafshi.**

astarím i m Veshje me astar.

astar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e ASTAR•OJ.*

astar•ój kal óva úar Vesh me astar (*palton, këpucët etj.*).

Astárt•e ja f mit Perëndeshë fenikase e dashurisë; herëherë barazohet m Afërditën, Selenën dhe Artemisën.

astarúar (i e) *mb (Pallto, këpucë etj.)* e veshur me astar.

astarúem (i) e (e) *mb G* > **ASTARUAR (i e).**

astát i *m kim* > **ASTATIN•Ë A.**

astatín i *m kim* Element halogjen radioaktiv i zbuluar gjatë bombardimit të bismutit me grimca alfa.

astén i *m sh ë ët A* Shkop i gjatë me një thumb në majë, që përdoret për të ngarë qetë, buajt etj.. > **HOSTEN I.**

astení a *f mjek* Pafuqi; humbje anormale e fuqisë.

asteník e *mb mjek* I pafuqi; që ka humbje anormale të fuqisë.

astenjâ *pacak krahin G* Asnjë; as edhe një.

astenjherë *ndajf krahin G* Asnjëherë; kurrë.

astér i *m sh e et bot* Bimë e familjes së luleshqerrave, me lule të purpurta ose lejlá.

asterisk u *m sh ë ët shtyp* Shenjë në trajtë yllthi (*).

asteroíð i *m sh ë ët astr* Secili prej trupave të ngurtë qiellorë me madhësi nga kokrriza më e vogël deri në 1 000 km, që gjenden kryesisht në brezin midis Marsit dhe Jupiterit .

asteróre t *f sh bot (Asteraceae)* Bimë shumë të përhapura të familjes së angiospermave, me lule të përbëra, që përfshijnë luledielli, luleshqerrat etj.

astigmatík e *mb mjek* Që ka astigmatizëm.

astigmatíz•ëm mi *m mjek* Mangësi optike e syrit e shkaktuar nga shtrembërimi i sipërfaqes së kornesë që shfokuson rrezet e dritës dhe shformon figurën.

astinóm i *m sh ë ët vjet Ç* Njeri i ngarkuar me mbajtjen e rendit dhe të sigurisë publike.

astmatík e *mb mjek* Që vuan nga astma. > **SHPIRRAQ E.**

astmatík u *m sh ë ët mjek* Ai që vuan nga astma.

astamtík•e ja *f sh e et f e* **ASTAMATIK U.**

ástm•ë a *f mjek* Sëmundje që shfaqet me zënien e frymës herë pas here, për shkak të çrregullimeve të bronkeve, të zemrës ose për shkaqe të tjera. > **SHPIRR•Ë A; GULÇIM I.**

astragác i *m sh ë ët* Dërrasë e rumbullakët dhe e lëmuar, mbi të cilën tëhollen petët për byrek etj.; **PALAR•E JA; QEH•ËN NI; QER I.**

astragál i¹ *m sh ë ët anat* Kockë e kyçit të këmbës.

astragál i² *m sh ë ët ark* Unazë e shtyllës; rruzare.

astragán i *m ë ët* Gëzof me lëkurë qengji të njomë.

Astrakán i *m gjeog* Qytet në Rusinë Jugperëndimore.

Astré ja *f mit gr* Perëndeshë e drejtësisë; e bija e Zeusit me Temisën.

astrét•em vetv a (u) ur *J* Lëngoje nga malli a dashuria.

astrétur (i e) *mb J* Që lëngon nga malli a dashuria.

astríc•ë a *f* Shkëndijëz; xixë.

astrít i *m sh ë ët zool krahin (Coluber jugularis)* Gjarpër i madh i verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë. > **BISKAR I.**

♦ *fig* Njeri shumë i shkathët, trim e sypatrembur.

ástro- *fjalëform* Astro-.

astrobiológ u *m sh ë ët* Specialist i astrobiologjisë.

astrobiológ•e ia *f sh e et f e* **ASTROBIOLOG U.**

astrobiologjí a *f* Shkencë që studion prejardhjen, evolucionin dhe të ardhmen e gjithësisë.

astrobiologjík e *mb* I astrobiologjisë; që ka të bëjë me astrobiologjinë.

astrodinámík e *mb* I astrodinamikës; që ka të bëjë me astrodinamikën.

astrodinámík•ë a *f* Degë e astronomisë që studion lëvizjen e trupave qiellorë natyrorë e artificiale.

astrofizík e *mb* I astrofizikës; që ka të bëjë me astrofizikën.

astrofizík•ë a *f* Degë e astronomisë që përdor metoda fizike për studimin e trupave qiellorë dhe hapësirën ndërmjet tyre.

astrofizikán i *msh ë ët* Specialist i astrofizikës.

astrofizikán•e *ia f sh e et f e* **ASTROFIZIKAN I.**

astrofobí *a f libr* Frikë nga hapësira kozmike.

astrofotografí *a m* Fotografi e objekteve qiellorë.

astrográf *i m sh ë ët* Teleskop që fotografon objekte qiellorë.

astrografí *a f* Astrography.

astrografík *e m* I astrografisë; që ka të bëjë me bëjë me astrografinë.

astrogjeodezí *a f* Shkencë që zbaton metoda astronomike për punime gjeodezike.

astrogjeodezík *e mb* I astrogjeodezisë; që ka të bëjë me astrogjeodezinë.

astrogjeodezíst *i m sh ë ët* Specialist i astrogjeodezisë.

astrogjeodezíst•e *ja f sh e et f e* **ASTROGJEODEZIST.**

astrogjeológ *u m sh ë ët* Specialist i astrogjeologjisë.

astrogjeológ•e *ia f sh e et f e* **ASTROGJEOLOG U.**

astrogjeologjí *a f* Shkencë që studion gjeologjinë e trupave qiellorë si planetet dhe satelitët e tyre, hënat, asteroidet, kometat dhe meteoritet.

astrogjeologjík *e mb* I astrogjeologjisë; që ka të bëjë me astrogjeologjinë.

astroíð *i m sh ë ët gjeom* Figurë me katër brinjë të lakuara, që formohet nga një pikë e një rrethi të vogël që sillet brenda perimetrit të një rrethi më të madh.

astrokimí *a f* Degë e kimisë që studion lëndët kimike të trupave qiellorë.

astrokimík *e mb* I astrokimisë; që ka të bëjë me astrokiminë.

astrokimíst *i m sh ë ët* Specialist i astrokimisë.

astrokimíst•e *ja f sh e et f e* **ASTROKIMIST I.**

astroláb *i m sh ë ët* *vjet astr, det* Instrument për majtën e lartësisë së trupave qiellorë dhe për llogaritjen e gjerësisë gjeografike (para shpikjes së sektantës).

astrológ *u m sh ë ët* Ai që merret me astrologji.

astrológ•e *ia f sh e et f e* **ASTROLOG U.**

astrologjí *a f* Vëzhgim i lëvizjes së trupave qiellorë dhe pozicioneve të tyre për të parashikuar fatin e njeriut dhe të botës.

astrologjík *e mb* I astrologjisë; që ka të bëjë me astrologjinë.

astrometrí *a f* Teknikë e matjes së pozicionit dhe lëvizjes së trupave qiellorë.

astrometrík *e mb* I astrometrisë; që ka të bëjë me astrometrinë.

astronáút *i m sh ë ët*

♦ Specialist i astronautikës.

♦ > **KOZMONAUT I.**

astronáút•e *ja f sh e et f e* **ASTRONAUT I.**

astronautík *e mb* I astronautikës; që ka të bëjë me astronautikën.

astronautík•e *a f* Shkencë që merret me fluturimet në hapësirën ndërmjet yjeve ose planeteve.

astronóm *i m sh ë ët* Specialist i astronomisë.

astronóm•e *ja f sh e et f e* **ASTRONOM I.**

astronomí *a f* Shkencë që merret me studimin e trupave qiellorë, me ndërtimin, përbërjen, prejardhjen e me vendin e tyre në hapësirë, si edhe me ligjet e lëvizjes së tyre.

astronomík *e mb*

♦ I astronomisë; që ka të bëjë me astronominë. **Vëzhgim astronomik.**

♦ *fig* Shumë i madh; i pallogaritshëm. **Shifër astronomike. Rritje astronomike e çmimeve.**

Asturí *a m gjeog: Principata e Asturisë* bashkësi autonome në Spanjën Verilindore.

asturián *e mb* I Asturias (së Spanjës); që ka të bëjë me Asturinë, me banorët a vendësit e saj.

asturián *i m sh ë ët* Banor a vendës i Asturisë.

asturián•e *ja f sh e et f e* **ASTURIAN I.**

Asuán *i m*

♦ *gjeog* Qytet i lashtë në bregun e Lumit Nil, në Egjipt.
 ♦ *ant egj* Perëndeshë e lindjes (së foshnjeve).
asún *lidh vjet* Me qëllim që; për të.
Asunsíon *i m gjeog* Kryeqytet i Paraguit.
asúr•e ja f sh e et Hasër.
Asúrë t m sh mit hind Perëndi mëkatore që kërkojnë pushtet.
-ash *prapasht*
 ♦ (*formon mbiemra dhe emra nga mbiemra*): **kuqalash, pordhash, qullash.**
 ♦ (*formon ndajfolje nga emra*): **(Luaj) shtëpiash.**
ash i m sh e et Barth; bar i imët.
ashár i m sh e et hist E dhjeta (*lloj takse*).
asharí a m vjet
 ♦ Esh.
 ♦ Njeri gojëlashtë.
asharím i¹ m > **ASHARITJ•E A.**
asharím i² m zoovet G Ndërzim; mbarsje e bagëtisë së trashë.
asharít•em vetv G > **ASHARIT•Ë (me u).**
asharít•ë (me u) vetv a (u) ur G Vijnë në moshë; arrij moshën e pubertetit, e pjekurisë seksuale.
asharítj•e a f G Arritje e moshës së pjekurisë seksuale, e pubertetit.
asharítun (i) mb m G (I ri) i arrirë; që është në moshën e pjekurisë seksuale, e pubertetit.
ashar•óhet vetv veta III G > **ASHAR•UE (me u).**
ashar•úe (me u) vetv úe (u) úe
 ♦ (*I riu*) vjen në moshën e pjekurisë seksuale.
 ♦ *veta III zoovet G (Lopa)* ndërzyhet; mbarset; merr dem.
asharúeme (e) mb zoovet G (Lopë) e ndërzyer; e mbarsur.
ashásh i m > **HASHASH I.**
ASHASH i shkurt i Akademia e Shkencave dhe Arteve të Shqipërisë.
ásh•e ja f sh e et bot (*Ilex aquifolium*) Shkurre përherë e blertë, me gjethe të ndritur; rritet në pyje malore; mbillet edhe si bimë zbukurimi.
ashéf i m sh e et vjet Kuzhinë; vend gatimi në dhomë.
ashémb i m sh e et vjet G
 ♦ Mallkim.
 ♦ Barrë e rëndë.
ashensór i m sh ë ët Mjet i mekanizuar që shërben për të ngjitur e për të zbritur njerëz dhe sende në një ndërtesë shumëkatëshe ose në një minierë.
ashensoríst i m sh ë ët Ai që shërben në ashensor.
ashensoríst•e ja f sh e et f e **ASHENSORIST I.**
ásh•er ra f sh ra rat A > **ASH•ËR RA¹.**
ashér•ë a f sh a at bot (*Aesculus*) Gështenjë e egër.
asherím i m sh e et krahin G Gardh a mur që thur oborrin e shtëpisë.
áshër si kallëzues: Ashër e pisë (i zi) shumë i zi. **M'u bënë duart ashër** m'u ashpërsuan duart. **Bëhemi ashër** ndahemi keq; bëhemi kashtë e kokërr.
ásh•ër ra¹ f sh ra rat
 ♦ Ashkël; copë druri e vogël për të ndezur zjarrin.
 ♦ Copë druri e çarë si dërrasë e hollë, që përdoret si petavër ose për të mbuluar çatinë. >
HARTOS•Ë A; PULLAZIN•Ë A.
ásh•ër ra² f sh ra rat bot (*Aesculus*) Gështenjë e egër.
ásh•ër ri m sh ra rat
 ♦ *anat* Kërce e pjesës së prapme të thundrës së kalit.

♦ *veter* Çalë e kuajve.

ashërím•ë a f sh a at Thurimë a gardh me ashra.

ashër•ó j kal ó va ú ar

♦ Çaj (*dru për zjarr*)

♦ Mbuloj (*çatinë*) me ashra a petavra.

ashërú ar (i e) mb

♦ (*Dru*) të çarë për zjarr.

♦ (*Çati*) e mbuluar me ashra a petavra.

ashí je dë ft A Asi; e tillë.

ashík u¹ m sh ë ë t

♦ Eshtë e vogël në gjurin e kafshëve të imëta. > **TESTEMBEL I.**

♦ Kjo është që përdorin fëmijët për një lojë në të cilën kush e gjen se në çfarë pozicioni do të bjerë kocka fiton.

♦ Kyç i këmbës së njeriut.

♦ *krahin muz* Çelës i veglave me tel.

ashík u² m sh ë ë t vjet

♦ I dashur.

♦ *keq* Qejfli; njeri i dhënë fort pas qejfeve.

♦ Homoseksual.

ashikë rí a f sh - të vjet

♦ Dashuri. **Kë ngë ashikësh** kë ngë dashurie.

♦ Dashuri midis homoseksualëve.

ashikë rím•ë a f sh a at vjet Dashuriçkë.

ashikë r•ó hem ó va (u) ú ar *vetv dhe pës e* **ASHIKË R•O J.**

ashikë r•ó j kal ó va ú ar Bëj dashuriçka me (*dikë*).

ashikë rú ar (i e) mb Që bën dashuriçka.

ashiklláj•k ku m sh qe qet *krahin G* > **ASHIKLL•Ë K KU.**

ashikllí•k ku m sh qe qet vjet Dashuri.

ashikllí•k ku m sh qe qet vjet > **ASHIKLL•Ë K KU.**

ashikní a f G > **ASHIKË RÍ A.**

ashik•ó j kal G > **ASHIK•UE (me).**

ashik•ú e (me) kal ó va ú e G Bëj në dashuri me (*dikë*).

ashiqá re ndajf bis

♦ Haptas; sy ndër sy; sheshit. **Ia tha ashiqare.**

ashk u m

♦ Ngrohtësi e brendshme e tokës së lëruar; gjendje e ngrohtë e tokës që është bërë për t'u mbjellë. **Ashk e vlagë. Vjen toka në ashk.**

♦ *fig* Dëshirë e brendshme e zjarhtë, ndjenjë e fortë. > **AFSH I; ZJARR I; PASION I. Me ashk e shpirt. Qesh me ashk** qesh me gjithë shpirt. **Puth me ashk.**

Ashkabád i m gjeog Kryeqytet i Turkmenistanit.

ashkalí e mb Karakteristik i ashkalinjve (magjypëve të Kosovës).

ashkalí a f sh j jt Magjyp i Kosovës.

ashkalí•e ja f sh e et f e **ASHKALI A.**

ashkalís kal G > **ASHKALIS•Ë (me).**

ashkalís•et vetv veta III dhe pës e **ASHKALIS.** > **ASHKALIS•Ë (me u).**

ashkalís•ë (me) kal G I çaj të holla (*drutë*); nxjerr ashkla (*nga drutë e zjarrit*).

asghkalís•ë (me u) - (u) ë G vetv veta III dhe pës e **ASHKALIS•Ë (me).**

ashkalísun (i e) mb G (*Dru zjarri*) i çarë hollë për ashkla.

áshke-áshke ndajf (*Pres djathin etj.*) feta-feta; në rriska; në copa të holla.

ashkenázë t m sh Çifutë të Europës Veriore.

áshk•e ja f sh e et > ASHK•ËL LA.

áshk•ë a¹ f sh a at

♦ dhe A > ASHK•ËL LA.

♦ Fetë; rriskë; copë e hollë.

*

S'merr ashkë Nuk dëgjon (nga ai krah); s'do të marrë vesh.

áshk•ë a² f sh a at G Kapak i syrit; qepallë.

*

Nuk më veton ashka e synit S'më bën syri tërr.

áshk•ë a³ f sh a at G > DOLLI A.

ashkëkúq•e ja f Bojë e kuqe që nxirret nga një lloj druri dhe shkurreje të Brazilit.

áshk•ël la¹ f sh la lat Copë e vogël dhe e hollë që shképutet nga një dru kur çahet a pritët me sëpatë; copë e vogël, rrip i ngushtë që del nga një send prej metali, kur përpunohet me vegla prerëse. Ashkla druri. Ashklat e tornos.

*

Asnjë ashkël nuk i hiqet Nuk shqetësohet fare, nuk bëhet merak.

Ia mbush kokën me ashkla E mërzit me fjalë të kota, me cikërrima.

S'lëshon ashkël Nuk gdhendet, nuk merr vesh, nuk ha arsye.

áshk•ël la² f sh la lat Qerpik. S'i dridhet ashkla e syrit s'i bën syri tërr; nuk trembet.

ashkëlím i m sh e et Nxjerrje e ashklave (nga punimi i drurit a metalit).

áshkëlj•e a f sh e et Copë lëvozhgë a lëkure.

ashkël•óhet úa (u) úar pës e ASHKËL•OJ.

ashkël•ój óva úar

I kal óva úar E bëj ashkla; e copëtoj. Ashkëloj një kërcu.

II jokal Bëj ashkla kur çaj a pres një dru ose kur punoj me metal.

ashkëlúar (i e) mb (Dru) i çarë; i bërë në të holla (për të ndezur zjarrin).

ashkëlúem (i) e (e) mb G > ASHKËLUAR (i e).

ashkëti u¹ m sh j jt G > ASHKËTI U

ashkëti u² m sh nj njtë > ASKET I.

ashkëtím i m G Çarje e druve për ashkla.

ashkët•óhet

I vetv veta III > ASHKËT•UE (me u).

II pës e ASHKËT•OJ.

ashkët•ój kal G > ASHKËT•UE (me).

ashkëtór•e ja f sh e et Banesë e hermitit.

ashkët•úe (me) kal óva úe G Çaj; bëj të holla (drutë e zjarrit).

ashkët•úe (me u) vetv úe (u) úe G (Drutë e zjarrit) çahen; bëhen të holla.

áshkëz a m sh a at G Kapak i syrit; qepallë.

áshkj•e a f sh e et Kapak i syrit; qepallë.

áshkla-áshkla ndajf (Dru zjarri) të çara; të bëra të holla.

ashklatís kal G > ASHKLATIS•Ë (me).

ashklatís•ë (me) kal a ë G

♦ Çaj (dru) për ashkla.

♦ E bëj ashkla-ashkla (diçka).

ashklatísun (i e) mb G

♦ (Dru) i çarë për ashkla.

♦ fig I shkatërruar; i bërë copë-copë. [bân çerdhen neper gallushtra të stënavet

t'ashklatísuna (GjF).]

ashkosún pasth vjet bis Të lumtë.

ashkth i m mjek Sëmundje e fëmijëve, që shfaqet me një kokërr në qiellzë.

ashkún i m A Splinter. > **ASHK•ËL LA.**

áshkz•ë a f bot (*Haematoxylum campechianum*) Gëmushë gjembake e viseve tropikale, me drurin të kuq të errët, nga nxirret bojë e zezë.

ASHM të shkurt i Armë të Shkatërrimit në Masë; Armë të Shfarosjes në Masë.

ashóje *dëft* A Atille.

ashóre t f sh bot (*Aquifoliaceae*) Shkurre e drurë të familjes së ilqeve.

áshpër (i e) mb

♦ (*Letër, lëkurë etj.*) që e ka sipërfaqen me të dala të vogla; që nuk është e lëmuar në të prekur; që të gërvisht lëkurën kur e prek. **Dërrasë e ashpër.**

♦ (*Lesh etj.*) i fortë; që nuk përkulet në të prekur. > **KRESHTË (i e). Mjekër e ashpër.**

♦ (*Rërë*) kokërrmadhe; e trashë.

♦ *tekst* (*Pëlhurë*) e sapodalë nga tezgjahu e nuk është përpunuar.

♦ (*Mulli*) që bluan trashë.

♦ (*Terren*) i thyer; me male të lartë e shkëmbinj të thepisur; i vështirë për t'u kaluar.

♦ *fig* (*Mot*) me të ftohtë të madh; me dëborë e ngrica.

♦ *fig* (*Përleshje, luftë*) shumë e rreptë dhe e përgjakshme.

♦ *fig* (*Jetesë*) në kushte shumë të vështira; me shumë mundime e përpjekje.

♦ *fig* (*Njeri*) i vrazhdë e i rreptë në sjellje; që i mungon butësia.

♦ *fig* (*Disiplinë*) e fortë, e rreptë dhe pa lëshime. **Ndëshkim i ashpër.**

♦ *fig* (*Fjalë*) e rëndë; që godet keq. **I flas me ton të ashpër** harsh tone.

♦ *fig* (*Dënim, gjykim*) i pamëshirshëm; që nuk fal.

♦ *fig* (*Stil*) pa stoli; i zhveshur nga zbukurimet. [**hekzametrit lukrecian, ende të papunuem mirë, ende t'ashpër, mâ mirë i përshtatet një farë ashpërsie hijerândë e gegënishtes...** (App).]

♦ (*Pije*) e egër; (*duhan*) i vrazhdë.

áshpër ndajf

♦ Me thërmija të mëdha, me kokrriza të trasha. **Kafe e bluaj ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të rreptë e të përgjakshme; pa mëshirë, me egërsi, > **RREPTË. Sulmoj (godit) ashpër. Kundërshtoj ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të vrazhdë, me ashpërsi. > **RËNDË. Flas (përgjigjem) ashpër. Sillet ashpër.**

♦ *fig* Në mënyrë të prerë, pa lëshime, rreptë. **Qortoj (dënoj) ashpër.**

áshpër it (të) as dhe fig Ashpërsi; vrazhdësi. **Me të ashpër.**

ashpërák e mb (*Lesh*) i ashpër.

ashpërán e mb (*Njeri*) i ashpër, i vrazhdë a i rëndë në sjellje.

ashpërés•ë a f sh a at Ashpërim.

ashpërí a f

♦ > **ASHPËRSI A.**

♦ Mot i shumë i ftohtë, me acar.

♦ *sh - të* Fjalë të ashpra.

ashpërí m

♦ Humbje e butësisë.

♦ Ashpërsi (*e tonit*).

ashpërin•ë a f sh a at Vend i ashpër; i vështirë për t'u kaluar.

ashpërisht ndajf Me ashpërsi. > **ASHPËRSISHT.**

ashpër•óhem óva (u) úar

I vetv > **ASHPËRS•OHEM.**

II pës e ASHPËR•OJ.

ashpër•ój kal óva úar

♦ *veta III* E bën sipërfaqen të ashpër, e plasarit. **Soda të ashpëron duart.**

♦ *fig* E bëj të ashpër, të rreptë a më pak të ndjeshëm. **E ashpëroi burgu.**

♦ > **ASHPËRS•OJ.**

ashpërsí a f

♦ Të qenët i ashpër, me sipërfaqe me të dala të vogla, i palëmuar. **Ashpërsia e sipërfaqes (e lëkurës).**

♦ Të qenët me male të lartë e me shkëmbinj të thepisur; natyra shumë e thyer dhe e vështirë e një krahine, e një vendi.

♦ Të qenët me të ftohtë të madh, me ngrica e me stuhi dëbore. **Ashpërsia e dimrit (e motit, e klimës).** *fig* Të qenët shumë i rreptë e i përgjakshëm; të qenët i prerë, i shtrënguar e i pamëshirshëm; rreptësi e madhe. **Luftoj (dënoj) me ashpërsi.**

♦ Mungesë butësie e dashamirësie, të qenët i rreptë, vrazhdësi. **Ashpërsia e zërit (e fjalëve). Ashpërsia e fytyrës (e tipareve), Ashpërsi e karakterit. Sillem me ashpërsi.**

♦ *sh* - të Vend i ashpër; sipërfaqe e ashpër.

ashpërsím i m sh e et Acarim (*i motit, i marrëdhënieve, i tonit etj.*).

ashpërsisht ndajf Në mënyrë të ashpër; me ashpërsi; me rreptësi. > **ASHPËR.**

ashpërs•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Moti)* bëhet i acartë.

♦ *fig (Krizë etj.)* rëndohet; keqësohet.

♦ Bëhem i ashpër; egërsohem; zemërohem.

II pës e ASHPËRS•OJ.

ashpërs•ój kal óva úar

♦ *veta III (Era e ftohtë etj.)* e acaron, e ftoh shumë (*motin*).

♦ *fig* E rëndo, e keqësoj, e acaroj (*krizën etj.*); i keqësoj (*marrëdhëniet*).

♦ > **ASHPËR•OJ.**

ashpërsúar (i e) mb

♦ (*Lëkurë, sipërfaqe*) që është bërë e ashpër.

♦ I zemëruar.

♦ (*Gjendje, krizë*) e rënduar, e acaruar.

ashpërsúem (i) e (e) mb G > **ASHPËRSUAR (i e).**

ashpërúar (i e) mb > **ASHPËRSUAR (i e).**

ashpërúem (i) e (e) mb G > **ASHPËRUAR (i e).**

ashpërsúes e mb (*Faktor*) që e rëndon, e keqësoj ose e acaron (*gjendjen*).

áshpërt (i e) mb > **ASHPËR (i e).**

ashpërtí a f > **ASHPËRSI A.**

ashpëtír•ë a f sh a at bot Dushk gjetheashpër.

ashpr•ónj kal óva úar A Ashpëroj.

ashprúar (i e) mb A I ashpëruar.

ashqímo mb I shëmtuar.

ASHRPSSH ja f hist shkurt i Akademia e Shkencave të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë.

ASHSH ja f shkurt i Akademia e Shkencave të Shqipërisë.

ásht, asht G veta I, tanishme e JAM. [tri dit rresht edh' ást mendue;/ mbasandej ai fjalë ka çue (GjF).]

asht i¹ m sh éshtra éshtrat

♦ Kockë. > **ESHT•ËR RA.** Asht e lëkurë shumë i dobët. (**U laga**) deri në asht deri në kockë (më mish). [ashtit të trupit,/ ngjitet, ngjitet/ trishtimi! (EMr).] [dhe ashti i tij është dritë që pak kush e sheh (ShM).]

♦ Kopsë e vogël prek kocke.

**

asht i butë anat Kërce.

asht i² m sh e et bot Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me gjethe të vogla vezake dhe me lule ngjyrëvjollcë, me kërcell plot lëng të bardhë.

áshtë (i e) mb

♦ Kockor.

♦ (Njeri) kockëmadh.

♦ (Mish) me shumë kocka.

áshtë a¹ f sh a at Ahishtë; pyll ahu.

áshtë a² f sh a at vjet usht A Heshtë.

asht•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá G > KOCKË•MADH MADHE.

ashtdálë mb G Kockëdalë; që i duken kockat.

ashtërím i m

♦ > **ESHTËRIM I.**

♦ **sh e et > ESHTËRI A.**

ashtër•óhet vetv úa (u) úar veta III

♦ > **ESHTËR•OHET**

♦ *fig* Forcohet; bëhet i thatë e i fortë si kockë.

ashtër•ój kal óva úar

♦ E thaj dhe e bëj të fortë si kockë.

♦ > **ESHTËR•OJ.**

ashtërór e mb > ESHTËROR E.

ashtërór•e ja f sh e et Skelet. > **ESHTËROR•E JA.**

ashtërúar (i e) mb

♦ (Ind) i eshtëruar; i forcuar e i bërë si kockë.

♦ *fig* I forcuar; i thatë e i fortë si kockë.

áshtët (i e) mb (Prej) kocke; që ngjan si kockë; i fortë si kockë. > **ASHTTË (i e).**

ashtëz•óhet vetv úa (u) úar veta III (Indi) eshtërohet; bëhet kockë.

ashtëz•ón kal ói úar veta III (Një lëndë) e forcon, e shtëron (*indin*).

ashtëzím i m Eshtërim.

ashtëzúar (i e) mb I eshtëruar.

ashtëzúem (i) e (e) mb G > ASHTËZUAR (i e).

asht-hóllë mb G > kockËhollë.

ashtní a f përmb G Eshtëri; eshtra; tërësi e eshtrave.

ashtním i m G Eshtërim.

ashtn•óhet vetv G > ASHTN•UE (me u).

ashtn•ój kal G > ASHTN•UE (me).

ashtnór e mb Eshtëror.

ashtnór•e ja f sh e et G Eshtërore; vend ku mbahen kufomat ose eshtrat.

ashtn•úe (me) kal óva úe G Eshtëroj.

ashtn•úe (me u) vetv ói (u) úe veta III G Eshtërohet.

ashtnúem (i) e (e) mb G > ESHTËRUAR (i e).

ashtn•úer óre mb G Eshtëror.

ashtnúes e mb G > ESHTËRUES E.

áshtsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I fortë e i thatë si kockë.

♦ Kockor; plot (me) kocka; gjithë kocka.

áshttë (i e) mb G I eshtërt.

ashtth i m veter Sëmundje që u bie kuajve në kockën e këmbës.

ashtú

I ndajf

♦ Në atë mënyrë (për mënyrën se si kryhet veprimi); si mendohet a si dëshirohet, si është pranuar me parë ose si pirtet të jetë. **Nuk është ashtu. Ashtu thonë. Jo ashtu (mos ashtu)! Ashtu qoftë! Ashtu e ka ai. S'bën (të sillesh) ashtu.**

♦ (përdoret si fjalë e bashkëlidhur në fjalinë kryesore edhe me lidhëza të tjera në krahastime) Në po atë mënyrë, në po atë gjendje, njësoj. [ashtu si bie prej peme një fryt i stërpjekun (MC).] [ashtu dhe fëmijë, ashtu dhe Luli (Mgj).]

♦ (zakonisht në përgjigje) As mirë, as keq, çka, disi; njëfarësoj. **Si je? - Ashtu.**

♦ (përdoret për të shënuar shkallën e një cilësie, veprimi a gjendjeje, me kuptimin aq mirë, aq bukur, aq keq etj.) Në atë gjendje, si është; aq. **I zemëruar ashtu si qe.**

♦ Pa ndonjë qëllim të caktuar, pa një pikësynim të qartë, kot. **Ashtu kot. Ashtu pa dashur.**

♦ (përdoret në fillim të fjalive pyetëse ose si përgjigje për të shprehur habi a kundërshtim për atë që na kumtohet): **Ashtu, ë?**

♦ Siç duhet të jetë; shumë mirë; në rregull. **Ashtu, shumë mirë! Ashtu, të lumtë! Ashtu, me rrofsh! Ashtu qoftë!**

II fj e ndërmj bis (Përdoret në fillim të fjalive që përmbyllin një mendim) **Kështu; atëherë. Ashtu, u ngrit e hapi derën.**

III pj bis Afërsisht, rreth, pothuajse. **Ashtu si nga mbrëmja.**

ashtú-ashtú ndajf

♦ As mirë, as keq; në një fare mënyrë; njëfarësoj.

♦ Njësoj, barabar, aty-aty. **Ashtu-ashtu janë.**

ashtueashtú ndajf Njëlloj; në të njëjtën mënyrë.

ashtú-kështú ndajf > ASHTU-ASHTU.

ashtullójshtëm (i) me (e) I njëjtë. [Pasaniku ynë i kujton të hollat e veta ma të sigurueme në një bankë apor shoqni anonime të ndonji shteti të huej se sa nder ndërmarrje po t'ashtullojshme në Shqipni (KM).]

ashtúnjazi ndajf bis Ashtu; në atë mënyrë.

ashtuquájhtëm (i) me (e) mb G > ASHTUQUAJTUR (i e).

ashtuquájturn (i e) mb G > ASHTUQUAJTUR (i e). [Mbi t'ashtuquejtunën "Gjuhë të njësuar" (APp).]

ashtuquájturn (i e) mb

♦ (përdoret para emërimit të dikujt a të diçkaje jo shumë të njohur) Që është quajtur ashtu, që njihet me atë emër. **I ashtuquajturi anonim i Elbasanit. Të ashtuquajturit bejtexhinj.**

♦ keq Që quhet me një emër, i cili nuk përputhet me të vërtetën, që nuk është siç e mban veten a siç duan ta paraqitin të tjerët.

ashtúqë lidh Me qëllim që...

ashtúshëm (i) me (e) I tillë. [minus pafundësisht të ashtushëm/ e plus pafundësisht të kështushëm (GjM).]

ashúng u m Dhjamë rreth veshkave; dhjamë i bumbrekëve.

Ashúr mit asir-babil Perëndi e asirianëve.

ashúre si kallëzues: E bëj ashure diçka e ngatërroj; e bëj lëmsh (çorbë).

ashúr•e ja f sh e et Ëmbëlsirë me grurë të zier e me sheqer, arra, bajame, rrush të thatë, kanellë etj.

Ashúr•e ja f fet Përkujtimore e vdekjes së Hysenit, nipit të Muhamedit.

at vjet G kallëzore e AI. Për at Zot.

At kim shkurt i Astatin.

At titull i klerikëve katolikëve > AT•Ë I. [Arqipeshkvi i Shkodrës, Jak Serreqi, i shoqëruar nga At Gjergj Fishta dhe Dom Luigj Bumçi, arriti në Podgoricë me qëllimin për të biseduar me malësorë dhe refugjatët për të pranuar një zgjidhje të bazuar në lëshime. (RG).]

-at *prapasht*

♦ (formon emra banorësh nga emra vendesh) **Vlonjat.**

♦ (formon emra nga emra): **dekanat; emirat; kampionat.**

at i¹ *m sh llarë llarët*

♦ Kalë shale.

♦ *fig* Njeri i fuqishëm e i shkathët; njeri i zoti për punë.

*

Kur zihen atllarët, e paguajnë gomarët Kur zihen të mëdhenjtë (të fuqishmit) e pësojë të vegjlit (të pafuqishmit).

at i² *m A Prind.*

at i³ *m A Falje. Mos bëj ate!*

atá¹ (atýre, *tr e shkurt u; atá, pas paraqj ta; tr e shkurt i; atýre, pas paraqj týre*) *përem*

I vetor

♦ Përdoret në vend të emrave të gjinisë mashkullore në shumës që shënojnë qenie e sende të papranishme ose të nënkuptuara. **Ata vetë. Para tyre. Disa prej tyre.**

♦ Përdoret për të shënuar grup a palë njerëzish që na kundërvihen a janë ndryshe nga ne. **Te ne dhe tek ata. Ne dhe ata.**

II dëft

♦ Tregon frymorë a sende të shënuar nga emra të gjinisë mashkullore, që ndodhen më larg folësit se frymorët a sendet e tjera të atij lloji; zëvendëson një emër të gjinisë mashkullore në numrin shumës, që është përmendur më parë se një tjetër. **Ata atje. Ja ata që kërkova. Ata drurë.**

♦ Përdoret me emra mashkullorë në shumës për të treguar pjesën e kohës që shënohet nga emri ose që është përmendur më parë. **Ata muaj. Ata shekuj.**

♦ Përdoret para një fjalie të varur që përcakton frymorët a sendet që tregon përemri (të shënuar nga emra të gjinisë mashkullore në numrin shumës), ose para një fjalie kryefjalore, e cila përcakton frymorët a sendet, që zëvendëson përemri, pavarësisht nga gjinia, me kuptimin **kushdo**; përdoret për të treguar ose për të zëvendësuar frymorët a sendet që përmenden më parë me një cilësi a tipar të caktuar. **Një nga ata pleqtë patriotë. Ata të malit (të fushës). Atyre që ndjekin shkollat.**

♦ *libr* Përdoret në vend të një emri të gjinisë mashkullore shumës për të mos u përsëritur emri. **Punët e shtetit dhe ato personale. [Në burg, me gotën e ujit, në mesnatë/ helmin na dhanë ata të pijmë,/ ata që ulërinin kundër dhunës e shpatës (IK).]**

atá² *përem vjet bis I vet* Tregon send të shënuar nga një emër i gjinisë asnjane, për të cilin bëhet fjalë, por që nuk është i pranishëm; zëvendëson një emër të gjinisë asnjane në njëjës, të përmendur pak më parë ose që do të përmendet më pas.

II dëft

♦ *vjet* Tregon një send të shënuar nga një emër i gjinisë asnjane, që ndodhet më larg folësit se një send tjetër i njëjtë. **Ata lesh (gjalpë, mish). Ata ujë.**

♦ > **ASO.**

*

Ç'që ata? *vjet* Si ndodhi?; si rastisi?; si qe puna?; *iron* çudi!; si është e mundur!

Ç'është ata! *vjet* Përdoret si përgjigje për ta qetësuar bashkëbiseduesin, duke e siguruar se diçka do të bëhet, me kuptimin **patjetër, pa asnjë dyshim.**

atabrín•ë a f sh a at farm Bar kundër malarjes.

aták u m sh ë ët libr mjek Krizë.

atakím i m sh e et libr Sulm(im).

atak•óhem óva (u) úar

I vetv Sulmohem. **Atakohem me dikë.**

II pës e **ATAK•OJ.**

atak•ój kal óva úar libr Sulmoj.

ataksí a f mjek Paaftësi për të koordinuar lëvizjet e muskujve; pasiguri në ecje.

ataksík e mb mjek I prekur nga ataksia.

atakúar (i e) mb libr I sulmuar.

atakúem (i) e (e) mb G > ATAKUAR (i e).

Atalánt•ë a f mit gr Princeshë gjahtarë që premtoi se do të martohej me atë që do ta mundte në vrapim; gjatë garës Hipomeni lëshoi tre mollë të arta; ajo u ndal t'i mblidhte dhe humbi garën.

atamán e mb ant I fisit epirot të atamanëve.

atamán i m sh ë ët hist rus Komandant, kryetar a udhëheqës kozak.

atamánë t m sh ant Një ndër fiset kryesore të Epirit.

atashé u m sh - të dipl Nëpunës i ngarkuar për të drejtuar një fushë veprimtarie pranë një përfaqësie diplomatike. **Atashe ushtarak (tregtar, kulturor, i shtypit).**

atashím i m libr Caktim me punë pranë një organi, institucioni a njeriu.

atash•óhem óva (u) úar libr pës e ATASH•OJ.

atash•ój kal óva úar libr Caktoj (*dikë*) të punojë pranë një organi, institucioni a njeriu me një detyrë të posaçme, duke qenë i lidhur me të a i varur prej tij; lidh (*një njësi a institucion*) me një njësi më të madhe, duke e vënë në vartësi të saj.

atashúar (i e) mb I caktuar me punë të posaçme pranë një organi, institucioni a njeriu.

atashúar a (e) f sh a at (të) f e ATASHUAR I (i).

atashúar i (i) m sh - it (të) Atashé.

atashúem (i) e (e) mb G > ATASHUAR (i e).

atáv•ë a f krahin G Sanë që del nga kositja dytë.

atavík e mb dhe bio Që shfaqet si mbeturinë e trashëguar nga tiparet e paraardhësve të lashtë (te njerëzit, kafshët e bimët); që ka të bëjë me atavizmin. **Në gjendje atavike.**

atavíz•ëm mi m sh ma mat

♦ *bio* Rishfaqje e disa tipareve dhe vetive të paraardhësve të largët te njerëzit, kafshët ose bimët, si forme trashëgimie; rishfaqje e disa vetive të të parëve të largët pas disa brezash.

♦ *fig* Mbeturinë e së kaluarës

atazanavír i m farm Bar për mjekimin e infeksioneve të shkaktuara nga virusi i imunodeficiencës.

atbótë ndajf Atëherë. [krisi Osja atëbotë si ulani (GjF).]

atçast ndajf Atëçast; sakaq.

atdhé u m Vend i lindjes; vend ku banon prej kohësh një popull a një komb; mëmëdhe.

Atdhe i dytë second homeland. [në eposin antik helen kishte dy kuptime mbi atdheun: Odiseu ishte bir i Eladhës, por ai nuk gjen prehje pa mbërritur "atdheun e ngushtë", Itakën. (ShS).]

atdhedáshës e mb Që e do dhe mbron atdheun; atdhetar.

atdhedáshës i m sh - it Ai që e do dhe e mbron atdheun; atdhetar.

atdhedáshës•e ja f sh e et f e ATDHEDASHËS I.

atdhedashësi a f libr Atdhedashuri a.

atdhedáshj•e a f > ATDHEDASHURI A.

atdhedashtní a f G > ATDHEDASHUNI A; ATDHEDASHURI A.

atdhedashurí a f Dashuri për atdheun; patriotizëm.

atdhemohím i m libr Mohim i atdheut.

atdhemohónjës i m sh - it vjet J Atdhemohues.

atdhemohúes e mb Që mohon atdheun.

atdhemohúes i m sh - it Ai që mohon atdheun dhe vepron kundër tij, ai që nuk ka dashuri për vendin e lindjes dhe që vihet në shërbim të të huajve.

atdhemohúes•e ja f sh e et f e ATDHEMOHUES I.

atdhesí *a f poet vjet* Atdhetarí; ndjenjë atdhetarie; patriotizëm.

atdhesór *e mb vjet*

♦ > **ATDHETAR E.**

♦ I atdheut; që ka të bëjë me atdheun.

atdhesh•ëm (i) me (e) mb Atdhetar.

atdheshitës *e mb* Që shet atdheun.

atdheshitës i m sh - it mb vjet Tradhtar; ai që shet vendin e vet.

atdheshitës•e ja f sh e et f e **ATDHESHITËS I.**

atdhetár *e mb libr* Patriotik; që e do dhe e mbron vendin e vet.

atdhetár i m sh ë ët Patriot; ai që e do dhe e mbron vendin e vet.

atdhetár•e ja f sh e et f e **ATDHETAR I.**

atdhetarí *a f* Patriotizëm; dashuri për atdheun dhe gatishmëri për ta mbrojtur atë.

atdhetarisht *ndajf* Me dashuri dhe përkushtim për atdheun; me ndjenjë patriotike.

atdhetariz•ëm mi m libr > **ATDHETARI A.** [Ballkanasit ndoshta duhet ta provojnë ta ndërtojnë atdhetarizmin e tyre jo në formën e një premise "anti-". (ShS).]

atê *G kallëz e* **AI; AJO > ATË.**

ateíst *e mb* I paperëndi; që mohon perëdinë dhe është kundër besimit fetar.

ateíst i m sh ë ët Ai mohon perëdinë dhe është kundër besimit fetar.

ateíst•e ja f sh e et f e **ATEIST I.**

ateíz•ëm mi m Mohim i qenies së çfarëdo perëndie; kundërshtim i çdo besimi fetar; të qenët ateist.

atéj *ndajf dhe A* Andej; nga ajo anë.

atéjm•ë (i) e (e) mb > **ANDEJM•Ë (i) E (e).**

atelié *ja f sh - të*

♦ Dhomë a sallë e posaçme, ku punon piktori, skulptori, fotografi etj.; repart i kinostudios, ku përgatiten e përpunohen filmat; studio. **Atelieja e piktorit (e fotografit).**

♦ Punishte ku mjeshtrit ose punëtorët bëjnë të njëjtën punë; repart i veçantë në një fabrikë.

atematík *e mb*

♦ *muz (Kompozim)* që nuk mbështet në përdorimin e temave.

♦ *gjuh (Trajtë foljore)* me prapashtesë që lidhet me temën pa zanore tematike.

atemporál *e mb* Që ekziston pavarësisht nga koha.

Atén *i m mit egj* Rreth i diellit.

atentát *i m sh e et*

♦ Përpjekje për të vrarë një njeri.

♦ *fig* Përpjekje për të goditur, për të sulmuar diçka. **Atentat kundër lirisë.**

atentatór *i m sh ë ët* Ai që bën atentat.

atentatór•e ja f sh e et f e **ATENTATOR I.**

aterín•ë a f sh a at ikt (Atherinidae) Peshk i vogël i ujërave të kripura e të ëmbla, me fletë notuese gjembake.

atermík *e mb mjek (Sëmundje)* që nuk shoqërohet me temperaturë.

aterógenéz•ë a f sh a at mjek Formim i ateromave në paretet e brendshme të arterieve.

ateróm•ë a f sh a at mjek Pllakëza dhjamore në paretet e brendshme të arterieve.

atestím *i m sh e et zyr* Verifikim i aftësisë për të fituar një titull a një vend pune.

atest•óhem óva (u) úar zyr pës e **ATEST•OJ.**

atest•ój kal óva úar Marr në provim aftësie (*dikë*).

atestúar (i) e (e) mb Që ka kaluar provimin e aftësisë për një titull, a vend pune.

atestúem (i) e (e) mb *G* > **ATESTUAR (i) e).**

atestúes *e mb (Provim)* për shkallën e aftësisë.

até *kallëz e* **AI, AJO.** [e zeza fitoi atë ditë të bardhë (EB).]

át•ë i m sh *étër* **ÉTËRIT**

♦ Prind mashkull kundrejt fëmijëve të vet. **Atë e bir. Gjallë i ati** [Unë për ate isha vetëm i biri i tim et (MC).]

♦ *sh* Brez i mëparshëm; baballarë; të parët (*e një familjeje, fisi, populli*). **Trojet e etërve tanë**

♦ *fig* Themelues i një fushe të dijes ose të veprimtarisë shoqërore; frymëzues e drejtues i një veprimi me rëndësi historike. [Në këtë drejtim ai njehet si një ndër etnit e Shqipnisë së re, pse është bir besnik i idealeve të Rilindjes e protagonist aktiv në kapërcyell të dy epokave vendimtare të jetës kombëtare. (NA).]

♦ *fig* Figurë frymëzuese; model a shembull që ndiqet nga dikush. **Ati im shpirtëror.**

♦ Titull fetar që u jepet priftërinjve a murgjve. [botonte studimet e tija gjuhsore në revistat *Hylli i Dritës t'Etënvjet Françeskanë e Leka t'Etënvjet Jezuitë* (AN).]

♦ *sh* Apostuj; shenjtorë që i kanë sjellë shërbime kishës.

♦ *fet* Person i parë i Trinisë së Shenjtë; Zoti. **Ati i Shenjtë. Në emër të Atit, të Birit e të Shpirtit të Shenjtë.**

*

Atë pas ati Brez pas brezi.

Sikur e ka nxjerrë i ati nga hundët I ngjan shumë të atit.

-**atë prapash**t

♦ (*formon emra nga emra*): **konsullatë.**

♦ (*formon emra nga folje*): **dërgatë, mërgatë, aspiratë, kungatë, zemëratë.**

atëbotë ndajf Atëherë; në atë kohë. [Atëbotë me kaploi malli i ndrydhun me mote (MC).]

atëçast ndajf Në atë çast; atëherë; sakaq.

atëçastshëm (i) me (e) mb libr Që ndodh pikërisht në atë çast; që bëhet menjëherë; aty për aty, i menjëhershëm.

atëditshëm (i) me (e) mb libr (Ndodhi) e një dite të caktuar; i asaj dite.

atëgjýsh i m sh ër ërit vjet Babagjýsh.

atëhére ndajf > atëherë.

atëhéré ndajf

♦ Në një kohë të caktuar në të shkuarën ose në të ardhmen; në atë kohë kur ka ndodhur ose do të ndodhë diçka, jo tashti; në atë çast. **Që atëherë. Deri atëherë. Atëherë u kujtova. Atëherë ia nisën punës. Njësoj si atëherë. Ashtu ishte atëherë.**

♦ (*përdoret me kuptim përmbyllës ose për të pyetur se ç'duhet bërë a ç'pritet të ndodhë*) Në atë rast; kështu, pra. **Atëherë, u morëm vesh. Atëherë, ikim. E çfarë, atëherë? Atëherë, ç'thua?**

♦ (*përdoret në fjalinë kryesore si fjalë e bashkëlidhur, kur në fjalinë e varur ka një lidhëz kushtore*) Si rrjedhim, si pasojë. **Po të shkosh ti, atëherë do të shkoj edhe unë. Meqë e kuptove gabimin, atëherë po ta fal.**

*

Atëherë kur... Në atë kohë që; në vend që; ndërsa.

atëhëri ndajf G > ATËHERË. Prej atëheri prej asaj kohe.

atëhërit (i e) mb G I asaj kohe; i atëhershëm.

atëhërna ndajf krahin > ATËHERË.

atëhërnashi ndajf krahin > ATËHERË.

atëhërshi ndajf krahin > ATËHERË.

atëhërzi ndajf krahin G > ATËHERË.

atëhërshëm (i) me (e) mb I asaj kohe; që ka qenë në atë kohë. **Kushtet e atëhershme.**

President i atëhershëm.

atëkóhë ndajf > ATËHERË.

atëkóhshëm (i) me (e) mb

♦ Që ndodh në të njëjtën kohë me diçka tjetër, i po asaj kohe.

♦ I atëhershëm.

atëlósh i m sh a at bis (*me nderim*)

♦ Gjysh.

♦ Xhaxha; xhajë.

atëri a f > ATËSI A.

atërisht *ndajf libr* Në mënyrë atërore; si baba.

atëror e mb libr

♦ I babait (atit); që i përket, vjen a rrjedh nga babai. **Shtëpia atërore. Trashëgim atëror. E drejta atërore drejt. Fisi atëror etn.** [**Pasi mori Krujën në këtë mënyrë edhe u kthye në fenë atërore, Skënderbeu u nis për në Mat e Dibër** (AE).]

♦ Që është tipar dallues a veti e babait. **Kujdes atëror. Dashuri atërore. Në mënyrë atërore.**

atësi a f zyr

♦ Të qenët atë i një fëmije; lidhja që bashkon babanë me fëmijën e vet; të njohurit si atë. [**Cikli i Artridëve përmbyllet me dilemën tragjike të Orestit, që duhet të thyjë një traditë e të themelojë një të re: të mbrojë të drejtën e atësisë kundër asaj të mëmësisë.** (ShS).]

♦ Emër i atit, që vihet bashkë me emrin e mbiemrit e dikujt në dokumente zyrtare.

♦ Gjendje e burrit si atë; dëshirë për të qenë babá; ndjenjë si baba.

atësim i m zyr Njohje a pranim i atësisë.

atësóhem *zyr vetv dhe pës e ATËS•OJ.*

atësój kal óva úar *zyr* Njoh atësinë e (*fëmijës*); pranoj se jam babai i (*fëmijës*).

atësór e mb vjet > ATËROR E.

atëvrásës e mb libr Që vret të atin.

atëvrásës i m sh - it libr Ai që vret të atin.

atëvrásës•e ja f sh e et f e ATËVRASËS I.

atëvrasí a f sh - të libr > ATËVRASJ•E A.

atëvrásj•e a f sh e et libr Varsje e atit.

atgjákës i m sh - it > ATËVRASËS I.

atgjákës•e ja f sh e et f e ATGJAKËS I.

atgjakësi a f libr Veprim i vrasjes së atit.

atgjýsh i m sh ër ërit > ATËGJYSH I.

athère /at-here/ *G ndajf > Atëherë.* [**Athere trimat jashtë kanë dalë,/ prej Jutbinet janë fillue** (CV).]

atí *ndajf A, Ç > ATY.* [**Erdhi Krishti me fuqi,/ Të haset me miknë e tij,/Qe dhe Lazëri ati** (Pop).]

áti (i) m Babai (i tij, i saj). **I tha t'et. Doli me t'atin.**

atidréq *ndajf A* Andej; në atë drejtim; aty drejt.

atídhët (i e) mb Trim; luftëtar; i rreptë.

atihíj•ë a f sh a at A Fatkeqësi.

atíj

♦ *dhan dhe rrjedh e AI*

♦ *dëft bis* Në atë (*vend*). **Atíj fshati.**

atík e mb

♦ I Atikës; që ka të bëjë me Atikën, me Athinën klasike. **Rend atík ark.**

♦ *gjuh (Dialekt)* i Greqishtes klasike të Atikës.

atíkas e mb I Atikës; që ka të bëjë me Atikën, me banorët a vendësit e saj.

atíkas i m sh - it Banor a vendës i Atikës.

atíkas•e ja f sh e et f e ATIKAS I.

Atík•ë a f gjeog ant Vend në Greqinë e lashtë, ku përdorej forma letrare e greqishtes klasike.

atikísht *ndajf* Në gjuhën e banorëve të Atikës; në dialektin ionik të Atikës.

atikísht•e *ja f gjuh ant* Gjuhë e banorëve të Atikës; dialekt ionik i Atikës.

atillë (i e) *mb dëft*

♦ I ngjashëm nga vetitë ose i të njëjtit lloj me diçka që është larg folësit; siç është ai ose ajo; sikurse ai ose ajo. **Punë e atillë. Një shtëpi të atillë dua. Disa të këtilla, disa të atilla.**

♦ Përdoret për të shprehur një shkallë të lartë të cilësisë ose për të përforcuar një vlerësim mohues a pohues. **Kushte të atilla. Njeri i atillë. Burrë (trim) i atillë. Ke parë ndyrësi të atillë?**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore për të treguar një cilësi a gjendje ose një shkallë të lartë të një vetie, që përcaktohet e zbërthyer në fjalinë e varur. **Ka vite të atilla, që barazohen me epoka.**

*

Diçka e atillë Pak a shumë ajo gjë, afërsisht ashtu.

Paska qenë i atillë e i këtillë Paska qenë njeri i ulët.

atillsí *a f* Fuqi.

atillsh•ëm (i) me (e) *mb* > **ATILLË (i e).**

atilltë (i e) *mb* > **ATILLË (i e).**

atintán *e mb ant* I fisit ilir të atintanëve.

atintánë t m sh ant Fis ilir në trojet midis Vjosës dhe Osumit.

atipík *e mb* Jotipik; që nuk përfaqëson një grup, klasë a tip; që shmanget nga tpi.

atjé *ndajf*

♦ Në një vend larg nesh; në atë vend. **Ai atje dhe ky këtu. Që këtu deri atje. Shko atje.**

Rri atje. Nisem për atje.

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në të njëjtin vend, në atë vend ku kryhet edhe një veprim tjetër. **Atje banonte, atje punonte.**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore, me kuptimin **në atë vend**, kur fjalia e varur fillon me **ku, te. U ul atje, tek gjeti vend.**

♦ Bashkë me një emër me parafjalë a me ndajfolje tregon në mënyrë më të përcaktuar vendin larg nesh, ku është diçka a kryhet një veprim; para një ndajfoljeje përforcon kuptimin e saj. **Atje në breg (në majë). Atje tek ara. Atje brenda (lart). Atje larg (thellë). Atje tej (tutje).** [vërmëni atje tek do të tregojë guri për udhën (JG).]

♦ *fig* Në atë gjë, në atë çështje, në atë pikë. **Atje ka qenë gabimi. Atje më rri mendja.** [Atje fillon arratisja dhe jo te vija e kufirit. (IK).]

*

Atje tek (atje që)... vjet Në vend që...

atjéh•e *ja f krahin G* Vend larg folësit; ai vend.

atjenált•ë *a f krahin G* Arë e hapur në mal.

atjepósht•ë *a f krahin G* Arë rrëzë malit.

atjësh•ëm (i) me (e) *mb* I atij vendi; që është, ndodhet a bëhet atje. **Gjendja e atjeshme.**

Mjalti i atjeshëm.

atjetéj *ndajf* Tutje në atë vend.

ATK *ja shkurt i* Agjencia e Trajtimit të Kredive.

atkí *a f sh - të krahin G* Alamet vajze.

atkín•ë *a f sh a at*

♦ Pelë shale.

♦ Femër e atit.

♦ *fig* Vajzë a grua e re, e fuqishme, e shkathët dhe e zonja për punë.

atkós•ë *a f sh a at bujq krahin G* Sanë e prerë në një drejtim.

atlánt i¹ m sh e et anat > **ATLAS I².**

Atlant i² mit gr > **ATLAS I.**

Atlánt•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Xhorxhias, SHBA.

atlanticíz•ëm *mi m pol* Doktrinë në mbështetje të marrëdhënieve të ngushta midis Europës Perëndimore dhe SHBASë, dhe kryesisht brenda NATOs.

atlantíde *t f sh mit gr* Nimfa që ruanin mollët e arta, të cilat Gjea ia kishte bërë dhuratë dasme Herës.

Atlantíd•ë *a f mit gr* Ishull i përfytyruar, që u fundos në det pas një tërmeti.

atlantík *e mb gjeog*: I Atlantikut; që ka të bëjë me Oqeanin Atlantik, për të dhe vendet rreth tij.

Atlantík *u m gjeog* Oqeani Atlantik; oqeani i dytë për nga madhësia; ndan kontinentin amerikan nga Europa dhe Afrika. **Pakti i Atlantikut Verior** NATO.

Atlás *i m*

♦ *gjeog*: **Malet Atlas** vargmal në Afrikën Veriore.

♦ *mit gr* I biri i Japetit; Titan që Zeusi e detyroi të mbante qiellin mbi shpatulla si ndëshkim ngaqë i doli kundër.

atlás *i¹ m sh e et* Koleksion hartash, skicash etj. në formë libri. **Atlasi i botës. Atlasi i anatomisë së njeriut.**

atlás *i² m anat* Rruazë e parë e qafës; arrëz e qafës.

atlét *i m sh ë ët*

♦ Sportist që merret me atletikë; njeri me trup të lidhur, të zhdërvjellët e të shkathët. **Trup atleti.**

♦ *fig* Mbrojtës. [Skënderbeu ...vinte në radhë të parë, i mbuluar me tituj lavdie, si "Atlet e Mprojtës i Krishterimit" (AE).]

atlét•e *ja f sh e et f e* **ATLET I.**

atléte *t f sh bis* Këpucë të lehta sportive, me pëlhurë të trashë sipër dhe me gomë poshtë.

atletík *e mb*

♦ *sport* I atletikës; që lidhet me atletikën ose i përket asaj; që përdoret për atletikë.

Ushtrime atletike. Gara (lojëra) atletike. Vegla atletike. Këpucë atletike.

♦ I atletit; që lidhet me atletin ose është karakteristik për të. **Trup atletik. Lëvizje atletike. Shkathtësi atletike.**

atletík•ë *a f sport* Degë e sporteve ku përfshihen ushtrime me ose pa vegla, që kërkojnë shkathtësi e forcë dhe që e zhvillojnë trupin. **Garat e atletikës. Kampionati i atletikës.**

Merrem me atletikë.

atletikë e lehtë Lloje sporti, ku përfshihen vrapimet, kërcimet, hedhja e shtizës, hedhja e gjyles etj.

atletikë e rëndë Lloje sporti, ku përfshihen ngritja e peshave, mundja, boksi etj.

atletíz•ëm *mi m sport*

♦ Përgatitje e lartë fizike, shkathtësi e forcë trupore e arritur me ushtrime të vazhdueshme.

♦ *vjet* Atletikë.

atlósh *i m >* **ATËLOSH I.**

atllárë *t sh i* **AT I.**

atllás *i m sh e et tekst* Pëlhurë e mëndafshtë, e lëmuar dhe me shkëlqim nga njëra anë, që përdoret për fustanë, perde etj.

atllástë (*i e*) *mb* I bërë me atllas; (prej) atllasi.

átm•e *ja¹ f poet* Atdhe. [Pse kam pasë thánun/ Deri sivjet:/ Lum aj qi shkrihet/ Per atme t'vet (GjF).]

átm•e *ja² f*: **Atme deti bot** (*Alcea rosea*) bimë e lartë deri 2 m, që mbillet në Europë e Azi për lulet e mëdha si hinka të kuqe.

atmí *a f A >* **ATM•E JA¹.**

atmosfér•ë *a f*

♦ Masë ajri që mbështjell Tokën dhe disa trupa të tjerë qiellorë.

♦ Ajër. **Atmosferë e ndotur.**

♦ *fig* Mjedis rrethues; kushte në të cilat jetojmë ose zhvillohet një veprimtari; rrethana që ndikojnë mbi diçka. [**Atmosferë e ngrohtë tue përkujtue vetminë dhe atmosferën e ngushtueme t'atyne kohëve** (MC).]

♦ *tek* Kushtet në të cilat zhvillohet një proces teknologjik. **Atmosferë oskiduese (reduktuese).**

♦ *sh - ët fiz, tek* Njësi matëse e trysnisë së gazeve dhe të lëngjeve, e barabartë me trysninë e 1 kg në një sipërfaqe prej 1 cm² (*shkurt atm.*).

atmosferik e mb I atmosferës; që ka të bëjë me atmosferën e Tokës a ndonjë planeti tjetër; që është në atmosferë; që vjen nga atmosfera. **Shtypje (trysni) atmosferike. Shkarkim atmosferik** vetëtimë ose rrufë.

atní a f G > ATËSI A.

atnísht ndajf G Në mënyrë atnore. > **ATËRISHT.**

atnór e mb G > ATËROR E.

atnorësi a f G > ATËRORËSI A.

atnorësisht ndajf G > ATËRORËSISHT.

ató (atýre, tr shk u; ató, pas paraqj to, tr shk i; atýre, pas paraqj týre) përem

I vet Tregon frymorë a sende (*të shënuar nga emra të gjinisë femërore*), që zihen në gojë, por që nuk janë aty; zëvendëson një emër të gjinisë femërore (*në numrin shumës*), që është përmendur pak më parë ose që do të përmendet më pas. **Ato vetë pikërisht ato. Me to. Pas tyre.**

II dëft

♦ Tregon frymorë a sende (*të shënuar nga emra të gjinisë femërore*), që ndodhen më larg folësit se frymorët a sendet e tjera të atij lloji; zëvendëson një emër të gjinisë femërore (*në numrin shumës*), që është përmendur më parë se një tjetër. **Ato atje. Ja ato. Ato vajza. Ato male. Ato vende.**

♦ Përdoret me një emër të gjinisë femërore (*në numrin shumës*), për të treguar pjesën e kohës, që shënohet nga emri ose që është përmendur më parë. **Ato kohë. Ato vite. Ato ditë. Ato çaste.**

♦ Përdoret para një fjalie të varur, e cila përcakton frymorët a sendet që tregon përemri (*të shënuar nga emra të gjinisë femërore në numrin shumës*), ose para një fjalie kryefjalore, e cila përcakton frymorët a sendet, që zëvendëson përemri; përdoret për të treguar ose për të zëvendësuar frymorët a sendet që përmenden më parë me një cilësi a tipar të caktuar. **Një nga ato vajzat e fshatit tim. Nëpër ato fushat e gjelbëruara.**

♦ *libr* Përdoret në vend të një emri të gjinisë femërore (*në numrin shumës*) për të mos u përsëritur emri. **Si në vendet malore, edhe në ato fushore.**

♦ Përdoret për të treguar në mënyrë të përgjithësuar mendimet, çështjet ose rrethanat që përmenden më parë ose që plotësohen më pas. **Ato që dinte i tha të gjitha.**

*

Ato të grave euf Zakonet, të përmuajshmet e grave.

Në ato (e sipër) Ndërkaq, në atë kohë.

atoksík e mb Jotoksik; që nuk përmban toksinë.

atól i m sh e et gjeog Ishull i përbërë nga një rreth koral i me një lagunë në mes.

atóm i m sh e et fiz, kim Njësi bazë e një elementi kimik, që ruan vetitë e tij. **Atom hidrogjeni (oksigeni). Bërthama e atomit. Shekulli i atomit libr** shek. XX, kur u zbuluar dhe u përdor energjia atomike.

atomík e mb

♦ I atomit; që ka të bëjë me atomin; që përmban atom ose atome. **Masë (peshë) atomike** masa e një atomi të një elementi kimik, e barabartë afërsisht me numrin e protoneve dhe

neutroneve në atom. **Numër atomik** numër i protoneve në bërthamën e një atomi, që përcakton vetitë kimike të një elementi dhe vendin e tij në tabelën periodike.

♦ Që vihet në veprim me energjinë e çliruar nga zbërthimi i atomit; që shfrytëzon këtë energji. **Bombë (energji) atomike. Central (shpërthim) atomik.**

atomist e *mb fil* I atomizmit; që ka të bëjë me atomizmin.

atomist i *m sh ë ët fil* Paues i atomizmit.

atomíst•e ja *f sh e et f e* **ATOMIST I.**

atomizátor i *m tek* Pajisje spërkatëse që kthen një lëng në vesë.

atomizér i *m sh ë ët* > **ATOMIZATOR I.**

atomíz•ëm *mi m fil*

♦ Teori e lashtësisë sipas së cilës lëndët e gjithësisë përbëhen nga grimca të pazbërthyeshme e të pashkatërrueshme. **Shkolla indiane (greko-romake) e atomizmit.**

♦ Teori sipas së cilës institucionet, vlerat dhe proceset shoqërore përcaktohen nga veprimet dhe interesat e individëve.

atomizím i *m tek* Spërkatje me bojë etj. në formë vese.

atomiz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **ATOMIZ•OJ.**

atomiz•ój *kal óva úar tek* Spërkat me bojë etj. në formë vese.

atomizúar (i e) *mb tek* I spërkatur me bojë etj. në formë vese.

atomizúes i *m* > **ATOMIZER I.**

atomoksetín•ë a *f farm* Bar për mjekimin e çrregullimeve të përqendrimit të vëmendjes.

atón e *mb gjuh* I patheksuar; atonik.

atoní a *m gjuh* Mungesë e theksit.

atoník e *mb gjuh* I patheksuar.

atoníz•ëm *mi m muz* Kompozim në të cilin nuk shënohet çelësi.

atorvastatín•ë a *f farm* Bar që ul nivelin e kolesterolit në gjak.

atpó *ndajf G* Njashtu; pikërisht; tamam.

atrág•ë a *f sh a at* Shënim i kuajve me vulën e pronarit.

atraksión i *m sh e et*

♦ *fiz* Tërheqje.

♦ Lojëra zbavitëse në vendet e argëtimit për të gjithë; diçka tërheqëse për vizitorët.

♦ Numër tërheqës në një shfaqje estrade, cirku etj.; film dokumentar, kinoditar që jepet përpara filmit artistik.

atraktív e *mb libr*

♦ Tërheqës.

♦ Zbavitës; argëtues.

Atré *u m mit gr* Mbret i Mikenës; i ati i Menelaut dhe Agamemnonit; vëllai i Tiestit, të cilit ia theri të tre djemtë dhe ia shtroi mish në banket.

atrecatúr•ë a *f sh a at* tek Pajisje.

atrecím i *m sh ë ët* tek Pajisje.

atrec•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **ATREC•OJ.**

atrec•ój *kal óva úar tek* Pajis (një makineri a mjet) për të kryer një operacion (veprim).

atrecúar (i e) *mb tek (Makineri, mjet)* i pajisur për të kryer një operacion (veprim).

atrecúem (i) e (e) *mb G* > **ATRECUAR (i e).**

atribúar (i e) *mb libr*

♦ I veshur me veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr (Person)* i veshur me të drejta për të kryer një detyrë a funksion.

atribuím i *m libr*

♦ Veshje me veti thelbësore a karakteristike.

♦ *zyr* I veshur me të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion.

atribu•óhet úa (u) úar *libr vetv veta III e* **ATRIBU•OJ.**

atribu•ó *kal óva úar libr*

- ♦ I jap ose i vesh (*dikujt a diçkaje*) veti thelbësore a karakteristike.
- ♦ *zyr E* vesh (*dikë*) me të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion.

atribút i m sh e et libr

- ♦ *fil* Vetë thelbësore, e domosdoshme dhe e përhershme e një sendi a dukurie. **Atribut i brendshëm i materies. Atribut i një shoqërie.**
- ♦ Vetë karakteristike; tipar i përhershëm. [*zana është ruajtur në fazën e zbutur të saj, ndonëse zakonisht përmendet edhe atributi i saj "për të shituar", domethënë për të ngurosur, për të dëmtuar, që përfaqëson fazën e egërsisë. (ShS).*]
- ♦ *kreys sh zyr* Të drejta e cilësi për të kryer një detyrë a funksion. **Me atributet e një qeverie.**

atributív e mb gjuh Mbiemër cilësor.

atrikozí a f mjek Mungesë e lindur ose e fituar e flokëve.

atriúm i m sh e et anat, ark > TREM•E JA.

atrofi a f sh - të bio, mjek Dobësim, rrëgjim dhe mpirje e organeve ose e indeve të veçanta të organizmit për mungesë ushqimi ose veprimi për një kohë të gjatë.

atrofík e mb bio, mjek (Gjendje) atrofie.

atrofizím i m bio, mjek Proces i krijimit të atrofisë. [*Në dosje të veçantë ishte shënuar gjithë përvoja e degradimit: krahasimi çdo vit i fjalorëve, ku fjalët rralloheshin si gjethet në nëntor, rrënojat gramatikore, atrofizimi i pjesëzave, sidomos i parashtresave, dhjamosja e sintaksës. (IK).*]

atrofiz•óhem vetv óva (u) úar

- ♦ *veta III bio, mjek (Një organ ose ind)* dobësohet, rrëgjohet dhe mpihet për shkak të mungesës së ushqimit ose për shkak se qëndron pa vepruar për një kohë të gjatë.
- ♦ *fig libr* Humb vetitë a cilësitë e mira; më dobësohen a pakësohen aftësitë krijuese.

atrofiz•ó *kal óva úar*

- ♦ *veta III (Mungesa e ushqimit etj.)* e dobëson, rrëgjon dhe mpin (*organizmin*).
- ♦ *fig libr* E bëj (*dikë*) të humbë vetitë e mira, ia dobësoj a pakësoj (*dikujt*) aftësitë krijuese, i ndaloj zhvillimin.

atrofizúar (i e) mb

- ♦ (*Organ*) i prekur nga atrofia.
- ♦ *fig libr* I dobësuar; i tretur.

atrofizúem (i) e (e) mb G > ATROFIZUAR (i e).

atropín•e a f farm Alkaloid kristalor helmues, që nxirret nga helmarinat; përdoret në mjekësi për zgjerimin e bebes së syrit dhe në insekticide.

Atropós•ë a f mit gr Një prej tre fative, që presin fillin e jetës. > **MOIRA T.**

ATSH ja f Agjencia Telegrafike e Shqipërisë.

atú ja f sh - të libr

- ♦ Letër bixhozi që fiton mbi të tjerat.
- ♦ *fig* Mjet i volitshëm që përdoret për të fituar ose për të arritur diçka.

Atúm i m mit egj Perëndi e diellit në perëndim.

atúre vjet dhan, rrjedh e ATA, ATO. > ATYRE.

atvrásës i m sh ë ët > ATËVRASËS I.

atvrásës•e ja f sh e et f e ATVRASËS I.

atvrásí a f sh - të libr > ATËVRASJ•E A.

atý ndajf

- ♦ Në një vend të caktuar larg folësit, por afër bashkëbiseduesit; në një vend të caktuar pranë një vendi tjetër të njohur. **Që këtu deri aty. Aty rri mos lëviz nga vendi. E ke aty. Po vij aty. Mbeti aty. Po aty.**

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në vendin ku kryhet edhe një veprim tjetër. **Aty gatuante, aty lante.**

♦ Përdoret në fjalinë kryesore me kuptimin **në atë vend**, kur fjalia e varur fillon me ku, te.

> **ATJE. Do të kthehem aty ku ishim. U shtri aty ku nuk e zinte era.**

♦ Rreth asaj kohe, afërsisht në atë kohë; atëherë. **Aty nga shtatori. Aty nga dreka. Aty nga ora pesë. Aty nga mesi i natës. Aty lashti bis** shumë kohë më parë. **Aty shpejti bis** ca kohë më parë, para pak kohësh. **Aty e prapa** që nga ajo kohë, që atëherë e paskëtaj.

♦ (*e përsëritur në krye të fjalive*) Në të njëjtën kohë, po atëherë, herë... herë. **Aty skuqej, aty zverdhej. Aty qante, aty qeshte.**

♦ Përdoret bashkë me një emër me parafjalë a ndajfolje për të treguar në mënyrë më të përcaktuar vendin larg nesh, po afër një vendi të njohur, në të cilin është diçka a kryhet një veprim; përdoret para një ndajfoljeje për të përforcuar kuptimin e saj. **Aty në dhomë. Aty te muri. Aty brenda. Aty pranë (lart).**

*

Aty afër Afërsisht, rreth, pothuaj.

Aty më rri bis Ndalë në atë çështje, mos u largo nga ajo pikë.

Aty për aty Menjëherë, në çast, shpejt e shpejt, sakaq; në atë çast. [**Pas lehtësimit aty për aty nga fjalët e ndyra brengosej më keq.** (IK).]

aty-atý ndajf

♦ Shpejt e shpejt; shumë shpejt. **Aty-aty harroj.**

♦ Afërsisht njësoj; pothuaj barabar. **Është aty-aty.**

atydjé ndajf Tani shpejt; para pak kohësh.

aty-kétú ndajf

♦ Vende-vende; jo kudo.

♦ Herë pas here; me të rrallë; herë-herë.

atayláshti ndajf Dikur.

atymótsh•ëm (i) me (e) mb I dikurshëm.

atýne G dhan e ATA, ATO.

Atýnë pandr fet Zotynë (*lutje*).

atypári ndajf

♦ Afër një vendi të njohur; diku rrotull një vendi; pranë një vendi; diku aty afër. **Shkoj (kaloj) atypari.**

♦ Rreth asaj kohe; afërsisht në atë kohë; pak kohë më parë; qëparë. **Nga dreka atypari. Në mars o atypari.**

♦ Afërsisht aq; pothuajse aq. **Dyqind lekë o atypari.**

atypëratý ndajf Menjëherë; në atë çast.

atypëratýsh•ëm (i) me (e) mb I menjëhershëm; i çastit; që ndodh aty për aty; pa parapërgatitje. **Përgjigje e atypëratyshme.**

atýre

I dhan, rrjedh e ATA, ATO.

II dëft bis Në ata ose në ato; atje në... **Atyre fushave.**

atýsh•ëm (i) me (e) mb Që ndodhet aty, pranë bashkëbiseduesit ose pranë një vendi të caktuar larg folësit. **Gjendja e atyshme. Banorët e atyshëm.**

atyshpéjt ndajf Para pak kohe; tani shpejt.

atyshpéjti ndajf Para pak kohe; tani shpejt.

atýthi ndajf J Aty; në atë vend.

ath kal a ur Mpij; athëtoj. **M'i athi duart të ftohtit.**

athatór•e ja f krahin G Vije deri tre vjeç, që nuk ka pjellë.

athat•úer óri m krahin G Mëzat deri tre vjeç.

atheíst e mb vjet > Ateist e.

áth•em *vetv a (u) ur* Ngrij së ftohti.

athére /at-here/ *ndajf G* > **Atëherë**. [**Athere** trimat jashtë kanë dalë,/ prej Jutbinet janë fillue/ e tu kullat kur janë vojtë... (CV).]

athërë /at'hërë/ *ndajf* > **ATËHERË**.

athër•ë a *f sh a at* Ç Presë; anë e mprehtë e sëpatës etj.

athësi a *f* Athtësi.

áthët *ndajf* Në mënyrë të pakëndshme; thartë; hidhur. **Më vjen athët** nuk më vjen mirë (*kur dëgjoj diçka të pakëndshme*). **I fola athët** i fola pak si ashpër.

áthët (i e) *mb*

♦ (*Shije*) pak e thartë; që të mbledh gojën; gjysmë e thartë. **Mollë (kumbull) e athët. Gjellë (verë) e athët.**

♦ Që ka një erë si të thartë e të pakëndshme, që të shpon a të djeg hundët. **Erë e athët. Tym i athët.**

♦ (*Mot*) me të ftohtë të hidhur, që të than. **Dimër i athët.**

♦ *fig (Njeri)* pak si i ashpër dhe i papëlqyeshëm, i tillë që nuk të vjen mirë kur e dëgjon; i thartë, i pakëndshëm. **Është i athët nga goja.**

♦ *fig (Njeri)* që nuk duron ta prekësh, zemërak, idhnak, i ashpër.

athëti a *f* > **ATHTËSI A.**

áthët it (të) *as* Shije e athët. **Supa do dhe pak të athët.**

athëtím i *m*

♦ Dhënie e shijes së athët.

♦ Të qenët i athët; shije e athët.

♦ Athëtimë; mot i athët.

athëtím•ë a *f sh a at* Të ftohtë i thatë me erë të mprehtë; thëllim, fraq me ngricë. [**Athëtima** e ajrit e paralajmëronte dëborën po aq sa qielli. (IK).]

athëtín•ë a *f sh a at G* > **ATHËTIR•Ë A.**

athëtír•ë a *f sh a at*

♦ Gjë e athët, me shije e athët, thartirë. **Nuk hahen ato athëtira.**

♦ Athtësi. **Ka shumë athëtirë.**

athët•óhem *vetv óva (u) úar*

I *vetv*

♦ *veta III* Bëhet i athët; merr shije të athët.

♦ Më mbetet një shije e athët në gojë; më thartohet e më mblidhet goja nga athëtira.

♦ Mpihem nga të ftohtët.

♦ *fig* Më vjen hidhur a thartë nga fjalët e dikujt.

II *pës e* **ATHËT•OJ.**

athët•ój *kal óva úar*

♦ I jap shije të athët.

♦ *veta III* Ka shije të athët.

athëtór e *mb* I athët; që të rrudh gojën. **Mollë athëtore.**

athëtúar (i e) *mb*

♦ Që është bërë i athët; që ka marrë shije të athët.

♦ *fig* I hidhëruar a i pakënaqur nga diçka.

athëtúem (i) e (e) *mb G* > **ATHËTUAR (i e).**

athínas e *mb* Karakteristik i Athinës; që ka të bëjë me Athinën dhe banorët e saj.

athínas i *m sh - it* Banor a vendës i Athinës.

athínas•e *ja f sh e et f e* **ATHINAS I.**

Athín•ë a *f*

♦ *gjeog* Kryeqytet i Greqisë.

♦ *mit gr* Perëndeshë e mençurisë; lindi me gjithë armaturë nga koka e Zeusit.

athinjót e /athin-jot/ *mb* > **ATHINAS E.**

athinjót i /athin-jot/ *m sh ë ët* > **ATHINAS I.**

athinjót•e *a f sh e et f e* **ATHINJOT I.**

áthj•e *a f sh e et bot* > **ATHJEZ A.**

áthjez a f sh a at bot (*Ononis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me trup të vogël e të degëzuar, me lule ngjyrë trëndafili, të verdha a të katërta dhe me gjemba të mprehtë e të helmët. >

FERRËNUS•E JA. Zë athjeza gruri.

athonít e *mb*

♦ I Malit Athos.

♦ Që ka të bëjë me jetën e murgjërve të këtij vendi.

Áthos i *m gjeog* Krahinë autonome në Greqinë Verilindore. **Mali Athos** vend me manastire ortodokse të themeluar në shek. X.

atht (i e) *mb A I* athët; i thartë.

athtësí a f Të qenët i athët, shije e athët; shkallë e të athëtit.

athtësím i *m* > **ATHËTIM I.**

athtës•óhem *vetv óva (u) úar* > **ATHËT•OHEM**

athtës•ój kal óva úar > **ATHËT•OJ.**

athtësúar (i e) *mb* > **ATHËTUAR (i e).**

athtësúem (i) e (e) *mb G* > **ATHËTSUAR (i e).**

athtí a f A Thartirë.

athtëm i *m* Të ftohtë i thatë me thellim; fraq me ngricë.

athtën•ë a f sh a at

♦ Athtësi.

♦ > **ATHËTIM I.**

athtëóhet *vetv úa (u) úar veta III G* > **ATHËT•UE (me u).**

athtëój jokall G > **ATHËT•UE (me).**

athtëúe (me) *jokall ói úe veta III G* Bën mot i ftohtë me ngrica.

athtëúe (me u) *vetv úe (u) úe veta III G (Moti)* ftohet shumë; bën ngricë.

athtëúem (i) e (e) *mb G (Mot)* me ngrica.

athúe G

I pj: Athue s'ke? s'paske, a?

II si pasth Vërtet.

áthun ndajf A Më kot; pa dobi.

áthur (i e) *mb I* mpirë nga të ftohtët.

Au kim shkurt i Ar.

áu pasth

♦ Përdoret për të shprehur bezdi, mërzi a lodhje.

♦ Përdoret për të shprehur habi, frikë, befasim, mosbesim.

audentes fortuna juvat /audéntes fortúna júvat/ *shpr lt* Fati i qesh trimi.

audi- fjalëform > **AUDIO-.**

audición i *m sh e et* Ekzekutoj a recitoj një pjesë për provë para një komisioni.

audienc•ë a f sh a at

♦ zyr Pranimi i një personi a delegacioni nga kryetari i shtetit ose nga një përfaqësues tjetër i lartë i shtetit për të biseduar në mënyrë zyrtare. **Audiencë private. Pres (pranoj) në audiencë.**

♦ Dëgjues. [veprimi i përbashkët "rapsod - mjedis - audiencë kritike", e cila inkurajon ose ndërpret shmangien nga arketipi bazë, sipas formimit të këngëtarit lahutar.

(ShS).]

audifón i *m sh ë ët* Aparat dëgjimi (për njerëz të rëndë nga veshët).

audio- fjalëform Audio-; tingull; zë.

audio *ja f tek*

- ♦ Pjesë e sinjalit që përcjell tinguj.
- ♦ Valë që bart tinguj.
- ♦ Elementet zanore të aparatit televiziv.

audiogram *i m sh e et mjek* Grafik i nivelit të dëgjimit.

audiokasetë *a m sh a at* Kasetë që përmban regjistrime këngësh, recitimesh etj.

audiológ *u m sh ë ët mjek* Specialist që bën prova të të dëgjuarit.

audiológ *e ia f sh e et e* **AUDIOLOG U.**

audiológj *a f mjek* Studim shkencor i të dëgjuarit.

audiológj *k e mb I* audiologjisë; që ka të bëjë me audiologjinë.

audiométër *ri m sh ra rat mjek* Mjet për të provuar gjendjen e të dëgjuarit.

audiométrí *a f mjek* Matje e të dëgjuarit.

audiométrík *e mb mjek I* audiometrisë; që ka të bëjë me audiometrinë.

audiovizív *e mb* > **Audiovisual e.**

audiovizuál *e mb libr*

- ♦ (*Pajisje*) që ka të bëjë me mjete ndihmëse për dëgjimin dhe shikimin.
- ♦ (*Mjete, pajisje*) që japin informacion me zë dhe figurë.

auditím *m sh e et*

- ♦ *fin* Revizionim (kontroll) i llogarisë a i gjendjes financiare.
- ♦ *libr* Rishikim (*i një vendimit*) për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

auditim i brendshëm *fin* Revizionim (kontroll) i brendshëm i llogarisë.

auditóhet *úa (u) úar dhe fin* pavet dhe pës *e* **AUDIT•OJ.**

auditój *kal óva úar dhe fin* Revizionoj; kontrolloj (*gjendjen financiare të një institucioni, kompanie etj.*). > **REVIZION•OJ.**

auditív *e mb*

- ♦ (*Tip*) që e ka më të lehtë të mbajë mend një informacion me zë sesa me figurë a tekst.
- ♦ > **DËGJIMOR E.**

auditór *i m sh ë ët*

- ♦ Sallë për të mbajtur leksione, referate etj., zakonisht në ndërtesën e një shkolle të lartë.
- ♦ *përmb* Tërësi e dëgjuesve të një leksioni, referati etj., zakonisht të mbledhur në një sallë.
- ♦ *fig* Vend ku mësohet për të zgjeruar e për të theluar njohuritë.

auditúar (*i e*) *mb*

- ♦ *fin* (*Llogari*) e revizionuar; e kontrolluar.
- ♦ (*Vendim etj.*) i shqyrtuar për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

auditúem (*i e*) *mb G* > **AUDITUAR** (*i e*).

auditúes *e mb dhe fin* (*Inspektor etj.*) i revizionimit; që ka të bëjë me revizionin e gjendjes financiare.

auditúes i m sh - it

- ♦ *fin* Specialist i auditimit. **Auditues i pavarur.**
- ♦ Ai që bën rishikimin (*e një vendimit etj.*) për të bërë ndryshime ose ndreqje të nevojshme.

auditúes *e ja f sh e et libr f e* **AUDITUES I.**

augment *i m sh e et gjuh* Trajtë morfologjike e një fjale që thekson ose përforcon vetitë themelore të kuptimit të saj me anë të parashtesave ose prapashtesave.

augmentatív *e mb gjuh* Që ka të bëjë me augmentin.

augullít *jokal G* > **AUGULLIT•Ë (me).**

augullít *ë (me) jokal i ë veta III G (Qeni, ujku)* kuis a ulërin me zë të ulët e të përvajshëm (*kur ka keq*).

augullít *e a f sh e et G* Kuisje a ulërimë e ulët dhe e përvajshme e qenit ose ujkut kur ka keq.

augúr *i m sh ë ët* > **OGUR I.**

augustían e mb ant rom (*Periudhë*) e sundimit të Perandorit të parë të Romës Okatavian Augustit.

augustinián e mb fet

- ♦ Që ka të bëjë me doktrinën teologjike të Shën Augustinit.
- ♦ (*Doktrinë*) që ka të bëjë me Shën Augustinin.
- ♦ Që ka të bëjë me urdhrin fetar me të njëjtin emër.

augjián e mb mit gr I mbretit Augje. Stallat augjiane stallat që i pastroi Herkuli; bëma e pestë e tij.

augjít i m min Mineral me përmbajtje të lartë alumini, hekuri dhe magnezi.

augjítík e mb min I augjítit; që përmban augjít.

auksín•ë a f sh a at bot Hormon që rregullon rritjen e bimëve.

auktór i m sh ë ët vjet > Autor I. [Kështu veprojnë, sado në masë më të vogël, auctorët e Fjalorit të gjuhës shqipe (1954), nën drejtimin e Kristaq Cipos. (APp).]

auktór•e ja f sh e et vjet > Autor•e JA. [Auktorja përshkruen gjenezën e "gjuhës së njësuar" si vijon: (APp).]

auktoritét i m sh e et vjet > AUTORITET I. [Auktoriteti (asht) vullndesa e përbashktë (GjF).]

Aulón•ë a f gjeog ant Emër i lashtë i portit të Vlorës.

aullí (me) jokál u - G > AULLIN.

aullím•ë a f sh a at Angullimë e qenit a ujkut.

aullí•n jokál u rë > ANGULLIN.

aullí•s jokál ti tur veta III > AULLIT.

aullít jokál i ur veta III > AULLIN.

aullítj•e ja f sh e et Kuisje e përvajshme e qenit a ujkut kur ka keq.

aurea mediocritas /áurea mediókritas/ shpr lt E mesmja e artë

aureól•ë a f sh a at

- ♦ Rreth i shkëlqyer përqark diçkaje të ndritshme. > **BREROR•E JA. Aureola e hënës (e diellit).**

- ♦ *fet* Kurorë e ndritshme përqark kokave të shenjtoreve në ikonat, për të treguar shenjtërinë e tyre; re e ndritshme që rrethon krejt figurën e një personi të shenjtë në pikturë.

- ♦ *fig* Shkëlqimi i madhësisë, i lavdisë ose i nderimit, që rrethon dikë a diçka. **Aureola e lavdisë (e fitores). I rrethuar me një aureolë. Krijoj një aureolë rreth dikujt.**

áur•ë a¹ f sh a at Thëllim.

áur•ë a² f sh a at Rreth i ndritshëm; kurorë e ndritshme.

auricular e mb anat I veshit; që ka të bëjë me veshin dhe të dëgjuarit.

aurór•ë a f sh a at libr

- ♦ Ndiçim i qiellit para lindjes së diellit; ag i mëngjesit; agim.
- ♦ *fig* Kurorë lavdie. [Të tre biografët ma në za t'Ahmet Zogut - Kristo Dako-ja, Ronart dhe Swire - me gjithë mundimin e tyre për t'i thurë "Mbretit" të Shqipnisë një aureolë shpëtimtari dhe mbinjeriu - s'kanë qenë të zot me e dishmue me fakte e me përshkrime psikologjike shpirtualtsinë e "Malokut të Matit". (KM).]

**

Aurorë boreale agim polar i veriut; agim verior.

Aurór•ë a f mit rom Perëndeshë e agimit. > **EOS I.**

aús i m sh e et > HAUZ I.

austrál e mb > JUGOR E.

Australí a f gjeog Kontinent ishullor i më i vogël i botës, në Paqësorin Jugperëndimor; shtet në këtë kontinent. **Anglishte e Australisë.**

australián e mb I Australisë; që ka të bëjë me Australinë, me banorët a vendësit e saj.

australián i m sh ë ët Banor a vendës i Australisë. **Popullsia indigjene e Australisë.**

australián•e *a f sh e et f e* **AUSTRALIAN I.**

australopiték *u m antro* Lloj hominidi i zhdukur i Afrikës.

Austrí *a f gjeog* Republikë në Europën Qendrore. **Gjermanishte e Austrisë.**

austriák *e mb* I Austrisë; që ka të bëjë me Austrinë, me banorët a vendësit e saj.

austriák *u m sh ë ët* Banor a vendës i Austrisë.

austriák•e *a f sh e et f e* **AUSTRIAK U.**

austrik *e mb gjuh* Austric.

austro-hungaréz *e mb* I Austro-Hungarisë; që ka të bëjë me Austro-Hungarinë.

austro-hungaréz *i m sh ë ët* Banor i Austro-Hungarisë.

austro-hungaréz•e *a f sh e et f e* **AUSTRO-HUNGAREZ I.**

Austro-Hungari *a f gjeog hist* Perandori në Europën Qendrore-Lindore; u shpërbë pas Luftës së Parë Botërore.

Austronezi *a f gjeog* Ishuj të Paqësorit Qendror e Jugor.

austronezián *e mb* I Austronezisë; që ka të bëjë me Austronezinë, me banorët a vendësit e saj.

austroneziánë *t m sh* Banorë a vendës të Austronezisë.

aushinjóll•ë *a f sh ë ët orn* A Bilbil.

Aushvíc *i m gjeog hist: Kampi i Aushvicit* kamp përqendrimi nazist në Poloninë Jugperëndimore gjatë Luftës së Dytë Botërore.

aut vincere, aut mori /*aut vínçere, áut móri/ shpr lt* Ja fitore, ja vdekje.

autár *i m sh e et fet dhe fig* A Altar.

autariát *e mb ant ilir* I fisit të autariatëve.

autariátë *t m ant ilir* Një ndër fiset më të fuqishme ilire, me shtrirje në Ballkanin Qendror; u asimilua nga fiset kelte.

autarkí *a f ek* Pavarësi ekonomike si politikë kombëtare.

autarkík *e¹ mb ek (Vend)* që nuk varet nga importet. **Ekonomi autarkike.**

autarkík *e² mb (Sistem politik)* i sunduar nga një individ.

autarkíz•ëm *mi¹ m ek* Sistem ekonomik që mbështetet në pavarësinë e vendit nga importet.

autarkíz•ëm *mi² m pol* Sundim i një individi.

autenticitét *i m libr* Të qenët autentik.

autentík *e mb libr*

♦ (*Burim, lajm etj.*) i saktë e i sigurt; që nuk ngjall dyshime. > **VËRTET•Ë (i e).**

♦ Që nuk është kopje e diçkaje. > **ORIGJINAL E. Dokument autentik. Vepër autentike.**

♦ *drejt (Kopje)* e vërtetuar zyrtarisht sipas origjinalit, që përputhet plotësisht me origjinalin; që është i njëjtë me një tjetër.

autentíkisht *ndajf libr* Në mënyrë autentike.

autíks•em *vetv a (u) ur* A Shpejtoj; nxitoj.

autíst *e mb psik (Fëmijë)* i prekur nga autizmi; me autizëm.

autíz•ëm *mi m psik* Çrregullim i funksioneve të trurit, që shfaqet në fëmijëri dhe sjell si rrjedhim vështirësi të mëdha në sjellje dhe komunikim në mjedis të përditshëm.

áuto *a f sh - t bis* Automobil.

auto- *fjalëform libr* Vetë-; automatik.

autoambulánc•ë *a f sh a at* Automjet i pajisur për ndihmën e shpejtë mjekësore dhe për bartjen e të sëmurëve.

autobáz•ë *a f sh a at* Automjet që shërben si bazë furnizimi .

autobetoníer•e *a f sh e et tek* Automjet i rëndë, i pajisur me betonpërzierëse, që mbart beton të gatshëm.

autobetonpërzierës•e *a f sh e et* > **AUTOBETONIER•E JA.**

autobibliótek•ë *a f sh a at* Automjet që shërben si bibliotekë ambulante.

autobiografí *a f sh - të* Jetëshkrim i përgatitur nga vetë shkruesi.

autobiografík e mb Që ka të bëjë me autobiografinë ose është si autobiografi. **Roman autobiografík.**

autobitumatriç•e ja f sh e et ndërt Automjet për spërkatje me bitum të shtratit të rrugës.

autoblind•ë a f sh a at usht Automjet ushtarak i blinduar për mbartjen e trupave.

autobót i m sh e et Automjet i pajisur me cisternë për mbartjen e lëngjeve. **Autoboti i qumështit (ujit, karburantit).**

auto•búrg búrgu m sh búrgje búrgjet Automjet për mbartjen e të burgosurve.

autobús i m sh ë ët Automjet i mbuluar e me shumë vende për udhëtarë. **Autobus urban.**

Linjë (stacion, vendqëndrim autobusi).

autobúz i m sh ë ët dhe a at > AUTOBUS I. [Autobuzët urbanë nga periferitë/ drejt qendrës mbi xhama bien brymën (IK).]

autocensúr•ë a mb Shqyrtim kritik i një vepre, shkrimi, korrespondence etj. nga vetë autori.

autocensurím i m > AUTOCENSUR•Ë A.

autocensur•óhem vetv óva (u) úar Shqyrtoj vetë një vepër, shkrim, korrespondencë etj. në mënyrë kritike.

autocensurúar (i e) mb (Vepër, shkrim, korrespondencë) e shqyrtuar në mënyrë kritike nga vetë autori.

autocensurúem (i) e (e) mb G > AUTOCENSURUAR (i e).

autocistérn•ë a f sh a at > AUTOBOT I.

autodafé ja f hist sp Djegie e publike e heretikëve gjatë inkuzicionit spanjoll.

autodidákt e mb libr (Njeri) që mëson shkrim e këndim dhe shkollohet vetë, pa mësues; që bëhet specialist në një fushë të caktuar duke mësuar vetë, pa ndjekur shkollë.

autodidákt i m sh ë ët Ai që mëson shkrim e këndim dhe shkollohet vetë, pa mësues; ai që bëhet specialist në një fushë të caktuar duke mësuar vetë, pa ndjekur shkollë. [autodidákt i palodhur, e quante veten një student dhe këndonte përditë libra të thellë (FK).]

autodidákt•e ja f sh e et f e autodidAkt i.

autodinamík e mb fiz I autodinamikës; që ka të bëjë me autodinamikën.

autodinamík•ë a m fiz Tezë që synon zëvendësimin e teorisë së relativitetit.

autodróm i m sh e et Fushë me pistë të posaçme për provat e automobilave ose për stërvitje dhe gara me automobila.

autodyqán i m sh e et Automjet i përshtatur për të shitje ambulante.

autodystúes•e ja f sh e et ndërt Mjet i rëndë për dystimin e sipërfaqeve të dheut.

autoerotík e mb libr (Njeri) që gjen kënaqësi seksuale nga trupi i vet.

autoerotíz•ëm mi m libr Të qenët autoerotic; gjetje e kënaqësisë seksuale nga trupi i vet.

autofagjí a f bio Vetëshkatërrim i qelizës.

autofagjík e mb bio (Qelizë) vetëshkatërruese.

autoformatím i m sh e et tek inf Formatim automatik i tekstit.

autoformat•óhet úa (u) úar tek inf vetv veta III, pavet dhe pës e AUTOFORMAT•OJ.

autoformat•ón kal ói úar veta III tek inf (Programi) formaton automatikisht (tekstin).

autoformatúar (i e) mb tek inf (Tekst) i formatuar automatikisht (nga programi).

autoformatúem (i) me (e) mb G > AUTOFORMATUAR (i e).

autofrigorifér i m sh ë ët Automjet i pajisur me frigorifer për mbartjen sendeve ushqimore në gjendje të freskët a të ngrirë.

autofurgón i m sh ë ët Automjet me tonazh nën 3 ton, për mbartjen e udhëtarëve dhe mallrave.

autogamí a f bot Vetëpllenim.

autogamík e mb bot I autogamisë; vetëpllenues.

autogarázh i m sh e et Garazh për automjete.

autogól i m sh a at sport Gol i shënuar padashur nga një lojtar futbollit në portën e skuadrës së vet.

autográf i m sh e et

♦ Nënshkrim, që i merret kryesisht një njeriu të njohur në një fushë, për ta mbajtur si kujtim; nënshkrimi i autorit me dorën e vet në një kopje të veprës së botuar. **Libër (fotografi) me autograf.**

♦ Tekst i një autori, i shkruar me dorën e tij.

autogréjder i m sh - ët ndër Makinë për nivelimin e shtratit të rrugës.

autogjén e mb tek inf Që ka të bëjë me programin e gjenerimit automatik të skedave përsëritëse.

autogjén i m sh ë ët tek inf Program i gjenerimit automatik të skedave përsëritëse.

autogjenetik e mb bio I autogjenezës; që ka të bëjë me autogjenezën.

autogjenetiksht ndajf bio Në mënyrë autogjenetike.

autogjenéz•ë a f bio Dukuri hipotetike e krijimit të organizmave të gjalla nga lëndë inorganike.

autohemorragji a f bio Vetërrjedhje e gjakut (*si mjet mbrojtës i disa kafshëve ndaj toksinave*).

autohemoterapi a f sh - të mjek Praktikë e transfuzionit të gjakut të vet.

autohipnóz•ë a f sh a at psik Proces ose rrjedhim i hipnotizimit të vetes.

autoinduksión i m sh e et el, fiz Induktimi i një force electromotive në një qark me rrymë ndryshore.

autoinspektorát i m sh e et Degë e policisë që kontrollon zbatimin e rregullave të qarkullimit nga shoferët dhe gjendjen e automjeteve.

autokárro ja f sh - t Mjet i lehtë transporti për përdorim në magazina etj.

autokatalitik e mb kim Autocatalytic.

autokatalíz•ë a f sh a at kim Katalizë në të cilën katalisti është një nga produktet e reaksionit.

autokinemá ja f sh - të Automjet i pajisur me aparat projektimi për të shfaqur filma zakonisht në mjedise të hapura.

autokláv•ë a f sh a at tek Enë krejt e mbyllur, në të cilën me anë të trysnisë së lartë të avullit ose të temperaturës së lartë sterilizohen veglat mjekësore e sende të tjera, kryhen procese teknologjike etj.

autokolón•ë a f sh a at Varg automobilash në rrugë; kolonë automjesh.

autokombajnér i m sh ë ët Ai që drejton autokombajnën.

autokombajnér•e ja f sh e et f e AUTOKOMABAJNER I.

autokombáj•ë a f sh a at Kombajnë me motor, që vë në lëvizje këtë mjet dhe pjesët e saj për korrije e shirje.

autokrácí a f libr Sistem qeverisjeje, në të cilin pushteti i lartë është në duart e një njeriu, të mbretit a të perandorit; absolutizëm.

autokrát i m sh ë ët Sundimtar që ka në duart e veta gjithë pushtetin e lartë, që sundon me pushtet të pakufizuar, sundimtar absolut.

autokrát•e ja f sh e et f e AUTOKRAT I.

autokratík e mb libr (Sistem) i mbështetur në autokraci; që ka si formë qeverisjeje autokracinë; (*sundim, sundimtar*) absolut. **Në mënyrë autokratike.**

autokritík e mb (Njeri) që mban qëndrim kritik kundrejt të metave të veta dhe i dënon ato. > **VETËKRITIK E.**

autokritík•ë a f sh a at Zbulim a pranim i vetëdijshëm dhe dënim i gabimeve të veta në punë, në sjellje etj. > **VETËKRITIK•Ë A.**

autokrós i m sport Garë automobilistike në të cilën vihen në provë aftësia e shoferit dhe shpejtësia e automjetit në pistë të shënuar me kone.

autoktón e mb libr

♦ (*Banor*) rrënjës në një vend; që banon në vendin e paraardhësve të tij që në kohë më të lashta. > **VENDËS E; ANAS E.** [kjo karakteristikë e miteve shqiptare të epopesë flet për një popull autokton (kulti i tokës shihet në perënditë ktonike), (ShS).]

♦ Që është i atij vendi, që nuk është i ardhur; që është krijuar aty ku ndodhet sot. **Bimë autoktone. Tokë autoktone.**

autoktón i m sh ë ët libr Pjesëtar i popullsisë fillestare të një vendi; banor i një vendi ku kanë jetuar paraardhësit e tij që në kohët më të lashta. > **VENDËS I; RRËNJËS I; ANAS I.**

autoktoní a f libr Të qenët autokton. [cikli verior si një nga argumentet e lashtësisë dhe të autoktonisë së popullit që e ka krijuar në trojet ku gjendet (ShS).]

autolitík e mb bio I autolizës; që ka të bëjë me autolizën.

autolíz•ë a f bio Shkatërrim i qelizave ose indeve nga enzimët e veta.

automát e mb libr (*Lëvizje*) e pavullnetshme, e vetvetishme; (*veprim*) prej automati; në mënyrë mekanike. **Bindem si automat.**

automát i m sh ë ët

♦ Makinë ose aparat që punon vetë me anë të një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut. **Automatë elektrikë. Automati i tharjes.**

♦ *fig* Ai që vepron pa vetëdije ose pa u menduar; ai që vepron në mënyrë mekanike sipas dëshirave ose udhëzimeve të një tjetri.

automatík e mb

♦ (*Armë*) që i qit predhat me breshëri. **Qitje automatike.** [Një grup i madh njerëzish me armë automatike, shkopinjë e revoles po afrohej triumfues. (ED).]

♦ Që punon vetë me ndihmën e një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut; që bëhet me anë të një automati. **Central automatik. Komandim automatik. Mbushje automatike** vetëmbushje. **Transmision automatik** *aut.*

♦ *fig* Që bëhet sipas një rregullsie të caktuar, pa pjesëmarrjen e vetëdijes ose pa u menduar. > **VETVETISH•ËM (i) ME (e).** Në mënyrë automatike.

automatík u m sh ë ët

♦ *usht* Armë e lehtë krahu që i qit predhat deri sa të hiqet gishti nga këmbëza ose të mbarojnë predhat. **Qitje me automatik.**

♦ *tek* Automat; pajisje automatike; mekanizëm që vë në lëvizje një makinë ose pajisje pa ndërhyrjen e njeriut.

♦ *bis* Shpërndarës automatik.

♦ *bis* Telefon me monedhë; qendër për lidhjen automatike të telefonave.

automatík•ë a f mek Mjeshtëri e ndërtimit të pajisjeve automatike.

automatíkës e mb usht I armatosur me automatik. **Togë automatikëse.**

automatíkës i m sh - it usht Ushtar i armatosur me automatik.

automatíkës•e ja f sh e et f e **AUTOMATIKËS I.**

automatíkisht ndajf

♦ Me ndihmën e një mekanizmi të posaçëm, pa pjesëmarrjen e drejtpërdrejtë të njeriut, në mënyrë automatike. **Punon automatikisht. Ndizet automatikisht.**

♦ *fig* Në mënyrë mekanike, sipas një rregullsie të caktuar, por pa u menduar, pa vetëdije; si automat. **Flas (veproj, përsërit) automatikisht.**

♦ Vetvetiu, pa qenë nevoja për ndonjë veprim plotësues ose për ndonjë kusht a rrethanë tjetër. **E fiton automatikisht. Kalon automatikisht në kategori tjetër.**

♦ *fig* Pa dashje; pa vullnet; në mënyrë të pavullnetshme.

automatíz•ëm mi m libr

♦ Kryerje e një veprimi, lëvizjeje, a pune etj., në mënyrë të vetvetishme, pa pjesëmarrjen e vullnetit; kryerje e veprimeve ose lëvizjeve shpejt, mekanikisht dhe me përpikërinë e një automati.

♦ *fig* Kryerje e një veprimi a pune në mënyrë mekanike, si pa vetëdije, pa u menduar ose sipas dëshirave a udhëzimeve të një tjetri.

automatizím i m

♦ *tek* Zbatim i kontrollit të pajisjeve me anë të teknologjisë së përparuar. kryesisht me mjete elektronike.

♦ Kthim në automat.

automatiz•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III (Një shprehi etj.)* bëhet automate; përvetësohet në atë shkallë sa kryhet pa vetëdije e mekanikisht.

II pës e AUTOMATIZ•OJ.

automatiz•ój kal óva úar *tek* Pajis (një degë të prodhimit) me makina e aparate automatike; e bëj të prodhojë në mënyrë automatike.

automatizúar (i e) mb *(Linjë prodhimi a process)* i pajisur me makina dhe aparate automatike.

automatizúem (i) e (e) mb *G >* **AUTOMATIZUAR (i e).**

automjét i m sh e et Mjet lëvizës (makinë, automjet) me motor.

automobíl i m sh a at Automjet me madhësi e forma të ndryshme (si autobusi, kamioni, vetura etj.), që shërben për mbartjen e udhëtarëve ose të mallrave, për gara sportive etj.. >

MAKIN•Ë A. Automobil i serisë (me porosi, jashtë serisë. Ngas automobilin. Uzinë automobilash.

automobilíst i m sh ë ët

♦ *sport* Ai që merr pjesë në gara sportive me automobil, ai që merret me automobilizëm.

♦ *vjet* Shofer.

automobilíst•e ja f e AUTOMOBILIST I.

automobilístík e mb I automobilave; që ka të bëjë me automobilat; që bëhet me anë të automobilave ose u shërben automobilave. **Aksident automobilistik. Garë automobilistike. Rrugë automobilistike.**

automobilízf•ëm mi m sport Sport i garave me automobila.

autonóm e mb

♦ *(Shtet a krahinë)* që ka të drejtën të vendosë në mënyrë të pavarur për punët e popullsisë së vet dhe të qeveriset sipas ligjeve të veta, brenda sistemit të një shteti të madh. **Krahina Autonome e Kosovës hist.**

♦ Që është i pavarur; që vepron vetë, pa iu nënshtruar lidhjeve me një tërësi më të madhe.

Report autonom. Ekonomi autonome. Zhvillim autonom.

autonomí a m

♦ E drejtë e një vendi për të vendosur për punët e veta dhe për t'u qeverisur sipas ligjeve të veta, brenda sistemit të administrimit të një federate; **VETËQEVERISJ•E A.**

♦ Mundësi për të vepruar në mënyrë të pavarur, pa iu nënshtruar lidhjeve me një tjetër, zakonisht të një shkalle më të lartë. **Kam autonomi në punë.**

autonomíst e mb libr *(Lëvizje)* për të dalë më vete, për t'u vetëqeverisur.

autonomíst i m sh ë ët libr Përkrahës i lëvizjes për autonomi.

autonomíst•e ja f sh e et libr f e AUTONOMIST I.

autonomíz•ëm mi m pol Lëvizje për të dalë më vete, për t'u vetëqeverisur.

autoofiçín•ë a f sh a at Punishte mekanike e montuar në një automjet.

auto•párk páрку m sh párqe párqet Vend ku mbahen dhe ndreqen automjetet; park automobilistik.

autopilót i m sh ë ët Pajisje për drejtimin automatik të anijes detare e kozmike dhe të aeroplanit në kurs të pandryshueshëm.

autopómp•ë a f sh a at Makinë zjarrfikëse.

autoportrét i m sh e et art, let Portret i një piktori, skulptori a shkrimtari, që e ka bërë ai vetë.

autopsí a f sh - të mjek Hapje e një kufome dhe shqyrtimi i saj për të gjetur shkakun e vdekjes (e ngordhjes) ose për qëllime studimi.

autoqefál e mb I pavarur. **Kisha Autoqefale** kishë ortodokse me status të pavarur (*që ka kryetarin e vet dhe nuk i nënshtrohet pushtetit të një patriarku a kryepeshkopi të jashtëm*). [Koço Kotta s'ka qenë as edhe aq i padjallëzues e as dhe aq naiv, dhe sidomos si ndermjetës ndër punët e Kishës Autoqefale (KM).]

autoqefalí a f Pavarësi e kishës ortodokse.

autór i m sh ë ët

♦ Krijues i një vepre letrare ose artistike; hartues i një punimi shkencor, projekti, shkrimi etj. **Autori im** shkrimtari im i pëlqyer. **E drejtë e autorit.**

♦ Krijues. **Zoti, autor i gjithësisë.**

♦ Njeri që ka bërë një veprim, faj a krim.

autór•e ja f sh e et f e **AUTOR I.**

autorradiográf i m sh ë ët Radiogram që përftohet nga rrezatimi i objektit të fotografuar.

autorradiografí a m sh - të Radiografi e përftuar nga rrezatimi i objektit të fotografuar.

autoreklám•ë a f sh a at libr Reklamë për vetveten.

autoreklam•óhem vetv óva (u) úar libr I bëj reklamë vetvetes.

autoreklamím i m sh e et libr Reklamim i vetvetes.

autoreklamúar (i e) mb libr Që i bën reklamë vetvetes.

autoreklamúem (i) e (e) mb G > AUTOREKLAMUAR (i e).

autorepárt i m sh e et usht

♦ Repart i motorizuar.

♦ Autopark.

autorësi a f sh - të Të qenët autor i diçkaje; përkatësia e një vepre letrare, artistike, shkencore etj. një a më shumë autorëve. **Autorësia e tekstit. E drejta e autorësisë. I njoh autorësinë. Provohet autorësia.** [Ky afirmim relativisht i vonët i eposit shqiptar i krijoi dhe i trashëgoi shkencës folklorike të vendit një pengesë serioze: idenë fikse, të pranuar edhe nga folkloristika europiane, të një epërsie absolute të epeve të sllavëve të jugut, që më pas u trajtua si primat burimi dhe autorësie. (ShS).]

autoritár e mb

♦ Që kërkon nënshtrim a bindje të verbër e pa kundërshtim ndaj pushtetit dhe autoriteteve. **Shtet (regjim) autoritar.**

♦ Që ushtron me rreptësi autoritetin e vet, që kërkon bindje pa fjalë; që shpreh një urdhër të prerë, që nuk lejon kundërshtim. **Prind (njeri) autoritar. Me ton autoritar. Në mënyrë autoritare.**

autoritaríst e mb libr (Qendrim, vendim etj.) i mbështetur në ushtrimin e autoritetit.

autoritaríz•ëm mi m sh ma mat libr Qëndrim autoritar.

autoritativ e mb libr Që shpreh autoritet. > **AUTORITAR E.** [Figurë qendrore dhe rol autoritativ mban Ajkuna. (ShS).]

autoritét i m sh e et

♦ Nderim a respekt i fituar me meritë; vlerë, rëndësi dhe aftësi e dikujt, që pranohet nga të gjithë dhe që ngjall bindje e besim. **Autoritet i madh (i merituar). Autoriteti i prindit (i mësuesit). Autoriteti i Shqipërisë në botë. Njeri me (pa) autoritet. Kam (gëzoj, fitoj) autoritet.**

♦ E drejtë për të ushtruar një pushtet; forcë detyruese për t'iu bindur një organi të pushtetit. **Autoriteti shtetëror. Autoriteti i ligjit.** [Më 1767, Patrikana Ekumenike e Stambollit, që kishte përkrahjen e Sulltanit, ia hoqi titullin asaj t'Ohrit edhe e futi nën autoritetin e vet si një kryepeshkopatë. (AE).]

♦ kryes sh Përfaqësues kryesorë të pushtetit të një vendi; organet e pushtetit. **Autoritetet civile (shtetërore, ushtarake). Autoritetet e vendit.**

♦ Njeri i shquar në një fushë të shkencës, të letërsisë etj., mendimi i të cilit pranohet nga rrethe të gjëra; njeri i shquar që ushtron ndikim të dukshëm në shoqëri. **Autoritet i madh (i njohur). Autoritet në shkencë. Mbështetem te një autoritet.**

autoritëtshëm (i) me (e) mb libr

♦ I nderuar dhe vlerësuar nga të gjithë. **Mësues i autoritetshëm.**

♦ I besueshëm; që mund t'i besohet plotësisht. **Burim i autoritetshëm.**

autorizim i m sh e et

♦ Ngarkim zyrtar i dikujt të bëjë diçka. **I lëshoj autorizim dikujt të veprojë në emrin tim.**

♦ Leje zyrtare për të kryer një veprimtari. **Nxjerr (marr) autorizim për mbajtje armësh gjahu.**

autorizohem óva (u) úar pës e AUTORIZ•OJ.

autorizój kal óva úar

♦ Ngarkoj (*dikë*) zyrtarisht të bëjë diçka; i jap fuqi të plotë (*dikujt*) të veprojë; i jap, i lëshoj (*dikujt*) një autorizim. **Autorizoj një përfaqësues. E autorizoj të tërheqë të holla.**

♦ Lejoj (*dikë*) të bëjë diçka.

autorizúar (i e) mb

♦ (*Njeri*) i ngarkuar zyrtarisht të bëjë diçka.

♦ I lejuar të merret me një lloj veprimtarie.

autorizúem (i) e (e) mb G > AUTORIZUAR (i e).

autorizúes e mb (Organ a person) që lëshon autorizim.

autorizúes i m sh - it Organ a person që lëshon autorizim.

autorizúes•e ja f sh e et f e AUTORIZUES I.

autorulán i m sh ë ët tek Rul me motor për shtrimin e rrugëve etj.

autorrúg•ë a f sh ë ët Rrugë automobilistike.

autorrugór e mb (Shërbim etj.) i mirëmbajtjes dhe kontrollit në rrugët automobilistike.

autosemantík e mb gjuh (Njësi) me kuptim jashtë kontekstit.

autoseroterapí a f mjek Mjekim me transfusion nga gjaku i vet.

autoservís i m sh e et Pikë shërbimi për automjete.

autosónd•ë a m sh a at tek Automjet me sondë.

autostóp i m sh e et Udhëtim me makina të rastit.

autostrád•ë a f sh a at Rrugë kryesore automobilistike me disa kalime. [Kurrë s'do të shpikin dot një autostradë më të ëmbël se deti. (ED).]

autosugjestión i m psik Metodë që përdor subjekti për të ndryshuar sjelljen e vet, duke u përpjekur të ngulitë në subkoshiençë një mendim, kryesisht duke përsëritur me vetvete të njëjtën gjë.

autosugjectioním i m psik > AUTOSUGGESTION I.

autosugjectionóhem óva (u) uar vetv, pës e AUTOSUGGESTION•OJ.

autosugjectionój kal óva úar psik I bëj autosugjection (dikujt).

autosugjectionúar (i e) mb psik Bëj autosugjesionim.

autosugjectionúem (i) e (e) mb G > AUTOSUGGESTIONUAR (i e).

autosugjectionúes e mb Që autosugjectionon.

autoshitór•e ja f sh e et Automjet i përshtatur për të shitur mallra. > AUTODYQAN I.

autoshkóll•ë a f sh a at Kurs për shoferë.

autoshtëpí a f sh - të Automjet i pajisur si shtëpi, që përdoret kryesisht për pushime.

autoterapí a f sh - të libr Vetëmjekim.

autotërheqës i m sh - it Automjet me pajisje për tërheqjen e automjeteve të tjerë.

autotíp i m sh e et shtyp

♦ Shtypje me bojë karboni.

♦ Kopje e saktë; riprodhim.

autotipí *a f sh typ* Proces i shtypjes me bojë karboni.

autotraktór *i m sh ë ët*: **Uzina e Autotraktorëve.**

autotransfuzión *i m sh e et mjek* Transfuzion me gjakun e vetë pacientit.

autotranspórt *i m sh e et* Mbartje me automjete.

autotransportúes *e mb (Shërbim)* i mbartjes me automjete.

autotrén *i m sh a at* Automjet i tonazhit të madh, me disa karrocë të lidhura njëra pas tjetrës.

autotróf *i m sh e et bio* Organizëm i aftë të formojnë lëndë ushqyese organike nga lëndë të thjeshta joorganike, si dyoksidi i karbonit.

autotrofí *a f bio* Aftësi e organizmit të formojnë lëndë ushqyese organike nga lëndë të thjeshta joorganike, si dyoksidi i karbonit.

autotrofík *e mb* I atotrofisë; që ka të bëjë me autotrofinë.

autovaksín•ë *a f sh a at mjek* Vaksinë e përgatitur me kulturat e mikroorganizmave të izoluar nga indet ose tajitjet (sekretimet) e vetë pacientit.

autovetúr•ë *a f sh a at* Veturë që vihet në lëvizje me motor.

autovínç *i m sh a at tek* Vinç i montuar në automjet.

autovinçiér *i m sh ë ët tek* Ai që punon me autovinç.

autovinçiér•e *ja f sh e et f e* **AUTOVINÇIER I.**

autozjarrfikës•e *ja f sh e et* Automjet me pajisje për të shuar zjarret; makinë zjarrfikëse.

authentík *e mb* > **AUTENTIK E.**

autunít *i m min* Mineral me përmbajtje uranumi.

aúz *i m sh ë ët* > **KËRRIÇ I.**

av. *shkurt* i Avokat.

áv•ë *a f sh a at G* Mamí; grua që kujdeset për gratë shtatzëna dhe që pret foshnjat kur linden.

avadíz *e f sh bis vjet* Të këqija; telashe; avaze.

avál *i m sh e et fin* Siguri a garanci kundrejt kambialit.

aval•óhet úa (u) úar *fin pavet dhe pës e* **AVAL•OJ.**

aval•ój kal óva úar *fin* Siguroj a garantoj (një kambial).

avaláng•ë *a f sh a at* Ortek bore.

avalím *i m sh e et fin* > **AVAL I.**

Avalón *i m mit* Ishull parajsë në mitologjinë kelte.

avalúar (i e) *mb fin (Kambial)* i siguruar (garantuar).

avalláng•ë *a f sh a at* Ortek bore.

avall•óhem vetv óva (u) úar Kam epsh.

aván *i m sh e et vjet* Mizorí.

avanbé•ë *ja f sh e et tek* Vinç i tonazhit të madh për ngritjen e shtyllave dhe kapriatave metalike me përmasa të mëdha.

avánc•ë *a f sh a at bis*

♦ *fin* Pagesë e bërë para kohës së caktuar; paradhënie; parapagim.

♦ *fig* Epërsi; avantazh. **I jap avancë dikujt.**

*

Me avancë Para kohe; para afatit. **Paguaj me avancë.**

avancím *i m sh e et libr*

♦ Përparim; shtytje a lëvizje përpara.

♦ Afrim a shkurtim i afatit.

avanc•óhet úa (u) úar *libr pavet dhe pës e* **AVANC•OJ.**

avanc•ój óva úar *libr*

I kal

♦ Shtyj (lëviz) përpara.

♦ Afroj a shkurtoj (*afatin*). **Avancoj punimet.**

II *jokal* Përparoj.

avancúar (i e) mb

♦ I përparuar; i çuar përpara. **Teknoloji e avancuar.**

♦ (*Afat*) i shkurtuar.

avancúem (i) e (e) mb *G* > **AVANCUAR (i e).**

avangárd•ë a f sh a at dhe fig Pararojë. > **VANGARD•Ë A.**

avangardíst i m sh ë ët Ai që është a del në pararojë në zbatimin e mendimeve të reja një fushë të caktuar.

avangardíz•ëm mi m Të qenët në pararojë në zbatimin e mendimeve të reja një fushë të caktuar.

avanís kal *G* > **AVANIS•Ë (me).**

avanís•ë (me) a ë vjet *G*

I *kal* E tiranizoj (*dikë*).

II *jokal* Sillem a veproj si tiran.

avanísht ndajf *vjet* Mizorisht; si tiran.

avantázh i m sh e et

♦ *dhe sport* Epërsi mbi dikë; të qenët më përpara a më lart se dikush; gjendje më e mirë në krahasim me dikë a diçka. **Kam avantazh. Ruaj (rrit) avantazhin. Jam (kaloj) në avantazh.**

♦ Përfitim nga diçka në krahasim me një tjetër; dobi, e mirë. **Avantazhe ekonomike (materiale). Ka avantazh.**

avár e mb hist Avar. **Dyndje avare.**

avár i m sh ë ët kryes sh Kallinj misri, zakonisht të zgjedhur për farë, që varen në vargje në trarët e shtëpisë për t'u tharë e për t'u ruajtur.

avára pasth det Jepi; tërhiqe.

avár•e ja f Gjuhë zyrtare e Dagestanit.

avárd•e ja f sh e et Rrjetë e vogël peshkimi.

avárë t m sh hist Popullsi endacake turke, që pushtuan pjesë të Europës Juglindore dhe Qendrore në Mesjetë. [shumë kohë para depërtimit osman, në Ballkan ka pasur dyndje të shumta të fiseve turke, sikundër janë: hunët, avarët, që në shek. VI krijuan edhe perandorinë e tyre me kryqytet Beogradin (AK).]

avarí ndajf *vjet* Së bashku; tok; të gjithë në një grup.

avarí a f sh - të tek Dëmtim i një makine, mekanizmi etj. gjatë kohës së punës ose gjatë lëvizjes.

Ávarua ja f gjeog Kryeqytet i Ishujve të Kukut.

avásh ndajf bis

♦ Ngadalë; shtruar; pa u ngutur. **Merre avash** merre shtruar; mos u ngut.

♦ Me zë të ulët.

avásh-avásh ndajf bis (Me) ngadalë; pa ngut.

avásh•ëm (i) me (e) mb bis I ngadalshëm.

avashllék u m bis Ngadalësi; ngathtësi; mungesë shkathtësie.

aváshtë (i e) mb bis

♦ I ngadalshëm; i ngathët.

♦ (*Këngë*) e shtruar.

♦ (*Zë*) i ulët.

avatár i m

♦ *fil hind* Mishërim i perëndisë në trajtë njeriu a kafshe.

♦ *sh ë ët tek inf* Figurë e lëvizshme që paraqet një njeri në mjedis virtual ose në hapësirë kibernetike.

aváz i m sh e et bis

♦ Melodi; këngë ; motiv i një kënge ose i një pjese muzikore. [**Avazet patriotike që dëgjonte e dëshpërojin** (FK).]

♦ *fig* Diçka që përsëritet në mënyrë të njëjtë; diçka që është bërë zakon; gjë e mërzitshme dhe e padëshirueshme, ngaqë përsëritet gjithnjë. **Avaz i vjetër (i mëparshëm, i parë). Po ky (ai) avaz. Filloi avazin.**

♦ *keq* Kokëçarje, shqetësim, ngatërresë që del në një punë a në një çështje. **Ka avaze ajo punë. Hap (nxjerr) avaze.**

♦ *keq* Ves, huq, zakon i keq; e metë, dobësi.

*

Avazi i Mukës *keq* Gjë e vjetër, që është thënë e stërthënë; diçka e njohur, që është përsëritur vazhdimisht. **Këndoj (i heq këmbët, i hedh hapat) sipas avazit të dikujt** *keq* veproj sipas dëshirave të dikujt, siç ka qejf ose siç porosit dikush.

I bie një (po atij avazi) (mbaj një avaz) *keq* Veproj në të njëjtën mënyrë ose flas po të njëjtat gjëra; i bie fyellit në një vrimë.

I mbaj avazin (i shkoj pas avazit, i vete pas avazit) I shkoj pas qejfit, veproj sipas dëshirave e porosive të dikujt.

Ia mbaj avaz Ia përmend vazhdimisht, ia përsërit shumë herë, ia mbaj këngë.

avdáll e mb bis

♦ (*Njeri a kafshë*) me trup të madh, por jo të lidhur e të hijshëm, që mezi ecën e mezi vërtitet për shkak të trupit të rëndë. > **NGATHËT (i e). Burrë avdall.**

♦ I trashë nga mendja, që sillet e flet si budalla ose që i lëshon fjalët pa u menduar; i pagdhendur, i çrregullt. **Avdall nga mendja.**

avdáll i m sh ë ët bis

♦ Njeri trashaman nga trupi.

♦ Njeri i rëndë në sjellje; njeri i pagdhendur.

avdáll•e ja f sh e et f e AVDALL I.

avdállçe ndajf bis

♦ Në mënyrë të ngathët, pa shkathtësi; me lëvizje të ngadalshme e të plogështa. **Eci (punoj) avdallçe.**

♦ Në mënyrë të trashë e të pagdhendur, si budalla, si avdall. **Flas avdallçe.**

avdés i m fet Rit mysliman i larjes së duarve, fytyrës e këmbëve para lutjeve. **Uji i avdesit.**

Marr avdes.

avdeshán•ë a /avdes-hanë/ *f sh a at vjet*

♦ Sqoll; lajtore; vend për larjen e duarve (e fytyrës).

♦ Nevojtoje.

avdós i m sh ë ët orn (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrme dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I; ZOG I BORËS;**

ZBORAK U.

avdósk u m sh ë ët orn > **AVDOS I.**

avdósk•ë a f sh a at orn > **AVDOS I.**

áve pasth fet, let lt Ave; përshëndetje. **Ave Maria.**

avéll i m veter Ç Gëlbazë që u bie dhenve.

avellís kal i ur veta III I shkakton gëlbazën (*dhenve*).

avellísj•e a f Ç Sëmurje nga gëlbaza (*e dhenve*).

avellísur (i e) mb Ç (*Dele*) e sëmurë nga gëlbaza.

avenír i m libr E ardhme. **Djalë (vajzë) me avenir.**

aventuréska e mb

♦ (*Njeri*) që kërkon a bën aventura; i prirur për aventura.

♦ (*Sipërmarrje*) tepër e guximshme, e pamenduar mirë dhe e rrezikshme.

aventúr•ë a f sh a at

♦ Ndodhi e rastit në jetë, me të papritura e me rreziqe. **Aventurë dashurie. Roman aventurash. Jetë me aventura. Bën aventura.**

♦ *keq* Punë e rrezikshme dhe e pamenduar, që nisët pa peshuar rrethanat, mundësitë e forcat, veprim që fillohet pa parashikuar përfundimin, pa llogaritur pasojat. [**Tek ata ruhet mbresa e joshjes për trimëri e aventurë, për botë të reja e largim ("për me pa dynja me sy", "për me xanë miq e vllamë")**, bie fjala në arratinë e Halilit nëpër krajli (ShS).]

aventuriér e mb (*Njeri*) që vepron pa parime e me mendjelehtësi, që u hyn punëve të rrezikshme pa i peshuar mirë, që kërkon e bën aventura; (*veprim*) i papeshuar e me rrezik.

aventuriér i m sh ë ët

♦ Njeri që kërkon e bën aventura, ose është i dhënë pas aventurave. **Jetë aventurieri.**

♦ Njeri që vepron pa parime, që kryen veprime të papeshuara, të rrezikshme e të pandershme; njeri i prirur për aventurizëm. [**Doruntinën e solli një aventurier dashurie, një "dikush" i rastit, pohon një tjetër.** (ShS).]

aventuriér•e ja f sh e et f e AVENTURIER I.

aventuríst e mb libr pol I pamatur në politikë a në punët e jashtme (të vendit).

aventuríz•ëm mi m libr Veprimtari që synon të arrijë lehtë një qëllim me përpjekje të pamatura, të papeshuara e pa parim; prirje për aventura. **Aventurizëm politik.**

aventurór e mb > AVENTURIER E.

aventuróz e mb libr > AVENTURIER E.

avený ja f sh - të libr Shëtitore.

avérm•ë a f sh a at krahin Gjalmë (prej) lëkure që përdoret për të qepur ose për të lidhur opingat.

averm•ój kal óva úar krahin

♦ Lidh a qep me avermë (*opingat*).

♦ Lidh pisk; shtrëngo fort (*nyjën e gjalmët*).

avermúar (i e) mb (*Opinga*) të shtrënguara a të lidhura me gjalma.

Avérn i m mit rom Emër i një liqeni me avuj afër vullkanit të Vezuvit që mbyste shpesët dhe bimët; botë e përtejme.

avésta t f sh fet Libra të shenjtë të Zoroastrës.

avestísht ndajf gjuh Në avestishte; në persishten e vjetër.

avestísht•e ja f gjuh Persishte e vjetër, para islamizimit të vendit.

áv•ëm ma f krahin G Grahmë; erë e rendë (*e djathit*).

áv•ër ra¹ f sh ra rat

♦ Ajër i ngrohtë ose erë e ngrohtë që të zë frymën. > **zagushi a. Avër e madhe (e keqe).**

♦ Afsh i nxehtë, afsh zjarri; vapë. **Të djeg avra. Ndiej një avër në trup.**

♦ Erë e hollë dhe e ftohtë, thellim, acar. **Fryn një avër.**

♦ Akullishtë; rrasë akulli që rri mbi ujë.

áv•ër ra² f sh a at fet Sinagogë; tempull.

áv•ër ra³ f sh a at

♦ *det* Vel; pëlhurë.

♦ Garzë; pëlhurë e endur rrallë.

áv•ër ri m sh ra rat

♦ Vend i hapët, hapësirë.

♦ Tokë e gjerë e papunuar.

avgéll•ë a f sh a at ent (*Hirudo medicinalis*) Krimb parazitar i ujërave të ëmbla, me trup unazor shumë të zhdërvjellët, që ushqehet me gjakun e kafshëve të ndryshme duke u ngjitur në trupin e tyre; përdoret në mjekësinë popullore për të marrë gjak. > **SHUSHUNJ•Ë A.**

avgullón i m fet Mirë.

avgullón•ë *a f sh a at* Melhem.

avgjí *a m* Zeal; ardour; fervor.

avi- *fjalëform* Shpend-; zog-.

aviación *i m* Aviation. **Aviacioni civil. Bazë (fushë, shkollë) aviacioni.**

aviatór *i m sh ë ët* Drejtues i avionit; pilot. **Aviator civil (ushtarak).**

aviatór•e *ja f sh e et f e* **AVIATOR I.**

avikultúr•ë *a f* Shpendari; rritje e zogjve.

Avinjón *i m gjeog* Qytet në juglindje të Francës.

ávio- *fjalëform libr* Avio-.

aviobómb•ë *a f sh a at* usht Bombë e aviacionit (që lëshohet nga aeroplani).

aviodesánt *i m sh ë ët* usht Ushtar i stërvitur për t'u hedhur me parashutë.

aviodesánt•e *ja f sh e et* usht *f* Ushtare e stërvitur për t'u hedhur me parashutë.

aviomekaník *u m sh ë ët* Teknik avionësh.

aviomekaník•e *ja f sh e et* Teknike avionësh.

aviomodel *i m sh e et* Maket aeroplani; aeroplan tip; model aeroplani.

aviomodelím *i m* Modelim i aeroplanëve.

aviomodelíst *i m*

♦ Ndërtues i modeleve të avionëve.

♦ Sportist që merret me aviomodelizëm.

aviomodelíst•e *ja f sh e et*

♦ Ndërtuese e modeleve të avionëve.

♦ Sportist që merret me aviomodelizëm.

aviomodelíz•ëm *mi m*

♦ *tek* Teknologji e ndërtimi të modeleve të aeroplanëve.

♦ *sport* Fluturim me modele avioni.

avión *i m sh ë ët* Aeroplan. **Avion reaktiv (sportiv). Avion transporti.**

avionik•ë *a f tek* Teknologji e ndërtimit të aeroplanëve dhe anijeve kozmike.

avionmbájtës•e *ja f sh e et* > **AEROPLANMBAJTËS•E JA.**

aviotranspórt *i m* Transport ajror.

avís *i¹ m sh e et* Humnerë.

avís *i² m sh e et* A Lajmërim; njoftim.

avís•s kal ta tur > **AVIT.**

avís•ë *a f* Abis; humnerë e pafund.

avít *kal a ur bis*

♦ Afroj; sjell pranë (afër).

♦ Pranoj; honeps. **Nuk i avit dembelët.**

avitaminóz•ë *a m mjek* Një nga llojet e shumta të sëmundjeve që vijnë nga mungesa e një a më shumë vitaminave.

avít-avít *pasth*

♦ Afrohu; qasu këtu.

♦ *tall* S'dashke gjë fare.

avít•em *vetv a (u) ur bis* Afrohem; qasem. **Avitem te zjarri.** [Avitu njeri !/ Nga palci i urrejtjes dëshiroj me dalë (MC).] [- Desha të them... ti je atje... Te bregu... ku të tjerët nuk afrohen dot... Domethënë, mund të aviten veç me rrezik koke... Qentë e kufirit... telat me gjemba... (IK).]

avítës *e mb* Afrues.

avítj•e *a f bis* Afrim.

avítsh•ëm (i) me (e) mb (Njeri) i afrueshëm.

avítur (i e) *mb*

♦ I afruar.

♦ *bis* (Njeri) i afrueshëm.

avláq i *m sh e et* A Hulli.

avléménd i *m sh e et* Vegjë prej druri e endësit. > **TEZGJAH U**.

avlémendëri a *f* Art i endjes në vegjë (në tezgjah, në avlémend).

avlí a *f sh - të J* > **AVLLI A**.

avliménd i *m sh e et* Tezgjah i endësit. > **AVLÉMEND I**.

avlláq i *m sh e et* Ç Lehe a copë e vogël toke e mbjellë kryesisht me zarzavate.

avllí a¹ *f sh - të*

♦ Mur rrethues i oborrit ose i një copë toke rreth shtëpisë.

♦ Oborr i rrethuar me mur.

avllí a² *f sh - të krahin G* Vend ku rri gjëja e gjallë pranë shtëpisë.

avokádo *f sh - t bot* (*Persea americana*) Dru frutor i Amerikës tropikale, që lidh kokrra të mëdha me shumë tul dhe bërthamë të madhe; kultivohet edhe në viset me klimë mesdhetare.

avokát i *m sh ë ët*

♦ Jurist që jep ndihmë e këshilla për çështje të drejtësisë, që ndjek një çështje gjatë gjykimit si mbrojtës a si përfaqësues i një pale në gjyq. **Avokat mbrojtës. Zë avokat.**

♦ *fig* Ai që mbron e përkrah me fjalë dikë tjetër, pavarësisht nëse ky ka ose nuk ka të drejtë.

**

avokati i djallit Ai që mbron anën më të keqe në një çështje për hir të debatit.

avokát•e ja *f sh e et f e* **AVOKAT I**.

avokatí a *f drejt*

♦ Fushë e drejtësisë që përfshin detyrat e mbrojtjes e të ndihmës juridike me avokat, në përputhje me ligjet në fuqi.

♦ Institucion i drejtësisë që ka këto detyra.

♦ Veprimtari e avokatit; detyrë e avokatit.

avokatllë•k ku *m sh qe qet keq* Mbrojtje dhe përkrahje me fjalë e dikujt tjetër, pavarësisht nëse ky ka apo nuk ka të drejtë.

avokétër it *përb sh i* > **AVOKAT I**.

avór i *m vjet* > **FILDISH I**.

avór•e ja *f* Avull që del nga toka.

ávra-ávra *ndajf G* (*Flokë*) me dallgë; me onde.

avráç i *m sh e et K* Intrigë; kallë; e shtime.

avrám *ndajf* (*Shes*) toptan. > **AVROM**.

avrám i *m sh e et* Turmë; tubë; grumbull njerëzish.

Avrám i *m shkurt i* Abraham.

avráp•ë a *f sh a at* Nishan me qime.

avrónj *kal óva úar* A Adhuroj. > **ADHUR•OJ**.

avrét i *m sh ë ët krahin* Djall.

ávrr•ë a *f sh a at fet* Sinagogë.

avrí a *f* Erë.

avrí i *m sh e et* Ënjtje a skuqje nga të ftohtët a nga thëllimi.

avróhem *vetv óva (u) úar* Ënjtem e skuqem nga të ftohtët a nga thëllimi.

avró *ndajf krahin* (*Shes, blej*) toptan; pa i numëruar; pa i peshuar; pa i zgjedhur.

avruár (*i e*) *mb* I ënjtur a i skuqur nga të ftohtët a nga thëllimi.

ávuj *t sh i* **AVU•LL LLI**.

avukát i *m sh ë ët A* > **AVOKAT I**.

ávull *si mb* I nxehtë, shumë i ngrohtë. **U bë dhoma avull. Jam avull nga ethet.**

ávu•ll lli *m sh j jt*

♦ Gaz që del nga uji kur nxehtet shumë; gaz që formohet nga disa lëndë kur valojnë. **Avull i nxehtë. Avull i mbingopur. Avuj uji. Avuj plumbi (zhive). Kazan avulli. Banjë avulli. Fuqia (trysnia) e avullit. Makinë me avull. Anije me avull. Ngrohje me avull. Punon me avull. Lëshon (nxjerr) avull. Bëhet avull. Kthehet në avull.**

♦ Mjegull e hollë, e formuar nga pikla uji shumë të vogla, që ngrihen nga trupa të lagësht, nga toka etj. **Avujt e tokës. Ngrihen avuj. Nxjerr avull nga goja.**

♦ Valë e nxehtë ajri të lagësht; ajër i nxehtë që vjen nga trupat me temperaturë të lartë; afsh i nxehtë. **Avulli i sobës. Avulli i etheve. Lëshon avull. Marr një avull pranë zjarrit.**

♦ Sëmundje që u bie disa pemëve kur pas shiut vjen menjëherë të nxehtë i madh dhe që u kalb rrënjët e u rrëzon gjethet. **I ra avulli rrushit.**

♦ *bis* Zjarr i brendshëm, afsh. **Flas me avull. E marr me avull të madh. Më kaloi avulli.**

*

Ia marr avullin E njoh mirë diçka a dikë; ia marr dorën.

Ia mora avullin diku E mundova shumë, ia mora frymën, ia mora shpirtin.

Marr avull Nxehem, zemërohem.

Më çon zemra avull për diçka Digjem nga dëshira për të bërë diçka, me digjet zemra.

Më del avull aga koka Jam në telash të madh, më zien koka, më del tym nga koka.

Më hipi një avull në kokë Më hipën zemërimi; u nxeha, më shkrepë në kokë.

avullá *si mb G (Zjarr)* i madh bubulak.

avullâ *ni m sh j jt G Zjarr* i madh bubulak.

avullák *e mb I avullit*; që lëshon avull nga nxehtësia.

avullëshë *mb G (Grua)* e bukur dhe plot energji.

avullësh•ë *a f sh a at G Grua* e bukur, plot energji.

avullformím *i m tek Proces* i formimit të avullit.

avullformúes *e mb tek (Proces)* i formimit të avullit.

avullftóhës *e mb tek (Pajisje)* e ftohjes së avullit të ngrohtores (kaldajës).

avullftóhës *i m sh - it tek Ftohës* i avullit të ngrohtores (kaldajës).

avullí *a f bis > AVLLI A.*

avullím *i m Kthim* në avull (*i një lëngu a lënde tjetër kur valon*).

avullím•ë *a f sh a at* Avull i lehtë; tis avulli.

avullimtë (*i e*) *mb* Që lëshon avull.

avullín•ë *a f sh a at G Lpe*; mjegull e lehtë.

avullmátës *e mb tek (Pajisje)* për matjen e sasisë së avullit të prodhuar.

avullmátës *i m sh - it tek Pajisje* për matjen e sasisë së avullit të prodhuar ose që kalon nëpër një gyp.

avull•óhem óva (u) úar

I *vetv*

♦ *veta III* Kthehet në avull, shndërrohet në gjendje të gaztë; largohet në trajtë avulli.

♦ *veta III (Dritaret etj.)* vishen me avull; mjegullohen.

♦ Nxehem tepër dhe djersij (*nga vapa*).

♦ *bis* Marr një avull (*pranë zjarrit*); ngrohem.

♦ *bis* Iki; përvidhem; zhdukem.

II *tek pës e AVULL•OJ.*

avull•ój óva úar I *kal*

♦ E kthej në avull a në gjendje të gaztë (*një lëng*) duke e valuar.

♦ *tek* Përpunoj me avull (*lëndën e drurit*).

♦ *krahin* Djeg (*një shkurre*) që të hap rrah.

II *jokal*

♦ *veta III* Kthehet në avull a gaz; avullohet.

♦ *bis* Iki; përvidhem; zhdukem.

*

Më avullon koka Kam shumë shqetësime e telashe; më zien koka.
avull•ónj kal dhe jokál óva úar A, vjet J > AVULL•OJ.
avullór e mb I avullt; që lëshon avull.
avullór•e ja¹ f sh e et det Anije me avull.
avullór•e ja² f sh e et krahin G > AVULLESH•Ë A.
avullór•e ja³ f sh e et krahin G Shtrigë; magjistare e ligë.
avullósh e mb (Gjellë) që lëshon avull.
avullpastrúes e mb tek (Impiant) për pastrimin e avullit.
avullpastrúes i m sh - it tek Impiant i pastrimit të avullit.
avullpërfótór i m sh ë ët tek Kadajë a gjenerator avulli.
avullsím i m
♦ Avullim.
♦ Veshje me avull a mjegull të lehtë.
avullsjéllës e mb tek (Impiant) që sjell avullin.
avullsjéllës i m sh - it tek Tërësi gypash dhe pajisjesh që sjelling avull (nga kaldaja).
avulls•óhet vetv úa (u) úar veta III Avullon; kthehet në avull.
avullsó•n kal ói úar veta III I vesh me avull (dritaret, pasqyrat etj.).
avullsúar (i e) mb I avulluar; i kthyer në avull.
avullsúem (i) e (e) mb G > AVULLSUAR (i e).
ávullsh•ëm (i) me (e) mb Që avullon; që lëshon avull; i avullt.
avullshpërndárës e mb tek (Impiant) i shpërndarjes së avullit.
avullshpërndárës i m tek Impiant i shpërndarjes së avullit.
ávullt (i e) mb
♦ Që është në gjendje avulli.
♦ I mjegullt; i lehtë si avull.
avulltór•e ja f sh e et tek Kaldajë.
avullúar (i e) mb
♦ I kthyer në avull, i shndërruar në gjendje të gaztë. **Ujë i avulluar. Lëngje të avulluara.**
♦ Që lëshon avull nga të nxehurit; i djersitur.
♦ I veshur me një cipë avulli; si me mjegull. **Xham i avulluar.**
♦ tek I përpunuar me avull. **Dru i avulluar.**
avullúem (i) e (e) mb G > AVULLUAR (i e).
avullúes e mb
♦ (Tokë etj.) që avullon; që lëshon avull.
♦ Që ka të bëjë me avullimin.
avullúes i m sh - it tek Impiant për çlirimin e avullit.
avullúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të kthehet në gjendje të gaztë; që avullon shpejt.
avullueshmëri a f fiz Koeficient i (shkallë e) avullimit.
avullzím i m fiz Shndërrim në avull.
avullz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e AVULLZ•ON.
avullz•ón jokál ói úar veta III fiz Shndërrohet në avull.
avúsh•ë a f sh a at Abis, humnerë.
avxhí u m sh j jt krahin G Gjuetar që ka nishan.
avýs i m sh e et > ABIS I.
axatú ndajf (Shkoj) më këmbë.
axhaíp e mb vjet J, Ç I çuditshëm; tuhaf.
axhaíp i m vjet J, Ç Çudi; habi.
axhalé ja f bis Nxitim; ngutje.
axhamí si mb bis Fëmijëror; që është ende i vogël (i parritur). **Djalë (vajzë) axhami.**

axhamí u *m sh nj një bis*

- ♦ Fëmijë; kalama.
- ♦ *keq* Njeri i papjekur. **Punë axhaminjsh.**
- ♦ *keq* Fillestar.

axhamillë•k ku *m sh qe qet bis* Punë fëmijësh; punë e pamenduar.

axhamillëqe t sh i AXHAMILLË•K KU.

axháns i *m sh e et* Lajmet e fundit (më të reja).

axheba *pyet vjet bis* Vallë.

axhelé ja f bis Ngut; nxitim.

axhénd•e a f sh a at libr Plan i përkohshëm i punëve të ditës, javës, etj. **Axhendë e ngjeshur.**

áxh•ë a *m sh ë ët* Ungj; xhaxha.

axhibá *pyet vjet bis* Vallë.

áxhio ja f sh - t fin Këmbim i monedhës.

axhiotázh i *m sh e et fin* Komision për këmbimin e monedhës.

axhitáto ndajf it muz Në mënyrë të trazuar (të shqetësuar).

axhitáto ja f it muz Udhëzim për ekzekutim mënyrë të trazuar, të shqetësuar); pjesë e kompozuar për t'u ekzekutuar në këtë mënyrë.

axhúl i *m krahin* Ungj; xhaxha.

axhustatór i *m sh ë ët* Punëtor që përpunon me dorë veglat dhe pjesët e ndryshme të makinave e të pajisjeve, në mënyrë që të vihen mirë në vendin e vet.

axhustatór•e ja f e AXHUSTATOR I.

axhusterí a f tek

- ♦ Punime mekanike që u bëhen me dorë veglave e pjesëve të makinave e të pajisjeve, në mënyrë që të vihen mirë në vendin e vet; punë e axhustatorit.
- ♦ Repart i axhusterisë.
- ♦ Degë e mekanikës që merret me njohuritë për këto lloj punimesh.

axhustím i *m sh e et tek* Punim i axhustatorit.

axhust•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **AXHUST•OJ.**

axhust•ój kal óva úar *tek* I bëj punë axhusterie (një vegle).

axhustúar (i e) *mb tek (Vegël)* e punuar nga axhustatori.

axhustúem (i) e (e) *mb G >* **AXHUSTUAR (i e).**

áy dëft, vet vjet krahin > AI. [Kush fitonte më tepër, ay ishte usta,/ Dhe kush nukë plaçkitte ish krejt budalla (FN).]

azá ja f sh - të vjet krahin G Mis; gjymtyrë (e trupit).

azál e *mb ant ilir* I fisit të azalëve.

azalé ja f sh - të bot Shkurre zbukurimi me lule shumëgjyreshe.

azálë t m ant ilir Fis ilir i Panonisë Veriore.

Azaní a f ant, gjeog Zonë e Afrikës Nënsahariane.

azanián e *mb ant, gjeog* I Afrikës Nënsahariane.

azáp i *m sh ë ët vjet* Këmbësor i ushtrisë otomane.

azát mb bis I lirë; i lëshuar pa fre (pa kontroll); i zgjidhur. **Kalë azat.**

**

mall azat Mall pa zot (që s'i del i zoti).

azatioprín•e a f sh a at farm Bar imunodepresiv që parandalon mospranimin e organit të transplantuar.

azdís kal a ur bis

- ♦ E lë të zhvillohet jashtë masë (*bimën*). > **HARLIS.**
- ♦ Lëshoj pa duar (pa kontroll); e harboj (*fëmijën*).

azdís•em a (u) ur

I vetv bis

♦ *veta III (Bima)* rritet tej mase; harliset.

♦ *fig* Bëj si i harbuar. **U azdis kali.**

♦ *fig* Dal dore; dal jashtë kontrollit.

II pës e AZDIS.

azdis•ëm (i) me (e) mb G > AZDISUR (i e).

azdisj•e a f sh e et bis

♦ Harlisje (*e bimës*).

♦ *fig* Harbim.

♦ *fig* Dalje jashtë kontrollit.

azdisur (i e) mb bis

♦ (*Bimë*) e rritur tej mase; e zhvilluar shumë, e harlisur.

♦ *fig* (*Njeri*) i papërmbytur; (*kafshë*) e harbuar. [**si ato pelat e asdisuna ndër dasma orientale** (KM).]

♦ *fig* (*Erë*) e vrullshme; e tërbuar.

Azerbaixhán i m gjeog Republikë në Europën Juglindore; shtrihet në pjesën lindore të Maleve të Kaukazit deri në brigjet perëndimore të Detit Kaspik.

azerbaixhánas e mb I Azerbaixhanit; që ka të bëjë me Azerbaixhanin, me banorët a vendësit e tij.

azerbaixhánas i m sh - it Banor a vendës i Azerbaixhanit.

azerbaixhánas•e ja f sh e et f e AZERBAIXHANAS I.

azerbaixhanísht ndajf Në gjuhën e azerëve.

azerbaixhanísht•e ja f Gjuhë e folur në Azerbaixhan, Afganistan, Iran, Irak, Siri e Turqi.

azére ndajf Në gjuhën e azerëve.

azér•e ja f gjuh Gjuhë zyrtare e Azerbaixhanit.

ázër ndajf > HAZËR.

azgán e mb bis

♦ I gjatë; shtatlartë; shtatedhur. **Djalë azgan.**

♦ I këndshëm; i dashur.

♦ (*Djalë*) i hedhur; i gjallë; i shkathët; i guximshëm.

azgán i m sh ë ët

♦ Njeri shtatlartë dhe i pashëm.

♦ Burrë a djalë trim.

azgán•e ia f sh e et f Grua a vajzë shtatlartë dhe e pashme.

azganí a mb bis

♦ Shtatlartësi.

♦ Guxim; shkathtësi; gjallëri.

Azí a f gjeog Kontinenti më i madh i botës; zë afër 1/3 e sipërfaqes së përgjithshme të saj dhe shtrihet pothuaj krejtësisht mbi ekuator; lidhet me Afrikën me anë të Kanalit të Suezit dhe kufizohet me Europën përgjatë Maleve Ural dhe përmes Detit Kaspik. **Azia e Vogël.**

-azi prapasht (formon ndajfolje nga mbiemra): fshehurazi; heshturazi.

aziatík e mb I Azisë; që ka të bëjë me Azinë, me banorët a vendësit e saj.

aziatík u m sh ë ët Banor a vendës i Azisë.

aziatík•e ja f sh e et f e AZIATIK U.

azíl i m sh e et

♦ Strehë për të varfër, për fëmijë jetimë etj. **Azil i pleqve** shtëpi për pleq pa mbështetje.

♦ Strehim. **Kërkoj azil** kërkoj strehim (mbrojtje).

azilánt e mb Strehimkërkues (*në një vend*).

azilánt i m sh ë ët Strehimkërkues.

azilánt•e ja f sh e et f e AZILANT I.

azilkërkúes e mb > **AZILANT E.**

azilkërkúes i m sh - it > **AZILANT I.**

azilkërkúes•e ja f sh e et f e **AZILKËRKUES I.**

azimút i m sh e et astr Kënd i formuar në pikën e vrojtimit ndërmjet rrafshit të meridianit dhe rrafshit pingul të trupit qiellor ose të sendit që vrojtohet.

azimutór e mb I azimutit; që ka të bëjë me azimutin.

aziné ja f sh - të > **HAZIN•E JA.**

azitromicín•ë a f farm Bar kundër infektiveve nga bakteret në pjesë të ndryshme të trupit.

ázm•ë a f mjek > **ASTM•Ë A.**

azmatík e, azmatík u > **ASTMATIK E; ASTMATIK U.**

Azóre t f gjeog sh Ishuj në Oqeanin Atlantik që i takojnë Portugalisë.

azotemí a f mjek Nivel i lartë i uresë në gjak.

azót i m kim Element pa erë e pa ngjyrë, që përbën 78 për qind të vëllimit të atmosferës si gaz dyatomik dhe bën pjesë në gjithë indet e gjalla (*simboli N*).

azotík e mb kim I azotit. **Plehra azotike.**

azotím i m tek Trajtim me azot; pasurim me azot.

azot•óhet úa (u) úar kim pavet dhe pës e **AZOT•OJ.**

azot•ój kal óva úar tek Trajtoj me azot; pasuroj ngop me azot; nitrifikoj.

azotúar (i e) mb tek I trajtuar me azot; i pasuruar a ngopur me azot; i nitrifikuar.

azotúem (i) e (e) mb G > **AZOTUAR (i e).**

azotúes e f kim (Teknologji) e trajtimit me azot; e pasurimit a ngopjes me azot; e nitrifikimit.

azoturí a f mjek Nivel i lartë i uresë në urinë.

Azón i m gjeog Det i brendshëm i ndarë midis Rusisë dhe Ukrainës.

azúll i m vjet Muzg.

azurít i m min Mineral bakri i butë, në ngjyrë të kaltër, i përbërë nga karbonat bakri.

azvéz i m Ç Gëlqere.

-azh prapasht: balotazh, kanotazh, arbitrazh.

azhdahá ja f sh a të vjet bis Përbindësh.

azhdér e mb vjet krahin G (Njeri) Trupmadh; me trup të fuqishëm.

azhdér i m sh ë ët vjet krahin G Njeri trupmadh e i fuqishëm.

ázhd•ë a¹ f sh a at krahin Fashuall i kosheres së bletës; hoje blete; pite mjalti.

ázhd•ë a² f sh a at krahin Bistak rrushi pa kokrra.

azhgát i m

♦ Shtresë e ulët e popullsisë; vegjëli.

♦ *përmb* Fëmijë.

azhúr i m sh e et Qëndisje ose thurje me vrima në pëlhurë. > **UJREZ•Ë A.**

azhurním i m sh e et libr

♦ Shtyrje (lënie) për më vonë.

♦ Përditësim.

azhurn•óhem óva (u) úar libr

I vetv

♦ *veta III* Shtyhet (lihet) për më vonë.

♦ Përditësohem; marr të dhënat e fundit.

II pës e AZHURN•OJ.

azhurn•ój kal óva úar libr

♦ Shtyj (lë) për më vonë.

♦ E plotësoj dhe e pasuroj (*një punim, leksion, raport etj.*) me të dhënat e fundit për një çështje; e sjell një vepër në nivelin e sotëm të dijeve; nxjerr të dhënat e plota për të ardhurat e shpenzimet e çdo dite; përditësoj.

azhurnúar (i e) mb libr

♦ I shtyrë (i lënë) për më vonë.
♦ (*Çështje*) e plotësuar dhe pasuruar me të dhënat e fundit; i përditësuar.
azhurnuem (i) e (e) mb G > AZHURNUAR (i e).

B b

♦ **B b** Bashkëtingëllorja **b**.
♦ *si em f b ja* Shkronja **b**; grafia dhe tingulli i saj. **B-ja e madhe**.
♦: **Vitamina B**.
b inf shkurt i Bit.
b. ja; b ja gjeom shkurt i Bazë.
B kim shkurt i Bor.
ba pasth bis Baba. **O ba!**
Ba kim shkurt i Barium.
Baál i m mit egj Perëndi semitike e stuhisë.
bâ (me) kal dhe jokal bâna bâ G
♦ > **BËJ**. [**O ti mimozë e re, bartse kujtimesh,**/ mes stinve e pa stinë,/ **ç'ka të baj me kthye te ti dhe 'i herë?** (MC)]
♦ Është baras me. [**kemi me thanë se, tue qenë kuti venedikas i gjatë 0, 58 m. , 9 kutë bâjnë 7, 12 m.** (ZV).]
*
Baj me... Filloj të... [**N'shpi kur t'baj me hi/ do t'hjeki binjakët me i pre.** (CV)]
Ban me.. Po të...; sikur të... **Ban me ardhë edhe ti** sikur të vish edhe ti.
bâ (me u) vetv na (u) - G > BË•HEM.
babá i m sh llaré llarët
♦ Burrë i martuar kundrejt fëmijëve të vet. > **AT•Ë I. Babai dhe nëna. Baba e bir. Emri i babait.** [**Në epos nuk është i pranishëm babai i kreshnikëve, kurse nëna luan një rol të rëndësishëm, duke treguar një fillesë letrare prej mendësisë matriarkale.** (ShS).]
♦ *sh* Brez i mëparshëm, paraardhës; etër. **Na e kanë lënë porosi baballarët.**
♦ *fig* Themelues a figurë kryesore a udhëheqëse e një vendi. **Baballarët e kombit.** [**Baba-Tomor, kish' e Shqipërisë** (AZÇ).]
♦ *libr* Themelues i një fushe të dijes; nismëtar a udhëheqës i një veprimtarie.
♦ *fet* Kryetar i një teqeje bektashinjsh.
♦ Emër me të cilin nusja e dhëndri i thërresin vjehrrit.
♦ Përdoret para emrit të një njeriu të moshuar, në shenjë nderimi.
♦ *bis* Përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit në mënyrë familjare, të afrueshme e me përkëdheli.
*
Bëmë baba të të ngjaj Si të jetë prindi, do të jetë fëmija.
Ca të babait, ca të nënës Njëri trajtohet më mirë, tjetri më keq pa të drejtë.
Hajde baba të të tregoj arat iron Dua t'i mësoj dikujt atë që ai e di më mirë se unë. > **I TREGOJ BABAIT ARAT**.
I tregoj babait arat iron Dua t'i mësoj dikujt atë që ai e di më mirë se unë.
Për shpirt të babait (*E shes*) shumë lirë; falas.
Që në kohën e baba Qemos Shumë kohë më parë; që kur s'mbahet mend.
**
baba i gjetur Burrë i nënës kundrejt fëmijës që e ëma e ka me burrë tjetër.
babá u m A Përbindësh.
bababá pasth (*mospëlqim*)
♦ Kurrësi; në asnjë mënyrë.

♦ Shumë keq.

babáck•ë a f sh a at përk Baba.

babáck•ë a f sh a at Grua e bëshme.

babácko ja f sh - t Burrë i bëshëm.

babadáj•o ua m sh o ot Ç Gjysh nga nëna; baba i nënës.

Babadím•ën ni m libr K

♦ Plaku i Krishtlindjeve.

♦ Plaku i Vitit të Ri.

babahóv e mb K I lehtë; fluturak.

babahóv i m sh ë ët K Njeri i lehtë në lëvizje.

babahóv•e ja f sh e et K f e BABAHOV I.

babahóvkë mb K

♦ (Grua) e çlirët, me sjellje të lirshme si mashkull.

♦ (Grua) mendjelehtë.

babahóvk•ë a f sh a at K

♦ Grua e çlirët, me sjellje të lirshme si mashkull.

♦ Grua mendjelehtë.

babagjúm•ë i m : **Erdhi babagjumi** (fëmijës) po vjen ora e gjumit.

babagjýsh i m sh ër ërit dhe a at

♦ Emër, me të cilin fëmijët e të rinjtë i drejtohen gjyshit në familje me dashuri e me nderim.

Erdhi babagjyshi!

♦ Emër, me të cilin fëmijët e të rinjtë i drejtohen me nderim një njeriu me moshë të thyer.

♦ Plak i Krishtlindjeve, i Vitit të Ri.

babahú mb tall krahin G (Njeri) i trashë; mendjetrashë.

babakút i m sh ë ët zool Lemur i madh bishtshkurtër i Madagaskarit, me qime të gjata të zeza, të bardha e të kafta.

babalák u m sh ë ët K Babagjysh.

babalín•ë a m sh a at A Shtupë e fuçisë etj.

baballárë t sh i BABA I.

baballék e mb bis I patëkeq, i shtruar, shpirtmirë; i padjallëzuar, babaxhan.

baballék u m bis Njeri i patëkeq, i shtruar, shpirtmirë; njeri i padjallëzuar, babaxhan.

baballé•k u¹ m sh qe qet Pjesë e trashëguar nga ana e babait.

baballé•k u² m sh qe qet

♦ Vjehër.

♦ Baba i gjetur.

baballé•k u³ m sh qe qet ndërt Dru i shkurtër e i trashë, mbi trarët e tavanit, që mban kulmarin (e çatisë).

baballékçe ndajf Pa të keq; me dashamirësi; me baballék.

babám pandr (si pasthirrmë) Mik; shok. [po duke bërë me të gjitha mjetet të zgjidhesh kryetar bashkie, do të kesh mundësi më të mëdha se ne, që të fitosh shumë e më shumë se ne, gdhihesh miliardë, babam, (VZh).]

babá•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë krahin Gjysh nga ana e babait.

babá• mëdhénj mëdhénjtë sh i BABA•MADH MADHI.

babanác•e ja f sh e et Bukë misri e rëndë (e paardhur).

babanéc•e ja f sh > BABANAC•E JA.

babaník u m sh ë ët bot (Sedum maximum, Semprevivum tectorum) Bimë dikotiledone me kërcell të drejtë, me fletë gjatoshë a vezake të dhëmbëzuara, me lule të bardha a të verdha më të blertë, përdoret në prime.

babanjós•em vetv a (u) ur Fryhem; më fryhet barku (nga të ngrënët e tepërt).

babanjós•e a f Fryrje e barkut (nga të ngrënët e tepërt).

babanjós•ëm (i) e (e) mb G > BABANJOSUR (i e).

babanjósur (i e) mb Bark i fryrë (nga të ngrënët e tepërt).

baba•plák pláku m sh pléq pléqtë (në shenjë respekti) Gjysh.

baba•pléq pleqtë sh i BABA•PLAK PLAKU.

babaráq•e ja f sh e et krahin

♦ Të ftohtë i madh; erë e ftohtë, fërfëllizë. **Fryn babaraqja.**

♦ Frikë e madhe, datë, lemeri. **Më hyn babaraqja.**

babár•em vetv a (u) ur A Ngatërrohem; hutohem.

babar•énj kal a ur A > BABAR•ËNJ.

babar•énj kal a ur A Ngatërroj; hutoj.

babarrún e mb

♦ (Burrë) i fortë; i fuqishëm.

♦ *fig* Trim; guximtar.

babarrún i m sh a at

♦ Burrë i fortë.

♦ *fig* Njeri trim.

bábas ndajf: Lojë babas lojë shtëpiash, në të cilën një nga vajzat bën rolin e babait.

babaúk u m sh ë ët bis ent Merimangë.

babavrásës e mb libr Që vret babain.

babavrásës i m sh - it libr Fëmijë që vret babain.

babavrásës•e ja f sh e et libr f e BABAVRASËS I.

babavrásje a f sh e et Vrasje e babait nga fëmija i vet.

babaxhán e mb bis

♦ Shpirtmirë, i patëkeq, i çiltër e i dashur; i shtruar dhe i thjeshtë. **Grua (plakë)**

babaxhane.

♦ I shëndoshë e i fuqishëm; i aftë e guximtar, që çan vetë në jetë e që u del zot edhe të tjerëve.

babaxhán i m sh ë ët bis

♦ Njeri shpirtmirë, i patëkeq, i çiltër e i dashur.

♦ Njeri i shëndoshë e i fuqishëm; trim.

babaxhán•e ia f sh e et f e BABAXHAN I.

baba•zézë zéza f sh zéza zézat Vajzë e mbetur pa baba.

babazí u m sh nj jtë bis

♦ Baba fatkeq.

♦ Baba për t'i qarë hallin; që s'është i zoti të bëjë detyrat atërore.

babazót i m

♦ Gjysh; babagjysh.

♦ Gjysh prej babe.

♦ *etn* Plak i shtëpisë si kryetar i familjes së madhe patriarkale, që njihet si pronar i vetëm i plangut a gjësë.

babazún e mb A (Njeri) mendjelehtë.

babazún i m sh a at A Njeri mendjelehtë.

babazún•e ia f sh a at A f e BABAZUN I.

báb•e ja f sh - t Foshnjë.

Babél i m mit Qytet në Shinar ku, sipas librit të Zanafillës, ndërtimi i një kulle u ndërpre nga ngatërrimi i gjuhëve të ndërtuesve.

Bab-el-Mandéb i m gjeog: Ngushtica e Bab-el-Mandebit ngushticë që lidh Detin e Kuq me Gjirin e Edenit.

babesió•ë a f mjek, veter Infektim i rruazave të kuqe të gjakut nga pickimi i këpushave.

báb•ë a m sh allárë allárët

♦ Baba. [dhe me gëzimin/ e fëmijës së parë/ e me dhembjet e lindjes/ ndër dhëmbë/ e uroi:/ -U rritsh, o bir, me babë! (ShM).]

♦ *bot* Bimë me farë, që luan rolin e mashkullit në kryqëzimin për të nxjerrë një lloj të ri. **Bimë babë. Farë babë.**

*

Babë pas babe e bir pas biri Brez pas brezi.

Të kërkon babën e nanën G E mban shumë shtrenjtë (*mallin*).

**

flamuri i babës *hist* Flamuri i sulltanit. [Këtu shohëm para syve tanë të kapërdisen si patriotë të mëdhenj ata që ... për flamurin e babës kanë djegur Shqipërinë e mesme (FN).]

vëlla prej babe Njeri i ftohtë.

báb•ë a² f sh a at krahin Gjyshe.

báb•ë a³ f sh a at anat G Zorrë e trashë.

babëlók e mb bis > BABAXHAN E.

babëlók u m sh ë ët bis

♦ (*me përkëdheli*) Baba.

♦ Përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit miqësisht.

♦ Burrë i shëndoshë, i fuqishëm e i zoti.

babëlók•e ja f sh e et bis f e BABËLOK U.

babëlósh i m sh ë ët > BABËLOK U.

babësjéll•ë a f veter Piroplazmë e gjedhit; infektim i rruazave të kuqe të gjakut nga pickimi i këpushave.

babëzí a f

♦ Të qenët i pangopur; grykësi e madhe; pangopësi; lakmi e pashuar. **Ha me babëzi.** [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]

♦ Zi e madhe, varfëri e mjerim; fatkeqësi e rëndë. **I solli babëzi. E mbuloi babëzia. Fjalët e shumta janë babëzi** *fj u* fjalët e shumta janë fukarallëk.

♦ *bis* Njeri i babëzitur. Ishte bërë babëzi.

babëziár e mb bis I babëzitur.

babëziár i m sh ë ët Njeri i babëzitur.

babëziár•e ia f sh e et f e BABËZIAR I.

babëzísht ndajf Me babëzi; si i babëzitur; me lakmi të madhe.

babëzít•em vetv a (u) ur

♦ Bëhem i pangopur; më hyn babëzia.

♦ Ha si i babëzitur; ha e s'kam të ngopur.

babëzít•ëm (i) me (e) mb G > BABËZITUR (i e).

babëzítur (i e) mb

♦ I pangopur; i zijosur.

♦ *fjg* Që nuk ka të ngopur; lakmitar i pangopur. **Shoh si i babëzitur.**

babëzót i m > BABAZOT I.

babgjýsh i m > BABAGJYSH I.

bábi m fëm, përk Emër me të cilin fëmija thërret të atin.

babíq i m nj përk krahin G Babush; baba.

babíl i¹ m sh ë ët A Sqepar.

babíl i² m sh a at orn (*Merops apiaster, Apus apus, Ripara ripara*) > **BREGC•Ë A.**

babelónas e mb I Babilonisë; që ka të bëjë me Babiloninë, me banorët a vendësit e saj.

babelónas i m sh ë ët Banor a vendës i Babilonisë.

babelónas•e ja f sh e et f e BABILONAS I.

babiloní a f bis Rrëmujë e papërshkrueshme.

Babiloní *a f gjeog ant* Qytet kryesor i Mesopotamisë dhe kryeqytet i mbretërisë së Babilonisë.

babiloník *e mb* I Babilonisë; që ka të bëjë me Babiloninë.

babít *i m met* Lidhje e kallajit me bakër dhe antimon; përdoret për veshjen e kushinetave. **I veshur me babit.**

babít•em *vetv a (u) ur*

♦ Trullosem; hutohem (*nga një goditje*).

♦ Bëhem si i hutuar (*nga sëmundja*); jam si për tym.

babítës•e *ja f sh e et* > **BABO JA.**

babítur *(i e) mb*

♦ I trullosur (i hutuar) (*nga një goditje*).

♦ I bërë tym.

babíz•ëm *mi m fet* Besim i themeluar në shek. XIX në Persi.

bábk•ë *a f sh a at J* Gushë e shpendëve; rrëcok; katëk.

bablím *i m nj G* Zhurmë e lehtë.

babl•ój *jokal G* > **BABL•UE (me).**

bablók *mb* Zemërmirë; i padjallëzuar.

bablók u *m sh ë ët*

♦ Mik; shok i ngushtë.

♦ Baba.

bablókçe *ndajf*

♦ Me zemërmirësi.

♦ Me qetësi; qetësisht.

babl•úe (me) *jokal óva úe G* Bëj a lëshoj një zhurmë të lehtë.

bablúes *e mb G* Që bablon.

babó *pasth krahin G* Fjalë me të cilën prindi i drejtohet fëmijës me lutje a qortim.

bábo ja¹ *f sh - t vjet* Grua që pret foshnjën dhe ndihmon lehonën në lindje, duke bërë punën e mamisë me mënyra e me mjete primitive.

*

Shumë babo e mbytin fëmijën *fj u* Kur ndërhyjnë shumë veta në një punë, e prishin në vend që ta ndreqin.

bábo ja² *f krahin* Valle burrash.

báb•o ua¹ *f sh o ot Ç* Plakë e krishterë.

báb•o ua² *f sh o ot Ç* Stërgjyshe.

babolít *jokal G* > **BABOLIT•Ë (me).**

babolít•ë (me) *jokal a ë G* Flas në tym; i bie legenit.

babuín *i m sh ë ët zool* Majmun bar e mishngrënës, me trup të madh, me turi si të qenit dhe me dhëmbë të mëdhenj, me gëzof të trashë përveç pjesës rreth pasdaljes; gjendet kryesisht në Afrikë. **Tufë babuinësh.**

babullâ *ni m sh j jt G* Zjarr bubulak. > **AVULLA NI.**

babullâj *t G sh i* **BABULLA NI.**

babullák *u m sh ë ët K* Baba i gjetur.

babullân *i m sh ë ët G* > **BABULLA NI.**

babullúr *i m sh ë ët K* Zjarr bubulak.

babún•e *ia f sh e et* Masë drithi rreth 6 okë.

*

Ia kthej me babune dikujt Ia marr hakun paq dikujt.

babún•ë *a f sh e et* > **BABUN•E IA.**

babunjós *kal a ur* Ënjt; fryj.

babunjós•em *a (u) ur*

I vetv Ënjtem; fryhem.

II pës e **BABUNJOS**.

babunjós•ëm (i) me (e) mb *G* > **BABUNJOSUR (i e)**.

babunjósje a m sh e et Ënjtje; fryrje.

babunjósur (i e) mb I ënjtur.

babúsh i m sh ë ët

♦ *fëm* Emër me të cilin fëmijët thërresin me përkëdheli babanë, gjyshin ose një burrë të shkuar në moshë.

♦ > **BABËLOK U**.

babúsh•e ja f sh a at fëm Emër me të cilin fëmijët thërresin gjyshen.

babúshk•ë a¹ f sh a at përk Emër me të cilin fëmijët thërresin me përkëdheli gjyshen..

babúshk•ë a² f sh a at Gjilpëryer, gjilpërë e madhe.

babzák e mb I Babjes; që ka të bëjë me Babjen, me banorët a vendësit e saj.

babzák u m sh ë ët Banor a vendës i Babjes.

babzák•e ja f e **BABZAK U**.

babzót i m sh a at Zot shtëpie.

bac i¹ m sh a at *G* > **BAC•Ë A**.

bac i² m sh a at *G* Plis dheu.

♦ Lëmsh; toph; shuk (*lënde të fortë*).

bacâ ni m sh j jt krahin *G* > **BACAN I**.

bacalók u m sh ë ët përk e **BAC•Ë A; BACOK U**.

bacân i m sh j jt krahin *G* Dash me turi të bardhë ose të kuq.

bacarák u m sh ë ët ushq Pispili; byrek i gatuar me miell misri, me presh a qepë të njoma, me lëpjetë e me erëza.

bacarúng•ë a f sh a at Gështenjë e pjekur që i plas lëvozhga.

bác•ë a¹ m sh a at *G* Emër me të cilin vëllai i vogël thërret vëllanë e madh ose fëmijët thërresin babanë a ungjin; përdoret me nderim përpara emrit të babait, të vëllait të madh ose të një njeriu më të moshuar. [Para Muji te i ka dalë:/ - Baca plak, m'i ka thanë,/ a gjogi ty t'ka hedhë? (CV).]

bac•ë a² f sh a at f sh a at krahin *G* Dele turibardhë me lesh të butë.

bác•ë a³ f sh a at *G* Plis dheu.

bác•ë a⁴ f sh a at Ç, *J* Goditje me pëllëmbë; dackë; flakurimë.

bacëlók u m sh ë ët përk *G* Babëlok.

bacíl i m sh e et bio Bakter në trajtë shkopthi, që shkakton sëmundje. **Bacili i tuberkulozit (i tifos, i difterisë, i kolerës).**

bacilár e mb bio I bacileve; që ka të bëjë me bacilet.

bacilít i m gjeol Kristal në trajtë shkopi i formuar nga disa kristale të hollë si gjilpëra, të vendosur paralel.

bacilmbártës e mb mjek, veter (Njeri a kafshë) me bacile në trup, por që vetë nuk është sëmurë; që ka bacile. **Mjedis bacilmbartës.**

bacilmbártës i m mjek, veter Njeri a kafshë me bacile në trup, por që vetë nuk është sëmurë.

bacilór e mb bio I bacileve; që ka të bëjë me bacilet.

bacilóz•ë a f mjek, veter Infektim nga bacilet

bacitracín•ë a f farm Antibiotik për mjekimin e infeksioneve të lëkurës.

bácka-bácka *G*

I ndajf Me shumë toptha të fortë; me gunga

II mb (*Dyshek*) I mbushur me toptha të fortë.

backarít•em vetv *G* > **BACKARIT•Ë (me u)**.

backarít•ë (m u) vetv a (u) ë *G* Përlyhem me baltë.

backarít•je a m *G* Përlyerje me baltë.

backarítun (i e) *mb G* I përlyer me baltë.

báck•ë a¹ f sh a at Goditje me pëllëmbë. > **DACK•Ë A; SHUPLAK•Ë A.** I heq një backë surratit dikujt.

báck•ë a² f sh a at *anat* Falë e gjurit; pjesë e këmbës prapa gjurit.

báck•ë a³ f

♦ Shtëllungë lesh.

♦ Topth i fortë në mbushjen e dyshekut.

backós kal a ur bis I heq një backë (dackë, flakurimë) (*dikujt*).

backósje a f bis Goditje me pëllëmbë.

backósur (i e) *mb bis* I goditur (i qëlluar) me pëllëmbë.

bacó pasth krahin G Fjalë me të cilën i rrituri i drejtohet fëmijës me lutje a qortim.

bacók u m përk K Emër me të cilin fëmijët thërrasin babanë.

bacrúng•ë a¹ f sh a at G

♦ Gështenjë e qëruar.

♦ Gështenjë e pjekur dhe e qëruar.

bacrúng•ë a² f sh a at G Vajzë e pashme.

bacúj•ë a f sh a at K Dele turibardhë me lesh të butë.

bacún i m sh a at krahin G Shishe e madhe.

bacúng e m krahin G Topolak.

bacúng u m sh ë ët krahin G Fëmijë topolak.

bacúng•e ia f sh e et krahin G f e BACUNG U.

bacúng•ë a f sh a at K Bucelë për ujë.

baç i¹ m sh a at krahin G

♦ Rrip leshi për të lidhur foshnjën në djep; dizgë.

♦ Ushkur; gjalmë.

♦ Rrip i opingave.

♦ Gajtan leshi për zbukurimin e rrobave.

baç i² m sh a at Stanar.

baç i³ m bot G Shkurre e vogël me lule të verdha dhe gjethe të tejdukshme me pikëla.

báč•e ja f sh e et bis Kopsht i vogël zakonisht pranë shtëpisë, i mbjellë me pemë, me perime ose me lule; *vjet lulishte*. > **BAHÇ•E JA.**

baçi a f sh - të G Punët e bulmetit; mjeshtëri e bulmetorit.

*

Vetë magje, vetë baçi Vetë zot, vetë shkop.

baçíc•ë a f sh a at krahin G

♦ Bulemtore e zonja.

♦ Amvisë.

baçícóre mb krahin (Punë) të bulmetores, të amvisës

baçílla t f sh krahin G Tëbana në bjeshkë; stane.

baçíll•ë a f sh a at G

♦ Hauz për ujitje.

♦ Pus uji.

baçíllék u m njkrahin G Punë e baçicës.

baçkallóm•ë a f sh a at bis

♦ Send i vjetër jashtë përdorimit.

♦ Shtëpi e prishur; shkatërrinë; karakatinë.

báč•ë a f sh a at Goditje me pëllëmbë; flakurimë; dackë.

baçkallós kal a ur bis Prish; shkatërroj.

baçkallós•et - (u) ur *vetv veta III she pës e* **BAÇKALLOS.**

baçkallós•ëm (i) me (e) mb G > BAÇKALLOSUR (i e).

baçkallós•e a f bis

- ♦ Nxjerrje jashtë përdorimit.
- ♦ Prishje; shkatërrim.

baçkallósur (i e) mb bis

- ♦ I nxjerrë jashtë përdorimit.
- ♦ I prishur; i shkatërruar.

baçû ni m sh j jt G Brigje kënetash të krijuara nga rrënjët e bimëve.

baçûj t G sh i BAÇU NI.

badakçësh•ë a f e BADAQÇI U.

badakçi u m sh nj një > BATAQÇI U.

badán•ë a f Sherbet gëlqereje.

badbád ndajf: I hyj badbad dikujt i sulem keq dikujt; e qortoj rëndë dikë.

Bád•e ja f > BARDH•Ë A.

badél i m sh ë ët krahin G > BEDEL I.

badém•ë a f sh a at ushq Tortë me bajame.

badém i m sh a at Sheqerkë.

Báden i m gjeog Qytet me llixha në Austri.

Baden-Vyrtembérg u m gjeog Një nga 16 shtetet (landet) e Gjermanisë Jugperëndimore.

bádër si kallëzues: E bëj badër e rrënoj krejt.

bád•ër ra f sh ra rat bot

- ♦ (*Asphodelus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e familjes së Liliaceve, me gjethe të gjata, me lule të bardha e me rrënjë qepujke.
- ♦ (*Allium ampeloprasum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit dhe lule të vogla e të bardha, që rritet në kullota dimërore e lulëzon në pranverë.
- ♦ (*Iris germanica*) > **SHPATOR•E JA; LULESHPAT•Ë A.**

**

badër uji bot (*Iris pseudacorus*) Bimë barishtore e Iridaceve, me lule të verdha, e përhapur në Europë, Azinë Perëndimore dhe në Afrikën Veriperëndimore.

bád•ër ra² f a at Balonë fëmijësh.

badërdís kal a ur J > BATËRDIS.

badiavá ndajf dhe mb Falas; shumë lirë; gati falas. > **BADIHAVA.**

badifók•ë a f a at

- ♦ Qese duhani.
- ♦ Qese lëkure për eshkën, masatin dhe strallin.
- ♦ Qese e parave; kuletë.

badigúc i m bot (*Nardus stricta*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së barërave, e përhapur në vise të ftohta me tokë të varfër të Europës dhe Azisë.

badihavá bis

I ndajf

- ♦ Falas; shumë lirë; gati falas. **Punoj (ha) badihava.**
- ♦ *fig* Pa dobi; kot së koti.
- ♦ *fig* (*Flas*) kot; në tym; në erë; pa përgjegjësi.

II mb (*Mall*) shumë i lirë.

badihavxhësh•ë a f sh a at f e BADIHAVXHI U.

badihavxhí a m sh j jt G > BADIHAVXHI U.

badihavxhí u m sh j jt G > BADIHAVXHI U.

badihavxhí u m sh nj një

- ♦ Qelepírxhi.

♦ Ai që e vret kohën pa punë.

badjavá *ndajf dhe mb* > **BADIAVA**.

badmintón *i m sport* Lojë me raketë dhe top si kaush me gomë sferike poshtë dhe pendë rreth buzës së sipërme, që bëhet në fushë katërkëndëshe të ndarë me rrjetë. **Lojtar badmintoni**.

badróre *t f sh bot* Bimë të familjes së Iridaceve.

badún *e mb A (Njeri)* truprëndë; i trashë; i dhjamosur.

badurí *a f sh - të G* Tufë bagëtish.

badhabán *i m ë ët zool J* Arí.

badhabán•e *ia f sh e et zool J* Arushë.

badhés•ë *a f sh a at libr* Llagëm i kafshëve si dhelpra, urithi etj.

bádh•ër *ra f sh a at bot (Asphodelus)* > **BAD•ËR RA**.

badhriót *mb Ç: Ulli badhriot* ulli kokërrvogël.

badhún *e mb A*

♦ Trupmadh.

♦ Trashaluk.

badhún *i m sh a at A*

♦ Njeri trupmadh.

♦ Njeri trashaluk.

badhún•e *ia f sh e et A f e* **BADHUN I**.

bá•e ja *f sh e et* > **BAH•E JA¹**.

bâes *i m sh a at G* Veprues. > **BËRËS I**.

baét•ë *a f* Copë lëkure a pëlhure, me dy lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njëren lidhëse. > **HOBE JA**.

baf

I *onomat* Zhurmë e plasjes; kërcitje.

II *ndajf* Menjëherë.

*

Bëj baf nga zilia Pëlcas nga zilia.

báf•ë *a f sh a at ikt* Femër e levrekut.

báf•ër *ra f sh ra rat bot (Pistacia terebinthus)* Dru ose shkurre me gjethe vezake të ndritshme nga sipër, me lule vile, me kokrra të kuqe të athëta. > **FRASHËR I EGËR;**

RRUNJ•Ë A; QELBËS I².

bafkán *i m met krahin G* Metal prej të cilit bëhen kuti duhani.

bâfsh, bâfsha *G dëshir* > **BËFSHA**. T'u bafsha kurban! M'u bafsh kurban!

baft *i m bis vjet* Fat. Njeri me baft.

bâftë dëshir e BA•J. Dritë i baftë shpirti!

baft•mádh mádhe *mb, sh mëdhénj mëdhá* Fatbardhë; (*njeri*) me shumë fat.

baftzézë *a f sh a at* Grua a vajzë fatkeqe.

baftzí zézë *mb sh zínj zéza* Fatkeq.

baft•zí ziu *m sh zínj zinjtë* Njeri fatkeq.

bagá ja *f sh a të* Tabaka e madhe.

baganác•e ja¹ *f sh e et ushq J* Bukë misri.

baganác•e ja¹ *f sh e et J* Grua; vajzë.

bagarác•e ja *f sh e et* Kovë e plehërave.

bagásh *i m sh ë ët K* Enë druri që nxë deri 25 kg drithë.

bagát•e ja *f sh e et Ç* Bravare; dele që mbahet në shtëpi për qymësht.

bagatél•ë *a f sh a at muz* Pjesë e lehtë dhe e shkurtër për piano.

bagat•úar óri *m sh órë órët Ç* Pronar a bari i dhenve që mbahen në shtëpi.

bagázh *i m sh e et*

- ♦ Valixhe e çanta të udhëtarit me mjet transporti. **Bagazhet e dorës. Vagon i bagazhit.**
- ♦ Barrë; ngarkesë. [Në ndarjen e pikëpamjeve mbi burimin historik të eposit shqiptar duket se ka luajtur rol edhe konceptimi i ndryshëm i raporteve të historisë, si bagazh ngjarjesh dhe bëmesh të së kaluarës, me këngën legjendare. (ShS).]
- ♦ *libr* Tërësi njohurish, pikëpamjesh etj. që ka një njeri; tërësi e elementeve në përmbajtjen e një vepre, veprimtarie etj.

bagazhist i m sh ë ët Punonjës i thjeshtë hoteli, që bart bagazhe dhe përcjell mesazhe për klientët.

bagazhmbajtës•e ja f Vend i bagazhit (*në mjetet e transportit*).

Bagdád i m Kryeqytet i Irakut.

*

Hane Shan, hane Bagdad bis Flasim për gjëra që s'kanë lidhje.

bagerdâ ni m ushq G Qull me miell misri.

bagér i m sh ë ët tek Makinë e rëndë për gjermime.

bageríst i m sh ë ët Drejtues i bagerit.

bagerím i m Gjermim me bager.

bager•óhet *pavet dhe pës e* **BAGER•OJ.**

bager•ój kal óva úar Gjermoj me bager.

bagerúar (i e) mb (Dhe) i gjërmuar me bager.

bág•ë a f veter Sëmundje e noçkës së këmbës të njëthundrakët.

bág•ël la f sh la lat bis > BAJG•Ë A. Bagël lope. Mur i lyer me bagla.

*

Të ngjitet si bagla mbas këpuce Të ngjitet nga prapa e s'të shqitet.

bagëlit•et vetv - (u) ur veta III (Gjedhi) lëshon bajgë.

bagëlitj•e a f Lëshim i bajgës.

bagëlitur (i e) mb I përlyer me bajgë.

bagëlós kal a ur

- ♦ Ndyj me bajgë.

- ♦ Lyej me bajgë.

bág•ëm mi¹ m fet Vaj i shenjtë që përdoret në ritet katolike të pagëzimit dhe krezmimit.

bág•ëm mi² m fet Kulaç që i thyhet fëmijës mbi kokë dhe hahet natën e tretë pas lindjes, kur i vihet emri; darkë e shtruar me këtë rast.

bagërdá i m ushq krahin G Qull me miell misri.

bagërdán i m ushq krahin G > BAGËRDA NI.

bagëti a f sh - të

- ♦ *përmb* Kafshë shtëpiake që mbahen për prodhimet e tyre dhe për punë bujqësore, gjë e gjallë. **Kope (tufë) bagëtish.** [O, sa bukuri ka tufa, sa gas bie bagëtia (NF).] [Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore. (ShS).]

- ♦ *shar* Njeri i trashë e i pagdhendur; njeri i paditur.

*

Soj i bagëtisë tall Soj njeriu.

Me shtëpi e bagëti Me gjithë ç'kam.

**

bagëti e imët Dhen e dhi.

bagëti e trashë Gjedh.

bagëtisht ndajf Si bagëti; kafshërisht.

bagieník u m mit sll Shpirt i keq i liqeneve dhe lumejve.

baglájké si mb krahin G (Kafshë) që bagëlon shpesh e hollë.

baglájké a f krahin G Viç, ka etj. që bagëlon shpesh e hollë.

baglán e mb krahin G > BAGLAJKË.

baglán i m sh a at f krahin G > BAGLAJK•Ë A.

bagl•óhet úa (u) úar

I *vetv veta III* Lyhet me bajga.

II *pës e* **BAGL•OJ.**

bagl•ój óva úar

I *kal óva úar*

♦ Plehëroj me bagla (*arën*).

♦ Lyej me bagla.

♦ *fig* Flas keq për; përgoj (dikë).

II *jokal veta III (Bagëtia)* lëshon bagla.

baglót•ë a f sh a at krahin G > BAGLAN I.

baglúar (i e) mb I lye me bagla.

baglúj•ë si mb G (Njeri) pisanjoz.

baglúj•ë a f G Fëlliqash; pisanjoz.

baglúshë si mb (Kokërr gështenje) me vija të bardha.

baglúsh•ë a f Kokërr gështenje me vija të bardha.

baglladí a f sh - të usht Rrjetë maskimi (kamuflimi).

bagllám•ë a f Menteshë (*e derës, dritares, kanatit*).

bagolín•ë a bot (Lotus corniculatus) Bimë leguminoze me gjethe treshe, lule të verdha me vijë të bardhë dhe me bishtaja treshe që ngjajnë si këmbë shpendi.

bagrác i m sh ë ët > BAGARAÇ•E JA.

bagrán i m G Kade druri për miell a drithë.

bagrém i m bot > BAGREN I.

bagrén i m sh ë ët bot (Robinia pseudacacia) Drizë e butë.

bagúl i m sh e et A

♦ Baule.

♦ Arkë.

bagjâmës e mb krahin G Keqbërës; që të bën gjëmën.

bagjâmës i m sh - a krahin G Keqbërës.

bagjâmës•e ja f sh e et e **BAGJAMËS I.**

bágj•ë a f sh a at krahin G Llëpushë misri.

bágj•ël la f sh la lat krahin G Bajgë gjedhi.

bagjí a f sh a at > BAXHI A.

bah *pasth* Përdoret për të shprehur kundërshtim ose mosbesim për diçka që nuk mund të bëhet a që nuk mund të jetë ashtu si thuhet; përdoret për të shprehur habi. **Ai ta ketë bërë këtë? Bah!**

bahaíz•ëm mi m fet Fe e themeluar në Iran më 1863, e mbështetur në parimet e krishterimit dhe islamizmit, që predikon bashkimin shpirtëror të të gjithë njerëzimit.

baháj të m sh fet Pasues i bahaizmit.

Baháma t f gjeog Vend i përbërë nga një grup ishujsh në lindje të Kubës, në Oqeanin Atlantik.

baharáte t f sh ushq Ç Beharna; erëza.

báhç•e ja f sh e et bis

♦ Kopsht i vogël zakonisht pranë shtëpisë, i mbjellë me pemë, me perime ose me lule.

[Fluturim qyqja kenka çue,/ N'bahçe Halilit m'i ka shkue (CV).]

♦ *vjet* Lulishte. **Bahçe me trëndafila.**

bahçeván i m sh ë ët bis Kopshtar.

bahçeván•e ia f she t f e **BAHÇEVAN I.**

báh•e ja¹ f sh e et Copë lëkure a pëlhure, me lidhëse në dy anët e saj, që përdoret për të gjuajtur me gurë të vegjël, duke e rrotulluar me forcë e duke lëshuar njëren lidhëse. > **BAET•Ë A; HOB•E JA.**

báh•e ja² f krahin G

♦ Zhabë e trungut të disa drurëve.

♦ Llëpushë misri.

báh•e ja³ f G Nënabishtje e takëmit të kalit, mushkës etj.

bâ•hem¹ vetv dhe pës e BA (me). > **BË•HEM.**

bâ•hem² vetv G > **BAJT•Ë (me u).** > **BART•EM.**

bahetár i m sh ë ët hist Ushtar i armatosur me bahe.

báh•ër ra f sh ra tat krahin G Konop i bërë me zhabën e fortë të disa drurëve.

Bahía f gjeog Një nga të 26 shtetet e Brazilit.

báhr•e ja¹ f sh e et

♦ Pellg; gjol.

♦ Burim uji.

báhr•e ja² f Kallaj.

Bahréin i m gjeog Ishull dhe shtet në Gjirin Persik, afër brigjeve të Arabisë Saudite.

baht i¹ m Dhjamë.

baht i² m Fat. > **BAFT I.**

baht i³ m Njësi monetare e Tailandës.

bahúl e mb vjet Që s'i ka mendtë në vend; humbamend.

bahúq e¹ mb G Tullac; pa flokë.

bahúq e² mb G (Njeri) hutaq.

bahúq i¹ m sh a at G Tullac; njeri pa flokë.

bahúq i² m sh a at G Hutaq.

bahúq•e ja f sh e et G Grua a vajzë hutaqe.

bahúq•em vetv G > **BAHUQ•Ë (me u)^{1,2}.**

bahúq•ë (me u)¹ vetv a (u) ë G Më bien flokët; qerosem.

bahúq•ë (me u)² vetv a (u) ë G Hutohem; ngatërrohem.

bahúqun (i e)¹ mb G Flokërrënë; i qerosur.

bahúqun (i e)² mb G I hutuar.

Bairíki m gjeog Kryeqytet i Kiribatit.

bâj¹ kal dhe jokall G > **BA (me); BËJ.**

baj² kal dhe jokall G > **BAJT•Ë (me); MBART.**

baj e mb (Kafshë) me pulla; pullalie.

baj i m sh e et A Oborr.

bajácka t f sh bis: Ia nxjerr bajackat diçkaje e shtyp dhe e bëj petë diçka.

bajadér•ë a¹ f sh a at Copë pëlhure.

bajadér•ë a² f sh a at Valltare indiane.

bajagi ndajf bis Mjaft. **Bajagi i madh (i mirë).**

bâja•kéq kéqe mb këqíj këqíja G (Njeri) që e ka mendjen të keqe; që mendon veç të bëjë keq.

bâja•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë G Njeri që e ka mendjen të keqe; që mendon veç të bëjë keq.

bâja•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat G f e **BAJA•KEQ KEQI.**

baják•ë a f sh e et orn Rosë e vogël lumi, me qafë të shkurtër.

bajalldí a f bis Të përzier dhe si të fikët i shkaktuar nga të ngrënët e tepërt, nga një ushqim i keq, nga lodhja etj. **Më vjen (kam) bajalldi.**

bajalldís a ur

I jokall Kam (më vjen) bajalldi.

II kal (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më bie bajalldi nga (ushqimi i rëndë etj.).

bajalldís•em a (u) ur

I vetv Më vjen (kam) bajalldi.

II pës e BAJALLDIS.

bajalldís•ëm (i) me (e) mb G > BAJALLDISUR (i e).

bajalldísj•e a f sh e et Bajalldi; të rënë bajalldi.

bajalldísur (i e) mb Që i vjen bajalldi (nga ushqimi i rëndë, lodhja etj.).

bajám i m bot > BAJAM•E JA.

bajáme si mb: Me sy bajame sy me bisht.

bajám•e ja f sh e et

♦ **bot** (*Amygdalus*) Dru ose shkurre e trëndafiloreve (Rosaceae) deri 8 m e lartë e viseve të ngrohta, me gjethe të vogla heshtake, me lule të bardha ose bojëtrëndafili.

♦ Fryti i kësaj shkurreje, me lëvozhgë të fortë vezake, me thelb të shijshëm. **Bajame të qëruara. Vaj bajamesh.**

♦ **sh anat, mjek bis** Dy gjëndra në trajtë vezake, që ndodhen në anët e grykës rrëzë gjuhës; pezmatim a qelbëzim i këtyre gjëndrave. **Heqja e bajameve.**

bajameshítës i m sh - it Shitës bajamesh të pjekura.

bajameshítës•e ja f sh e et feme BAJAMESHÍTËS I.

bâjamírë mb G I nisur nga qëllimi për të bërë mirë.

bâjamír•ë i m sh ë ët G Njeri që vepron i nisur nga qëllimi për të bërë mirë.

bâjamír•ë a f sh a at G f e BAJAMIR•Ë I.

bajamísht•e ja f sh e et > BAJAMISHT•Ë A.

bajamísht•ë a f sh a at Koriye me bajame.

bajamór e mb mjek I bajameve.

bajámhtë (i e) mb (Ëmbëlsirë) e gatuar me bajame.

bajarésh•ë a f sh a at A Bareshë.

baját e mb bis

♦ Që ka humbur shijen, freskinë dhe cilësitë e tjera të mira, pasi ka ndenjur për një kohë të gjatë. > **NDENJUR (i e); NDIÇ•ËM (i) ME (e). Bukë bajate. Gjellë bajate. U bë bajat.**

♦ **fig** Që i ka dalë boja; që ka humbur vlerën nga përdorimi i tepruar dhe është bërë i mërzitshëm nga përsëritja e shpeshtë e pa vend. **Njeri (muhabet) bajat.**

♦ **bis krahin G** I turpëruar.

baját•ë (me) kal a ë krahin G Lodh shumë; kapit; dërrmoj.

baját•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Lodhem shumë; kapitem; dërmohem.

II pës e BAJAT•Ë (me).

bajatór•e mb K (Njeri) punëtor; që s'ia përton punës.

bajátós kal G > BAJATOS•Ë (me).

bajátós•et vetv veta III G > BAJATOS•Ë (me u).

bajátós•ë (me) kal a ë G E lë (ushqimin) të bëhet bajat.

bajátós•ë (me u) vetv - (u) ë G Bëhet bajat.

bajátós•ëm (i) me (e) mb G > BAJATOSUN (i e).

bajátósj•e a f G Humbje e freskisë (së ushqimit).

bajátósun (i e) mb G (Ushqim) që e ka humbur freskinë.

bajátun (i e) mb krahin G I lodhur shumë; i kapitur; i dërrmuar.

bajátun it (të) as krahin G Lodhje e madhe; kapitje.

bajáz•ë a f sh a at zool > BAJZ•Ë A.

bajéz•ë f sh a at zool > BAJZ•Ë A.

bájç•e ja f sh e et fëm G Dele.

báj•e a f sh a at > **BAH•E JA.**

Bájern i m gjeog Shtet i lirë i Gjermanisë. > **BAVARI A.**

báj•ë a¹ f sh a at *G* Veprim; vepër; punë.

báj•ë a² f a at *G* Veshje e përditshme; veshje pune.

báj•ë a³ f a at Dordolec.

bájë (i e) mb G (Dele, dhi) e bardhë.

bajgán e mb I përlyer me bajgë.

bajganúr•e ja f sh e et J Shilarës.

bajgél•ë a f sh a at Bajgë.

bájg•ë a f sh a at

♦ Pjesë e padobishme e ushqimit, që nxjerrin jashtë gjedhi dhe kuajt, mushkat e gomarët; jashtëqitje e kafshëve; pleh bagëtish. **Bajga të thata. Bajgë lope. Tym bajgash. Kasolle e lyer me bajga. E leu me bajga. Ndez zjarrin me bajga të thata.**

♦ *keq* Njeri i ndyrë e i poshtër; njeri pa vlerë, pa karakter dhe i pacipë.

*

E lëshoj bajgën Nuk kam kujdes fare; nuk di as vetë se ç'bëj; e bëj një punë shkel e shko; flas pa u menduar, pa i peshuar fjalët.

I bëhem bajgë dikujt I nënshtrohem plotësisht dikujt; i qepem e i lëpihem ndyrë dikujt për t'i bërë qejfin.

I bëj bajgën dikujt a diçkaje keq E braktis dikë a diçka pa çarë kokën për të.

I lëshoj fjalët si lopa bajgën Flas fare pa përgjegjësi e pa u menduar; nuk di as vetë se ç'them.

I ngjitem si bajga (si balta) pas këpucës I ngjitem nga pas e nuk i ndahem dikujt; e mërzit shumë dikë; i bëhem rrodhe dikujt.

bajg•ón jokall veta III (Kafsha) lëshon bajga. > **BAJGOS.**

bajgór•e ja f sh e et Kosh për mbartje drithi, i lyer brenda e jashtë me bajga.

bajgós a ur

I kal Përlyej a fëlli me bajgë (*diçka*).

II jokall (Kafsha) lëshon (bën) bajgë.

bajgós•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Përlyhem a ndyhem me bajga.

♦ *veta III (Bagëtisë së trashë)* i shkon bark.

♦ *bis* Jam a ndyhem keq.

bajgósj•e a f

♦ Përlyerje me bajga.

♦ Të shkuarit bark.

♦ *bis* Këputje; ndjenjë pafuqie e dobësie.

bajgós•ëm (i) me (e) mb G > **BAJGOSUR (i e).**

bajgósur (i e) mb

♦ I përlyer me bajga.

♦ Tërë bajga.

bajgúsh i m sh ë ët ent Brumbull plehu.

bajisht•ë a f sh a at Gropë e lëshimit të vezëve të troftës së egër.

Bajkál i m gjeog Liqeni Baikal në Rusinë Lindore.

bajkúq•e ja f krahin G Këná.

bajlóz i m sh ë ët

♦ *vjet* Ambasador; i dërguar. [Mundja e bajlozit shënon fundin e asaj konvente që e përlligjte flijimin e gruas. (ShS).]

♦ *mit* Vigan.

bajm i m fet G Pagëzim; krezmim.

bajmák e mb bis (*Këmbë*) të shtrembra.

bajmak nga jashtë (*Njeri*) që ecën duke i hedhur këmbët anash

bajmak nga brenda (*Njeri*) që ecën duke i përpjekur gjunjët.

bajmák u m sh ë ët *Njeri me këmbë të shtrembra; njeri që ecën duke i hedhur këmbët anash ose duke i përpjekur gjunjët.*

bajmák•e ja f sh e et e BAJMAK U.

bajmákthi ndajf bis (*Eci*) duke i hedhur këmbët anash ose duke rrahur gjunjët përbrenda.

bájm•ë (i) e (e) mb krahin G (*Kafshë*) e bardhë.

bajm•óhem G pës e BAJM•OJ. > BAJM•UE (me u).

bajm•ój kal G > BAJM•UE (me).

bajm•úe (me) kal óva úe fet G Pagëzoj; krezmoj.

bajm•úe (me u) úe (u) úe pës e BAJM•UE (me).

bajmúem (i) e (e) mb fet G I pagëzuar; i krezmuar.

bajmúem it (të) as fet G Pagëzim; krezmim.

bájo ja f sh - t G Ka i larmë.

Bájo shkurt i BAJAZIT I.

bajofshéhur mb J I mbyllur në vend të humbur a të fshehtë.

bajonét•ë a f sh a at

♦ *usht* Armë e bardhë si thikë, që mbërthehet te gryka e tytës së pushkës a të automatikut ose që e mban ushtari në brez. **Bajonetë thikë (shtizë). Maja e bajonetës. Mbërthej (hap, përkul, mbyll) bajonetën.**

♦ *Ushtar* i këmbësorisë (*si njësi numërimi*). **Detashment me një mijë bajoneta.**

♦ *fig* Forcë ushtarake, dhunë e armatosur.

♦ *ndërt* Gozhdë muri petake, që përdoret për të mbërthyer kornizat e dritareve dhe kasat e dyerve.

*

Me forcën e bajonetës me armë, me dhunë.

bajpás i m sh e et mjek Ndërhyrje për të krijuar një kalim të ri, që lë mënjanë pjesën e dëmtuar të enës së gjakut.

bajrák si mb: Me shtatin bajrak me shtat të drejtë e të bukur.

bajrá•k ku m sh kë kët dhe qe qet

♦ *vjet* Flamur.

♦ *hist* Njësi ushtarake e më vonë administrative, që u krijua në ndarjen tokësore të disa krahinave të Shqipërisë, që zëvendësoi organizimin fisnor patriarkal. [**rreth vjetit 1415 trajtohet lidhja e barjakvet të Mirditës** (GjF).]

♦ *etn* Shami e kuqe, me lule e me xhufka, që mbajnë krushqit si flamur kur shkojnë të marrin nusen.

♦ *fig* Njeri me shtat të drejtë e të bukur.

♦ *fig* Model; shembull. [**O Bajram bajrak i gjallë/ More nam' me gjak në ballë** (FN).]

*

Jam me bajrak Më del emri për punë të liga.

Ndërroj bajrak Ndërroj flamur; tradhtoj.

Rospi me bajrak Kurvë me patentë.

bajrákas ndajf Si bajrak; si flamur.

**

lojë bajrakas Lojë në të cilën pjesëtarët e pajisur me shokopinj përpiqen të godasin një shkop që është ngulur në tokë si flamur.

bajrákas e mb krahin G (*Njerëz*) që banojnë në të njëjtin bajrak.

bajrák•e ja f sh e et krahin G Lopë me zile që i prin tufës.

bajraktár i m sh ë ët

- ♦ *hist* Kreu i bajrakut, si drejtues i bajrakut në bazë të kanuneve patriarkale.
- ♦ *vjet* Flamurtar.
- ♦ *keq* Njeri i ashpër e mendjemadh, që kërkon të sundojë e të urdhërojë. **Sillem si bajraktar.**
- ♦ *etn* Krushkë i parë; krushkë që mban bajrakun e grupit që shkon të marrë nusen.

bajraktari *a f*

- ♦ Pozitë e bajraktarit.
- ♦ *përmb* Tërësi e bajraktarëve.

bajraktarizëm *mi m*

- ♦ *hist* Formë e organizimit ushtarak e tokësor, që mbështetej në ndarjen sipas bajraqeve.
- ♦ *hst* Sundim i bajraktarit.
- ♦ *keq* Mënyrë drejtimi e vjetruar e patriarkale e mbështetur në komandim të padiskutueshëm, të ashpër e mendjemadh; qëndrim e sjellje prej bajraktari.

bajrak•zëzë zëza *mb f krahin G (Grua)* fatkeqe; e goditur nga një fatkeqësi.

bajrakzëzë *a f sh a at krahin G* Grua fatkeqe, e goditur nga një fatkeqësi.

Bajram *i m fet* Festë fetare kryesore e myslimanëve; festohet pas muajit të Ramazanit.

Bajrami i Madh (i Vogël). Kurban Bajram.

bajramcúrras *e mb I* Bajram Currit; që ka të bëjë me Bajram Currin, me banorët a vendësit e tij.

bajramcúrras *i m sh - it* Banor a vendës i Bajram Currit.

bajramcúrras•e ja f sh e et f e **BAJRAMCURRAS I.**

bajrimág•e a f sh a at ent krahin G Merimangë.

bajronián *e mb let (Stil poetik)* i Bajronit.

bajroníst *e mb (Studime)* rreth jetës dhe veprave të Bajronit.

bajroníst *i m sh ë ët* Studiues i jetës dhe veprave të Bajronit.

bajroníst•e ja f sh e et f e **BAJRONIST I.**

bâjsh•ëm (i) me (e) *mb G* Portativ; i mbartshëm.

bajt *m tek inf* Njësi e kujtesës e përbërë nga një varg prej 8 bitësh.

bajt *i f A >* **BALT•Ë A.**

bájt•e a f A > **BALT•Ë A.**

bajt•e (me) *kal a ë G*

- ♦ *>* **MBAJ. E baj në krahë.**

- ♦ Vesh; përdor (*rrobat, këpucët*). **Rroba me bajtë** rroba të përditshme.

bajt•e (me u) vetv a (u) ë G Ndërroj banesë. *>* **MBART•EM. Kur do të bajtemi?**

bajtës *i m sh - it G*

- ♦ Mbartës.
- ♦ Hamall.
- ♦ *fig* Përcjellës i lajmeve a fjalëve.

bájtj•e a f sh e et G

- ♦ Mbartje.
- ♦ Punë e hamallit.
- ♦ Ndërrim i banesës.
- ♦ Përcjellje e lajmeve a fjalëve.

bajt•ónj kal óva úar A Baltos; bëj me baltë; përbalt.

bajtúar (i e) *mb A I* baltosur; i bërë me baltë; i përbaltur.

bâjtun (i e) *mb G*

- ♦ I mbartur.
- ♦ (*Veshmbathje*) e vjetër; e përdorur.

bâjtun it (të) *as G*

- ♦ Mbartje; transport.

♦ Ndërrim i banesës.

**

dhe i bajtun *G* Dhe i sjellë nga vend tjetër.

bajth i m anat krahin *G* > **BAQTH I.**

bajthorë t f sh ikt (*Cypriniformes*) Rend peshqish të ujërave të ëmbla, që përfshin krepërit, cironkat etj.

bajúkë mb *G* (*Kafshë*) pullalie.

bajúk•ë a¹ f sh a at orn (*Fulica atra*) Shpend i liqeneve dhe i kënetave, i ngjashëm me bajzën, me sqep ngjyrë bari dhe lafshë të bardhë.

bajúk•ë a² f sh a at krahin *G* Lopë e kuqe me larë të bardhë në ballë.

bajún i m sh ë ët

♦ Fik i parë i bardhë.

♦ Fik që prodhon dy herë në vit.

bájz•ë a¹ f sh a at orn (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë dhe pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa.

bájz•ë a² f sh a at krahin *G* Hobe; bahe.

Bak u m mit rom Perëndi e venës, frymëzues i krijimtarisë poetike e muzikore. > **DIONIS I.**

bakáj t sh i BAK•ALL ALLI.

bakáje t m sh Sende (kryesisht ushqime) të blera te bakalli.

bakakák i m sh ë ët zool *J* Bretkosë.

bakak•úa ói m sh énj énjt zool *Ç* Bretkosë.

bakál i m sh ë ët Oturak; poçe nate. > **BUKAL I.**

bakalák u m sh ë ët ikt > **MERLUC I.**

bakaláro si mb bis (*Njeri*) thatuq; i thatë si cironkë.

bakaláro ja f sh - t

♦ *ikt* (*Gadua morrhua*) Peshk i madh i deteve veriore; përdoret si ushqim i tharë e i kripur; nga njëri lloj nxirret vaj peshku.

bakaloreát i m sh e et Diplomë e përfundimit të kolegjit (*në disa sisteme arsimore anglosaksone*).

bakalósh i m sh a at fëm *G* Bark.

bak•áll álli m sh éj éjtë dhe áj ájtë Shitës me pakicë gjërash ushqimore dhe sendeve të vogla për nevoja shtëpiake.

**

defter bakalli Regjistër i mbajtur keq, i fëlliqur e gjysmë i grisur.

pusullë (letër) bakalli Shkresë a letër, e shkruar në kartë të keqe, jo sipas rregullave dhe e mbajtur fare pa kujdes.

bakallá u m sh - të ushq *A* Bakalaro.

bakallé•k ku m kryes sh qe qet

♦ Sende që shet bakalli.

♦ Tregtim i sendeve në dyqanin e bakallit; punë e bakallit.

*

Bëj bakallëk me diçka Bëj pazarllëk me diçka; e trajtoj diçka si plaçkë tregu.

bakallém fj ndërmj vjet Pa ta shoh.

bakalléqe t sh i BAKALLË•K KU.

bakanáli•e a f sh e et Festë romake me orgji dhe pirje për nder të Bakut, perëndisë së verës.

bakánt e mb I kultit të Bakut.

bakánt•e ia m sh e et Priftëreshë e Bakut.

bakár i m sh ë ët *A* Zog i ri; zog pule i vogël, ende me push; çërr.

bakará ja *f* Lloj loje bixhozi me letra, në të cilën dy a më shumë pjesëtarë në lojë luajnë kundër bankës.

bakardár i m sh ë ët Qull me drithë të bluar trashë.

bakarrót ndajf bis G (Mundem) thellë; keqas në lojë.

bakçé a f sh - të Ç Kopsht; bahçe.

bák•e t f sh G

♦ Brez që mbështjell mesin e trupit.

♦ Nënbankëse e takëmit të kafshëve të barrës.

bakéj të sh i BAK•ALL LLI.

bakelít i m Lëndë sintetike plastike që nuk përçon nxehtësinë. **Enë bakeliti.**

bâ•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja G Keqbërës.

bâ•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë G Njeri keqbërës.

bâkéq•e ja G f sh e et Keqbërëse.

bâkéqës e mb G Keqbërës e.

bâkéqës i m G > BA•KEQ I; KEQBËRËS I.

bâkéqës•e ja G f e **BAKEQËS I.**

bâkeqësí a f G Keqbërje; krim.

bakét•ë a f muz Shkop i dirigjentit.

bák•ë a f krahin Lojë "ta lashë"; lojë fëmijësh, në të cilën njëri bëhet ndjekës, deri kur të kapë ndonjë tjetër, që t'i lërë radhën e ndjekësit.

bakém i m sh e et bot (Haemotoxylon campechianum) Dru i Brazilit; përdoret për mobilie dhe për ngjyrosje.

bákër si kallëzues: Më bëhet syri bakër për diçka digjem nga dëshira për të pasur diçka. **E kam syrin bakër** më ndritin sytë; kam sy (vështrim) të mprehtë.

bák•ër ri m

♦ Element metalor i përhapur me ngjyrë të kuqërreme, që punohet lehtë dhe është përçues i mirë elektrik dhe termik (*simboli Cu*). **Monedhë bakri. Lidhje bakri. Tel bakri. Ngjyrë bakri** ngjyrë e kuqërreme.

♦ Kripë helmuese, që formohet prej këtij metali në enët e pakallajisura.

♦ **sh ra rat** Enë bakri. > **BAKËRE T.**

♦ **keq** Gjë që nuk vlen shumë a që nuk çmohet si duhet.

*

Me bakra e me çakra Me të gjitha gjërat; me çdo që kam; me laçkë e me plaçkë.

bakërdán i fushq krahin G Qull i trashë me miell misri e me kërce derri.

bakëre t f sh Enë bakri.

bakërim i m tek Veshje me bakër.

bakërisht•e ja f kryes sh e et

♦ Enë bakri.

♦ Copa bakri për skrap.

bakërisht•e a f sh a at Tokë e varfër, jopjellore.

bakërizím i m tek Veshje me bakër.

bakëriz•óhet úa (u) úar tek pavet dhe pës e **BAKËRIZ•OJ.**

bakëriz•ój kal óva úar tek Vesh me bakër.

bakërizúar (i e) mb tek I veshur me bakër.

bakërizúem (i) me (e) mb G > BAKËRIZUAR (i e).

bakërmbájtës e mb gjeol, min (Shtresë, mineral) me përmbajtje bakri.

bakër•óhem vetv óva (u) úar

♦ **veta III (Ena e kallajisur)** zë bakër; (*enës*) i del kallaji.

♦ **fig** Varfërohem shumë; mbetem pa gjë.

bakër•ój kal óva úar

♦ *tek* Vesh me bakër.

♦ *fig* E varfëroj shumë (*dikë*).

bakëror e *mb libr* (*Tretësirë*) me përmbajtje bakri; (*prodhim*) i bërë me bakër.

bakëror•e *ja f sh e et* Enë (prej) bakri.

bakëros•em *vetv a (u) ur*

♦ *veta III* (*Ena*) zë kripë helmuese.

♦ Helmohe nga gjella e gatuar në enë bakri të pakallajisur ose që i ka rënë kallaji.

bakëros•ëm (*i*) *me (e) me (e) mb G* > **BAKËROSUR** (*i e*).

bakërosur (*i e*) *mb*

♦ (*Enë bakri*) që i ka rënë kallaji; që ka zënë kripë helmuese.

♦ I helmuar nga kripa e bakrit. .

barkërpunues *i m sh - it* Zejtari a punëtor, që merret me punimin ose me ndreqjen e enëve e të sendeve të tjera prej bakri.

bákërt (*i e*) *mb*

♦ (*Enë*) prej bakri.

♦ (*Flokë*) të kuqërreme me ngjyrë bakrit.

bákërta *t (të) f sh* Enë (prej) bakri.

bakëruar (*i e*) *mb*

♦ (*Enë*) e veshur me kripë bakri; që ka zënë kripë bakri.

♦ *fig* I mbetur kripë, pa para në xhep; i shkundur.

bakëruem (*i*) *e (e) mb G* > **BAKËRUAR** (*i e*).

bakërxhi *a m sh j jt krahin G* > **BAKËRXHI** *U²*.

bakërxhi *u¹ m sh j jt G* > **BAKËRXHI** *U²*.

bakërxhi *u² m sh nj njtë vjet* > **BAKËRPUNUES** *I. Rruga e bakërxhinjve.*

bakërxhinj *të sh i* **BAKËRXHI** *U²*.

bakfán *i m vjet* Fakfun; lidhje e bakrit me nikelin, që ngjan si argjend; përdoret për të bërë kuti, lugë, pirunë etj.

Bakingamshír *i m gjeog* Një nga kontetë e Anglisë Juglindore.

bakllaí *a f sh - të ushq Ç* Bakllava.

bakllaít•em *vetv a (u) ur Ç* Hahem me fjalë; grindem.

bakllaítj•e *a f sh e et Ç* Grindje (me fjalë).

bakllamá *ja¹ f sh - të vjet krahin G* Reze e derës, dritares, kapakut të baules etj.

bakllamá *ja² f sh - të muz* Vegël muzikore popullore me tri tela, me kasë prej panje, që i bihet me pendë.

bakllavá *ja f sh - të ushq*

♦ Ëmbëlsirë me petë të holla, të mbushura në mes me arra të shtypura dhe që, pasi piqet, përvëlohet me sherbet.

♦ Copë nga kjo ëmbëlsirë, e prerë zakonisht në trajtë rombi.

*

Nuk bëhet bakllava me miell thekre *ff u* Nuk bëhet mirë një punë kur mungojnë mjetet e nevojshme.

Kam njërrën dorë në bakllava dhe tjetrrën në revani Kam gjithë të mirat.

baklláv•e *a f sh a at G* > **BAKLLAVA** *JA. Kallëp bakllave* nuskë bakllavaje.

bakóc *i m sh ë ët A*

♦ Shkurtabiq.

♦ Qeros; njeri me kokë tullë.

bákra *t f sh* Enë bakri.

bakráç *i m sh e et vjet*

♦ Tenxhere a kusi bakri për të gatuar a për të mbajtur ujë.

♦ Kusi ose kazan bakri.

bakráç•e ja *f* > **BAKRAÇ I.**

bakraxhí a *m sh j jt krahin G* > **BAKRAXHI U².**

bakraxhí u¹ *m sh j jt G* > **BAKRAXHI U².**

bakraxhí u² *m sh nj një* > **BAKËRXHI U.**

bakshísh i *m sh e et* Të holla që i jepen dikujt për shërbime të vogla mbi vlerën e punës.

[kurse një tjetri ia ka ndreq punën e madhe aty për aty - pse ka luejt bakshishi apor akraballëku (KM).]

baktér i *m kryes sh e et bio* Organizëm njëqelizor, që gjendet në ujë, në ajër, në tokë e në qenie të gjalla dhe kalbëzon e tharbëton lëndët organike ose shkakton sëmundje. >

MIKROB I.

bakteremí a *f mjek* Prani e baktereve në gjak.

baktéri•e a *f sh - t* > **BAKTER I.**

bakteriál e *mb* > **BAKTEROR E.**

bakteriofág e *mb* I bakteriofagut; që ka të bëjë me bakteriofagun. > **BAKTERNGRËNËS E.**

bakteriofág u *m sh ë ët bio* Virus parazitar në baktere. > **BAKTERNGRËNËS I.**

bakteriofágí a *f bio* Aftësi e virusit për të ngrënë bakteret.

bakteriolítík e *mb* I bakteriolizës; që ka të bëjë me bakteriolizën.

bakteriolíz•ë a *f bio* Shkatërrim i qelizës bakterore.

bakteriológ u *m sh ë ët* Biolog që studion bakteret.

bakteriológ•e ia *f sh e et f e* **BAKTERIOLOG U.**

bakteriologjí a *f* Degë e mjekësisë që studion bakteret në lidhje me sëmundjet.

bakteriologjík e *mb* I bakteriologjisë; që ka të bëjë me bakteriologjinë. **Armë bakteriologjike.**

bakterioprotein•ë a *f sh a at bio* Proteinë e prodhuar nga bakteret.

bakteriourí a *f mjek* Prani e baktereve të urinë.

baktermbártës e *mb mjek, veter* > **BACILMBAJTËS E.**

baktermbýtës e *mb (Lëndë)* që mbyt a vret bakteret.

baktermbýtës i *m sh - it* Lëndë që mbyt a vret bakteret.

bakterngrënës e *mb bio* I bakterngrënësit; që ka të bëjë me bakterngrënësin.

bakterngrënës i *m sh - it bio* Virus parazitar në baktere.

bakterngjash•ëm (i) me (e) *mb bio (Mikroorganizëm)* i ngjashëm me bakterin.

bakterór e *mb libr* I baktereve; që ka të bëjë me bakteret; i shkaktuar nga bakteret.

baktí a *f sh - të* > **BAGËTI A.**

bákthi ndajf *G (Hidhem, kërcej)* pupthi, me të dyja këmbët njëherësh në ajër.

Bakú ja *f gjeog* Kryeqytet i Azerbajxhanit.

bakúc•ë a *f sh a at* A Shtëllungë leshi gati për tjerje.

bakúk u *m A* Hipnozë; hipnotizim.

bákull *mb bis (Njeri)* i bëshëm e i fuqishëm; me trup të shëndoshë e të fortë.

bakullját•ë a *f sh a at A*

♦ Fshikullim; goditje me fshikull.

♦ Goditje; rrahje.

bal i¹ *m sh ë ët krahin G, K* Vëlla i madh.

bal i² *m sh ë ët*

♦ Qen i bardhë.

♦ Qen me pulla të bardha.

♦ Qen stani.

bal i³ *m sh ë ët*

♦ Qen rrugësh.

♦ *keq krahin G* Laro; zagar; njeri i keq.

Bal i¹ *m shkurt i* Bardhyl; Ikbal.

Bal i² *f shkurt i* Ikbale.

balaç i m sh a at

♦ *bot (Myroxylon)* Dru i lartë deri 40 m, me gjelbërim të përhershëm, me lule të bardha që lidhin bishtajë me një kokërr; lënda e tij përmban vajra natyrore aromatike.

♦ Balsam.

balád•ë a f sh a at

♦ *let* Poezi tregimtare me origjinë folklorike, me strofa të thjeshta dhe refren.

♦ *muz* Këngë romantike ose sentimentale.

balák e mb G Frikaman; i paguxim; tutës.

balák u m sh ë ët G Njeri frikaman (i paguxim); tutës; frikës.

balák•e ja G f e BALAK U.

balaklláv•ë a f sh a at Kapuç, zakonisht i thurur prej leshi, që mbulon krejt kokën dhe qafën, përveç fytyrës.

balalájk•ë a f sh a at muz Vegël me kuti trekëndëshe dhe me tri tela, që nxjerr tinguj të ngjashëm me ato të mandolinës.

balán i m sh ë ët inv Krustac deti me guaskë që ngulitet në një vend dhe ushqehet duke filtruar grimca me qimet e këmbëve.

balancél•ë a f sh a at det Barkë peshkimi.

balánc•ë a f sh a at libr

♦ > **PESHOR•E JA.**

♦ *fig* Masë, mjet a mënyrë për vlerësimin ose për gjykimin e një çështjeje a të një njeriu.

Peshon (rëndon) në balancë. Nga anon balanca?

♦ *fig* Baraspeshë, përpjesëtim i njëjtë i forcave në të dy anët. **Balanca e forcave.**

*

Është në balancë Kërkohet një zgjidhje për diçka; vendoset për diçka.

Vë në balancë E shqyrtoj mirë diçka për ta vlerësuar ose për ta krahasuar me një tjetër; e peshoj.

balancím i m libr Baraspeshim (*i forcave*).

balancóhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BALANC•OJ.**

balancój óva uar libr

I kal

♦ Sjell në drejtpeshim (*dy masa*); vë në baraspeshë; bëj që të ketë peshë të barabartë në të dy krahët e (*forcave etj.*).

♦ *fin* Sjell në gjendje të barabartë kreditin dhe debitin e (*llogarisë*).

II jokál Ruaj a mbaj drejtpeshimin.

balancúar (i e) mb I drejtpeshuar.

♦ *fig* I matur në veprime; i paanshëm.

balancúem (i) me (e) mb G > BALANCUAR (i e).

balándër ra f sh ra rat Mur rrethues i qytetit.

balanít i m mjek Pezmatim i kokës së penisit.

balanoglós i m sh ë ët inv (Enteropneusta) Krimb i lendeve të dushkut (*shihet si hallkë e evolucionit nga jokërbishtorët te kërbishtorët*).

balást i m

♦ Ngarkesë e rëndë (*zhavorr, rërë, ujë etj.*), që vihet në anije për të siguruar zhytjen e duhur ose ndër aerostate që të rregullohet ngritja dhe ulja.

♦ *hek* Zhavorr i shtruar nën traversa, që i mban ato të mos lëvizin dhe që pesha të shpërndahet njësoj.

♦ *fig* Peshë e tepërt; ngarkesë e panevojshme a e padobishme. > **BARR•Ë A.**

balastrí a f sh - të Pështjellim; rrëmujë; çrregullim.

balásh e mb

- ♦ (*Kafshë shtëpiake*) me balë të bardhë në ballë ose me bala në trup.
- ♦ Laraman, i përzier me të bardhë e të zi. **Flokë balashë.**
- ♦ *keq* Laraman, i përzier. **Gjuhë balashe.**

*

Njihem si kau (si kali) balash

- ♦ Dallohem mirë midis të tjerëve; njihem menjëherë.
- ♦ Më tregojnë me gisht

balásh i m sh ë ët

- ♦ Ka, qen etj. balash.
- ♦ *bis* Njeri me flokë të përzier bardhë e zi.
- ♦ *shar* Njeri i pafytyrë.

balásh•e ja f sh e et

- ♦ Lopë a pelë me balë të bardhë në ballë ose me bala në trup.
- ♦ *f e* **BALASH I.**

baláshk•ë a f sh a at > BALASH•E JA.

Balatón i m gjeog (Liqeni) Balaton (*në Hungari*).

balatúr i m sh a at ndërt A Kryeshkallë; sheshpushim i shkallëve.

balbó ja f Njësi monetare e Panamasë.

balbëti (me) jokai na - G Kam urth (në stomak).

balbëti•j jokai G > BALBTI (me).

balbëtim•ë a f G Urth i stomakut.

balbëtim•ë (i) e (e) mb G I rënduar nga urthi i stomakut.

balcám i m sh e et > BALASAM I.

balcím i m sh e et G Kërcim.

balcój jokai G > BALC•UE (me).

balcós kal a ur Ç

- ♦ Bëj me gjak.
- ♦ Bëj me baltë.

balcós•em a (u) ur Ç

I vetv

- ♦ Bëhem a përlyhem me gjak.
- ♦ Bëhem a përlyhem me baltë.

II pës e BALCOS.

balcós•e a f Ç

- ♦ Përlyerje me gjak.
- ♦ Përlyerje me baltë.

balcósur (i e) mb Ç

- ♦ I përlyer me gjak.
- ♦ I përlyer me baltë.

balc•úe (me) jokai óva úe G Kërcej; shkoj duke kërcyer; duke u përplasur.

balcúem it (të) as G Kërcim.

balç i¹ m sh a at

- ♦ Gjalmë; ushkur.
- ♦ Brez për të mbështjellë mesin.
- ♦ Dizg për të lidhur foshnjën në djep.
- ♦ Litar me lëvozhgë bliri.

balç i² m sh e et

- ♦ *bot* (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit.

♦ Lëng i trashë që nxirret nga bima e balçit dhe përdoret për mjekime.

balç i³ *m sh e et*

♦ Balsam.

♦ Melhem i gatuar nga mjekues popullorë.

bálça *t f sh* Aski; llastika të pantallonave.

balçák *u m sh ë ët ikt* (*Liza ramada*; *Mugil ramada*) Kryegjatë; qefull i vjeshtës; kokëdhëni.

balçëm *mi m sh e et* > **BALSAM I**.

balçím i¹ *m*

♦ Katran i cigarishtesh, i llullës.

♦ Dyllë veshi.

balçím i² *m* Balsamim.

balçín•ë *a f sh a at G* Kullotë në ligatina.

baldakín *i m sh ë ët ark* Kupolë ceremoniale prej guri, metali ose pëlhere përmbi altar, fron ose portë.

baldós•ë a¹ *f sh a at zool* (*Melex meles*) Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; bën folenë nën dhe.

baldós•ë a¹ *f sh a at inv* (*Gryllus gryllotalpa*) Kandërr e ngjashme me bulkthin, me trup të gjatë deri 5 cm e të mbuluar me push të imët, me brithë të trashë dhe me thonj të fuqishëm, e cila rri zakonisht brenda në tokë e dëmton rrënjët e bimëve; femra lëshon vezë në llagëm dhe i ruan këlyshët. > **ARRÇ I**; **BUSHTËRZ A**; **DOSËZ A**; **KËLYSH DHEU**.

baldúshkës *e mb I* Baldushkut; që ka të bëjë me Baldushkun, me banorët a vendësit e tij.

baldúshkës *i m sh - it* Banor a vendës i Baldushkut.

baldúshkës•e *ja f sh e et f e* **BALDUSHKËS I**.

bál•e ja¹ *f sh e et krahin* Grua shtëpiake.

bál•e ja² *f sh e et krahin* Lopë me pulla të bardha në trup.

bál•e ja³ *f sh e et krahin*

♦ Bushtër; buçe.

♦ Zagar femër.

Baleáre *t m sh gjeog* Grup ishujsh në Mesdheun Perëndimor, pranë brigjeve të Spanjës.

balenagjúajtës *e mb* Që shërben për të gjuajtur balena. **Anije balenagjuajtëse.**

balenagjúajtës•e *ja f sh e et* Anije e pajisur për gjuetinë e balenave.

balenatór•e *ja f sh e et* Anije e pajisur për gjuetinë e balenave.

balén•ë *a f sh a at*

♦ *zool* (*Balaena*) Emërtim i përgjithshëm i 86 llojeve të një familjeje gjitarësh të detit nga rendi i Cetaceve, me trup si të peshkut, me gjymtyrët e përparme të përshtatura si fletë notuese, me bisht horizontal dhe me një a dy vrima për frymëmarrje. **Gjuetia e balenave.**

Vaj balene vaj që nxirret nga dhjami i barkut të balenës.

♦ *bis* Lëndë brinake nga nofullat e sipërme të disa lloj balenash, që përdoret si fortesë e korseve, erashkave etj.

balenë e bardhë *zool* (*Delphinapterus leucas*) Balenë me dhëmbë e ujërave veriore, me me kokë të vogël dhe qafë të lëvizshme, me fletë notuese të rrumbullakosura, me gjatësi deri 5.8 m, me peshë deri 2 ton. > **BELUG•Ë A**.

balenë e Groelandës *zool* Balenë e ujërave të arktikut.

balenë e hirtë *zool* (*Eschrichtius robustus*) Balenë në ngjyrë të hirtë me pulla të zbërdhulëta, pa dhëmbë, me gjatësi deri 15 m, me rreth 180 pllaka brinake të bardha në të dyja anët e nofullave; gjendet në ujërat e ftohta të veriut; ushqehet me krustace.

balenë e kaltër *zool* (*Balaenoptera musculus*) Specia më e madhe e balenave me gjatësi deri 30.5 m dhe peshë deri 200 ton; haset në ujërat nëntropikale dhe polare në të gjithë botën.

balenë gungaçe zool (*Megaptera novaeangliae*) Balenë me kurriz të rrumbullakosur, me fletë notuese të gjata e të ngushta; me gjatësi 11-16 m dhe peshë 4-6 ton.

balenë hiperodon zool (*Hyperoodon*) Një nga dy llojet e balenave me sqep, që mendohet se ushqehen kryesisht me butakë.

balenë kokëmadhe zool (*Balaenoptera physalus*) Balenë pa dhëmbë, me kokë të shtypur, me nja 12 kanale gjatësore në grykë, me kurriz të hirtë e bark të bardhë, me gjatësi deri 27.3 m dhe peshë afër 74 ton; gjendet në tufa pothuajse të në gjithë oqeanet; ushqehet me krustace dhe peshq të vegjël.

balenë me dhëmbë zool (*Odontoceti*) Një nga nënrendet e cetaceve që, në vend të pllakave brinake, kanë dhëmbë.

balenë me mustaqe zool (*Mysticeti*) Një nga nënrendet e cetaceve të cilat në vend të dhëmbëve kanë pllaka brinake për filtrimin e ushqimit nga uji.

balenë me sqep zool (*Ziphiidae*) Balenë me pllaka brinake në vend të dhëmbëve, me gjatësi 4-12 m, me turi të zgjatur si sqep; gjendet në të gjithë oqeanet.

balenë minki zool (*Balaenoptera acutorostrata*) Një nga dy llojet e balenave të vogla, me kurriz të murrmë e bark të bardhë, me gjatësi 8-10 m dhe peshë deri 4-5 ton; dy llojet gjenden njëra në gjysmësferën veriore, tjetra në atë jugore.

balenë mistakocete zool > **BALENË ME MUSTAQE.**

balena pa dhëmbë zool (*Mysticeti*) > **BALENË ME MUSTAQE.**

balenopterë t m zool Gjini balenash me 8 specie.

balenórë t m sh zool > **BALENOPTERË T.**

balerín i m sh ë ët Kërcimtar në balet.

balerín•ë a¹ f sh a at Kërcimtare në balet. [u ngjasonte balerinave të Maurice BÉjart-it, por nuk ishte një e tillë balerinë, ishte aty, kurvë si katër shoqet e saj (ED).

balerín•ë a² f sh a at mat, tek Kompas shënues.

balést•ër ra¹ f sh a at tek Tufë rripash të përkulshëm prej metali ose susta, që vihen midis boshtit e shtratit të automjeteve, të vagonëve a të karrocave për të zbutur goditjet e lëkundjet gjatë udhëtimit.

balést•ër ra² f sh a at vjet usht Makinë lufte për të hedhur gjyle guri. > **ARBALET•Ë A.**

balét i m sh e et

♦ Art i valleve me figura, që luhen në skenë nga disa veta. **Balet klasik. Balet në akull. Teatri i Operës dhe i Baletit. Shfaqje baleti. Trupa e baletit. Shkollë baleti.**

♦ Pjesë skenike me valle e me lëvizje të figurshme, e shoqëruar me muzikë; muzikë që shoqëron këtë pjesë. **Balet me një akt. Pjesë të zgjedhura nga baletet. Muzikë baleti.**

♦ *bis* Institucion i artit të valleve me figura; ndërtesa e këtij institucioni; trupa që luan në skenë valle me figura. **Hyj në balet. Turneu i baletit.**

baletmaést•ër ri m sh ra rat Drejtues artistik i baletit, mjeshtër baleti.

baletmaéstr•e ja f sh e et Drejtuese artistike e baletit, mjeshtre baleti.

bález a f sh a at Ç

♦ *zool* Baldosë.

♦ *orn* Zog i zi me balë të bardhë në kokë.

bälë (i e) mb (*Kafshë shtëpiake*) me balë të bardhë në ballë, turi a trup.

bäl•ë a¹ f sh a at

♦ Pullë e bardhë që kanë disa kafshë në kokë ose në trup.

♦ Dele, dhi a lopë me një pullë të bardhë në ballë, në turi ose në trup.

♦ *fig* Njollë turpi, damkë, vulë. **Iu vu bala** u njollos me turp.

bäl•ë a² f sh a at zool krahin (*Melex taxus*) Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; e bën folenë nën dhe. > **BALDOS•Ë A¹.**

bäl•ë a³ f sh a at Shami koke.

balëdrénj•ë a f sh a at Dhi me balë të bardhë në ballë dhe me brirë të gjatë e të drejtë.

balēmúshk•ë a f sh a at Dhi e murrme me balë të bardhë në ballë.

bálër (i e) mb

♦ (*Kafshë*) me balë të bardhë.

♦ *fig (Njeri)* i njollosur; me njollë.

balësórr•ë a f sh a at Dele e zezë me një balë (pullë) të bardhë në kokë.

bálg•ë a f sh a at Bajgë.

balgëtór•e ja f sh e et vjet Qyp i madh balte për vaj. > **PILL•E JA; BAM•Ë A.**

balgór•e ja f sh e et Kosh i lyer me bajga përbrenda.

balgós G > BALGOS•Ë (me).

balgós•em G vetv dhe pës e BALGOS. > **BALGOS•Ë (me u).**

balgós•ë (me) a ë G

I *jokal veta III (Kafsha)* lëshon bajga.

II *kal* Lyej me bajga të njoma (*kasollen, koshin*).

balgós•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* përlyhem me bajga.

II *pës e* **BALGOS•Ë (me).**

balgósj•e a f G

♦ *Përlyerje* me bajga.

♦ *Lyej* me bajga të njoma (*kasollen, koshin*).

balgósun (i e) mb G

♦ *I përlyer* me bajga.

♦ (*Kasolle, kosh*) i lyer me bajga.

Báli m gjeog Ishull në lindje të Ishullit Java të Indonezisë.

balíc•ë a f sh a at Shami koke. > **BALLIC•Ë A.**

balík e mb > BALËR (i e).

balík u m > BALO JA.

balinéz e mb I Ishullit të Balit; që ka të bëjë me Ishullin e Balit, me banorët a vendësite tij.

balinéz i m sh ë ët Banor a vendës i Ishullit të Balit.

balinéz•e ja f sh e et f e **BALINEZ I.**

balísk•ë a f sh a at

♦ *Yll* balë a pullë në ballin e kafshës. > **BAL•Ë A¹.**

♦ *Mes* i ballit; lule e ballit.

♦ *Lopë* a dhi me balë të bardhë në ballë.

♦ *Copë* lëkure me lara që vihet për bukuri në samar ose në vithe të hajvanëve.

balistik e mb mek, usht I balistikës; që ka të bëjë me balistikën; që lëviz sipas ligjeve të balistikës. **Predhë (raketë) balistike. Fluturim balistik.**

balistik•ë a f mek, usht Shkencë e dinamikës së fluturimit.

balistít i m usht Eksploziv që digjet me pak tym.

balistokardiográf i m sh ë ët mjek Pjisje mjekësore për matjen e forcës mekanike të tkurrjeve të zemrës dhe sasinë e gjakut që kalon nëpër të gjatë një kohe të dhënë.

balistokardiografí a f sh - të mjek Matje e forcës mekanike të tkurrjeve të zemrës dhe sasisë së gjakut që kalon nëpër të gjatë një kohe të dhënë.

balistokardiográf i m sh a at mjek Paraqitje grafike e matjeve me balistokardiograf.

balistokóp i m sh ë ët mjek Pajisje që regjistron lëvizjet nënsipërfaqësore dhe i paraqit në trajtë të një vektori lakor me dy përmasa.

balishán e mb Me balluke mbi ballë.

balísh•ë a¹ f sh a at Balluke; flokë të gjatë mbi ballë.

balísh•ë a¹ f sh a at Pullë e bardhë e disa kafshëve në kokë a në trup.

balkój t sh i BALK•UE OI.

balkróc•ë *a f sh a at bot* Trëndafil, me gjethe përherë të blerta, me tufa lulesh të bardha erëmirë; **trëndafil breshke**.

balk•ué ói *m sh oj ójt* Ballkon.

balmúc *ndajf G* I palosur dysh nga dhimbja.

balmúc i m sh a at G > **BALMUÇ•Ë A**.

balmúc•ë *a f G*

♦ Shuk a truç dheu, balte etj.

♦ Tophth gjalpi në qumësht të tundur.

balmúc *ndajf krahin G* > **BALMUÇ**.

balmúc i m sh e et

♦ Copë e hollë dhjami; petë dhjami.

♦ Dhjamë i patretur.

balneár *e mb mjek (Qendër)* banjash termale për terapi.

balneológ u *m mjek* Specialist i terapisë me banja termale.

balneológ•e ia f e **BALNEOLOG U**.

balneologjí *a f mjek* Degë e mjekësisë që studion terapinë me banja termale.

balneologjík *e mjek* I balneologjisë; që ka të bëjë me balneologjinë.

balneoterapí *a f mjek* Terapi me banja termale.

balneoterapeutík *e mb mjek* I balneoterapisë; që ka të bëjë me balneoterapinë.

bálo *si kallëzues J*: **Bëhem balo me dikë** prishem, zihem, nuk flas më me dikë.

bálo ja *f sh - t*

♦ Qen ose ka me balë të bardhë në ballë a në turi. [**Ku i kini qent' e staneve që ulurinin si luanë?/ Murrot, balot, gudot - armiqtë tanë të vjetër?** (BXh).]

♦ *bis* Njeri me flokë dhe qime krejt të bardha.

♦ Njeri me damkë; njeri që e njohin të gjithë për të keq.

*

Kape laro, prite balo S'e merr vesh i pari të dytin; rrëmujë e madhe ku secili bën sipas kokës.

Ku lë laroja të hajë baloja Më i forti rrëmben për vete çdo gjë dhe s'lë asgjë për të tjerët.

balóc *e mb* Balosh; pullalí.

balój i m sh - t krahin G

♦ Ka balash.

♦ Ka i kuq me një njollë të bardhë në ballë.

balók *e mb krahin G (Kafshë)* e balër; me balë të bardhë.

balók u *m sh ë ët krahin G* Kalë me balë të bardhë në ballë.

balonë *si kallëzues*: **Bëhem balonë** dehem keq; bëhem tapë.

balón•ë *a f sh a at*

♦ Sferë e madhe prej pëlhure ose prej lënde tjetër të fortë e të papërshkueshme nga ajri, e mbushur me gaz të lehtë, që shërben për të ngritur në ajër një aerostat; pajisje për studime meteorologjike etj.; aerostat që ngrihet në ajër me një sferë të tillë. **Balonë me hidrogjen.**

Udhëtim rreth botës me balonë.

♦ Lodër fëmijësh prej letre të nderë mbi fije kallamash, që lëshohet lart në ajër e mbajtur me pe të fortë. **Bishti i balonës. Lëshoj (ngre) balonën.**

♦ Tullumbace. **Balona me ngjyra. Fryj balonën.**

♦ *vjet bis* Aeroplan.

♦ *tek* Enë qelqi a metali si sferë, që përdoret për të mbajtur mbyllur lëngje ose gaze.

♦ *teks* Fill i mbledhur si kon në masurin e makinës së tjerjes.

**

balonë prove libr Mjet për të hetuar a sonduar mendimin e përgjithshëm për një çështje.

baló•nj jokál óva úar A Vallëzoi; marr një valle.

balós kal a ur

♦ Damkos (*kafshët*) me shenjën e pronarit; i vë shenjën e pronarit (*kafshëve*).

♦ *fig* Damkos; njollos (*emrin e dikujt*).

balós•em a (u) ur pës e BALOS.

balós•ëm (i) me (e) mb G > BALOSUR (i e).

balósj•e a f

♦ Damkosje e kafshëve me shenjën e pronarit.

♦ *fig* Damkosje; njollosje; turpërim.

balósur (i e) mb I damkosur; i njollosur; i turpëruar; që është bërë me njollë.

balósh e mb

♦ (*Kafshë*) me pulla; pullalie.

♦ *keq* (*Njeri*) i keq.

balósh i m sh ë ët

♦ > **BALASH I.**

♦ Qen me lara të bardha.

♦ Kalë me larë të bardhë në ballë.

♦ *G fig* Njeri i paqëndrueshëm; tutës.

♦ *keq* Njeri i keq; qen.

baloshán e mb > BALOSH E.

balósh•e ja¹ f sh e et Dhi a lopë me balushë në ballë. > BALASH•E JA.

balósh•e ja² f sh e et Lule e çelur.

balósh•e ja³ f sh e et bot Mështeknë.

balotázhi i m sh e et zyr Zgjedhje të dyta që mbahen kur asnjë pjesëmarrës në to nuk ka fituar shumicën e mjaftueshme të votave.

balotím i m sh e et mjek Teknikë kontrolli me dorë për të gjetur objekte që lëvizin në trup.

balóz i m sh ë ët

♦ > **BAJLOZ I. [Qe nandë vjet qi kam marrë rrugën e vorrit,/ pak pa mrrijtë baloz, ti m'ke dredhue. (CV)]**

♦ Ç Pasanik i madh.

balptím i m G Rëndim i stomakut nga ushqimi me shumë yndyrë.

balpt•óhem G > BALPT•UE (me u).

balpt•ój kal G > BALPT•UE (me).

balpt•úe (me) kal óva úe G Rëndo (stomakun) me ushqim me shumë yndyrë.

balpt•úe (me u) vetv óva (u) úe G Më rëndohet stomaku nga ushqimi me shumë yndyrë.

balptúem (i) e (e) mb G (Stomak) i rënduar nga ushqimi me shumë yndyrë.

balq i m sh e et A Ijë e trupit të njeriut.

balsám i m sh e et

♦ Lëng i trashë si rrëshirë, me erë të mirë, që kullon nga disa drurë dhe që përdoret në teknikë e në mjekësi. **Balsam bredhi.**

♦ Lëng i trashë, i përgatitur me lule balçi (lule balsami), të mbajtura në vaj ulliri, që përdoret në mjekësinë popullore për plagë dhe si qetësues.

♦ *fig* Mjet që zbut a që qetëson dhembjen, ngushëllim. **Fjala iu bë balsam.**

*

I vë (i derdh) balsam E qetësoj; e ngushëlloj.

**

lule balsami bot (*Hyperium perforatum*) Bimë barishtore me lule portokallí, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

balsamár•e ja f sh e et libr Enë prej balte me grykë të ngushtë, për të mbajtur balsam ose erëra të mira.

balsamím i m sh e et

♦ Lyerje me balsam a me ndonjë lëndë tjetër e trupit të të vdekurit, të një kafshe ose të një shpendi, që të mos prishet për një kohë të gjatë.

♦ *fig* Zbutje e dëshpërimit; lehtësim i dhembjes; ngushëllim.

balsamín•ë *a f sh a at bot* Bimë që lëshon balsam.

balsaminóre *t f sh bot* Familje e bimëve që lëshojnë balsam.

balsam•óhem óva (u) úar *pës e* **BALSAM•OJ.**

balsam•ój *kal óva úar*

♦ Lyej me balsam a me lëndë tjetër trupin e një të vdekuri, të një kafshe a shpendi, që të mos prishet për një kohë të gjatë.

♦ *fig* I zbut dëshpërimin; i lehtësoj dhembjen (*dikujt*); e ngushëlloj (*dikë*).

balsamós *kal a ur* > **BALSAM•OJ.**

balsamós•em *a (u) ur pës* > **BALSAM•OHEM.**

balsamós•ëm (i) me (e) mb *G* > **BALASAMOSUR (i e).**

balsamós•e *a f sh e et* > **BALSAMIM I.**

balsamósur (i e) mb > **BALSAMUAR (i e).**

balsamtë (i e) mb (*Lëndë*) me përmbajtje balsami ose me vetitë e balsamit; që bie erë të mirë.

Erë e balsamtë.

balsamúar (i e) mb

♦ (*Trup i të vdekurit, i kafshës a shpendit*) i lyer me balsam a me ndonjë lëndë tjetër për të mos u prishur (për trupin e një të vdekuri, të një kafshe a të një shpendi).

♦ (*Aromë*) e mirë dhe dehëse.

balsamúem (i) me (e) mb *G* > **BALSAMUAR (i e).**

balsamúes *i m sh - it* Ai që bën balsamime.

balsamúes•e *ja f sh e et f e* **BALSAMUES I.**

balsúk•e *ja f sh e et* > **BALLUK•E JA.**

balt *kal G* > **BALT•Ë (me).**

balt e *mb* I vendeve Baltike; karakteristik i vendet balte, për banorët a vendësit e tyre.

Gjuhët balte degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që përbëhet nga lituanishtja, letonishtja dhe persishtja e vjetër.

balt i *m K* Dyllë veshi.

baltác *i m krahin G* Cipë e trashë që zë uthulla.

baltaçák *u m sh ë ët krahin G* Peshk i cekëtinave me baltë.

balták *e mb*

♦ (*Truall*) i qullët, me baltë.

♦: **Bukë baltake** bukë e qullët, që s'është pjekur mirë.

balták *u m sh ë ët* Vend me shumë baltë. > **BATOK U. Ngec në baltak.**

baltaník *e mb* I qullët; me baltë. > **BALTAK E.**

baltár *i m sh ë ët* Punëtor që gatuan baltën për tjegulla e tulla ose për të lyer muret.

báltas *ndajf*

♦ Me baltë; nëpër baltë.

♦: **Luajmë baltas** luajmë me baltë sikur bëjmë bukë.

baltavéc *e mb*

♦ I squllët si baltë.

♦ (*Pjepër etj.*) i butë si brumë; pa shije.

♦ *keq* (*Njeri*) qullash; qullavec; qullës.

baltavéc *i m sh ë ët* Njeri qullash a qullavec; njeri i ngathët në punë; dembel.

baltavéc•e *ia f sh e et f e* **BALTAVEC I.**

bált•e *ja f sh e et f e* **BALT I.**

baltém•ë (i) me (e) mb

♦ (*Pjepër etj.*) që vjen si i qullët e pa shije.

♦ (*Bukë*) e qullët, e papjekur që bie rëndë në stomak.

baltém•ë a *f* Ushqim i amshtë.

balterók u *m* bot (*Rhamnus cathartica*) Gjembaç; shkurre gjembake.

baltësh•ëm (i) me (e) *mb* *G* > **BALTEM•Ë (i) E (e)**.

bált•et¹ *vetv* *veta III - (u)* ur Squlet, zbruhet si baltë; bëhet i pashijshëm. (*of fruit*).

bált•et² *vetv* *G* > **BALT•Ë (me u)**.

baltë *si kallëzues*: **E bëj baltë muhabetin** e prish muhabetin; përsërit diçka në mënyrë të mërzitshme. **Bëhem baltë në fytyrë** zverdhem; zbehem shumë; bëhem dhe (*nga frika, tronditja etj.*). **I bëhem baltë dikujt** i përullem shumë; i vete pas i nënshtuar e i poshtëruar.

Bëhem baltë e pluhur servilosem. **E kam gojën baltë** kam një shije të keqe në gojë.

báltë (i e) *mb*

♦ (*Enë*) e bërë prej balte. **Enë të balta**.

♦ (*Shije*) e balteme (*e bukës së papjekur mirë*).

bált•ë (me) *kal* a *ë* *G* Squll; e bëj të qullët si baltë.

bált•ë (me u) *ë (u)* *ë* *G*

I *vetv* Squlet; bëhet i qullët si baltë.

II *pës* e **BALT•Ë (me)**.

bált•ë a *f*

♦ Dhe i përzier me ujë; tokë e qullët në fusha a në rrugë të pashtuara. **Be (ngec) në baltë**. [**Balt' e pluhur/ Do të bëhem,/ Të më shkelnjë këmb' e saj; (NF).**] [**dhe më dukej sikur punëtorët poezinë time/ e pagëzonin/ si poezi të tyre,/ poezi djerse, balte dhe betoni.** (BXh).]

♦ *dhe sh a at ose ëra ërat* Vend me dhe të përzier me ujë; copë dheu e njomur se e stpërpikur me ujë. **Pastroj baltërat**.

♦ Deltinë e përzier me ujë, e ngjeshur dhe e mbrujtur për të bërë enë, tulla etj. ose për të lyer murin. **Baltë e pjekur. Baltë shtambash. Enë (poçe, tas) balte. Mur me baltë. Kasolle prej balte. Gatuaj (përziej, bëj) baltën**.

♦ Tokë; truall; *poet* atdhe. [**Ku është balta m'e ëmbël se mjalta (AZÇ).**]

♦ *dhe sh a at ose ëra ërat* Vend me baltë; baltishtë.

♦ Botë a jetë në Tokë. [**Dhe ndie qysh flet,/ me zë të qetë,/ im atë vetë/ nga balta poshtë:** (DhP).]

♦ *dhe sh ëra ërat* Mbeturina të një lëngu që kullojnë në fund; fundërri, llum; papastërti që zë diçka; zgjyrë. **Baltë kafeje. Baltë vaji. Balta e kokës. Baltë veshi. Baltë dhëmbësh. Balta e dyfekut. I pastroj baltën çibukut**.

♦ Lym i disa ujërave minerale, që përdoret si mjet kurimi. **Baltë llixhe. Banjë me baltë**.

♦ *fig* Brumë. **Baltë e dobët** njeri shëndetlig, me trup të dobët që s'u qëndron dot sëmundjeve dhe lodhjes; njeri i pakarakter (i paqëndrueshëm, i lëkundshëm).

*

Bëj baltë tall Rri kot; rri pa punë ose merrem me gjëra a punë të kota.

Bie në baltë Futem padashur në një gjendje të keqel; bie në rrethana të vështira.

Dal (ngrihem) nga balta Dal nga një gjendje e vështirë, e prapambetur ose poshtëruese; shpëtoj nga një hall, vështirësi a e keqe.

E lë në baltë (në bata) dikë E lë në vështirësi kur duhej ta ndihmoja; i dal i pabesë dhe e braktis dikë në rrethana të vështira; ia kaloj dikujt, e la prapa dikë; jam më i aftë e më i zoti, më i fuqishëm etj. se dikë; qëndroj shumë më lart se dikush.

E nxjerr nga balta dikë E ndihmoj dikë të dalë nga gjendja e vështirë; e shpëtoj dikë nga një hall a e keqe.

Flori në baltë (në pleh) Shumë i çmueshëm a i vlefshëm, por në një vend ku nuk e çmojnë ose ku nuk hyn në punë.

Hedh në baltë Hedh poshtë si diçka pa vlerë; shkel me këmbë; e ndyj a njollos diçka a dikë.

Mbetem (ngec, ngel) në baltë Bie në një gjendje të keqe; nuk i kapërcej dot vështirësitë e pengesat; nuk dal dot nga gjendja e vështirë.

Nuk i lë baltë nën thua dikujt Ia nxjerr në shesh të palarat, gabimet a të metat dikujt.

baltë e bardhë Deltinë e bardheme që përdoret për të larë kokën.

baltë xhamash Lëndë si brumë për të zënë anët e xhamave.

baltë shtambash Deltinë e kuqe për enë balte.

báltë t m sh Vendës a banorë të vendeve baltike.

baltëgór•e ja f sh e et Qyp i madh i bërë me baltë të përzier me hi. > **MAGRIP I.**

baltëkápës•e ja f sh e et aut Copë gome a lënde tjetër që nuk lë copa e grimca të ngritura nga rrotat e automjetit të përhapen e të rrezikojnë kalimtarët ose automjetet e tjera.

baltëkéq•e ja f sh e et Tokë e baltë (e papunueshme).

baltëkréz•ë a f sh a at Baltë argjilore që përdoret për të larë kokën.

baltëprítës•e ja f sh e et aut > **BALTËKAPËS•E JA.**

baltëpunúes e mb (*Pajisje*) për mbrujtjen e baltës.

baltëpunúes i m sh - it Punëtor që mbrun baltën në punishte tullash, poqesh etj.

báltëra t f sh i **BALT•Ë A.**

baltërók u m sh ë ët bot (*Rhamnus oleoides*) Shkurre deri 1m e lartë, e ngjashme me pjerëzën e shkëmbinjve, me gjethe të forta, të qëndrueshme e me dhëmbëza afër majës, me lule të verdheme, që bën kokrra të verdheme ose të kuqërreme.

baltërim i m krahin > **BALTIM I.**

baltër•óhem óva (u) úar krahin

I vetv Bëhem me baltë.

II pës e **BALTËR•OJ.**

baltër•ój óva úar

I kal E bëj ose e spërkat me baltë (*dikë a diçka*). > **BALT•OJ.**

II jokal veta III Bëhet moçal; mbushet me baltë.

bátërt (i e) mb

♦ (Prej) balte; i bërë me baltë.

♦ I qullët si baltë.

baltërúar (i e) mb

♦ I bërë a i spërkatur me baltë.

♦ I qullët si baltë.

♦ (*Vend*) i bërë moçal; i mbushur me baltë.

baltësí a f sh a at Baltësirë; vend baltak; bërrakë.

baltësír•ë a f sh a at Vend me baltë.

báltëz a¹ f sh a at zool J Fulterëz; bishtlopatë.

báltëz a² f sh a at zool Baldosë.

baltëzím i m sh e et Squllje si baltë.

baltëz•óhet vetv úa (u) úar veta III Squllet e bëhet si baltë.

baltëz•ój kal óva úar Squll dhe e bëj si baltë.

baltëzúar (i e) mb I squllur e i bërë si baltë.

baltëzúem (i) me (e) mb G > **BALTËZUAR (i e).**

baltí (me u) vetv G Më mbetet një shije e keqe në gojë .

baltíc•ë a f sh a at Vend me baltë.

baltí•het vetv G > **BALTI (me u).**

baltík e¹ mb I baltë; baltak.

baltík e² mb I vendeve Baltike; që ka të bëjë me vendet baltike, me banorët a vendësit e tyre.

Gjuhët baltike degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane, që përbëhet nga lituanishtja, letonishtja dhe prusishtja e vjetër.

baltím i m Shije e keqe që mbetet në gojë.

baltím•ë (i) e (e) mb G (*Gjellë etj.*) me shije të keqe si baltë.

Baltimór•ë a f gjeog Qyteti më i madh i Merilandit, SHBA.

baltímtë (i e) mb G > BALTIM•Ë (i) E (e).

baltín•ë a f sh a at Vend me baltë e me ujë, batac; një copë vend në mes të ujit, me tokë të butë e të lagët.

baltísht•ë a f sh a at Tokë që mban ujë e që nuk kullon; tokë që zbutet lehtë e bëhet baltë.

Bálto ja shkurt i BARDHYL I.

balto- fjalëform: Balto-Sllav.

balto•óhet vetv úa (u) úar

♦ Kam një shije të keqe në gojë; më bëhet goja baltë.

♦ *veta III (Buka)* merr shije si baltë; lë shije të keqe në gojë.

balt•ój kal óva úar Lyej a mbështjell me baltë.

baltók u m sh ë ët

♦ Gur që vihet poshtë tepsisë si këmbje.

♦ Rrotull balte në fund të boshtit të qerthullit.

baltór•e ja¹ f sh e et Enë (prej) balte.

baltór•e ja² f sh e et Tokë që mban ujë e nuk kullon; tokë që zbutet lehtë e bëhet baltë. >

BALTISHT•Ë A.

baltórëza t J Shpendë që ushqehen në mjedise moçalore.

baltós kal a ur

♦ Përlyej a fëlliq me baltë.

♦ Ngjesh me këmbë dhe e bëj baltë (*dheun e njomë*).

baltós•em vetv a (u) ur

♦ Përlyhem a fëlliqem me baltë.

♦ *veta III (Dheu i njomë)* bëhet blatë kur ngjishet me këmbë.

balto-slláv e mb gjuh: **Grup i gjuhëve balto-sllave** grup gjuhësh që në studime tradicionale përfshijnë gjuhët baltike dhe ato sllave, si degë e familjes së gjuhëve indoeuropiane.

baltós•ëm (i) me (e) mb G > BALTOSUR (i e).

baltósur (i e) mb

♦ I përlyer a fëlliqur me baltë.

♦ (*Dhe i njomë*) i ngjeshur me këmbë e i bërë baltë.

baltovéc i m sh ë ët ikt Peshk i vogël, i ngjashëm me shojzën, i bardhë, pa hala, me mustaqe e me qime në trup, që jeton në ujëra të ëmbla e me baltë. > **BALTUK U.**

baltovíc•ë a f sh a at Vend me baltë; shteg me baltë.

baltovín•ë a f sh a at

♦ Vend me baltë; tokë e lagët dhe e butë si baltë; baltinë. **Baltovinat e kënetës.**

♦ Baltë e hollë; llurbë balte, llucë; balturina.

balts•óhem óva (u) úar A

I vetv Përbaltem; bëhem me baltë.

II pës e BALTS•OJ.

balts•ój kal óva úar A Përbalt; bëj me baltë.

baltsúar (i e) mb A I përbaltur; i bërë me baltë.

baltúar (i e) mb

♦ I përlyer me baltë.

♦ (*Dhe*) i bërë llucë.

baltúem (i) me (e) mb G > BALTUAR (i e).

baltúk u *m sh ë ët ikt* Peshk i vogël, i ngjashëm me shojzën, i bardhë, pa hala, me mustaqe e me qime në trup, që jeton në ujëra të ëmbla e me baltë.

baltúk e mb (*Vend*) me baltë.

baltúk•e ja f sh e et Gropë balte.

báltur (i e) mb (*Gjellë, frutë*) e squllur, e bërë si baltë; që ka humbur shijen.

balturín•ë a f kryes sh a at

♦ Copëra balte, baltëra. **Balturinat e këpucëve.**

♦ Enë prej balte, baltore; prodhime prej balte.

balth i *m sh ë ët bot* (*Dorycnium germanicum*) Bimë barishtore si qumështorja, që lëshon kalli me hala të gjata.

balthék•ën na kryes sh na nat euf krahin G Jashtëqitje e njeriut; copë jashtëqitjesh.

balthúk•ë a f sh a at Shkurre e madhe me dru të lakueshëm, me gjethe të vogla gjatose, me lule të verdha, që i kanë petlat të ngjitura si luspat e peshkut e me erë të keqe.

balú ni *m sh ë ët G* > **BALU•N I.**

balúk•e ja f sh e et orn (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë, me pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa. > **BAJZ•Ë A.**

balúk•ë a f orn > **BAJZ•Ë A.**

balú•n i *m sh nj një vjet* Thes i madh për të mbajtur lesh, stofra etj..

balúnj të sh i **BALUN I.**

balustrád•ë a f sh a at Parmakë.

balúsh e mb (*Dele, dhi*) e bardhë.

balushán i *m sh ë ët* Dash me pullë të bardhë në ballë.

balusháv *kal krahin G* > **BALUSHAV•Ë (me).**

balusháv•em krahin G *vetv dhe pës e* **BALUSHAV.** > **BALUSHAV•Ë.**

balusháv•ë (me) kal a ë krahin G

♦ *veta III* (*Dielli*) e zbardh pulla-pulla (*lëkurën e fytyrës*).

♦ Lyej pulla-pulla (njolla-njolla) (*murin*).

balusháv•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv

♦ (*Lëkura*) zbardhet pulla-pulla; bëhem gjithë pulla në fytyrë a trup.

♦ (*Muri*) merr bojë me blana (pulla-pulla, njolla-njolla).

II pës e BALUSHAV•Ë (me).

balushávët (i e) mb krahin G (*Lëkurë*) e zbardhur pulla-pulla.

♦ (*Mur*) gjithë blana, pulla a njolla.

balúsh•e ja f sh e et Dele (dhi) e bardhë.

balúsh•ë a¹ f sh a at

♦ Larë e bardhë në kokën ose në trupin e disa kafshëve.

♦ *krahin G* Lopë e kuqe me pullë të bardhë në ballë.

♦ Njollë e ndritshme, që formohet në një vend të mbyllur e të errët, ku bie një rreze drite.

♦ Pjesë e arës ku nuk ka mbirë fara; qerë; rogë.

balúsh•ë a² f sh a at zool (*Fulica atra*) Shpend uji me sy të kuq, me sqep e bark të bardhë, me pendë bojëhiri në të zezë; rron tufë brigjeve të liqeneve dhe kënetave dhe e bën çerdhe nëpër shqopa. > **BAJZ•Ë A.**

balúsh•ëm (i) me (e) mb G (*Viç, ka*) me balushë.

balúshk•ë a f sh a at G Dele me balë në ballë.

balush•ój kal G > **BALUSH•UE (me).**

balush•óhem G *vetv dhe pës e* **BALUSH•OJ.** > **BALUSH•UE (me u).**

balushój i *m sh - t G* Viç ose ka me balushë.

balush•úe (me) kal óva úe G

- ♦ Zbërdhul ose ia nxjerr bojën vende-vende.
- ♦ Ia bëj mishin fshika-fshika (*diku*jt).
- ♦ *fig* Ia qeth kokën vende-vende (*diku*jt) për ta turpëruar.

balush•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv

- ♦ *veta III* Zbërdhulet a i del boja vende-vende; bëhet pulla-pulla (lara-lara, blana-blana).
- ♦ *veta III* Më bëhet mishi fshika-fshika nga goditjet.
- ♦ *fig* Ma qethin kokën vende-vende për të më turpëruar.

II pës e BALUSH•UE (me).

balushúem (i) e (e) mb G

- ♦ I zbërdhulët vende-vende; i bërë tërë pulla ose lara.
- ♦ (*Mish*) i bërë fshika-fshika nga goditjet.
- ♦ *fig* (*Njeri*) me kokën të qethur vende-vende për ta turpëruar.

balzakían e mb let I Honoré dë Balzakut; që ka të bëjë me jetën dhe veprat e tij.

ball ndajf, paraff > **BALLË.**

ball ët as A BALL•Ë I¹.

ball i m > BALL•Ë I^{1,2,3}.

ballt e këmbës Ç Shputa e këmbës; faqe e poshtme e këmbës.

bálla t¹ f sh Gjysmësholla për këpucë.

bálla t² f sh krahin G Duaj gruri.

ballabállas ndajf Ballë për ballë; përballë; njëri kundrejt tjetrit.

ballabállë ndajf Ballë për ballë. > **BALLABALLAS.**

ballabán e mb (Njeri) trupmadh; i trashë e i rëndë nga trupi. **Grua ballabane.**

ballabán i m sh ë ët krahin G Dash me dy palë brirë.

ballabóks ndajf (Flokë të qethur) shkurt; si ushtar.

ballabúç e mb f K (Fëmijë) me fytyrë të mbushur; topolak.

ballabúçkë mb f krahin (Grua) me fytyrë të gjerë, me ballë e faqe të fryra

ballabúçk•ë a f sh a at krahin Grua fytyrëgjërë, me ballë e faqe të fryra.

ballád•ër ra f sh ra rat

- ♦ Ujëvarë.
- ♦ Hon i thellë; humnerë; abis.

ballafáçk•ë a f sh a at G Dështim me turp.

ballafáqe ndajf Sy ndër sy; haptas; sheshit; ballë për ballë.

*

Vë (bëj) ballafaqe Ballafaqoj.

ballafáqes ndajf > BALLAFAQE.

ballafaqím i¹ m sh e et

- ♦ Vënie përballë e dy vetave për të provuar se cili thotë të vërtetën. **Ballafaqim i dëshmitarit me të akuzuarin.**

♦ Vënie përballë e dy a më shumë gjërave, teksteve etj. për të gjetur përkimet ose dallimet a mospërthjet ndërmje tyre. [Tue marrë si datë konkrete të këtij paralelizmi vjetin e parë të botimit të revistës *Albania* të Konicës (1897), në të cilën ballafaqohen shkrime gegënishte dhe toskënishte, deri te Kongresi i Drejtshkrimit i vjetit 1972, janë plot tri të katërta shekulli. (APp).]

- ♦ Vënie përballë e dy a më shumë vetave për të krahasuar mendimet dhe përvojën e tyre.

ballafaqím i² m sh e et krahin Bashkim a vënie buzë më buzë e dy sendeve. > **PUTHITJ•E A.**

ballafaq•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *dhe drejt* Vihem ballë për ballë me dikë për të nxjerrë në shesh të vërtetën rreth pohimeve të bëra.

♦ Vihem ballë për ballë me një tjetër për t'u krahasuar me të dhe për të përfutur nga përvoja e tij a për t'i dhënë përvojën time.

♦ I vihem ballë për ballë dikujt si kundërshtar; i qëndroj kundër.

II pjesë e BALLAFAQ•OJ.

ballafaq•ój¹ kal óva úar

♦ *dhe drejt* Vë ballë për ballë e i pyes (*dy a më shumë njerëz*) për të krahasuar pohimet e tyre, që të dalë në shesh e vërteta, bëj ballafaqimin. **Ballafaquan të pandehurin me dëshmitarët.**

♦ Vë ballë për ballë dhe krahasoj (*dy a më shumë anë, gjëra, çështje etj.*) për të gjetur përkimet ose dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre. > **KRAHAS•OJ; PËRQAS.**

Ballafaqoj mendimet (përvojën, metodat e punës).

ballafaq•ój² kal óva úar Vë buzë më buzë; puthit (*dy sende*).

ballafaqúar (i e)¹ mb

♦ *dhe drejt (Persona)* të vënë ballë për ballë për të nxjerrë të vërtetën rreth pohimeve të tyre.

♦ (*Tekste etj.*) të vënë përballë për të gjetur përkimet se dallimet a mospërputhjet ndërmjet tyre.

ballafaqúar (i e)² mb (Sende) të vënë buzë më buzë; të puthitura.

ballafaqúem (i) e (e) mb G > BALLAFAQUAR (i e)^{1,2}.

ballafaqúes e mb (Palët) që ballafaqohen në gjyq.

ballagúsh•e mb f K Bukuroshe.

ballagúsh•e ja f sh e et K Vajzë a grua e bukur.

ballahán•e f sh a at krahin (Grua) fytyrëmadhe e shtatmadhe.

ballahú ndajf G Ballëpërballë; hapta; në sy.

ballaís•em vetv K > BALLAIS•Ë (me u).

ballaís•ë (me u) vetv a (u) ë kryes veta III K (Peshku) përpëlitet.

ballaísj•e a f sh e et K Përpëlitje.

ballaísun (i e) mb K I përpëlitur; që përpëlitet.

ballaísun it (të) as K Përpëlitje.

ballakúm•e ja f sh e et

♦ *ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me majë miellit të misërt, me gjalpë e vezë dhe sheqer.

♦ *fig* Vajzë e shëndetshme.

ballamár i m sh ë ët

♦ *det* Litar i trashë që përdoret për të lidhur anijen në bankinën e portit; cimë e trashë.

♦ Litar i trashë për të lidhur mallrat e ngarkuara në një mjet.

ballamatár i m sh ë ët J Këpucar që vetëm arnon e ndreq këpucë të vjetra, arnues këpucësh.

> **MBALLOMATAR I.**

ballán e mb (Kafshë) me pullë të bardhë në ballë.

ballán i¹ m sh ë ët Kafshë me pullë të bardhë në ballë.

ballán i² m sh ë ët ndërt G Shtyllë e qoshes së shtëpisë.

ballanbállë ndajf K Ballë për ballë.

ballanc•ë a f sh a at > BALANC•Ë A.

ballánd•ër ra f Ujëvarë.

ballán•e ja f sh e et f e BALLAN I.

ballaník u¹ m Ballë; pamje ballore (*e shtëpisë, e një sendi*).

ballaník u² m sh ë ët Pjesë e përparme e samarit, ku mblidhen litarët; ballësor. | Secila nga dy pjesët e ngritura përpara e prapa samarit. > **KAPTELL I; BALLËSOR I.**

ballaník•e ja ndërt Copë dërrase e gjerë për mbulimin e çatisë (*përdoret në vend të tjegullave*).

ballánxh•ë a f sh a at krahin

♦ Pellg; hurdhë.

♦ Bërrakë; vend mbujak.

ballár•e ja f sh e et J Tufë flokësh përmbi ballë; cullufe.

ballargjënd e mb poet (Njeri) me fytyrë të pastër, të ndritshme e të bukur; që i shkëlqen balli si argjend; ballëndritur.

ballarít•em vetv a (u) ur Ç I dal përballë dikujt; ndeshem ballëpërballë me dikë.

ballarítj•e a f Ç Ndeshje ballëpërballë.

ballarítur (i e) mb Ç I ndeshur ballëpërballë.

bállas ndajf

♦ Në drejtim të anës së përparme të diçkaje, përballë; ballë për ballë. **Sulm ballas. I bie ballas punës. I dal (i rri) ballas.**

♦ Haptas, sheshit; sy ndër sy. **Ia mori (rrëmbeu) ballas. Tregoj ballas.**

ballastamá ja f sh - të det Tra i pjerrët që del sipër bashit a kiçit të barkave dhe vjen si vijim i kallumes.

ballashýt e mb G

♦ Që e ka ballin të lëpirë.

♦ (*Njeri*) që i kanë rënë flokët.

♦ *fig (Njeri)* i trashë nga mendja.

ballashýt i m sh a at G

♦ Njeri ballëlëpirë.

♦ Njeri flokërrënë.

♦ *fig* Mendjetrashë; trashanik.

ballashýt•e ja f sh e et G f e BALLASHYT I.

ballatár•em vetv a (u) ur Hahem me fjalë; bëj polemikë.

ballatél i m sh a at krahin Zbukurim teli në ballin e nuses.

ballatím i m sh e et Përballim; ndeshje ballëpërballë.

ballat•ój kal óva úar Dal përballë.

ballavësh e mb (Njeri) me ballë të dalë si gungë.

ballavësh i m sh a at Njeri ballëdalë.

ballavësh•e ja f sh e et f e BALLAVESH I.

bállazi ndajf > BALLAS.

ballbréng mb (Njeri) me ballin të dalë.

ballbréng•ë a f Ballë i dalë.

ballbréshk•ë a f sh a at > BALLËBRESHTËZ A.

ballcám i m sh e et G Balsam.

bállc•e ja f sh a at krahin G Shami që lidhin gratë në ballë e rreth kokës.

bállc•ë a f sh a at

♦ Një lloj kësule grash, zakonisht e qëndisur, që mbulon edhe ballin, ballore.

♦ Rrip i ngushtë që lidhnin gratë në ballë.

ballcór i m sh ë ët Pararojë.

ballçák u¹ m sh ë ët krahin Derë e vathës e bërë me thupra; trinë a lesë e vathës.

ballçák u¹ m sh ë ët krahin G > BALLANIK U².

balldán•e ja f sh e et Ballor; kapteel i samarit.

balldí a f Ligështi; dobësi e trupit që shoqërohet me humbjen e ndjenjave.

balldís kal G > BALLDIS•Ë (me)^{1, 2}.

balldís•em vetv G > BALLDIS•Ë (me u)^{1, 2}.

balldís•ë¹ (me) jokál a ë G Tregohem i paduruar.

balldís•ë² (me) *kal a ë G* Morit; mek; fik; e bëj t'i bjerë të fikëtit.

balldísë (me u) *vetv a (u) ë G* Mekem; më bie të fikët.

balldísun (i e)¹ mb *G* I paduruar.

balldísun (i e)² mb *G* I mekur; që i ka rënë të fikët.

balldish•ëm (i) me (e) mb I nxehtë nga ethet.

balldjégur mb Që e ka ballin të nxehtë nga ethet.

balldjersitur mb Që e ka ballin me djersë.

balldrénas e mb I Balldrenit; karakterstik për Balldrenin, për vendësit a banorët e tij.

balldrénas i m Banor a vendës i Balldrenit.

balldrénas•e ja f e **BALLDRENAS I.**

ballé ja f sh - të ndërt krahin Anë ballore e çatisë.

balléc e mb *K* Ballëdalë; që e ka ballin të dalë.

ballefáqe t f sh Xhixha që i vihen nuses në ballë e në faqe.

ballë

I si parafj Përkundrejt; përballë. **Ballë hyrjes së stadiumit.**

II si ndajf: Bëj ballë dukem (në krye të rrugës etj.); përballoj **Ball' e ball** ballë për ballë.

[**Që ball e ball me Shkja tue u gri** (BP).] **Ballë për ballë** kundrejt njëri tjetrit; njëri kundër tjetrit; në luftë të hapur me njëri-tjetrin; pa u trembur; me guxim.

ballë t as A > BALL•Ë I¹.

báll•ë i¹ m

♦ Pjesë e sipërme e fytyrës së njeriut midis syve dhe flokëve; pjesë e sipërme e turirit të shtazëve. **Ballë i lartë (i gjerë, i ngushtë).** **Ballë i dalë (i futur).** Shtegu (mesi) i ballit.

Lulja e ballit mesi i ballit **Damari (nervi) i ballit.** **Kocka e ballit.** **Rrudhat e ballit.**

Rrudh ballin. **Me ballë të ngrysur** i vrenjtur. **E puth në ballë.** **Lëshoj flokët mbi ballë.**

[**ku djersë e ballit u dikonte kot** - (Mgj).]

♦ **sh ë ët** Faqe e përparme e kryesore e një ndërtese, e një sendi etj.; pjesë që duket; anë që bie në sy; vend i dukshëm. **Balli i shtëpisë** fasada. **Balli i anijes.** **Ballët e arkës** anët e ngushta të arkës. **Ballët e krevatit** kokat e krevatit. **Balli i samarit.** **Balli i djepit.** **Ballët e vozës** ballësoret. **Ballët e dhomës dy faqet e ngushta të dhomës.** **Me ballë nga dielli.** **Në ballë të odës** në kryet e vendit të dhomës.

♦ **dhe fig** Pjesë e fillimit të një sendi, fillimi i diçkaje, kreu; fillim i një stine a i një kohe; radhë e para; vend që ndodhet në krye e më i rëndësishmi. **Balli i oxhakut** qoshja. **Balli i kolonës (i demonstratës).** **Balli i vendit** vend shumë i mirë; truall i shtrenjtë. **Balli i gazetës** faqja e parë e gazetës. **Në ballë** në vijën e parë, në krye; në udhëheqje; në fillim, herën e parë.

♦ **min** Pjesë e përparme e galerisë, tunelit, pusit etj., ku bëhet gjermimi për të nxjerrë mineral. **Ballë i verbët** pjesë e galerisë a tunelit me një dalje. **Balli i punimit.** **Ballë kërkimi.**

♦ **Vijë e ndeshjes** me kundërshtarin. > **FRONT I.**

♦ **fig** Pjesë e zgjedhur; ai që është më i mirë, lulja, ajka; gjë kryesore. **Balli i djemve (i djalërisë, i burrave, i trimave).** **Balli i vajzave (i nuseve).** **Balli i grurit (i gjellëve, i rakisë).** **Marr ballin e ballin** zgjedh pjesën më të mirë.

*

As ballë, as bisht As në krye, as në fund; i mesëm; mesatar.

Ballë e fund Kokë e këmbë, krejt.

E ruaj (e dua) si sytë e ballit E kam shumë të shtrenjtë.

I bëj ballë Përballoj.

I bie ballit me dorë Habitem; pezmatohem; pendohem; zemërohem.

I ka plasur cipa e ballit S'di ç'është turpi.

I kam sytë në ballë I kam sytë hapur.

Kam të shkruar në ballë S'kam gjë të fshehtë.
Mbaj ballin lart Jam krenar.
Me ballë (me ballin) lart Me krenari; me nder.
Nga vë ballin, vë thembrat Kthehem nga kam ardhur.
Pasha sytë e ballit Betohem për gjënë më të shtrenjtë që kam.
Për dy gisht ballë Për çështje nderi.
Rroj me djersën e ballit Rroj me punën time.
Shikoj nën ballë Shikoj shtrembër, me zemërim.
Të çan në ballë (Era) është shumë e ftohtë; të pret.

**

Balli Kombëtar *m hist* Organizatë antikomuniste e formuar gjatë Luftës së Dytë Botërore në Shqipëri.

ball•ë i² m sh ë ët meteo Njësi matëse e shkallës së tërmetit, e forcës së erës etj. **Tërmet 5 ballësh i shkallës Rihter (Merkali).**

ball•ë i³ m sh ë ët usht Krehër pushke që mban fishekët.

ballëbárdhë mb (*Kafshë a shpend*) me ballin të bardhë.

ballëbárdh•ë a f sh a at Kafshë a shpend me ballin të bardhë.

ballëbrështëz a f sh a at bot (*Onobrychis sativa*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Fluturoreve, me gjethe dyshe, me lule të bardha që dalin tufë; mbin në livadhe; përdoret si ushqim për kafshët.

ballëçelik e mb poet I fortë si çeliku, që çan përpara pa u përkulur.

ballëçelur ndajf

♦ Krenar, ballëhapur.

♦ Me fytyrë të qeshur.

ballëçuet mb G > BALLËDALË.

ballëçung e mb G (*Dash*) me ballin të fortë.

ballëdälë mb (*Njeri*) me ballë të dalë përpara, të kërcyer.

ballëdëf e mb K (*Njeri*) me ballë të gjerë.

ballëdëshas ndajf G Ballë për ballë.

ballëdiell mb poet Që i ndrit balli si diell.

ballëdjég•ëm me mb G > BALLËDJEGUR.

ballëdjégun mb G > BALLËDJEGUR.

ballëdjégur mb I shumëvuajtur; që ka punuar e hequr shumë.

ballëfshëhur

I mb Që fshihet si me turp; i druajtur.

II si ndajf krahin Me kokën të ulur nga turpi a druajtja.

ballëgështénjë mb poet (*Vajzë*) me ballë të bukur; ballëndritur.

ballëgrép e mb poet Me vijën e ballit të lakuar; ballëhark.

ballëgungë mb Që e ka ballim ne gungë a gunga.

ballëgjânë mb G > BALLËGJERË.

ballëgjérë mb Me ballin të gjerë.

ballëgjérë i m sh ë ët ikt (*Hipophthalmichthys molitrix*) Peshk i ujërave të ëmbla, me kokë të madhe e të gjerë dhe me trup të trashë.

ballëhán•ë a f sh a at G > BALLËHËNË.

ballëhápët ndajf > BALLËHAPUR.

ballëhápur

I ndajf Me ndërgjegje të pastër, me guxim e pa druajtje, ballëlart.

II si mb I hapur; i çiltër; që e ka ndërgjegjen të pastër; i padruajtur.

ballëhárk mb poet Me vijën e ballit të lakuar.

ballëhënë mb

♦ (*Kafshë*) me një balë të bardhë si drapri i hënës në ballë.
 ♦ (*Grua, vajzë*) me ballë të gjerë e të bukur, ballëndritur.

ballëhën•ë a f sh a at
 ♦ (*Kafshë*) me një balë të bardhë si drapri i hënës në ballë.
 ♦ *poet* Grua a vajzë me ballë të gjerë e të bukur, ballëndritur.

ballëhút•ë a f sh a at
 ♦ *vjet usht* Pushkë që mbushet nga gryka.
 ♦ *fig* Gjendje e prapambetur a primitive.

ballëkrenár poet
 I ndajf Me krenari; ballëlart.
 II si mb Krenar; ballëlart.

ballëkúq e mb (Lopë) me pullë të kuqe në ballë; që e ka ballin të kuq.
ballëkúq•e ja f sh e et Lopë me pullë të kuqe në ballë.

ballëlám•ë e mb G > BALLËLARË.
ballëlarë mb I pafajshëm. **Dal ballëlarë.**
ballëlárt ndajf Krenarisht; me krenarí.
ballëlártë mb
 ♦ (*Njeri*) ballëgjërë.
 ♦ Krenar; që e mban kokën lart me krenari.

ballëmádh e mb (Njeri) me ballë të madh e të gjerë.
báll•ën na f usht G Krehër fishekësh.

ballénált ndajf G > BALLËLART.
ballëndéshas ndajf G Përballë; karshí; përkarshí.
ballëndrítur mb
 ♦ (*Fytyrë*) e hijshme, që shkëlqen nga bukuria; që i ndrit fytyra nga gëzimi.
 ♦ *fig* Faqebardhë, ballëhapur.

ballëngréhur ndajf Me krenari e me kërcënim.
ballëngrýsët mb G > BALLËNGRYSUR.
ballëngrýsur mb I ngrysur në fytyrë, i vrenjtur, i zymtë.
ballëngúshtë mb (Njeri) me ballin të ngushtë.
ballënúr e mb poet Ballëndritur.
ballënxírë mb Shumë i ngrysur në fytyrë; ballëngrysur.
ballënjérsun mb G
 ♦ Me ballin të djersitur.
 ♦ *fig (Njeri)* punëtor; që e nxjerr jetësën me mundin e vet.

ballëpërbállë ndajf përf Ballë për ballë. **Gati për t'u ndeshur ballëpërballë.**
ballëpërfáqe ndajf K Haptas; në sy; ballafaqe.
ballëpërvjélët mb G > BALLËPËRVJELUR^{1, 2}.
ballëpërvjélur¹ mb
 ♦ Me ballë të plotë, të bukur.
 ♦ Që kanë nisur t'i bien flokët rreth ballit.
 ♦ *euf* Tullac; kokëtullë.

ballëpërvjélur² mb tall (Njeri) që mbahet me të madh.
ballëplót ndajf Përballë.
ballëprarúar mb poet Me ballin si të praruar; ballëndritur.
ballëprérë mb I tronditur thellë; shumë i shqetësuar.
ballërrúdhët mb G > BALLËRRUDHUR.
ballërrúdhur mb
 ♦ I zhytur në mendime të rënda; i menduar.
 ♦ I vrenjtur; i ngrysur; i mërzhitur.

ballës i¹ *m sh a at* *krahin* Kurriz i dorës; e prapta e dorës.

ballës i² *m sh a at* Kunj kryesor që mban rrasën e batit për të zënë zogj.

ballës•e ja *f sh e et* Secili prej dy drurëve të lëmuar mbi të cilët rrëshqet saja.

ballësím i *m sh e et* *vjet*

♦ Përballje; vendosje ballë për ballë.

♦ Përballim; përpjekje për t'u përballur me diçka a dikë.

ballësín•ë a *f K* Faqe mali a kodrine.

ballës•óhem óva (u) uar *vjet pës e* **BALLËS•OJ.**

ballës•ój kal óva úar *vjet* Përballem; i vihem a i dal përballë (*diçkaje a dikujt*).

ballësór e mb (*Përparim*) në ballë të gjerë.

ballësór i *m sh ë ët*

♦ Pjesa e përparme e samarit a e shalës; balli i samarit a i shalës. **KAPTELL I; BALLUK U.**

♦ *ndërt* Tra në anë të çatisë, që shkon nga streha në kulm. > **MAHI A.**

ballësór•e ja¹ *f sh e et* Rrafsh në shpat mali a kodre; shullë.

ballësór•e ja² *f sh e et* Secila nga anët e sheshta të fuçisë.

ballëstolisur *mb poet (Nuse)* me ballin të stolisur.

ballësulóte *mb poet Ç* Që e ka ballin të bukur si gratë e Sulit.

ballëshpërvjëlët *mb G* > **BALLËSHPËRVJELUR.**

ballëshpërvjëlur *mb* > **BALLËPËRVJELUR¹.**

ballëtár i *m sh ë ët*

♦ Prijës.

♦ Përçor i tufës së dhenve a dhive.

ballëtór i *m sh ë ët*

♦ Prijës.

♦ Përçor i tufës së dhenve a dhive. > **BALLËTAR I.**

ballëvenetík e mb Me ballin të lartë e të bukur; ballëndritur.

ballëvérdh•ë a *f sh a at* *orn* Zog shumë i vogël, me krahë të verdhë, me ballë të kuq me pika të verdha, që nuk shtegton në dimër.

ballëvrénjtur *mb* Fytyrëvrenjtur; i ngrysur.

ballëz a¹ *f sh a at* Secili nda dy drurët e lëmuar mbi të cilët rrëshqet saja.

ballëz a² *f sh a at* *ark:* **Ballëz e shkallares** pamje ballore e shkallës.

ballëz a³ *f sh a at* *krahin G* Rrip i frerit që kalon nëpër ballë të kalit.

ballë•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* (*Pëllumb*) me pullë të zezë në ballë.

ballgám i *m sh e et* Jargë e trashë veshtullore, që formohet në rrugët e frymëmarrjes e në mushkëritë dhe që e nxjerr i sëmuri kur kollitet. > **KOLLAC•E JA.**

*

E kam ballgam në zemër E kam gozhdë në zemër; e kam peng në zemër (*që s'ia plotësova dëshirën*); më rëndon e më shqetëson shumë.

ballgëm i *m sh e et J* > **BALLGAM I.**

ballgúr i *m ushq* > **BULLGUR I.**

ballgún i *m sh ë ët* *bot G (Quercus conferta)* Lis me gjethe të gjera e të prera thellë, që rritet deri në 40 m i lartë e përdoret për lëndë ndërtimi. > **SHPARDH I; SHPARR I.**

ballgunisht•ë a *f sh a at* Pyll (kori) ballguni.

ballí u *m sh nj* të Pëllumb qafëkuq.

ballíc•ë a *f sh a at* *vjet* Shami koke e lidhur në ballë.

ballíc e mb *keq* Ballëdalë.

ballíc i *m sh ë ët* Pëllumb i bardhë.

ballík u *m sh ë ët* *hist* Fytyrëz e helmetës.

ballím i *m krahin G:* **Baj ballim** përballoj (*një vështirësi*).

ballín•ë a f sh a at

♦ *ark* Faqe kryesore e një ndërtese, me dyer e dritare të zbukuruara. > **FASAD•Ë A; PARËS•E JA.**

♦ Pjesë e zbukruar mbi derën a dritaret e një ndërtese.

♦ *shtyp* Faqe e parë e një libri, ku vihet titulli; figurë për zbulurim në faqen e parë të një libri ose në krye të fletës.

♦ *tek inf* Faqe kryesore e një projekti në internet.

ballist e mb pol I organizatës së Ballit Kombëtar të Shqipërisë, që ka të bëjë me këtë organizatë dhe anëtarët e saj.

ballíst i m sh ë ët pol Anëtar i organizatës së Ballit Kombëtar të Shqipërisë.

ballisht•ë a f sh a at *K* Shpat mali i dalë, që shihet prej të gjitha anëve.

bállj•e a f sh e et Shami koke e bardhë ose e zezë që mbajnë gratë në shenjë zie.

ballk u m krahin G Tokë e fortë, që mezi punohet.

ballkán i m Front i luftës.

Ballkán i m gjeog

♦ Gadishulli i Ballkanit.

♦ Malet Ballkan.

Ballkán-Babél i m libr Rrëmuje e ngatërresë e papëfytyrueshme.

ballkánas e mb I Ballkanit; krakteristik për Ballkanin, për banorët a vendësit e tij.

ballkánas i m sh - it kryes sh Banor a vendës i gadishullit ballkanik.

ballkánas•e ja f sh e et f e **BALLKANAS I.**

ballkaník e mb I Ballkanit; që ka të bëjë me Ballkanin, me banorët a vendësit e tij.

Gadishulli ballkanik. Lojërat ballkanike sport.

ballkaníst i m sh ë ët Studiues i çështjeve të Ballkanit.

ballkaníst•e ja f sh e et f e **BALLKANIST I.**

ballkanistik•ë a f Studime të çështjeve të Ballkanit.

ballkaniz•ëm mi m sh ma mat libr Tipare të kulturës ballkanike.

ballkanizím i m pol Përfitim i tipareve ballkanike; shtrirje në përmasa ballkanike. [edhe në poezinë orale ka dukuri që dallohen për një shkallë të lartë ballkanizimi. (ShS).]

ballkaniz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Merr a fiton tipare ballkanike; shtrihet në përmasa ballkanike.

II pës e BALLKANIZ•OJ. [këto bashkëpërkime ... kanë mbetur kryesisht në nivelin dypalësh dhe nuk janë ballkanizuar (ShS).]

ballkaniz•ój kal óva úar dhe pol I jap tipare a përmasa ballkanike (një çështjeje).

ballkanizúar (i e) mb dhe pol Që ka fituar tipare ballkanike ose ka marrë përmasa ballkanike.

ballkanológ u m sh ë ët libr Studiues në fushën e ballkanologjisë.

ballkanológ•e ia f sh e et f e **BALLKANOLOG U.**

ballkanologjí a f libr Studime për historinë, gjuhën dhe kulturën e popujve të Ballkanit.

ballkanologjík e mb libr I ballkanologjisë; që ka të bëjë me ballkanologjinë.

bállk•ë a¹ f sh a at bot, kopsht Kungull i kuq kokërrmadh.

ballk•ë² a f sh a at bot, kopsht Kumbull e kuqërreme kokërrgjatë.

ballkón i m sh e et

♦ Shesh i rrethuar nga tre anët me mur a parmakë, që del jashtë murit të një ndërtese dhe lidhet me të nëpërmjet një dere.

♦ Pjesë e ndarë, kryesisht në katin e mesëm, mbi plate e nën galeri, me vende për shikuesit (në një sallë teatri, koncerti a kinemaje). **Biletë për në ballkon.**

ballkót i¹ m sh e et bot Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, që në majë ka një kalli me lule të verdha. > **BAR PESHKU.**

ballkót i² m sh e et bujq Lloj gruri kokërrbardhë, me hala të gjata.

ballkót•ë a f sh a at bot (*Anamitra cocculus*) Bimë e viseve të nxehta të Azisë Jugore, me kokrra të pasura me lëndë homeopatike e narkotike. > **TAMLANK U.**

ballk•úe óni m sh óne ónet *G* Ballkon.

ballkún i m sh a at *A* Ballkon.

ballkúsh•e ja f G

♦ Dele me kokë leshtore.

♦ *fig* Vajzë me kaçurrela përmbi ballë.

ballník e mb G (*Fëmijë*) i parë.

ballník u¹ m sh ë ët

♦ Kapak i fuçisë.

♦ *ndërt* Pjesë balllore e murit mbi derë.

♦ Pjesë balllore e arkës.

♦ *vjet* Fytyrëz e helmetës.

ballník u² m sh ë ët G Djalë i parë (*i familjes*).

ballník u³ m sh ë ët

♦ *vjet* Pararojë.

ballník u⁴ m sh ë ët K Arë përquark a para shtëpisë.

ballník•e ja¹ f G Vajzë e parë (*e familjes*).

ballník•e ja² f sh e et krahin G Dërrasë balllore e karrocës a qerres.

ballník•e ja³ f sh e et krahin Varg me temina si yje në ballë të nuses.

balln•úer óre mb

♦ Ballor; i ballit.

♦ Frontal; i frontit.

bálo ja f sh - t Mbrëmje vallëzimi. **Ballo me maska** (me kostume).

ballóckë ndajf krahin G Në sy; ballas; haptas.

ballóck•ë¹ a f sh a at G Arrë e madhe rumbullakët, e lur me dyllë, që përdort si çok në lojë me arra. > **BIGASH I.**

ballóck•ë² a f sh a at G Vajzë a grua e shëndoshë.

ballók u m sh ë ët Pjesë e ballit midis vetullave; lule e ballit.

ballomatár e mb (*Punëtor*) i keq; i pakujdesshëm; që punon trashë; që e bën punën shkel e shko.

ballomatár i m sh ë ët

♦ Këpucar për arnime; ndreqës këpucësh.

♦ Punëtor i keq. > **MBALLOMATAR I.**

ballomaxhí u m sh nj një > **BALLOMATAR I.**

ballóm•ë a¹ f Arnë e vënë keq e keq. > **MBALLOM•Ë A.**

ballóm•ë a² f Tëpsi e madhe për byrek.

ballóm•ë a³ f J Rreckë; leckë pluhurash.

ballór e mb

♦ *anat* (*Kockë*) e ballit.

♦ *fig* I ballit; që ndodhet në ballë të diçkaje; që është në pjesën e përparme a në radhët e para. **Ana ballore** front side.

♦ Që bëhet në drejtim të ballit a ballë për ballë; që bëhet në ballë të gjerë. **Drejtim ballor.**

Mësymje ballore. Sulm ballor. Prerje ballore.

♦ Më i miri në llojin e vet; i zgjedhur. **Lopë ballore. Dash ballor.**

ballór i m

♦ *anat* Kockë e ballit.

♦ *fig* Pjesa më e mirë (e zgjedhur) (*e diçkaje*).

ballór•e ja¹ f

♦ *G* Shami koke e lidhur në ballë.

♦ Copë rripi që i vihet kalit në ballë.

balló•e ja² f

♦ Thurimë me purteka, e cila vihet para dhe pas qerres që të mos bjerë ngarkesa; lesë qerreje.

♦ Pjesë ballore; ballë i ndërtesës a i një sendi; pjesë e dukshme, që bie në sy.

balló•e ja³ f inv Gaforre e vogël me trup të butë, që rri në guaskat boshe të gastropodëve.

ballós•et vetv veta III G > BALLOS•Ë (me u).

ballós•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G (Rroba) hahet ose hollohet nga fërkimi.

ballósj•e a f G Ngrënie a hollim i rrobës nga fërkimi.

ballósun (i e) mb G (Rrobë) e holluar ose e ngrënë nga fërkimi.

ballósh e mb Ballëgjërë; ballëmadh; ballëdalë.

ballotë mb G Ballëdalë.

ballót•ë a¹ f sh a at bot (Ballota) Bimë barishtore ose shkurre e vogël shumëvjeçare e llojeve të ndryshme, me gjethe të vogla aromatike; rritet në vise të nxehta e mesdhetare, në toka të thata gurishtore.

ballót•ë a² f sh a at K Pushkaliqe; stërlagëse.

ballót•ë a³ f sh a at Kosh i madh.

ballót•ë a⁴ f G

♦ Ballë i dalë.

♦ Njeri me ballë të dalë.

♦ Gungë në ballë.

♦ *fig* Njeri egoist.

balloXHáki ndajf krahin G

♦ Në qoshe të oxhakut.

♦ *fig* Në vend të nderuar.

♦ *fig* Pa punë; duke bërë qejf.

balloXHákut ndajf > BALLOXHAKI.

ballpërbállë ndajf Ballë për ballë.

ballplót ndajf Ballë për ballë. > **BALLPËRBALLË.**

ballprërë mb I zymtë; i mërzhitur.

ballprës•ë a f det Bash i barkës ose anijes.

ballprís i m sh ë ët Prijës.

ballsám i m > BALSAM I.

ballsamós kal a ur > BALSAMOS.

ballsamós•et pavet dhe pës e BALLSAMOS.

ballsamósur (i e) mb > BALSAMOSUR (i e).

ballsím i m Vendosje ballëpërballë.

balls•ój kal óva úar vjet Qëndroj ballëpërballë.

balls•úer óre mb G Ballësor; i ballit. **Asht ballsuer** kockë e ballit.

balls•úer óri m sh órë órët G Ballsor i samarit (i shalës).

ballshák e mb I Ballshit; që ka të bëjë me Ballshin, me banorët a vendësit e tij.

ballshák u m sh ë ët Banor a vendës i Ballshit.

ballshák•e ja f sh e et f e BALLSHAK U.

ballshëm i m sh e et Balsam.

ballshtór i m sh ë ët Pjesë e përparme e samarit a e shalës, ball i samarit a i shalës. > **BALLUK U; KAPTELL I.**

ballshýt e mb G (Njeri) i trashë; i pagdhendur.

ballshýt i m sh ë ët G Njeri i trashë a i pagdhendur.

ballshýt•e ja f sh e et G f e BALLSHYT I.

balltár i m sh ë ët

♦ Prijës.

♦ Dash a cjaq përçor.

balltí a f sh - të G Thikë e madhe me majë të kthyer si drapër dhe me bisht prej druri për tëharrjen e hardhive, krasitjen e pemëve, prerjen e ferrave, grirje etj. > **KËMES•Ë A; KIZ•Ë A.**

balltík e mb I Detit Balltik.

Balltík u m gjeog Det gati i mbyllur në Europën Veriore, që lidhet me Detin e Veriut nëpërmjet Ngushticës së Kategatit dhe Kanalit të Oresundit.

balltím i m sh e et vjet G Sundim; dominim.

balltín•ë a f sh a at > **BALLIN•Ë A.**

báltjt•e a f sh e et Sëpatë e madhe me qafë të gjatë për gdhendjen e ballëve të trungjeve. > **LAT•Ë A.**

balltó•g gu m sh gje gjet G Gur zalli. > **PAPËRDHOK U; KOKËRDHAK U.**

balltógje t G sh i **BALLTO•G GU.**

ballt•ój kal vjet G > **BALLT•UE (me).**

ballt•úe (me) kal óva úe vjet G Sundoj; dominoj.

ballt•úer óre mb anat G Ballësor; i ballit.

ballt•úer óri m sh órë órët G

♦ Ballësor i samarit.

♦ Ogiç.

balltúk•e ja f sh e et

♦ Sëpatë me myk të ngushtë.

♦ Shat me faqe të gjerë.

ball•úer óre mb G > **BALLOR E.**

ballúk u¹ m sh ë ët Pjesa e përparme e samarit a e shalës, balli i samarit a i shalës. >

BALLUK U; KAPTELL I.

ballúk u² m sh ë ët Cjap me një tufë qimesh të gjata, që i bien mbi ballë.

ballúk•e ja f sh e et

♦ Tufë flokësh më të gjatë, që bie mbi ballë; kryes. sh. flokët që lëshohen mbi ballë, flokët e ballit. [këto balluke i mbante kusari më i madh i qytetit (DA).]

♦ Dele, dhi ose lopë me një tufë qimesh të gjata, që i bien mbi ballë.

*

I vë balluke dikujt keq (Gruaja) e tradhton të shoqin (duke shkuar me një burrë tjetër).

ballukebárdhë mb Me balluke të gjata e të drejta si të cjaqit.

ballukecjáp e mb tall Me balluke të gjata e të drejta si të cjaqit.

ballukedrédhur mb Me balluke të dredhura.

ballukemádh e mb Me balluke të mëdha a të gjata.

ballukemënjánë mb Me balluke të hedhura mënjanë ballit.

ballukepërpjëtë mb Me balluke të ngritura përpjetë përmbi ballë.

ballukeprërë mb Me balluke të prera; me flokë të shkurtuara.

ballukesheqére mb poet Ç Që i kanë hije a i shkojnë balluket mbi ballë.

ballukevérdhë mb Me balluke të verdha; flokëverdhe.

balluke•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza Me balluke të zéza; flokëzi.

ballúlët mb G > **BALLULUR.**

ballúlur

I ndajf Me kokë ulur nga hidhërimi a nga vuajtjet.

II si mb

♦ Që e mban kokën ulur nga hidhërimi a vuajtjet.

♦ I nënshtruar. > **KOKULUR.**

ballúng•ë a f sh a at > **BULLUNG•Ë A.**

ballz•ë a f sh a at krahin *G* Dërrasë ballore e karrocës a qerres. > **BALLIN•Ë A²**.

ballzín•ë a f

♦ *ark* Dërrasë, zakonisht me zburime, nën gjerboret e çatisë, që mbulon kokat e qeprave.

♦ > **BALLIN•Ë A²**.

ballzinë e dhëmbëzuar *ark* Dërrasë e prerë shkallë-shkallë në të dyja krahët e ballit të çatisë.

ballzýmhtë mb Me ballin të ngrysur nga mërzia a zemërimi.

bam

I *onomat* Zhurmë e krismës së armës së zjarrit; tingull i goditjes a përplasjes së fortë.

II *si ndajf* Befas, papritur, papandehur; menjëherë, pa i lënë kohë; rejtëpërdrejt, copë, shkoqur. **Hyj bam. Ia them bam.**

III *si kallëzues bis*

♦ Përdoret në fjali në vend të foljes për të shënuar një qitje me armë, një goditje a një përplasje me zhurmë të fortë e të menjëhershme. **Topi bam e ti po tutje. (Pop). Unë bam këtej, ai bam andej.**

♦ Përdoret në fjali në vend të foljes për të shënuar një veprim që kryhet menjëherë, shpejt dhe me forcë ose një veprim që përsëritet shpesh. **Bam me pyetje. Bam në punë e bam në shtëpi.**

*

Bam e bum Jap e marr nga të gjitha anët; bëj ç'është e mundur; përpiqem me të gjitha forcat.

Bam këtë, bam atje (bam këtej, bam andej) Duke u përpjekur në të gjitha anët; me shumë mundim.

Ia bëj bam

♦ Qëlloj me armë; e shkrep; kam guxim të luftoj.

♦ Plas nga marazi ose nga inati.

♦ E mbaroj më në fund një punë, ia bëri fora.

Kur do t'ia bësh bam, or djalë? kur do të martohesh, or djalë?

Pa çak, pa bam; pa bërë as çak, as bam pa u përpjekur; pa bërë as përpjekjen më të vogël; pa e shkrepur armën.

bam i m sh ë ët krahin Fëmijë; pjellë. **Bami i vet** pjella e vet.

Bam i shkurt i **AVRAM I.**

Bamáko m gjeog Kryeqytet i Malit.

bam-bám ndajf përf > **BAM.**

bamblák e mb (Fëmijë) i rritur me qumështin e nënës.

bamblák u m sh ë ët Djalë i rritur me qumështin e nënës.

bamblák•e ja f sh e et Vajzë e rritur me qumështin e nënës.

bambú ja f sh - të bot Bimë e vendeve të nxehta, me kërcell të drunjtë, të fortë, të gjatë, me nyja dhe përbrenda fyl si kallami. **Shkop bambuje. Karrige bambuje.**

bam-búm ndajf Me vështirësi; me të keq; me zor

bâmc i m krahin *G* Plis dheu.

bâm•e ja (e) f G Vepër; punë e kryer.

bâm•ë a¹ f sh a at G > **BËMË.**

bâm•ë a² f sh a at krahin vjet Qyp i madh balte për vaj. > **PILL•E JA; BALGËTOR•E JA**

bâm•ë (i) e (e) mb G

♦ (Punë) e kryer; e përfunduar; e mbaruar.

♦ (Gjellë) e gatuar; (veshje) e punuar me dorë.

♦ (Frutë) e pjekur. > **BËRË (i e).**

bâm•ë i m krahin *G* Lloj; soj; skotë; racë. **Ç'i bami asht?** i çfarë soji është?

bâmédám (i e) mb G

- ♦ I prishur; i dëmtuar.
- ♦ (*Njeri*) me cen; me sëmundje; i sëmurë.
- ♦ *fig* (*Njeri*) i prishur; i zvetënuar; me huqe; me cene.

bâmëmîrë (i e) *mb krahin G* Bamirës; mirëbërës.

bâmës i m sh - it G > BËRËS I.

bâmîr e mb G > BAMIRËS E.

bâmîr i m sh ë ët G Mirëbërës.

bâmîrës e mb Mirëbërës. **Shoqëri bamirëse.** [Këto - murgesha katolike ... kan' ardhë për të parën herë n'at gjytet aty kah fundi i shekullit XIX si "motra bamirëse dhe shkollare" (KM).]

bâmîrës i m sh ë ët G Njeri që bën mirësi.

bâmîrës•e ja f sh e et f e BAMIRËS I.

bamirësi a f sh - të Mirëbërësi.

bâmj•e a sh e et bot, kopsht (*Abelmoschus esculentus*) Bimë njëvjeçare e kultivuar e mëllagoreve (Malvaceae), që lidh fryt në trajtë gishti të mbushur me fara; përdoret për gjellë.

bâmj•e ja f sh e et G

- ♦ Kryerje; mbarim.
- ♦ Bërje. **Bamja me gisht** tregim me gisht; drejtim i gishtit nga dikush a diçka.

bâ•mun (me) kal, jokal na - G > BÂ (me); BËJ. [Duke bamun ligje moderne -thotë Gurakuqi - do të bajmë të mundun "zhvillimin arsimuer e përmirësimit ekonomik, dy gjana për të cilat ka ma tepër nevojë populli i ynë". (RG – TT).]

bâmun (i e) mb G > BËRË (i e).

bâmun it (të) as G

- ♦ Veprim.
- ♦ *vjet fet* Të Bërët.

ban i¹ m hist Sundimtar sllav.

ban i² m Njësi monetare rumune (=1/100 e leut).

banák u m sh ë ët

- ♦ Tryezë e posaçme, e gjatë dhe e ngushtë, e mbyllur përpara e lart zakonisht me xham, ku mbahen mallrat për shitje ose ku vihen pijet, ëmbëlsirat, etj. në një birrari, bar-bufe, restorant etj. **Pi një kafe në banak.**
- ♦ Tryezë ku punon zdrukthëtari; pjesë e rrafshët si tryezë në një makinë për punimin e drurit dhe të metalit. **Banaku i sharrës.**

*

Nën banak *keq* Fshehurazi; duke ua shitur mallrat miqve e të njohurve pa i nxjerrë përpara blerësve, në kundërshtim me rregullat e tregtisë; nën dorë.

banakiér i m sh ë ët Shitës që shërben në banakun e një birrarie, të një bar-bufeje etj.

banakiér•e ja f sh e et BANAKIER I.

banál e mb

♦ Pa forcë shprehëse për shkak të përsëritjes së shpeshtë, që është bërë bajat e pa shije; tepër i përdorur dhe i njohur prej të gjithëve. **Mendime**

banale. Krahasim banal. Është bërë banal.

- ♦ *keq* I pahijshëm, i ndyrë, i turpshëm (për fjalët etj.); (*njeri*) që përdor fjalë të ndyra e sillet në mënyrë të shëmtuar; që nuk ka ideale të larta; që ka shije të ulët. **Fjalë (shprehje)**

banale. Shaka (anekdotë) banale.

banalísht ndajf Në mënyrë banale.

banalitét i m sh e et libr

- ♦ Të qenët banal; cilësi banale e diçkaje.
- ♦ Diçka banale, ajo që është banale; ide, mendim, fjalë a shprehje banale. **Them banalitete.**

banalizím i m sh e et Veprim i humbjes së vlerave të diçkaje ngaqë përsëritet tepër shpesh. Një tjetër mënyrë e falsifikimit të historisë është banalizimi, përgjithësimi i së keqes. (IK).

♦ Zhveshje nga idealet a synimet e larta.

banaliz•óhet úar (u) úar *pavet dhe pës e* **BANALIZ•OJ.**

banaliz•ój kal óva úar Ia humbas vlerën (*diçkaje*) duke e përsëritur jashtë masë.

♦ E zhvesh (*një ide etj.*) nga synimet e larta; e paraqit si diçka të ulët; e ul.

balanizúar (i e) mb I bërë banal.

banán•e ja f sh e et Bimë e vendeve të nxehta, me trup të lartë, me gjethe shumë të mëdha, me lule si vile, që bën fruta të gjatë, të kthyer, të tultë, me lëkurë të trashë e të lëmuar, me ngjyrë të verdhë kur piqen, të ëmbël e me erë të mirë; frut i kësaj bime. **Lëkura bananesh.**

**

republikë e bananeve Republikë që e shet pavarësinë për pak gjë.

bananeshítës i m sh - it Ai që shet banane. [*çdo bananeshitës dhe pjatallarës i rikthyer nga Amerika u pritte dhe u pranonte në Shqipni si "pionier" dhe "shpëtimtar"* (KM).]

bananeshítës•e ja f sh e et f e **BANANESHITËS I.**

bananísht•e ja f sh e et Plantacion bananesh.

bananóre t f Bimë të familes së bananeve.

banáte mb f: **Dhi banate** dhi që jep shumë qumësht me pak yndyrë. **Fasule banate** fasule e bardhë e cilësisë së lartë.

Banát i m sh ë ët gjeog, hist Territor në Europën Qendrore, i ndarë midis Rumanisë, Serbisë dhe Hungarisë.

Bandár Séri Bengaván i m gjeog Kryeqytet i Sulltanatit të Bruneit.

bandázh i m sh e et

♦ *mjek* Rrip pëlhere. > **FASH•Ë A. Mbështjell me bandazh** fashoj.

♦ *tek* Rreth metali ose gome për veshjen mbrojtëse të pjesëve të veçanta të një makine, rrotat e vagonëve etj.

banderól•ë a f sh a at

♦ Rrip i gjerë pëlhere a letre, me një parullë a citat të shkruar në të, që varet në raste festash ose mbahet në duar në manifestime, demonstrata etj.

♦ Rrip letre për të mbështjellë libra, gazeta, revista etj. që dërgohen me postë; rrip i hollë letre që mbyll kutinë e ambalazhit.

bandérr•ë a f sh a at zool Kafshë e vogël mishngrënëse e familjes së kunadhes, me trup të hollë e të shkathët, me qime të murrme në të kuqërreme sipër e të bardha në bark. >

BISHTFURK•Ë A; NUSELAL•E JA.

bánd•ë a¹ f sh a at

♦ *muz* Grup muzikantësh me vegla fryme; orkestër frymore kryesisht me vegla bronzi dhe vegla me goditje. **Banda e qytetit. Pjesë (melodi) për bandë. Festivali i bandave.**

♦ *keq* Grup njerëzish të bashkuar për të bërë vjedhje, plaçkitje e krime; grup njerëzish, zakonisht në pushtet, që vepron në dëm të popullit me metoda kriminelësh e tradhtarësh.

Bandë e armatosur. [shefi i bandës iks me kapelë të zezë/ me doreza të zeza dhe kapotë të zezë (EB).]

bánd•ë a² f sh a at

♦ *mjek* Fashë; bandazh.

♦ *tek* Shirit. **Bandë magnetofoni.**

♦ Rrip pëlhere i qëndisur ose sixhade e vogël, që varet në muret e dhomës për zbukurim.

♦ Rrip pëlhere, që vihet buzë rrjetës së volejbollit, të tenisit etj. për ta forcuar. Bandat pingule.

♦ *det* Pjesë e ngritur anës barkës ose anijes.

bánd•ërr rra *f kryes sh vjet G* Zinxhir a hekura me hallka, që përdoren për t'i lidhur duart të arrestuarit a të burgosurit. > **PRANGA T.**

bandëtár i m muz Pjesëtar i bandës; ai që i bie një vegle në bandë.

bandiér•ë a f sh a at Flamur; banderolë. [**Ditën e caktuar, nisë, nga brigjet dhe nga fushat, të rrejdhin togje-togje negrë me bandiera, duke kënduar këngë kombëtare** (FK).]

bandíl i m sh e et bujq Capë; shat i vogël.

bandíl•ë a f sh a at > **BANDIL I.**

bandíll si mb tall Që sillet si bandill.

bandíll i m sh ë ët

♦ Djalë i ri e i pashëm; djalë i këndshëm, i afrueshëm e i qeshur.

♦ *shak* Djalë i ri që do një vajzë; i dashuri i femrës. E priste bandilli.

♦ *tall* Djalë që bredh pas qejfeve e pas vajzave; ai që mbahet me të madh e hiqet si trim, por që në të vërtetë është i zbrazët. [**Se ç'këndon bandill këndezi/ Nga qymezi:** (FN).]

bandíll•e ja f

♦ Vajzë e re dhe e pashme.

♦ Dashnore.

bandillëri a f Bredhje pas vajzave a djemve.

bandíst i m > **BANDËTAR I.**

bandít i m sh ë ët Ai që vret e pret dhe plaçkit; pjesëtar i një bande kriminelësh. [**S'ishte puna për banditë që kërkoheshin nga ligji, as për malësorë të cilët, pas një grindjeje me kryetarin e kooperativës, në mllef e sipër, ngaqë s'kishin më armë të qëllonin, turreshin të kapërcenin kufirin.** (IK).]

bandit•e ja f e **BANDIT I.**

banditíz•ëm mi m sh ma mat Grabitje, kryesisht me armë.

bandí•th dhi m sh dha dhat Ç Bandill.

bandól•ë a f muz Vegël me 12 a 14 tela, e ngjashme me mandollin.

bándra t f sh Pranga.

bandúr•ë a f muz Vegël me 6 tela, e ngjashme me llautën.

bané ja f J Copë e leshtë për të mbrojtur kokën nga shiu.

bânegják e mb krahin G (Njeri) gjakatar.

banér i m sh a at G Flamur.

banér•ë a f A Kurvë; grua e përdalë.

banés•ë a f sh a at Ndërtesë ku banojnë njerëz; shtëpi banimi.

banesë e fundit fig Varr. [**Pastaj e përcollën në banesën e fundit** (NGj).]

banesór e mb libr I banesës (banesave); i strehimit; strehimi (*si mb*). **Enti banesor.**

bán•ë a f sh a at Kasolle e bariut në stan.

banë e famullitarit Qelë (banesë) e famullitarit (*pranë kishës*).

Bán•ë a shkurt i Banush.

bang u m G Shajak i mirë për qeleshe.

Bangalór•ë a f gjeog Kryeqytet i shtetit të Karnatakës, në Indi.

báng•ë a¹ f > **BANK•Ë A^{1,2}.**

báng•ë a² f sh a at G Qese letre.

bâng•ë a³ f sh a at Kartuç i fishekut; kallamidhe kartoni.

bâng•ë a⁴ f sh a at G Barrë; ngarkesë.

bâng•ë a⁵ f sh a at G Lëmsh (*me fije leshi etj.*).

báng•ë a⁶ f G

♦ Tufë me gjethe duhani.

♦ Tufë preshti, misrash të njomë etj.

bángëc a f G

♦ > **BANGËZ A.**

♦ Top bore.

bangëcúl•ë a f G Kosh i madh.

bángëz a f Pako e vogël me letër shkrimi, daktilografimi etj.

bangëz•óhet vetv veta III dhe pës e **BANGËZ•OJ.**

bangëz•ój kal G > BANËGZ•UE (me).

bangëz•úe (me) kal G

♦ Paketoj; bëj pako.

♦ Palos, mbështjell (*çarçafët*).

bangëzúem (i) e (e) mb G

♦ I paketuar; i bërë pako.

♦ (*Çarçafë*) të palosur; të mbështjellë.

Bangkók u m gjeog Kryeqytet i Tailandës.

Bangladésh i m gjeog Republikë në Azinë Lindore. **Republika Popullore e Bangladeshit.**

bangladéshas e mb I Bangladeshit; që ka të bëjë me Bangladeshin, me banorët a vendësit e tij.

bangladéshas i m sh - it Banor a vendës i Bangladeshit.

bangladéshas•e ja f sh e et f e BANGLADESHAS I.

bángo ja f sh - t Tryezë pune.

bangopróv•ë a f sh a at tek > BANKËPROV•Ë A.

bángz•ë a f > BANGËZ A.

baník e¹ mb

♦ (*Veshje*) e përditshme, që mbahet përditë.

♦ (*Rrobë*) e mbajtur; e përdorur; e vjetruar.

baník e² mb (*Pajisje*) e bartshme; që mund të mbahet në dorë.

baník•e ja f sh e et euf Tule të prapanicës; prapanicë.

baním i m sh e et

♦ Qëndrim me shtëpi në një vend. **Leje banimi. Shtëpi banimi.**

♦ Vend i banuar. > **VENDBANIM I. Banim i lashtë.**

♦ vjet Banesë.

banísht•ë a f sh a at Vend me kasolle barinjsh në stane.

ban•k ku m sh qe qet Trap; sop; vend i ngritur.

bankár e mb fin I bankës; që ka të bëjë me bankën dhe veprimet e saj. **Depozitë (llogari)**

bankare. Hua bankare.

bankét i m sh e et Gosti, që shtrohet për nder të dikujt a për një ngjarje të shënuar.

bánk•ë a¹ f sh a at

♦ Tryezë e gjatë, zakonisht me syprinë pak të pjerrët e me ndenjësë të lidhur me të, në të cilën rrinë e shkruajnë nxënësit në shkollë. **Klasë me tre rreshta bankash. Libra mbi bankë.**

♦ Tryezë druri a metali, me pajisjet e nevojshme, ku kryhen punë të ndryshme me dru, me metal etj. **Bankë zdrukthëtari. Bankë për punën me dru (me metal).**

♦ Stom; rrip toke i ngritur; breg dheu; bregore. **Bankë kripe.**

*

Në bankën e të akuzuarit (të pandehurit) Në gjyq si i pandehur; në një gjendje të tillë, kur dikujt i kërkohet të japë llogari për fajet që ka bërë ose për përgjegjësinë që ka në një vepër a veprimtari të dëmshme.

bánk•ë a² f sh a at

♦ Institucion financiar që investon të hollat e depozituara nga klientët, bën pagesa kundrejt kërkesës dhe këmbimin e parasë. **Nëpunës i bankës. Sportel i bankës. Hap një llogari në bankë.**

♦ Vend ku mbahen të holla ose fisha për lojëra në kazino etj.

**

bankë e të dhënave Bazë informacioni me të dhëna të kompjuterizuara.

bankë emetuese > **BANKË QENDRORE.**

bankë e specializuar Bankë për financimin e degëve të veçanta të ekonomisë.

bankë qendrore Bankë që bën emetimin parave, zbaton politikën monetare kreditore, mbikëqyr likuiditetin ndërkombëtar dhe kryen veprime për llogari të shtetit.

bankë investimi Organizatë bankare e specializuar për kreditimin afatgjatë të investimeve.

bankë komerciale > **BANKË TREGTARE.**

bankë tregtare Bankë që bën kreditimin afatshkurtër të prodhimit dhe konsumit, duke përdorur depozitat e kursimit të klientëve.

bankë universale Bankë e tipit të përzier që merret me të gjitha veprimtaritë bankare.

bankënót•ë a f sh a at fin Letër me vlerë si para e lëshuar nga banka. **Bankënótë e prerjes së madhe.**

bankëpróv•ë a f sh a at tek

♦ Tryezë me mjete të posaçme për të provuar një prodhim para futjes në linjë.

♦ Procedurë e provës së një prodhimi para futjes në linjë.

bankiér i m sh ë ët Financier që zotëron ose administron një bankë.

bankiér•e ia f sh e et f e **BANKIER I.**

bankín•ë a f sh a at

♦ Skele; mol.

♦ *sport* Vend në fushën e sportit, i caktuar për trajnerin dhe lojtarët rezervë.

bankomát i m Pajisje automatike e bankës për tërheqjen e të hollave nga depozita vetjake.

ban•óhet pavet úa (u) úar (Një vend) është i banuar; është i banueshëm. **Këto troje**

banohen nga shqiptarët. A mund të banohet në këto kushte?

ban•ój óva úar

I jokal Rri me shtëpi, jetoj për një kohë në një shtëpi, në një qytet etj., kam ndenjen në një vend. **Tre kurorë banojnë nën një kulm. Banoj në një dhomë me dikë.**

II kal E populloj (një vend).

banónjës e f sh e et f e **BANONJËS I.**

banónjës i m sh ë ët > **BANUES I.**

banór i m sh ë ët Ai që banon vazhdimisht a gjatë në një vend, shtëpi, qytet a shtet. **Qytet me mbi 100 000 banorë.**

banorët e detit Peshqit.

banorët e pyllit Kafshët dhe shpendët e pyllit.

banorët e shpellave Banorë të periudhave të hershme a primitive.

banór•e ja f sh e et f e **BANOR I. Banoret e katit të pestë.**

bantam mb sport: Pेशha bantam kategori e peshës këndes për boksierë na 51 deri 54 kg.

bantoíd e mb: Gjuhë bantoide familje gjuhësh të përhapura në pjesën jugore të Afrikës.

bantú ja f Grup gjuhësh afrikane.

banúar (i e) mb I populluar; që ka banorë (vendës a të përhershëm). **Vend i banuar.**

ban•úer óri m sh órë órët vjet G > **BANOR I.**

banúes i m sh - it Banor.

banúes•e ja f e **BANUES I.**

banúesh•ëm (i) me (e) mb (Vend) i përshtatshëm për të banuar njerëz; (dhomë etj.) që mund të shërbejë si banesë.

banueshmëri a f libr Të qenët i banueshëm.

banzái pasth Thirrje luftarake e japonezëve.

banxhó ja f sh - ot muz Vegël me tela dhe bisht të gjatë, me kuti cilindrike të mbuluar me lëkurë, ku mbështetet ura.

Banxhúl i m gjeog Kryeqytet i Gambias.

banj i m sh a at A Banjë.

banjár i m sh ë ët

♦ Ai që bën banjë (*në llixhë, në det etj.*).

♦ Kujdestar i banjave.

♦ Kujdestar i plazhit.

banjár•e ja f sh e et f e BANJAR I.

bánj•ë a f sh a at

♦ Pjesë e shtëpisë e ndarë me vete, e pajisur me dush ose me vaskë për t'u larë. **Banjë me dush (me vaskë).** [Duke kërkuar çelësin, mendoi gjithë gëzim se mund të rrinte sa të donte në banjë. (IK).]

♦ Ndërtesë e veçantë me shumë të ndara, të pajisura me dushe. **Banjë popullore** public bath-house.

♦ Enë e madhe dhe e thellë, që shërben për t'u larë në të; > **VASK•Ë A. Banjë porcelani. Banjë fëmijësh.**

♦ Larje e trupit. **Bëj banjë me ujë të ftohtë.**

♦ Larje në det, në liqen etj.; kalitja e trupit ose mjekimi me anë të ujit, të diellit, të ajrit etj.

Banjë deti. Banjë dielli.

♦ *kryes sh* Vend me ujëra minerale, që kanë veti mjekuese. > **LLIXH•Ë A.**

♦ *tek* Enë me madhësi e forma të ndryshme, ku hidhet një lëng i veçantë, në të cilin zhyten sende për përpunim kimik. **Banjë me acid. Banjë për larje filmi.**

♦ *tek* Zhytje e një sendi në një enë me lëng të veçantë për përpunim kimik. **Banjë ngjyrimi.**

♦ *euf* Nevojtoje. **Shkova drejt e në banjë se më zuri keq.**

banjëmarí a f sh - të Mënyrë gatimi në enë që e zbut ushqimin me avull. **Tenxhere për banjëmarí.**

banjëtar i m sh ë ët

♦ Kujdestar i banjave publike.

♦ Ai që bën banjë (*në llixhë, në det etj.*).

banjëtar•e ja f sh e et e BANJËTAR I.

banjëzím i m sh e et Dezinfektim i dhenver me larje (me banjë).

banjëz•óhet úa (u) úar zoovet pavet dhe pës e BANJËZ•OJ.

banjëz•ój kal óva úar zoovet Laj për dezinfektim (*dhentë*).

banjëzúar (i e) mb zoovet (Dhen) të lara për dezinfektim.

bánjo ja f sh - t > BANJ•Ë A.

banjór i m sh ë ët > BANJAR I.

banjór•e ja f sh e et Banjë e nevojtoje.

baobáb i m sh ë ët bot Dru i lartë me trung shumë të trashë dhe fruta si kunguj me tul të ngrënshtëm; rritet në Afrikë.

baosús J

I fj ndërmj Pra; kështu.

II lidh Ndërsa.

baptíst e mb fet I baptizmit; që ka të bëjë me baptizmin (pagëzimin). **Kisha Baptiste** secila nga kishat e ndryshme protestante që pranojnë pagëzimin vullnetar të besimtarëve.

baptíst i f sh ë ët fet Pasues i Kishës Baptiste.

baptíst•e ja f sh e et fet f e BAPTIST I.

baptistér i m sh ë ët ark Enë e ujit të pagëzimit.

baptíz•ëm mi m fet Pagëzim.

baq i m sh ë ët > BAQTH I.

baqth i m sh e et anat Fund i barkut.

baqún i m sh a at krahin G Koritë ku u shtihet ujë ose hesë kafshëve.

bar¹ *kal bóra búar* Ç Bjerr; humb.

bar² *si kallëzues:*

♦ **E bëj bar** e rrënoj, e shkrettoj, e lë pa gjë prej gjëje.

♦ Pa shije. **Gjella qenka bar** gjella s'ka shije, ngjan sikur ha kashtë.

bar i¹ *m sh ëra ërat*

♦ *bot* Bimë zakonisht njëvjeçare, me kërcell të hollë e të njomë që nuk drunjëzohet, me gjethe të holla e të gjata në ngjyrë të gjelbër, që mbin e dendur në livadhe e në vende të tjera dhe shërben kryesisht si ushqim për kafshët; *përmb* tërësi bimësh të këtij lloji, që rriten vetë në livadhe, në ara etj.; mbulesa e gjelbër me këto bimë; lëndinë. **Bar i blertë (i njomë).**

Barëra të egër barishte. **E mbulon bari.** [Mbledhja do të mbahej në një shesh të madh, të shtruar nga natyra me një bar të dendur dhe të shkurtër (FK).]

♦ Hesë e thatë. **Mullar bari.**

♦ Bimë me veti të caktuara. **Bar helmues.**

♦ *fig* Gjellë pa shije.

♦ *zharg* Marihuanë.

*

Bar i keq

♦ Të meta, vese e koncepte të dëmshme që pengojnë mbarëvajtjen e punës.

♦ Njeri që ka këto të meta, vese e koncepte.

Ç'i shtie bar! *përb* Ç'ia var, mos u merr me të!

E bëj të hajë bar E vë poshtë, e mposht.

E hëngri barin (livadhin, çairin) Vdes.

E ka mbuluar bari (ia ka mbuluar varrin bari) Ka vdekur prej kohësh; nuk është më prej kohësh.

Fluturoj me një fije bar (me preshe) *përçm* Më rritet mendja shpejt; rrëmbehem lehtë.

I ka dalë (i ka mbirë) bari (në faqe, në sy) Ka vdekur prej kohësh; është tepër vonë tashti.

I zëntë shtëpia (oborri) bar! *mallk* I vdekshin njerëzit e shtëpisë; u shoftë me gjithsej, iu shoftë pragu.

Kërkoj gjilpërën (qimen) në bar (në kashtë, në mullar) Kërkoj një gjë që s'mund të gjendet.

Mbledh me bar blete Mbledh në shtëpi lloj-lloj njerëzish, duke i joshur me diçka.

Me bar e me gjethe Me të gjitha ç'kam; kokë e këmbë.

Më mbin bari në faqe Kam shumë kohë që po pres.

Më zuri goja bar (erë, myk) Jam fare vetëm; s'kam me kë të ndërroj dy fjalë.

Nuk ha bar (kashtë) S'ma hedh dot kush.

Prit gomar të mbijë bar! Mos prit kot; s'dihet kur do të bëhet një punë a kur do të vijë dikush; mund të mos bëhet a të mos vijë kurrë; është fare e pasigurt diçka.

S'di gomari ç'është bari *mospërf* Nuk është i zoti të vlerësojë atë që është me të vërtetë e mirë e me vlerë, nuk di dhia ç'është tagjia.

S'më lë hunda të ha bar *tall* Jam mendjemadh; e vras lart për të zezën time.

Zë peshk në bar Jam shumë i shkathët, shumë i zoti; bëj të pamundurën.

**

bar argjendi (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar ariu *bot* (*Erica carnea*) Shkurre pylli me gjethe të imëta dhe lule të shumta bojë trëndafili. > **KRAHNJERR I.**

bar balsami *bot* > **BALÇ I.**

bar beronje *bot* Bimë barishtore me gjethe si të rigonit e me lule të bardha, që rritet tufë zakonisht nëpër shkëmbinj; përdoret në mjekësinë popullore për gratë që nuk lindin.

bar bërdenice bot *K (Pimpinella saxifraga)* Bimë barishtore shumëvjeçare e Umbeliferëve; përdoret në mjekësinë popullore si diuretik.

bar bibe bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave.

bar bishtmini bot *G*

♦ (*Alopecurus myosuroides*) Bar i ligatinave, me gjethe halore.

♦ *K (Micromeria Juliana)* Shkurre e ulët erëmirë e viseve mesdhetare.

bar blete bot (*Melisa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili.

bar bostani bot (*Sanguisorba minor*) Bimë barishtore shumëvjeçare e Rozaceve, 40-90 cm e lartë, me gjethe që bien erë si trangull i njomë; del në toka gëlqerore dhe përdoret në mjekësinë popullore kundër barkut të keq.

bar brengje bot Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar, me lule të imëta ngjyrë trëndafili, me gjethe si të shëlgut e me push në të dy anët, që zihen e përdoren për mjekime popullore.

bar breshën bot (*Dorycnium germanicum*) Bimë barishtore njëvjeçare, që lëshon kalli me hala si gruri dhe që e ha shumë breshka. > **BAR BRESHKE; HALMUC•Ë A.**

bar breshke bot Bimë barishtore njëvjeçare, që lëshon kalli si gruri dhe që e ha shumë breshka. > **BAR BRESHËN; HALMUC•Ë A.**

bar bubash bot (*Cuscuta europaea*) Bimë parazitare të gjinisë së Kuskutave, pa rrënjë e pa klorofil, me gjethe luspake dhe lule të bardha përgjatë kërcjeve të gjatë e të hollë që pajisur me ventuza që thithin ushqim prej bimës që i ngjiten.

bar buçi bot Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethet dhe kallirin si të këlkazës, që përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri. >

BAR GJARPRI.

bar bushi bot (*Thlaspi arvense*) Bimë barishtore njëvjeçare 10-50 cm e lartë, me kërcell të hollë degëzuar dhe lule të bardha. > **LESHLOP•Ë A.**

bar capoji bot (*Anagallis arvensis*) Bimë e vogël me lule bojë alle që mbyllen kur vranon moti.

bar dale bot (*Paris quadrifolia*) Bimë barishtore e viseve pyjore, me një kërcell të padegëzuar, me katër gjethe dhe një lule të purpurt në majë. > **SHTARC•Ë A.**

bar dalëgjâje bot *G (Umbilicus pendulinus)* Bimë barishtore shumëvjeçare e ngrënshme, me kërcell dhe gjethe të tulta në trajtë kërthize.

bar dallëndysheje Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të vogla gati të rrumbullakëta e me një njollë të zezë në mes.

bar dejsh bot (*Anthriscus trichosperma*) Bimë 20-30 cm e lartë, me gjethe të rralla përgjatë kërcellit.

bar dejzi bot (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar delli bot (*Plantago major*) Gjethe delli.

bar derri bot (*Setaria glauca*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes).

bar djathi

♦ bot (*Cynara scolymus*) Bimë që përdoret si farë për të zënë djathë.

♦ Farë për të zënë djathë.

bar dore bot krahin *G (Plantago major)* Gjethe delli.

bar dreqi bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës pa gjethe, që bën lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A.**

bar dreni bot

♦ (*Asplenium*) Një ndër llojet e shumta të fiereve 10-20 cm i lartë, i përhapur në gurishtore.
> **FIER I GURIT.**

♦ (*Asplenium scolopendrium*) Fier i përhapur në Europë 10-60 cm i lartë, me gjethe në trajtë llape. > **GJUHË DRERI.**

bar dreri bot (*Ephedra*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell kacavarës dhe gjethe luspake, e përhapur në vise të ngrohta me reshje të rralla; përdoret në prodhimin e efedrinës.

bar drëni bot (*Melampyrum arvense*) Bimë barishtore parazitare, 40-60 cm e lartë, zakonisht me kërcell të padegëzuar, me kallli lulesh alle, me gjethe heshtake.

bar dhëmballe bot (*Teucrum flavum*) Bimë barishtore ose gjysmëshkurre gjetherënëse, e përhapur sidomos në vise mesdhetare, me lule në trajtë vile, që përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi.

bar dhelpre bot (*Aconitum*) Bimë helmuese shumëvjeçare me rrënjë zhardhoku, me gjethe të gjera si pëllëmbë, me lule të kaltra ose të bardha.

bar dhëmballe bot (*Teucrium*) Bimë barishtore a gjysmëshkurre me blerim të përhershëm, me lule vile, e viseve mesdhetare; përdoret si bimë aromatike dhe në mjekësi për vetitë antiseptike. > **ARRËS I.**

bar ere bot (*Tanacetum vulgare*) Bimë aromatike shumëvjeçare me lule si kopsa të verdha dhe gjethe heshtake të hidhura; përdoret si erëz dhe në mjekësi.

bar ethesh bot (*Chrysanthemum parthenium*, *Erythra centaurium*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, me lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. > **TRIK•Ë A.**

bar fare bot Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe të gjata e të holla, me kallli si egjra e me fara, që përdoren në mjekësinë popullore.

bar flokësh bot (*Poa pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e lividheve dhe kullotave në toka të shëndosha e të kulluara mirë; po të mos kositet, bëhet 50-75 cm i lartë. > **FLOKËZ LIVADHORE; LULË FLOKËZE; LULË KULLOSE; LULË PIPI.**

bar gardelinash bot (*Senecio vulgaris*) Bimë e egër barishtore njëvjeçare shumë e përhapur, me lule të verdha, me gjethe të dhëmëzuara dhe me kërcell gjembak të gjatë deri 40 cm.

bar goje bot (*Teucrium polium*) Gjysmëgëmushë e viseve mesdhetare dhe të Lindjes së Mesme, me lule të vogla të bardha a ngjyrë trëndafili dhe gjethe të holla, që përdoret si erëz për gatim dhe në mjekësi popullore për dhembje të stomakut.

bar gomari bot (*Carduus nutans*) Bimë e egër barishtore me kërcell të drejtë, me gjethe të mëdha, të zgjatura, të dhëmbëzuara e me gjemba të fortë, me lule si boçe ngjyrëmanushaqe > **GJEMBAÇ I.**

bar griskle bot (*Lathraea squamaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, që rritet në pyje e në shkorrëte, me gjethe të vogla e lule kupëzore ngjyrëmanushaqe, të vendosura rresht anës kërcellit, që lidhin fryt si boçe.

bar gryke bot Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë e të mbuluar me push dhe me gjethe të çara anash.

bar guri bot (*Ephedra*) Gëmushë a barishte e familjes së fierit, e përhapur në vise me klimë të thatë në gjysmësferën veriore; përdoret për mjekimin e të ftohurës, astmës, alergjisë së polenit etj.

bar guse bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave.

bar gjaku bot (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me kërcell 20-30 cm të gjatë, që lëshon lëng të kuq kur këputet. > **SHURRËGJAK•E JA.**

bar gjalpi bot Bar me erë si të bulmetit.

bar gjâni bot (*Equisetum arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A.

bar gjarpri bot (*Ceterah officinarum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, pa lule, me zhardhok, me gjethe dhe kallirin si të këlkazës; përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtive nga gjarpri.

bar gjedheni bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e tokave të lagështa, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e të lëmuara si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A.

bar Gjergji bot (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcej të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar gjini bot

♦ (*Arnoseris minima*) Bimë barishtore me lule të vogla të verdha, në majë të një kërcelli pushatak 1-1.2 m i lartë; del herët në pranverë nëpër shkëmbinj.

♦ (*Asplenium trichomanes*) Lloj fieri me gjethe pendore, që del në gurishte.

bar gjumi bot (*Papaver somniferum*) Bimë barishtore njëvjeçare me lule të bardha, të kuqe, bojë trëndafili ose vjollcë, me boçe që lëshojnë një lëng qumështor prej të cilit nxirret opium.

bar hajduku bot (*Achillea millefolium*) Bimë e familjes së luleshqerrave, me gjethe pendore dhe lule të bardha, të verdha ose vjollcë në majë të kërcellit. > **BISHAMITH I; BAR KOLANECI.**

bar hallve bot (*Cynoglossum creticum*) Bimë barishtore dyvjeçare me gjethe të vogla përgjatë kërcellit, me lule të kaltra ose mavi; mbin me shumicë në toka kullosore dhe është e rrezikshme për bagëtinë.

bar hânëze bot G > **BAR HËNËZE.**

bar helmi bot (*Micromeria juliana*) Gëmushë e vogël aromatike e viseve mesdhetare.

bar hënëze bot (*Satimpod lunaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë boshtore, me gjethe të përkundërta; mbillet në toka të varfëra si ushqim për bagëtinë.

bar hikrraqi bot Bimë e helmët 20-40 cm e lartë, lule ngjyrë trëndafili si në vjollcë, me 11 deri 15 petëla. > **SYKA U.**

bar hirre bot

♦ (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha në formë priamide dhe me gjethe si të frashërit.

♦ (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. > **BAR PËRDHESI.**

bar hudhre bot (*Aliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së Brasikave, e përhapur në Europë e Azi; ka gjethe me rrudha, që lëshojnë erë si të hudhrës kur shtypen; lulëzon në vitin e dytë. > **BARHUDH•ËR RA.**

bar i ariut bot (*Erica carnea*) Shkurre me degë të holla në ngjyrë gështenje të hapur, me gjethe si hala e me bisht të shkurtër, me lule në ngjyrë trëndafili të grumbulluara në vile, që bën fryte të vogla e të gjata; rritet më shumë në pyjet me pishë të zezë dhe përdoret për të bërë fshesa. > **KRANJERR I.**

bar i bardhë bot (*Hyssopus officinalis*) Bimë armomatike kryesisht barishtore e Mesdheut Lindor dhe Azisë qendrore, rreth 0.5 m e lartë, me kërcell të drejtë dhe lule blu përgjatë kërcellit; ka veti antiseptike dhe qetësuese për kollën.

bar i butë krahin Bar që kositet së dyti.

bar i çikës bor Bimë barishtore, me gjethe si të borzilokut e me push, me lule të bardha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër lulëzës së syrit.

bar i dalës bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR PLASJEJE.**

bar i daljes së gjāsë bot *G* (*Umbilicus pendulinus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngrënshme, me kërcell dhe gjethe të tulta në trajtë kërthize.

bar i drapnit bot *G*

♦ (*Trifolium pratense*) Tërfil i kuq; tërfojë e egër.

♦ (*Trigonella corniculata*) Bimë barishtore njëvjeçare e kultivuar në Europën Jugore dhe Azinë Lindore, me kërcell deri 0.5 m, me lule të bardha ose të verdha, me fara aromatike, që përdoren në mjekësi dhe për gatim.

bar i dreqit bot (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha si tufë; dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A.**

bar i egër Barishte.

bar i fellë krahin Lloj bari që përdoret për të zënë kos.

bar i gjësë bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR I DALËS; BAR I PLASJES.**

bar i dytë bujq Kosë e dytë; bar i kositur për të dytën herë.

bar i egër krahin *G* Bar livadhi për mullar.

bar i gjësë bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR PLASJEJE.**

bar i hidhët *G bot* (*Ruscus aculeatus*) Shkurre e viseve mesdhetare, me kërcell shumë të degëzuar e me lëng të hidhur, me gjethe të vogla luspake, përherë të blerta e me majë të mprehtë si gjemb; bën kokrra të kuqe që piqen në dimër dhe hahen. > **RRUSHKU•LL LLI; THERPEL•Ë A.**

bar i imët bot (*Agrostis capillaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të shkurtër e me nyja, me gjethe të holla, me lule të imëta, të bardheme e të mbledhura tufë, që lidhin farëza të zeza.

bar i jetës bot Bimë barishtore njëvjeçare e fushave dhe nëpër hamulloreve, që bën fara të helmëta, lëngu i të cilave, po të pihet, sjell të vjella e gjumë.

bar i keq bot

♦ *sh* Bimë barishtore që mbijnë vetiu nëpër ara e kopshte dhe dëmtojnë a pengojnë rritjen e bimëve të dobishme.

♦ Bar i gjatë që piqet shpejt e bie përdhe; bagëtia nuk e ha.

bar i kimëzave bot *K* Gjethe delli.

bar i kualve (i kuajve) *K bot* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar i lebërit bot (*Senecio vulgaris*) > **BAR LEBRE.**

bar i lotzonjës bot (*Convallaria maialis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e pyjeve halore me dy-tri gjethe vezake të zgjatura në rrëzë të kërcellit, me lule të vogla në trajtë kambane, të bardha e me erë të mirë, që bën kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe të ndezur; përdoret si bimë mjekësore. > **DREKËZ A.**

bar i llazesë bot (*Salicornia fruticosa*) Bimë barishtore me kërcell të lartë deri 60 cm dhe degëzime të shumta plot tul të ngrënshëm; rritet në moçale me ujë të kripur, në ligatina e rrallë në deltina.

bar i madh bot (*Helleborus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ngjashme me shtogun, që rritet në djerrina, ledhe e gërmadha, me kërcell pak të degëzuar, me gjethe të përbëra prej

shumë fletëzash, me tufa lulësh të bardha, që bëjnë kokrriza të zeza të cilat përdoren nganjëherë për të ngjyer. > **SHPEND•ËR RA.**

bar i mazës bot (*Plantago*) Gjethe delli.

bar i minurit bot (*Chenopodium botrys*) Bimë barishtore njëvjeçare e përhapur në vise me klimë të butë, me kërcell të gjatë deri 50 cm, me gjethe si të lisit dhe lule të merme, të blerta në të verdhë; përdoret si erëz për gatim.

bar i ri bujq Bar i dytë pas kositjes së parë.

bar i së paemrës bot

♦ (*Lycopodium clavatum*) Specie shumë e përhapur e bimëve enëzore, me kërcëj deri 1 m gjatësi të shtrirë përdhe, me gjethe të dendura që sillen si spirale përgjatë kërcellit dhe me një tufë qimesh në majë.

♦ (*Centaurea calcitrapa*) Bimë e barishtore dyvjeçare e gjembaçëve, deri 1 m e lartë, me gjethe të çara thellë dhe lule si yll, që përdoren edhe për gatim.

♦ (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi.

bar i syrit bot Bimë barishtore deri 40 cm e lartë, me gjethe si të borzilokut fletëmadh, me fara në majë si të arrësit.

bar i shtërgjisë bot (*Aegopodium podagraria*) Bimë barishtore e shumëvjeçare deri 1 m e lartë, me kërcell të drejtë pa palcë, me gjethe treshe të dhëmbëzuara dhe lule ombrellore; gjethet përdoren për mjekimin e cermës dhe të thata si erëz.

bar i të hasurit bot (*Micromeria juliana*) Shkurre e merme deri 30 cm e lartë, e viseve mesdhetare; gjethet e thara përdoren si erëz dhe në mjekësi si diuretik.

bar i të kuqit të madh bot (*Physalis alkekengi*) Bimë barishtore shumëvjeçare 40-60 cm e lartë, me gjethe deri 12 cm së gjati dhe 9 cm së gjeri, me lule të kuqe të ndezur që zbardhet e bëhet si rrjetë rreth një fruti të kuq dhe ngjan si fener.

bar i të premit bot (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatashme të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë. > **BAR**

SHURRËGJAKEJE.

bar i shtrimë bot *G* (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar i tamës bot

♦ *K* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore njëvjeçare e arave dhe djerrinave, me lule të bardha; ka veti rrudhëse, mpiksëse dhe diuretike. > **TROSK•Ë A.**

♦ Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR GUSE.**

bar i trashë bot (*Hyoscyamus*) Bimë barishtore helmuese pa kërcell, me rrënjë të mëdha, me gjethe të gjera që kanë erë të rëndë dhe lule të verdha në të gjelbër. > **MADËRGON•Ë A; KRUSPULLAK U.**

bar i thyem bot *K* Bimë barishtore me gjethe të këmbyera, me lule të vogla, të verdha, të mbledhura tufë në formë çadre, me kërcell që nxjerr një lëng të bardhë si qumësht; >

RYE•LL LLI.

bar i uzos bot (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të bardha në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit.

bar i verdhë bot Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A;**

KUSKUT•Ë A.

bar i zgjebes bot Bimë barishtore një- a shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar deri 1 m të lartë, me gjethe të dhëmbëzuara, me lule si gjysmërruzull në ngjyrë trëndafili, vishnjeje a të

bardhë; që përdoret në mjekësinë popullore kundër zgjebes ose për të ngjyer. > **BAR ZGJEBEJE.**

bar italian *bot* (*Lalium italicum*) Bimë barishtore njëvjeçare dhe dyvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, me kallinj pa hala, që mbillet për silazh.

bar jeli *bot*

♦ (*Mirabilis jalapa*) Bimë zbukurimi, me lule të veçanta në ngjyra të ndryshme si dhe me çdo lule me shumë ngjyra, me gjethe të mëdha përgjatë kërcejve zakonisht të shtrirë përdhe.

♦ (*Silene latifolia vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, rrallë dyvjeçare, 40-80 cm e lartë, me push, me gjethe shpatuke dhe me shumë lule në majë të kërcellit.

bar jodi *bot* (*Chelidonium majus*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell 30 cm deri 1.3 m të lartë, që lëshon një lëng të verdhë qumështor kur këputet, me lule katërpetëlshe me buzë të valëzuara, që lidhin fara në bishtaja të gjata; e gjithë bima ka veti toksike dhe përdoret në farmaceutikë për mjekime të ndryshme. > **TAMBLAGJAK U.**

bar kallamboqi *K bot* (*Orchis*) > **LULE SALEPI.**

bar kallkë *bot* (*Hordeum bulbosum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell 0.5-1 m të lartë, me kalli halëgjatë, me gjethe 10-20 cm të gjata, e përhapur në vise me klimë të butë; rrënjët dhe kokrrat janë të ngrënshme.

bar kanarinash *bot* (*Phalaris canariensis*) Bar i viseve mesdhetare; farat përdoren si ushqim për zogj kafazi.

bar kolaneci *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20 cm - 1 m e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë gjithë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. > **BAR PËRDHESI.**

bar Koshtenice *bot* *K* (*Typha latifolia*) Bimë shumëvjeçare e moçaleve dhe ligatinave në vise me klimë të butë të gjysmësferës veriore, me kërcell deri 1.5 m të lartë, me kalli të madh bojëkafe dhe një zgjatim si bisht në majë. > **SHURDHAC I².**

bar krend *bot* (*Viscum album*) Bimë parazitare e plepit, e lisit, pishës, gështenjës etj., me gjethe pa bisht, me lule të verdheme që lidh kokrra të vogla sa një qiqër me lëng ngjitës. > **VESHTULL A.**

bar krendësh > **BAR KREND.**

bar krimbi *bot* (*Teucrium polium*) Bimë barishtore, me gjethe të vogla të prera në mes, me lule të bardha e ngjyrë manushaqe në majë, që bën një farë të murrme.

bar krimbash *bot* > **BAR KRIMBI; BAR MAJASËLLI.**

bar kulurxhi *bot* (*Astragalus glycyphyllos*) Bimë bishtajore shumëvjeçare, me kërcell 20-60 cm të lartë, që lidh bishtaja si batha dhe në rrënjë grumbullon azot.

bar kulloshtre *bot* (*Glycyrrhiza glabra*) Bimë bishtajore shumëvjeçare deri 1 m e lartë, me gjethe pendore dhe lule gjatoshë të purpurta ose të kaltra; lidh bishtaja të vogla me 3-4 kokrra, me shije të ëmbël 3 deri 4 herë më të fortë se sheqeri.

bar lebre *bot* (*Senecio vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe si gjuhë ngjale, me push në të dy anët, me lule ngjyrë trëndafili të çelur; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e lebrës së gjinjve.

bar lepuri *bot* (*Trifolium arvense*) Bimë barishtore një a dyvjeçare me kërcell të drejtë, me gjethe treshe në trajtë zemre, me lulesë ngjyrë trëndafili ose të bardhë, me qime të bardha.

bar lëngose *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesis të bagëtive. > **BAR PËRDHESI.**

bar lëshec *bot* (*Holcus lanatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare pushatake si kadife, me kërcell të rrumbullakët që lidh kalli të gjatë në majë; që përhapet me farë ose duke lëshuar rrënjë në nyjat e kërcellit të shtrirë përdhe.

bar limoni bot (*Acorus calamus*) Bimë njokotiledone shumëvjeçare e moçaleve, me gjethe shpatuke të gjata, të merme, dhe me rizoma të merme që përdoren në mjekësinë tradicionale dhe në prodhimin e parfumeve.

bar lithi bot (*Chrysanthemum parthenium*, *Erythraea centaureum*) Bimë barishtore njëvjeçare e helmët, me gjethe të holla, me lule tufa-tufa, të vogla, të kuqe e si hinkë, që mbin nëpër livadhe e që përdoret në mjekësi. > **TRIK•Ë A; BAR ETHESH.**

bar lope bot (*Thlaspi arvense*) Bimë barishtore njëvjeçare 10-50 cm e lartë, me kërcell të hollë degëzuar dhe lule të bardha. > **BAR BUSHI; LESHLOP•Ë A.**

bar lugati bot (*Asparagus acutifolius*) Asparag gjetheheshtë.

bar lunge bot (*Viola silvestris*) Bimë barishtore me lule të verdha në manushaqe a të kaltra. > **MANUSHAQ•E JA.**

bar maceje (*Valeriana officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 1.5 m e lartë, me gjethe të ngushta përgjatë kërcellit, me tufë lulësh të merme, ngjyrë trëndafili në majë; përdoret si qetësues.

bar macesh bot (*Nepeta cataria*) Bimë barishtore e shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe, lule dhe erë të ngjashme me mendërzën.

bar majasëlli bot (*Teucrium polium*) Bimë barishtore, me gjethe të vogla të prera në mes, me lule të bardha e ngjyrë manushaqe në majë, që bën një farë të murrme.

bar mastiku bot (*Dictamnus*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve të ngrohta të Europës, Afrikës Veriore dhe Azisë, rreth 0.5 m e lartë, me lule të bardha ose vjollcë në formë priamide dhe me gjethe si të frashërit. > **DISHULL I.**

bar matërgoni K bot (*Hyoscyamus*) > **BAR I TRASHË; KRUSPULLAK U; MADËRGON•Ë A.**

bar me kokë bot bis Tërfil.

bar me njëmijë fletë bot (*Achillea millefolium*) Bimë e familjes së lulëshqerrave, me gjethe pendore dhe lule të bardha, të verdha ose vjollcë në majë të kërcellit. > **BISHAMITH I.**

bar mëndafshi bot (*Asclepia vincetoxicum*) Bimë barishtore shumëvjeçare të qumëshoreve.

bar mërai Ç Kopër.

bar minurit bot (*Dysphania botrys*) (*Chenopodium L.*) Bimë njëvjeçare e viseve me klimë të butë me gjethe të çarë që ngjan si këmbë pate, 10 cm - 1.5 m e lartë, me lule pa petëla, të dendura në majë të degëve; farat përdoren gjerësisht si ushqim.

bar miu bot (*Asparagus officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, rreth 1 m e lartë, me fije të imëta e të vogla, me lule të gjelbra në të verdhemë dhe me bitme të tulta e me shije të ëmbël, që hahen sa janë të njoma. > **SHPARGU•LL LLI.**

bar mjalti bot (*Melissa officinalis*) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve mesdhetare, me gjethe vezake me push e me erë limoni, me lule të bardha ose ngjyrë trëndafili. > **BAR BLETE.**

bar mllake K bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **BAR I KUALVE (I KUAJVE).**

bar mollrage bot (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë, me lule të vogla të verdha që hapin gjatë gjithë vitit kur ka reshje. > **BORDULLAK U.**

bar morri bot (*Delphinium staphisagria*) Bimë barishtore dyvjeçare deri 2.5 m e lartë, me kërcell të fortë me push, me gjethe të mëdha pëllëmbore, me lule pesëpetëlshe mavi ose të kaltra; të gjitha pjesët e saj janë helmuese. > **KËMBË LAURESHE.**

bar muresh bot (*Umbilicus pendulinus*; *Umbilicus rupestris*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell dhe gjethe të vogla si kopsa me gropë në mes, të ngrënshme; gjethja pa cipë vihet sipër plagës a gërvishtjes për të qetësuar dhembjen.

bar mushkërish *bot* (*Menyanthes trifoliato*) Bimë barishtore me rizoma horizontale me gjethe treshe, me një kërcell që nxjerr disa lule si yll në majë.

bar ndërgjishte *bot* (*Potentilla reptans*) Bimë e vogël zvarritëse nga familja e trëndafiloreve (Rozaceve) me lule të praruara.

bar nepërke *bot* (*Echium vulgare*) Bimë barishtore dyvjeçare 30-80 cm e lartë, me lule të kaltra përgjatë kërcellit; rritet në vende të zhveshura pa lagështirë .

bar nëngjuhe *bot* (*Ophioglossum vulgatum*) Bimë barishtore me rizoma, 10-20 cm e lartë, me gjethe palme dyshe që mbështjell kallirin e lules; përdoret për mjekime popullore si llapë për plagë.

bar ngalose Bimë barishtore me gjethe të mëdha, me rrënjë si kokë hudhre, që përdoret në mjekësinë popullore kundër ngalosës së bagëtive. > **GURGULLESH•Ë A.**

bar ngjtitës *bot* (*Ephedra distachya*) Shkurre e ulët, 25 - 50 cm e lartë, me lule të vogla të verdha ose të kuqe; përdoret në mjekime popullore si tonik kardiak.

bar nozëll *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20 cm - 1 m e lartë, me gjethe pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë gjithë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. > **BAR KOLANECI; BAR PEZMI.**

bar oborri *K bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE. TROSK•Ë A².**

bar pa emër *bot* (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. > **RUTH•Ë A.**

bar pa rrënjë *bot* (*Cuscuta epithymum*) Bimë parazitare me kërcell si fije të kuqe; dredhël e kuqe.

bar paresh *bot* (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bar patash *bot* > **BAR PATE.**

bar pate *bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR GUSE.**

bar peshku *bot*

♦ (*Verbascum Thapsus*; *Verbascum longifolium*) Bimë barishtore dyvjeçare, me gjethe të mëdha, të gjata e me push, me kërcell të drejtë, që në majë ka një kalli me lule të verdha.

bar pezmi *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë, me gjethe të buta e të çara si të fierit, me lule tufë në majë, që përdoret në mjekësinë popullore për plagët me qelb.

bar pezul *bot* (*Saxifraga*) Bimë të vogla me gjethe rrumbullake që dalin drejt e nga rrënja, me kërcell të padegëzuar ku dalin lulet; është bimë e gjinisë më të madhe të Saksifragaceve, që përfshijnë lloje një- e shumëvjeçare, me veti mjekuese për gurët e veshkave.

bar përdhesi *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. > **BAR KOLANECI.**

bar plagësh *K bot* (*Dracunculus vulgaris*) Bimë barishtore e Araceve, me kalli të madh të luleve mashkullore dhe femërore, që bie erë mish i qelbur; përdoret në mjekësinë popullore kundër helmimit të bagëtisë nga gjarpri. > **LULË GJARPNI.**

bar plakash *bot* (*Colchicum autumnale*) Bimë barishtore e helmët, me lule të bardha në vjollcë; rritet në kullota me lagështi dhe çel në vjeshtë. > **LULE VJESHTË.**

bar plasjeje bot (*Scrophularia ramosissima*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të degëzuar në majë si fshesë, me gjethe vezake dhe lule të bardha në tufë; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plasjes. > **BAR I DALËS.**

bar plehu bot Bimë barishtore me gjethe si të hithrës, me lule ngjyrë trëndafili që çelin nga mesi i verës, me fara si të lirit në ngjyrë të kuqërreme; rritet në plehërishtë.

bar pleshtash bot (*Tanacetum cinerarifolium*, *Chrysanthemum cinerarifolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e viseve me klimë të butë, me kërcell 0.5 - 1.5 m të lartë, me gjethe si të hithrës, që rritet nëpër shkëmbinj dhe farat e së cilës përdoren në mjekësinë popullore për shfarosjen e pleshtave.

bar pleshti bot (*Alyssum alyssoides*) Bimë barishtore një- a dyvjeçare, me kërcëj 30 - 40 cm të gjatë të shtrirë përdhe, me lule ngjyrë kremi të bardhë dhe petëla të vogla.

bar prisi bot (*Silene altifolia vulgaris*) Bimë barishtore e familjes së kariofilaceve, me lule si boçe ngjyrë trëndafili ose të bardha; kërcëjt dhe gjethet e njoma përdoren për sallatë.

bar pulash bot

♦ (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës.

♦ Bimë barishtore me kërcell të shtrirë përtokë, gjethet e njoma të së cilës përdoren si ushqim ose në mjekimet popullore.

bar pushi bot (*Poa bulbosa*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe të imëta dhe lule të mbledhura si fshesë, që del në tufa të dendura dhe që e hanë kafshët.

bar qelbës bot (*Putoria calabrica*) Bimë barishtore me degë të shtrira përdhe, me qerthuj prej katër deri gjashtë gjethesh; mbillet për rrënjët që përmbajnë pigment të kuq.

bar qeni bot

♦ (*Plumbago europaea*) Bimë barishtore njëvjeçare rreth 20 cm e lartë, me gjethe të vogla me push, me lule të bardha që zë fara si të çajit.

♦ (*Marrubium peregrinum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së mendrës, deri 60 cm e lartë, me push dhe me erë të mirë, që përdorej kundër tërbimit nga kafshimi i qenit të tërbuar.

bar qerose bot (*Solanum nigrum*) Bimë barishtore ose shkurre e pyllit, 30 - 120 cm e lartë, me gjethe të mëdha vezake, me lule të blerta në të bardhë, që lidhin kokrra në tufa.

bar qimesh bot (*Convolvulus*) Dredhël e kuqe.

bar qumështi bot (*Taraxacum officinale*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si qumështorja, me gjethe të holla e të gjata, me gjemba të vegjël si të hithrës, që u jepet si ushqim bagëtive për të shtuar qumështin.

bar rakie bot (*Dictamnus albus*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 60 cm e lartë, me lule të kuqe në trajtë piramide në majë të kërcellit, me gjethe si të frashërit. > **BAR I UZOS;**

DISHU•LL LLI.

bar rikash bot (*Argentina anserina*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së trëndafiloreve me degë të shtrira përdhe deri 80 cm të gjatë me gjethe pendore të mbuluara me push të bardhë si mëndafsh; rritet në ranishte e zaje.

bar rresh bot (*Cuscuta europaea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lastarë shumë të hollë, të gjatë, të butë e të verdhëmë, me lule ngjyrë limoni, që del nëpër ara të korrura, nuk e hanë kafshët dhe përdoret në mjekësinë popullore kundër rreve.

bar sahati bot (*Passiflora*) Bimë barishtore, me burbuqe si të zymbylit, që nxjerrin disa fijeza si akrepë sahati. > **GJYLPANAT E QYQES.**

bar sapuni bot (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunin); gjethet dhe rrënjët shkurmojnë kur zihen. > **LULE QYQEJE; LULE SAPUNI; SAPUN BJESHKE; SAPUN QYQEJE; SHKUMËZ A.**

bar sarillëku *K bot (Thalictrum L.)* Bimë barishtore shumëvjeçare 4-90 cm e lartë, me lule të verdha në majë të kërcellit të padegëzuar, me gjethe të holla si të koprës; rrënjët përdoren në mjekësi popullore kundër verdhëzës (sarillëkut).

bar së premi *bot*

♦ (*Artemisia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, 1-2 m e lartë, me rrënjë drunore dhe kërcell me ngjyrë të kuqe të errët, me lule të vogla të verdha ose të kuqërreme.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatashme të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë. > **BAR I TË PREMIT; BAR**

SHURRËGJAKEJE.

bar squfuri *bot (Lycopodium clavatum)* Bimë barishtore shumëvjeçare gjithmonë e gjelbër, deri 70 cm e lartë, me kërcell të shtrirë për tokë e të rrënjëzuar, me gjethe të holla si push rreth kërcellit, që nxjerr kalli të verdhë.

bar stenicash *K bot (Datura stramonium)* Bimë barishtore e helmët, deri 1.5 m e lartë, me lule si zile, me fryt gjembak dhe gjethe vezake e të dhëmbëzuara, që përdoren për mjekimin e astmës, të plagëve etj. > **TATULL I.**

bar syri *bot*

♦ (*Bellis perennis*) Bimë barishtore e vogël e livadheve, me kërcell të hollë, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj; çel në fillim të pranverës. > **LULEDEL•E JA; LULE DHENSH.**

♦ (*Anagallis arvensis*) Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. > **RUTH•Ë A².**

bar shejtani *bot (Cuscuta)* Bimë barishtore parazitare me kërcell kacavarës pa gjethe, që bën lule të verdha, të bashkuara si tufë dhe që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **BAR DREQI; HELMËZ A; kuskut•ë a.**

bar shëllire *bot* Bimë barishtore, me gjethe të vogla e me lule të bardha me push, që vihet në kaden e djathit kundër shtrepave.

bar Shëngjergji *bot (Lysimachia nummularia)* Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar Shëngjini *bot (Artemisia vulgaris)* Bimë barishtore shumëvjeçare, 1-2 m e lartë, me rrënjë drunore dhe kërcell me ngjyrë të kuqe të errët, me lule të vogla të verdha ose të kuqërreme.

bar shite *bot (Polygonatum multiflorum)* Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë të trasha e të bardha tërë nyja, me kërcell të drejtë 30-60 cm të lartë, që merr hark në majë, me lule të merme, të bardha, të verdha në të blertë, si zile që varen nga harku i kërcellit.

bar shkëndije *bot* Bimë barishtore, me gjethe si të hithrës e me një vijë të bardhë, me lule të vogla e të bardha; përdoret mjekimin e pikës në sy.

bar shkumëz *bot (Saponaria officinalis)* Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Karafiloreve, me kërcëj të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunin); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. > **BAR SAPUNI; LULE QYQEJE; LULE SAPUNI; SAPUN BJESHKE; SAPUN QYQEJE; SHKUMËZ A.**

bar shpatëz *bot (Potentilla)* Bimë barishtore me gjethe të përbëra pesëshe, me lule të verdha pesëpetëlshe. > **ZORR•ËL LA.**

bar shpërgëtie *bot (Anagallis arvensis)* Bimë barishtore njëvjeçare e vogël, me kërcëj të shtrirë përdhe, me lule bojëspeci ose blu që mbyllen kur vranon moti ose kur bie shi. > **BAR I SË PAEMRËS.**

bar shpirre *bot (Cuscuta)* Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha si tufë; dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A; BAR I DREQIT.**

bar shpretke bot

♦ (*Ruta graveolens*) Bimë mjekësore me fletë që kanë erë të fortë e të rëndë, me lule të verdha të mbledhura në tufa të vogla, nga e cila nxirret një vaj i hidhur. > **RYZ•Ë A.**

♦ (*Verbena officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, deri 1 m e lartë, me kërcell të degëzuar, gjethe të dhëmbëzuara dhe lule mavi.

bar shqiponje bot (*Digitalis ambigua*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e helmët, me kërcell të drejtë e me push, me gjethe të gjata, me lule të verdha si këmborë; rritet në toka gëlqerore.

bar shtrige bot (*Lycopodium*) Bimë enëzore si myshku.

bar shtroje bot (*Corrigiola litoralis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me degë 5-25 cm gjatësi, të shtrira përdhe, që vetëpllenohet brenda lules së mbyllur.

bar shurrëgjakeje bot

♦ Bimë barishtore me kërcell të kuq e të gjatë deri 50 cm, me gjethe si të hides e me lule të bardha, që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e shurrëkuqes së bagëtive. > **BAR I TË PREMIT.**

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të drejtë deri 1 m të lartë, me gjethe gjatashme të përkundërta, gati të tejdukshme, me lule të verdha me pika të zëza; është bimë shumë e dëmshme për bagëtinë; përdoret në mjekësi për gjendje të lehta të depresionit.

bar shushkave bot (*Celosia cristata*) Bimë barishtore me kërcell e me gjethe të kuqërreme dhe me lule të kuqe, të ngjashme me kreshtën e gjelit, e cila rritet nëpër kopshte e lulishte për zbukurim. > **LAFSHË GJELI.**

bar tamli krahin G > **BAR TAMBLI.**

bar tambëlthi bot > **BAR TAMBTHI.**

bar tambli bot

♦ (*Taraxacum officinale*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell si qumështorja, me gjethe të holla e të gjata, me gjemba të vegjël si të hithrës, që u jepet si ushqim bagëtive për të shtuar qumështin.

♦ (*Euphorbia*) Qumështore.

bar tambthi bot (*Lilium Martagon*) Bimë barishtore e Lilaceve me kërcell deri 50 cm të lartë; nxjerr një tufë në trajtë piramide lulesh të merme, të bardha, të kuqe të ndezur ose ngjyrë trëndafili a të zeza, me gjethe të përkulura heshtake; shtohet me qepujka.

bar tamës bot (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE; TROSK•Ë A².**

bar teli bot > **BAR TELISHI.**

bar telishi bot (*Carex canescens*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të lëmuar e të gjatë mbi 1 m, me gjethe si fije bari, me lule si fshesë; përdoret si ushqim për kafshët dhe për gjelbërim.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh.

bar teshi bot

♦ (*Centaurea alba*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar, me gjethe pendore të çara në buzë dhe me lule të purpurta; përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e teshit a të shpërgëtisë.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë me kërcell gjër 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit. > **BALÇ I.**

bar teshtitje bot (*Achillea ptarmica*) Bimë barishtore e familjes së Kompozitave me gjethe të dhëmbëzuara imët dhe tufa lulesh të bardha.

bar të preri *bot* (*Hypericum perforatum*) Bimë me kërcell gjer 60 cm të lartë, me lule të verdha dhe me erë si të balsamit. > **BALÇ I.**

bar të thekmi *K bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE; TROSK-Ë A.**

bar tërfoni *bot* (*Lysimachia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

bar tufak *bot* (*Centaurium umbellatum*) Bimë barishtore dyvjeçare, deri 50 cm e lartë, me kërcell të degëzuar, me gjethe të përkundërta, me tufë lulesh pesëpetëlshe ngjyrë trëndafili në majë; përdoret si bimë mjekësore për gastritin dhe për sëmundje të mëlçisë.

bar turreci *K bot* (*Alopecurus pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve me kërcell deri 110 cm të lartë, me kalli cilindrik.

bar thekç *K bot* (*Lysimachia vulgaris*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të drejtë 50-150 cm e lartë, me lule të verdha që dalin tufë në majë të kërcellit.

bar thekmit *K bot* (*Polygonum aviculare*) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me lule të bardha si push, me gjethe të gjata e të holla që dalin tufë afër rrënjës; përdoret për mjekimin e verdhëzës së bibave. > **BAR PATE.**

bar thëllanze *bot G* > **BAR THËLLËZE.**

bar thëllëze *bot* (*Mercurialis*) Bimë barishtore njëvjeçare ose shkurre shumëvjeçare, e helmët, me lule të vogla, të gjelbra, pa petla e të mbledhura në kalli, me gjethe të mëdha, që kanë një lëndë ngjyruese.

♦ > **THËRROK-E JA; XERXELE JA.**

bar thiu *bot* (*Centaurium umbellatum; Centaurium erythraea*) Bimë barishtore e livadheve, me lule të vogla si hinkë të kuqe trëndafili që dalin tufa-tufa; ka lëng të hidhët që përdoret në mjekësi për të hapur oreksin dhe për kompensimin e lëngut të tëmthit.

bar udhe *bot* (*Sedum acre*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të ulët e të tultë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara, me lule të verdha pesëpetëlshe të mbledhura në majë, që lidh kokrra të vogla të gjelbra, si të rrushit; del në ara, mure, e gurishte. > **BAR URDHJE;**

THONJ QETE; RRUSHQYQ-E JA.

bar ujcë *bot* (*Oenanthe fistulosa*) Kopër e egër helmuese.

bar uji *bot*

♦ (*Oenanthe aquatica*) Maraskë; kopër e egër; kopër qeni.

♦ (*Nuphar lutea L.*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe të mëdha e me lule të bardha në të verdhë që dalin mbi ujë, e cila rritet në liqene e në ujëra të ndenjura; lëkua; belkua.

bar ujthi *bot*

♦ (*Lithodora*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me gjethe gjatuse dhe lule të vogla pesëpetëlshe të bardha ose të kaltra, që del nëpër gurishte.

♦ > **RICIN I; MËRTIK U.**

bar urdhje *bot* (*Sedum acre*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të ulët e të tultë, me gjethe vezake të dhëmbëzuara, me lule të verdha pesëpetëlshe të mbledhura në majë, që lidh kokrra të vogla të gjelbra, si të rrushit; del në ara, mure, e gurishte. > **BAR UDHE;**
THONJ QETE.

bar urithi *bot* Bimë barishtore e fushave, me kërcell e gjethe si të zymbylit, me lule ngjyrëvjollcë, që e pëlqejnë bletët.

bar urovi *bot* (*Galium*) Bimë barishtore ose zbukurimi me kërcell gjembak, me gjethe të përveshura dhe me tufa lulesh të bardha.

bar varsë (*Ephedra*) Bimë të shumta barishtore me kërcell deri 1 m të lartë, të viseve të thata të gjysmësferës veriore, që rriten në toka ranore, në murishte etj.

bar vedre *bor* Bimë barishtore, me lule ngjyrë blu, me gjethe të renditura në dy anët e një kërcelli dhe me erë të këndshme si ajo e rozmarinës.

bar venetiku bot (*Phalaris arundinaceae*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 2 m të lartë, me gjethe heshtake të blerta ose me ngjyra të tjera, me kalli si te elbit; shtohet me rizoma të trasha.

bar verdhçi bot > **BAR VERDHËZE.**

bar verdhëze bot (*Thalictrum minus*) Bimë barishtore, me kërcell që shtrihet përtokë, me gjethe të bardheme, që bën kokrra si lende të verdha dhe që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e verdhëzës.

bar vese bot Bimë barishtore njëvjeçare, e lartë deri një pëllëmbë, me lule në ngjyrë të kaltër, që përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e sëmundjes së lëkurës të shkaktuar nga vesa.

bar veshi bot (*Sempervivum tectorum*) Bimë me gjethe të tulta, me lule ngjyrë trëndafili; del zakonsht në çati e mure të vjetër përdoret në mjekësinë popullore për shërimin e plagëve dhe të sëmundjeve të veshit.

bar vjetash K bot (*Vaccaria*) Bimë barishtore njëvjeçare e Kariofilaceve, me kërcell e gjethe të kaltëreme dhe lule bojëhashashe.

bar vneri¹ G bot

♦ (*Asplenium trichomanes*) Lloj fieri me gjethe pendore, që del në gurishte.

♦ **krahin** Bimë barishtore deri 50 cm e lartë, që del në tufa nëpër shkëmbinj; kërcelli lëshon një lëng qumështor që përdoret për pastrimin nga vneri.

bar zemre bot (*Gentiana lutea*) Bimë barishtore shumëvjeçare me lule të mëdha e të verdha në majë të kërcellit, me gjethe të holla e të gjata; rrënja ka shije të hidhur e përdoret në mjekësi. > **AGNUSH•E JA; SANË•Z A.**

♦ (*Aristolochia rotunda*) Bimë barishtore 60-70 cm e lartë, me rrënjë të trasha e të tulta, me kërcell të padegëzuar, me gjethe të përkundërta në trajtë zemre, me lulesë si gyp, që lëshon erë të keqe.

bar zgjebeje bot (*Scabiosa*) Gjini bimësh barishtore me lule të mëdha me shumë koka bashkë, në ngjyrë trëndafili, të kaltër e të bardhë, të pasura me nektar. > **SHPINËZ A.**

bar zogu (zogjsh) bot

♦ Lloj luleje e merme, me gjyrë të verdhë.

♦ (*Stellaria*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të vogla të bardha me 10 petla; mbin në vjeshtë dhe lulëzon e farëzon njëkohësisht.

bar zorrël bot (*Potentilla*) Bimë barishtore me gjethe të përbëra pesëfletëshe, me lule të verdha pesëpetëlshë. > **ZORR•ËL LA.**

bar zonje bot (*Teucrium polium*) Shkurre e ulët e viseve mesdhetare, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili; gjethet e vogla si .

bar i² m sh na nat

♦ **farm** Lëndë e përgatitur posaçërisht për mjekimin a parandalimin e një sëmundjeje ose për shërimin e një plagë. > **ILAÇ I. Bar qetësues. Bar me kokrra. Bar i lëngët.**

♦ Bimë ose pjesë e një bime, e përgatitur në një mënyrë të caktuar, që përdoret për mjekime.

♦ **krahin** G Mjete kozmetike.

♦ Lëndë kimike, zakonisht helmuese ose me erë të keqe, që përdoret për të zhdukur a për të larguar insektet e kafshët e dëmshme. **Bar mole (lëkurësh)** naftalinë. **Bar pleshtash. Bar tartabiqesh. Bar morri. Bar miu (minjsh).**

♦ **fig** Mjet a mënyrë që ndihmon për të kapërcyer një fatkeqësi, për të dalë nga një e keqe a vështirësi ose për të harruar një hidhërim etj. * **E piu barin** u helmua; vdiq i helmuar.

bar djathi ind ushq Farë djathi e bërë me mullëz qengji.

bar djegieje Mjekim popullor për të lyer plagë të djegieve i bërë me vezë, vaj e lëng gëlqereje të kulluar.

bar plakash Mjekim popullor.

bar vneri² bis Kripë magnezi për shpëlarjen e sistemit të tretjes.
bar i³ m sh e et Lokal ku zakonisht pihet më këmbë. [**Përpara se të shkonte në "Bar Liria"** kaloi nga posta. (IK).]

**

bar-birrari Lokal ku shërbehen pije, kryesisht birra, dhe ushqime më këmbë dhe ndenjur.
bar-bufe *f* Lokal ku shërbehen pije dhe ushqime, zakonisht për t'u konsumuar më këmbë.
bar-kafe Lokal ku shërbehen pije, kafe dhe ushqime.
bar-restorant Restorant në mjedis të hapur, zakonisht në kopsht a lulishte.
bar i⁴ m sh ë ët tek Njësi e shtypjes atmosferike.

Bar i m gjeog Tivar (*qytet në Malin e Zi*).

bára *Ç ndajf* Baraz; barabar.

barabán i m sh ë ët tek Pjesë e makinave ose e mekanizmave të ndryshëm, në trajtën e një cilindri të madh e zakonisht të zbrazët brenda, ku mbështillen kablllo, fletë grilash etj., ose ku përpunohet një lëndë. > **TAMBUR I**.

barabár ndajf Njësoj, po aq, në të njëjtën madhësi a shkallë me një tjetër; në mënyrë të barabartë, pa dallim, sikurse një tjetër; si njëri tjetri; sa njëri tjetri. **Ndajmë barabar**. [**Do të lëvdoj dashurinë/ barabar me perëndinë** (Pop. Ç).] [**Kryepeshkopi i Tivarit, Marino Bizzi, në një letër që i drejtonte Vatikanit më 1610, shkruante: "Ditën e Shën Ilisë, kisha ishte mbushur me Muhamedanë e të Krishterë pothuajse barabar nga numri"**. (AE).]

barabárdh i m bot Bar i gjatë, i bardhë me xhufkë të kuqe.

barabarësi a f Të qenët i barabartë. > **BARAZI A**.

barabar•ój kal, jokall G > **BARABAR•UE (me)**.

barabársh•ëm (i) e (e) mb G I barabartë; që mund të barazohet, të matet a të krahasohet me dikë a diçka.

barabártë (i e) mb (*Madhësi, forcë, vlerë etj.*) e njejtë me një tjetër. **Kënde të barabartë**. Në kushte të barabarta. **Të drejta të barabarta përpara ligjit**.

barabárt•ë a (e) f sh a at (të) f e **BARABART•Ë I (i)**.

barabárt•ë i (i) m sh ë ët (të) Njeri me të njëjtat të drejta e detyra, pa privilegje e dallime nga të tjerët; i së njëjtës shkallë a përgjegjësi. [**Ndërsa n'atë kohë Skënderbeu i nënshtrohej mbretit të Napolit duke e njohur për kryezot, marrëveshja me Venetikon bëhet si midis dy të barabartëve**. (AE).]

barabar•úe (me) kal, jokall óva úe G Barazoj.

barabar•úe (me u) óva (u) úe G vetv e **BARABAR•UE (me)**.

barabarúem (i) e (e) mb G I barazuar.

barabís kal ta tur > **BARABIT**.

barabít kal a ur I jap të njëjtin vlerësim (*dy vetëve a sendeve me veti të krahasueshme*). > **BARAZ•OJ**.

barabít•em a (u) ur

I vetv

♦ Krahasohem; arrij të njëjtin nivel si dikush.

♦ *veta III* Është barabar (në një nivel).

II pës e BARABIT. > **BARAZ•OHEM**.

barabítës e mb Krahasues.

barabítsh•ëm (i) me (e) mb I barazueshëm; i krahasueshëm në të njëjtin nivel.

barabítshmëri a f libr Barazueshmëri; krahasueshmëri në të njëjtin nivel.

barabítur mb I krahasuar në të njëjtin nivel.

barabrínjës e mb gjeom (*Trekëndësh etj.*) me të gjitha brinjët të barabarta.

barabrínjësi a f gjeom Të qenët barabrinjës.

baráçk•ë a f Mundim; përpjekje e lodhshme.

barajbár *ndajf J* Në mënyrë të barabartë. > **BARABAR.**

barájë *ndajf krahin J:* **Luajmë barajë** luajmë kukafshehthi.

barák e *mb J* Blond; fair (*haired, skinned*).

barák u *m sh ë ët krahin* Ka me ngjyrë të kuqe

barakán i *m sh ë ët* Çarçaf i arabëve.

barakán•e ia f sh e et > **BARAKAN I.**

barák•ë a f sh a at Ndërtesë e thjeshtë njëkatëshe, zakonisht e bërë me dërrasa ose me lëndë të tjera të lehta, që shërben si fjetore, si dyqan, si depo, për zyra etj. **Qytezë barakash.**

♦ Ndërtesë e keqe, e cilësisë së dobët.

barakóhsh•ëm (i) me (e) *mb I* njëkohshëm; që ndodh a bëhet në të njëjtën kohë me diçka tjetër.

barakráhës e *mb vjet gjeom (Trekëndësh)* brinjënjëshëm.

barakráhës i *m vjet gjeom* Trekëndësh brinjënjëshëm.

baraktín•ë a f sh a at Qytezë a lagje me baraka.

baráng•ë a f sh a at > **BARAK•Ë A.**

baranój•ë a f sh a at *gjell* Gjellë me hithra; burani.

báras

I ndajf

♦ Sa njëri edhe tjetri, në të njëjtën madhësi, sasi a shkallë me një tjetër. > **BARABAR; NJËSOJ.** Ndajmë **baras.** [Per mue janë **baras/ Si bukë si pane** (GjF).]

♦ *sport* Në barazim. **Nxjerr baras ndeshjen.** **Ndeshja doli baras.** **Arrijmë baras në finish.**

II si kallëzues: Ka vleftën e..., është i barabartë në numër me ...; bëjnë. **Dy dhe dy baras katër.**

barasít kal krahin G > **BARASIT•Ë (me).**

barasít•et krahin G *vetv dhe pës e* **BARASIT•Ë (me u).**

barasít•ë (me) *kal a ë krahin G* Rrafshoj; niveloj.

♦ Mbush rrafsh (*masën e miellit etj.*).

barasít•ë (me u) - (u) *ë krahin G* *vetv dhe pës e* **BARASIT•Ë (me).**

barasítun (i e) *mb krahin G*

♦ I rrafshuar; i niveluar.

♦ (*Masë*) e mbushur rrafsh.

baraslargés•ë a f > **BARASLARGËSI A.**

baraslargësi a f Largësi e njëjtë nga një pikë e dhënë.

baraslárgët (i e) *mb* > **BARASLAGRUAR (i e).**

baraslárgím i *m* Të qenët në largësi të barabartë nga një pikë e dhënë.

baraslárgúar (i e) *mb* Që ka largësi të njëjtë me një tjetër nga një pikë e caktuar. **I**

baraslarguar nga dy pika.

baraslartësi a f Lartësi e barabartë midis dy lartësive të krahasueshme.

barasmolekulár e *mb kim* Që përmban ose ka numër të barabartë molekulash.

baras•nátë náta f sh nëtë nëtë 21 marsi a 21 shtatori, kur rrezet e diellit bien pingul në ekuator dhe nata është e gjatë sa dita. **Barasnata dhe barasdita.** **Barasnata e pranverës (e vjeshtës).** **Dy barasnetët e vitit.**

baraspësh•ë a f

♦ *tek* Gjendje në prehje e një trupi, kur veprojnë mbi të forca të kundërta të barabarta.

♦ *fig:* [Në këtë emërtim (*qerthulli i kangëve të kreshnikëve*), i cili nuk mbeti gjatë në përdorim funksional, ndoshta për shkak të karakterit dialektor të fjalës "qerthull", në fakt kishte një baraspeshë semantike (ShS).]

baraspeshë dinamike fiz Gjendje në të cilën një numër proceses veprojnë njëkohësisht për ta mbajtur një sistem të pandryshuar.

baraspeshë e forcave *fiz* Gjendje në të cilën dy forca veprojnë ndaj njëra-tjetrës në madhësi të barabartë.

baraspeshë e paqëndrueshme *fiz* Gjendje në të cilën veprimi i një force e ndryshon baraspeshën.

baraspeshë e qëndrueshme *fiz* Baraspeshë në të cilën çdo shmangie vë në veprim forca që e kthejnë sistemin në gjendjen e mëparshme.

baraspeshë statike *fiz* Gjendje e pandryshueshme baraspeshimi.

baraspeshím i m sh e et Vendosje në gjendje baraspeshë.

baraspesh•óhet *vetv veta III dhe pës e BARASPESH•OJ.*

baraspesh•ój kal Vë në baraspeshë (*dy a më shumë trupa*); sjell në gjendje baraspeshe (*një trup*).

baraspeshór i m mek Tra i gjatë i lidhur me një portë ose pjesë të urës ngritëse që i bën kundërpeshë portës gjatë hapjes dhe mbylljes.

baraspéshtë (i e) mb (*Sende*) me peshë të barabartë.

baraspeshúar (i e) mb (*Trup*) i sjellë në gjendje prehjeje.

baraspeshúes e mb dhe fiz (*Forca*) që e sjellin në gjendje prehjeje një trup.

baraspeshúes i m tek Mekanizëm për shpërndarjen e barabartë të ngarkesave në shtyllat e kablllove ajrore.

barasrrókësh e mb I përbërë nga një numër i barabartë rrokjesh.

barastíngu•ll i m sh j jt muz

♦ Tingull me lartësi të njëjtë me një tjetër.

♦ Kombinim i partiturave në të njëjtën lartësi ose oktavë.

barastingullór e mb Që përmban të njëjtin numër tingujsh; që ka vlerë tingullore të njëjtë me një tjetër.

barasthellësi a f libr Thellësi e barabartë a e njëjtë.

barasúesh•ëm (i) me (e) mb I së njëjtës madhësi, peshë etj. me një tjetër.

barasvíj•ë a f

♦ *meteo* Vijë e hartës që bashkon dy pika me shtypje atmosferike të njëjtë në një kohë a periudhë të dhënë.

♦ *fiz* Vijë e lakuar ose formulë që paraqit një sistem fizik në trysni të pandryshueshme.

♦ *fiz* Secili prej dy a më shumë izotopeve të elementeve të ndryshme me peshë atomike të njëjtë.

barasvlér•ë a f Të qenët i barasvlershëm ose me vlerë të njëjtë me një tjetër.

barasvlérës e mb Ai që ka vlerë të barabartë me një tjetër, ai që është i njëjtë me një tjetër. >

EKUIVALENT E.

barasvlérës i m sh - it Madhësi e barabartë me një tjetër.

barasvlerésím i m Dhënie e vlerave të barabarta dy a më shumë faktorëve, madhësive etj.

barasvlers•óhet *vetv veta III dhe pës e BARASVLERËS•OJ.*

barasvlerës•ój kal I jap vlera të barabarta (*dy a më shumë faktorëve, madhësive etj.*).

barasvlérsh•ëm (i) me (e) mb Që ka vlerë të barabartë me një tjetër, që është me vlerë të njëjtë; që e zëvendëson plotësisht diçka në një anë. > **EKUIVALENT E.**

barasvlershmëri a f libr Të qenët i barabartë në vlerë me një tjetër.

barásh i m sh ë ët *krahin keq* Njeri që ka qejf të bredhë, që e kalon kohën duke baritur a duke shëtitur.

baráshk•ë a f krahin G Shi i shkurtër e i rrëmbyeshëm. > **RREPTIM I.**

barasht•ój kal Niveloj; balancoj (*barrën*).

barashtúar (i e) mb I niveluar; i balancuar.

barát i m sh e et Privilegj.

♦ Benefis.

♦ Nder i posaçëm.

baraváshk•ë *a f sh a at A* Lëpushë e misrit.

bárazi *ndajf* > **BARAS**.

barazí *a f sh - të* Të qenët i barabartë në madhësi, në shkallë, në cilësi etj. me një tjetër, të qenët baras. **Barazia e forcave.**

♦ Gjendje e barabartë e njerëzve në shoqëri, të cilët kanë të drejta të njëjta politike e qytetare dhe marrëdhënie të barabarta me pronën shoqërore; e drejtë për të qenë i barabartë me një tjetër. **Barazi shoqërore. Barazi para ligjit.**

*

Shkalla krahasore e barazisë *gjuh* Një nga shkallët e krahasimit të mbiemrave e të ndajfoljeve, ku sendet a cilësitë që krahasohen janë në nivel të barabartë.

barazím *i m sh e et*

♦ Të bërët barabar i madhësive, peshave, numrave etj.

♦ *sport* Përfundim i barabartë i një ndeshjeje. **Gol i barazimit. Ndeshja u mbyll me barazim. Barazim zero me zero.**

♦ *mat* Formulë që ka dy anë me madhësi e me vlerë të barabartë ndërmjet tyre.

♦ *vjet* Barazi. [Fryma Evangjelike... tek motivi i ngritjes nga varri të vëllait të vdekur për të realizuar premtimin e dhënë në të gjallë ("Kostantini e Dhoqina"), duke i hequr Mesisë ekskluzivitetin e ringjalljes, ishte në një farë mënyre barazim i njeriut me hyjninë, me mbinjerëzoren. (ShS).]

*

Në barazim me... Në krahasim me...

Vë (heq) shenjën (vijën) e barazimit I quaj të barabartë; i barazoj ndërmjet tyre, i paraqit si të njëjtë.

**

Barazimi i Ajnshtajnit *fiz* Barazim ($E = mc^2$) që shënon lidhjen ndërmjet masës dhe energjisë, sipas të cilit masa e një trupi a sistemi është e barabartë me sasinë e energjisë në të.

barazim diferencor *mat* Differential equation.

barazim i baraspeshës *mek* Equilibrium equation.

barazim i kushtëzuar *mat* Barazim i saktë vetëm për një vlerë të së panjohurës.

barazim i lëvizjes *fiz* Equation of motion.

barazim i shkallës së dytë *mat* Quadratic equation.

barazim i shkallës së parë *mat* Barazim në të cilin e panjohura (x) del vetëm me eksponentin 1.

barazim i shkallës së tretë *mat* Cubic equation.

barazim i shkallës së katërt *mat* Quartic equation.

barazim i vazhdimësisë *mat* Continuity equation.

barazim linear *mat* > **BARAZIM I SHKALLËS SË PARË.**

barazim polinomial *mat* Barazim në të cilin ana e majtë është polinom.

barazimtár *e mb libr* Që synon drejt barazimtarisë; që kërkon barazimtari.

barazimtár *i m libr* Njeri që synon drejt barazimtarisë; që kërkon barazimtari.

barazimtár•e *ja f e* **BARAZIMTAR I.**

barazimtarí *a f libr* Barazim i pambështetur dhe i padrejtë në diçka.

barazimtaríz•ëm *i m libr* Pikëpamje e prirje që kërkon barazinë e shpërndarjes së të mirave materiale, shpërblim të barabartë të njerëzve për punën që bëjnë pavarësisht nga sasia e cilësia e saj; barazim i pathemeltë e i papërligjur i njerëzve në një të drejtë.

barazísht *ndajf libr* Në mënyrë të barabartë; barabar.

baraz•óhem *vetv*

♦ Bëhem barabar, dal i barabartë me dikë. **Ndeshja (loja) u barazua. Votat u barazuan.**

♦ Vihem në një shkallë me dikë, duke u krahasuar me të. **Nuk barazohem dot me të.**

baraz•ój óva úar

I kal

♦ I bëj të barabartë nga madhësia, nga pesha, nga numri etj.; bëj barabar. **Barazoj përfundimin. Barazoi pikët.**

♦ I jap të njëjtin vlerësim, duke e krahasuar me një tjetër. **E barazoi me veten.**

II jokal sport Arrij ta bëj të barabartë përfundimin e një ndeshjeje. **Barazuam në minutën e fundit.**

barazór i m tek Mekanizëm për shpërndarjen e forcës në mënyrë të barabartë në të gjitha nyjat.

barazor frenash tek Kllapë (valvul) për shpërndarjen barabar të trysnisë midis frenave të parme dhe të pasme.

baraspeshím i, barazpesh•ój etj. > BARAZPESHIM I, BARAZPESH•OJ etj.

barazrrókësh e mb let Me numër të barabartë rrokjesh; që kanë të njëjtin numër rrokjesh.

barazúar (i e) mb

♦ Që është bërë i njëjtë nga madhësia, sasia, cilësia etj. me një tjetër. **Forca të barazuara.**

♦ *sport (Ndeshje, lojë)* e mbyllyr me barazim.

♦ *fin* Që del me shpenzime e të ardhura (me debi e kredi) të barabarta; i mbyllur, i shuar.

Llogari e barazuar. Buxheti i barazuar.

barazúes e mb

♦ (*Forcë, peshë, rrymë*) që synon drejt barazimit; që barazon.

♦ *vjet* Krahasues.

barazúes i m sh - it dhe sport Ai që barazon.

barazúes•e ja f sh e et dhe sport f e BARAZUES I.

barazúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të barazohet me një tjetër; i krahasueshëm me një tjetër si i njëjtë me të.

barázh i m sh e et

♦ *hidr* Pendë; pritë.

♦ *usht* Pengesë e krijuar me zjarrin e armëve ose me mjete të tjera, për të ndaluar sulmet dhe përparimin e kundërshtarit.

♦ *fig* Pengesë për të ndaluar një veprim a gardh për të mbrojtur diçka. **Barazh i pakapërcyeshëm.**

barázhg•ë a f sh a at Vështirësi; hall; ngushticë.

barbác e mb I arbëreshëve të Greqisë; që ka të bëjë me arbëreshët e Greqisë.

barbác i m sh ë ët bis Arbëresh i Greqisë.

barbác•e ia f sh e et f e BARBAÇ I.

Barbadós i m gjeog Vend me demokraci parlamentare në Ishullin Barbados, në Atlantik.

barbagám i m sh ë ët Hu i dajlanit.

barbaléc i m sh a at bot (Setaria glauca) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të trashë e të gjatë dhe me lule si të fshesës (melekuqes). > **BAR DERRI.**

barbalí•s¹ jokal ta tur > BARBALIT.

barbalí•s² jokal ta tur Ç Dërdëllit; flas gjepura; flas shumë e për gjëra të kota.

barbalít jokal ta tur Luaj si palaço; bëj lojëra si bufon.

barbalít•em vetv ta (u) tur Bërbëlit; them nëpër dhëmbë.

barbalít•ë (me) kal a ë G > BARBALIT.

barbalítj•e a¹ f sh e et Ç Dërdëllitje.

barbalítj•e a² f sh e et Ç Bërbëlitje; fjalosje nëpër dhëmbë.

barbalúsh i m ushq krahin Qull. > **MËMËLIG•Ë A.**

barbállo mb J: Është barballo nga goja ai flet kot.

barbár e mb

♦ *hist* Karakteristik i popujve që nuk kanë të bëjë me grekët a romakët. **Hordhi barbare.** **Gjuhë barbare** gjuhë që nuk është as greqishte e vjetër, as latinishte.

♦ *keq* I prapambetur e primitiv në zhvillimin e tij, i pagdhundur e i pakulturuar; i egër, i pamëshirshëm, shkatërrimtar e mizor. **Krim barbar.** [Mbi ideoshkencën e fjalorit (vetëm stalinizmi ka guximin barbar me përngjitë ideologjinë me shkencën, të cilat shkojnë bashkë si maca me mîun) ká shkruar një artikull në shtyllat e Diellit Anton Logoreci. (APp).]

barbár i m sh ë ët

♦ *kryes sh hist* Emër me të cilin grekët dhe romakët e vjetër quanin të huajt që nuk flisnin gjuhën e tyre.

♦ *përmb* Njeri i prapambetur e primitiv; njeri i pagdhundur e i pakulturuar.

♦ *përmb* Njeri i egër, i pamëshirshëm, shkatërrimtar e mizor; ai që bën barbarizma.

barbarí a¹ f sh - të

♦ Egërsi prej barbari, qëndrim i pamëshirshëm e mizor, shkatërrim e shtypje çnjerëzore.

♦ *kryes sh* Vepër barbare; mizori; barbarizëm.

♦ *hist* Periudhë e dytë e zhvillimit të shoqërisë primitive pas egërsisë, shkalla para qytetërimit në zhvillimin historik të shoqërisë njerëzore.

barbarí a² f sh a at A Rrojtore.

barbarísh *ndajf* Me egërsi; pa mëshirë; mizorisht; si barbar. **E trajtoj barbarisht dikë.**

barbarízëm mi¹ m sh ma mat

♦ Veprim i egër, i pamëshirshëm e çnjerëzor; sjellje prej barbari; mizori.

♦ Barbarity; barbarousness.

barbarízëm mi² m sh ma mat *gjuh* Huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër. [**fjalor për leksemat e rralla dhe fjalët me përdorim të kufizuar, duke përfshirë barbarizmat, turqizmat dhe sllavizmat** (ShS).]

barbarizím i m libr

♦ Zhveshje nga vetitë njerëzore; shndërrim në barbar.

♦ *gjuh* Mbushje e gjuhës me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbarizóhem óva (u) úar libr

I *vetv*

♦ Zhvishem nga vetitë njerëzore; bëhem barbar; sillem si barbar.

II pës e BABARIZ•OJ.

barbarizó j kal óva úar libr

♦ Zhvesh nga vetitë njerëzore; e kthej në barbar (*dikë*).

♦ *gjuh* E mbush (*gjuhën*) me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbarizúar (i e) mb libr

♦ I shndërruar në barbar.

♦ (*Gjuhë*) e mbushur me huazime të panevojshme nga një gjuhë tjetër.

barbaróz•ë a f sh a at bot (*Geranium rosa*) Bimë barishtore ose shkurre e ulët me lule të vogla ngjyrë trëndafili në të purpur, që mbillet për erën e mirë të gjetheve.

barát i m sh e et

♦ Privilegj.

♦ Benefis.

♦ Nder i posaçëm.

barberís jokall a ur Ç Punoj si berber; ushtroj profesionin e berberit.

barberís j•e a f Ç Punë e (profesion i) berberit.

bárb•ë a¹ m sh a at Ç Xhaxha.

barb•ë a² m sh a at *krahin G* Fik gushti, i zi me vija të bardha.

barbélác i m sh ë ët bot (*Persicaria bistorta; Polygonum bistorta*) Bimë barishtore shumëvjeçare deri 75 cm e lartë, me degë të dendura, me gjethe që vijnë e pakësohen drejt

majës së kërcellit ku nxjerr një kalli me lule të vogla ngjyrë trëndafili; gjethet përdoren si erëza dhe rrënjët në mjekësinë popullore si .

barbiár i m sh a at A Berber.

barbiturát i m kim Kripë ose ester i acidit barbiturik.

barbiturík e mb kim: **Acid barbiturik** acid sintetik kristalin i përftuar nga pirimidina.

barbón•ë a f sh a at veter Sëmundje e pulave.

barboríq i m > BARBURIQ I.

barb•û ûni m sh û ûjt ikt G > BARBUN I.

Barbúd•ë a f gjeog Barbuda. **Antigua dhe Barbuda** vend i përbërë nga dy ishuj në Indet Perëndimore, në Detin e Karaibeve.

barbufé ja f sh - të Lokal ku mund të hahet e pihet zakonisht më këmbë; bar dhe bufe së bashku.

barbúl•ë a f A Rrëmuje e madhe; gjurulldí.

barbulíq i² m sh ë ët ikt > BARBURIQ I.

barbulíq i² m sh ë ët Kalli misri.

bárbu•ll lli¹ m sh j jt bujq

♦ Shat i shkurtër.

♦ Pafte hekuri në fund të hostenit për të kruar dheun e ngjitur në plor. > **ÇAPËZ A.**

bárbu•ll lli² m sh j jt Pjesë e tultë e gishtit të madh të dorës ose të këmbës.

barbullámë ndajf G: **Digjet barbullamë** digjet me flakë të madhe e kërcëllimë.

barbullám•ë a f sh a at G Zjarr që digjet me flakë të madhe e kërcëllimë.

barbú•n ni m sh nj një ikt (Mulus barbatus) Peshk deti i vogël, me kokë të madhe, me dy mustaqe të gjata nën gojë dhe me luspa të kuqërreme.

barbun i gurit ikt (Mullus surmuletus) Barbun i Mesdheut me shirita në pendën e parë të kurrizit.

barbun i shkëmbit ikt > BARBUN I GURIT.

barbun me shirita ikt > BARBUN I GURIT.

barbúnj•ë a f sh a at bot

♦ (*Phaseolus vulgaris*) Lloj fasuleje, që bën bishtaja të gjera, me kokrra të mëdha e mishtake; bishtajat e njoma gatohen gjellë. **Babunja sade (me mish).**

♦ (*Phaseolus coccineus*) Bimë kopshti me lule të kuqe që lidhin bishtaja.

barburéc i m sh a at G > BARBURREC I.

barburíq i m sh ë ët ikt (Belennius ocellaris l.) Peshk i vogël i ujërave të ëmbla, me pikëla të kuqe, që i ngjan barbunit.

barburíq bari ikt (Blennius basiliscus) Peshk deti i ujërave të cekëta deri afër 800 m thellësi, në vende me bar; të vegjëlit e sapodalë nga veza janë të gjithë femra, pastaj një pjesë kthehen në meshkuj.

barburíq deti ikt (Parablennius sanguinolentus) Peshk deti i familjes së barbutëve të Atlantikut dhe Mesdheut, deri 30 cm gjatë, pa luspa, me kokë të shtypur, sy të mëdhenj dhe pendë të mëdha gjembake.

barburíq flutur ikt (Blennius ocellaris) Peshk deti deri 20 cm i gjatë, me pendë me 12 gjemba përgjatë kurrizit dhe me një pullë të bardhë në të.

barburíq guri ikt (Parablennius gattorugine) Peshk deti i ujërave të cekta me shkëmbinj, deri 15 cm i gjatë, me prekla të gjata përmbi sy, me pendë të gjatë kurrizore dhe pendë të mëdha pranë verzave.

barburíq gjarpër ikt (Xiphiasia setifer) Pesh i detrave të ngrohtë, me trup si ngjala, deri 50 cm gjatësi, që haset kryesisht në shtrat me baltë dhe rërë.

buriq i ndryshkët ikt (Parablennius sanguinolentus) > BARBURIQ DETI.

barburíq lumi ikt (Salaria fluviatilis) Peshk i cekëtinave në ujëra të kripura e të ëmbla, deri 15 cm i gjatë, me shirita pika-pika të bardha e të zeza.

barburiq me kreshtë ikt (*Scartella cristata*) Peshk i Atlantikut, Mesdheut dhe Paqësorit Verior, me gjatësi deri 12 cm, me kokë të kuqërreme plot qime, me trup kafe me shirita të çelët dhe me sy shumë të mëdhenj.

barburiq pallua ikt (*Salapia pavo*) Peshk deti i cekëtinave me gurë, rërë e barishte në ujërat e Atlantikut Verior, Mesdheut dhe Detit të zi, si dhe në ujëra të lagunave, deri 13 cm i gjatë, me fletë notuese përgjatë kurrizit dhe barkut; mashkulli rri në guva të vogla mbi nivelin e ujit gjatë zbatës.

barburiq tentakulagjatë ikt (*Parablennius tentacularis*) Peshk deti i cekëtinave të Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 15 cm i gjatë, me fletë notuese kreshtake në kurriz dhe me dy brirë të gjatë në kokë.

barburréc i m sh a at G

♦ Shkurtalaq.

♦ fig Njeri zemërlig.

barbúsh i m sh ë ët bot (*Lepidium campestre*) Bimë barishtore njëvjeçare e familjes së lakrave, me kërcell pushatak deri 60 cm të lartë, me kalli lulesh të bardha në fillim e të blerta më vonë, që lidhin bishtaja me dy kokrra ngjyrë kafe; e gjithë bima është e ngrënshme, gjethet hahen si sallatë.

barbút i m sh ë ët Zar në lojë e tavllës etj.

barbút•ë a f sh a at bot K (*Holcus mollis*) Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të drejtë deri 60 cm të lartë, me kalli pa hala.

barbút•ë a f sh a at Lojë me zar.

barcalët•ë a f Tregim i shkurtër për një ngjarje të vërtetë ose të sajuar që i bën njerëzit të qeshin; anekdotë gazmore. > **GAZMOR•E JA**.

Barcelón•ë a f gjeog Kryeqytet i bashkësisë autonome të Katalonjës, në bregun Verilindor të Spanjës.

barcím i m G Mbjellje me bar.

barc•óhet G vetv veta III dhe pës e **BARC•OJ**. > **BARC•UE** (me u).

barc•ój kal G > **BARC•UE** (me).

barc•úe (me) kal G Mbjell me bar (një copë tokë).

barc•úe (me u) G vetv dhe pës e **BARC•UE** (me).

barcúem (i) e (e) mb G (Vend) i mbjellë me bar.

bard i m let Poet që reciton vargje epike të një tradite gojore të dhënë.

bardák u m sh ë ët

♦ > **BARDHAK U**.

♦ Gotë me dorezë.

bardáke¹ mb krahin G

♦ (Kumbull) kokërrmadhe e bardhë.

♦ K (Dardhë) picigjatë.

bardáke² mb krahin G (Dhi) cicëmadhe.

bardák•e ja¹ f sh e et krahin G

♦ kopsht Kumbull kokërrmadhe e bardhë.

♦ K kopsht Dardhë picigjatë që piqet vonë.

bardák•e ja² f sh e et krahin G Dhi cicëmadhe.

bardalík•e ja f sh e et kopsht G Kumbull gjatëshe e zezë.

bardashjél e mb A (Sjellje) prej fëmije; fëmijërore.

bardashjél i m sh a at A Çunak; djalë i papjekur.

Bardéc i shkurt i Bardhyl.

Bardél i shkurt i Bardhyl.

bardérr i m sh a at bot (*Aristochia clematitis*) Bimë barishtore kacavjerrëse, me gjethe në trajtë zemre dhe lule të verdheme.

bardrédh i m bot (*Convolvulus*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të hollë e të gjatë, që shtrihet për tokë ose kacavaret pas një bime tjetër, me gjethe të vogla vezake e me lule të bardha si zile. > **DREDHK•Ë A.**

bardh kal, jokal krahin Lyej me shërbet gëlqereje.

bardh (i e) mb A I bardhë.

Bardh i shkurt i Bardhyl.

bárdha t (të) f sh euf Mbathje; të mbathura; të linjta.

bardhác e mb I bardhemë.

bardhác•ë a¹ f muz J Vegël frymore në trajtë kupe.

bardhác•ë a² f J Shtambë e vogël me një vegsh.

bardháj•ë a¹ f sh a at Dru i në ngjyrë të bardheme nga kalbëzimi, që thërrmohet lehtë

bardháj•ë a² f sh a at Dhi, lopë a pelë e bardhë.

bardhák e mb Bardhosh. [**Hajde, moj gushë bardhake** (Pop).]

bardhák u m sh ë ët

♦ Gotë. **Një bardhak ujë. Bardhak me bisht.**

♦ Ibrik balte.

bardhák•e ja f sh e et Grua a vajzë bardhoshe.

bardhaléc e mb E bardhë e pashëndetshme (*e fytyrës*).

bardhalík•e ja f sh e et bot (*Prunus insitia*) Kumbull e bardhë.

bardhán e mb

♦ (*Kafshë*) qimebardhë.

♦ (*Njeri*) flokëbardhë.

bardhán i m sh ë ët Cjap i bardhë. > **BARDHEC I¹.**

bardhán•ë a f sh a at Lopë, dhi a dele e bardhë.

bardhaqén i m sh ë ët bot (*Lonicera alpigena*) Shkurre e alpeve me gjethe pushatake dhe lule të verdha heshtake plot nektar.

bardháš e mb > **BARDHOSH E.**

bardhashín•ë a f bis fizio Leukorre; të bardhat e grave.

bardhavél e mb (*Lëkurë, cipë*) e bardhë në të trëndafiltë.

bardhavél i m sh ë ët Njeri me lëkurë të bardhë në të trëndafiltë.

bardhavél•e ja f sh e et Grua a vajzë me lëkurë bardhë në të trëndafiltë.

bardh-bárdh mb përf

♦ Shumë i bardhë; krejt i bardhë.

♦ (*Tesha*) të pastra; të lara shumë mirë.

bárdh•e ja f Vajzë e vogël e këndshme.

badhebárdh ndajf Gjithë bardhë; gjithë fushë (*në domino*).

bardhéc e mb I bardhë; me qime të bardhë. > **BARDHOK E. Cjap bardhec.**

bardhéc i¹ m sh ë ët Cjap i bardhë.

bardhéc i² m sh ë ët zool Gjarpër i përhimë në të bardhë.

bardhekúq mb (*Grua a vajzë*) me lëkurë të bardhë e faqe të kuqe.

bardhekuqezí mb poet (*Lule*) me ngjyrë të bardhë, të kuqe e të zezë.

bardhél•e ja f sh e et kopsht Ç Dardhë me kokrra të bardhëlleme.

bardhé•më (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë. **Mjegull e bardheme.**

bardhemí a f libr Të qenët bardhulin; albinizëm.

bardhém•të (i e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë.

bardhés•ë a f sh a at bot (*Achillea*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell në ngjyrë të errët, me rrënjë të dendura e të hidhura, me lule të verdha, që përdoret në mjekësinë popullore kundër përdhesit të bagëtive. > **BAR PËREDHESI.**

bardhëshk•ë a f sh a at krahin G Dele e bardhë.

bardhezí ndajf Bardhë e zi. **Transmetoj bardhezi** transmetoj pa ngjyra.

bárdhë ndajf Me ngjyrë të bardhë; në të bardhë; si në të bardhë. **Bëhem bardhë në fytyrë** më ikën boja. **Lyej bardhë. Bardhë e zi** në të bardhë e në të zezë; (*fotografi, film, televizor*) jo me mgjyra. **I shoh gjërat bardhë e zi** i shoh gjërat në mënyrë të thjeshtuar, ose vetëm mirë ose vetëm keq.

bardhë (i e) mb

♦ Me ngjyrë si të borës, të qumështit, të pambukut etj., ngaqë i kthen të gjitha rrezet e dritës.

Re të bardha. Letër e bardhë. Mermer i bardhë. E bardhë si bora.

♦ Me ngjyrë të afërt me atë të borës a qumështit. **Bukë e bardhë. Lëkurë e bardhë** lëkurë që s'e ka zënë dielli, që nuk është nxirë nga dielli **Flokë të bardhë.**

♦ Me ngjyrën e lëkurës të çelur. **Raca e bardhë.**

♦ Që ndrit me një dritë të hapët në ngjyrë të qumështit; i qartë, me dritë. **Netë të bardha.**

♦ *fig* Fatlum; fatbardhë; që sjell mbarësi e gëzim a lumturi. **Orë e bardhë. Vite të bardha** vite të lumtura.

♦ *fig* I mirë; i pastër; i panjollësuar; i çiltër; bujar; që sjell të mira. **Faqja e bardhë** nder; emër i panjollësuar. **Me zemër të bardhë** me zemër të mirë; me bujarí.

♦ (*si pjesë e dytë në disa togfjalë*): **Ariu i bardhë** ariu polar. **Milingonë e bardhë** ent termit. **Mizë e bardhë** ent kandërr fluturake e vogël e rendit të Hemipterëve, që ha gjethet e bimëve nga ana e poshtme; është dëmtues kryesor i bimëve bujqësore. **Zambak i bardhë.**

♦ I pashkruar. **Çek i bardhë** çek në të cilin marrësi mund të shënojë shumën e dëshiruar.

♦ *euf*:

*

Dal me faqe të bardhë Dal ose ndahem me nder në një sipërmarrje.

I qepur me pe të bardhë *libr* I rregulluar pa kujdes, i ndrequr pa mjeshtëri, që i duken qartë gjurmët e rregullimit; i bërë në mënyrë trashanike.

Më dalin qime të bardha Mërzitem duke pritur për një kohë të gjatë.

Ngre flamurin e bardhë Dorëzohem.

Paç faqen e bardhë! *ur* Qofsh i nderuar!; qofsh faqebardhë!

**

ar i bardhë *met* Lidhje e arit me nikel, platin ose metal tjetër të bardhë; *fig* pambuku.

ferrë e bardhë *bot* Trëndafil i egër.

grykët e bardha *euf* Difteriti.

gjak i bardhë *fizio* Limfë.

jugë e bardhë Erë e pranverës, që fryn kur çelin lulet; erë e dobishme për bimët.

libër i bardhë *zyr* Raport i qeverisë me propozime për një çështje të caktuar.

mëlçi e bardhë *bis* Mushkëritë e kafshës së therur për mish.

murtaja e bardhë *euf* Tuberkulozi i mushkërive.

njollë e bardhë Vend i pashkelur; zonë pa të dhëna në hartë; çështje e pastudiuar në një fushë të dijes.

qymyr i bardhë *fig* Uji si forcë lëvizëse dhe si burim energjie; lloj qymyri që prodhohet me dru të tharë përmbi zjarr.

rruazat e bardha *fizio* Qeliza të sistemit imunitar, që mbrojnë trupin kundër sëmundjeve ngjitëse dhe lëndëve të huaja.

terror i bardhë Terror i ushtruar nga forcat reaksionare gjatë një kundërrevolucionit.

varg i bardhë *let* Varg pa rimë me një tjetër.

vijat e bardha Vija të prera të shënuara në rrugë, në këndet ose në udhëkryqet, brenda të cilave lejohet kalimi i këmbësorëve nga një anë në anën tjetër.

zë i bardhë *muz* Zë i fëmijëve ose i grave, që nuk ka ngjyrim të timbrit.

bárdhë t (të) as

♦ Krem i bardhë për fytyrë.

♦ Bardhësí.

♦ Pjesë e bardhë e diçkaje.

bardh•ë a¹ f sh a at Dele a dhi e bardhë.

bárdh•ë a² kryes sh etn Shkopa të lëvoruar, të ngulur në dhe në fillim të pranverës për të shënuar kufirin e kullotës.

bárdh•ë a³ f sh a at K Cipë që zë dhalla.

Bárdh•ë a f shkurt i Fatbardha.

bárdh•ë a (e) f sh a at (të)

♦ Ngjyrë akromatike e sendeve që e kthejnë plotësisht dritën. **E bardhë e ndritshme.**

♦ Bojë e bardhë; pigment i bardhë. **Lyej me të bardhë.**

♦ *sh* Tesha të bardha; të linjta. **Vishem me të bardha. Të bardhat lahen veç.**

♦ *sh bis fizio* Tajitje të bardhëlleme të grave.

♦ *sh bis* Të lashta.

♦ *sh bis* Bulmet.

♦ *sh* Mobilie druri që nuk lyhen me bojë e nuk shkëlqehen.

♦ *bis anat* Pjesë e bardhë e kokërdhokut të syrit.

♦ *bis mjek* Cipë e bardhë që zë syrin dhe pengon shikimin.

♦ Pjesë e bardhë e vezës përqark të kuqes. **Ndaj të bardhat nga të kuqet e vezëve.**

♦ *fig* Punë e paqme.

♦ *sh* Armë të bardha. [se sa gjak atëbotë i anmikut/ vojti rrëkajë prej t' bardhë çelikut (GjF).]

♦ *zharg* Kokainë.

*

Ai ta bën të bardhën të zezë E paraqit krejt ndryshe diçka; e shtrembëron të vërtetën.

E vë të bardhën në të zezë E lë me shkrim diçka.

Nënshkruaj në të bardhë Nënshkruaj (një çek) pa shënuar shumën e të hollave.

Zihem për të bardhat e laraskës Zihem për gjëra të kota.

**

e bardha e syrit *anat* Cipë e badhë e patejdukshme që mbështjell kokërdhokun e syrit.

e bardha e vezës Lëndë me përmbajtje të lartë albumine rreth të verdhës së vezës.

bárdh•ë i (i) m sh ë ët (të)

♦ Pjesë e bardhë e vezës përqark të kuqes.

♦ *sh* Njerëz të racës së bardhë.

♦ *sh* Gurë të bardhë në shah. **Luaj me të bardhët.**

♦ Lojtar që luan me të bardhët në shah.

♦ Çok në bilardo ose karambol.

bardhëdít•ë a f sh a at Ditë e mbarë, me mbarësi.

bardhëdýsh i m Gur dominoje me dy pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëkát•ër ra f Gur dominoje me katër pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëkátërsh i m > BARDHËKAT•ËR RA.

bardhëkúq e mb Me ngjyrë të bardhë e të kuqe në anë të ndryshme.

bardhëkúq•e ja f sh e et bot (*Agaricus campestris*) Kërpudhë bardhëkuqe: një lloj kërpudhe që hahet, me mbulesën sipër të bardhë dhe poshtë në ngjyrë si të uthullës.

bárdh•ël la f sh la lat Dardhë me kokrra të bardheme; dardhë me tul të bardhë.

bardhëllém•ë (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë; i zbërdhangët.

bardhëllím•ë a f sh Zbardhëllim i ditës; agullim.

bardhëllór e mb poet I bardhë e i shndritshëm. **Fytyrë bardhëllore. Dallgë me kreshta bardhëllore.**

bardhëllósh e mb poet (*Fytyrë*) bardhoshe.

bardhëllósh i m sh ë ët poet Njeri me fytyrë bardhoshe.

bardhëllósh•e ja f sh e et f e BARDHËLLOSH I.

bárdh•ëm (i) me (e) mb I zbërdhylët; i bardhëremë.

bardhënjësh i m Gur dominoje me një pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhëpës•ë a f Gur dominoje me pesë pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhërëm•ë (i) me (e) mb Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë.

bárdhës i m sh - it orn (*Falco sabuteo*) Fajkua i vogël.

bardhësi a f

♦ Të qenët i bardhë; ngjyrë e bardhë e diçkaje. **Bardhësia e borës.**

♦ *fig* Pastërti a dëlirësi e ndjenjave dhe mendimeve.

bardhësin•ë a G > BARDHËSIR•Ë A.

bardhësir•ë a f

♦ Të qenët i bardhë; ngjyrë e bardhë e diçkaje.

♦ Ag i ditës; zbardhëllim.

♦ Zbehtësi.

bardhështín•ë a f sh a at krahin G Tokë deltinore e shkriqit, si e bardhë; ruan vlagën dhe është pjellore.

bardhëtrësh i m Gur dominoje me tre pikë në njërën anë dhe fushë në tjetrën.

bardhí•ë a f sh a at Lopë e bardhë.

bardhísk•ë a f sh a at Dele ose dhi me qime të bardha.

bardhísh i m sh ë ët Kec me qime të bardha.

bardhísh•e ja f sh e et Dhi me qime të bardha.

bardhísh•ë a f sh a at > BARDHISH•E JA.

bárdhje mb (*Kumbull, qershi etj.*) e bardhë.

bárdhj•e a¹ f Lyerje me sherbet gëlqereje. > **ZBARDHJ•E A.**

bárdhj•e a¹ f sh e et Kumbull, qershi, dardhë etj. me kokrra të bardheme.

bardhk•ë a f sh a at bot Lule dhensh.

bardhni a f G > BARDHËSI A.

bardho ja m sh - t

♦ Kalë, ka ose qen i bardhë.

♦ Njeri me flokë të bardhë ose të zbardhur.

♦ Njeri me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë. > **BALASH I.**

bardhóc e mb A Barkmadh.

bardhój i m sh - t krahin G Ka i bardhë.

bardhók e mb

♦ (*Kafshë*) qimebardhë.

♦ (*Njeri*) me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë.

bardhók u m sh ë ët

♦ Kafshë qimebardhë.

♦ Njeri me tipare të bardha, me lëkurë të bardhë.

bardhók•e ja f sh e et f e BARDHOK U.

bardhól i m sh ë ët Ka i bardhë.

bardhónj të sh i BARDH•UA OI.

bardhónj•ë a f sh a at

♦ Kafshë shtëpiake

♦ Vajzë a grua me shumë të bardhë.

bardhór e mb poet > BARDHËLLOR E.

bardhósh e mb

♦ (*Njeri*) me lëkurën të bardhë, të panxirë nga dielli.

♦ Flokëbardhë; i thinjur.

♦ > **BARDHEM•Ë (i) ME (e).**

bardhósh i m sh -ë t

♦ Njeri flokëbardhë; thinjosh.
bardhósh•e *ja f sh e et f e* **BARDHOSH I.**
bardhoshín•ë *a¹ f sh a at* Gur gëlqeror.
bardhoshín•ë *a² f sh a at* *bis fizio* Sekretime të bardha nga vagjina, që shpesh tregon infeksion.
bardhovín•ë *a f sh a at* Tokë e varfër.
bardhsí *a f A* Bardhësi.
bardh•úa *ói m sh ónj ónjtë* Ka i bardhë.
bardhúc *e mb* Flokëbardhë.
bardhúc•ë *a f sh a at* *vjet mjek* Difterit.
bardh•úe *óni m sh ój ójt* *G* Ka i bardhë. > **BARDH•UA OI.**
bardhúj•ë *a f*
 ♦ Lopë e bardhë.
 ♦ Grua a vajzë me flokë të zbërdhulta.
bardhúk *e mb* Me ngjyrë si të bardhë; gati i bardhë. > **BARDHEM•Ë (i) ME (e).** Dele bardhuke.
bardhúk•e *ja f sh e et*
 ♦ Dele me qime gati të bardhë.
 ♦ *krahin G* Lopë e bardhë.
bardhúk•ë *a f sh a at* *krahin G* > **BARDHUK•E JA.**
bardhúkët (i e) *mb* Bardhosh.
bardhúl *e mb* Flokëbardhë.
bardhulín *e mb* Albin; me flokë të bardhë, me lëkurë të bardhë në ngjyrë qumështi dhe sy zakonisht të kuq që në lindje.
bardhulín i *m sh ë ët* Albin; njeri me flokë të bardhë, me lëkurë në ngjyrë qumështi dhe sy zakonisht të kuq që në lindje.
bardhulín•e *ia f sh e et f e* **BARDHULIN I.**
bardhullór *e mb* I bardhë që shndrit.
bardhullúer *mb G* > **BARDHULLOR E.**
bardhúsh•ë *a f sh a at* *krahin G* Lopë a dhi e bardhë.
bardhúsh *e mb* *përk* Lëkurëbardhë; cipëbardhë.
bardhúsh•e *ja f përk* Grua lëkurëbardhë; grua bardhoshe.
bardhushán *e mb* Lëkurëbardhë; cipëbardhë.
bardhushán i *m sh ë ët* > **BARDHOSH I.**
bardhushán•e *ja f sh e et f e* **BARDHUSHAN I.**
bardhúsh•ë *a f sh a at* Bardhoshe; cipëbardhë.
bardhushín•ë *a f sh a at* Tokë e lehtë jopjellore në ngjyrë të zbardhët.
bardhushkë *mb f I* bardhë; cipëbardhë. [**Ku po i çon këto gra bardhushka?** (Flk).]
bardhúshk•ë *a f sh a at* *bot* Bimë barishtore me lule të kuqërreme, me zhardhok të bardhë të ngrënshëm.
báre *ndajf G* Sadopak; dobare; së paku. **Bare dil një natë te na.**
baré *ja f sh - të krahin*
 ♦ Tokmak a majungë druri për të thyer plisat në arë.
 ♦ *G* Mjet si çekiq i rëndë për të ngulur pyka në trungje druri. > **VARE JA.**
barél•ë *a f sh a at* Bartinë me shtrojë pëlhere të fortë, me dy drurë anash dhe me këmbëza me rrota, mbartjen e të sëmureve ose të plagosurve. > **VI•G GU¹.**
bareliév i *m* Relief skulpturor në të cilin figurat dalin paksa mbi nivelin e sfondit.
bárem *ndajf G* Sadopak; dobarem; së paku.
baremishngrénës *e mb zool (Kafshë)* që ha gjithçka.
baremishngrénës i *m zool* Kafshë që ha gjithçka.

Barénc i m gjeog Det që lag brigjet e Norvegjisë Veriore.

barén•ë a f sh a at mek

♦ Pajisje për zgjerimin ose pastrimin e një vrimë të punuar me trapan.

♦ *hidr* Pajisje për pastrimin e faqeve të brendshme të tubave të ujit.

barením i m mek Zgjerim ose pastrim i një vrimë të punuar me trapan.

baren•óhet úa (u) úar mek *pavet dhe pës e BAREN•OJ.*

baren•ój kal óva úar mek Punoj në barenë (*një detal*).

barenúar (i e) mb mek (*Detal*) i punuar në barenë.

barénj të A sh i bari u.

bar•és íta ítur bis

I jokal

♦ Eci; lëviz nga një vend në një tjetër. **Bares poshtë e përpjetë.**

♦ Shëtit; endem poshtë e përpjetë; bredh. [**Miket më braktisin dhe bares hutueshëm.** (GB).]

♦ Udhëtoj. **Bares nëpër botë.**

♦ Vrapoj; eci me nxitim. shpejtoj. **Barita sa munda.**

II kal Shëtit (*një vend*); shëtit (*dikë*) nëpër një vend.

barestezí a f fizio Aftësi për të ndier trysninë.

barésh•ë a f sh a at Grua a vajzë që kullot bagëtinë.

barésht kal a ur krahin Barazoj.

barésht•et úa (u) úar *pavet dhe pës e BARESHT.*

bareshtím i m sh e et krahin Barazim.

bareshtúar (i e) mb krahin I barazuar.

bárëra t sh i BAR I¹.

bargantín•ë a f sh a at det Barkë me vela, me tre a më shumë direkë.

bargatónjës i m sh ë ët Farmacist që përgatit barërat vetë.

bárgër (i) mb m (*Dash*) i patredhur.

bargják u m bot

♦ (*Lythrum*) Gjini bimësh barishtore një- a shumëvjeçare me kërcell katror, gjethe pa bisht dhe lule si kalli ngjyrëvjollcë ose të bardha, që rriten në ligatina.

♦ (*Micromeria*) Gjini bimësh barishtore të familjes së mendrave, me kërcell e gjethe pushatake dhe lule të vogla ngjyrëvjollcë.

bargján i m bot (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A.**

bargjérgj i m bot (*Lysimachia numularia*) Bimë barishtore zbukurimi me kërcëj të shtrirë përdhe që zënë rrënjë, me gjethe të vogla dhe lule të verdha të vogla.

barhén•ë a f bot (*Lunaria*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me rrënjë boshtore, me gjethe të përkundërta; mbillet në toka të varfëra si ushqim për bagëtinë.

barhúdh•ër ra f sh ra rat bot (*Aliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së Brasikave, e përhapur në Europë e Azi; ka gjethe me rrudha, që lëshojnë erë si të hudhrës kur shtypen; lulëzon në vitin e dytë.

Bári m gjeog Kryeqytet i krahinës së Apulias, Itali, në bregun e Adriatikut.

barí u¹ m sh nj njtë

♦ Ai që kullot, ruan dhe mbarështon bagëtinë. > **ÇOBAN I.** [**bujk pa dhe,/ bari pa kope -/ këtu/ në dheun tim** (DhP).] [**Shembuj si ai i Ballaban Pashës, i cili ishte i biri i një bariu nga Mati, ka me mijëra në historinë e Turqisë.** (AE).]

♦ *fet* Priift i krishterë që shërben si udhëheqës shpirtëror i besimtarëve.

*

Dhentë pa bari i ha ujku një nga një ff u Pa udhëheqje të mirë, bëhesh pre e armikut.

Gjej njëherë bari, pastaj shko e bli dhi! *ff u* Merr të gjitha masat e nevojshme, para se të nisësh një punë.

Mbeti si bariu pa bagëti Mbeti i shkëputur nga masa që drejtonte.

Mbetën si dhentë pa bari Mbetën pa udhëheqje, pa drejtues a pa kujdestar.

Vuri (bëri) ujkun bari I ngarkoi një detyrë me përgjegjësi një njeriu të pandershëm e të pabesë në një lëmë ku ai patjetër do të dëmtonte.

barí u² m sh nj njtë orn Shpend notues, me pupla ngjyrë kafe, me sqep si të pulës; jeton nëpër kënetat dhe ushqehet me peshq të vegjël.

bariatrí a m mjek Degë e mjekësisë që merret me obezitetin.

bariatrík e mb mjek I bariatrisë.

bariatrík•ë a f mjek > BARIATRI A.

baribój•ë a f sh a at orn (*Turdus pilaris*) Mëllenjë me kurriz të murrmë si në ngjyrë të ullirit, me gushë dhe bark në të bardhë e me njolla të errëta, që këndon bukur e ka mish të shijshëm. > **MULLIBARDH•Ë A.**

baridúst e mb ant ilir I fisit dalmat të baridustëve.

baridústë t m sh ant ilir Fis dalmat, që u shpërngul në Daki.

barídh i m sh ë ët Bari i vogël; bari i ri.

barík e mb kim I bariumit; që përmban barium.

baríkç e mb G Barkmadh.

baríl•ë a f sh a at Fuçi.

barímëz a f sh a at bot (*Sorghum halepense*) Bimë barishtore shumëvjeçare, e dëmshme për bimët e arave, me kërcell të drejtë e të lëmuar deri 1.5 të lartë, me gjethe të holla, me lule të imëta të mbledhura si fshesë (melakuq), që e hanë shumë bagëtitë.

barína t f sh krahin Barishte; barëra të këqija.

barín•ë a f sh a at G Vend i mbuluar me bar.

barínj•ë a f zool Grass snake Gjarpër i padëmshëm me shirit të verdhë përqark qafës, me bark të bardhëm me pulla të zeza, që rri zakonisht buzë ujërave; mashkulli është rreth 20 cm i gjatë, kurse femra arrin deri 190 cm gjatësi.

barión i m sh e et fiz, kim Grup grimcash elementare, që mendohet se përbëhen nga tre kuarke.

bariqënd•ër ra f sh a at astr Qendër e masës së sistemit Tokë-Hënë ose e sistemit diellor.

bariqendrór e mb astr I bariqendrës; që ka të bëjë me qendrën e masës së sistemit Tokë-Hënë ose e sistemit diellor.

barís jokal ta tur > BAR•ES.

barisfér•ë a f gjeol Bërthamë e Tokës, qendër e Tokës.

baríst i m sh ë ët Ai që shërben në bar.

baríst•e ja f sh e et f e **BARIST I.**

barishták e mb (*Vend*) i mbuluar a i veshur me bar të dendur; me shumë bar.

barísht ndajf Ç: Bëhemi barisht pajtohemi.

barishtllë• ku m sh qe qet Ç Pajtim.

barisht•e ja f kryes sh e et

♦ Tërësi bimësh barishtore (që nuk drunjëzohen), me gjethe të blerta, që mbijnë vetë ose mbillen. **Barishte të këqija.**

♦ Gjethe ose pjesë të njoma të disa lloj bimësh të tilla që përdoren për ushqim; perime të gjelbra. **Sallatë (supë) me barishte.**

**

barishte deti bot Leshtërikë.

barishte truske bot (*Cyperus*) Kashtë kënete, me kërcell të shkurtër e pak më të hollë se të misrit, me gjethe të gjata, të holla e të mprehta; që nxjerr fara në trajtë xhufke në majë të kërcellit; përdoret zakonisht e thatë si shtresë për kafshët. > **TRUSK•Ë A.**

barisht•e a f bot (*Polygonatum*) Bimë barishtore me me gjethe çift të përkundërta përgjatë kërcellit dhe lule të bardha ose bojëbari të varura si zile nën gjethe.

barishtj•e a f kryes sh e et Vend i mbuluar me bar. > **BARIN•Ë A.**

barishtór e mb

♦ Që është si bari, pa kërcell a me kërcell që nuk drunjëzohet dhe me gjethe të njoma e zakonisht të blerta; i butë e jo i drunjëzuar. **Bimë (bimësi) barishtore. Kërcell barishtor.**

♦ I mbuluar me barishte, që ka barishte. **Vend (moçal) barishtor.**

barishtór i m sh ë ët kryes sh ent Lloj kandrrash të vogla, me ngjyrë të verdhë a të kuqërreme, që dëmtojnë bimët barishtore.

barishtóre t f sh Gjethe ose pjesë të njoma të disa lloj bimësh të tilla që përdoren për ushqim; perime të gjelbra.

barít¹ jokal a ur > **BARES.**

barít² kal a ur Mjekoj me barna popullore.

barít i m sh e et gjeol Mineral i bardhë ose pa ngjyrë; burim kryesor për nxjerrjen e bariumi; sulfat bariumi.

barít•em a (u) ur

I vetv Mjekohem me barna popullore.

II pës e BARIT².

barít•et vetv veta III (Gjella) humb shijen; bëhet e me shije të shpërlarë si bar.

barítj•e a¹ f sh e et bis Shëtitje.

barítj•e a² f e et Mjekim me barna popullore.

baritón i m sh ë ët muz

♦ Këngëtar ose zë burri me diapazon më të lartë se basi dhe më të ulët se tenori.

♦ Pjesë e shkruar për zë me diapazon të tillë.

♦ Vegël frymore me regjistër të ngjashëm me zërin e baritonit.

baritór e mb

♦ Që ka tiparet e jetës e të punës së barinjve; që ka blegtorinë si kryesore, që mbështetet në blegtorinë. **Jetë baritore. Fise baritore. Ekonomi baritore.**

♦ **art, let** Që i këndon jetës së barinjve, që pasqyron jetën e barinjve; që e paraqit të zbukuruar jetën e barinjve në gji të natyrës. Poezi (këngë) baritore. Melodi baritore. **Poezi baritore** pastoral poetry.

♦ Që ka të bëjë me veprimtarinë e priftërinjve të krishterë, si udhëheqës shpirtërorë të besimtarëve. **Letër baritore. Vizitë baritore** vizita a shëtitja, e peshkopit në dioqezë të vet për të parë gjendjen e kishës dhe të regjistrave; për të pritur e nderuar popullin besimtar për kërkesat e ankesat e tij; për të predikuar, krezmuar; për të thirrur këshillat e kishave; për të kuvenduar e pleqëruar me ta.

barítur¹ (i e) mb (Gjellë) me shije të shpërlarë si bar; që ka humbur shijen.

barítur² (i e) mb bis (Njeri) i shëtitur; që ka parë botë.

bariúm i m kim Metal alkalín i butë në ngjyrë të argjendtë; përdoret në çoksídimín e barkít dhe në alíazhe të ndryshme, sí dhe në mjekësi (*simboli Ba*).

bark i m krahin G Kafaz i kraharonít.

bar•k ku m sh qe qet

♦ Pjesë e trupit të njerëzve a të kafshëve, ku janë stomaku, zorrët, mëlçia e zezë dhe organe të tjera; pjesë e trupit të qenieve të gjalla nga gjoksi e poshtë, e kundërt me kurrizin. **Bark i fryrë. Zgavra e barkut. Më bie barku** dobësohem; më ikën dhjami i barkut. **M'u bë barku pale-palë (petë-petë)** u shëndosha shumë; vura bark. **Vë bark** shëndoshem; më rritet barku nga dhjamët.

♦ Stomaku e zorrët si organe ku hyn, qëndron e përpunohet ushqimi. **Bark i ngopur. Më dhemb barku.** [Fis kam mâ t'fortin/ E vlla bujarin,/ Per atme barkun,/ Per erz kam

arin (GjF).] [një qen i pamëshirshëm/ me bark shekullor, gjithmonë i pangishëm (Mgj).]

♦ *bis* Sasi ushqimi sa mund të mbajë stomaku. **Hëngra një bark fiq.**

♦ Zgavra e poshtme e trupit të femrës ku është mitra, pjesa e brendshme ku zhvillohet pjella. **Fryti i barkut** fëmija.

♦ Pjellë; tërësi e fëmijëve që lind një nënë me një burrë; tërësi e të vegjëlvë që pjell brenda një periudhe një kafshë ose gjithë vezët që bën një shpend a kandërr. **Barku i parë (i fundit)** fëmija i parë (i fundit). **Djalë i barkut** djalë i vet (jo i birësuar). **Fëmijë të një barku** fëmijë të lindur nga të njëjtët prindër. **Vëllezër të një barku** vëllezër nga nëna e babai. **Motra e vëllezër nga barqe të ndryshme.**

♦ *fig* Brez. **Bark pas barku** brez pas brezi. **Deri në shtatë barqe** deri në shtatë breza.

♦ *etn* Tërësi e fëmijëve që vijnë nga një nënë, si lidhje gjinie; tërësi e fëmijëve dhe e pasardhësve të një gjinie. > **GJIRI A. Bark i shtuar. Janë të një barku.**

♦ Sipërfaqe e përkulur me hark e një sendi, faqe e fryrë e tij; pjesë e fryrë dhe e rrumbullakët e një ene e një voze etj.; pjesë e dalë (*e murit që fillon të prishet*). **Barku i anijes. Barku i oxhakut. Muri ka lëshuar bark. Ulje me bark** *av* ulje e aeroplanit pa i hapur rrotat.

♦ Pjesë e zgavërt e një sendi; pjesë e brendshme ku futet diçka. > **GJI RI, BRENDËSI A. Barku i furrës. Barku i malit (i minierës, i shpellës). Barku i tokës. Në barkun e shkëmbit.** [endem mbi bark të malit me ujën e zgjueme (Mgj).]

♦ Mes i një periudhe kohore. **Barku i javës. Në bark të javës** në mes të javës.

♦ *bis mjek* Sëmundje që shfaqet me dalje jashtë shpesh e hollë. > **DIAR•E JA; NEVOJË E HOLLË.**

♦ *bis* Zemër; shpirt. **Me gjithë bark me gjithë zemër. E kam barkun të gjerë** jam zemërgjerë (shpirtgjerë); jam shumë i durueshëm.

*

Bark më bark (*i mbushur*) Plot, buzë më buzë, me majë; *fig* gju më gju si miq, me zemër të hapur.

Bëhem bark e shpinë Dobësohem shumë.

Bëhem bark e shpinë me dikë Kam lidhje shumë të ngushta me dikë.

Bie në bark Rrëzohem me bark; *keq* bëhem urë; servilosem (*para dikujt*).

E kam barkun (zemrën) të ftohtë Kam shpresa të pakta, nuk besoj shumë se do të bëhet diçka.

E kam djallin (shejtanin, macen, maçokun) në bark Jam zemërlig; jam smirëzi e keqdashës.

E kam shiritin në bark Ha e s'kam të ngopur.

E vë barkun në dhe Përulem me turp; bëhem baltë (*para dikujt*).

E vë barkun në ujë Rri pa ngrënë.

Rërkoj barkun Gëzohem me ligësi kur e shoh tjetrin keq.

Ha bukë me grushte barkut Ha me ngut.

Hap barkun i rrëfej të gjitha; tregoj të fshehtat.

I kam trutë në bark nuk arsyetoj drejt; s'e kam mendjen në kokë.

Kthej barkun nga dielli Vdes.

Lesh të barkut *keq* (*Atë njeri*) s'e kam asgjë.

Mbaj barkun me dorë Jam shumë i uritur; *bis* më tunden plaçkat e barkut nga të qeshurit.

Me bark të gjerë Me zemërgjerësi; me durim të madh.

Me bark zbuluar Pa fshehur gjë; haptas; hapur.

Me barkun te goja (*Grua*) shtatëzanë në muajin e fundit.

Më bëhet barku palë-palë Shëndoshem; vë dhjamë në bark.

Më bie zemra në bark Prekem a tronditem shumë.

Më hyn lepuri në bark trembem shumë; kam shumë frikë.

Më shkon barku prapa Kam shumë uri.

M'u hap barku U trondita shumë.

Për një bark bukë Për një copë bukë; për pak gjë.

S'më ha barku për dikë S'bëhem merak për dikë; s'e çaj kokën për dikë.

Shtatanik në bark Shumë i paduruar.

Vras barkun në hije *tall* Nuk më pëlqen të punoj; jam dembel; rri pa punë.

Vras barkun *shak* Ha gjëra që më pëlqejnë.

Zë fundin e barkut Ha fare pak.

**

bark i fryrë *mjek* Gjendje e pakëndshme e shoqëruar me grugullimë të zorrëve nga gazrat, gromësira të forta dhe, herë-herë, me dhembje.

bark i keq *bis mjek* Diarré.

bark i lëshuar *mjek* Bark i dhjamosur, me muskuj të dobësuar, i varur mbi baqth.

bark i lig > **BARK I KEQ.**

bark i ngurtë *mjek* Gjendje e ngjashme me barkun e fryrë nga gazrat.

bark i valës *fiz* Zonë ose pikë e gjanisë maksimale të valës midis dy nyjave pranë njëra-tjetrës.

bark i verës *bis mjek* Një nga shfaqjet e gastroenteritit te fëmijët, me shenja të ngjashme me kolerën, shpesh me rrezik për jetën.

bark lundrak *anat* Bark i futur me hark.

barkacél e mb Me barkun deri diku të madh.

barkác e mb *keq (Njeri)* i pangopur; grykës; që s'ka të ngopur me të ngrënë.

barkác i m sh e et Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër.

barkáč•e ja¹ f

♦ > **BARKAÇ I.**

♦ Ç Enë që shërben për të marrë ujë.

barkáč•e ja² f G > **BARKASHOR•E JA.**

barkačók e mb

♦ > **BARKAÇ E.**

♦ (*Njeri*) barkmadh.

barkačók u m sh ë ët G

♦ Ai që shkon i paftuar në gosti. > **BYTHAÇOK U; BYTHEC I; SHTUNAK U.**

♦ Njeri që e ka mendjen vetëm tek e ngrëna.

♦ Njeri barkmadh.

barkačók•e ja f sh e et

♦ Grua barkmadhe.

♦ Kafshë femër me bark të madh.

barkačór i m sh ë ët

♦ Llupës; i pangopur.

♦ Parazit.

barkač•úer óre mb G > **BARKAÇOR E.**

bar-kafé ja f sh - të Lokal për pije, ëmbëlsira, ushqime të lehta të gatshme, dhe kafe.

barkalác e mb *keq* Barkmadh. > **BARKALEC E.**

barkalác i m sh ë ët *keq* Njeri barkmadh.

barkalác•e ja f sh e et *keq f e* **BARKALAQ I.**

barkalártas ndajf Me barkun përtpjetë (lart); (*shtrihem*) në kurriz.

barkaléc e mb

♦ (*Qenie*) barkmadhe.

♦ (*Enë*) me bark të rrumbullakët.

barkaléc i m sh ë ët Qenie me bark të rrumbullakët.

barkaléc•e ja f sh e et f e BARKALEC I.

barkalíq e mb Barkmadh.

barkalíq•e ja f sh e et përk Bark i vogël i fëmijës.

barkanáltas ndajf G > BARKALARTAS.

barkán•e ia f sh e et Breg a stom rëre.

barkanéc e mb G Barkmadh. > **BARKLEC E.**

barkanéc i m sh ë ët G

♦ Njeri barkmadh.

♦ Fëmijë shëndetlig me bark të madh.

♦ Shalqi me njërën anë më të madhe se tjetra.

barkanéc•e ja f sh e et G f e BARKANEC I.

barkanxár•em vetv a ur A Zvarritem barkas.

barkanjár e mb Ç Barkjashtë.

barkanjár i m sh ë ët Ç Njeri barkjashtë.

barkanjár•e ja f sh e et Ç f e BARKANJAR I.

barkanjóz e mb keq > BARKMADH E.

barkapóshtas ndajf Me barkun poshtë; (*shtrihem*) në bark.

barkapóshtazi ndajf > BARKAPOSHTAS.

barkár i m sh ë ët Barkëtar.

barkarís¹ kal a ur

♦ Bart me barkë.

♦ E shëtit me barkë (*dikë*).

barkarís² kal a ur fig E degdis; e tret në dhe të largët (*dikë*).

barkarís•em vetv a (u) ur keq Zhdukem; tretëm në dhe të largët.

barkarísj•e a¹ f

♦ Bartje me barkë.

♦ Shëtitje me barkë

barkarísj•e a² f sh e et Degdisje.

barkarísur (i e)¹ mb

♦ I bartur me barkë.

♦ I shëtitur me barkë.

barkarísur (i e)² mb I degdisur; i tretur në dhe të largët.

barkaról•e a f a at muz

♦ Këngë e gondolierëve venecianë me ritëm të ngjashëm me atë të vozitjes.

♦ Kompozim që imiton këngë të gondolierëve venecianë.

barkárt•e a f sh a at ent (*Euproctis chrysorrhoea L.*) Kandërr dëmtuese e bimëve, me bark të mbuluar me push të pruar.

bárkas ndajf Shtrirë me fytyrë poshtë, me bark për tokë, në bark. **Hiqem barkas.**

barkashór e mb

♦ (*Njeri*) me bark paksa të madh; që ka nisur të vërë bark.

♦ (*Enë*) që vjen si me bark

♦ *keq* (*Njeri*) i pangopur; grykës.

barkashór i m sh ë ët Njeri me bark paksa të madh.

barkashór•e ja f sh e et

♦ Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër.

♦ *f e* **BARKASHOR I.**

barkatár i m sh ë ët > BARKËTAR I.

barkaxhí a m sh j jt krahin G > BARKËTAR I.

barkaxhí u m sh nj një > **BARKËTAR I.**

bárkaz ndajf

♦ Shtirirë në bark. > **BARKAS.**

♦ *krahin G (Notoj)* pa i nxjerrë duart mbi ujë.

bárkaza ndajf *krahin G* Shtirirë në bark. > **BARKAS.**

bárkazash ndajf *krahin G* Shtirirë në bark. > **BARKAS.**

bárkazi ndajf Shtirirë në bark. > **BARKAS.** [U shtri barkazi në mezhde, i fjete synë pushkës edhe i hoqi këmbëzën (DhP).]

barkazhán e mb *krahin J* Me bark të fryrë nga malarja, dobësia etj.

barkbardák e mb *krahin G I* pangopur; i zijosur për të ngrënë.

barkbárdhë mb (*Kafshë*) me bark të bardhë.

barkbárdh•ë a f sh a at *Kafshë* me bark të bardhë.

barkbórë mb *let (Kafshë)* me barkun të bardhë si bora.

barkbósh mb *I* pangrënë; i uritur.

barkbósh i m sh ë ët Njeri i pangrënë, i uritur. **Barkploti s'ia qan hallin barkboshit ff u** njeriu i ngopur s'do t'ia dijë për të uriturin.

barkbósh•e ja f sh e et f e **BARKBOSH I.**

barkbúall mb *m shar (Burrë)* barkmadh.

barkcákull e mb *G I* ngopur; që e ka mbushur barkun mirë.

barkcalík e mb *krahin* Barkfryrë.

barkcullák e mb *G* Barkjashtë.

barkdálë mb Me bark të dalë përpara ose të fryrë.

barkdál•ë i m sh ë ët Njeri me bark të dalë përpara ose të fryrë.

barkdál•ë a f sh a at f e **BARKDAL•Ë I.**

barkdérr mb *m shar* Barkmadh; me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh; që s'ngopet kurrë, i pangopur.

barkdérr i m sh a at Njeri me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh; që s'ngopet kurrë, i pangopur.

barkdërrásë mb *bis* Flat-bellied; scraggy; lean.

barkdërrás•ë a f sh a at euf Gjarpër.

barkdjégur mb *f (Grua)* Shterpë; që nuk lind fëmijë.

barkdjégur a f sh a at Grua shterpë, që nuk lind fëmijë.

barkdósë mb *f shar*

♦ (*Grua*) me bark të madh e të rënë.

♦ (*Grua*) që s'ngopet kurrë; e pangopur.

barkdós•ë a f sh a at shar Grua me barkun të madh nga të ngjallurit, barkmadh; që s'ngopet kurrë, e pangopur.

barkdréq i m sh ër ërit shar Ai që jeton me punën e të tjerëve ose që ha në kurriz të të tjerëve. **Puno fatkeq, ha barkdreq ff u.**

bárk•e ja¹ f sh e et Nënbarkëz.

bárk•e ja² f sh e et *ushq* Dhajmë i zorrëve të derrit.

barkéz•ë a f sh a at

♦ Nënbarkje e takëmit të kafshëve të barrës.

♦ Ç Skutë; copë me të cilën e mbulojnë fëmijën në djep.

bárk•ë a f sh a at

♦ Mjet i thjeshtë lundrimi, më i vogël se anija, që vihet në lëvizje me lopata, me vela ose me motor. > **VARK•Ë A. Lundroj (shëtit) me barkë. Ngas barkën.**

♦ *tek* Govatë e makinave të larjes ose të ngjyrosjes së rrobave etj.

*

Ka hipur në barkë pa vela Ecën me drejtim të pacaktuar; ecën kuturu në jetë.

**

barka e Karontit *mit gr* Trap me të cilin plaku Karonti çon shpirtrat e të vdekurve nga brigjet e Stiksit dhe Akeronit në Hades.

barka e Nuhut (e Nojës) Anije me të cilën Nuhu (Noja) shpëtoi familjen e tij dhe kafshët nga Përmbytja e Madhe (sipas Biblës). > **ARKA E NUHUT**.

barkë gome Mjet i vogël lundrimi prej gome të fryrë me ajër.

barkë me lopata Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje me lopata (me rema).

barkë me vela Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje plotësisht ose pjesërisht nga velat.

barkë me motor Mjet i vogël lundrimi që vihet në lëvizje nga motori.

barkë me rema > **BARKË ME LOPATA**.

barkë peshkimi Mjet i vogël lundrimi për të peshkuar.

barkë shpëtimi Mjet i vogël lundrimi që mbahet në anije në rast rreziku në det; mjet i vogël lundrimi për shpëtimin e njerëzve të rrezikuar në det etj.

barkë-shtëpi Mjet lundrimi që përdoret për banim.

barkë tredirekëshe Mjet lundrimi me vela, me tre direkë.

barkë zjarrfikëse Mjet lundrimi me pajisje për shuarjen e zjarrit.

barkëpunues i m sh - it Mjeshtër për ndërtimin e barkave.

bárkës i¹ m sh - it Jelek leshi pa mëngë për gra; xhamadan pa mëngë.

bárkës i² m sh - it teks Binar i parë i vegjës së endësit.

bárkës•e ja f sh e et > **BARKJ•E A**.

barkësím i¹ m sh e et Lakim; lëshim i barkut (të murit).

barkësím i² m krahin G Mbetje shtatzënë (e gruas).

barkës•ój kal krahin G > **BARKËS•UE (me)**.

barkës•ón jokál ói úar veta III (Muri) lëshon bark.

barkësór•e ja f sh e et (Jastëk etj.) i mbushur me lesh barku (të dhenve a dhive).

barkësúar (i e) mb (Mur) që ka dhënë (ka lëshuar) bark.

barkës•úe (me) kal óva úe krahin G E lë shtatzënë (gruan).

barkësúeme (e) mb f krahin G (Gruaj) e mbetur shtatzënë.

barkëtár i m sh ë ët Ai që nget barkën. > **VARKËTAR I**.

bárkëz ndajf A Në bark; (shtrihem) me bark poshtë.

bárkëz a¹ f sh a at Lesh i barkut të dhenve a dhive.

barkëz a² f sh a at Barkë e vogël.

bárkëza ndajf A > **BARKËZAJ**.

bárkëzaj ndajf Barkas; në bark.

barkfrým•ë e mb G

♦ > **BARKFRYRË**.

♦ *krahin f* Shtatzënë.

barkfrýrë mb Me barkun të fryrë; (shishe etj) me bark.

barkfrýtë mb G > **BARKFRYRË**.

barkfučí mb

♦ Me bark të madh e të rrumbullakët si fuçi.

♦ Hamës i madh.

barkfútur mb Me bark të futur përbrenda.

barkgërrýem e mb G > **BARKGËRRYER**.

barkgërrýer mb Barkbosh; i uritur.

barkgráp e mb vjet Truphollë; hollak.

barkgjánë mb G > **BARKGJERË**.

barkgját•ë a f sh a at inv Krustace dhjetëkëmbëshe me bark deri diku të gjatë.

barkgjérë mb

♦ Round-bellied (*barrel*)

♦ *bis* Generous; mild; kindly (*person*).

barkgjér•ë i m sh ë ët ikt Peshk i familjes së krepëve, deri 9 cm i gjatë, i Liqenit të Pogradecit.

barkgjúeme mb f (*Grua*) beronjë; shterpë.

barkhambár mb Barkmadh; i pangopur.

barkhollúar mb (*Njeri*) i pangrënë; i uritur.

barkíc e mb G (*Njeri*) barkmadh; i shëndoshë; i trashë nga trupi.

barkíc i m sh a at G *Njeri* barkmadh.

barkíc•e ja f sh e et f e **BARKIÇ** I.

barkím¹ i m sh e et Lëshim i barkut të murit (*kur nis të prishet*); përkulje e traut a binarit nga mbipesha.

barkím² i m sh e et det Hipje në anije.

barkjáshtë mb Me bark të zbuluar; i zhveshur.

barkjáshtë•ë i m sh ë ët *Njeri* i varfër e i këputur; rreckaman; zhelan.

barkjáshtë•ë a f sh a at f e **BARKJASHT•Ë** I.

bárkj•e a¹ f sh e et

♦ Nënbarkez e takëmit të kalit, mushkës etj.

♦ Copë pëlhure e trashë që u vihet foshnjave në bark për t'i mbajtur ngrohtë.

bárkj•e a² f sh e et dhe ushq Pjesë e dhjemit të dërrit sipër zorëve.

barkkacék e mb keq (*Njeri*) me bark të madh të rrumbullakët.

♦ I pangopur.

barkkálbët G > **BARKKALBUR**.

barkkálbur mb bis keq (*Njeri*) zemërkeq.

bark•kéq kéqe mb (m sh **këqíj**, f sh **këqíja**) keq (*Njeri*) zemërlig.

barkkópur mb Zemërthyer.

barkkúq•e ja f sh e et

♦ bot (*Agaricus campestris*, *Pratella campestris*) Kërpudhë e ngrëshme, me ngjyrë të trëndafiltë nga ana e barkut.

♦ zool Bretkosë me bark të kuqërremë.

barklédh mb keq (*Njeri*) me bark të madh e të qullët.

barklédh i m sh ë ët keq *Njeri* me bark të madh e të qullët.

barklédh•e ja f sh e et keq f e **BARKLEDH** I.

barklépur i m sh a at Kalli misri me kokrra të rralla dhe i përkulur në mes.

barklésh mb

♦ (*Njeri*) me qime të dendur në bark.

♦ *bis*, tall Trulesh; kokëtrashë.

barklëshúar mb

♦ (*Njeri*) me barkun të varur.

♦ (*Mur*) që ka nisur të lëshojë bark.

barklëshúem e mb G > **BARKLËSHUAR**.

barklópë mb (*Njeri*) me bark të madh; që s'ka të fryrë me të ngrënë.

barklubí mb keq I pangopur; që s'ka të fryrë me të ngrënë.

barkllúllë mb Barkfryrë.

barkmáce mb bis Barkvogël; që s'ha dot shumë; që bën naze në të ngrënë.

bark•mádh mádhe mb, m sh **mëdhénj**, f sh **mëdhá**

♦ Që e ka barkun të madh. **Shishe barkmadhe**.

♦ (*Njeri*) me bark të kërcyer; me trup të ngjallur.

♦ Hamës i madh; grykës.

♦ *fig* Parazit; që pasurohet në kurriz të të tjerëve.

bark•mádh i m sh **mëdhénj mëdhénjtë**

♦ Njeri që e ka barkun të madh.

♦ *fjg* Parazit.

bark•mádhe mádha *f sh* **mëdhá mëdhátë** e **BARK•MADH MADHI.**

barkmbúshur *mb* Barkplot; i ngopur.

barkmnásh e *mb krahin G* Që ha lehtë, për të mos rënduar stomakun.

barkngím•ë e *mb G* Barkngopur; barkmbushur.

barkngínjur *mb* Barkngopur; barkmbushur.

barkngítë *mb G* Barkngopur; barkmbushur.

barkngópët *G* > **BARKNGOPUR.**

barkngópur *mb*

♦ Që ka ngrënë mjaft; që s'do të hajë më tepër.

♦ I pasur; i kamur.

barkngópur i m sh - it: **S'pyet barkngopuri për barkzgropurin** *fj u* pasaniku s'ia di hallin fukarasë.

barkngópur a f e **BARKNGOPUR I.**

barkngúshtë *mb bis* Zemërngushtë; që e prish zemrën për gjëra të vogla; dorështrenguar.

barkngjítur *mb*

♦ I pangrënë; i uritur.

♦ *J (Kafshë)* e ligështuar.

bark•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (Muri, trau etj.) Lëshon bark.

II pës e **BARK•ON.**

barkó j i m sh - t G Njeri barkmadh. > **PLANCOJ I.**

bark•ój *kal dhe jokál óva úar av, det* Hipi në anije (në aeroplan).

barkók e *mb K (Njeri)* me fytyrë leshatore.

barkó•n *jokal ói úar veta III (Muri, trau etj.)* lëshon bark.

barkónj•ë *a f sh a at* > **BARKJ•E A.**

barkór e *mb*

♦ *anat I* barkut. **Pendë barkore të peshkut.**

♦ (*Pasqyrë*) e lugët.

barkór•e *a f sh e et Ç* Rrip që i shkohet kafshës nën bark për të mbajtur samarin.

barkór•e *ja¹ f sh e et*

♦ Përparëse (futë) leshi. > **NEÇ•E JA.**

♦ Jelek grash pa mëngë. > **BARKËS I.**

♦ Copë pëlhure e trashë që u vihet foshnjave në bark për t'i mbajtur ngrohtë. > **BARKJ•E A².**

barkór•e *ja² f sh e et* Shtambë me bark të rrumbullakët nga njëra anë dhe të sheshtë nga ana tjetër. > **BARKASHOR•E JA.**

barkórrës e *mb (Makinë)* për korrijen e barit.

barkórrës•e *ja f sh e et* Makinë për korrijen e barit.

barkós¹ *kal a ur*

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor)* Më bie rëndë në (*stomak*)

♦ E mbush mirë; e ngjesh sa s'nxë më.

barkós² *kal a ur* Qeth pjesën e barkut të (*dhenve, dhive*). > **PËR•VJEL².**

barkós•em *vetv a (u) ur bis* Ha tepër; e mbush barkun sa s'nxë më; më fryhet barku nga të ngrëtët a të pirët.

barkosítës•e *ja f sh e et* Makinë për korrijen e barit.

barkósj•e *a¹ f* Rëndim i (fryrje e) stomakut nga të ngrënët e tepërt.

barkósj•e *a² f* Qethje e barkut të dhenve a dhive.

barkósur (i e)¹ *mb* I rënduar a i fryrë nga të ngrënët dhe të pirët e tepërt.

barkósur (i e)² *mb* (*Dhen, dhi*) me bark të qethur.

barkósh e *mb bis* (*Njeri*) me bark të madh. > **BARKALEC E.**

barkósh i *m sh a at* *Njeri* barkmadh.

barkósh•e *ja f sh e et f e* **BARKOSH I.**

barkpangím•ë e *mb* I uritur; i pangopur.

barkpangópun *mb G* > **BARKPANGOPUR.**

barkpangópur *mb*

♦ (*Njeri*) që nuk e ka ngopur kurrë barkun me bukë.

♦ (*Njeri*) i babëzitur; që s'ka të ngopur.

♦ I varfër.

barkpangópur i *m sh - it*

♦ *Njeri* që nuk e ka ngopur kurrë barkun me bukë.

♦ *Njeri* i babëzitur, që s'ka të ngopur.

♦ *Njeri* i varfër.

barkpangópur *a f sh a at f e* **BARKPANGOPUR I.**

barkpeták e *mb* > **BARKPETË.**

barkpétë *mb* Me bark të sheshtë; i pangrënë; i dobët.

barkpërpjëtë *ndajf* Me barkun lart; shtrirë në kurriz.

barkpértóke *mb K*

barkplót e *mb* I ngopur; që e ka mbushur barkun.

barkplót i *m sh ë ët* *Njeri* i ngopur; që nuk vuan për të ngrënë. **Barkploti** nuk i zë besë **barkboshit** *fj u.*

barkránë *mb G* > **BARKRËNË.**

barkrënë *mb* Me bark të lëshuar poshtë; që i varet barku.

barkrýp i *f G bot* (*Veratrum album*) Bimë barishtore shumëvjeçare 50-175 cm e lartë, me lule të vogla që dalin tufë në degët e majës, me rrënjë dhe fara helmuese; përdoret në mjekësi. > **SHTAR I; SHTAR I BARDHË.**

barksím i *m sh e et* Lëshim barku i murit ose traut.

barkstihí *mb krahin* I pangopur; i zijosur. > **BARKLUBI.**

barks•ón *jokal ói úar veta III* (*Muri*) lëshon bark.

barksúar (i e) *mb* (*Mur*) me bark; që ka lëshuar bark.

barksh i *m sh a at G* Bark i madh.

barksharrënyër *mb* Barkzbrazur; i uritur.

barkshpúar *mb bis* I pangopur; i babëzitur. > **BARKPANGOPUR.**

bárksh•e *ja f krahin* Nënbarke (e kalit).

barkshék•ë e *mb G* Barkmadh.

barshpúar *mb bis* I pangopur; që s'ka të ngopur me të ngrënë. > **BARKPANGOPUR.**

barkshpúet *mb G* > **BARKSHPUAR.**

barkshterkí *mb f G* (*Grua*) beronjë; barkthatë; shterpë.

barkshterkí *a f sh - të G* Grua beronjë (shterpë).

barkshtýpur *mb* (*Shtambë, shishe*) me një faqe të sheshtë.

barkshúar *mb* I pangrënë; me bark të zbrazët; i uritur. > **BARKTHATË.**

barkth i *m sh e et* > **BARKËS I.**

barkthárë *mb* > **BARKTHATË.**

barkthátë *mb*

♦ I pangrënë; me bark të zbrazët; i uritur.

♦ (*Grua*) beronjë; barkthatë; shterpë.

barkthát•ë *a f sh a at* Grua beronjë (shterpë).

barkthát•ë i *m sh ë ët*

♦ *Njeri* i pangrënë, me bark të zbrazët, i uritur.

♦ Njeri që vuan urie nga skamja; i varfër e i këputur.

barkthés e *mb bis* (Njeri) që ha e s'ka të ngopur.

barkthýes•e ja f bujq Vegël për kthimin e barit të korrur.

barkúar (i e) *mb* (Mur, tra etj.) që ka lëshuar bark.

barkúc e *mb*

♦ > **BARKALEC E.**

♦ *sport*: **Stil barkuc** kërcim së larti me barkun përmbi stekë.

barkújk *mb* I zijosur; i pangimë.

barkuléc i *m sh ë ët ikt* (*Gambusia affinis*) Peshk i ujërave të njelmëta, femra deri 7 cm, mashkulli deri 4 cm gjatësi, që ushqehet kryesisht me larva mushkonjash. > **CEKUR•E JA².**

barkulíq i *m ikt* > **BARKULEC I.**

barkunshúem e *mb G* I uritur; i pangrënë; që s'ka ç'të hajë.

barkúq•e ja f bot (*Agaricus campestris, Pratella campestris*) Kërpudhë e ngrënshme, me ngjyrë të trëndafilitë nga ana e barkut.

barkúsh *mb sport* (Kërcim së larti) me anën e barkut mbi stekë.

barkúsh i *m sport* Kërcim së larti me anën e barkut mbi stekë.

barkushán e *mb* Barkmadh; që ha shumë.

barkúsh•e ja f sh e et anat Secila nga dy dhomëzat e poshtme të zemrës, që merr gjakun nga tremja përkatëse dhe e çon në arterie.

barkvózë *mb shar* Barkmadh; me bark të madh sa një vozë.

barkzbrázun *mb G* > **BARKZBRAZUR.**

barkzbrázët i *m sh - it G* > **BARKZBRAZUR I.**

barkzbrázur *mb* (Njeri) me bark bosh; i pangrënë.

barkzbrázur i *m sh - it* Njeri me bark bosh; njeri i pangrënë.

barkzbulúar *mb* Me bark jashtë.

barkzgárbë *mb* Barkbosh; i uritur.

barkzgrópët *G* > **BARKZGROPUR.**

barkzgrópur *mb bis* > **BARKZBRAZUR.**

bark•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* Zemërzi; zemërlig; dashalig.

barkzhábë *mb shar* Me bark të squllët e të varur.

barkzháb•e a m dhe f sh a at Njeri me bark të squllët e të varur.

bar-lulishtë•e ja f sh e et Lokal veror ku shërbehen pije dhe ushqime, zakonisht në lulishte, dhe me pistë vallëzimi.

bárlle (i e) *mb krahin G* I bardhë.

barmágj•ë a¹ f sh a at Kamare në murin e një dhome.

barmágj•ë a² f sh a at Cergë merimange.

bárm•ë a f sh a at

♦ *bot* Lëvore e blertë mbi urrën e drurëve, që vjen menjëherë nën lëkurën e jashtme.

♦ Cipë e tejdukshme e syrit.

barm•óhem *vetv dhe pës e* **BARM•OJ.** > **BARM•UE (me u).**

barm•ój *kal G* > **BARM•UE (me).**

barm•úe (me) *kal óva úe G* Mjekoj me barna.

barm•úe (me u) *óva (u) úe G*

I *vetv* Mjekohem me barna.

II *pës e* **BARM•UE (me).**

barmúem (i) e (e) *mb G* I mjekuar me barna.

barmúemit (të) *as G* Mjekim me barna.

bárna t¹ sh i **BAR I^{1,2}.**

bárna t² sh Barishte; barna të këqija.

barnarí *a f sh - të* > **BARNATOR•E JA.**

barnashítës *i m sh - it* Farmacist.

barnashítës•e ja *f sh e et f e* **BARNASHITËS I.**

barnatár *i m sh ë ët* Farmacist. > **BARNASHITËS I.**

barnatím *i m sh e et* Mjekim me barna.

barnat•óhem óva (u) úar

I vetv Mjekohem me barna.

II pës e **BARNAT•OJ.**

barnat•ój kal óva úar Mjekoj me barna.

barnatór•e ja *f sh e et* Farmaci.

barnatúar (i e) mb I mejkuar me barna.

barngrënës e mb (*Kafshë*) që ushqehet me bar.

barngrënës i m sh - it zool Kafshë që ushqehet me bar.

barní a përmb

♦ Barëra; barishte.

♦ Bëzhdile.

barnísh•ë a¹ f libr Mjekim me barna.

barnísh•ë a² f sh a at K Fushë e mbytur nga barishtet e këqija.

barnísh•ë a³ f sh a at K Vend ku mbahet sana.

barográf i m sh ë ët meteor Lloj barometri që shënon ndryshimet e shtypjes atmosferike.

barográf i m sh a at meteo Paraqitje grafike e ndryshimeve të shtypjes atmosferike.

bar•óhet vetv úa (u) úar veta III Vishet a mbulohet me bar; baron.

bar•ój kal óva úar Mbjell me bar; kthej në livadh (*një copë tokë*).

barój•ë a f sh a at Barishte.

barók e mb ark, art, muz I barokut; që ka të bëjë me barokun; i ngarkuar me zbukurime të tepërta.. **Stil barok** baroque style.

barók u m Periudhë e stilit barok në arkitekturën, muzikën dhe pikturën europiane të shek.

XVII-VIII, që karakterizohen nga zbukurime të detajuara.

barók•ë a f sh a at Kanistër e kafesë.

barókë mb I papërpunuar.

barográf i m sh e et Barometër aneroid që regjistron treguesit e shtypjes atmosferike në letër.

barográf i m sh a at tek Grafik i përfutur me barograf.

baromét•ër ri m sh ra rat meteo

♦ Pajisje për matjen e shtypjes atmosferike.

♦ *fig* Tregues i ndryshimeve të gjendjes ose opinionit.

**

barometër aneroid meteo Barometër pa ujë, që mat shtypjen atmosferike me anë të veprimt të ajrit në kapakun elastik të një kutie vakuumi.

barometrí a f meteo Teknikë e matjes së shtypjes atmosferike me barometër.

barometrík e mb meteo I barometrisë; që ka të bëjë me barimetrinë.

baróm•ë a¹ f sh a at Ushqim që ripërtyp kafsha.

baróm•ë a² f sh a at Ushqim (gjellë) me shije të zbarët.

baromín•ë a f sh a at tek Shufër metalike, e gjatë, e fortë e me majë, që përdoret për të hapur vrimat për lëndët shpërthyes në miniera, në ndërtime rrugësh etj.

bar•ón kal ói úar veta III Mbulohet a vishet me bar; bleron.

barón i m sh ë ët

♦ Titull i shkallës më të ulët në vendet me hierarki aristokratike në Evropën Perëndimore.

♦ Ai që mban këtë titull.

♦ *vjet* Ai që merr toka ose prona nga sovrani ose sundimtari.

♦ *fig dhe keq* Pronar i madh; njeri i fuqishëm no botën e biznesit, industrisë etj. **Baronët e botës financiare. Baronët e drogës. Baronët e shtypit.**

barón-sekretár i m sh ë ët libr Sekretar (partie) me sjellje prej tirani të vogël. [**Pashallarë të kuq. Bejlerë me tesera partije/ Baron-sekretarë. Bosë të naftës. Varg (IK).**]

baronësh•ë a f sh a at

♦ Bashkëshorte ose vejushë e baronit.

♦ Grua e shkallës së baronit si trashëgimi ose si titull të fituar. **Baronesha Thaçer.**

baronét i m sh ë ët Titull i trashëguar, që nuk përfshihet në fisnikëri.

baroní a f hist Nënndarje administrative e kontesë.

baroníc•ë a f sh a at bot (*Vacinium Amyrtilius*) Boronicë e zezë.

baronják e mb I baronit; që ka të bëjë me baronin.

barór e mb > BARISHTOR E.

barós¹ kal a ur Lyej a spërkatur me barna.

barós² kal a ur Mbuloj a vesh me bar (*një copë tokë*).

barosáur i m paleo Dinozaur barngrënës me bisht dhe qafë të gjatë, deri 20 m i lartë.

barósj•e a¹ f sh e et I lyej a spërkatur me barna.

barósj•e a² f sh e et Mbulim a veshje me bar (*i një copë toke*).

barósk•ë a f sh a at orn Shpend pikalor i ngjashëm me tushën.

baroskóp i m sh ë ët meteo Mjet për matjen e shtypjes atomosferike; manometër me njërën anë të hapur .

barostát i m sh e et av Barostat.

barósur (i e)¹ mb I lyej a spërkatur me barna.

barósur (i e)² mb I baruar; i veshur me bar.

barósh e mb (*Qen*) me qime të bardhë.

barót i m G Lëndë plasëse, zakonisht si pluhur i zi a i murrme, që përdoret për të mbushur gëzhhojat e predhave të armëve të zjarrit. > **BARUT I.** [**sy'n agzot, zemrën barot** (GjF).]

barotçór•e ja f sh e et Depo baruti.

bárqe t sh i BAR•K U.

barqén i m sh ë ët bot (*Trapaecolum majus*) Bimë barishtore kacavjerrëse njëvjeçare ose shumëvjeçare, me lule të kuqe të ndezura në trajtë hinke.

bars mb A Barrëse; e mbarsur; me barrë.

bársë mb A, krahin G (*Kafshë*) e mbarsur.

barsín•ë a f sh a at G Faqe mali e veshur me bar.

bars•óhet vetv krahin G > BARS•UE (me u).

bars•úe (me u) vetv úe (u) úe krahin G (*Kafsha femër*) mbarset.

barshkúlës e mb bujq (*Mjet*) për shkuljen e barishteve.

barshkúlës•e ja f sh e et bujq Mjet i thjeshtë si grep për shkuljen e barishteve.

barshkúmbës a f sh a at bot (*Saponaria officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e familjes së Karafiloreve, me kërcej të padegëzuar, me lule të dendura, bojëhashashi, të merme, që çelin buzë mbrëmjes; rrënja përmban lëndë helmuese (sapunín); gjethet dhe rrënjët shkumëzojnë kur zihen. > **SHKUMËZ A.**

bart a ur

I kal

♦ Mbaj në krahë, në kurriz etj.; transportoj. **Bart qymyr me kuaj. Bart shtëpi** shpërngulem me banesë. [**E bartin mbi shpina një diell të vjetër** (GB).] [**E një frymë deliri del e merr/ dhe e bart me finesë/ tutje kah rrëshqet/ anija e bardhë me vela e zotit zemërdet** (ShM).]

♦ *fig* Përcjell; transmetoj. [**Shën Mëria e shqiptarëve, sipas vëzhgimeve ngulmuese të Mark Tirtës, ka bartur edhe jehonën historike të kultit mitologjik të Dianës perëndeshë e tokës, e pyjeve.** (ShS).]

♦ *fin* Kaloj osse hedh (*të dhëna e shifra*) nga një llogari në një tjetër.

♦ *vjet* Kam në vetvete; mbaj. **Bart emër të mirë.**

II jokal gjuh (Fjala) merr kuptim të dytë a të prejardhur duke ruajtur tiparet kryesore të fjalës me të cilën ka lidhje metonimike ose metaforike. > **MBART.**

bartél i m sh e et

♦ *bot* (*Carex canescens*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të lëmuar e të gjatë mbi 1 m, me gjethe si fije bari, me lule si fshesë; përdoret si ushqim për kafshët dhe për gjelbërim.

♦ (*Hypericum perforatum*) Bimë barishtore me gjethe të holla, me lule të vogla të verdha, të merme; përdoret për mjekim plagësh. > **BAR TELI; BAR TELISHI.**

bart•em a (u) ur vetv dhe pës > MBART•EM.

barterbét i m bot (Digitalis ambigua) Bar shqiponje.

bártë (i e) mb

♦ Prej bari; me bar. **Shtrojë e bartë.**

♦ Bojëbari.

♦ (*Gjellë*) pa shije; e zbarët.

bártës e mb I bartjes; që shërben për bartje. > **MBARTËS E.**

bártës i¹ m sh - it

♦ Mbartës; ai që bart diçka me krahë ose me mjet.

♦ Mjet për të bartur diçka.

♦ *bio* Organizëm që shërben për të mbartur një mikrob.

♦ *fig* Ai që mban dhe ruan diçka. [**O ti mimozë e re, bartse kujtimesh,/ mes stinve e pa stinë,/ ç'ka të baj me kthye te ti dhe 'i herë?** (MC).]

♦ *fig* Ai që krijon dhe e mban diçka. [**Parry dhe Lord nuk gjetën rast të anasjelltë, që një subjekt (bartës) i këngës legjendare sllave të ketë interpretuar edhe versionet e eposit shqiptar.** (ShS).] > **MBARTËS I.**

bártës i² m sh - it teks krahin G Shul i prapmë i vegjës (tezgjahut).

bártës•e ja f sh e et f e BARTËS I¹.

bartín•ë ja f sh a at Shtrat, zakonisht prej dërrase a i thurur me thupra, që shërben për të mbartur me krahë dikë a diçka. > **BARTOR•E JA; SHKALC I; TEZG•Ë A; VI•G GU.**

bártj•e a f sh e et

♦ Mbajtje e diçkaje në krahë, me kafshë barre a me mjet.

♦ Sjellje; prurje (*e një lajmi etj.*)

♦ *gjuh* Marrje e një kuptimi me lidhje metonimike ose metaforike nga një fjalë.

bartonián e mb gjeol I bartonianit; që ka të bëjë me bartonianin.

bartonián i m gjeol Kat i Eocenit të Mesëm.

bartór•e ja f sh e et Shtrat, zakonisht prej dërrase a i thurur me thupra, që shërben për të mbartur me krahë dikë a diçka. > **BARTIN•Ë A; SHKALC I; TEZG•Ë A; VI•G GU.**

bartór i m sh ë ët Bartës, hamall.

bartorí a f sh - të Punë e bartësit (e hamallit).

bart•úer óri m sh órë órët G Bartës; hamall.

bártunit (të) as G Bartje.

bártur (i e) mb

♦ I mbajtur a transportuar me krahë ose me mjet.

♦ *fin* (*Shifër*) e kaluar nga një llogari në një tjetër.

♦ *gjuh* (*Kuptim*) i fituar me prejardhje metonimike ose metaforike.

barth i¹ m sh a at bis mjek Mahisje e bajameve. > **BAJAM•E JA.**

barth i² m sh e et Qull me miell misri.

barth i³ m sh e et

♦ Bar i lartë (i gjatë).

♦ Bar i imët.

bártha t f mjek bis Grykët; bajamet.

barthéc i m sh a at inv G Krimb dheu; karrem.

barthék u m bot (Bromus) Gjini bimësh barishtore me lloje të ndryshme barërash me gjethe si lëpusha të gjata, me kallinj të ngjashëm me grurin.

barúar (i e) mb (Tokë) e veshur me bar; e kthyer në livadh.

barújc•ë a f sh a at bot (Oenanthe aquatica) Gjini bimësh të familjes së Apiaceve, që rriten në ligatina e kënetë, me gjete të holla si të koprrës; disa syresh janë shumë helmuese e mund të ngatërrohen nga pamja me bimë të ngjashme të ngrënshme.

barúk•ë a f sh a at Lëkurë me gjithë lesh e bagëtisë së imët.

barúlk•ë a f sh a at A Bar i trashë, që s'e ha bagëtia.

barún i m sh e et krahin Qen i murrme; qen murrash.

barurína t f sh Barëra të ndryshme; barishte.

barushtína t f sh krahin G > BARURINA T.

barút si mb fíg Që nxeht shpejt, që merr zjarr menjëherë; i gjallë e i shkathët, i zjarrtë.

Bëhem barut nxeht shumë. **U bë barut** u tha as shumë, sa mund të thërrmohet.

barút i¹ m sh e et kryes Lëndë plasëse, zakonisht si pluhur i zi a i murrme, që përdoret për të mbushur gëzhhojat e predhave të armëve të zjarrit. **Llojet e baruteve. Barut i zi. Barut pa tym.** [S'është më ai i pari/ Që qëndronte ditë e natë/ Gati si barut i thatë (AZÇ).] *

Bie erë barut Ka rrezik të plasë lufta.

E mbaj barutin të thatë Rri gati për luftë.

Fishek pa barut Njeri pa vlerë.

Fuçi baruti Vend në prag të luftës.

I jap zjarr barutit Bëhem shkaktar për shpërthimin e kryengritjes, rrebelimit etj.

barút i² m sh e et kopsht Fara të rabushit të qepës.

barutçór•e ja f sh e et Punishte e barutit.

baruthán•e ja /barut'hane/ f vjet Depo e barutit.

baruthán•ë a /barut'hanë/ f sh a at vjet Depo e barutit.

baruzhdít jokai G > BARUZHDIT•Ë (me).

baruzhdít•ë (me) jokai a ë G Bëj ose merrem me thashetheme.

bárx•ë a f sh a at Ç > BARXH•Ë A.

bárxhë mb (Dhi) me qime të përhimë, të përzier me të bardhë e të zezë.

bárxh•ë a f sh a at Dhi e përhimë me qime gjysmë të bardha e gjysmë të zeza.

barxhúl•e ja f sh e et Dhi me pulla bardhezi.

barxhúl i m sh ë ët Cjap me pulla bardhezi; cjap i përhimë.

bárza ndajf G Barkas; në bark. **Zvarrisem barza.**

bárz•ë a f sh a at Ç Dhi qimeverdhë.

barzgjéb•e ja f sh e et bot (Arctium lappa) Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me kërcell të degëzuar e me lule të bardha, që bën kokrra vezake, me gjemba si grep që ngjitet në rroba e në leshin e bagëtive. > **RRODH•E JA.**

barr kal a ur A Ngarkoj; i vë barrën (kafshës).

barrabájtës e mb (Kafshë) barre; ngarkese.

barrakúd•ë a f sh a at ikt Peshk deti shumë agresiv, me trup cilindrik të zgjatur, me gojë të madhe e dhëmbë të fortë.

barramín•ë a f sh a at tek Qysqi për hapjen e vrimave të dinamitit në shkëmb.

barravíq i m sh a at krahin G ikt Peshk deri 1 kg, me bark të verdhë, me gojën si sqep, me mish tërë hala.

barrázh i *m usht* Barrage. **Qitje me barrazh** barrage fire.

bárrcë *mb f G (Bagëti)* barrëse; e mbarsur.

barré ja *f sh - të krahin* Varé.

bárr•e ja *f sh e et* Trupc për të shembur gjerdhët.

barremián e *mb gjeol* I barremianit; që ka të bëjë me këtë nënndarje gjeologjike.

barremián i *m gjeol* Kat i fundit të Kretakut të Hershëm.

bárr•ë a¹ *f sh ë ët*

♦ Një tok sendesh që i ngarkohen një kafshe ose që i mbart një njeri për t'i çuar nga një vend në një tjetër. > **NGARKES•Ë A. Kafshë barre.**

♦ Sasi e sendeve që mund të mbajë një kafshë ngarkesë; masë peshe rreth 150 kg. **Një barrë dru. Dy barrë drithë. Një barrë mushke (kali, gomari).**

♦ Sasi e madhe; numër shumë i madh; shumicë. **Burrë me një barrë mend (thinja). Një barrë me para.**

♦ *fig* Detyrë e vështirë, që i ngarkohet dikujt dhe që do mund për t'u kryer; përgjegjësi e rëndë; diçka që sjell kokëçarje e mundime; peshë e rëndë. **Barrë e rëndë. Barra e luftës. Barra e proves** detyra për të provuar diçka (*në gjyq*).

♦ Fëmijë në barkun e nënës, pjellë; gjendje e gruas në periudhën e zhvillimit të fëmijës në barkun e saj. > **SHTATZËNI A. Barra e parë. Barrë e mbarë. Barrë e shkuar** dështim. **Ndërpreu barrën. U ngjit me barre** u bë shtatzënë. [**Gjithë grat'e fshatit/ i bëri me barrë./ Pse s'vritni priftin/ Ju u drenovarë?** (Pop).]

♦ *drejt* Detyrim që kufizon të drejtat e pronarit të një pasurie për shkak të të drejtave të një pronari tjetër ose të shoqërisë. **I lirë nga çdo barrë.**

♦ *vjet* Detyrim; kusht. **Të lanunat janë ... me barrë e pa barrë (K).**

♦ *vjet* Pajë. **Barra e nuses.**

*

E bëj priftin (dhespotin, hoxhën) me barrë tall Trilloj diçka krejt të paqenë e të pamundshme.

E di se ku më vret barra E di ku e kam të keqen; e di ku më çalon puna, e di ku, e kam një pikë të dobët.

E vë barrën pas samarit E bëj një punë së prapthi; e vë qerren përpara qeve.

I bëhem barrë dikujt E vë në detyrim dikë.

Jam nën barrë Jam borxhli; kam një detyrim të bëj diçka.

Nata është me barre *fj u* Nata ka të papritura, nuk dihet se ç'ndodh.

S'e vlen barra qiranë S'e vlen të harxhosh mundin për një punë, është më i madh mundimi se fitimi.

**

barrë e vrame *etn G* Barra e fëmijës, që i mbetet gruas mbasi i vdes burri (K).

bárr•ë a² *f* Çekan i madh për të thyer gurë, për të ngulur hunj etj. > **VARE JA.**

barrë lindje *e a f libr* Leje shtatzënie dhe lindjeje.

barrëndalúes e *mb mjek (Bar)* për të penguar ngjitjen me barrë të gruas.

barrëndalúes i *m mjek* Bar për të penguar ngjitjen me barrë të gruas.

barrësi *a f* Shtatzëni.

barrësim i *m kryes* > **MBARSJ•E A.**

barrës•óhet úa úar

I vetv veta III Mbarset; (*lopa*) merr (*dem*).

II pës > **MBARS•ET.**

barrës•ón kal ói úar

♦ (*Mashkulli*) e mbars (*femrën etj.*).

♦ (*Kafsha*) mbarset; mbetet barrësë. > **MBARS.**

barrësúar (e) *mb f (Pelë etj.)* e mbarsur.

barrëtár i m sh ë ët Bartës; hamall; ai që mbart barrë a ngarkese në kurriz.

barrëtór i m sh ë ët

♦ Bartës; hamall.

♦ Ai që çon kafshët e ngarkuara me drithë për të bluar në mulli.

♦ Qiraxhi me karvan kafshësh barre.

barrëvráme mb G (Grua) që i ka shkuar barra.

barrëvrám•e ja f sh - t G Grua që i ka shkuar barra.

bárrëz a f sh a at Ngarkesë e lehtë (e vogël).

barríc•ë a f sh a at G Ngarkesë e vogël.

barriér•ë a f sh a at Pengesë; pritë. [Hapësira kulturore ndërballkanike, që ka për premisë të shëndoshë traditën, mbetet thjesht një slogan sa kohë që kufijtë shtetërorë funksionojnë si barriera kulturore. (ShS).]

barrikád•ë a f sh a at

♦ Pengesë prej sendesh të ndryshme e të rastit (si gurë, drurë, orendi etj.), që ngrihet nëpër rrugët e sheshet e qyteteve për të luftuar dhe për të penguar lëvizjen e kundërshtarit.

♦ *fig* Vend luftërash e përleshjesh; vijë e parë e betejave.

♦ *fig* Pengesë a gardh për të ndaluar a për të kundërshtuar kalimin ose futjen e diçkaje. ♦

sport Pengesa që ngrenë lojtarët me trup a me duar për të mos lënë topin e kundërshtarit të kalojë në fushën ose në portën e tyre.

*

Në anën tjetër të barrikadës; matanë barrikadës Në anën e kundërshtarit; në kampin e armikut.

barrikadím i m Zënie a bllokim i një rruge etj. me barrikadë a barrikada.

barrikad•óhem vetv óva úar Vendosem në barrikadë; mbrohem pas një barikade.

barrikad•ój kal óva úar Blikoj a zë me barrikadë a barrikada (*një rrugë etj.*).

barrikadúar (i e) mb

♦ I bllokuar a i zënë me barrikadë.

♦ I vendosur në një barrikadë; i mbrojtur me barrikadë.

barrikadúem (i) e (e) mb G > BARRIKADUAR (i e).

barrím i m > BARROSJ•E A.

barrir•ój jokal kryes veta III Bërtet; pëllet.

barrmás•ë a f sh a at vjet Barometër.

barrní a f G Të qenët me barrë (e mbarsur)

barr•óhem óva (u) úar vetv, pës > BARROS•EM.

barr•ój kal óva úar > BARROS.

barrór•e ja f sh e et Samar.

barrós kal a ur

♦ *bis* E ngarkoj me një peshë; i vë një barrë; e rëndo me diçka. **Barros kafshën.**

♦ *vjet* I vë një detyrë, i ngarkoj një barrë, i jap një përgjegjësi (*dikujt*); e rëndo me një detyrim (*dikë*).

barrós•em¹ a (u) ur

I *vetv vjet* Marr përsipër një barrë a detyrë.

II pës e BARROS.

barrós•em² a (u) ur vetv J

♦ Vë bark; bëhem me bark.

♦ (*Muri*) lëshon bark.

barrósur (i e)¹ mb I ngarkuar me një peshë a barrë; i rënduar nga diçka.

barrósur (i e)² mb

♦ (*Njeri*) me bark; që ka vënë bark.

♦ (*Mur*) që ka lëshuar bark.

bárrs•e ja f sh e et Kafshët e mbarsur. **Ndaj barrset nga shterpat.**

bárrsë mb f (*Kafshë*) e mbarsur.

barrsëri a f Mbarsje; gjendje e kafshës së mbarsur.

barrsí a f sh - të libr Barrë; shatazëni.

barrsím i m Ngarkim me një barrë a detyrë.

bárrsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I rëndë; me peshë të rëndë. **Ngarkesë e barrshme.**

♦ *fig* I rendësishëm; (*ffjalë etj.*) me peshë.

barrtár i¹ m sh ë ët

♦ Hamall; bartës.

♦ *G* I zoti i mallit të ngarkuar në kafshë; shoqërues i kafshës së ngarkesës.

♦ *G* Ai që bart barrët e dushkut për gjënë e gjallë në dimër.

barrtár i² m sh ë ët Ngarkesë rreth 25 kg për kafshë barre.

barrtari a f sh - të Punë e barrtarit; hamallí; hamallëk.

barrtorí a f > BARRTARI A.

barrt•úer óri m sh órë órët *G* Bartës; hamall.

barrúar (i) mb I ngarkuar; i rënduar me barrë të madhe.

barrúarít (të) as Ngarkim; vënie e ngarkesës.

barrúxh•ë a f sh a at *A* Zhurmë; rrëmujë.

barrvrámj•e a f sh e et *G* Dështim i (prishje e) barrës.

bas mb muz (*Këngëtar, vegël*) me ton ose zë të thellë, me regjistër të ulët.

bas e mb *G* Prodhimtar; pjellor. **Tokë base.**

bas i¹ m sh ë ët muz

♦ Tingull ose ton ose me lartësi të ulët.

♦ Tonet e regjistrit më të ulët në një velgë.

♦ Zë burri, që këndon në regjistrin më të ulët.

♦ Këngëtar me këtë lloj zëri.

♦ Vegël muzikore, që nxjerr tone në regjistër të ulët.

bas i² m sh a at *G* Ai që bën një veprim. > **BËRËS I.**

bas i³ m sh a at *G*

♦ Top bore.

♦ Topth gjalpi.

♦ Plis dheu.

♦ Topth leshi a pambuku në mbushjen e dyshekut.

bas i⁴ m sh e et *Ç* Bast.

bása-bása

I ndajf Në trajtë shuku a plisi.

II mb (*Arë*) me shumë plisa të mëdhenj.

basamák u m sh ë ët Parmak anës shkallëve; shkallare.

basaníc•ë a f sh a at *krahin* *G* Kasolle e mbuluar me plisa bari për viçat. > **KAÇIN•Ë A.**

bas•e ja *G f e* **BAS I².**

basén i m sh e et

♦ Pellg a rezervuar i hapët për të grumbulluar ujë ose lëngje të tjera. **Basen ujëmbledhës.**

♦ *gjeog* Pellg i një lumi bashkë me degët.

♦ *det* Pjesë e thelluar e detit afër portit, ku qëndrojnë anijet.

baséta t f sh Sideburns.

bas•ë a f sh a at *G* Plis dheu.

bás•ër ra f sh ra rat *krahin* Vesë.

Basëtérr•ë a f gjeog Kryeqytet i Guadelupës.

bask e mb Karakteristik i baskëve; që ka të bëjë me baskët.

bask u *m sh ë ët kryes sh* Grup etnik në jugperëndim të Francës dhe në veriperëndim të Spanjës. **Gjuha e baskëve. Vendi i Baskëve.**

básk•e ja *f sh e et f e* **BASK U.**

basketbóll i *m sport* Basketball. **Ndeshje (skuadër, top) basketbolli.**

basketbollíst i *m sh ë ët* Lojtar basketbolli.

basketbollíst•e ja *f sh e et f e* **BASKETBOLLIST I.**

basketbollístík e *mb libr I* basketbollit.

baskí a¹ *f sh - të*

♦ Gozhdë e madhe; kunj i ngulur në mur për të varur në të diçka.

♦ > **BALLANIK E.**

♦ Lloj çekiqi i farkëtarit, me njëren anë të mprehtë dhe tjetrën të rrumbullakët e të sheshtë.

baskí a² *f sh - të ndërt krahin G*

♦ Dërrasë e shkurtër që përdoret për të mbuluar çatinë.

♦ Qepër e hollë mbi të cilën mbërthehen dërrasat e çatisë.

baskísht ndajf Në gjuhën baske.

baskísht•e ja *f* Gjuhë natyrore pa lidhje me ndonjë gjuhë tjetër, që flitet nga baskët. >

EUSKAR•Ë A; EUSKARISHT•E JA.

baskíním i *m sh e et* Mbërthim me gozhda; gozhdim.

baskín•óhet vetv úa (u) úar veta III Mbërthehet me gozhda; gozhdohet.

baskín•ój kal óva úar krahin Mbërthej me gozhda; gozhdoj.

baskínúar (i e) *mb krahin I* mbërthyer me gozhda; i gozhduar.

baskísht ndajf Në gjuhën e baskëve; euskarisht.

baskísht•e ja *f* Gjuhë e baskëve; euskarishte.

baskór•e ja *f sh e et krahin* Petavër e çatisë.

basma ja *f sh - të* > **BASM•Ë A.**

basma k u *m sh ë ët ndërt krahin G* Këmbë shkalle.

basmaník u *m sh ë ët ushq* Byrek me gjizë.

basmaxhí a *m sh j jtë krahin G* > **BASMAXHI U².**

basmaxhí u¹ *m sh j jtë G* > **BASMAXHI U².**

basmaxhí u *m sh nj njtë bis* Shitës basmash.

básm•ë a *f sh a at* Pëlhurë pambuku e hollë dhe me punim të thjeshtë, e ngjyrosur ose me lule. **Një top basmé. Basmë e stampuar.**

basón i *m sh ë ët muz* Vegël frymore, me dy tuba druri dhe një tub metalik në trajtë U-je që mbaron me pipëzën; ka regjistër dy oktava më të ulët se oboja.

basoníst i *m sh ë ët muz* Ai që i bie basonit.

basoníst•e ja *muz f e* **BASONIST I.**

basoreliév i *m sh e et art* Figurë e punuar si skulpturë ose e gdhendur mbi një sipërfaqe të rrafshët.

bast i *m sh e et* Marrëveshje ndërmjet dy a më shumë vetash, që hahen për diçka dhe që caktojnë një kusht, të cilin e plotëson kush humbet. **Lokal i basteve.**

bastadúr e *mb krahin G* Mikpritës; bukëdhënës.

bastadúr i *m sh ë ët krahin G* Njeri mikpritës (bukëdhënës).

bastán i *m sh a at* kopsht krahin G Pjepër a shalqi.

bastár i *m sh ë ët* Kasolle e vogël barinjsh.

bastárd e *mb*

♦ *bio (Kafshë)* e dalë nga kryqëzimi i dy llojeve ose i dy racave të ndryshme dhe që ka humbur cilësitë e mira të paraardhësve.

♦ *përb* I zvetënuar; që ka humbur gjithë vetitë e mira; i përdhosur e i çoroditur. [Mëshirë?

Bijë bastarde e etënve dinakë (Mgj).]

♦ *tek* I përzier me diçka tjetër që ia prish cilësinë e ia ul vlerën; i papastër; me cilësi të këqija. > **KEQ (i) E (e). Llaç bastard. Duhan bastard. Verë bastarde.**

♦ *keq* I lindur jashtë martese, i jashtëligjshëm.

bastárd i m sh ë ët

♦ *bio* Pasardhës me cilësi të këqija, që del nga kryqëzimi i dy llojeve ose i dy racave të ndryshme.

♦ *përb* Njeri i zvetënuar, ai që ka humbur gjithë vetitë e mira dhe është përdhosur e është çoroditur.

♦ *keq* Fëmijë i lindur jashtë martese, fëmijë i jashtëligjshëm. > **KOPIL I; DOBIÇ I.**

bastárd•e ja f sh e et f e BASTARD I.

bastárdím i m sh e et dhe bio Prishje a humbje e cilësive të mira.

bastárdísht ndajf Si bastard.

bastard•óhem vetv

♦ *veta III dhe bio (Vetitë a cilësitë e mira)* prishen a humbin për shkak të kryqëzimit me një lloj a racë tjetër.

♦ *keq* Humbas vetitë e mira; zvetënohem; prishem a përdhosem; çoroditem.

bastard•ój kal óva úar

♦ *bio* Ia ndryshoj vetitë e mira racore nëpërmjet kryqëzimit me një lloj ose me një racë tjetër, i prish vetitë e mira që ka. **Bastardoj racën.**

♦ *keq* E bëj të humbasë vetitë e mira, e zvetënoj, e prish, e përdhos dhe e çorodit. **Bastardoj gjuhën** e prish gjuhën, duke e mbushur me fjalë, me shprehje e me ndërtime të huaja.

bastardúar (i e) mb

♦ *bio (Speci a lloj)* me veti të bjerrura nga kryqëzimit.

♦ *keq (Gjuhë etj.)* që ka humbur vetitë e mira.

♦ *keq* I prishur a përdhosur; i çoroditur.

bastárdh, bastardh•óhem, bastardh•ój etj. > BASTARD, BASTARD•OHEN, BASTARD•OJ etj.

bastárr kal krahin G > BASTARR•Ë (me).

bastárr e mb krahin G (Kafshë) bastarde.

bastárr i m krahin G Qen bastard; i kryqëzuar.

bastárr•em vetv dhe pës e BASTARR. > BASTARR•Ë (me u).

bastárr•ë (me) kal a ë krahin G Bastardoj; prish; zvetënoj; çorodit.

bastárr•ë (me u) a (u) ë krahin G

I vetv Bastardohem; bëhem bastard; prishem; zvetënohem; çoroditem.

II pës e BASTARR•Ë (me).

bastérr i m sh ë ët G Qyler; parazit.

bastérr•e ja f sh e et Buçe që nuk leh.

Bastét•ë a f mit egj Perëndeshë-mace e shtëpisë.

bastevënës i m sh - it Ai që vë baste.

bastevënës•e ja f sh e et f e BASTEVËNËS I.

bastexhësh•ë a f sh a at f e BASTEXHI U².

bastexhí a m sh j jt krahin G > BASTEXHI U².

bastexhí u¹ m sh j jt G > BASTEXHI U².

bastexhí u² m sh nj njtë Bastevënës; ai që vë baste.

bastexhí•e ja f sh e et f e BASTEXHI U².

bást•ër ra f krahin

♦ *bujq* Vrug i (pajagë e) grurit.

♦ *Jugë e ngrohtë; erë e ngrohtë e jugut, që mendohet se sjell pajagën e grurit.*

bastëros•et vetv - (u) ur veta III bujq Vrugohet; (*bimës*) i bie vrugu.

bastërosj•e a f bujq Vrugimj; rënie e vrugut.

bastërosur (i e) *mb bujq (Bimë)* e vruguar; që i ka rënë vrugu.

bastí a f sh - të Bastisje; kontroll i befasishëm e me dhunë i shtëpisë a vendi tjetër për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar. > **BASTISJ•E A.**

bastión i m sh e et libr

♦ Pjesë e dalë e fortifikimit.

♦ *dhe fig* Kështjellë.

bastís kal a ur Kontrollon befas e me dhunë (*një shtëpi etj.*) për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar. **Polícia ia bastisi shtëpinë.**

bastís•em a (u) ur pës e BASTIS.

bastísës i m sh - it Ai që bastis.

bastísës•e ja f sh e et f e BASTISËS I.

bastísj•e a f sh e et Kontroll i befasishëm e me dhunë i shtëpisë a vendi tjetër për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar.

bastísur (i e) mb (Shtëpi etj.) e kontrolluar befas e me dhunë për të gjetur diçka të fshehur a të ndaluar.

bastít kal a ur Rrah mbarë e prapë (*një çështje*).

bastít•et pavet dhe pës e BASTIT.

bastítj•e a f sh e et Rrahje mbarë e prapë e një çështjeje.

bastítur (i e) mb (Çështje) e rrahur mbarë e prapë.

bastlí u m sh nj një J Njeri kryeneç.

bastlí•je ja J f e BASTLI U.

bastlínj të J sh i BASTLI U.

bastór•e ja f sh e et Lokal i basteve.

bastórë t G sh i BAST•UER ORI.

bastrós kal - ur veta III bujq (Lagështira etj.) e vrugon (*bimën*).

bastrós•et bujq

I *vetv veta III (Bima)* vrugohet; i bie vrugu.

II pës e BASTROS.

bastrósj•e a f bujq Vrugim.

bastrósur (i e) mb bujq I vruguar.

bast•úer óri m sh órë órët G Balluk i samarit.

bastún i¹ m

♦ Shkop i gjatë me dorezë të kthyer, që përdoret për t'u mbështetur kur ecin. **Bastun me kokë fildishi.**

♦ Shkop i gjatë i shkallëzuar, që përdoret për të matur lartësinë e kafshës.

♦ *ushq* Bukë e gjatë dhe e hollë.

bastún i² m A Rreze e rrotës së qerres.

bastvënës i m sh - it Ai që vë bast.

bastvënës•e ja f sh e et f e BASTVËNËS I.

basulégj i m sh e et bot Lule mali, që lulëzon në fillim të pranverës.

bash bis

I pj Pikërisht; tamam . **Bash ashtu!** njashtu! **Bash aty!** mu aty! [të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj, bash hir të pranisë së togut uo dhe fazës së mëtejme të tij ua (*grua, mua, prrua, shkua*) dallohen prerazi nga mbarë të folmet e tjera të gegërishtes (GjSh).]

II ndajf

♦ Aq; fort; shumë; tepër. **Qenka bash mirë** qenka shumë mirë.

♦ Bukur; goxha; shumë. **E ka marrë veten bash fort.** Më vjen bash keq.

-bash fjalëform: dollibash.

bash i¹ m sh e et

- ♦ *det* Pjesë e përparme e anijes ose e barkës. **Kulla e bashit.**
- ♦ *bis* Pjesë më e mirë e diçkaje; pjesë e zgjedhur; ballë, ajkë, lule. **Bashi i ushtrisë. Bashi i djemve.**
- ♦ Vend i shtruar në krye të dhomës, zakonisht afër zjarrit; kryet e vendit. **Në bash të vendit.**

bash i² m G Kunat.

básha t m sh sport krahin Mundës të kategorisë së parë.

basharrít kal G > BASHARRIT•Ë (me).

basharrít•em vetv dhe pës e BASHARRIT. > BASHARRIT•Ë (me u).

basharrít•ë (me) kal a ë G Grabit; plaçkit; pretoj.

basharrít•ë (me u) a (u) ë G

I vetv Grabitem; plaçkitem.

II pës e BASHARRIT•Ë (me).

basharrítj•e a f sh e et G Grabitës; plaçkitës; pretar.

basharrítun (i e) mb G I grabitur; i plaçkitur.

bashaltlí të m sh krahin sport Mundës të kategorisë së dytë.

bashbéz i m sh e et krahin G Shami koke për gra.

bashére ja f sh e et A

♦ Grua trupmadhe dhe e fortë.

♦ Grua a vajzë e hijshme.

básh•ë a f sh a at G Kunat. > **BASH I².**

bâsh•ëm (i) me (e) mb G > BËSH•ËM.

bashibozúk e mb keq

♦ I përbërë prej bashibozukësh; që vret e plaçkit popullsinë. Forca bashibozuke. Bandë bashibozuke.

♦ I çrregullt dhe i padisiplinuar, që është tipar dallues për bashibozukët.

bashibozúk u m sh ë ët hist Ushtar i njërive ndihmëse të parregullta në Perandorinë Osmane.

[dhe të bëhet një nga kapedanët më të dëgjuar të bashibozukëve dhe një nga ustallarët më të shkëlqyer të luftës së parregullt të maleve? (FN).]

♦ *keq* Pjesëtar i trupave të çrregullta, të paorganizuara e të padisiplinuara, që vrasin e plaçkitin popullsinë; ushtar i çrregullt dhe i padisiplinuar.

bashk ndajf A Bashkë.

bashk- fjalëform > BASHKË-.

Bashk. shk. shkurt i Bashkëpunëtor shkencor.

Bashk. vjet. shk. shkurt i Bashkëpunëtor i vjetër shkencor.

bashká lidh Edhe pse.

báshka-báshka ndajf bis Së bashku.

bashkadminisratór i m sh ë ët libr > BASHKADMINISTRUES I.

bashkadministrím i m libr Drejtim dhe organizim i përbashkët i punëve të një kompanie, fondi etj.

bashkadministróhet úa (u) úar libr pavet dhe pës e **BASHKADMINISTR•OJ.**

bashkadministró j kal libr Drejtoj dhe organizoj së bashku me një tjetër a me të tjerë (punët e një kompanie, fondi etj.). .

bashkadministrúar (i e) mb libr (Punë) të drejtuara dhe organizuara së bashku me dikë.

bashkadministrúes i m sh - it libr Ai që drejton dhe organizon së bashku me dikë punët e një kompanie, fondi etj.

bashkadministrúes•e ja f sh e et libr f e BASHKADMINISTRUES I.

bashkafrúar (i e) mb (Petla të lules, krahë të insekteve) që ndodhen pranë, preken por nuk lidhen me njëra tjetrën.

bashkaksí a f tek Të qenët në një bosht apo aks.

bashkaksór *e mb tek* I montuar në të njëjtin bosht apo aks.

bashkakuzúar *a (e) f sh a at (të) drejt f e* **BASHKAKUZUAR I (i).**

bashkakuzúar *i (i) m sh - it (të) drejt* I akuzuar bashkë me një tjetër për të njëjtin krim.

bashkaleát *e mb* I lidhur në të njëjtën aleancë me dikë.

bashkaleát *i m sh ë ët* Aleat i përbashkët me dikë.

bashkaleát•e *ja f e* **BASHKALEAT I.**

bashkalésh *i m*

♦ Lesh nga gjithë trupi i të imëtave.

♦ Lesh bashke.

bashkalídh *kal libr* > **BASHKËLIDH.**

bashkanësór *e mb* I vendosur përbri a paralel me një tjetër.

bashkanëtár *i m sh ë ët* Anëtar i një shoqate ose bashkimi; ai që bën pjesë në një lidhje së bashku me të tjerë.

bashkanëtár•e *ja f sh e et f e* **BASHKANËTAR I.**

bashkanëtarësi *a f* Të qenët bashkanëtar (*i një shoqate etj.*).

bashkangjí•s *kal ta tur* > **BASHKANGJIT.**

bashkangjít *kal a ur* > **BASHKËNGJIT.**

bashkangjítur *mb* **BASHKËNGJITUR (i e).**

bashkanjítas *ndajf G* Bashkëngjitur.

bashkáre *t f sh krahin G* Të fshira; plehra.

bashkarí *a¹ f vjet*

♦ Kolektiv; bashkësi.

♦ Kullotë e përbashkët. > **BERRJAB•Ë A.**

bashkarí *a² f krahin G* Curril i vazhdueshëm i kazanit të rakisë.

bashkarím *i m* > **BASHKARI A¹.**

bashkarísht *ndajf G* Së bashku. > **BASHKËRISHT.** [U futën bashkarisht dhjetë vetë, në një kthinë të madhe, ku brambullinte një stufë qymyri. (IK).]

bashkarsímím *i m* Sistem arsimor për djem e vajza në të njëjtën shkollë.

báshkas *ndajf* Së bashku; bashkërisht.

bashkatdhetár *i m sh ë ët* Ai që ka të njëjtin atdhe me një tjetër.

bashkatdhetár•e *ja f sh e et f e* **BASHKATDHETAR I.**

bashkatdhetarí *a f* Të qenët bashkatdhetar me një tjetër.

bashkautór *i m sh ë ët* Ai që është autor i një vepre a pune së bashku me një tjetër.

[franceskanët nuk qenë vetëm mbledhës dhe studiues të rapsodive, por, në një farë mënyre, edhe bashkautorë të tyre (ShS).]

bashkautór•e *ja f sh e et f e* **BASHKAUTOR I.**

bashkautorësi *a f* Të qenët autor i një vepre a pune së bashku me një tjetër.

báshkaz *ndajf bis* Së bashku. > **BASHKËRISHT.**

báshkazi *ndajf bis* Së bashku. > **BASHKËRISHT.**

bashkedukím *i m libr* > **BASHKARSIMIM.**

bashkekszistënc•ë *a f libr* Të qenët njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër, jetesa bashkë me dikë a me diçka tjetër. **Bashkekszistencë dhe luftë e të kundërtave.**

bashkekszist•ój *jokal óva úar libr*

♦ Ekzistoj së bashku me dikë në marrëdhënie të caktuara.

♦ Jam a ekzistoj njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër; jetoj bashkë me dikë a me diçka tjetër.

bashkemnák *u m sh ë ët K* Ai që ka të njëjtin emër me një tjetër.

bashkés•ë *a f sh a at tek* Detal që bashkon dy a më shumë elemente të një mekanizmi.

báshkë *ndajf*

♦ Në të njëjtin vend; në të njëjtin grup; puqur; pranë njëri-tjetrit. **I bëj (i vë, i lidh) bashkë. Punojmë (rrimë, shkojmë) bashkë.**

♦ Në lidhje me njëri-tjetrin; bashkërisht; njëri me tjetrin. **Jetojmë bashkë.** [Mos pusho kurrë! Po bashkë me vaje (Mgj).]

♦ Njëherësh; në të njëjtën kohë. **Bëj disa punë bashkë.**

*

Kur të bëhen dy ditë bashkë Kurrë; asnjëherë; ditën e moskurrit.

S'i bëj dy bashkë S'jam i zoti të kryej një punë, s'ia dal dot në krye.

S'lë dy gurë bashkë (*Fëmija*) është shumë i prapë, nuk lë gjë pa trazuar.

S'lidh dot dy fjalë bashkë Nuk di të flas rrjedhshëm; i shpreh mendimet me vështirësi.

báshkë- fjalëform (*formon emra, mbiemra e folje*): **bashkëpronar; bashkëjetoj; bashkëendenjës.**

báshk•ë a f sh a at

♦ Gjithë leshi që merret nga një qethje e deles; tërësi e leshit të lëkurës së deles, siç del nga qethja pa u prishur.

♦ *fig* Diçka e bardhë, e fryrë dhe e butë, që i ngjan leshit të deles. **Bashkë resh. Bashka bore.**

*

I marr bashkën dikujt E shfrytëzoj deri në palcë dikë; e qeth mirë, ia rrjep lëkurën dikujt. **bashkëbaním i m libr** Banim së bashku me dikë në të njëjtën shtëpi a dhomë.

bashkëban•óhet úa (u) úar libr pavet e BASHKËBAN•OJ.

bashkëban•ój jokall óva úar libr Banoj bashkë me dikë; jetoj në të njëjtin banesë me dikë.

bashkëbanór i m sh ë ët libr Njeri që banon së bashku me një dikë; njeri që jeton në një banesë me dikë.

bashkëbanúes i m sh - it libr > BASHKËBANOR I.

bashkëbiséd•ë a f sh a at libr Bisedë e lirë ndërmjet dy a më shumë vetave.

bashkëbisedím i m sh e et

♦ Bisedim ndërmjet dy a më shumë vetave; rrahje e shkëmbim mendimesh për një çështje.

♦ *kryes sh libr* Rrahje e shkëmbim mendimesh për të caktuar kushtet e një marrëveshjeje; bisedime të përbashkëta. > **NEGOCIAT•Ë A. Bashkëbisedime për paqe.**

♦ Formë kontrolli pa nota për njohuritë e fituara në një kurs. > **KOLOKIUM I.**

♦ Bisedë e përbashkët e një grupi njerëzish për një temë. [rapsodi e sheh veten si një medium, si një shpirt, që sjell në bashkëbisedim estetik dy kohë, dy epoka. (ShS).]

bashkëbised•ój jokall óva úar Flas me një a më shumë veta; bisedoj me dikë.

bashkëbisedúes i m sh - it

♦ Ai që bisedon me dikë ose që merr pjesë në një bisedë. **Bashkëbisedues i këndshëm.**

♦ Pjesëmarrës në bashkëbisedime. > **NEGOCIATOR I.**

bashkëbisedúes•e ja f sh e et f e BASHKËBISEDUES I.

bashkëboshtësi a f tek, gjeom Të qenët bashkëboshtor.

bashkëboshtór e mb tek I vendosur apo ndodhur në një bosht apo aks. **Kabllo**

bashkëboshtore kabllo shumëfijëshe që përcjell sinjale të dëndurisë së lartë.

bashkëbújtës e mb Që bujt në një vend me dikë.

bashkëbújtës i m sh ë ët Ai që bujt në një vend me dikë.

bashkëbújtës•e ja f sh e et f e BASHKËBUJTËS I.

bashkëdebitór e mb (Palë) që ka debit të përbashkët me dikë.

bashkëdebitór i m sh ë ët Ai që ka një debit të përbashkët me një jetër a të tjerë.

bashkëdebitór•e ja f sh e et f e BASHKËDEBITOR I.

bashkëdérth•et jokall - (u) ur veta III (Lumenj) që bashkohen në një vend dhe derdhen bashkë në det, liqen etj.

bashkëdérthj•e a f gjeog Pikë e bashkimit të dy lumenjve që derdhen në një det, liqen etj.

bashkëdetórës e mb > BASHKËDEBITOR E.

bashkëdetórës i m sh ë ët > BASHKËDEBITOR I.

bashkëdetórës•e ja f sh e et f e BASHKËDETORËS I.

bashkëdij•e ja f libr > BASHKËFAJËSI A.

bashkëdikím i m gjeog > BASHKËDERDHJ•E A.

bashkëdik•ón jokál ói úar veta III > BASHKËDERDH•ET.

bashkëdrejtór i m sh ë ët Drejtor që mban të njëjtin post dhe kryen të njëjtat detyra me një tjetër.

bashkëdrejtór•e ja f e BASHKËDREJTOR I.

bashkëdhénës e mb Që jep bashkë me dikë.

bashkëdhénës i m sh - it Ai që jep bashkë me dikë.

bashkëdhénës•e ja f sh e et f e bashkëdhËnës i.

bashkëfajësi a f drejt Fajësi e përbashkët me dikë; të qenët bashkëfajtor.

bashkëfajtór i m sh ë ët drejt Pjesëmarrës në një krim a në një faj; fajtor bashkë me dikë.

bashkëfajtór•e ja f sh e et f e BASHKËFAJTOR I.

bashkëfetár e mb libr Që ka të njëjtin besim fetar me dikë.

bashkëfetár i m sh ë ët libr Ai që ka të njëjtin besim fetar me dikë.

bashkëfetár•e ja f e BASHKËFETAR I.

bashkëfinancím i m Financim i përbashkët nga fondet e dy a më shumë vetave a institucioneve.

bashkëfinanc•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e BASHKËFINANC•OJ.

bashkëfinanc•ój kal óva úar Financoj (një projekt etj.) së bashku me dikë.

bashkëfinancúar (i e) mb (Projekt etj.) i financuar së bashku me dikë.

bashkëfinancúes e mb Që financon së bashku me dikë.

bashkëfinancúes i m sh - it Ai që së bashku me dikë.

bashkëfinancúes•e ja f sh e et f e BASHKËFINANCUES I.

bashkëfísas e mb Që është i të njëjtit fis me dikë.

bashkëfísas i m Ai që është i të njëjtit fis me dikë.

bashkëfísas•e ja f sh e et f e BASHKËFISAS I.

bashkëfjalím i m sh e et libr

♦ Fjalim i përgatitur në bashkëpunim me dikë.

♦ > **BASHKËBISEDIM I.**

bashkëfjalós jokál a ur Bashkëbisedoj.

bashkëfjalós•em vetv a (u) ur > BASHKËFJALOS.

bashkëfjalós•e a f libr > BASHKËBISEDIM I.

bashkëfólës i m sh - it libr > BASHKËBISEDUES I.

bashkëfólës•e ja f sh e et f e BASHKËFOLËS I.

bashkëfshatár e mb (Njeri) që është nga i njëjti fshat me dikë; ai që jeton në një fshat me dikë. [Ato, doke e tradita, besime e bestytñi, kanune e etika, ishin mjet i

vetërregullimit, i vetëqeverisjes bashkëfshatare, krahinore e ndërkrahinore. (MT).]

bashkëfshatár i m sh ë ët Ai që është nga i njëjti fshat me dikë; ai që jeton në një fshat me dikë.

bashkëfshatár•e ja f sh e et Ajo që është nga i njëjti fshat me dikë.

bashkëfunksioním i m sh e et libr Pjesëmarrje funksionale me dikë. [Benjamin Constant-i qe shumë i rreptë me kriteret e bashkëfunksionimit të qytetarëve në shtet (API).]

bashkëgodítj•e a f sh e et libr Goditje që i bëhet dikujt a diçkaje në të njëjtën kohë së bashku me dikë; goditje a përplasje me dikë.

bashkëgjakësi a f

♦ zootek Kryqëzim i kafshëve të një gjaku brenda po asaj tufe.

♦ Lidhje gjaku ndërmjet banorëve të një fshati; të qenët të një gjaku a të një fisi me të tjerë.

bashkëgjegjësi *a f libr* Përgjegjësi e përbashkët me dikë.

bashkëhuazi *a f bio* Simbiozë.

bashkëjetës•ë *a f*

♦ Të jetuarit së bashku me të tjerë në marrëdhënie të caktuara; të jetuarit së bashku nën një strehë si bashkëshortë ose si pjesëtarë të një familjeje. **Bashkëjetesë pa kurorë. Rregullat e bashkëjetesës. Vende bashkëjetese** hotele, konvikte etj.

♦ Të qenët njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër; jetesa bashkë me dikë a me diçka tjetër. [Kjo nuk e përjashton ndikimin e ndërsjellët të kulturave për shkak të bashkëjetesës dhe fqinjësisë, ndikim që, sipas një përcaktimi të Çabejt, mund të shkojë deri në krijimin e zhvillimeve "me karakter simbioze". (ShS).]

bashkëjet•ohet *úa (u) úar* *pavet dhe pës e* BASHKËJET•OJ.

bashkëjet•ój *jokal óva úar*

♦ Ekzistoj së bashku me dikë në marrëdhënie të caktuara. **Bashkëjetojnë pa martesë.**

♦ Jam njëkohësisht e bashkë me të tjerë a me diçka tjetër, jetoj bashkë me dikë a me diçka tjetër. **Ideologji që s'mund të bashkëjetojnë.**

bashkëjetuar *it (të) as* Bashkëjetesë.

bashkëkatundár *i m sh ë ët >* BASHKËFSHATAR I.

bashkëkatundár•e *ja f sh e et f e* BASHKËKATUNDAR I.

bashkëkëshillím *i m sh e et* Këshillim me dikë; marrje dhe dhënie e këshillave. >

KONSULTIM I.

bashkëkëshill•ohem *vetv óva (u) úar* Këshillohem me dikë; marr e jap këshilla. >

KONSULT•OHEM.

bashkëkëshillúes *e mb libr* Që shërben për t'u këshilluar në mënyrë të ndërsjellë.

bashkëkëshillúes *i m sh - it libr* Ai që këshillohet me dikë.

bashkëkëshillúes•e *ja f sh e et libr f e* BASHKËKËSHILLUES I.

bashkëkohaník *e mb* Bashkëkohës; moshatar.

bashkëkohaník *u m sh ë ët* Bashkëmoshatar. [me poezinë e Fishtës dhe të Lazgushit, të cilët edhe ishin bashkëkohanikë të tij më të moshuar. (ES).]

bashkëkóhas *i m sh ë ët >* BASHKËKOHËS I.

bashkëkóhës *e mb*

♦ Që jeton në të njëjtën kohë me dikë a me diçka; i së njëjtës kohë a epokë me të. **Historian** (shkrimtar, autor) bashkëkohës. [përvojat bashkëkohëse të folkloristikës shqiptare, për shkaqe që dihen, janë vlerësuar në frymë kritike dhe me prirje mohimi, në një pjesë të këtyre studimeve (ShS).]

♦ > BASHKËKOHOR E. Letërsi (shkencë, shoqëri) bashkëkohëse.

bashkëkóhës *i m sh - it* Ai që jeton në të njëjtën kohë me dikë a me diçka; ai që është i së njëjtës epokë me të. [i kushtohet figurës së Pal Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut (GjSh).]

bashkëkóhës•e *ja f sh e et f e* BASHKËKOHËS I.

bashkëkohësi *a f gjuh* Të qenët në të njëjtën kohë me një tjetër (për fjalitë kohore). **Lidhje** (marrëdhënie) bashkëkohësie.

bashkëkohëtár *i m sh ë ët >* BASHKËKOHËS I.

bashkëkohëtár•e *ja f sh e et f e* BASHKËKOHËTAR I.

bashkëkohór *e mb*

♦ I kohës sonë; i epokës sonë; i sotëm.. **Letërsi bashkëkohore.** [Camaj përmendë se korifejt e gjuhësisë bashkëkohore shqipe, Aleksandër Xhuvani, Eqrem Çabej dhe Maximilian Lambertz-i, janë shprehë kundër vendimit të Lidhjes së Shkrimtarëve Shqiptarë në vjetin 1952, mbas të cilit toskënishtja u shpall gjuhë letrare (APp).]

bashkëkómbës *e mb* I të njëjtit komb me një tjetër, bashkatdhetar.

bashkëkombës i m sh - it Pjesëtar i të njëjtit komb me dikë; bashkatdhetar. **Bashkëkombës shqiptarë në katër shtete.**

bashkëkombës•e ja f sh e et f e BASHKËKOMBËS I.

bashkëkontraktues e mb (Palë) që bën kontratë të përbashkët me dikë.

bashkëkontraktues i m sh - it Ai që bën kontratë të përbashkët me dikë.

bashkëkontraktues•e ja f e BASHKËKONTRAKTUES I.

bashkëkryesim i m dhe sport Të qenët në krye të klasifikimi, të garës etj. bashkë me dikë.

bashkëkryes•ohet vetv úa (u) úar veta III dhe sport Ndodhet në krye të klasifikimit, të garës, etj. bashkë me dikë.

bashkëkryes•ój kal óva úar dhe sport Kryesoj (garën etj.) bashkë me dikë.

bashkëkryesues e mb dhe sport Që kryeson garën etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesues i m sh - it dhe sport Ai që kryeson garën etj. bashkë me dikë.

bashkëkryesues•e ja sh e et dhe sport f e BASHKËKRYESUES I.

bashkëkryetar i m sh ë ët zyr Ai që kryen detyrën e kryetarit së bashku me një kryetar tjetër në një komision, në një komitet, në një konferencë etj.

bashkëkryetar•e ja f sh e et f e BASHKËKRYETAR I.

bashkëkujdestar i m sh ë ët drejt Ai që është kujdestar (i një të mituri) bashkë me dikë.

bashkëkujdestar•e ja f sh e et drejt f e BASHKËKUJDESTAR I.

bashkëkujdestari a m drejt Të qenët kujdestar bashkë me dikë. .

bashkëkuvendim i m sh e et mb libr Conversation.

bashkëkuvend•ohet úa (u) úar mb libr pavet dhe pës e BASHKËKUVEND•OJ.

bashkëkuvend•ój jokall óva úar mb libr Kuvendoj me dikë.

bashkëkuvendues e mb libr Që kuvendon me dikë.

bashkëkuvendues i m sh - it mb libr Ai që kuvendon me dikë.

bashkëkuvendues•e ja f sh e et mb libr f e BASHKËKUVENDUES I.

bashkëlëndës i a m fil, fet Të qenët prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlëndëzór e mb fil, fet I përbërë prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlëndór e mb fil, fet I përbërë prej një lënde, natyre dhe thelbi.

bashkëlídh kal a (u) ur

♦ *libr* Lidh njërën me tjetrën në mënyrë të dyanshme; lidh së bashku..

♦ *zyr* Bashkëngjit (një shtojcë).

bashkëlídh•et vetv veta III dhe pës e BASHKËLÍDH.

bashkëlídhj•e a f sh e et libr

♦ Lidhje e njëres me tjetrën në mënyrë të dyanshme.

♦ Lidhje e ndërsjellë.

♦ Lidhje e marrëveshje ndërmjet shteteve, partive ose organizatave për qëllime të përbashkëta. > **KOALICION I.**

bashkëlídhur ndajf zyr Lidhur së bashku; bashkëngjitur. **Bashkëlídhur po ju dërgoj...**

bashkëlídhur (i e) mb libr

♦ Që është i lidhur në mënyrë të dyanshme me diçka tjetër; që ka lidhje të ngushtë me diçka tjetër.

♦ *zyr (Dokument, shtojcë)* e bashkëngjitur.

♦ Me lidhje të ndërsjellë. **Fjalë të bashkëlídhura.**

bashkëlínd jokall a ur libr

♦ Lind së bashku me një tjetër; zë fill së bashku me një tjetër.

♦ Ekziston që në lindje.

bashkëlíndur (i e) mb libr Që është qysh prej lindjes; që ka lindur së bashku me një njeri, me një kafshë a me një send, i lindur. **Veti (cilësi, veçori, aftësi) të bashkëlíndura.**

Sëmundje e bashkëlíndur.

bashkëlojtár i m sh ë ët Shok loje.

bashkëlojtár•e *ja f sh e et* Shoqe loje.

bashkëlufëtár i *m sh ë ët*

♦ Ai që merr pjesë së bashku me të tjerë në një luftë; shok lufte, shok armësh.

Bashkëlufëtaret e Skënderbeut.

♦ Shok i vendosur në një veprimtari të madhe a në një çështje të përbashkët.

bashkëlufëtár•e *ja f sh e et f e* **BASHKËLUFTËTAR I.** [Në epos zana hyn si figurë e lartë mbinjerëzore... si bashkëlufëtare dhe aleate e kreshnikëve (ShS).]

bashkëlufëtím i *m* Luftim si shok armësh apo si aleat.

bashkëlufët•ó *jokal óva úar libr* Luftoj krah për krah së bashku me dikë; marr pjesë krahas me dikë në një luftë, betejë etj.

bashkëlufëtúes e *mb libr* Që merr pjesë së bashku me një tjetër si aleat në një luftë. **Palët (vendet) bashkëlufëtuese. Vende bashkëlufëtuese dhe ndërlyftuese.**

bashkëlufëtúes i *m sh - it libr >* **BASHKËLUFTËTAR I.**

bashkëmarrëdhëni•e *a f sh e et libr* Marrëdhënie e dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive, grupeve etj.; marrëdhënie të mbështetura në lidhje e kushtëzime të dyanshme të sendeve, dukurive etj.

bashkëmarrëdhëniór e *mb libr* Që ka ose tregon marrëdhënie të dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive, grupeve etj.

bashkëmarrëvëshj•e *a f sh e et libr* Marrëveshje mjdis dy a më shumë palëve.

bashkëmatësi a *f mat* Të qenët i bashkëmatshëm.

bashkëmatj•e *a f mat >* **BASHKËMATËSI A.**

bashkëmatsh•ëm (i) me (e) *mb mat* Që mund të matet me të njëjtën masë me një tjetër; që ka një masë të përbashkët me një tjetër. **Madhësi e bashkëmatshme. Segmente të bashkëmatshme.**

bashkëmbárt *kal a ur libr* Mbart a përmban në të njëjtën kohë (*dy a më shumë gjëra, cilësi, veti*); ka në vetvete (*diçka tjetër*) si pjesë thelbësore, të veçantë a të shtuar.

bashkëmbárt•et - (u) *ur pavet dhe pës e* **BASHKËMBART.**

bashkëmbështétur (i e) *mb gjeom (Kënd)* i mbështetur në të njëjtën brinjë me një kënd tjetër.

bashkëmbýll *kal a ur* zyr Mbyll së bashku në zarf, pako etj. (*dy ose më shumë sende si letra, fotografi etj.*).

bashkëmbýll•et *libr pavet dhe pës e* **BASHKËMBYLL.**

bashkëmbýllur *ndaif libr* Mbyllur së bashku. **Bashkëmbýllur dërgojmë...**

bashkëmendimtár i *m sh ë ët* Ai që ka të njëjtat mendime e pikëpamje me dikë.

bashkëmendimtár•e *ja libr f e* **BASHKËMENDIMTAR I.**

bashkëmendúes i *m libr >* **BASHKËMENDIMTAR I.**

bashkëmëkatár i *m sh ë ët libr*

bashkëmëkatár•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËMËKATAR I.**

bashkëmësim i *m* Sistem arsimor për djem e vajza në të njëjtat shkolla.

bashkëmësúes i *m sh - it* Mësues në të njëjtën shkollë me dikë.

bashkëmësúes•e *ja f e* **BASHKËMËSUES I.**

bashkëmoshatár e *mb* Me moshë të njëjtë me dikë tjetër a të tjerë. > **MOSHATAR E;**

VËRSNIK E. [Vepra e tij e zbuluar është bashkëmoshatare e veprave që shkruheshin aso kohe në Itali në gjuhën popullore. (NJ).]

bashkëmoshatár i *m sh ë ët* Ai që është në të njëjtën moshë me dikë.

bashkëmoshatár•e *ja f e* **BASHKËMOSHATAR I.**

bashkëndénjës e *mb libr* Që banon a rri në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndénjës i *m sh ë ët libr* Ai që banon a rri në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndénjës•e *ja f sh e et libr f e* **BASHKËNDENJËS I.**

bashkëndénjj•e *a f libr* Banim a ndenje në të njëjtën banesë me dikë.

bashkëndie•j *jokal va r libr* Marr pjesë në dhembjen a fatkeqësinë e dikujt.
bashkëndihmës i m sh - it Ai që është ndihmës i dikujt bashkë me dikë. > **ASISTENT I.**

bashkëndihmës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËNDIHMËS I.**

bashkëndjénjë *a f libr* Pjesëmarrje në dhembjen a fatkeqësinë e dikujt. > **EMPATI A.**

bashkënenrendit•s *kal ta tur* > **BASHKËRENDIT.**

bashkënenrendit kal a ur libr Nënrendit bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkënenrendit•et *vetv (u) ur veta III libr* Nënrenditet me një tjetër a të tjera.

bashkënenrenditës e mb libr Që nënrenditet me një tjetër a të tjera.

bashkënenrenditje•e *a f libr* Nënrenditje me një tjetër a të tjera.

bashkënenrenditur (i e) mb libr I nënrenditur me një tjetër a të tjera.

bashkënenshkrim i m zyr Nënshkrim i një dokumenti bashkë me dikë.

bashkënenshkrues e mb zyr (Palë) që nënshkruan një dokument bashkë me dikë.

bashkënenshkrues i m zyr Ai që nënshkruan një dokument bashkë me dikë.

bashkënenshkrues•e *ja f sh e et zyr f e* **bashkënenshkrues i.**

bashkëngjárje•e *a f sh e et libr* Ngjarje që zhvillohet njëkohësisht me një tjetër a të tjera.

bashkëngjís *kal ta tur* > **BASHKËNGJIT.**

bashkëngjít kal a ur

♦ *zyr* Lidh së bashku (*një shkresë a një dokument*) me një shkresë a me një dokument tjetër kryesor; ia shtoj një shkresë a një dokumenti tjetër kryesor..

♦ Shtoj. [rapsodi i jep vetes të drejtë të bashkëngjisë në interpretim e sipër, si pjesë e lejes për të improvizuar. (ShS).]

bashkëngjít•et - (u) ur zyr *pavet dhe pës e* **BASHKËNGJIT.**

bashkëngjítje•e *a f sh e et*

♦ *zyr* Shkresë a dokument i lidhur së bashku me një dokument kryesor.

♦ *gjuh* > **PËRNGJITJE A.**

bashkëngjítur ndajf zyr Lidhur a ngjitur së bashku me një dokument kryesor.

bashkëngjítur (i e) mb

♦ *zyr* I lidhur a ngjitur së bashku me një dokument kryesor. **Bashkëngjitur ju dërgojmë...**

...

♦ *gjuh* > **PËRNGJITUR (i e).**

bashkëni a¹ f G Të qenët i përbashkët. **Bashkëni e votave** votim i njëzëshëm.

bashkëni a² f sh - të G Shoqëri; miqësi.

bashkënxënës i m sh - it Nxënës i së njëjtës klasë a i së njëjtës shkollë me dikë.

bashkënxënës•e *ja f sh e et f e* **BASHKËNXËNËS I.**

bashkëpajtím i m sh e et

♦ *gjuh* Pajtim i dyanshëm ndërmjet gjuhësh; takim në njësi e në dukuri gjuhësore..

♦ Pajtim ndërmjet një a më shumë vetave për një çështje.

bashkëpandéhur i (i) m sh - it (të) drejt Ai që nxirret para gjyqit bashkë me dikë për faj a shkelje të ligjit.

bashkëpandéhur a (e) f sh a at (të) drejt f e **BASHKËPANDEHUR I (i).**

bashkëpatriót i m sh ë ët Ai që ka të njëjtin atdhe me dikë. > **BASHKATDHETAR I.**

bashkëpatriót•e *ja f e* **BASHKËPATRIOT I.**

bashkëpëlq•éhet *pavet dhe pës e* **BASHKËPËLQ•EJ.**

bashkëpëlq•éj *jokal éva ýer libr* Pëlqej të njëjtën gjë si dikë.

bashkëpëlqím i m libr Pëlqim i së njëjtës gjë si dikë.

bashkëpëlqýer (i e) mb libr I pëlqyer njëlloj bashkë me dikë; i pranuar ose i pëlqyer nga të gjitha palët.

bashkëpërcaktím i m sh e et libr Vendim a përcaktim i përbashkët me një tjetër a të tjerë për diçka.

bashkëpërcakt•ohet úa (u) úar vetv veta III Vendoset a përcaktohet bashkërisht me një tjetër a të tjerë.

bashkëpërcakt•ó j kal óva úar libr Vendos a përcaktoj bashkërisht me dikë.

bashkëpërcaktúar (i e) mb I vendosur a përcaktuar bashkërisht me dikë.

bashkëpërcaktúes e mb libr Që vendos a përcakton bashkërisht me dikë.

bashkëpërdorím i m libr Përdorim i përbashkët i diçkaje me dikë.

bashkëpërdorúes i m sh - it libr Ai që përdor diçka bashkë me dikë.

bashkëpërdorúes•e ja f sh e et libr f e BASHKËPËRDORUES I.

bashkëpërgjegjës e mb libr Që është përgjegjës ose ka detyrime bashkë me dikë për diçka.

bashkëpërgjegjës i m sh - it libr Ai që është përgjegjës ose ka detyrime bashkë me dikë për diçka.

bashkëpërgjegjës•e ja libr f e BASHKËPËRGJEGJËS I.

bashkëpërgjegjësi a m libr Përgjegjësi e përbashkët me dikë.

bashkëpërkím i m sh e et gjuh Përkim i dyanshëm ndërmjet gjuhësh, takim në njësi e në dukuri gjuhësore. **Bashkëpërkime leksikore.** [bashkëpërkimet mitologjike ndërballkanike, si element kryesor i formimit të hapësirës kulturore ballkanike (ShS).]

bashkëpërk•ón jokál ói úar veta III kryes sh (Dy a më shumë gjuhë) përkojnë me njëra-tjetrën; kanë takime në njësi e dukuri gjuhësore.

bashkëpërkúes e mb libr Që përkojnë me njëra-tjetrën.

bashkëpërpjekje a f kryes sh e et Përpjekje e përbashkët a bashkëpunim për të arritur një qëllim a synim.

bashkëpërpúth kal a ur

♦ Takoj dhe puq plotësisht (*dy a më shumë sende*).

♦ *fig* Pajtoj a vë në pajtim të plotë (*dy a më shumë dukuri*).

bashkëpërpúth•et vetv - (u) ur veta III

♦ (*Dy a më shumë sende*) takohen dhe puqen plotësisht.

♦ *fig* (*Dy a më shumë dukuri*) janë në pajtim të plotë me njëra-tjetrën.

bashkëpërpúthj•e a f sh e et

♦ Takim dhe puqje e plotë e dy a më shumë sendeve.

♦ *fig* Pajtim i plotë i dy a më shumë dukurive.

bashkëpërpúthur (i e) mb

♦ I takuar dhe puqur plotësisht.

♦ *fig* (*Dukuri*) në pajtim të plotë midis tyre.

bashkëpjesëmárrës i m sh - it libr Ai që merr pjesë bashkë me dikë për të bërë diçka.

bashkëpjesëmárrës•e ja f sh e et f e BASHKËPJESËMARRËS I.

bashkëpjesëmárrj•e a f libr Pjesëmarrje bashkë me dikë për të bërë diçka.

bashkëpjesëtár i m sh ë ët libr

♦ Ai që është pjesëtar, së bashku me dikë, në një pasuri, pronë etj.

♦ Ai që është pjesëmarrës bashkë me dikë në një glare.

bashkëpjesëtár•e ja f sh e et f e BASHKËPJESËTAR I.

bashkëpolimér i m sh e et kim ind Polimer i përfutur nga reaksioni i dy monomerëve të ndryshëm.

bashkëpresidént i m sh ë ët Ai që kryen funksionet e presidentit së bashku me një tjetër.

bashkëpresidént•e ja f e BASHKËPRESIDENT I.

bashkëprodhím i m libr

♦ Prodhim i përbashkët i dy ndërmarrjeve, shoqërive etj.

♦ Mall i prodhuar me bashkëpunimin e dy ndërmarrjeve, shoqërive etj.

bashkëpronár i m sh ë ët Ai që është pronar i një pasurie, i një prone etj. së bashku me dikë.

bashkëpronár•e ja f sh e et f e BASHKËPRONAR I.

bashkëprón•ë a f libr Pronë e zotëruar së bashku me dikë.

bashkëpronësi *a f drejt* E drejtë e barabartë e disa vetave si pronarë të një prone; pronësi e përbashkët.

bashkëpronës•ó *kal óva úar drejt* Marr në bashkëpronësi (*diçka*).

bashkëprotagoníst *i m sh ë ët*

♦ *let* Ai që bashkë me një tjetër është personazh kryesor a hero i një veprë.

♦ *kin, teat* Aktor që luan rolin kryesor në një pjesë teatrale ose film.

bashkëprotagoníst•e *ja f e* **BASHKËPROTAGONIST I.**

bashkëpunëtór *i m sh ë ët*

♦ Ai që kryen një veprimtari a punë të përbashkët me dikë. **Bashkëpunëtór i ngushtë.**

♦ Ai që bashkëpunon në një gazetë a revistë, me një institucion shkencor, kulturor etj., duke dërguar shkrime, studime e materiale të tjera, pa qenë i punësuar në to. **Bashkëpunëtór i jashtëm.** Bashkëpunëtórët e sigurimit të shtetit. [për t'u dhënë mundësi folkloristëve, specialistë e bashkëpunëtórë të jashtëm të Institutit Albanologjik të Prishtinës, ta mbledhin rapsodinë popullore mbi trimëritë epike në gjithë hapësirën ku flitet, këndohet, urohet e vajtohet shqip. (ShS).]

♦ Ai që bën një veprim bashkë me dikë. **Bashkëpunëtór në krim.**

♦ Pjesë e parë e emërtimeve për detyrën dhe për titullin e punonjësve të një institucioni kërkimor-shkencor, si edhe të atyre që kryejnë veprimtari kërkimore-shkencore.

Bashkëpunëtór (i vjetër) shkencor. Bashkëpunëtór tekniko-shkencor.

bashkëpunëtór•e *ja f sh e et f e* **BASHKËPUNËTOR I.** [shoqja Vjollca, në qoftë se ne ngulim këmbë të bëheni bashkëpunëtórja jonë, kemi arsye për këtë, domethënë ju njohim mirë. (IK).]

bashkëpuním *i m sh e et*

♦ Pjesëmarrje në një punë bashkë me dikë.

♦ Artikull, studim a punim i hartuar nga një bashkëpunëtór për t'u botuar në një gazetë, në një revistë etj.

♦ *drejt* Kryerje e veprës penale nga dy ose më shumë veta me marrëveshje ndërmjet tyre.

Në bashkëpunim me... libr së bashku me..., duke bashkëpunuar me...

bashkëpun•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BASHKËPUN•OJ.** **Ja si mund të bashkëpunohet me ne.**

bashkëpun•ó *jokal óva úar*

♦ Punoj bashkë me dikë për të bërë një punë; marr pjesë së bashku me dikë a kryej një veprimtari të përbashkët me ta.

♦ Shkruaj artikuj, studime e punime për t'i botuar në një gazetë, në një revistë etj.; jam bashkëpunëtór i një institucioni, gazete, reviste etj.

bashkëpunúes *e mb* Që punon bashkë me dikë.

bashkëpunúes *i m sh - it* Ai që punon bashkë me dikë; bashkëpunëtór.

bashkëpunúes•e *ja f sh e et f e* **BASHKËPUNUES I.**

bashkëpúqur *(i e) mb libr (Trup)* i puqur me dikë.

bashkëqendërsí *a f gjeom* Të qenët bashkëqendror.

bashkëqendrór *e mb gjeom (Rreth, sferë etj.)* me një qendër të përbashkët me një rreth a sferë tjetër.

bashkëqendrorësí *a m gjeom* Të qenët bashkëqendror.

bashkëqéni•e *a f libr >* **BASHKËJETES•Ë A.**

bashkëqeverís *kal, jokal a ur* Qeveris bashkë me një dikë a të tjerë.

bashkëqeverís•et *pavet dhe pës e* **BASHKËQEVERIS.**

bashkëqeverísje *a f libr* Qeverisje bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqeverísur *(i e) mb (Vend)* i qeverisur nga një parti bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetár *i m sh ë ët* Ai që ka lindur ose që jeton në të njëjtin qytet me dikë tjetër a të tjerë; ai që është nga i njëjti qytet me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetar•e *ja f sh e et f e* **BASHKËQYTETAR I.**

bashkëqytetari *a f libr* Të qenët nga i njëjti qytet me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëqytetas i m sh - it > **BASHKËQYTETAR I.** [një oficer policie, bashkëqytetas i Azem Hajdarit, kishte deklaruar se do ta vriste. (YP).]

bashkëqytetas•e *ja f sh e et f e* **BASHKËQYTETAS I.**

bashkëraport i m sh e et *zyr* Raport i hartuar a përgatitur në bashkëpunim me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëraportues i m sh e et *zyr* Ai që raporton bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëraportues•e *ja f sh e et zyr f e* **BASHKËRAPORTUES I.**

bashkëredaktór i m sh ë ët Ai që punon si redaktor bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëredaktór•e *ja f sh e et f e* **BASHKËREDAKTOR I.**

bashkëreferát i m sh e et libr Referat i përgatitur bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëreferúes i m sh ë ët libr Mbajtës i një referati bashkë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkëreferúes•e *ja zyr f e* **bashkëreferues i.**

bashkërekordmén i m sh ë ët sport Ai që mban rekord të barabartë me dikë tjetër a të tjerë.

bashkërekordmén•e *ia f sh e et sport f e* **BASHKËREKORDMEN I.**

bashkërendës e mb fiz: **Forca bashkërendëse** forca që ushtrohen njëkohësisht në kah të njëjtë.

bashkërendím i m sh e et Lidhje harmonike a përputhje e veprimeve. **Bashkërendim i veprimtarisë.** Në bashkërendim me...

bashkërendí•s kal ta tur > **BASHKËRENDIT.**

bashkërendít kal a ur

♦ Bashkërendoj. **Bashkërendit veprimet.**

♦ *gjuh* Lidh me bashkërenditje (*dy a më shumë fjali ose gjymtyrë të një fjalie*).

bashkërendít•em a (u) ur

I vetv

♦ Vihem në një radhë me të tjerë; renditem krahas me të tjerë për një veprimtari.

♦ *veta III gjuh (Fjalitë)* lidhen me bashkërenditje.

II pës e BASHKËRENDIT.

bashkërendítës e mb gjuh Që shërben për të lidhur dy a më shumë fjali ose gjymtyrë fjalie të bashkërenditura. **Lidhëz bashkërenditëse.**

bashkërendítj•e a f

♦ Lidhje harmonike a përputhje e veprimeve. **Bashkërenditje e forcave. Bashkërenditja e ndihmës. Bëj bashkërenditjen.**

♦ *gjuh* Lloj i lidhjes sintaksore të dy a më shumë njësive gjuhësore (*fjali ose gjymtyrë fjalie*) të barasvlershme, që nuk varen njëra nga tjetra dhe nuk përcaktojnë njëra-tjetrën.

bashkërendítur (i e) mb

♦ I bashkërenduar. **Veprime (plane) të bashkërenditura. Sulm i bashkërenditur.**

♦ *gjuh* Që është i lidhur me bashkërenditje me një njësi tjetër gjuhësore (me fjali ose me gjymtyrë fjalie).

bashkërend•óhet úar (u) úar pavet dhe pës e BASHKËREND•OJ.

bashkërend•ój kal óva úar Lidh së bashku në mënyrë të harmonishme veprime, dukuri etj. për të arritur një qëllim; bëj që të përputhen si duhet disa veprime, dukuri etj.

Bashkërendoj forcat (përpjekjet, ndihmën).

bashkërendúar (i e) mb (*Veprim, plan etj*) i lidhur në mënyrë të harmonishme me një tjetër për të arritur një qëllim.

bashkërendúes e mb libr (*Plan etj.*) që shërben për të bashkërenduar diçka; (*ai*) që bën bashkërendimin.

bashkërendúes i m sh - it libr Ai që bën bashkërendimin e veprimeve.

bashkërí a f kryes sh - të

♦ Anë a tipare të përbashkëta ndërmjet sendeve, dukurive etj. > **NGJASHMËRI A; AFRI A.**

♦ *përmb* Shokë e miq; shoqëri.

♦ *vjet* > **BASHKËSI A.**

♦ *vjet* > **BASHKIM I.**

bashkërisht *ndajf*

♦ Së bashku me dikë; në bashkëpunim me forca të përbashkëta. **Vendosim bashkërisht. Përdor bashkërisht (një apartament etj.).**

♦ Të gjithë së bashku, si një grup, tok; të gjithë në të njëjtën kohë, njëherësh. **U nisën bashkërisht. [Tani - vazhduan pleqtë duke folur bashkërisht - (FK).]**

bashkërrafshor *e mb gjeom (Figurë)* e vendosur në të njëjtin rrafsh me një tjetër.

bashkërrështim *i m libr* Vënie në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrësht•óhem *vetv óva (u) úar* Vihem në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrështúar *(i e) mb* I vënë në një rresht me një tjetër a të tjerë.

bashkërrënjës *e mb bot (Kërcell)* që del nga e njëjta rrënjë me një tjetër a të tjerë.

bashkërrít•et *vetv - (u) ur veta III*

♦ (*Fëmijët*) rriten në mjedis të përbashkët.

♦ *bio, min* Formohet a krijohet nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítës *e mb*

♦ *libr* Që rritet në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min (Inde, kristale)* të formuar nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítj•e *a f*

♦ *libr* Rritje në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min* Formim a krijim nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkërrítur *(i e) mb*

♦ *libr* I rritur në të njëjtin mjedis me një tjetër a të tjerë.

♦ *bio, min* I formuar ose i krijuar nga bashkimi i pjesëve të ndryshme, që janë rritur së bashku.

bashkë•rrjédh *jokal rródhi rrjédhur libr* (Një lumë, përrua a degë) bashkohet me një lumë, përrua a degë deri në derdhjen në det, liqen etj. > **BASHKËDIK•ON.**

bashkërrjédhës *e mb* Bashkëdikues.

bashkërrjédhj•e *a f* Bashkëdikim.

bashkësi *a f sh - të*

♦ Të pasurit diçka të përbashkët me një tjetër a të tjerë; prani e një tipari të përbashkët me një tjetër a të tjerë; lidhja e dy a më shumë gjërave sipas diçkaje të përbashkët. **Bashkësi mendimi e veprimi.**

♦ Grup njerëzish të lidhur e të bashkuar nga prejardhja, kushtet e jetesës, veçoritë kombëtare, interesa e qëllime të përbashkëta etj.; grup vendesh a popujsh të lidhur nga kushte historike ose nga interesa të përbashkëta ekonomike, shoqërore e politike. **Bashkësi e qëndrueshme. Bashkësi ekonomike. Bashkësi kombëtare. Bashkësi shtetesh. [Deti mbetet më shumë një farë ekzotike popullore se një shenjim i burimit të rrezikimit të qenies së bashkësisë iliro-shqiptare (ShS).]**

♦ *hist* Formë e organizimit të shoqërisë në rendin e komunës primitive, kur njerëzit i zotëronin së bashku mjetet e prodhimit dhe vetëqeveriseshin; formë e tillë që u ruajt pjesërisht edhe më vonë në shoqërinë me klasa. > **KOMUN•Ë A. Bashkësi primitive. Bashkësi fisnore. Bashkësi fshatare. Shthurja e bashkësisë.**

♦ *mat* Tërësi njësishe ose elementesh, që kanë një veti të përbashkët, karakteristike vetëm për to (*si p.sh. tërësia e numrave natyrorë, tërësia e nxënësve të një klase, tërësia e drurëve të një pylli etj.*). **Bashkësi e pafundme (e kufizuar, e mbyllur). Bashkësia e numrave.**

♦ *gjeol* Tërësi e zonave dhe e shtresave gjeologjike, që kanë të përbashkët përbërjen, ndërtimin etj.

bashkëstudént i m sh ë ët Shok kursi a fakulteti; student që ndjek të njëjtin kurs a fakultet me dikë.

bashkëstudént•e ja f sh e et

♦ Shoqe kursi a fakulteti.

♦ *f e* **BASHKËSTUDENT I.**

bashkësundím i m libr Sundim i njëkohshëm i dy a më shumë vetave; periudhë e një sundimi të tillë.

bashkësundimtár i m sh ë ët libr Ai që sundon njëkohësisht me dikë.

bashkësund•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BASHKËSUND•OJ.**

bashkësund•ój kal óva úar libr Sundoj njëkohësisht me dikë.

bashkësundúar (i e) mb libr (Vend) i sunduar njëkohësisht nga dy a më shumë veta.

bashkësundúes i m sh ë ët Ai që sundon njëkohësisht me dikë.

bashkësundúes•e ja f sh e et f e **BASHKËSUNDUES I.**

bashkëshkollár i m sh ë ët libr Shok shkolle; ai që ndjek të njëjtën shkollë me dikë.

bashkëshkrí•het vetv - (u) rë libr Lidhet e gërshetohet në një të vetme me diçka, shkrihet në një të tërë me të.

bashkëshkrí•j kal va rë libr Lidh e gërshetoj dy a më shumë gjëra në një të vetme; i shkrij në një të tërë.

bashkëshkrimtár i m sh ë ët libr Shkrimtar që bashkë me të tjerë, i përkasin një periudhe a rryme letrare.

bashkëshkrimtár•e ja f sh e et f e **BASHKËSHKRIMTAR I.**

bashkëshkrírë (i e) mb libr I lidhur a gërshetuar në një të vetme me diçka; i shkrirë në një të tërë.

bashkëshkrírj•e a f libr

♦ Bashkim a gërshetim në një të vetme me diçka; shkrirje në një të tërë.

bashkëshkrísh•ëm (i) me (e) mb Që mund të bashkëshkrihet.

bashkëshoqërím i m sh e et

♦ *libr* Shoqërim i një veprimi a dukurie me një tjetër a të tjera. **Bashkëshoqërím idesh.**

♦ *bujq* Mbjellje e një kulture bashkë me një tjetër a të tjera. **Bashkëshoqërím**

bashkëshoqër•óhet vetv veta III úa úar

♦ *libr (Një veprim, dukuri, mendim etj.)* shoqërohet me një tjetër a të tjera.

♦ *bujq (Një kulturë)* mbillet bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqër•ój kal óva úar

♦ *libr* E shoqëroj (*një veprim, dukuri, mendim etj.*) me një tjetër a të tjera.

♦ *bujq* Mbjell (*një kulturë*) bashkë me një tjetër a të tjera.

bashkëshoqëruár (i e) mb

♦ *libr (Veprim, dukuri, mendim etj.)* i shoqëruar me një tjetër a të tjerë.

♦ *bujq (Bimë)* e mbjellë bashkë me një tjetër a të tjerë.

bashkëshoqërúes e mb libr (Veprim, dukuri, mendim etj.) që shoqëron një tjetër a të tjerë.

[Rritja e interesimit për eposin heroik legjendar shqiptar në dijen albanologjike në një shumicë rastesh ka ardhur si prurje bashkëshoqëruese e një qëllimi tjetër. (ShS).

bashkëshoqërúes i m sh - it

♦ Ai që shoqëron dikë për t'i treguar rrugën ose për t'i shpjeguar diçka, shoqërues.

♦ Send a dukuri që shoqëron ose ndjek një tjetër.

♦ *bujq* Bimë që mbillet në të njëjtën arë me një tjetër a të tjerë.

bashkëshoqërúes•e ja f sh e et f e **BASHKËSHOQËRUES I.** [Diana ishte gjithashtu

hyjni ktonike (tokësore), kurse dy bashkëshoqërueset e saj, Hëna dhe Hekata, ishin

gjegjesisht hyjni kronike (nga gr. "kronos", qiell) e subktonike (nëntokësore). (ShS).]

bashkëshórt i m sh ë ët zyr

♦ Burrë i martuar kundrejt gruas së vet.

♦ *sh* Burrë, grua ose të dy së bashku të lidhur me martesë.

bashkëshórt•e ja f sh e et zyr Grua e martuar kundrejt burrit të vet.

bashkëshortësi a f zyr Të qenët bashkëshort; jetë bashkëshortore.

bashkëshortór e mb zyr Që ka të bëjë me bashkëshortët; që u përket bashkëshortëve, i bashkëshortëve; që lidhet me jetën e përbashkët të burrit e të gruas.

bashkështétas i m sh - it libr Ai që ka të njëjtën shtetësi me një tjetër.

bashkëtingëllím i m sh e et muz Tingëllim i përbashkët dhe harmonik i disa zërave që dëgjohen njëkohësisht.

bashkëtingëll•ón jokál ói úar

♦ *muz* (*Disa zëra*) tingëllojnë bashkë në harmoni.

bashkëtingëll•ón jokál ói úar veta III

♦ *fig* Përputhet në harmoni me diçka; përshtatet, pajtohet. **Nuk bashkëtingëllon me kohën tonë.**

bashkëtingëllór e mb gjuh (*Tingull i të folurit*) i përfutur kur ajri kalon një pengesë në organet e të folurit, zakonisht i shoqëruar me zhurmë dhe pa lëvizur tejzat e zërit; i përbërë nga bashkëtingëllore.

bashkëtingëllór•e ja f sh e et gjuh Tingulli i të folurit, që përfutet kur ajri kalon një pengesë në organet e të folurit, zakonisht i shoqëruar me zhurmë dhe pa lëvizur tejzat e zërit; shkronja që shënon këtë tingull. **Bashkëtingëlloret b, d, g... Bashkëtingëlloret e shqipes. Sistemi i bashkëtingëlloreve.** [Toskënishtja shurdhon bashkëtingëlloret e zëshme në fund të fjalës, të cilat ndigjohen të zëshme në gegënishten: *elb/elp, zog/zok, u dogj/u doq, mund/munt* (APp).]

bashkëtingëllore anësore Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur në të dyja anët a gojës.

bashkëtingëllore buzodhëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzës së poshtme dhe dhëmbëve të sipërm (*f, v*).

bashkëtingëllore buzore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve (*p, b, m*).

bashkëtingëllore dhëmbore Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur te dhëmbët (e sipërm a të poshtëm, ose te të sipërm e të poshtëm njëherësh). (*d, dh, ll, t, th,*).

bashkëtingëllore dridhëse Bashkëtingëllore e shqiptuar duke dridhur majën e gjuhës paksa mbi mishin e dhëmbëve të sipërm (*rr*).

bashkëtingëllore dyfishe Bashkëtingëllore e përbërë nga dy shkronja (*ll, rr, sh, xh, zh*).

bashkëtingëllore e çastme Bashkëtingëllore e shqiptuar me mbyllje të plotë të kalimit të ajrit dhe lëshim të menjëhershëm të tij nëpërmjet gojës (*b, g, k, p*), ose hundës (*m, n*).

bashkëtingëllore e dobët Bashkëtingëllore e shqiptuar me gjuhën të mbështetur lehtë në qiellzën e fortë ose afër saj (*ç, j, k, q*).

bashkëtingëllore e dyfishtë > BASHKËTINGËLLORE DYFISHE.

bashkëtingëllore e frymëtuar Bashkëtingëllore e shqiptuar me lëshim të frymës nga gryka dhe me tërheqjen e gjuhës prapa (*h*).

bashkëtingëllore e lëngët Bashkëtingëllore e shqiptuar me rrëshqitje të gjuhës nga qiellza e fortë (*l*).

bashkëtingëllore e mbyllur Bashkëtingëllore e shqiptuar mbyllje të plotë ose të pjesshme të kalimit të ajrit (*g, h, k*).

bashkëtingëllore e pazëshme Bashkëtingëllore e shqiptuar pa dridhje të tejzave zanore.

bashkëtingëllore e shurdhët > BASHKËTINGËLLORE E PAZËSHME.

bashkëtingëllore e zëshme Bashkëtingëllore e shqiptuar me dridhje të tejzave zanore.

bashkëtingëllore e zhurmët Bashkëtingëllore e shqiptuar me

bashkëtingëllore fërkimore Bashkëtingëllore e shqiptuar me ngushtim të kanalit të ajrit (*f, dh, th*).

bashkëtingëllore fishkëllore Bashkëtingëllore e shqiptuar duke drejtuar rrymën e ajrit drejt majës së gjuhës, që prek paksa dhëmbët (*s, sh, z, zh*).

bashkëtingëllore frymëqitëse > **BASHKËTINGËLLORE E FRYMËTUAR.**

bashkëtingëllore grykore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesën e pasme të gjuhës të ngritur në fund të grykës (*g, k*).

bashkëtingëllore hundore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit nëpërmjet hundës (*m, n*).

bashkëtingëllore lëngëzore > **BASHKËTINGËLLORE E LËNGËT.**

bashkëtingëllore mbylltore > **BASHKËTINGËLLORE E MBYLLUR.**

bashkëtingëllore mesgjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit

bashkëtingëllore mesore Bashkëtingëllore e shqiptuar me kalimin e ajrit mbi gjuhë, në mesin e gojës (*j*).

bashkëtingëllore ndërthembore Bashkëtingëllore e shqiptuar me mjën e gjuhës të mbështetur në dhëmbët e parmë (*c, ç, d, dh, t, th*).

bashkëtingëllore paragjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me majën e gjuhës.

bashkëtingëllore prapagjuhore Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesën e fundit të gjuhës.

bashkëtingëllore qiellëzore Bashkëtingëllore e shqiptuar gjuhën të ngjitur në qiellzë (*l, ll, , q*).

bashkëtingëllore shpërthyes Bashkëtingëllore e shqiptuar me bllokim të kalimit të ajrit me anë të gjuhës (*d, t*), të grykës (*g, k*), të buzëve (*b, p*).

bashkëtingëllorësi *a f gjuh* Tërësi e bashkëtingëlloreve të një gjuhe.

bashkëtingëllorizim *i m*

♦ *gjuh* Shqiptim i një tingulli i ngjashëm me një bashkëtingëllore.

♦ Përsëritje e një tingulli brenda një fjale.

bashkëtingëllues *e mb muz (Zëra)* që tingëllojnë bashkë në harmoni.

bashkëtrashëgimtar *i m sh ë ët drejt* Ai që është trashëgimtar i një pasurie së bashku me dikë.

bashkëtrashëgimtar *e ia drejt f e bashkëtrashëgimtar i.*

bashkëtregimtar *i m sh ë ët*

♦ Ai që kallëzon një ndodhi bashkë me një tjetër.

♦ *sh* Tregimtarë të një brezi.

bashkëtregimtar *e ja f e BASHKËTREGIMTAR I.*

bashkëtryezár *i m sh ë ët* Shok tavoline (mense).

bashkëtryezár *e ja f sh e et f e BASHKËTRYEZAR I.*

bashkëthemelues *e mb* Që themelon një organizatë etj. bashkë me dikë.

bashkëthemelues *i m sh ë ët* Ai që themelon një organizatë etj. bashkë me dikë.

bashkëthemelues *e ja f sh e et f e BASHKËTHEMELUES I.*

bashkëvajtje *e a f gjuh* Lidhja e një fjale me një fjalë tjetër; përdorimi i një fjale së bashku me një tjetër në lidhje të caktuara. Në **bashkëvajtje me...** *libr* në lidhje me..., duke u përdorur me...

bashkëvarësi *a f sh - të libr* Varësi e dyanshme ndërmjet sendeve, dukurive etj., varësi e njërit nga tjetri a nga të tjerë.

bashkëvarur (*i e*) *mb libr* Me varësi të dyanshme.

bashkëvatror *e mb fiz (Mikroskop)* me vatra të përbashkëta.

bashkëvëndas *i m sh - it* Bashkëvëndës. [Klerikët e Malësisë, duke theksuar nevojën që të rezistonin pranë bashkëvendasve të tyre të arratisur dhe popullsisë së dëbuar, u larguan së bashku me ta dhe qëndruan në Mal të Zi. (RG).]

bashkëvëndas *e ja f sh e et f e BASHKËVENDAS I.*

bashkëvendës i m sh - it Ai që është nga i njëjti vend, qytet, fshat etj. me dikë. >

bashkatdhetar I. [na zbriti në Paris një negër, i ngarkuar nga bashkëvendësit me misionin që të punojë për lirinë e Zullulandit (FK).]

bashkëvendës•e ja f sh e et f e BASHKËVENDËS I.

bashkëveprim i m sh e et

♦ Veprim i kryer të bashku e njëkohësisht me dikë. Në bashkëveprim me... [Skënderbeu u përpoq të forconte lidhjet në Ballkan, dhe sidomos bashkëveprimin ushtarak me Hungarinë. (AE).]

♦ Veprim a ndikim i ndërsjellë ndërmjet sendeve e dukurive. > **NDËRVEPRIM I.**

bashkëvepr•ój kal

♦ Veproj së bashku e njëkohësisht me dikë për të arritur një qëllim; bashkërendoj forcat ose përpjekjet me dikë.

♦ Jam në lidhje të dyanshme e në ndikim të ndërsjellë me dikë; kam bashkëveprim me dikë a me diçka.

bashkëveprues e mb libr Që vepron së bashku a në bashkëpunim me dikë për të arritur një qëllim.

bashkë•vëllá vëllái m sh vëllézër vëllézërit Shok i ngushtë; njeri shumë i afërt, si vëlla; shok nga e njëjta vendlindja.

bashkëvizór e mb gjeom (Vijë) që ndodhet në të njëjtën drejtëz me një tjetër a të tjera.

bashkëvozitës i m sh - it Ai që vozit në të njëjtën barkë me dikë.

bashkëvozitës•e ja f sh e et f e bashkëvozitës i.

bashkëvrapúes i m sh - it Ai që vrapon a bën garë vrapimi dikë.

bashkëvrapúes•e ja f sh e et f e bashkëvrapues i.

bashkëvuajtës i m sh - it Ai që vuan a ka vuajtur bashkë me dikë. [Bashkëvuajtës të mi/ që ikni mërgueshëm,/ të çmendinës sonë unikale (MA).]

bashkëvuajtës•e ja f sh e et > BASHKËVUAJTËS I.

bashkëvuajtës•e ja f sh e et f e bashkëvuajtës i.

bashkëzanim i m muz libr Bashkim i harmonishëm i tre ose me shumë tingujve të njëkohshëm me lartësi të ndryshme. > **AKORD I.**

bashkëzan•ón jokál ói úar

♦ Afrohet a është i ngjashëm si tingull me një tjetër a të tjerë. [të folmet e Kastratit, të Hotit, të Kelmendit etj. ... bashkëzanojnë më dukshëm me toskërishten e me gjuhë letrare standard, sesa me të folmet e tjera (GjSh).]

bashkëzânór•e ja f vjet gjuh Bashkëtingëllore.

bashkëzím i m libr Bashkim në kolektiv.

bashkëz•óhem

I vetv

♦ *veta III* Kolektivizohet.

♦ Bashkohem në një kolektiv me dikë.

II pës e BASHKËZ•OJ.

bashkëz•ój kal libr > KOLEKTIVIZ•OJ.

bashkëzotërím i m sh e et drejt Zotërím i një prone bashkë me dikë. > **BASHKËPRONËSI A.**

bashkëzotër•ój kal óva úar drejt Zotëroj (një pronë) bashkë me dikë. >

BASHKËPRONËS•OJ.

bashkëzotërúes i m sh - it drejt Ai që zotëron një pronë bashkë me dikë. >

BASHKËPRONAR I.

bashkëzotërúes•e ja f sh e et f e BASHKËZOTËRUES I.

bashkëzúar (i e) mb libr I bashkuar në një kolektiv.

bashkí a f sh - të

♦ Organ i vetadministrimit lokal. **Kryetar i bashkisë. Banda e bashkisë.**

♦ Ndërtësë e këtij organi. **Sheshi para bashkisë.**

bashkiák e mb I bashkisë; që ka të bëjë me bashkinë ose i takon bashkisë. **Këshilli bashkiak.**

bashkiák u m sh ë ët Anëtar i këshillit të bashkisë.

bashkiák•e ja f sh e et f e BASHKIAK U.

bashkím ndajf krahin G Së bashku. **Rri bashkim.**

bashkím i m sh e et

♦ Afrim, vënie pranë a puqje e një sendi me një tjetër a të tjerë; lidhje bashkë e dy a më shumë sendeve.

♦ Lidhje e pjesëve a njësive të veçanta në një tërësi; shkrirje në një të vetme.

♦ Lidhje organizatash, institucionesh, shtetesh etj. të ndryshme sipas një marrëveshjeje për veprimtari të përbashkët, grup i bashkuar për një qëllim. Bashkim krahinor. **Bashkim doganor. Bashkimi i dy Gjermanive.**

♦ Vendosje në një lidhje të caktuar, lidhje me marrëdhënie të caktuara; vënie në një grup a në një vijë. **Bashkim i rrokjeve në fjalë.**

♦ *kim* Lidhje e atomeve të dy a më shumë elementeve që bëhet në përpjesëtime të caktuara dhe që jep një lëndë me cilësi të reja; lëndë që del nga kjo lidhje. **Reaksione bashkimi.**

♦ Pjesë e parë në emërtime të pathjeshta për disa organizata politike e shoqërore, që përfshijnë anëtarët sipas veprimtarisë, profesionit etj. **Bashkimi i Grave (i Gazetarëve, i Rinisë). Bashkimi i Kooperativave të Artizanatit. Bashkimet Profesionale.**

♦ Pjesë e parë në emërtime të pathjeshta për disa lidhje shtetesh ose vendesh në një tërësi me një pushtet politik, me ekonomi e ushtri të përbashkët. **Bashkimi Jugafrikan. ***

Bashkimi bën fuqi fj u.

bashkimór e mb bio, gjuh Lidhëzor.

bashkímtár e mb libr Konfederativ.

bashkínteresúar (i e) mb libr I interesuar së bashku me dikë për diçka.

bashkínteresúar i (i) m sh - it (të) libr Person a palë e interesuar së bashku me dikë për diçka.

bashkínteresúar a (e) f sh a at (të) libr f e BASHKINTERESUAR I (i).

bashkír e mb Karakteristik i bashkirëve. **Gjuha e bashkirëve** gjuhë e familjes së gjuhëve turke.

bashkír i m sh ë ët Popullsia etnike turke në të dyja anët e Maleve Ural dhe në vise të tjera të Rusisë jugore.

bashkír•e ja f sh e et f e BASHKIR I.

Bashkírí a f gjeog Republikë autonome në Rusinë Qendrore.

bashk•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ *veta III (Një element, njësi etj.)* lidhet a shkrihet me një tjetër a të tjerë për të formuar një të tërë. **Oksigjeni bashkohet me hidrogjenin.**

♦ Hyj në një grup a organizatë me të tjerë. **Bashkohem me grevistët. [grupet që kishin ardhur më parë në shesh u bashkuan ahëre me ata që afroheshin (FK).]**

♦ Miratoj a përkrah mendimin e dikujt; marr anën e dikujt; pranoj dhe përkrah një mendim, pikëpamje, vendim, kërkesë etj. të një tjetri. > **PAJT•OHËM. Bashkohem me mendimin tuaj.**

♦ *bis* Takohem me dikë; takohem me dikë që ka shkuar përpara.. **Bashkohemi në shtëpi.**

♦ *bis* Lidhem me martesë.

♦ *bis (Kafshët)* çiftohen.

II pës e BASHK•OJ.

*

Qielli me tokën të bashkohen! Kurrë!; në asnjë mënyrë!

bashk•ój¹ kal óva úar

♦ Afroj (*një send me një tjetër a të tjerë*) aq sa të puqen; bëj ose lidh bashkë; vë shumë pranë. **Bashkoj duart (këmbët, thembrat). Bashkoj tryezat. Bashkoj dy tela.**

♦ Lidh në një tërësi; shkrij në një të vetme (*pjesë ose njësi të veçanta*). **Bashkojmë forcat.**

♦ Bëj që të arrihet njësimi për një çështje të përbashkët, ngjesh radhët, forcoj njësimin.

Bashkoj popullin.

♦ *fig* I lidh e i shkrij në një të vetme; i bëj një; lidh ngushtë. **Bashkojmë përpjekjet. Na bashkojnë mendimet (dëshirat, interesat). Na bashkon puna.**

♦ *tek* Vendos në një lidhje të caktuar, lidh me marrëdhënie të caktuara; i vë në një grup a në një vijë. **Bashkoj fjalët (rrokjet). Bashkoj oksigjenin me hidrogjenin. Bashkoj thepin me shtjekëzën usht** vë në një vijë thepin me shtjekëzën.

♦ *bis* Takoj (*dikë*); e arrij dhe e takoj (*dikë që ka shkuar përpara*).

♦ *bis* Lidh me martesë.

♦ *bis* Çiftoj (*mashkullin me femrën*).

*

Bashkojmë armët Bashkojmë forcat; luftojmë së bashku krah për krah.

Bashkojmë besën Lidhim besën, japim besën e përbashkët.

Bashkoj zërin me dikë Shprehem i një mendimi me dikë; përkrah pikëpamjet a kërkesat e dikujt.

bashk•ój² kal G > BASHK•UE (me).

bashkór i m sh ë ët aut Mekanizëm që lidh ose shkëput motorin nga sistemi i transmisionit.

> **FRIKSION I. Bashkor automatik (diskor, hidraulik).**

bashkorganizatór e mb Që organizon (*një punë etj.*) me dikë. > **BASHKORGANIZUES E.**

bashkorganizatór i m sh ë ët Ai që organizon një punë etj. me dikë. >

BASHKORGANIZUES I.

bashkorganizatór•e ja f sh e et f e BASHKORGANIZATOR I.

bashkorganizúes e mb Që organizon (*një punë etj.*) me dikë.

bashkorganizúes i m sh - it Ai që organizon një punë etj. me dikë.

bashkorganizúes•e ja f sh e et f e BASHKORGANIZUES I.

bashkorták u m sh ë ët Ai që është ortak me dikë.

bashkorták•e ia f sh e et e BASHKORTAK U.

bashkrím i m sh e et libr Shkumës; teleshir për të shkruar në tabelë a në dërrasë të zezë.

bashk•úe (me) kal óva úar úe krahin G Pajtoj (*dy vetë që grinden*).

bashkrúshk u m Krushk i parë që i prin grupit të krushqve.

bashkrúshk•e a f e BASHKRUSHK U.

báshku (së) ndajf Tok, bashkë, bashkërisht. **Të gjithë së bashku. Së bashku me...** bashkë me...; tok me...

bashkúam (i) e (e) mb A I bashkuar.

bashkúar (i e) mb

♦ I vënë shumë pranë a ngjitur me një tjetër a të tjerë; i puqur me një tjetër a të tjerë.

♦ I krijuar si një tërësi më vete nga bashkimi i pjesëve a njësive të veçanta; i formuar nga përzierja ose shkrirja e disa pjesëve ose njësive të veçanta. **I bashkuar si një trup i vetëm.** [që në djalëri kish vendosur një vepër të madhe: ta bëjë Zullulandin një vend të bashkuar, të lirë, të qytetëruar e me nder (FK).]

♦ (*në emra gjeografikë dhe emra institucionesh*): **Shtetet e Bashkuara të Amerikës.**

Emiratet e Bashkuara Arabe. Kombet e Bashkuara organizatë ndërkombëtare me mbi 190 vende anëtare me të drejtë vote, që punon për paqe, siguri dhe bashkëpunim në botë.

bashkúar it (të) as Bashkim.

bashkudhë•héq kal hóqa héqur Udhëheq (*një organizatë etj.*) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës e mb Që udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës i m sh - it libr Ai që udhëheq (një organizatë etj.) bashkë me dikë.

bashkudhëhéqës•e ja f e bashkudhëheqës i.

bashkudhëhéqj•e a f Udhëheqje e përbashkët me dikë.

bashkudhë•hiqem pës e BASHKUDHË•HEQ.

bashkudhëtár i m sh ë ët

♦ Ai që udhëton bashkë me dikë; shok udhe. **Një bashkudhëtár i panjohur.**

♦ *fig* Ai që përkohësisht ose rastësisht bashkohet me një lëvizje shoqërore a politike, pa pasur lidhje të brendshme e të thella me të. **Bashkudhëtár i përkohshëm (i rastit).**

♦ *fig* Dukuri që shoqëron një ngjarje, një lëvizje etj., diçka që zhvillohet ose që ecën krahas me diçka tjetër.

bashkudhëtár•e ja f sh e et f e BASHKUDHËTAR I. [Vula e Mbretërisë Maqedonisë dhe Shqipërisë ...ka në mes shqiponjën dykrenare të trashëguar dhe bashkudhëtare e shqiponjës së flamurit të kombit tonë. (JBr).]

bashkudhët•ój kal óva úar

♦ Udhëtoj së bashku me një tjetër.

♦ *veta III fig* Shoqëron një dukuri a diçka tjetër si bashkudhëtár.

bashkúem (i) e (e) mb > BASHKUAR (i e).

bashkúemt (të) as G Bashkim. [...me u përkujdesë për të mbledhurat e të bashkuemt e ktij visari komtár (GjF).] > **BASHKUARIT (TË).**

bashkúes e mb

♦ Që shërben për të krijuar një lidhje të ngushtë; që ndihmon për të krijuar një bashkim. **Ide bashkuese. Zanore bashkuese gjuh** zanore lidhëse.

♦ Që shërben për të bashkuar dy a më shumë pjesë të një mekanizmi, ose dy a më shumë sende. **Grup bashkues. Pllakë (kokë, unazë) bashkuese. Kunj bashkues. Ind bashkues anat.**

bashkúes i m sh - it tek Vegël që shërben për të bashkuar dy pjesë të një mekanizmi a dy sende.

bashkúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të bashkohet.

bashkueshmëri a f libr Të qenët i bashkueshëm.

bashkujdí a f Harmoni; rënie në ujdí.

bashkushtár i m sh ë ët Shok ushtrie me dikë.

bashkyjësi a f sh ë ët astr Grup yjesh.

bashlín i m sh a at Gjilpërë me kokë; pineskë.

bashlín•ë a f sh a at Gjilpërë e trashë.

bashlínz•ë a f sh a at Gjilpërë e hollë (e vogël).]

bashllatësh ndajf Ç Përnjëherësh e dendur. [Moj Grebeneja e shkretë/ bashllatesh binin gjuletë (KPÇ).]

bashllék•e ja f sh e et krahin G Shami koke e qëndisur.

bashllék u m sh ë ët vjet

♦ *ark* Gur i madh, zakonisht i gdhendur, që vihet si mbështetje në anët e qemerit ose të oxhakut.

♦ Gur në krye të varrit.

bâshmëni a f G Të qenët i bëshëm nga trupi.

bâshnje t f sh J Barishte, barëra të këqija në grunore.

básho m pashq (përdoret për t'iu drejtuar një të rrituri) Xhaxha; xhaxho.

Básho shkurt i bashkim i.

bashqél si ndajf krahin G

♦ Si lëmsh. **Mbledh bashqel** mbledh lëmsh.

♦ Ngatërrueshëm; keq.

bashqél i m sh a at *krahin G* Lëmshe penjësh.

bashrakí a f Raki e ballit të kazanit.

bashsób•ë a f sh a at *krahin Dhomë* e pritjes së miqve.

basht i m sh ë ët > **BASHTU•LL LLI**.

bashtë ja f sh - të J

♦ Kopsht perimesh.

♦ Kopsht me pemë frutore.

bashtërdím i m A Rrënim.

bashtinár i m sh ë ët Pronar bashtine.

bashtín•ë a f sh a at

♦ *hist* Copë toke e trashëgueshme, që e zotëronte një familje fshatare në sistemin e timareve dhe që e punonte si arë.

♦ Kopsht, bahçe. [**Gja e vend shumë, ara e bashtina** (VPSH).]

báshtu ja f sh - t Dobiç; kopil. > **BASHTU•LL LLI**.

bashtós e mb (*Fëmijë*) i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashtós i m sh ë ët Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashtos•e ja f e **BASHTOS I**.

báshtuj t sh i **BASHTU•LL LLI**.

báshtull mb (*Fëmijë*) bastard; kopil; doç.

báshtu•ll lli m sh j jt Dobiç; kopil; fëmijë bastard.

bashtún i m sh ë ët J Fëmijë i lindur jashtë martese; dobiç; kopil.

bashúr•e ja G f sh e et bot > **BOZHUR•E JA**.

bat e mb (*Truall*) i ulët; i batisur.

bat i¹ m sh a at

♦ Grackë për të zënë zogj, me një rrasë të mbështetur mbi kunjat të hollë, që rrëzohet mbi një gropë kur shkel zogu në kunjat.

♦ *fig* Kurth, grackë. **E shtie në bat. Bie në bat. Doli nga bati.**

bat i² m sh a at Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës.

Ruaj (zë) batin.

bat i³ m sh a at G Hosten.

bat i⁴ m sh a at *krahin Shami* e lidhur një me të cilën njëri nga lojtarët përpiqet të gjuajë të tjerët në lojë.

báta t m *krahin Llastika*; këpucë gome.

baták si kallëzues: **U bë batak u** bë lerë e llucë.

baták u m sh ë ët

♦ Vend me ujë të ndenjtur e me baltë, që ka zakonisht edhe lëmishte të kalbura. > **LER•Ë A; LLUC•Ë A**. **Erë batau. Si bualli në batak. Ngeci (ra) në batak. E nxorën nga batau.**

♦ *fig* Gjendje e keqe dhe e vështirë, e cila lidhet me amullinë, me diçka të ulët e të ndyrë. Kanë rënë në batak.

♦ *keq* Njeri i ulët e i ndyrë, batakçi; *përmb* fundërrina të shoqërisë. **Batau i shoqërisë.**

*

Lë në batak Lë në baltë; braktis (*dikë që ka nevojë për ndihmë*).

batakçesh•ë a f sh a at f e **BATAKÇI U**.

batakçi a f sh j jt *krahin G* > **BATAKÇI U²**.

batakçi u¹ m sh j jt G > **BATAKÇI U²**.

batakçi u² m sh nj një bis Ai që mashtron për të nxjerrë një përfitim për vete; ai që përpiqet t'ia hedhë tjetrit me rrugë të pandershme; njeri i pandershëm e besëkeq.

batakçi•e ja f sh e et f e **BATAKÇI U²**.

batakçillë•k ku m sh qe qet bis Sjellje e veprim prej batakçiu.

batakëri a f Brací; hajdutëri.

batakovín•ë a f sh a at Batak i madh; vend i bërë batak.

batalín•ë a f sh a at Tmerr; lemeri; frikë e madhe.

batalión i m sh e et

♦ *usht* Njësi me disa kompani të armëve të ndryshme, që hyn si nënrepart taktik në përbërjen e një regjimenti. **Batalion këmbësorie (tankesh, autonom). Shtabi (komandanti, komisar) i batalionit.**

♦ *hist* Njësi e punonjësve vullnetarë në vitet e para pas Çlirimit, që organizohej në punën për ndërtimin e vendit. **Batalioni i punës** njësi e tillë e përbërë kryesisht nga rekrutë me biografi të dyshimtë, që dërgoheshin në punime për tharje kënetash, hapje tunelesh etj.

*

Kam një batalion (me) fëmijë Kam shumë fëmijë.

batalís•enj jokál a ur A

♦ Flas me zë të lartë.

♦ Marr nëpër gojë.

batáll bis

I ndajf Pa punë. **Rri batall** rri pa bërë gjë.

II si kallëzues: E bëj batall diçka e prish; e nxjerr jashtë përdorimit.

batáll e mb bis

♦ I dëmtuar; i prishur; që s'hyn në punë. **Vegël batalle.**

♦ (*Tokë*) e lënë djerr.

♦ *fig (Njeri)* mendjetrashë.

batáll i m sh ë ët: Batall i madh! *tall* punë e madhe!; s'ka gajle!; aq më bën!

batallájk mb krahin G > BATALL E.

batallár e mb A Llafazan; që të çan kokën me dokrra.

batallíc•ë a f sh a at Grua që s'ia thotë fare për punë.

batallím i m

♦ Dëmtim; prishje; nxjerrje jashtë përdorimit (*e një vegle*). ♦ Mbetje djerr (*e tokës*).

batallín•ë a¹ f sh a at

♦ Tokë djerr.

♦ Punë e trashë; punë pa mjeshtëri.

♦ Shtëpi e mbetur a e lënë batall.

batallín•ë a² f sh a at kryes sh Fjalë pa vlerë; dokrra; pallavra.

batallís¹ kal a ur bis > BATALL•OJ.

batallís² kal a ur Ia çaj kokën (*diku*) me dokrra (pallavra, fjalë pa vlerë).

batallís•em¹ vetv a (u) ur bis > BATALL•OHEN.

batallís•em² a (u) ur

I vetv Mbetem batall; ngathtësohem; humb shprehitë për punë.

II pës e BATALLIS².

batallísj•e a¹ f > BATALLIM I.

batallísj•e a² f sh e et Fjalë boshe; pallavra; dokrra.

batallísur (i e) mb (Vend) i lënë djerr.

batallísht•ë a f sh a at bis Vend i lënë djerr.

batall•óhem vetv óva (u) úar bis

♦ *veta III (Vegla)* prishet; nuk hyn më në punë.

♦ Mbetem pa punë, sepse më mungon diçka; nuk kam me çfarë të punoj.

batall•ój¹ kal óva úar bis

♦ Prish; nxjerr jashtë përdorimit (*një vegël*).

♦ E lë pa punë; bëj që të mos ketë me çfarë të punojë, e lë batall (*dikë*).

batall•ój² kal krahin G > BATALL•UE (me).

batallúar (i e) mb

- ♦ I prishur sa nuk ndreqet më, sa nuk hyn më në punë.
- ♦ I mbetur pa punë nga që s'ka me se të punoj.

batall•ue (me) kal óva úe krahin G

- ♦ Hutoj; ngatërroj.
- ♦ Vonoj.

batall•ue (me u) úe (u) úe krahin G

I vetv

- ♦ Hutohem; ngatërrohem.
- ♦ Vonohem.

II pës e BATALL•UE (me).

batallúem (i) e (e) mb krahin G

- ♦ I hutuar; i ngatërruar.
- ♦ I vonuar.

batallúem it (të) as krahin G

- ♦ Hutim; ngatërrim.
- ♦ Vonim.

bataníj•e a f sh e et Mbulesë e leshtë, e pambuktë etj., e ngjeshur dhe me push, zakonisht me ngjyra e me zburime.. **Batanije pambuku. Mbështillem me batanije.**

bataré ja f sh e të > BATAR•E JA.

batár•e f sh e et Breshëri të shtënash. [haju, ngaju, çaju, vraju, / m' pushkë e m'top gjueju **batare** (GjF).] **Me ba batare** ekzekutoj me skuadër pushkatimi.

batát•e ja f sh e et bot (*Ipomoea batata*) Patate e ëmbël.

Bataví a m gjeog hist Troje në një pjesë të Holandës, të banuara nga batavianët gjatë Perandorisë Romane.

batavián e mb hist I Batavisë; që ka të bëjë me Batavinë.

bataviánë t m sh hist Banorë të trojeve një pjesë të Holandës gjatë Perandorisë Romake.

batbát ndajf: Luaj batbat luaj me një grup burrash, të cilët ulen në rreth dhe kalojnë dorë më dorë fshehurazi një shami të lidhur nyjë, duke qëlluar lojtarin e mesit derisa ai të gjejë kush e ka shaminë. > **TURRË.**

*

E çoj batbat E shtyj me sot e me nesër, e zvarrit (një punë etj.).

I hyj batbat ♦ I përvishem mirë (*punës*). ♦ I përvishem ashpër (*dikujt*).

batéc i m sh ë ët Fik i bardhë, i hershëm.

batént•ë a f sh a at tek Qafore.

baterí a f sh - të

♦ *usht* Njësi artilerie me disa togash dhe me katër deri në gjashtë gryka zjarri; ushtarë të kësaj njësie. **Bateri raketash (topash).**

♦ *kryes sh fig* Goditje, përpjekje a sulme të përqendruara kundër dikujt a diçkaje për të arritur një qëllim. **Zbraz të gjitha bateritë.**

♦ *tek* Grup pajisjesh. **Bateri turbinash. Bateri furrash.**

♦ *el* Grup pilash, akumulatorësh ose kondensatorësh, që janë lidhur së bashku për të dhënë rrymë elektrike. **Bateritë kanë rënë. [partitë e shkrehura po zgjaten/ të mbushin bateritë e rëna (ASh).]**

♦ *sport* Një radhë atletësh në një garë me shumë pjesëmarrës, që nisen të ndarë në grupe.

Bateria e parë e kualifikimit për qindëshin.

♦ *muz* Pjesë e orkestrës me vegla perskusioni.

*

I kanë rënë bateritë I janë shteruar fuqitë.

bateríst i m sh ë ët Teknik i mirëmbajtjes (i ngarkimit) të baterive (*të automjeteve*).

bát•ë a f sh a at Syth; lak (i rrjetës, etj.).

batërdí a f sh - të bis

♦ Dëm i rëndë, shkatërrim i madh, prishje e rrënim; e keqe e madhe; kërdi. **Bëj batërdinë.**
[dhe sytë e mi/ janë plotë shkëndi/ si batërdi (DhP).]

♦ Zhurmë e madhe; rrëmuje me potere e shamatë. **Ç'është gjithë kjo batërdi?**

batërdís kal a ur bis Dëmtoj rëndë, prish, shkatërroj keq, rrënoj; dërrmoj.

batërdís•em a (u) ur

I vetv bis

Dëmtohem rëndë, prishem, shkatërrohem keq, rrënohem, dërrmohem. [Vegjelia për ta batërdisen dhe vriten/ Dhe kështu parasitët gjakpirës po rriten (FN).]

II pjes e BATËRDIS.

batërdís•je a f Rrënim; shkatërrim.

batërdíssh•ëm (i) me (e) mb libr Me batërdi.

batërdísur (i e) mb bis I dëmtuar rëndë; i prishur e i shkatërruar keq; i rrënuar; i dërrmuar.

batërdísur it (të) as > BATËRDISJ•E A.

batërfláj si mb Stil batërflaj stil noti në të cilin notari i ngre të dy krahët nga uji dhe i shtrin përpara njëkohësisht.

batërfláj i m sport Stil noti në të cilin notari i ngre të dy krahët nga uji dhe i shtrin përpara njëkohësisht.

batërók u m sh ë ët vjet Ai që nxiton dhe pengohet.

bátërr ndajf Me rrëmuje; pa rregull.

bát•ërr rra f sh rra rrat

♦ Trazirë; pështjellim.

♦ Shkatërrim.

bat-húq e mb K Dele arrakate.

batí pasth krahin G Nxirre (të shkretën)!

batí a¹ f G Lodhje; plogështi; këputje.

batí a² f sh - të G Ngritje e nivelit të ujit të detit, që përsëritet dy herë në ditë. > **BATIC•Ë A.**

báti- fjalëform Thellësi-.

batíat e mb ant ilir Karakteristik i batiatëve; që ka të bëjë me batiatët.

batíatë t m sh ant ilir Fis në trojet ndërmjet Lezhës dhe Durrësit.

batíavá ndajf Pa shpërblim; pa pagesë.

batíc•ë a f sh a at

♦ Ngritja e nivelit të ujit të detit, që përsëritet dy herë në ditë; det i ngritur, det i fryrë.

Batica dhe zbatica.

♦ *fig* Periudhë ngritjeje e një lëvizjeje a veprimtarie; ngjitje dhe fuqizim i diçkaje (*e opinionit publik*).

baticór e mb libr I baticës; që ka të bëjë me baticën; (*hidrocentral*) që shfrytëzon energjinë e baticës; që vihet në veprim me forcën e saj. **Dallgë baticore.**

batifók•ë a f sh a at

♦ Qese lëkure për duhanin.

♦ Pjesë e hobes ku vihet guri.

batigrafí a f tek Eksplorim i thellësive të detit a oqeanit me instrumente sonike.

batigrafík e mb tek I batigrafisë; që ka të bëjë me batigrafinë; që përshkruan thellësitë e detita a oqeanit.

batím i m sh e et

♦ Anim i barkës gati për t'u përmbysur; përmbysje e barkës.

♦ Varje; përendim (*i diellit*).

batimét•ër ri m sh ra rat tek Instrument sonic për matjen e thellësisë së detit a oqeanit.

batimetrí a f tek Matje me batimetër e thellësisë së detit a oqeanit.

batimetrik e mb tek I batimetrisë; që ka të bëjë me batimetrinë.

batíñas ndajf: Luaj **batinas** luaj një lojë fëmijësh me tri rrasa guri të vëna më këmbë, të cilat pala kundërshtare përpiqet t'i rrëzojë duke i goditur.

batín•ë a¹ f sh a at Rrasë guri, që vihet në grackën për të zënë zogj. > **BAT I.**

batín•ë a² f sh a at Gur i madh, që përdoret si shenjë rruge, si shenjë kufiri etj..

batipál i m sh ë ët ndërt Tokmak mekanik për nguljen e shtyllave.

batís¹ a ur

I kal bis

♦ Shkatërroj; prish. > **BATËRDIS.**

♦ E rrëzoj përtokë, e përmbys; e pllakos sipër, e vë poshtë (*dikë, diçka*). **I batisi uji.**

♦ *fig* Më rëndon si peshë e madhe, më pllakos. **Më batisi malli. E batisi dëshpërimi.**

♦ *bis* Fut në dhe a shtrij e mbuloj me dhe (*lastarin e pjergullës*) për ta nxjerrë në një vend tjetër ose për të marrë fidanë hardhish.

♦ *fig* E degdis; e tret larg (*dikë*).

II jokal

♦ Shkoj papritur e pakujtuar; vij befas; ia beh; catis.

♦ *veta III* Rrëzohet; shembet > **BATIS•ET.**

batís² a ur bis krahin G

I kal E mërzit keq (*dikë*); i bëhem havale (*dikujt*).

II jokal Bëj dëm të madh.

batís•et

I vetv veta III bis (*Dheu*) shembet; fundoset a vithiset; rrëzohet rrafsh me tokën; (*barka*) batohet.

II pës e BATIS¹.

batísës e mb (*Dallgë*) që e anon dhe gati e përmbys barkën.

batisfér•ë a f sh a at tek Dhomë sferike për vëzhgime në ujëra të thella, që lëshohet me kablo nga anija.

batísj•e a f sh e et bis Anim i barkës gati për t'u përmbysur; përmbysje.

batiskáf i m sh ë ët Lloj nëndetëseje e pajisur me sonarë për të bërë kërkime e studime në thellësitë e deteve e të oqeanëve..

batísk•ë a f sh a at Kosh për peshkim në ujëra të cekëta.

batíst i m teks Pëlhurë liri ose pambuku shumë e hollë.

batísur (i e) mb bis

♦ (*Dhe*) i shembur; i fundosur a vithisur; i rrëzuar rrafsh me tokën.

♦ *fig* I rënduar nga një peshë a vuajtje e madhe; i pllakosur nga një ndjenjë.

♦ *fig* I degdisur; i tretur larg.

batllák u m sh ë ët krahin Vend mbujak; ligatinë.

bato- fjalëform Thellësi.

bat•óhet vetv úa (u) úar veta III (*Barka*) anohet gati për t'u përmbysur; përmbysset.

bat•ój¹

I kal

♦ E anoj gati për ta përmbysur; e përmbys, e kthej në anën tjetër (*barkën*).

II jokal veta III

♦ Ulet; varet. **Dielli po baton** diell po perëndon.

♦ Varet nga njëra anë; anon; lëshon bark. **Barra batoi.**

bat•ój² kal dhe jokal G > **BAT•UE (me).**

batofil e mb bio (*Kafshë*) e thellësive; që jeton në ujëra të thella.

batók u m sh ë ët Moçal. > **BATAK U.**

batolít i m gjeol Masë shkëmbi vullkanik.

batomet•ër ri m sh ra rat tek Instrument për matjen e thellësisë së detit a oqeanit.

batometrí a m tek Matje e thellësisë së detit a oqeanit.

batometrík e mb tek I batimetriksë; që ka të bëjë me batimetrinë.

batonián e mb gjeol I batonianit; që ka të bëjë me batonianin.

batonián i m gjeol Kat i Jurasikut të mesëm.

batóq i m sh e et Gjuhëz e kambanës a ziles.

batór i m sh ë ët

♦ *mat* Faktor.

♦ *fiz* Koeficient.

batrác i m sh e et kryes sh Barëra; barishte të këqija.

batráç i m sh a at Duhan vjeshtak.

batúar (i e) mb

♦ (*Barkë*) e anuar gati për t'u përmbysur; e përmbysur.

♦ (*Barrë*) e anuar.

♦ (*Mur*) që lëshon bark.

♦ (*Diell*) i varur drejt perëndimit.

bat•úe (me) jokál ói úe *G* Rras; fut me zor; ngjesh.

bat•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Lodhem; këputem; kapitem.

batúem (i) e (e) mb *G* I lodhur; i këputur; i kapitur.

batúk u m sh ë ët Ftujak; kec mashkull motak (njëvjeçar).

bátull a f sh a at Cekëtinë në lumë etj.

batún mb I thurur; i punuar me thurje.

Batúm i m gjeog Qytet i Gjerogjisë në brigjet e Detit të Zi.

batún e mb I endur në vegjë a tezgjah.

batút•ë a f sh a at

♦ Kundërpërgjigje.

♦ *muz* Akord.

bath a f sh a at *A* Bathë.

bath t f sh krahin *G* Gjithë llojete fasuleve.

báthes a f sh a at bot *A* Bathë.

báth•ë a f sh ë ët bot (*Vicia faba minor*) Bimë barishtore njëvjeçare, me gjethe pak të trasha, me lule të bardha në manushaqe e me një pikë të errët në petal; mbillet për të pasuruar tokën me azot dhe për bishtajat e kokrrat; bishtajat dhe kokrrat e kësaj bime, që përdoren për ushqim.

*

Bathë e mbirë në udhë Njeri i vetëm, njeri pa prindër dhe pa vëllezër e motra, njeri pa njeri; jetim.

Bathë ka ngrënë e bathë mollois (bathë ka parë e bathë tregon) *mospërf* Ka pak përvojë nga jeta, aq di e aq thotë.

Bathë, bathë, po një kokërr; batha, batha, po një koqe Avaz i vjetër; gjë e përsëritur deri në mërzi.

Ishin bathët të numëruara Ishte e shtrënguar ekonomia e shtëpisë; ishin të kufizuara mundësitë.

Janë një bathë e një kokërr Janë njësoj; janë brumë i një mielli, si njëri edhe tjetri.

Më humb batha E humb fillin; hutohem.

Si batha shtatëjavëshe *mospërf* Jo shumë i vjetër; i papjekur.

S'i ka bathët mirë (të mbara) Nuk i ka punët në rregull.

Siç duken (siç tregojnë) bathët Me sa duket; siç tregojnë shenjat.

Shtie me bathë tall I marr me mend gjërat; hedh fall.

U ngopa me bathë U mërzita nga një gjë e përsëritur dhe bajate.

**

bathë deti *bot* (*Ceratonia siliqua*) Dru i vendeve të ngrohta, me gjethe gjithnjë të gjelbra, me lule të vogla, që lidh bishtaja të mëdha e të ëmbla; fryti i këtij druri që përdoret i thatë si ushqim për njerëzit e kafshët. > **ÇIÇIBANOZ I.**

bathë e egër *bot* Bimë barishtore njëvjeçare, e egër, e helmët, me gjethe pak të trasha, me lule të bardha në manushaqe me një pikë të errët në petla, që rritet zakonisht në vende malore dhe bën bishtaja të mbushura me kokrra.

báth•ër ra *f sh ra rat bot*

♦ (*Narcissus poeticus*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë e me zhardhok, me gjethe si të zambakut dhe me lule të bardha ose të verdhë që dalin xhufkë në krye të kërcellit.

♦ > **BAD•ËR RA.**

báthëz a¹ *f bot* Bimë bishtajore si batha, me kokrra më të vogla, që përdoret kryesisht si ushqim për kafshët; bathë kokërrvogël.

báthëz a² *f*

♦ E ënjtur si kokërr, që bëhet nga thumbimi i mushkonjës, i grerëzës etj.

♦ A Pikë e kuqe nga të kruajturit e lëkurës.

bathíl e mb A Shkatarraq.

bathisht•ë a *f sh a at* Tokë e mbjellë me bathë. > **BATHOR•E JA.**

báthje mb (*Frutë*) me kokërr gjatoshë e pak të shtypur si bathe. **Qershí bathje.**

bathór•e ja¹ *f sh e et*

♦ Tokë e mbjellë me bathë.

♦ Kërcelli i thatë i bimës së bathës, pambukut etj.

bathór•e ja² *f sh e et bot* (*Asphodelus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcell të degëzuar e të lartë rreth 1 m, me rrënjë si qepujkë, gjethe si të preshit, që rritet në kullota dimërore dhe nxjerr lule të vogla të bardha në pranverë. > **BAD•ËR RA; PRESH I EGËR.**

bathóre t *f sh bot* Bimë me rrënjë si qepujkë, me lule të bardha ose të kuqe, të familjes së amarileve.

bathúc e mb *krahin G* > **BATHUQ E.**

bathúq e mb Hutaq; harraq.

bathúq i m sh ë ët Njeri i hutuar e harraq.

bathúq•e ja *f sh e et f e* **BATHUQ I.**

baúl•e ja *f sh e et* Arkë me kapak si gjysmëhark, që shërben për të mbajtur plaçka në shtëpi ose gjatë udhëtimit..

baúll•e ja *f sh e et* > **BAUL•E JA.**

bav a *f A*

♦ Vend; vendlindje.

♦ Prejardhje; origjinë.

♦ Familje.

bavaréz e mb I Bavarisë; që ka të bëjë me Bavarinë, me banorët a vendësit e saj.

bavaréz i m sh ë ët Banor a vendës i Bavarisë.

bavaréz•e ja *f sh e et f e* **BAVAREZ I.**

Bavarí a *f gjeog* Shtet në Gjermaninë Juglindore.

bavrój•ë a *f sh a at zool* (*Malpolon monspessulanus*) Gjarpër helmues i gjatë deri 2 m, i përhapur në viset mesdhetare.

báx•ë a *f sh a at* Njeri i dashur, zemërmirë.

baxóf a *f ushq A* Supë me barishte.

baxhá ja *f sh - të* Baxhë.

baxhán e mb Mburravec, mendjemadh.

baxhán i m sh ë ët Njeri mburravec (mendjemadh).

baxhán•e ia *f e* **BAXHAN I.**

baxhanák *u m sh ë ët* Burrë i kunatës.

baxhaxhí *a m sh j jt krahin G* > **BAXHAXHI** U².

baxhaxhí *u¹ m sh j jt G* > **BAXHAXHI** U².

baxhaxhí *u² m sh nj një hist* Tagrambledhës bashkiak i taksës së shitjes.

baxhell•ë *a f sh a at zharg* Prostitutë e gjetur me ndërmjetës.

báxh•ë *a¹ f sh a at*

♦ Dritare e vogël në çati për të hyrë drita nga lart ose për të dalë mbi çati; kapak në tavan për t'u futur nën çati. > **KAPANXH•Ë** A.

♦ Dhomë nën kulmin e shtëpisë, mbi tavan, me dritare në çati, që shërben për të banuar ose për të mbajtur sende të ndryshme në të.

♦ Vrimë në çati për të dalë tymi ose vrimë në mur për të hyrë drita. > **FRËNGJI** A.

báxh•ë *a² f sh a at*

♦ Tagër i tregut.

♦ *hist* Taksë bashkiake e shitjes.

báxh•ë *a³ f* > **BAXHO JA**. Djathë baxhe.

báxh•ë *a⁴ f krahin G* Legen për të larë duart.

baxhgallóm•ë *a f sh a at kryes sh J* Vjetërsira; plaçkurina; gjëra pa vlerë.

baxhí *a f sh e et vjet*

♦ *bis* (për t'i drejtuar me nderim grave të moshuara) Nënë.

♦ Grua myslimane që lan e ndreq të vdekurat për varrim.

baxhíst *i m sh ë ët* Punëtor i baxhës.

baxhíst•e *ja f sh e et f e* **BAXHIST** I.

báxho *ja¹ f sh - t* Punishte zakonisht afër staneve, ku mblidhet e përpunohet qumështi.

báxho *ja² m sh - t krahin* Burrë i kunatës. > **BAXHANAK** U.

baxhoxhí *a m sh j jt krahin G* > **BAXHOXHI** U².

baxhoxhí *u¹ m sh j jt G* > **BAXHOXHI** U².

baxhoxhí *u² m sh nj një*

♦ Punëtor i baxhos; teknik i baxhos.

♦ Bulmetor.

baxhoxhínj *të sh i* **BAXHOXHI** U².

baxhúle *t f sh* Qëndizmë në buzën e bluzës ose në fundin e linjës së grave.

baxhulídh•e *ja f sh e et* Plehëra; të fshira.

bâz *i m sh - t krahin G* Plis dheu.

Baz *i m shkurt i* Abaz.

bazál *e mb*

♦ *libr* > **THEMELOR** E. Parim bazal.

♦ *tek* (Pllakë etj.) e bazës.

♦ I vendosur në bazë; që ndodhet në bazë. **Sipërfaqe bazale**. **Tumor bazal** mjek.

bazált *i m sh e et gjeol* Shkëmb magmatik sipërfaqësor, me strukturë mikrokristalore, me ngjyrë të murrme, gati të zezë ose blu të errët.

bazáltík *e mb gjeol* > **BAZALTOR** E.

bazaltór *e mb gjeol* I bazaltit; që ka të bëjë me bazaltin.

bazáll *i m sh e et A* Qortim.

bazamént *i m sh e et*

♦ *ndërt* Themel.

♦ Bazë.

bazarét *i m sh e et vjet bis* > **BAZRET** I.

bazdravíc•ë *a f sh a at bis* Koqe; puçërr e vogël.

Báz•e *ja m shkurt i* Abaz.

Bazél *i m gjeog* Qytet në Zvicrën Veriperëndimore.

bazergján i m sh ë ët vjet Tregtar; reshper.

bazerján i m sh ë ët vjet Tregtar.

bazë si mb Kryesor, themelor; që shërben si mbështetje ose si pikënisje. **Njohuri bazë.**

Rregulla (rrogë, tekst) bazë.

báz•ë a¹ f sh a at

♦ Pjesë e poshtme e një trupi, mbi të cilën mbështetet a qëndron ai; pjesë e fundit e një trupi, që zakonisht është më e gjerë në krahasim me majën. **Baza e shtyllës (e piramidës).**

♦ *fig* Mbështetje kryesore e diçkaje; parim themelor mbi të cilin ndërtohet diçka; themel; arsye që shpjegon a përlligj diçka. **Në bazë të logjikës. Është pa baza. Bazë ligjore e vendimit. [Komisia Letrare Shqipe... bâni hapin e parë të standardizimit të gjuhës letrare, tue vû si bazë dialektin e Elbasanit. (APp).]**

♦ *kryes sh* Parime kryesore të një shkence; parime themelore, mbi të cilat ngrihet e mbështetet një dituri; njohuri themelore të një fushe të dijes. **Bazat e astronomisë.**

♦ Tërësi e mjeteve, sendeve dhe kushteve të domosdoshme për një punë a veprimtari; qendër e pajisur me mjetet e nevojshme për të ndihmuar një veprimtari ose për furnizim.

Bazë materiale (teknike, mësimore, ushqimore, mekanike). Bazë sportive (turistike). Bazë furnizimi.

♦ *ek* Tërësi e marrëdhënieve në prodhim, që i përgjigjen nivelit të zhvillimit të forcave prodhuese të shoqërisë në një periudhë të caktuar historike dhe që përbëjnë strukturën ekonomike të shoqërisë, mbi të cilën ngrihet superstruktura e saj. **Baza dhe superstruktura.**

♦ Organe të ulëta kundrejt aparatit qendror të administratës shtetërore e të organizatave politike-shoqërore; njësitë e prodhimit, institucionet lokale ose vartëse dhe rrethet kundrejt institucioneve qendrore drejtuese. **Punoj (shkoj, zbres) në bazë. Baza e partisë.**

♦ *usht* Vend ku janë përqendruar trupa dhe mjete ushtarake për qëllime luftarake; pikëmbështetje për nisjen e veprimeve luftarake, për furnizimin e trupave etj. **Bazë detare. Bazë lundruese. Bazë e lëshimit të raketave.**

♦ Vend strehimi i përkohshëm për njerëz dhe mjete, që shërben si pikëmbështetje për një veprimtari. **E kishin kthyer shtëpinë në bazë propagande.**

♦ Diçka që merret si pikënisje ose si njësi për matje, vlerësim etj. **Sistem numërimi me bazë dhjetëshe. Marr si bazë.**

♦ *gjeom* Brinjë ose sipërfaqe e poshtme e një figure a e një trupi, mbi të cilën ngrihet pingul lartësia. **Baza e konit (piramidës, trekëndëshit).**

♦ *mat* Numër që ngrihet në fuqi.

♦ *gjeol* Vijë që përcaktohet në tokë si mbështetje për të formuar një trekëndësh të nevojshëm në matjet. **Shtrij bazën.**

♦ *kim* Klasë lëndësh të përbëra, që japin kripëra kur veprojnë me acide.

♦ Pjesë kryesore përbërëse e një lënde të përzier. **Baza e një bari. Helm me bazë arseniku. Pomadë me bazë vaji.**

♦ *teks* Majë. **Bazë e ind. Fijet e bazës. Masur baze.**

*

Në bazë të...; mbi bazën e... Duke u mbështetur në...; duke u nisur nga...; sipas...

báz•ë a² f sh a at *krahin G* Kënetë.

bazënisje a f sh e et

♦ Bazë që shërben si pikënisje për një veprimtari.

♦ Proposition.

bazí a f ushq Ç Gatesë me miell misri e ëmbëlsuar me sheqer ose mjaltë.

bazík e mb kim (Lëndë) me veti baze; që përmban bazë.

bazím i m Mbështetje (e mendimit në fakte).

baz•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Mbështetem në një fakt etj. për të dhënë një mendim, për të marrë vendim etj.; nisem nga një arsye, parim etj.; marr për bazë.

♦ *usht* Përdor ose e kam si bazë një vend; vendosem në një bazë.

baz•ó j kal ó va ú ar Mbështet (*një mendim, vendim etj.*) në një fakt, arsye etj.

bazrét i m sh e et vjet bis Fytyrë; pamje; dukë.

bazú ar (i e) mb (*Mendim, arsyetim etj.*) i mbështetur në një fakt, parim etj.

bazú be t f sh Mashtrim.

bazubéra t f sh > BAZUBE T.

bazúk•ë a f sh a at usht Armë supi e përbërë prej një gypi nga lëshohen raketa kundër tankeve.

bazyrét i m sh e et vjet bis Fytyrë; pamje.

bazhdár i m sh ë ët hist

♦ Peshues i mallrave në treg kundrejt një takse.

♦ Punëtor i peshores në pikë doganore.

bazhdarhán•e ja f sh e et > BAZHDARI A.

bazhdarí a f hist

♦ Taksë e bazhdarit për peshimin e mallrave në treg.

♦ Vend i bazhdarit në treg; punë e bazhdarit.

bazhdí le t f sh Bëzhdile; ferrishte.

bazhdún e mb A, Ç (Njeri) i papastër.

bazhdún i m sh a at A, Ç Njeri i papastër.

bazhdún•e ia f sh e et A, Ç Grua e papastër.

bazhduní a f A Fëlliqësi; papastërti.

bazhgár•e ja f kryes sh e et

♦ Lëmishte.

♦ Bëzhdile; grimcë. **Kam një bazhgare në sy** kam një plaçkë në sy. **Fshij bazhgaret.**

♦ *sh* Llapusha misri; lëvore bishtajash.

bazhgarína t f sh krahin G Mbeturina të holla druri; bëzhdile.

bázhnj•e a f sh e et

♦ Barishte; bar i keq.

♦ Gardh me shkurre.

♦ Të fshira; plehurina.

bazhulídhe t f sh Barishte; plehurina.

bazhúr•e ja f sh e et bot (*Papaver rhoeas*) Lulëkuqe fushe.

bazhuróre t f sh bot Familje e lulëkuqeve.

bazhúrr•ë a f sh a at krahin G Lopë me qime të kuqërreme të çelët.

BB ja shkurt i Banka Botërore.

BBC ja /bbc, angl *bibi'si/ shkurt i British Broadcasting Corporation* Korporata Britanike e Radiodifuzionit.

BC shkurt i Bajram Curri.

bdar kal vjet G > BDAR•Ë (me).

bdár•em vetv dhe pës e BDAR.

bdár•ë (me) kal a ë (un) vjet G Humb; humas.

bdár•ë (me u) vetv a (u) ë (un) vjet G Humb.

bdárun (i e) mb vjet G I humbur.

bdárun it (të) as vjet G Humbje.

Bdek u m shkurt i Benedikt.

BDKSH ja shkurt i Besëlidhja Kombëtare Demokratike Shqiptare.

BDL ja shkurt i Bashkimi Demokratik i Luginës (së Preshevës).

bdor•ó hem G vetv dhe pës e BDOR•OJ. > BDOR•UE (me u).

bdor•ój *kal G > BDOR•UE (me)^{1, 2}.*

bdor•úe (me)¹ *kal óva úe G I dhuroj (dikujt diçka). .*

bdor•úe (me)² *jokal óva úe G Përgatit; bëj gati.*

bdor•úe (me u) óva (u) úe G

I *vetv Përgatitem; bëhem gati.*

II *pës e BDOR•UE (me)².*

bdorúem (i) e (e)¹ *mb G I dhuruar.*

bdorúem (i) e (e)² *mb G I përgatitur.*

Be *kim shkurt i Beril.*

be ja f sh - të

♦ Pohim a mohim i vërtetësisë së diçkaje para dikujt, duke përmendur një njeri a një gjë të shenjtë ose të shtrenjtë; fjalë ose shprehje për këtë pohim a mohim. **E bëj me be** betohem.

Vë në be dikë i kërkoj dikujt të betohet. [**Pjetri e mohon me be:/ -"Jo, për Zotin, moj aman,/ S'jam e s'jam."** (FN)]

♦ *bis* Betim; fjalë e dhënë. **E mbaj benë. Lidhemi me be** bëjmë besa-besë.

♦ *etn* Dëshmi e një grupi betarësh për fajësinë e të akuzuarit.

♦ *etn* Betar. **Be për derë** një betar për çdo familje.

*

Asnjë për be As edhe një. [**n'ato fjalë mbetën pa za... Kishin ndejë me sy përdhe/ pa thanë kush një fjalë për be** (GjF).]

Bëj be e rrufe Betohem për gjithçka kam të shenjtë; *tall* betohem me të madhe për të mbuluar gënjeshtren.

Bëj be për dikë Kam respekt të madh për dikë; e nderoj shumë dikë.

Bëj be se... Betohem se...

**

be në rrenë Be që bëhet pa prova dhe dënohet prej njerëzve dhe prej fesë.

be gojas Be që bëhet vetëm me gojë ("*për krye të fëmijve a njerzve të tjerë*"), pa asnjë shenjë a simbol besimi, të cilën kanuni s'e pranon, as e njeh.

be me sedije Be me mungesë provash të plota dhe për të vdekur (*be që "s'e di"*).

be pastruese Be për ta nxjerrë të larë a të pafajshëm dikë.

guri i besë Gur mbi të cilin bëhet betimi.

pleqtë e besë Dëshmitarët.

be ja² f krahin G, J Turp. **Beja e dheut** turp i madh.

BE ja shkurt i Bashkimi Europian.

béb•e ja¹ f sh e et Foshnjë. **Bëj si bebe** sillem si i vogël (si fëmijë, si kalama).

béb•e ja² f sh e et anat Hapje rrethore në dukje e zezë në mes të syrit, nëpër të cilën drita shkon në retinë; > **BEBËZ A; NINËZ A.**

*

E shikoj në bebe të syrit dikë ♦ Nuk trembem nga dikush; i qëndroj përballë me guxim. ♦ Kujdesem shumë për dikë, e rrit me pekule dhe shqetësohem shumë për të, e shoh në dritë të syrit (*zakonisht për një fëmijë të vetëm*).

Nuk më dridhet bebja e syrit S'kam frikë.

bébëz a f sh a at anat Bebe e syrit. [**kur ktheva kokën unë, e ktheu edhe Maksi. Sërish u gozhduam në bebëzat e shoshoqit.** (ED).]

bebúsh i m sh a at përk

♦ Foshnjë e këndshme.

♦ *fig* Njeri naiv.

bec i m sh a at

♦ Qengj i njomë.

♦ *bis* Fëmijë i urtë e i butë.

béc•ë a f sh a at Dele.

béç•e ja f sh e et krahin G Dele e bardhë.

bedát•em vetv krahin G > **BEDAT•Ë (me u)**.

bedát•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Bëhem si i marrë; budallallepsem.

bedát•ëm (i) me (e) mb krahin G I marrosur; i budallallepsur.

bedátun (i e) mb krahin G > **BEDAT•ËM (i) ME (e)**.

bedél ndajf Kot. **Shkoi bedel** shkoi për dhjamë qeni; u vra kot së koti.

bedél i m sh ë ët

♦ *hist* Njeri që zëvendëson dikë në punë angari, në ushtri, etj. kundrejt pagesës. [**Kam porosejtë babën me m'zanë bedel** (LPK).]

♦ *keq* Ai që bën a pëson diçka në vend të një tjetri kur nuk duhet.

♦ *hist* Taksë mbi meshkujt myslimanë që paguanin dikë për t'i zëvendësuar në shërbim ushtarak, gjatë sundimit otoman. > **ASQERI•E JA**.

♦ *hist* Pagesë që jepej në vend të punës së detyrueshme.

bedén i m sh a at

♦ Pjesë muri e ngritur si dhëmb mbi murin rrethues të një kështjelle, prapa së cilës mbroheshin luftëtarët. **Bedenat e kalasë. Mur (kala) me bedena.**

♦ Dantellë ose shirit dhëmbë-dhëmbë, që vihet buzës së një rrobe për zbukurim. Shami me bedena.

♦ *bis* Dhëmbëz; diçka e bërë dhëmbë-dhëmbë ose varg sendesh që duken dhëmbë-dhëmbë.

Bedena gurësh. Beden malesh. Gjethe me bedena.

♦ *vjet* Petk i gjatë si pallto për gra, i zbukuruar me qëndisje dhëmbë-dhëmbë.

bedeví ndajf

♦ Në vijë të drejtë.

♦ *bis* Fund e krye; krejt.

bedeví u m sh nj njtë vjet Beduin.

bedërmá ja f tek J Puthitje e mashkullit dhe femrës në zdrukthëtarë.

Bedfordshír i m gjeog Konté e Anglisë Lindore-Qendrore.

bedí•s kal ta tur > **BEDIT**.

bedít kal ta tur krahin Shpif.

bedít•em vetv vjet

♦ *veta III* Shfaqet papritur; bëhet ose del pa e ditur se nga shpifet. **M'u beditën ethet.**

♦ I ngjitem pas e nuk i ndahem; i bie më qafë; e bezdis.

bedítur (i e) mb (*Njeri*) që të ngjitet pas e nuk të ndahet.

bedítunit (të) as G Shpifje; bigoni.

beduá ja f vjet Mallkim.

beduín e mb (Fis) shtegtar arab

beduín i m sh ë ët Pjesëtar i fiseve shtegtare arabe.

beduníc•ë a f sh a at bot

♦ Shkurre e vogël, me gjethe të imëta e të tulta dhe me lule të merme ngjyrë trëndafili, që rritet në vise të ngrohta, zakonisht nëpër kodra të thata e në gurishte.

♦ *krahin (Salvia officinalis)* Shkurre e vogël e viseve të ngrohta bregdetare, përherë e gjelbër, me gjethe vezake ose heshtake, të mbuluara me push ngjyrë hiri e me një erë të veçantë; përdoret në mjekësinë popullore, në industrinë farmaceutike etj. > **SHERBEL•Ë A**.

bedhí a f vjet G Nderim; respekt.

bedh•ój kal óva úar vjet Sillem me nderim a respekt ndaj (*dikujt*); kam respekt për (*dikë*).

bef¹ kallëzues: S'më bën syri bef s'më trembet syri; s'kam frikë.

bef² jokal a ur Dal (shfaqem, arrij) papritmas.

befá ja f sh - të vjet (Lënie) peng.

*

Ia bëj befanë dikujt E rrënoj dikë.

befáj•ë a f sh a at Hall; mjerim.

béfas ndajf Në mënyrë të papritur dhe të menjëhershme; **papritmas, papandehur. Shfaqet (del) befas. Zë befas dikë** e zë të papërgatitur dikë. [**Ca pika shiu ranë mbi qelq/ Për ty unë befas ndjeva mall** (IK).]

befasí a f

♦ Të qenët i papërgatitur për një të papritur; veprim a ngjarje që ndodh papritur. **Goditje në befasí. Zë (kap, gjej) në befasí. Sulmoj (godit) në befasí.**

♦ Goditje ose veprim i papritur dhe i menjëhershëm kundër dikujt. **Me befasí. I ruhem befasisë.**

befasím i m Zënie në befasí.

befasish•ëm (i) me (e) mb (Veprim) i papritur e i menjëhershëm; që bëhet, ndodh a vjen befas. > **PAPRITUR (i e). Kthesë e befasishme** ndryshim i papritur e i parashikur (*i gjendjes*). **Në mënyrë të befasishme.**

befasisht ndajf

♦ Befas; në befasí; në mënyrë të menjëhershme e të papritur. [**Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë** (XHS).]

befas•óhem vetv óva (u) úar Habitem shumë nga diçka e papritur, gjendem në befasí. [**Kur, në mesin e viteve '70-të, gazeta letrare "Drita" botoi në disa numra me vijim esenë e gjatë të I. Kadaresë mbi lashtësinë dhe karakterin vendës të eposit verior, një masë lexuesish u befasuan.** (ShS).]

befas•ój kal óva úar

♦ E bëj (*dikë*) të habitet shumë nga diçka e papritur.

♦ Sulmoj në befasí; kap a zë të papërgatitur.

befasúar (i e) mb I kapur në befasí; i habitur shumë nga një e papritur.

befasúes e mb Që ndodh befas a papritmas. [**me një ngarkesë ideoemocionale të pasur dhe befasuese.** (AÇ).]

béfm•e ja f sh e et vjet Aventurë.

beft jokall G > BEFT•Ë (me).

beft i m : **Ia bë beftin** zhduk, heq qafe.

beftá ja f vjet bis Njollë turpi. **I vë befta dikujt** ia njollos emrin a nderin dikujt. **Na e bëri vajzën me befta.**

béftë (i e) mb Që ndodh papritur; i papandehur; që vjen befas. **Ndryshim i beftë.**

béft•ë (me) jokall a ë G Shfaqem a dal papritmas.

beft•óhem vetv G > BEFT•UE (me u).

beft•úe (me u) vetv óva (u) úe G Kujdesem për dikë.

beg u¹ m G > BE•J U.

* **Ndalu beg se ka hendek!** (Këtu) ka rregulla; s'mund të bësh si do ti.

beg u² m bujq G Misër me ngjyrë kafe.

begát kal a ur > BEGAT•OJ.

begát•em vetv a (u) ur > BEGAT•OHEM.

begatë (i e) mb

♦ I mbushur plot me të mira; që jep ose që prodhon shumë. > **FRYTSH•ËM (i) ME (e); PJELLOR E. Qytet i begatë. Të korra të begata. Vit i begatë.**

♦ *fig* Pjellor; prodhimtar. [**çerdhja e begatë e fjalëve me të njëjtën rrënjë dhe me përdorim aktiv në fjalorin e sotëm të shqiptarëve.** (ShS).]

♦ *vjet* I pasur; i kamur. [**për të ri s'i shikoi/ as të vobegë, as të begatë** (PB).]

begatí a f sh - të

♦ Të pasurit me shumicë të gjithçkaje; jetë me të mira të shumta e të qëndrueshme. > **MIRËNI A; MIRËQENI•E JA; BOLLËK U. Burim begatie. Rroj në begati. [Ke pasë shumë t'mira e begati (VPSH).]**

♦ dhe fig Pasuri. **Begatitë e tokës. Begati mendimesh.**

begatím i m libr Shtim i të mirave; pasurim.

begatim pa shkak drejt Pasurim në kurriz të një tjetri pa derdhur djersë vetë.

begatít kal G > BEGATIT•Ë (me).

begatít•em G vetv dhe pës e BEGATIT > BEGATIT•Ë (me u).

begatít•ë (me) kal G > BEGAT•OJ.

begatít•ë (me u) G vetv dhe pës e BEGATIT•Ë (me).

begatítun (i e) mb G I pasuruar; i begatuar.

begat•óhem vetv óva (u) úar

♦ *veta III* I shtohen të mirat, bëhet i begatshëm, pasurohet. **Begatohet vendi. Begatohet gjuha.**

♦ Pasurohem, fitoj një pasuri.

begat•ój kal óva úar

♦ dhe fig I sjell të mira me shumicë; e bëj të begatshëm, e pasuroj. **Begatojmë vendin.**

Begaton gjuhën (letërsinë). I begatoi jetën.

♦ *vjet* E bëj të pasur.

begatór e mb

♦ *poet* Pjellor; i begatshëm. **Tokë begatore.**

♦ *vjet* I pasur.

begatór i m sh ë ët (Njeri) i pasur; pasanik.

begatór•e ja f sh e et f e BEGATOR I.

begátsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I mbushur me të mira; që jep ose që prodhon shumë. > **FRYTSH•ËM (i) ME (e); PJELLOR E. Vend i begatshëm. Tokë e begatshme.**

Punë e begatshme. Vit i begatshëm. Jetë e begatshme. [Kosova/ Fushë e begatshme me fruta e grunore (BXh).]

♦ I pasur; pasanik.

begátun (i e) mb G > BEGATUAR (i e).

begátunit (të) as G Begatim.

begçár e mb krahin G > BEQAR E.

begçar i m sh ë ët krahin G > BEQAR I.

begçar•e ja f sh e et krahin G f e BEGÇAR I.

bég•e ia f sh e et kopsht Rrush i bardhë.

begení a f bis Mirësjellje e nderim në pritje e përcjellje të njerëzve. > **PËRFILLJ•E A. E kam me begeni e begenis.**

begenís a ur bis

I kal Pres (*dikë të një shkalle më të ulët*) me nderet e duhura; i bëj (*dikujt*) një vizitë për ta nderuar.

♦ Pranoj të kem marrëdhënie me dikë, që qëndron në një shkallë më të ulët se unë; sillem i afërt e i thjeshtë me (*dikë*); pranoj (*diçka që e quaj më poshtë se shkalla a mosha ime*); e përfill. **Begenis shokët. Begenis më të vegjlit. Ia begenis fjalët.**

II jokal Pranoj të bëj diçka, megjithëse e quaj të papërshtatshme për shkallën time.

S'begenis as të më flasë.

begenísj•e a f bis

♦ Pritje e përcjellje me nderim e respekt.

♦ > **BEGENI A.**

begeníssh•ëm (i) me (e) mb bis I begenisur; i respektueshëm.

begenísur (i e) *mb* Që e nderon tjetrin duke e përfillur dhe duke e pritur mirë, i pritur; që sillet me thjeshtësi e me nderim kundrejt të tjerëve.

begësh•ë *a f sh a at G f e* **BEG U.**

begónj•ë *a f sh a at bot* Bimë barishtore zbukurimi e viseve me klimë të butë, me lule me ngjyra të ndezura, vetëm me nënpetla.

begún *si kallëzues:* **U bë begun** u dobësua shumë; u lig.

begún *i m sh ë ët krahin*

♦ Këlysh lepuri; lepur i vogël, lepurush.

♦ *keq* Njeri frikacak; lepur.

begj *m sh lérë lérët vjet G* Zotëri.

begjesí *a f vjet* Astar i kuq në kostume popullore.

beh jokall a ur kryes veta III (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor*)

♦ Vjen papritmas; arrin shpejt e papandehur. **Ia behu në shtëpi (në derë). Ia behu dimri.** [*në Cetinë ka behë ai filli:* (GjF).]

♦ Ndodh papritmas; ngjet papandehur; më zë në befasi. **Më behu një punë. I behu e liga.**

beh u m

♦ Vëmendje e kujdes i madh para të papriturës; gatishmëri për t'u ruajtur nga befasia. **Është pa beh. Eci (rri) në beh. Kam beh. E vë në beh.**

♦ Gjendje kur diçka e papritur dhe e fshehtë më zë të papërgatitur. > **BEFASI A. E zuri në beh. I ra (e vrau) në beh. I doli në beh.**

*

Bën beh ndodh Papandehur, befasi.

E bëj beh I vë mendjen diçkaje, i vë kujdes; më shkon mendja; pandeh, kujtoj.

Ia bëj behun I ruhem diçkaje të papritur ose të fshehtë; rri gati; kam mendjen.

bëj beh Nuk ia kam frikën, nuk i trembem.

S'i

behán•e ia¹ f sh e et vjet

♦ Mungesë; zi (*buke*).

♦ Faj.

♦ Ves.

behán•e ia² sh e et vjet Shkas; ngeçë.

behár *si mb fig (Njeri)* gjithnjë i qeshur e i përzemërt. **Jam gjithnjë behar. Bëhem behar** (në fytyrë) më qesh fytyra. **Më bëhet zemra behar** më mbushet zemra me gëzim. **Goja behar, zemra hambar** gojëmbël e zemërgjerë.

behár *i m sh e et*

♦ Pranverë.

♦ Stinë e ngrohtë; pranverë dhe verë. **Dimër e behar** gjithë vitin. **Rroba behari** veshje verore. [**Po kur dimër del behari/ S'ka si zjarri.** (FN).]

behár•e t f sh ushq Erëza. **E ndreq gjellën me behare.**

beharísht ndajf bis Si për stinën e verës, si për behar. **Vishem (fle) beharisht.**

beharísht e mb Veror; për verë. **Veshje beharishte.**

behárna t f sh > **BEHAR•E T.**

behar•ój jokall óva úar bis Shkoj për verë (për të kaluar verën) diku. **Ku behavove sivjet?**

beharór e mb Veror; i verës; i përshtatshëm për stinën e verës. **Veshje beharore** summer clothes.

behát•em vetv G > **BEHAT•Ë (me u).**

behátë (me u) vetv a (u) ë G Më bie të fikët; kam bajalldi.

behátun (i e) mb G I bajalldisur; që i ka rënë të fikët.

behátunit (të) as G Bajalldi; të fikët.

Behemót i m mit Përbindësh i detit (në librin e Jovit). ["mrekulli toke" dhe e kundërta e saj, "mrekulli deti", gjegjësisht "përbindëshi i tokës" dhe "përbindëshi i detit", shprehen në formën mitike: "Behemot-Leviatan". (ShS).]

behót ndajf

♦ Përgjumësh.

♦ Si në jerm.

behót i m Përgjumësi.

behótunit (të) *G as* Përgjumje.

BEI ja shkurt i Banka Evropiane e Investimeve.

be•j u m sh lérë lérët

♦ Pronar tokash në sistemin ekonomik feudal; pjesëtar i klasës çifligare. [**Kapedani nxjerr kutínë/ - Dale bej të dredh cigarë.** (Pop).] ♦ *hist* Titull turk për qeveritarin e një krahine dhe më pas titull fisnikërie më i ulët se i pashait.

♦ *vjet* Titull pas emrit të një njeriu, në shenjë nderimi, me kuptimin *zoti*.

*

Rri si beu në kashtë tall Kapardisem rëndë.

béjç•e ja f sh e et vjet

♦ I biri i beut.

♦ *përk* Djalë i ri i shtëpisë; djalë që do të bëhet dhëndër.

bejenís kal a ur Ç > BEGENIS.

bejendís kal a ur Ç > BEGENIS.

béjk e mb (*Dash a dele*) me lesh krejt të bardhë

bejk u m sh ë ët Dash me lesh krejt të bardhë.

béjk•ë a f sh a at

♦ Dele me lesh krejt të bardhë.

♦ *përk* Vajzë bardhoshe e hijshme.

bejkúsh i m sh ë ët I biri i beut. > **BEJK U.**

bejlé•g gu¹ m sh gje gjet vjet Dyluftim. **Ndaj bejlegun** dal në dyluftim. **I qes bejleg dikujt** e thërres në dyluftim dikë. [**janë gjetur këngë ku Gjergj Elez Alia merr pjesë në trimëritë e kreshnikëve ose, përkundrazi, "i qet bejleg Mujit" dhe nga bejlegu do të dalë se "kush asht ma trim".** (ShS).]

bejlé•g gu² m sh gje gjet krahin Tufë e luleve në majë të bimës së misrit; lule e misrit.

bejlég u m sh gë gët Tufë flokësh; balluke.

bejlég•e ia¹ f sh e et Vezë pule e vogël dhe e fortë; vezë zoge.

bejlég•e ia² f sh e et Vajzë e fortë dhe e shkathët.

bejlegtár i m sh ë ët vjet Pjesëmarrës në dyluftim.

bejlerbé u m sh jt jt vjet Qeveritar i përgjithshëm. [**Në krye t'ējaletit qëndronte një bejlerbej si qeveritar i përgjithshëm.** (AE).]

bejlerësh•ë a f sh a at vjet Grua ose vajzë e beut.

bejlerë t sh i BE U. [**Kini një shembull të bukur në partinë popullore, e cila mbahet sot në fuqi prej bejlerëve nga oxhakët më të vjetër, kurse anëtarët e saj lëvdohen që kanë shpëtuar prej bejlerëve.** (FN).]

bejlurçín•ë a m sh a at vjet Bej i vogël; bej i rënë nga vakti.

bejllék u m vjet

♦ Titull i beut; klasë shoqërore e bejlerëve.

♦ *përmb bis* Bejlerë.

Bejqíng u Kryeqytet i (Republikës Popullore të) Kinës. > **PEKIN I.**

Bejrút i m gjeog > BEIRUT I.

béjta pj krahin G Ndoshta; mbase; belqim.

bejtár i m sh ë ët > BEJTEXHI U.

béjt•e ja f kryes sh e et

♦ Vjershë, zakonisht me strofa prej dy vargjesh, karakteristike për poezinë e vendeve të Lindjes, që u përhap në Shqipëri në shekujt XVII-XVIII; vjershë lirike a satirike e thurur nga poeti popullor aty për aty; vjershë humoristike, që dy veta ia ngrënë njëri-tjetrit aty për aty.

♦ *keq* Vargje pa vlerë, vjershë e keqe.

bejte në shkop Bejte që dy veta krijojnë aty për aty për njëri-tjetrit; bejte hidh e prit.

bejtexhësh•ë a f sh a at keq f e **BEJTEXHI** U^{1, 2}.

bejtexhí a m sh j jt G > **BEJTEXHI** U².

bejtexhí u¹ m sh j j G **BEJTEXHI** U².

bejtexhí u² m sh nj një

♦ Ai që bën bejte, bejtar; vjershëtar popullor, që thur vargje lirike ose satirike, zakonisht aty për aty. **Bejtexhiu i fshatit. Letërsia e bejtexhinjve.**

♦ *keq* Ai që shkruan vargje pa vlerë artistike; vjershëtar i keq.

bejtexhí•e ja f sh e et f e **BEJTEXHI** U².

Béjto m shkurt i **BEJTULLAH** U.

bêjth a f krahin G Bythë; prapanicë.

bejzbóll i m sport Lojë me top dhe shkop midis dy skuadrave me nga nëntë veta, që gjuajnë me radhë dhe vrapojnë për të zënë bazat në fushë me vizime në trajtë rombi. **Top bejzbolli** lloj topi i fortë që përdoret në lojën e bejzbollit.

bejzbollíst i m sh ë ët sport Lojtar bejzbolli.

bek u m sh ë ët vjet sport Mbrojtës.

be•k ku m sh qe qet > **BEK** U.

bekác•ë a f sh a at orn (*Scolopax rusticola*) Gjelegër.

bekacín•ë a f sh a at orn (*Gallinago gallinago*) Shaptore.

bekçí u¹ m sh j jt G > **BEKÇI** U².

bekçí u² m sh nj një Rojtar i arave, i vreshtave dhe ullishtave; rojtar fshati.

béker i m sh a at kim Enë me grykë të gjerë dhe me buzë për të derdhur lëngje, që përdort zakonisht në laboratore.

bekím i m sh e et

♦ Dhënie a marrje e hirit të perëndisë. [Sa për urimet, po i dyfishoj e t'i dërgoj me një bekim (ZV).] [Nuk është e drejtë të thuhet se, nga Papët, kryetrimi shqiptar s'pati veçse "bekime apostolike", siç duan të thonë disa me tallje. (AE).]

♦ *bis* Urim për mbarësi e lumturi. > **URAT•Ë** A.

♦ Miratim i një veprimi të keq; nxitje për të vijuar më tej punët e liga. **Korrupsion me bekimin e heshtur të partive.**

bek•óhem óva (u) úar fet

I vetv Marr bekimin.

II *pës e* **BEK•OJ.**

bek•ój kal óva úar

♦ *fet* I jap e hirin e perëndisë (*dikujt a diçkaje*) zakonisht duke i bërë kryqin dhe duke shqiptuar lutje; e bëj të shenjtëruar me anë të një riti. **Bekoj martesën. [n'agim/ njeriu bekon diellin si unë! (MC).] Sa e mirë që je, moj, të bekoftë perëndia!**

♦ *bis* I uroj mbarësi e lumturi; i jap uratën (*dikujt*). [Kurse nënat e tyre do ta bekonin si shenjtore. (IK).]

♦ *bis* I shpreh falënderimin; i jam mirënjohës (*dikujt a diçkaje*); e lëvdoj me mirënjohje. [Ata bekonin fatin që shteti kërkonte gjithmonë e më pak, madje nganjëherë hiqte dorë edhe nga kërkesa për gjymtim të gjuhës (IK).]

♦ *keq* Shpreh miratimin për diçka të keqe; e nxit (*dikë*) për ta vijuar më tej punët e liga.

bekonián e mb fil Që ka të bëjë me filozofinë e Francis Bekonit (1561–1626); empirist.

bekonián i m sh ë ët Pasues i filozofisë së Francis Bekonit, krijues i empirizmit.

bekonián•e ia f sh e et fil f e **BEKONIAN I.**

bek•ónj kal óva úar A Bekoj.

bekrí si kallëzues: Sonte jam bekri sonthe jam në qejf.

bekrí u m sh nj një

♦ I dehur; dejmarak.

♦ Qejfli.

bekshí u m J Rojë e fshatit, e vreshtave, ullishtave, arave. > **BEKÇI U.**

bektashí u¹ m sh j jt G > **BEKTASHI U².**

bektashí u² m sh nj një fet Pasues i sektit islamik të bektashizmit.

bektashián e mb fet I bektashinjve; që ka të bëjë me bektashzmin dhe bektashinjtë; që ndjek bektashizmin.

bektashíz•ëm mi m fet Sekt fetar islamik, i krijuar në shek. XV, që ka në dogmën e tij elemente të panteizmit.

bekuád•ër ri m muz Simbol 'q' para një note.

bekúam (i e) mb A > **BEKUAR (i e).**

bekúar (i e) mb bis

♦ *fet* Që ka marrë bekimin; që i është bërë bekimi. **Ujë e bekuar. Bukë (meshë) e bekuar.**

♦ *fig* Që ka ose që jep të mira, i begatshëm; që është i mbarë a fatbardhë. [**Krujë, o qytet i bekuar, / Prite, prite Skënderbenë** (NF).]

♦ Që ka marrë uratën; që pastë uratën. > **URUAR (i e).**

♦ *euf bis* Që nuk është i mbarë e i pëlqyeshëm; që nuk e duam; që të mundon; që dëshirojmë të jetë i mirë e i mbarë; i uruar. **Ky i bekuar shi i prishi të lashtat.**

*

Gjithë ditën e bekuar Gjithë ditën e ditës.

Ujë i bekuar *shak* Raki.

Ditë e Ujit të Bekuar fet Festë e krishterë e Epifanisë.

bekúar a (e) f euf Sëmundje e lisë.

bekúemit (të) as G Uratë; bekim.

bel i¹ m Pjesë e ngushtë e trupit të njeriut midis kraharorit dhe kërdhokullave; ijët; pjesë mbi kryqet, mesi; pjesë e ngushtë e rrobave, që mbështjellin trupin në këtë vend. **Bel i ngushtë (i hollë, i gjerë, i trashë). Me bel të këputur** me bel shumë të hollë. **Rripi i belit. Fustan (pallto) me bel. E kapi për beli.**

*

M'u këput beli Lodhem shumë sa më dhembin kryqet.

Rri me duar në bel (në ijë, në brez, në mes) *keq* Rri pa bërë kurrfarë pune.

bel i² m sh a at Vegël bujqësore si lopatë, me teh trekëndësh, zakonisht me një këmbëz, që përdoret për të punuar thellë tokën ose për të hapur hendek. Bishti i belit. **Thellë një bel** thellë sa gjatësia e tehut të belit.

*

Beli ka (edhe) bisht *fj u* Çdo veprim ka pasoja; dardha e ka bishtin prapa.

**

bel çatall Bel me tehun të trashë e të ndarë si bigë.

bel ulluk Bel me teh të kthyer si lug që përdoret për të hapur gropa.

béla pj krahin G Ndoshta; belqim; mbase.

belá ja¹ f sh - të dhe ra rat bis Punë që sjell të këqija e ngatërresa; vështirësi që sjell shqetësime; diçka e padëshirueshme dhe e mërzitshme. > **KOKËÇARJ•E A. Bela e madhe (e keqe). Punë me bela. Më zuri belaja. E fut në bela. Hap belara.**

*

E blej belanë me para E kërkoj vetë të keqen; më ha vetë (kurrizi).

Gjej belanë me dikë a me diçka U ngatërrova keq me dikë a diçka.
I bëhem (i bie) bela dikujt I qepem nga pas, i bëhem barrë; i bie me qafë.
Ia bëj bela dikujt Ia lë barrën në kurriz dikujt.

Kërcen prifti nga belaja tall Detyrohem të bëj diçka nga e keqja.

Më bie barku në bela shak Ha gjëra shumë të mira.

Më pjell (më ndez) belaja (groshi) me dikë Ndesh në vështirësi, zihem ngushtë, me dikë; më dalin ngatërresa të mëdha me të.

Na para, hiq belaja Jam gati të paguaj, vetëm ngatërresa s'dua.

Për belaja Për ngatërresa; për të sjellë kokëçarje; për fat të keq.

**

kali i belarave Njeriu, të cilit i mbeten në kurriz të gjitha ngatërresat e vështirësitë e të tjerëve; njeriu, të cilin e ngarkojnë me shumë punë.

belá ja² f sh - të bis Shtrati i pjellës te kafshët.

belaqór e mb bis > BELAQAR E.

beladón•ë a f

♦ bot (Atropa belladonna) Bimë barishtore shumëvjeçare helmuese, shpesh haset si shkurre deri 1.5 m e lartë, me gjethe vezake gati 20 cm të gjata, me rrënjë të tulta dhe lule bojëvjollcë në trajtë këmbore.

♦ farm Bar i përgatitur me gjethe dhe rrënjët e kësaj bime, që përmbajnë atropinë.

belamádhd mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis Ngatërrestar; që u nxjerr vazhdimisht ngatërresa të tjerëve.

belamádhd mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë bis Njeri ngatërrestar, që u nxjerr ngatërresa të tjerëve. Është një belamadh që s'e ka shokun.

belamádhe mádhdja f sh mëdhá mëdhátë f e BELAMADH I.

belaqár e mb bis Ngatërrestar. Djalë belaqar.

belaqár i m sh ë ët Njeri ngatërrestar.

belaqár•e ja f sh e et f e BELAQAR I.

belarús e mb > BJELLORUS E.

belarús i m sh ë ët BJELLORUS I.

belarús•e ja f sh e et f e BELARUS I.

bélas ndajf Për beli; për mesi. Kapemi (rrokemi) belas bëjmë mundje duke u kapur për beli.

belaxhësh•ë a f sh a at f e BELAXHI U².

belaxhí a m sh j jt G > BELAXHI U².

belaxhí e mb (Njeri) që bën belà.

belaxhí u¹ m sh j jt G > BELAXHI U^{2,3}.

belaxhí u² m sh nj njtë Njeri që bën belara.

belaxhí u³ m sh nj njtë

♦ Ai që punon me bel. > BELTAR I.

♦ vjet Fshatar i varfër që punon me bel me mëditje. > BELSHAK U.

belaxhí•e ja f sh e et f e BELAXHI U^{1,2}.

belb ndajf Me belbëzime; si belbacuk. > BELBËR. Flas belb.

belb i m sh ë ët Njeri i belbët, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbacák e mb shar I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbacák u m sh ë ët Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbacák•e ja f sh e et f e BELBACAK U.

belbacúk e mb shar > BELBACAK E.

belbacúk u m sh ë ët > BELBACAK U.

belbacúk•e ja f sh e et f e BELBACKUK U.

belbájke mb f (Vajzë a grua) e belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbájke•ë a f Vajzë a grua e belbër; që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbák e *mb* I belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbák u *m* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja..

belbán e *mb* I belbër; belbacuk; që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBËR** (i e).

[Gjuha dalngadalë fillonte e trashej si e folura e një njeriu belban. (IK).]

belbán i *m sh ë ët* Njeri i belbër, që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBACAK** U.

belbán•e ia *f sh e et f e* **BELBAN** I.

belbáq e *mb shar* > **BELBACAK** E.

belbaráq e *mb shar* I blebër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja. > **BELBACAK** E.

bélb•e ja¹ *f sh e et orn* Patë e egër, me trup të vogël, që këlthet me zë të mbytur.

bélb•e ja² *f sh e et f e* **BELB** I.

bélb•em *vetv a (u) ur* Flas si i belbër, me belbëzime, që i mbahet goja.

belbet•ój *G* > **BELBET•UE** (me).

belbet•úe (me) *jokal óva úe G* Belbëzoj; flas belb.

bélbër *ndajf* Me belbëzime; si belbacuk.

bélbër (i e) *mb* Belbëzues; që belbëzon; belbacak.

bélb•ër ra (e) *f e* **BELB•ËR** RI (i).

bélb•ër ri (i) *m sh ër rit* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja kur flet.

bélb•ër ri *m sh -ër rit* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja kur flet.

bélb•ër ra *f sh ra rat f e* **BELB•ËR** RI.

belbëri a *f* Belbëzim; marrje e gojës në të folur.

belbërim i *m* > **BELBËRI** A.

belbër•ój *jokal óva úar* > **BLEBËZ•OJ**.

bélbët (i e) *mb* > **BELBËR** (i e).

belbëzák *mb (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzák u *m sh ë ët* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzák•e ja *f sh e et f e* **BELBËZAK** U.

belbëzán e *mb* > **BELBËZAK** E.

belbëzán i *m sh ë ët* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzán•e ia *f sh e et f e* **BELBËZAN** I.

belbëzim i *m sh e et*

♦ Marrje a mbajtje e gojës në të folur.

♦ E metë e të folurit që shfaqet me shqiptim të ndërprerë e të cunguar. [Në buzët e plasura s'iu vyshk belbëzimi (DA).]

♦ Të folur i paqartë e i palidhur; fjalë të shqiptarua nëpër dhëmbë; mërmëritje.

belbëz•ój *óva úar*

I *jokal*

♦ Më merret goja kur flas, i shqiptoj fjalët të ndërprera e të cungara; më mbahet goja.

Belbëzoj lehtë. **Belbëzoj** nëpër dhëmbë.

♦ (Fëmija) nis të flasë.

♦ Mërmërit; flas turbull.

II *kal*

♦ (Fëmija) mëson të shqiptojë (fjalët e para).

♦ Them (diçka) nëpër dhëmbë.

belbëzónjës e *mb (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja; belbëzues.

belbëzónjës i *m sh ë ët* Njeri i belbër, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbëzónjës•e ja *f sh e et f e* **BELBËZONJËS** I.

belbëzúarit (të) *as* Belbëzim; mërmëritje.

belbëzúes e *mb (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzúes i *m sh ë ët* Belbacak; ai që belbëzon; që i mbahet goja.

belbëzúes•e ja *f sh e et f e* **BELBËZUES** I.

belbëzújë *mb G (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbëzúj•ë *a m dhe f a at G* Belbacak; ai që belbëzon; që i mbahet goja.

belbíc•ë *a f sh a at ikt (Salmothymnus Ohridanus)* Troftë e Liqenit të Pogradecit, më e vogël se korani, në ngjyrë argjendi. > **BELUSHK•Ë A.**

belbít•et *vetv a (u) ur (Drita, flaka e kandilit etj.)* dridhet a meket.

belbítj•e *a f* Dridhje a mekje e flakës së kandilit a llambës.

belbítur *(i e) mb (Dritë)* që dridhet; që zë të meket.

bélbj•e *a f* Marrje a mbajtje e gojës në të folur.

belb•ój *jokal óva úar* Më merret a më mbahet goja në të folur.

belbúc *e mb shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja. **belbúc i m sh ë** *ët shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúc•e *ja f sh e et shar f e* **BELBUC I.**

belbúeshëm *ndaif* Bleb; me belbëzim; duke m'u mbajtur a marrë goja.

belbújë *mb shar* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja..

belbúq *e mb shar (Njeri)* i belbër; që flet me belbëzime; që i mbahet goja.

belbúq i m sh ë *ët* Njeri që belbëzon, që flet me belbëzime, që i mbahet goja.

belbúq•e *ja f sh e et f e* **BELBUQ I.**

bélç•ë *a f sh a at teks*

♦ Qilim i trashë me thellë të gjata, që shtrohet zakonisht pranë vatrës. > **PLAF I; CULL I.**

♦ Shtrojë me një a me disa fletë, e punuar në vegjë me fije të trasha leshi ose leckë, dhe me breza ngjyra-ngjyra.

belçét•ë *a¹ f sh a at kryes sh*

♦ Plehra; plehurina.

♦ Varfanjakë; njerëz të dorës së fundit të shoqërisë; llum i shoqërisë.

bleçét•ë *a² f sh a at* Furrik i pulave.

belçik *u m sh ë *ët* Hallkë e hundës (*për kafshë*).*

bélða *pj krahin G* Ndoshta; belqim; mbase.

beléc *i m sh ë *ët* A Fushë e betejës; fushë beteje.*

beléc *i m sh a at* Qen i bardhë; balo.

beledí *a f sh - të* > **BELEDI•E JA.**

beledí•e *a f sh e et hist* Bashki.

belég *e mb bis* Budalla; mendjelehtë. **Pusho, o beleg (moj belege)!**

belég *u¹ m sh ë* *ët* > **BEJLEG U.**

belég *u² m sh ë* *ët* *bis* Njeri budalla a mendjelehtë.

belég•e *ja f sh e et bis* Budallaqë; mendjelehtë.

belegrí *a f sh - të* Ngatërresë; punë e bërë lëmsh.

belék *e mb krahin G*

♦ (*Vezë*) e vogël e pulës që nis të pjellë për herë të parë.

♦ (*Njeri*) trupvogël; imcak.

belék *u¹ m sh ë* *ët* A Fushë e betejës; fushë beteje.

belék *u² m sh e et krahin G*

♦ Vezë e vogël e pulës që nis të pjellë për herë të parë.

♦ Njeri trupvogël.

belém•e *ja f sh e et* Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. > **HASH•Ë A;**

PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.

belemníte *t m sh paleo zool* Kafshë të ngjashme me kallamarin.

belésh *ndaif* Kot; më kot; pa dobi. **Flas belesh** flas pa e matur fjalën.

beletís *jokal G* > **BELETIS•Ë (me).**

beletís•ë (me) *jokal G*

♦ Dal nga rruga e drejtë; marr rrugë të shtrembër.

♦ Ndërkrehem; rrebelohem.

beletísj•e a f G

♦ Dalje nga rruga e drejtë.

♦ Rrebelim.

beletísun (i e) mb G

♦ I dalë nga rruga e drejtë.

♦ I ndërkryer; i rrebeluar.

beletríst i m libr Ai që merret me beletristikë, që shkruan kritikë letrare e artistike për efekt artistik.

beletrístík e mb libr I beletristikës; i beletrizmit.

beletrístík•ë a f libr

♦ Sprovë, kritikë e letërsisë dhe artit, që shkruhet kryesisht për efekt estetik.

♦ Letërsi si art i bukur. [Meshari i Buzukut nuk hyn, sigurisht, në beletristikë. (APp).]

beletrízëm mi m libr > BELETRISTIK•Ë A.

belezík u m sh ë ët G > BYLYZYK U.

belg u m sh ë ët > BELGJIAN I.

belg e mb > BELGJIAN E.

belgjián e mb I Belgjikës; që ka të bëjë me Belgjikën, me banorët a vendësit e saj.

belgjián i m sh ë ët Banor a vendës i Belgjikës.

belgjián•e ja f sh e et f e BELGJIAN I.

belgjik u m sh ë ët vjet Pushkë belge e para Luftës së Dytë Botërore.

Belgjik•ë a f gjeog Monarki parlamentare në Europën Veriperëndimore.

belhóllë mb (Vajzë a grua) me belin a mesin të hollë. **Modelet belholla.**

belí

I ndajf bis Haptas, qartë, në mënyrë të dukshme. **Bën beli** duket qartë, shquhet. **E bëj beli** e tregoj veten, e shfaq hapur.

II fj ndërmj Siç duket, me sa duket. [Hajrin, djalë, un ty ta pasha,/ se beli i emi kenke kanë! (CV).]

belicár e mb I Belicës; që ka të bëjë me Belicën, me banorët a vendësit e saj.

belicár i m sh ë ët Banor a vendës i Belicës.

belicár•e ja f sh e et f e BELICAR I.

belícë mb

♦ (Qershi) me kokrra bardhoshe.

♦ Bardhoshe.

belíc•ë a¹ f sh a at

♦ *kopsht* Qershi kokërrmadhe me ngjyrë të bardheme.

♦ *kopsht* Dardhë, misër etj. me kokërr të verdhë në të bardheme.

♦ *krahin* Dele e bardhë. > **BEJK•Ë A.**

belíc•ë a² f ikt (Phonixus phonixus) Peshk i ujërave të ëmbla i familjes së krepëve, që haset në tufa të mëdha.

Beligrád i m gjeog vjet Beograd.

belík e mb vjet Që është pronë e shtetit.

*

Mall belik Mall i shtetit; *bis* mall pa zot; diçka për të cilën s'bëhet merak askush.

belí•k ku m sh qe qet vjet Pronë a mall i shtetit.

belím i m sh e et bujq Punim me bel (*i tokës*).

belín•ë a f sh a at bot (Phlomis fruticosa) Shkurre e vendeve mesdhetare, me shumë degë të holla, me gjethe të zgjatura si heshtë e poshtë me push, me lule të verdha e të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. > **BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

belíqe t sh i BELI•K KU.

belísh•ë *a f sh a at bot (Holcus mollis)* Bimë barishtore shumëvjeçare me rizoma, me kërcell deri 30 cm të lartë, që mbin në pyje e buzë gjerdheve.

belízd•ër *ra f sh a at Ç* Bar fijehollë.

belízm•ë *a f sh a at bot (Andropogon pubescens)* Bimë e graminacave, me kërcëj të shumtë që dalin drejt e nga rrënja.

belkëpútur *mb f (Vajzë a grua)* me bel shumë të hollë. > **MESKËPUTUR**.

belkëpútur *a f sh a at* Vajzë a grua me bel shumë të hollë.

belk•úa ói *m sh ónj ónjtë bot (Nymphaea alba)* Zambak uji i bardhë.

belk•úe *m sh ój ójt bot G (Nymphaea alba)* Zambak uji i bardhë.

bel•ój *kal óva úar* Punoj me bel (*tokën*).

belór *e mb (Veshje)* Që bie deri në bel; me bel.

belór•e *ja f sh e et* Bluzë grash që bie deri në bel.

belót *i m sh ë ët bot (Rhamnus alaternus)* Shkurre e viseve mesdhetare, me degë që thyhen lehtë, me gjethe të trasha, të lëmuara e përherë të gjelbra, kokrrat e së cilës përdoren për ngjyrosje.

belqída *ndaif bis* Ndoshta; mbase. > **BELQIM**.

belqím *ndaif bis* Ndoshta; mbase. **Belqim** *vjen nesër*.

beshák *e mb* I Belshit; që ka të bëjë me Belshin, me banorët a vendësit e tij.

belshák *u¹ m sh ë ët vjet* Fshatar i varfër, që punonte me bel me mëditje.

belshák *u² m sh ë ët* Banor a vendës i Belshit.

belshák•e *ja f sh e et f e* **BELSHAK** *U²*.

bélta *ndaif bis* Ndoshta; mbase.

beltár *i m sh ë ët* > **BELSHAK** *U¹*.

beltráshë *mb (Grua a vajzë)* me bel të gjerë.

Beluçistán *i m gjeog* Krahinë malore në Azinë Perëndimore, që shtrihet nga juglindja e Iranit, jugperëndimi i Afganistanit deri në pjesën perëndimore të Pakistanit.

belúg•ë *a¹ f sh a at ikt (Huso uso)* Bli i detit të zi dhe Detit Kaspik. **Haviar beluge**.

belúg•ë *a² f sh a at zool (Delphinapterus leucas)* Balenë e vogël me dhëmbë, e ujërave të Arktikut, që bëhet e bardhë kur rritet.

belunázë *mb poet (Vajzë, grua)* me bel të hollë.

belunáz•ë *a f sh a at* Vajzë a grua me bel të hollë.

belúsh *i m sh ë ët bot (Vaccinium scoparicum)* Shkurre e vogël e viseve të ftohta, me gjelbërim të përhershëm, me lule të vogla si këmborë ngjyrë trëndafili të hapur, që bën kokrra të vogla, të kuqe dhe pak të tharta.

♦ Kokërr e kësaj bime. **Belush** *i kuq*.

belúshk•ë *a¹ f sh a at ikt (Salmothymnus Ohridanus Steindachner)* Troftë e Liqenit të Pogradecit, më e vogël se korani, në ngjyrë argjendi. > **BELBIC•Ë** *A*.

belúshk•ë *a² f sh a at zvog, përk* Mes i hollë. [**Kërkon belushka të ngrohta/ shijon shalushka të plota** (AZÇ).]

belúz *i m sh ë ët teks* > **BELLUZ** *I*.

belvedér *i m ndërt usht* Kullë vrojtimi; pirg.

belvedér•e *ja f sh e et* Kiosk me çati, pa mure, që përdoret për të ndenjur në hije.

Belzebúb *i m* Djall; Satan; demon i filistinëve.

belláh *mb krahin G (Njeri)* i qullët; pëtac.

bél•ë *a f sh a at Ç* Dele e bardhë.

bellicoso /belikózo/ *muz it*

I *ndaif* Në mënyrë luftarake, agresive.

II *mb* I ekzekutuar në mënyrë luftarake, agresive.

bellír•em *vetv a ur A* Kapitem; këputem.

béllo *mb J (Fëmijë)* i urtë.

bellobá ndajf J: **Fëmija shkon belloba** fëmija zvaritet këmbadoras.

Bellobóg u m mit sll Perëndi e dritës dhe diellit.

bellúsh i m sh a at Ç Qen qimebardhë.

bellúz i m sh e et teks Plush.

bellúztë (i e) mb teks (Prej) belluzi; që ngjan si belluz.

bemák u m sh ë ët ikt (*Rutilus rubilio Ohridanus*) Italian roach.

bemól mb muz. Që ndodhet nën tonin e saktë; që ndodhet gjysmë toni më poshtë se çelësi korrespondues natyror. **Si bemol.**

bemól i m muz: **Shenja e bemolit** (b) shenjë që tregon se një notë ulet një gjysmë toni.

Ben i m shkurt i Arben.

benazepríl i m farm Bar për mjekimim e presionit të lartë të gjakut, kongjestionit kardiak dhe mosfunksionimit kronik të veshkave.

bend i¹ m sh e et Pellg me një ledh si pritë, ku grumbullohet ujë për të ujitur ose për një punë tjetër. > **HAUZ I.**

bend i² m kryes sh e et Shpoti, fjalë me thumb. **Flet (nget) me bende.**

♦ Fjalë të kota; gjepura.

♦ Arsye të kota, që nuk qëndrojnë. **Nxjerr (qes) bende.**

*

Jam në bend të mirë Jam në qejf; jam me të mira.

bend i³ m sh e et Ai që i shkon pas dikujt që të përfitojë prej tij.

bend i⁴ m sh e et Gjymtim; ilet.

benediktín e mb fet I urdhrit të murgjërve benediktinë.

benediktín i m sh ë ët fet Murg i një urdhri katolik që ndjekin rregullat e Shën Benediktit (rreth vitit 529).

benefís i m sh e et Shpërblim kundrejt një shërbimi. **Benefiset e kishës.**

BENELUX I m shkurt Bashkim ekonomik i Belgjikës, Holandës dhe Luksemburgut.

benevrék•ë t m sh

♦ Pantallona të gjera prej pambuku a mëndafshi, zakonisht të bardha e më rrallë të zeza ose në ngjyrë manushaqe, që i mbajnë burrat e gratë.

♦ Të mbathura të gjata deri në fund të këmbëve.

bén•ë a f Veri; anë e veriut; vend që e ha veriu. **Benë e shullë** veri e jugë.

beng si ndajf: **Bëhem beng i verdhë** zverdhem shumë. **Ftua beng i verdhë** ftua i pjekur mirë.

ben•g gu¹ m sh gje gjet orn (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq; ushqehet me fiq.

ben•g gu² m sh gje gjet krahin Gjerdan me gurë të çmuar ose me florinj.

Bengál i m gjeog Krahinë e ndarë midis Bangladeshit dhe Indisë. **Tigër i Bengalit** (*Panthera tigris tigris*) lloji më i përhapur i tigrave. **Tigri i bardhë i Bengalit.**

bengaléz e mb I Bengalit; që ka të bëjë me Bengalin, me banorët a vendësit e tij.

bengaléz i m sh ë ët Banor a vendës i Bengalit.

bengaléz•e ja f sh e et f e **BENGALEZ I.**

bengalisht ndajf Në gjuhën e bengalezëve.

bengalisht•e ja f gjuh Gjuhë indo-ariane e Bengalit. **Alfabeti i bengalishtes** alfabeti bazë për shumë gjuhë të krahinave lindore të Azisë Jugore

béng•ë a f sh a at K Nishan në lëkurë; nishan i faqes.

béngje t m sh orn > **BENG•GU².**

beniamín i m sh ë ët libr Ai që gëzon dashurinë dhe përkrahjen e veçantë të dikujt; i përkëdheluri i dikujt. > **FAVORIT I; KANAKAR I.**

benínj e mb mjek I mirë; i parrezikshëm. **Tumor beninj.**

benk u m sh ë ët orn > **BEN•G U.**

benlík u m sh ë ët G Bocë; shishe.

bént•e ja f kryes sh krahin G Sulm i hidhur me fjalë.

bentexësh•ë a f sh a at vjet krahin G f e **BENTEXHI U.**

bentexhí u m vjet krahin G Ai që sulmon hidhur me fjalë.

bentexhí•je ja f sh e et vjet krahin G f e **BENTEXHI U.**

bentexhínj të vjet krahin G sh i **BENTEXHI U.**

bentík e mb gjeog (*Organizëm, bimë a kafshë*) që jeton në afër fundit ose në fund të detit.

bentón i m përmb bio Tërësi organizmash që jetojnë afër fundit të detit ose në fund të detit.

bentós i m përmb bio > **BENTON I.**

benxín a f A Benzinë.

benxín•ë a f bis

♦ Benzinë.

♦ Motobarkë (që punon) me benzinë. > **BENZINAT•Ë A.**

bénxh•ë a f sh a at Ç Kodër.

benzaldehyd i m kim ind Aldehid i lëngët pa ngjyrë, me erë të hidhur si bajamja; përdoret për prodhimin e bojërave dhe parfumeve.

benzén i m kim ind Hidrokarbur i lëngët i avullueshëm, i pranishëm në bitumet qymyrgurore dhe në naftë; përdoret në sintezë kimike; ka veti kancerogjene.

benzinát•ë a f sh a at det Motobarkë që punon me benzinë.

benzín•ë a f kim, ind Hidrokarbur aromatik pa ngjyrë i avullueshëm, që nxirret nga nafta; ndizet lehtë dhe përdoret në sintezat organike, si solvent dhe si lëndë djegëse për motora me djegie të brendshme.

*

I hedh benzinë zjarrit Nxit grindjen e dy vetave; acaroj gjendjen.

I vë benzinën E djeg krejt; e përvëloj.

Lag drutë me benzinë Nxit sherrin; i hedh benzinë zjarrit.

**

benzinë automobili Benzinë për motora me djegie të brendshme.

benzinë aviacioni Lëndë djegëse për aeroplanë.

benzinë e etiluar Benzinë me përmbajtje të lartë plumbi.

benzinë e paeteluar Benzinë pa përmbajtje plumbi.

benzól i m kim, ind Lëng i hollë e pa ngjyrë, me një erë të lehtë; nxirret nga nafta; avullon e ndizet më shpejt se benzina dhe përdoret për disa lloje motorësh, për prodhimin e lëndëve ngjyrosëse, të lëndëve shpërthyesë, të disa barnave etj..

Beograd i m gjeog Kryeqytet i Serbisë; *hist* kryeqytet i ish Jugosllavisë.

beográdas e mb I Beogradit; që ka të bëjë me Beogradin, me banorët a vendësit e tij.

beográdas i m Banor a vendës i Beogradit.

beográdas•e ja f e **BEOGRADAS I.**

Beotí a f gjeog ant Krahinë e Greqisë së lashtë, në veri të pjesës lindore të Gjirit të Korintit, ku ndodhet Mali i Parnasit.

Bep i em m shkurt i Jozef.

Bepín•ë a f shkurt i Jozefina.

beqár e mb (*Djalë a vajzë*) në moshë të madhe që nuk është martuar.

beqár i m sh ë ët Djalë i madh në moshë, i pamartuar.

beqár•e ja f sh e et Vajzë e madhe në moshë, e pamartuar

beqarí a f

♦ Të qenët i pamartuar në moshë të rritur; gjendja e atij që e ka kohën për martesë, po nuk është martuar. **Vitet e beqarisë. I dha fund beqarisë.**

♦ *përmb* Tërësi e beqarëve; të rriturit e pamartuar. **Shokë të beqarisë.**

beqarísht ndajf Si beqar.

beqarllék u m bis > BEQARI A.

beqír i m sh bis Dashnor; i dashur në marrëdhënie midis homoseksualëve.

béqo ua m sh - t bis > BEQARI I.

Béqo ja m shkurt i Beqir.

ber i¹ m sh e et

♦ Hark; pjesë e një sendi e përkulur si hark; lakesë. **Ber i urës.**

♦ Shigjetë. **Hark e ber** hark dhe shigjetë.

ber i² m sh e et zool (Masticophis flagellum) Gjarpër i hollë, deri 1.5 m gjatësi, që gjuan kryesisht hardhuca. > **SHIGJETULL A.**

berát i m sh e et vjet Dekret i sulltanit. > **FERMAN I.**

berátas e mb I Beratit; që ka të bëjë me Beratin, me banorët a vendësit e tij.

berátas i m sh - it Banor a vendës i Beratit.

berátas•e ja f sh e et f e **BERATAS I.**

berátçe¹ mb (Valle) karakteristike e Beratit.

berátçe² ndajf

♦ Në të folmen e Beratit.

♦ Ashtu si bëjnë beratasit.

berátçe•e ja f

♦ Valle popullore e krahinës së Beratit, që luhet nga dy veta të zënë për dore; valle beratase.

♦ Mënyrë e të folurit të Beratit.

berbát e mb Ç I shkujdesur; i shturur; që prish pa mend.

berbán i m sh ë ët ent G Mashkull i bletës.

berbát ndajf G Në gjendje të rrënuar.

berbatís kal G > BERBATIS•Ë (me).

berbatís•em G vetv dhe pës e BERBATIS. > BERBATIS•Ë (me U).

berbatís•ë (me) kal G Rrënoj; prish keq.

berbatís•ë (me u) - (u) ë G

I vetv Rrënohet; priset keq.

II pës e BERBATIS•Ë (me).

berbatísj•e a f sh e et G Rrënim.

berbatísun (i e) mb G I rrënuar; i prishur keq.

berbecúl e mb bis

♦ Pa dinjitet; pa nder.

♦ Ç Varfanjak, i shtresës së varfër; i rreckosur.

berbecúl i m sh ë ët

♦ Njeri pa dinjitet e pa nder.

♦ Ç Varfanjak; njeri i shtresës së varfër; njeri i rreckosur.

berbecúl•e ja f sh e et f e **BERBECUL I.**

berbér e mb I berberëve; që ka të bëjë me berberët, me mënyrën e jetesës dhe gjuhën e tyre.

Gjuhë berbere gjuhë e përbërë nga shumë dialekte afro-aziatike, që flitet kryesisht në Marok. **Kalendar berber** kalendar bujqësor tradicional që përdoret në krahina të ndryshme të Afrikës së Veriut.

berbér i¹ m sh ë ët

♦ Ai që ka për mjeshtëri të qethë flokët dhe të rruajë.

♦ *vjet* Ai që bën synet djemtë myslimanë.

*

Bëhem berber në kokën e tjetrit E mësoj diçka në kurriz të tjetrit.

Më rrove, të rrova, brisku (qe) i berberit Dolëm barabar, pa fituar as njëri as tjetri; as më ke, as të kam (borxh).

Te koka e qerosit të gjithë bëhen berberë *fj u* Një punë është fare e lehtë e mund ta bëjë kushdo kur s'ka përgjegjësi për të.

berbér *i² m sh ë ët* Vendës i Afrikës Veriore.

berbér•e *ja f sh e et f e* **BERBER I.**

berberhán•e *ja f sh e t* Flokëtoze.

berberhán•ë *a f sh a at* Flokëtoze.

berberí *a f sh - të*

♦ Berberhane; flokëtoze.

♦ Mjeshtëri e flokëtarit.

berdánk•ë *a f sh a at vjet usht* Pushkë e vjetër me një fishek.

berdú *je f sh je jet keq J* Grua e përdalë; zhargë.

berduvé•e *ja f sh e et J* Menteshë.

bereqávers *fj ndërmj* Jo keq, falë Zoit.

bereqavérsen *fj ndërmj* > **BEREQAVERS.**

bereqét *i m sh e et bis*

♦ Drithë; të lashta të mbjella dhe prodhimi i tyre. **Vit me bereqet. Bëj bereqet. Mbledh bereqetin. Me bereqet!** *urim* qoftë prodhim i mbarë.

♦ *fig* Fryt, dobi; vlerë. **Punë (fjalë) pa bereqet.**

* **E kam me bereqet** Më ka duk.

bereqetlí *e mb G I* bereqetshëm; i begatshëm.

bereqétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që ka të korra të mbara; që ka prodhim të madh; që sjell prodhim të mbarë. **Vit (shi) i bereqetshëm** a good year.

♦ *fig* I frytshëm; i begatshëm. **Punë e bereqetshme.**

berét•ë *a¹ f sh a at* Kapelë e rrumbullakët dhe e sheshtë prej stofi të butë, pa strehë dhe pa rreth anash. **Beretat e kaltra.**

berét•ë *a² f sh a at usht* Revolver i vogël i prodhimit italian.

bérëz *a¹ f sh a at* Shigjetë. > **BER I¹.**

bérëz *a² f sh a at orn (Motacilla cinerea)* Bishtatundës me ngjyrë hiri të ndritshme, me këmbë shumë të holla.

bérëz *a³ f sh a at* Drugëz prej kallami, me kllapa në të dy anët për të mbledhur fillin.

bergsonián *e mb fil*

♦ I teorisë së Bergsonit; që ka të bëjë me filozofin frëng Henri Bergson.

♦ (*Pasues*) i teorisë së Bergsonit për evolucionin.

bergsonián *i m sh ë ët fil* Pasues i teorisë së Bergsonit.

bergsonián•e *ia f sh e et fil f e* **BERGSONIAN I.**

beribát *si kallëzues: E bëj beribat* e prish fare; e shkatërroj sa s'ka ku të vejë më keq; e përlyej; e ndot.

beribát *e mb vjet I* çrregullt e i shkatërruar sa s'ka ku të vejë më keq; i përlyer, i ndotur; që nuk vlen për asgjë. **Njeri beribat. Grua (shtëpi) beribate.**

beribéri *m mjek* Sëmundje që shfaqet me mahisje të nervave dhe pamjaftueshmëri kardiake.

berihá *pasth bis* Thirrje në rast rreziku.

berihá *ja f bis* Thirrje kushtrimi ose alarmi. **Vë berihanë** jap kushtrimin.

*

E bëj me beriha E bëj me shumë zhurmë e bujë.

I vë berihanë E vë dikë në lojë; e tall me të thirrura e me britma.

Pas berihasë Siç bëjnë a siç thonë të tjerët; nga t'i thonë; pas shumicës; kuturu; kot.

Për beriha Për bujë; sa për të bërë zhurmë.

beriháj *i m bis* > **BERIHA JA.**

beríl *i m gjeol* Mineral që shërben si burim kryesor i beriliumit.

beriliúm i *m kim* Element metalik i fortë e i thyeshëm, me ngjyrë të hirtë; përdoret kryesisht në forcimin e aliazheve (*simboli Be*).

berjër•ë a f sh a at Ç Tregim humoristik; barcaletë.

ber•k ku *m sh qe qet bot*

♦ Lëvore e brendshme e hollë, nën lëkurën e trashë të disa drurëve.

♦ Pjesë e drurit që vjen fill pas myjës ose zemrës së drurit dhe shkon gjer te barma. >

BLAN•Ë A².

berkeliúm i *m kim* Element radioaktiv i përfutur nga bombardimi i americiumit 231 me jone heliumi (*simboli Bk*).

berkí a *m sh - të bot* (*Sorbus torminalis*) Dru i lartë deri 20 m, me lëvore të fortë e të ashpër, me gjethe të gjata, të dhëmbëzuara e me push nga poshtë, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla me ngjyrë të verdheme e me shije të athët; kokrrat e këtij druri, që përdoren për të ngrënë, për të bërë raki etj. > **SURV•Ë A**; **VADH•Ë A**; **VADHËZ A**. **Vadhë e egër** (e butë).

Berlín i *m gjeog* Kryeqytet i Gjermanisë; *hist* kryeqytet i Gjermanisë Lindore (RDGJ). **Rënia e Berlinit. Shembja e murit të Berlinit.**

berlinéz e mb I Berlinit; që ka të bëjë me Berlinin dhe me banorët a vendësit e tij.

berlinéz i *m sh ë ët* Banor a vendës i Berlinit.

berlinéz•e ja f sh e et f e **BERLINEZ I**.

bermúdas e mb I Bermudës; që ka të bëjë me Bermudën, me banorët e vendësit e saj.

Bermúde t *m gjeog* Koloni britanike me rreth 159 ishuj të vegjël në Oqeanin Atlantik, afër 1 500 km larg brigjeve të Karolinës Veriore të SHBA-së.

bernardín e mb fet: **Urdhër Bernardin** urdhër murgjërish e murgeshash katolike, i themeluar më 1098, të cilët mbahen me punën e vet në bujqësi. > **SISTERCIAN E**.

Bérn•ë a f gjeog

♦ Kryeqytet i Zvicrës.

♦ Kanton i Zvicrës.

beronjësh•ë a f sh a at Grua që nuk lind fëmijë.

berónjë mb (*Grua*) që nuk lind fëmijë.

berónj•ë a¹ f sh a at

♦ Grua që nuk lind fëmijë.

♦ Kafshë shtëpiake që nuk pjell. > **SHTERP•Ë A**.

berónj•ë a² f sh a at *zool* Gjarpër hollë e i gjatë që mbështillet rreth presë.

berónj•ë a³ f sh a at *bot* (*Ilex acuífolium*) Shkurre a dru i vogël, përherë i blertë, me gjethe të dhëmbëzuar e me gjemba, të ndritur si lëkurë.

beronjësi a f sh - të Shterpësi (e femrës).

berónjësh e f Shterpë.

berq i *m sh ë ët* Kapiçë; piriq.

bérqe t A sh i **bar•k ku**.

bersalák•e ja f sh e et *ikt* Peshk femër me barkun plot me vezë.

bersaliér e mb usht it I bersalierëve; që ka të bëjë me bersalierët. **Trupa bersaliere.**

bersaliér i *m sh ë ët usht it* Ushtar i trupave speciale të këmbësorisë italiane, të stërvitura për veprime të shpejta.

Berstúk u *m mit sll* Perëndi e pyllit (në fiset sllave të Gjermanisë). .

Bert i *m shkurt i* Albert.

Bért•ë a f shkurt i Alberta.

berúnz•ë a f sh a at *bot* (*Dipsacus*) Bimë barishtore gjembake 1 deri 2.5 m e lartë, që lidh boçe të mëdha lulësh ngjyrëvjollcë.

BERZH i *shkurt i* Banka Evropiane për Rindërtim e Zhvillim.

berr si mb G (*Njeri*) mendjetrashë; i pagdhendur; trashanik.

berr i m sh a at Bagëti të imëta, dhen e dhi. **Mish berri** mish qengji a të imtash. [**Efendi, âsht mish derri!** - **Un e ha mishin e berri!** (Pop).]

*

Çdo berr (dash) varet nga këmbët e veta f j u

♦ Secili përgjigjet për punën e vet, secili i del zot vetes.

♦ Çdo njeri duhet trajtuar dhe vlerësuar sipas veçorive që ka, duhet parë më vete pa e futur në një thes me të gjithë të tjerët. .

I bëj berra I ther; i masakroj.

berráh e mb K

♦ Mendjetrashë; trashanik.

♦ Budalla i padëmshëm.

berrebáj•ë a¹ f sh a at K Tokë e palëvruar.

berrebáj•ë a² f sh a at K fig Njeri mendjetrashë.

berréjshëm mb pandr Që bën be në të rreme; që gënjen kur betohet se thotë të vërtetën.

berrgát•ë a f Shkumë që lëshon përsipër uthulla e prishur.

berrrjáb•ë a f sh a at vjet G

♦ Kullotë e përbashkët. > **BASHKARI A¹**.

berrrják kal G > BERRJAK•Ë (me).

berrrják•et pavet dhe pës e BERRJAK. > BERRJAK•Ë (me u).

berrrják•ë (me) kal a ë G Plehëroj me bagëtinë e mbyllur në vathë në një copë arë.

berrrják•ë (me u) - (u) ë pavet dhe pës e BERRJAK•Ë (me).

Bes i¹ m shkurt i Besim; Besnik.

Bes i² m mit egj Perëndi-xhuxh i muzikës dhe luftës.

bésa pj bis përdoret si pasthirmë me kuptimin betohem, të them të drejtën, të them të vërtetën: **Besa po!**

bésa-besë pj Për besë; për fjalë të nderit. **Besa-besë, do të fitojmë.**

bésa-bés•ë a f Zotim solemn për të vepruar së bashku për një qëllim; fjalë e nderit që jepet për të përkrahur dikë ose për t'u lidhur me të. **Zotohem me besa-besë** jap fjalën e besës.

Bëjmë besa-besë. [- Me besa-besë?/- Me besa-besë e për kokën e dyfekut. (DhP).]

*

Jo besa-besë e pesë e pesë Po e dhe fjalën, mbaje.

besatár e mb vjet

♦ I lidhur si aleat me dikë.

♦ (Njeri) besnik.

besatár i m sh ë ët vjet

♦ Aleat.

♦ Njeri besnik.

besatím i m sh e et Lidhje e besës; aleancë.

besat•óhem vetv óva (u) úar vjet Lidhem me besë, bëj aleancë me dikë.

besatór e mb krahin G (Mik) i besës; besnik.

besatór i m sh ë ët krahin G Njeri besnik.

besatór•e ja krahin G f e BESATOR I.

besatúar (i e) mb I lidhur me besë ose aleancë me dikë.

Besemér e mb met (Çelik) i prodhuar duke lëshuar rryma ajrit në masën e hekurit të shkrirë, që djeg qymyrin e tepërt dhe papastërtitë.

bés•ë a f

♦ Fjalë e dhënë për diçka të rëndësishme, premtim që jepet me dëshirë dhe me sigurinë se do të mbahet, fjalë e nderit për të plotësuar medoemos një detyrim që merret përsipër. **I rri në besë dikujt. Shkel (thyej, kthej) besën. [Të gjithë Atij duke u betuar,/ Të lidhim**

besën për shpëtim (AS).] [Uh! Europë, ti kurva e motit,/ qi i rae mohit besës e Zotit (GjF).]

♦ Bindja në çiltërinë e ndershmërinë e dikujt, besimi i plotë te dikush a te diçka. **Ka besë** mund t'i besohet. **I zë (i jap) besë** i besoj. **Ia lë në besë**.

♦ Zotim që shtëpia e një të vrari i jep vrasësit ose familjes së tij, që brenda një afati të caktuar të mos e merrte gjakun prej tyre; pezullim i armiqësisë ose i gjakmarrjes ndërmjet fiseve a katundeve në kohë të vështira, që arrihej me marrëveshje dhe sigurohej me fjalën e dhënë nga të dy palët; kohë sa zgjat ky zotim ose pezullim. **Lidh besë. Prish besën. E vras në besë. Zgjat besën.**

♦ *vjet* Mbrojtje që gëzon miku nga mikpritësi sa kohë qëndron tek ai ose gjatë udhëtimit deri në një vend tjetër; ndore; premtim që i jepet dikujt se nuk do të pësonte gjë të keqe gjatë qëndrimit në një vend. **Jam në besë të dikujt. E marr në besë dikë. I ra në besë. E pres (e ha, e vras) në besë.**

♦ *vjet* Marrëveshje për veprime të përbashkëta, që arrihej sipas fjalës së dhënë. > **BESËLIDHJE A. Vëmë besë kundër dikujt** lidhemi kundër dikujt.

♦ *dhe sh* ë ët Besim fetar; fe.

♦ Besnikëri. **Grua e besës.**

*

Me besë Me besnikëri.

Për besë! Për fjalë të nderit!; me të vërtetë!

S'kam besë sa ta shikoj Mezi pres ta shikoj; nuk më durohet që ta shikoj.

**

besa e gjarprit Zotim a premtim që nuk i duhet besuar kurrë.

Bës•ë a f sh i Besnike.

bësës (i e) mb Besnik. **Burrë i besës** njeri që e mban fjalën.

besë•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja

♦ Që e shkel fjalën e dhënë; që s'mund a s'duhet t'i zihet besë. > **PABESË (i e).**

♦ Që e ka të dobët ndjenjën e besimit fetar; i lëkundur në besimin fetar.

besë•kéq kéqi m sh këqíj këqíjtë

♦ Njeri që e shkel fjalën e dhënë; njeri i pabesë.

♦ Njeri i lëkundur në besimin fetar.

besë•kéqe kéqja f sh këqíja këqíjat f e BESË•KEQ KEQI.

besëkótë mb libr Besëtytë; (*njeri*) që beson gjëra të kota.

besëkotësi a f sh - të libr Të qenët besëtytë. > **BESËTYTËNI A.**

besëlidhës e mb I lidhur me besë për veprime të përbashkëta me dikë a të tjerë; pjsëtar në një besëlidhje. > **ALEAT E.**

besëlidhës i m sh - it Ai që lidhet me besë për veprime të përbashkëta e dikë a të tjerë. >

ALEAT I.

besëlidhje•e a f sh e et Marrëveshje për një qëllim të përbashkët, që mbështetet në zotimin solemn të pjesëmarrësve; lidhje për veprime të përbashkëta. > **ALEANC•Ë A. [Besëlidhja e Lezhës. ...ekziston edhe prirja për të konstatuar tek Bibla, sidomos tek "Besëlidhja e Vjetër", më së pari një realitet letrar... (ShS).]**

besëlidhni a f sh - të G Besëlidhje; besatim.

besëlidhur (i e) mb I lidhur me besa-besë; aleat.

besëlidhur a (e) f sh a at e BESËLIDHUR I.

besëlidhur i m sh - it Njeri i lidhur me besabesë; aleat.

besëlidhur i (i) m sh - it (të) > BESËLIDHUR I.

besëlig ë mb I pabesë; besëkeq.

besë•lig lígu m sh lígj lígjte Njeri i pabesë a besëkeq.

besëligë a f sh a at f e BESËLIG U.

besëligj të *sh* i **BESË•LIG LIGU.**

bës•ëm (i) me (e) *mb* A I besueshëm; i besës; që i qëndron besës.

besë•mádh mádhe *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* Që ka shumë besim te të tjerët ose në vetvete.

besë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri me shumë te të tjerët ose në vetvete.

besë•mádh•e ja *f sh mëdhá mëdhátëf e* **BESË•MADH MADHI.**

besëmbájtës e *mb* Besnik; që i rri besës (fjalës së dhënë).

besëmirë *mb vjet* Që i përmbahet pa lëkundje a dyshime një besimi fetar.

besëndërrúar i *m sh - it* Njeri i kthyer në fe (besim) tjetër.

besëpákë *mb*

♦ (Njeri) që ka pak besim te të tjerët ose në vetvete; që nuk ka shumë besim te diçka.

♦ (Njeri) me besim të lëkundur te feja.

besëpák u *m sh ë ët*

♦ Njeri që ka pak besim te të tjerët ose në vetvete; që nuk ka shumë besim te diçka.

♦ Njeri me besim të lëkundur te feja.

besëpák•e ja *f sh e et f e* **BESËPAK U.**

besëplótë *mb (Njeri)* me besim të madh te dikush a diçka; i sigurt.

besëplótë i *m sh ë ët* Njeri me besim të madh te dikush a diçka.

besëplót•ë a *f sh a at f e* **BESËPLOT•Ë I.**

besëprém•ë e *mb G >* **BESËPRERË.**

besëprém•ë i *m sh ë ët >* **BESËPRER•Ë I.**

besëprém•e ja *f sh e et f e* **BESËPREMË I.**

besëprérë *mb keq* I pabesë; që të pret në besë.

besëprér•ë i *m sh ë ët* Njeri i pabesë, që të pret në besë.

besëprér•ë a *f sh a at f e* **BESËPRER•Ë I.**

besëprérj•e a *f sh e et* Prerje në besë; pabesí; tradhti.

besëqén e *mb shar (Njeri)* i pabesë; që nuk e mban besën.

besëqén i *m sh ë ët shar* Njeri i pabesë; që nuk e mban besën..

besëqén•e ia *f sh e et shar f e* **BESËQEN I.**

besërrém•ë e *mb* Që bën be të rreme.

besëshkálë *mb* Që nuk e mban besën e dhënë, që e shkel besën; tradhtar.

besëshkál•ë i *f* Njeri që nuk e mban besën e dhënë, që e shkel besën; tradhtar.

besëshkál•ë a *f sh a at f e* **BESËSHKAL•Ë I.**

besëtár e *mb vjet*

♦ Besnik; i besës. **Grua besëtare.**

♦ (Njeri) besimtar.

besëtár i *m sh ë ët*

♦ Njeri besnik (i besës).

♦ Besimtar; që beson.

besëtár•e ja *f sh e et f e* **BESËTAR I.**

besëtytë *mb (Njeri)* i dhënë pas besimeve të kota; që beson në gjëra të kota.

bestëtytní a *f sh - të libr* Paragjykim, sipas të cilit disa ngjarje e dukuri merren si shenja të

fshehta, që parathënë të ardhmen ose që sjellin të mirën e të keqen; besim i verbër i

njerëzve të prapambetur në forcat e mbinatyrshe; besim i kotë. [**mbasi të jetë hapë vorri**

me ceremonitë perkatëse sipas besëtytnive të vendit (KM).]

besëtytnór e *mb* Që mbështetet në besëtytni; që është besëtytni.

besëthýem e *mb G >* **BESËTHYES E.**

besëthýemj•e a *f libr G* **BESËTHYERJ•E A.**

besëthýer *mb >* **BESËTHYES E.**

besëthýerj•e a *f libr* Shkelje e besës.

besëthýes e mb Që shkel besën, fjalën e dhënë. > **BESËSHKALË.**

besëthýes i m sh ë ët Njeri që shkel besën, fjalën dhënë. .

besëthýes•e ja f sh e et f e **BESËTHYES I.**

besëzbrázët mb I pabesë; që s'i ka vlerë fjala e dhënë.

Bési¹ f shkurt i Besnike.

Bési² m shkurt i Besnik; Bestar.

besím i m sh e et

♦ Bindje e fortë se diçka është e vërtetë ose se do të ndodhë patjetër; siguri për vetitë e mira të dikujt; qëndrim i mbështetur në këtë bindje e siguri. **Mungesë besimi. Kam besim se...** jam i bindur. [Veç kësaj, edhe për biografinë e tij ishte një gjë e mirë. Ishte një shenjë besimi e shtetit. (IK).]

♦ Pranim i dogmës dhe i riteve të një feje; një fe dhe përkatësia zyrtare në të. **Njerëz nga të gjitha besimet.**

♦ kryes sh Bindje në përfytyrime fetare e në paragjykime për diçka të mbinaryrshme; besëtytni, paragjykim. **Besimet e popujve të lashtë.**

besimbjérrës e mb libr (Veprim a sjellje) që nuk krijon besim.

besimplótë mb libr Që ka ose shpreh besim të plotë te dikush a në diçka; që përshkohet nga besimi i palëkundur.

besimtár e mb Që beson dogmat e një feje; ai që pranon se ka perëndi, njeri fetar.

besimtár i m sh ë ët Ai që beson dogmat e një feje; ai që pranon se ka perëndi, njeri fetar.

[Besimtarëve të pafe,/ që mbulojnë krimet me lutje,/ nuk u foli! (PJ).]

besimtár•e ja f sh e et f e **BESIMTAR I.**

besimtarí a f libr Besim në perëndi.

bésk•ë a f sh a at Gajtan; kordon.

Bésk•ë a f përk i Besnike.

beslém•e ja f sh e et vjet Bagëti e ruajtur për t'u therur në një festë.

beslidhní a f sh - të Besëlidhje; besatim.

besní a G f Besnikëri.

besník e mb

♦ (Ai) që e mban deri në fund zotimin; që nuk tradhton; i qëndrueshëm në ndjenja ndaj dikujt a diçkaje; që e ruan deri në fund dashurinë për dikë ose që e ndjek dhe e mbron atë deri në fund. **Grua besnike. Aleat besnik [kemi kndue, po armët besnike (GjF).]**

♦ Që nuk largohet nga e vërteta, që përputhet plotësisht me diçka tjetër, që mund t'i besohet; i përpiktë. **Pasqyrë besnike e jetës së vet.**

♦ Besimtar, që ndjek me përpikëri dogmat dhe kërkesat e fesë.

*

Qen besnik Qen rojë e dikujt.

besník u m sh ë ët

♦ Njeri besnik. [Nënë zgjedhën besnikët për vdekje lëngojnë (FN).]

♦ fet Besimtar i devotshëm; që ndjek me përpikëri dogmant dhe kërkesat e fesë. **Thërres besnikët në lutje.**

besník•e ja f sh e et f e **BESNIK U.**

besnikëri a f

♦ Të qenët besnik; veti e njeriut besnik; ndjenjë e qëndrueshme e dashurisë për dikë; qëndrueshmëri e patundur në marrëdhëniet e në lidhjet me dikë; devotshmëri.. **Besnikëri bashkëshortore. Besnikëri e shokut. Besnikëri ndaj vendit. Provë besnikërie. Mbroj me besnikëri.**

♦ Qëndrim i pandryshueshëm kundrejt një ideje, bindjeje etj.

♦ Përputhje e plotë me të vërtetën ose me faktet; përpikëri e riprodhimit ose zbatimit të diçkaje. **Luaj me besnikëri një pjesë muzikore. Zbatoj me besnikëri (një projekt).**

besnikërisht *ndajf*

♦ Në mënyrë besnike; me besnikëri. **I shërbej besnikërisht. Mbroj (ruaj) besnikërisht. Zbatoj besnikërisht udhëzimet.**

♦ Në mënyrë të përpiktë, në përputhje të plotë me të vërtetën ose me faktet, me përpikëri, me besnikëri. Përkthej (riprodhoj) besnikërisht. [Gj. Fishta e ka vazhduar besnikërisht traditën letrare shqiptare edhe në vijën e një tradite të pashkëputur skenderbegiane (ES).]

besnikí a m G > BESNIKËRI A. [Duhet ruajtur përgjithmonë Kanuni i Lekë Dukagjinit (ndjesë pastë!) sidomos për punë ndere, trimnie, kreshnikie, besnikie (DhP).]

Béso shkurt i Besim; Besnik; Bestar.

bes•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) I bie diku në besë; e lë veten në dorë të dikujt; i besoj dikujt. [Ajo duhej ta kuptonte se të fshehta të tilla nuk i besoheshin kujtdo. Ajo bënte pjesë këndeje e tutje në ajkën e bashkëpunëtorëve. (IK).]

II pavet

♦ Kam besim në vetvete.

♦ Mendohet ose merret me mend (se). **Besohet se do të vijë.**

III pës e BES•OJ.

bes•ój óva úar

I kal

♦ E marr për të vërtetë (*diçka*); pranoj që (*diçka*) është ashtu ose që përputhet me të vërtetën; i zë besë (*diçkaje*). **E besoj lehtë. Këtë s'ta beson njeri! Mos u beso fjalëve. [Përkëdhel'u kurrizin dhe do t'të besojnë,/ Vraj-i, shtypi, dhe shtrydhi, dhe do t'adhurojnë" (FN).]**

♦ Kam bindje (*se...*); kam besim te (*dikush*). **Besomë! Besoj se dikush nuk ka faj. [Më kanë lodhur më shumë, besomëni, ca fjalë,/ se kjo peshë e neveritshme gjarpërinjsh (IK).]**

♦ I ngarkoj (*dikujt*) një barrë a një detyrë ose i jap diçka, duke pasur besim tek ai; ia lë në dorë; i them (*dikujt*) një lajm, një të fshehtë etj., duke pasur besim se nuk do t'ia tregojë askujt.. **I besoj një detyrë dikujt.**

II jokal

♦ (me parafjalë) Kam besim. **Besoj në aftësinë e tua. [Katër ditë i vdekuri,/ S'besuan në perëndi,/ U ngrinë e vanë pas tij,/ Të shihnin ç'do bën ai (Pop).]**

♦ (me fjali të varur shpjeguese) Mendoj, jam i mendimit; ma merr mendja (*se...*); e quaj të mundshme. **Besoj se po. [Besoj se jeni në një mendje me mua, se një shtet mund të këtë një mijë cene, por kurrsesi nuk mund të dojë ta mashtrojnë. (IK).]**

♦ Jam besimtar; besoj në perëndi.

*

Nuk u besoj syve (veshëve) Habitem shumë nga një e papritur që shoh (dëgjoj).

S'i besoj as këmishës së trupit S'ia kam besën as njeriut më të afërt.

besójm•ë a f sh a at fet Sistem parimesh e besimesh; kredo. **Besojma** judaike, islamike, e krishterë.

besór•e ja f sh e et fet > BESOJM•Ë A. Besorja ortodokse.

bespáq i m G Marrëveshje pë pezullim i gjakmarrjes.

bestâ (me) kal na - G E rrah keq; e shqep në dru (*dikë*).

bestâ•j kal G > BESTA (me).

bestâm•ë (i) e (e) mb G I rrahur keq; i shqepur në dru.

bestâmj•e a f G Rrahje keq; shqepje në dru.

bestár e mb Besnik; i besës.

besték *u m sh ë ët krahin* G Bishtalec; gërshet.

bestína *t f sh* G Degë hese pa gjethe (*pasi i kanë ngrënë bagëtitë*).

bestsëllër *i m sh - ët ang* Libër shumë i shitur.

bestýtë *mb* > **BESËTYTË**.

bestytní *a f sh - të* > **BESËTYTËNI A**.

besúam (*i*) *e (e) mb* A I besuar.

besúar (*i e*) *mb* Që gëzon besimin e plotë të dikujt; që është besnik. **Njeri i besuar. Rojë e besuar.**

besúar i (*i*) *m sh - it (të)*

♦ Ai që gëzon besimin e plotë të dikujt; besnik.

♦ Njeri i ngarkuar që të veprojë me fuqi të plota në emër të dikujt.

besúem (*i*) *e (e) mb* G > **BESUAR** (*i e*).

besúes *e mb* Që beson (*dikë a diçka*).

besúesh•ëm (*i*) *me (e) mb* Që mund t'i besohet, që mund t'i zihet besë; i besuar. **Burim i besueshëm informacioni.** [Abas Kupi asht ma i drejtë, ma zotni, ma burrë e ma i besueshëm se padroni, apor ustai i tij matian. (KM).]

besueshmëni *a f libr* > **BESUESHMËRI A**. [Me gjithë këte dy gishta artikull po ta bashkanjes, shkruet me dorë (ishalla mund të lexohet!) e pa citatat qi kishin me i dhënë mâ besueshmëni. (ZV).]

besueshmëri *a f libr* Të qenët i besueshëm, veti e diçkaje që është e besueshme.

besht *i m* Faqe me gjashtë pika e gurit në lojën e tavllës.

beshamél *i m ushq* Salcë e trashë, e gatuar me vezë, qumësht, miell e gjalpë. qumështi. Pure patatesh me beshamel.

beleshtís *kal* G > **BELESHTS•Ë (me)**.

beshletís•ë (*me*) *kal a ë* G Ushqej; mbaj me ushqim (*dikë*).

beshletísj•e *a f vjet* G Ushqim; që ushqyerit.

beshletísun (*i e*) *mb vjet* G I ushqyer; i mbajtur me ushqim.

beshletísun it (*të*) *as vjet* G Të ushqyerit. > **BESHLETISJ•E A**.

beshllíz•ë *a f bot* (*Convulvulus*) Bimë barishtore kacavjerrëse me lule si hinkë.

beshm•ó *kal óva úam* A Forcoj; përforcoj.

bésht•e *ja f sh e et krahin* Profkë; gënjeshtër.

beshtemádh *e mb krahin* Gënjeshtar i madh; që thotë profka.

beshte•mádh mádh *i m sh mëdhénj mëdhénjtë* Gënjeshtar i madh; profkatar.

beshte•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë f e* **BESHTE•MADH MADHI**.

bésht•ë *a f sh a at bot*

♦ (*Cuscuta*) Bimë barishtore parazite me kërcell kacavarës e pa gjethe, me lule të verdha, të bashkuara si tufë, që dëmton rëndë bimët bujqësore. > **HELMËZ A; KUSKUT•Ë A**.

♦ (*Sambucus embulus*) Qingël.

béshtër (*i e*) *mb* A (*Njeri*) shumë punëtor; punëtor i madh.

beshtín•ë *a f sh a at* G Tufë bagëtish pa barí.

beshtjér *i¹ m sh e et*

♦ Mundim; krusmë.

♦ Vuajtje e madhe.

beshtjér *i² m sh e et* A Zeje; zanat.

beshtrik *u m sh ë ët* G Kalli misri pa kokrra (shterp).

bet *ndajf* G Shumë. **Bet i madh.**

bet *kal a ur* E mërzit (*dikë*); ia prish qejfin (*dikujt*). .

béta *f pandr*

♦ Shkronjë e alfabetit të greqishtes (β).

♦ *fiz* Beta. **Rreze beta** beta rays.

betár i m sh ë ët Ai që dëshmon me betim për dikë në kuvend a gjyq.

betéc i m sh ë ët kopsht Fik i parë; fik i lashtë, kokërrmadh që piqet herët.

betéj•ë a f sh a at

♦ Ndeshje e armatosur ndërmjet forcave të mëdha të ushtrive kundërshtare në një fushë luftime. **Betejë detare (ajrore, tokësore). Hap betejë. Në mes të betejës. [Rend e u thuaj,/ Se betejën e fituam/ Dhe qytetin e shpëtuam! (FN).]** [Gjin Muzaka, ishte dërguar të fshihej në një pyll aty afër, me urdhër që të mos lëvizte gjersa të ndizej beteja në të gjitha anët. (AE).]

♦ Ndeshje e ashpër ndërmjet forcave shoqërore kundërshtare për qëllimet dhe interesat e tyre.

♦ *fig* Veprimtari e gjerë, përpjekje të mëdha e të përqendruara për të plotësuar një detyrë të rëndësishme. > **LUFT•Ë A.**

betér ndajf bis

♦ Shumë; sa s'ka ku të vejë më; tepër. **Beter i shëmtuar. Është e bukur beter.**

♦ Shumë keq; aq keqsa s'ka ku të vejë më. **Për beter** për faqe të zezë.

betér e mb bis

♦ I keq sa s'ka ku të vejë më; i shëmtuar; që s'ka fare vlerë.

♦ Shumë i shëmtuar.

*

U bë beter U bë gjakderdhje e madhe.

betér i m sh ë ët Njeri shumë i keq, shumë i shëmtuar.

betér•e ja f sh e et f e BETER I.

betére t f sh Çikërrima.

Bét•ë a f Elizabeta.

Béti f shkurt i Beatrice.

betím i m sh e et

♦ Përmendje e dikuajt a diçkaje të shtrenjtë për të treguar se them të vërtetën ose se do ta bëj patjetër diçka. [**Pse i jep shqiptari ma tepër randësi betimit: "Për qiellë e për dhe" se atij "për Zotin", "për Allahun", "për Krishtin" etj. (KM).**]

♦ Premtim solemn për të shprehur besnikërinë ndaj një çështjeje madhore. **Betim para flamurit të kombit. Formulë e betimit. Bëj betimin ushtarak.**

♦ Dhënie e besës; lidhje me besabesë.

betím•ë a f Pllakë a rrasë guri, mermeri etj.

betín•ë a f sh a at Kurth me rrasë guri për zogj. > **BATIN•Ë A.**

Betlehém i m gjeog

♦ Qytet i vogël në jug të Jeruzalemit, në bregun perëndimor të Lumit Jordan, brenda territorit të Autoritetit Palestinez.

♦ *fet* Vendlindja e Mbretit David; vendlindje e supozuar e Jezu Krishtit. **Në Betlehem të çifutnisë.**

bet•óhem vetv óva (u) úar

♦ Përmend dikë a diçka të shtrenjtë a të shenjtë për ta siguruar dikë se them të vërtetën ose se do ta kryej diçka patjetër, bëj be; premtoj me be. **Betohem për kokën e nënës. M'u betua për sytë e ballit se...**

♦ Premtoj në mënyrë solemne për të mbetur besnik, për të kryer një detyrë ose për të vepruar në përputhje me ligjin, bëj betimin. **U betua para trupit gjykues. [Të gjithë Atij duke u betuar,/ Të lidhim besën për shpëtim (AS).]**

♦ Jap besën; lidhem me besë së bashku me të tjerë për të bërë diçka.

bet•ó j kal óva úar libr E vë (*dikë*) të bëjë betimin (*në gjyq etj.*).

betón i m ndërt Përzierje e çimentos me zhavorr e me ujë, që bëhet shumë e fortë kur thahet dhe që përdoret si lëndë ndërtimi. **Një betoni** impiant ku prodhohet betoni.

betonarmé *ja f sh - të ndërt* Beton i forcuar me shufra hekuri.

betó•nem *vetv óva (u) úar vjet J > BETO•HEM.*

betoniér *i m sh ë ët ndrët* Punëtor i përzierjes së betonit.

betoniér•ë *a f sh a at ndërt* Përzierëse betoni.

betoním *i m sh e et ndërt* Mbushje, veshje a shtrim me beton.

betonísht•e *ja f ndërt* Concrete-mixing unit.

beton•óhet *úa (u) úar*

I *vetv*

♦ *veta III ndërt* Mbushet, vishet a shtrohet me beton.

♦ *veta III fig* Forcohet shumë; bëhet i fortë si beton.

♦ *fig* Ngulem fort në pozitë e mia. **Skuadra u betonua në mbrojtje.**

II *pës e BETON•OJ.*

beton•ój *kal óva úar*

♦ *ndërt* Mbush, vesh a shtroj me beton; forcoj me beton. **Betonoj tarracën.**

♦ *fig* Mbroj me mjete shumë të fuqishme. [**ky treg ishte betonuar në atë farë feje nga paraja dhe përpjekjet mbytëse të iniciativës së lirë, të këtyre bosëve (FÇ).**]

betonshkúm•ë *a f ndërt* Shkumë betoni.

betonshpúes *e mb usht (Predhë)* me fuqi të mjaftueshme për të depërtuar betonin në një trashësi të dhënë.

betóntë (i e) *mb ndërt* I bërë prej betoni. **Shtyllë e betontë.**

betonúar (i e) *mb* I derdhur në beton; i mbushur, i veshur a i shtruar me beton; i përforcuar me beton.

betonúes *e mb ndërt* Që shërben për gatimin e betonit.

betonúes *i m sh - it ndërt* Punëtor i përgatitjes së betonit; punëtor që merret me punime betoni.

bétsh•ëm (i) me (e) *mb* I përbindshëm.

betúar (i e) *mb*

♦ *keq* I papajtueshëm me diçka; që qëndron deri në fund pa u lëkundur në të vetën, që nuk heq dorë kurrë nga qëndrimi i vet (për kundërshtarët). **Armik i betuar.**

♦ *vjet* Që ka bërë betimin për diçka.

betúar *i (i) m sh - it (të) vjet drejt* Qytetar që merr pjesë si anëtar gjyqi në shqyrtimin e disa çështjeve, sipas ligjeve të së drejtës.

bet•úer *óri m órë órët vjet drejt > BETAR I.*

bêth *a f sh ë ët krahin G > BYTH•Ë A.*

beth *i m sh ë ët ent* Pështymë, e dhier mize.

bêthi *ndajf krahin G* Ulur në bythë.

bethýes *e mb*

♦ Që shkel besën.

♦ I pabesë.

beúr *i m sh ë ët A* Hark i harkëtarit.

Béverli-Hillz *i m gjeog* Qytet në Kaliforninë Jugperëndimore, i njohur si lagje ku banojnë shumë aktorë të Holliudit.

bexér *i m sh ë ët Vigan. > BEZER I.*

béxg•ë *a f sh a at bot > BEZG•Ë A.*

bez *i m* Copa llumi me shkumë në një hurdhë a pellg.

béza-béza *ndajf A* Në ajër; përpjetë.

bezbelí *ndajf vjet, bis* Tamam; po; patjetër; doemos. **Bezbeli ashtu do të thoshte.**

bezdí *a f sh - të bis* Ndjenjë e mërzi që vjen nga diçka e pakëndshme dhe e padëshirueshme; mërzi, shqetësim. **E kam bezdi dikë** s'e duroj dikë. **Është për bezdi** është i mërzitshëm.

bezdís kal a ur Mërzit me diçka të pakëndshme a të padëshirueshme; i ndërpres punën, i prish qetësinë, i hyj nëpër këmbë, e shqetësoj.. **Na bezdisën mizat.** [Lulit nuk i pëlqente kur njerëzit nuk të vështronin në sy. Por edhe kjo ngulitje e vështrimit e bezdiste. (IK).]

bezdís•em a (u) ur bis

I *vetv* Mërzitem kur vjen dikush a diçka e pakëndshme; lë punën e shqetësohem kur më ngacmon dikush ose kur më pengon diçka e padëshirueshme.

II pës e BEZDIS.

bezdísj•e a f sh e et bis Mërzitje nga dikush a diçka që më detyron të heq vëmendjen nga ajo që jam duke bërë; shqetësim nga diçka e pakëndshme.

bezdíssh•ëm (i) me (e) mb bis I mërzitshëm; që sjell mërzë a shqetësim me diçka të pakëndshme a të padëshirueshme; (*njeri*) që ngatërrohet nëpër këmbët e dikujt dhe s'e lë rehat. [Fustani i bardhë e i ngushtë i puthitej bezdisshëm pas këmbëve duke i krijuar ngathtësi në hapat. (ED).]

bezdísur (i e) mb bis > BEZDISSH•ËM (i) ME (e).

bezhdíle ja f sh e et Mall batall, pa farë vlere.

béz•e ja f sh e et teks Pëlhurë pambuku pak e ashpër, e bardhë ose me ngjyra, që përdoret për çarçafë, ndërresa etj.

bezelík u m sh ë ët > BYZYLYK U.

bezér i m sh ë ët Vigan; div.

béz•ë a f sh a at Breg ranor.

bézg•ë a f sh a at bot (*Phlomis fruticosa*) Shkurre e viseve mesdhetare, me degë të holla e të dendura, me gjethe heshtake, poshtë me push, me lule të verdha të mbledhura tufë, që tërheqin bletët. > **BELIN•Ë A; BEZG•Ë A; SFAK•Ë A.**

bezistán i m sh e et vjet

♦ Pazar; treg i hapur.

♦ Pjesë e pazarit të tipit oriental, e mbuluar plotësisht a pjesërisht dhe e mbyllur me porta.

*

Si në bezistan Me bollëk.

bezon•kéq kéqe mb A I pabesë; besëkeq.

bezonmírë mb A Besëmirë; i besës.

béztë (i e) mb teks I bërë me beze. **Çarçafë të beztë.**

bezubát e mb Ç Shumë i varfër.

bezubát i m sh e et kryes sh Ç Fukara që mashtron për të nxjerrë jetesën.

bezún•ë a f sh a at

♦ Zog i pëllumbit.

♦ Zog pa pupla, që s'i kanë dalë puplat.

bézhë mb Me ngjyrë kafe të çelur në të trëndafiltë a në të verdhë.

bezhdíle ja f sh e et > BËZHDIL•Ë A.

bézh•ë a f Ngjyrë e verdhë në kafe, me nuanca nga më e çelëta deri te më e mbyllëta.

bezhóll•e ja f sh e et krahin G Lëkurë e frutave, patateve dhe e drurëve.

bezhórr•ë a f sh a at orn Pelikan.

bëçít•ë a f sh a at Gropë me ujë që buron nga toka.

bëfsha dëshir BËJ. T'u bëfsha kurban. [Na prishi natën më të bukur, ia bëfsha nënën ia bëfsha. (ED).]

bëhás kal ta tur > BËHAS.

bëhát kal Hutoj; lë pa mend.

bë•hem ra rë

I *vetv*

♦ *dhe veta III* Ndryshoj përbërjen, përmasat, trajtën etj.; kthehem në një gjendje tjetër; filloj të jem...; *dhe fig* kthehem, shndërrohem; fitoj cilësi a tipare të tjera; jetoj e veproj si i tillë. **U bë i butë** u zbut. **Bëhet i bardhë** zbardhet. **Bëhem i pasur** pasurohem. **Bëhem dhé në fytyrë** zbehem shumë; irnosem. **Bëhem i madh** rritem. **Bëhem i mërzitshëm** i bezdis njerëzit. **Bëhet akull** ftohet shumë; ngrin. **Bëhem qiri** dobësohem shumë. **Bëhem gjysmë njeriu** dobësohem shumë; trembem shumë; e humb krejt. **Qielli u bë sterrë** qielli u vrenjt shumë, u nxi. **Bëhem i duruar (i sjellshëm, i mirë)**. [Përtej varrit të atit tënd/ varret e tjerë u rritën dhe u bënë male (VZh).]

♦ *veta III (Pemët)* rriten dhe piquen; (*bimët e arave*) rriten; vijnë në prodhim; bëhen për t'u korrur. **U bë gruri**. **U bë rrush i mirë sivjet**.

♦ Zhvillohem e rritem; arrij një moshë të caktuar për të bërë diçka. **U bë djali për shkollë** djali mbushi moshën shkollore. **U bë goxha burrë** he. **U bë toka për t'u mbjellë**. **U bëfsh njëqind vjeç! urim!**

♦ *veta III* Përgatitet; përfundon; mbaron; kryhet. **Sa do të bëhet dreka? U bë dreka**. **U bë shtëpia**. **Bëhem gati**.

♦ *veta III* Ndryshon trajtë a gjendje. **U bë një vrimë e madhe**.

♦ (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor*) Krijohet; shfaqet; shpifet. **Më bëhet një lëmsh në grykë**. **M'u bënë grykët**. **Bëhem me huqe**.

♦ *veta III* Ndodh; ngjan; zhvillohet **Ndeshja nuk do të bëhet**. **Ç'u bë me të?** çfarë ndodhi me të? **Ç'po bëhet kështu?** çfarë po ndodh? **U bë ç'u bë** nuk ndreqet më.

♦ *fig* Vij në një gjendje shpirtërore të caktuar. **Bëhem me inat** inatosem. **Bëhem pikë e vrer** mërzitem shumë. **Bëhem merak** shqetësohem. **Bëhem më mirë** përmirësohem.

♦ *veta III* Kthehet në pronë të dikujt, i përket, i takon. **Pasuria iu bë atij**.

♦ Mësoj dhe zotëroj një mjeshtëri. **Bëhem mekanik**. [Po të pranohesha student e, sidomos, po të bëhesha aktor, do të bëhesha si të tjerët. (IK).]

♦ Marr një gradë a titull. **U bë artist i popullit**.

♦ Caktohem a emërohem në një post; zgjidhem në një organ; marr përsipër një detyrë; kryej detyrën e... **Desh të bëhej deputet**. **U bë president**.

♦ Merrem vesh a lidhem me dikë për një punë; hyj në marrëdhënie a në lidhje me të; pajtohem në mendime me dikë; bashkohem, shkoj me dikë, afrohem shumë. **Bëhemi miq**. **U bënë kundër tij**. **Bëhem me dikë**. **U bëmë krushq**.

♦ Lyhem me diçka; fëlliqem, përlyhem, ndotem. **Bëhem tërë baltë**. **Bëhem me shkumë (me krem, me pudër)**.

♦ *bis* Gjej a siguroj dika që më duhet. **Bëhem me shtëpi**. **Bëhem me para**.

♦ Gjej atë që kërkoj. **M'u bë djali me nuse** (me shoqe).

♦ Më lind fëmijë. **Çifti u bë me binjake**.

♦ *veta III* Kalon një kohë e caktuar, mbushet një afat; arrin, është. **U bënë dhjetë vjet**. **U bë koha të nisemi**.

♦ *kryes veta III, në të kryerën e thjeshtë tall* Nuk është i asaj moshe a i asaj shkalle ose nuk ka atë vlerë, që të krahasohet me mua; nuk është i denjë për t'u barazuar me dikë, nuk meriton të përfilllet. **U bënë edhe ata të...** **U bë veza të mësojë pulën**.

♦ *bis* Hiqem, mbahem si...; shtirem. **Bëhej për i ditur (për i zgjuar)**. **Bëhej për budalla (si i paditur)**. **U bë i sëmurë (si i vdekur)**.

♦ *bis* Më del emri për diçka të keqe; fitoj nam të keq; më ngjitet diçka, krijohet mendim i keq rreth meje. **U bë me fjalë (me llafe)**. **U bë me njollë (me cen)**. **U bë emër (u bë nam)** ia zënë emrin në gojë për të keq; ka marrë nam të keq.

♦ *kryes sh bis* Arrijmë një sasi të caktuar, jemi (si numër); bashkohemi disa veta, mblidhemi së bashku.. **Bëhemi katër vetë**.

♦ *bis* Ndodhem diku; *veta III* gjendet, është. **Ç'u bëre gjithë ditën? Nga bëhesh ti? Ç'm'u bënë çelësat?**

♦ *bis* Lëviz, zhvendosem. **Bëhu më tutje! Bëhem mënjane.**

♦ *veta III* Përbëhet. **Fshati bëhej nga dyzet shtëpi.**

II pavet

♦ Më duket, më del, më shfaqet, më ngjan si... **Më bëhet sikur...** kam përshtypjen se... **M'u bë në ëndërr. Më bëhet si fytyrë e njohur** më duket sikur e njoh.

♦ S'kam dëshirë për diçka; nuk më pëlqen; nuk më vjen për mbarë. **S'më bëhet të ngrihem (të dal, ta shoh, të punoj).**

♦ Vjen një mot i caktuar; krijohet një gjendje tjetër e kohës ose e mjedisit.. **U bë natë** u err. **U bë vapë.**

♦: S'ka si bëhet. **Sipas vendit bëhet kuvendi** *ff* u duhet vepruar në përshtatje me rrethanat a me vendin ku ndodhesh.

III pës e BËJ.

*

Bëhem abanoz Jetoj gjatë; bëhem plak i vjetër.

Bëhem baltë para dikujt Servilosem keq para dikujt

Bëhem begun Ligem; dobësohem shumë.

Bëhem bilbil Ndrequem; rregullohem; bëhem lule (*pas një periudhe të vështirë*).

Bëhem bishë (ujk) Egërsohem shumë; tërbohem nga zemërimi.

Bëhem bisht sëpate Bëhem vegël në duart e dikujt.

Bëhem bishtajë Dobësohem shumë; ligem; dërrmohem; bëhem copë-copë.

Bëhem bllacë Lagem shumë; bëhem qull; *veta III (buka)* mbeti si qull; nuk u poq mirë.

Bëhem burrë Tregohem trim.

Bëhem bythë Dehem keq; bëhem tapë.

Bëhem cironkë Dobësohem e thahem shumë.

Bëhem copë (copash) Përpiqem shumë.

Bëhem çull Vishem me të zeza në shenjë zie.

Bëhem daulle (fuçi) Ha sa plas.

Bëhem dele Thinjem krejt; më zbardhen flokët.

Bëhem derr Mërzitem shumë (pa punë, duke pritur).

Bëhem det Lagem shumë; më shpëton ujët në tesha.

Bëhem dhé Më ikën gjaku.

Bëhem dhëndër Vishem e mbathem për bukuri.

Bëhem dordolec Lagem shumë; lagem gjer në palcë; bëhem qull.

Bëhem erë Iki shumë shpejt; zhdukem menjëherë.

Bëhem fare Bëhem budalla; e humb pusullën; ligështohem shumë; më lë mendja; më lëshon zemra; bëhem si mos më keq.

Bëhem finjë me dikë Zihem me fjalë të ashpra me dikë.

Bëhem firë Humbas, zhdukem; vdes.

Bëhem fli (theror) Flijohem (therorizohem); jap jetën.

Bëhem furde Dobësohem shumë; tremem; bëhem gisht.

Bëhem furkë Dobësohem shumë; bëhem shkop.

Bëhem furrë Nxehem; inatosem shumë.

Bëhem furtunë (tufan) Iki shumë shpejt; bëhem erë; dehem tej mase; bëhem tapë; tërbohem.

Bëhem hamull Ndizem; më hipën gjaku në kokë; marr zjarr.

Bëhem harbi Zemërohem shumë; tërbohem nga inati.

Bëhem hell Zgjatam e hollohem nga trupi; dobësohem shumë a tremem nga sëmundja ose nga merak; shtang në vend nga diçka e papritur.

Bëhem hut Iki me vrap, me të katra.

Bëhem i madh ♦ Ritem. ♦ Gradohem; zë post të lartë.

Bëhem kala Dehem keq; bëhem tapë.
Bëhem kalama Sillem si fëmijë.
Bëhem lesë Dehem keq; bëhem tapë.
Bëhem katërs Përpiqem me të gjitha forcat; lodhem shumë me një punë.
Bëhem kërcu Thaj së ftohti; bëhem si dru.
Bëhem kurban Bëhem theror (fli); martirizohem.
Bëhem lakër Këputem e zdërlaqem nga lodhja, vapa e madhe ose sëmundja.
Bëhem lëmsh Mblidhem kruspull.
Bëhem lesh Lodhem shumë; rraskapitem.
Bëhem lojë e dikujt Më tallin a më qeshin të tjerët; bëhem gazi i botës.
Bëhem lule Bëhem shumë mirë nga gjendja a nga shëndeti; rregullohem si jo më mirë; shtrohem, bëhem i sjellshëm, i bindur, i arsyeshëm etj.
Bëhem lulëkuqe Skuqem shumë (*nga turpi*).
bëhem lumë Dehem keq; bëhem tapë.
Bëhem me fletë (me krahë) Gëzohem shumë (nga një lajm); marr guxim e forca të reja.
Bëhem me turp Turpërohem; më zë turpi.
Bëhem më vete Veçohem; ndahem nga prindërit.
Bëhem një (njësh) me tokën Shtrihem rrafsh përtokë; vdes.
Bëhem një grusht Mblidhem; tkurrem; tutem.
Bëhem pas Ç: I bëhem pas dikujt e ndjek nga prapa dikë.
Bëhem për një gisht (lugë) mjaltë Trembem shumë; më ikën kërthiza.
Bëhem për pushkë Vij në moshë për të mbajtur armë; jam bërë për t'u vrarë.
Bëhem për qumësht Zbutem; më bie inati; urtësohem.
bëhem për shkalc Lodhem aq shumë, sa nuk qëndroj dot më këmbë; rraskapitem.
Bëhem për troke tall Bëhem si kafshë; bëhem për të më varur një këmborë.
Bëhem për ujë të ftohtë ♦ Më qortoi rëndë; s'më la gjë pa thënë. ♦ Më rrahu keq.
Bëhem për vig Ligem shumë nga sëmundja sa s'eci dot; jam i sëmurë rëndë; jam në prag të vdekjes; jam me një këmbë në varr.
Bëhem përralla e botës Më del nami i keq; mbahem nëpër gojë nga të gjithë për punë të këqija.
Bëhem petë Dobësohem shumë; tretem; sëmurem.
Bëhem plak Plakem; rrëgjohem.
Bëhem problem Krijoj shqetësime të mëdha për të tjerët me sjelljet e veprimet e mia sa duhet të merren me mua; u përmendem për të keq, folën keq për mua.
Bëhem pulë Përulem; nënshtrohem.
Bëhem pus Nxihem në fytyrë; ngrysem i tëri; nxehem shumë.
Bëhem qengj Bëhem shumë i urtë e i butë; nuk më ndihet zëri.
Bëhem qiqër (kokërr qiqër) Shëndoshem; bëhem shumë mirë me shëndet.
Bëhem rrushkull Varfërohem shumë.
Bëhem shirit Dobësohem shumë; tretem.
Bëhem si pras i pjekur Dobësohem e thahem; tretem e fishkem.
Bëhem spec (piper) Më hipën zemërimi a inatosem menjëherë.
Bëhem turrë Mblidhem e bëhem një dorë; mblidhem grusht; nuk dëgjoj nga veshët; shurdhohem.
Bëhem tym e flakë Inatosem shumë; e humb toruan nga zemërimi.
Bëhem tym Zhdukem; iki menjëherë; bëhem re; dehem keq, bëhem tapë; zemërohem shumë; nxehem keq sa s'di ç'bëj; tërbohem nga inati.
Bëhem ujë Lagem shumë.
Bëhem urë e gurë Tobtohem në punë; përpiqem me të gjitha forcat për të përballuar vështirësitë e jetës.

Bëhem uthull Nxehem shumë; inatosem.

Bëhem veri Iki shumë shpejt; zhdukem papritur; bëhem erë.

Bëhem xhind Zemërohem keq; më hipën inati; tërbohem nga inati; më hipin xhindet.

Bëhem zjarr Inatosem a u nxehem shumë, sa s'e përmbaj dot veten.

Bëhem zot i vetes Rritem; burërohem; e kam vetë në dorë, vendos vetë për fatin tim.

Bëhemi cokla U ndamë e u shpërndamë; u përçamë; u shkëputëm e u

Bëhemi gjak (mish e gjak) Bbashkohemi fort; bëhemi njësh.

Bëhemi grusht Shtrengojmë radhët; bashkohemi fort me shoshoqin.

Bëhemi sardele Jemi shumë ngushtë a shtrenguar në pak vend.

Bëhet (bie) shuall ♦ (Bima) bie a rrëzohet rrafsh me tokën. ♦ (*Vendi për qark pemës*) mbulohet krejt me kokrra të rëna përdhe.

Bëhet bërlllok Bëhet copë-copë; thërrmohet; shkatërrohet krejt; dehem keq; pi shumë; bëhem tapë.

Bëhet bozë Përsëritet aq sa ta mërzit; i bie shumë çmimi; u lirua shumë.

Bëhet byk Dërrmohet, lodhet shumë; shkatërrohet a priset krejt.

Bëhet dru (gur) *veta III* thahet e forcohet shumë; *veta I* ngrij së ftohti; nuk ndiej asgjë; mpihem i gjithi; ligem e dobësohem së tepërmi; thahem e bëhem shkop.

Bëhet dushk Thahet; bëhet shkrumb. .

Bëhet eshkë Thahet shumë.

Bëhet han Bëhet rrëmujë e madhe; hyn e del kush të dojë.

Bëhet histori diçka Zgjatet e bëhet tërkuzë diçka, duke folur të gjithë; përsëritet shumë herë.

Bëhet presh (Bima) fishket; thahet.

Bëhet rrogos (Të lashtat) u rrëzuan rrafsh me tokën; (*pemës*) i bien kokrrat me shumicë përdhe.

Bëhet vaj (Deti) qetësohet.

Bëhet zhur Digjet krejt; shkrumbohet.

Bëhu burrë! Trego burrëri a trimëri! [**bëhuni burra! Rrëmbeni kazmat!** (FK).]

Bëhu def! Shporru!; zhduku

I bëhem (i dal) krah E ndihmoj, e përkrah dikë.

I bëhem baltë në opingë dikujt I ngjitem shumë dikujt sa e mërzis; nuk i ndahem fare, i shkoj gjithnjë pas.

I bëhem barrë I rëndohem dikujt.

I bëhem bela I bie më qafë.

I bëhem çadër dikujt E mbroj dikë; i bëhem mbrojtje dikujt.

I bëhem çandër dikujt I qëndroj përballë pa u përkulur; nuk mposhtem para dikujt.

I bëhem ferrë (rriqër, çimkë, këpushë, rrodhe) I ngjitem pas sa e mërzit; i qepem e nuk i ndahem.

I bëhem gjalmë dikujt I qepem pas e nuk i ndahem dikujt; i bëhem rrodhe.

I bëhem harrje dikujt I qepem dikujt dhe e mërzit shumë; e bezdis tej mase..

I bëhem havale dikujt E mërzit; e bezdis; i bie më qafë; i qepem e s'i ndahem.

I bëhem hije dikujt E ndjek nga prapa si fantazmë dikë.

I bëhem jorgan dikujt E mbroj dikë; nuk e lë dikë të dëmtohet.

I bëhem konak dikujt E strehoj dikë; e ndihmoj të fshihet në shtëpinë time.

I bëhem lepitkë dikujt I ngjitem pas e nuk i ndahem; i përullem e i bëhem baltë për diçka.

I bëhem pullë (poste) dikujt I ngjitem fort e s'i shqitem dikujt.

I bëhem shtrat dikujt I bëhem mbështetje dikujt; e përkrah dhe e mbroj dikë.

I bëhem velenxë dikujt Ia mbuloj të metat e gabimet dikujt.

I bëhet balta flori Është i aftë që çdo punë ta bëjë mirë; i ka duart të arta; është njeri me fat të mbarë; i ecën fati.

I është bërë mendja (koka) lojëra E ka gjithnjë mendjen te lojërat.
Ku bëftë halë në grykë! *mallk* Të ngectë në fyt; mos e hëngsh kurrë.
Kur të bëhen dy ditë bashkë Kurrë; kurrën e kurrës.
Kur të më bëhet mbarë Kur të më jepet rasti; kur të gjej kohë të përshtatshme; kur të më volitë.
Më bëhet bari një pëllëmbë Kam vdekur prej kohësh.
Më bëhet faqja rrogoz Nuk më skuqet faqja, jam i pacipë, s'di ç'është.
Më bëhet ferra Brahim Kam frikë a trembem për hiçgjë.
Më bëhet gjaku mavi Trembem a frikësohem shumë.
Më bëhet mendja havale S'jam në rregull nga mendja; prishem nga mendtë; më ha meraku gjithnjë për një gjë; më ngulet në kokë diçka; më hipën në kokë për diçka.
Më bëhet mullë në bark Më ngjitet nga prapa e s'më ndahet.
Më bëhet shpirti (zemra) copë (plagë) Lëndohem thellë në shpirt (në zemër).
Më bëhet zemra (shpirti) vrer (helm) Pikëllohem shumë; helmohem; vrerosem.
Më është bërë lëkura rrogoz Më është trashur shumë lëkura; jam mësuar me qortime e me kritika dhe nuk më bëjnë më përshtypje.
Më është bërë si burri i nënës Më ka mërzhitur tepër, mezi e duroj, s'e shoh dot me sy.
M'u bë fat (kësmet, risk) Më erdhi pa e ditur në derë diçka e mirë.
M'u bë gjaku ujë U tremba shumë.
M'u bë kripë Më shkoi ters a mbrapsht një punë.
M'u bë plagë në sy Nuk mund ta shikoj dot; nuk e duroj dot; e kam halë në sy.
M'u bë puna shirit bëj ta mbaroj e s'e mbaroj dot një punë; më ngelet puna në dorë nga mërzia a lodhja.
M'u bë pus diçka Më shkoi ters puna.
M'u bë qejfi pushkë U gëzova shumë.
M'u bë shpirti gomar U mërzhita shumë.
M'u bë shtëpia hithërishtë M'u bë shtëpia gërmadhë; m'u shkretua shtëpia, s'më mbeti asnjëri gjallë, m'u shua pragu.
M'u bë ujk diçka M'u mërzhit shumë diçka, më doli fare nga zemra, s'e duroj dot; s'e shoh dot me sy.
M'u bë zemra zhur Kam shumë mall; më digjet zemra për dikë; vuaj shumë.
M'u bëftë kurban! *mallk* I dëshiroj një të keqe dikujt; më marrtë të keqen.
M'u bënë sytë ujë M'u lodhën shumë sytë (kur lexoj gjatë e pa ndërprerje).
M'u bënë sytë ujë për dikë E pres dikë për një kohë të gjatë e me mall.
Nuk bëhem dot katër Kam shumë punë, të cilat nuk mund t'i kryej dot të gjitha njëherësh.
Sa më s'bëhet Sa s'ka ku të vejë më shumë.
S'bëhem i gjallë S'ndihem fare; s'e hap gojën; nuk lëviz fare nga vendi; humb; s'dihet se nga shkoj; s'dëgjohet me gjë për mua.
S'bëhet deng me rrush (s'bëhet rrushi deng) *ff u* Është gjë që s'bëhet; është e pamundur.
S'bëhet urë në gëzhdalla *ff u* Çdo gjë ka nevojë për mjetin ose për mënyrën e vet që të bëhet.
S'më bëhet vonë E marr shumë shtruar diçka; nuk shqetësohem fare për diçka.
Shpatullat s'bëhen tri *ff u* Mundësia a aftësia për të përballuar punët e vështirësitë ka një kufi.
T'u bëftë diell! Të daltë mbarë!; paç fat!
T'u bëftë dita një mijë! *urim* Rrofsh!; paç jetë të gjatë.
T'u bëftë pushka top! *urim* T'u rritshin fuqitë e fitofsh.
U bë baltë e pluhur U shkatërrua plotësisht; u bë pluhur e hi.
U bë barut U tha shumë, aq sa mund të thërrmohet.
U bë fyell diçka U zhvesh krejt; mbeti pa mbulesë.

U bë lesh (flokë) arapi U ngatërrua shumë diçka, u përzie keq; u bë lesh e li.
U bë lesh e li U bë rrëmujë; u ngatërrua keq; u përzien gjëra që s'duhën përzier.
U bë lesh e mish me dikë U zu a u grind keq me dikë; u përlesh me dikë.
U bë limë shtëpia Shtëpia mbeti fare pa njeri a pa orendi, mbeti e zbrazët.
U bë pasqyrë U bë dritë, shkëlqen nga pastërtia.
U bë për djall (për dreq) U bë keq e më keq, u prish fare; u djallo; u bë për lumë.
U bë për thikë (*derri etj.*) U bë për t'u therur.
U bë përrallë diçka Është përsëritur shumë diçka; është folur shumë për diçka që nuk është realizuar.
U bë pus pa fund U bë kasaphanë e vërtetë, nuk dihet sa u vranë; u bë gjaku gjer në gju.
U bë pus qielli U nxi qielli.
U bë tapë (thumb, livadh, xurxull, fushë, karroqe, bërryl) U deh keq, piu shumë.
U bëfsh një mëhallë! *urim* U shtofsh e u shumofsh!
U bëfsh si viç! *urim* Të rritesh i shëndetshëm.
U bëftë lëmsh! *mallk* Vdektë!
U bëmë kashtë e koqe U shpërndamë andej-këtej; u përhapëm nga të katër anët; u shpartalluam.
U bëmë për thikë U zumë keq; arritëm deri atje sa mund të thereshim me njëri-tjetrin.
U bë tërkuzë U zgjat tepër e pa nevojë një punë, bisedë etj.
U bë në thellë e copë U vranë e u prenë.
U rritsh, u bëfsh si viç! *urim* Të rritesh i shëndetshëm.

bëj ra rë

I kal

- ♦ Përgatit a prodhoj (*diçka*) duke përpunuar një lëndë; ngre a ndërtoj (*diçka*) duke përdorur sende a pjesë të ndryshme; gatit (*diçka*) vetë ose me vegla, makineri etj. **Bëj drekën** gatua drekën. **Bëj pëlhurë** end pëlhurë (në vegjë, tezgjah). **Bëj një shtëpi** ndërtoj një shtëpi. **Bëj zjarrin** ndez zjarrin. **Më bëj një kafe.**
- ♦ Krijoj (*një vepër arti, shkencore etj.*); hartoj, shkruaj, përpiloj. **Bëj një vjershë (një këngë, tregim, film, portret, skulpturë).** **Bëj një studim (plan, program).** **Bëj lojëra (programe) kompjuterike.**
- ♦ Merrem me (*diçka*); kryej (*një punë a një veprim*); zhvilloj (*një veprimtari të caktuar*); zgjidh (*një çështje*; plotësoj (*një detyrë*). **Bëj punën time.** **Bëj mësimet (detyrat).** **Bëj tregti** merrem me tregti. **Bëj pazarin** psonis. **Bëj një problemë** zgjidh një problemë. **Ç'po bën?** me se po merresh?
- ♦ Hap (*një vrimë, një gropë etj.*); çel (*një hendek, vijë, tunel etj.*) duke gërmuar a duke mihur; çaj; shpoj. **Bëj një hendek (kanal, tunel).** **Bënë themelet.** **Bëj gropa.** **Bëj qilizmë.** **Bëj një vijë uji.**
- ♦ Organizoj e zhvilloj (*diçka*); marr pjesë në (*një ngjarje, punë etj.*). **Bëj dasmë (festë).** **Bëj garë.** **Bënë një takim (konferencë).** **Bënë grevë (demonstratë).** **Bëj komplete (intriga).** **Bëj manovra.** **Bëmë gjyq.** **Bëj luftë.**
- ♦ *fig* Ngre a kurdis (*një kurth*); i punoj (*një rreng dikujt*). **I bëj pritë dikujt.** **I bëj një lojë (marifet, rreng) dikujt.** **Mos më bëj lojëra!**
- ♦ Lyej (*diçka*) me një lëndë; zë (*diçka*) me një lëndë; fëlliq, përlyej (*duart etj.*) me diçka. > **NDOT Bëj murin me gëlqere.** **Bëj buzët me të kuq.** **Bëj me pluhur.** **I bëj duart pis.**
- ♦ Veproj (*mbi dikë a diçka*) duke i lënë shenjë, gjurmë, mbresë etj. **I bëj një gërvishtje.** **Bëj një vijë** heq një vijë.
- ♦ Kryej (*një lëvizje*). **Bëj dy hapa.** **Bëj një rrotullim (një kërcim, një fluturim).** **Bëj shenjë me dorë.** **Ia bëj me gisht (me kokë).**
- ♦ I nënshtrohem (*një veprimi*); kryej (*diçka që lidhet me mua*) duke iu nënshtroar një veprimi a një procesi; veproj mbi (*dikë për diçka*); ia nënshtroj (*dikë*) një veprimi; përpiqem

të ndikoj mbi (*dikë a diçka*). **Bëj banjë** (dush, gargarë). **I bëj një fotografi**. **Bëj radioskopi**. **Bëj banja dielli**. **I bëj masazh**. **I bëj lajka**. **I bëj kërcënime**

♦ I sjell (*diku*) një pasojë, i shkaktoj (*diçka*); jam shkaktar për (*diçka*); jam shkak a burimi i (*diçkaje*). **Bëj një të mirë**. **Më bëri mirë** (keq). **E bëj të lumtur dikë**. **E bëj me inat**. **Ma bëri koka** vetë e kam fajin (*për atë që më ndodhi*).

♦ E detyroj ose e nxit (*dikë*) të kryejë një punë a një veprim; jam shkak që... (*me një folje në mënyrën lidhore*). **E bëj të flasë dikë**. **Bëj për të qeshur** (për të qarë). **E bëj të fluturojë nga gëzimi**.

♦ *bis* E pajis (*dikë me diçka*); i siguroj, i gjej, i rregulloj (*diku* *diçka*). **I bëj fëmijët me shkollë** (me zanat). **E bëj me shtëpi dikë**.

♦ I jap (*diku*) një detyrë, gradë a një titull; e emëroj ose e caktoj në një punë (*dikë*). **E bënë kryetar**.

♦ E quaj; e trajtoj; e paraqit (*dikë për të tillë a të atillë*); e kujtoj a pandeh (*dikë si...*). **E bëj të marrë dikë**. **E bënë të humbur** kujtuan se kishte humbur.

♦ E marr për. **E bëj bir për shpirt dikë** e marr dikë në familje me të gjitha të drejtat e fëmijës. **E bëj dhëndër dikë** i jap vajzën për nuse diku.

♦ E kthej (*diçka*) në një gjendje tjetër, e shndërroj; i jap (*diçkaje*) një cilësi, veti a pamje të caktuar; i jap (*diçkaje*) cilësitë a tiparet e diku a të diçkaje tjetër; e paraqit (*diçka*) si dua a si mendoj unë, duke e ndryshuar. **E bëj akull** e shndërroj në akull; e ftoh shumë (*diçka*); e pastroj shtëpinë mirë e mirë. **E bëj çështje** e ngre si problem që do shikuar mirë. **E bëj kokën tullë** i qeth zero flokët. **E bëj kos** (qumështin) e zë kos (qumështin). **E bëj pasqyrë** shtëpinë e pastroj shtëpinë sa ndrit. **E bëj të lehtë** (të bukur, të vështirë). **E bëj pjellore fushën**. **E bëj vendin ditë** e ndriçoj mirë vendin. **E bëj zakon diçka**. **I bëj flokët gërshet**. **I bëj qepët varg**.

♦ Lind (*fëmijë*); *veta III* (*kafsha*) pjell; *veta III* jep prodhim; prodhon; lëshon; nxjerr. **Bëri vajza binjake**. **Bën qumësht**. **Pula bën vezë**. **Tokë që bën shumë grurë**. **Bën fara**.

♦ Nxjerr nga vetja; jashtëqit. **Bëj ujët e hollë** urinoj. **Bëj nevojën** (ujët e trashë).

♦ *veta III* Lëshon; jep. **Bën djersë**. **Bën tym**.

♦ kryes *veta III* Nxjerr (*një zë tingull*); bën (*një lloj zhurme*). **Lopa bën mu**. **Nuk bëj zë** nuk them asgjë; nuk ndihem.

♦ *bis* Nxjerr me punë a me një mënyrë tjetër, siguroj; fitoj. **Bëri para** (pasuri). **E bëri misrin për gjithë vitin**. **I bënë drutë për dimër**. **Bëj para**.

♦ *bis* Shpreh me fjalë, them; përgjigjem. **Bëj fjalë** flas. **S'bëj fjalë** nuk ndihem; nuk ankohe, nuk kundërshtoj. **Bëj amin** them amin. **Ikë - ia bëri ai** Ikë - tha ai.

♦ *bis* I paraqit a i parashtroj (*diku* *një kërkesë, një lutje etj.*); i dërgoj; i jap; i drejtoj. **I bëj urimin e kryevitit**. **I bëj një pyetje**. **I bëj një letër** (një telegram). **Bëji të fala prej meje!**

♦ *bis* Peshoj, mat a ndaj (*diçka për dikë*). **Më bëj një gjysmë pule**. **I bëj pjesë diku** i ndaj me vete e i jap pjesën që i takon. **E bëj me dysh** (me katërsh, në pesë copa).

♦ Jam i zoti ose i aftë (*të kryej një punë*); kam mundësi (*të kryej një detyrë a të zhvilloj një veprimtari*); ia dal mbanë; ia arrij; jam në gjendje të përballoj (*diçka*); **E bën dot? Bën çdo gjë**. **E bëj vetë**. **Bëre dot gjë?**

♦ Përshkoj (*një rrugë a një vend*); kaloj (*një hapësirë*); udhëtoj me një mjet; kryej (*një punë a një lëvizje*) në një masë ose në një numër të caktuar. **Bëj gjysmën e rrugës më këmbë**. **Makina bën 100 km. në orë** makina nxjerr 100 km. në orë.

♦ Kaloj (*disa ditë, muaj etj. në një vend a në një mënyrë të caktuar*); mbush a plotësoj (*një kohë a moshë*). **Bëj vapën**. **Bëj pushimet në plazh**. **Bëj lejen**. **Sot bëj dyzet vjet**. **Po bën motin që ka nisur punë**. **Bëj dy orë stërvitje**. **Bëj jetë të rregullt**. **S'i ka bërë ditët**. **S'e ka bërë muajin**. **Bëfshi natën e mirë!** *urim*.

♦ *bis* Ndjek (*një shkollë, kursetj.*); mësoj. **Bëj shkollën e lartë**. **Bëj kursin e shoferëve**. **Bëj gjuhë**.

♦ Kryej (një shërbim a detyrë për një kohë të caktuar). **Bëj ushtrinë. Ka bërë kurbet gjithë jetën.**

♦ Formoj (diçka) me një tjetër a me të tjerë; krijoj (një të tërë); veta III përbën a jep një të tërë; del si përfundim; është baras me. **Bënë një shoqëri. Bëjnë shumicën. Bën rrokje. Njëqind centimetra bëjnë një metër. Njëqind kilogramë bëjnë një kuintal. Dy dhe dy bëjnë katër.**

♦ veta III Merr (trajtë a drejtim tjetër); formon (diçka) duke ndryshuar. **Rruga bën kthesë. Bën dredha. Emra që e bëjnë shumësin me -nj.**

♦ Merrem vesh, lidhem a vendos bashkë me (dikë) për të kryer një punë. **Bëjmë marrëveshje (kontratë, paqe). Bëj miqësi (krushqi). S'bëj pazarllëk. E kemi bërë të nisemi nesër. E bëjnë me besa-besë lidhën besë. Ta kam bërë benë.**

♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar me (dikë), për (diçka). **Di ç'bëj. Si do t'i bëjmë hall ca para?**

♦ fig Kryej një veprim, që zakonisht lidhet me karakterin, sjelljen, qëndrimin e botëkuptimin e njeriut. **Bëj sakrifica. Bëj mrekulli. Bëj faj. Bëj shaka. Bëj të nëntëdhjetenëntat s'lë gjë (të keqe) pa bërë.**

♦ Porosit diçka për vete; i kërkoj një shërbim dikujt. **Bëj një palë rroba. Bëj flokët.**

♦ veta III (Diçka) më rri mirë; më shkon. **S'më bëjnë këpucët nuk më nxënë këpucët.**

♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar. **Mirë ia bëre! E bëri me dashje. E bëj mik dikë.**

♦ (me emra foljorë): **Bëj durim** tregohem i duruar; kam durim. **Bëj ndryshime** ndryshoj. **Bëj shitje shes. Bëj përparime. Bëj gati** përgatit.

♦ veta III Më nxë; më vjen sipas masës. **Këto syza s'më bëjnë më.**

♦ (Dikush) më përgatit (diçka) si e dua ose si e kërkoj unë; porosit (diçka për vete a dikë); (më) mbaron punë. **Kishte bërë makinë me porosi. Bëj një kostum.**

♦ (përdoret si folje gjysmëndihmëse bashkë me folje tjetër në mënyrën lidhore) Përpiqem; mundohem; matem (me folje në mënyrën lidhore). **Bëj të ngre krahun e s'e ngre dot. Bëj të kap diçka.**

♦ (përdoret me emra prejfoljorë ose me fjalë të tjera për të formuar togje të qëndrueshme me kuptimin e foljes): **Bën be** betohem. **Bëj çudi me ty** habitem me ty. **Bëj kursim** kursej. **Bëj përpara** përparoj. **Bëj vrojtime** vrojtoj. **E bëj të njohur** njoftoj.

II jokal

♦ Kryej një lëvizje; lëviz a zhvendosem në një drjetim; eci drejt një pike. **Bëj majtas** kthej majtas. **Bëj drejt shtëpisë** marr drejtimin për në shtëpi. **Bëj për nga dera** drejtohem nga dera.

♦ veta III bis Kushon; vlen; është i përshtatshëm (i mirë, i duhur). **Sa bën? S'bën asgjë** s'vlen për asgjë. **S'bën për atë punë** nuk është i përshtatshëm për atë punë.

♦ Veproj; sillem. **Bëni si në shtëpinë tuaj. Bën mirë të vish** është mirë të vish. **Bëj si fëmijë** sillem si fëmijë. **Bëj si të bësh, eja sonte nga ne. Bëj sikur** (gjasme) hiqem sikur.

♦ veta III Prodhon; jep prodhim të bollshëm. **Svijet bënë mollët.**

♦ kryes veta III Nxjerr një zë a tingull. **Bëj si gjel** (mace, qen).

♦ dhe veta III (zakonisht me mohore) (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor) Punon; është në gjendje pune; funksionon; kam fuqi, vullnet a dëshirë të kryej një veprim. **S'më bën koka. S'më bëjnë këmbët.**

♦ (zakonisht në mohore) Jam i zoti, në gjendje të bëj diçka. **S'bëj dot pa gjumë.**

♦ Sillem a veproj në një mënyrë të caktuar. **Bëj si më thotë koka. Bëj si në shtëpinë tënde. Bëre mirë që erdhe. Nuk bën ashtu!**

♦ fig Kryej (një veprim) që zakonisht lidhet me karakterin, sjelljen, qëndrimin e botëkuptimin tim. **Bëj trimëri** (heroizëm). **Bëj sakrifica. Bën mrekulli. Bëri faj** (krim).

Bëj një budallallëk (proçkë). Bëj aventura. S'bëj lëshime (hatëre, dallavere). Mos bëj naze (ojna, lodra)!

♦ *veta III bis* Kushton; vlen. **Sa bën kilja e rrushit? Bën një djall e gjysmë** kushton shumë shtrenjtë. **S'bën dy para** s'ka asnjë vlerë; nuk vlen fare.

♦ *veta III* Është e lejueshme; lejohet. **A bën të ma thuash edhe mua?**

III pavet Është. **Bën vapë. Bën erë. Bën mot i mirë. Malit bën furtunë. Sivjet bëri dimër.**

*

Aq më bën Nuk çaj kokën; nuk pyes; s'dua t'ia di.

Bëj aheng Dëfreg me muzikë.

Bëj amin: Bëj amin pas dikujt pranoj urdhrat e dikujt pa kundërshtuar, pajtohem me dikë e i shkoj pas avazit.

Bëj atë që duhet, mos vështro se ç'thuhet fj u.

Bëj ballë ♦ Shfaqem përpara dikujt. ♦ Përballoj; qëndroj fort përballë dikujt a diçkaje. ♦ Kam mundësi të përballoj (*shpenzimet*).

Bëj çka më vjen ndoresh Nuk lë gjë pa bërë.

Bëj dasmë Bëj rrëmuje e zhurmë të madhe.

Bëj derman ♦ Gjej zgjidhje. ♦ Gjej shërim.

Bëj dyluftim Ndeshem në dyluftim (*me dikë*).

Bëj emër Bëhem i njohur, i famshëm.

Bëj figurë të keqe libr Bie në sy për keq.

Bëj këmbë: Fëmija nisi të bëjë këmbë fëmija ka filluar të ecë vetë.

Bëj krushqi: S'do të bëj krushqi me të s'më prish punë pse nuk e kam mirë me të.

Bëj kryqin me dorën e majtë Thuhet kur dikush bën diçka të papranueshme.

Bëj njërën I bëj të gjitha përpjekjet, pa marrë parasysh asgjë, për të arritur atë që dua ose për të mos pranuar diçka të padrejtë; bëj shumë zhurmë për diçka që nuk më pëlqen.

Bëj pjesë Marr pjesë.

Bëj si bëj Ia dal mbanë një njëfarë mënyre.

Bëj sikur Hiqem a shtirem sikur (*jam i kënaqur, i mërzhitur etj.*).

Bëj të nëntëdhjetenëntat Bëj të gjitha të këqijat.

Bëj timen Bëj aq sa kam mundësi a fuqi.

Bëj timen Bëj aq sa mundem; jap aq sa kam mundësi; veproj me aq sa më takon.

Bëj toka I jap a i shtrëngoj dorën (*dikujt*).

Bëj vend Krijoj hapësirë për dikë a diçka.

Bën majë Nis të duket.

Bën mu Shihet qartë; duket sheshit.

Bën shtrak (çak) (Arma) nuk shkrep.

Do ta bësh se s'bën Do ta bësh patjetër.

E bëj barkun daulle (hambar, katua, lodër) Fryhem së ngrëni.

E bëj buall E fryj tepër (*diçka*).

E bëj copë e çikë (e kothere, e grimë, e thërrime) E thërrmoj, e copëtoj krejt.

E bëj çarçaf (lëvere) E gris krejt; e prish.

E bëj çorap (çorbë) E ngatërroj keq (*punën*). **Ma bëri mendjen çorbë** më hutoi fare.

E bëj fërtele E bëj copë-copë; e grij krejt.

E bëj fushë me lule E paraqit si shumë të lehtë (*një punë*).

E bëj gardh E kthej në pengesë.

E bëj gogol E paraqit (*dikë a diçka*) si të keqe a të vështirë.

E bëj han Hyj e dal kur më teket (*në shtëpi*).

E bëj helm ♦ E pikëlloj (*dikë*). ♦ *bis* E bëj shumë të kripur (*gjellën*).

E bëj histori (legjendë) E marr nëpër gojë.

E bëj lesh e li E pështjelloj; i ngatërroj keq gjërat a punët.
E bëj lëmsh > E BËJ LESH E LI.
E bëj lëndinë E shkatërroj; e rrafshoj përdhe.
E bëj livadh > E BËJ FUSHË ME LULE.
E bëj llum E ngatërroj keq (*një punë*).
E bëj mik Zë miqësi me dikë.
E bëj mishmash E bëj lesh e li; e bëj rrëmujë; e ngatërroj keq.
E bëj mizën buall E stërmadhoj (*diçka*).
E bëj natën ditë Punoj natë e ditë.
E bëj palë E shtyp; e palos (*diçka, dikë*).
E bëj pazar E bëj rrëmujë (*diçka*).
E bëj pelte diçka ♦ E zbrum (*diçka*). ♦ *bis* E rrah fort, e shqep në dru (*dikë*).
E bëj peshk E rrah fort; e shqep në dru (*dikë*).
E bëj për qorr bis ♦ E marr për qorr (*dikë*). ♦ E nënvlerësoj shumë dikë. ♦ Kërkoj t'ia hedh dikujt; kërkoj ta mashtroj dikë.
E bëj përshesh E bëj rrëmujë; e ngatërroj keq.
E bëj pistil > E BËJ PELTE.
E bëj pleh E vras shumë; e shtyp keqas (*krahun, këmbën*).
E bëj priftin (hoxhën) me barrë Trilloj diçka krejt të paqenë e të pamundshme.
E bëj pulë (qengj) E zbut; e urtësoj; e shtroj; e nënshtroj (*dikë*).
E bëj të bardhën të zezë E paraqit ndryshe për ndryshe gjendjen, çështjen etj.
E bëj tërkuzë bis E zgjat shumë (*muhabetin*).
E bëj timen diçka E përvetësoj diçka.
E bëj timen E përvetësoj; e paraqit si të jetë e imja (*diçka*).
I bëj derman diçkaje Ia gjej zgjidhjen.
I bëj qejfin vetes I mbush mendjen vetes për diçka se ashtu është si mendoj, se do të bëhet ashtu si dua.
Ia bëj jetën pus (skëterrë, varr) Ia nxij jetën (*dikujt*).
Ia bëj mendjen dhallë (çorbë, çorap, lëmsh, mulli, tym) Ia prish mendjen (*dikujt*); e hutoj keq ose e trullos (*dikë*).
Ia bëj qejfin dikujt Ia plotësoj dëshirën dikujt; ia gjej zemrën dikujt.
Ia bëj shpirtin derr E mërzit shumë (*dikë*).
Ia bëj shpirtin vrer E brengos, e lehmoj dikë.
Ia bëj tetë me dy Ia mbledh rripat (*dikujt*).
Ia bëj të mbaruar Ia paraqit (*një punë*) si të mbaruar.
Ka bërë shkollën e djallit Ka mësuar shumë marifete e djallëzi.
Kur të bëjë qarri arra; kur të bjë larushku rrush tall Kurrë.
Me të parë e me të bërë Si të vijë puna, si të shohim kur t'i vijë koha, shohim njëherë e pastaj veprojmë.
Me të thënë e me të bërë Veprojmë menjëherë, pa u vonuar.
Më bëjnë veshët Më duket sikur dëgjoj diçka.
S'bëjnë dardhat në shënëndre ff u Çdo gjë ka kohën e vet.
S'e bëj qejfin qeder Nuk shqetësohem fare; nuk bëhem merak; nuk e prish rehatin, nuk më bëhet vonë për asgjë.
S'e bëj veten Nuk e shfaq me shenja të jashtme një ndjenjë a mendim; nuk tregohem; e përmbaj veten; përmbahem.
S'ia bëj fjalën dysh dikujt Nuk ia kthej fjalën dikujt; i bindem pa fjalë dikujt.
S'kam ç'bëj Nuk mund të bëj dot gjë (për ta ndrequr diçka); është jashtë mundësive të mia.
U bëftë si thua ti! T'u plotësoftë dëshira!; qoftë ashtu si thua ti!
belbút e mb Belbacak; i belbët.

bëlbút i m sh ë ët Belbacak; njeri i belbët.

bëlbút•e ja f sh e et f e **BËLBUT I.**

bëlnýr•em vetv dhe pës e **BËLNYR•Ë** (me u).

bëlnýr•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Lazdrohem; përkëdhelem.

bëlnýrj•e a f sh e et krahin G Lazdrim; përkëdheli.

bëlnýrun (i e) mb krahin G I lazduar; i përkëdhelur.

bëltá ja f sh a at krahin G Degë e re e fikut, që del në trup ose në rrëzë.

bëltác•ë a f sh a at J

♦ > **BËLTAJ•Ë A.**

♦ Shkumë e uthullës.

bëltáj•ë a f sh a at kryes sh kopsht Farat së bashku me shtratin e kungullit a pjeprit.

bëltánca t f sh a at J

♦ > **BËLTAJ•Ë A.**

♦ Thelpinj të ujshëm të arrës së papjekur.

bëltëshëm ndajf krahin G Me një ndjenjë të pakëndshme në gojë.

bëltím i m sh e et Mbjellje; mbëltim.

bëlt•ój kal óva úar Mbjell; mbëltoj.

bëltúar (i e) mb I mbjellë; i mbëltuar.

bëltúc¹ kal a ur

♦ Ngjesh shumë, shtyp fort (*diçka*) sa të bëhet si qull a si pelte; sqaq.

♦ Shtyp ose godit (*një enë metalike*) në një vend dhe e bëj me gropë.

bëltúc¹ kal krahin G Trembem a tutem shumë.

bëltúc•em G vetv > **BËLTUC•Ë** (me u).

bëltúc•et vetv - ur

♦ Ngjishet shumë; shtypet fort; bëhet qull si pelte; sqaqet.

♦ (*Ena metalike*) bëhet me gropë nga shtypja a goditja.

bëltúc•ë (me u) vetv G Dobësohem; më lënë fuqitë.

bëltúcj•e a¹ f Ngjeshje a shtypje e diçkaje deri sa bëhet si qull a pelte.

bëltúcj•e a² f G Dobësim; lënie e fuqisë.

bëltúcun (i e) mb G I dobësuar; i pafauqi.

bëltúcur (i e) mb

♦ I ngjeshur shumë; i shtypur fort e i bërë si qull a pelte.

♦ (*Enë metalike*) e bërë me gropë nga goditja.

bëlýsh i m sh a at ikt krahin G Peshk me luspa të bardha, pa pendë kurrizi, me mish të pashijshëm e tërë hala.

bëlldúm bis I onomat Zhurmë e një sendi që bie menjëherë e me forcë në ujë a lëng ose që përplasat përdhe. **Ra bëlldum në ujë. II** si kallëzues Befas; drejt e në. **Bëlldum e në dhomë.**

bëlldúng•ë a f sh a at Gungë; ënjtë në ballë (*nga një përplasje a goditje*).

bëllór•e ja¹ f sh e et Ashkël druri.

bëllór•e ja² f e et G Nyjë në dru; gdhe.

bëlltaí a f sh ja jat krahin G Degë e hollë që del nga trupi i pemës. > **BIFK•Ë A.**

bëm•ë a f kryes sh a at Vepër trimërie. **Kjo ka ardhur më shumë nga një referencë**

lokalizuese nga pikëpamja e gjeografisë historike (vendi i bëmave të kreshnikëve) dhe e gjeografisë etnokulturore (rajoni i ruajtjes së eposit). (ShS).

bënd i m A Mërgim; dënim me mërgim.

bënés•ë a f sh a at krahin G Burim.

bëng•ë a f Ç Çetë luftëtarësh.

bënkéq e mb A Keqbërës.

bënkéqje mb A Keqbërës.

bënmírë *mb* A Mirëbërës.

bënur (i e) A

♦ I bërë. **I bënur hi** i bërë hi; i djegur.

♦ (*Pemë*) e pjekur.

bë•nj kal dhe jokal ra rë vjet, A, J > BË•J.

bërbâ ni m sh j jt G > BËRBAN I.

bërbân i m sh ë ët ent

♦ Brumbull.

bërbát kallëzues Bëhem bërbat më nxihet faqja; poshtërohem; fëlliqem.

bërbát•ë a f sh a at Çnderim; poshtërim; fëlliqe.

bërbëli•s kal > BËRBËLIT.

bërbëlit kal a ur

♦ Flas nëpër dhëmbë.

♦ Murmurit.

bërbëlitës e mb Që bërbëlit; që flet nëpër dhëmbë.

bërbëlitj•e a f sh e et

♦ Fjalë e shqiptuar nëpër dhëmbë.

♦ Murmurimë.

bërbíck•ë a f sh a at krahin G > BËRBIÇK•Ë A.

bërbíck•ë a f sh a at krahin G

♦ Dele që pjell një vit më vonë nga ç'duhet.

♦ Dele që ka pjellë dy herë.

bërbínj•ë a f J Dele që pjell për herë të parë.

bërbjéh u m sh a at krahin G Qengj më peshë mesatare për moshën.

bërbjék mb m krahin

♦ (*Pjepër*) i pabërë.

♦ *bis* (*Djalë*) i papjekur; i paarrirë.

♦ *bi* (*Fëmijë*) i prapë.

bërbjék u m sh ë ët krahin

♦ Pjepër i pabërë; kombisht.

♦ *bis* Djalë i papjekur.

♦ *bis* Fëmijë i prapë.

bërblés•ë a f sh a at Bërbëlitje; dërdëllitje; dërdëllimë.

bërbóc i m sh a at G

♦ I ri i papjekur.

♦ > **BËRBJEK U.**

bërbók u m G Hekur me këmbëza që vihet në oxhak për të mbajtur lart urët e zjarrit. >

DEMIROXHAK U; URËS I.

bërbúc e mb G > BËRBUQ E.

bërbullúq e mb krahin G Bullafiq; qullamash.

bërbullúq i m sh ë ët krahin G Djalë bullafiq (qullamash).

bërbullúq•e ja f sh e et krahin G fe BËRBULLUQ I.

bërbullúqk•ë a f sh a at krahin G Vajzë bullafiqe (qullamashe).

bërbúq kal G > BËRBUQ•Ë (me).

bërbúq e¹ mb

♦ I këndshëm.

♦ I pashëm; i bukur.

bërbúq e² mb I imët; trupimët.

bërbúq•ë (me) kal a ë G Përkëdhel; ledhatoj; bunoj.

bërbúqj•e a f G Përkëdhelje; ledhatim.

bërbúqun (i e) *mb G* I përkëdhelur; i ledhatuar.

bërcâ ni *m G* > **BËRCAN I**.

bërcáj të sh i **BËRCA•N NI**.

bërcák e *mb krahin G (Fëmijë)* i imët nga trupi; trupimët.

bërcák u¹ *m sh ë ët ikt*

♦ I vogli i peshkut; peshk i vogël, i parritur.

♦ (*Abramis ballerus*) Koce e përhapur në ujërat e Evropës dhe Azisë, që arrin deri 45 cm gjatësi.

♦ (*Leuciscus cephalus*) Peshk i ujërave të ëmbla, i familjes së krepëve, me pendët e barkut në ngjyrë të kuqe, me peshë deri në 2 kg. > **PENDËKUQ I**.

bërcak u² *m sh ë ët kopsht* Kungull i vonë, që nuk piqet; përdoret si ushqim për lopët.

bërcak u³ *m sh ë ët ent* Mashkull i bletës.

bërcá•n ni *m sh j jt G* Ulli kokërrmadh me përmbajtje të ulët të vajit.

bërcánë *mb G*

♦ (*Dele etj.*) që pjell për vit.

♦ (*Mace*) që pjell shpesh.

bërcán•ë a f sh a at G

♦ Dele etj. që pjell për vit.

♦ Mace që pjell shpesh.

bërcék u *m sh ë ët ent* Mashkull i bletës; brumbull.

bërcél i *m krahin bot (Triticum monococcum)* Lloj drithi i ngjashëm me elbin, me kallinj të shtypur anash; përdoret kryesisht si ushqim për pulat. > **OK•ËR RA; TEP•Ë A**.

bërcél•ë a f sh a at krahin G Ibrik druri për ujë të pishëm.

bërclék *ndajf G* Me nxitim; pa vonesë; menjëherë.

bërclák u *m G* Llapërkajë; borë e shkrirë.

bërcnúk u *m sh ë ët krahin G*

♦ Fëmijë imcak.

♦ > **BËRÇUK U¹**.

bërcúk•ëll lla f sh lla llat zool (Meles meles) Gjitar mishngrënës; me trup të vogël e me turi që gjatë; bën folenë nën dhe. > **BALDOS•Ë A**.

bërçík u *m sh ë ët* Njësi gjatësie sa hapësira midis majës së gishtit të madh dhe të treguesit të shtrirë plotësisht. > **BËRXHIK U**.

bërçúk u¹ *m sh ë ët*

♦ Kalli misri që mbetet i vogël.

♦ Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BRUMAK U**.

♦ *krahin G* Burrë trupimët; cicërmicër.

bërçúk u² *m* Brumak; çorbë për derra.

bërdáf i *m sh e et* > **PERDAH U**.

* **I jap një përdaf bis** E bëj dosido (*punën*).

bërdák•ëll lla f sh lla llat > **BËRDOKULL A**.

bërdaléc i *m mjek bis krahin* Sfiliz.

bërdáll i *m sh ë ët bot (Portulaca oleracea)* Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethë të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë, me lule të vogla të verdha që hapin gjatë gjithë vitit kur ka reshje. > **BODULLAK U**.

bërdám *onomat bis* : **Rrëzohem bërdam** bie me zhurmë.

bërdám-bërdúm *ndajf bis*

♦ : **Shkoj bërdam-bërdum** shkoj duke u përplasur majtas e djathtas.

♦ Keq e takeq.

bërdicár e *mb I* Bërdicës; që ka të bëjë Bërdicën, me banorët a vendësit e saj

bërdicár i m sh ë ët Banor a vendës i Bërdicës.

bërdicár•e ja f e BËRDICAR I.

bërdíl i m sh e et > BËRDIL•Ë A.

bërdíl•ë a f sh a at teks Drushtë e sipërme ose e poshtme e rrahësit të vegjës, midis të cilëve vihet krehri. > **TEFE JA.**

bërdókëll a m sh a at > BËRDOKULL A.

bërdókull a m sh a at

♦ Gungë; xhungë.

♦ *fig kryes sh* Fjalë të kota; gjepura; dokrra. **Këpus bërdokulla** flas gjepura.

bërdúm onomat bis > BËRDAM.

bërdýc e mb shak (Njeri) i shëndetshëm dhe i fortë.

bërdýc i m sh a at

♦ *bis* Morr i madh.

♦ *shak* Fëmijë i shëndetshëm dhe i fortë.

bërdýc e mb G (Njeri) i shkurtër e i trashë.

bërdýc i m sh a at G Njeri i shkurtër e i trashë.

bërdýç•e ja f sh e et G f e BËRDYÇ I.

bërdýej t sh i BËRDYE•LL LLI.

bërd•ýell élli¹ m sh éj éjt vjet G Bosht; menteshë.

bërd•ýell élli¹ m sh éj éjt vjet anat G

♦ Falë e gjurit.

♦ Nyjë e gishtit; çok i gishtit tregues.

bërdýq e mb G > BËRDYÇ E.

bërdha A

I ndajf Brenda. **Kur hin bërdha.**

II parafj Brenda. **Bërdha në pallat.**

bërdhác i m sh ë ët euf Morr.

bërdhác e mb Bardhosh; bardhan.

bërdhác i m sh a at G Gur zalli; zall.

bërdhámët (i e) mb G > BËRDHAM•Ë (i) ME (e).

bërdhám•ë (i) e (e) mb G I bardhemë; e zbërdhylët; i zbehtë.

bërdhán i m sh a at zool krahin G Gjarpër i bardhë në të përhimë.

bërdhán•ë a f sh a at G

♦ Bagëti e imët turibardhë.

♦ *krahin* Lopë e bardhë.

♦ *fig* Vajzë a grua fytyrëbardhë.

bërdháš•o ói m sh ój ójt keq krahin G Njeri flokëkuq.

bërdhéc e mb G (Mizë) përdhese.

bërdhéc•ë a¹ f sh a at ent G Mizë përdhese.

bërdhéc•ë a² f sh a at G Vresht.

bërdhëllémë (i) e (e) mb > BARDHEM•Ë (i) E (e).

bërdhërë mb Ç Bardhushkë.

bërdhókull a f sh a at bot (Galanthus) Bimë barishtore me zhardhok, me gjethe shpatuke, me lule të bardha si këmborë në majë të kërcellit, që lulëzon në fund të dimrit a herët në pranverë. > **SHPENDM•E JA; SHPEN•E JA.**

bërdhúl e mb G > BARDHEM•Ë (i) E (e).

bërdhushklán e mb keq krahin G (Njeri) me lëkurë të zbërdhulët.

bërdhushklán i m sh a at keq krahin G Njeri me lëkurë të zbërdhulët.

bërdhushklán•e ia f sh e et f e BËRDHUSHKLAN I.

bërdhýle t f sh krahin G Leskra lëkure që bien nga trupi gjatë larjes; fitila lëkure.

bërë *pjes e bëj*. **Kjo punë do bërë. Mos e lër pa bërë.**

bër•ë a (e) f sh a at (të) Diçka që është kryer, është bërë ose ka ndodhur; veprim a sjellje. **Të bëra e të pabëra** punë të paqme e të papaqme.

♦ Vepër trimërie. > **BËM•Ë A.**

bërë (i e) mb

♦ I kryer; i përfunduar; që është bërë. **Punë e bërë!** u bë!

♦ (*Frutë etj.*) e pjekur; e arrirë. **Rrush i bërë. Vjel të bërat me të pabërat.**

♦ *bis (Veshje etj.)* të gatshme.

bërë t (të) as

♦ Bërje; kryerje; përfundim. **Në të bërë e sipër.**

♦ Farë kosi.

*

Me të parë e me të bërë Si ta shohim; shohim e bëjmë.

Me të thënë e me të bërë; një të thënë e një të bërë Pa u vonuar; menjëherë.

bërës i m sh - it *vjet* Veprues; ai që bën diçka.

Bëret (të) as *vjet* Gjenezë.

bërgajn•ë a f kryes sh vjet G Fundërri; llozmëshi; rod i keq.

bërhája t f sh krahin G Fletë të gërzhitura duhani, talle etj.

bërháp•ë a f sh a at bot (Eriathus ravennae) Bimë barishtore shumëvjeçare e dëmshme, me kërcell një pëllëmbë të gjatë, me kallinj të veçuar pa bisht; rritet në kullota dimërore.

bërhóz i m Byk i barit të thatë.

bërhúk•ë a f sh a at

♦ *bot (Foeniculum vulgare)* Kopër e egër.

♦ Kërcell i thatë i bimëve si pambuku, speci etj.

bërhushájk•ë a f sh a at > **BËRHUSH•Ë A.**

bërhushán e mb G > **BËRHUSHË.**

bërhúshë a m dhe f sh a at Qullash.

bërhúsh•ë mb krahin G (Njeri) qullash.

bërbján i m sh a at *gjell krahin G* Pilaf.

bërbj•e a f sh e et Kryerje e një veprimi.

bërkát•em vetv K > **BËRKAT•Ë (me u).**

bërkát•ë (me u) vetv K a (u) ë Zemërohem menjëherë; inatosem (*kur s'më shkon puna mirë*).

bërkátj•e a f G Zemërim; inatosje.

bërkátun (i e) mb G I zemëruar; i inatosur.

bërkí a f sh - të bot

♦ (*Sorbus aucuparia, Pyrus aucuparia*) Dru deri 20 m i lartë, me lëvore të fortë e të ashpër, me gjethe të gjata, të dhëmbëzuara e me push nga poshtë, që bën lule të bardha dhe kokrra të vogla me ngjyrë të verdheme e me shije të athët; kokrrat e këtij druri, që përdoren për të ngrënë, për të bërë raki etj. > **SURV•Ë A; VADH•Ë A; VADHËZ A.**

♦ Mushmollë e egër.

bërkî ni m sh j jt bot G > **BËRKI A.**

bërkóc i m sh ë ët > **BËRKOQ I.**

bërkóq i m sh ë ët Bic; gic qumështi.

bërła t f sh G Kërkesa të tepruara; naze.

bërlát kal G > **BËRLAT•Ë (me).**

bërlát•em G vetv dhe pës e BËRLAT. > **BËRLAT•Ë (me u).**

bërlát•ë (me) kal a ë G

♦ Pëgëj; ndot me jashtëqitje.

♦ Përbal; ndyj me baltë.

bërlát•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv*

- ♦ Pëgëhem; ndotem me jashtëqitjen time.
- ♦ Përbaltem; ndyhem me baltë.

II *pës e BËRLAT•Ë (me).*

bërlátj•e a f G

- ♦ Përgërje; ndotje me jashtëqitjen e vet.
- ♦ Përbaltje; ndotje me baltë.

bërlátun (i e) mb G

- ♦ I pëgërë; i ndotur me jashtëqitjen e vet.
- ♦ I përbaltur; i ndyrë me baltë.

bërlídh•ënj kal a ëm A Ngjyey; vë në bojë (*pëlhurën për ta ngjyer*).

bërlídh•ëm (i) me (e) mb A (*Pëlhurë etj.*) e ngjyer.

bërlín•ë a f sh a at J Gurishtë; vend me gurë.

bërlóg u m sh ë ët

- ♦ Llagëm i lepurit.
- ♦ *krahin G* Çerdhe zogjsh.

bërlút kal a ur Copëzoj; thërrmoj; e bëj copë e thërrime.

bërlút•ë a f sh a at

- ♦ Copëz; thërrime.
- ♦ Grimcë pluhur; plaçkë.

bërlútj•e a f Copëzim; thërrmim; grimcim.

bërlútur (i e) mb I copëzuar; i thërrmuar; i grimcuar.

bërlýk•et vetv - (u) ur veta III (*Lopa, kau*) zhgërryhet për tokë e pëllet.

bërlýkj•e a f sh e et Zhgërryerje për tokë dhe pallmë e bagëtisë së trashë.

bërlłók¹ mb keq I keq; i papastër; i ndryë; pa vlerë. **Mall bërlłok.**

*

E bëj bërlłok E bëj copë-copë; e shkatërroj krejt; e përziej ose e ngatërroj keq (*punën*).

Mbetet bërlłok (*Puna*) mbetet pa zgjidhur, nuk gjen zgjidhje; mbetet llum.

U bë bërlłok U deh keq.

bërlłók² kal a ur

- ♦ Thyej a copëzoj sa e bëj bërlłoj (*kashtën etj.*).
- ♦ *bis* E prish krejt; e shkatërroj.
- ♦ *bis* E ngatërroj keq (*punën*).

bërlłók u m

- ♦ Copëza të imta të kashtës së grurit të mbetura pas shirjes. > **BYK U.**
- ♦ Lëmishte; plehëra; fundërri. **Bërlłok duhani. Bërlłok i fasules.**

bërlłókj•e a f

- ♦ Thyerje a copëzim (*i kashtës gjatë shirjes*).
- ♦ *bis* Punë e pazgjidhur ose e bërë llum.

bërlłókur (i e) mb

- ♦ (*Kashtë*) e thyer a copëzuar gjatë shirjes.
- ♦ *bis* (*Punë*) e bërë llum.

bërmágj•ë a f sh a at krahin G Pëlhurë a cergë merimange.

bërmáj•ë a f sh a at G Pëlhurë a cergë merimange.

bërmák u m sh ë ët G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U;**

BRUMAK U; KACIRAM I.

bërmék u m sh ë ët G Hije; fantazmë.

bërna ndajf Ç Brenda. **Hose bërna!** fute brenda!

bërnít jokall G > BËRNIT•Ë (me).

bërnít•ë (me) jokall i ë veta III G (*Kafsha*) ulërin; bërtet.

Bërno *f gjeog* Qytet në Republikën e Çekisë.

bërnút

I *ndaif* Shumë keq.

II *si mb*

♦ (*Punë*) shumë e keqe; (*njeri*) pa kurrfarë aftësie.

♦ (*Nxënës*) shumë i dobët.

bërnút i m Duhan i grirë imët për t'u thithur me hundë. **Kuti bërnuti.**

bërnják e mb (*Qengj, kec*) pirës, që s'i ka mbushur gjashtë muaj.

bërnják u m sh ë ët Qengj a kec pirës që s'i ka mbushur gjashtë muaj.

bërnják•e ja f sh e et f e **BËRNJAK U.**

bërsí si kallëzues: **E bëj bërsi** e thyej ose e bëj copë-copë.

bërsí a f sh - të Mbeturina të farave ose frutave të shtrydhura. **Bërsi rrush** (ulliri, farash pambuku). **Kallëp bërsish. Vaj bërsish.**

bërsi e egër Bërsi e shtrydhur për së dyti.

bërsí•het - (u) rë pavet dhe pës e **BËRSI•J.**

bërsí•j kal va rë E bëj copë-copë; e thërmoj (*diçka*).

bërsírë (i e) mb I bërë copë-copë; i thërrmuar.

bërskót i m sh ë ët **G**

♦ Copëz; thyezë.

♦ Thërime. **Me ia ba dikujt kryet bërskot.**

bërs'háj i m vjet Jetë endacake.

bërs'hê ni m sh j jt G > **BËRSHE•N I.**

bërs'hê•n ni m sh nj një bot (*Taxus baccata*) Dru halor deri 10 i lartë, me dru të kuqërremë, të rëndë e të fortë, me gjethe, lëvore e dru të e helmët dhe kokrra të kuqe.

bërs'hénj i m sh ë ët bot > **BËRSHE•N NI.**

bërs'hëmlí e mb vjet I mëndafshët. [**Flokun bërs'hëmlí e kam.** (LPK).]

bërs'hím i m sh ë ët vjet Mëndafsh.

bërs'hím i m bot (*Hedera helix*) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përherëshëm që lidh kokrra të zeza; mbahet si bimë zbukuruese. > **URTH I¹.**

bërs'hníz•ë a f krahin G

♦ Borë e përzier me pika shiu; borë e shkrirë; llohtë.

♦ Akull i hollë; cipë akulli.

bërs'hóm i f sh e et krahin Fill mëndafshi.

bërs'hót e mb G I thyeshëm; i papërkulshëm.

bërs'hót•ë a f sh a at G Njeri i pashkueshëm.

bërtáj•ë a f sh a at G Thirrje për ndihmë.

bërt•ás¹ íta ítur

I jokál

♦ Flas me zë shumë të lartë ose duke thirrur fort. > **GËRTHAS; THËRRES.** Mos bërtit se të dëgjojnë!

♦ Qortoj ose shaj me britma. **Ç'pate që bërtite ashtu!**

♦ *vetv veta III (Kafsha)* nxjerr një tingull a zë të fortë e të lartë. **Dhitë bërtasin e vërrasin.**

♦ *keq* Bëj shumë zhurmë për një gjë për të tërhequr vëmendje ose për të arritur një qëllim.

II kal E qortoj (*dikë*); i flas (*dikujt*) për një gabim a faj. **I bërtet së bijës, ta dëgjojë e reja** qorton të bijën, që të zërë mend nusja.

*

Qet e bërtet Përpiqet m të madhe të vërtetojë ose të kundërshtojë diçka.

bërt•ás² jokál krahin G > **BËRTIT•Ë (me).**

bërtím•ë a f sh a at > **BRITM•Ë A.**

bërtít•ë (me) G kal dhe jokál

♦ > **BËRTAS.**

♦ Vajtoj (*dikë*) me zë të lartë. [**Ja ka nisë motra e po bërtet,/ krejt me lot Gjergjin p'e loton:** (CV).]

bërtitës i *m sh ë ët* Ai që bërtet.

bërtitj•e a *f sh e et*

♦ Zë i lartë i atij që bërtet.

♦ > **BËRTITUR A (e).**

bërtitm•e ja *f sh e et G* > **BËRTITUR A (e); BRITM•Ë A.**

bërtitur a (e) *f sh a at (të) kryes sh*

♦ Fjalë a thirrje me zë tepër të lartë.

♦ Qortim a sharje me zë të lartë.

bërtitur it (të) *as* > **BËRTITUR A (e).**

bërthaçk•ë a *f sh a at*

♦ Flakurimë; dackë në fytyrë.

♦ *fig* Dështim me turp.

bërthám•ë a *f sh a at*

♦ Pjesa e fortë e frytit të disa pemëve si pjeshka, kumbulla, qershia, ulliri etj., që e ka lëvozhgën të drunjëzuar, që ka brenda një thelb dhe që mbështillet nga një pjesë e trashë tulli. **Qëroj bërthamat e qershive.**

♦ *bio, fiz, gjeol etj.* Pjesë e brendshme qendrore e një sendi; pjesë kryesore, nga e cila zhvillohet më tej vetë sendi; pjesë rreth së cilës organizohen elementet e tjera të një të tërë.

Bërthama e kometës.

♦ *fig* Pjesë kryesore nga e cila zhvillohet diçka. **Bërthama e një qyteti. Bërthama e industrisë.**

*

I kam bërthamat në vend Jam i kthjellët nga mendja.

**

bërthamë e atomit *fiz* Pjesë qendrore e atomit me ngarkesë pozitive, që përmban masën kryesore të tij.

bërthamë e flakës Pjesë më e ndritshme e flakës.

bërthamë e galaktikës *astr* Qendër e rrotullimit të Kashtës së Kumtrit me ndriçim të fortë.

bërthamë e kondensimit *meteo* Pjesë e pikës së shiut ku nis kthimi i avullit në ujë.

bërthamë e magnetit *el* Pjesë e magnetit me çelik ferromagnetik të mbështjellë me spirale teli.

bërthamë e ngjitur Bërthamë që nuk shqitet lehtë nga tulli.

bërthamë e qelizës *bio* Qendër e kontrolli të qelizës që përmban ADN-ë.

bërthamë e reaktorit *fiz* Pjesë qendrore e reaktorit bërthamor që përmban lëndën radioaktive.

bërthamë e shqitur *meteo* Bërthamë që shqitet lehtë nga tulli.

bërthamë e Tokës *gjeol* Pjesë e ngjeshur, me përmbajtje hekur-nikeli, në qendër të Tokës.

bërthamë kristalizimi *fiz* Qendër e përcaktuar qartë në fazën termodinamike.

bërthamë racore *zootek* Grup bagëtish të një race që mbahen për të shtuar tufën.

bërthamë•mádh **mádh** *mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá* (*Frutë*) me bërthamë të madhe.

bërthamë•vógël *mb, f sh vógla* (*Frutë*) me bërthamë të vogël.

bërthámëz a *f sh a at*

♦ *bio* Trupth që qendet në bërthamat e qelizave të bimëve dhe kafshëve.

♦ Ç Thelb i bërthamës së ullirit.

bërthámj•e a *f sh e et bot* Frutë me bërthamë.

bërthamór e *mb*

♦ I bërthamës së atomit ose që ka të bëjë me të; që përdor a shfrytëzon energjinë e çliruar nga zbërthimi i bërthamës së atomit. **Energji bërthamore. Reaktor bërthamor. Armë (mbushje, nëndetëse, predhë, raketë) bërthamore. Prova bërthamore.**

♦ *bot (Frutë)* me bërthamë.

♦ *bio* I bërthamës së qelizës ose që ka të bëjë me të. **Lëng bërthamor. Cipë bërthamore.**

bërthamóre *t f sh bot* Dru frytorë që lidhin kokrra me bërthamë.

bërthánëz *a f sh a at bot (Cornus mas)* Dru a shkurre që i ngjan thanës, me gjethe vezake, të lëmuara nga sipër dhe me push poshtë, që bën kokrra të zeza e të hidhura si të shtogut. >

THANUK•ËL LA; THANË E EGËR.

bërtháng•ë *a¹ f sh a at krahin* Fara kungulli.

bërtháng•ë *a² f sh a at krahin* Cep (vesh, pupë) rrushi.

bëthânz•ë *a f sh a at G* > **BËRTHAMËZ A.**

bërthéc *i m sh ë ët G* Krimb; bubëz.

bërthék•ë *a f sh ë ët J*

♦ Farë kungulli.

♦ Kokërr gruri.

♦ *bis* Tru.

bërthók•ël *la¹ f sh la lat*

♦ Bërthamë e frutave.

♦ *bot* Fryt me bërthamë.

♦ *sh krahin* Bërsi.

bërthók•ël *la² f sh la lat bot (Urginea maritima)* Bimë mjekësore shumëvjeçare, e helmët, me rrënjë si të qepës, me lule të bardha si në të blertë dhe të mbledhura në vile; del nëpër shkëmbinj në vise bregdetare. > **BOÇK•Ë A; QEPË DETI.**

bërthokëlór *e mb bot (Pemë)* me bërthamë.

bërthokëlóre *t f sh bot* Pemë me bërthamë.

bërthókëlz *a f sh a at bot* Farë (*e disa pemëve*).

bërthóngët (*i e*) *mb* I përhimë; i hirtë.

bërthúc *i¹ m ë ët përk G* Djalë i vogël; çun.

bërthúc *i² m sh ë ët G* Kukull.

bërxóll•ë *a f sh a at ushq* Thelë e mishi nga pjesa e brinjëve dhe e shtyllës kurrizore e derrit, dashit a viçit.

bërxhík *u m sh - ët* Gjatësi nga maja e gishtit të madh deri te maja e gishtit tregues të hapur e të shtrirë plotësisht (~20 cm). **Mat me bërxhik. Sa një bërxhik (fëmijë)** fare i vogël.

bërxhyke *t f sh* Hallka të vogla metalike, ku kapet dryni për të mbyllur një derë.

bërzâ (*me*) *jokal ni në veta III G*

♦ (*Lopa, delja etj.*) kërkon të mbarset; mbarset shpejt.

♦ (*Kafsha*) pjell shpesh.

bërzáh *u m sh ë ë K* Burrë shtatlartë e i fortë.

bërzák *u m sh ë ët K* Misër kokërrvogël.

bërzân *jokal veta III G* > **BËRZA (me).**

bërzán•ë *a f sh a at G*

♦ Kafshë barrëse; kafshë femër që mbarset shpejt.

♦ Kafshë që pjell shpesh.

bërzén *jokal krahin G* > **BËRZA (me).**

bërzén *i m sh e et G* Hijësinë ku pushojnë bagëtia në zheg. > **MRIZ I.**

bërzëlék *u m sh ë ët G* Lëtyrë; ujë sqolli.

bërzóll•ë *a f sh a at ushq* > **BËRXOLL•Ë A.**

bërzór•e *ja f sh e et krahin G* Këmishë e bardhë burrash.

bërzhëllím•ë *a f sh a at krahin G* Krismë e pjatave që thyhen.

bërzhitës e mb I Bërzhitës; që ka të bëjë me Bërzhitën, me banorët a vendësit e saj.

bërzhitës i m Banor a vendës i Bërzhitës.

bërzhitës•e ja f e BËRZHITËS I.

bërr *onomat* Zhurmë e kërcitjes së dhëmbëve dhe buzëve nga të ftohtit.

bërrák u m sh a at Tokë baltake.

bërrák•ë a f sh a at

♦ Pellg me ujë të ndenjtur, hurdhë; vend ku buron ujë dhe rri amull. > **MOÇALISHT•E JA.**
Ujë bërrake.

♦ Vijë uji e krijuar nga shiu. > **RRËK•E JA.**

bërrakn•ój kal G > BËRRAKN•UE (me).

bërrakn•úe (me) kal óva úe G Gërmoj një hendek (një vijë uji).

bërrak•ój jokál óva úar Mbledh rrëketë e ujit në pellg.

bërrakór•e ja f sh e et Vend me bërraka. > **MOÇALISHT•E JA.**

bërr-bërr ndajf (Flas) duke m'u mbajtur goja.

bërr-bërre t f sh bis

♦ Mbajtje e gojës.

♦ Fjalë të shqiptuara përgjysmë

bërrdám *onomat* Zhurmë e përplasjes, shembjes a rrëzimit.

bërrdám-bërrdúm

I *onomat* Zhurmë e fortë e përplasjes, shembjes a rrëzimit.

II si ndajf Me shumë vështirësi; me të keq të madh.

bërrdánk•ë a f sh a at vjet usht Pushkë me mbushje nga tyta.

bërrk u m krahin G Erë e rëndë e mishit të derrit të vjetër.

bërrlék kallëzues: Bëhem bërrlek çnderohem; poshtërohem; fëllohem.

bërrníc•ë a f sh a at Thërrmijë, dromcë, grimcë.

bërrnúm i m sh e et krahin G Frytyrë e muzgët; njeri muzgan; mrrolan.

bërrók u m sh ë ët A Bujk që punon si krah pune.

bërróll•e ja f krahin

♦ Arrë me lëvozhgë të fortë, që s'e lëshon thelbin.

♦ Shtupë për shtamba e bërë me kacarrum misri.

bërrór•e ja f sh e et Samar për kafshët e barrës.

bërrshím i m Ç Fill mëndafshi.

bërrúc i m sh e et Lloj gunë për burra, pa mëngë e me thekë të gjata. > **GUNË ME FLOKË;**

SHARK U. Mbulohe me bërruc.

bërrúl li m sh a at A, ç > BËRRYL I.

bërrýl si kallëzues: Bëhem bërryl (tapë, thumb, xurxull, fushë, karroqe, livadh) dehem keq. **Qenka bërryl ky!** ky s'merrka vesh fare; ky s'ia thënka për asgjë.

bërrýl i m sh a at

♦ *anat* Vend ku përthyeret krah; anë e jashtme e nyjës ku lidhet llëra me pjesën e poshtme të krahut; pjesë e mëngës që mbulon këtë vend të krahut. **Mbështetem (ngrihem) mbi bërryla. I bie (e shtyj) me bërryl. I dolën bërrylat** iu gris mënga në këtë pjesë të krahut.

Çaj rrugën me bërryla. Përvesh mëngët deri në bërryl.

♦ Kthesë rruge ose lumi, dredhë. **Takohemi te bërryli. ...buzës së lumit së bashku me rrjedhën,/ te bërrylet e ledhinave, nën livadhet e gjelbër, (BXh).**

♦ Copë gypi e përkulur në mes, që shërben për të lidhur në kthesë gypat e tjerë. **Bërryli i sobës. Bërrylat e gypave. Bërryla uji. I vë bërryl.**

♦ *bis* Njeri që s'ia thotë për asgjë; nxënës a student krejt i papërgatitur.

♦ *tek krahin G* Vegël e muratorit për matjen e këndeve; këndmatës.

*

Bërryl më bërryl Shumë afër, pranë njëri-tjetrit, përbri, krah për krah.

Çaj me bërryla Zë një pozitë më të lartë duke mënjanuar e duke dëmtuar të tjerët.

E kam në bërryl dikë Nuk e përfill fare.

Flas me bërryl Jam dredharak, i djallëzuar.

I kam futur duart deri në bërryl *keq* Kam ndërhyrë shumë në punët e një tjetri.

I tregoj (i kthej, i drejtoj) bërrylin dikujt E kundërshtoj dikë; nuk pranoj atë që më thotë a kërkon dikush; nuk i jap asgjë.

I vë bërrylin dikujt E mënjanoj nga një fushë veprimtarie me anë të forcës ose pa të drejtë.

Shoku njihet në bërryla *fj u* Shoku a miku i vërtetë njihet në çaste të vështira, kur ndodhen ngushtë.

bërrylaç e mb G (Njeri) që përdor çdo mjet për të zënë një pozitë.

bërrylaç i m sh ë ët G Ai që përdor çdo mjet për të zënë një pozitë.

bërrylaç•e ja f sh e et G f e BËRRYLAÇ I.

bërrylák u m sh ë ët Kthesë rruge a lumi.

bërrylán e mb G

♦ I kamur; i pasur.

♦ I fortë.

bërrylán i m sh a at G

♦ Njeri i kamur (i pasur).

♦ Burrë i fortë.

bërrylán•e ia f sh e et G f e BËRRYLAN I.

bërrýlas ndajf Ijas; anash.

bërryláv kal a ur Kthej në trajtë bërryli.

bërryláv•et

I vetv veta III Kthehet në trajtë bërryli; (*rrjedha e lumit*) bën bërryl.

II pës e BËRRYLAV.

bërryláv•e a f sh e et Kthim në trajtë bërryli.

bërrylávur (i e) mb I kthyer në trajtë bërryli.

bërrýlčk•ë a f sh a at Mbështetëse e krahut të karriges, kolltukut etj.

bërrýlës e mb BËRRYLAÇ E.

bërrýlës i m sh a at > BËRRYLAÇ I.

bërrýlës•e ja f sh e et f e BËLLYLËS I.

bërrýlk•ë a f sh a at > BËRRYLÇK•Ë A.

bërrýlëz a f sh a at

♦ Këllëf elastik për të shtrënguar bërrylin.

♦ Këllëf i leshtë që e vënë gratë në parakrah për të mos u ndotur gjatë gatimit.

bërrylím i m sh e et

♦ Përkulje në trajtë bërryli.

♦ Kthesë në trajtë bërryli (*e tubit, e rrjedhës së ujit*).

bërryl•óhet úa (u) úar

I vetv veta III Bën bërryl; kthehet në trajtë bërryli.

II pës e BËRRYL•OJ.

bërryl•ój óva úar

I kal I bëj bërryl (*tubit etj.*).

II jokal Bën bërry; kthehet si bërryl.

bërrylór e mb anat Në trajtë bërryli.

bërrylór•e ja f

♦ Kthesë e rrugës.

♦ Lak i rrjedhës së lumit.

bërrylúar (i e) mb

♦ I kthyer në trajtë bërryli.

♦ Lakim i rrjedhës së lumit.

bësím i m krahin Ujësim; lëngëzim (*i kosit*).

bës•óhet vetv úa (u) úar krahinveta III e BËS•OJ.

bës•ón jokall ói úar veta III (Kosi) lëshon hirrë.

bëqél•ë a f sh a at krahin G Bucelë.

bëstá (me) kal na - G Rrah me shkop; shkopit.

bëstá (me u) G pës e BËSTA (me).

bëstáh•em G pës e BËSTA•J. > BËSTA (me u).

bëstá•j kal G > BËSTA (me).

bëstámj•e a f G Rrahje me shkop; shkopitje.

bëstámun (i e) mb G I rrahur me shkop; i shkopitur.

bëstárdh e mb Ç (Fëmijë) dobiç; kopil; bastard.

bëstárdh i m sh a at Ç Fëmijë dobiç (kopil, bastard).

bëstárdh•e ja f sh e et Ç f e BËSTARDH I.

bëstin•ë a f sh a at G

♦ Thupër; shkop i qëruar.

♦ Degë pa gjethe.

bëstýq i m sh e et vjet G Ball of animal fat.

bësúar (i e) mb krahin (Kos) me shumë hirrë.

bësh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Njeri*) me shtat të mbushur; i shëndoshë e i plotë nga trupi. **Vjen i bëshëm (nga trupi).**

♦ (*Pemë, prime*) kokërrmadhe.

♦ (*Tokë*) e shëndoshë; që jep prodhim të mirë; pjellore.

bëshnják kal G > BËSHNJAK•Ë (me).

bëshnják•em vetv G > BËSHNJAK•Ë (me u).

bëshnják•ë (me u) vetv - (u) ë G veta III (Bagëtia) dobësohet tepër; liget.

bëshnjákj•e a f G Dobësim.

bëshnjákun (i e) mb G (Bagëti) e dobësuar tepër; i ligë.

bështáj•ë a f sh a at Imshtë dushku.

bështín•ë a f sh a at Kope dhensh a dhish pa bari.

bështrik u m sh ë ët Kalli misri me kokrra të rralla ose pa kokrra. > **BUSHTRIQ I.**

bështý•j kal dhe jokall va rë > PËSHTY•J.

bështým•ë a f sh a at > PËSHTYM•Ë A.

bështým•ë (i) me (e) mb G > PËSHTYRË (i e). Mish i bështymë mish që ka zënë krimba nga mizat (e mishit).

bështýmj•e a f G

♦ Hedhje a nxjerrje e pështymës. > **PËSHTYRJ•E A.**

♦ Prishje e mishit nga mizat.

bët ndajf Ç Shpejt. **Me bët** me vrap.

bëtáj•ë a f krahin

♦ Lemerë; frikë e madhe.

♦ Zhurmë e madhe.

♦ *euf* Ajo punë; epilepsi.

♦ Telash.

♦ *fig* Barrë e rëndë (e mërzitshme).

bëtálë mb J (Gjellë) e amshtë; pa shije.

bëtál•ë a f Ç Ajo punë; epilepsi; punëherë. > **BËTAJ•Ë A.**

bëtälër•óhem vetv óva (u) úar Ç Më zë bëtaja; më zë punëhera.

bëtér•e ja f sh e et Shaka pa vend.

bëtik•ë a f sh a at krahin Cipë që zë vera në fuçi të hapur.

bëz onomat

- ♦ Zhurmë e kandrrave fluturake kur rrahin krahët.
- ♦ Uturimë e ulët e motorit.

bëz i m sh e et

- ♦ Breg a kodër e vogël rëre, zakonisht buzë detit.
- ♦ Copë e vogël toke, e mbuluar me bimësi të dendur, që duket si ishull në një kënetë; grumbull kashturinash e gjethesh, që duket si ishull i vogël e lëviz nëpër kënetë.
- ♦ Plis i madh dheu.

bëzá (me) jta - G

I jokaj

- ♦ (zakonisht me mohim) Nxjerr zë ose një tingull; them diçka. [t'i bije mu në zemrë malit që s'bëzanë (Mgj).] **Rri e nuk bëzaj** rri pa thënë asnjë fjalë. **Mos bëzaj!** mos fol!; mos trego!
- ♦ Grish a ftoj (*miq*) në gosti.

II kal

- ♦ Qortoj (*dikë*); i flas ashpër (*diku*).
- ♦ I thërras; i bëj zë (*diku* të vijë, të bëjë diçka).
- ♦ Flas. **Nuk i bëzajnë shoshëqit me gojë** nuk flasin (*nga që janë zënë*).

bëzaj jokaj ta tur > BËZAJ.

bëzajt•ë (me) kal G a ë > BËZA (me); BËZAJ.

bëzajtunit (të) as G > BËZAMJ•E A.

bëzámj•e a f G Thirrje; grishje (*e miqve për gosti*).

bëzbëze t m sh bis

- ♦ Pëshpëritje.
- ♦ Fjalë; thashethem.
- ♦ Zhurmë e krahëve të kandrrave fluturake.
- ♦ Uturimë e mbytur e motorit.

bëzbëz•e ja¹ f sh e et bis Thashetheme.

bëzbëz•e ja² f sh e et bis Makinë pluhurthithëse.

bëzdýç e mb G

- ♦ *fig* (Njeri) i pagdhendur.
- ♦ (Vend) i shkretë.

bëzdýç i m sh a at G Cung; kërcu.

- ♦ Trung lisi i thatë.

bëzz onomat > BËZ.

bëzhdíl•et vetv veta III krahin G > BËZHDIL•Ë (me u).

- * **Bëhet bëzhdila** thërrmohet, bëhet copa-copa.

bëzhdíl•ë a f kryes

- ♦ Të fshira që mblidhen me fshesë; plehra, lëmishte. Bëzhdilat e dhomës (e oborrit). Grumbull, bëzhdilash. Bëj bëzhdila. Fshij (mbledh) bëzhdilat.
- ♦ Grimcë e vogël; plaçkë. **Më bie një bëzhdilë në sy.**
- ♦ Barëra të këqija, kryesisht në arat e mbjella. **E mbuluan grurin bëzhdilat. Harr bëzhdilat.**

bëzhdíl•ë (me u) vetv krahin G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore): Më bëzhdilet më neveritet.

bëzhdíl•ët (i e) mb krahin G I neveritshëm.

bëzhdíl•j•e a f krahin G Neveri.

bëzhigím i m krahin G Nxirje me blozë a thëngjill.

bëzhig•óhem krahin G vetv dhe pës e BËZHIG•OJ. > BËZHIG•UE (me u).

bëzhig•ój kal krahin G > BËZHIG•UE (me).

bëzhig•ue (me) *kal óva úe krahin G* Nxij me blozë a thëngjill. * **Të bëzhigoftë Zoti!** të fëlliqtë Zoti!; u nxifsh!

bëzhig•ue (me u) óva (u) úe krahin G

I vetv Nxihem me blozë a thëngjill.

II pës e BËZHIG•UE (me).

bëzhigúem (i) e (e) *mb krahin G* I nxirë me blozë a thëngjill.

bëzhigúem it (të) *mb krahin G* > **BËZHIGIM I.**

bëzhóle t f sh krahin G Lëvore bishtajash.

bëzhújg•et vetv veta III G > **BËZHUG•Ë (me u).**

bëzhújg•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III G (Pema)* nis të piqet.

bëzhújgi•e a f G Pjekje e pemës.

bëzhújgun (i e) *mb G* Pemë e pjekur.

bëzhúr kal G > **BËZHUR•Ë (me).**

bëzhúr•e ja f sh e et bot (Paeonia) Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me gjethe të përbëra, që mbillet për lulet e bukura bojë trëndafili, të verdha ose të bardha. > **LULE GJAK;**

BOZHUR•E JA¹.

bëzhúr•em vetv G > **BËZHUR•Ë (me u).**

bëzhúr•ë (me) *kal a ë krahin G* Spërkat; stërklas; vesoj lehtë (*hesën e bagëtisë*).

bëzhúrë (me u) *vetv a (u) ë G*

♦ Dridhem; fërgëlloj.

♦ Trembem.

bëzhúr•ë a f sh a at G

♦ Fërgëllim; të dridhura.

♦ Frikë.

bëzhúrg kal krahin G > **BËZHURG•Ë (me).**

bëzhúrg•ë (me) *kal a ë krahin G*

♦ I jap ngjyrë të lehtë; e ngjyjej paksa (*një teshë*).

♦ *veta III (Dielli)* i përshenj (*pemët*).

bëzhúrg•ë (me u) - (u) ë vetv veta III

♦ Merr ngjyrë të lehtë; ngjyrohet paksa.

♦ (*Pema*) përshenjet; nis të piqet.

bëzhúrgi•e a f krahin G

♦ Ngjyerje e lehtë.

♦ Përshenje e pemëve.

bëzhúrj•e a f sh e et G Spërkatje; vesim i lehtë (*i hesës së bagëtisë*).

bëzhúrun (i e) *mb G (Hesë e bagëtisë)* e spërkatur; e vesuar lehtë.

bëzhúrr•ë (me u) *vetv G* > **BËZHUR•Ë (me u).**

BF ja shkurt i Bashkimi për Fitore.

BFSSh ja f hist Bashkimi i Fizikulturistëve dhe i Sportistëve të Shqipërisë.

BGASH i shkurt i hist Bashkimi i Grave Antifashiste të Shqipërisë.

BGSH ja shkurt i

♦ Bashkimi i Grave të Shqipërisë.

♦ Bashkimi i Gazetarëve të Shqipërisë.

bgat e mb A I begatë.

bgat i m sh ë ët A Pasanik; kamës.

bgát•enj kal a ur A Pasurohem; kamem; begatohem.

bgátur (i e) *mb A* I pasuruar; i kamur; i begatuar.

bgjérrë (i e) *mb krahin I* gjelbër.

bi mb bis Dygjinor.

Bi kim shkurt i Bismut.

bî (me) jokal ni - bis *G > MBIN*. [Por aty një punë u bîni/ (E shka s'bijn n'ketë shekull t'zi?). (GjF).] [Ku ra Gjoni, bîni ftoni,/ ... Ku ra blea, bîni shega (Pop).]

bî- parasht dy- Bipolar me dy pole.

bî (me) jokal bis *G > MBIN*. **Më biu në derë** më erdhi befas në shtëpi; *keq* mbeti duke më ardhur në shtëpi (*ftuar e pa ftuar*).

biandri a f libr Martesë e gruas me dy burra.

biar kal a ëm A Humbas; bjerr. **Dhe kur është nxit e udham ti e biar** edhe kur erret dhe udhën e humbet.

bib i m sh a at krahin *G* Foshnjë; fëmijë i vogël; kalama.

bibâ ni m sh a at *G > BIBAN I*.

bibân i m sh ë ët orn Gjell deti; gjeldet; misërok. [Tu te kena n'ket mahallë/ qi t'njef dhamtë edhe bibâni (Pop).]

bibér i m *G* Piper. [Për me ndihmue lexuesin që të ndajë pilavin prej biberit, po japim mâ poshtë një tabelë të ndryshimeve dialektore (APp).]

bibérç•ë a f sh a at *G* Piperore; shishe piperi.

biberón i m sh ë ët

♦ Kapëz për foshnja; thith.

♦ Shishe me kapëz për foshnja.

biberóre t f sh bot *G* Bimë të familjes së pipereve.

biberós kal *G > BIBEROS•Ë (me)*.

biberós•et *pavet dhe pës e BIBEROS. > BIBEROS•Ë (me u)*.

biberós•ë (me) kal a ë *G* Ndrej me piper (*gjellën*). **> PIPEROS**. [“gjuha e njësuar” është një pilav toskënisht i biberosun me gegënisht sa për sy e faqe. (APp).]

biberós•ë (me u) *G* *pavet dhe pës e BIBEROS•Ë (me)*. Qenka biberosë tepër.

biberós•je a f *G* Ndrejje e gjellës me piper.

biberósun (i e) mb *G (Gjellë)* e ndrequr me piper.

bib•ë a f sh a at

♦ Zog i vogël i patës ose i rosës.

♦ Pulë deti; zog i pulës së detit.

♦ *keq* Grua ose vajzë mendjetrashë; budallaqe. **Ik, moj bibë!**

*

I shtypur me këmbë bibash I trashë nga mendja; i shushatur.

Bib•ël la f sh la lat Dy libra themelorë (*Dhiata e Vjetër dhe Dhiata e Re*), prej të cilëve i pari përmban dogma e mite të përbashkëta për fenë e hebrenjve e për fenë e krishterë, ndërsa i dyti përmban vetëm dogma e mite të fesë së krishterë. **Bibla e Shenjtë**.

bibëz a f sh a at Bibë e vogël.

bibíl•e ja f fëm *> BIBILUSH I*.

bibiló i m fëm *J > BIBILUSH I*.

bibilúsh i m sh ë ët fëm Bile; organ gjinor i djemve të vegjël.

bibilúshk•ë a f sh a at *zvog e BIBILUSH I*.

bibirék *ndajf krahin* *G* Si i ngrirë.

bibísh i m sh ë ët *ushq* Gatesë me domate, oriz dhe qepë të skuqura.

bibísh•e ja f

♦ Rikë.

♦ *bis* Grua a vajzë hutaqe.

bibizán•e ja f sh e et *muz* Vegël frymore me dy pipëza.

bíbli- fjalëform Bibli-; libër-.

biblicíst i m sh ë ët Interpretues a studiues i Biblës.

biblicíst•e ja f e **BIBLICIST I**.

biblicíz•ëm mi m libr Interpretim a studim i Biblës.

biblík e mb I Biblës; që ka të bëjë me Biblën; që i takon kohëve dhe ngjarjeve të përshkruara në Bibël. **Latinishte biblike. Stil biblik. Në përmasa biblike** në përmasa të jashtëzakonshme. [Ndikimet kulturore antike, qofshin këto mitologjike, laike apo biblike, janë shprehje të lashtësisë së popullit. (ShS).]

biblík-laík biblíke-laíke mb Që ka të bëjë me koncepte biblike dhe laike. [Një studiuese amerikano-bullgare e ka parë në një vështrim tjetër, krejt origjinal, kushtëzimin biblík-laík të motiveve dhe shtresave që përmban balada e murimit (ShS).]

bíblío- fjalëform Biblio-.

bibliobús i m sh ë ët Bibliotekë shëtitëse me autobus.

bibliofil e mb Libërdashës; që e do librin.

bibliofil i m sh ë ët Libërdashës.

bibliofil•e ja f sh e et f e BIBLIOFIL I.

bibliofilí a f libr Libërdashje.

bibliofób e mb libr Libërrurejtës; që urren librin.

bibliofób i m sh ë ët libr Libërrurejtës; ai që urren librin.

bibliofób•e ia libr f e BIBLIOFOB I.

bibliofobí a f libr Libërrurejtje.

bibliográf i m sh ë ët Hartues i bibliografive; ai që merret me bibliografi.

bibliográf•e ja f sh e et f e BIBLIOGRAF I.

bibliográf i a f sh - të

♦ Klasifikim e përshkrim shkencor e sistematik i botimeve të ndryshme (i librave, i revistave etj.); degë e dijes, që merret me parimet, kriteret e metodat e këtij përshkrimi e klasifikimi.

♦ Përmbledhje shënimesh e të dhënash të veçanta për libra, artikuj e botime të tjera, që lidhen me një çështje, me një temë ose me një fushë të caktuar.

♦ Tregues i literaturës në një studim shkencor.

bibliografik e mb I bibliografisë; që ka të bëjë me bibliografinë. [Arsyetim për çështjet bibliografike të veprës së Buzukut (GjSh).]

bibliolatrí a f libr

♦ Ndjekje besnike e interpretimit tekstual të Biblës.

♦ Adhurim i Biblës.

bibliolatrík e mb libr Që adhuron biblën.

bibliológ u m sh ë ët libr .

bibliológ•e ia libr f e BIBLIOLOG U.

bibliologjí a f

♦ Studim i librave si objekte fizike dhe kulturore.

♦ Bibliografi.

♦ fet Letërsi ose doktrinë e mbështetur në Bibël.

bibliologjík e mb libr I bibliologjisë; që ka të bëjë me bibliologjinë.

bibliomaní a f libr Maní për të grumbulluar e pasur sa më shumë libra.

bibliomaniák e mb libr (Njeri) që ka maní të grumbullojë e të ketë sa më shumë libra.

bibliomaniák u m sh ë ët libr Ai që ka maní të grumbullojë e të ketë sa më shumë libra.

bibliomaniák•e ia f sh e et libr f e BIBLIOMANIAK U.

bibliometrí a f libr Metodë për studimin ose matjen e teksteve dhe informacionit që bartin ato.

bibliometrík e mb libr I bibliometrisë; që ka të bëjë me bibliometrinë.

bibliotekár i m sh ë ët

♦ Punonjës biblioteke që kujdeset për ruajtjen e mirëmbajtjen e librave, revistave etj. dhe për shfrytëzimin e tyre nga lexuesit.

♦ Përgjegjës biblioteke.

bibliotekár•e *a f sh e et f e* **BIBLIOTEKAR I.**

biblioték•ë *a f sh a at*

♦ Institucion publik a privat, që merret me grumbullimin, ruajtjen dhe përpunimin e librave, revistave e botimeve të tjera, që i bën këto të njohura dhe ua jep lexuesve përkohësisht për t'i shfrytëzuar; ndërtesë ose sallë e këtij institucioni.

♦ Tërësi e librave të mbledhur nga dikush.

♦ *bis* Raft për libra.

♦ Libra me përmbajtje e me tematikë të afërt ose me përmasa të njëllajta, që shtypen varg nga një shtëpi botuese a që i drejtohen një grupi të caktuar lexuesish. **Biblioteka e nxënësit (e rinisë, e poezisë).**

bibliotekë e gjallë libr Njeri shumë i ditur, që e ka fituar njohuritë me lexime.

bibliotekë shëtitëse (lëvizëse) Libra e revista, që dërgohen me mjet të veçantë nga një vend në tjetrin për t'u shfrytëzuar nga lexuesit.

bibliotekografi *a f libr* Botim për organizimin dhe administrimin e bibliotekës.

bibliotekografik *e mb libr* I bibliotekografisë.

bibliotekonomi *a f libr* Shkencë e organizimit të bibliotekës.

bibliotekonomik *e mb libr* I bibliotekonomisë; që ka të bëjë me organizimin e bibliotekës.

bibliotik *e mb libr* I bibliotikës; që ka të bëjë me bibliotikën.

bibliotik•ë *a f libr* Studim shkencor i dokumenteve dhe dorëshkrimeve për të përcaktuar autorësinë dhe vërtetësinë e tyre.

bibli *e mb* Që ka të bëjë me studimin e biblës.

bibli *i m sh ë ët* Studiues i biblës; ekspert në çështje biblike.

bibli•*e* *a f e* **BIBLIST I.**

bib•o *ua m sh o ot* Ç Misër i kuq.

bibrák *e mb G* Lakuriq; pa fill petku në trup.

bibrráj•ë *a f sh a at K* Fëmijë shëndetlig, keqan.

bibúsh *i m sh ë ët përk* Ç Fëmijë i vogël.

bic i¹ *m sh a at* Gic; derrkuc.

bic i² *m sh a at* Qen i zi trupvogël.

bic i³ *m krahin G* Zilí.

bic•e *a f sh e et*

♦ Gropë e vogël në tokë, ku vë thembrën e këmbës lojtari në lojën e doçkës. **Ruaj (zë) bicen.**

♦ *fig* Vend për të punuar a ndenjur për një kohë të gjatë; qoshe e rehatshme për punë a për të ndenjur.

*

Ia zë bicen dikujt Ia zë shtigjet dikujt; s'i lë mundësi dikujt të bëjë gjë.

bicéps *i m sh e et anat* Muskul që ngreh parakrahun.

bic•ë *a f sh a at* Dosë.

bicë *ndajf G* Afër; atypari.

bíci-bíci *onomat krahin G* Thirrje për t'i ngjallur zili dikujt.

bick•ë *a f sh a at K* Dele e bardhë.

bicók *u m sh ë ët* Gic; derrkuc.

bicúl•e *a f sh e et krahin G* Shpat a lëndinë e vogël me bar e rrethuar me drurë. >

LIRISHT•Ë A.

bicúl•ë *a f sh e et muz* Cyle dyjare.

bicúll i¹ *m sh a at zool krahin G (Vespertilio)* Gjitar i vogël si mi, i zi, me krahë të gjerë të mbuluar me lëkurë të hollë, që fluturon natën dhe ushqehet me kandrra e pemë. >

LAKURIQ I NATËS; LAKURIQËS I.

bicúll i² *m sh a at krahin G* Lapurak; zog i pambushur ende me pendë.

bicún i m sh ë ët Bic; derrkuc.

bicún•ë a¹ f sh a at krahin G Çikërrimë; vogëlimë; gjë pa rëndësi.

bicún•ë a² f sh a at krahin G Lapurak; zog ende pa pupla, që s'është mbushur me pupla.

biçák si kallëzues: **E lë biçak dikë** e lë pa gjë fare dikë; e lë lakuriq dikë.

biçák u m sh ë ët Thikë e vogël, me presë që hapet e mbyllet në dorezë druri, kocke etj.; thikë xhepi, brisk xhepi.

biçakçi a f sh j jt G > BIÇAKÇI U².

biçakçi u¹ m sh j jt G > BIÇAKÇI U².

biçakçi u² m sh nj njtë Zejtar që bën biçakë.

biçakçinj të sh i BIÇAKÇI U².

biçán i m sh a at krahin G

♦ Gic pirës.

♦ Derr i patredhur.

biçikletár i m sh ë ët > BIÇIKLIST I.

biçikletarí a f sh - të

♦ Oficinë për ndreqjen e biçikletave.

♦ Dyqan për biçikleta me qirá.

biçiklét•ë a f sh a at Mjet udhëtimi me rrota, që vihet në lëvizje me dy pedale. **Biçikletë barkore (femrash, grash, vajzash). Biçikletë garash (malore). Biçikletë me motor. Biçikletë me tri rrota (për fëmijë). Disku (timoni, trupi) i biçikletës. Bëj biçikletën mjek. I jap biçikletës. Mësoj (të gas) biçikletën.**

biçiklíst i m sh ë ët Ndreqës biçikletash.

biçiklíst•e ja f e BIÇIKLIST I.

biçím i m sh ë ët bis

♦ Një farë; një gjë e papërcaktuar mirë; një lloj me të cilin ngjet pak a shumë diçka. **Kam një si biçim dyqani. Një biçim njeriu. Si biçim peme. Të një biçimi janë.**

♦ Fytyrë; pamje. **Biçimin tënd kishte.**

♦ *keq* Njeri që nga pamja ose nga sjelljet shquan për keq nga të tjerët; njeri i një lloji të veçantë. **Biçim më vete. Çfarë biçimi!**

*

E sjell në biçim E bëj të jetë siç duhet.

biçimséz e mb bis (Njeri) i prapë.

biçkí a f sh - të Vegël e këpucarit për të prerë lëkurët.

biçúl i m sh ë ët krahin G Bisht i kungullit, specit etj.

bidákthi ndajf: **Luaj bidakthi** luaj shkopcingllash; luaj me një shkop të shkurtër të prerë pjerrtas në të dy anët, që e godas me një shkop më të gjatë.

bidát i m vjet bis

♦ Doke; traditë; zakon.

♦ Mënyrë sjelleje e re; praktikë e re. **Mos na qit bidate.**

bidé ja f sh - të Ndenjëse e banjës për larjen e organeve gjinore dhe të jashtëqitjes.

bideví ndajf bis Në një copë; një cope.

bíd•ë a f sh a at J Këlysh i maces; mace e vogël.

bidialektalík e mb Dydialektor; që përdor dy dialekte në të njëjtin nivel.

bidialektalizëm mi m gjuh Ekzistencë a përdorim i dy dialekteve në të njëjtin nivel.

Bidialektizmi është një pajë e gjuhës shqipe që e dallon atë nga shumica e gjuhëve tjera indoeuropiane. (APp).

bimetalizëm i m fin Përdorim i dy metaleve në monedha.

bidók u¹ m sh ë ët J Këlysh i maces; mace e vogël.

bidók u² m sh ë ët ushq Qofte e madhe petashuqe e skuqur me pluhur buke të thekur.

bidók•e ja f J Bibë e vogël, ende pa i rënë pushi ose ende pa i dalë puplat.

bidón i m sh ë ët Enë metalike a plastike, me kapak e me dorezë, që shërben për të mbajtur ujë, qumësht, vajguri etj. **Rradha e bidonëve të vajgurit.**

bíe¹ ráshë rénë

I jokal

♦ Rrëzohem a këputem nga lart poshtë. **Bie nga shkallët. Bie përdhe. Bie më këmbë. Bie një cope. Bie në hundë. Ra tjegulla. Desh ra nga shkalla.**

♦ Rrëzohem përdhe, kur humbas mbështetjen, lidhjen ose drejtpeshimin; rrëzohem padashur; gremisem; shembem. **Po bie muri. Bie i vdekur. Pengohem e bie. Ra pullazi. Ra vetë. Ra muri i Berlinit.**

♦ *veta III* Shqitet, hiqet a shkëputet nga një vend ose nga e tëra; rrëzohet. **Më ra një kopsë e këmishës. Fëmijës i po i bien dhëmbët e qumështit. Po bie suvaja e murit. Më ra thoi i sëmurë. Ë-ja e patheksuar bie në fund të fjalës.**

♦ Ulem ndenjur, më gjunjë ose shtrirë; shtrihem; hidhem, lëshohem drejt dikujt a diçkaje. **Bie në shtrat. Bie të fle. Bie më gjunë para dikujt. Gruaja ra lehonë.**

♦ Rrëzohem i plagosur ose i vdekur; vritem a vdes; jap jetën. **Ranë në fushën e nderit (për liri).**

♦ *veta III (Lumi, lëngu etj.)* rrjedh teposhtë; kullon; del e shkon poshtë; pikon; *bis* derdhet. **Më bien djersët vu kulloj në djersë. Bie pikë-pikë. I ranë ca pika loti. Po të bien jargët. Drini bie në Adriatik.**

♦ *veta III* Rrëzohet mbi tokë nga lart (për reshjet); përhapet mbi tokë e mbi sendet; mbulon tokën e sendet. **Po binte borë. Ra mjegulla. Fryn e bie.**

♦ *veta III* Varet lirshëm; ulet e mbështetet-- lirshëm mbi diçka; shtrihet mbi diçka. **Ra perdja e aktit të parë. Më bien krahët poshtë. I bien flokët mbi supe. Ka zënë t'i bjerë gusha.**

♦ Heq dorë nga qëndresa; pushoj qëndresën; dorëzohem. **Berlini ra. Qeveria do të bjerë.**

♦ *veta III* Humbet fuqinë vepruese; nuk vepron më; shfuqizohet. **Ligji bie nga fuqia.**

Propozimet ranë.

♦ *veta III* Zbret pjerrtas ose pingul; shkon drejt një vendi më të ulët. **Kodra bie butë (shkallë-shkallë) në breg.**

♦ Shkoj në një drejtim; përshkoj; i dal; *veta III* kalon; del. **I bie fushës. I bie shkurt. I bie lumit me not dal me not matanë lumit. I bie prapa dikujt i shkoj nga pas dikujt. Nga bie rruga për në...?**

♦ Zbres; lëviz tatëpjetë; shpërngulem e zbres nga një krahinë më e lartë dhe vendosem në një më të ulët; vij a shpërngulem nga malësia në fushë ose nga fshati në qytet. **Bjeshkatarët ranë në vërri. Malësia ra në Prizren.**

♦ *bis* Vete për të bujtur; shkoj për të kaluar natën. **Bie te një mik. Bie në hotel.**

♦ (*Numri, sasia, vëllimi etj.*) ulet; pakësohet; *veta III* i bie vlera; humb cilësitë. **Letrat me vlerë kanë rënë. Më ra goma e pasme. Niveli i lumit po bie.**

♦ *veta III* Pakëson a humbet forcën e vet; i ulet vrulli, dobësohet; zbutet. **Ra era (deti). Ra të nxehtë (të ftohtë). Flakët po binin. Bie fashë (deti) qetësohet; (stuhia) pushon. I ranë ethet. I ra temperatura. Ra vrulli (ritmi). I ra gëzimi (entuziazmi). I ra inati (zemërimi). Ra kureshtja (interesimi).**

♦ *fig* Humb vlerat a cilësitë e mira; më keqësohet gjendja; ulem nga ana morale; marr të tatëpjetën. **Ka rënë në mësim. Bie nga shëndeti (nga gjendja). Ka rënë në sytë e shokëve. Bie moralisht (shpirtërisht). Sa poshtë paske rënë!**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Ndodh, vjen rastësisht; qëllon. rastis; e merr, e prek, e përfshin. **Më ra udha (rruga). Më ra rasti ta njoh. Më ra puna. I ra (e zuri) lotaria. Më ra ndër mend. I ranë sytë mbi diçka. Më ra (më hyri, më shkoi, më erdhi) në vesh. Më ra papritur (e papritur, befas). Ashtu ra fjala. Sido që të**

bjerë puna. Ra biseda (muhabeti). Po bie tërmet. Me ç'të më bjerë në dorë. I ra një vdekje. I bie plani shtëpisë.

♦ *veta III* Qëllon në një kohë të caktuar, e ka kohën në një vit, në një muaj, në një javë a në një ditë të caktuar, rastis. **Bie të hënën. Bie në fund të javës. Kur bie Viti i Ri?**

♦ *dhe fig* (Ndodhem papritur ose padashur në rrethana të këqija a të vështira; arrij në një gjendje të caktuar; kaloj në një gjendje shpirtërore; hyj, futem **Bie në grackë (në lak, në kllapë, në kurth, në grep). Bie në rrezik (në fatkeqësi). Bie në hall (në vështirësi, në bela). Bie rob (pre, viktimë). Bie në burg. Bie brenda bis e futën në burg. Bie në duart (në thonjtë, në kthetrat) e diku. Bie nën sundimin (nën ndikimin) e diku. Bie ngushtë (keq). Bie në gjak (në armiqësi). Bie në zi. Bie në gabime. Bie në borxh bis. Bie në përleshje (në luftë, në përpjekje). Bie në varfëri (në mjerim, në skamje). Bie në mendime (në mëdyshje). Bie në të thella mendohem shumë; rri mendueshëm. Bie në të zeza u zhyt në mendime të këqija. Bie në dëshpërim (në hidhërim, në dashuri, në plogështi). Bie në kllapi. Bie në gjumë (në qetësi, në heshtje). Bie në krizë (në amulli). Ra me barrë mbeti shtatzënë. Ra kllोकë pula. Më ranë veshët rehat bis. Bie si miu në hauz (në poç). Shpëtoi nga shiu e ra në breshër *ff u*. Shpëtoj nga lumi e bie në det *f u*. Iki nga tymi e bie në zjarr *f u*.**

♦ Ndesh papritur në diçka; gjej; befaz diçka, zakonisht me shumicë; turrem i etur mbi diçka. **Ra në tokë të butë. Ra sharra në gozhdë. Ramë në një pyll. Gjeologët ranë në bakër. Bie në para (në bollëk). Ranë në mina. Bie në gjurmë. Delet ranë në kripë. Bie si kali në tagji.**

♦ Qëlloj në një grup njerëzish; rastis me dikë; hyj rastësisht në marrëdhënie me dikë; ndodhem. **Kishte rënë me shokë të mirë. Ra me ca udhëtarë të njohur.**

♦ *veta III dhe fig* Drejtohet a shkon në një pikë a në një vend të caktuar; përplasen a zë vend diku. **Ra në shenj. Topi ra në mur. Më bie dielli në kokë. Se ç'më ranë në vesh ca fjalë. Më ra rëndë ushqimi. Më ra si plumb, (si rrufe).**

♦ *veta III* Nxjerr një tingull a një zë kur goditet, tingëllon; (një zë, një krismë etj.) dëgjohet. **Bjeri fort (ngadalë). Po bie dera (zilja, kambana, telefoni, ora). Bien pushkë.**

♦ *veta III* nxjerr tinguj një vegël muzikore, dëgjohet, tingëllon. **Binte daullja. Binin sazet.**

♦ Sulem mbi dikë a mbi diçka, vërsulem; e sulmoj dhe e godit. **Bini mbi ta! Ra ujku ndër dhen. Ra bisha në bagëti. Ra dhelpra në pula.**

♦ *veta III* Ndodhet në një vend, gjendet, shtrihet në një anë, është. **Vermoshi bie në veri. Më bie më afër nga kjo rrugë. Theksi bie në fund.**

♦ *veta III* Fillon, vjen dhe përhapet; shtrihet e sundon mbi dikë a mbi diçka, mbulon, pllakos. **Ra muzgu (agu, drita). Ra qetësi (heshtje). Ka rënë zjarr. Më bie një çehre e keqe.**

♦ *veta III fig* Vjen e përhapet; më kap; më zë, më prek; më godit; më vjen. **Ra gripi (kolera). I ra një sëmundje. I ra barku i verës. I ra sëmundja e tokës. U ra flama (pulave). I ra pika (damllaja). U ra krimbi. I ra të fikët. I ra në zemër. I ra gjaku e zuri gjaku. Më ra vera në kokë. I ra një fatkeqësi (një e keqe). I kanë rënë halle. I ra mbi kokë (barra e një pune). Dyshimi bie mbi të. I rëntë flama! mallk. I rëntë pika! Pika që s'i bie! *mospërf*.**

♦ Hyj në marrëveshje me dikë, hyj në marrëdhënie të caktuara me të; pajtohem në mendime a në veprime me dikë, lidhem. **Bie në marrëveshje (në ujd, në fjalë). Bie në kuvend.**

Ranë në pazar. S'bie në kompromis libr. Bie në grindje, (në sherr). Bie në kundërshtim me dikë a diçka.

♦ *bis* Kam lidhje gjaku, farefisnie ose afërsie. **Më bie kushëri i parë.**

♦ *bis* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Bëj një punë shpejt me një vegël; heq a pastroj me një mjet; punoj me një vegël. **Ra drapri (në ara) nisën te korrat.**

♦ *bis* Jepem pas diçkaje, më tërheq shume diçka; lidhem me dikë a me diçka dhe kujdesem shumë për të. **Bie pas muzikës. Kishte rënë pas qejfeve (rehatit, rakisë). Bie pas fëmijës.**

♦ *fig* Lodhem shumë, duke bërë të njëjtën gjë vazhdimisht, këputem se beri diçka pa pushim. **Më ranë këmbët u lodha shumë. I binin thonjtë (së lari rroba, së bëri çorape). Më bie bretku (kurrizi) në punë. Më ra goja (së thëni, së foluri).**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më nxë; më vjen për shtat; më rri si duhet, më bën. **Më bien mirë këpucët. S'i bie fustani.**

♦ *veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* *fig* Më vjen për shtat, përputhet, pajtohet me diçka, më shkon, më vjen në një mënyrë. **Na bie mirë (keq). Më bie për shtat më pëlqen; më vjen ashtu si dua. I bie pas qejfit (pas midesë, pas dëshirës).**

♦ *veta III bis* Më kushton; më qëllon ta blej, ta paguaj diçka (lirë a shtrenjtë). **Na ra lirë (shtrenjtë). Më ra sa qimet e kokës e blenë shumë shtrenjtë.**

♦ Më përket; më takon; e kam unë përsipër. **I ra në pjesë (në hisë). Nga sa na bie të paguajmë? Më bie radha. Më bie barra (përgjegjësia). Të bie ty të shkosh. I bie merita (nderi). Ra në kurrizin tim. Ra mbi supet (mbi shpatullat) e mia. Mos fut hundët tek s'të bie!**

♦ *veta III* Lëshon, ka. **Bie erë. I bie erë të keqe (goja, plaga). Bie era shkrumb. Bie erë barut.**

II kal

♦ *dhe fig (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* E godit, e ëlloj (*dikë*) me diçka. **I bie me gur (me grusht, me shkelma, me shkop, me kamxhik). I bie me pushkë (me kobure, me top). I ra kokës (turinjve). I ra kalit. I bie topit gjuaj topin. I bie tokës me këmbë. Më ra era në shpatulla. I ra rrufeja. I ra nga prapa e ndoqi nga prapa. I ra në lule të ballit.**

♦ *veta III dhe fig* Më prek a më godit (*një nga shqisat a një organ te trupit ose ndjenjat*). **I ra rrezja e diellit. Më ra rëndë ëmbëlsira. Më bie drita në sy.**

♦ Godit (*diçka*) për të nxjerrë një tingull a një zë; e bëj të tingëllojë. **I bie derës (ziles, çangës).**

♦ Luaj me një vegël muzikore; luaj një pjesë muzikore **I bie violinës. I bie një sonate.**

♦ Sulmoj (*me armë*); i sulem (*diku*). **I ranë me top e mortaja.**

♦ *bis* Sulmoj me fjalë, qortoj a kritikoj rreptë; i vërsulem, e godit. **I ra kundërshtarit. I ra një vepre (një romani). I ra pa të drejtë. I ra në kokë. I ra pas shpine (prapa krahëve) ia bëri me të pabesë.**

♦ *bis (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Bëj një punë shpejt me një vegël; heq a pastroj me një mjet; punoj me një vegël. **I rashë me fshesë dhomës. U bie më furçë këpucëve (rrobave, mureve). I bie me brisk mjekrës (faqes). I bie me drapër (me kosë).**

♦ *bis* Nis (*diçka*) shtruar dhe i jap fund; filloj të ha ose të pi me ngulm e mbaroj shpejt; i futem, i përvishem (*një gjelle etj.*). **I ra kosit (byrekut, bakllavasë, verës). U ranë shqerrave e i therën (i shitën).**

♦ Them (*diçka*) në një mënyrë. **I bie drejt muhabetit. Bjeri shkurt!**

III pavet: S'i bihet murit me kokë s'duhet t'ia hysh një veprimi krejt të paarsyeshëm, është e kotë të nisësh diçka të pamundshme.

*

Bie boria Jepet kushtrim a bëhet thirrje për diçka.

Bie brenda

♦ Përfundoj në burg.

♦ Bie në kurth; ma kallin; ma hedhin. **Bie brenda me këmbët e mia.**

Bie copë

♦ Përpiqem me të gjitha forcat, bëj çmos; jepem me mish e me shpirt pas diçkaje.

♦ Robtohem e lodhem sa s'ka ku të vejë më.

Bie erë bis:

♦ Ka erë të keqe; (*gjella*) është prishur.

♦ **Bie erë tradhti** kam një ndjenjë se dikush më tradhton.

♦ **Bie (vjen) era barut** ka rrezik të plasë lufta; është nderzur lufta (beteja).

♦ **Bie erë myk** kam mendime të prapambetura e të dëmshme; është gjendje amullie.

Bie fjala Për shembull; fjala vjen.

Bie jashtë vjet Nuk pajtohet a është në kundërshtim me (*diçka*).

Bie mësysh bis Nuk më shkon mbarë diçka sepse dikush më ka parë me sy të keq.

Bie në baltë Futem pa dashje në një gjendje të keqe.

Bie në bark Përulem; nënshtrohem.

Bie në batac

♦ Bie në gjendje të keqe e të vështirë.

♦ Përzihem me njerëz të këqij.

Bie në bigë Nis të dyshoj; bie në mëndyshe.

Bie në bisht Dorëzohem; pranoj se jam i mundur.

Bie në brazdë Kthehem në rrugë të drejtë; e kuptoj gabimin.

Bie në burrë (në grua) Filloj marrëdhënie seksuale.

Bie në bylyk vjet E kapërcej moshën e miturisë; arrij moshën madhore dhe mund ta përballoj jetën në mënyrë të pavarur; vij në moshë; bëhem burrë.

Bie në çanakun e dikujt keq Bëhem njeri i shtëpisë të dikush. Bashkohem me interesat e pikëpamjet e dikujt; bëhem shok i dikujt.

Bie në dardhë Zihem ngushtë; jam në hall.

Bie në dorë Dorëzohem; jepem. **Po më re në dorë, ta dish çdo të punoj!**

Bie në duar të liga Ka qëlluar ndër njerëz të këqinj.

Bie në fyell E gjej fjalën; merrem vesh (*me dikë*).

Bie në gjumë Fle; më zë gjumi. [**Kur bën ftohtë e acár/ shumë struket e bie në gjumë** (AZÇ).]

Bie në gjunjë Gjunjëzohem; nënshtrohem.

Bie në kurriz

♦ Qesh me të madh; shkrihem a gajasem së qeshuri.

♦ **Ai s'bie kurrë në kurriz** ai s'pranon kurrë se e ka gabim.

Bie në llum

♦ Bie në gjendje të keqe e të vështirë.

♦ Përzihem me njerëz të këqij.

Bie në mendje

♦ Vij në vete.

♦ Mbledh mendjen.

♦ Nis të mendoj në mënyrë të pavarur.

Bie në para bis Bëhem me para.

Bie në prehrin e dikujt Bie në pozitë të dikujt.

Bie në sy

♦ Shquhem; dal mbi të tjerët.

♦ Shihet, dallohet (*nga larg*).

♦ Tërheq vëmendje; (më) bën përshtypje. **Bie në sy për mirë (keq).**

Bie në të zeza Zhytem në mendime të zymta (të këqija).

Bie në tokë bis (*Fëmija*) lind.

Bie në thekër bis Humb toruan; shushatem.

Bie në thundër (*Kali*) pengohet e gati sa s'bie.

Bie në va

♦ Kuptohem a merrem vesh (*me dikë*).

♦ Bie në ujdi (*me dikë*).

Bie në vete

♦ Vij në vete.

♦ Mbledh mendjen.

Bie nga fiku *tall* Bie nga grada ose pozita; ulem në detyrë; e pësoj.

Bie nga kali

♦ Mbetem në mes të rrugës.

♦ Nuk e çoj deri në fund një punë të nisur.

♦ Bie nga pozita.

Bie nga shkallët

♦ Humb pozitën e lartë.

♦ Pësoj një dëm a një fatkeqësi të rëndë; më gjen një e keqe e madhe.

Bie për tokë Bie shumë poshtë shpirtërisht.

Bie poshtë

♦ I bie vlera a pahaja; marr tatëpjetën.

♦ Bëhem keq e më keq.

♦ Bie nga pushteti.

Bie trashë me dikë Bie ngushtë me dikë; nuk di si të sillem me dikë; s'di si t'ia bëj hallit me dikë.

Bien shkopinjtë mbi të Qortimet i ha ai.

Bjer e çohu

♦ Gjithnjë po ajo gjë; vazhdimisht njësoj.

♦ Me mundime të mëdha.

Bjeri daulles! *keq* Llomotit sa të duash!, gri lakra!

Bjeri t'i biem Rrëmuje e madhe; (*lojë, ndeshje*) pa kurrfarë plani.

Bjeri, se i bie bukur! *tall* Ç'më përrallis ashtu!

I bie buzukut *tall* Flas shumë e në tym dhe s'ma vë veshin askush; i bie legenit.

I bie cyles Flas kot, nuk më dëgjon njeri ç'them.

I bie çokut Flas kot më kot, rrah ujë në havan.

I bie daulles Jap kushtrimin, lajmëroj njerëzit për diçka të ngutshme.

I bie daulles në një vend Them e përsërit të njëjtën gjë

I bie daulles së dikujt Bëhem tellall i dikujt; flas ashtu siç më udhëzon dikush; i shkoj pas avazit.

I bie dyshes *vulg* Kryej marrëdhënie seksuale nga anusi.

I bie hiles E kuptoj dredhinë.

I bie jongarit E kaloj kohën kot, pa bërë asgjë.

I bie kambanës Lëshoj kushtrimin; jap alarmin.

I bie kavallit (fyellit) Flas kot; mundohem më kot t'ia mbush mendjen (*dikujt*).

I bie këmbës Kërkoj (*diçka*) me këmbëngulje e kokëfortësi.

I bie kokës (kresë)

♦ E qortoj si duhet e ku duhet.

♦ Filloj të harxhoj, të ha e prish pa kursim (*mallin, gjënë*).

I bie kokës me grushte Pendohem rëndë për një veprim të gabuar a për një faj.

I bie krahëve dikujt Miratoj një veprim a një mendim të dikujt; i fërkoj krahët.

I bie lapsit (kalemit) I bëj mirë hesapet; llogarit si më del më mirë..

I bie legenit *keq* ♦ Flas kot; flas gjeputura; flas po s'ma var kush. ♦ Bëj punë krejt të kotë; tund derën.

I bie me dorë *vulg* Ngacmoj penisin për kënaqësi seksuale.

I bie me hanxhar E dëmtoj rëndë ose shumë; e prish keq (*diçka*).

I bie me limë I mendoj mirë fjalët përpara se të flas; i mat mirë fjalët; nuk flas kot më kot; flas hollë.

I bie me sëpatë I bie shkurt e në mënyrë të prerë; nuk lë vend për diskutime e kundërshtime.

I bie me sy (udhës, sheshit, fushës) I hedh një vështrim (udhës, sheshit, fushës).

I bie me top bis I bëj tym (*paratë*).

I bie mendjes (prapa) E mbledh veten; e kuptoj më në fund diçka dhe ndërroj qëndrim.

I bie më not Ha e pi sa mundem; e përlej (*ushqimin*).

I bie moh (hasha) E mohoj diçka që kam thënë ose që ma ngjit dikush.

I bie ndesh Shkoj kundër dikujt a diçkaje; jam në kundërshtim me dikë a diçka.

I bie ndore dikujt I kërkoj mbrojtje dikujt; hyj nën mbrojtjen e dikujt.

I bie ndore I dorëzohem a i jepem (*dikujt*).

I bie nenit të këmbës E godit në pikën më të ndjeshme.

I bie në (më) qafë

♦ E shqetësoj, e ngacmoj kot, e mërzit.

♦ I ngarkoj një faj (*dikujt*); e qortoj pa të drejtë (*dikë*).

♦ I ngarkoj një barrë; i rëndohem (*dikujt*).

I bie në besë Pranoj mbrojtjen (*e dikujt*) me mirëbesim.

I bie në dorë dikujt

♦ I dorëzohem (i jepem) dikujt.

♦ Hyj në varësi a kontroll të (jam nën urdhrat e) dikujt.

I bie në erë I bie në gjurmë; e diktoj; kam gjetur shenja për ta zbuluar.

I bie në fije (në fill, në të) E vë në rregull, e rregulloj, e vë në udhë të mbarë, e vë në vijë.

I bie në fjalë Ia pres fjalën (*dikujt*).

I bie në gojë I jap mundësi dikujt të më përgojojë.

I bie në gjunjë I përullem (*dikujt*).

I bie në gjurmë E gjurmoj (*dikë*); ia gjej gjurmët (*dikujt, diçkaje*).

I bie në qokë I bie në të; e gjej tamam; i bie pikës.

I bie në shenjë (i bie shenjës) Gjej pikërisht atë që kërkohet; prek

I bie në shpinë

♦ I bie më qafë; e mërzit kot.

♦ Sulmoj pas shpine.

♦ I hipi (*kalit*).

I bie në të E gjej me hamendje.

I bie nëpër të

♦ E kaloj përciptazi (*diçka*).

♦ I afrohem (*përgjigjes së saktë*); e gjej afërsisht me mendje.

I bie një çakalleje me dikë Flas në mënyrë që ti bëj qejfin dikujt; shkoj për fije dikujt.

I bie një kambane: Të gjithë i bien një kambane Të gjithë thonë të njëjtën gjë.

I bie pas (prapa) dikujt a diçkaje Kujdesem për dikë a diçka vazhdimisht që të vejë në rregull, të përmirësohet, të zgjidhet etj.; interesohem për dikë a diçka; e ndjek me kujdes dikë a diçka.

I bie pikës E gjej me saktësi (*përgjigjen*).

I bie po atij avazi (po atij teli, po asaj gozhde) Përsërit të njëjtën gjë, them gjithnjë po atë gjë.

I bie pragut të dëgjojë dera; i bie derës të dëgjojë qilari E hedh fjalën për diçka.

I bie prapa dikujt

♦ E ndjek nga prapa dikë.

♦ Bëj si bën ai.

I bie qarit Përfitoj pa u munduar fare diçka që nuk e prisja ose që nuk më takonte.

I bie qylit E kam zakon t'i marr gjërat falas; ha e pi në kurriz të të tjerëve.

I bie rrangallës Flas kot.

I bie rrotull E sjell fjalën larg e larg; nuk flas hapur.

I bie supeve (i rrah supet) dikuajt Shpreh miratimin për diçka; e marr me të mirë a i jap zemër dikuajt, duke i rënë lehtë prapa krahëve; miratoj e përkrah veprimet e dikuajt.

I bie shenjës Gjej pikërisht atë që kërkohet, prek thelbin e çështjes.

I bie sherrit prapa Kërkoj sherr; dua të zihem; s'më rrihet pa bërë sherr.

I bie teneqes tall Flas a bëj zhurmë kot; i bie legenit.

I bie veshit Mendothem mirë; i vë gishtin kokës.

I ka rënë flaka (zjarri, flama) Nuk gjendet gjëkund, është mbaruar; është zhdukur (*diçka*).

I ka rënë gjuha e këmborës S'i dëgjohej më zëri; s'ndihet më; s'e dëgjon më askush; s'ia vë veshin më njeri.

I rëntë (i ardhhtë) pas veshit (pas qafës)! mallk Vdektë; i rëntë papandehur një fatkeqësi!; e pësoftë nga nuk e pret! (*i thuhet atij që i ka bërë dikuajt një të keqe ose që gëzohet për fatkeqësinë e tjetrit*).

Ka rënë në dardhë Është zënë ngushtë; është në hall.

Ka rënë nga dega I ka rënë autoriteti, nuk është më ai i pari, ka rënë nga pozita që kishte; nuk i shkon më fjala.

Ka rënë nga hëna tall Është i rrallë, s'ia gjen shokun në tokë.

Ka rënë nga shtatë degët Ka shumë përvojë nga jeta; është i rrahur me jetën; ka kaluar në prova të vështira.

Ku më ka rënë koka Ku kam lindur.

Ku rafsha mos u vrafsha Të dalë ku të dalë; s'dua t'ia di për pasojat.

Kur ta varësh zilen, duhet t'i biesh fj u Kur ta marrësh përsipër një punë a detyrë, duhet ta kryesh mirë.

Kush bie me qen, çohet me pleshta fj u Po të shoqërohesh me njerëz të këqij, do të marrësh veset e tyre; më thuaj me kë rri, të të them se cili je.

Më bie (më shkon, më hyn, më vjen) në vesh diçka E dëgjoj rastësisht diçka; e marr vesh diçka.

Më bie bretku Dërrmohem (*me punë të rëndë*).

Më bie bruzy Prekem; var buzët; mërzitem; zemërohem.

Më bie fshesa (kosa, gërshe) Më nxjerrin nga puna si të tepërt.

Më bie gjaku Më zë gjaku; nuk shoh dot gjak, se më vjen të fikët.

Më bie gjuha (buza) Lodhem së këshilluari (*dikë*).

Më bie hunda në shesh: S'më bie hunda në shesh nuk zihem ngushtë.

Më bie hunda përdhe tall Zemërohem shumë.

Më bie hunda tall

♦ Ndjem i fyer; zemërohem; hundothem.

♦ Më bie krenaria; më bien pendët.

Më bie leshtë e kokës Bëhem tullac.

Më bie leshtë e kokës diku kam kaluar shumë kohë a një pjesë të madhe të jetës diku; jam plakur në një vend.

Më bie leshtë e kokës me diçka ka shumë kohë që merrem me diçka; e njoh shumë mirë një punë; jam plakur duke u marrë me të.

Më bie në hundë diçka E nuhat ose e ndjej diçka.

Më bie në teste

♦ E kuptova qëllimin; e kapa menjëherë.

♦ I bie në të; i bie në shenjë.

Më bie në tru

♦ Trullosem; më zë a më bie në kokë (*pija*).

♦ Më magjeps, ma merr mendjen (*dikush a diçka e bukur*).

Më bie pas buze E pësoj vetë kur përpiqem t'i bëj keq tjetrit.

Më bie uji i valë Trembem shumë; shqetësohem shumë nga diçka e papritur.

Më bien (më zbresin) orët Qetësohem; më kalon a më bie inati.

Më bien hundët Mërzitem; var hundët.

më bien kacabunjte Më ikën inati.

Më bien pendët (puplat)

♦ S'e kam më pushtetin e dikurshëm.

♦ S'më shkon më fjala.

♦ Nuk mburrem si përpara; më bihen hundët.

Më bien qipujt (xhindet) Më kalon zemërimi.

Më bien veshët Nuk mbahem më me të madh; e ul hundën; më bien pendët.

Më bien veshët rehat Qetësohem pasi pushojnë zhurmat, grindjet etj.; qetësohem pas kërkesave të përsëritura të dikujt.

Më bien vetullat Zemërohem; ngryesm; var buzët.

Më kanë rënë dhëmbët (dhëmbë e dhëmballë) U plaka në një vend a një punë; jam shumë i vjetër në një punë.

Më ra çatia (shtëpia, tavani, qielli) mbi (në) kokë Nuk dija ku të futesha nga turpi, nga një e papritur etj.

Më ra në kokë

♦ Më zuri, më trulloi (*pija*).

♦ Më joshi a magjepsi; ma mori mendjen.

Nuk bie reja (rrufeja) në hithra *tall* Nuk bie e keqja mbi të keqin; s'vete e keqja tek i keqi; gjënë e keqe s'e gjen gjë.

Nuk i hipën dot dardhës, i bie fikut *ff u*; **s'ka ç'i bën gomarit, i bie samarit** *ff u* Nuk arrin ose nuk guxon të dënojë fajtorin dhe i shkarkohet dikujt tjetër; e nxjerr zemërimin në kurriz të dikujt që nuk ka faj; e shfren dufin aty ku mundet, pa dënuar fajtorin.

O atë, o rashë, o vdiqa E dua patjetër atë; s'ka rrugë tjetër; ndryshe s'ka ç'më duhet vetja; s'ka si bëhet ndryshe.

Po s'hëngre hudhra, s'bie erë *ff u* Po s'pate bërë faj, nuk mund të të bëjnë fajtor.

Ra kalaja U thye, u mund a u mposht.

Ra qielli dhe më zuri (më mbuloi) Më pllakosi një mjerim i madh; më ra një fatkeqësi e madhe.

Sa poshtë ka rënë katundi *bis* Sa keq qenka katandisur.

S'bie poshtë

♦ E mbaj veten mirë; s'e lëshoj veten.

♦ Nuk thyhem a nënshtrohem.

♦ Është mjaft i mirë.

S'bie rrufeja dy herë në një lis *ff u* E keqja nuk përsëritet gjithmonë njëlloj.

S'i bie (nuk rreh) në atë krah S'e kam fjalën aty; nuk rrah aty.

S'ka, çelës që i bie Nuk i nxjerr dot para nga duart; është koprrac i madh.

S'më ra gjë në sqep

Nuk hëngra dot gjë; nuk e shijova dot.

Nuk arrita ta shtie në dorë a ta bëja timen diçka.

Shpëtoj nga shiu e bie në breshër *ff u* Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

Të bjerë (të rrahë) çekani diku ose në diçka Të vihet theksi kryesor, të ngulet këmbë më shumë në një drejtim.

U bie (ua jap, ua mbath) këmbëve Iki me vrap a me të katra (*nga frika*).

Vaji në lakra bie; gjalpi në lakror bie *ff u* Nuk shkon dëm.
bíe² kal prúra prúré

- ♦ Mbart (*diçka*) nga vendi ku është dhe e sjell afër; e zhvendos; (*dikush*) më sjell në vendin ku jam. **Bie me karrocë (anije etj.). Bjermë (më bjer) një karrige. Bie mall nga jashtë.**
- ♦ Marr dhe sjell me vete (*diçka, dikë*). **Postjeri më pruri një letër. Djalin brenda se ç'e pru!** (Pop).
- ♦ *veta III* E sjell, e çon ose e nxjerr (*diçka diku*). **Përroi pruri gurë e kërcunj.**
- ♦ Vij dhe bëj të ditur (*diçka*); njoftoj; sjell (*një lajm etj.*). **Ju kam prurë lajme të mira.**
- ♦ Nxjerr dhe parashtroj; njoftoj (*diçka*). **Bie një shembull. Bie fakte.**
- ♦ *fig* Sjell (*një pasojë*); shkaktoj; bëj të ketë; siguroj; sjell. **Bie mbarësi (të mira, shëndet). Erdhi koha dhe e pruri këtë ditë. E pruri prapë në jetë** ia shpëtoi jetën.
- ♦ E bëj të vijë (*dikë*). **Ç'e mirë të pruri?**
- ♦ E sjell në një gjendje të caktuar. **E bie në vijë dikë. E bie në qejf dikë. Kush (çfarë) të pruri në këtë ditë?** kush (çfarë) të paska katandisur kaq keq? > **SJELL¹.**

*

Ç'bie sahati nuk bie moti *ff u* Në një çast mund të ndodhë diçka shumë e rëndë; e keqja mund të bëhet në çast.

E bie fjalën rrotull (larg e larg) Nuk e them (*diçka*) drejtpërdrejt; nuk flas hapur.

E bie në din dikë E ndreq, e sjell në rrugë të drejtë dikë.

E bie në dyzen E akordoj (*një vegël muzikore me tela*).

E bie në fije (për fije, për fill) dikë E vë në rregull, e rregulloj; e vë në udhë të mbarë; e vë në vijë.

E bie në jetë E lind (*dikë*).

E prure kokën! Erdhe ti (më në fund)?

Ia bie fjalën në shteg I jap rast (*dikujt*) të ma thotë vetë (*diçka*).

Ma pruri shpirtin në fyt (ndër dhëmbë) Më lodhi, më mundoi e më mërziti shumë.

Sido që të bjerë puna Sido që të ndodhë; sidqo që të jetë.

biéll•ë a f sh a at tek Shtagë që lidh pistonin me boshtin me gunga të motorit.

bienál•e ja f libr Veprimtari kulturore-artistike që organizohet një herë në dy vjet.

Biés i m mit sll Shpirt i lig.

bífár i m sh ë ët A Qen i vogël; këlysh qeni.

bíf•ë a f sh a at bot (*Valerianella locusta*) Bimë barishtore si spinaqi, por me gjethe më të mëdha; përdoret për sallatë, lakror etj. > **PAZI A.**

bífk•ë a¹ f sh a at Bimëz, mugull; filiz që del nga trugu ose nga një degë. **Lëshon (nxjerr) bífka.**

bífk•ë a² f sh a at Piph i hollë e i shkurtër në majë të qylafit ose të beretës.

bífkím i m bujq Mugullim (*i sythit të bimës*); mbirje (*e farës*).

bífk•ón jokál ói úar *veta III bujq* (*Sythi i bimës*) mugullon; (*fara*) mbin.

bífkúar (i e) mb bujq (*Syth*) i mugulluar; (*farë*) mbirë.

bífkúem (i) e (e) mb bujq *G* > **BIFKUAR (i e).**

bífokál e mb (*Thjerrëz optike*) me dy vatra.

bífonematík e mb gjuh I përbërë nga dy fonema.

bíftár i m sh e et vjet Shpifje; bigoní.

bífték u m sh ë ët ushq Thelë e trashë e mishit të kofshës së kaut, viçit etj. **Copë mishi për bíftek.**

bífkó•n jokál ói úar (*Bima*) lëshon bitme; nxjerr bisk.

bíftón i² m sh a at krahin *G* Njeri që të bëhet bisht prapa.

bíftóni a f sh - të *G* Shpifje.

bíftonxhí e mb *G* Shpifës; shpifarak.

bíftonxhí u f sh j jtë *G* (Njeri) shpifarak.

biftonxhí•e *ja f sh e et G f e* **BIFTONXHI U.**

biftonxhíj *të G sh i* **BIFTONXHI U.**

big e mb *bis* Mendjefyçkë; kokëbosh; mendjelehtë.

bigác *ndajf* Me dy degë (dhëmbë).

bigác•e *ja f sh e et*

♦ Shufër a copë druri a hekuri, qe mbaron në një anë me një degëzim më dysh; degëzim më dysh. > **BIG•Ë A; FURKAÇ•E JA.**

♦ Dru me bigë në majë, që përdoret për të ngarkuar barrën në samar. > **FURKAÇ•E JA; NGARKAÇ•E JA.**

bigám e mb *libr (Martesë)* me dy gra njëkohësisht.

bigamí a f *libr* Gjendje e burrit të martuar me dy gra njëkohësisht; martesë me dy gra njëkohësisht.

bigamíst i m *libr* Burrë i martuar njëkohësisht me dy gra.

bigán•ë a¹ f sh a at G

♦ Mashë.

♦ Pincë e gjatë.

bigán•ë a¹ G f sh a at Furkë me dy degë.

bigarihak *ndajf vjet bis* Shtrembër; me dredhi; me hile; pa të drejtë; paudhësisht.

bigash i m sh a at *krahin G* Arrë e madhe rrumbullakët, e lyer me dyllë, që përdoret si çok në lojë me arra. > **BALLOCK•Ë A¹.**

big-béng u m *astr* Shpërthim i madh që mendohet se shënon origjinën e gjithësisë.

bíg•e *ja f sh e et* Lëvore lëkure; cefël lëkure.

bigë si *ndajf*

♦ Çift e drejt përjetë. **Mustaqe bigë.**

♦ Tufë; si tufë; në formë tufe. **Me lulet bigë.**

♦ Drejtë; dik përjetë. **Rrinte bigë rrinte drejt.**

bíg•ë a¹ f sh a at

♦ Shufër a copë druri a hekuri, qe mbaron në një anë me një degëzim më dysh; degëzim më dysh. > **BIGAÇ•E JA; FURKAÇ•E JA.**

♦ Degëzim dysh. **Biga e rrugës.**

♦ Tufë me lule në majë të një shkopi të vogël pak të çarë më dysh; tufë prej dy-tre sendesh të lidhura bashkë.

♦ Mashë a darë prej druri (*për tredhjen e kafshëve*).

♦ Shkëmb me majë; vend midis dy shkëmbinjve me majë; mal me dy maja.

♦ *tek* Vinç i madh me dy krahë.

♦ *tek kin* Shtagë a shkop i gjatë i mikrofonit.

♦ *vulg* Organ seksual mashkullor.

*

Bie në bigë Nis të dyshoj; jam në mëdyshje.

E vë (e shtie) në bigë dikë e vë në gjendje të vështirë ose e zë keq dikë.

**

bigë lundruese *det* Anije me vinç të madh me dy krahë.

bíg•ë a² f sh a at *krahin G* Zgavër.

bíg•ël la f sh la lat Bigë e vogël. > **BIG•Ë A¹.**

bigëlác•e *ja f sh e et* Bigë me dy llastikë, që përdorin fëmijët për të gjuajtur me gurë.

bígët (i e) mb I ndarë me dy krahë a i degëzuar si bigë.

bigëz a f sh a at Dru bigë, ku vihen gjethe a bar për t'i ngrënë bagëtia; sasi degësh a kashte që mban një mjet i tillë.

bigëzím i m sh e et

♦ Ndarje a degëzim si bigë.

♦ Vend ku ndahet më dysh një degë, lumë, rrugë, hekurudhë etj.
bigëz•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e BIGËZ•OJ.*
bigëz•ój kal óva úar (*Dega, lumi, rruga etj.*) ndahet më dysh si bigë.
bigëzúar (i e) mb (*Degë, lumë, rrugë etj.*) e ndarë më dysh si bigë.
bigím i m > **BIGËZIM I.**
bignén•e ja f krahin Emër me të cilin nusja thërret gjyshen e burrit.
bign•óhet vetv veta III dhe pës G > **BIGN•UE (me u).**
bign•ón jokall veta III G > **BIGN•UE (me)**
bign•úe (me) kal ói úe G Bigëzoi; ndaj më dysh si bigë (*majën e një sendi*).
bign•úe (me u) úe (u) úe G
I *vetv veta III* Bigëzohet; ndahet më dysh si bigë.
II pës e BIGN•UE (me).
bignúem (i) e (e) mb G I bigëzuar; i ndarë më dysh si bigë.
bigóç i m sh a at Dru a shkop i bigëzuar në një anë. > **BIGAÇ•E JA; FURKËZ A.**
big•óhet vetv úa (u) úar veta III > **BIGËZ•OHET.**
big•ój kal óva úar > **BIGËZ•OJ.**
bigón•ë a f sh a at muz Vegël popullore me një pipëz dhe dy tyta prej kocke.
bigoní a f sh - të vjet Shpifje. **Nxjerr bigoni.**
bigoním i m Bigëzim; ndarje si bigë.
bigonís kal a ur vjet Shpif.
bigonísur (i e) mb (*Fjalë*) që janë shpifur për dikë a diçka.
bigon•ój kal G > **BIGON•UE (me).**
bigon•úe (me) kal óva úe G Shpif për (*dikë*).
bigór i mb bot Shkurre përherë e blertë, që rritet në djerrina të thata e në gurishta, me gjethë të vogla si hala e lule si vile; degët e saj përdoren për fshesa dhe rrënjët për të bërë çibukë, kërraba e sende të tjera. > **SHQOP•Ë A.**
bigórr si kallëzues: U bë bigorr u ngurtësua; u bë çmërs.
bigórr i m sh a at
 ♦ *tek* Shtresë e gurtë që zë ena ku zihet ujë. > **ÇMËRS I. Bigorri i kaldajës.**
 ♦ *fig* Fundërrinë.
bigós kal óva úar J
 ♦ Mbërthej a qep fort.
 ♦ *fig* E mbërthej mirë (*në çështje*).
bigós•em pës e BIGOS.
bigósj•e a f sh e et J Mbërthim; qepje e fortë (e sigurtë).
bigósur (i e) mb J
 ♦ I mbërthyer.
 ♦ I qepur fort.
bigót i m sh ë ët Fetar fanatik; fetar zelltar.
bigót•e ja f sh e et libr f e BIGOT I.
bigotëri a f libr Fanatizëm fetar; fetarí me fanatizëm.
bigotíz•ëm mi m libr > **BIGOTËRI A.**
bigráam i m libr Varg prej dy shkronjash, rrokjesh a fjalësh.
bigúar (i e) mb I ndarë a i degëzuar si bigë. > **BIGËZUAR (i e).**
bigudí a f sh - të Shkopth a gyp i vogël prej metali, me të cilin gratë mbledhin tufëzën e flokëve për t'i dredhur.
bigúrr i m sh e et krahin
 ♦ > **BIGORR I.**
 ♦ Gur gëlqeror.
bigz•ë a f sh a at Bigë e vogël ku i vihet koka qengjit gjatë qethjes.

bigj•e *ja f sh e et G* Luspë peshku.

bigjir•ón *jokal veta III G > BIGJIR•UE (me).*

bigjir•ué *(me) jokal ói úe G (Delja etj.)* blegërin. ...Ngrajhi dada heret, se bigjirojnë delet (LPK).

bigjós i m krahin > BIXHOZ I.

bih *jokal u ur A* Mbin.

Bihár i m gjeog Shtet në Indinë Veriperëndimore.

bih•et *vetv - (u) ur A* Mbin.

bihéjvioríst e mb psik, fil I bihejviorizmit; që ka të bëjë me bihejviorizmin.

bihéjvioríst i m sh ë ët psik, fil Studiues a pasues i bihejviorizmit.

bihéjvioríst•e *ja f sh e et psik, fil f e* **BIHEJVIORIST I.**

bihéjviorízëm mi m

♦ Degë e psikologjisë që përdor metoda eksperimentale për studimin e çështjeve psikologjike.

♦ *fil* Doktrinë sipas së cilës mendja nuk ekziston më vete dhe se gjendja mendore mund të analizohet nga pikëpamja e sjelljes së mundshme të objektit.

bí•het *vetv jti (u) tur veta III A* Mbin.

bihót *ndajf J > BEHOT.*

bihuzúr i m J Zhurmë e madhe; zallamahi.

bihúd e mb G (Njeri) i trashë; budallë.

bihúd i m sh ë ët G Njeri i trashë; budallë.

bihúd•e *ja f sh e et G f e* **BIHUD I.**

bihúdë *ndajf krahin G* Kot; pa dobi. **Më shkoj bihud** më doli huq; (*i fola, e qortova*) kot; pa dobi.

bihúdër *ndajf krahin G* Kot; pa dobi; pa grat. **Punoj bihudër** s'më ka dukë puna.

bî•j kal, jokal G > BI (me).

bij të sh i BIR I. Etër e bij. **Bijtë e bijat e këtij vendi. ...bijt e shekulli të ri/ që plakun e lamë në shejtnin' e tij** (Mgj).

bíja si ndajf krahin G Lojë shtëpiash për vajza të vogla.

bijc e mb G Vegetal; bimor. **Fije bijce** fibër bimore.

bíjc•ë a f sh a at G Bimë e njomë; lastar i ri.

Bíj•e a f sh i Olimbi.

bíje mb Bimor; që nxirret nga bima. **Pe bije** fill pambuku.

bíjë mb Që është degë a degëzim i një njësie a koncepti. **Kompani bijë** degë e kompanisë.

[**periudha e errët e kalimit prej prehistorisë në histori, prej fazës hipotetike në fazën e dëshmuar, prej kulturës mëmë në kulturën bijë.** (ShS).]

bíj•ë a f sh a at

♦ Vajza kundrejt prindërve të vet. **Bijë e vetme. Mëmë e bijë. Bijë në (për) shpirt** vajzë e adoptuar. [**çuditëm/ si dola nga barku yt dhe ti je ime bijë** (MA).] [**ka marrë gjakun**

Halil Aga i ri,/ .../ se për vedi ka marrë t'binë e krajlit. (CV).]

♦ (*përkëdhelës*) Vajzë; çupë; çikë. **E, moj bijë!**

♦ Vajzë ose grua në lidhje me vendin e lindjes ose me shtresën e vet shoqërore; vajzë ose grua luftëtare, që është pjellë e një periudhe të caktuar. **Bijat e arsimit shqip.**

♦ *sh* Vajza të një fshati a krahine. **Kelmendi ka shumë bija në Kastrat.**

♦ Pjellë femër e drejtpërdrejtë e një kafshe. **Mëshqerrat bija.**

♦ Pjesë që shpëputet nga një kupon, çek etj. **Amë e bijë.**

♦ *fig* Pjellë e diçkaje; diçka që ka dalë nga një gjë tjetër.

*

Bija e botës për b Vajzë çfarëdo; një vajzë e panjohur. **Vjen bija e botës e më çirret si më t'ëmën.**

Si e ëma dhe e bija *përb* Njësoj; nuk kanë dallim.

I bërtet së bijës ta dëgjojë e reja E qorton tëthorazi dikë; i bie pragut ta dëgjojë dera.

bijër•í a f

♦ *përmb* Tërë bijtë e bijat apo djemtë dhe vajzat e dikujt

♦ > **BIJËSI A.**

bijësi a f libr

♦ Lidhje të djalit ose të vajzës kundrejt prindërve nga pikëpamja ligjore; të qenët a të njohurit si fëmijë i dikujt; birëri. **Njohje e bijësisë. Vërtetim i bijësisë. Të drejtat e bijësisë.**

♦ *fig* Prejardhje e drejtpërdrejtë ose zhvillim me lidhje të drejtpërdrejtë trashëgimie.

bijësim i m sh e et drejt Adoptim i një vajze.

bijës•óhem drejt pës e BIJËS•OJ.

bijës•ój kal óva úar drejt Adoptoj; e marr si bijë për shpirt (*një vajzë*).

bijësúar (e) mb drejt (Vajzë) e bërë për shpirt; e adoptuar.

bijëvrásës e mb libr (Prind) që vret pjellën e vet.

bijëvrásës i m sh - it libr Prind që vret pjellën e vet.

bijëvrásës•e ja libr f e BIJËVRASËS I.

bijëvrásj•e a f libr Vrasje e pjellës së vet.

bíjéz a f zvog, përk e BIJ•Ë A.

bijím i m sh e et

♦ Lindje e fëmijëve.

♦ Brezni; gjithë fëmijët e lindur nga një çift.

bijní a f përmb G > BIJËRI A.

bíjo thirrore e BIJ•Ë A.

bij•óhem pës e BIJ•OJ.

bij•ój kal óva úar Lind a bëj fëmijë.

bijók u f sh ë ët G Rrugaç.

bijók•e ja f sh e et G f e BIJOK U.

bijór e mb libr Birnor. **Dashuri bijore.**

bíjs•ë a f sh a at G Filiz; degë e re.

bíjt•ë (me) kal i ë veta III G (Fara etj.) mbin; del.

bíjtun (i e) mb G (Farë etj.) e mbirë; e dalë.

bíjtur (i e) mb A (Farë etj.) e mbirë; e dalë.

bijû ne f sh ne net G Binjake.

bijû ni m sh j jt G Binjak.

bijúar (e) mb f I lindur; i pjellë.

bijûj t m sh i BIJU NI; BIJUN I.

bíjun (i e) mb G I mbirë; që ka mbirë.

bijún i m sh ë ët G > BINJAK U.

bijúes e mb libr Lindës; që lind.

bíjz•ë a f sh a at Pjesë e mbetur në bllokun e çeqeve, faturave etj., pasi pritet pjesa kryesore.

BIK ja shkurt i Bashkësia Islamike e Kosovës.

bik i m krahin G Byk; copëza e pluhur kashte.

bik u¹ m sh e et G Kapule plehu.

bik u² m sh e et G Burrë që bredh pas grave; kurvar.

bik u³ m sh e et krahin G Dem.

bikameríz•ëm mi m Sistem parlamentar me dy dhoma.

bikarbonát i m sh e et kim Grup radikal ose komponim.

bikarbonat i sodiumit Kripë e acidit karbonik; përdoret në bujqësi e industri; sodë buke.

bikerín•ë a f sh a at Kuti me folë për mbajtjen e vezëve. **Bikerinë pesëshe (dhjetëshe).**

bík•ë a¹ f sh a at Puthje.

bík•ë a² f sh a at K Shpirt (i thuhet me përkëdheli një femre).

bík•ë a³ f sh a at G Mashë druri për të kapur gështenjat në zjarr.

bík•ër ra f sh ra rat zool Bishtfultere; fulterëz.

bikíni t m sh Rroba banje me dy pjesë për gra.

Bikíni m gjeog Atoll i Republikës së Ishujve Marshall në Paqësor.

biklorúr i m kim Lëndë e përbërë nga dy atome klori për çdo molekulë të një elementi tjetër.

bíkm•e ja f sh e et Fill mëndafshi.

bikonkáv e mb fiz I dylygët; (*lente*) me dy anët të lugëta (konkave).

bikonvéks e mb fiz I dymysët; (*lente*) e dy anët të mysëta (konveske).

bíksh a f sh a at krahin G Degë qershije plot me kokrra.

Bíku f shkurt i Olimbi.

bikulturór e mb libr Dykulturor; me dy kultura.

bikutín•ë a f > BIGUDI A.

bíl i¹ m sh e et bis Organ gjinor i djemve të vegjël. > **BIBILUSH I; RRUSH I.**

bíl i² m sh a at Rruzull qelqi. **Luaj me bila.**

bilâ ni m G > BILAN I.

bilabiál e mb gjuh > DYBUZOR E.

bilabiál•e ja f gjuh Bashkëtingëllore dybuzore, që shqiptohet me të dyja buzët (**b, m, p**).

biláhi pasth vjet (përdoret për të shprehur habi) Për Zotin; pasha Zotin.

biláj t sh i BILA NI.

bilán i¹ m sh a at krahin I vogli i buallicës; kotorr.

bilán i² m sh a at G

♦ Rrip që shkon nëpër kraharor të kalit dhe lidhet me frerin.

♦ Varg a gjerdan me para prej metali, që vënë gratë në gjoks ose në kokë për zbukurim.

bilánc i m sh e et

♦ *fin* Përfundim që del nga krahasimi i të ardhurave me shpenzimet, kur mbyllet një llogari; pasqyrë përmbledhëse me këtë përfundim. **Bilanc përmbledhës. Bëj (hartoj, mbyll, nxjerr, paraqit) bilancin.**

♦ *ek* Shprehje me shifra e marrëdhënieve ndërmjet anëve të një veprimtarie të cilat baraspeshojnë njëra-tjetrën. **Metoda e bilancit.**

♦ *fig* Pasqyrë e përfundimeve të arritura në një fushë veprimtarie brenda një kohe të caktuar; vështrim përmbledhës e vlerësues i arritjeve. **Bilanc i pasur (i shkëlqyer). Bilanc fitoresh (suksesesh).**

♦ *tek* Marrëdhënie ose përpjesëtime ndërmjet dy anëve të një dukurie, veprimi etj.

**

bilanc aktiv *fin* Bilanc në të cilin të ardhurat janë më të mëdha se shpenzimet.

bilanc i arkës *ek* Gjendje e arkës sipas hyrjeve dhe daljeve prej saj.

bilanc i likuidimit *fin* Pasqyrë e gjendjes së një kompanie të falimentuar.

bilanc i pagesave *fin* Pasqyrë e veprimeve monetare midis një vendi me vendet e tjera.

bilanc pasiv *fin* Bilanc në të cilin shpenzimet janë më të mëdha se të ardhurat.

bilanc termik *fiz, meteo, tek* Baraspeshë midis energjisë termike të rrezatuar nga një burim drejt një trupi dhe rrezatimit të energjisë nga trupi marrës.

bilanc tregtar Pasqyrë e raportit midis eksportit dhe importit të mallrave.

bilanc vjetor *fin* Pasqyrë e të ardhurave dhe shpenzimeve vjetore.

bilanciér i m sh ë ët *tek* Pajisje që kundërbalancon një forcë.

bilardíst i m sh ë ët Lojtar i bilardos.

bilárdo ja f sh - t

♦ Lojë me bila dhe me stekë, që luhet në një tryezë të posaçme dhe sipas disa rregullave; tryezë kënddrejtë, e veshur me një copë të gjelbër, me buzë të ngritura dhe zakonisht me gjashtë vrime, në të cilën luhet kjo lojë. **Bilardo me gropa. Bilardo me nëntë kleçka. Gurët (bilat) e bilardos. Stekë e bilardos. Tryezë e bilardos.**

♦ Lokal ku luhet kjo lojë. [rrugës në bilardo Benny/ hedhim një karamboll pas shpine (EB).]

*

Stekë bilardoje *shak* Njeri i gjatë e i thatë; gjatahul.

bilashnjók u m sh ë ët Bisk që lëshon trunqun e një lisi të prerë.

bilateral e mb libr I dyanshëm; dypalësh.

bilateralizëm mi m libr Marrëdhënie dypalëshe midis dy shteteve sovraane.

Bilbáo ja f gjeog Port detar në Spanjën Veriperëndimore.

bilbíc•ë a¹ f sh a at ikt (*Salmothymus ohridannus Stein*) Troftë e Liqenit të Pogradecit.

bilbíc•ë a² f sh a at Çok; gur kryesor në lojë me zarë etj.

bilbíl si mb (Njeri) që këndon shumë bukur; që di të flasë bukur. **E kam gjuhën (zërin) bilbil.**

*

Bahem bilbil e zog huti G vishem e ngjishem për bukuri.

Bëhem bilbil Ndreqem; bëhem lule.

Mbetem bilbil Mbetem krejt pa para; mbetem kalli, fishek, trokë.

bilbíl i¹ m sh a at

♦ *orn* (*Luscinia megarhynchos*, *Sylvia luscinia*) Zog me bark të përhimë dhe krahë të murrme; mashkulli njihet si këngëtar i mirë. [**bilbili t'ia thotë/ nën diellin e ngróhtë** (AS).]

[**Kaq të fshehta i thotë era trëndafilin/ Këto thotë dhe rënkimi i bilbilit.** (NF).]

♦ *fig* Trim; luftëtar. [**Nëpër shekuj krahëndritur/ trembëdhjetë bilbilat vijnë** (Pop).]

♦ Mjet i vogël me një pip, të cilit i fryjmë për të nxjerrë fërshëllimë. **Bilbili i gjyqtarit (i policit). I bie bilbilit për mbarimin e lojës.**

**

bilbil gjyzari folk Bilbil me zë shumë të bukur, që bën çudira.

bilbil kallamishash (i kallamishtave) orn (*Acrocephalus arundinaceus*) Një nga zogjtë këngëtarë më të përhapur, që dallohet nga bilbili i zakonshëm nga gjatësia (16-20 cm) dhe mënyra si këndon,

bilbil kënete (i kënetave) orn (*Cettia cetti Temm*) Zog i vogël këngëtar i viseve me klimë të butë a të ngrohtë.

bilbil uji (i ujit) orn (*Alcedinidae*) Zog me pendë shumëngjyrëshe, me kokë të madhe e sqep të gjatë, që kridhet nga degët e drurëve për të zënë peshq.

bilbíl i² m sh a at Reze për të mbyllur dritaret, me një thith me sustë që hyn në një unazë.

bilbíl i³ m sh a at Hell. **Bilbil akulli** krongjill.

bilbilájk•ë a f sh a at muz

♦ Gojëz e pipzës prej kallami.

♦ *K* Pipëz me kashtë thekre.

bilbilbárdh•ë a f sh a at bot (*Leucojum aestivum*) Bimë me zhardhok, me gjethe të gjata dhe lule të bardha si zile, me erë të lehtë, në majë të kërcellit.

bilbilësh•ë a f sh a at f e BILBIL I.

bilbilgjyzár i m (*figurë e përrallave popullore*) Bilbil me zë shumë të bukur, që bën çudira.

bilbilí të f sh krahin G Këngë dashurie.

bilbilím i m G > BYLBYLIM I.

bilbil•ój kal G > BYLBYL•UE (me).

bilbilth i m sh a at orn (*Lacustella luscinioides Savi B*) Zog shtegtar i përhimë, i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që cicëron buzë mbrëmjes si cinxri.

**

bilbilth i kallamave *orn* (*Acrocephalus scirpaceus*) Zog këngëtar, shtegtar, i përhimë, i viseve të buta të Europës, Azisë dhe Afrikës, që rri në kallmishte.

bilbilth i kopshtit *orn* (*Sylvia borin Bodd.*) Zog shtegtar me bark të përhimë e kurriz ngjyrë kafe, i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që këndon më bukur se gjithë llojet e bilbilave.

bilbilth i përhimë *orn* (*Sylvia communis Latham*) Zog këngëtar, shtegtar i përhimë i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë; mashkulli e ka gushën të bardhë,

bilbilth i ujit *orn* (*Acrocephalus paludicola Vielliot*) Zog këngëtar, shtegtar i viseve të ngrohta të Europës dhe Azisë, që rri në ligatina me bimësi të ulët; mashkulli e ka kurrizin në ngjyrë kafe me vija të errëta.

bilbilth i zakonshëm (*Sylvia curruca*) Zog shtegtar mjaft i përhapur në viset e buta të Evropës dhe Azisë perëndimore e qendrore, më i vogël se bilbilthi i përhimë; këndon me cicërimë pa melodi.

bilbilth i zhukave *orn* (*Acrocephalus schoenobaenus*) Zog këngëtar, shtegtar shumë i përhapur në viset e buta të Europës dhe Azisë, me kurrizin dhe krahët në gjyrë kafe me vija të errëta; mashkulli këndon pa melodi të rregullt dhe imiton këngët e zogjeve të tjerë.

bilbilth këngëtar *orn* (*Sylvia Hortensis Gm.*) Zog këngëtar, shtegtar, i përhimë, me sqep të gjatë dhe këmbë të zeza, i viseve të buta mesdhetare dhe të Azisë qendrore; këndon me melodi.

bilbilth kokëzi *orn* (*Sylvia atricapilla*) Zog këngëtar, shtegtar, me kësulë të zezë, i përhapur në tërë Europën, në Azinë perëndimore dhe Afrikën veriore; ka melodi të pasur të ngjashme me atë të bilbilthit këngëtar.

bilbilth me mustaqe *orn* (*Acrocephalus melanopogon*) Zog këngëtar, shtegtar me kurrizin në ngjyrë kafe me vija të errëta dhe barkun në ngjyrë kafe të çelët; lloji evropian dimëron në vise mesdhetare, ndërsa ai aziatik dimëron në Arabi dhe Pakistan; rri në kallmishte e zhuka dhe këndon si bilbilthi i kallamishtave dhe i zhukave.

bilé *pj bis* Indeed. **Bile, të lypa të falun, nëse kujtohesh** (MC).

bîle *t m sh bis* Organi gjinor i djemve të vegjël.

bîle *e ja f* krahin G Bijë.

bilém *pj G* Bile; madje. [bahet, kur e do nevoja, edhe patriot dhe tradhëtor, monarkist dhe bolshevik, përparimtar dhe reaktjonar... dhe bilem edhe shok i fort me të tjerë (KM).]

bilemné *pacak J* Gjithfarë.

bilés, bîles *pj bis* Bile; madje. [- Të jap unë një hapje, edhe më shumë biles, shyqyr zotit më kanë mbetur ca (ED).]

biletari *a f sh - të* Vend ku shiten bileta.

biletashitës *i m sh - it* Shitës i biletave.

biletashitës *e ja f sh e et f e* BILETASHITËS I.

bilét *•e a f sh a at*

♦ Copë e vogël letre a kartoni, me shënimet e nevojshme, që merret kundrejt një pagese dhe që përdoret për të parë një shfaqje a një lojë, për të hyrë në një vend argëtimi, për të udhëtuar me një mjet etj. **Gjysmë bilete** biletë me gjysmë çmimi (*për të mitur etj.*).

Matrapaz biletash.

♦ Bankënotë; katëmonedhë.

♦ Fletë letre me pyetjet, të cilave duhet t'u përgjigjet nxënësi a studenti në provim. **Pyetjet e biletës. Pyetje jashtë biletës.**

♦ Pusullë. [dhe para se të niset, e lajmëroi ministrin frëng të punëve të Jashtme me këtë biletë (FK).]

biletë e hapur Biletë vajtje-ardhje me të drejtë kthimi pa datë.

biletë e plotë Biletë pa zbritje çmimi.

biletë falas Biletë zakonisht e shoqëruar me ftesë për një shfaqje etj.

biletë individuale Biletë për një person.

biletë kolektive Biletë për grup, zakonisht me zbritje çmimi.

biletë vajtje-ardhje Biletë për të shkuar e ardhur me një mjet transporti.

bíl•ë a¹ f sh a at

♦ Sferë fildishi ose sintetike që përdoret në lojërat e bilardos. **Fut bilën në gropë.**

♦ *tek* Sferë e vogël prej metali a prej lënde tjetër të fortë, që hyn në punë për diçka, së bashku me të tjerat. **Bilat e numëratores. Kushinetë me bila.**

♦ Zar. **Luajnë me bila.**

bíl•ë a² f sh a at A, Ç Bijë; vajzë. [**Mori bilë, bilë e lalës/ Mori e bukur e e mbriturz** (GDRi).]

bíl•ez za¹ f sh z zat A Bijë; vajzë.

bíl•ez za² f sh z zat A Bisk; filiz; degë e hollë.

bilí a f sh - të fëm J Plagë e cekët; gërvishtje.

bilíar e mb I tërthortë; diagonal.

bilibíc onomat dhe ndajf K: **Ia baj bilibic** i ngjall zili.

bilibíc i m sh a at krahin G Kalli misri me pak kokrra, ose me kokrra të rralla. > **BËRÇUK U; BRUMAK U; KACIRAM I; RRALLACAK U; ZANAK U.**

bilíc•ë a f sh a at > **BILBIC•Ë A.**

bilík•e ja f sh e et Ibrik i vogël prej teneqeje.

bilík•k ku m sh qe qet krahin vjet

♦ Kompani.

♦ Tufë bagëtish; grigjë.

bilikbásh i m sh ë ët vjet Komandant bylyku (kompanie).

bilín e mb ant > **BYLIN E.**

bilinéar e mb mat Drejtvizor në lidhje me secilin e prej dy ndryshorëve ose pozicioneve.

bilínë t m sh ant ilir > **BYLINË T.**

bilín•ë a f sh a at folk Këngë epike ruse. [**Rusët, për këngëtarin e bilinave, kanë në përdorim termin "skazitjel", me kuptimin "rrëfimtar", që etimologjikisht është më pranë termit bazë "epos".** (ShS).]

bilíng e mb libr

♦ I zoti të përdorë dy gjuhë.

♦ Që fjalët e një gjuhe i përkthen me fjalët përgjegjëse të një gjuhe tjetër sipas kuptimeve që kanë; që është në dy gjuhë.

♦ I dygjuhësisë; që lidhet me dygjuhësinë; që përdor a pranon përdorimin e dy gjuhëve në të njëjtën kohë. > **DYGJUHËSH E; DUGJUHËSOR E.**

bilíng u m sh ë ët libr Ai që zotëron a përdor dy gjuhë. > **DYGJUHËS I.**

bilíng•e ia f sh e et libr f e **BILING U.**

bilinguíz•ëm m m libr

♦ Aftësi për të përdorur dy gjuhë.

♦ zyr Përdorim i dy gjuhëve në nivel zyrtar. > **DYGJUHËSI A.**

bilión e mb ant ilir > **BILION E.**

bilión i m sh ë ët dhe a at Një mijë milionë, miliard (në disa sisteme njehsimi); një milion milionë ose një mijë miliardë (në sistemin anglez e gjerman të njehsimit).

billionë t m sh ant ilir > **BYLIONË T.**

bilrubín•ë a f fizio Pigment në ngjyrë të verdhë a portokalli që krijohet në mëlçi nga zbërthimi i hemoglobinës dhe kalon në tëmth ose derdhet jashtë me rrugët urinare.

bilishtár e mb I Bilishtit; që ka të bëjë me Bilishtin, me banorët a vendësit e tij.

bilishtár i m sh ë ët Banor a vendës i Bilishtit.

bilishtár•e *ja f sh e et f e* **BILISHTAR I.**

bilishtárçe *ndaif* Ashtu si e kanë zakon bilishtarët.

biliverdín•ë *a f fizio* Bilirubinë e oksiduar.

bilizík u *m sh ë ët krahin G* > **BYLYZYK U.**

bilm•e *ja f sh e et ndërt krahin G*

♦ Mur ndarës i dhomave.

♦ > **BYLM•E JA.**

bilméz e *mb* > **BYLMEZ E.**

bilóg u *m sh ë ët* Kapicë; pìrg.

bilón i *m sh a at K* Varg a gjerdan me monedha metalike, që vënë gratë në gjoks ose në kokë për zbukurim.

bilónj•ë *a f sh a at*

♦ Shkop.

♦ Bisk i ri i bimës.

♦ Bisk i drejtë që del nga trangu i prerë i drurit. > **LASTAR I.**

♦ *fig* Vajzë a grua me shtat të gjatë e të drejtë. > **BISKONJ•Ë A.**

bilór•ë *t m sh vjet* Syze.

biltrís *kal K* > **BILTRIS•Ë (me).**

biltrís•em *K vetv dhe pës e* **BILTRIS.** > **BILTRIS•Ë (me u).**

biltrísj•e *a f K* Picilim; pispillosje.

biltrís•ë (me) *kal a ë K* Piciloj; pispillos.

biltrís•ë (me u) *a (u) ë K*

I vetv Picillohem; pispillosem.

II pës e **BILTRIS•Ë (me).**

biltrísun (i e) *mb K I* picilluem; i pispillosur.

bil•úer óri *m sh órë órët G* > **BILUR I.**

bilúr

I ndaif Shumë pastër. **E mbaj shtëpinë bilur.**

II mb fig Shumë i pastër; shumë i kthjellët; shumë i bardhë. **E ka gushën bilur.**

bilúr i¹ *m bis*

♦ Porcelan.

♦ Xham i pastër; kristal i bardhë.

♦ *krahin G* Gotë qelqi.

bilúr i² *m sh ë ët bis anat J* Bërryl.

bilúrtë (i e) *mb bis*

♦ (Prej) biluri.

♦ I bardhë.

bill *kal a ur Ç* Mbyll.

bíllas *ndaif krahin:* **Luaj billas** luaj me bila.

bíll•em *vetv a (u) ur Ç* Mbyllem.

bíllur (i e) *mb Ç I* mbyllur.

bim i *m sh ë ët*

♦ *krahin G* Derr tharku; derr i majmur në thark.

♦ A, Ç Gic; derrkuc; bic.

Bim i shkurt i Ibrahim.

BIM *ja shkurt i* Bashkësia Islamike e Maqedonisë.

bimbáq i *m sh ë ët orn (Larus)* Çafkë deti; pulëbardhë.

bimbásh i *m sh ë ët vjet hist* Major (në ushtrinë e periudhës së Perandorisë Osmane)

bímc•ë *a f sh a at* Bodrum; qilar i ushqimeve.

bímcím i *m* Vënie e zahireve në bodrum a qilar.

bimc•óhet *úa úar* *pavet dhe pës e* **BIMC•OJ.**

bimc•ój *kal óva úar* Vë në bodrum (në qillar) (*zahiret*).

bimc•ón *jokal veta III G >* **BIMC•UE (me).**

bimcúar (**i e**) *mb* (*Zahire*) të shtëna në bimcë.

bimc•úe (**me**) *jokal ói úe veta III G* (*Bima*) mbin; del; lëshon bitme.

Bímç•e *ja m shkurt përk i* Ibrahim.

bimés•ë *a f sh a at* Qenie e gjallë.

bimést•ër *ri m sh a at* Periudhë dymujore.

bimestrór *e mb* Dymujor.

bimetalík *e mb ek* Dymetalik.

bimetalíz•ëm *mi m ek* Standard monetar në të cilin njësia monetare është e barabartë me një sasi të caktuar ari dhe argjendi.

bím•ë *a f sh ë ët*

♦ Qenie e gjallë si druri, shkurrja, barishtja, lulja, kërpudha, fieri, myshku etj., që rritet në një vend të përhershëm, që e merr ujin dhe lëndët inorganike nëpërmjet rrënjëve dhe lëndët ushqyese sintetizuese nëpërmjet gjetheve me anë të fotosintezës, dhe që shumëzohet me fara ose me lastarë. **Bimë pyjore** (barishtore, bishtajore, grunore). **Bimë vajore**, (mjaltëse, helmuese, ngjyruese). **Bimë zbukurimi**. **Bimë dhome**. **Bimët e Shqipërisë**. **Bota e bimëve**. **Zhvillimi i bimëve**. **Rrënjët** (farat) **e bimëve**. **Mbrojtja e bimëve**. **Vaj bimësh**. **Llojet e bimëve**.

♦ Pjesë a trupi që del mbi tokë nga një farë. **Bimë** e vogël. **Bima** e misrit e (grurit). Numri i bimëve për hektarë. Lëshon bimë.

♦ Kulturë bujqësore e arave. **Bimë bujqësore (industriale)**. **Bimë pranverore**. **Bimë shoqëruese**. **Bimë të hershme (të vona)**. **U bëjnë shërbimet bimëve**.

♦ *bis* Pjellë; pasardhës. **Bimë e keqe**. **S'lanë bimë**.

*

Duket bima që kur mbin *ff u* Puna e mbarë duket që në fillim; dita e mirë duket që në mëngjes.

**

bimë barishtore Bimë pa kërcell a me kërcell që nuk drunjëzohet dhe me gjethe të njoma e zakonisht të blerta.

bimë bishtajore (*Leguminaceae*) Familje e rëndësishme bimësh të shumta ushqimore si soja, fasulja, bizelja, batha, qiqra, jonxha, kikiriku etj.

bimë bujqësore Bimë të kultivuara në tokë bujqësore.

bimë drunore Bimë me inde të drunjëzuara.

bimë e butë Bimë e kultivuar.

bimë e dobishme Bimë e kultivuar ose e mbirë vetiu me veti të dobishme.

bimë e dytë Bimë që mbillet e korret pas një bime të mëparshme në të njëjtën stinë.

bimë grunore (*Poaceae, Gramineae*) Bimë barishtore të shumëllojshme të arave, zakonisht njëvjeçare, me kërcell të drejtë e të nyjëzuar, me gjethe të holla e të gjata, që bëjnë kallinj me kokrra të vogla që bluhen dhe përdoren për ushqim.

bimë kacavjerrëse Bimë që zvarriset përdhe, kapet pas një bime tjetër ose i ngjitet murit.

bimë kultivuese Bimë bujqësore që mbillen.

bimë njëvjeçare Bimë me cikël njëvjeçar.

bimë mjekësore Bimë me veti shëruese.

bimë pyjore Bimë drusore e jodrusore të pyllit.

bimë shumëvjeçare Bimë me cikël shumëvjeçar.

bimë të arave Bimë që mbillen në tokë bujqësore.

bimë të buta Bimë të kultivuara.

bimë të egra Bimë që mbijnë vetë.

bimë ujëse Bimë që rriten në ujë.

bimë vajore (*Oleaceae*) Bimë me fryte ose fara që përmbajnë vaj.

bimë zbukurimi Bimë që mbillen për zbukurim.

bimëfrymórë *t m sh vjet bio (Coelenterataa)* Qenie të gjalla kryesisht detare si hídrat, polipët, kandilat e detit, anemonat e detit dhe koralet.

bim•ël la f sh la lat Thërmmijë a grimcë pluhuri etj.

bimëmbáthës e mb bujq (*Makinë*) për mbathjen e bimëve bujqësore e frutore.

bimëmbáthës i m bujq *Makinë* për mbajthjen e bimëve bujqësore e frutore.

bimëngrénës e mb (*Kafshë a qenie tjetër*) që ushqehet me bimë.

bimëngrénës it m sh *Kafshë a qenie tjetër* që ushqehet me bimë.

bimëní a f vjet G

♦ Botanikë.

♦ Bimësi.

bimësí a f përmb Tërësi e që rriten në një vend; bimët që rriten mbi tokë a në ujë, bota e bimëve.

bimësór e mb Bimor.

bimëshák e mb (*Fëmijë*) i parritur; i njomë; kërthi.

bimëtár i m sh ë ët libr vjet Botanist.

bimëtár•e ja f sh e et libr f e **BIMËTAR I.**

bimëtór•e ja f sh e et libr Koleksion bimësh të thara për qëllime studimi, herbarium. >

HERBARIUM I.

bimëz a f sh a at Fije e parë e bimës kur del nga fara; bimë e re e sapodalë mbi tokë. **Nëpër**

bimëzat e tyre po vërej si qan e tretesh (LP).

bimëzím i m sh e et Dalje e lastarit të ri të hardhisë.

bimëz•ón jokall ói úar veta III (*Hardhia*) nxjerr lastar të ri.

bimëzúar (i e) mb (*Hardhi*) me lastar të ri.

bimím i m

♦ Krijim a sjellje në jetë; lindje.

♦ Mbin; del nga fara.

bimísht•ë a f sh a at Vend i mbuluar me bimë; vend me bimësi të dendur.

bímk•ë a f sh a at bis bot Karafil.

bimní a f libr vjet G Botanikë.

bim•óhet úa (u) úar

I vetv (*Bima*) nis të mbijë, të nxjerrë bitme.

II pës e **BIM•ON.**

bim•ój kal G > BIM•UE (me).

bimór e mb I bimëve; që ka të bëjë me bimët; i përbërë prej bimësh; i bërë a i nxjerrë nga bimët. **Botë bimore. Vaj bimor.** > **VEGJETAL E.**

bimór•e ja f sh e et Arë e mbjellë.

bimráj•ë a f sh a at bot G Rrënjë konike me rrënjëla anësore (*si karrota, bari i qumështit etj.*).

bíms•ë a f sh a at Qilar; bodrum.

bimtár i m sh ë ët libr vjet Botanist.

bímt•e ja f sh e et Fill i dredhur trashë.

bim•úe (me) óva úe vjet G

I kal Krijoj; lind.

II jokall Mbin.

bim•úe (me u) úe (u) úe G

I vetv veta III

♦ Krijohet; lind.

♦ Mbushet me bimësi.

♦ > **BIM•OHET.**

II pës e BIM•UE (me).

bimúem (i) e (e) mb G I krijuar; i lindur.

bímz•ë a f sh a at J Fëmijë; bir a bijë.

bin i m sh a at G Derr në thark.

biná ja f sh - të bis

♦ Ndërtesë; themel i ndërtesës; skelet i ndërtesës. [**mbasi t'i ketë terezitë të gjitha mirë e mirë e përpilon planin e binasë së dishrueme (KM).**]

♦ *bis* Njeri a kafshë me trup të madh.

♦ Send shumë i madh.

♦ *përmb bis* Bij e bija; fëmijë; pasardhës të një njeriu.

*

Binaja s'mbahet pa shtylla f j u.

I vë bina diku Shpif për dikë.

S'iu duk binaja U zhduk pa lënë gjurmë.

Të shuan binanë (derën, pishën) shih te SHUAJ.

U shoftë me bina! *mallk* U shfarostë me gjithçka, mos i mbettë asnjë gjurmë!

binac i m sh ë ët > BINAÇ I.

bináč i m sh ë ët Kalë shale.

binadálë mb bis

♦ (*Grua*) pa fëmijë.

♦ (*Njeri*) pa shtëpi.

binák e f sh e et G > BINJAK E.

binák u m sh ë ët G Binjak. [**Sot Omerin due me e njoftë./ Djali i em ai për në kjoftë, nuk m'len binakët me i pre. (CV).**]

binák•e ja G f e BINAK U.

biná•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá bis (Njeri) me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

biná•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

biná•mádhë mádhja f sh mëdhá mëdhátë Grua me trup të madh e me gjymtyrë të mëdha.

binár e mb dhe mat I përbërë prej dy elementesh; që ka lidhje me dy elemente. **Kod binar** *tek inf* kod i përbërë nga shifrat 0 dhe 1. **Sistem binar** sistem numëror me bazë numrin 2.

binár i¹ m sh ë ët

♦ *ndërt* Tra i hollë, i sharruar e me katër faqe. **Binarët e dyschemesë (e çatisë). Pres (çaj) binarë.**

♦ Çdonjëri nga dy trarët e posaçëm prej metali, mbi të cilët lëvizin rrotat e trenit a të tramit/. > **SHIN•Ë A. Shttrim i binarëve. Këmbyes i binarëve. Treni doli nga binarët.**

♦ *sh fig* Drejtim i zhvillimit të një veprimtarie, dukurie etj.; rrugë në të cilën ecën e vepron një njeri, organizatë, shoqëri a shtet; rrugë, mënyrë; vijë a rrugë e drejtë. **Ecën në binarë të drejtë. Jam në binarë. Dal (iki, largohem) nga binarët. Hyj (vij) në binarë. E sjell (e kthej, e vë) në binarë.**

*

Dal nga binarët dal nga rruga e drejtë; s'jam më në rregull; luaj mendsh, çmendem.

E vë në binarë (në udhë, në rrugë, në vijë) E vë në udhë të mbarë a të drejtë.

Vij në binarë Hyj në udhë të mbarë a të drejtë.

binár i² m sh ë ët Kadishtar; kadebërës.

binarëndërrúes i m sh - it hek Punonjësi i shërbimit hekurudhor që bën ndërrimin të binarëve në pikat e këmbimit.

binarëgjérë *mb hek (Linjë)* me gjerësi të standardit ndërkombëtar (143.5 cm) midis binarëve.
binarëngúshtë *mb hek (Linjë)* me gjerësi midis binarëve më të vogël se standardi ndërkombëtar.

binashúar *mb bis (Grua)* pa fëmijë.

bind *kal a úr*

♦ Ia mbush mendjen (*dikujt*) me arsyttime, me fakte e me prova se diçka është e vërtetë a e drejtë. **Përpiqem (arrij) ta bind.**

♦ *bis* E bëj (*dikë*) të çuditet së tepërmi. > **HABIT; MAHNIT. Mjaft, se binde botën!**

bind i¹ *m sh e et* Diçka që ngjall habi me madhësinë ose pamjen e jashtëzakonshme a të frikshme. **Bindi i dheut. Për bind** në mënyrë te çuditshme, në mënyrë të jashtëzakonshme e të frikshme.

bind i² *m sh ë ët G*

♦ Vigan; div.

♦ Çudan.

Bind i *m mit ilire* Perëndi kryesore e fisit të Japodëve.

bind•e ja f sh e et *krahin* Damxhan. **Një binde verë (raki).**

bindéd•ër ra f sh ra rat *vjet* Çudi; mrekulli; gjë e habitshme.

bindédërsh•ëm (i) me (e) mb *vjet* I çuditshëm; i mrekullueshëm; i habitshëm.

bind•em¹ a (u) ur

I *vetv*

♦ Më mbushet mendja se diçka është e vërtetë a e drejtë, besoj plotësisht për këtë; pranoj diçka pa asnjë dyshim si të vërtetë e të drejtë; sigurohem për diçka. **A u binde më në fund?**

♦ Veproj sipas kërkesave dhe urdhrave të dikujt, e dëgjoj dikë dhe i nënshtrohem pa e kundërshtuar. **Iu bind urdhrit.**

II *pës e BIND¹.*

bind•em² a (u) ur

I *vetv bis* Çuditë nga diçka e jashtëzakonshme, habitem, mahnitem. **Bindeshin të gjithë me të.**

II *pës e BIND².*

*

U bind dreqi (bota, dynjaja) bis U bë rrëmujë e madhe; ndodhi diçka e jashtëzakonshme.

bind•ë a¹ f sh a at f tek Pajisje ngritëse që punohet me forcën e krahut.

bind•ë a² f sh a at *vjet* Çudë; mrekulli.

bindërmë si ndajf Njëri mbi tjetrin, që të puthiten mirë; kaluar, kaluarthi. **I shtroj dërrasat bindërme.**

bindërmë ja f

♦ Vijë e thelluar, që bëhet buzë një dërrase në mënyrë që kjo të përputhet rrafsh me një dërrasë tjetër. **Bindërme për xhamat në dritare. Dërrasa (dyscheme) me bindërme.**

♦ Zdrukth i hollë, që shërben për të bërë këtë vijë.

bindës e mb Që të mbush mendjen, që të bind; që synon të bindë. **Në mënyrë bindëse.**

[**Prirja e sotme për një shpjegim bindës të raporteve histori - prehistori, mit - realitet, mitologji - mitologjemë...** (ShS).]

bindëtór e mb *vjet (Pikë)* çuditëse.

bindëtór•e ja f sh e et *vjet G* Pikë çuditëse.

bindísht ndajf *krahin G* Në mënyrë të çuditshme.

bindj•e a f sh e et

♦ Besim i plotë se diçka është e vërtetë dhe e drejtë; mendim i ngulur dhe i palëkundur.

[**Bindjet:/ Njeriun në jetë e bën të lumtur vetëm njeriu** (NGj).] [**Në mendësinë popullore tradicionale ka qenë e ngulitur bindja se kreshnikët ishin heronj të lashtësisë (para)shqiptare** (ShS).]

♦ kryes sh Pikëpamje. **Bindje filozofike (politike).**

bindjeplótë *mb libr*

♦ Plotësisht bindës.

♦ I bindur plotësisht.

bind•óhet *vetv krahin G > BIND•UE (me u)^{1,2}.*

bindós *kal G > BINDOS•Ë (me).*

bindós•em *vetv dhe pës e BINDOS. > BINDOS•Ë (me).*

bindós•ë (me) *kal a ë G Habit; trondit; lemeris.*

bindós•ë (me u) a (u) ë G

I *vetv* Habitem; tronditem; lemerisem.

II *pës e BINDOS•Ë (me).*

bindósun (i e) *mb G I habitur; i tronditur; i lemerisur.*

bíndshëm *ndajf libr*

♦ Me bindje; me besim.

♦ Në mënyrë bindëse.

bíndsh•ëm¹ (i) me (e) *mb libr* I bindur; që bindet.

bíndsh•ëm² (i) me (e) *mb* I habitshëm; tronditës; i lemerishëm.

bindshmëri *a f libr* Aftësi a fuqi bindëse (*e argumentit*).

bind•úe (me u)¹ úe (u) úe *veta III vjet G* Lutet; falet; nderohet. **Zeusi edhe sot bindohet nga shqiptarët** (ShGj).

bind•úe (me u)² vetv úe (u) úe *krahin G* Lakohet a përkulet nën peshë të rëndë.

bindúem (i e) *mb krahin G* I lakuar a përkulur nën peshë të rëndë.

bindúemit (të) *as krahin G* Lakim a përkulje nën peshë të rëndë.

bindúeshëm *ndajf G* Me nderim; me adhurim fetar.

bindúesh•ëm¹ (i) me (e) *mb G* I habitshëm; që shkakton habi a çudi.

bindúesh•ëm² (i) me (e) *mb G* I nderuar; i ardhuruar.

bindueshmëni *a¹ f libr G* Natyrë a cilësi e habitshme.

bindueshmëni *a² f libr G* Nderim ose adhurim fetar.

bíndur (i e)¹ mb

♦ Që i është mbushur mendja për diçka, që ka bindje, që ka besim të plotë për diçka; që shpreh bindje të fortë. **Jam i bindur për këto që them.**

♦ Që i zbaton pa kundërshtuar kërkesat, porositë a urdhrat e dikujt; që nuk kundërshton, i dëgjueshëm. **Fëmijë i bindur.**

bíndur (i e)² mb I habitur; i tronditur; i lemerisur.

bíndur it (të) *as* Bindje.

bín•e ja f sh e et *krahin G* Teneqe së cilës i bihet për të trembur egërsirat.

binék u¹ m sh ë ët *bot* Bimë parazitare kërcellshkurtër; del në orizore dhe bën kokrra si matakock.

binék u² m sh ë ët *G* Kalë shale.

binësh•ë a f A Gëzof. > **BINISH I.**

bíngë *mb J (Mustaqe)* me bishtat dig përpyetë.

bíngo ja f sh - t

♦ Lojë me bila të rrumbullakëta me numra në të cilën bilat tërhiqen pa radhë të caktuar dhe lojtarët shënojnë numrat përkatës në kartat e tyre.

♦ Lokal për këtë lloj loje dhe lojëra të tjera fati.

bíni *urdh e BIE.* Qëlloni; shtini. [Bini tosk'e gegë,/ Fyshek' ju nap vetë (Pop).]

biní a f G Birëri.

binísh i m sh e et *vjet* Qyrk; gëzof. [Ha binish mish! (Pop).]

binók u m sh ë ët *G* Binjak.

binók•ël *li m sh la lat* Mjet optik që përdoret me të dy sytë. **Binokël teatri (stadiumi).** > **DYLBË TË.**

binokulár *e mb* Që ka të bëjë me të dy sytë.

binóm *i m sh e et*

♦ *mat* Shprehje algjebrike e përbërë prej dy kufizash të bashkuar me shenjën plus ose minus. **Kufizat e binomit.**

♦ *libr dhe fig* Dy dukuri a nocione me lidhje të dyanshme ndërmjet tyre.

binósh *e¹ mb A, G*

♦ Dysh; dyshe; dyfishe.

♦ Binjak.

binósh *e² mb krahin G (Fëmijë)* ndotarak; ndrakaliq; që ndraget.

binósh *i¹ m sh a at krahin G* Fëmijë ndotarak a ndrakaliq.

binósh *i² m sh ë ët A* Binjak.

binósh•e *ja¹ f sh e et krahin G f e* **BINOSH I.**

binósh•e *ja² f sh e et* Dru ose hu me dy maja. > **FURK•Ë A.**

bínt•e *ja f sh e et vjet krahin G* Faqore xhepi.

binj *kal bújta bójtur vjet*

♦ Krijoj; lind; sjell në vjetë (*fëmijë*). ♦ *veta III (Bima)* nxjerr filiz; mbin.

binják *e mb*

♦ I lindur njëkohësisht me një tjetër nga e njëjta mëmë. **Motra binjake. Vëllezër (qengja) binjakë.**

♦ I përbërë prej dy pjesësh të njëjta, që ka dy pjesë të lidhura a të ngjitura a të rritura bashkë. > **DYSHE. Qershi (arrë, kumbull) binjake. Lisa binjakë. Çukë binjake. Gishta binjakë** dy gishta të ngjitur bashkë. **Helikë binjake.**

♦ *fig* Shumë i ngjashëm a pothuajse njësoj me një tjetër. **Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhie/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).**

binják *u¹ m kryes sh ë ët*

♦ Secili nga dy fëmijët që lindin njëkohësisht nga e njëjta mëmë. **Lindi binjakë. Janë binjakë.**

♦ *fig* Send që i ngjan shumë një tjetri dhe që është i lidhur ngushtë me të. **Mos pusho kurrë! Po bashkë me vaje/ si dy binjakë këndonin mjerimin - (Mgj).**

binják *u² m sh ë ët* Kalli misri i përbërë nga 4-5 kallinj të vegjël të ngjitur. > **VËLLEZËR IT.**

Binjakët *m sh astr*

♦ Yjësi e gjysmësferës veriore ndërmjet Demit dhe Gaforres.

♦ Shenjë e tretë e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 maji deri më 20 qershor.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi.

binják•e *ja f sh e et f e* **BINJAK U.**

binjakëzím *i m sh e et* Bashkëpunim a shkëmbim përvoje midis dy qyteteve, shkollave etj.

binjakëz•óhem *vetv óva (u) úar* Bashkëpunoj a shkëmbej përvojë me një qytet a shkollë.

binjakëz•ój *kal óva úar* Krijoj bashkëpunim midis (*dy qyteteve, shkollave etj.*).

binjakëzúar (*i e*) *mb (Qytete, shkolla etj.)* që bashkëpunojnë a shkëmbejnë përvojë.

binjár *i m sh ë ët Ç* Binjak.

binjarák *e mb* > **BINJAK E.**

binjarák *u m sh ë ët* Binjak.

binjarák•e *ja f e* **BINJAK U.**

binjók *e mb* Binjak.

binjók *u m sh ë ët* Binjak.

binjók•e *ja f sh e et f e* **BINJOK U.**

binjór•e *ja¹ f sh e et* Degë që dalin nga i njëjti vend; bigë.

binjór•e *ja² f sh e et* Dhëmb i cfurkut.

binjór e *mb* Degëzim; furkë.

binjósh i *m sh ë ët* Binjak.

bínjtur (i e) *mb A*

♦ I lindur.

♦ I mbirë.

bio- *fjalëform libr* Pjesë e parë e disa termave të përbërë që formojnë emra ose mbiemra.

bioaktív e *mb libr (Lëndë)* që ka ndikim biologjik, që vepron si faktor biologjik.

bioarkeologjí a *f libr* Disiplinë e arkeologjisë që merret me studimin e mbetjeve njerëzore në gërmimet arkeologjike.

bioarkeologjík e *mb libr* I bioarkeologjisë; që ka të bëjë me bioarkeologjinë.

bioarkitektúr•ë a *f libr* Arkitekturë e mbështetur në procese që marrin parasysh kërkesat për ruajtjen e mjedisit.

bioarkitekturór e *mb libr* I bioarkitekturës; që ka të bëjë me bioarkitekturën.

bioárm•ë a *f usht* Armë që përdoret në luftë biologjike.

biobibliografí a *f libr* Jetëshkrim i një njeriu dhe përshkrim i veprave të tij.

biobibliografík e *mb libr* I biobibliografisë.

biocenologjí a *f libr* Studim i bashkësive natyrore dhe i ndërveprimit midis tyre.

biocenóz•ë a *f libr* Grup organizmash që jetojnë në një mjedis të caktuar dhe formojnë një bashkësi ekologjike vetërregullatore.

biodegradúesh•ëm (i) me (e) *mb (Lëndë)* që shpërbëhet nga veprimi i baktereve dhe organizmave të tjera.

biodegradueshmërí a *f libr* Vetë e një lënde të caktuar për t'u shpërbërë nga veprimi i baktereve dhe organizmave të tjera.

biodiezél i *m ind* Lëndë djegëse e lëngët e prodhuar nga vajrat bimore; përdoret e përzier me karburant ose më vete.

biodinámík e *mb* I biodinamikës; që ka të bëjë me biodinamikën.

biodinámík•ë a *f Degë* e biologjisë që me studimin e dukurive jetësore të organizmave.

biodiversitét i *m* Llojshmëri e jetës bimore dhe shtazore në një mjedis të caktuar ose në botë në përgjithësi.

bioekológ u *m sh ë ët* Studiues i bioekologjisë.

bioekológ•e ia *f sh e et f e* **BIOEKOLOG U.**

bioekologjí a *f* Studim shkencor i ndërveprimit të qenieve të gjalla dhe mjedisit, si dhe midis vetë qenieve të gjalla.

bioekologjík e *mb* I bioekologjisë; që ka të bëjë me bioekologjinë.

bioelektricitét i *m* Potencial elektrik dhe rrymë elektrike që prodhohet ose shfaqet në qeniet e gjalla.

bioelektrík e *mb* I bioelektricitetit; që ka të bëjë me potencialin elektrik dhe rrymën elektrike në qeniet e gjalla.

bioelektroník e *mb tek* I bioelektronikës; që ka të bëjë me bioelektronikën.

bioelektroník•ë a *f tek* Studim dhe zbatim i elektronikës në mjekësi dhe në procese biologjike.

bioetík e *mb libr* I bioetikës; që ka të bëjë me bioetikën.

bioetík•ë a *f libr* Etikë e fushës së kërkimeve mjekësore dhe biologjike dhe të bioinxhinierisë.

biofarmací a *m >* **BIOFARMACEUTIK•Ë A.**

biofarmaceutík e *mb* I biofarmaceutikës; që ka të bëjë me biofarmaceutikën.

biofarmaceutík•ë a *f* Studim i barnave të prodhuar me metoda bioteknologjike.

biofarmakologjí a *f >* **BIOFARMACEUTIK•Ë A.**

biofarmakologjík e *mb* I biofarmakologjisë; që ka të bëjë me biofarmakologjinë.

biofizik e *mb* Biophysical.

biofizikë a *f* Shkencë e zbatimit të ligjeve të fizikës në dukuritë biologjike.

biofizikán i *m sh* ë ët Shkencëtar që merret me zbatimin e ligjeve të fizikës në dukuritë biologjike.

biofizikán•e ia *f e* **BIOFIZIKAN I.**

biogáz i *m sh* e et *ind* Karburant i gaztë i prodhuar nga fermentimi i lëndëve organike.

biográf i *m sh* ë ët Hartues jetëshkrimi; jetëshkrues. ...i kushtohet figurës së Pal Engjëllit, si personalitet e bashkëkohës i Skënderbeut, si historian a biograf i tij (GjSh).

biografi a *f sh* - të Përshkrimi i jetës së një njeriu, jetëshkrim; të dhëna për jetën dhe për veprimtarinë e dikujt. Është me njollë në biografi. ...Veç kësaj, edhe për biografinë e tij ishte një gjë e mirë. Ishte një shenjë besimi e shtetit. (IK).

*

I bëj biografinë *keq* Them gjithçka di për dikë, duke e marrë nëpër gojë.

biografik e *mb* Jetëshkrimor; i biografisë; që ka të bëjë me biografinë.

biografizëm *mi m libr* Interpretim biografik i studimeve letrare.

biogjenetik e *mb* I biogjenezës; që ka të bëjë me biogjenezën.

biogjenéz•ë a *f*

♦ Përfitim i qeneve të gjalla nga qenie të tjera të gjalla.

♦ Prodhim i lëndëve kimike nga qenie të gjalla.

biogjenik e *mb* I biogjenezës; që ka të bëjë me biogjenezën.

biogeográf i *m* Studiues i shpërndarjes gjeografike të kafshëve dhe bimëve.

biogeográf•e ja *f e* **BIOGJEOGRAF I.**

biogeografí a *m* Studim i shpërndarjes gjeografike të kafshëve dhe bimëve.

biogeografik e *mb* I biogeografisë; që ka të bëjë me biogeografinë.

bioinformatik e *mb tek inf* I bioinformatikës; që ka të bëjë me bioinformatikën.

bioinformatik•ë a *m tek inf* Analizë e kompjuterzuar e të dhënave biologjike; zbatim i teknikave kompjuterike

bioinxhinier i *m sh* ë ët Biolog ose inxhener i specializuar për ioinxhinierí.

bioinxhinier•e ja *f sh e et f e* **BIOINXHINIER I.**

bioinxhinierí a *f* Degë e inxhinierisë që përdor biologjinë për të studiuar lidhjet midis punonjësve dhe mjedisit të punës.

bioinxhinierik e *mb* I bioinxhinierisë; që ka të bëjë me bioinxhinierinë.

biokarburánt i *m sh* e et *ind* Karburant i përftuar nga përpunimi i lëndëve organike.

biokibernetik e *mb* I biokibernetikës; që ka të bëjë me biokibernetikën.

biokibernetik•ë a *f* Disiplinë e zbatimit të kibernetikës në biologji.

biokimí a *f* Degë e kimisë që studion proceset fizike dhe kimike në qeniet e gjalla.

biokimík e *mb* I biokimisë; që ka të bëjë me biokiminë.

biokimíst i *m sh* ë ët Specialist i biokimisë.

biokimíst•e ja *f sh e et f e* **BIOKIMIST I.**

bioklimaterík e *mb meteo* Që ka të bëjë me studimin e marrëdhënieve të ndërsjella midis klimës dhe veprimtarisë dhe përhapjes së qenieve të gjalla.

bioklimatológ u *m sh* ë ët Specialist i bioklimatologjisë.

bioklimatológ•e ia *f sh e et e* **BIOKLIMATOLOG U.**

bioklimatologjí a *f* Studim i klimës në lidhje me qeniet e gjalla dhe me ndikimin e saj në shëndetin e njeriut në veçanti.

bioklimatologjik e *mb meteo* I bioklimatologjisë; që ka të bëjë me bioklimatologjinë.

biokompjúter i *m sh* ë ët *tek inf* Komputer hipotetik i mbështetur në qarqe dhe pjesë të ndërtuara me molekula biologjike që do të jenë më të vogla e më të shpejta se sa gjysmëpërçuesit.

bioksid i *m sh e et kim* Oskid me dy atome oksigjeni në molekulë.

biolinguíst i m sh ë ët Studiues i biolinguistikës.

biolinguíst•e ja f sh e et f e BIOLINGUIST I.

biolinguístík e mb I biolinguistikës; që ka të bëjë me biolinguistikën.

biolinguístík•ë a f Studim i lidhjeve ndërmjet evolucionit të gjuhës dhe biologjisë.

biológ u m sh ë ët Specialist i biologjisë.

biológ•e ia f sh e et f e BIOLOG U.

biológj a f

♦ Shkencë natyrore, që studion dukuritë dhe ligjet e përbashkëta të jetës e të zhvillimit të qenieve të gjalla. **Biologji e përgjithshme.**

♦ *përmb* Tërësi e bimëve dhe kafshëve të një zone të caktuar. **Biologjia e Liqenit të Shkodrës.**

♦ Studim i fiziologjisë, sjelljes dhe vetive të tjera të një organizmi të caktuar ose të një klase organizmash. **Biologjia e njeriut (e bimëve, e kafshëve).**

biológjik e mb I biologjisë; që ka të bëjë me biologjinë. **Armë biologjike.**

biológjíst e mb fil I biologjizmit; që ka të bëjë me biologjizmin.

biológjíst i m sh ë ët *fil* Pasues i biologjizmit.

biológjíst•e ja fil f e BIOLOGJIST I.

biológjíz•ëm mi m fil Përdorim ose theksim i parimeve dhe metodave biologjike për shpjegimin e sjelljes së njeriut në shoqëri.

biomagnetík e mb I biomagnetizmit; që ka të bëjë me biomagnetizmin.

biomagnetíz•ëm mi m

♦ Ndërveprim i qenieve të gjalla me fushat magnetike.

♦ Dukuri e shfaqjes së fushave magnetike të prodhuara nga qeniet e gjalla.

biomás•ë a f bio

♦ Tërësi e qenieve të gjalla në një zonë a vëllim të dhënë.

♦ Lëndë organike që përdoret si lëndë djegëse, kryesisht në termocentrale.

biomatematík e mb I biomatematikës; që ka të bëjë me biomatematikën.

biomatematikán i m Specialist i biomatematikës.

biomatematían•e ia f e BIOMATEMATIKAN I.

biomatematík•ë a m Disiplinë e matematikës e zbatuar në biologji.

biomekaník e mb I biomekanikës; që ka të bëjë me biomekanikën.

biomekaník•ë a m Studim i ligjeve të mekanikës në lidhje me lëvizjen dhe strukturën e qenieve të gjalla.

biometeorologj a f Studim i lidhjeve ndërmjet qenieve të gjalla dhe klimës.

biometeorologjik e mb I biometeorologjisë; që ka të bëjë me biometeorologjinë.

biometrí a f Zbatim i analizës statistikore në përpunimin e të dhënave biologjike.

biometrík e mb I biometrisë; që ka të bëjë me biometrinë.

biometrík•ë a f > BIOMETRI A.

biomikroskóp i m sh ë ët *mjek* Mikroskop me llambë për kontrollin e syrit dhe të pjesëve të tij.

biomikroskopí a f mjek Kontroll mikroskopik i indeve të gjalla në trup.

biomikroskopík e mb mjek I biomikroskopisë; që ka të bëjë me biomikroskopinë.

biomimetík e mb I biomimetikës; që ka të bëjë me biomimetikën.

biomimetík•ë a f Studim i sistemeve biologjike si modele për krijimin e materialeve dhe makimave.

biomjekësí a f Zbatim i shkencave natyrore për qëllime mjekësore e klinike.

biomjekësór e mb I biomjekësisë; që ka të bëjë me biomjekësinë.

biomolekúl•ë a m sh a at kim Molekulë nga e cila përbëhen qeniet e gjalla.

biomolekulár e mb I biomolekulës; që ka të bëjë me biomolekulën; i përbërë nga biomolekula.

biomórf i m sh e et art Formë ose objekt zbulurimi i mbështetur në trajtat e qenieve të gjalla.

♦ Paraqitje grafike e një qenie të gjallë, të përpunuar në kompjuter, që shërben si model i evolucionit të asaj qenieje.

biomorfík e mb art I biomorfizmit; që ka të bëjë me biomorfizmin.

biomorfíz•ëm mi m art Lëvizje artistike e shek. XX që merr modele nga bota e gjallë.

biónd e mb (Flokë) të verdhë të hapët; (njeri) me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë.

biond i m sh ë ët Njeri me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë.

biónd•e ja f sh e et Vajzë me flokë të verdhë të hapët dhe lëkurë të bardhë. **Bionde artificiale.**

biondín e mb > BIOND E.

biondín i m sh ë ët > BIOND I.

biondín•ë a f sh a at f e BIONDIN I.

bioník e mb I bionikës; që ka të bëjë me bionikën.

bioník•ë a f tek Studim i sistemeve mekanike që veprojnë si qenie të gjalla ose pjesë të tyre.

biopík•ë a f sh a at Film bibliografik.

biopreparát i m sh e et bio, bujq Preparat biologjik.

biopsí a f sh - të mjek Analizë e qelizave për të hetuar praninë e zhvillimeve kanceroze.

bioqárk u m tek Qark i integruar që përmban molekula ose struktura biologjike.

bioqýl i m tall Fakultet i biokimisë i shikuar si degë e lehtë, për studentë që s'ia thonë fort për shkenca të tjera.

bioqýls i m sh a at tall Student i fakultetit të biokimisë.

bioqýls•e ja f sh e et tall f e BIOQYLS I.

bioreaktór i m sh ë ët Rezervuar për rritjen e mikroorganizmave.

biorít•ëm mi m fizio Ndryshim ritmik që ndodh brenda qenieve të gjalla.

BIOS i ang tek inf shkurt i Basic Input Output System program i kontrollit të pajisjeve periferike të kompjuterit.

biosatelít i m sh ë ët astr Satelit me kushte të përshtatshme për jetesën e qenieve të gjalla.

biosatelitór e mb astr I biosatelitit; që ka të bëjë me biosatelitin.

biosfér•ë a f sh a at meteo Zonë e sipërfaqes dhe atmosferës së Tokës dhe planeteve të tjerë ku mund të jetojnë qenie të gjalla.

biosferík e mb I biosferës; që ka të bëjë me biosferën.

biosintetik e mb I biosintezës; që ka të bëjë me biosintezë.

biostintéz•ë a f sh a at Prodhim i lëndëve kimike nga qeniet e gjalla.

biosistém i m sh e et Qenie a sistem qeniesh të gjalla që mund të ndërveprojnë me qenie a sisteme të tjera të gjalla.

biosistematík•ë a f Analizë statistikore e të dhënave të përfuara nga studime gjenetike, biokimike etj. për të vlerësuar marrëdhëniet taksonomike të qenieve të gjalla, kryesisht brenda suazave të evolucionit.

bioskóp i m sh ë ët Projektor kinemaje.

bioskopík e mb I bioskopit; që ka të bëjë me bioskopin.

biosociológ u m sh ë ët Ekspert i biosociologjisë.

biosociológ•e ia f sh e et f e BIOSOCIOLOG U.

biosociologjí a f

♦ Studim i marrëdhënieve ndërmjet qenieve shoqërore dhe midis tyre dhe mjedisit.

♦ Studim i marrëdhënieve ndërmjet faktorëve biologjikë dhe atyre shoqërorë.

biostatistik•ë a f sh a at Degë e statistikës që studion të dhënat për qeniet e gjalla.

biostatistikór e mb I biostatistikës; që ka të bëjë me biostatistikën.

bioteknologjí a f Përdorimi i procesve biologjike për qëllime industriale, kryesisht farmaceutike.

bioteknologjik *e mb* I bioteknologjisë; që ka të bëjë me bioteknologjinë.

biotekstilë *t f sh* Tekstile të prodhuara me lëndë që largojnë erën e keqe dhe papastërtitë.

bioterapi *a f mjek* Terapi me vaksina të gjalla ose me antibiotikë.

biotik *e mb libr* Jetësor; që ka të bëjë me jetën. **Shumëllojshmëri biotike.**

biotik•ë *a f* Disiplinë që studion funksionet jetike.

biotip *i m sh e et* Grup qeniesh të gjalla me gjenotip të njëjtë; tipar dallues i gjenotipit.

biotóp *i m sh a at* Zonë me kushte mjedisore dhe me shpërndarje të njëtrajtshme të popullsisë shtazore e bimore.

biotrón *i m sh e et* Dhomë me klimë të kontrolluar që përdoret për të studiuar reagimin e qenieve të gjalla ndaj kushteve specifike të mjedisit.

biorrým•ë *a f tek*

bipartizán *e mb* Që ka të bëjë me marrëveshje ose bashkëpunim midis dy partive politike me platforma të kundërta.

bipartizaní *a m* Të qenët bipartizan.

biplán *i m sh e et av* Aeroplan i vjetër me dy palë krahë.

BIPM *shkurt* **Bureau International des Poids et Mesures** Zyra Ndërkombëtare e Peshave dhe Masave.

bíq•ër rit *m sh Ç*

♦ Këlyshë të dosës.

♦ Këlyshë të ujkut.

bir *kal krahin G > BIR•Ë (me).*

bir *urdh e BIE².* Bot e bir me përpjekje të mëdha; me të gjitha forcat.

bi•r ri *m sh j jt*

♦ Djalë kundrejt prindërve të vet. **Atë e bir. Bir në (për) shpirt. Me të bijtë e të bijat.**

♦ *përk* Përdoret nga një i moshuar për të thirrur një djalë a një burrë të ri, që e quan të afërt, si djalin e vet. **Na, more djalë!**

♦ *kryes sh* Pasardhës të drejtpërdrejtë; brez i ri. [**Na të birt e shekullit të ri,/ që plakun e lamë në "shejtnin" e tij** (Mgj).] [**Bir Selman i nënës, ç'të të qaj më parë** (APp).]

♦ *zootek* Pjellë mashkull e drejtpërdrejtë e një kafshe. **Hamshorët bij.**

*

(I) **biri (burri) i botës** *keq* Njeri çfarëdo; një i panjohur; tjetri; dikush.

I biri i njerkes Fëmijë i përkëdhelur e i mbajtur mirë; fëmijë i trajtuar ndryshe nga të tjerët; fëmijë i llastuar.

I biri i vashës Trim i madh; trim mbi trima.

E mori biri i botës e s'ma ktheu Ma mori ai farë njeriu, e s'ma ktheu.

Dreqi e i biri; djalli (dreqi) me të birin *keq* Të gjithë pa dallim, edhe ata që s'duhen.

Bir bushtre; qen bir qeni *shar* Njeri i keq, që rrjedh nga prindër të këqij.

S'ka bir (zog) nëne që të... *bis* Askush nuk është i zoti që të...

bíra-bíra *mb* Plot me vrima; i shpuar e i bërë shoshë.

biracák *e f* Frikacak; që trembet e kërkon vrimë ku të futet.

biracák u *m sh ë ët* Njeri frikacak, që trembet e kërkon vrimë ku të futet.

biracák•e ja *f e BIRACAK U.*

birác i¹ *m sh e et* Kamare për takëmet e kafes në anë të vatrës.

birác i² *m sh ë ët orn krahin G* Zog gjoksverdhë, pak më i madh se trumcaku, që bën fole në bira lisash e shkëmbinjsh.

birác•e *t f sh bis* Këpucë verore plastike me vrima.

birác•ë *a f bis K*

♦ Vrimë e prapanicës. > **ANUS I.**

♦ Prapanicë.

birác•ë *a f bis K > BIRAC•Ë A.*

biráčók u m sh ë ët Vrimë e vogël.

birák e mb Bijëror.

biraléc i m sh ë ët ushq Kulaç i rrumbullakët me birë (vrinë) në mes.

biralí•e a f sh e et Qepshe me vrima.

biramél e mb krahin (Njeri) që zhbiron për të marrë vesh çdo gjë; që kërkon e gjurmon kudo për të mësuar diçka; që s'le gjë pa trazuar për të zbuluar diçka; tepër kureshtar; zhbirues.

biramél i m sh ë ët Ai që zhbiron për të marrë vesh çdo gjë; që kërkon e gjurmon kudo për të mësuar diçka; ai që s'le gjë pa trazuar për të zbuluar diçka; njeri tepër kureshtar; zhbirues..

biramél•e ja f sh e et f e BIRAMEL I.

biramíxhash ndajf G: Biem biramíxhash jemi kushërinj të parë.

biraríq i m sh ë ët përk A Djalë i dashur.

bíras¹ ndajf krahin G: Lojë biras lojë fëmijësh me 10 gropa të vogla e 10 guralecë, që e fiton kush i fut të gjithë guralecët e vet në të gjitha gropat.

bíras² ndajf krahin G (Qep) kalore.

birastjél i m sh ë ët vjet

♦ *usht* Frëngji.

♦ *Mazgallë.*

birazél i m sh a at krahin G Byrazer; vëllamë; secili nga burrat që pijnë gjak nga njëri-tjetrit.

birbíl i m sh a at krahin > BILBIL I.

birbiráč•ë a f sh a at bis krahin G Vrimë e prapanicës; anus.

bírbo ja m sh - t keq Njeri pa shtëpi e pa katandi; ai që bën jetë të parregullt; njeri mendjelehtë e i dhënë pas jetës së shthurur. **Thashë atë që mund të mendojnë ata birbot e Tiranës.** (IK).

bírc•ë a¹ f sh a at G Vrimë e vogël.

bírc•ë a² f sh a at krahin G Daltë për të hapur vrima të vogla në dru.

bírç•e ja m sh e et bis

♦ *përk* Djalë i ri.

♦ Djalë i përkëdhelur, që s'e ka qejf punën.

♦ Bir i botës; tjetri. **Kush është ai birçja atje?**

bírç•ë a f sh a at G Mjet i thjeshtë për të hapur vrima në dru

birdén ndajf vjet J Menjëherë; në çast; pa vonesë.

bírem vetv bóra (u) bjérrë Bie; bie pas; varem.

bír•ë a f sh a at Vrimë.

*

Birat e shtëpisë Hallet dhe nevojat e shtëpisë.

Birë më birë (Kërkoj) gjithandej, vrimë më vrimë; skutë më skutë.

Birë turlie Mundësi e fundit.

Fyell pa bira Njeri pa vlerë.

Kërkoj bira dhelpnash Humb kohën kot.

Nuk le birë mini pa kqyrë Kërkoj me imtësi gjithkund.

Pa çelë birën e gojës Pa hapur gojën fare.

S'kam birë në vesh Nuk dëgjoj këshillat; bëj si më thotë koka.

bír•ë (me) kal a ë krahin G Shpoj a hap një birë; zhbiroj.

birëri a f

♦ Të qenët bir i dikujt; lidhje e djalit me prindërit e vet.

♦ > **BIJËSI A. E nxori birërie** nuk e njohur për bir të vet.

♦ *fig* Prejardhje e drejtpërdrejtë ose zhvillim me lidhje të drejtpërdrejtë trashëgimie. **Lidhje birërie.**

birërisht ndajf (Trajtoj) si birin a djalin tim.

bírës i f sh a at tek Kunj me kokë me vrimë.

birës•e *ja f sh e et* Çekan a daltë me majë për të hapur vrima.

birësi *a f vjet libr* Bijësi.

birësim *i m sh e et drejt* Marrje në familje e një të mituri, duke i dhënë të gjitha të drejtat e fëmijës së barkut. > **ADOPTIM I.**

birës•óhem *libr pës e* **BIRËS•OJ.**

birës•ój *kal óva úar drejt* Marr në familje (*një të mitur*) dhe i jap të gjitha të drejtat e fëmijës së barkut. > **ADOPT•OJ. Birësoj një fëmijë.**

birësór *i m sh ë ët J* Fëmijë i bërë për shpirt.

birësúar (*i e*) *mb* Që është bërë bir për shpirt.

birësúes *i m sh ë ët drejt* Ai që merr një fëmijë për shpirt.

birësúes•e *ja f sh e et f e* **BIRËSUES I.**

birësúesh•ëm (*i*) *me* (*e*) *mb drejt* (*Fëmijë*) që mund të birësohet.

birëvësh•ë *a f sh a at ent* (*Forficula auricularia*) Kandërr e vogël, me trup të hollë e të gjatë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me pemë e sidomos me rrush. > **GËRSHËRËZ A.**

birëz *a f*

♦ Vrimë vogël.

♦ *bis anat* Anus.

birëzéz•ë *a f mit* Gropë thithëse në lumë ku rrinë shpirtrat e këqinj. > **DREDHUJ•Ë A.**

biril *i m sh a at: Lojë me birila* lojë kryesisht me 9 kunjat të vëna në këmbë në fund të një piste, të cilat lojtari përpiqet t'i rrëzojë duke i gjuajtur me një gjyle.

birilí *ja f sh - të* Biralie; kullësë.

birilúc•ë *a f sh a at krahin G* Çikël.

birím *i¹ m sh e et* Shpim i vrimës.

birím *i² m sh e et* Lindje; sjellje në jetë; pjellje.

birináj•ë *a f sh a at krahin G* Shami koke për nuse, me pëlhurë shumë të hollë, e zbukuruar me rruaza.

birinxhí

I *ndaif* Shumë mirë.

II *si mb bis* I parë; i cilësisë së parë; shumë i mirë.

birján *i m ushq*

♦ Ç Tavë me oriz.

♦ Gatesë vegjetariane.

birkáč•e *ja f sh e et krahin* Kovë; kusi e madhe.

birkím *i m sh e et krahin G* Ndjekje; gjurmim.

bírko *ja m sh - t bis J* > **BIRÇ•E JA.**

birk•óhem *G pës e* **BIRK•UE** (*me u*).

birk•ój *kal G* > **BIRK•UE** (*me*)^{1, 2}.

birkók•ë *a f sh a at kopsht* Kajsi; zerdeli.

birk•úe (*me*)¹ *kal óva úe G*

♦ Biroj; zhbiroj.

♦ *fig* Ia blej mendjen; ia kuptoj lojën (*diku*jt).

birk•úe (*me*)² *kal óva úe G* Ndjek a gjurmoj (*dikë*); i vihem prapa (*diku*jt).

birk•úe (*me u*)¹ *pës e* **BIRK•UE** (*me*)^{1, 2}.

birkúem (*i e*)¹ *mb G* I biruar.

birkúem (*i e*)² *mb G* I ndjekur; i gjurmuar.

birkúemit (*të*)¹ *as G* Birim; zhbirim.

birkúemit (*të*)² *as G* Ndjekje; gjurmim.

birkúes *e mb G* Zhbirues.

birmán *e mb* I Birmanisë; që ka të bëjë me Birmaninë, me banorët a vendësit e saj.

birmán i m sh ë ët Banor a vendës i Birmanisë.

birmán•e ia f sh e et f e **BIRMAN I.**

birmanéz e mb > **BIRMAN E.**

birmanéz i m sh ë ët > **BIRMAN I.**

birmanéz•e ja f sh e et f e **BIRMANEZ I.**

Birmaní a f gjeog Republikë në juglindje të Gjirit të Bengalit. > **Mianmar.**

birmanísht ndajf Në gjuhën e birmanezëve.

birmanísht•e ja f gjuh Gjuhë e birmanezëve; gjuhë zyrtare e Birmanisë.

birní a f G

♦ > **BIRËRI A.**

♦ *përmb* Fëmijë. **Birni me gruen e parë** fëmijë (të lindur) me gruan e parë.

birnór e mb G I birit; që ka të bëjë me birin kundrejt prindit. [**Butësia birnore e mirënjoha** më shtynë të shkruiej (MC).

birn•úer óre mb G Birëror; birnor.

bíro pasth (qortim, këshillim) O bir. **Mos ashtu, biro!**

biróç•e ja f sh e et Karrocë e lehtë me dy rrota e një kalë.

bir•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **BIR•OJ.**

bir•ój kal óva úar

♦ Shpoj; bëj me vrimë a vrima (*diçka*).

♦ E bëj shoshë (*me plumba dikë*).

♦ *fig* E bombardoj (*me pyetje dikë*).

*

Ia biroj jetën dikujt Ia nxij jetën dikujt.

birój•ë a f sh a at zool (Malpolon monspessulanus) Gjarpër i Monpeljesë.

birónj•ë a f sh a at zool > **BIROJ•Ë A.**

birós kal a ur I shpoj vrimë (*dërrasës etj.*).

birós•ëm (i) me (e) mb G > **BIROSUR (i e).**

birósj•e a f sh e et Birim; shpim i vrimës.

birósur (i e) mb I biruar; i shpuar me vrima.

birq¹ m sh e et Tapë (*e katruves etj.*).

birq² m sh e et dhe A Kopicë; turrë; pìrg.

bírs•ë a f sh a at G Bizë (*e këpucarit*).

birt•úer óre mb G Birnor.

birth i¹ m sh a at Djalë i vogël.

birth i² m sh a at bis mjek Puçërr e hidhët; lungë; e thatë; çiban.

birúar (i e) mb I bërë me vrima; i shpuar. **Letër (kartë, skedë) e biruar. Fletëvotimi me skedë të biruar.**

birúc e mb krahin G (Njeri) tutës; frikës; që fshihet vrimave nga frika.

birúc i m sh a at krahin G Njeri tutës; frikacak.

birucák e mb krahin G (Njeri) tutës; frikës; që fshihet vrimave nga frika. > **BIRUC E.**

birucák u m krahin G Njeri tutës; frikacak. > **BIRUC I.**

birucák•e ja f sh e et f e **BIRUCAK U.**

birúc•e ja f sh e et f e **BIRUC I.**

birúc•ë a f sh a at

♦ Vrimë e vogël. **Birucë miu** vrimë e miut.

♦ Qelí. **Birucë e burgut.**

♦ *krahin G* Vrimë ku mbërthehet kopsa.

♦ *bis* Kasolle e keqe.

birúem (i) e (e) mb G > **BIRUAR (i e).**

birúes e mb

- ♦ (*Majë*) shpuese; (*kunj*) për të shpuar vrima.
- ♦ (*Krimb*) që bën vrima (*në dru*).
- ♦ (*Vështrim*) i ngulët, që depërton thellë.

birúes i m sh - it

- ♦ *ent* Larvë e disa kandrrave që shpojnë vrimë në pemë. **Biruesi i fikut (hardhisë, ullirit).**
- ♦ *keq* Ai që fut hundët a përzihet në punët e të tjerëve. > **BIRAMEL I.**

birúesh•ëm (i) me (e) mb (*Lëndë*) që shpohet lehtë.

birúk u m sh ë ët *përk dhe tall K* Djalë i dashur.

bírrur (i e) mb I shpuar; me vrima të shumta.

birvésh i m bis ent (*Forficula auricularia*) Insekt i vogël, me trup të hollë e të gjatë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që dëmton kryesisht rrushin e pemë të tjera. > **GËRSHËRËZ A.**

birvísht•em vetv a (u) ur A Shëndoshem; marr veten pas një lëngate.

birvísht•ëm (i) me (e) mb A (*I sëmurë*) që nis të shërohet a të marrë veten.

birvrásës e mb libr (*Prind*) që vret pjellën e vet.

birvrásës i m sh - it libr Prind që vret pjellën e vet..

birvrásës•e ja f sh e et libr f e **BIRVRASËS I.**

birvrásj•e a f libr Vrasje e birit të vet.

birzézë pasth G E përdorin nënat si klithmë për një ngjarje të hidhur.

bírz•ë a f sh a at Vrimë e vogël.

birzórë t f sh inv Mikroorganizma të ujërave të kripura që kanë guaskë gëlqerore me vrima nga dalin pseudo-këmbët.

birr urdh e **BJERR.**

birrár i m sh ë ët Birrëshitës.

birrarí a f sh - të Lokal ku shërbehet dhe pihet birrë.

birrç i m sh a at *krahin G*

- ♦ Lugëshe me vrima për të nxjerrë të tiganisurat nga ena.
- ♦ Qepshe me vrima.

birrem¹ bóra (u) bjérrë

I vetv

♦ Nuk gjendem më; humbas; zhdukem, iki, nuk dukem më. **U borën dhentë. Mu bor shëndeti.**

♦ Jepem shumë a humbas mendjen pas diçkaje. **Birrem pas punës (dëfrimeve).**

♦ Humb, vdes; prishem, shkatërrohem, shkoj kot; bëhem fli për dikë.

II pës e **BJERR.**

*

Për gozhdën birret potkoi fj u Pakujdesia për një gjë të vogël shkakton dëm të madh.

birrem² vetv bóra (u) bjérrë G > BJERR•Ë (me u).

bírr•ë a f sh a at Pije alko(o)like e butë, që bëhet zakonisht nga elbi i tharbëtuar dhe nga sumbullarja; masë e caktuar e kësaj pijeje (*një gotë, një shishe*). **Birrë fuçie. Fuçi birre.**

Birrë bjonde (kuqalash, e zezë). Birrë pa alko(o)l. Birrë me kanaçe. Kanaçe birre.

Shishe birre. Birrë me shishe. Një krikëll birrë. Shpëlaj me birrë.

*

Bëhem si fuçi birre Shëndoshem a trashem tepër.

bírrëshítës i m sh ë ët Ai që shet birrë.

bírrëshítës•e ja f sh e et f e **BIRRËSHITËS I.**

bírrëtór•e ja f sh e et > BIRRARI A.

bírrúl•ë a f sh a at A Bërryl.

bis

I pasth: Thërres (bëj) bis kërkoj përsëritjen e një pjese të kënduar ose të luajtur në skenë.

II si mb libr Përdoret për të treguar se diçka del për së dyti ose përsëritet. **Faqe 15 bis.**

biságj•e ja f sh e et G Duqe; hejbe.

Bisáu m gjeog Kryeqytet i Guine-Bisaut.

bisbigliando /bisbilándo/ muz it

I ndajf Me murmuritje (efekt dridhës i krijuar me harpë në një notë të ulët që përsëritet me shpejtësi).

II mb Murmuritës.

bisbíc e mb

♦ (Dele ose dash) trupimët e i dobët, që zakonisht ndahet nga tufa.

♦ (Njeri) zakonisht me trup të vogël a të hequr, por shumë i lëvizshëm; llafazan e ngatërrestar; mistrec.

bisbíc i¹ m sh ë ët

♦ Dele a dash trupimët e i dobët, që zakonisht ndahet nga tufa.

♦ keq Njeri imcak a i hequr, por shumë i lëvizshëm; llafazan e ngatërrestar; mistrec.

bisbíc i² m sh ë ët ushq Kulaç me miell misri të situr hollë, me qumësht dhe me gjalpë.

bisbíc•e ja f sh e et f e BISBIQ I.

bisedár e mb (Njeri) i gojës; që di ta mbajë gjallë bisedën. > **KUVENDAR E.**

bisedár i m sh ë ët Njeri i gojës; që di ta mbajë gjallë bisedën.

bisedár•e ja f sh e et f e BISEDAR I.

bised•ë a f sh a at

♦ Shkëmbim i lirë mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave për çështje të përditshme; të folur i lirë ndërmjet dy a më shumë vetave; > **KUVENDIM I. Bisedë e përzemërt. Zë (çel, hap, nis) bisedën. E sjell bisedën te... nis të flas për... [nga copëra bisedash shumëgjuhëshe rreth meje/ shqetësimet e mëdha të botës marr vesh. (IK).]**

♦ Fjalë a ligjëratë që mbahet përpara dëgjuesve për një temë a çështje; trajtim i një problemi me pyetje e përgjigje a me shkëmbim mendimesh ndërmjet pjesëmarrësve. **Bisedë në radio (televizion).**

♦ Metodë e mësimdhënies me anë të së cilës mësuesi tërheq nxënësit të flasin për çështjen që shpjegon.

*

Bisedë pas bisede Pasi folëm gjatë për disa çështje; fjalë pas fjale.

**

bisedë treshe Bisedë telefonike midis tre vetash.

bisedím i m sh e et

♦ Të folur i lirshëm ose shkëmbim mendimesh ndërmjet dy a më shumë vetave. **Bisedim i këndshëm.**

♦ sh Shkëmbim mendimesh midis dy a më shumë palëve për të arritur një marrëveshje ose për të shqyrtuar një çështje që kërkon zgjidhje. **Bisedime zyrtare. Bllokim i bisedimeve.**

Tryeza e bisedimeve.

bisedimór e mb > **BISEDOR E.**

bised•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e **BISED•OJ. Ta them unë si bisedohet me të!**

bised•ój óva úar

I jokál Flas me një a më shumë veta për çështje të përditshme; flas lirshëm. **Ç'bisedon ky, ore? [krye më krye tue bisedue,/ hollë e gjatë e ka qortue (GjF).]**

II kal Rrah (mendimet) me dikë, flas me një tjetër a me të tjerë për (diçka); shqyrtoj. **E biseduam një herë këtë punë.**

bisedór e mb gjuh (Stil) karakteristik për bisedën e lirë në formë dialogu; që përdoret në bisedat e përditshme. **Ligjërím bisedor.**

bisedúes e mb (Palë) që shkëmbjenë mendime për të arritur një marrëveshje.

bisedúes i m sh - it

- ♦ Ai që bisedon.
- ♦ Ai që mban një bisedë për një temë a çështje.
- ♦ Pjesëmarrës në bisedime.

bisedues•e *f sh e et f e* **BISEDUES I.**

bisekánt•e *ja f gjeom* Segment që ndan një segment tjetër në një pikë ose që ndan një kënd në dy pjesë të barabarta.

biseksuál e *mb dhe bio* Dygjinor.

bisektíl e *mb (Vit)* i brishtë.

bisilabík e *mb gjuh* Dyrrokësh; i përbërë nga dy rrokje.

bisk¹ *ndajf G* Shttrak. **Pushka ban bisk** pushka nuk ndez.

bisk²

I si mb

- ♦ (*Vetull*) e hollë dhe e drejtë.
- ♦ (*Shtat*) i hajthëm e i hijshëm.

II si ndajf Si fill i drejtë e pa ndërprerje. **I shkoi gjaku bisk.**

bisk a f sh a at kopsht krahin G Bisht i qepës në fazën e parë të mbirjes.

bis•k ku m sh qe qet

- ♦ Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë, filiz; kërcelli i hollë i bimës që sapo mbin. **E ka shtatin si bisk.** [**Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).**]
- ♦ Vijë uji e vogël dhe e hollë; curril i hollë uji, gjaku etj.
- ♦ Gërshet i hollë flokësh; një fill i gërshetit.
- ♦ Lloj qëndisjeje me dorë, në të cilën tegeli bëhet i drejtë dhe pa ndërprerje.

biskájë si mb (Grua a vajzë) me trup të hajthëm e të hijshëm.

biskáj•ë a f sh a at Biskonjë.

Biskáj•ë a f gjeog: **Gjiri i Biskajës** pjesë e Oqeanit Atlantik në brigjet perëndimore të Francës dhe të Spanjës Veriore.

biskár e mb

- ♦ I hollë, i gjatë e i drejtë. **Degë biskare.**
- ♦ (*Njeri*) i hajthëm e i hijshëm. **Vajzë biskare.**

biskár i m sh ë ët zool krahin (Coluber jugularis) Gjarpër i madh i verdhë e shpesh i shkruar me pika, që është shumë i shpejtë e i shkathët. > **ASTRIT I.**

bísk•ë a f sh a at orn (Anas acuta) Rosë e egër me bisht të gjatë.

biskí mb krahin G (Thikë) shumë e mprehtë.

biskím i m

- ♦ Nxjerrje e biskut të bimës.
- ♦ Dalje e ujit si curril i hollë.

bisk•ón jokál ói úar veta III

- ♦ (*Bima*) nxjerr bisk.
- ♦ (*Uji*) del si curril i hollë.

biskónjë mb (Vajzë) e hajthme dhe e hijshme.

biskónjë•ë a f sh a at

- ♦ Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë. > **FILIZ I; MËNJOLL•Ë A.**
- ♦ *fig* Vajzë e hajthme dhe e hijshme.

biskórr•ë a f sh a at > **BISKORR•E JA.**

biskórr•e ja f sh e et Degë e njomë, e hollë dhe e drejtë. > **FILIZ I; MËNJOLL•Ë A.**

biskótë si mb (Porcelan, qeramikë) e pjekur dy herë, që nuk smaltohet.

biskót•ë a f sh a at ushq Gatesë e thatë, e bërë me miell, yndyrë dhe zakonisht me sheqer, e pjekur dy herë.

bísku•ll lli m sh j jt Bisk i njomë (i ri).

bismiláh pash < **BISMILAH I.**

bismiláh•e ja f

- ♦ Lutje e besimtarëve myslimanë para buke ose para një punë me rëndësi
- ♦ *fig* Fillim i ngrënies, i një pune etj.

bismiláhi *pasth vjet bis* Në emër të Allahut.

bismút i m kim Element metalik i rëndë, i bishtë e i hirtë, kryesisht trevalent, me veti kimike si të arsenikut dhe antimonit; përdoret për lidhje metalike dhe prodhime farmaceutike (*simboli Bi*).

bísqe-bísqe *ndajf J* Në grupe a tufa të vogla.

bisták u m sh ë ët Vesh rrushi.

bistár i m sh ë ët *G* Djalë i ri; riosh.

bisték *ndajf krahin G (I mbaj flokët)* gërshet.

bisték u¹ m sh ë ët *K* Flokë të thurur gërshet.

*

I ka mendtë mbi bistek Është mendjelehtë.

bisték u² m sh ë ët *G* Bisht i frytit.

bisték u³ m sh ë ët *G* Vrimë e opingës ku shkohet gjalmi.

bistektráshë mb G (Vajzë) me gërshet të trashë.

bístër mb

- ♦ I kulluar; shumë i pastër. **Ujë bistër.**
- ♦ Shumë i tharët.
- ♦ *fig (Njeri)* gjuhëbrisk; që i pret gjuha.
- ♦ *fig (Mendje)* shumë e mprehtë.

bíst•ër ra¹ m sh ra rat *ikt* Peshk i familjes së belonideve, me trup të gjatë si ngjalë. >

GJILPËRËZ A.

bíst•ër ra² m sh ra rat *zool* Shpend deti me sqep të gjatë dhe pendë të bardha.

bistërók e mb krahin I thartë; i papjekur.

bistriciót e mb I Bistricës; që ka të bëjë me Bistricën, me banorët pranë këtij lumi.

bistriciót i m sh ë ët Banor i zonave pranë lumit të Bistricës.

bistriciót•e ja f e BISTRICIOT I.

bistrók e mb G > BISTËROK E.

bistrók u m sh ë ët *G* Rrush i papjekur; gres.

bistúr i m sh ë ët > BISTURI A.

bisturí a f sh - të mjek Thikë e hollë dhe e gjatë e kirurgut, për prerje të vogla.

bishanák e mb keq G Kafshëror.

bishár i m sh ë ët keq Njeri që sillet si egërsirë.

bishavél e mb krahin G Trim; që s'i bën syri tërr.

bishbiléc i m sh ë ët bot Çaj mali.

bíshë si kallëzues: Bëhem bishë egërsohem shumë; tërbohem nga zemërimi.

bísh•ë a f sh a at

- ♦ Kafshë e egër grabitqare; egërsirë. [**Bijtë e tu janë rritur tashmë/ bisha sfiduese, s'i ndjek dot rreziku (MA).**]
- ♦ *krahin G bis* Ujk.
- ♦ *fig* Njeri shumë i egër e mizor.

*

Si bisha në kafaz shumë i zemëruar; i tërbuar; i egërsuar.

bishínj•ë a f sh a at Trap midis rreshtit të hardhive në vresh.

Bishkéu u m gjeog Kryeqytet i Kirgizstanit.

bishkórr•ë a f sh a at Pelë që i pritet bishti pas vdekjes së të zotit.

bishkullác e mb A Bishtpërdredhur.

bishmakúqës i m sh ë ët orn Bishtkuq.

bishníc•ë a *f sh a at* Gajde.

bishnór e *mb* Kafshëror; si bishë; si egërsirë.

bishór e *mb libr* Kafshëror; si bishë; si egërsirë.

bisht i m sh a at dhe ra rat

♦ Pjesë e zgjatur dhe e lëvizshme në fund të kurrizit të kafshëve, që është zakonisht e mbuluar me qime të gjata të kafshët e mëdha. **Bisht kali. Bisht dhelpre. Bishti i qenit (i maces, i miut).**

♦ Aanë e prapme e trupit të shpendëve e mbuluar me një tufë puplash. **Bisht zogu (gjeli, pëllumbi).**

♦ Pjesë e zgjatur e kafshëve të ujit, që shërben për notim. **Bishti i peshkut (balenës, delfinit). Bisht gjarpri (hardhuce).**

♦ Copë mishi që pritët nga kjo pjesë e kafshëve ose e shpendëve.

♦ Pjesë e hollë që bashkon gjethen, frytin ose lulen me degën a me kërcellin e një bime; zgjatim që del nga kërcelli i disa bimëve zhardhokore si qepa, hudhra, shpatorja etj. **Bishti i gjethes (i lules). Bishti i dardhës (i mollës, i kungullit, i shalqirit). E këput me gjithë bisht.**

♦ Pjesë e një vegje a e një mjeti; shkop i ngulur a i mbërthyer me një vegël, që shërben si dorezë. **Bisht druri. Bishti i lopatës (i shatit, i kazmës, i çekanit, i kosës, i draprit). Bishti i çadrës. Bishti i pendës. Bishti i tiganit (i lugës, i xhezves). Bishti i fshesës (i kopanit). Bishti i kandarit. Bishti i lahutës. Bishti i parmendës. Filxhan (gotë) me bisht.**

♦ Zgjatim në pjesën e fundit ose të anës së një sendi, që zakonisht vjen duke u ngushtuar; pjesë që varet prapa a anash si rrip; shtojcë e përzgatur a e përdredhur. **Bishti i aeroplanit. Bishti i balonës. Bishti i mustaqeve. Bishti i anijes. Bishtat e shkronjave. Fustan me bisht. Sy me bisht. Yll me bisht bis kometë. E sheh (e vjedh) me bisht të syrit.**

♦ *gjeog* Rip toke i zgjatur në det ose në liqen. > **KEP. Bishti i Pallës.**

♦ *kryes sh bis* Gërshet flokësh, bishtalec; tufë flokësh. **Mban bishta. Preu bishtat. I bëj flokët bisht.**

♦ *dhe fig* Pjesë e fundit e diçkaje; vend në fund të diçkaje. > **FUND I. Bishti i arës. Bishti i urës. Bishti i fshatit. Bishti i trenit. Bishti i varganit (i kolonës). Në bisht të krevatit. Në bisht të natës. Në bisht të bisedës nga fundi i bisedës, Në bisht të jetës në pleqëri.**

♦ *sh ra rat keq* Shtojcë e paparashikuar dhe e tepërt, që paraqitet për të ngatërruar një punë ose për t'iu shmangur një detyre; trillim, diçka e pa qenë që shtohet me një qëllim. **Punë me bishta. Nxjerr (ngjit) bishta. Dalin bishta. Kërkoj bishta. I gjeti një bisht. Ka bishta prapa.**

♦ *keq* Ai që ndjek dikë në mënyrë të verbër ose që hiqet zvarrë pas dikujt. **Merrte bisht me vete. U bë bisht i tjetrit.**

♦ *fig* Pjesë e papërfunduar e një pune a detyre. **Lë bishta pas. Mbetën ca bishta.**

♦ Pjesë që mbetet pas përdorimit të diçkaje; mbeturinë, fundërrinë; pjesa e cilësisë më të ulët. **Bishti i cigares. Bisht qiri. Bisht kalemi. Bishti i lëmit. Bishti i leshit (i vajit). I dha ca bisht.**

♦ *vjet fig* Njeri i shtresës më të ulët dhe shihet si i pavlerë e i parëndësishëm. **Bishti i fshatit.**

♦ *bis (si njësi numërimi)* Kokë bagëti; sasi e vogël e papërfillshme; shumë pak, ca pak. **Dhjetë bishta dhen. Një bisht gjë. Një bisht arë.**

♦ *krahin G* Kokrra të thyera gruri dhe mbetje të tjera nga shoshja, si egjër, grozhël etj., që u hidhen kafshëve.

*

Beli ka (edhe) bisht ff u Çdo veprim ka pasoja.

Bëhem bisht (sëpate) Bëhem vegël në duart e tjetrit.

Bëhem si bisht luge Dobësohem shumë; ligem e tretëm.

Bëj bisht I shmangem takimit me dikë; bëj mënjane ose largohem; i shmangem diçkaje, duke gjetur arsye të kota ose dredhi; dredhoj.

Bëj kokë nga bishti S'le gjë pa bërë për t'ia arritur qëllimit.

Bie në bisht Dorëzohem, pranoj se jam i mundur. **Ku bie në bisht ai!**

bishti i fshesës Njeri që nuk përfillet nga të tjerët (*në familje a shoqëri*).

bishti i kavallit (vrime e fundit e kavallit) Njeri që s'ia vë veshin kush.

Bardha e ka bishtin prapa fji Çdo punë, që mund të duket e lehtë e pa telashe, ka edhe pasoja të paparashikuara (*zakonisht jo të mira*).

Bhi e zgjebosur, bishti carkër tall Njeri i pavlerë, por mendjemadh; hem qeros, hem qibar.

E bëj bishtin kobure Vdes, ngordh.

E bëj bishtin palë Vdes, ngordh; marr mësimin që meritoj, e ul hundën; më bien pendët.

E dredh i (e përdredh) bishtin (këmbën) keq Vdes.

E ha preshin nga bishti I nis e i bën punët së prapthi.

E lagu, s'e lagu bishtin (dhelpra) Hahemi për punë të kota; bëjmë fjalë a grindemi për gjëra pa pikë rëndësie.

E lë në bisht dikë Ia kaloj, e lë prapa.

E marr në bisht E pësoj keq, e pi.

E mbaj bishtin përpjetë Më rritet mendja; vras lart.

E mban bishtin cakërr keq (Femra) mbahet me të madh; kapardiset.

E qit bishtin në shpinë

♦ Më mbetet hatri.

♦ Harboj; jepem fort pas qejfeve.

E rrjep morrin nga bishti jam shumë dorështrenguar; kursej sa më s'bëhet.

E shoh me bishtin e syrit Nuk e vlerësoj siç e meriton, e shoh shtrembër.

E sjell më bisht dikë E sjell në rregull, e bëj të mbledhë veten.

E vë në bisht (në grykë) të lahutës dikë E tall, e vë në lojë dikë.

E vë në bisht diçka E vë në fund, nuk e përfill.

E vë në bisht të lugës Ia hedh kollaj; e tall ose ia punoj si të dua.

E zë nga bishti (punën) E filloj për së prapthi.

I heq bishtin e gjarprit (mundohem për bisht të gjarprit) Vuaj shumë; lodhem shumë.

I kam florinjte (paratë) me bisht (me hejbe) Kam shumë para, jam pasanik i madh.

I kreh bishtin dikujt I bëj lajka dikujt, e lajkatoj; e marr me të mirë për të përfituar prej tij.

I lidhur bisht më bisht bis I lidhur ngushtë me dikë.

I luaj (i tund) bishtin dikujt keq Ndjell pas vetes, përpiqem të josh pas vetes.

I mbaj bishtin (i shkoj pas bishtit) E përkrah dikë e i bëj qejfin; veproj si ai ose bën si thotë ai; i shkoj pas qerres.

I rritur me bishtin preshi I rritur në varfëri të madhe.

I shkel bishtin dikujt E prek një të drejtë ose një privilegj; e zë ngushtë.

Ia jap vetë bishtin dikujt Ia rrit mendjen me fjalë të mira e lëvdata.

Ia lag bishtin dikujt > LAG.

Ia lëmoj bishtin dikujt

♦ E përkëdhel tepër dikë.

♦ I servilosem dikujt.

Ia nxjerr bishtin një pune E teproj me një punë.

Ia pres bishtin dikujt Ia heq gjërat që s'i meriton.

Iki me bisht ndër shalë përbi iki i mundur e i turpëruar.

Jam bishti i pallës Jam më i vogël a më pak i rëndësishtëm se të tjerët; s'më pyet njeri për asgjë; s'më përfill kush; jam vrime e fundit e kavallit.

Ka ardhur kandari në bisht ka ardhur puna sa nuk mund të durohet më; është kaluar masa; ka vajtur thika në kockë.

Kur të këndojë qyqja e kuqe nga bishti *tall* Kurrë; asnjëherë.

Lë bishtin Iki menjëherë; ia mbath me tëkatra.

Lidhem pas bishtit të dikujt *keq* Shkoj e veproj sipas interesave të dikujt, lidhem ngushtë me dikë e veproj si do ai.

Luaj (dredh, përdredh, lëviz) bishtin *keq (Femra)* nuk mban qëndrim të mirë moral, shkon me disa burra; mbaj qëndrim të lëkundur, nuk qëndroj besnik.

Marr bishtin ndër shalë Iki me bisht ndër shalë; iki i turpëruar.

Marr lëng nën bisht Marr tepër hov; azdisem e nuk shtrohem; tërbohem nga të mirat.

Mbetem në bisht Mbetem prapa të tjerëve; mbetem në fund.

Mbetem në bisht të urës (te bishti i urës) Mbetem prapa të tjerëve, nuk përparoj.

Mbledh bishtin *përb* Tërhiqem; rri urtë e s'ndihem më (*nga frika*).

Me bisht *keq* Që është me të tepërt, që ka diçka më tepër se çdo të kishte zakonisht.

Më i rëndë bishti se sqepari (sëpata) Thuhet kur dikush me detyrë e përgjegjësi më të vogël ose me vlera e merita më të pakta, kërkon të dalë mbi ata që kanë detyra, përgjegjësi, vlera a merita më të mëdha.

Me lugë të kon, me bisht të verbon *keq* Është njeri me dy faqe, shumë i lig e dinak, në sy të ndihmon e pas krahëve të dëmton.

Më zë bishti dhjamë Jetoj me gjithë të mirat.

Më zuri rrota (qerrja, rrasa) bishtin U zura ngushtë, s'kam nga t'ia mbaj.

Mos e prek në bisht, se të ha në gisht! *ff u* I futem pa qenë nevoja një pune që mund t'i sjellë rreziqe të mëdha; mos luaj me zjarrin!

Në fund e në bisht Më në fund.

Ngre bishtin *keq* Bëhem gati për një veprim; (*femra*) nis të shthuret moralisht; më rrit mendja; mbahem me të madh; kam kërkesa të tepruara.

Pa bisht, pa krye (pa kokë) pa lidhje, pa fillim e mbarim, në mënyrë të ngatërruar e të paqartë.

Për bishtin e laraskës (për ballë të laraskës) Për hiçgjë, për një shkak a arsye fare pa rëndësi.

S'e zë (s'e kap) njeri për bishti (me dorë) S'e përfill kush.

S'i gjendet as bishti, as kryet Është punë shumë e ngatërruar.

S'ka mbetur laraskë pa bisht *ff u* nuk mbetet njeri pa u rregulluar, pa u martuar.

Sëpatë pa bisht Njeri a send pa vlerë, që nuk i duhet kujt.

Sqepari s'e gdhend bishtin e vet *ff u* Disa lloj punësh nuk mund t'i bësh dot vetë.

Shkoi (humbi) si sëpata pa bisht Humbi krejt dhe kot, shkoi dëm, pa i hyrë në punë askujt.

Shkoj me bisht prapa shkoj (*në gosti*) duke sjellë me vete një të paftuar.

Shkojmë në majë e në bisht Shkojmë *keq* me njëri-tjetrin.

Të jep ujë me bisht (me shpinë) të lugës Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të më rruash bishtin! *bis* S'ke ç'të më bësh; s'më bën dot gjë.

Thelë mbi bisht Diçka e tepërt, më shumë nga ç'duhet, mbi të tjerat.

T'u thaftë bishti! *mallk krahin G* T'u thafshin krahët.

Ul bishtin *bis* Heq dorë me turp nga kërkesat e tepruara, tërhiqem me turp; e ul hundën.

Ulem (rri) në bisht Ulem mbi thembra pa e mbështetur trupin përdhe, ulem galiç.

veç bishtin ka mangut Është tepër i lig e i pabesë.

Vë hardhjen në bisht përpiqem të bëj diçka të pamundur.

Zero me bisht (me xhufkë) *keq* Njeri që nuk di gjë fare; ai që është fare i pazoti për të bërë një punë.

**

bisht daci *bot* (*Equissetum maximum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e vendeve moçarlore, me gjethe të gjata e me lule në tufa.

bisht gomari *bot* (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla e hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A;**

BARGJAN I.

bisht i kometës *astr* Pjesë e gaztë e kometës.

bisht kazani Raki e dorës së fundit.

bisht lugati *bis* Ters; keq; mbrapsht.

bisht mëllenje *ikt* (*Psetta maxima*) Peshk i madh patashuq që noton në fund të detit, me të dy sytë në pjesën e sipërme të trupit.

bisht miu *bot* (*Micromeria*) Bimë barishtore aromatike me kërcell dhe gjethe pushatake, me lule të vogla përgjatë kërcellit.

bishtabárdhë *a f sh a at bis orn*

♦ Shpend i familjes së korbave, me kaçulitë, me pendë ngjyrë kafe në të kuqërreme, që krrakërrin.

♦ Laraskë.

♦ Bishtatundës.

bishtadhíz•ë *a f sh a at bot* (*Convolvulus arvensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare, kacavjerrëse, me gjethe të vendosura si spirale përgjatë kërcellit, me lule të bardha ose rozë në trajtë hinke, që lidhin kokrra të vogla ngjyrë kafe; dëmton bimët e arave.

bishtáf•e *ja f sh e et J* Tigan bishtgjatë; fultere e madhe.

bishtafúrk•ë *a f sh a at zool* (*Mustela*) Kafshë e mishngrënëse e familjes së kunadheve, me trup të hollë e të shkathët deri 20 cm të gjatë, me kurriz të murrmë në të kuqërremë e me bark të bardhë. > **BANDDERR•Ë A; BUK•ËL LA; NUSELAL•Ë A; NUSE E LALËS.**

bishtagán i *m sh ë ët ent* (*Anisoptera*) Kandërr me trup të hollë, me dy palë krahë të gjatë e të pabarabartë, të tejdukshëm e me deje, që i lëshon larvat në vende me lagështirë. >

PILIVES•Ë A.

bishtagýp i *m sh a at* Bisht i penës; bisht pene.

bishtagját•ë *i m sh ë ët orn* (*Aegithalus caudatus*) Trishtil me bisht të gjatë, që rron në pyje.

Bishtgjati i bardhë (i verdhë).

bishtagjél¹ *i m sh a at orn* (*Anas acuta*) Rosë e egër që rron buzë ujërave, me bisht të gjatë si të gjelit, me qafë të shkurtër e me këmbë të verdha.

bishtagjél² *m sh a at bot J* Zambak.

bishtagjél³ *m sh a at J* Tigan; tavë me bisht.

bishtagjél⁴ *m sh a at* Misër i verdhë kokërrvogël.

bishtáj•ë *a f sh a at bot*

♦ Fryt i disa bimëve, i gjatë e i hollë, i përbërë nga dy fletë të ngjitura, brenda të cilave gjenden farat. **Bishtajë e lashtë (me fije).**

♦ Lloj fasuleje, frytet e së cilës përdoren të njoma për gjellë. > **MASHURK•Ë A.**

♦ *krahin* Lëpushë e misrit.

*

Bëhem bishtajë dobësohem; ligem shumë.

Bëhet bishtajë Dërrmohet; bëhet copë-copë.

bishtajím i *m bot* Lidhje e bishtajës.

bishtajón *jokal ói úar veta III bot* (*Fasulja etj.*) lidh bishtajë.

bishtajór e *mb bot* (Bimë) që lidh bishtajë; që e ka frytin bishtajë.

bishtajóre t *f sh bot* (*Leguminacea*) Familje bimësh, shkurresh dhe drurësh dikotiledone me frytin në bishtajë.

bishtajúar (i e) *mb bot* (Fryt) në trajtë bishtaje.

bishták¹ ndajf *G* (*I rri dikujt*) ngjitur si bisht prapa.

bishták¹ ndajf *K* (*Lojë*) guraçokthi.

bishták e¹ mb

♦ (*Gjethe, frutë*) me bisht të gjatë. **Fik bishtak.**

♦ Bishtgjatë; me bisht. **Yll bishtak** kometë. **Vajzë sy bishtake** vajzë me sy me bisht, me sy bajame.

bishták e² mb *bis* (*Femër*) e përdalë; që e luan ose e dredh bishtin.

bishták u¹ m sh ë ët

♦ Mëz njëvjeçar.

♦ *fig* Fëmijë që ende nuk ka nisur të ecë vetë.

bishták u² m sh ë ët *bot* Tufë lulesh që nisin të çelin nga fillimi ose nga fundi i tufës.

bishták u³ m sh ë ët

♦ Enë me bisht të gjatë për të mbushur a për të marrë ujë nga një enë më e madhe.

♦ Lugë e madhe me bisht të gjatë për të ndarë gjellën. > **BISHTOR•E JA.**

♦ Pjesë e fundit e dorakut të parmendës.

bishták u⁴ m sh ë ët *bis krahin G* Organ gjinor mashkullor.

bishták•e ja¹ f sh e et Lopë bishtgjatë.

bishták•e ja² f *bis* Femër e përdalë, që e dredh.

bishtakrép e mb (*Kandërr*) me bisht thumbues si të akrepit.

bishtakrép i m sh ë ët *bot* (*Heliotropium angiospermum*) Bimë barishtore me gjelbërim të përhershëm, me lule të bardha që çelin gjatë gjithë vitit, në një kërcell të kthyer si bisht akrepi.

bishtakúq i¹ m sh ë ët *orn* (*Motacilla phoeniculus; Erithatus titis*) Zog këngëtar me bisht të kuqërremë; jeton në vrimat e mureve. > **BISHTKUQ I.**

bishtakúq i² m sh - ët *ikt* (*Rutilus rutilus*) Peshk me bisht të kuq i familjes së krepëve.

bishtakúq i³ m sh - ët *kopsht* Fik me bisht të gjatë të kuq; fik patëllxhanës.

bishtalák e mb (*Njeri*) që të ngjitet prapa si bisht, që s'të shqitet.

bishtalák u m sh ë ët *Njeri* që të ngjitet prapa si bisht, që s'të shqitet.

bishtalák•e ja f sh e et f e **BISHTALAK U.**

bishtaléc e mb *krahin G* (*Njeri*) dredharak; që e dredh; që bën bisht; përbishtnues.

bishtaléc i¹ m sh a at *Flokë* të thurur gërshet; gërshet flokësh. **Djalë me bishtalec si bisht miu.**

bishtaléc i² m sh a at *krahin G* *Njeri* që bën bisht, që dredhon.

bishtaléc•e ja f sh e et *krahin G* f e **BISHTALEC I¹.**

bishtalóp•e a f sh ë ët *krahin G* *Njeri* i bezdisshëm, që të bëhet bisht prapa. > **BIFTON I.**

bishtalúg u m *ushq krahin* Qull me miell misri. > **MËMËLIG•Ë A; KAÇAMAK U.**

bishtalúgçi a f sh - të *etn krahin G* Krushqit që çojnë nusen në shtëpinë e dhëndrit.

bishta•mí míu m sh *mínj mínjtë* *bot* (*Typha*) Bimë shumëvjeçare e kënetave dhe ligatinave, me gjethë të gjata shpatuke dhe me një kallë lulesh të vogla të ngjeshura me ngjyrë kafe të fortë, që lëshojnë push kur piquen; gjethet përdoren për të bërë rrogoza etj. > **BISHTMI U¹.**

bishtamíth i m sh a at *bot* (*Achillea millefolium*) Bimë barishtore shumëvjeçare e merme, 20-100 cm e lartë, me gjethë pendore të holla dyshe dhe treshe përgjatë kërcellit, me lule të vogla të bardha ose ngjyrë trëndafili, që dalin me grupe treshe deri në tetëshe. > **BAR KOLANECI.**

bishtán e mb Bishtgjatë; kërcellgjatë.

bishtán i m sh a at *bot krahin G* (*Hedera*) Shkurre kacavarëse zbukurimi, me kërcell të bardhë në të verdhë, me gjethë gjithmonë të gjelbra e bisht të gjatë me lule të vogla, të verdha në të blertë, që bën kokrra të vogla sa një qiqër. > **URTH I¹.**

bishtanják e mb > **BISHTAK E.**

bishtanják•e ja f sh e et *ikt*

♦ (*Trygon pastinaca*, *Dasyatis pastinaca*) Raxhë e zakonshme deri 45 cm gjerësi, që rron në mjedis me rërë e baltë në brigjet e Atlantikut veriperëndimor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

♦ (*Dasyatis centrourus*) Raxhë e madhe deri 2.6 m gjerësi dhe deri 300 kg peshë; haset në mjedis me rërë e baltë në brigjet perëndimore të Atlantikut.

bishtaqën i m sh e et bot (*Cynosurus cristatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare në tufa të dendura, me kërcell të hollë 15-40 cm të lartë, që lidh kalli të gjatë me lule me ngjyrë manushaqe të çelët; në shumë vise kultivohet në kullota për dhen.

bishtapélz•ë a f sh a at bot (*Festuca pratensis*) Bar shumëvjeçar 30 - 120 cm i lartë, që shpesh përdoret si bimë zbukurimi; mbin dendur në lëndina e kullota të vjetruara me tokë të trashë.

bishtár e¹ mb I bishtit; që ka bisht; që ka të bëjë me bishtin.

bishtár e² mb (Njeri) që i bishtnon punës; që mbetet në bisht të shokëve për punë.

bishtár i¹ m sh ë ët Kandil teneqeje a tunxhi me bisht. > **BISHTUK U.**

bishtár i² m sh ë ët krahin G Kositës a prashitës që vjen i fundit në radhë.

bishtár i³ m sh ë ët krahin G Vrimë ku vihet bishtuku.

bishtár i⁴ m sh ë ët Njeri që i bishtnon punës a mbetet në bisht të shokëve për punë.

bishtarák u m sh ë ët

♦ Strip of uncultivated land.

♦ Tail-piece; tail-end.

♦ Coffee pot.

♦ *krahin G* Zog bishtgjatë.

bishtarák•e ja f sh e et Xhezve e kafesë.

bishtár•e ja¹ f sh e et krahin G Tigan bishtgjatë.

bishtár•e ja² f sh e et f e **BISHTAR I⁴.**

bishtártë mb (*Flutur*) me bisht të verdhë.

bishtárt•ë a f sh a at ent Flutur bishtverdhë.

bishtas ndajf Ulur në bisht.

bishtatúndës i m sh - it orn (*Cauda trepida*) Emër i përgjithshëm i disa zogjve të familjes së harabelave, me bisht të gjatë që e tundin vazhdimisht.

bishtatundës i malit (*Motacilla alba L.*) Bishtatundës i hirtë, që haset kryesisht buzë ujërave të cekëta dhe viseve me bimësi të ulët.

bishtatundës i verdhë (*Motacilla flava*) Zog shtegtar, me bishtin më të shkurtër në llojin e bishtatundësve.

bishtavél e mb (Njeri) shumë i ngjitur; që të bëhet bisht prapa, që s'të shqitet.

bishtavél i m sh a at Njeri i bezdisshëm, që të bëhet bisht prapa, që s'të shqitet. > **RRODH•E JA.**

bishtavél•e ja f e **BISHTAVEL I.**

bishtaxhësh•ë a f e **BISHTAXHI U.**

bishtaxhí u m sh nj një bis Ai që u vë bisht fjalëve të tjerit; theshethemexhi.

bishtaxhí•e ja f e **BISHTAXHI U.**

bishtbardhë mb (*Kafshë, shpend*) me bisht të bardhë.

bishtbárdh•ë a f sh a at orn (*Hirundo megaensis*) Dallëndyshe e viseve malore tropikale e nëntropikale.

bishtbardhë gushëzezë orn (*Oenanthe hispanica L.*) Zog i vogël këngëtar shtegtar i Evropës dhe Afrikës së veriut, me pendë të zeza në gushë dhe kurriz, dhe nën bisht të bardha.

bishtëcákërr mb > **BISHTPËRPPJETË.**

bishtëcúb e mb G Bishtshkurtuar; bishtprerë. > **BISHTCUNG E.**

bishtëcubák e mb G (*Kafshë*) me bisht të prerë cub. > **BISHTCUNG E.**

bishtëcubél e mb G > **BISHTCUNG E.**

bishtcúng e mb (*Kafshë, shpend*) me bishtin të prerë; me bisht shumë të shkurtër.

*

I ndershëm si mini bishtcung G (*Njeri*) dredharak; hilës.

bisht•cúng cúngu¹ m sh cúngje cúngjet Bisht i prerë; bisht shumë i shkurtër.

bisht•cúng cúngu² m sh cúngje cúngjet *bis zool* Nepërkë.

bishtcúng•e ia f e BISHTCUNG U².

bishtcungúar mb (*Kafshë*) me bisht të prerë shkurt.

bishtcúrr e mb > BISHTCUNG E.

bishtçatáll e mb > BISHTGËRSHËRË.

bishtdác i m bot (*Alopecurus urticulatus*) Bimë e livadheve, e familjes së graminaceve, me gjethe llapushë, me lule të bardha në të blertë ose si në të purpurt.

bishtdallëndýsh•e ja f sh e et ikt (*Trachinotus ovatus*) Peshk i ujërave të Mesdheut dhe Atlantikut, 10-25 cm i gjatë, me trup vezak dhe pendë notuese të mëdha.

bishtdjégur mb (*Njeri*) që e ka pësuar keq, që është djegur.

bishtdrédhur mb keq (*Femër*) e përdalë.

bishtdúng u m sh ë ët zool (*Vipera ammodytes*) Nepërkë e Europës jugore, e përhapur kryesisht në Ballkan, dhe e Lindjes së Afërme, me helm shumë të fortë, dhe dhëmbë deri 13 mm të gjatë.

bishtdúngë mb (*Kafshë*) me bisht tufçe.

bishtdúrd e mb krahin > BISHTCUNG E.

bishtdhélp•ër ra f sh ra rat bot (*Alopercurus pratensis*) Bimë e graminaceve me gjethe të gjata llapushë dhe me gjemba, me lule të blerta ose në vjollcë të mbyllët.

bisht•e ja f sh e et > BISHTE JA.

bishté ja f sh - të Rrip kryesisht prej lëkure nën bishtin e kafshës së barrës; nënbishte.

bishtéc i m sh a at > BISHTALEC I.

bishtefurkabúkur a f sh a at zool > FISHNJAR A.

bishtéj•ë a f sh a at krahin G Rrip nën bishtin e kafshës së barrës; nënbishte.

bishtejúall e mb A Gënjeshtar; rrenacak.

bishtén i m vjet Taksë e vijës së ujit.

bishtéz•ë a f sh a at Nënbishte (*e takëmit të kafshës së barrës*).

bisht•ël la¹ f sh la lat Pjesë e bimës që bashkon gjethen, lulen a frytin me degën. >

BISHTTH I.

bisht•ël la² f sh la lat kopsht Ç Dardhë bishtgjatë.

bisht•ëm (i) me (e) mb Në bisht; në fund.

bisht•ërr rra f sh rra rrat zool > bishtfultER•e JA.

bishtës e mb (*Frutë*) bishtgjatë.

bishtéz a f sh a at Bisht i shkurtër i tiganit.

bishtfëltér•e ja f sh e et > bishtfultER•e JA.

bishtfrýrë mb (*Fazan*) me bishtin të hapur plotësisht.

bishtfultér•e ja f sh e et zool Bretkosë në fazën e parë pas çeljes së vezës.

bishtfurkabúkur a f sh a at krahin zool (*Mustela*) Nuselalë; bukël.

bishtfurtér•e ja f zool (*Hyla arborea*) Bretkosë e vogël 3-4 cm gjatësi, me këmbët e pasme shumë më të gjata e të fuqishme se të përparmet, me kurriz të blertë, të përhimë a të kuqërremë, dhe me bark të bardhëm, që gjendet në Europë, Azi dhe në disa vise të Afrikës, kryesisht në vende me lagështirë e moçale.

bishtgátë mb krahin G Bishtgjatë.

bishtgërshërë mb (*Shpend*) me bisht të ndarë më dysh si gërshërë.

bishtgërshër•ë a f sh a at orn (*Anas acuta*) Rosë e egër me bisht si gërshërë.

bishtgýp i m sh a at Bisht i penës.

bishtgjátë mb

♦ (*Gjethe, pemë*) me bisht të gjatë.

♦: **Laraskë bishtgjatë** shpend si sorrë, me pendë të përhimë në të bardhë, me bisht të gjatë e krahë të shkurtër, që rron edhe në qendra të banuara.

bishtgjatë•ë a f sh a at

♦ *euf* Dhelpër.

♦ *bis orn* > **LARASK•Ë A.**

bishtgjatë•ë i¹ m sh ë ët orn

♦ (*Aegithalus caudatus*) Trishtil me bisht të gjatë, që rron në pyje.

♦ Bishtatundës.

bishtgjatë•ë i² m sh ë ët kopsht Fik gushti, me bisht të gjatë.

bishtgjël•ë ja f sh e et orn (*Anas acuta*) Rosë e egër që rron afër ujërave, me bisht të gjatë si të gjelit, me qafë të shkurtër e me këmbë të verdha.

bishtgjerë mb (*Shpend*) me bisht të gjerë.

bishtëholl•ë a /bisht'hollë/ f sh a at bot Bimë barishtore me gjethe vezake, me kallinj të hollë.

bishtin•ë a f sh a at Marifet; dredhi.

bishtj•ë a¹ f sh e et Enë gatimi me bisht të gjatë.

bishtj•ë a² f sh e et kopsht Dardhë me bisht të gjatë.

bishtje t f sh Degë që dalin nga krasitja e pemëve.

bishtkaciq e mb Ç Bishtshkurtër.

bishtkaçub e mb K (*Dash, dele*) bishtgjatë, me një tufë qimesh në fund.

bishtkál•ë i m bot (*Equisetum*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. > **KËPUTJ•E A; BARGJAN I.**

bishtkáli ndajf bis (*I mbaj flokët*) lidhur në një tufë të vetme prapa kokës, si bisht kali.

bishtkamish e mb krahin G Me bisht të drejtë si cigarishte e gjatë.

bishtkarpósh e mb krahin G (*Kafshë*) bishtshkurtër të kthyer përjetë si grep.

bishtk•ë a f sh a at J Thikë me teh të harkuar për të gdhendur dru.

bishtkëpút•ëm me mb krahin G > **BISHTKËPUTUR.**

bishtkëpútun mb krahin G > **BISHTKËPUTUR.**

bishtkëpútur mb bis

♦ (*Grua e martuar*) e mbetur pa njerëz nga dera e vet; pa gjiri.

♦ *fig* I ndëshkuar.

bishtkórr•ë a f sh a at Kalë a pelë me bisht të prerë cung në shenjë zije kur i vdes i zoti.

bishtkréhur mb (*Fëmijë etj.*) i përkëdhelur me tepri.

bishtkúq i m sh - ët orn (*Motacilla phoeniculus*) Zog këngëtar me bisht të kuqërremë; jeton në vrimat e mureve.

bishtkúq•ë ja f sh e et ikt (*Rutilus rutilus*) Peshk me bisht të kuq i familjes së krepëve.

bishtlágur mb bis I mundur për turp; i turpëruar nga humbja.

bishtlépur i m sh a at Kalli gruri pa kokrra, që nuk ka zënë bukë.

bishtëlkúndës i m sh a at orn (*Cauda trepida*) > **BISHTATUNDËS I.**

bishtëlëshúar mb keq (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtëlëshúar a f sh a at keq Femër e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtëlvízur mb bis keq (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt. > **BISHTLËSHUAR.**

bishtlopátë a f sh a at zool > **BISHTFULTER•E JA.**

bishtlúajtur mb keq (*Femër*) e paqëndrueshme, që e dredh me meshkujt.

bishtluán i m sh ë ët bot (*Leonurus cardiaca*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell deri 1 m të lartë, me gjethe të dhëmbëzuara dhe lule të bardha ose ngjyrë trëndafili përgjatë kërcellit; mbin rrëzë gjerdheve e buzë pyjeve.

bishtlúg•ë a f ushq krahin Qull me miell misri; kaçamak.

bishtmakúqës i m sh a at orn (*Motacilla phoeniculus*) > **BISHTKUQ I.**

bisht•mádh madhe *mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá* (*Kafshë*) me bisht të madh.

bishtmen•ó kal *G* > **BISHTMEN•UE** (me).

bishtmen•úe (me) *óva úe vjet G* Iki pa leje (*nga puna, nga shkolla*).

bishtmëllénjës *a f sh a at ikt* Shojzë.

bishtmi ni *m sh na nat bot* > **BISHTMI** *U^{1,2}*.

bishtmí u¹ *m sh nj njtë* (*Typha*) Gjysmëshkurre e vendeve të ngrohta, me gjethe heshtake, pa bisht e të mbuluara me push, me lule si kalli, në ngjyrë të purpurt e me erë të mirë, që rritet zakonisht në toka të thata e shkëmbore.

bishtmí u² *m sh nj njtë ikt*

♦ (*Chimaera monstrosa*) Peshk i thellësive, me trup stërgjatës, lëkurë të lëmuar dhe bisht të gjatë si fije.

♦ (*Trygon pastinaca, Dasyatis pastinaca*) Peshk shpatuk, kërcor, me fletë notuese të gjera anësore, dhe bisht të gjatë helmues.

bishtmúshk•ë *a f sh a at bot* (*Equisetum arvense*) Bimë barishtore shumëvjeçare e ligatinave, e ngjashme me fierin, me gjethe të holla si hala pishe, që këputen lehtë. >

KËPUTJ•E A; BARGJAN I.

bishtna t¹ *m sh G* Qepë të njoma.

bishtna t² *m sh G* Ngatërresë. **Qes bishtna** sajoj vështirësi të paqena për të mos bërë diçka.

bishtní a f sh - të *G* Dredhi; hile. **Baj bishtni** iki; dredhoj; largohem tinëz.

bishtní të¹ *f sh G* Kashtë e byk i lëmës.

bishtní të² *f sh G* Lesh i bishtit të dhenve.

bishtníc•ë *a f sh a at muz* Fyell dyjar.

bishtním i *m sh e et* Shmagie (*e detyrës, punës etj.*).

♦ Ikje tinëz.

♦ Dredhí.

bishtn•ó *óva úar*

I *jokal*

♦ I shmangem takimit me dikë a me diçka të padëshiruar; iki tinëz.

♦ Nxjerr bishta; justifikohem për të mos bërë diçka.

II *kal I* shmangem (*punës, pyetjes*).

bishtnór e *mb G* (*Njeri*) tekanjoz; nazemadh.

bishtn•úer óre *mb G* Bishtor; i bishtit.

bishtnúes e *mb* Dredhues; që i shmanget punës a fjalës me arsye të kota.

bishtnúes i *m sh - it*

♦ Ai që i shmanget punës.

♦ Ai që i bën dredha përgjigjes.

bishtnúes•e ja *f sh e et f e* **BISHTNUES I.**

bishtobárdh•ë *a f sh a at Ç*

♦ *orn* Zog i vogël sa dallëndyshja, me bisht të bardhë.

♦ Dele a dhi me bisht të bardhë.

bishtó *j i¹ m krahin G* Ka me bisht të bardhë.

bishtó *j i² m krahin G* Bishtnues; ai që i shmanget punës, detyrës etj.

bisht•ó *kal óva úar* > **BISHTN•OJ.**

bishtók e¹ *mb* (*Dele*) bishtshkurtër.

bishtók e² *mb krahin G* (*Dardhë*) bishtgjatë.

bishtók•e ja *f sh e et kopsht* Dardhë bishtgjatë.

bishtór e *mb*

♦ *anat I* bishtit; si bisht; (*zgjatim*) në formë bishti.

♦ (*Frutë*) bishtgjatë.

bishtór•e ja *f sh e et*

- ♦ Qepshe me bisht të gjatë.
- ♦ Xhezve.
- ♦ Copë trualli si bisht në skaj të arës, bishtarak.
- ♦ Nënabishte e takëmit të kalit, mushkës etj.

bishtós kal a ur I qeth bishtin (*kalit, dhentë etj.*); qeth rreth bishtit (*kalin, dhentë, etj.*).

bishtósje ja f sh e et Qethje e leshit të bishtit (*të kalit, dhenve etj.*).

bishtósur (i e) mb (*Kalë, dele etj.*) bishtqethur.

bishtpalúar mb I turpëruar; i poshtëruar; pendërenë.

bishtpallúa ói bot (*Padina pavonia, Padina pavonica*) Algë ngjyrëkafe, në trajtë freskoreje.

bishtpeléz a f sh a at bot (*Festuca*) Emërtim i gati 20 lloj bimëve barishtore shumëvjeçare, me kërcell të hollë, me gjethe si të grurit dhe lule të bashkuara në krye si fshesë ose si kalli; dalin ndër livadhe dhe shërbejnë si ushqim bagëtish.

**

bishtpeléz si kallm (*Festuca arundinacea*) Bimë barishtore shumëvjeçare e grupit të bishtpelézave, me kërcell deri 1.2 m të lartë, me kalli si të grurit; shërben kryesisht si ushqim për gjedhin.

bishtpeléz livadhesh bot (*Festuca pratensis*) Bimë barishtore shumëvjeçare e grupit të bishtpelézave, me kërcell deri 1.2 m të lartë, me kalli si të thekrës; mbin kryesisht në toka të trasha, me lagështirë.

bishtpén•ë a f sh a at Gyp a shkop i lëmuar ku vihet maja e penës.

bishtpërdredhur mb

- ♦ (*Kafshë*) me bishtin të përdredhur në fund.
- ♦ *keq* (*Femër*) që e dredh me meshkujt.

bishtpërdredhúr a f sh a at keq Femër që e dredh me meshkujt.

bishtpërpjëtë mb

- ♦ (*Kafshë, shpend*) që e mban bishtin përpjëtë.
- ♦ *keq* (*Njeri*) Mendjemadh; fodull; që mbahet me të madh edhe pse s'ka ndonjë vlerë.

bishtpllakár•e ja f sh e et Lugë druri me bisht të sheshtë si pllakë.

bishtprérë mb

- ♦ (*Kafshë*) me bisht të prerë.
- ♦ *fig* I mbetur pa përkrahje e pa ndikim.

bishtpúpël mb: Shigjetë bishtpupël shigjetë e vogël me pupël në fund, që hidhet me dorë në tabelë të rumbullakët me rreze e r Rathë sipas pikëve.

bishtqén i m sh ë ët bot (*Cynosurus cristatus*) Bimë barishtore shumëvjeçare, zbukurimi ose e lëndinave, që rritet në tufa si grami dhe lidh kalli të gjatë pa hala.

bishtqósh•e ja f ndërt J Gur i qoshes (*në mur*).

bíshtra t sh i BISHT I.

bíshtra-bíshtra ndajf Shpërndarë pa rregull; (*e lë punën*) pa përfunduar.

bishtrók e mb (*Rrush*) gresë; i thartë; i papjekur.

bishtrrák e mb G (*Njeri*) thashethuqe; i thashethemeve; që merr nëpër gojë të tjerët.

bishtrrák u m G Thashethuq; njeri i thashethemeve; që merr nëpër gojë të tjerët.

bishtrrák•e ja f sh e et G Grua thashethuqe.

bishtrrúdhët mb (*Fryt*) me bisht të përdredhur në fund.

bishtshkrúar mb (*Vetull*) e hollë e me hark të theksuar.

bishtshkúrtë mb

♦ > **BISHTSHKURTËR.**

♦: **Dredhëz bishtshkurtë bot** luleshtrydhe e egër (e pyllit).

bishtshkúrtër mb

- ♦ (*Kafshë*) me bisht të shkurtër a të shkurtuar.
- ♦ (*Sëpatë etj.*) me bisht të shkurtër.

bishtshkúrt•ër *a f sh* **ra rat**

- ♦ Kafshë me bisht të shkurtër a të shkurtuar.
- ♦ Sëpatë me bisht të shkurtër.

bishtshkutúar *mb* (*Kafshë*) me bisht të prerë shkurt.

bishtshufrabúkur *a f sh a at zool* > **FISHNJAR I.**

bishttúndës•e *ja f sh e et* > **BISHTATUNDËS I.**

bishttúndur *mb* (*Femër*) dredhëse; që e dredh me meshkujt.

bishtth i *m sh a at* Bisht i vogël; bisht i gjethes a i frytit.

bishtúes e *mb* I paqëndrueshëm; lojçak.

bishtúes i *m sh a at G*

- ♦ Gjë e varur si bisht në tesha.
- ♦ Njeri që i shkon tjetrit prapa si bisht. **Erdhi me një tufë bishtues.** > **BIFTON I; BISHTALOP•Ë A; ERRMOK U; MRRELAN I.**

bishtújë *mb*

- ♦ *krahin G* (*Lopë, dele*) bishtgjatë.
- ♦ *K* (*Dele*) bishtshkurtër.

bishtúj•ë *a f sh a at*

- ♦ *krahin G* Lopë a dele me bisht të gjatë.
- ♦ *K* Dele me bisht të shkurtër.

bishtújk *mb G I* fortë; i zoti.

bishtújk u *m G* Njeri i fortë a i zoti.

bishtúk e *mb* Shkurtalaq; imçak. > **BISHTAK E.**

bishtúk u¹ *m sh ë ët*

- ♦ Kandil i thjeshtë me vaj a vajguri; kandil me bisht.
- ♦ *euf* Organ gjinor i mashkullit; penis.

bishtúk u² *m sh ë ët bot* (*Scilla maritima*) > **BOÇK•Ë A.**

bishtúk u³ *m* Shkurtabiq; imçak; dy pare burrë.

bishtuk•e *ja f e* **BISHTUK U³.**

bishtúk•ë *a f sh a at*

- ♦ *krahin G* Lopë bishtgjatë.
- ♦ *K* Lopë e kuqe ose e zezë me bisht të bardhë a të larmë.

bishturína *t f sh bis* Mbeturina; fundërrina.

bishtvárur *mb bis* I turpëruar; i poshtëruar; pendërenë.

bishtvérdhë *mb* (*Shpend a kaafshë*) me bisht të verdhë.

bishtzéz•ë *a f sh a at ikt* Spalcë.

bisht•zí zézë *mb, m sh zínj, f sh zéza* (*Zog*) me bisht të zi.

bisht•zí zíu *m sh zínj zínjtë* Zog me bisht të zi.

bishúlla *ndajf J* (*Fëmija lëviz*) këmbadoras.

bit *ndajf G* Gati; pothuajse; për pak; edhe pak. **Bit se erdhi!**

bit i *m tek inf* (**b**inary + **digit**; *shkurt b*). Njësi informacioni e shprehur me 0 ose 1, e barabartë me 8 bajt.

bitangjént e *mb ggeom* (*Vijë*) me dy pika takimi me një kalaore.

bitangjént•e *ja f ggeom* Vijë me dy pika takimi me një lakore.

bitém i *m sh e et ent* (*Melophagus ovinus*) Këpushë e dhenve.

biteví *bis*

I *ndajf* Krejt; pa shkëputje, pa ndërprerje, njësh. **Pres bitevi.**

II *mb* Njëpjesësh, i gjithë, i tërë, i plotë, i njëjtë.

bit•ërr *a f sh rra rrat bujq* Bimë misri e tëharrur.

bitím *ndajf vjet* Plotësisht; krejt(ësisht). > **BYTYM.**

bitís a ur *bis*

I kal

- ♦ E mbaroj; e kryej (*një punë*); i jap fund (*një pune*).
- ♦ Shaktërroj; rrënoj; rrafshoj. [Në romanin e vet, *Pashallëqet e mëdha*, Ismail Kadareja përshkruen mjeshtërisht 'truallzimin' (terma e tij për rrafshimin) e krahinavet rebele që perandoria turke ka vendosë me i bitisë: (APp).]

II

- ♦ *jokal kr thj veta III*: Bitisi ajo punë u krye; mbaroi.

bitís•et - (u) ur

I vetv bis

- ♦ Mbaron.
- ♦ Prishet.

II pës e BITIS.

bitís•ë (me) kal a ë G > BITIS.

bitísë (me u) vetv G

♦ > BITIS•ET

- ♦ Mbaron; fiket; shuhet; venitet.

bitísun (i e) G I mbaruar; fikur; i shuar; i venitur.

bitisur (i e) mb I mbaruar; i kryer; i përfunduar.

bítm•e ja f sh e et Bimëz; bisk i njomë i porsambirë; mënjollë.

bitník e mb (Njeri) që i takon një grupi jokonformist në veshje e sjellje. **Brezi i bitnikëve** lëvizje rinore e viteve 1950-1960 që del kundër rregullave konvencionale të shoqërisë, vlerëson shprehjen e lirshme të mendimeve në letërsi dhe eksperimenton me drogat dhe marrëdhëniet seksuale ndryshe, hedh poshtë materializmin dhe shpreh interes ndaj fesë.

bitónj•ë a f sh a at > BITM•E JA.

bitúm i m sh e et min Bitumen.

bitumatriç•e ja f sh e et ndërt Makinë e përgatitjes së bitumin për spërkatjen e shtratit të rrugës, e soletës etj.

bitumím i m ind Shtrim me bitum; përzierje ose lyerje me bitum.

bitummbájtës e mb min (Shtresë a depozitë) që përmban bitum.

bitum•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BITUM•OJ.

bitum•ój kal óva úar Shtroj me bitum; përziej ose lyej me bitum.

bitumúar (i e) mb I shtruar me bitum; i përzier ose i lyer me bitum.

bitún¹ ndajf Ç, J

- ♦ Krejt; plotësisht.
- ♦ Plot; i mbushur plot e përplot.

bitún² mb Ç, J I barabartë; i së njëjtës madhësi a vlerë.

bíthas ndajf krahin G (Shkoj) rrëshqanë; zvarrë.

bithásh i m sh ë ët Ç

- ♦ Fëmijë që zvarriset; që s'ka nisur ende të ecë.
- ♦ Paralitik.

bíthç•e ja f bis Ç Bythë e vogël.

bíthez a f A Vrimë e gjilpërës.

bíth•ë a f sh ë ët A, Ç, krahin G > BYTH•Ë A.

**

bithë pule krahin G Kallo midis gishtave.

bithëcërmëli e mb tall Ç Bythëvogël.

bithëpulósh i m sh a at Ç Gisht i vogël i dorës, me të cilin shihen pulat për vezë.

bithëtrástë mb A (Femër) me vithe të varura.

biúl•e ja f sh e et

- ♦ Gyp i hollë për të pirë një lëng.

♦ *muz* Pipëz kashte ose kallami; pipth me gjuhëz të dyfishtë i disa veglave popullore.

bivalént e mb kim Dyvalent; që e ka valencën dy ose që ka dy valenca.

bivektór i m sh ë ët mat Kufizë e përbërë nga dy pjesë (/+ /1 /-1), ku / dhe /1 janë vektorë.

bixâ ni m sh në nët dhe j jt G > BIXAN I.

bixán i m sh ë ët Ulli vajës kokërrvogël.

bíxo mb I vogël; që nuk rritet plotësisht a normalisht.

bixúl e mb J (Fëmijë) trazovaç.

bixúl i m sh ë ët J Fëmijë trazovaç.

bixúl•e ja f sh e et J f e BIXUL I.

bíxhas ndajf: Luaj bixhas luaj petash.

bíxhë si kallëzues: Më del bixhë kam fat në lojë; fitoj lojën.

bíxh•ë a f sh a at Petë guri ose paftë metali, që e përdorin fëmijët për të luajtur.

bíxhgo ja f sh – t bot J Shparg i egër.

bixhí a m sh j jtë vjet krahin G Mjeshtër për shtrimin e kuajve.

bixhóz i m Lojë me letra, me zarë etj. për të nxjerrë fitime, që mbështetet zakonisht te rasti, dredhitë e mashtrimet e pjesëmarrësve. > **KUMAR I.** [I lë paratë në bixhoz. ...madje edhe kur kishte dëgjuar se kishte rënë në burg për punë bixhozi, s'kishte ndjerë keqardhje. (IK).]

bixhozçi e mb I dhënë pas bixhozit; që i ka hyrë krimbi i bixhozit.

bixhozçi u m sh nj njtë Ai që luan bixhoz ose i dhënë shumë pas bixhozit. **Bixhozçi i pandreqshëm** a që e ka ves bixhozin.

bixhozçi•e ja f e BIXHOZÇI U.

bixhozçillék u m Ves i bixhozit.

bixhoztór•e ja f bis Lokal ku luhet bixhoz.

bixhrríme t f sh krahin G Çikërrima.

biz ndajf: Luaj biz bëj një lojë në të cilën njëri lojtar mban pëllëmbën të hapur nën sqetull dhe kokën të kthyer në krahun tjetër, ndërsa lojtarët e tjerë e qëllojnë në pëllëmbën e hapur, duke u munduar që të mos i gjejë ai që goditet.

Bizánt i m hist, gjeog Pjesë e Perandorisë Romake në Europën Juglindore dhe Lindjen e Mesme, që u krijua pas ndarjes së saj më 395. [Turqit nuk do t'a kishin pushtuar dot Bizantin sikur perandorët e tij t'ishin si Skënderbeu, mendonte Voltaire-i. (AE).]

bizantín e mb libr

♦ I Bizantit; që ka të bëjë me Bizantin. [ndikimi i perandorisë bizantine, të kryesuar për disa kohë, relativisht gjatë, nga prijës ilirë, qysh prej Kostandinit themelues të kryeqytetit të perandorisë, deri tek Justiniani, themelues i së drejtës së saj, në atë fazë të historisë ishte më shumë pozitiv se pengestar. (ShS).]

♦ *fig* Shumë i ndërlikuar a dredharak. **Manovrimet (politikë etj.) bizantine.**

bizantín i m sh ë ët Shtetas i Bizantit.

bizantín•e ia f sh e et f e BIZANTIN I.

bizantiníst i m sh ë ët Studiues i historisë dhe qytetërimit bizantin.

bizantiníst•e ja f sh e et f e BIZANTINIST I.

bizantiníz•ëm mi m sh ma mat libr

♦ Doktrinë që vë shtetin mbi kishën dhe çështjet shtetërore mbi ato kishtare.

♦ *fig* Politikë tepër e ndërlikuar.

bizantológ u m sh ë ët libr Studiues i historisë dhe qytetërimit bizantin. [eposi shqiptar është parë më të shumtën e rasteve si çështje e prejardhur: me syrin e helenistit, të romanologut, të sllavistit, të bizantologut ose orientalistit etj., kryesisht për efekt krahasimtar (ShS).]

bizantológ•e ia f e BIZANTOLOG U.

bizantologjí a f libr Studim i historisë dhe qytetërimit bizantin.

bizantologjik e *mb libr* I bizantologjisë; që ka të bëjë me bizantologjinë.

bízash *ndajf*: **Luaj bizash** > **LUAJ BIZË**.

bizbík e *mb J (Njeri)* imcak; trupvogël.

bizbíq e *mb bis (Njeri)* pa karakter; i keq; i pandershëm; i pabesë.

bizbíq i¹ *m bis* Njeri pa karakter, i keq, i pandershëm a i pabesë.

bizbíq i² *m G*

♦ Ushqim i patretur në stomakun e kafshës.

♦ Lëndë e paklabëzuar.

bizbíq•e ja f e BIZBIQ I¹.

bizbíze *ndajf krahin* Çiltër; haptas; pa fshehur gjë.

bizelák e *mb* Në trajtë të kokrrës së bizeles; si kokërr e bizeles.

bizéle *si mb* Ngjyrëbizele; në ngjyrë të blertë.

bizél•e ja¹ f sh e et

♦ *bot (Pisum sativum)* Bimë kacavarëse, me lule të bardhë e me bishtajë të gjatë ku formohen kokrra jeshile.

♦ Bishtaja dhe kokrra të kësaj bime që përdoren për ushqim. **Bizele të njoma. Qëroj bizele.**

bizél•e ja² f sh e et euf krahin Gjarpër.

bizelísht•e ja f sh Arë e mbjellë me bizele.

bizerín•ë a¹ f sh a at ent Grerëz e kuqe.

bizerín•ë a² f sh a at kryes sh krahin G Mburrije; dokrra.

bizézë *pasth krahin G* Fjalë me të cilën gratë i drejtohen shoshoqes me qortim, habi etj.

bízë

I ndajf: **Luajmë bizë** bëjmë një lojë në të cilën një pjesëtar hyn në lamë, vë dorën nën sqetull, me shuplakën të zbuluar dhe u kthen shpinën shokëve; ndonjë prej të tjerëve në lojë i bie me pëllëmbë në shuplakë dhe thërret "bizë"; nëse ky e gjen kush e ka goditur, ai që gjendet hyn në lamë.

II pasth Britma e atyre që luajnë "bizë".

bíz•ë a¹ f sh a at

♦ Fëndyell i këpucarit a opingarit.

♦ Grep për qëndisje.

bíz•ë a² f sh a at K Vajzë e vogël. **Bizë nane** vajzë shumë e zonja.

bizgáll i m krahin G

♦ Mazgallë a vrimë e madhe në trungun e drurit, që përdoret si vend për t'u fshehur.

♦ Qoshe e errët ku lihen sende të vjetra.

bízgë ndajf: **Dal bizgë bis** dal shumë hollë; më heq barku.

bízg•ë a f sh Jashtëqitje e shumë e hollë e njeriut a e kafshëve. **Më zë bizga.**

bizgós•em vetv a (u) ur

♦ Më zë bizga; dal shpesh dhe shumë hollë.

♦ *bis* Mërzitem keq.

bizgósj•e a f

♦ Ndotje me bizgë.

♦ *bis* Mërzitje; mërzë e madhe.

bizgósur (i e) mb

♦ Që e heq barku bizgë.

♦ *bis* I mërzitur keq.

bizgrrác e mb krahin G (Njeri) shumë i bezdisshëm; nguctar.

bizgrrác i m krahin G Njeri shumë i bezdisshëm; nguctar.

bizgrrác•e ja krahin G f e BIZGRRAC I.

bizgrrát kal G > **BIZGRRAT•Ë (me).**

bizgrrát•em pës e BIZGRRAT. > BIZGRRAT•Ë (me u).

bizgrrát•ë (me) *kal a ë krahin G* E bezdis shumë; e nguc (*dikë*).

bizgrrát•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G* Bëhem i bezdishëm.

bizgrrátj•e a f sh e et krahin G Bezdisje; ngucje.

bizgrrátun (i e) *mb krahin G* I bezdisur; i ngucur.

biznés i m sh e et Veprimtari tregtare private. **Biznesi i madh. Kam biznesin tim.**

biznesmén i m sh ë ët Ai që merret me biznes.

bizól•e ja f krahin Dele e bardhë.

bizón i m sh ë ët *zool (Bison bison)* Ka i egër i Amerikës Veriore, me kokë të madhe dhe brirë të përkulur, me gungë në shpatulla dhe kreshtë të dendur në pjesën e përparme të trupit.

bizh i m sh e et kopsht Bizele të njoma.

bizhát jokall krahin G > BIZHAT•Ë (me).

bizhát•em G vetv dhe pës e BIZHAT. > BIZHAT•Ë (me u).

bizhát•ë (me) *jokal a ë krahin G* Kam mornica në trup.

bizhát•ë (me u) *vetv a (u) ë krahin G*

♦ Më bëhen, më shkojnë mornica a të rrëqethura në trup.

♦ Mpihem.

bizhátj•e a f sh e et krahin G

♦ Mornica a të rrëqethura në trup; rrëqethje.

♦ Mpirje.

bizhátun (i e) *mb krahin G*

♦ I rrëqethur; që i shkojnë mornica në trup.

♦ I mpirë.

bizhdín•ë a f sh a at vjet Bagëti të mbajtura me të drejtën e gjysmatarit.

bizhdollán i f sh a at ent Ç Brumbull.

bízhg•ë a¹ f sh a at bot (*Asparagus acutifolius*) Shparg gjetheheshtak.

bízhg•ë a² f sh a at vjet tek bujq Kular që lidh shtizën e parmendës me zgjedhën.

bizhmáj•ë a f sh a at Arë e mbjellë me bizele.

bízhmé ja f sh - të bot krahin (Myrica) Shkurre a pemë me gjelbërim të përhershëm, me gjethe heshtake deri 10 cm të gjata, të vendosura si spirale përgjatë degëve, që lidh kokrra si të mares. > **MËRKI A.**

bizhuterí a f sh - të f

♦ *sh* Stoli vetjake të punuara me metale të vyer si dhe me gurë të çmuar.

♦ Dyqan ku tregtohen stoli të tilla.

bizhutiér i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të bizhuterive.

bizhutiér•e ja f e BIZHUTIER I.

bjâ (me) *kal va - G* Njollo; përlyej.

bjâ (me u) na (u) - G vetv dhe pës e BJâ (me).

bjáf•ë a f A Tagji. > **BJAV•Ë A.**

bjâh•em G > BJâ (me u).

bjahní ndajf Ç Krejt; fare. **Janë bjahni njëlloj** janë krejt njëlloj.

bjâj G > BJÂ (me).

bják•ë a f Bojë e bardhë.

bjâm•ë (i) e (e) *mb G* I përlyer; i llangosur.

bjáv•ë a f A Tagji.

bjeg u m A Qarje; vajtim.

bjegr•ó j jokall óva úar A Qaj; vajtoj (*për vdekjen e dikujt*).

bjej kal ta tur A Blej.

bjéjtur (i e) *mb A* I blerë.

bjél•ë a m sh a at G Batanije.

bjelish•ë a f sh a at bot (*Melica*) Bar i imët që mbin tufa-tufa dhe bleron edhe gjatë dimrit.

bjéll•ë a f sh a at tek Connecting rod.

bjellogardíst e mb hist I bjellogardistëve; që ka të bëjë me bjellogardistët.

bjellogardíst i m sh ë ët hist Anëtar i bashkimit të forcave antikomuniste gjatë Luftës Civile në Rusi (1917-1922/3).

bjellorús e mb I Bjellorusisë; që ka të bëjë me Bjellorusinë, me banorët a vendësit e saj.

bjellorús i m sh ë ët Banor a vendës i Bjellorusisë.

bjellorús•e ja f sh e et f e **BJELLORUS I.**

Bjellorúsí a m gjeog Republikë e pavarur në Komënuelthin e Shteteve të Pavarura (*në ish BRSS*). > **BELARUS I.**

bjellorusisht ndajf Në gjuhën e bjellorusëve.

bjellorusisht•e ja f gjuh Gjuhë zyrtare e Bjellorusisë; gjuhë e grupit të sllavishtes lindore, bashkë me rusishten e ukrainishten.

bjen G veta III dëft tashme **BIE. Bjen breshën** bie breshër.

bje•nj¹ kal jta jtur A Blej.

bje•nj² kal jta jtur veta III A (*Gruaja*) lind, bën (*djalë, vajzë*).

bjer urdh e BIE. Ma bjer një gotë ujë! Bjere këtu! sille! Bjeri! qëlloje!; silli!; godite!

*

Bjeri t'i biem Rrëmuje e madhe; (*lojë*) pa sistem, pa plan.

Bjeri se i bie bukur! tall Fol sa të kesh qejf, por s'po ta var kush.

bjer (i e) mb A I blerë.

bjerr¹ kal bóra bjérrë Humbas. **Iu bjerrtë shpirti!**

bjérr² kal G > BJERR•Ë (me).

bjerradítë mb > BJERRADITËS E.

bjerradít•ë a f > BJERRADITËS I.

bjerradítës e mb (*Njeri*) që e humb kohën kot ose e kalon ditën pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

bjerradítës i m sh - it Njeri që e humb kohën kot ose e kalon ditën pa punë duke u marrë me gjëra të kota.

bjerradítës•e ja f sh e et f e **BJERRADITËS I.**

bjerrafát e mb Fathumbur; fatkeq.

bjerrafát i m sh ë ët Njeri fathumbur a fatkeq.

bjerrafát•e ja f sh e et e **BJERRAFAT I.**

bjerrakóhës e mb (*Njeri*) që e shkon kohën kot.

bjerrakóhës i m sh a at > BJERRADITËS I.

bjerramót i m sh e et > BJERRADITËS I.

bjerramót•e ja f sh e et f e **BJERRAMOT I.**

bjérrë ndajf G

♦ Pa dobi; (*e çoj*) dëm diçka. **E la fjalën bjerrë** nuk e mbaj fjalën.

bjérr•ë (me) kal bóra bjerrë G E mundoj shumë në punë (*dikë*); e keqtrajtoj (*dikë*).

bjérrë (i e) mb A, G I shkuar dëm; i padobi.

bjérrë (me u)¹ vetv bóra (u) bjérrë G

♦ > **BIRR•EM.**

♦ Bie nga një lartësi e vritem keq.

bjérrë (me u)² vetv bóra (u) bjérrë G Vishem në të zi.

bjérrë (me u)² vetv bóra (u) bjérrë G Lodhem shumë, dërrmohem në punë.

bjérrët (i e) mb vjet I rrëzuar. ...**Neve të tjerët të bjerrt', të mjerët** (JV).

bjérrj•e ja f sh e et Humbje; prishje.

bjérrtas ndajf G

♦ Pa dobi; me humbje.

♦ Kot; pa dobi.

bjérrun (i e) mb G

♦ I shkuar dëm; i humbur. [I urti s'thot kurr se asht mund i tretun, e mot i bjerrun (KA).]

♦ I ligështuar në trup; i ligur.

♦ I keqtrajtuar.

bjérrunit (të) as G Humbje; shkuarje dëm; firo.

bjérrur (i e) mb I humbur; i shkuar dëm (kot).

bjeshkalí u m sh j jt G Bjeshkatar; barí mali.

bjeshkatár e mb poet I bjeshkëve; i kullotave alpine.

bjeshkatár i m sh ë ët

♦ Malësor i bjeshkëve.

♦ Bari; baxhatar.

♦ *libr* Alpinist.

bjeshkatár•e ja f sh e et

♦ Bareshë mali (bjeshke).

♦ Baxhatare.

♦ *libr* Alpiniste.

bjeshkáv jokál G > BJESHKAV•Ë (me).

bjeshkáv•em G vetv dhe pës e BJESHKAV. > BJESHKAV•Ë (me u).

bjeshkáv•ë (me) jokál a ë G E kaloj kohën në bjeshkë, pa e vrarë mendjen për punët.

bjeshkáv•ë (me u) a (u) - G vetv e BJESHKAV•Ë (me).

bjeshkáv•e a f G Moskokëçarje për punë.

bjëshkë si kallëzues: E bëj bjeshkë e teproj; e zmadhoj së tepërmi.

bjëshk•ë a f sh ë ët

♦ Kullotë malore.

♦ Malësi. **Veroj në bjeshkë.**

♦ (në emra gjeografikë): [më larg mezi dallohen shkëmbinjtë e Bjeshkëve të Nemuna (EM).]

♦ Tokë gurishte.

*

Shoh përtej bjeshke (prapa malit) Jam parashikues; shoh larg.

bjeshkési a f G Malësi.

bjeshkëtár e mb G Malësor. **Djalë bjeshkëtar.**

bjeshkëtár i m sh ë ët G

♦ Ai që veron në bjeshkë.

♦ Malësor.

♦ Alpinist.

bjeshkëtár•e ja f sh e et

♦ *f e* **BJESHKËTAR I.**

♦ Baqicë.

bjeshkí a f G Dairy farming.

bjeshkím i m

♦ Verim në bjeshkë.

♦ Nxjerrje e bagëtisë në bjeshkë për verë.

bjeshk•óhem vetv óva (u) úar Veroj në bjeshkë.

bjeshk•ój kal óva úar

♦ Veroj në bjeshkë.

♦ Nxjerr në bjeshkë (*bagëtinë*).

♦ Çoj për verim në bjeshkë (*dikë*).

bjeshkór i m sh ë ët > BJESHKATAR I.

bjeshkór e mb (*Kullotë*) malore, alpine.

bjeshk•úer óre mb G > BJESHKOR E.

bjeshhtë *t f sh etn G* Festë e bulmetit.

bjët•ë a f sh a at A Koshere bletësh; zgjua.

bjétur (i e) mb A (*Send*) i blerë.

bjézga-bjézga ndajf G Ashkla-ashkla.

bjézg•ë a f sh a at Ashkël e madhe.

*

Iki rrezga me bjezga Iki me nxitim.

bjezg•óhet pavet dhe pës e BJEZG•OJ. > BJEZG•UE (me u).

bjezg•ój kal krahin G > BJEZG•UE (me).

bjezg•úe (me) kal óva úe krahin G Ashkëloj (*një copë druri a dërrase*); bëj ashkla.

bjezgúem (i) e (e) mb krahin G I ashkëluar; i bërë ashkla-ashkla.

bjézhg•ë a f G Korie.

bj. fj. shkurt BIE FJALA. [Çdo diktator tjetër... si bj. fj. Hitler-i - s'ka rrugë tjetër ndër punët e kulturës së vertetë veç me kopjue vepra të hershme me pak a shumë talent. (KM).]

bjond e mb (*Njeri*) me flokë të verdhë. [Maksi qe i bukur. Flokë biondë në ngjyrë gruri të pjekur plotësisht, të shkurtër, veshë të ngjitur pas kokës, një fije mjekre e sapodalë që ai e rruante me kujdes (ED).]

bjónð i m sh ë ët Burrë a djalë me flokë të verdhë.

bjond•e ja f sh e et Grua a vajzë me fokë të verdhë.

bjondín•ë a f sh a at Grua a vajzë me fokë të verdhë.

bjúa•nj kal jta jtur kal A Bluaj.

bjúer A pës e BJU•IJ. > BLUAR (i e).

bjú•ij kal ita tur A Bluaj.

bjúitur (i e) mb A I bluar.

bjúkull i m sh a at A Përbindësh.

bjúz•ë a f sh a at Fugë (*lodër*); fjuzë.

Bk kim shkurt i Berkelium.

BK ja shkurt i

- ♦ Balli Kombëtar.
- ♦ Banka Kombëtare.
- ♦ Banka e Kursimeve.
- ♦ Biblioteka Kombëtare.

BKFSH ja shkurt i Bashkimi Kombëtar i Fermerëve Shqiptarë.

BKSH ja shkurt i Banka Kombëtare e Shqipërisë.

BKT ja shkurt i Banka Kombëtare Tregtare.

blác•ë a f sh a at Vend me shkurre e driza të dendura e të pakapërcyeshme; pyll i ulët me shumë ferra e driza. > **KULLUSM•Ë A.**

blándës i m sh a at G Plëndës.

blán•e ja¹ f sh e et

- ♦ Shkop.
- ♦ Thupër e shkurtër.

blán•e ja² f sh e et Eshkë.

blán•ë a¹ f sh a at

- ♦ Shenjë ose dangë e mbetur në trup nga një plagë, goditje a sëmundje. **E kam krahun gjithë blana. Plaga la blanë.**
- ♦ Njollë; shenjë me një ngjyrë tjetër, balë. **Blanë drite. Blanë yndyre. Dele me blana.**

♦ Sëmundje e disa bimëve, që shfaqet me njolla të zeza në gjethet e në frytet. **Blana e ullirit. I ra blana.**

blán•ë a² f sh a at bot Pjesë e drurit që vjen fill pas myjës ose zemrës së drurit dhe shkon gjer te barma. > **URR•Ë A.**

bláng•ë a f sh a at Blanë; pullë.

blanisht•ë a f sh a at bot Pjesë e zezë e drurit nën lëkurë.

blankíst e mb I blankizmit; që ka të bëjë me blankizmin.

blankíst i m sh ë ët Pasues a ithtar i blankizmit.

blankíst•e ja f e **BLANKIST I.**

blankíz•ëm mi m fil Pikëpamje majtiste sipas së cilës revolucioni socialist duhet të bëhet nga një grup i vogël konspiratorësh (*e parashtruar nga Lui Ogyst Blanki - 1805-1881*).

blanóz i m sh ë ët orn (*Oriolus oriolus*) Fikës i verdhë.

blánj•ë a f sh a at Ç

♦ Thelë a copë e madhe.

♦ Trung a cung druri.

bláq i¹ m sh ë ët Torollak; rrotë; budalla.

blaqí² m sh ë ët Pispilluq; spitullaq.

blasfemí a f sh - të libr Fjalë a shprehje pa respekt për diçka të shenjtë. [**Këtu kemi të bëjmë me një blasfemi artistike dhe jo me një rrëmbim atributësh të Mesisë në kuptimin teologjik.** (ShS).]

blasfem•óhet pavet dhe pës e **BLASFEM•OJ.**

blasfem•ój jokall óva úar libr Vë gojë më Zotin; flas pa respekt për diçka të shenjtë.

blasfemúes e mb Që blasfemon.

blasfemúes i m sh - it Ai që bën blasfemi.

blasfemúes•e ja f e **BLASFEMUES I.**

blásto- fjalëform Blasto-.

blastodérm i m sh a at Qelizë e formuar nga ndarja e vezës së gjitarëve.

blastogjenetik e mb bio I blastogjenezës; që ka të bëjë me blastogjenezën.

blastogjenéz•ë a f bio Riprodhim aseksual.

blastóm•ë a f sh a at mjek Tumor me qeliza të pazhvilluara e të padiferencuara.

blastomicéte t f sh bot Lloje fungesh që shkaktjnë blastomikozë.

blastomikóz•ë a f mjek Sëmundje e shkaktuar nga funge parazitare.

blastúl•ë a f sh a at bio Fazë e hershme e embrionit të përfutur nga ndarja e vezës.

blát•ë a¹ f sh a at

♦ *fet* Mblatë; mblatës.

♦ Vulë.

blát•ë a² f sh a at Dhuratë.

blát•ë a³ f sh a at Tokë mbujake; ligatinë.

blatím i¹ m sh e et Dhurim; gjë e dhuruar; dhuratë. **Blatimet e martesës.**

blatím i² m sh e et Flijim.

blatísht•ë a f sh a at Baltishtë; baltovinë.

blat•óhem óva (u) úar

I vetv I kushtohem me gjithçka, jepem me mish e me shpirt pas dikujt a pas diçkaje.

II pës e **BLAT•OJ.**

blat•ój kal óva uar

♦ *fet* I fal dhurata (*një hyjnie*).

♦ *lart* I dhuroj (*dikujt*) diçka si shenjë mirënjohjeje ose kushtimi; i kushtoj. **I blatojnë këngë.**

blatór i m sh ë ët Blatues.

blatúar (i e) mb

♦ I kushtuar me gjithçka; i dhënë me mish e shpirt pas dikuajt a diçkaje.

♦ (*Send*) i dhuruar a kushtuar një hyjnië.

blatúes i m sh - it Ai që blaton.

blatúes•e ja f e **BLATUES I.**

BLD ja shkurt i Bashkimi Liberal-Demokrat.

ble (me) kal va - G > BLE•J.

ble ja f sh a at krahin G Litar a rrip me lëvore druri, me të cilin gjuhet guri. > **BAH•E JA.**

ble ni¹ m sh j jt > BLE U¹.

ble ni² m sh j jt G Tufë lulesh; buqetë.

ble ni³ m sh j jt G

♦ Mish i fortë, plot me damarë.

♦ *sh* Fije të forta të perimeve të lashtuara.

ble u¹ ose blê u m sh j jt G

♦ Vëllim. [*vjetin 1910 botuen të parin blê të ktij kolekcjoni folkloristik, nen titullin «Visari Komtar» (GjF).*]

ble u² m sh j jt

♦ Gjethe të sipërme të kokës së lakrës.

ble u³ m sh j jt

♦ Tufë qimesh; xhufkë.

♦ Bashkë leshi.

ble u⁴ m sh j jt Leskër ose ashkël e çarë në dru, por e pashkëputur.

blébi të m sh ushq J Kikirikë të pjekur.

blec e mb G Lakuriq, i zhveshur.

blecí a f G Lakuriqësi; të qenët i zhveshur, pa fije petku në trup.

blecím i m G Lakuriqje; zhveshje lakuriq.

blec•óhem vetv G > BLECUE (me u).

blec•ój kal G > BLEC•UE (me).

blec•úe (me) kal óva úe G Zhvesh lakuriq; e lë (*dikë*) pa fije petku në trup.

blec•úe (me u) óva (u) úe G vetv dhe pës e BLEC•UE (me).

blecúem (i) e (e) mb G I zhveshur lakuriq.

Bled i m shkurt i Bledar.

bléd•e ja f krahin G Dele e bardhë.

blefarít i m mjek Malcim i kapakut të syrit.

blegësh•ë a f G > BLEG•Ë A.

blég•ë a G f sh a at Bareshë. [*Këndon blega zanë në mal,/ Mendon se s'po ndien kush (Pop).*]

blegëri•j jokai ta tur

♦ *veta III (Delja)* lëshon blegërimë. [*Ku i kini delet që blegërinin kullotave? (BXh).*]

♦ *fig* Vajtoj; qaj me dënesë.

blegërim•ë a f sh a at

♦ Britmë a zë që lëshon delja.

♦ Vajtim; e qarë me dënesë.

blegërit•ë (me) jokai i ë kryes veta III G > BLEGËRI•J.

blegër•ón jokai ói úar kryes veta III > BLEGËRI•J.

blegërúsh•ë a f G

♦ Dele që blegërin fort.

♦ *fig* Llafazan.

blegrësh•ë a f sh a at G Bareshë. [*kce blegreshat hijevet, porsì Zanat mrizevet (GjF).*]

blegrí (me) jokai u - G (Delja) lëshon blegërimë.

blegrí a f G Degë e ekonomisë bujqësore që merret me rritjen e mbarështimin e bagëtisë; tërësi e dijeve dhe përvojë për rritjen dhe për përmirësimin e bagëtisë së imët e të trashë. > **BLEGTORI A.**

blegrím•ë a f sh a at G Britmë a zë që lëshon delja.

blegrít jokall G > **BLEGRI (me).**

blegtór e mb > **BLEGTORAL E.**

blegtór i m sh ë ët

♦ Ai që merret me rritjen dhe me mbarështimin e bagëtime; punonjës i blegtorisë. [**A asht populli shqiptar ma fort bujk, apor blegtor?** (KM).]

♦ Barí.

blegtorál e mb I blegtorisë; që ka të bëjë me blegtorinë; (*prodhim*) që merret a sigurohet nga blegtorja; (*njeri*) që merret me blegtori. **Fermë (prodhime) blegtorale.** [**Kjo karakteristikë e miteve të eposit nuk është përmendur mbase nga druajtja se duke cilësuar karakterin blegtoral të tyre mund të inkurajohej teza e karakterit shtegtimtar të shqiptarëve si popull, që është mbrojtur kryesisht në shkollën albanistike të sllavëve.** (ShS).]

blegtór•e ja f sh e et f e **BLEGTOR I.**

blegtorësh•ë a f sh a at

♦ Delmere.

♦ Çobaneshë.

blegtorí a f

♦ Degë e ekonomisë bujqësore që merret me rritjen e mbarështimin e bagëtisë; tërësi e dijeve dhe përvoja për rritjen dhe për përmirësimin e bagëtisë së imët e të trashë.

♦ > **BAGËTI A. Kullotë për blegtori.**

blegt•úer óri m sh órë órët G Blegtor.

blej t sh i **BLE U^{1,2,3}.**

blej-bléj mb G (*Mish*) i fortë; plot me damarë, me deje.

blej va rë

I kal

♦ Marr kundrejt pagesës(*një mall etj.*). **Blej mallra me shumicë. E paske blerë shtrenjtë.** [**Ish pak si i vrenjtur se s'kish me se të blinte bukë.** (DhP).]

♦ *keq* E bëj për vete (*dikë*) me anë të ryshfetit; i jap mitë ose dhurata (*dikujt*) për qëllimet e mia. [**U përpoq edhe një herë t'a blinte Kont Uranin me të holla** (AE).]

♦ *bis* Përfitoj nga mendimet a nga aftësitë e dikujt; përpiqem të marr vesh diçka prej dikujt..

Ia blej mendjen dikujt e marr me mend, e kuptoj se çfarë ka në mendje dikush.

♦ *bis* Mësoj; kuptoj. **Fëmija blen shumë. Ai të blen në çast.**

II jokall Bëj blerje. **Blej lirë e shes shtrenjtë.**

*

Blej mend Dëgjoj shumë e flas pak.

E bleu sa i biri të amën G E bleu shumë shtrenjtë.

Shes qen e blej këlyshë Bëj tregti me humbje.

blej i m sh e et (Një) dorë lesh, li etj.

bléj•ë a f sh a at Blerje; të blerët.

bléjz•ë a f sh a at Fije për litarë, thasë etj., që del nga kërcelli i kërpit a i lirit të rrahur.

blejzím i m Kthim në tufa; bërje tufa-tufa.

blejz•óhet úa (u) úar

I pavet Bëhet tufa-tufa.

II pës e **BLEJZ•OJ.**

blejz•ój kal óva úar E bëj tufa-tufa.

blem i m sh e et G Treg.

blém•e ja (e) f sh e et G > BLERJ•E A.

blém•ë (i) e (e) mb G

♦ I blerë (*në treg*); që është marrë kundrejt pagesës.

♦ (*Veshje etj.*) e gatshme; jo me porosi. > **BLERË (i e).**

blémës e, blémës i G > BLERËS E, BLERËS I.

blémj•e ja f sh e et G Blerje; të blerët.

blen i m sh e et Vëllim (*i një botimi*). [pjesë e një projekti afatgjatë, që ka filluar të zbatohet qysh në vitin 1974, kur doli bleni i parë. (ShS).]

blénd•ë a f sh a at gjeol Mineral që është burim kryesor i zinkut, i përbërë nga kristale të sulfurit të zinkut. > **SFALERIT I.**

bléním i m Qepje; bashkim me qepje.

blen•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BLEN•OJ.

blen•ój kal óva úar Qep bashkë (*dy copa*).

blenúar (i e) mb (Copa) të qepura bashkë.

bléra t (të) f sh

♦ Gjëra të blera.

♦ Pazar, treg; blerje në pazar. **Listë e të blerave.**

blérák e mb I blertë; në ngjyrë të blertë të çelët.

blérë mb I blertë. **Fusha blerë.**

blérë (i e)¹ mb

♦ I marrë në treg a nga dikush kundrejt pagesës.

♦ (*Mall*) i gatshëm; që nuk është bërë në shtëpi. **Qilim i blerë.**

♦ *keq (Njeri)* i bërë për vete nga dikush me anë të parasë a të ryshfetit; i korruptuar.

blérë (i e)² mb G I blertë; me ngjyrë të blertë.

blér•ë (me) jokál i ë veta III G Bleron; jeshilon.

blér•ë (e) f sh a at (të)

♦ Blerje; veprim i blerjes.

♦ *sh* Sende të blera.

blér•ëm (i) me (e) mb > BLERTË (i e).

blérës e mb

♦ (*Firmë etj.*) që blen.

♦ Që ka të bëjë me mundësinë për të blerë. **Aftësi (fuqi) blerëse e lekut.**

blérës i m sh - it Ai që blen.

blérës•e ja f sh e et f e BLERËS I.

blérë t (të) as Blerje. **S'ka të blerë** është shumë i vyer.

blérím i m

♦ Mbirje e barit; dalje e gjetheve të blerta; veshje me bimësi të blertë; mbulim me bar e me bimësi të blertë. > **GJELBËRIM I; JESHILIM I.**

♦ Të qenët i blertë nga bari a bimësia. [**Ç'janë njato fusha andej kufinit,/ tanë veshë me blerim për bukuri?** (BP).]

♦ *përmb* Verdure; green area.

♦ Verdancy.

blérín•ë a f sh a at Vend i mbuluar me bar e bimësi të blertë; lëndinë.

blerís kal a ur Mbjell me bar (*një copë vend*).

blerísj•e a f Mbjellje me bar (*e një copë vendi*).

blerísur (i e) mb I mbjellë me bar.

blerísht•ë a f sh a at Vend i bleruar me bar ose me bimësi të blertë.

blérj•e a f sh e et Marrje kundrejt pagesës. **Çmimi i blerjes.**

blér•óhet vetv úa (u) úar veta III (Vendi) merr ngjyrë të blertë kur mbin bari, kur vishet me bimësi të blertë; (*bima*) gjelbëron, mbushet me gjethe të blerta.

bler•ón jokal ói úar veta III

♦ (*Vendi*) merr ngjyrën e barit të njomë a të bimësisë së blertë; (*bima*) gjelbëron, mbushet me gjethe të blerta.

♦ *krahin* Del me shumicë; gëlon. **Blerojnë krimbat.**

blerór e mb I blertë; i bleruar.

blerósh e mb poet I blertë. [**Tash ajo gjëmë e parë shndërrohet në klithmë të fuqishme të detit blerosh të shqetësuar për jetën e pamposhtur** (EM).]

blértë (i e) mb (*Vend*) i mbuluar me bar e bimësi të gjelbër; i gjelbër; jeshil. **Zonë e blertë e qytetit.**

**

Hardhje e blertë zool Zhapi.

blért•ë (a) f sh a at (të) Ngjyrë midis jeshiles së çelët dhe jeshiles me nuancë të verdhë.

blertësi a f libr Ngjyrë e blertë e bimësisë.

blerúar (i e) mb I mbuluar me bimësi të gjelbër; i gjelbëruar. [**Reja, era, lumi, deti i shkumbëzuar, Malet, fushat dhe livadhet e bleruar** (NF).]

blerúesh•ëm (i) me (e) Verdant. [**Edhe i ambli fladi e erës/ E perkthen n' për gjeth t' blerueshëm** (GjF).]

blerúsh e mb I blertë.

bles e mb G > BLERËS E.

bles i m G > BLERËS I.

blés•e ja f G > BLERËS•E JA.

blësh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Mall*) që mund të blihet.

♦ (*Njeri*) që mund të thyhet, të korruptohet me para.

blet a f sh a at A Zgjuar blete.

bletakéqas ndajf Me të keq; me mundim të madh; me dhimbje.

bletár i m sh ë ët Rritës a mbajtës bletësh; bletërritës.

bletár•e ja f e BLETAR I.

bletarí a f Rritje a mbajtje e bletëve. > **APIKULTUR•Ë A.**

blétas ndajf: Luaj bletas bëj një lojë në të cilën një rreth lojtarësh vënë njërin në mes dhe përpiqen ta prekin pa i zënë tjetri.

blétaz ndajf > BLETAS.

bléte mb f kopsht K (Dardhë) e butë dhe e ëmbël që e lakmojnë bletët.

blét•e ja f sh e et kopsht K Dardhë e butë dhe e ëmbël që e lakmojnë bletët.

blétë

I si mb fig (Punëtor) shumë i zoti e i shkathët; (*grua a vajzë*) shumë punëtore.

II si ndajf > BLETAS.

blét•ë a f sh ë ët

♦ *ent (Apis mellifica)* Mizë fluturake e apideve me trup të murrmë të mbuluar me push të verdhë, me thumb në bisht, që mbledh nektarin dhe polenin e luleve dhe bën mjaltë e dyllë.

Bashi i bletës matkë; mbretëreshë e zgjoit. **Mbretëresha e bletëve. Mashkull i bletës.**

Hoje bletësh. Zgjuar (koshere) bletësh.

♦ *përmb* Tërësi e këtyre mizave që rrojnë si familje në një zgjuar; zgjuar me një familje të kësaj mize. **Bletë e re. Lëshoi bleta** bleta roiti, u shtua me bletë të re. **Mbledh (shtie në koshere) një bletë.**

*

Është bletë e paprerë Është i kamur.

Ia bëj bletë Ia marr mendtë; e trullos; e ngatërroj keq.

Si bletë shkëmbi (Njeri) që s'i ka duk puna; që nuk prodhon gjë.

**

bletë e egër *ent* Bletë e pazbutur, ose bletë e ikur nga zgjoi që vendoset në zgavër druri ose shkëmbi.

bletë mjaltëse (*Apis mellifica*) Bletë e zbutur që prodhon mjaltë dhe dyllë.

bletë punëtore *ent* Bletë shterpë që mbledh ushqim dhe mirëmban zgjoin.

bletë shkëmbi Bletë e egër që bën zgjua në zgavër guri.

bletëkápës•e ja f sh e et Kafaz teli për të mbledhur bletën e re që roit.

bletëngrënës e mb (*Zog, kandërr*) që ushqehet me bletë.

bletëri a f > BLETARI A.

bletërritës e mb (*Mjeshtëri*) e rritjes së bletëve.

bletërritës i m sh - it Mjeshtër i rritjes së bletëve; bletar.

bletërritës•e ja f sh e et f e BLETËRRITËS I.

blétëz ndajf > BIZË.

blétëz a f sh a at bot

♦ Bar blete; milcë.

♦ Lëpjetë.

bletísh•e ja f > BLETOR•E JA.

bletór•e ja f sh e et

♦ Vend me zgjoje bletësh; park bletësh.

♦ Tërësi e zgjojeve të bletëve që ka një bletërritës.

bleth i m sh e et

♦ Fashikull.

♦ Libërth.

bli ni¹ m sh j jtë ikt (*Acipenser sturio*) Peshk i madh deti a i ujrërave të ëmbla, me sharrëz në kurriz, me mish të shijshëm; nga vezët e tij nxirret havjari i zi.

blí ni² m sh j jt G > BLI RI. [Po qysh mordja, o vlla, me na harrue?/ Nanë e tatë kah kalben për nan bli (CV).]

bli ni³ urdh e BLEJ.

bli ri m sh j jtë

♦ *bot* (*Tilia paltyphyllos*) Dru i tiliaceve 20-40 m i lartë, me fletë të gjelbër si në të verdhë; lulet hermafroditë kanë amëz mjalti dhe përdoren të thara për çaj që zbut kollën.

♦ Lëvore e brendshme e blirit, që përdort si spango ose për të thurur litarë.

blibárdh i m sh ë ët ikt (*Acipenser maccharii*) Bli i Adriatikut.

blic i m sh e et foto Llambë me ndriçim të fortë e të menjëhershëm, që përdoret gjatë fotografimit. [harxhon të fundmen vetëtimë/ si reporteri të fundit blic (IK).]

blíck•e a f sh a at G Rrotë penjsh; mëqik me penj.

blickríg u m usht Luftë rrufë.

blíd•ë a f sh a at Shportë e vogël hekuri, që i vihet në turi një kali që kafshon dhe që nuk është i shtruar.

blig u m sh a at G Shtizë e qerres.

blíg•ë a¹ f sh a at Lagëse për ajazmë.

blíg•ë a² f sh a at Koçan misri pa kokrra ose copë druri për të shkoqur misër.

bligím i m Spërkatje me ujë.

blig•ój kal óva úar Spërkat me ujë.

bligúar (i e) mb Sprinkled.

blígj•e ja f sh e et

♦ *tek* Kunj druri që përdoret për të vizatuar e për të lëmuar vorbat; kruashkë.

♦ *teks* Kunj druri me kokë, që përdoret për të mbajtur lëmshet e penjve.

blíhem bléva (u) bléré pës e BLEJ. Ky njeri nuk blihet (me para) ky njeri nuk korruptohet me para.

blij blíjtë sh i BLI RI.

blik u¹ *m sh ë ët* *G* Tufë lulësh; buqetë.

blik u² *m sh ë ët* *G* Kashtë gruri.

blík•ë a¹ f > **BLIG•Ë A¹**.

blík•ë a² f > **BLICK•Ë A**.

blim i *m krahin* *G* Bluarje. **Rendi i blimit.**

blin i *m* > **BLI NI^{1,2}**.

blináj•ë a f sh a at > **BLINISHT•Ë A**.

blindázh i *m sh e et usht*

- ♦ Ndërtim me një mbulesë të fortë, që i qëndron zjarrit të artilerisë dhe që shërben për mbrojtjen e forcave të gjalla; strehim i blinduar.

♦ .

blind•ë a f sh a at Mburojë çeliku për veshjen e makinave luftarake, anijet, trenat etj. > **KORAC•Ë A**.

blindëshpúes e mb usht (*Predhë*) në gjendje të shpojë blindën ose objekte të blinduara.

blindëshpúes i *m sh - it usht*

- ♦ Armë për shpimin e objekteve të blinduara.
- ♦ Luftëtar i pajisur me armë për shpimin e blindave.

blindím i *m* Përforcim me mburojë çeliku kundër armëve të zjarrit.

blind•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BLIND•OJ**.

blind•ój kal óva úar *usht* Përforcoj a vesh me blindë (*një automjet etj.*); pajis një mjet a një strehim me mburojë çeliku ose e përforcoj për ta bërë të qëndrueshëm kundër predhave.

blindúar (i e) *mb usht*

- ♦ (*Strehim, jelek etj.*) i veshur me mbulesë kundër armëve të zjarrit.
- ♦ (*Divizion*) me mjete të veshura me mbulesë kundër armëve të zjarrit.

blinísht•e ja f sh e et > **BLINISHT•Ë A**.

blinísht•ë a f sh a at Pyll bliri.

blinóre t f sh bot Familje e llojeve të blirit.

blinórë t m sh ikt Familje e peshqve si bliri.

blínjë t ikt sh i **BLI NI^{1,2}**.

blinth i *m sh e et bot* Bimë barishtore e moçaleve, me kërcell të trashë dhe me fije të holla si shtiza.

bliqín i *m sh ë ët bot* (*Butomus umbellatus*) Bimë uji shumëvjeçare me gjethe heshtake deri 1 m gjatësi, me lule të vogla umbrellore bojë lejla.

blir i *m sh ë ët bot* > **BLI ni**.

blír•ë (me) jokál G (Lumi) del nga shtrati; vërshon.

blirím i *m sh e et* Dalje e lumit nga shtrati; vërshim i lumit.

blir•ój jokál óva úar

- ♦ *veta III (Lumi)* del nga shtrati; vërshon.
- ♦ *fig krahin* Dal mendsh; çmendem.

blirój•ë a f sh a at Dalje e lumit nga shtrati; vërshim. > **BLIRIM I**.

blístër mb (*Bakër metalik*) i papastër; me përzierje të huaja.

blíxh•ë a f krahin *G* Furkë e shkurtër për të dredhur lesh etj.

bljéd•ë a f sh a at *G E* çarë në gur.

blóçka-blóçka ndajf Gunga-gunga; plot me gunga.

blóçk•ë a¹ f sh a at

- ♦ Kalli misri pa kokrra; kacarrum misri.
- ♦ Boçë pishe.

blóçk•ë a² f

- ♦ Nyjë e trashë në dru.
- ♦ Gungë.

blof i m sh e et

♦ Mashtrim në lojë e letrave për ta bërë kundërshtarin të besojë të kundërtën e gjendjes së vërtetë.

♦ *fig* Fjalë ose veprim që ka për qëllim të ndikojë mbi kundërshtarin, duke e mashtruar me gjëra të paqena; veprim mashtrues, mashtrim.

blofist i m sh ë ët Ai që bën blof (*në lojë me letra etj.*).

blofist•e ja f e BLOFIST I.

blof•óhet úa (u) úar *pavet e* **BLOF•OJ.** Ta tregoj unë si blofohet.

blof•ój jokal óva úar Bëj blof (*në lojë me letra*).

blog u m sh ë ët inf (web **log**) Ditar vetjak në rrjetin **www**.

blogím i m sh e et inf Shkrim në ditarin vetjak të rrjetit **www**.

blog•óhet *pavet dhe pës e* **BLOG•OJ.**

blog•ój kal dhe jokal inf Shkruaj, lexoj a redaktoj (diçka) në ditarin vetjak të rrjetit **www**.

blogosfér•ë a f inf Tërësi e ditarëve të rrjetit **www**.

blogúar (i e) f inf I botuar në ditarin vetjak të rrjetit **www**.

blogúes i m sh - it inf Ai që shkruan, lexon a redakton në ditarin e rrjetit **www**.

blogúes•e ja inf f e BLOGUES I.

blogúr•ë a f sh a at *krahin*

♦ Lëvozhgë e drurit.

♦ Lëkurë e frutave dhe perimeve.

blogurína at f G Qëresa të frutave dhe perimeve.

blojc i m sh a at G > MULLIS I.

blój•ë a¹ f sh a at

♦ Bluarje. **Mulli bloje.**

♦ Sasi mielli e bluar njëherësh.

♦ Pluhur sharre; tallash i imët.

*

Vihem në blojë *keq* Nis të flas e s' di të mbaroj; grij si stragëz mulliri.

blój•ë a² f sh a at *krahin G* Mbulesë; mbulojë.

blójtës i m sh - it Mullis. > **BLUAJTËS I.**

blójtës i m sh - it Mullis. > **BLUAJTËS I.**

blójtës•e ja f

♦ *f e* **BLOJTËS I.**

♦ Makinë bloje.

blókëra t f sh Kashtë e imët e mbetur pas shirjes, lëmishte; të fshira.

blór•e ja f sh e et Hobe; vlore.

blorít jokal i ur veta III (*Kau etj.*) myet; bën myyy.

blósk•ë a f sh a at Bujashkë; gdhendël.

blosh i f krahin kryes sh G Thërrmija; copëza të imëta që krijohen kur thyhet diçka.

blósh•ë a f sh a at G Brejtje; kalbje.

bloshít kal krahin G > BLOSHIT•Ë (me).

bloshít•et G *vetv veta III dhe pës e* **BLOSHIT.** > **BOSHLIT•Ë (me u).**

bloshít•ë (me) kal a ë krahin G Thyej në copa të imëta; thërrmoj; shij.

bloshít•ë (me u) - (u) ë krahin G

I *vetv veta III* Thyhet në copa të imëta; thërrmohet; shihet.

II pës e BLOSHIT•Ë (me).

bloshítj•e a f krahin G Thyerje në copa të imëta; thërrmim.

bloshítun (i e) mb krahin G I thyer në copa të imëta; i thërrmuar; i shirë.

blóshk•ë a f sh a at Gungë; bloçkë.

blot•ë a f sh a at *fet* Ostë.

blozák e mb I nxirë nga bloza; i zi si bloza.

blozár i m sh ë ët vjet Tra i vargut që mban kusinë mbi zjarr në oxhak.

blóz•ë a f sh a at

♦ Pluhur i zi që lë tymi kur kalon nëpër oxhak, tub etj. **I zi si blozë** shumë i zi.

♦ *bujq (Utilago)* Sëmundje e bimëve; prek kryesisht drithërat.

*

E bëj blozë E katranos (e nxiros) (*një punë*).

blozër•í a f përmb Papastërti; mbeturina të papastra.

blózët (i e) mb I bërë me blozë; i zi si blozë.

bloz•óhet vetv úa (u) úar

♦ *veta III* Bëhet me blozë; zë blozë. **II pës e BLOZ•OJ.**

bloz•ój kal óva úar Nxij me blozë.

blozór e mb

♦ I imët si blozë.

♦ I zi si blozë.

blóztë (i e) mb I zi si blozë.

blozúar (i e) mb I bërë (i mbuluar) me blozë.

blozh kal G > BLOZH•Ë (me).

blozh i¹ m sh a at Brejtje; kalbje.

blozh i² m sh a at ent > BLOZH•Ë A¹.

blózhde ndajf G Thërrmija-thërrmija; copë e thërrime.

blozhdít kal G > BLOZHDIT•Ë (me).

blozhdít•et vetv veta III G > BLOZHDIT•Ë (me u).

blozhdít•ë (me) kal a ë G E thërrmoj; e bëj copë e thërrime; shij.

blozhdít•ë (me u) - (u) ë G

I vetv veta III Thërrmohet; bëhet copë e thërrime; shihet.

II pës e BLOZHDIT•Ë (me).

blozhdítj•e a m G Thërrmim.

blozhdítun (i e) mb G I thërrmuar; i bërë copë e thërrime; i shirë.

blózh•ë a¹ f sh a at ent Molë; tenjë.

blózh•ë a² f sh a at Tallash; pluhur sharre.

blózh•ë (me) kal a - G Brehet; kalbet; bëhet tallash përbrenda.

blózh•ë (me u) - (u) ë G vetv e BLOZH•Ë (me).

blózh•ëm ma f sh ma mat > BLOZH•Ë A².

blózhët (i e) mb G I ngrënë nga blozha, mola.

blozhít kal G > BLOZHIT•Ë (me).

blozhít•em G > BLOZHIT•Ë (me u).

blozhít•ë (me) kal a - G

♦ Prish; kalb.

♦ Brej; ha.

♦ Limoj.

blozhít•ë (me u) - (u) ë G vetv dhe pës e BLOZHIT•Ë (me).

blozhítun (i e) mb G

♦ I prishur; i kalbur.

♦ I brejtur; i ngrënë.

♦ I limuar.

blózhm•ë a f G Pluhur sharre; tallash i imët. > **BLOZH•ËM MA.**

blozhurín•ë a f sh a at Pluhur sharre; tallash i imët. > **BLOZH•Ë A².**

blu mb Që është me ngjyrë ndërmjet të blertës dhe vjollcës në spektrin e dritës, si qielli ose deti në mot pa re. **Bëhem blu në fytyrë** mavijosem nga të ftohtit. [**Ti, yll blu i fatit mbi ballë të Atdheut, / si shkohet në Kosovë, tregomë!** (VZh).]

*

Kaskat blu Shenjë dalluese e trupave shumëkombëshe të OKB-së.

blu ja f sh - të

♦ Ngjyrë midis të blertës dhe mavisë; a bojë që përftohet nga përzierja e të blertës me vjollcën.

♦ *sport etj.* Skuadër e veshur me uniformë me këtë ngjyrë.

blu deti Ngjyrë blu me nuanca jeshile.

**

blu e çelët Ngjyrë blu si qielli pa re; ngjyrë e kaltër.

blu e errët Ngjyrë blu me nuanca të errëta.

blu e hapur > BLU E ÇELËT.

blu e lehtë Ngjyrë blu me nuanca të çelëta.

blu e fortë Ngjyrë blu me nuanca të errëta.

blu e mbyllur > BLU E ERRËT.

blu kobalti Ngjyrë blu me nuanca të blerta.

blu rej (blue ray) *tek* Disk optik me kapacitet deri 50 gigabajt.

blúaj blóva blúar

I kal

♦ E bëj miell ose pluhur (*drithin a diçka tjetër*); thërrmoj shumë hollë a imët. **Bluaj kafenë.**

Mulliri bluan ashpër (butë, imët, trashë).

♦ E grij; e brej. **E ka bluar mola qilimin.**

♦ Shtyp e shtrydh në mulli (*ullinj*).

♦ Tret në stomak (*ushqimin*). **Stomaku mbluan ç't'i hedhësh.**

♦ *fig* Përvetësoj mirë, duke e përsëritur ose duke e përpunuar (*një lëndë mësimore*).

♦ *fig* Sjell e përsjell nëpër mend (*diçka*) për të gjetur një zgjidhje; e rrah me mend nga të gjitha anët. > **SHOSHIT. Bluaj me mend (në mendje, në kokë). Bluaj gjatë. Bluaj me vete (përbrenda).**

♦ *fig* Mendoj t'i bëj keq (*dikujt*); shestoj me mend (*një veprim të keq*). **Seç bluan ai (në kokë)! Bluan diçka të fshehtë.**

♦ *kryes veta III fig* I sjell dhimbje të thella ose mundime të vijueshme; e mundoj fort. **Më bloi reumatizmi.**

♦ *bis* Flas shumë dhe kot, llomotit, grij. **Bluan kot. Bluan me të thatë. Le të bluajë sa të dojë! Bluan si mulliri pa kokrra.**

II jokal (Mulliri) punon (*mirë, keq, hollë, trashë etj.*).

*

Ai mulli s'e bluan dot atë misër S'e bën dot atë punë; s'është më i zoti.

Bluaj (ha) egjër Mezi e mbaj frymën me bukë.

Bluaj (pres) trashë Flas pa u menduar; them budallallëqe.

Bluaj imët Them gjëra të holla; jam mendjemprehjtë.

Bluaj të trasha Flas mbarë e prapë; them budallallëqe.

Bluaje, pa thuaje! Mendohu, pastaj fol.

Kush mëngoi, bloi ff u Kush ngrihet herët (në mëngjes) mbaron punë.

Kush vete në mulli doemos do të përmiellet ff u Kur do të bësh një punë, do të pranosh pasojat e saj.

Mulliri bluan me aq ujë sa ka ff u S'mund të bëhet diçka jashtë fuqive, jashtë mundësive etj., secili bën aq sa ka mundësi.

S'bluan më ai mulli

- ♦ Shkoi ajo kohë.
- ♦ S'është më në gjendje të punojë.

blúam (i e) *mb A* I bluar.

blúa•nj kal ta tur A > BLUAJ.

blúar (i e) *mb*

- ♦ I bërë si miell a pluhur; i thërrmuar shumë hollë a imët.
- ♦ (*Ushqim*) i tretur në stomak.
- ♦ (*Qilim, rrobë*) e bluar nga tenja.
- ♦ *fig (Mësim etj.)* i përvetësuar mirë.
- ♦ *fig (Mendim)* i rrahur me hollësi në mendje.
- ♦ *bis* I munduar keq nga një sëmundje.

blúar a (e) f sh a at (të) Bluarje; sasi drithi etj. e bluar njëherësh në mulli. **Dy të bluara kafe.**

blúarj•e a f sh e et Thërrimim në grimca shumë të imëta.

bluáshk•ë a f sh a at Ashkël e madhe që del nga sëpata, nga zdrukthi etj., gjatë prerjes së drurit ose metalit.

blúd•e ja f sh e et

- ♦ Tas druri; kupac.

blúdë (i e) *mb* I mykur.

- ♦ (*Verë*) e prishur; që ka humbur shijen.
- ♦ I çoroditur; i bastarduar.

blúd•ë a¹ f sh a at krahin G

- ♦ > **BLUD•E JA.**
- ♦ Enë a pjatë druri.
- ♦ *fig* Kupë e kresë.

blúd•ë a² f sh a at Myk që zë vera e lënë hapur për shumë kohë.

bl•úe (me) kal dhe jokall óva úe G > BLUAJ.

blúe (me u) - (u) - G pës e BLUE (me).

blúej kal dhe jokall G > BLUE (me).

blúem (i) e (e) mb G > BLUAR (i e).

blúemit (të) as vjet G Bluarje; bluajtje.

blúes e mb (Mjet etj.) për bluarje; që shërben për të bluar. **Fabrikë bluese.**

blúes i m sh - it

- ♦ Mullis.
- ♦ Punëtor i blojës a i makinës bluese.
- ♦ *bis* Njeri që ha shumë.

blues•e ja f sh e et f e BLUES I.

blúesh•ëm (i) me (e) mb Digestible.

blú•het pavet dhe pës e BLUAJ. Drithi bluhet i thatë.

blum i m sh e et met Masë metali e rrahur si kallëp a rul për ta punuar më tej.

blumíng u m met Procesi i formimit të kallëpeve ose ruleve të metalit.

blúng•ë a f K > BULLUNG•Ë A.

blurín•ë a f sh a at Poçeri; enë balte; porcelan.

blush i m sh e et teks Pelush.

blúshtër si ndajf krahin G: Mbeti lakna blushtër lakra nuk lidhi kokë, nxori vetëm fletë.

blúsht•ër ra¹ f sh ra rat zool (Salamandra maculata) Pikëlore.

blúsht•ër ra² f sh ra rat kopsht krahin G Fletë lakre.

blut ndajf krahin G: E báj blut e dërmoj (e bëj pleh) me dru dikë.

blutúth i m sh e et tek inf Pajisje pa tel për lidhjen midis kompjuterave dhe pajisjeve periferike.

bluz i m sh e et muz Muzikës popullore me prejardhje afroamerikane, e fillimit të shek. XX, me jone melankolike.

blúz•ë a f sh a at

♦ Veshje e sipërme e hollë që arrin deri në brez, me grykë të mbyllur ose të hapur; me ose pa jakë.

♦ *sport* Fanellë e sportistit.

♦ Veshje e gjatë pune, që mbahet sipër rrobave të tjera për t'i mbrojtur.

**

bluzat e bardha Mjekët.

blúzhde ndajf *G* Thërrmijë; grimë; copë e vogël. > **BLOZHDE**.

blúzhd•ër ra f sh ra rat krahin Lakra e barishte të grira e të ziera, që përdoren për ushqim.

bluzhd•óhet *G vetv dhe pës e* **BLUZHD•OJ**. > **BLUZHD•UE** (me u).

bluzhd•ój kal *G* > **BLUZHD•UE** (me).

bluzhd•úe (me) *óva úe* *G* Thërrmoj; grij hollë.

bluzhd•úe (me) *úe* (u) *úe* *G*

I vetv Thërrmohet.

II pës e **BLUZHD•UE** (me).

bluzhdúem (i) e (e) *mb* *G* I thërrmuar; i grirë hollë.

bluzhít•ë (me) *kal a - G* Çikërrój; thërrmoj; grij hollë.

bluzhítj•e a f *G* Thërrmim; grirje e hollë.

bluzhítun (i) e (e) *mb* *G* I thërrmuar; i grirë hollë.

blýe (me u) *vetv bléva* (u) - *K* I vardisem a i qepem dikujt.

blýem (i) e (e) *mb* *K* (Njeri) i vardisur; që të qepet.

blýemj•e a f *K* Vardisje.

blýes e *mb* *K* (Njeri) i vardisur; që të qepet.

blý•hem *vetv* *K* > **BLY•E** (me u).

blyk u m përmb *G* Pleh i të të imtave; pleh i butë a i fushkët.

blysh i m sh a at *vjet ikt* > **MLYSH I**.

bllábj•e a f sh e et *A* Budallaqe.

bllac i m sh a at ushq *Ç* Byrek me lakra pa petë.

bllacarím i m Squllje; zbutje.

bllacar•óhet úa (u) *úar* *pavet dhe pës e* **BLLACAR•OJ**.

bllacar•ój kal *óva úar* *E* shtyp deri sa e bëj si qull a si brumë (*diçka*); e zbut (*mishin*) duke e rrahur.

bllacaruar (i) e (e) *mb* *I* squllur; i zbutur.

bllácë *si kallëzues: Bëhem bllacë* lagem deri në palcë. **Buka u bë bllacë** buka mbeti e qullët.

*

E lë punën bllacë *E* lë punën pa përfunduar.

bllác•ë a¹ f sh a at Truall i vogël me ujë e me baltë; ligatinë.

bllác•ë a² f sh a at ushq > **BLLACOR•E JA**.

bllacór•e ja f sh e et ushq Lakror me miell misri të shtruar në fund të tepsisë, me spinaq a lakra, me vezë, gjalpë e me qumësht përsipër.

bllaçís *kal, jokal ta tur* > **BLLAÇIT**.

bllaçít *kal, jokal a ur* Mbllaçit; përtyp.

bllaçít•em *vetv a* (u) *ur* Mbllaçitem; përtypem.

bllaçítj•e a f sh e et Mbllaçitje; përtypje.

bllaçítur (i) e (e) *mb* *I* mbllaçitur; i përtypur.

bllaçkélóp•ë a zool Thithëlopë.

bllaçthënësi a f sh - të vjet Blasfemi.

bllaçúk u m sh ë ët Burmë; gropëz (*e faqes*). .

blagún i m sh ë ë t bot Bung.

blagunisht•ë a f sh a at Bungishtë.

blamburít jokál a ur bis

♦ Flas nëpër dhëmbë, flas mbyturazi.

♦ Flas kot, llomotit.

blamburítj•ë a f sh e et bis

♦ Fjalë nëpër dhëmbë a mbyturazi.

♦ Llomoti.

blásk•ë a f sh a at Rrip dërrase.

blatísh•ë a f sh a at Vend me ujë e baltë; blacë; ligatinë.

bloçkélóp•ë a f sh a at zool Thithëlopë.

blof i m > BLOF I.

blok si kallëzues: E kam blok (jam blok) me dikë jam i lidhur ngushtë me dikë. **U bënë blok kundër nesh** u bashkuan kundër nesh.

blo•k ku m sh qe qet

♦ Copë e një lënde, zakonisht me formë të rregullt; pjesë e madhe e një lënde të vetme.

Blok mermeri (graniti). Blok betoni (metali, minerali). Blok akulli. Çelik në bloqe.

♦ Lloj tulle e madhe prej llaçi a betoni, me dy hapësira brenda. **Shtëpi (mur) me bloqe.**

♦ Tub i gjerë e i shkurtër prej betoni a prej llaçi të ngjeshur, që përdoret për të veshur anët e puseve të ujit.

♦ Grup ndërtesash që shërbejnë për një qëllim ose që përbëjnë një tërësi me vete. **Bloku i ndërtesave (i banesave, i shtëpive, i dyqaneve). Bloku i furrave.**

♦ Pjesë e një lagjeje në qytet, e përcaktuar si nënndarje e saj sidomos për veprimtarinë e organizatave shoqërore; banorët e kësaj pjese të lagjes.

♦ Ngastër e madhe toke e specializuar për një kulturë bujqësore a pyjore. **Bloqe frutore.**

Bloku i ullinjve (i vreshtave, i mollëve). Blok pyjor. Blok pishash. Bloku i fidanëve.

♦ Fletore për shënime, me fletët që shëputen lehtë; fletë dokumentesh të lidhura bashkë, që shëputen ose që mund të plotësohen. **Blok xhepi. Blok biletash (dëftesash, çeqesh).**

Shkruaj (shënoj) në blok.

♦ Bashkim shtetesh, partish, organizatash ose grupesh, që bëhet për veprime të përbashkëta politike, ushtarake, ekonomike etj.

♦ *tek* Tërësi e pjesëve të një mekanizmi ose të një pajisjeje, të lidhura së bashku për një punë. **Bloku i cilindrave. Bloku i motorit. Bloku i zërit në televizor.**

♦ *sport* Pengesë që i krijohet kundërshtarit në sulm, për të mos lejuar kalimin e topit mbi rrjetë (*në volejball*). **Blok njësh. Blok i dyfishtë. Organizimi i blokut. Takon (prek) në blok.**

♦ *fig* Grup i madh sendesh, njësisish a çështjesh që merren si një e tërë. **Zgjidhja e çështjeve në blok.**

Blok u m hist Lagje e partiakëve dhe pushtetarëve të lartë në Tiranë.

blokád•ë a f sh a at

♦ *usht* Rrethim i plotë i një kështjelle, qyteti, ushtrie a vendi nga kundërshtari, për t'ia prerë ndihmat dhe mundësinë e veprimit dhe për ta detyruar detyrohet të dorëzohet. **Blokadë detare. Heq (thyej) bllokadën. Vë (vendos) bllokadën.**

♦ Varg masash për ta izoluar dhe dëmtuar kundërshtarin.

*

Bëhem bllokadë Bëhem pengesë e pakapërcyeshme.

blokadëçarës e mb libr (Përpyekje) për të çarë bllokadën. **Anije bllokadëçarëse.**

blokadëçarj•ë a m libr Çarje e bllokadës.

blokbáster i m sh - ët bis Film që ka sukses financiar.

blokiér•ë a f sh a at ndërt Kallëp për derdhjen e bloqeve të betonit a çimentos.

bllokím i m sh e et

- ♦ *usht* Rrethim dhe izolim i një kështjelle, qyteti a shteti për ta detyruar të dorëzohet.
- ♦ Veprim që ka për qëllim t'ia heqë dikujt a diçkaje mundësinë për të vepruar a funksionuar.

Bllokimi i pagave (fondeve).

- ♦ Ndalim i qarkullimit të automjeteve; mbyllje e rrugëve.
- ♦ *dhe mjek* Zënie e një kalimi. **Bllokim i enëve të gjakut.**
- ♦ *sport* Krijim i bllokut në rrjetë (*në volejball*).
- ♦ *bis* Humbje për një kohë të shkurtër e aftësisë për të menduar.
- ♦ *bis* Ngecje (*e mekanizmit*).

bllokíst i m sh ë ët hist > BLOK MEN I.

bllokíst•e ja f sh e et hist f e BLOKIST I.

bllokmén i m sh ë ët hist Banor i "Bllokut" në Tiranë.

bllokmén•e ia hist f e BLOK MEN I.

bllok•óhem óva (u) úar

I vetv

- ♦ Humbas mundësinë për të lëvizur ose për të vepruar; ngec, s'jam në gjendje të lëviz a të punoj.
- ♦ *bis* Humbas aftësinë për të menduar, nuk më punon truri.
- ♦ *veta III* (*Një kalim, kanal etj.*) mbushet tepër me diçka dhe nuk punon.
- ♦ *veta III* (*Mekanizmi etj.*) ngec.

II pës e BLOK•OJ.

bllok•ój kal óva úar

- ♦ *usht* Rrethoj (*një kështjellë, një qytet, një ushtri ose një vend*) për ta shkëputur e për ta veçuar, që të mos marrë ndihma e ushqime, të mos jetë në gjendje të veprojë dhe të detyrohet të dorëzohet.
- ♦ Ndaloj qarkullimin e (*diçkaje*) ose veprimet me (*diçka*). **Bllokoj mallin (prodhimet e dobëta). Bllokoj kalimin në doganë të... Bllokoj fondet (kreditin).**
- ♦ Mbyll rrugën, ndaloj lëvizjen, zë kalimin; ndërpres lëvizjen ose punën; zë, mbush me diçka, që të mos e lë të lirë. **Bllokoj trafikun.**
- ♦ *sport* Bëj bllok (*në volejball*).
- ♦ *mjek* Pengoj a ndaloj punën e rregullt të një organi të trupit.
- ♦ Nuk marr pjesë në (*një ngjarje a veprimtari*). **Bllokoj bisedimet.**

bllokúar (i e) mb

- ♦ *usht* (*Vend, qytet etj.*) i rrethuar plotësisht dhe i veçuar për të mos marrë ndihma e ushqime, me qëllim që të mos jetë në gjendje të veprojë dhe të detyrohet të dorëzohet.
- ♦ (*Mall*) i ndaluar të hidhet në treg; (*fond*) i pezulluar, që s'mund të përdoret nga zotëruesi.
- ♦ I mbyllur për kalim; i zënë; i veçuar për shkak të mbylljes së rrugëve të kalimit. **Rrugë e bllokuar nga bora.**
- ♦ (*Mjet, organ i trupit*) që nuk punon, nuk funksionon. **Krah i bllokuar. Sondë e bllokuar.**

bllokúes e mb Që shërben për të ndaluar një veprim, funksionim, qarkullim të dikujt a diçkaje.

bllokúes i m sh - it

- ♦ *tek* Pjesë që ndalon lëvizjen a funksionimin e një mekanizmi.
- ♦ *sport* Lojtar që bën bllokimin e gjuajtjeve të kundërshtarit (*në volejball*).

bllóqe t sh i BLOO•K U. Mur me blloqe betoni.

bllóre•e ja f sh e et

- ♦ Lëkurë e drurit.
- ♦ Lëpushkë e misrit.

bllóshk•e a f sh a at Bujashkë; bluashkë.

blloshmár e mb I Blloshmit; që ka të bëjë me Blloshmin, me banorët a vendësit e tij.

blloshmar i *m sh ë ët* Banor a vendës i Blloshmit.

blloshmar•e ja *f sh e et f e* **BLLOSHMAR I.**

blum *onomat* Zhurmë e rënies në ujë, baltë etj. > **PLLUM.**

bluq *onomat* Zhurmë e përplasjes në ujë, baltë etj. > **PLLUQ.**

blúsht•ër ra¹ *f sh a at inv* Amfib i vogël, i ngjashëm me hardhucën, me bisht dhe lëkurë të zezë ose me njolla të verdha. > **SALAMAND•ËR RA; PIKËLOR•E JA.**

blúsht•ër ra² *f sh a at kryes sh* Plehra; gjëra pa vlerë.

blútë *mb J (Vend)* me baltë të hollë a me lerë.

blút•ë a¹ *f J* Baltë e hollë; lerë.

blút•ë a² *f krahin G* Raki e dobët.

blúzhd•ër ra *f sh ra rat krahin G* Bimë barishtore me fletë shumë të mëdha, që mbin pranë burimeve e në toka me lagështirë; përdoret si ushqim për derrat.

BM ja *shkurt i* Bashkësia Myslimane.

BME ja *shkurt i* Bashkimi Monetar European.

BMM ja *shkurt i* Bordi i Monitorimit të Mediave.

BMV® ja *f sh - të /BMW/ shkurt i Bayerische Motoren Werke* BMV, markë automobili; uzina të prodhimit të këtij automobili.

BNT ja *shkurt i* Bashkimi Ndërkombëtar i Telekomunikacionit.

bóa *f e shquar sh - at zool:* **Boa shtrënguese** gjarpër 1-4 m i gjatë, me ngjyra të ndryshme sipas vendit ku jeton, që e mbyt prenë duke e shtrënguar; femra pjell këlyshë të gjallë.

Bóa *f mit* Perëndi-gjarpër e ilirëve.

bob *mb* Goxha (*djalë*).

bobá i m Ç > **BABA I.**

bobaxhán e *mb Ç* > **BABAXHAN E.**

bobaxhán i m sh ë ët Ç Njeri babaxhan; burrë trim.

bóbe *mb krahin G (Dardhë)* kokërrvogël.

bób•e ja¹ *m A* Ënjtje.

bób•e ja² *m sh e et bot* Carac; kalibobë; karabobe.

bób•ë a *f sh a at orn* Laraskë.

bób•ël la¹ *f sh la lat inv (Helix pomatia)* Kërmill që del në pranverë, në mot me lagështirë.

Bobël deti. Bobël uji.

bób•ël la² *f sh la lat bot* Pemël. [djali im i vogël-o/ sa një koqe bobël-o (Pop).]

bób•ël la³ *f sh la lat* Gështenjë e paqëruar.

bób•ël la⁴ *f muz* Vegël frymore prej briri ose prej guaske deti të madhe.

bóbëz a¹ *f sh a at ent krahin* Rriqër.

bóbëz a² *f sh a at* Bosht i rrotës së ujit të mullirit.

bobín•ë a *f sh a at*

♦ *tek* Masur a gyp i shkurtër, zakonisht me buzë të ngritura, në të cilin mbështillet një fill, tel, shirit etj.; sasi e fillit, telit, shiritit, letrës etj. që është mbështjellë në këtë masur.

♦ *el* Gyp i shkurtër, i mbështjellë me tel të izoluar, që përdoret në pajisjet elektrike dhe në radioteknikë. **Bobinat e radios. Bobinë rryme (tokëzimi).**

bobó *pasth* Thirrje që shpreh pikëllim a një brengë, shqetësim të madh, mërzi ose keqardhje të thellë për dikë a për diçka që vjen e papritur.

bóbo t sh J Karamelë; biskota etj.

bobók u m bis Organ gjinor femëror i tultë e i frytë.

bobokúq•e ja *f sh e et* Lule e lofatës ose e rrushkullit.

boból i m sh a at bot

♦ Kokërr e caracit.

♦ Gështenjë e paqëruar.

bobolák e *mb I* rumbullakët; i fryrë. **Qofte (petulla) bobolake.**

boból•e ja¹ f kryes sh e et ushq

- ♦ Kokrra misri të ziera e të fryra nga uji.
- ♦ Kokrra fasulesh, bathësh, gruri etj. të paziera mirë e të fryra nga uji.
- ♦ Makarona të shkurtra; rryla.

boból•e ja² f sh e et fig Grua e shkurtër e topolake.

bobolësh i m sh ë ët krahin Pjepër i pabërë; kombisht; kakaviç.

bobolíshte t f sh J Shkarpa për zjarr.

bobolláqe ja f ushq J Top brumi i zier.

boborësh•e a f sh a at ent Mizë dheu; milingonë.

boboríc•ë a f sh a at ent Buburrec.

boborósh i m sh a at ent (*Geotrupes stercorarius*) Vizhë plehu.

boboshtár e mb I Boboshticës; që ka të bëjë me Boboshticën, me banorët a vendësit e saj.

boboshtár i m Banor a vendës i Boboshticës.

boboshtár•e ja f e BOBOSHTAR I.

boboshticár e mb I Boboshticës; që ka të bëjë me Boboshticën, me banorët a vendësit e saj.

boboshticár i m sh ë ët Banor a vendës i fshatit të Boboshticës.

boboshticár•e ja f sh e et f e BOBOSHTICAR I.

bobót e mb Trashalug e shkurtabiq.

bobót•ë a f sh a at

- ♦ Qull me miell misri.
- ♦ Ç Bukë misri e qullët.

bobotí•j jokál ta tur bis Qaj me të madhe.

bobotím•ë a f bis E qarë me të madhe.

bobovíc•ë a f sh a at ent Bruç.

bobozhíng•ë a f sh a at ent Brumbull plehu.

boc i m krahin G Derrkuc.

bocár i m sh ë ët Mjeshtër i prodhimit të shisheve.

bocarrúng mb G Kokëqyp; mendjecekët.

bocarrúng u m sh ë ët G Njeri mendjecekët.

**

bocarrung prej mendsh Bilmez.

bocarrúng•e ia f sh e et G f e BOCARUNG U.

bocca chiusa /bóka kjúza/ muz it

I ndajf Me gojë të mbyllur.

II mb I ekzekutuar me gojë të mbyllur.

bocél i m sh ë ët

- ♦ Shishe; faqore.
- ♦ Enë e madhe druri për ujë a qumësht.

bocét i m sh e et art Model në shkallë të zvogëluar i një skulpture; skicë.

bóc•ë a¹ f sh a at shtyp Fletë e shtypur me një tekst libri, gazete etj., që shërben për provë dhe për të bërë ndreqjet e gabimeve të shtypit. **Bocë e parë (e dytë, e fundit). Korrektör i bocave.**

bóc•ë a² f sh a at

- ♦ Enë për ujë a verë, që mbahet në tryezë.
- ♦ Shishe e vogël; faqore.
- ♦ Shishe e vogël për bojë.

bóc•ë a³ f sh a at krahin G Plis dheu.

bóckë mb (*Fryt*) i madh; (*pemë*) kokërrmadhe.

bock•ë a¹ f bot (*Urginea maritima*, *Scilla maritima*) Bimë barishtore shumëvjeçare e zambakoreve, me lule si vile të badha në të blertë; ka veti mjekuese.

bock•ë a² f A Budallallëk.

bocmán i m sh ë ët det Nënoficer i anijes, i ngarkuar me kujdesin për pajisjet dhe nevojat e detarëve. > **NOSTROM I**.

bocû ni m sh na nat G

♦ Matara; pagure.

♦ Damixhan.

bocún i m sh ë ët G

♦ Damixhane e vogël.

♦ Shishe barkoshe.

♦ Matare.

boç i¹ m sh a at Ulli vajës kokërrmadh.

boç i² m sh a at krahin G Koçan i misri i shkoqur (pa kokrra).

boçafýtas ndajf Kacafytas.

boçallë•k ku m sh qe qet etn Dhurata të nuses për njerëzit e të shoqit.

boçallëqe t sh i BOÇALLË•K KU.

boçang•ël la f sh a at K Kreshtë e qafës së demit.

boçánk•ë a f sh a at krahin G Sustë metali për fustane.

boças kal G > BOÇAT•Ë (me).

boçát•ë (me) kal a ë G Qëroj sharkun e (gështenjave).

boçátj•e a f G Qërim i sharkut (të gështenjave).

boçátun (e) mb G (Gështenja) të qëruara, pa shark.

bóçe si mb: Vezë boçe ushq vezë e skuqur pa u prishur e verdha

bóç•e ja¹ f sh e et > BOÇ•Ë A.

bóç•e ja² f sh e et krahin G Pelenë e madhe dhe e trashë mbi pelenat e vogla.

boçethýes i m sh ë ët orn (Nucifraga cariocatactes L.) Shpend pak më i madh se sorra, me pendë ngjyrë kafe të errët, me cirka të bardha, me sqep të zi të fortë, që ushqehet me stika pishash e bredhash dhe me lajthi.

bóçë si ndajf: E fërgoj vezën boçë e fërgoj vezën pa e prishur të verdhën.

*

E kam syrin boçë S më trembet syri për shpenzime.

bóç•ë a¹ f sh a at

♦ Burbuqe e lules.

♦ Fryt i bimës së pambukut.

♦ Fryt i pishës.

♦ Lëvozhgë që mbështjell frytin e arrës, gështenjës etj. > **SHARK U.**

♦ Toph; send i rrumbullakët sa një grusht. **Boça e kandarit.**

♦ Qeskë e rrumbullakët. **Boça e syrit.**

♦ E verdhë e vezës; *ushq* vezë syze. > **BOÇ•E JA.**

boçë e fytit bis anat Fikth; arrëz e fytit.

boçë gdheni Fryt i pishës.

bóç•ë a² f sh a at

♦ *krahin G* Kacarrum misri; kalli misri i shkoqur, pa korra.

♦ Tapë me kacarrum misri për shishe a shtambë.

♦ Masur i drunjtë, ku mbështillet filli i leshit të dredhur për të bërë spikun.

*

As boçë, as përboç As mish, as peshk.

Karvan boçash G Punë e kotë; kështjellë në erë.

boçëbór•ë a f sh a at bot (Galanthus nivalis) Lule bore.

boçëhóllë mb bujq G (Misër) kokërrmadh me kacarrum të hollë.

bóç•ël la f krahin G Boçë e pishës.

bóç•ër ra *f bot* Capsule.

bóç•ërr rra *f sh rra rrat* *G*

♦ *bot* > **BOÇ•ËL LA.**

♦ *bis anat* Mollë e fytit.

boçill•ë a *f sh a at* *G*

♦ Veshje e gjelbër, shark, kakarruk i arrës.

♦ Kokërr arre me gjithë shark.

boçínga t *f sh K* Kashtë e byk që mbetet pas shirjes.

bóçkë mb (*Fryt*) kokërrmadh.

bóçk•ë a¹ *f sh a at* Fryt i rrumbullakët e i fryrë i shumë pemëve.

*

Trupi boçkë e mendja lomçkë I madh nga trupi, po i vogël nga mendja; i papjekur.

bóçk•ë a² *f sh a at* *bot*

♦ (*Scilla maritima*) Bimë mjekësore e helmët e viseve bregdetare, me lule vile të bardha më të blertë.

♦ (*Urginea maritima*) Bimë mjekësore shumëvjeçare, e helmët, me rrënjë si të qepës, me lule të bardha si në të blertë dhe të mbledhura në vile; del nëpër shkëmbinj në vise bregdetare. > **BËRTHOK•ËL LA; QEPË DETI.**

bóçk•ë a³ *f sh a at* *krahin* Tundës i qumështit; tpi.

bod i m sh a at *krahin* *G* Cjap veshëvarur.

bód•e ja *f sh e et* *J*

♦ Kokë e rruar.

♦ Shishe e rrumbullakët; shishe barkoshe; qeros.

♦ Shtambë e rrumbullakët.

bodéc i m sh ë ët Shkop i gjatë me majë metalike për të shpuar kafshës që të ngasin më shpejt. > **HOSTEN I.**

*

E do (e ka) me bodec E do (e ka) me të shtyrë; duhet të nxitet (*që ta bëjë një punë*). .

bodéc•e ja *f sh e et* Turjelë e vogël për të shpuar vrima në vendin ku do të ngulen gozhdët.

bodíl•e ja *f sh e et* *krahin* Shishe.

bodoríq•e ja *f sh e et* *A* Kumbull e egër.

bodrozhlé•e ja *f sh e et* *vjet* *G* Dërrasë bredhi; dërrasë e dobët.

bodrúm i m sh e et

♦ Dhomë poshtë katit përdhes të, ku zakonisht mbahen ushqime, dru e sende të tjera; vend i mbyllur, i errët e me lagështirë. [*liria është malli yt/ për një copë bodrumi në Prishtinë* (ShM).]

♦ Gropë nën tokë, pa dritë e me lagështirë.

♦ *vjet* Burg.

boén•ë a *f sh a at* Vërshim i ujërave jashtë shtratit të lumit, përroit etj.; përmytje.

boér e mb I boerëve; që ka të bëjë me boerët.

boér i m sh ë ët Banor i bardhë i Afrikës së Jugut, që flet afrikaans dhe është me prejardhje nga kolonët holandezë.

boér•e ja *f sh e et* *e* **BOER I.**

bof

I onomat bis

♦ Përdoret për të treguar një veprim të shpejtë e të papritur.

II si kallëzues: **Ai bof te dera** veç kur u gjend në derë.

bofçárk•ë a *f sh a at* *J* Përparëse.

bófç•e ja *f sh e et* *krahin* *G*

♦ Bohçe.

♦ Copë pëlhure për të mbështjellë sende.
 ♦ Duvak i kuq i nuses; shami e kuqe e nuses.
bofçekúqe *mb f K (Grua)* me shami të kuqe.
bóf•e ja f sh e et A Goditje me pëllëmbë; shuplakë.
bofí a f sh - të G Marifet.
bófk•ë a f sh a at Frytë e veshur me shark; kokërr arre a gështenje e pazhveshur.
bófk•ë a² f sh a at J
 ♦ Rrenë; gënjeshtër.
 ♦ Fjalë të mëdha; mburrje.
bóft•e ja¹ f sh e et kryes sh G
 ♦ Huqe; vese; shprehí të mbrapshta. > **POFTE T.**
bóft•e ja² f sh e et G
 ♦ Lloj; soj; tertip. **Ç'bofte njeri qenka!** Në këtë bofte kështu; kësisoj.
 ♦ Sjellje.
 ♦ Mënyrë; trajtë.
 ♦ Mostër; gjedhe; kampion.
bóft•e ja³ f sh e et kryes sh G Naze; ojna.
bogák•e ja f sh e et krahin G Lopë e kuqe.
boganík u m sh ë ët
 ♦ > **poganik u.**
 ♦ Festë; gosti.
bogarís• kal > BOGARIT.
bogarít•et - (u) ur
I *vetv veta III* Thahet; rrudhet.
II *pës e* **BOGARIT.**
bogarít kal a ur Thaj; rrudh.
bogarítj•e a f Tharje; rrudhje.
bogarítur (i e) mb I tharë; i rrudhur.
bogáz i m sh ë ët Ç
 ♦ Grykë e thellë malore e veshur me shkurre të dendura.
 ♦ *bis* Grykë; fyt.
bogdán i m sh e et ushq Grurë i zier e i rrahur, i ndrequr me sheqer a kripë.
bóg•ël la f sh la lat Pemë e vogël ende e papjekur.
bógëz a¹ f sh a at Kripore; minierë kripe.
bógëz a² f sh la lat krahin G Kuti e lugëve.
bogolín•ë a f sh a at krahin G
 ♦ Grua e pambajtur; lelë.
 ♦ (*Njeri*) i plogët.
bogomíl i m sh ë ët fet Sekt heretik mesjetar në Ballkan.
bogosí a f vjet teks Mëndfsh i kuq.
bogórr i m sh ë ët Gur shtufi.
Bogotá ja f gjeog Kryeqytet i Kolombisë.
bógull a f sh a at bot Berry.
bógj•ël la f sh la lat G Kacarrum i misrit.
boh u m krahin G Mohim; moh.
bohasí a f sh - të teks vjet Pëlhurë e hollë dhe e ndritshme, zakonisht me ngjyrë të kuqe të ndezur, që përdoret për të bërë bohçe, çarçafë, për astar etj.; fill me të cilin endet kjo pëlhurë.
bohçallë•k ku m sh qe qet vjet

♦ Dhuratë (*këmishë, çorape, shami etj.*) nga nusja për njerëzit e shtëpisë së burrit; peshqesh i nuses.

♦ Dhuratë (*veshmbathje të ndryshme*) nga prindërit e nuses për fëmijën e sapolindur.

♦ > **BOHÇ•E JA.**

bóhç•e ja *f sh e et*

♦ Copë pëlhure katërkëndëshe e punuar në vegjë dhe me zbukurime, për të mbështjellë plaçka për udhëtim ose për t'i ruajtur.

♦ Plaçka të mbledhura e të lidhura tok në një shami të madhe. **Një bohçe plaçka** pak plaçka.

♦ Përparëse e gjatë dhe e gjerë prej leshi a prej pambuku, e punuar në vegjë e zakonisht me zbukurime.

bohém e mb

♦ (*Njeri*) me paraqitje dhe sjellje jokonveconale.

♦ (*Artist*) endacak.

bohém i m sh ë ët

♦ Njeri me paraqitje dhe sjellje jokonveconale.

♦ Shkrimtar ose artist që bën jetë jokonveconale.

♦ Artist endacak.

bohém•e ja *f sh e et f e* **BOHEM I.**

bohém•ë a *f libr* Jetë bohemi. **Bohema e Lagjes Latine.**

Bohémí a *f gjeog, hist* Ish mbretëri në trojet e sotme të Republikës së Çekisë.

bohemián e mb libr I Bohemisë; që ka të bëjë me Boheminë, me banorët a vendësit e saj.

bó•het *vetv veta III (Lopa, pela etj.)* ndërzhet; (*macja*) mbarset.

boh•ój kal *G > BOH•UE (me)*^{1, 2}.

boh•úe (me)¹ *kal óva úe* *G* Prish; shfityroj; shtrembëroj.

boh•úe (me)² *kal óva úe krahin* *G* Mohoj.

bohúem (i) e (e) mb *G I* prishur; i shfityruar; i shtrembëruar.

bohorrit•em *vetv a (u) ur*

♦ Sillem si budalla.

♦ Sillem kot; hallakatem.

bohrí a *f sh - të* Vrull rinor.

boht•án i m sh **áne ánet dhe éne énet** Ç Turp; njollë turpi; zhigë. > **BEFTA JA.**

bóiler i dhe boilér i m sh ë ët tek Pajisje për ngrohjen e ujit ose për krijimin e avullit; kaldajë.

boj kal *vjet krahin* *G > BUE (me).*

boj i m Ç Shtat; trup; shtatlarësi.

bója t *f sh* Ç Të kuqt e të bardhët që vë nusja në fytyrë.

boják e mb Bajat; i ndenjor.

boják•ë a¹ *f*: **Bojakë** kine pigment i bardhë i oksidit të zinkut, që përdoret për lyerjen e mureve.

boják•ë a² *f ndërt* Qumësht çimentoje.

bojalí mb *vjet (Laps)* kopjativ.

bojallëshë mb *f bis* > **BOJALLI E.**

bojallësh•ë a *f sh a at bis* Grua a vajzë shtatlartë.

bojallí e¹ *mb bis (Njeri)* shtatlartë. [**Jam eshtërmadh,/ i vrazhdë jam,/ e bojalli - (DhP).**]

bojallí e² *mb* Ngjyra-ngjyra; me ngjyra të bukura.

bojaník e mb

♦ Moshatar.

♦ (*Njerëz*) me shtatlartësi të barabartë.

bojargjénd e mb (*Send*) me ngjyrë hiri të çelët si të argjendit.

bojáři mb (*Send*) me ngjyrë të verdhë në të kuqërreme të ndritshme si ari.

bójas krahin G

I mb I një moshe; moshatar.

II ndajf Me shtatlartësi të barabartë.

bojatár i m sh ë ët J Ai që lyen me bojë (*mure etj.*).

bojatís kal a ur

♦ Lyej me bojë (*shtëpinë*); i jap një bojë (*shtëpisë*).

♦ Ngjyej me bojë (*leshin etj.*).

♦ U jap një bojë (*këpucëve etj.*)

♦ *keq* I vë shumë të kuq e pudër (*fytyrës*); llangos (*fytyrën*) me tualet të pandrequr.

♦ *fig* I jap ngjyra të bukura; i jap lustër (*realitetit*).

bojatís•et - (u) ur pavet dhe pës e BOJATIS.

bojatísj•e a f

♦ Lyerje (*e shtëpisë*).

♦ Ngjyerje (*e leshit etj.*).

♦ Lustrim (*i këpucëve, artikujve prej lëkure etj.*).

bojatísur (i e) mb I lyer me bojë.

bojaxhësh•ë a f sh a at Grua që ngjyen lesh, pambuk etj.

bojaxhí a m sh j jt G > BOJAXHI U².

bojaxhí u¹ m sh j jt G > BOJAXHI U².

bojaxhí u² m sh nj njtë

♦ Ai që lyen shtëpi, orendi, sende metalike etj.

♦ Ai që ngjyroi lesh, pambuk etj.

bojbúbe mb krahin G Me ngjyrë trëndafili.

bojbúkur mb krahin G Me ngjyrë të kaltër a manushaqe.

bojduvá ja f sh - të Ç Hajmali.

bój•ë a¹ f sh ëra ërat

♦ Lëng a pluhur i tretshëm për të ngjyer rroba, për të lyer sende të ndryshme, për të shkruar, për të pikturuar etj.; shtresë e kësaj lënde në sendet e lyera me të. **Kuti bojërash. Lapsa me bojëra. I jap një dorë bojë. Ruhuni nga boja! Boja u leskërua.**

♦ Ngjyrë. **Bojë argjendi. Bojë bari. Bojë hiri. Bojë qielli. Bojë limoni. Në bojë të verdhë (të kuqe, të gjelbër...).**

♦ *bis* Ngjyrë e fytyrës ose pamje e përgjithshme e njeriut, çehre; *keq* fytyrë. **Më prishet (më ikën) boja** prishem në fytyrë; më ikën gjaku nga fytyra. **S'ia kam parë bojën dikujt** *keq* s'ia kam parë fytyrën (*surratin*). **Kam bojë të mirë** dukem mirë me shëndet.

♦ *krahin* Shtresë e hollë pluhuri të kuq që mbulon gjethet e bimëve, e shkaktuar nga lagështira e tepërt.

*

Bëhem si boja Zbehem a pritem në fytyrë nga një lajm i papritur, zemërimi, frika etj.

Është derdhur shumë bojë libr Është shkruar shumë (*për dikë a diçka*).

Humbi (tretë, nuk i duket) boja Nuk shihet ose nuk gjendet më asgjëkundi; u zhduk.

I doli boja U zbulua se kush ishte; i doli në shesh fytyra e vërtetë; i iku vlera; u vjetrua; doli jashtë përdorimit; humbi emrin e mirë ose nderimin nga të përsëriturit e dendur, u bë bajat; s'ka më pikë turpi; i ka plasur cipa.

I jap (një) bojë E zbukuroj nga jashtë; e lustroj për të fshehur thelbin e vërtetë.

I shuari (i nxiri) me bojë I shkreti; i mjeri.

Ia nxjerr (ia heq, ia qit) bojën dikujt E zbuloj se kush është; ia nxjerr të palarat në shesh; ia zbuloj fytyrën e vërtetë para të gjithëve.

Katran me bojë Shumë i keq; në gjendje shumë të keqe.

Pa u tharë (mirë) boja libr Pa kaluar shumë kohë; shpejt; menjëherë; pa pritur që puna të shqyrtohet thellë.

S'merr bojë një punë Nuk është mirë të veprohet në këtë mënyrë; nuk ka hije kështu.
U nxi me bojë E zuri e keqja; e gjeti e zeza.

**

bojë aniline Bojë sintetike e prodhuar nga anilina.

bojë arre Bojë për lyerjen e mobilieve, me nuanca të ndryshme të ngjyrës kafe.

bojë bari Ngjyrë e blertë e barit; pigment me këtë ngjyrë.

bojë bezhë

◆ > **BEZH•Ë A.**

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë bizele

◆ Ngjyrë e blertë e ndritshme si kokrrat e bizeles.

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë blu

◆ > **BLU JA.**

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë deti

◆ Ngjyrë e kaltër në jeshile; ngjyrë e detit në mot pa re.

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë dheu

◆ Ngjyrë kafe ose kafe e errët.

◆ Pigment ngjyrëkafe me bazë dheu.

bojë e bardhë

◆ > **BARDH•Ë A (e).**

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e kuqe

◆ > **KUQE JA (e).**

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e kuqe e ndezur

◆ Bojë e kuqe e fortë me nuanca portokallie.

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë e padukshme Bojë shkrimi që mund të lexohet kur letra ngrohet ose trajtohet me kimikate.

bojë e zezë

◆ > **ZEZ•Ë A (e).**

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë elektronike *tek inf* Teknologji e shtypit elektronik, në të cilin shkronjat përpunohen në film të integruar me ekranin e pajisjeve për lexuesit elektronikë.

bojë flokësh Lëndë për ngjyrosjen e flokëve.

bojë gjaku Bojë e kuqe e ndezur.

bojë hiri

◆ Ngjyrë midis të zezës dhe të bardhës.

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë kafe

◆ > **KAFE JA.**

◆ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë këpucësh Pastë me bazë dylli ose lënde sintetike dhe pigment për lyerjen e këpucëve.

bojë kine Bojë e zezë, kryesisht për të shkruar e vizatuar.

bojë kopjativ Bojë që përdoret kryesisht për vula.

bojë kundërkorroduese *ind* Bojë për të mbuluar sipërfaqet metalike që të mos ndryshken.

bojë leshi *dhe ind* Bojë për të ngjyer lesh.

bojë litografike *ind* Bojë me përmbajtje dylli, sapuni, bloze dhe shellaku që përdoret për të hedhur dizenjot nga letra në gur, tekstil etj.

bojë manushaqe

♦ > **MANUSHAQ•E JA.**

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë maskimi *ind* Bojë mbrojtëse.

bojë mishi *art* Ngjyrë lejla e çelët.

bojë muri Bojë me bazë sherbet gëlqereje.

bojë pelikan Bojë shkrimi me ngjyrë manushaqe.

bojë portokalli

♦ Bojë midis të kuqes dhe të verdhës.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë qielli

♦ Ngjyrë e kaltër.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë rozë > **BOJË TRËNDAFILI.**

bojë Sene

♦ *art* Bojë dheu që përmban oksid hekuri.

♦ Bojë a pigment me këtë ngjyrë.

bojë simpatike > **BOJË E PADUKSHME.**

bojë sintetike *ind* Bojë a pigment me përbërje lëndësh sintetike.

bojë smalti *ind*

♦ Lëndë e qelqtë, e tejdukshme ose gjysmë e tejdukshme, që përdoret për të veshur sipërfaqet metalike ose qeramike për zbukurim dhe mbrojtje.

♦ Bojë vaji me shkëlqim, që formon një cipë të fortë e që thahet shpejt.

bojë shkrimi Lëng me ngjyra të ndryshme që përdoret për të shkruar.

bojë shtypi > **BOJË TIPOGRAFIKE.**

bojë tipografike Bojë gjysmë e lëngët që thahet shpejt dhe përdoret për shtyp.

bojë trëndafili Ngjyrë e çelur midis të kuqes e të bardhës.

bojë vjollcë > **BOJË MANUSHAQE.**

bojë zjarrduruese *ind* Bojë që u qëndron temperaturave të larta.

bojë vaji

♦ Bojë në të cilën vaji është bartës i pigmentit.

♦ *art* Punim me këtë lloj boje.

bojë vajore Bojë me bazë vaji.

bojëra uji

♦ Bojë me pigmente të tretshme në ujë.

♦ *art* Punim me këtë bojë.

♦ *art* Teknikë e pikturës me këtë bojë.

bó•ë a² f sh a at bis

♦ Lartësi; shtatlartësi. **Hedh (lëshoj, marr) bojë** zgjatem. **Ishte në bojën e tet** ishte i gjatë sa i ati.

♦ Masë e lartësisë e barabartë me gjatësinë e një njeriu me shtatlartësi mesatare.

bó•ë a³ f sh a at krahin G Kat (i ndërtesës).

bojëbanané *mb* (Ngjyrë) e verdhë si fryti i bananes.

bojëbári *mb* (Ngjyrë) e blertë si bari i njomë.

bojëbizéle *mb* (Ngjyrë) e blertë e ndritshme si kokrrat e bizeleve të njoma.

bojëbrúztë *mb* (Ngjyrë) e kaltër me nuanca të blerta.

bojëbúbe *mb krahin G* (Ngjyrë) e kaltër.

bojëbúke *mb* (Ngjyrë) kafe e çelët.

bojëbúkur *mb krahin G (Ngjyrë)* e kaltër.
bojëcullák *e mb G (Ngjyrë)* trëndafil e çelët; (*ngjyrë*) lejla e trupit të zhveshur (*në pikturë*).
bojëçelík *mb (Ngjyrë)* gri e ndritshme.
bojëdíelle *mb f K (Ngjyrë)* kashte; e verdhë me nuancë të kuqe.
bojëdhéu *mb (Ngjyrë)* kafe e errët.
bojëfínjē *mb (Ngjyrë)* gri e çelët.
bojëfloríri *mb (Ngjyrë)* e verdhë si ari.
bojëftére *mb (Ngjyrë)* e zezë si blozë.
bojëgështénjē *mb (Ngjyrë)* kafe e fortë.
bojëgrúrē *mb (Ngjyrë)* kafe e lëkurës së nxirë në diell.
bojëgják *e mb (Ngjyrë)* e kuqe e ndezur si gjaku i freskët (i pampiksur).
bojëgják•e ja f sh e et *Ngjyrë* e kuqe e ndezur si gjaku i freskët (i pampiksur).
bojëgjákēt *mb* > **BOJËGJAK E.**
bojëhíri *mb (Ngjyrë)* gri e çelët.
bojëhóxhe *mb K (Ngjyrë)* jeshile e errët.
bojëhúrmē *mb (Ngjyrë)* e verdhë në të kuqërremtë e frytit të hurmës së pjekur.
bojëjeshíl *e mb (Ngjyrë)* e gjelbër e bimëve të gjebeuara.
bojëkáfe *mb (Ngjyrë)* e kafes së pjekur.
bojëkáftē *mb* > **BOJËKAFFE.**
bojë kallambóq *e mb krahin G (Ngjyrë)* e verdhë e fortë.
bojëkanarínē *mb (Ngjyrë)* e verdhë e ndritur si pendët e kanarinës.
bojëkáshtë *mb (Ngjyrë)* e verdhë e zbetë si kashta e grurit të pjekur.
bojëkúngulli *mb (Ngjyrë)* e verdhë në të kuqe si lëkura a tuli i kungullit të verdhë.
bojëlí *a f sh e et kopsht G* Qershi e verdhë kokërrmadhe.
bojëlie *mb f krahin G: Qershi* **bojëlie** e verdhë kokërrmadhe.
bojëlimón *mb (Ngjyrë)* E verdhë e çelët si ngjyra e lëkurës së limonit të pjekur.
bojëmáce *mb (Ngjyrë)* blu e thyer me gri.
bojë•mádh mádhe *mb sh mëdhénj mëdhá bis*
 ♦ (*Njeri*) trupmadh; shtatlartë.
 ♦ Fatkeq; mjeran.
bojëmagáre *mb (Ngjyrë)* e hirtë në të murrme.
bojëmanusháqe *mb (Ngjyrë)* mavi me nuanca të kuqe.
bojëmí *mb (Ngjyrë)* kafe e çelët me nuanca të murrme.
bojëmíni *mb G* > **BOJËMI.**
bojëmísh *mb (Ngjyrë)* e trëndafiltë e lëkurës në piktura të nudove.
bojëmíshe *mb* > **bojëmIsh.**
bojëmíu *mb* > **BOJËMI.**
bojëmjáltē *mb (Ngjyrë)* e verdhë deri në kafe.
bojëmóllē *mb (Ngjyrë)* e mollës së verdhë.
bojënúse *mb J (Ngjyrë)* e verdhë si mjalti.
bojëpatëllxhán *mb (Ngjyrë)* mavi e ndritshme.
bojëplúmbi *mb (Ngjyrë)* gri e errët e plumbit metalik.
bojëportokáll *e mb (Ngjyrë)* midis të kuqes e të verdhës.
bojëqépe *mb (Ngjyrë)* jeshile e errët e qepës së njomë.
bojëqúmështi *mb (Ngjyrë)* e bardhë me nuanca të kaltra.
bójëra t sh i **BOJ•Ë A¹.**
-bójësh *e fjalëform krahin G (me numërorë):* **Shtëpi dybojëshe** shtëpi me dy kate.
bojëshégē *mb (Ngjyrë)* e kuqe e tejdukshme si kokrrat e pjekura të shegës.
bojësheqéri *mb (Ngjyrë)* e verdë në kafe si e sheqerit të djegur.
bojëshítēs i m sh - it *Ai që shet bojëra.*

bojëshítës•e ja f e BOJËSHITËS I.

bojëshkémëz mb krahin G (Ngjyrë) e kuqe me nuanca portokallie.

bojëshkúrtër mb (Njeri) shtatshkurtër.

bojëshpátëz mb (Ngjyrë) e kaltër.

bojëtámli mb G > BOJËQUMËSHTI.

bojëtéle mb krahin G (Ngjyrë) e blertë; jeshile e çelët.

bojëtjegull mb (Ngjyrë) e kuqërreme e tjegullës së pjekur.

bojëtrëndafil mb (Ngjyrë) e kuqe në të bardhë.

bojëtúllë mb Me ngjyrë të kuqe në kafe si të tullës së pjekur.

bojëthíthës•e ja f Inkpad.

bojëvënë mb G > BOJËVERË.

bojëvérë mb (Ngjyrë) e kuqe e mbyllët si e verës së kuqe.

bojëvishnje mb (Ngjyrë) blu në të kuqërreme si e vishnjës së pjekur.

bojëvjóllcë mb (Ngjyrë) blue në të kuqërreme si e majushaqes (vjollcës). > **Bojëmanushaqe.**

bojgják e mb I kuq në ngjyrë të gjakut.

bojhóxhe mb krahin G I gjelbër.

bojkót i m sh e et > BOJKOTIM I.

bojkótím i m sh e et Bllokim i një veprimtarie politike, ekonomike, tregtare etj. me mospjesëmarrje.

bojkot•óhem óva (u) úar

I vetv Mbetem i bojkotuar.

II pës e BOJKOT•OJ.

bojkot•ój kal óva úar Bllokoj me mospjesëmarrje (një veprimtari politike, ekonomike, tregtare etj.). **Bojkotoj zgjedhjet** nuk marr pjesë në votime (në shenjë proteste).

bojkotúar (i e) mb (Veprimtari) e bllokuar.

bojkotúes e mb (Veprim) që ka për qëllim të bllokojë.

bojkotúes i m sh - it Ai që shpall a që bën bojkotim; ai që merr pjesë në bojkotim.

bojkotues•e ja f sh e et f e BOJKOTUES I.

bojlér i m sh ë ët > BOILER I.

bojlí a f sh e et krahin G Young girl's breast.

bojlí u m sh - të kopsht Qershi qershori kokërrmadhe.

bójna t f sh G > BOJËRA T.

bójna-bójna

I ndajf Me shumë ngjyra.

II mb Shumëngjyrësh.

bojnalí e mb Bojëra-bojëra; i cirkëlatur.

bojskáut i m sh ë ët Anëtar i grupeve të fëmijëve e të të rinjve që krijohen për veprimtari sportive, për udhëtime zbuluese e hulumtuese në krahina të panjohura e pak të njohura etj., që kanë synim kalitjen fizike dhe marrjen e njohurive fillestare për artin ushtarak.

bojstí a f K

♦ Shtyllë.

♦ > **SHTAG•Ë A.**

bojullíri mb (Ngjyrë) e blertë e errët, në të përhimë.

bojúthull mb (Ngjyrë) e kuqërreme si e uthullës.

bok u m sh ë ët Zbokth; shqimth.

bokáj të sh i BOKA•LL LLI.

boká•ll lli m sh j jtë Ibrik i madh uji.

bokáll i m sh e et Ç Fik i papjekur; fik mufkë.

bokán e mb K I verbër.

bokçár i m sh e et Ç > BOHÇ•E JA.

bókç•ë a f sh a at Ç Bohçe e teshave të nuses.

bókë si mb (Tokë) e ashpër e plot gurë; e varfër; jopjellore.

*

E bëj bokë dikë E shpërfill dikë; e trajtoj dikë sikur të mos ketë farë vlere.

Më shkon bokë Më shkon keq a mbrapsht puna.

bók•ë a¹ f sh a at

♦ Kodër ose bregore e zhveshur; shpat mali i zhveshur.

♦ Tokë gurishte. > **BOKËRIM•Ë A.**

*

Nuk jam në bokë Më shket këmba; fig gaboj.

**

gjarpër i bokës zool Gjarpër i zi helmues, që rri në vende të thata.

bók•ë a² f sh a at euf krahin G Gjarpër.

bók•ë a³ f sh a at krahin G Kripore.

bók•ël la¹ f sh la lat Koçan misri; kacarrum; misërishte.

bók•ël la² f sh la lat Masur i vogël prej druri, në të cilin mbështillet fija e leshit pasi hiqet nga boshti.

bók•ël la³ f sh la lat G > **BOÇ•Ë A.**

bók•ël la³ f sh la lat G Kokërr misri e zier.

bokërí a f sh - të Bokërimë.

bokërim•ë a f sh a at

♦ Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodër e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende.

♦ Shkëmb nën ujë. > **GUM•Ë A.**

bokërimtë (i e) mb (Vend) i thatë; pa bimësi.

bokërin•ë a f sh a at > **BOKËRIM•Ë A.**

bokërisht•ë a f sh a at Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodër e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende; vend me bokërima.

bók•ërr rra f sh rra rrat zool Mi fushe me qime bojë ndryshku, që dëmton bimët.

bokërrídh•ë ja¹ f A > **BOKËRISHT•Ë A.**

bokërrídh•ë ja² f A Zbokth i kokës.

bokërrím•ë a f sh a at > **BOKËRIM•Ë A.**

bokërrín•ë a f sh a at > **BOKËRIM•Ë A.**

bokërrísh•ë a f > **BOKËRISHT•E JA.**

bókëz a f sh a at Bokë e vogël.

bókol a f sh a at tek Veshje cilindrike për zbutjen e fërkimit në një mekanizëm. > **GRYKËZ A.**

bokolín e mb

♦ I vogël; i papashëm.

♦ Ngordhaq; ngordhac.

bokolín i m sh ë ët

♦ Njeri i imët nga trupi e i papashëm.

♦ Njeri ngordhaq.

bokolín•ë ia f e **BOKOLIN I.**

bókoll a f tek > **BOKOL A.**

bokóll•ë ja f sh e et G Këllëf i gashtrës së kosës; meste; shputkë.

bokrí a f sh - të Krep; kreshtë mali.

boks i¹ m

♦ *sport* Ndeshje në të cilën dy kundërshtarë përpiqen të mposhtin njëri-tjetrin duke e goditur me grushte të veshura me doreza; sport i ndeshjes me grushte sipas disa rregullave të caktuara. **Kategoritë e boksit.**

♦ *sh a at bis* Goditje me grusht.

boks i² m sh e et Lëkurë viçi e përpunuar.

boks i³ m sh e et

♦ Ndarje e vogël brenda stallës për viçat, qengjat etj. e porsalindur.

♦ Koçek me thurje ku shtihet pambuk, misër etj.

bóks•ë a f sh a at Enë e kripës.

boksiér i m sh ë ët Sportist që bën a merret me boks. **Boksier i peshës së rëndë (së mesme, së lehtë). Boksier profesionist.**

boksiér•e ja f sh e et Sportiste që bën a merret me boks.

boksít i m sh e et min Mineral me përmbajtje të lartë alumini.

boksitmbájtës e mb min (Shtresë) me përmbajtje boksit.

boks•ój jokál óva úar Bëj boks a ndeshje boksi me dikë.

boksúar it (të) as Teknikë e sportit të boksit.

boksh i¹ m sh e et krahin G Kripore; enë e vogël kripe.

boksh i² m sh e et keq K Fëmijë i vogël i pashëndetshëm.

boksh i³ m sh e et vjet Grusht; grushtim; rrahje me grushte.

bóksh•e ja f sh e et G Bohçe. **Bokshja e nuses** bohçe me dhuratat e nuses për krushqinë.

bóksh•ë a f sh e et G > BOHÇ•E JA.

boktís kal K > BOKTIS•Ë (me).

boktís•em K pës e BOKTIS.

boktís•ë (me) kal a ë K Ngas; ngacmoj; cyt.

boktís•ë (me u) a (u) ë K pës e BOKTIS•Ë (me).

boktísj•e a f sh e et K Ngacmim; cytje.

boktísun (i e) mb K I ngacmuar; i cytur.

bokth i m sh e et Ç Plëndës i shpendëve.

bóksz•ë a f sh a at krahin G Shpat mali.

bolác mb m G > BOLEDUEK.

bólb•e ja f sh e et A Shushunjë.

bólb•ë a f sh a at bis Fatkeqësi e madhe. **I bëj bolbën dikujt.**

bolc i m sh e et tek bujq Përdhëc i parmendës; pjesë e poshtme e parmendës, që hyn në tokë e ka në majë plorin. > **PLLAZ I.**

ból•e ja f sh e et kryes sh vulg Balls. **Bole dashi (viçi) të skuqura ushq.**

bole dashi bot Herdhaqen; fishikakuq.

boleduék mb m bis

♦ (*Burrë*) bolemadh; me bole të mëdha.

♦ (*Njeri*) i pushtetshëm e i pasur.

boleduék m sh ë ët bis

♦ Burrë bolemadh; me bole të mëdha.

♦ Njeri i pushtetshëm e i pasur.

bolehámsh mb m > BOLEDUEK.

bolén i m sh ë ët G Qen (mashkull).

boléro ja muz Valle spanjolle me tre kohe, e shoqëruar me kitarë e kastaneta.

ból•ë a f sh a at zool krahin G > BOLL•Ë A.

bolí a f sh - të Ç Zemërim; inat. **Krrej bolinë** nxjerr inatin; shfrej dufin.

bolín•ë a f sh a at krahin G Plumb i madh që përdorin gjahtarët për egërsira.

bolivár i m sh ë ët Njësi monetare e Venezuelës.

Boliví a m gjeog Republikë pa dalje në det në pjesën qendrore të Amerikës së Jugut.

bolivián e mb I Bolivisë; që ka të bëjë me Bolivinë, me banorët a vendësit e saj.

bolivián i m sh ë ët Banor a vendës i Bolivisë.

bolivián•e ia f sh e et f e BOLIVIAN I.

boliviáno *jo m sh - t* Dollar i Bolivisë.

bólm•e ja f sh e et ndërt

♦ *K* Shtojcë e shtëpisë e bërë me parete thuprash ose dërrasash.

♦ *krahin* Mur a paret ndarës i dhomave të fjetjes.

bolomét•ër ri m fiz Aparat për matjen e rrezatimit të energjisë.

bolometrí a f fiz Matje e rrezatimit të energjisë.

bolometrík e mb I bolometrisë; që ka të bëjë me bolometrinë.

Bolónj•ë a f gjeog Kryeqendër e krahinës së Emilia-Romanjës, në Italinë Verilindore.

bolonjéz e mb Bolognese. **Salcë bolonjeze** *ushq* salcë mishi për taliasat.

bolonjéz i m sh ë ët Banor a vendës i Bolonjës.

bolonjéz•e ja f sh e et f e BOLONJEZ I.

bolori¹ f sh - të bis Britma e të thirrura. **Me bolori.**

bolori² f sh - të Ç Turp.

bolshevík e mb pol I bolshevizmit; që ka të bëjë me bolshevizmin a bolshevikët. **Revolucion bolshevik.**

bolshevík u m sh ë ët pol

♦ Anëtar i grupit të shumicës së majtë në Partinë Social-Demokrate Ruse, që u shkëput prej saj, u shndërrua në parti të komuniste të Rusisë dhe mori pushtetin në tetor 1917.

♦ *Pasues* i bolshevizmit.

♦ *keq* Radikal ose ekstremist i majtë.

bolshevík•e ja f sh e et f e BOLSHEVIK U.

bolshevíz•ëm mi m pol, fil Teori dhe praktikë e lëvizjes revolucionare proletare për përmbysjen e kapitalizmit me revolucion dhe për kalimin në shoqërinë komuniste.

bolshevíz•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e BOLSHEVIZ•OJ.

bolshevíz•ój kal óva úar I jap tipare bolshevike (*një partie a sistemi politik*).

bolshevízúar (i e) mb I kthyer në sistemin bolshevik.

bólxh•ë a f sh -a t Bohçe.

boll

I ndajf bis

♦ Mjaft; mjaftueshëm; aq sa duhet, jo më shumë. **Ka boll** mjafton; ka aq sa duhet.

♦ Shumë; me shumicë. **Mirë boll** shumë mirë. **Kemi boll** kemi me shumicë.

II si kallëzues: **Boll që...** mjafton që... **Boll më...** mjaft më...

bollaplëshk•ë a f sh a at Burrëreshë.

bollapjëshk•ë a f sh a at

♦ Grua madhoshe.

♦ Grua guximtare.

bollár i m sh ë ët

♦ *zool* Mashkull bolle. > **BULLAR I.**

♦ *bis* Njeri trashanik. **I kanë qitë trutë e bullarit** sillet si torollak.

bóllë si kallëzues: **Bëhet bollë** zgjatet shumë (*një punë*).

bóll•ë a f sh a at

♦ *zool* (*Callapeltis Aesculapii*) Gjarpër pa helm i vendeve të Evropës Jugore gjatë 1.5 m i gjatë.

♦ *keq* Grua shpirtligë.

*

Të këqyr si bolla në birë të murit Të vështron me ligësi.

**

bollë laramane *zool* (*Zamensis Situla*) Gjarpër pa helm afër 1m i gjatë, me trup të hollë në ngjyrë gri me lara bojëkafë, i përhapur në vise me klimë mesdhetare dhe në Ukrainë.

bollë shtëpie *zool (Elaphe longissima; Zamenis longissimus)* Gjarpër pa helm; deri 2 m i gjatë, me trup të hollë, në ngjyrë bronz të errët, që ushqehet kryesisht me minj.

bollë uji *zool (Natrix natrix)* Gjarpër ujës, pa helm, rreth 1.5 m i gjatë, që ushqehet me bretkosa si dhe me peshq e krimba.

bollë varrezash *zool (Spilotes pullatus)* Gjarpër pa helm, mbi 2.5 m i gjatë, me kurriz të larmë e bark të verdhë me vija të zeza, që haset buzë pyjeve e ujërave; ushqehet me gjitarë të vegjël, zogj e hardhuca.

bollëk u m bis Plenty; abundance. [Këtu po flas për anmiqte tuj të vertetë e të ndershëm (bj. fj. Avni Rustemi, Luigj Gurakuqi, Sotir Peci etj.) dhe jo për sharlatanat e aventurierat interesaxhi si na i ka falë Allahu në bollëk për dam t'Atdheut të shkretë. (KM).]

bollëksh•ëm (i) e (e) mb G I bollshëm.

bollësisht ndajf Boll; në sasi të bollshme.

bollëshárd•e ja

♦ *zool* Gjarpër deri 2.5 m i gjatë, me lëkurë të trashë, të përhime e lara-lara, që i ngjan bollës.

♦ *mit.* Qenie e përfytyruar si gjarpër i madh me shumë koka.

♦ *keq* Grua e egër dhe e keqe; grua që të ha shpirtin e të helmon jetën.

bollëvérbët a f sh a at *zool (Anguis fragilis)* Zvarranik pa këmbë, deri 50 cm i gjatë, me sy me kapak si hardhucat, që ushqehet me kërmij e krimba; femra lind këlysh të gjallë.

bollëz a f sh a at

♦ Përdhec i parmendës.

♦ Secila prej shinave të sajës, që janë me majë të kthyer lart.

bollgúr si ndajf: Mulliri e qit bollgur misrin mulliri bluan trashë.

bollgúr i m ushq Drithë i zier, i tharë në diell e i copëtuar, që gatuhet më shumë si pilaf; gatesë me këtë lloj drithi. **Bollgur tërshëre.**

bóllka t J f sh

♦ Poture.

♦ Pantallona të gjera fëmijësh.

bolll•ë a f sh a at Këmishë që vishet në mish.

bollobóçkë J mb

♦ (*Fryt i disa pemëve dhe perimeve etj*) i fryrë e i mbushur. **Fik (arrë, shegë) bollobóçkë.**

Piperkë bollobóçkë. Vezë bollobóçkë.

♦ I mbushur në fytyrë; i shëndetshëm. **Çupë bollobóçkë.**

bollobóçk•ë a f sh a at J Vajzë me fytyrë të mbushur e të shëndetshme.

bollónis jokál a ur Nodhem rastësisht diku.

bollovínë mb (*Grua, vajzë*) shumë e trashë në trup.

bollovín•ë a f sh a at Grua a vajzë shumë e trashë në trup.

ballshevík e mb > BOLSHEVIK E.

bóllsh•ëm (i) me (e) mb

♦ I mjaftueshëm; që mjafton plotësisht. **Drekë e bollshme.**

♦ I shumtë; i madh; i pasur. **Prodhim (ushqim) i bollshëm.**

♦ I gjerë; me hapësirë të mjaftueshme. **Shtëpi e bollshme.**

bollshmëri a f libr Të qenët i bollshëm a i mjaftueshëm.

bollújc•ë a f sh a at G > BOLLË UJI.

bollújës•e ja f sh e et zool > BOLLË UJI.

bollúr i m G

♦ Vlim i ujit.

♦ *fig* Nxehje; inatosje.

♦ *bis* Rrezik; qeder. **Të zuni bolluri.**

bollúshk•ë *a f sh a at* *G* Grua a vajzë e ligë.

bóllz•ë *a f sh a at* *G* Dërrasë anësore e slitës.

bomár *i m ent* Mashkull i bletës.

bombahédhës *e mb usht (Pajisje)* për hedhjen e lëshimin e bombave.

bombahédhës *i m sh - it usht* Ushtar që hedh granatën.

bombahédhës•e *ja f sh e et usht* Armë që hedh granata.

bombárd•ë *a f sh a at usht*

♦ Makinë mesjetare për hedhjen e gjyleve prej guri ose metali. **Rrahje e mureve të kështjellës me bombardë.**

♦ Lloj topi që përdorej në mesjetë.

bombardím *i m sh e et*

♦ *usht* Gjuajtje me bomba nga ajri ose me artileri; rrahje me bomba; hedhje e bombave.

Bombardim ajror. Bombardim me artileri të rëndë.

♦ *fiz* Goditje me rreze e atomeve etj.

♦ *fig* Sulm i fortë e i pareshtur; goditje e vazhdueshme dhe e dendur.

bombard•óhem óva (u) úar pës e BOMBARD•OJ.

bombard•ój *kal óva úar*

♦ *usht* Gjuaj (*një pozicion a vend*) me bomba nga ajri ose me artileri për ta shkatërruar; e rrah me bomba.

♦ *fiz* Godit me rreze (*atomet a qelizat e një trupi*) për t'ia ndryshuar strukturën.

♦ *bis* E gjuaj (*dikë a diçka*) shumë herë me gurë ose me sende të tjera.

♦ *fig* E sulmoj (*dikë*) me forcë e pareshtur me diçka, pa e lënë të qetë; e godit vazhdimisht në një pikë; i drejtoj a i dërgoj dendur diçka. **Ë bombardoj me pyetje (me fjalë). E bombarduam me letra (me telegrame).**

bombardúar (*i e*) *mb*

♦ *usht* (*Pozicion, vend*) i gjuajtur me bomba nga ajri ose me artileri.

bombardúem (*i e*) *mb G > BOMBARDUAR* (*i e*).

bombardúes *e mb av (Aeroplan)* i pajisur për të hedhur bomba.

bombardúes *i m sh - it av usht* Aeroplan me pajisje për të hedhur bomba. **Bombardues i rëndë (strategjik, i padukshëm në radar).**

bombastík *e mb (Fjalim etj.)* me fjalë të fryra a tepër të larta. [Shpirti francez e ka çlirue gjuhën e tij nga frazeologjitë romantike dhe bombastike të zakonshme. (KM).]

Bombéj *i m gjeog* Qytet i Indisë Perëndimore, në brigjet e Detit Arabik. > MUMBAI.

bómb•ë *a f sh a at*

♦ *usht* Predhë me madhësi e me forma të ndryshme, e mbushur me lëndë shpërthyesë a me lëndë të tjera dëmtuese, që hidhet me dorë ose që lëshohet nga ajri me aeroplan ose nga anija. **Ndezësi i bombës. Doreza e bombës. Shpërthimi i bombës. Sulm me bomba.**

Hedh (lëshon) bomba. Plasi bomba.

♦ *bis* Goditje e rëndë dhe e papritur; diçka që ndodh papritur dhe që bën shumë përshtypje. Lajmi qe një bombë për të.

*

Ra si bombë Erdhi papritur, ndodhi befas dhe shkaktoi një goditje të rëndë a një përshtypje të madhe.

Më plas bomba në duar

♦ Më ndodh papritur një ngjarje e papëlqyer.

♦ Më del në shesh diçka e papëlqyer, që përpiqem ta fsheh ose ta bëj pa u ndier.

**

bombë atomike *usht* Bombë e shfarosjes në masë, me fuqi të madhe shpërthyesë që shfrytëzon energjinë bërthamore të atomit.

bombë aviacioni *usht* Bombë që lëshohet nga aeroplani.

bombë bakteriologjike *usht* Bombë me mbushje bakteresh, që përhap sëmundje atje ku shpërthen.

bombë djegëse *usht* Bombë e ndërtuar për t'u vunë zjarrin depove me lëndë djegëse.

bombë dore *usht* Granatë.

bombë e nënujshme *usht* > **BOMBË E THELLËSISË.**

bombë e termokomanduar *usht* Bombë kap rrezatimin elektromagnetik të objektivit dhe e ndjek për ta goditur.

bombë e thellësisë *usht* Mbushje shpërthyese që lëshohet nga anija ose aeroplani në ujë dhe shpërthen në një thellësi të llogaritur për të dëmtuar nëndetëset.

bombë elektromagnetike *usht* Bombë me impuls të fuqishëm elektromagnetik në dendurinë e mikrovalës, që përdoret për të prishur pajisje elektronike.

bombë fluturuese *usht* Aeroplan me ose pa pilot, që bart një mbushje shpërthyese.

bombë kimike *usht* Bombë e mbushur me lëndë kimike të gaztë, të lëngët a të ngurtë për të vrarë a dëmtuar njerëzit.

bombë kundër nëndetëseve *usht* > **BOMBË E THELLËSISË.**

bombë kundër trupave *usht* Bombë me mbushje që synon dëmtimin e trupave në luftë.

bombë me fuzion *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që përfton energji shkatërruese nga fuzioni bërthamor.

bombë me gaz *usht* Bombë kimike e mbushur me gaz (*lotsjellës, mbytës, etj.*).

bombë me gaz lotsjellës *usht* Bombë me mbushje gazi që ngacmon nervat pamore dhe, në raste të skajshme, mund të shkaktojë verbim.

bombë me gaz mbytës (qelbës) *usht* Bombë e vogël që lëshon erë të qelbur kur plas.

bombë me hidrogjen *usht* Bombë e shfarosjes në masë, më e fuqishme se bomba atomike, që e përfton fuqinë shpërthyese nga reaksioni i fuzionit termobërthamor i izotopeve të hidrogjenit.

bombë me kobalt *usht* Bombë atomike hipotetike që mendohet të përdorë kobalt si ndotës kryesor radioaktiv të mjedisit.

bombë me mikrovalë *usht* > **BOMBË ELEKTROMAGNETIKE.**

bombë me napalm *usht* Bombë me fuqi të madhe djegëse, e mbushur me kripëra të aluminit të përziera me benzinë.

bombë me neutron *usht* Armë bërthamore e projektuar për të prodhuar numër të madh neutronesh me shpërthim të dobët dhe shkallë të lartë të ndotjes radioaktive afatgjatë.

bombë me pluton *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që krijon energji të jashtëzakonshme nga ndarja e bërthamës së uranimit 235 ose plutonit 239.

bombë me sahat

♦ *usht* Bombë me mekanizëm shkrepës që vihet në veprim në një kohë të caktuar.

♦ *fig* Diçka që mund të ketë pasoja rrënuese.

bombë me shpërthim të vonuar *usht* Bombë aviacioni me mekanizëm që rregullon shpërthimin disa çaste a ditë pas hedhjes.

bombë me vakuum *usht* > **BOMBË TERMOBARIKE.**

bombë plastike *usht* Bombë që përdor lëndë shpërthyese plastike si Semtekxi dhe C-4.

bombë qelbëse *usht* > **BOMBË NDOTËSE.**

bombë radiologjike *usht* Bombë që përmban lëndë radioaktive.

bombë robot *usht* Raketë reaktive e vogël me krahë, e armatosur me bombë. > **BOMBË FLUTURUESE.**

bombë termobarike *usht* Thermobaric (fuel-air explosive) bomb.

bombë termobërthamore *usht* Bombë e shfarosjes në masë, që krijon temperatura tepër të larta nga reaksione bërthamore.

bombë tymuese *usht* Bombë që lëshon sasi të madhe tymi kur ndizet.

bombë thërrmuese *usht* Bombë me kasë të trashë, që thërrmohet në një numër shumë të madh ceflash kur plas.

bombë vullkanike *gjeol* Lëmshe lave që del nga krateri i vullkanit menjëherë pas gazeve.

bombë zjarrvënëse *usht* > **BOMBË DJEGËSE.**

bombëvënës i m sh - it Ai që vë bombë a bomba në një objekt.

bombëvënës•e ja f sh e et f e **BOMBËVËNËS I.**

bombík u m sh ë ët ent Krimb mëndafshi.

bómbol a f sh a at tek Enë cilindrike prej metali për ruajtjen dhe mbartjen e gazeve ose lëngjeve nën presion.

**

bombol gazi (me gaz) tek Enë cilindrike e mbushur me gaz natyror, si burim energjie.

bombol kalorimetrike tek > **BOMBË NXEHTËSIMATËSE.**

bombol nxehtësimatëse tek Enë cilindrike prej metali e mbushur me lëndë djegëse, me qëllim që të matet fuqia e nxehtësisë që jep ajo kur ndizet.

bombol oksigjeni tek Enë cilindrike prej metali, e mbushur me oksigjen, që shërben për saldime a për frymëmarrje.

bomedí•s kal krahin G > **BOMEDIT•Ë (me).**

bomedít kal krahin G > **BOMEDIT•Ë (me).**

bomedít•et pavet dhe pës e **BOMEDIT•ET. > BOMEDIT•Ë (me u).**

bomedít•ë (me) kal a ë krahin G Bombardoj.

bomedít•ë (me u) pavet dhe pës e **BOMEDIT•Ë (me u).**

bómk•ë a f sh a at Pompozitet; diçka që bëhet për dukje a për bujë; sjellje, veprim a veprimtari pompoze.

bómkët (i e) mb (Veprim) që bëhet me bujë për të krijuar përshtypje të jashtme a për t'u dukur; i zbkuruar jashtë mase; i stërholluar e i fryrë. > **BOMBASTIK E.**

bon jokal bóí búar (Kafsha) mbarset; (*delja*) merr (*dash*); ndërzohet.

Bon i m gjeog, hist Kryeqytet i Gjermanisë Perëndimore.

bona fide /bóna fíde/ *shpr lt* Pa hile; serioz. **Ofertë bona fide.**

bona vacantia /bóna vakántia/ *shpr lt drejt* Mall pa zot.

bonác•ë a f > **BUNAC•Ë A.**

bonapartíst e hist Bonapartist.

bonapartíst i m hist Pasues i ideve dhe sistemit qeverisës të Napoleon Bonapartit.

bonapartíst•e ja f sh e et f e **BONAPARTIST I.**

bonapartíz•ëm i m Sistem qeverisës sipas ideve të Napoleon Bonapartit.

bonbón•e ja f sh e et Kokërr zakonisht e rrumbullakët, afërsisht sa një karamelë, e përgatitur me brumë sheqeri, me kakao, me gjalpë etj., që zakonisht ka brenda diçka tjetër të ëmbël ose një thelb a frut. **Bonbone me çokolatë. Bonbone me arra. [dhe duart i ke si dy**

bonbone të vogla,/ të ëmblat duar, të sheqerta/ nga lotët e tu (MA).]

bonbonerí a f sh - të Dyqan ku shiten kryesisht bonbone e karamelë.

bonboniér•e ja m sh e et Enë me zbukurime ku mbahen bombone.

bondúll•ë a f sh a at Tufë; vandak.

bón•ë a¹ f sh a at Baltë; botë.

bón•ë a² f A Hakrri; ndezje e kafshës femër.

Bón•ë a f shkurt i Valbona.

bonifikím i m sh e et Përimërsim i kushteve natyrore të tokave bujqësore, me anë të kanalizimeve ujitëse e kulluese; tharje e kënetave a tokave moçalore për t'i bërë të punueshme. **Projekt bonifikimi.**

bonifik•óhet úa (u) úar pës e **BONIFIK•OJ.**

bonifik•ój kal óva úar Përmirësoj kushtet natyrore të tokave bujqësore, me anë të kanaleve ujitëse e kulluese; thaj kënetat ose toka moçalore për t'i bërë të punueshme.

bonifikúar (i e) mb (Tokë) e përmirësuar me anë të bonifikimit.

bonifikúem (i) e (e) mb G > BONIFIKUAR (i e).

bonifikúes e mb (Projekt, punim) për përmirësimin e tokave me anë të bonifikimit.

bonifikúes i m sh - it Punëtorë të bonifikimit.

bonifikúesh•ëm (i) me (e) mb Tokë që mund të përmirësohet me anë të bonifikimit.

bóno ja f sh - t Letër me vlerë të caktuar që këmbëhet kundrejt një vlere monetare.

bono privatizimi fin Letër me vlerë në projektet e privatizimit të pronave shtetërore.

bono të thesarit fin Letra me vlerë të lëshuara nga qeveria, banka kombëtare ose një korporatë për të mbledhur pará nga blerësi, kundrejt premtimit se blerësit do të paguhen pas një kohe të caktuar ose do të përfitojnë interesa nga aktivizimi i tyre në veprimtari ekonomike, tregtare e financiare.

bonz i m sh ë ët fet Prift ose murg budist.

bonják e¹ mb krahin (Tokë) e varfër dhe ligatinë.

bonják e² mb (Fëmijë) i mbetur jetim.

bonják u m sh ë ët Jetim.

bonják•e ja f sh e et f e **BONJAK U.**

bonjakëri a f

♦ Të qenët jetim.

♦ përmb Jetimë.

♦ përmb vjet Të varfrit.

bonjár i m sh ë ët

♦ Jetim.

♦ Njeri i varfër.

♦ Lypës.

bónjë mb (Njeri) i papërtuar; që e do punën.

bónj•ë a f sh a at ent Bletë punëtore.

bonjëri a f sh - të

♦ kryes sh Ushqime të zgjedhura.

♦ Ëmbëlsirë.

♦ Neps a dëshirë e papërmbajtur për të ngrënë të ëmbla.

bónjës a f sh a at Vogëlushe punëtore.

boorít•et jokál - ur Ç (Lopa, kau) bërlyket; bën myyy.

boorít•e a f sh e et Ç Bërlykje; myyy-ja (e lopës, kaut).

bóq•e ja f kryes sh bis Herdhe të meshkujve. > **BOLE T.**

boqéle t sh i **BOKAL I.**

bóq•ë a f sh a at K Kalli misri me kokrra të rralla.

bor i m kim Element jometalik trevalent me ngjyrë të zezë; gjendet në natyrë në përbërjen e disa mineraleve; përdoret në metalurgji e mjekësi.

bóra kr thj e **BJERR.**

bóra f pandrysh meteo Erë e ftohtë e veriperëndimit, që fryn nga Adriatiku.

boracít i m min Mineral i boratit të magneziumit.

borác•ë a kim > BORAKS I.

boragjinóre t f bot Shajore.

boragjinór•e ja f sh e et orn Lareshë e madhe. > **BORËS I.**

borák u m sh ë ët orn > BORËS I.

borák•e ja f sh e et f e orn > BORËS I.

boráks i m kim Komponim i bardhë kristalor i boratit të natriumit të hidratuar; përdoret kryesisht për ngjitjen e metaleve, si agjent pastrues, zbutës i ujit dhe material zjarrrdurues.

boraní a f ushq Gatesë me lëpjetë, qepë të njoma, erëza dhe oriz.

boráshk u *m* Shjellë ere.

boráte t *sh kim* Kripëra ose estere të acidit borik.

borazán i *m sh ë ët* Mykë e thikës, briskut etj.

borazán•ë a *f sh a at* > **BORAZAN I.**

Borbárdh•ë a *f folk* > **BORËBARDH•Ë A.**

borboçinéz•ë a *f sh a at* Guaskë deti.

borboléc i *m sh ë ët ent krahin (Oestrus)* Krimb i trashë që zënë bagëtitë e dobëta, sidomos lopët e dhinë nën lëkurë gjatë dimrit. > **KOSHËZ A; VONGOREC I.**

borbó•ll lli¹ *m sh lle llet*

♦ *ent (Geotrupes stercorarius)* Bubuzhel plehu.

♦ *inv* Ç Ligavec; kërmill pa guaskë.

borbó•ll lli² *m sh lle llet muz* Vegël prej briri ose guaske.

bórbu•ll lli¹ *m sh j jt bot (Cotoneaster)* Gëmushë e trëndafiloreve me degë nga 05.-5 m lartësi; lidh kokrra të kuqe që i mban gjithë dimrit.

bórbu•ll lli² *m sh j jt ent (Geotrupes stercorarius)* Bubuzhel plehu.

borc i *m sh ë ët orn: Borc i kuq orn (Carduelis cannabina)* Zog lini gushëkuq e ballëkuq.

borcák u *m orn (Pyrgilauda)* Zog i harabelorëve deri 15 cm nga sqepi deri në fund të bishtit, me sqep të fortë konik, me pupla të murrme dhe cirka të përhime, që rron në zona malore.

borç i¹ *m sh ë ët orn (Carduelis spinus)* Zog i vogël i harabelorëve me pula të kurrizit të murrme në lara jeshile, që rron në pyje halore.

borç i kuq (*Acanthis flammea, Carduelis flammea*) Zog i vogël me ballë të kuq.

borç lini (*Carduelis cannabina*) Zog i vogël me gushë dhe ballë të kuq, që rrojnë edhe në zona me ngrica të forta; femra ka vetëm ballin të kuq.

borç i² *m sh e et* > **BORXH I.**

bórçe *ndajf krahin* Në këmbë. **Fëmija po rri borçe.**

borçlësh•ë a *f sh a at* > **BORÇLI•E JA.**

borçlí u¹ *m sh j jt G* > **BORXHLI U².**

borçlí u² *m sh nj një* > **BORXHLI U.**

borçli•e ja *f sh e et f e* **BORÇLI U.**

bord i¹ *m sh e et*

♦ *det* Buzë e faqeve anësore të anijes, barkës etj.; secila nga faqet anësore të anijes, barkës etj.

♦ *det* Pjesë e sipërme, e sheshtë dhe e pambuluar e anijes. > **KUVERT•Ë A.**

♦ *det* Anije në tërësinë e saj kundrejt mjedisit të jashtëm.

♦ *aer, av etj.* Pjesë e brendshme e aeroplanit a e mjeteve të tjera të lundrimit ajror, e ndonjë mjeti tjetër të madh për udhëtime etj. **Bordi i aeroplanit. Bordi i satelitit (i raketës).**

Bordi i tankut.

bord i² *m sh e et* zyr Grup drejtues a vendimmarrës i një enti publik a privat.

**

bord i monitorimit Grup vëzhguesish.

bordatríç•e ja *f sh e et tek* Makinë metalprerëse për formimin e buzëve të rrotave, shinave etj.

bórde

I *si mb* I mbushur me vrima; i biruar.

II *si ndajf* Bira-bira; vrima-vrima.

bórd•e ja *f sh e t*

♦ E çarë në mur a në vende të tjera. > **ÇEPOJ•Ë A.**

♦ *G* Vrimë; birë.

bordél i *m sh e t* Shtëpi publike.

borderó ja *f sh - të fin*

- ♦ Listëpagesë; listë e pagave.
- ♦ Raport i gjendjes së llogarisë.
- ♦ Listë, ku janë shënuar llogaritë ose emrat e sendeve që merren në dorëzim; inventar.

bordó ja f Verë bordo.

Bordó ja f gjeog Qytet në Francën Jugperëndimore.

bordollín•ë a f sh a at Gjir uji; dredhujë; shtjellë uji.

bordovél•e ja f sh e et Hinge.

bordullák u m sh ë ët bot (*Portulaca oleracea*) Bimë barishtore njëvjeçare, deri 40 cm e lartë, me rrënjë boshtore, me kërcell të shtrirë përdhe dhe gjethe të tulta plot lëng, që përdoren për sallatë; çel lule të vogla të verdha gjatë gjithë vitit kur ka reshje. > **BAR MOLLDRAGE.**

bordullakóre t f sh bot (*Portulacaceae*) Familje e rreth 20 specieve të bordullakut.

bordúr•ë a f sh a at Buzë; buzinë.

bór•e ja f sh e et Dhi e bardhë.

boreál e mb gjeog i Veriut; që ndodhet në gjysmërruzullin verior; që është karakteristik për Veriun; që jeton a ndodhet në zonën klimatike në jug të rrethit polar të Veriut. **Agimi boreal dhe agimi austral.**

**

agim boreal (aurorë boreale) Agim polar; dukuri natyrore elektrike e shoqëruar me një ndriçim të kuqërremë e të gjelbër të shtresave të larta të atmosferës në polin magnetik verior të Tokës.

borë si ndajf Shumë. **Borë i** bardhë.

bór•ë a¹ f sh ëra ërat kryes

♦ Reshje atmosferike në trajtë kristalesh akulli të krijuara nga ngrirja e avujve të ujit, që bien flokë-flokë. **Bora e parë. Borë e imët (e ngrirë, e qullët). borë e përhershme (e përrjetshme). Flokë (cufla) bore. I bardhë si bora shumë i bardhë. Bie borë. [nga drurët qiellit kënga - bor' jehon!]. (KT).] [dimri - flokë bore/ vera - dritë hëne (ASh).]**

*

Ana e borës Veriu.

Bora e pleqërisë poet Thinjat e flokëve.

**

borë lëmoçe Pirg bore.

lule bore bot Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të bardha ose të kuqe që rritet në vendet malore dhe çel sapo shkrin bora; bimë barishtore shumëvjeçare zbukuruese, me gjethe të gjera e me majë, të dhëmbëzuara anash, me lule të grumbulluara si top, që ndërrojnë ngjyrat gjatë kohës së lulëzimit.

zog i borës (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I; ZBORAK U**

bór•ë a² f Ç Humbje; prishje; rrënim.

borëbrým•ë a f poet Borë e imët.

borécák u m sh ë ët orn Zog i borës. > **BORËS I.**

bór•ëm (i) me (e) mb Si borë.

borëmátës e mb (Pajisje) që mat reshjet e borës.

borëmátës i m sh ë ët Pajisje për matjen e reshjeve të borës.

borëpastrúes e mb (Makinë etj.) për pastrimin e borës.

borëpastrúes•e ja f Makinë për pastrimin e borës nga rrugët, pistat etj.

bórës i m sh - it orn (*Fringila coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrmë dhe me gjoks të kuqërremë. > **ZOG I BORËS; ZBORAK U.**

borësin•ë a f K Borë e imët.

borëtím i m Rënie e borës; reshje bore.

borët•ón *jokal ói úar veta III* Bie borë. [Gati sa nuk ia bëri "ah" me vete. Duhej të ishte buf që të mos e kapje se qielli po bëhej gati të borëtonte. (IK).]

borëtór *e mb poet* I bardhë si bora.

borgúll *i m ushq* > **BOLLGUR I.**

borgjéz *e mb*

♦ I borgjezisë; që ka të bëjë me borgjezinë ose i përket borgjezisë; *pol* që i takon klasës pronare të mjeteve të prodhimit; që ka të bëjë me shfrytëzimin e klasës punëtore.

♦ I klasës së mesme. **Revolucioni borgjez** revolucion i shtresës së pronarëve të industrisë dhe të tregtarëve i drejtuar kundër sundimit feudal dhe aristokracisë feudale.

♦ (*Interes*) material.

♦ *keq* I borgjezisë; që ka të bëjë me borgjezinë; që shpreh interesat e klasës së borgjezisë; që përshkohet nga fryma e borgjezisë ose është karakteristik për mënyrën e jetesës së borgjezisë.

borgjéz *i m sh ë ët*

♦ Kapitalist që merret me sipërmarrje industriale a tregtare.

♦ Pjesëtar i shtresës së mesme të pronarëve të mjeteve të prodhimit.

♦ *keq* Njeri i dhënë pas fitimit, që shikon interesin vetjak. **Mendësi prej borgjezi.**

borgjéz•e *ja f sh e et f e* **BORGJEZ I.**

borgjezí *a f* Klasë e shoqërisë kapitaliste që merret me sipërmarrje industriale a tregtare.

[Këtu s'ka as klasë bejlerësh, as klasë bujqish, as klasë borgjezie. (FN).]

**

borgjezi *e lartë (e madhe)* Shtresë e lartë e borgjezisë.

borgjezi *e vogël* Shtresë e ulët e borgjezisë.

borgjezím *i m* Becoming bourgeois; embourgeoisement.

borgjez•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ Kthehem në klasë ose shtresë borgjeze; bëhem borgjez.

♦ *keq* Marr tipare prej borgjezi.

borgjez•ój *kal óva úar*

♦ E kthej (*një shtresë të popullsisë*) në klasë borgjeze.

♦ I jap tipare e mendësi borgjeze (*dikujt*).

borgjezúar *(i e) mb*

♦ I kthyer në klasë borgjeze.

♦ Që ka marrë tipare e mendësi borgjeze.

borí *a¹ f sh - të*

♦ *muz* Vegël me frymë, zakonisht prej bronz, me grykë në trajtë hinke, që nxjerr zë të fortë e që përdoret edhe për të dhënë sinjale në ushtri etj. > **TRUMBET•Ë A; TROMB•Ë A.**

♦ Bori e zgjimit, e alarmit; sinjal i kushtrimit. **Sinjal me bori. I bie borisë. Ra boria.**

♦ Send në trajtë të kësaj vegle.

♦ Mjet sinjali, që përdoret në makina, në karroca etj. dhe që nxjerr zë të fortë. **Bori automobili. I bie borisë. Ndalim borie.**

♦ Lloj pizge në trajtë koni, me një pipëz në majë, që e bëjnë fëmijët zakonisht në pranverë prej

♦ *bis* Qyngj sobe.

borí *a² f sh - të A, krahin G* Fuçi uji.

boríc•ë *a f*

♦ Borë e hollë e shoqëruar me erë shumë të ftohtë.

♦ Erë bore; erë e veriut, që sjell borë.

borig *u m sh ë ët bot* > **BORIG•Ë A.**

boríg•ë a¹ f sh a at *bot* (*Pinus nigra, Pinea excelsa*) Pishë kurorëgjërë, me degë horizontale, me hala të holla e me lëkurë të zezë. > **PISHË E ZEZË; ÇETIN•Ë A.** [Njëra perëndi ish prej borige, tjetra prej selvie. (FK).]

*

Kërkoj dardha nga boriga Kërkoj diçka të pamundur; kërkoj qiqra në hell.

boríg•ë a² f sh a at > **BORIGËZ A.**

borígëz a f sh a at Ashkël druri.

borík e mb kim Që përmban bor. **Acid borík** acid kristalor i përfutur nga kripërat e borit; përdoret si antiseptik i dobët dhe agjent për vonimin e ndezjes së zjarrit.

borím•ë a¹ f sh a at Borë e imët.

borím•ë a² f sh a at Rrip toke në anë të arës, që mbetet pa punuar, pasi nuk e zë plugu kur kthehen pendët ose traktorët. > **ANI•E A.**

borín•ë a f Ç Erë (që fryn nga) deti.

borísht•ë a f sh a at Tokë e varfër, e zhveshur.

borís kal ta tur > **BORIT.**

borít kal a ur Punoj (*anët e arës; borimat e arës*).

borít i m Sapun i qeleshepunuesit.

borít•et vetv - (u) ur veta III J (*Gjedhi*) pëllet.

borítj•e a f sh e et J Pallmë e gjedhit.

borizán i m sh ë ët Ai që i bie borisë për të dhënë sinjale.

borízg•ë a f sh a at Ashkël.

borlóg u m sh ë ët K Pleh; mbeturinë; hedhurinë; bërlllok.

bórm•ë a f sh a at Bisk ose shpatull ulliri për shtesë.

bornáj•ë a f sh a at Borë e madhe që mbulon një vend; vend i gjerë, i mbuluar me borë të madhe e zakonisht të qëndrueshme.

Bornéo ja f gjeog Ishull i tretë në botë për nga sipërfaqja, i ndarë midis Indonezisë, Malajzisë dhe Bruneit.

bórn•ë a f sh a at el Fundore; burmë e lidhjes së baterisë etj.

bornít i m min Mineral i përbërë nga sulfur bakri dhe hekur.

boró ja f sh - të Mobilie e ulët me disa sirtarë të gjerë, të vendosur njëri mbi tjetrin, ku zakonisht mbahen ndërresa, çarçafë etj. > **KOMO JA.**

bóro-bóro onomat bis Llomotit e vazhdueshme.

boroçís kal ta tur > **BOROÇIT.**

boroçít kal a ur Bllokoj; mbyll; shtupoj.

borokác•ë a f sh a at K Kupac me lëvore ahu.

borolác e mb G

♦ I qeshur; i çelur.

♦ Shakatar; komik.

borolár e mb G

♦ Njeri i qeshur e i çelur.

♦ Shakatar; hokatar; komik.

borolí u m sh - të G

♦ Komedi; numra kllouni.

♦ Sorollatje pa punë.

borolís¹ jokál a ur J Llomotit.

borolís¹ jokál G > **BOROLIT•Ë (me).**

borolís•em a (u) ur J pës e BOROLIS.

borolísj•e a f sh e et J Llomotitje.

borolít•ë (me) jokál a ë G Bëj shaka; bëj numra kllouni.

boroltár i m sh ë ët G Shakatar; hokatar; komik; klloun.

boró•n *jokal i uar veta III* Bie borë.

boroní *a f sh - të* Tigan.

boroníc•ë *a f sh a at* bot

♦ (*Vaccinum myrtillus*) Kaçube e pyjeve malore, me degë të gjelbra, me lule kokëvarur, me kokrra të vogla sa bizelja në ngjyrë të kaltër të errët; fryti ka shije majhoshe.

♦ *krahin G* Luleshtyrdhe.

borotár *i m sh ë ët* Shakatar; humorist; komedian.

bors *i m sh ë ët orn* (*Fringilla coelebs*) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrme dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I.**

borsalín•ë *a f sh a at* Kapelë e rumbullakët prej plisi të fortë, me strehë të ngushtë rreth e rrotull dhe me shirit për zbukurim.

borsár *i m sh ë ët* Vjedhës çantash e kuletash.

borsár•e *ja f e* **BORSAR I.**

borsét•ë *a f sh a at* Çantë dore; kuletë.

bórs•ë *a f sh a at* Çantë.

borsilók *u m sh ë ët* > **BORZILOK U.**

borshboçár *e mb G* (*Njeri*) gjuhëlopatë; gjuhëlashtë.

borshboçár *i m sh ë ët G* *Njeri* gjuhëlopatë a gjuhëlashtë.

borshboçár•e *ja f sh e et G f e* **BORSHBOÇAR I.**

borshiót *e mb I* Borshit; që ka të bëjë me Borshin, me banorët a vendësit e tij.

borshiót *i m sh ë ët* Banor a vendës i Borshit.

borshiót•e *ja f sh e et f e* **BORSHIOT I.**

borshtág•ë *a f sh a at* tek Qysqi.

bórt•e *ja f sh e et A* Borxh; detyrim.

bórtë (*i e*) *mb* Si borë; që ngjan si borë.

borúshk•ë *a f sh a at J* Boçë pishe.

borxh *i m sh e et*

♦ Të holla ose sende që janë marrë ose janë dhënë për një kohë të caktuar dhe duhet të kthehen. > **HUA JA. Borxh i vjetër. borxhin. Hyj në borxh. Kthej** (pagaajm laj, shlyej, fal) **Marr** (jap) **borxh. Mbytem në borxhe.**

♦ *big* Detyrim moral ndaj dikujt, diçka që duhet bërë si detyrë. **Kam borxh. Ia kam borxh. Laj** (kryej) **borxhin. I mbeta borxh. Gjendem (në) borxh ndaj jush.**

*

E qiti borxh E bëri borxhli kundrejt dikujt, e nxori borxhli.

I dal borxhit (hakut, nga borxhi) dikujt E bëj detyrën e tij ndaj dikujt; bëj gjithçka që më takon; e paralajmëroj me kohë.

Ka borxh të... Është gati të ...; është i prirur të...; është në gjendje, ka aftësi, mund të...

Ma bëri borxh Ka përsëritur disa herë një sjellje të padurueshme a një veprim të papëlqyeshëm, sa detyrohem t'i kthehem me të keq; më ka bërë të mos përmbahem më e të veproj kundër tij.

Rregulloj borxhin me dikë I laj hesapet me dikë.

Ta paça borxh! urim Ta shpërblefsha!

**

borxh i brendshëm *fin* Detyrim kombëtar, brendapërbrenda vendit.

borxh i jashtëm *fin* Borxh ndaj huadhënësve të huaj.

borxh i keq *fin* Borxh me pasoja të rënda për huadhënësin.

borxh i motuar *fin* Borxh që i ka kaluar data e kthimit.

borxh i prapambetur (i vjetër) *fin* Broxh i papaguar.

borxh i vdekur *fin* Borxh që nuk mund të paguhet.

borxh publik *fin* Borxh që merr qeveria nga banka e shtetit për projekte publike.

borxhkéq e mb (*Njeri*) që s'e kthen borxhin.

boxhelësh•ë a f > **BORXHLI U.**

borxhlí u¹ m sh j jt G > **BORXHLI U².**

borxhlí u² m sh nj njtë bis

♦ Ai që ka marrë një borxh. > **HUAMARRËS I.**

♦ *fig* Ai që ka detyrim moral ndaj dikujt; ai që ka për detyrë të bëjë diçka për një tjetër për t'i shpërblyer një të mirë. **I jam borxhli. Më bëri borxhli. E ndiej veten borxhli. Mbetem borxhli.**

borxhlí•e ja f sh et f e **BORXHLI U.**

borxhmírë mb (*Njeri*) që e kthen borxhin në kohë.

borxhním i m Detyrim material a moral ndaj dikujt.

borxhn•óhem óva (u) úar Ç

I vetv Hyj në borxh.

II pës e **BORXHN•OJ.**

borxhn•ój kal óva úar E fut në borxh (*dikë*).

borxhnúar (i e) mb I futur në borxh.

borxhpalárë mb (*Njeri*) që nuk lan borxhin; (*llogari*) e papaguar.

borxhúar (i e) mb Ç I hyrë në borxh te dikush.

bórz•ë a f bot (*Alliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare, me kërcell të drejtë, 30 cm deri 1 m të lartë, që nxjerr lule të vogla të bardha dhe që mban erë si hudhra.

borzilók u m sh ë ët bot (*Ocimum basilicum*) Bimë barishtore njëvjeçare, me lule të vogla, të bardha e me gjethe të merme; mbillet në saksi ose në oborr.

**

borzilok guri bot (*Saxifraga umbrosa*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me kërcëj të shkurtër, që çel tufë lulësh pesëpetëlshe të bardha me pikëla të kuqe në krye të kërcellit; haset në zona malore 500-1000 m mbi nivelin e detit.

borzilok muri bot (*Glycyrrhiza glabra*) Bimë e familjes së leguminozeve, me kërcell të gjatë e me lule vilë.

bórre mb A

♦ I vrazhdë.

♦ I vrenjtur.

bórr•e ja f sh e et G Lëvozhgë e pishës.

borrís•et vetv - (u) ur veta III A (*Gomari*) garrit.

borrísur it (të) as A Garritje (*e gomarit*).

borroçít•em vetv a (u) ur

♦ *veta III* Përplasje kokë më kokë (*e demave, deshëve a cjepëve*).

♦ Hakërrohem; zhgërryhem.

♦ Endem kot (pa punë).

♦ Sillem me mendjemadhësi.

borroçítj•e a f sh e et

♦ Përplasje kokë më kokë (*e demave, deshëve a cjepëve*).

♦ Hakërrimë; zhgërryerje .

♦ Endje kot (pa punë).

♦ Ngrefosje me mendjemadhësi.

borrohít•em vetv a (u) ur Përqurrem.

borrohítj•e a f Përqurrje.

borrohítur (i e) mb I përqurrur.

borrokóc i m sh ë ët

♦ Mëzat i ri i patredhur.

♦ *fig* Djalë kokoroç.

borrovíl e mb Ç Hundështypur.

borrovíl i m sh a at Ç Njeri hundështypur.

borrovíle ja f sh e et Ç Vajzë a grua hundështypur.

borrovíq i m sh ë ët *orn krahin G* Shpend shtegtar, me pendë të bardha a të përhimë, me sqep e këmbë si të lejlekut, që rri pranë ujërave të ëmbla ose në ara të korrura dhe që ushqehet me krimba e me peshk.

*

Nga këmbët borroviq, nga mendja eksiq *krahin G* I rritur nga shtati, por i papjekur nga mendja.

bos mb

♦ Alamet (*djali*).

♦ (*Njeri*) i krimbur në para.

bos i m sh a at dhe ë ët

♦ Kryetar, shef; pronar; përgjegjës. [*liria është/ në rrugët e këtij qyteti/ ku ditë për ditë lëvrijnë/ burra e burra/ me nga dy metra shpinë/ që kanë në xhepa atdheun/ e kapardisen si bosat* (ShM).]

♦ Njeri i pasur, i krimbur në para.

bósa nóva f muz Gjini muzikore braziliene e krijuar nga një shkrimje lirike midis sambës dhe xhezit.

Bosfór i m gjeog: Ngushtica e Bosforit ngushticë që lidh Mesdheun me Detin e Zi.

bosk u¹ m sh a at G

♦ Tas.

♦ Vazo e vogël.

♦ Urnë.

bosk u² m sh ë ët Cjap shyt, pa brirë.

bóske mb kopsht krahin G: Dardhë boske dardhë rumbullake, kokërrmadhe.

bósk•ë a¹ f sh a at Dhi shytë, pa brirë.

bósk•ë a² f sh a at Enë e kripës.

bosnják•e mb I Bosnjës; që ka të bëjë me Bosnjën, me banorët a vendësit e saj. [**Kur guslari bosnjak u drejtohet rapsodëve me vargjet "Hajde t'ia marrim një herë një kënge, po të jetë bugarshticë e vërtetë, ama", në emërtimin "bugarshticë" është pikërisht jehona e këtij ndikimi.** (ShS).]

bosnják u m sh ë ët Banor a vendës i Bosnjës.

bosnják•e ja f sh e et f e BOSNJAK U.

bosnjakisht ndajf Në gjuhën e bosnjakëve.

bosnjakisht•e ja f gjuh Gjuhë e sllavëve të jugut që flitet nga bosnjakët.

Bósnj•ë a f gjeog Emër i përgjithshëm i Bosnjë-Hercegovinës.

Bósnjë-Hercegovín•ë a f gjeog Republikë pa dalje në det, në Ballkanin Perëndimor.

bostáh•e ja f krahin Velenxë me lesh dhije.

bostán i m sh e et

♦ *kopsht* Pjepër.

♦ *kopsht* Shalqi.

♦ *përmb* Pjepra e shalqinj.

♦ Kopsht i mbjellë me shlaqi e me pjepër; perimore.

*

Nuk mbahen dy bostane me një dorë ff u Nuk mund të bëhen shumë punë përnjëherësh; nuk duhet të zotohesh për të bërë vetë shumë punë që nuk i kryen dot.

**

bostan i egër bot (*Citrullus colocynthis*) Bimë shumëvjeçare e viseve të ngrohta, me kërcell të gjatë e zvarritës, që lidh kokrra të vogla si pjepër, me tul të hidhur e të fortë.

bostánçe *ndajf* (*Prashit, punoj*) me gropa, për rrënjë bime veçan.

bostán•e ia f sh e et

♦ *krahin G* Lopë me ngjyrë të kuqe të hapët.

♦ *K* Dhi e kuqe.

♦ *K* Dhi e majme.

bostanísht•e ja f > BOSTANISHT•Ë A.

bostanísht•ë a f sh e et Tokë e mbjellë me shlaqi a me pjepër; perimore.

bostánçe mb kopsht krahin > BOSTANKË.

bostánke mb kopsht krahin (*Dardhë*) e rumbullakët dhe e lëngshme, me tul të kuq.

bostanlí mb krahin (*Gjoks, gji*) i fortë e i mbushur.

bostanór e mb bot (*Kulturë, bimë*) që ka të bëjë me bimë si shalqiri e pjepri. >

KUNGULLOR E.

bostanór•e ja f sh e et Kopsht i mbjellë me shlaqi e me pjepër.

bostanóre t f sh bot Bimë që kanë të bëjë me i shalqirin e pjepirin. > **KUNGULLORE T.**

bostanxhí a m sh j jt G > BOSTANXHI U². I shes kastraveca bostanxhisë.

bostanxhí u¹ m sh j jt G > BOSTANXHI U².

bostanxhí u² m sh nj një

♦ Kopsht zarzavatesh dhe perimesh. > **BAHÇEVAN I.**

♦ Shitës zarzavatesh dhe perimesh.

*

I shes kastraveca bostanxhiut Kërkoj t'i mësoj diku që ato gjëra që ai i di më mirë se unë e para meje; i tregoj arat babait.

bostí a f sh - të Purtekë për të shkundur arra, gështenja etj.

Bostón i m gjeog Kryeqytet i shtetit të Msaçusetsit, SHBA.

bosh¹ ndajf bis

♦ Zbrazët, pa njeri a gjë brenda; pa gjë në duar. **Shkoj e vi me duar bosh. Mbeti vendi (shtëpia) bosh. Pi barnat me barkun bosh. E kam xhepin bosh. E shkrep pushkën bosh. E bëj bosh** e zbraz, ia heq gjërat që ka brenda.

♦ Pa ngarkesë; pa kryer punë të dobishme ose pa plotësuar qëllimin për të cilin bëhet.

Mulliri sillej bosh.

♦ *fig* Kot; humbur, pa dobi a vlerë; pa kuptim. **Flas bosh.** [porse kah "strategjia" ... ai s'merr vesh asgjë, s'ka kurrfarë *haberi*, asht bylmez e malok e asht fare bosh. (KM).]

*

E bëri bosh (gruan) vjet E ndau gruan, e përzuri.

E kam kokën bosh Nuk më vjen asnjë mendim në kokë, nuk më punon truri; nuk di gjë fare, nuk kam mësuar gjë fare.

E nxjerr (përcjell, qit) me duar bosh (me duar thatë, me duar zbrazur) E përcjell dikë pa ia plotësuar kërkesën.

E qit bosh (fjalën) E hedh poshtë si të pavlerë, nuk e pranoj.

Mbetem me lugë bosh (të zbrazët) Mbetem pa ngrënë.

Më mirë djepin bosh (thatë) se shejtanin brenda fj u Më mirë pa fëmijë se me fëmijë të këqij; më mirë të mos kesh asgjë, sesa të kesh diçka të keqe.

Ngopem me lugë bosh (të zbrazët) Ngopem a kënaqem me premtime.

U ndodha (më zuri) bosh Isha i papërgatitur para diçkaje të papritur; nuk dita si të përgjigjesha a si të veproja në një rast të vështirë.

bosh² m pandr Boshllëk. [- **Ke zbrazur në bosh, jo në plot.** (DhP).]

bosh e mb bis

♦ I zbrazët; pa gjë a njeri brenda; i lirë, i pazënë. **Kuti boshe. Vendet bosh në stadium.**

Rrugë boshe udhëtim pa ngarkesë (*i automjetit*).

♦ (*Fjalë*) pa kuptim.

♦ (*Punë*) pa dobi. **Fjalë boshe.**

♦ (*Provë e makierisë*) pa ngarkesë.

bosh i¹ m sh e et

♦ Vend i pambushur. **Mbush boshet e formularit.**

♦ Ambalazh; arkë; kuti. **Kthej boshet.**

bosh i² m sh e et J Djep.

boshaník e mb G Dembel.

boshaník u m sh G Dembel.

boshaník•e ja G f e BOSHANIK U.

bóshas ndajf

♦ Bosh; pa gjë.

♦ Pa ngarkesë. **Sillet boshas** punon pa ngarkesë.

boshatís kal a ur bis Lë pa gjë a njeri brenda; heq ç'ka brenda. > **ZBRAZ. Boshatis xhepat.**

Boshatis qytetin evakuoj qytetin.

boshatís•em a (u) ur

I vetv

♦ *veta III* Mbetet pa gjë a njeri brenda; zbrazet.

♦ Mbetem pa gjë; më mbarohet krejt diçka. **U boshatisa nga paratë.**

II pës e BOSHATIS.

boshatísj•e a f bis Lënie a mbetje pa njeri a gjë brenda. > **ZBRAZJ•E A.**

boshatís•ëm (i) me (e) mb G > **BOSHATISUR (i e).**

boshatísur (i e) mb I lënë a i mbetur pa njeri a gjë brenda.

bósh•e ja f sh e et bis

♦ Ambalazh, arkë a enë pa mall brenda. **Kthej boshet në dyqan.**

♦ Formular i pambushur. **Bilok me boshe.**

bósh•ë a f sh a at krahin G Kallishtër; kalli misri që mbetet i vogël.

boshësi a f Zbrazëti.

boshít•ër ra f > **BOSHT•ËR RA.**

bóshj•e a f sh e et Bishtajë pa kokrra.

bóshk•ë a f sh a at bot Bimë barishtore shumëvjeçare e livadheve malore, me zhardhok si qepë, me gjethe të gjera të tulta që përgjenden kur thyhen.

boshllë•k ku m sh qe qet boshllë•k ku m sh qe qet bis

♦ Hapësirë e zbrazët; vend bosh. > **ZBRAZËTI A.**

♦ Vend i lirë, zbrazëti; mungesë e diçkaje në vendin e duhur; shkëputje a ndërprerje në diçka. **Mbush boshllëkun.** [*"Dobia e këtyne dy huazimeve duhet kërkue në fund të fundit të disa boshlleqe të toskënishtes, tue përfshi toskënishten letrare"* (APp).]

♦ *fig* Gjendje e rëndë shpirtërore, pikëllim i thellë nga një humbje e rëndë e pazëvendësueshme, nga një goditje, nga dëshpërimi etj.

♦ *fig* Zbrazëti shpirtërore. [*Si çdo gjë e tmerrshme është i thjeshtë sekreti/ që brenda boshllëku i gjoksit mban* (IK).]

boshllëqe qet sh i BOSHLLË•K KU.

boshnjáçe ndajf bis Bosnjakisht; në gjuhën e bosnjakëve.

boshnják e mb Bosnjak.

boshnják u m sh ë ët > **BOSNJAK U.** [*Do të kalonin edhe disa dekada për të formuar bindjen se Shqipëria kishte eposin e vet dhe jo një përkthim të eposit të sllavëve të jugut - më së pari të boshnjakëve.* (ShS).]

boshnjáke mb kopsht (Mollë) me cipë të murrme.

boshnják•e ja¹ f sh e et f e BOSHJNAK U.

boshnják•e ja² f sh e et kopsht Mollë me cipë të murrme.

boshnjákísht ndajf Në gjuhën e bosnjakëve.

boshnjakishtë *ja f* Gjuhë sllave jugore e bosnjakëve.

bóshnj•e a f sh a at kryes sh Bëzhdile; forbëla.

bosh•ó j *jokal G* > **BOSH•UE (me)**^{1, 2}.

bosh•óhet *vetv veta III G* > **BOSH•UE (me u)**.

bosht

I *si mb* Qendror; kryesor. **Çështje bosht.**

II *si kallëzues:* **Bëhem bosht** dobësohem shumë; ligem.

bosht i m sh e et

♦ Shkop i shkurtër, i holluar në të dy majat, që përdoret për të tjerë dhe për të mbledhur fillin, duke e rrotulluar me dorë; drugë; pjesë e makinës së tjerres, që shërben për të dredhur dhe për të mbledhur fillin; sasi e fillit të mbledhur në një shkop të tillë. **Punonte me furkë e me bosht.**

♦ *tek* Pjesë e makinave, e mjeteve dhe e veglave të punës, trajtën e një shufre të rrumbullakët që shërben për të bashkuar rrotat ose pjesë të tjera që rrotullohen a që lëvizin. **Boshti qendror (kryesor). Boshti i dërstilës (i mullirit). Boshti i çadrës. Makinë me dy boshte.**

♦ Pjesë kryesore e një mjeti a vegle ku lidhen pjesë të tjera me të vogla. **Boshti i parmendës** shtiza e parmendës. **Boshti i qerres.**

♦ *tek* Drejtëz, që kalon përmes qendrës së simetrisë ose përmes qendrës së rëndesës së një trupi; vijë e mesit për së gjati një trupi. **Boshti horizontal (pingul). Boshti optik. Boshti i rrotullimit. Boshti i rrugës (i tunelit).**

♦ *astr* Vijë e përfytyruar që bashkon dy polet e një trupi qiellor, duke kaluar përmes qendrës së tij. **Boshti i Tokës (i planetit).** [Te bosht'i natës kthehen yjet,/ te gjum'i natës zgjohet gjumi, (KT).]

♦ Pjesë qendrore; pjesë e mesit e diçkaje për së gjati (*e bimëve dhe pjesëve të tyre*). **Boshti i misrit (i grurit). Boshti i rrënjës. Boshti i trungut (të drurit).**

♦ *fig* Drejtim kryesor i një pune a veprimtarie; vijë kryesore ideore e një vepre shkencore, letrare etj.; vijë themelore rreth së cilës shtjellohet një veprim, një tok ngjarjesh etj.

[Pikëpamjet e Çabejt dhe të Lambercit mbetën për një kohë të gjatë në boshtin e debateve shkencore edhe për problematikën e eposit të kreshnikëve (ShS).]

♦ *fig* Shtyllë; mbështetje (*e shoqërisë*). [Pra popujt e këtyre dy kombeve, edhe pasi e humbën pavarësinë politike, mbetën të lidhur me shpirt e me ndjenjë rreth boshtit fetaro-kulturor dhe traditës historike të tyre. (AE).]

**

bosht bërrylor *mek* Bosht gungor; kollodok.

bosht burmor *mek* Bosht me fillesë që kap në një ingranazh me fillesë të njëjtë.

bosht gungor *aut* Bosht me gunga që kontrollon lëvizjet e valvolave të motorit me djegie të brendshme.

bosht i bashkorit *aut* Bosht që përcjell lëvizjen nga bashkori në grupin e ingranazheve.

bosht i këmbës *bis anat* Kërci i këmbës.

bosht i koordinatave *mat* Një nga drejtëzat (x ose y) që ndërpriten në sistemin e koordinatave.

bosht i kurrizit *bis anat* Shtyllë kurrizore.

bosht i madh *mat* Më i madhi nga dy boshtet e elipsit.

bosht i nyjëtuar *mek* Bosht i përbërë nga dy a më shumë pjesë të lidhura me nyja të lëvizshme.

bosht i përfytyruar *mat* Bosht pingul (y) në diagramin e Argandit ose në një plan të përbërë.

bosht i plakës bot (*Lepidium draba*) Bimë barishtore shumëvjeçare me kërcell të trashë e të drejtë, deri 80 cm të lartë, me push të dendur; nxjerr gjethe të ngushta përgjatë kërcellit dhe lule të bardha tufshake në majë të tij.

bosht i simetrisë geom Vijë që ndan një figurë në dy pjesë simetrike në mënyrë të tillë që njëra anë të përputhet plotësisht me anën tjetër.

bosht i shkallëzuar mek Bosht me seksione që kanë diametra të ndryshëm.

bosht i shlizuar mek Bosht me disa kanale rrethore.

bosht i shpërndarjes aut Bosht me disa gunga. > **BOSHT GUNGOR.**

bosht i shtangët mek Bosht që nuk përcjell lëvizje.

bosht i timonit aut Bosht që lidh timonin me grupin e timonit.

bosht i Tokës Vijë e përfytyruar rreth së cilës Toka bën një rrotullim të plotë në 24 orë.

bosht i transmisionit > BOSHT TRANSMISIONI.

bosht i varur aut Bosht gungor që ndodhet në kokën e pistonit, përmbi bllokun e motorit.

bosht i vogël mat Më i vogli nga dy boshtet e elipsit.

bosht jashtëqendror aut Bosht që shndërron lëvizjen rrethore në lëvizje drejtvizore para e prapa në motor me djegie të brendshme.

bosht kardanik mek Bosht me një universale në të dy skajet ose në njërin prej tyre.

bosht kartezian mat Bosht në sistemin kartezian të koordinatave.

bosht kryesor mek Bosht që e përcjell lëvizjen nga motori në pjesët e tjera të tij.

bosht lëkundës mek Bosht me leva, i mbështetur në qafa, që lëkundet në vend që të rrotullohet, dhe që përcjell lëvizjet alternative në motorat me avull.

bosht me gunga aut > BOSHT GUNGOR.

bosht motorik aut > BOSHT GUNGOR; BOSHT ME GUNGA.

bosht ngarës aut Bosht që përcjell përdredhjen ose rrotullimin në boshtin e rrotave.

bosht optik fiz Vijë e përfytyruar e drejtimit të rrezes së dritës pa dy përthyrje.

bosht parësor mek > BOSHT KRYESOR.

bosht përdredhjeje mek Shufër elastike ose plakë çeliku e mbërthyer në njërin skaj dhe e lirë në skajin tjetër që të mund të përdridhet.

bosht pinion aut Bosht i shkurtër motorik me pinion në fund, që lidhet me rrotën e dhëmbëzuar.

bosht tejçimor aut Bosht rrotullues që përcjell lëvizjen nga friksioni te blloku i marsheve.

bosht teleskopik mek Bosht i zakonshëm i amortizimit të goditjes.

bosht transmisioni m > BOSHT TEJÇIMOR.

bosht tubor mek Bosht cilindrik; bosht në trajtë tubi.

Bosht i m hist Aleancë midis Gjermanisë dhe Italisë, më vonë edhe e Japonisë, gjatë Luftës së Dytë Botërore. **Boshti Romë-Berlin-Tokio. Vendet e Boshtit.**

Boshti i së Keqes pol Vende si Irani, Iraku dhe Korea e Veriut, që përbëjnë burim të së keqes në botën e sotme (*sipas Presidentit Xhorxh Bush i Riu*).

boshták e mb Boshtor; në trajtë boshti.

boshtallë•k ku m sh qe qet kryes nj etn Dhurata të nuses për njerëzit e dhëndrit.

boshtár•e ja f sh e et Grua e zonja për të tjerë me bosht.

bóshhtë (i e) mb (*Kuti etj.*) pa gjë brenda; i zbrazët; pa gjë brenda.

bóshhtë•ë a¹ f sh e et J Copë pëlhure katërkëndëshe e punuar në vegjë dhe me zbukurime, për të mbështjellë plaçka për udhëtim ose për t'i ruajtur.

♦ Plaçka të mbledhura e të lidhura tok në një shami të madhe. **Një bohçe plaçka pak** plaçka.

♦ Përparëse e gjatë dhe e gjerë prej leshi a prej pambuku, e punuar në vegjë e zakonisht me zbukurime. > **BOHÇ•E JA.**

bóshhtë•ë a² f ushq J Të përbrendshme të bagëtisë të pjekura në tavë.

bósh•ër ra f sh ra rat bot (*Forsythia europaea*) Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. > **SHTOG•ËR RA.**

bosh•tín•ë a f sh a at Grep përthurje dantelle.

bosh•tínëz a f sh a at Grep i vogël përthurje dantelle.

bosht-ingranázh bóshti-ingranázh mek Bosht me një a të dy skajet të punuara me dhëmbëza.

boshtiván i m sh ë ët ndërt Binar a dru i shkurtër, që vihet tërthor për të lidhur brezat e një muri. > **TËRTHORËS•E JA.**

boshtlínz•ë a f > BOSH•TINËZ A.

boshtór e mb

♦ *mek, gjeom etj.* I boshtit; në trajtë boshti.

♦ *anat* Që ka të bëjë me shtyllën kurrizore; që ka shtyllë kurrizore.

bosh•tríz•ë a f bot Shkurre deri 2 m e lartë, me gjethe vezake me pak push, me lule të verdha. > **BOSH•T•ËR RA.**

boshtth i m zvog e BOSH•T I.

bosh•túpëz a f sh a at bot Boshtër; fyshtër; shtogër.

bosh•úe (me)¹ kal óva úe G Zbraz; boshatis.

bosh•úe (me)² kal óva úe krahin G Humb (*kohë*); e kaloj pa punë (*ditën*).

bosh•úe (me u) vetv óva (u) úe veta III (*Dita, koha*) kalon pa punë.

boshúem (i) e (e) mb G I zbrazur; i boshatisur.

boshúemit (të) as G Zbrazje; boshatisje.

bot bis

I *ndajf* Pa pushim; pa ndaluar.

II *si kallëzues* Fort; me të gjitha fuqitë; me sa kam fuqi a mundësi.

*

Bjer e bot; bot e bir Me përpjekje të mëdha; me të gjitha forcat.

Dhashë e bot U përpoqa me të gjitha forcat.

bot a f A Tokë; dhé.

bot i¹ m sh ë ët Njeri i panjohur.

bot i² m sh e et bis

♦ > **AUTOBOT I.**

♦ *Fuçi.*

botaník e mb I botanikës; që ka të bëjë me botanikën; që ka të bëjë me bimët dhe studimin e tyre. **Kopshti botanik.**

botaník•ë a f

♦ Shkencë natyrore që studion bimët.

♦ Lëndë mësimore që jep njohuritë e kësaj shkence në shkollë; *bis* tekst i kësaj lënde.

Mësuesi (kabineti, libri) i botanikës. Ora e botanikës.

♦ *bis* Mësues a pedagog i botanikës. **Po vjen botanika.**

botaníst i m sh ë ët Specialist i botanikës.

botanist•e ja f sh e et f e BOTANIST I.

botanizím i m libr Studim i bimëve dhe mjedisit të tyre natyror.

botaniz•ój jokall óva úar libr Studioj bimët në mjedisin e tyre natyror.

botanizúar (i e) mb libr (*Bimë*) të studiuar në mjedisin e tyre natyror.

bot•bót ndajf: **Luajmë bot-bot** bëjmë një lojë në të cilën një grup pjesëmarrësish vë në qendër një lojtar dhe secili nga grupi i bie në shpinë me shami të lidhur nyjë; lojtari i goditur duhet të gjejë se kush e gjuajti dhe po ta gjejë, ai që gjuan hyn në qendër.

bót•e ja f sh e et

♦ Katruve grykëgjatë.

♦ Poçe balte për verë.

- ♦ Ç Pjatë balte.
- ♦ Ç Shtambë me vegjë.

bót•ë a¹ f

- ♦ Rruzulli i Tokës; dheu me gjithçka që është në të; sipërfaqja e Tokës dhe gjithë qeniet që jetojnë në të. **Harta e botës. Udhëtim rreth botës.** [Qeshu, rini, qeshu, bota asht e jote (Mgj).] [Atëherë kur dashuria nuk është mjet/ botëra të çuditshme lindin, zbërthejnë yje. (MA). [- Atë punën e kufomave e kam dëgjuar dhe një herë tjetër - e ndërpreu ai. - S'është ndonjë ide e re. Është e vjetër sa bota. (IK).]
- ♦ *sh* ë ët Trup qiellor; planet. **Fluturim drejt botëve të panjohura.**
- ♦ *fil* Tërësi e formave të materies; realitet. **Botë materiale (e jashtme). Prejardhja e botës.**
- ♦ *përmb bis* Njerëz që na rrethojnë; njerëz; njerëz të huaj; njeri tjetër; dikush. **Gjithë bota. Bëhem gazi i botës. Mos dëgjo fjalët e botës.** [Npër gjuhë shqype bota mbarë/ ka me ju njohtë se ç'fis ju kini (GjF).] [Më dukej se ai donte me i a dhurue t'et të gjithë respektin qi bota ushqente për të. (AN).] [Shkon bota sipri, me kambë të shklet/ Nji fjalë t'ambël kurrkush s'ta flet (VPSH).] [Prandaj në vazhdim po kërkojmë të kapemi dhe te poezia e botës, si kërkim i ndihmës së shpejtë (VZh).] **Veç botës më i mirë nga të gjithë.** [Po ky imi është veç botës. Pandeha se s'të pëlqen. (DhP).] [Hiqni dorë, se do të bëheni lodra e botës (FK).] ♦ *dhe sh* ë ët Shoqëri njerëzore e një vendi ose e disa vendeve, e organizuar sipas një rendi të caktuar, me tipare të veçanta historike e kulturore; mënyrë jetese dhe organizim shoqëror i një vendi ose i një grupi vendesh. **Bota e lashtë. Bota ilire (greko-romake, arabe). Bota e Lindjes (e Perëndimit).**
- ♦ Tërësi e qenieve të gjalla me tipare të përbashkëta të zhvillimit e të jetesës; tërësi e sendeve ose e dukurive që na rrethojnë; fushë e veçantë e dukurive a e sendeve të realitetit objektiv. **Bota bimore (shtazore). Bota njerëzore. Bota organike (joorganike). Bota e pyllit (e ujit).**
- ♦ Vend i përfytyruar. **Në botën e përrallave. Në atë botë** në vendin e të vdekurve.
- ♦ Fushë e veçantë e veprimtarisë së njerëzve; sferë e punës së njeriut; rreth njerëzish, që merren me një veprimtari të njëllojtë a që kanë interesa të përbashkëta, që i përkasin një mjedisi etj.; botëkuptim. **Bota shkencore (letrare, artistike). Bota financiare. Bota fshatare. Bota e fëmijëve. Bota e shkrimtarëve (e artistëve). Në botën e shkencës dhe të teknikës. Njeri me botë të ngushtë.** [Janë pikërisht ikset njerëzore, që i kanë diktuar poezisë së Marinajt motive që lidhen me shqetësimet e njerëzimit, në përgjithësi, dhe të botës shqiptare, në veçanti. (AÇ).] ♦ Tërësi e dukurive të jetës shpirtërore e psikike të njeriut (*perceptimet, ndjenjat, mendimet etj.*); *tërësi* e ndjenjave dhe e mendimeve të njeriut; një rreth shfaqjesh psikike, që lidhen me moshën, me veprimtarinë mendore etj. rreth i interesave të njeriut. **Bota shpirtërore e njeriut. Bota vetjake (e brendshme). Botë e vogël (e mbyllur, subjektive).**
- ♦ Jetë në Tokë; jetë objektive; jetë në tokë dhe jetë e përtejme në kundërvënje njëra me tjetrën, sipas paragjykimëve fetare e pikëpamjeve idealiste. **Kjo botë. Bota jonë. Bota tjetër (e përtejme, e përtejvarrit). Doli në botë lindi (për fëmijën). E la këtë botë vdiq. Shkoi (vajti) në atë botë (në botën tjetër) vdiq. E dërgoi në botën tjetër *bis* e vrau, e mbyti. Kështu e ka kjo botë kështu shkojnë punët në jetë.** [Dhjetë mijë frymë/ i dërguam në atë botë: (XHS).] **Vij në botë lind.** [Këtu prehet ai që quhej Ndoc Gjétja/ i cili pati ardhur gabimisht në botë (NGj).]
- ♦ *euf* Sëmundje e tokës. > **EPILESPI A. E kapi bota.**

*

Bëhem përrallë e botës Më del nami i keq; mbahem nëpër gojë nga të gjithë për një punë jo të mirë.

Biri (burri) i botës *keq* Njeri çfarëdo; një i panjohur; tjetri; dikush.

Bota është e rrumbullakët Gjendja mund të përmbysët; punët mund të sillen krejt ndryshe.

E bija (gruaja) e botës *keq* Një grua a një vajzë çfarëdo, një grua a një vajzë e panjohur; tjetra; dikush.

E dërgoj prapa botës (prapa diellit) E çoj në një vend të largët nga ku të mos kthehet më; e çoj në humbësirë; e heq qafe; e tret.

E mori biri i botës e s'ma ktheu Ma mori ai farë njeriu, e s'ma ktheu.

Edhe sikur bota (dynjaja) të përmbysët! Çfarëdo që të ndodhë; edhe e keqja më e madhe po të ndodhë; në asnjë mënyrë; kurrsesi.

Jam botë më vete Jam krejt ndryshe nga të tjerët.

Jam jashtë botës *keq* S'marr vesh nga bota; sillem ndryshe nga të gjithë e jo ashtu si duhet.

Jam në atë botë *bis* Jam i droguar.

Jam prapa botës (dynjasë) Jam i paditur; kam mbetur prapa të tjerëve; nuk zhvillohem me kohën; nuk di se ç'bëhet, nuk marr vesh të rejtat.

Kali i botës të lë në udhë *ff u* Gjëja e huaj s'të mbaron punë.

Kam parë botë me sy Jam i shtëtitur; kam përvojë të gjerë e të pasur.

Kjo është bota! *bis* Mjo është shumë e mirë.

Lodër e botës Objekt talljeje.

Marr botën (dheun) ndër (në) sy Iki shumë larg vendit të banimit; iki në anë të anës; shkoj larg në mërgim; shkoj në shumë vende, ku nuk shkoj; iki nga sytë këmbët; marr arratinë.

Merr botën (dynjanë) Përhapet kudo; përhapet anembanë.

Merr botën Bëhet e ditur për të gjithë; përhapet shumë.

Miell nga thesi i botës (i huaj) *tall* Gjë e marrë hua, jo origjinale.

M'u errësua bota (vendi) Humba kontrollin e vetëdijes, nuk dija ç'të bëja.

Në sy të botës (të dynjasë) Para të tjerëve; haptas; botërisht.

Pula e botës duket më e majme *ff u* Gjëja e huaj më duket më e mirë se ajo që kam.

Që kur bota është botë Prej kohësh shumë të lashta.

Sa për sy (sa për faqe) të botës Sa për t'u dukur; sa për t'u quajtur se u bë diçka ose se është në rregull; sa për të kaluar radhën, sa për të thënë; jo me çiltëri, jo me gjithë zemër.

S'jam në këtë botë (në këtë dynja) S'marr vesh çfarë po bëhet.

S'merret bota në krahë (në kurriz) *ff u* Nuk është e mundur të bëhen a të mbarohen të gjitha punët menjëherë, punët duhen bërë me radhë sipas kushteve e mundësive.

Shoh botë me sy Shëtit nëpër botë.

Ti je bota! Ti je i mrekullueshëm.

**

botë bimore

♦ Tërësi e bimësisë së rruzullit të Tokës.

♦ *bot* Klasifikim i organizmave të gjalla që përfshin të gjitha bimët.

♦ *bot* Kategori e organizmave që përfshin të gjitha bimët me përjashtim të algeve, kërpudhave dhe baktereve.

botë e kafshëve > BOTË SHTAZORE.

botë e lashtë Botë që nga fillimet e qytetërimit deri në ndarjen e Perandorisë Romake (në vitin 467 të erës së re).

botë e lirë Vende të botës që kanë sistem demokratik e kapitalist ose socialist të moderuar, në dallim nga vendet komuniste dhe sistemet totalitare.

botë e tretë

♦ Kombe në zhvillim në Afrikë, Azi dhe Amerikë latine.

♦ Grupe të pakicave kombëtare brenda një kulture më të madhe mbizotëruese.

botë fizike Tërësi e sendeve pa jetë.

botë moderne Botë e sotme me zhvillimet e fundit dhe idetë e reja.

botë reale Botë e gjithçkaje praktike që haset në jetën e përditshme, në dallim nga bota abstrakte, teorike ose e idealizuar.

botë shtazore Klasifikim kryesor i qenieve të gjalla që përfshin të gjitha kafshët.

botë ujore Tërësi e masave të mëdha të ujit në Tokë.

botë virtuale Mjedis elektronik i rrjeteve kompjuterike të komunikimit.

bót•ë a² f

♦ Deltinë; baltë e përhimë e yndyrshme. > **DELTIN•Ë A; ARGJIL•Ë A.**

♦ *vjet* Baltë për të larë kokën.

bót•ë a³ f sh a at mjek Bëtajë; epilepsi.

botëbárdh•ë a f Deltinë e përhimë në të bardhë.

botëgjinatór•e ja f sh e et

♦ *ent* Arëz e verdhë këmbëgjatë që mbledh toptha balte.

♦ Deltinë e mbledhur si lëmshe nga një lloj arëze këmbëgjatë.

botëkuptím i m sh e et Tërësi e pikëpamjeve të njeriut për botën që e rrethon; sistem i pikëpamjeve që ka njeriu për jetën, natyrën dhe shoqërinë; të kuptuarit e botës dhe realitetit.

Ndryshoj botëkuptím. [është vetë Antigona aq e stërmunduar në jetën e saj, dhe aq e madhërisht në vdekjen e saj, që me vendosmëri flijon veten për hir të idealit e të botëkuptimit të saj. (AÇ).] ["Panteoni" a "Olimpi" shqiptar përmban mite, kreshnikë dhe njeriun e zakonshëm, si tri shkallëzime të estetikës dhe botëkuptimit të lashtë. (ShS).]

botëkuptímór e mb I botëkuptimit; që ka të bëjë a lidhet me botëkuptimin.

botëkúqe ja f Deltinë në ngjyrë si në të kuqe.

botëlin•ë a f > **BOTËKUQ•E JA.**

bót•ëm (i) me (e) mb

♦ I zbehtë.

♦ I përhimë në të bardhë.

botëndijím i m sh ë ët libr Mënyra e rrokjes dhe e pasqyrimit të botës që na rrethon, mënyra e ndijimit të botës.

botëperceptím i m sh e et libr Mënyrë e perceptim i botës.

bótëra t J sh i BOT•Ë A¹.

botërisht ndajf Para të gjithëve; haptas, sheshit, faqe botës. **Shpall botërisht. Dihet botërisht.**

botëror e mb I gjithë botës; që ka të bëjë me gjithë botën; që përfshin të gjitha vendet e botës, ose është shpërndarë në të gjithë botën. **Kampionat botëror. Luftë botërore. Në shkallë botërore. Me rëndësi botërore.** [Në strofën e fundit kalohet nga Kosova tek diplomacia botërore që e mban atë me shpresa, nëpërmjet stërhollimeve diplomatike (AÇ).]

*

oqeani botëror gjeog Hidrosfera.

botëror i m sport Kampionat botëror.

bótërt (i e) mb I bërë prej deltime.

bótët (i e) mb > **BOTËRT (i e).**

botëshikím i m sh e et Botëkuptim.

botëvështrím i m sh e et libr > **BOTËSHIKIM I.**

bótëz a f A Poqe, vazo balte.

botgjínt•ë a f A Argjilë; deltinë.

botíc•ë a f sh a at

♦ Dhe baltak.

♦ Botë; baltë.

botíl•e ja f sh e et Shishe.

botím i m sh e et

- ♦ Shtypje e një libri, gazete etj. për ta përhapur. **Botime periodike** (shkollore).
- ♦ Vepër, artikull, studim etj. që është shtypur dhe ka dalë në qarkullim. [**Ne kemi bërë plan që pas një farë kohe të bëjmë një botim kritik të veprave të plota të eseistit të madh anglez (FK).**]
- ♦ Tërësi e kopjeve të një vepre të shtypura njëherësh. **Botim i parë. Botim i rishikuar.**
- ♦ *vjet* Proklamatë; shpallje; lajmërim.

**

botim elektronik Libër, artikull etj. i botuar dhe shpërndarë me mjete elektronike.

botim inkunabul Libër i botuar para vitit 1500.

botín•ë a f sh a at Vend i lagësht; tokë me baltë, moçalishte.

bótkëz a f sh a at Hoje; qelzë.

bótkin i m mjek Verdhëz.

botnísht ndajf G > BOTËRISHT.

botnór e mb G > BOTËROR. [**Lufta e tij fillon atëherë kur Shqipnija po delte shtet në vete, në 1912, e vazhdon me vjetët e turbullta të konfliktit të parë botnor (NA).**]

botn•úer óre mb G > BOTËROR E.

bot•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BOT•OJ.** Të botohet pa shkurtime.

bot•ój kal óva úar Shtyp për ta përhapur (*një libër, një gazetë, një shkrim etj.*); bëj të njohur botërisht (*një lajm, një shkrim, një vepër etj.*), duke e shtypur dhe duke e vënë në qarkullim; nxjerr.

botór e mb vjet

- ♦ Publik; që ka të bëjë me të gjithë; që ka karakter të përgjithshëm; që u shërben të gjithëve. **Arsim botor. Rugë botore.**

- ♦ Që ka të bëjë me ndërtimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve, urave, ndërtesave shtetërore etj.; që ka të bëjë me shërbimet komunale. [**Cili sistem punimi publik (botor, i detyrueshëm) i duhet sot Shqipnisë...? (KM).**]

Botsván•ë a f gjeog Republikë pa dalje në det në Afrikën Jugore-Qendrore.

bóts•ëm (i) me (e) mb (*Çështje*) materiale; të kësaj bote.

botúar (i e) mb (*Libër etj.*) i shtypur dhe i hedhur në qarkullim. [**Poezia ime e parë e botuar/ kaloi në kantierin tonë duar më duar (BXh).**]

botúem (i) e (e) mb G

- ♦ I luajtur mendsh; i cikatur në tru.
- ♦ *bis* Epileptik.

bot•úer óre mb > BOTOR E.

botúes e mb Që merret me përgatitjen për shtyp dhe me botimin e veprave të ndryshme; që ka të bëjë me botimin e librave. **Shtëpi botuese. Ent botues.**

botúes i m sh - it Ai që shtyp ose përgatit dhe vë në qarkullim një vepër, libër, gazetë etj.

Mbrojtja e të drejtave të botuesit.

botúes•e ja f e BOTUES I.

botúesh•ëm (i) me (e) mb I përshtatshëm për botim; që ka vlera për t'u botuar; që është përpunuar siç kërkohet për ta botuar.

botujnatár e mb libr Që ka të bëjë me tokën dhe ujin.

botulíz•ëm mi m mjek Helmim nga ushqimi me përmbajtje të toksinave dhe baktereve që prodhojnë toksina.

bón•ë a f sh a at det Enë metalike e zbrazët në trajtë fuçie a në ndonjë trajtë tjetër, që rri mbi ujë dhe vihet në det a në liqen, zakonisht jo shumë larg bregut, si shenjë paralajmëruese ose si mbështetje ku lidhen përkohësisht anijet. **Bova e sinjalit (e fenerit). Hedh bovat.**

*

Marr kum te bova *bis J* Mbytem.

boxhitór•e *ja f sh e et ent G* Këpushë; rriqën.

boxhpurisht *ndajf (Flas)* në gjuhën boxhpurishte.

boxhpurishtë *ja f* Gjuhë indo-ariane që flitet në Indinë Veriore, Mauric dhe Nepal.

boxhúrr•e *ja f sh e et J* Arrë e krimbur.

bozaxhí *a m sh j jt G* > **BOZAZHI U**².

bozaxhí *u¹ m sh j jt G* > **BOZAZHI U**².

bozaxhí *u² m sh nj njtë* Shitës (përgatitës) i bozës.

bózë *si kallëzues: Shprehje e bërë bozë* a trite expression. **Bëhet bozë** e humb vlerën a rëndësinë nga përsëritja e shpeshtë; bëhet e mërziqshme; i del boja; e humb vlerën; i bie çmimi. **Më bëhet gjaku bozë** shqetësohem shumë; më priset gjaku; më bëhet gjaku ujë.

Më bëhet koka bozë çoroditem; hutohem.

bóz•ë *a f* Pije freskuese me shije majhoshe e bërë miell meli ose misri të fermentuar. **Pi një bozë** pi një gotë bozë.

bózg•ë *a f sh a at* Kripore; vend ku nxirret kripë.

bozkúç•e *ja f sh e et ent krahin G*

♦ Çimkë; çimërr.

♦ Nuse pashke.

bozogán•e *ja f sh e et bot*

♦ (*Pyrus pyraeaster*) Dardhukël.

♦ (*Pyrus amygdaliformis*) Gorricë.

bózhe *t f sh A* Krande a karthje për të ndezur zjarrin; shkarpa.

bozhéle *t f sh krahin G* Llëpusha misri.

bózh•ë *a f sh a at orn* > **BOZHOR I**.

bozhór *i m sh ë ët orn (Pelicanus)* Pelikan.

bozhór•e *ja f sh e et orn* Femër e bozhorit.

bozhúre¹ *mb (Vajzë)* flokëdredhur.

bozhúre² *mb*

♦ (*Tokë*) e kuqe e lehtë.

♦ (*Kafshë*) kuqalashe në të murrme.

bozhúr•e *ja¹ f sh e et bot (Paeonia)* Bimë barishtore deri 1.5 m e lartë, me gjethe të përbëra, që mbillet për lulet e bukura bojë trëndafili, të verdha ose të bardha. > **LULE GJAK**.

bozhúr•e *ja² f* Dhe i kuq, i varfër.

bozhúr•e *ja³ f sh e et* Bagëti kuqalashe në të murrme.

bozhúre *t f kryes sh Ç* Të fshira të lëmit.

BP *ja f shkurt*

♦ *hist* Bashkimet Profesionale.

♦ Byroja Parlamentare.

♦ British Petroleum.

bps *shkurt i* Bit në sekondë.

BPSH *ja f shkurt hist* Bashkimet Profesionale të Shqipërisë.

BQE *ja shkurt i* **Banka Qendore Europiane** European Central Bank.

BQKA *ja f shkurt hist* Bashkimi Qendror i Kooperativave të Artizanatit.

Br *kim shkurt i* Brom.

BR *shkurt i* Berat.

Br. *shkurt i* Britain; British.

Brabánt *i m gjeog* Krahinë e Holandës.

brabýlk•ë *a f sh a at orn J* Zog i vogël këngëtar me krahë të shkurtër e pendë të përhimë.

brac *a f sh a at A* Njësi gjatësie prej rreth 50 cm.

brac *e¹ mb* Vjedhës; që vjedh.

brac *e¹ mb krahin (Njeri)* i që lakmon të hajë tinëz.

brac i¹ m sh ë ët

♦ Xhepásh; hajdut xhepash.

brac i² m sh ë ët Njeri që lakmon të hajë tinëz.

brac i³ m sh a at G Hell akulli që varet nga streha.

bracán e mb G (Njeri) llupës.

bracán i¹ m G Xhepásh; hajdut xhepash.

bracán i² m sh ë ët > BRACAR I.

bracanárë t f sh

♦ Hell akulli që varet nga streha.

♦ gjeol Stalaktite.

♦ ark Zbukurim në trajtë helli të varur.

bracár i m sh ë ët Brac; hajdut.

brác•e ja f sh a at vjet Njësi gjatësie prej rreth 50 cm.

brací a f sh - të bis Hajdutëri; vjedhje xhepash.

brác•e ja¹ f sh e et e **BRAC I^{1,2}.**

brác•e ja² f sh e et A Njësi gjatësie rreth 55 cm.

brác•ë a¹ f sh e et krahin G Bagëti që hyn në arën e fqinjit.

brác•ë a² f sh a at bis anat J Llërë; parakrah.

bráckë mb J (Njeri) i pangopur; llupës; hamës.

bracní a f sh - të bis G > BRACI A.

bracn•ój kal G > BRAC•UE (me).

bracn•úe (me) kal óva úe G > BRAC•UE (me).

brac•ój kal G > BRAC•UE (me).

brac•úe (me) kal óva úe G Vjedh; grep (gjëra të vogla).

bracúem (i) e (e) mb G I vjedhur.

braç i m krahin G Llum i ullinjve të shtrydhur.

braçin•ë a f sh a at Pellg.

bradashéshas e mb I Bradasheshit; që ka të bëjë me Bradasheshin, me banorët a vendësit e tij.

bradashéshas i m sh - it Banor a vendës i Bradasheshit.

bradashéshas•e ja f sh e et f e bradasheshës i.

bradikardí a f mjek Rrahje tepër të ngadalshme të zemrës.

braf

I onomat Zhurmë e lehtë nga një lëvizje e shpejtë ose kërcitje.

II si ndajf: Menjëherë. [Kur ka mrrijtun Muji për buzë shpelle,/ braf, prej gjogut, burra, tek ka zdrypë, (CV).]

brafullím i m Ngritje e vrullshme (e flakëve, e ujit që vlon etj.).

brafull•ón jokaloí úar veta III

♦ (Flakët) ngrihen me vrull.

♦ krahin G > BRAFULL•UE (me).

brafullúar (i) e mb (Flakë) që ngrihet me vrull.

brafull•úe (me) jokaloí úe krahin G (Uji) nis të vlojë me gurgullimë.

brafullúes e mb (Zjarr) që digjet me flakë të vrullshme.

brága t f sh krahin G Shallvare.

bragác•e ja f sh e et Barkaç; enë bakri.

braganís kal a ur Ç Rrah (lirin) me kopan.

braganís•et - (u) ur Ç vetv dhe pës e **BRAGANIS.**

braganísj•e a f Ç Rrahje e lirit me kopan.

braganísur (i) e mb Ç (Li) i rrahur me kopan.

bragár•em vetv a (u) ur A Ngjirem së thirruri.

bragát *mb A (Zë)* i ngjirur së thirruri.

bragés *a f sh krahin G* Brekushe të bardha që mbajnë graria nën fustan.

bráj•ë *a f sh a at krahin G* Plagë e dregëzuar.

brahé•nj *kal jta jtur A* Nxiti a shpoj (me hosten) që të nxitojë.

brahéjtur (*i e*) *mb A* I nxitur; i shpuar (me hosten etj.) që të nxitojë.

Bráhm•ë *a f mit hind* Perëndi krijuese e hinduizmit të vonë.

brahmán *i m sh ë ët*

♦ *fet* Prift, anëtar i kastës më të lartë të Hindisë.

♦ *përmb fil* Realitet parësor që qëndron në themel të të gjitha dukurive në shkrimet e shenjta hindusite.

brahmaníz•ëm *mi m fil, fet* Sistem i ndërlikuar ritesh fetare e shoqërore në Indinë pasvedike.

Brahmapút•ër *ra f gjeog* Degë e lumit Ganxh në Azinë Jugore, që derdhet në Gjirin e Bengalit.

brahmín *i m sh ë ët* Prift brahman.

brahminík *e mb* I brahmanëve; që ka të bëjë me brahminët dhe brahmanizmin.

Bráho *ja m shkurt* i Ibrahim.

brahóm *i¹ m sh ë ët* Tavë balte.

brahóm *i² m sh ë ët* Mik a shok i besës.

braíll *i m sh ë ët* A Xhelat.

braj *mb*: **Shkrim braj** formë shkrimi për të verbrit, me shkronja të shtypura si pika në relief, që lexohen duke i prekur me gishta (*i shpikur nga francezi Luis Braj, 1809-1852*).

braj *i¹ m sh a at G* > **BRAJ•Ë** **A**.

braj *i² m* Lloj shtypi për të verbër. **Libra të shtypur me braj.**

bráj•ë *a f sh a at* Gungë a xhungë që del në dru a në trup të njeriut kur goditet.

brájk•ë *a f krahin G* Tokë e dobët, jo pjellore.

brajz *i m sh a at mit* Shpirt i fëmijës që vdes pa ia vënë emrin ose të dështuar, që enden nëpër ajër pa zënë vend.

brak u *m sh ë ët* Qen gjuetie trupmadh, i bardhë e me njolla të zeza, veshmadh e qimeshkurtër. > **LANG•UA** **OL**.

brakés *a f sh* Kofsharë; brekë të gjata.

brakí *a f sh - të bot (Sorbus aria)* Lloj vadhe me gjethe pëllëmbore, me rritje të ngadalshme, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla. > **VODHVIÇ•E** **JA**.

braki- *fjalëform* I gjerë-.

brakicefál *e mb antro* Kokëgjerë; që e ka kokën të shkurtër dhe të gjerë .

brakicefalí *a f antro* Kokëgjerësi.

brakicefalík *e mb antro* Kokëgjerë.

brakicefalí•zëm *mi m antro* Të qenët kokëgjerë.

brakilogjí *a f libr* Fjalëshkurtësi.

brakiocefál *e mb anat (Enë)* që çon gjak në krahë dhe në kokë.

brakiopód•ë *t m sh zool* Butakë me zgjatime në trajtë krah.

brakiozáur *i m sh ë ët paleo* Dinozaur i Jurasikut të vonë, i ngjashëm me gjirafën.

brakiqefál *e etj.* > **BRAKICEFAL** **E** etj.

brakshkúrt•ër *ra f sh ra rat ent* Nënrend krustacesh me bisht të shkurtër të ngjitur pas barkut.

brakn•óhet *G pës e* **BRAKN•OJ**. > **BRAKN•UE** (*me u*).

brakn•ój *kal G* > **BRAKN•UE** (*me*).

brakn•úe (*me*) *kal óva úe G* Kthej në bërrakë (*një copë tokë*).

brakn•úe (*me u*) *úe (u) úe G*

I *pavet* (*Një copë tokë*) kthehet në bërrakë.

II *pës e* **BRAKN•UE** (*me*).

brakonázh i m libr Gjueti pa leje.

brakt i m sh e et bot Gjethe e modifikuar ose pjesë nën lule që ngjan si gjethe.

braktís kal a úr

♦ Largohe prej (*një vendi*); e lë përgjithnjë a për një kohë të gjatë (*vendin*); largohem prej (*dikujt*); e lë vetëm (*dikë*). **Braktis anijen (fushën e betejës). Braktis gruan me gjithë fëmijë.**

♦ Heq dorë përgjithnjë a për një kohë nga (*diçka*); nuk merrem më me (*diçka*); lë (*punën ose një veprimtari*). **Braktis detyrën** largohem nga detyra. **Braktis shkollën (punën).**

braktís•em a (u) ur pës e BRAKTIS.

braktísës i m sh - it Ai që braktis dikë a diçka; dezertor.

braktísës•e ja f e BRAKTISËS I.

braktísj•e a f

♦ Largim përgjithmonë e për ca kohë nga një vend.

♦ Heqje dorë nga një detyrë; lënie e punës etj.

braktísur (i e) mb

♦ I larguar përgjithmonë a për ca kohë nga një vend.

♦ (*Punë a detyrë*) e lënë pas dore krejtësisht.

bram pasth Zhurmë e përplasjes së sendeve. **Përplas derën bram.**

bram i¹ m

♦ Fundërr i dyllit a gjalpiti të tretur.

♦ Bramcë e farkës.

♦ Lerë e leshit të bagëtisë; zdralë.

bram i² m sh ë ët Fëmijë imcak.

brámbull ndajf (Zjarr) me flakë të madhe që kërcet.

brámbu•ll lli m sh j jt Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët; ligatë. >

BURISHT•Ë A.

brambullí•j jokál ta tur

♦ *veta III* > **BRAMBULLON.**

♦ *veta III fig* Kërcet me zhurmë të vazhdueshme.

♦ *fig* Flas pa pushim.

brambullím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë e zjarrit kur digjet me vrull e flakë të madhe.

♦ Zhurmë e shiut të rëndë mbi çati.

brambullón jokál ói úar veta III

♦ (*Zjarri*) digjet me vrull e flakë të madhe.

♦ (*Shiu i rëndë*) bie me zhurmë në çati.

brambullúeshëm ndajf

♦ (*Digjet*) me zhurmë të mbytur.

♦ (*Bie*) me zhurmë.

brambullúesh•ëm (i) me (e) mb (Zjarr, shi) zhurmshëm.

bramc i¹ m sh a at Zgjyrë e metaleve.

bramc i² m sh a at Vegjë e endësit; tezgjah.

brámç•ë a f sh a at > BRAMC I.

bramç i m sh a at

♦ *kopsht* Pjepër i vogël, i papjekur.

♦ Kërthi; fëmijë i vocërr; vocërrak.

brám•ë a f sh a at kopsht Pjepër i papjekur.

brams i m krahin G Zgjyrë e metaleve.

bramsh i¹ m sh a at Lëmsh i vogël; topth (*sheqeri*)

bramsh i² m sh a at

♦ (*Fik*) i papjekur.
 ♦ (*Pjepër*) i papjekur; i vogël.
 ♦ *fig* Kërthi; fëmijë imcak; vocërrak.
brámz•ë *a f sh a at* Zgjyrë e metaleve.
bran *ndajf* Rrëshqanthi; zvarrë. **Heq bran** tërheq zvarrë.
brân *i m sh e et G* Mundim; pocaqi.
branár *e mb* I pakujdesshëm në veshje.
Brandenbúrg *u m gjeog* Brandenburg (*state of Germany*). **Porta e Brandenburgut** portë në Murin e Berlinit; simbol i Gjermanisë së ndarë deri më 1989.
bránd•ë *a f sh a at* Shtrat (krevat) i palosshëm.
brándi *m pandr* Pije e fortë alk(o)olike e prodhuar nga distilimi i verës ose i lëngu i frutave të fermentuara.
brandspójt *i m sh ë ët* Rubinet i tubit të zjarrfikësit.
brané *ndajf J* > **BRAN**.
bránë *ndajf* Rrëshqanthi; zvarrë. **Osh e branë** (*marr, tërheq*) zvarrë përdhe. **Heq branë** tërheq zvarrë.
brán•ë *a¹ f sh a at* > **LES•Ë A¹**. **I shkoj një branë arës** lesoj arën.
 ♦
brán•ë *a² f sh a at G* Ortek bore; borë që rrëshqet nga faqja e malit.
brán•ë *a³ f sh a at teks* Vegël në trajtë bige, me një peshë përsipër, që mban të tendosura fijet e tezgjahut.
bráng•e *ia f A*
 ♦ Fuqi.
 ♦ Forcë trupore.
bráng•ë *a f sh a at G* Hall; shqetësim. > **BRENG•Ë A**.
braním *i m sh e et bujq* Lesim i arës së lëruar.
braní•s *kal ta tur bujq* > **BRANIT**.
branísj•e *a f sh e et*
 ♦ *bujq* > **BRANIM I**.
 ♦ Ngadalësim a zvarrisje e punës.
branísur (*i e*) *m*
 ♦ *bujq* > **BRANUAR (i e)**.
 ♦ (*Punë*) e zvarrisur; e lënë zvarrë.
branít *kal a ur krahin* Lesoj.
bran•óhet úa (u) *úar bujq* pavet dhe pës e **BRAN•OJ**.
bran•ój *kal óva úar bujq* Lesoj; thërrmoj me lesë (*arën e lëruar*).
branoví•s *kal ta tur bujq* > **BRANOVIT**.
branovít *kal a ur bujq* > **BRAN•OJ**.
branúar (*i e*) *mb bujq* I lesuar me branë.
brastín•ë *a¹ f sh a at* Sisë e dhisë.
brastín•ë *a² f kopsht* Rrush i bardhë kokërrmadh.
brash *e mb G (Fëmijë)* i imët; trupvogël
brash i¹ *m sh a at G* Fëmijë i imët; trupvogël.
brash i² *m sh ë ët kopsht G* Kombisht; pjepër i vogël i pabërë.
BRASH *i m shkurt hist* Bashkimi i Rinisë Antifashiste Shqiptare.
brashaník *e mb (Foshnjë)* e lindur para kohe.
brashaník•e *ja f sh e et* Foshnjë e lindur para kohe.
brashnjár *i m sh ë ët*
 ♦ Këpucëndreqës; mballomatar.
 ♦ Njeri shumë i varfër.

♦ *keq* Njeri që merr ryshfet.
 ♦ *keq* Njeri i dhënë pas plaçkës.
brashnjár•e *a f sh e et* Grua shumë e varfër.
bráshnj•ë *a f kryes sh a at*
 ♦ *kryes sh* Këpucë të vjetra.
 ♦ *kryes sh* Plehra, të fshira të shtëpisë.
 ♦ *keq* Ryshfet.
brashtín•ë *a f sh a at* Brazdë.
Bratisláv•ë *a f gjeog* Kryeqytet i Sllovakisë.
bravanák u *m sh ë ët* Kllapë ku hyn shuli për të mbyllur derën.
bravandréqës i *m sh - it* Mjeshtër që ndreq brava.
bravapunúes i *m sh - it* Mjeshtër që bën brava.
bravár i *m sh ë ët*
 ♦ Bari i dhenve të fshatit.
 ♦ Bari i bravareve.
braváre *mb f (Dele)* që mbahet në shtëpi për qumësht.
bravár•e *ja f sh - et*
 ♦ Dele që mbahet në shtëpi për qumësht. .
 ♦ *sh* Kope bagëtish të imta, zakonisht me dhen të shumë shtëpive, që e kullot një bari.
bravaxhí a *m sh j jt G > BRAVAZHI U².*
bravaxhí u¹ *m sh j jt G > BRAVAZHI U².*
bravaxhí u² *m sh nj një* Bravapunues; bravandreqës.
bráv•e *ja f përmb keq* Turmë.
bravénj kal ta tur A Ndreq; rregulloj; ujdís.
bráv•ë *a f sh a at*
 ♦ Vegël metali e montuar në dyer, dollapë, sirtarë etj., që shërben për t'i mbyllur me çelës.
Bravë automatike bravë që s'mund të hapet nga jashtë derës a portës. **Thyej bravën** hap me forcë bravën.
 ♦ *krahin* Shul i portës.
bravíc•ë *a f sh a at ikt > LLOSK•Ë A.*
bravísht•ë *a përmb krahin G* Tufë e përzier me dhen e dhi.
bravník u *m krahin G* Barí i bravishtës.
brávo *pasth* Të lumtë.
bravós kal a ur bis dhe fig Mbyll me bravë; i vë bravën (*dollapit etj.*).
bravósj•e *a f* Mbyllje me bravë.
bravósur (i e) *mb* I mbyllur me bravë.
braz a f sh a at G > BRAZD•Ë A. [n'braz me Turk kurr nuk kanë rà/ e as kurr pushkën s' ia kanë dà; (GjF).]
braz i *m sh a at* Çekiç druri.
Brazavíl i *m gjeog* Kryeqytet i Republikës së Kongos.
brázda-brázda *ndaif* Tërë brazda. **I qethur brazda-brazda.**
brazdaçélës i *m sh - it tek bujq > BRAZDËHAPËS I.*
brazdák e *mb* I bërë me brazda.
brázd•ë *a f sh a at*
 ♦ *bujq* Vijë e gjatë, e hapur në arë me plug a vegël tjetër bujqësore. > **HULLI A. Ujit (mbjell) me brazda.**
 ♦ Vijë a thellim pak a shumë i gjatë në sipërfaqen e diçkaje. > **RRUDH•Ë A. Brazdat e ballit. Brazda e lundrës në ujë. Trung me brazda në lëkurë.**
 ♦ *fig* Vijë a rrugë, në të cilën ecën ose zhvillohet diçka.
 ♦ *fig* Gjurmë që lë diçka; përshtypje, mbresë e thellë. **Brazdë e pashlyeshme.**

*

Bie në brazdë Hyj në rrugë të mbarë; nis të bindem për diçka.

Biem në brazdë Merremi vesh; biem në ujdi; pahtohemi.

Sjell në brazdë E vë në udhë të mbarë.

**

brazdat e trurit *anat* Rrudhat e trurit.

brazdë pa kokë *bujq* Hulli pa farë drithi.

brazdëhapës i m sh - it *tek bujq* Vegël bujqësore për hapjen e brazdave; kultivator për hapjen e brazdave.

brázdëz a f sh a at *bujq* Brazdë e cekët.

brazdím i m sh e et *bujq* Hapje e brazdës në arë; lërim (*i arës*).

brazd•ój kal óva úar *bujq* Hap brazdë a brazda në (*arë*); e bëj me brazda; lëroj (*arën*).

brazdúar (i e) mb (*Arë*) me brazda; e lëruar.

bráz•ë a f sh a at *bujq* *krahin* G

♦ Vijë e arës së ngarë që nuk është mbjellur akoma. > **LAV•ËR RA. Braza dhe shporja.**

♦ > **BRAZD•Ë A.**

braz•ëm ma f sh ma mat Zhurmë; krismë; kërcitje.

Brazíl i m gjeog Vend në pjesën qendrore dhe jugperëndimore të Amerikës së Jugut; vendi më i madh në botë ku flitet portugalisht. **Republika Federative e Brazilit.**

brazilián e mb I Brazilit; që ka të bëjë me Brazilin, me banorët a vendësit e tij.

brazilián i m sh ë ët Banor a vendës i Brazilit.

brazilián•e ia f sh e et f e **BRAZILIAN.**

brazdúar (i e) mb (*Arë*) e lëruar; me brazda.

brazhëllím•ë a f sh a at G Llomoti.

brazhëll•ój jokál G > **BRAZHËLL•UE (me).**

brazhëll•úe (me) jokál úe (u) úe Zhurmon; kris; kërcet.

bráz•ëm ma f sh ma mat G > **BRAZ•ËM MA.**

bre *pasth bis*

♦ Përdoret për t'i thirrur a për t'iu drejtuar dikujt. **Folni, bre, burra!** [Iu afrua një burrë me mustaqe, trim me fletë si çdo burrë me mustaqe, edhe i tha: - Bre qen! (DhP).] [Pse p'e sjellë, bre bacë, at shkja për s'mbarit,/ me idhnim Halili m'i ka britë Mujit. (CV).]

♦ Përdoret për të përforcuar shprehjen e habisë, çudisë, kënaqësisë etj. **Bre, sa shumë paska! Bre, po ç'është kjo?! Bre, bre, sa më çuditi!**

bre (me) kal jta - G > **BRE•J.**

bre (me u) vetv jt (u) - G > **BRE•HEM.**

brê n¹ m sh j jt *bot G (Pinus laura) ???*

brê n² m sh na nat *bujq G* Thurimë a lesë për të thyer plisat dhe për të rrafshuar arën e lëruar.

bre u m sh j jt *krahin G bot (Abies)* Bredh.

brec e¹ mb *krahin G* Shumë i shkathët.

brec e² mb *krahin G*

♦ Vjedhës; që vjedh.

♦ Mashtrues; gënjeshtar.

brec i¹ m > **brec•Ë a.**

brec i² m *bot (Abies alba)* Bredh i bardhë.

brecán e mb G (*Vegël*) e vjetër; e vjetruar; e prishur.

brecán i m sh a at G

♦ > **BREC•Ë A¹.**

♦ *fig* Burrë thatim.

♦ *fig* Burrë llafazan.

brécë *mb f*

♦ (*Grua a vajzë*) e imët, thatime.

♦ (*Grua a vajzë*) Llafazane; që të grin me fjalë.

brécë *si kallëzues: E kam gojën brecë* më merret goja; s'di të lidh dy fjalë.

bréc•ë a¹ f sh a at Thikë e vogël pa dorezë; teh i briskut.

*

Për një brecë bukë (*E shes diçka*) shumë lirë.

bréc•ë a² f sh a at G

♦ Grua thatime.

♦ *bis* Grua llafazane. > **TARAKAÇ•E JA.**

♦ *krahin* Vajzë e prapë.

breck u m A Neck.

brecnīm i m G Grimcim.

brecn•óhet *vetv veta III dhe pës e BRECN•OJ.*

brecn•ój kal G > BRECN•UE (me).

brecn•úe (me) kal óva úe G Grimcoj; ndaj në pjesë të vogla.

brecn•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv veta III* Grimcohet.

II *pës e BRECN•UE (me).*

brecnúem (i) e (e) mb G I grimcuar.

brecúj•ë a f sh a at G Grua thatime dhe gërmuqe.

breçk u m sh ë ët A Bretkosë.

bréçka t m sh J zvog e **BREKË T.**

bréçk•ë a f bis mjek A Strumë; sëmundje e gushës.

bredór•e ja f sh e et usht G Revolver.

bredrúr•e ja f sh e et orn Qukapik.

bredh¹ bródha brédhur

I *jokal*

♦ Endem në vende të ndryshme; sillem lart e poshtë, shëtit andej-këtej. **Bredh me këmbë** (me biçikletë, me makinë). **Brodhi nëpër botë. Bridhte dyerve të botës. Bredh kot** (pa punë). **Bredh hu me hu. Bredh gjithë ditën.**

♦ Vrapoj, eci me vrap. **Bredh shpejt. Brodhi pas tij. Bridh ta arrish!**

♦ Kërcej, hidhem e lodroj. **Bredhin fëmijët. Bredhin qengjat.**

♦ *veta III (Plumbi)* kërcen, kthehet prapa pasi përplasat në një send të fortë.

♦ *keq* Bëj jetë të shkujdesur e të zbrazët; jepem pas qejfeve; bëj dashuri të përciptë e sa për të kaluar kohën; shkoj pas femrave. **Bridhte pas fustaneve.**

II *kal*

♦ *bis* Shëtit (një vend a vende të ndryshme); i bie lart e poshtë (një vendi). **Ka bredhur tërë botën. Brodhi dyqan më dyqan.**

♦ E kaloj, e bëj (*diçka*) të rrëshqasë mbi një send ose mbi sende të ndryshme pa e ndalur në një vend. **Bredh sytë (shikimin, vështrimin). Bredh gishtin nëpër hartë.**

♦ *bis* E çoj në vende të ndryshme; e shpie nga një vend në një tjetër; e shëtit (*dikë*). **E brodha nga Kukësi në Sarandë.**

♦ *veta III fiz* Pasqyron, kthen (*rrezet etj.*). **Trupi i bardhë i bredh të gjitha rrezet.**

*

Bredh (shkoj, shëtit) lule më lule keq I ndërroj shpesh dashnoret; jam i paqëndrueshëm në dashuri.

bredh² jokaj bródha brédhur Ç Luaj kumar.

bredh i m sh a at bot (*Abies*) Dru halor përherë i gjelbër, 10-80 m i lartë, në trajtë piramide, me boçe gjatushe, me dru të lehtë për mobilie, dyer e dritare. **Halë bredhi. Pyll bredhash. Dru bredhi.**

**

bredh i bardhë (*Abies alba*) Bredh i viseve malore deri 1 700 mbi nivelin e detit, 40-50 m i lartë, me trung deri 1.5 m të trashë, me hala të argjendta në të kaltër dhe boçe konike të gjata deri 17 cm.

bredh i zi (*Picea abies*) Bredh deri 55 m i lartë, me trung të trashë deri 1.5 m, me hala deri 22 mm gjatësi, me boçe gjatushe; rritet gati në 1 m në vit gjatë viteve të para.

bredhacák e mb Që bredh shumë; që sillet pa punë lart e poshtë. > **ENDACAK E.**

bredhacák u m sh ë ët Njeri që bredh shumë; që sillet pa punë lart e poshtë.

bredhacák•e ja f sh e et f e BREDHARAK U.

bredharák e mb

♦ Që shëtit lart e poshtë, që bredh nëpër vende të ndryshme.

♦ Nomadic. > **ENDACAK E.**

bredharák u m sh ë ët Njeri që bredh shumë, që sillet pa punë lart e poshtë.

bredharák•e ja f sh e et f e BREDHARAK U.

brédh•ë a f sh a at

♦ Kthim a kërcim (*i plumbit*) kur përplasen në send të fortë.

♦ Kërcim; hedhje; hov.

brédh•ël la f sh la lat Ç Lojë. **Zë një bredhël** bëj një lojë.

bredhërí•j jokál ta tur Endem lart e poshtë.

*

I bredhërin gjuha para mendjes Flet pa u menduar; e lëshon fjalën pa e vrarë mendjen.
bredhërim i m Endje poshtë e lart.

brédhës e mb

♦ Që endet poshtë e lart.

♦ *fiz* (*Trup, sipërfaqe*) që ka veti të kthejë dritën ose valët e tingujve. > **PASQYRUES E.**

♦ Që lëviz pa pushim; i paqëndrueshëm.

brédhës i m sh ë ët Ai që bredh poshtë e lart. > **ENDACAK U.**

brédhës•e ja f sh e et f e BREDHËS I.

brédhëz a f sh a at A bot Luleshtrydhe pylli.

bredhí a f sh - të Shëtitje; endje.

bredhísht•e ja¹ f sh e et bot (*Ajuga*) Bimë barishtore një a shumëvjeçare, me 40-50 specie, me kërcell 5-50 cm të gjatë, me gjethe si të mëllagës dhe lule blu në krye të kërcellit, e përhapur në Europë, Azi dhe Afrikë.

bredhísht•e ja² f sh e et > **BREDHISHT•Ë A.**

bredhísht•ë a f sh a at Pyll bredhash; vend me bredha.

brédhj•e a f sh e et

♦ Endje lart e poshtë.

♦ *fiz* Kthim i dritës ose valëve të tingujve. > **PASQYRIM I.**

bredh•ój jokál > **BREDH.**

bredhór e mb I bredhit; që ka të bëjë me bredhin

brédhtë (i e) mb (*Mobilje, derë etj.*) e bërë prej bredhi, me dru bredhi. **Dërrasë e bredhtë.**

brédhur (i e) mb (*Njeri*) i shëtitur; që ka parë botë.

brédhur it (të) mb > **BREDHJ•E A.**

brefotróf i m sh e et Shtëpi e foshnjes; jetimore.

breg u m sh brígje brígjet

♦ Pjesë a rrip toke që kufizon në anë një rrjedhë uji, det, liqen etj.; anë toke buzë një sipërfaqeje uji. **Breg shkëmbor (ranor). Breg më breg. Në brigjet e... Lundroj gjatë bregut.**

♦ Vend i ngritur në dyshtenë e detit. **Bregu i parë.**

♦ Vend i ngritur, kodër e vogël, kodrinë; grumbull a pirg dheu buzë një grope, një hendeku etj..

♦ Buzë e një sendi. [veç ndodh që valë e ëndrrave të trishta/ E sjell në breg të shtratit tim si shpezë! (DA).]

♦ Buzinë; vend ku mbaron diçka. **Bregu i pëlhurës. Në breg të pyllit.**

♦ Ushqim i bërë tokël; pjesë ushqimi e ngjeshur si lëmsh; kokërr. **Një breg sheqer.**

♦ Pjesë e tultë e gishtit të madh.

*

As në det, as në breg Në asnjë vend, asgjëkund; në një gjendje kur dikush s'di nga t'ia mbajë; as në qiell as në tokë.

Breg më breg I mbushur plot, me majë, buzë për buzë.

Dal në breg Ia dal mbanë një pune të vështirë; shpëtoj nga rreziku; kapërcej një vështirësi.

Dalim në breg Arrijmë në një përfundim; biem në marrëveshje; merremi vesh.

E bëri dheun (sheshin, fushën) breg Vdiq.

E nxjerr në breg dikë E nxjerr dikë nga një vështirësi e madhe; e shpëtoj dikë nga një rrezik.

Flas kodra pas bregut Them dokrra, gjepura.

Fshihem pas bregut Përpiqem të mbuloj veprimet e mia.

Gjahu në breg e qëlluj në kodër Veproj pa i peshuar e pa i matur mirë gjërat; veproj kot, kuturu.

I bie breg pas bregu Nuk flas haptas; nuk i them gjërat drejtpërdrejt; e sjell fjalën anës e anës.

Ku është fushë, bëhet breg *fj u* Vështirësi mund të lindin; kurdoherë mund të dalin pengesa.

Nuk nxjerr (nuk qit) gjë në breg Nuk është i aftë për të kryer një punë; nuk ia del dot në krye një pune.

Qyqe bregu Grua e keqe nga goja, që flet shumë dhe ndjell të këqija, grua gjuhëhelm.

**

Bregu i Artë *gjeog*

♦ Departament në Francën Verilindore.

♦ Ish-koloni britanike në Gjirin e Guinesë, në Afrikën Perëndimore; fitoi pavarësinë më 1957 me emrin Ganë.

Bregu i Fildishtë *gjeog* Republikë në Afrikën Perëndimore, në Gjirin e Guinesë.

Bregu i Kaltër Rivierë mesdhetare në bregun juglindor të Francës.

Bregu Perëndimor *gjeog* Territor pa dalje në det, i pushtuar nga Izraeli, në afërsi të brigjeve të Mesdheut Lindor, që përfshin edhe pjesën lindore të Jeruzalemit.

bregabúnas e mb I brigjeve të Bunës; që ka të bëjë me banorët a vendasit pranë brigjeve të saj.

bregabúnas i m sh - it Banor a vendas pranë brigjeve të Bunës.

bregabúnas•e ja f sh e et f e BREGABUNAS I.

bregacór e mb G I brigjeve të Bunës; që ka të bëjë me banorët a vendasit pranë brigjeve të saj.

bregacór i m sh ë ët G Banor a vendas pranë brigjeve të Bunës.

bregacór•e ja f sh e et G f e BREGACOR I.

bregadétas e mb > BREGDETAS E.

bregadétas i m > BREGDETAS I.

bregadétas•e *ja f sh e* **BREGADETAS I.**

bregadjáth•ë *i m sh e et ushq* Gatesë me miell të zier e ndrequr me djathë e vezë.

bregáj•ë *a f sh a at krahin* Breg i ulët.

bregál•e *ja f sh e et* Breg i vogël; vend paksa i ngritur. > **BREGOR•E JA.**

bregalím *i m* Rrokullimë teposhtë, nga njëfarë lartësie.

bregálk•ë *a f sh a at krahin G* Breg i ulët.

bregalóc *i m sh a at G* Breg i ulët.

bregal•ój *kal óva úar* Rrokullis teposhtë nga një lartësi e vogël.

bregalúar *(i e) mb (Gur)* i rrokullisur teposhtë nga një lartësi e vogël.

bregalúmas *e mb* I brigjeve të lumit; që ka të bëjë me a banorët a vendësit pranë brigjeve të lumit.

bregalúmas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të lumit.

bregalúmas•e *ja f sh e et f e* **BREGALUMAS I.**

bregamátas *e mb* I brigjeve të Matit; që ka të bëjë me banorët a vendësit pranë brigjeve të Matit.

bregamátas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të Matit.

bregamátas•e *ja f e* **BREGAMATAS I.**

bregamíll *i m sh e et bis anat A* Gyp i aparatit të tretjes, që çon ushqimin nga goja në stomak. > **EZOFAG U.**

brégas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve.

brégas•e *ja f sh e et f e* **BREGAS I.**

brégc•ë *a f sh a at orn (Merops apiaster)* Zog sa mëllenja, me pendë të gjelbra; rron brigjeve të lumenjve. > **GARGU•LL LLI; BABIL I.**

bregdét *i m sh e et* Rip toke anës detit; breg deti; krahinë përgjatë bregut të detit.

bregdetár *e mb* I bregdetit; që ka të bëjë me bregun e detit. **Qytet bregdetar.** **Mbrojtje bregdetare usht.** **Vijë bregdetare.** [dukuri dialektore karakteristike për të folmet bregdetare të Shqipërisë së Mesme dhe të toskërishtes (GjSh).]

bregdetár *i m sh ë ët*

♦ > **BREGDETAS I.**

♦ kryes sh usht Rojë bregdetare.

bregdetár•e *ja f sh e et f e* **BREGDETAR I; BREGDETAS I.**

bregdétas *e mb* Bregdetar; i bregdetit; që ka të bëjë me banorët a vendësit e një krahine bregdetare.

bregdétas *i m sh - it* Banor a vendës i një krahine bregdetare.

bregdétas•e *ja f sh e et f e* **BREGDETAS I.**

brégë *t f sh krahin* > **BREKË T.**

brég•ë *a f sh a at* Copë; thelë (*buke, mishi*).

brég•ël *la f sh la lat* Breg i ulët.

brég•ën *na¹ f sh a at kryes sh G*

♦ Shenjë e lënë nga mbyllja e një plage.

♦ Shenjë e lënë në lëkurë nga fshikulli a kamxhiku.

brég•ën *na² f sh a at G* Skarpat i tarracave; mur mbajtës i tarracave.

bregëzím *i m sh e et det* Afrim në breg dhe lidhje e anijes a barkës.

bregëz•óhet úa (u) úar det

I vetv veta III (*Anija, barka*) afrohet në breg; zë vend dhe lidhet në breg.

II pës e **BREGËZ•OJ.**

bregëz•ój *kal óva úar det* Afroj dhe lidh në breg (*anijen, barkën*).

bregëzúar *(i e) mb (Anije, barkë)* e afruar dhe e lidhur në breg.

bregí *a sh - të meteo G* Re të mëdha që ngrihen nga deti.

bregínj•ë *a f sh a at* Vend me brigje a bregore.

bregisht•ë *a f sh a at* Vend me bregore, tokë brigje-brigje; tokë brinjë, e thatë e që mezi punohet.

bregliqén *i m sh e et* Rrip toke anës liqenit; breg liqeni; krahinë përgjatë bregut të liqenit.

bregliqénas *e mb* I brigjeve të liqenit; që ka të bëjë me banorët a vendësit e viseve në brigjet e liqenit.

bregliqénas *i m sh - it* Banor a vendës i viseve pranë brigjeve të një liqeni.

bregliqénas•e *ja f sh e et f e* **BREGLIQENAS I.**

breglúmas *e mb* > **BREGALUMAS E.**

breglúmas *i m sh - it* Banor i viseve pranë brigjeve të një lumi.

breglúmas•e *ja f e* **BREGLUMAS I. > BREGALUMAS I.**

breglúm•ë *i m* Breg i lumit.

breglumór *e mb* I brigjeve të lumit; që ka të bëjë me brigjet e lumit.

brégna-brégna¹ *G ndajf* Në trajtë skarpatesh.

brégna-brégna² *mb* I mbushur me shenja plagësh të mbyllura a të fshikujve.

bregn•óhet *vetv dhe pës e* **BREGN•OJ. > BREGN•UE (me u).**

bregn•ój *kal G* > **BREGN•UE (me).**

bregn•úe (me) *kal óva úe G* Shënoj me bregna; lë shenja plagësh.

bregn•úe (me u) *G vetv dhe pës e* **BREGN•UE (me).**

bregnúem (i) e (e) *mb G* I shënuar me bregna.

bregól•e *ja f sh e et* Sop; vend i ngritur; breg i ulët.

bregór *e mb*

♦ *(Vend)* me bregore.

♦ *(Vend)* brigje-brigje.

♦ > **BREGDETAR E.**

bregór•e *ja f sh e et* Vend i ngritur; breg i vogël; kodër e vogël. [Ullishtat e pavjelura gjëmojnë si dallgë nëpër bregore (BXh).] [Ju bregore bukuroshe dhe ju lumenj të kulluar (NF).]

*

Bregoret në fushë rrëfejnë si male *ff u* Edhe gjëja e vogël a e parëndësishme duket e madhe a e rëndësishme kur s'ka me se të krahasohet.

bregósun (i e) *mb G* Bregor; kodrinor; me brigje.

brégsht•ë *a f sh a at J* Vend me bregore.

bregúl•e *ja f sh e et Ç* Bregore.

breg•úer óre *mb G* Bregor; i bregut.

bregujór *e mb libr* I bregut; që ndodhet në breg të lumit, liqenit etj. **Mur bregujor.**

brégz•ë *a f sh a at* Thekë të buzës së peshqirit etj.

bré•hem *vetv va (u) rë*

♦ *veta III (Plaga etj.)* kruhet; ha.

♦ Grindem me dikë; bëj sherr, hahem e grihem me dikë; hahem me vetveten; vuaj përbrenda.

brehtián *e mb let (Teatër)* i stilit të Bertolt Brehtit (dramaturg gjerman, 1989-1956).

brehúshë *mb krahin G (Njeri)* qullash.

brej ta tur

I kal

♦ *E ha (diçka)* me dhëmbë duke e grirë grimca-grimca, grimcoj me dhëmbë (*diçka të fortë*).

Brej një copë bukë. Krimbi bren drurin. [Nën pezm kundërshtarësh Zeusi brente thonjtë (GB).]

♦ *veta III* E ha pak e nga pak, e gërryen; e dëmton duke e kruar e duke i hequr grimca pak nga pak. **Era bren tokën.**

♦ *fig* Rrënoj a dëmtoj pak e nga pak. [**dhe ndiej ciklonet e stepave/ si duan të ma brejnë emrin prej guri.** (VZh).]

♦ *veta III fig* (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më mundon (*diçka*) përbrenda vazhdimisht; më grin (*diçka*) përbrenda pak e nga pak; s'më lë të qetë (*diçka*).

II jokall veta III Më kruhet; më ha shumë.

*

Brej hekur me dikë Grindem keq (hahem a bëj sherr) me dikë.

Brej (ha) hekurin (çelikut, plumbin, gurin) me dhëmbë Jam shumë i zoti a shumë trim etj.; ia dal mbanë çdo gjëje; marr gjak në vetull; bëj njëren nga inati; s'përmbahet nga zemërimi.

Më bren krimbi Më mundon *diçka* përbrenda vazhdimisht; më grin përbrenda pak e nga pak dhe s'më le të qetë.

Më bren zemra Dyshoj për dikë a për *diçka*; më ha dyshimi.

Më bren zemrën Më shqetëson vazhdimisht, nuk më lë të qetë një dyshim a një çështje që kërkon zgjidhje.

bréjç•ë a¹ f sh a at Thikë e vogël pa dorezë ose teh brisku që përdoret për të kruar ose për të gërryer *diçka*.

bréjç•ë a² f sh a at krahin G > BREJ•Ë A.

bréj•ë a f Sëmundje që shfaqet me kalbjen e mishit rreth plagës. > **GANREN•Ë A; QIM•E JA.**

brejísht•ë a f sh a at Pyll a vend me bredha.

brejtán e¹ mb G Brejtës; gërryes.

brejtán e² mb bis G (Njeri) që s'i rrihet pa marrë *diçka* qyl.

brejtár e mb zool (Kafshë) e rendit të brejtësve; brejtëse; që ha duke brejtur; që e bren ushqimin.

brejtárë t m sh zool Kafshë brejtëse.

bréjt•ë (me) kal a ë G > BREJ.

bréjtë (me u) G vetv > BRE•HEM.

bréjtës e mb

♦ *zool (Kafshë)* e rendit të brejtësve.

♦ *zool (Kafshë)* brejtëse; që ha duke brejtur; që e bren ushqimin.

♦ Gërryes; që ka veti gërryese. **Lëndë brejtëse.**

bréjtës i m sh - it zool Gjitarë me dhëmbët e parë të mëdhenj e të mprehtë, që ushqehen duke brejtur bimë e fruta; përfshin lepujt, ketrat, minjtë etj.

bréjtj•ë a f sh e et

♦ Gërryerje me dhëmbë.

♦ Gërryerje; erozion.

bréjtur (i e) mb

♦ I grimcuar a i ngrënë me dhëmbë; i ngrënë e holluar nga fërkimi. **Litar i brejtur.**

♦ *fig* I munduar nga një hall.

♦ (*Shkëmb etj.*) i gërryer nga faktorët atmosferikë.

bréjtur it (të) as

♦ Brejtje. **S'pushon së brejturi.**

♦ *krahin G* Sifiliz.

♦ *krahin* Gangrenë.

brek u m sh bríjje bríjjet J > BRE•G U. [**Nëpër fush' e brek mi brek/ Këmba tokën as ta prek** (FN).]

brekazi u m sh nj një ent (Lucanus cervus) Brumbull që jeton në pyje ahesh e gështenjash, me trup të zi e të gjatë dhe me dy brirthe të degëzuar.

brékç•ë ja f sh e et gjeol Shkëmb i përbërë nga copëza të çimentuara bashkë.

brekçím i m gjeol Proces i formimit të brekçeve.

brekçór e mb gjeol I formuar me çimentimin e copëzave.

bréke t f sh A Pantallona.

brekelíndta t f sh A Mbathje. > **BREKË T.**

brék•ë t f sh

♦ Veshje e brendshme e hollë, që mbahet në trup nga mesi e poshtë; të mbathura, mbathje.

Brekë të gjata (të shkurtra). Brekë banje (sporti). Në brekë i veshur vetëm me të mbathura. [pa përmendur brekët e ashpra e të forta, do të thoshe prej shajaku, tamam brekë heroike, siç thoshte Nik Balliu. (IK).]

♦ *bis* Pupla të mëdha e të dendura të disa shpendëve te këmbët. **Gjel (pëllumb) me brekë.**

*

Jam bythë e brekë me dikë keq Jam tepër i afërt (i lidhur shumë ngushtë) me dikë.

Me brekë nëpër këmbë tall

♦ I mundur; i turpëruar.

♦ Me frikë të madhe e rrëmuje.

E zë (e gjej) me brekë nëpër këmbë (nëpër shalë, zvarrë) dikë tall E zë ligsht dikë; e gjej në pozitë të pahijshme dikë.

S'di të mbathë as brekët; s'di të lidhë as ushkurët e brekëve për b S'është i zoti a i aftë për asgjë; është fare i humbur.

brekëçjérrë mb bis > **BREKËGRISUR.**

brekëçjérr•ë a bis f e **BREKËÇJERR•Ë I.**

brekëçjérr•ë i m bis > **BREKËGRISUR I.**

brekëdhíer mb shar

♦ I trembur aq keq sa i ka shpëtuar nevoja në brekë.

♦ Frikash.

brekëdhíer i m sh - it shar

♦ Njeri i trembur aq keq sa i ka shpëtuar nevoja në brekë.

♦ Frikacak.

brekëdhíer a shar f e **BREKËDHIER I.**

brekëgrísur mb bis

♦ (Njeri) me brekë të grisura; me rrobat copë-copë.

♦ Shumë i varfër; i këputur.

brekëgrísur i m sh - it bis

♦ Njeri me brekë të grisura.

♦ Njeri shumë i varfër, i këputur.

brekëgrísur a f sh a at e **BREKËGRISUR I.**

brekëlëshúar mb f (Femër) e përdalë.

brekëlëshúar a f sh a at keq Femër e përdalë.

brekëmbúshur mb shar > **BREKËDHIER.**

brekór•e ja f sh e et Pelenë; ndrizë.

brekëpalídhur mb keq (Femër) e përdalë.

brekëpalídhur a f keq Femër e përdalë.

brekëshúrrë mb tall (Njeri) që i ka lagur brekët (nga frika).

brekëshúrr•ë a m dhe f tall Njeri që i ka lagur brekët (nga frika).

brékëth i m sh a at zool Ç Bretkosë mashkull.

brekëthés mb (Njeri) i veshur me brekë tepër të gjera, që i bien si thes në trup.

brekëzézë mb > **BREKUSHEZEZË.**

brekëzí mb > **BREKUSHEZI.**

brekëzí u m sh nj jtë Brekushezi.

brethk u m sh ë ët zool A Bretkosë.

brekúsh•e t f sh Veshje e jashtme si brekë të gjata e të gjera.

brekusheçjérrë mb > BREKËÇJERRË.

brekushegrísur mb bis BREKËGRISUR.

brekushezézë mb (Grua) e veshur me brekushe të zeza.

brekushezéz•ë a f sh a at Grua e veshur me brekushe të zeza.

brekushezí mb (Burrë) i veshur me brekushe të zeza.

brekushezí u m sh nj jtë Burrë i veshur me brekushe të zeza.

brélis•e ja f sh e et orn krahin Qukapik.

brémáj•ë a f sh a at G Cergë, pëlhurë e merimangës.

brémák u m krahin Masë drithi e barabartë me gjysmë thesi.

brém•e ja f sh e et G Barrë a ngarkesë drithi sa një shekë (nga 50 deri 100 kg).

brém•e ja (e) f sh e et (të) G Brejtje; vend i brejtur (në rrobë etj.).

Brémen i m gjeog Shtet dhe kryeqytet i këtij shteti në Gjermaninë Verilindore.

brém•ë (i) e (e) mb G I brejtur; i brerë.

brémit (të) as G Brejtje; veprim i të brejturit.

brémj•e ja f sh e et G Të brejturit.

bremtáj•ë a f sh a at G ent > **TENJ•Ë A.**

brézm•ë a f sh a at Kapistër.

bren i m sh e et usht Mitraloz i lehtë me dy këmbëza.

brêna t krahin G sh i **BRI NI.**

brenc i m sh ë ët Thikë për pastrimin e kores së djegur të bukës.

brénda I ndajf

♦ Në vendin a hapësirën e përfshirë në kufijtë e diçkaje; në pjesën e brendshme të diçkaje, në brendësi; në hapësirën që kapin kufijtë e një vendi; në një vend të mbyllur. **Brenda në kuti. Fute brenda. Hyj brenda. Dhomë me banjë brenda.**

♦ Në pjesën e brendshme të diçkaje, në pjesën që nuk duket, në sipërfaqen e brendshme.

Lyej nga brenda.

♦ Në gjirin e një grupi shoqëror, familjeje, njësie administrative, organizate etj.

♦ Në zemrën e në shpirtin e dikujt, në botën e brendshme, përbrenda. **E mbaj brenda** nuk e shpreh, nuk e shfaq atë që ndiej...

♦ Në fushën tonë. **Ndeshjen tjetër e kemi brenda.**

II si mb (Punë) që bëhet nga pjesëtarët e kompanisë a të familjes.

III si em Pjesë e brendshme e diçkaje. **Është kalbur nga brenda.**

IV para fj Përdoret me emër në rrjedhore:

♦ kur diçka ndodhet a kryhet në pjesën e brendshme të sendit ose në vendin që shënon emri, në hapësirën që përfshijnë kufijtë e një vendi, në pjesën e padukshme të diçkaje etj. **Brenda shtëpisë (dhomës, klasës). Brenda mureve të oborrit. Brenda portës. Brenda vendit (shtetit). Brenda kufijve (caqeve). Brenda vijave kufizuese të fushës.**

♦ kur dikush a diçka ndodhet ose kur diçka kryhet në gjirin e një grupi shoqëror, të një njësie administrative, të një ndërmarrjeje, të një organizate a të diçkaje tjetër të shënuar nga emri, në brendësi të asaj që shënon emri. **Brenda ndërmarrjes (organizatës, partisë).**

Brenda lëvizjes. Brenda garës. Brenda listës. Brenda radhëve.

♦ kur diçka nuk i kalon kufijtë, masën, numrin, mundësitë etj., kur bëhet ashtu si është vendosur a pranuar; kur diçka kryhet në përputhje me atë që shënon emri, sipas asaj që shënohet nga emri. **Brenda planit (programit, zotimit, parashikimit). Brenda numrit.**

Brenda mundësive. Brenda rregullit (rregullores). Brenda radhës. Brenda ligjeve.

Brenda temës.

♦ kur diçka kryhet në kohën e caktuar ose gjatë kohës që shënon emri, ndërmjet kufijve të kësaj kohe. **Brenda ditës (javës, vitit). Brenda prillit (shtatorit...). Brenda orarit.**

Brenda orëve të mësimit (të punës). Brenda një kohe të shkurtër. Brenda tre muajsh (pesë minutash).

*

Dhëndërr brenda Ai që hyn dhëndër në shtëpi të nuses. > **KOLLOVAR I.**

Bie brenda (me këmbët e mia) ♦ Bie në gabim; e pësoj; bie në grackë. ♦ *bis* Bie në dashuri; dashurohem. ♦ *bis* Bie në burg, burgosem.

I futem (i hyj) brenda diçkaje ♦ Kuptoj, e marr vesh mirë diçka; njoh thelbin e diçkaje.

Jam brenda nuk jam në kundërshtim me një rregull, kërkesë etj. ♦ *keq* I përmbahem formalisht diçkaje; përpiqem ta zbatoj diçka në dukje.

E marr kalanë nga brenda Ia arrij qëllimit duke shfrytëzuar rrethanat e brendshme.

Sa për të qenë brenda Sa për të qenë në rregull me diçka, që të mos jem në kundërshtim me të.

brénda- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra, të cilat shënojnë vendin ndërmjet kufijve të diçkaje, ku gjendet një send a ku kryhet një punë etj.

brendabërthamór e mb fiz Që ndodhet a zhvillohet brenda bërthamës.

brendadialektór e mb gjuh (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda një dialekti.

brendaéptím i m gjuh Përdorim i morfemave për të treguar një ndryshim gramatikor, sintaksor a semantik.

brendafisnór e mb Që ka të bëjë me fisin; që bën pjesë në fis; që është a ndodh brenda fisit.

Martesë brendafisnore.

brendafolklorík e mb libr Që haset brenda folklorit të një vendi a krahine. [Përveç faktorëve brendafolklorikë dhe ndikimeve prej folkloristikës europiane... (ShS).]

brendafútës mb libr (Organ) që futet në një organ tjetër.

brendafútje e a f sh e et libr Futje e një organi brenda një tjetri, gjatë aktit seksual.

brendagojór e mb mjek Që është a ndodhet brenda gojës.

brendagjuhësór e mb Që ndodh a shfaqet brenda një gjuhe.

brendakafkór e mb anat Që ndodhet brenda kafkës.

brendakapitalíst e mb (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit kapitalist.

brendakomunist e mb (Dukuri) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit komunist.

brendakthím i m sh e et fizio Lëvizje e gjymtyrëve me pëllëmbën ose shputën të kthyer poshtë ose brenda.

brendakthýer (i e) mb fizio (Gjymtyrë) e kthyer me pëllëmbën ose shputën të kthyer poshtë ose brenda.

brendakthýes e mb anat: Muskul brendakthyes muskul që e kthen gjymtyrën me pëllëmbën ose shputën brenda.

brendamitrór e mb mjek Që është ose zhvillohet brenda mitrës.

brendamolekulár e mb Që ndodhet a zhvillohet brenda molekulës.

brendamuskulór e mb mjek (Injektim) në muskul.

brendandézur (i e) mb libr

♦ (Zjarr etj.) që digjet pa flakë.

♦ *fig* (Ndjenjë) që vlon përbrenda. [Brenda s'të është/ as flakë e flashkët/ as përditshmëri e zëshme/ po plagëzë e heshtur/ e brendandezur! (ShM).]

brendapërbrénda

I ndajf Vetëm brenda diçkaje a dikujt. **Le të mbetet brendapërbrenda** le të mbetet midis nesh.

II parafj Përdoret me emra të rasës rrjedhore, që shënojnë vend a diçka tjetër me caqe, përbërje e përmasa të përcaktuara, me kuptimin vetëm në hapësirën që përfshijnë kufijtë e diçkaje, vetëm në pjesën e brendshme të diçkaje, vetëm në gjirin e diçkaje.

Brendapërbrenda familjes (vendit, shoqërisë).

brendaqelizór e mb bio Që ndodh a zhvillohet brenda qelizës.

brendasocialíst e mb libr (*Dukuri*) që shfaqet a zhvillohet brenda sistemit socialist; që zhvillohet a ndodh brendapërbrenda socialistëve. [**Ndonjëherë i humbur në fjalorin shterpë të konfliktit brendasocialist** (VS).]

brenda•shkrúaj kal shkróva shkrúar *geom Vizatoj (një figurë)* brenda një tjetre.

brenda•shkrúhet shkrúa (u) shkrúar *pavet dhe pës e* **BRENDASHKR•UAJ.**

brendashkrúar (i e) mb geom (Figurë) e vizatuar brenda një tjetre.

brendashkrúesh•ëm (i) me (e) mb geom Që mund të vizatohet brenda një tjetre.

brendasht•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e **BRENDASHT•OJ.**

brendasht•ój kal óva uar gjuh Shtoj (*një element morfologjik*) në trupin e një fjale.

brendashtés•ë a f sh a at gjuh Element morfologjik i shtuar në trupin e një fjale.

brendashtúar (i e) mb inf (Element morfologjik) i shtuar në trupin e një fjale.

brendatajítës e mb anat (Gjëndër) me tajitje të brendshme; endokrine.

brendatrupëzím i m sh e et libr Bashkim a përfshirje e diçkaje të re në diçka tjetër që ekziston.

brendatrupëzúes e mb Që bashkon a përfshin diçka të re në diçka tjetër që ekziston.

brendatrupór e mb mjek Që ndodhet a zhvillohet brenda trupit.

brendavenóz e mb mjek (Injeksion) brenda venës.

bréndazi ndajf Brenda; nga brenda, së brendshmi. **Brendazi e jashtazi.**

bréndës i m sh - it

♦ Njeri që ka lidhje gjaku me një familje a lidhje shumë të afërta me një rreth shoqëror; njeri i brendshëm.

♦ Njeri që ka lidhje të drejtpërdrejta pune me një ndërmarrje, me një institucion etj., punonjës i tyre.

bréndëse t f sh Zorrë, plëndës, mëlçi e pjesë të tjera të kafshës së therur për mish.

brendësí a f

♦ Pjesë e brendshme e diçkaje; hapësirë që përfshihet brenda kufijve të diçkaje. **Në brendësi të pyllit. Në brendësi të tokës (ishullit, kontinentit).**

♦ Brendi, përmbajtje; thelb i një çështjeje. **I hyj në brendësi. E njoh në brendësi.**

brendësír•ë a f > BRENDËSI A. Në brendësitat e shpirtit.

brendëzáj ndajf Nga brenda; përbrenda.

bréndi m pandrysh Pije e fortë alk(o)olike e prodhuar nga distilimi i verës ose fermentimi i lëngut të frutave.

brendí a f

♦ Përmbajtje e një vepre, shkrimi, letre etj.; përmbajtje e një pune a veprimtarie; thelb i diçkaje.

♦ Përmbajtje a kuptim i diçkaje; ajo që shprehet me një formë të caktuar. **Brendia dhe forma. Brendia e fjalisë.** [**Kolë Ashta i qaset shtruar shqyrtimit filologjik dhe**

përshkrimit të hollësishëm të brendisë e të formës gjuhësore të atij dokumenti (GjSh).]

♦ Në brendi të vendit.

♦ > **BRENDËSI A.**

brendiór e mb I brendisë; që ka të bëjë me brendinë; i vështuar në pikëpamje të brendisë.

brëndsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Që gjendet a kryhet brenda diçkaje; që përfshihet brenda kufijve të diçkaje. **Xhep i brendshëm. Det i brendshëm** det i rrethuar me tokë nga të gjitha anët. **Pjesa e brendshme e vendit.**

♦ *anat* Që ndodhet brenda trupit të njeriut a të kafshëve. **Organet e brendshme. Sëmundje të brendshme mjek** sëmundje të organeve që ndodhen brenda trupit të njeriut.

♦ Që lidhet me anën shpirtërore dhe me veprimtarinë psikike të njeriut; që i përket kësaj veprimtarie; që ndodh në shpirtin e njeriut. **Botë (gjendje, ndjenjë) e brendshme. Vrull (hov) i brendshëm. Forcë (shtysë) e brendshme. Zë i brendshëm.**

♦ Që ka të bëjë me përmbajtjen e diçkaje ose lidhet me thelbin e saj; që është si bazë e diçkaje. **Shkaqe të brendshme. Lidhje e brendshme. Zhvillim i brendshëm. Kundërti (ligje) të brendshme.**

♦ Që lidhet me jetën e një vendi, të një rrethi shoqëror a të një familjeje; që i përket veprimtarisë brenda një shteti, një njësie administrative, një ndërmarrjeje a një institucioni, një organizate etj. **Gjendje (politikë) e brendshme. Prodhim (treg) i brendshëm.**

Ministër i Punëve të Brendshme.

* *

luftë e brendshme Luftë civile.

motor me djegie të brendshme Automjet që punon me anë të energjisë së çliruar nga lënda djegëse në motor.

nxënës i brendshëm Konvikor.

njeri i brendshëm Njeri me lidhje farefisnie, familjare ose shoqërore.

planet i brendshëm *astr* Planet si Merkuri e Afërdita, orbita e të cilëve ndodhet brenda orbitës së Tokës.

qark i brendshëm *el* Qark elektrik brenda një pajisjeje.

rimë e brendshme *let* Rimë e një fjale në mes të një vargu me një fjalë tjetër në fund të vargut ose në mes të vargut tjetër.

sekrecion i brendshëm *fizio* Lëng që prodhohet nga një gjëndër dhe derdhet në gjak ose në cipën e një organi.

brëndsh•ëm mi (i) m sh ëm mit (të) Njeri me lidhje gjaku me një familje a lidhje shumë të afërta me një rreth shoqëror; njeri me lidhje të drejtpërdrejta me një vend pune; njeri i brendshëm.

brëndshm•e ja (e) f kryes sh e et (të)

♦ Pjesë e brendshme e diçkaje. > **BRENDËSI A.**

♦ *sh* Organe të brendshme të njeriut a kafshës. > **RROPULLI TË; PËRBRËNDSA T.**

Supë me të brendshmet e qengjit.

♦ *sh* Veshje të brendshme.

brëndshmi (së) ndajf Nga ana e brendshme; nga brenda. **Së brendshmi e së jashtmi.**

brénë ndajf krahin G (Uji shkon) me vrull; me rrëmbesë.

brén•ë a¹ f sh a at

♦ Shkop i gjatë e i trashë për të thurur gardh.

♦ Shkop i gjatë për të shkundur arra, ullinj etj.

♦ Shtagë për të shtyrë lundrën.

brén•ë a² f sh a at

♦ Lloz.

♦ *mek* Shtagë e pistonit.

♦ *tek* Bjellë.

brén•ë a³ f sh a at krahin G

♦ Tokë e rrëzuar, e shembur.

♦ Greminë; vend i thyer.

brén•ë a⁴ f sh a at bujq krahin Lesë a thurimë për të rrafshuar arën e lëruar, për të thyer plisat.

brén•ë a⁵ f sh a at G Ndëshkim hyjnor.

brénga-brénga

I ndajf Në trajtë brengash; me gunga.

II mb I mbushur me brenge, me gunga.

brengájk•ë a f sh a at G Grua a vajzë me fytyrën tërë vraja a brenge.

brengán e mb G (Njri) me fytyrën tërë vraja a brenge.

brengán i m sh ë ët G Njeri me fytyrën tërë vraja a brenge.

brengán•e *ia f sh a at G f e* **BRENGAN I.**

brengç *e mb G >* **BRENGAN E.**

brengç *i m sh ë ët G >* **BRENGAN I.**

bréngç•ë *a f bot (Pulicaria disenterica)* Bimë barishtore e viseve të thata, me kërcell deri 50 cm, me lule të verdha si luleshqerra, me erë të rëndë, që çel në fund të shtatorit.

bréng•et *vetv - (u) ur veta III (Balli etj.)* ngrihet si gungë kur përplasat në diçka të fortë.

bréng•ë *a¹ f sh a at*

♦ Gjendje shpirtërore e shqetësuar dhe e rëndë; trishtim i thellë nga malli për dikë, nga vuajtjet etj.; vuajtje e rëndë shpirtërore a hidhërim. [Mjegull e mejhanes ra mbi brengat/ gjokset e çingjive u mbuluan/ heshtën harqet, u nemítën këngët (DA).] [Ministri mendoi se do të duronte me lehtë shfryrjen e tij, sesa atë brengë. (IK).]

♦ Hall a shqetësim i madh. [Një tjetër brengë kam, që s'di me kë ta ndaj,/ në këtë mot zhgënjimesh pambarim! (JB).]

♦ Telash; bezdi. Kam një brengë me dikë.

bréng•ë *a² f sh a at*

♦ mjek veter Sëmundje shfaqet me ënjtje të grykës. > **FYTI I KEQ; DIFTERI A.**

bréng•ë *a³ f sh a at* Bullungë që u del njerëzve e kafshëve dhe shenja që lë në trupin e tyre; gjurmë a shenjë plaje; gjurmë që mbetet si gungë në trup të bimëve, pasi është mbyllur një prerje, një gërvishtje etj. > **MËLL•Ë A.**

bréng•ë *a⁴ f sh a at krahin*

♦ Shpat mali a kodre.

♦ Kodrinë.

bréng•ë *a⁵ f bot: Brengë thiu bot (Asparagus acutifolia)* bimë barishtore e zambakorëve, me kërcel të shtrirë përdhe, me gjethe të holla e të mprehta; del nëpër vende pyjore të thata.

bréngëmádh *e mb*

♦ (Njeri) me një brengë të madhe a hidhërim të thellë në shpirt; që ka pësuar një fatkeqësi të rëndë.

♦ (Jetë) me vuajtje të mëdha.

♦ (Ngjarje) që sjell brenga të mëdha.

bréngë•mádh *mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë* Njeri me një brengë të madhe a hidhërim të thellë në shpirt; njeri që ka pësuar një fatkeqësi të rëndë.

bréngë•mádh *mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e* **BRENGËMADH I.**

bréngëplot *mb* Brengëmadh; brengëshumë; hallemadh.

bréngëshumë *mb* > **BRENGËMADH E.**

bréngëzënë *mb* I mallkuar; që e ka zënë mallkimi.

bréng•óhem *¹ óva (u) úar*

I *vetv* Bëhem me bullunga a shenja plagësh në trup.

II *pës e* **BRENG•OJ.**

bréng•óhem *² óva (u) úar vetv dhe pës e* **BRENG•OJ².**

bréng•ój¹ *kal óva úar I* Bëj me bullunga a shenja plagësh. II *jokal* Bëhem me bullunga a shenja plagësh.

bréng•ój² *kal óva úar* > **BRENGOS.**

bréngós *kal a ur I* krijoj (*dikujt*) një gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë, e hidhëroj shumë, e bëj të vuajë shpirtërisht, i shkaktoj një brengë.

bréngós•em *vetv a (u) ur* Bie në një gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë; mërzhitem shumë nga vuajtjet, nga malli për dikë etj.; vuaj shumë shpirtërisht; hidhërohem, trishtohem; trazohem, shqetësohem thellë.

bréngósës *e mb* Që shkakton brenga.

bréngósj•e *a f sh e et* Rënie në gjendje shpirtërore të shqetësuar e të rëndë; mërzhitje nga vuajtjet, malli për dikë etj; vuajtje shpirtërore.

brengósur (i e) *mb (Njeri)* me brengë, me vuajtje të mëdha shpirtërore; shumë i hidhëruar e i mërzhitur; i trazuar, i shqetësuar thellë në shpirt; (*qëndrim*) që shpreh një vuajtje të brendshme. [Ministri kishte dëshirë të klithte: si mund të jesh i brengosur ti, që me një buzëqeshje na ngjall të gjithëve? (IK).

bréngsh•ëm (i) me (e) *mb* I brengosur.

brengúar (i e)¹ *mb*

♦ (*Trung*) me nyja a bullunga.

♦ (*Trup etj.*) i mbushur me shenja plagësh.

brengúar (i e)² *mb* I shqetësuar nga hallet e mëdha, i vuajtur shpirtërisht; shumë i mërzhitur.

brénisht•ë a f sh a at *K* Bredhishtë; breshtë; mrejishtë.

brén•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës* **BRÉN•OJ.**

brén•ój kal óva úar *krahin* Lesoj; i shkoj një lesë (*arës së punuar*). > **BRÁN•OJ.**

bréq•e ja f sh e et *zool (Rana ridibunda)* Bretkosë jeshile (uji).

brérëz a f Pajagë e ullirit, që than dhe rrëzon kokrrat.

brerím•ë a¹ f sh a at Vend i rrëpirët ku rrëshqet dheu, shkazmë, rrëshqitë; vend i pjerrët e i lëmuar ku rrëshqasin fëmijët duke u lëshuar nga lart. > **RROKULLIM•Ë A; SHKARËZIM•Ë A.**

brerím•ë a² f sh a at

♦ Shi i rrëmbyer, me pika të mëdha e të dendura.

♦ Zhurmë e vijueshme e pikave të shiut a e ngjashme me këtë.

♦ Të ftohtë i hidhur me shi e me erë; të ftohtë që të pret. > **THËLLIM I.**

♦ Ç Brymë.

brérj•e a f sh e et

♦ Gërryerje me dhëmbë; ngrënie nga fërkimi.

♦ Gërryerje; erozion.

brer•ón jokál ói úar

♦ Bie shi i rrëmbyer me pika të mëdha e të dendura.

♦ (*Shiu*) bën një zhurmë të vijueshme si pikat e shiut kur bien mbi diçka të fortë.

brerór•e ja f sh e et Rreth i shkëlqyer që shihet përqark një sendi të ndritshëm. **Brerorja e Hënës (e Diellit). Ndrít si brerore.**

♦ *art fet* Kurorë e ndritshme, e pikturuar përqark kokave të shenjtoreve, për të treguar shenjtërinë e tyre.

bres i¹ m sh a at *krahin* *G* Ylber.

bres i¹ m sh a at *A* Brez.

brés•ë a¹ f sh a at *bot (Cichorium endivia)* Bimë barishtore njëvjeçare e livadheve, me gjethe të gjata e të dhëmbëzuara, me kërcell të kuq e të bardhë, që përdoret e zier për sallatë; >

RADHIQ•E JA.

brés•ë a² f sh a at Bërsi.

brés•ë a³ f sh a at Rrënjë e hollë.

brés•ë a⁴ f sh a at *krahin* *G* Pyll me njomështina për dhi me keca të vegjël.

brésk•ë a f sh a at Dhi e bardhë ose çile.

Brest i m *gjeog* Port detar në Francën Veriore.

Brest-Litóvsk u m: **Traktati i Brest-Litovskut** *hist* traktat i paqes midis qeverisë bolshevike të Rusisë dhe qeverive të Europës Qendrore, që shënoi tërheqjen e Rusisë nga Lufta e Parë Botërore.

bresh i m sh a at *A* Breshër.

breshán•ë a f sh a at *vjet* Pushkë e prodhuar në Breshia të Italisë.

bresharák e mb (*Flokë bore*) si breshër i hollë.

bresharák u m Breshër i hollë, breshërimë, breshnizë.

breshëllír•ë a f sh a at Gatesë e shkoqur kokrra-kokrra si breshri.

brësh•ën ni m G > BRESH•ËR RI.

brëshër si ndajf Me shumicë; shumë; dendur e me vrull. **I shkonin (binin) lotët breshër.**

brësh•ër ri m sh ra rat

♦ Reshje si kokrriza akulli e formuar nga ngrirja e pikave të shiut. **Breshër kokërmadh. Kokërr breshri.**

♦ *fig* Shumicë, sasi e madhe ose rrëke e diçkaje. > **BRESHËRI A. Breshër gjylesh.**

Breshër pyetjesh.

*

Re me breshër Njeri zemërak, i hidhur; trim i madh, të cilit nuk i del kush përpara.

Iki si reja me breshër (me furtunë) Iki me shpejtësi të madhe.

Iki nga shiu e ra në breshër (bie nga shiu në breshër) Shpëtoj nga një e keqe, por më gjen një e keqe tjetër më e madhe.

S'qëndron breshri mbi breshkë *fj u* Punë që s'bëhet a s'ka si bëhet.

Breshri e rreh e hunda me majë *tall* Kërkon shumë më tepër nga ajo që i takon; edhe qeros edhe qibar; dhi e zgjebosur e bishtin përpjetë.

Kush mbjell duhi, korr breshër e shi *fj u* Kush mbjell erën, korr furtunën; kush bën një të keqe, do ta pësojë nga një e keqe më e madhe.

breshëri a f sh - të usht Të shtëna të menjëhershme me armë automatike ose me shumë armë së bashku. **Breshëri automatiku (mitralozi, pushkësh, artilerie). Qitje me një breshëri.**

Përsëndet me breshëri. [Nga qendra e qytetit vinin breshëri të çmendura armësh. (ED).]

♦ *dhe fig* Shumicë; sasi e madhe dhe e pandërprerë; rrëke e vrullshme dhe e pandërprerë e diçkaje. **Breshëri pyetjesh.**

breshërim i m Rënie e breshrit; reshje breshri.

breshërimë mb I shkoqur e kokrra-kokrra si breshër. **Dhe (tokë) breshërimë.**

breshërim•ë a f sh a at

♦ Rrebes me breshër.

♦ > **BRESHËRI A.** [Plumbat breshërimë/ t'u përmlodhën brenda (ASh).]

♦ > **BRERIM•Ë A².**

breshëritje a f sh e et > BRERIM•Ë A^{1,2}.

breshër•ó j óva úar kal Qëlloj (*një objektiv*) me breshëri plumbash.

breshër•ón pavet ói úar veta III Bie breshër.

brëshërt (i e) mb Që është ose bie si breshër.

brëshk u m sh ë ët Mashkull i breshkës.

breshkacák e mb krahin G (Njeri) i ngadaltë e i ngathët, që punon rryeshëm e pa dëshirë.

breshkacák u m sh ë ët krahin G Njeri i ngadaltë e i ngathët, që punon rryeshëm e pa dëshirë.

breshkacák•e ja f sh e et krahin G f e BRESHKACAK U.

breshkalëkurórë t m sh zool (Dermochelys) Gjini e breshkës me guall lëkure.

breshka•mádh mádhe¹ mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá shar (Pushtues) italian; që ka të bëjë me trupat pushtuese italiane në Shqipëri në Luftën e Parë dhe të Dytë Botërore.

breshka•mádh mádhe² mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá mjek (Njeri) me fytyrë të gunga të ënjtura e të mbushura me qelb; me breshkëza në fytyrë.

breshka•mádh mádhi m sh mëdhénj mëdhénjtë shar Pushtues italian gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkamádh•e ja f shar Italia pushtuese e Shqipërisë gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkamán i m sh ë ët shar Pushtues italian gjatë Luftës së Parë dhe të Dytë Botërore.

breshkán i¹ m sh ë ët zool Mashkull i breshkës. > **BRESHK U.**

breshkán i² m sh ë ët Njeri i ngathët e dembel; njeri i qullët; njeri i pazoti.

breshkán•e *ia f sh e et f e* **BRESHKAN I².**

breshkák *i¹ m sh ë ët* Mashkull i breshkës.

breshkák *i² m sh ë ët* Njeri me breshkëza në fytyrë e në trup.

breshkaqén *i¹ m sh ë ët* *shar* > **BRESHKAMADH I.**

breshkaqén *i² m sh ë ët* Njeri me fytyrë të mbushur me puçrra.

bréshkas *ndajf krahin G*

♦ Shumë ngadalë; rryeshëm.

♦ *fig* Me mefshtësi; ngathtësisht; pritueshëm.

breshkatár *i m sh ë ët* Njeri që mbledh breshka.

breshkáv *kal G* > **BRESHKAV•Ë (me).**

breshkáv•em *vetv dhe pës e* **BRESHKAV.**

breshkáv•ë (me) *kal a ë G*

♦ Mund keqas (*dikë*); rrah.

♦ *fig* Poshtëroj; zhbend.

breshkáv•ë (m u) a (u) ë G

I *vetv*

♦ Rrihem a mundem keqas.

♦ *fig* Poshtërohem.

II *pës e* **BRESHKAV•Ë (me).**

breshkávje•e *a f sh e et G*

♦ Mundje a rrahje keqas.

♦ *fig* Poshtërim.

breshkávun (i e) *mb G*

♦ I mundur a i rrahur keqas.

♦ *fig* I poshtëruar.

breshkaxhí u *m sh nj një* > **BRESHKA•MADH MADHI.**

breshkaxhínj *të sh i* **BRESHKAXHI U.**

bréshkazi *ndajf*: **Luajmë breshkazi** luajmë dy vetë, duke lidhur duart në leqe të këmbëve dhe duke shtyrë për ta rrëzuar shoshoqin.

bréshk•em *vetv G* > **BRESHK•Ë (me u).**

bréshkë (me u) *vetv G* Më mbushet fytyra a trupi me breshkëza.

bréshk•ë a¹ f sh a at

♦ *zool (Testudo)* Zvarranik katërkëmbësh i tokës a i detit, i rendit të testudineve ose të kelonieve, me guaskë eshtake a lëkure pulla-pulla, ku mbledh këmbët e bishtin në rast rreziku, me nofulla brinake pa dhëmbë e me bisht të shkurtër. **Gull breshke** tortoise shell.

♦ Gungë e drurit.

♦ > **BRESHKËZ A.**

♦ Lëvozhgë e fortë e lëndës së lisit; guvajë e lëndës së lisit, valanidhit etj.

*

Duket (shihet) breshka Është rrafsh; s'ka asnjë pengesë për syrin; dallohet çdo gjë shumë qartë; s'ka asnjë pengesë për pamjen.

E do (e kërkon) si breshka gozhdën E kërkon vetë të keqen.

E kërkoi (e pësoi, vajti) si breshka te nallbani E kërkoi vetë të keqen; vajti vetë tek e keqja; ç'kërkoi gjeti.

E ruaj si breshka dheun Kam shumë kujdes për diçka; s'e lëshoj kurrë nga dora diçka.

Hirrë breshke *keq (Gjellë)* shumë e hollë e pa shije; (*qumësht*) i holluar tepër me ujë.

I hipi breshkës *tall* Eci shumë ngadalë; vohonhem shumë; e marr rryeshëm (*një punë*).

Me hapin e breshkës Shumë ngadalë.

Si breshka nëpër plisa Me shumë vështirësi; me mundim të madh.

S'ka fushë pa breshkë *fj u* S'ka gjë pa të meta.

S'qëndron breshri mbi breshkë f u Punë që s'bëhet a s'ka si bëhet.

**

breshkë deti *zool (Chelonioidea)* Lloj breshke me guaskë brinake, me këmbë të përshtatura për notim, e përhapur gjerësisht në ujërat e ngrohta, që mund të qëndrojnë për një kohë të gjatë nën ujë; ushqehet me kafshë të vogla dhe bimë.

breshkë e ugareve (*Stigmochelys pardalis*) Breshkë me guaskë kockore me pulla ngjyrë kremi deri në të verdhë, me vija të errëta, shumë e përhapur në viset e nxehta; ushqehet me bimë; lloji më i madh arrin deri në 1 m gjatësi dhe peshon deri 50 kg.

breshkë e zezë *zool* > **BRESHKË LËKURORE.**

breshkë lëkurore *zool (Dermochelys coriacea)* Breshkë deti me lëkurë të trashë në vend të guallit të briritë, peshon deri 600 kg, është deri 2 m gjatësi dhe 1.5 m gjerësi.

breshkë mali *zool (Testudo marginata)* Breshkë me guaskë kockore të zezë me pulla të zbërdhulta, e përhapur në viset e ngrohta të Ballkanit; ushqehet me bimë.

breshkë me pllaka *zool (Testudo hermani)* Breshkë deti shumë e madhe, me kokë si sqep; rron në oqeanet me ujëra të ngrohta.

breshkë toke *zool* > **BRESHKË E UGAREVE.**

breshkë uji (ujëse) *zool* > **BRESHKUJËS•E JA.**

grurë breshke *bot* Bimë barishtore njëvjeçare e ngjashme me grurin, që rritet anës arave ose nëpër lëndina; grurë i egër.

li i breshkës *bot* Bimë barishtore e hidhur, me gjethe të holla, të gjata e të dendura, me lule të verdha, që rritet në vende të ulëta dhe nuk e hanë bagëtitë. > **LI I EGËR.**

lule breshke *bot* Bimë barishtore, me gjethe e me degë të mbuluara me push të gjatë, me lule ngjyrë trëndafili, që rritet në vende të thata e fushore.

trëndafil breshke *bot* Lloj trëndafili, me gjethe gjithmonë të blerta, me lule të bardha, me erë të mirë e të grumbulluara në tufa. > **BALKROC•Ë A.**

brëshk•ë a² f sh a at *det krahin G* Çikrik për ngritjen e velave etj.

brëshk•ë a³ f sh a at *krahin G* Grua e pazonja ose e ngathët në punë.

brëshk•ë a⁴ f sh a at *krahin*

- ♦ Lopë me breza si zebër.
- ♦ Lopë me vija të murrme.
- ♦ Lopë me turi të bardhë.

breshkëçatë *mb bis* I sëmurë nga breshkëza.

brëshkëz a¹ f sh a at *zool* Breshkë e vogël.

brëshkëz a² f sh a at *ent (Diaspididae)* Lloj i një familjeje të madhe insektesh parazitare me 2 650 speciet të mbuluara me një guaskë të hollë, të dylltë e pulla-pulla si guaska e breshkës, që ngjitet në gjethe, në degë a nëpër fruta dhe ushqehet me lëngjet e tyre.

brëshkëz a³ f sh a at

- ♦ *mjek* Sëmundje lëkure që shfaqet në trup të njeriut a të kafshës si gungë e vogël.
- ♦ *mjek* Sëmundje që shfaqet në fyt në trajtën e një gunge të qelbëzuar. > **MËLL•Ë A.**
- ♦ *veter* Dregëzim i buzëve të bagëtisë.

brëshkëz a⁴ f sh a at *bot* Gungë në trung të ullirit, që mund të shkeputet e të mbillet si fidan.

brëshkëz a⁵ f sh a at Valle popullore dasmash, në të cilën kërcimtari kryesor bën disa lëvizje si të breshkës.

breshkór e mb Në trajtë të kurrizit të breshkës.

breshkór•e ja f sh e et *usht vjet* Mburojë e madhe në trajtë të kurrizit të breshkës e ushtarëve romakë për t'u mbrojtur nga sendet e forta të hedhura nga muret e kështjellave të rrethuara.

breshkór•ë t f sh *zool (Testudinata)* Familja e breshkave të tokës dhe të ujit.

breshkós•et *vetv veta III (Druri, dega)* bëhet me gunga.

breshkósj•e a f Formim i gungave në trung a degë të pemës.

breshkósur (i e) mb (*Dru, degë*) me gunga.

breshkósh i *m sh* a *at zool* Ç Mashkull i breshkës.

breshkújçë a *f sh* a *at zool* (*Chelonia aquatica*) > **BRESHKUJËS•E JA.**

breshkújçë a *f zool* > **BRESHKUJËS•E JA.**

breshkújës•e ja *f sh e et zool* (*Chelonia aquatica*) Breshkë uji.

breshkújçë a *f sh* a *at zool* > **BRESHKUJËS•E.**

breshní a *f sh* - të *G* Reshje breshëri. [Nën breshni plumbash/ brishtësi e flatrave/ dhe shtegtimi i juej. (AÇ).]

breshním i *m*

♦ Ngrirje.

♦ Ngurtësim.

breshnís *kal* a *ur* Thërrmoj; kokërroj.

breshnís•et - (u) *ur*

I *vetv* Thërrmohet; kokërrohet.

II *pës e* **BRESHNIS.**

breshnísj•e a *f* Thërrmim; kokërrim.

breshnísur (i e) *mb* I thërrmuar; i kokërruar.

breshníz *pavet* i *ur* Resh (bie) breshër; breshëron.

breshníz•ë a *f sh* a *at*

♦ Breshër kokërrimët.

♦ Shtrat bore.

♦ Kokrrizë gjalpi, mjalti etj.

breshn•óhet *vetv* **úa** (u) **úar**

♦ Ngrin, bëhet akull; ngurtësohet; forcohet.

♦ *fig* Nguroset në një trajtë; merr një trajtë; merr trajtë të ngurtësuar.

breshnúar (i e) *mb* I kristalizuar; i ngurtësuar.

breshn•úer *óri m sh* **órë** **órët** *G* Pasqyrë.

brëshq•ën *ni m sh* **na** **nat** *krahin G* Breshër.

bresht i *m sh* e *et* Lente; thjerrëz (*e dylbisë etj.*).

breshták e *mb* I breshtë; i paqytetëruar.

breshták u *m sh* **ë** **ët** Njeri i breshtë, i paqytetëruar a i egër.

breshták•e ja *f sh* e *et f e* **BRESHTAK U.**

brésht•em¹ *vetv* **a** (u) *ur* Bëhem i egër; egërsohem.

brésht•em² *vetv* **a** (u) *ur* Ngrij, bëhem akull.

brésht•et *vetv veta III*

♦ Ngrin; kthehet në akull.

♦ Kristalizohet.

bréshtë (i e) *mb G*

♦ I egër.

♦ *fig* I pagdhendur; i paqytetëruar; i egër.

bréshtë•ë a *f sh* a *at* Bredhishtë; pyll me bredha.

bréshtët (i e) *mb* I pyllëzuar; i mbuluar me drurë.

breshtní a *f* Vend i egër (i pabanuar).

breshtn•óhem *G vetv dhe pës e* **BRESHTN•OJ.** > **BRESHTN•UE** (me u).

breshtn•ój *kal G* > **BRESHTN•UE** (me).

breshtn•úe (me) *kal óva* **úe** *G*

♦ E lë në gjendje të egër (*dikë*).

♦ *fig* E egërsoj (*dikë*).

breshtn•úe (me u) *vetv óva* (u) **úe** *G*

♦ Mbetem në gjendje të egër.

♦ *fig* Egërsohem.

breshtnúem (i) e (e) mb G

♦ I mbetur në gjendje të egër.

♦ *fig* I egërsuar.

bréshtun (i e) mb G I egër; i paqytetëruar.

brëshz•ë a f sh a at ent Breshkëz; parazit i drurëve.

Bretánj•ë a f gjeog Provincë e Francës Veriperëndimore, në gadishullin midis Kanalit të Manshit dhe Gjirit të Biskajës.

bretëla t f sh Ripa krahaqafë që mbajnë pantallonat.

bretk u¹ m bis Kryqet. **Më bie bretku** më bien kryqet nga një peshë e rëndë. **Ngre bretkun** vë në vend kryqet e rëna; tërheq kryqet.

*

Ç'bretkun ke? Ç'dreqin ke?

I kall bretkun diçkaje bis E lë pas dore diçka; nuk çaj kokën për diçka.

Më bie bretku në punë Lodhem shumë; këputem nga puna e rëndë.

**

lule bretku bot Zhabinë.

bretk u² m veter krahin G Sëmundje e gojës që i bie gjedhit.

bret•k ku m sh q qit zool

♦ Mashkull i bretkosës, me dy fshikëza në fyt; lëshon një zë të çjerrë.

♦ A Bretkosë; zhabë.

bretkóc•ë a f sh a at > BRETKOS•Ë A.

bretkóck•ë a f sh a at > BRETKOS•Ë A.

bretk•ón jokál ói úar veta III (Bretkosa) kuak.

bretkór e mb I bretkosës; si bretkosë.

bretkór•e t f sh zool (Ranidae) Familja e bretkosave.

bretkós•ë a f sh a at zool

♦ (*Rana*) Amfib i shtumëllojshëm, pa bisht, kryesisht në ngjyrë si të gjelbër a të murrme dhe me këmbët e pasme më të gjata se të përparmet. [**Partitë, si një kor bretkosash,/ kënduan të fshehura në minifundet/ e mesditës (PJ).**]

♦ A Thithilopë. * **Stil bretkosë sport** mënyrë të notuari si bretkosë, duke lëvizur anash me hapje të gjerë këmbët e duart brenda në ujë.

bretkosë brakverdhë zool (Bombina variegata) Bretkosë 3-5 cm e gjatë, me kurriz të ashpër, të murrme me pika ngjyrë kafe, me barkun dhe anët e brendshme të këmbëve me ngjyrë të verdhë me pika të zeza; haset në pjesën më të madhe të Europës.

bretkosë e dejeve zool (Rana seculenta) Bretkosë e gjelbër që hahet.

bretkosë e drurëve zool (Hyla arborea) Bretkosë 4-5 cm e gjatë, me këmbë më të gjata se bretkosa e zakonshme, me kurriz zakonisht të gjelbër ose të përhimë, me bark të bardhë me viza të zeza në të dyja anët.

bretkosë e gjelbër zool (Pelophylax kl. esculentus) Bretkosë e zakonshme e Europës.

bretkosë e leshterikut zool (Rana lessonae) Bretkosë e pellgjeve, e përhapur në Europë.

bretkosë e përrenjve zool (Rana graeca) Bretkosë petashuqe, me kurriz ngjyrë kafe, që jeton në ujëra të ëmbla dhe livadhe të viseve të Ballkanit.

bretkosë e zakonshme (Rana ridibunda) Bretkosë shumë e ngjashme me bretkosën e dejeve.

bretkosë jeshile zool (Hyla arborea) > BRETKOSË E DRURËVE.

bretkosë kërcimtare zool (Rana dalmatina) Bretkosë deri 8 cm e gjatë, me kurriz në ngjyrë kafe të çelët, me bark të bardhë, me këmbë më të gjatë se gjithë llojet e tjera të bretkosave, që i jep mundësi të kërcëjë deri në 2 m.

bretk•úe (me) jokál ói úe G > BRETK•ON.

bretón e mb

♦ (*Banor a vendës*) i Bretanjes në Francën Veriperëndimore.

♦ (*Gjuhë*) e këtyre banorëve.

breton i m sh ë ët Banor i Bretanjes në Francën Veriperëndimore.

breton•e ia f e **BRETON I.**

bretonisht ndajf Në gjuhën keltike të banorëve të Bretanjes në Francën Veriperëndimore.

bretonisht•e ja f gjuh Gjuhë keltike e banorëve të Bretanjes në Francën Veriperëndimore.

bretq it sh i Bretk.

breth i m sh ë ët bot J Bredh i bardhë.

bréthës a f sh a at bot A Luleshtrydhe; dredhëz.

breth•k ku m sh q qt > **BRETK U.**

brethq qt sh i **BRETH•K KU.**

breúq e mb ant ilir I breuqve; që ka të bëjë me fisin ilir të breuqve.

breúq të m sh ant ilir Fis ilir i breuqve brenda fisit të madh të panonëve. **Revolta e breuqve kundër Romës.**

brevájkë mb f krahin G (*Grua*) që s'ka të ngopur.

brevájk•ë a f krahin G Grua që s'ka të ngopur.

breván mb m krahin G (*Njeri*) që s'ka të ngopur.

breván i m krahin G Njeri që s'ka të ngopur.

brév•em vetv krahin G > **BREV•Ë (me u).**

brévë si mb I panginjshëm; i pangopur; llufac.

brév•ë a¹ f sh a at

♦ *zool (Coluber longissimus)* Gjarpër johelmues mbi 1 m i gjatë, që e mbyt gjahun duke e shtrënguar. > **BOLL•Ë A.** [brevë e gjarpën paçi motër e vlla,/ pikët ndër shtroje kaq shpejt qysh m'i shluet? (CV).]

♦ *mit* Gjarpër fluturues.

brév•ë a² f sh a at fet Letër papnore; qarkore e Papës.

brév•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Jam a tregohem i pangopur.

brevi manu /brévi mánu/ shpr lt Shkurt; shkurtimisht; përmbledhtas.

breviáll i m sh ë ët fet Rit a shërbesë e caktuar nga autoritetet kishtare.

breviár i m sh ë ët Lutjesor; libër i lutjeve.

brevín•ë a f sh a at Catastrophe.

brévtë (i e) mb G I panginjshëm; i pangopur; llufac.

brez i m sh a at

♦ Rrip i gjerë e i gjatë prej leshi, pambuku etj., që ngjishet në mes, duke e mbështjellë disa herë rreth e rreth.

♦ Rrip i gjerë prej lëkure, metali etj., që ngjishet në mes e shërben për të mbajtur fishekë a armë, për stoli etj. **Armët e brezit** armë të vogla si koburja, thika etj., që mbahen në brez.

♦ Rrip i gjatë e i gjerë për të lidhur fëmijën në djep. > **DIZGJE T; NDRIZ•Ë A.**

♦ Mes i trupit. **Këputem në brez. Uji vjen deri në brez.**

♦ Pjesë e një sipërfaqeje në trajtë të zgjatur e të kufizuar që dallohet nga e tëra; hapësirë në trajtë rripi. **Brez kodrinor (pyjor, kufitar).**

♦ *ndërt* Dru i gjatë a shtresë betoni, i cili vihet përgjatë murit me qerpiç, gurë ose tulla, për ta lidhur ose për ta forcuar. **Brez kundër tërmetit.**

♦ *gjeog* Pjesë e sipërfaqes së Tokës ndërmjet dy paralelesh ose dy meridianësh; zonë e Tokës që kufizohet nga paralele të caktuara dhe që dallohet prej zonave të tjera nga ndryshime të klimës, të bimësisë etj. **Brez gjeografik. Brez i ftohtë (i ngrohtë, i nxehtë, mesatar). Brez arktik (tropikal). Brez i borës.**

♦ Tërësi e të lindurve të një gjaku kundrejt të parëve të përbashkët; tërësi e njerëzve që kanë pak a shumë një moshë, përkundrejt paraardhësve e pasardhësve të tyre; njerëz të një moshe a me moshë të afërt, që jetojnë në të njëjtën kohë ose që lidhen nga veprimtaria e

përbashkët, që kanë qëllime të përbashkëta etj. > **BREZNI A. Brezi i ri (i vjetër). Brezi i luftës. Lufta e brezave.**

♦ Rreth i fuçisë.

*

I hedh një brez (barkut) Ha diçka para se të nis pijen.

Lëshoj brezin

♦ Kërkoj sherr.

♦ Lëshoj pe; bëj lëshim;; hap rrugë.

Ngjesh brezin Përgatitem për një punë të vështirë.

**

brez drite Shirit drite në mjedis të errët.

brezi i qiellit (i shiut, i zonjës) Ylber.

brez i Zonjës pyll Rreth vjetor.

brez i bardhë sport Brez i sportistit të shkallës më të ulët në xhudo a karate.

brez i duhanit Gjethe duhani të mbledhura me një vjelje; gjethe duhani të një dore.

brez i kuq sport Brez i mjeshtrit të madh i arteve marciale.

brez i Perëndisë Ylber.

brez i qiellit Ylber.

brez i shiut Ylber.

brez i uljes (i ngritjes) av Rrip me gjatësi të caktuar brenda aeroportit ose fushës së aviacionit për uljen (ngritjen) e aeroplanëve.

brez i zi sport Brez i sportistit të shkallës më të lartë në xhudo a karate.

brez sigurimi

♦ Rrip qëngjeshin punëtorët në mes dhe që e lidhin te një mbajtëse e sigurt, kur bëjnë punime në vende të larta.

♦ Rrip që ngjeshin udhëtarët në automjete, aeroplanë etj. për të shmangur dëmtime fizike në rast rreziku

brez shpëtimi Rrip i gjerë prej gome që fryhet e ngjishet në mes dhe që shërben për të shpëtuar njeriun nga mbytja në ujë.

breza të gjakut etn Pasardhës nga ana e babait.

breza të gjinive etn Pasardhës nga ana e nënës.

brezabárdhë mb (Kafshë) me breza të bardhë.

brezabél i m sh a at G Ylber.

bréza-bréza ndajf (Lyej, shënoj) me rripa; në trajtë brezash.

brezahýphti ndajf: **Lojë brezahýphti** një lojë djemsh me dy grupe; njëri grup shtron kurrizin, tjetri përpiqet t'ua hipë në kurriz pa u prekur nga roja i grupit të parë që përpiqet t'i godasë me një brez.

brezál•e ja f sh e et krahin G Dhi e zezë ose e kuqe me një brez të bardhë.

brezálí e mb (Filxhan) me shirit rretheqark.

brezáll i m sh a at krahin G Brez i kuq.

brezár e mb Që ka breza; (kafshë) me ngjyra breza-breza

brezár i¹ m sh e et

♦ Rrip; brez.

♦ ndërt Brez.

♦ Copë dërrase e mbërthyer në mur, që shërben për të varur rrobat në të.

♦ Rrip toke e mbjellë me bimë të ndryshme nga ato të ngastrave që ka në të dy anët.

brezár i² m sh e et Terrace.

brezár•e ja¹ sh e et

♦ Shtresë pllakash shkëmbore që pret pjerrtas një kodër. **Nxjerr gurë nga brezarja.**

♦ Brez toke i gjatë e i sheshtë, i hapur në faqe të malit a të kodrës ku mbillen pemë e bimë të tjera. **Brezare agrumesh (orizi). Hap brezare në faqe të malit.**

brezár•e *ja²f sh e et* Ç Dhi me breza bojallie.

brezargjénd *e mb poet (Vajzë, nuse)* me brez argjendi.

brezarím *i m sh e et* Brezim; hapje e brezareve.

brezárk•ë *a f sh a at* Gozhde e madhe për të mbërthyer brezat e murit.

brezar•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BREZA•OJ.**

brezar•ój *kal óva úar* Hap brezare në (*faqe të kodrës etj.*).

brezarójas *ndaif* > **BREZAHYPTHI.**

brezarúar (i e) *mb (Kodër etj.)* e punuar me brezare.

brezatár *e mb* Moshatar.

brezbárdhë *mb (Dele, dhi)* me një brez të bardhë.

brezbárdh•ë *a f sh a at* Dele a dhi me një brez të bardhë.

bréz•ë *a¹ f sh a at* bot Mështekën.

bréz•ë *a² f sh a at* krahin G

♦ Thërrime; kokërr.

♦ Cefël e vogël guri.

bréz•ë *a³ f sh a at* bujq K Lesë.

bréz•ë *a⁴ f sh a at* ndërt Kanxhë për lidhjen e dy trarëve.

brêz•ë *a⁵ f sh a at* etn krahin G Rrip 30-40 cm i gjerë, i punuar me lëkurë të trashë dhe i zbukuruar me rruaza, që e mbajnë nusët ditën e martesës dhe për festa.

brezëmbrek *u m sh ë ët* Ushkur për të lidhur mbathjet, çitjanet, tutat etj.

brezgjérë *mb fiz, radio, tek inf (Denduri)* me brez të gjerë që përcjell një numër të madh mesazhesh njëherësh.

brezhúmbur /brez-hùmbur/ *mb bis*

♦ (Njeri) hutaq.

♦ (Njeri) që s'ia thotë për asgjë.

brezhúmbur *a f sh a at bis f e* **BREZHUMBUR I.**

brezhúmbur *i m sh - it bis*

♦ Njeri hutaq.

♦ Njeri që s'ia thotë për asgjë.

brezím *i m* Hapje e brezareve në faqe kodre a mali.

brézj•e *a f sh e et* zool krahin G Gjarpër që e mbyt gjahun me shtrëngim.

brézk•ë *a f sh a at* Dhi e zezë me një brez të bardhë.

brezlëshúar *mb (Njeri)* i gatshëm për t'u ndeshur a për t'u zënë me dikë; hundëlesh.

brezngúshhtë *mb fiz, radio, tek inf (Denduri)* me brez të ngushtë që përcjell një numër të vogël sinjalesh a mesazhesh në një kohë të dhënë.

brezní *a f sh - të dhe bio* Brez. **Breznitë e reja.**

♦ bio Produkt i drejtpërdrejtë i një kryqëzimi, i një qenieje a i një fare të re.

brezním *i m* > **BREZIM I.**

brezn•ój *kal óva úar* Hap brezare në (*kodër, në faqe mali*).

brez•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e* **BREZ•OJ.**

brez•ój *kal óva úar* Hap a ndërtoj brezare në (*kodër etj.*).

brezór *e mb dhe mín (Xeheror)* me shtresat breza-breza.

brezór•e *ja¹ f sh e et* Armë brezi; pisqollë.

brezór•e *ja² f sh e et* Faqe mali a kodre me brezare.

brezór•e *ja³ f sh e et* Këmishë e shkurtër deri në brez.

brezpasbrézi *ndaif* Brez pas brezi. [shkruesi i Kuvendit të Matit nuk bëri gjë tjetër veçse e fiksoi me shkrim atë traditë të trashëguar brezpasbrezi e me një trajtë pothuajse të pandryshuar (GjSh).]

brezúar (i e) *mb (Faqe kodre etj.)* e punuar me brezare.

brezvéñë *mb (Grua)* fatzezë.

brezvéñ•ë *a f sh a at* Grua fatzezë.

brézh•ël *la f sh la lat* krahin

♦ *mjek* Tumor i lëngët.

♦ *dhe veter* Gungë e qelbëzuar në grykë.

brezhnítun (i e) *mb krahin G (Tokë)* kokrra-kokrra, që nuk punohet mirë.

brënda *ndajf, parafj J > BRENDA.* [Krishtin brënda e gjykojnë/ Dhe pas ligjës e dënojnë (FN).]

brëndsh•ëm (i) me (e) *J mb > BREND SH•ËM (i) ME (e).*

brëngacák *e mb (Fytyrë)* me quka.

brëngacák u *m sh ë ët* Fytyrë me quka.

brëngacák•e *ja f e* BRËNGACAK U.

brëñg•ë *a f sh a at* Qukë e fytyrës.

brëñgëz *a f sh a at* Qukth; qukë e vogël.

brëñják u *m sh ë ët mjek bis* Dështim i (prishje e) barrës.

bri *parafj*

♦ Përdoret me emra që shënojnë qenie, vende, sende etj., pranë të cilave gjendet a ndodh diçka; përbri, pranë, në anë; përgjatë. **Bri dritares (malit, rrugës).** **Bri emrit.** **Bri meje (nesh).**

♦ Në anën (e dikujt a të diçkaje), përkrah. **Hyri në luftë bri tyre.** **Bri për bri** pranë njëri-tjetrit; krah as njëri-tjetrit; krah për krah.

brî (me) *jokal va - G* Pjerr; anoj.

brî ja *m sh ë ët krahin G*

♦ Brinjë; anë e trupit. **Shtrihem në bri.**

♦ Brinjë; faqe a shpat mali.

bri ni *m sh na nat G > BRI RI.* [Uliksi e Itaka pa grue - dy krena binjake dhie/ me një bri te thyem: punë e pakryeme (MC).]

*

Bri dashi *G* Njeri kokëfortë.

Hyj në bri të kaut *G* Fshihem.

Ndesh në bri *G* Has në qëndresë të fortë.

Më shkon brini i kuq *G* Jam shumë mirë me shëndet; më shkojnë punët shumë mirë.

E shtie në bri të dhisë dikë *G* Ia mbledh keq, ka baj puc dikujt.

Shtie brinat me dikë *G* Kapem a ndeshem me dikë; ngatërrohem me dikë.

Lidhem për brina të mi *G* Mbahem me të miat; kullandrisem me dhjamin tim.

bri ri *m sh rë rët*

♦ Zgjatim kockor në trajta të ndryshme që u del mbi ballë disa kafshëve. **Brirët e dashit (demit, drerit).**

♦ Lëndë nga e cila përbëhen këto zgjatime. **Krehër (prej) briri.**

♦ *zool, ent* Secila nga fijet e holla e të shtrira përpara, që kanë disa kafshë të vogla e kandrra dhe që u shërbejnë atyre si organe ndijimesh. **Brirët e brumbullit (karkalecit, kërmillit).**

♦ *bis* Pjesa, e zgjatur dhe e dalë përpara në ballë të diçkaje. **Brirët e gjethes.** **Brirët e djepi** ballukët e djepit.

♦ *muz* Vegël frymore e bërë prej briri të kafshëve brinake. **I bie bririt.**

♦ *muz* Vegël frymore prej bronzi, si tromboni ose tuba; vegël frymore si tromba dhe saksofoni.

♦ Cëpa të hënës së re.

*

Budalla me brirë Budalla i madh, që s'e ka shokun.

Budallallëk me brirë Budallallëk shumë i madh, që duket fare qartë.

Ç'i këllet brirët *përb* Ç'merresh me të; ç'i vë rëndësi!

Dem me brirë Njeri kokëfortë.

Djall (dreq, shejtan) me brirë Njeri shumë i keq.

E ngul bririn *përb* Vdes; ngordh.

E zë (e kap) demin (kaun) për brirësh (nga brirët) E nis një punë siç duhet, kap e zgjidh çështjet themelore, më të rëndësishme e të vështira; kap hallkën kryesore.

Është ka me një bri e kanë qortuar a goditur rëndë për diçka dhe është trembur e nuk e ka më guximin e mëparshëm; është qen i rrahur.

Humb qetë e pyes për brirët *ff u* Humb diçka të madhe e kryesore dhe shqetësohem për vogëlsira.

I bie në bri E kuptoj; e marr vesh; i bie në të.

I fsheh brirët E mbuloj veten; nuk dal a nuk sulmoj haptas.

I ha shyta e i nxjerr me brirë Beson lehtë gënjeshttrat dhe ua thotë edhe të tjerëve të shtuara e të zbukuruara.

I kanë mprehur brirët I kanë acaruar shumë marrëdhëniet dhe janë gati të zihen, të kacafyten.

I vë (i ngjit) brirë (brirët e kaut) burrit *keq (Gruaja)* e mashtron burrin në punë nderi; shkon me të tjerë.

Ia thyej bririn E bëj të shtrohet, të ulë kokën; ia ul hundën.

Me brirë përpara Me të egër, duke u kanosur, gati për sulm.

Më ha koka për brirë E kërkoj të keqen vetë; shkoj si breshka te nallbani, si cjapi te kasapi.

Më hanë brirët E kërkoj vetë të keqen; s'më rrihet pa bërë diçka që mund të sjellë pasoja të dëmshme, megjithëse kjo s'është e nevojshme; më ha koka; kërkoj të zihem; s'më rrihet pa u grindur; më ha kurrizi; më hanë hundët.

Nxjerr brirët (brirë)

♦ Dal në shesh; e shfaq veten ashtu siç jam.

♦ Nis të duket; fillon e shfaqet.

Nxjerr për brirësh Nxjerr diçka me zor.

S'ka brirë S'ka nevojë për shenjë tjetër; është një gjë që duket vetiu.

Shkoi shyta të kërkojë brirët, la edhe veshët *ff u tall* Shkoi për të fituar diçka, po humbi edhe atë që kishte; vajti për t'i kërkuar llogari dikujt, po i kërkuar llogari atij vetë dhe e vunë përpara.

U fut (hyri) në bri të buallit (të kaut) U fut në një vend shumë të fshehtë, ku s'e gjente dot asnjëri.

Ujk me brirë

♦ Njeri i vrazhdë e ters, me të cilin nuk merresh dot vesh; njeri i shëmtuar.

♦ Diçka shumë e pahijshme dhe e shëmtuar; diçka që nuk shkon mbarë dhe krijon vështirësi e pengesa të mëdha.

**

bri i kudhrës *tek* Pjesë me majë konike e kudhrës.

bri i vaporit Hundë (bash) i vaporit.

bri thekre *bot (Claviceps purpurea)* Sëmundje e shkaktuar nga një lloj kërpudhe në trajtë brirësh të zinj, që dëmton të lashtat dhe foragjeret.

brirët e misrit Kallinj të vegjël që dalin ngjitur me kallirin e madh të misrit; vëllezër.

Briri i Afrikës *gjeog* Gadishull në Afrikën Verilindore, që përfshin Somalinë dhe një pjesë të Etiopisë.

bri u m sh rë rët A > **BRI RI**.

Briaré u m mit *gr* Përbindësh me 100 duar; i biri i Uranit dhe Gjeas.

briartë *mb poet (Sorkadhe, dhi)* me brirë të artë. [Atëherë nëna e Feridunit i lutet lopës së shenjtë **Bermaja**, me një funksion totemik thujse të njëjtë me dhinë briarta tek eposi shqiptar, që ta fshehtë e ta shpëtojë (ShS).]

bribilispice *mb krahin (Dhi)* me brirë të kthyer kular.

bribilispice *ja f sh e et krahin* Dhi me brirë të kthyer kular.

bribuall *ja f sh e et kopsht* Spec djegës i kuq, në trajtë briuri.

bricák *u m K Strall*; gur zjarri; gur shkrepës. > **BRIC•Ë A.**

bricáp *ja f sh e et Ç* Dhi me brirë të mëdhenj si të cjamin.

bric•ë *a f sh a at*

♦ *krahin G Strall*; gur zjarri; gur shkrepës.

♦ *vjet usht* Strall që vartet në çarkun e pushkës për të bërë ndezjen e barutit. **Pushkë me bricë.**

*

Ia heq bricën dikujt S'kam (nuk mbaj) më shpresë te dikush.

bricjáp *e mb (Dele, dhi, ka)* me brirë të gjatë, të drejtë e të kthyer prapa si të cjamin.

bricjáp i² *m sh ë ët* Bagëti me brirë të gjatë, të drejtë e të kthyer prapa si të cjamin.

bricjáp i² *m sh ë ët ent* Larvë e madhe pa këmbë, me me gjoks të gjerë si trekëndësh dhe bark konik, që bren drurin.

bricjáp *ja f sh e et* Dhi me brirë të mëdhenj si të cjamin.

Bricjáp *i m astr*

♦ Yjësi e gjysmësferës veriore ndërmjet Demit dhe Gaforres.

♦ Shenjë e tretë e zodiakut, në të cilën dielli qëndron nga 21 maji deri më 20 qershor.

♦ Njeri i lindur në periudhën kur dielli është në këtë yjësi. * **Tropiku i Bricjamin** *gjeog* Tropiku Jugor.

bricóhet *vetv veta III dhe pës e* **BRIC•OJ.** > **BRIC•UE** (me u).

bricój *kal G* > **BRIC•UE** (me).

bricór *ja f sh e et vjet* Pisqollë me strall.

bric•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Grii.

♦ Nduk; këput copa të vogla nga (*diçka*).

bric•úe (me u) **úe** (u) **úe G**

I *vetv veta III* Grihet.

II *pës e* **BRIC•UE** (me).

bricúem (i) e (e) *mb G I* grirë.

bricúem it (të) *as G* > **BRICIM I.**

bricúng *e mb (Kafshë)* shytë; me brirë të thyer a të cunguar. **Ka bricung.**

bricák *u m sh ë ët* Jack-knife.

brice *mb f (Lopë a dhi)* brimadh. **Lopë (dhi) brice.**

bric•e *ja f sh e et* Lopë a dhi brimadhe.

bricák *u m sh ë ët* Brisk xhepi me dorezë; biçak.

bridáshe *mb (Kafshë)* me brirë si të dashit. **Lahuta birdashe** emërtim i lahutës në këngët epike shqiptare.

bridásh *ja f sh e et muz* Lahutë bridashe.

bridrédhur *mb (Kafshë)* me brirë të dredhur, si turjelë.

bridréjtë *mb (Kafshë)* me brirë të drejtë si bigë.

bridúll *ja f sh a at* Brisk xhepi me dorezë briuri si hark; biçak.

bridh *urdh e* **BREDH.**

brídhm•e *a f sh a at A* Shaka.

bríe *ja f bis mjek*

♦ Sëmundje që bren indin e dhëmbëve.

♦ Kulufiskë eshtrash; tuberkuloz i kockës.

brienbri *ndaif G* Tejpërtej; bri më bri. **Më shpon brienbri.**

brien•óhem *vetv G > BRIEN•UE (me u).*

brien•úe (me u) *vetv óva (u) úe G* Prishem, grindem a hasmërohem me dikë.

brienúem (i) e (e) *mb G I* prishur a i hasmëruar me dikë.

briés•ë a f bis mjek G Sëmundje që bren indin e dhëmbëve.

briesk•ë a f sh a at Dele a dhi me brirë të shkurtër.

brig gu *m sh gje gjet*

- ♦ Plis që çon plugu në arë.
- ♦ Plis i fortë; copë dheu e bërë shkëmb.

brigád•ë a f sh a at

- ♦ *usht* Njësi e përbërë nga disa regjimente ose nënreparte (*batalione, grupe, kompani*); njësi e flotës detare ushtarake e përbërë nga disa luftanije të një lloji. **Brigadë këmbësorie (artilerie, tankiste, xheniere).**
- ♦ Njësi vullnetarësh që marrin pjesë në aksione për një kohë të caktuar.
- ♦ Grup i organizuar njerëzish që kryejnë një punë të caktuar në industri, bujqësi etj.; grup i vogël njerëzish i ngarkuar përkohësisht për të kryer një detyrë.

brigadiér i m sh ë ët Drejtues i një brigade prodhimi.

brigadiér•e ja f sh e et f e **BRIGADIER I.**

brigánd i m sh ë ët Vjedhës a grabitës i armatosur.

brigandázh i m sh e et Vjedhje a brabitje me dhunë.

brigantín i m sh a at det > **BRIGANTIN•Ë A.**

brigantín•ë a f sh a at det Anije dydirekëshe me vela.

bríg•ë a f sh a at G Hall; shqetësim; brëngë; kasavet.

brigím i m sh e et Qortim i rëndë.

brignár i m sh ë ët G Fshesar; pastrues.

brig•óhem *pës e* **BRIG•OJ.**

brig•ój kal óva úar Qortoj rëndë.

brigúar (i e) mb I qortuar rëndë.

brigrép mb (Kafshë) me brirë të hollë të kthyer si grep.

brígják u m sh ë ët G Brisk a biçak me dorezë briri. [Me ja pa paj shpatën e mejdanit,/ Brigjak bukësh e jotja qi po të duket (CV).]

brigjánë mb G > **BRIGJERË.**

brigjátë mb (Kafshë, kandërr) me brirë të gjatë.

brigját•ë i m sh ë ët Kafshë a kandërr me brirë të gjatë.

brigját•ë a f sh a at f e **BRIGJAT•Ë I.**

bríjje t sh i **BRE•G GU.**

bríjje-bríjje mb (Vend) me shumë brigje.

brigjelártë mb (Bregdet) me brigje të larta.

brigjérë mb (Kafshë) me brirë të gjerë.

brigjér•ë i m sh ë ët Kafshë me brirë të gjerë.

brigjér•ë a f sh a at f e **BIRGJER•Ë I.**

brigjeták e mb krahin G (Banor) i viseve të ulëta.

brígj•ër ri m sh ra rat bot (Ilex) Shkurre përherë e blertë, me gjethe të ndritur; rritet në pyje malore; mbillet edhe si bimë zbukurimi. > **ASH•E JA.**

brígjím i m sh e et Ngacmim; bezdisje; mërztitje.

brígj•ój kal óva úar Ngacmoj; bezdis; mërztit.

brígjúar (i e) mb I ngacmuar; i bezdisur; i mërztitur (*by*).

brihálë mb (Bagëti) me brirë të drejtë, të gjatë e të hollë.

brihál•ë a m sh a at Bagëti me brirë të drejtë, të gjatë e të hollë.

brihanxhár *mb m (Dem)* me brirë shumë të mprehtë.

brihápët *mb (Bagëti)* me brirët të larguar shumë njëri nga tjetrit.

brihápët i *m sh - it* Bagëti me brirët të larguar shumë njëri nga tjetrit.

brihápët *a f sh a at f e* **BRIHAPËT I.**

brihéll *mb Pointed (horn).*

brihéll•e *ja f sh e et kopsht* Spec djegës me majë të hollë e të gjatë.

brihéshtë *mb (Bagëti)* me brirë të hollë me majë si heshtë.

brihéshtë•ë *a f sh a at* Kafshë me brirë të hollë me majë si heshtë.

brihóllë *mb (Bagëti)* me brirë të hollë e të mprehtë.

brihóll•ë *a f sh a at* Bagëti me brirë të hollë e të mprehtë.

brî•j *kal G > brî (me).*

brijanác *i m sh ë ët G euf* Djalli me brirë.

brijár *i m sh ë ët G* Brinar; burrë i mashtruar nga bashkëshortja.

brijás *ndaif G* Brinjas; anësh.

brijaza *ndaif krahin G* Brinjaz; anësh. **Shikoj brijaza** shikoj me bisht të syrit. **Ulem brijaza** në sofër.

brijazím *i m sh e et G*

♦ Shikim shtrembër, me bisht të syrit.

♦ Shikim sy ndër sy me zemërim a inat.

♦ Mbrijim; përgatitje e demave për t'u ndeshur ballazi.

brijaz•óhem *vetv óva (u) úe G*

♦ Shihemi shtrembër, me bisht të syrit.

♦ Shihemi sy ndër sy me zemërim a inat.

♦ *veta III (Demat)* mbrijohem; përgatiten për t'u ndeshur ballazi.

brijazúem *(i) e (e) mb G*

♦ *(Vështrim)* i shtrembër, me bisht të syrit.

♦ *(Vështrim)* i zemëruar a me inat.

♦ *(Dema)* të mbrijuar; gati për t'u ndeshur ballazi, kokë më kokë.

brijén•ë *a f sh a at G* Buenë; përmbytje; vërshim ujërash; përejë.

brijenóc *i m euf krahin G* Djall; qoftëlargu.

brijésh•ë *a f sh a at G* Dele me brirë.

bríj•ë *a¹ f sh a at anat G > BRINJ•Ë A¹.*

bríj•ë *a² f sh a at krahin G* Bucelë për ujë.

bríj•ë *a³ f sh a at krahin G* Arë në brijë të malit.

brijëlmúet *mb G (Gjarpër)* me brinjë të lëmuara.

bríjët *(i) e (e) mb G* I birtë; i bërë me bri; prej briri.

brijím *i¹ m sh e et* Goditje me brirë *(e kafshëve).*

brijím *i² m G* Kthim brinjas; mbështetje në ijë.

brij•óhem *vetv óva (u) úar*

♦ *veta III (Demi, dashi etj.)* bëhet gati të godasë me brinjë.

♦ *fig* Kapem keqas me dikë; përplasem me dikë.

brij•ój *kal dhe jokál G > BRIJ•UE (me)^{1,2}.*

brijók *e mb anat G* I brinjës; që ka të bëjë me binjën a brinjët.

brijók•e *ja f sh e et G* Brinjë e vogël mali.

brijór *e mb* Brinak; keratinoz.

brijórë *t f inv* Kafshë deti e ktenoforëve, me trup si të kandilit të detit, me qimëza notuese.

brijs *e mb krahin G (Njeri)* që ta bën të keqen prapa shpine.

brijs *i m sha at krahin G* Njeri ta bën të keqen prapa shpine.

brijs•e *ja f sh e et krahin G f e* **BRIJS I.**

brijtas *ndaif G* Brinjas; *(i mbështetur)* në brinjë.

brij•úe (me)¹ jokal óva úe G

♦ Kthehem mënjane; mbështetem në brinjë.

♦ *krahin G (Demi etj.)* kthehet brinjas para se të sulmojë.

brij•úe (me)² kal óva úe krahin G Mbush (*bucelën etj.*) duke i hedhur ujë nga vrima e brinjës që të mos mbetet ajër brenda.

brijúem (i) e (e)¹ mb G I kthyer mënjane; i mbështetur në brinjë.

brijúem (i) e (e)² mb krahin G (Bucelë) e mbushur brinjë-më brinjë, e mbushur plot.

brikapróll e mb (Dhi) me brirë të degëzuar si kaproll.

brikapróll•e ja f sh e et Dhi me brirë të degëzuar si kaproll.

brikéqe mb (Dhi) me brirë të shtrembër.

birkéq•e ja f sh e et Dhi brishtrembër.

brikét i m sh e et

♦ Pllakëz ose kokërr e vogël sa një vezë, që bëhet nga pluhuri a nga copëza të ngjeshura lëndësh si tallashi, pluhuri i metaleve etj. **Stufë për briket. Bëj briket.**

♦ *përmb* Lëndë e ngjeshur në këtë mënyrë.

briketím i m ind Ngjeshje e pluhurit ose copëzave të qymyrit, tallashit, metaleve etj.

briket•óhet úa (u) úar ind *pavet dhe pës e BRIKET•OJ.*

briket•ój kal óva úar ind Ngjesh (*copëza a pluhur lëndësh si qymyri, tallashi, metali etj.*) dhe bëj me to pllakëza ose kokrra të vogla; bëj briket me (*pluhurin a me copëzat e një lënde*).

briketúar (i e) mb ind (Lëndë) e ngjeshur në trajtë briketi.

briketúes e mb (Makinë) për prodhimin e briketeve.

briketúes•e ja f Makinë për prodhimin e briketeve.

briketúes i m sh - it Punëtor që bën briket.

briketúes•e ja f sh e et f e BRIKETUES I.

bríkë mb G (Dele) me brirë të vegjël.

brík•ë a f sh a at G Dele me brirë të vegjël.

brikërrábë mb (Lopë) me me brirë përpara e të kthyer si kërrabë.

brikërráb•ë a f sh a at Lopë me me brirë përpara e të kthyer si kërrabë.

brikóc e mb (Bagëti) me bri të thyer; briçe.

brikulác e mb (Bagëti) me brirë të dredhur si kulaç.

brikurórë mb (Bagëti) me brirë të kthyer me majë përpara.

brilánt e mb libr I shkëlqyer.

brilánt i m sh e et Diamant pa ngjyrë, i prerë në disa faqe të lëmuara e të shkëlqyeshme, që përdoret zakonisht për stoli. **Unazë me brilant.**

brilantín•ë a f sh a at Pomadë me erë të mirë për të shtruar dhe shkëlqyer flokët.

brilopátë mb (Dre) me brirë të mëdhenj e të gjerë.

bri•mádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ *f fig (Grua)* e përdalë, që nuk i qëndron besnike burrit.

♦ *m fig (Burrë)* brinar, që e tradhton grua.

bri•mádh mádhja m sh mëdhénj mëdhénjtë f fig Burrë brinar; burrë që e tradhton grua.

bri•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë Kafshë me brirë të mëdhenj.

brimáj•ë a¹ f sh a at krahin Pëlhurë merimange; cergë.

brimáj•ë a² f sh a at G Kamare në mur.

brimbájtës e mb libr (Kafshë) me brirë.

brimbás ndajf krahin G Keq sa s'ka më; simazi.

brim•e ja (e) f sh e et (të) G Brejtje; gërryerje.

brím•ë a¹ f sh a at

♦ Vend i gërrmuar a i shpuar; vend i prerë në rrobë, këpucë etj.

♦ Zgavër. > **VRIM•Ë A.**

brím•ë a² f sh a at G

♦ Britmë. [**E kan marrë brimën e tuj kjajtë** (CV).]

♦ *krahin* E qarë; të qara.

♦ Qortim; britmë qortimi.

♦ Ankim; ankesë.

brimëtár i m sh ë ët krahin G Burrë që qan të vdekurit; gjamatar.

brímëz a f sh a at zvog e BRIM•Ë A.

brim•ój kal óva úar

♦ Shpoj, bëj vrimë, hap vrimë në (*diçka*); e bëj me vrima, e bëj vrima-vrima (*diçka*).

Brimoj dërrasën (murin, drurin).

♦ *fig* Gjurmtoj, kërkoj andej e këtej, hetoj për të zbuluar diçka të fshehtë. **S'lë vend pa e brimuar.**

brimór•e ja f sh e et¹

♦ Qepshe e vogël.

♦ Kulesë e vogël.

brimór•e ja f sh e et² teks Dërrasë me disa vrima, nëpër të cilat kalojnë penj, që dridhen së bashku e bëhen një fill i vetëm për tezgjah.

brimós kal a ur

♦ Fsheh në një skutë.

♦ *fig* Kërkoj vrimë më vrimë për të gjetur një gjë të fshehur.

brimósj•e a f

♦ Shpim i vrimës.

♦ *fig* Kërkim vrimë më vrimë për të gjetur një gjë të fshehur.

brímsh•ëm (i) me (e) mb G Poroz; me vrima.

brimtár i m sh ë ët G Britmëtar; ai që bërtet (që vë britmën).

brímtë (i e) mb A I fortë; i zjarrtë; plot pasion.

brîna t G sh i BRI NI.

brínáj•ë a f sh a at Anë e stofit, pëlhurës etj. që nuk e lë të cuflohet.

brínáj•ë a f sh a at krahin G Rrëmore e shkaktuar prej shirave.

brínák e mb

♦ Brigjatë; brimadh.

♦ *fig* Inatçor, inatçi.

♦ (*Lëndë*) briri.

brínák•e ja f sh e et G Dele me brirë.

brínár mb keq (*Burrë*) që i ka vënë brirë gruaja.

brínár i m sh ë ët keq Burrë që i ka vënë brirë gruaja.

brinasqápe mb krahin G (*Dhi*) me brirë.

brinasqáp•e ja f sh e et G Dhi me brirë.

brinaták e mb

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ (*Kafshë*) me brirë të thyer.

brinaták u m sh ë ët > BRINOÇ I.

brinatýtë mb zool (*Kafshë*) me brirë të zgavërt.

brinatýtë t f sh zool Kafshë me brirë të zgavërt.

brínaz ndajf G: Bien brínaz (*demat*) ndeshen kokë më kokë.

brinc i m sh e et G Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brincák u m sh ë ët K Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brínc•ë a f sh a at G Gur shkrepës; gurgacë; strall.

brindíll i m sh a at kopsht Kalem me sythë për shartesë.

Brindíz i m *gjeog* Port në Italinë Juglindore.

brín•ë a f sh a at *bot krahin G* Lloj shelgu që rritet si shkurre e ulët, me gjethe pushatake e me lule të verdha. > **SHEL G I EGËR; MRIN•Ë A; MORIN•Ë A.**

brinëkaçërre mb G (*Dhi*) me brirë të kthyer në majë.

brinëkaçërre mb G *Dhi* me brirë të kthyer në majë.

briním i m > **BRIJIM I.**

brinóc e mb

♦ (*Kafshë*) me brirë të mëdhenj.

♦ *fig* (*Njeri*) që kërkon t'i ketë përfund të tjerët.

brinóc i¹ m sh ë ët

♦ *Kafshë* me brirë të mëdhenj.

♦ *fig* *Njeri* që kërkon t'i ketë përfund të tjerët.

brinóc i² m euf *Djall*.

brin•óhem vetv > **BRIJ•OHEM.**

brin•ój kal > **BRIJ•OJ.**

brinók e mb (*Dele*) kërrutë. > **BRINOÇ E.**

brinók•e ja f sh e et *Dele* kërrutë.

brinór e mb

♦ (*Send*) i birtë; i bërë prej briri.

♦ (*Kafshë*) me brirë.

brinór•e ja f sh e et anat *Shtresë e tejdukshme në pjesën e përparme të syrit.* > **KORNE JA.**

brin•óhem vetv > **BRIJ•OHEM.**

brin•ój kal > **BRIJ•OJ.**

brínjas ndajf

♦ Nga ana e brinjëve, në brinjë; anash. **Bie (eci) brinjas. Zvarritem brinjas.**

♦ Pjerrtas, për së gjati, tërthorazi. **Kthej brinjas. Vështron brinjas.**

♦ *fig* *Paksa, kalimthi, duke e prekur pak; në mënyrë të cekët, përciptas. E prek brinjas një çështje.*

♦ (*Luaj*) *Cingëlthi; shkop e cingël.*

brínjazi ndajf > **BRINJAS. Vështroj brinjazi.**

brínj•ë a¹ f sh ë ët

♦ *anat* *Secili prej çifteve të kockave ose kërceve gjatësore nga boshti i kurrizit deri në dërrasën e kraharorit, që forcojnë paretet e trupit të shumë kërbisitorëve dhe mbrojnë organet e brendshme. I kanë dalë brinjët mbi lëkurë është dobësuar shumë. [Toka sillet habitur brenda brinjëve të poetit (GjM).] [Se ç'vëngon e se ç'gulçon,/ Zëmra brinjët t'i çkalmon (FN).]*

♦ *Anë e djathtë ose e majtë e trupit të njeriut, që nis nga supi e shkon deri te mesi.* > **IJ•Ë A; KRAH U. Shtrihem (fle, kthehem) në brinjë. Më sëmbon (më ther) në brinjë. E mori plumbi brinjë më brinjë. Fle (shtrihem) brinjë më brinjë me dikë. Qesh sa më dhembin brinjët.**

♦ *ushq* *Copë mishi nga pjesa anësore e trupit të bagëtive. Brinjë dashi (qengji, viçi).*

♦ *sh a at* *Faqe e thepisur mali, shkëmbi etj.; anë e pjerrët, rripë; vend që vjen pak i pjerrët, e përpjetë e vogël. Brinjë e zhveshur (e thatë, e keqe). Brinjë mali. Brinjë shkëmbi. Shkoi brinjës. Kullotin brinjave.*

♦ *Arë në faqe të pjerrët; arrë joprodhuese në faqe të malit.*

♦ *Skaj a anë e ngushtë e një sendi, buza; pjesë anësore e një sendi, faqe anësore. Brinja e anijes (e lundrës). Brinjët e samarit. Brinjët e krehrit të tezgjahut. Brinja e arës.*

♦ *gjeom* *Vijë anësore e një figure gjeometrike; vijë ku priten dy faqe të një trupi gjeometrik. Brinjët e trekëndëshit (e katrorit).*

♦ *usht* Krah (*i ushtrisë*). [iu dha urdhër legjionevet të hynin nëpër të çarat midis falangavet për t'i sulmuar këto nga brinjët. (AE).]

*

Brinjë më brinjë Tejpërtej; gjithë, krejt; shumë, fort.

E mbështet brinjën *euf* Vdes.

I kam brinjët nxehtë

♦ Jetoj në mirëqenie e siguri.

♦ I kam shpatullat të ngrohta.

I numërohen brinjët (fijet e brinjëve) Është shumë i dobët, është tretur.

Ia hallakat brinjët diku E rrah fort sa i thyej brinjët.

Ia numëroj brinjët diku E rrah keqas.

Ia thyej brinjët diku E rrah paq dikë; e mund a e dërrmoj keqas dikë. [Sulltan Mehmeti II, duke i propozuar paqen Skënderbeut pa kërkuar asgjë tjetër prej tij veçse të qëndronte në cakun e vet, desh t'i kishte duart e lira për t'i thyer brinjët Venetikut dhe Italisë. (AE).]

Ia zbut brinjët (kurrrizin, shpinën) E rrah fort; e rrah keq; e rrah mirë e mirë.

Jam me dy fije brinjë Jam shumë i dobët nga shëndeti, mezi mbahem në këmbë.

Lepuri në brinjë e helli në zjarr *ff u* Peshku në det, tigani në zjarr.

Marr brinjën Iki nga mund; marr malet; iki nga e shpinin këmbët.

Mbaj brinjët (barkun, ijët) me dorë Këputem (gajasem) së qeshuri.

Më bien brinjët Lodhem shumë; këputem.

Na theve brinjët! *tall*

♦ Lëre se na bëre të qeshim; nuk shikon, na shkule së qeshuri!

♦ Na gënjeve rëndë!; na mbushe me gënjeshtër!

Në atë brinjë (anë, krah) fli! *tall* Mos shko me atë mendje.

Nuk i ka mish brinja (*Bagëtia për mish*) është shumë e dobët.

S'e vë në brinjë *mospërf* Nuk e marr për grua a për burrë; s'pranoj ta kem në krah si bashkëshort(e).

Shtie brinjët Punoj shumë e lodhem pa masë; më bien kockat në punë.

Zë brinjët me duar Shkulem së qeshuri.

**

brinjë e verbër *anat* Brinjë që nuk ngjitet në dërrasën e kraharorit.

brínj•ë *a² f sh a at G* Gropë plehu; plehërishtë.

brínj•ë *a³ f sh a at* Bucelë për ujë.

brinjác i *m sh ë ët bis euf vjet* Djall; qoftëlargu.

brínják u *m sh ë ët* > **BRINJAC I.**

brínják•e *ja f sh e et krahin G* Rrëvagé e krijuar nga ujërat e rrëmbyera.

brinjédálë *mb* I dobët sa i duken a i numërohen brinjët.

brinjëdréjtë *mb* (*Figurë*) me brinjë të drejta.

brinjëjáshtë *mb* > **BRINJËDALË.**

brinjëndrýsh•ëm *me mb gjeom (Trekëndësh)* me brinjë me gjatësi të ndryshme.

brinjënjësh•ëm *me mb gjeom* Trekëndësh me brinjë me gjatësi të ndryshme.

brínjës•e *ja¹ f sh -e t*

♦ *ushq* Copë mishi nga brinjët e bagëtive.

♦ Shpatull e samarit.

♦ Dërrasë anësore e djepit, arkës etj.

brinjëthýer *mb* (*Kafshë*) me brirë të thyer.

brínjéz a *f sh a at zvog e* **BRINJ•Ë A¹.**

brínj•éz *ëza f sh az azt A* Brinjë.

brinj•óhem¹ *jokal óva (u) úar* Anohem; mbështetem në brinjë.

brinj•óhem² vetv óva (u) úar

♦ *veta III (Deshët etj.)* Ndeshen kokë më kokë.

♦ *fig* Mbledh forcat për të bërë (*diçka që kërkon fuqi*).

brinjók•e ja f sh e et Vend brinjë në kodër a mal.

brinjór e¹ mb libr Që ka veti brinake. **Shtresë brinjore.**

brinjór e² mb libr gjeom I brinjëve; që ka të bëjë me brinjët a u përket brinjëve. **Kënd (hark) brinJOR.**

brinjór e³ mb I hollë, i ngushtë dhe i përkulur si hark. **Rreze brinjore.**

brinjór•e ja f sh e et Pjesë mali me brinja; vend brinja-brinja.

brinjúar (i e) mb I nbështetur në brinjë.

brio /brío/ muz it: Con brio ndajf me gjallëri.

briók e mb krahin G (Kafshë) brithyer; me bri të thyer.

briolít i m ind Gur i çmuar sintetik që ngjan si diamant.

briológ u m sh ë ët Studiues i myshqeve.

briológ•e ia f sh e et Studiuese e myshqeve.

brilogjÍ a f bot Pjesë e botanikës që studion myshqet.

briologjÍk e mb I briologjisë; që ka të bëjë me briologjinë.

briósk•ë a f sh a at Dele me brirë.

brioso /briózo/ muz it

I ndajf Me gjallëri. > **CON BRIO.**

II mb I gjallërishëm.

briósh i m sh ë ët fr ushq Kulaç i gatuar me vezë e gjalpë dhe pak sheqer.

bripërdrédh•ëm me mb G > BRIPËRDREDHUR.

bripërdrédhur¹ mb (Dash) me brirë të përdredhur.

bripërdrédhur² mb (Njeri) kryeneç.

bripërdrédhur a¹ f sh a at Dele me brirë të përdredhur.

bripërdedhur a² f sh a at f e bripËrdredhur i².

bripërdrédhur i¹ m sh - it Dash me brirë të përdredhur.

bripërdrédhur i² m sh - it Njeri kryeneç.

bripërpjëtë mb (Kafshë) me brirët drejt përpjetë.

bripërtókas ndajf krahin G (Bie, rrëzohem) shakull përdhe; top në vend.

briprápë mb (Kafshë) me brirët të kthyer prapa.

briqén i m mit Qenie e përfytyruar si kalë i bardhë me një bri të gjatë në ballë.

briráz•ë a f sh a at kopsht A Fasule kokërrvogël.

brirë t sh i BRI RI.

brirëzím i m sh e et libr Kthim i indit në lëndë brinake.

brirëz•óhet vetv úa (u) úar (Indi) kthehet në lëndë brinake.

brirëzúar (i e) mb libr (Ind) i kthyer në lëndë brinake.

bríjr•e a f sh e et bot, kopsht (Abelmoschus esculentus) Bimë njëvjeçare e kultivuar e mëllagoreve (Malvaceae), që lidh fryt në trajtë gishti të mbushur me fara; përdoret për gjellë. > **BAMJ•E A.**

brírtë (i e) mb Brinor; i punuar me bri; i bërë prej briri. **Syza të brirta.**

brirth i m sh ë ët Secili nga dy zgjatimet si fije të mishta a të brirta, që kanë në krye kërmijtë, disa kandrra, molusqe e gaforre dhe që shërbejnë si organe shqisore. > **PREK•ËL LA.**

brirrëzúar mb (Kafshë) me brirë të kthyer poshtë.

brirrósh e mb krahin G (Dhi etj.) me brirë të kthyer prapa.

Brisbéjn i m gjeog Kryeqytet i shtetit të Kuinslandit, Australi.

Briseíd•ë a f mit gr Skllave që Agamemnoni ia dha Akilit.

brísë mb f krahin G (Dele) me brirë.

brís•ë a¹ f sh a at krahin G Dele me brirë.

brís•ë a² *f mjek, veter* Qimëz; gangrenë; brejë.
brisjéllë *mb krahin G (Dhi etj.)* me brirë të përdredhur.
brisjéll•ë a *f sh a at* Dhi me brirë të përdredhur.

brisk

I *si mb*

♦ Shumë i mprehtë. **I kam dhëmbët brisk.**

♦ Shumë i ftohtë. **Uji është brisk.**

II *si ndajf* Shumë; jashtëzakonisht. **I mprehtë brisk (brisk i mprehtë). I ftohtë brisk.**

*

E kam gojën (gjuhën) brisk Jam i zoti i fjalës; jam i gojës; e kam gjuhën shpatë.

E kam mendjen brisk Jam shumë i zgjuar e i shkathët; jam mendjemprehtë.

I kam këmbët brisk Jam shumë i shpejtë nga këmbët; eci shumë lehtë.

Mbetem brisk Mbetem pa gjë fare; mbetem kalli.

brisk i m sh a at *krahin G* Biçak me dorëz briri.

bris•k ku m sh qe qet

♦ Thikë çeliku e posaçme me dorëz, me teh shumë të mprehtë, që përdoret për t'u rruar; pllakëz çeliku shumë e hollë dhe me dy tehe shumë të mprehta, që vihet në një vegël të posaçme dhe përdoret për t'u rruar. [Por dialektet do të shkrihen shkallë-shkallë, si rrjedhim i një procesi të natyrshëm, i cili nuk mund të planifikohet si planet ekonomike pësëvjeçare, ose të 'normalizohet' me receta magjistricalash dhe brisqe xherahësh. (APp).]

♦ Biçak me dorëz; thikë e vogël xhepi.

♦ Thikë e vogël e kopshtarit.

♦ Kadhë bishtshkurtër.

*

Është buzë brisku Është i hollë e i shtrirë mirë; është i palosur, i hekurosur mirë; i ngrirë.
I qëndroj brisk më brisk (majë e brisk) diku Zihem me dikë pa u frikësuar; grindem e hahem dhëmb për dhëmb me të.

Jam në teh të briskut (të thikës, të shpatës) Jam në një gjendje kur vendoset përfundimisht fati; vetëm qimja më ndan nga rreziku.

Ia pres me brisk Ia pres shkurt; ia pres me sëpatë; s'e lë të vazhdojë a të zgjatet.

Më rrove, të rrova, brisku (qe) i berberit Jemi të larë; s'i kemi gjë borxh njëri-tjetrit.

S'ka vënë (s'ka shkuar) brisk në faqe Është ende i mitur e pa përvojë; s'është bërë burrë akoma.

Shkoj në majë të briskut Kaloj një rrezik; shpëtoj për mrekulli.

bris•káll i m sh qëlle qëllet Ç Fik i papjekur; fik mufkë.

brískë mb (Kafshë) me brirë të hollë e të drejtë.

brísk•ë a f sh a at *krahin G* Dele me brirë.

briskëtár i m sh ë ët Mjeshtër i punimit të brisqeve.

briskím i m

♦ Pastrim a qërim me brisk (*i shkopit etj.*).

♦ Gdhendje me brisk.

brisk•óhet vetv úa (u) úar veta III dhe pës e BRISK•OJ.

brisk•ój kal óva úar

♦ Pastroj a qëroj me brisk (*një shkop etj.*).

♦ Gdhend me brisk.

briskpunúes i m sh - it vjet

♦ Mjeshtër që bën brisqe.

♦ Ai që mpreh brisqe.

briskúar (i e) mb

♦ I pastruar a qëruar me brisk.

♦ I gdhendur me brisk.

brisokrádhe *mb (Dele)* me brirë si të sorkadhes.

brisokrádh•e ja f sh e et Dele me brirë si të sorkadhes.

brispícë *mb K (Kafshë)* me brirë të hollë e të gjatë.

brisdqápe *mb krahin G (Dhi)* me brirë si të cjamin.

brisdqáp•e ja f sh e et krahin G Dhi me brirë si të cjamin.

brisdqár i m sh ë ët ent (*Cerambyx cerdo*) Kacadre i madh me trup të hollë dhe antena më të gjata se trupi; ushqehet me kalbësirat e lëvozhgës së drurëve dhe me fruta.

brísqe t sh i BRISK U.

bristíl•ë a f sh a at Ç Dhi me brirë të gjatë të hollë.

Bristól i m gjeog Port në Anglinë Jugperëndimore.

brish•ë a f sh a at krahin G

♦ *inv* Krimb që bren durin e thatë. > **KRI A.**

♦ *ent* Tenjë.

brishím i¹ m G

♦ Brerje; thërrmim; copëtim.

♦ Shkallmim.

brishím i² m vjet Fill mëndafshi.

brishkúrtër *mb (Kafshë etj.)* me brirë të shkurtër.

brishník e mb A I përbindshëm.

brish•óhet *pavet dhe pës e* **BRISH•OJ.** > **BRISH•UE (me u).**

brish•ój kal G > **BRISH•UE (me).**

brisht kal G > **BRISHT•Ë (me).**

brishták e mb I brishtë; i hajthëm. **Grua brishtake.**

brisht•em vetv G > **BRISHT•Ë (me u).**

brishtë (i e) mb

♦ I thyeshëm; që thyhet lehtë; i thërrmueshëm; që thërrmohet shpejt. **Lëndë e brishtë. Qelq (dru) i brishtë. Tokë e brishtë.**

♦ Që vjen i dobët e i mekët nga natyra a nga ndonjë sëmundje, i hollë (për njerëz); delikat.

Fëmijë i brishtë. Vajzë e brishtë. Trup (krah) i brishtë. Lule e brishtë. Shëndet i brishtë. [Figura në vetvete, sa e brishtë aq edhe e fuqishme (AÇ).]

♦ *fig* Shumë i ndjeshëm, i prekshëm; që preket shpejt. **Zemër e brishtë.**

♦ *fig* I pathemeltë; pa bazë të shëndoshë; që nuk përligjet a nuk qëndron. Shpresa (ëndërrime) të brishta.

**

vít i brishtë Vit me 366 ditë, që bie një herë në katër vjet.

brisht•ë (me) kal a ë G > **BRISHT•OJ.**

brisht•ë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Rrëzohem; shkas e bie.

♦ Zbres.

brishtëní a f G Brishtësi.

brishtësí a f libr Të qenët i brishtë; veti e diçkaje që është e brishtë. [**Nën breshní plumbash/ brishtësi e flatrave/ dhe shtegtími i juej.** (AÇ).]

brishtësími i m libr dhe tek Kthim në gjendje të brishtë.

brishtësisht ndajf libr Me brishtësi.

brishtës•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e **BRISHTËS•OJ.**

brishtës•ój kal óva úar libr dhe tek E bëj të brishtë a më të brishtë; kthej në gjendje të brishtë (*diçka*).

brishtësúar (i e) mb libr dhe tek I kthyer në gjendje të brishtë.

brishtí a *f kryes G* > **BRISHTËSI A.**

brishtím i *m* Kthim në gjendje të brishtë.

brishtíz•ë a *f bot* Thjerrë(z).

brishtní a *f G* Brishtësi.

brisht•óhem óva (u) úar

I *vetv* Bëhem i brishtë.

II *pës e* **BRISHT•OJ.**

brisht•ój kal óva úar E bëj të brishtë (*diçka*).

brishtúar (i e) *mb* Që është bërë i brishtë.

bríshtun (i e) *mb G*

♦ I rrëzuar.

♦ I zbritur.

brish•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Brej; thërrmoj; copëtoj.

♦ Shkallmoj.

brish•úe (me u) úe (u) úe

I *pavet*

♦ Brehet; thërrmohet; copëtohet.

♦ Shkallmohet.

II *pës e* **BRISH•UE (me).**

brishúem (i) e (e) *mb G*

♦ I brerë; i thërrmuar; i copëtuar.

♦ I shkallmuar.

brishúemit (të) *as G* > **BRISHIM I.**

brishúl e *mb (Kafshë)* me brirë të hapur anash.

brishýtë e *mb (Bagëti)* pa brirë; (*dhi*) shytë.

brishýt•ë a *f sh a at* Bagëti pa brirë. **Dhi brishytë.**

bríta *G kr thj e* **BËRTAS.**

Britaní a *f gjeog:* **Britania e Madhe** shtet në një grup ishujsh ku ndodhen Anglia, Skocia dhe Uells. **Mbretëria e Bashkuar e Britanisë së Madhe dhe Irlandës së Veriut.**

britaník e *mb*

♦ Që ka të bëjë me Britaninë e Madhe dhe nënshtetasit e saj. **Perandoria Britanike. Ishujt britanikë gjeog. Nënshtetas britanik. Luani britanik** simbol i perandorisë britanike ose i Britanisë së Madhe.

♦ *hist* Briton.

britaník u *m sh ë ët* Banor a vendës i Britanisë së Madhe; nënshtetas i Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe.

britaník•e ja *f sh e et f e* **BRITANIK U.**

britár i *m sh ë ët* vjet Ai që i fryn a i bie bririt.

brít•em *vetv a (u) ur* Brehem.

brít•ë (me) *kal, jokal a - G*

♦ Qortoj. > **BËRTAS.** [**me idhnim Halili m'i ka britë Mujit. (CV).**]

♦ Vajtoj me zë të lartë (*të vdekurin*).

brít•ë (me u) *vetv G* > **BRIT•EM.**

brítës i *m sh ë ët* Bërtitës.

brítj•e ja *f sh e et* Britmë; bërtitje.

britm i *m vjet* Muaj i vjeshtës.

britm i parë Shtator.

britm i dytë Tetor.

britm i tretë Nëntor.

britmarák e mb Gjëmëmadh; që bërtet fort.

britmatár e mb etn krahin G (Njeri) që vajton të vdekurin me britma.

britmatár i m sh ë ët etn krahin G Gjamatar; ai që vajton të vdekurin me britma.

britmatár•e ja f sh e et etn krahin G Gjamatare; ajo që vajton të vdekurin me britma.

brítm•ë a f sh a at

♦ Zë i fortë, që nxjerr njeriu kur bërtet; thirrme e fortë, klithmë; zë që lëshojnë kafshët; ulërimë. **Lëshoj (vë) britmën.**

♦ Shprehje e vullshme e një ndjenje me zë a me pasthirrma; brohoritje. **Britma gëzimi (habie). E pritën (e përcollën) me britma.** [E me britmë ngadhënjyese/ me hove viganash (Mgj).] [Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat (DA).] [Larg britmave të atyre që iu ka hyrë babëzia/ ta lënë këtë vend pa histori (JB).]

♦ Zhurmë që krijohet nga zërat e disa vetave, kur flasin fort; zhurma që bëjnë disa veta kur zihen a kur shahen me zë të lartë. **Britma kalamajsh.**

♦ Kushttrim; thirrje. **Lëshoj britmën** jap kushttrimin.

britmëqár e mb (Njeri) që vajton të vdekurin me britma.

britmëqár•e ja f sh e et vjet Grua që vajton të vdekurin me britma.

britón e mb hist I britonëve; që ka të bëjë me britonët.

britón i m sh ë ët kryes sh hist Popull që fliste një keltishte ishullore në trojet e Anglisë dhe Uellsit.

britón•e ia f sh e et f e hist **BRITON I.**

brítunit (të) as G Britmë; bërtitje; e bërtitur.

brith i m sh a at Çiban; lugë me qelb.

brithátë mb I dobët sa i duken brinjët; pa fije mishi në trup.

brithýer mb (Kafshë) me brirë të thyer.

brivétëm i m mit Qenie e përfytyruar si kalë me një bri në ballë.

bri•vógël mb, m sh végjël, f sh vógla (Dele, dhi) me brirë të vegjël.

bri•vógël vógla f sh vógla vóglat Dele a dhi me brirë të vegjël.

brixóll•ë a f sh a at ushq G Bërxollë; bri mishi.

brixh i m Lojë me letra, me dy çifte lojtarësh përballë njëri-tjetrit, në të cilën në fillim të çdo dore një lojtar (deklaruesi) luan me letrat e veta dhe me letrat e zbuluara të shkokut.

Brixhtáun i m gjeog Kryeqytet i Barbadosit.

brizán i m sh ë ët vjet Borizan.

brizbrázët it m sh zool (Bovidea) Familje kafshësh dythundrake me rreth 140 specie, në pjesën dërmuese ripërtypëse, me brirë kryesisht tek meshkujt.

bríz•ë a¹ f sh a at Bri dashi a deleje që përdoret për të rrahur lirin.

bríz•ë a² sh a at bot (Briza) Bimë barishtore njëvjeçare dhe shumëvjeçare e viseve të buta të gjysmësferës veriore, me 19 specie, me kërcell të hollë dhe lule në majë, që lëkundet nga lëvizja më e vogël e ajrit; disa lloje mbillen për zbukurim.

bríz•ë a³ f sh a at anat Korné e syrit.

bríz•ë a⁴ f sh a at G Livadh, pyll etj. në faqe kodre a mali.

brizím i m

♦ Pastrim; qërim.

♦ Rrahje e lirit me brizë për t'i hequr grathin.

briz•ój kal óva úar Rrah (*kërpín*) me brizë për t'i hequr grathin; i heq grathin (*kërpit*).

brizúar (i e) mb

♦ I pastruar; i qëruar.

♦ (*Kërp*) i rrahur me brizë për t'i hequr grathin.

brobódho mb J I vocërr.

broból e mb I rrëgjuar; i pazhvilluar.

broból•e *a f sh e et* Grua trupimët.

broboléc *e mb* > **BROBOL E**.

bróbull *a f sh a at ushq* Petull e vogël e gatuar me miell, vezë e kos, e skuqur në vaj të nxehtë dhe e sherbetosur.

broc i m sh a at *G* Copë e vogël a rriskë djathi.

broçk•ë *a f sh a at J* Kalli misri i rrëgjuar.

broçkollís *jokal a ur J* Flas gjepura.

broçkollís•e *a f sh a at J* Gjepur; fjalë e kotë.

broçkull *a f kryes sh a at* Gjepur; fjalë e kotë. **Këto janë broçkulla Them broçkulla. [- Unë nuk i ha këto broçkulla, dëgjove? (ED).]**

Broduéj i m Rugë kryesore e Nju Jorkut, e njohur si zonë e teatrove.

bródha *kr thj e* **BREDH**.

brof¹ *jokal*

♦ Ngrihem menjëherë më këmbë; çohem me rrëmbim; hidhem shpejt më këmbë; kërcej përpjetë. **Brof nga vendi (nga shtrati).** [**Bisqet që brofin befasisht mbi rrënojë (XHS).**]

♦ Turrem drejt diçkaje; hidhem me vull përpara. **Brof te dera (dritarja).**

*

Më brof zemra (nga gëzimi) Më rreh fort zemra nga gëzimi.

brof² *ndajf*

♦ (*Ngrihem*) menjëherë e me vull, shpejt.

♦ Papritmas, befas; menjëherë. **I dal brof përpara.**

bróf•ë (me) *kal a ë G*

♦ > **BROF**.

♦ Ia beh; mbërrij papritmas.

bróg•ë *a f sh a at*

♦ Tufë; xhufkë (*e fezit*).

♦ Kokardë.

bróg•ëz *a f sh a at* > **BROGS•ë a**.

brógs•ë *a f sh a at* Tufë fijesh shumë të buta si push i gjatë mbi lëvoren e disa drurëve, mbi lëvozhgën e disa farave etj. **Brogsat e plepit.**

brogjí *mb vjet* Në ngjyrë portokalli të ndezur.

bróh•ë (me) *jokal a ë G* Hidhem përpjetë. > **BROF**.

brohor•ás *jokal dhe kal íta ítur* Brohorit.

brohorí *a f sh - të*

♦ **BROHORITJ•E A.** [**Menjëherë u shkëput një furtunë brohorie (FK).**]

♦ Gëzim i shprehur me thirrje e me britma.

brohorím•ë *a f sh a at* Brohoritje. [**Bilali shkrehu një breshëri kundër veturës. Ciflat e bojës së karrocierisë dhe copat e xhameve u shpërndanë në ajër. Turma i mbajti anën me brohorima e thirrje kundër qeverisë. (ED).**]

brohorís *jokal ta tur* > **BROHORIT**.

brohorít *a ur*

I jokal Thërres e përplas duart në shenjë miratimi a gëzimi për diçka ose për dikë. [**"E fítuam!", brohorite/ Dhe për tok' u-përpëlite (FN).**]

II kal Përsëndet e miratoj me brohoritje dhe me duartrokitje (*dikë a diçka*).

brohorít•em *a (u) ur pës e* **BROHORIT**.

brohorítës *e mb* Që brohoret.

brohorítj•e *a f sh e et* Thirrje a britmë e gëzuar, e shoqëruar zakonisht me duartrokitje, në shenjë miratimi për një ngjarje të madhe, ose si përsëndetje për një njeri të shquar..

brohorítur (i e) mb I pritur me brohoritje. [Skënderbeu u kthye në Krujë në kulmin e triumfit e të lavdisë, i brohoritur e i nderuar si heronjt e vjetërsisë klasike. (AE).]

brojcë a¹ f sh a at

♦ Enë balte a metali e vogël, me një vesh, që përdoret zakonisht për ujë. **Brojcë balte.**

Brojcë për ujë. Brojcë rakie.

♦ Masë drithi prej druri, që nxë rreth 0.5 kg.

brojcë a² f sh a at orn (*Oriolus oriolus*) Zog shtegtar i harabelorëve, me pupla të verdha të ndritura dhe krahë të zinj e sqep të kuq, që ushqehet me fiq. > **BEN•G GU; FIKËS I².**

brokatár•e ja f sh e et > BROK•Ë A.

brók•e ja¹ f sh e et bot (*Alliaria petiolata; Alliaria officinalis*) Bimë barishtore dyvjeçare e familjes së mustardës; në vitin e parë nxjerr gjethe me erë hudhre kur shtypen; në vitin e dytë nxjerr tufa lulësh të vogla në majë të kërcjeve, të cilat bëjnë fara pushtake që i merr era.

brók•e ja² f > BROK•Ë A¹.

bróker i m ang Ai që shet e blen për një tjetër kundrejt një komisioni.

Brokét•ë a f mit ilire Perëndeshë e ushqimit dhe fatit.

brók•ë a¹ f sh a at Enë barkoshe prej druri për të matur drithë; masë druri për drithë (rreth 25 kg).

brók•ë a² f

♦ Enë qelqi me dorezë. **Brokë uji.**

♦ G Masë drithi rreth 0.5 kg.

brók•ë a³ f Nyjë e madhe; xhungë; bullungë (në trungun e drurit).

brók•ë a⁴ f Larë; pullë (e lopës etj.).

brók•ër ra f sh ra rat bot (*Cakile*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të gjatë e të shtrirë përtokë, me lule të verdha a gjethe të gjata, që del në vjeshtë zakonisht në hamullore misri.

brokërím•ë a f J Vend me boka; shpat, brinjë, rrëzë mali ose kodre e zhveshur; tokë e rrjepur vende-vende. > **BOKËRIM•Ë A.**

brókol i m sh a at bot, kopsht (*Brassica oleacea*) Lloj lakre që lidh kokë jeshile ose të kuqërreme. **Sallatë me brokoli.**

brókull a f sh a at E sharë; sharje; mallkim.

bróll•e ja f sh e et

♦ Misërishte, koçan misri.

♦ Lëvore, lëkurë; gërdhajtë. **Brolle druri. Brollja e arrës (fikut).**

brom pasth Përdoret kur cakarohen gotat me pije.

brom i¹ m kim Element jometalor halogjen, avujt e të cilat kanë ngjyrë të mbyllët dhe erë të rëndë, që veçohet si lëng brejtës e helmues (*simboli Br*).

brom i² m Dyll blete.

bromík e mb kim I bromit; që ka të bëjë me bromin.

bromíz•ëm mi mjek Gjendje shushatjeje e dobësie e shkaktuar nga përdorimi i tepruar i qetësuesve me përmbajtje bromi.

brómkëz a f sh a at Huall dylli.

bromp pasth > BROM.

bromúr i m sh e et kim Lëndë e përbërë e bromit me element tjetër si argjendi; përdoret si qetësues (sedativ).

bronc i m > BRONZ I.

bronk u m kryes sh e et anat Secila nga dy ndarjet kryesore të trakesë, që shkojnë në mushkërinë e djathtë e të majtë.

brómkëz a f sh a at zvog e BRONK U.

bronkiál e mb anat I bronkut ose bronkeve; që ka të bëjë me bronket.

bronkiól•ë a f sh a at anat Gyp i vogël i bronkeve që përfundon me një hojz (alveolë).

bronkít i m sh e et mjek Pezmatim kronik i gypeve bronkiale; sëmundje e shoqëruar me pezmatimin kronik të gypeve bronkiale.

bronkopneumoní a f sh - të mjek Pezmatim i bronkeve dhe mushkërive.

bronkoskóp i m mjek Aparat i përbërë nga një gyp me fibër optike që shtihet në fyt për të kontrolluar bronket.

bronkoskopí a f mjek Kontroll i bronkeve me bronkoskop.

brontoskórp i m paleo Akrep uji deri 1 m i gjatë, i silurianit.

brontozáur i m sh -ë ët paleo Gjini e dinozaurëve të mëdhenj sauropodë të jurasikut.

bronx i > BRONZ I. [ndërsa ti në heshtje/ rri në bronx i derdhur (ASh).]

bronz i m sh e et

♦ Lidhje metalike e bakrit me kallajin. **Medalje bronzi. I derdhur në bronx. Ngjyrë bronzi** ngjyrë e kuqërreme e errët në kafe. [Në një raft të rëndë prej bronzi ishin dosjet e gjuhëve të vdekura. (IK).]

♦ *keq* Gjë pa ndonjë vlerë a që nuk e çmohet si duhet.

*

koha (periudha, epoka) e bronzit Periudhë historike midis mijëvjeçarit V e atij II para erës së re, kur u zbulua e u përdor bronzi.

sëmundja e bronzit mjek Sëmundje e agrumeve, që ua bën fletët në ngjyrë bronzi.

bronzím i m

♦ *met* Veshje me bronz e sipërfaqes së diçkaje; lyerje e sipërfaqes së një sendi me pluhur bronzi të përzier me lëndë ngjitëse.

♦ Nxirje e lëkurës së trupit me banja dielli.

bronzín•ë a f sh e et mek Veshje cilindrike prej bronzi për të zvogëluar fërkimin e boshteve etj.

bronz•óhem met pës e BRONZ•OJ.

bronz•ój kal óva úar

♦ *met* Vesh me bronz.

♦ Leyj me ngjyrë bronzi (*diçka*).

♦ Nxij në diell (*trupin*).

brónztë (i e) mb

♦ (*Bust etj.*) i bërë prej bronzi; i punuar me bronz.

♦ (*Trup*) i nxirë në diell.

♦ Ngjyrë e kuqërreme bronzi. [reja e bronzitë/ mbi kokën time/ flakëron (NS).]

bronzúar (i e) mb

♦ *met* I veshur me bronz.

♦ I lyer me ngjyrë bronzi.

♦ I nxirë në diell.

bronzúem (i) e (e) mb G > BRONZUAR (i e).

brópthi ndajf Befas. [E kur zgjohem, bropti, jam e lumtur. Vështroj dhomën e ngushtë, qelinë e këtij makthi, dhe vazhdoj të jem e lumtur nga ai takim me Kthimin. (ED).]

broq e mb K Qyqan; i pazoti.

broq i m sh a at K Njeri krejt i pazoti; qyqan.

bróq•e ja¹ f sh e et K f e BROQ I.

bróq•e ja² f sh e et K

♦ Misërishte, koçan misri.

♦ Lëvore, lëkurë; gërdhajë.

♦ Lëvore kungulli. > **BROLL•E JA.**

brósk u m orn krahin G (Fringilla coelebs) Zog i vogël këngëtar sa një trumcak, me krahë të zez, me kurriz të murrme dhe me gjoks të kuqërremë. > **BORËS I; BORËCAK U; ZOG I BORËS.**

brostár i m sh ë ët Mur i oxhakut.

brosh i¹ m sh a at Fodull.

brosh i² m sh e et Karficë zbukurimi.

brosh t i m sh e et bot (*Rhus cotinus*) Shkurre e vendeve të ngrohta, e afërt me shqemen, me dru të verdhëmë e gjethe vezake, që përdoren për të regjur lëkurët. > **CËRMËDELL I.**

broshúr•ë a f sh a at Libërth i thjeshtë, me pak fletë të qepura me tel a pe; pjesë e libri e botuar në këtë mënyrë.

BRPSh ja shkurt hist Bashkimi i Rinisë së Punës së Shqipërisë.

BRSS ja shkurt hist Bashkimi i Republikave Socialiste Sovjetike.

bruc e mb I egër; i ashpër; i vrazhdë.

bruc i m sh e et > **BËRRUC I.**

brucárë t f sh inv Askidie dhe sarpa.

brucél•ë a f sh a at bio (*Brucella*) Bakter shkop aerobik, që shkakton sëmundje te njerëzit dhe kafshët shtëpiake.

brucelóz•ë a f mjek, veter Sëmundje ngjitëse e bagëtisë së imët, e gjedhit dhe e derrave e shkaktuar nga brucela, që nëpërmjet kafshëve u ngjitet edhe njerëzve.

brúc•ë a f sh a at Bërruc për gra.

brucín•ë a f kim Lëndë alkaloide helmuese e pranishme në kokrrat e një druri gjembak (*nux vomica*) të Azisë Jugore.

bruç e mb G (*Fëmijë*) topolak; i shëndetshëm.

bruç i¹ m sh e et ent (*Melolonta vulgaris*) Bubuzhel i murrmë në të zezë, ose i bardhë, deri 2 cm i gjatë; dëmton pemët dhe drurët, sidomos hardhitë.

bruç i² m sh a at G Fëmijë topolak i shëndetshëm.

bruçák u m sh ë ët krahin G

♦ *ent* Brumbull.

♦ *fig* Njeri trupvogël.

bruçák•e ja f sh e et G Vajzë trupvogël.

bruček u m sh ë ët ent > **BRUÇ I¹.**

brúe ndajf G: Shkoj brue bëj jetë endacake, si barí.

bruenják e mb G (*Fëmijë*) shtatanik.

bruenják u m sh ë ët G Fëmijë shtatanik.

bruenják•e ja f sh e et f e G **BRUENJAK U.**

brúfuj t sh i **BRUFU•LL LLI.**

brúfu•ll lli m sh j jt ikt Këlysh i qefullit; qefull i vogël.

brufullák e mb

♦ (*Qepë*) e fryrë; e ngjeshur.

♦ (*Fëmijë*) i shëndetshëm.

brufullák u m sh ë ët Fëmijë i shëndetshëm.

brufullák•e ia f sh e et f e **BRUFULLAK U.**

brufullím i m sh a at Dalje me shumicë e me vrull; gëlim; shpërthim (*i flakëve, ujit etj*).

brufull•ón jokal ói úar veta III Del me shumicë e me vrull; gëlon; shpërthen.

brugóre t f bot (*Tamarix*) Familje shkurresh të ulta ose drurësh deri 4 m të lartë, të viseve të thata të Europës, Azisë dhe Afrikës, që përfshijnë edhe lloje me gjelbërim të përhershëm, me gjethe të imëta dhe lule varg me ngjyrë trëndafili.

bruháj•ë a f sh a at Dhe i shkrifët.

bruín•ë a f sh a at G

♦ Shtrat i përroit të thatë.

♦ Përrua i thatë që vërshon kur bie shi.

brúj•ë a¹ f sh a at G > **BRUIN•Ë A.**

brúj•ë a² f sh a at K Lym; tallabak.

brúk•ë a¹ f sh a at bot (*Tamarix gallica*) Dru a shkurre e viseve të Mesdheut me gjethe të vogla si leskra, me lule si kalli, vile a tufçe.

brúk•ë a² f sh a at Kaçube; gëmushë.

Bruklín i m gjeog Lagje e qytetit të Nju Jorkut.

Bruksél i m gjeog Kryeqytet i Belgjikës.

brukúll•e ja f ushq Ç Lloj bukëvale që piqet në vatër, e mbuluar me prush.

brul i m sh e et krahin > **BËRRYL I.**

brull i m sh e et krahin > **BËRRYL I.**

brumác i m sh ë ët ent > **BRUÇ I.**

brumák e mb (*Trup*) i shëndoshë; i trashë; brumç.

brumák u m sh ë ët krahin G

♦ Misër që nuk rritet.

♦ Kalli misri me pak kokrra.

brumáll i m sh ë ët

♦ *ent* (*Blatta orientalis*) Brumbull antenagjatë.

♦ *ent krahin G* Mashkull i bletës.

♦ > **BRUMBU•LL LLI.**

brumáll•ë a f sh a at ent (*Geotrupes stercorarius*) Vizhdë plehu.

brumaník u m sh ë ët ushq Byrek me vezë e qumësht.

brumató•e ja f sh e et Gatojcë që zë brumin.

brumatriç•e ja f sh e et tek Makinë përzierjen e brumit; brumëpërzierëse.

brumbáll i m ent > **BRUMBU•LL LLI.**

brumballák u m sh ë ët ent

♦ (*Scarabaeus*) Brumbull i madh plehu.

♦ Brumbull i shenjtë i egjiptianëve të lashtë.

brúmbull ndajf (*Mbush*) plot; me majë; buzë me buzë; cep më cep.

brúmbu•ll lli m sh j jt ent

♦ (*Bombus terrestris*) Kandërr me ngjyrë të zezë a të murrme etj., me krahë të fortë e me birthë të gjatë, që rron nëpër drurë, në pleh etj.

♦ (*Cerambycidae*) Kacadre.

♦ (*Bombus*) Mashkull i bletës.

brumbull i bletës Mashkull i bletës.

brumbull i majit ent (*Melalontha melalontha*) Brumbull fluturak me dy palë krahë, me ngjyrë kafe të errët, që afrohet në vende me dritë gjatë natës.

brumbull i plehut ent (*Goetrupes sercorarius*) Kacabun që rron në bajga e pleh.

brumbullák ndajf G

♦ Në trajtë sferike a rrumbullake; si topti.

♦ *fig* Shuk. **Ra brumbullak** ra shuk (përdhe).

brumbullák e mb G Rrumbullak.

brumbullák u m sh ë ët G

♦ Top; sferë; rrumbull.

♦ *krahin* Gur i rrumbullakët.

brumbullákët (i e) mb G I rrumbullakët; sferik.

brumbullakím i m G Dhënie e trajtës së rrumbullakët a sferike.

brumbullak•óhet vetv G veta III dhe pës e **RRUMBULLAK•OJ.**

brumbullak•ój kal G > **BRUMBULLAK•UE (me).**

brumbullaksím i m G Grumbullim rreth dikujt; rrethim.

brumbullaks•óhem G vetv > **BRUMBULLAKS•UE (me u).**

brumbullaks•úe (me u) vetv úe (u) úe veta III sh G Mblidhemi përqark dikujt; e rrethojmë (*dikë*) për ta goditur.

brumbullaksúem (i) e (e) mb G Të mbledhur përçark dikujt; i rrethuar.
brumbullak•úe (me) kal óva úe I jap trajtë të rrumbullakët a sferike (*diçkaje*).
brumbullak•úe (me u) úe (u) úe G

I vetv veta III Merr trajtë të rrumbullakët a sferike.

II pës e BRUMBULLAK•UE (me).

brumbullakúem (i) e (e) mb G Që ka marrë trajtë të rrumbullakët a sferike.

brumbullakúem (i) me (e) mb G I rrumbullakosur; në trajtë sferike.

brumbullakzím i m sh e et G Rrumbullakosje e qosheve.

brumbullakz•úe (me u) úe (u) úe G Kërcej; hidhem përpara.

brumbullakz•óhet² vetv G > BRUMBULLAKZ•UE (me u).

brumbullakz•ój kal G > BRUMBULLAKZ•UE (me).

brumbullakz•úe (me) kal óva úe G Rrumbullakos (*qoshet*).

brumbullakz•úe (me u) óva (u) úe

I vetv veta III

♦ (*Qoshja*) rrumbullakoset.

♦ Merr trajtë të rrumbullakët a sferike.

II pës e BRUMBULLAKZ•UE (me).

brumbullakzúem (i) e (e)¹ mb G (*Qoshe*) e rrumbullakosur.

♦ Që ka marrë trajtë të rrumbullakët a sferike.

brumbullakzúem (i) e (e)² mb G I hedhur përpara me kërcim.

brumbulléshk•ë a f sh a at ent K Vizhë plehu.

brumbullím i m sh a at Zhurmë e vazhdueshme e kandrrave në fluturim; zhuzhimë.

brumbullí•n jokai u rë veta III (*Kandrra*) bën një zhurmë të vazhdueshme gjatë fluturimit.

brumbullíq ndajf G > BRUMBULLAK U.

brumbullít jokai i ur > BRUMBULLI•N.

brumbull•ón kal ói úar veta III Brumbullin.

brumbull•ój¹ kal G > BRUMBULL•UE¹.

brumbull•ój² kal G > BRUMBULL•UE².

brumbull•úe¹ kal óva úe G E mbledh shuk (*një copë letër etj.*).

brumbull•úe² kal óva úe G E mbush deri në buzë, buzë më buzë.

brumbullúem (i) e (e)¹ mb G (*Copë letre etj.*) e mbledhur shuk.

brumbullúem (i) e (e)² mb G I mbushur deri në buzë, buzë më buzë.

brumç e mb bis (*Grua*) topolake; rrumbullake; me tule.

brúmç i m sh ë ët (*Fëmijë*) i shëndetshëm, me tule.

brúmç•e ja f sh e et

♦ Grua topolake, rrumbullake e me tule.

♦ Fëmijë i shëndetshëm e me tule.

brúmç•ë a f sh a at Topth brumi; shuk brumi i rrumbullakët.

brúmë si mb I butë si brumë; shumë i butë.

brúmë t as A > BRUM•Ë I.

brúmë

I si ndajf:

♦ **E** kaloj gjumë e brumë e kaloj jetën pa punuar e duke ngrënë mirë.

♦ **:** U bë brumë u zbut, u squll.

II si mb dhe kallëzues I butë. **Gjalpë brumë** gjalpë brumës. **U bë brumë** u zbut, u squll.

brúm•ë i m

♦ Miell i njomur, i përzier a i ngjeshur, që gatuhet për bukë, petë, makarona etj. **Brumë** buke (makaronash). **Brumë për petulla.** **Gatuese brumi.** **Ngjesh brumin.** **Vjen brumi.** **Brumë i thartë (i ardhur)** brumë i punuar me tharm. **Kulaç me brumë të ardhur.**

Brumë i hollë për petulla. [në gojë i ka mbetur vetëm një dhëmb i përparmë duke bërë që gjuha t'i vërtitet si brumë byreku rreth tij. (ED).]

♦ Miell gruri, i gatuar me ujë e i tharbëtuar, që përdoret si tharm për të zënë bukë. **Brumë i ardhur.** **Brumë i shurdhuar** brumë që nuk ka ardhur dhe që nuk vlen si tharm. **Kulaç me brumë.**

♦ *sh ëra ërat* Ushqim i gatuar kryesisht me miell të njomur e të ngjeshur (bukë, makarona, petë, byrekë etj.). **Brumërat të mbajnë (të shëndoshin).**

♦ *dhe ind* Masë e trashë dhe e ngjeshur, që formohet nga përzierja e një lënde të fortë me një lëng; lëndë e qullët. **Brumi i qelqit (letrës, drurit, gëlqeres, çimentos).**

♦ *fig* Përmbajtje; formim mendor e shpirtëror. **Brumë i vjetër (i ri).** **I gatuar nga tjetër brumë.** **Njerëz të një brumi.** **Vepër me brumë.** **S'ka brumë është i dobët, i paaftë për një punë.**

♦ Lëndë, ajo që përbën diçka. > **PËRBËRJ•E A.** **Brumi i gjuhës amtare.**

♦ *shar* Njeri i qullët, që e heq kushdo për hunde. **Çfarë brumi që është!**

*

Dita (nata) e brumit *etn* E enjtja, kur zihet brumi për të gatuar bukët e dasmës.

Kush zë brumë, do të gatuajë *fj u* Kush nis një punë, do ta mbarojë.

Si buka pa brumë Pa shije; pa lezet; pa kripë.

Sikur i ka ngrënë macja brumin Shumë i mërëzitur a i dëshpëruar.

Sipas brumit tharmin I gjej njeriut a mjedisit atë që i përshtatet.

Vë brumë Vë njëfarë pasurie; e ndreq gjendjen ekonomike; mëkëmbem.

**

brumë i ardhur (i thartë) *ushq* Brumë i gatuar me tharm.

brúmë t as A > **BRUM•Ë I.**

brumëgatúes e mb (*Makinë*) e përzierjes a rrahjes së brumit të bukës, betonit etj.

brumëgatúes•e ja f sh e et *Makinë* e përzierjes a rrahjes së brumit të bukës, betonit etj.

brumëpërëzjërës e mb > **BRUMËGATUES E.**

brumëpërëzjërës i m sh - it Ai që punon me brumëgatuese.

brúmëra t f sh ushq Ushqim i gatuar kryesisht me miell të njomur e të ngjeshur.

brúmës e mb (*Gjalpë*) i njomë, i butë; jo i ngjeshur.

brumësór•e ja f sh e et Enë për gatimin e brumit.

brumëtár i m sh ë ët Ai që punon me brumëgatuese.

brumëtár•e ja f sh e et f e **BRUMËTAR I.**

brumëtór•e ja f sh e et

♦ Magje e madhe për gatimin e brumit.

♦ > **BRUMËGATUES•E JA.**

brumëzím i m Zbutje; zbrumje.

brumëz•óhet úa (u) úar

I vetv veta III dhe vetv Zbutet e bëhet si brumë; zbruhet.

II pës e **BRUMËZ•OJ.**

brumëz•ój kal óva úar

♦ Bëj a gatuaj brumë për (*bukë etj.*).

♦ Zbut; zbruj.

brumëzúar (i e) mb I zbutur; i zbrujtur.

brumím i m sh e et Përgatitje e brumit.

brúmje mb (*Dardhë, mollë*) e butë dhe e qullët si brumë.

brum•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e* **BRUM•OJ.**

brum•ój kal óva úar

♦ Bëj brumë për (*bukë etj.*); mbruj.

♦ E zbut ose e zbruj (*diçka*).

brumór e mb libr

- ♦ (*Ushqim*) me përmbajtje brumi; prej brumi.
- ♦ (*Tokë*) e butë si brumë, që punohet lehtë.

brumós kal a ur

- ♦ Gatuaj brumin për (*bukë etj.*); mbruj.
- ♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin e (*dikujt*); e edukoj (*dikë*) duke u kujdesur që formohet si njeri.

brumós•em a (u) ur

I vetv

- ♦ *veta III* (*Brumi*) gatuhet; mbruhet.
- ♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin e (*dikujt*); e edukoj (*dikë*) duke u kujdesur që formohet si njeri.
- ♦ *fig veta III* Forcohem; kalitem.

II pës e BRUM•OJ.

brumós•e a f sh e et

- ♦ Gatim i brumit.
- ♦ *fig* Formoj karakterin dhe botëkuptimin; edukohen për formimin e tipareve njerëzore.
- ♦ *fig* Forcohem; kalitem.

brumósur (i e) mb fig

- ♦ (*Njeri*) me karakter të formuar dhe botëkuptim; i edukuar me tipare njerëzore.
- ♦ I forcuar; i kalitur.

brúmsh•ëm (i) me (e) mb I butë si brumë; i zbrujtur.

brumtár i m > BRUMËTAR I.

brumtár e f e BRUMTAR I.

brúmtë (i e) mb

- ♦ I gatuar me brumë; i mbrujtur me tharm; i mbrumë. **Bukë e mbrume.**
- ♦ (*Ushqim*) me përmbajtje brumi; që përmban shumë brumëra. **Ëmbëlsirë e brumtë.**
- ♦ I butë si brumë; i zbrujtur; i brumëzuar. **Dardhë (lëndë) e brumtë.**
- ♦ *fig* (*Fytyrë*) e fryrë dhe e qullët.

brumúar (i e) mb

- ♦ I butë a i zbutur si brumë.
- ♦ I squllët.

brumulét kal > BURBULET•Ë (me).

brumulét•ë (me) a ë G I hedh yndyrë (*ushqimit*); mëlkoj.

brumulí•s kal ta tur G > BRUMULIT.

brumulít kal > BRUMULIT•Ë (me).

brumulít•ë (me) kal a ë G > BRUMULET•Ë (me).

brumullák u m sh ë ët Fundërrit të dyllit.

brumullakëzím i m krahin G Përgatitje me qëllim për të sulmuar a goditur dikë.

brumullakëz•óhem vetv krahin G > BRUMULLAKËZ•UE (me u).

brumullakëz•úe (me u) vetv óva krahin G (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) Përgatitem për ta sulmuar dikë

brumullakëzúem (i e) mb krahin G I përgatitur për të sulmuar dikë.

brumull•ój kal krahin G > BRUMULL•UE (me).

brumull•úe (me) kal óva úe krahin G Mbledh; grumbulloj; shtie (*ushqime*).

brumullúem (i) e (e) mb krahin G (*Ushqime*) të mbledhura; të grumbulluara.

brumullúem it (të) as krahin G Mbledhje; grumbullim a shtënie e ushqimeve.

brun e mb (*Njeri*) me lëkurë të zeshkët. **Grua (vajzë) brune** brunette.

brun i m sh ë ët Njeri me lëkurë të zeshkët.

brunc i m > BRONZ I.

brunç i m > BRONZ I.

brún•e ia f sh e et Vajzë a grua me lëkurë të zeshkët.

Brunéi m gjeog Sulltanat në Borneon Veriore.

brunétë mb (Vajzë a grua) brune.

brunét•ë a f sh a at Vajzë a grua brune.

brunx i m A Bronz.

brus¹ kal a ur Mbush plot; mbush sa nuk nxë më. **Brus shtëpinë me të mira. Ia brus zemrën.**

brus² kal a ur Pres copa-copa; copëtoj.

brus³ ndajf

♦ Plot; mushur shumë; kërpicë. **Qershitë janë brus me kokrra.**

♦ Mbarë; mbrosh; me gjithë të mira. **Më vete puna brus. T'u bëftë brus! urim** të vaftë mbarë.

Brús•ë a f gjeog Qytet në Turqinë veriperëndimore.

brús•ëm (i) me (e) mb I pjerrët; i thepisur.

brúsët (i e) mb I mbushur plot.

brúsj•e a f Mbushje plot.

brusk u m Ngjyrë blu në vjollcë.

bruskét•ë a f it ushq Lloj buke e thekur.

brúsko mb (Verë) me shije paksa të athët për shkak të shpërbërjes së sheqerit gjatë fermentimit.

brustém e mb Bojëvjollcë.

brusní a f Mbushëllim; bollëk.

brústë (i e)¹ mb Ngjyrë e blertë në të kaltëreme.

brústë (i e)² mb I egër; i ashpër.

brustëni a f Egërsi; ashpërsi.

brúsur (i e) mb I mbushur plot.

brúshe t f K Balluke; flokë mbi ballë.

brúsh•ë a f sh a at Furçë. **U bie një brushë pantallonave.**

brúsh•ëll lla f sh lla llat K Grua a vajzë me flokë të shprishur, të pakrehur, të pandrequr.

brúshëz a f sh a at > BRUSHËZ•Ë A.

brúshëz•ë a f sh a at Furçë e vogël.

brushím i m sh e et Fshirje a pastrim me furçë.

brúshkuj jt m sh i > BRUSHKU•LL LLI.

brúshku•ll lli m sh j jt Furçë me qime kali.

brúshm•ë (i) e (e) mb

♦ (Verë) me shije të athët.

♦ (Kumbull) e thartë, me pak hidhësirë.

♦ fig (Njeri) i ashpër; i vrazhdë a idhnak. > **SERTË (i e).**

brush•óhem vetv óva (u) úar Fshihem a pastrohem me furçë.

brush•ój kal óva úar Fshij a pastroj me furçë (rrobat).

brúsht•ë a f sh a at > BRUSH•Ë A.

brushtovát•e ja f sh e et bot (*Rubus caesius*) Manaferrë.

brushtovát•ë a f sh a at bot > BRUSHTOVAT•E JA.

brúshtull a¹ f sh a at ushq krahin > BRUSHTULL I¹.

brúshtull a² f sh a at bot (*Erica*) Shqopë.

brúshtull a² f sh a at bot (*Hedera helix*) Shkurre kacavarëse me gjelbërim të përhershëm që lidh kokrra të zeza; mbahet si bimë zbukuruese. > **URTH I¹; LERTH I.**

brúshtull i¹ m sh j jt ushq

♦ Ëmbëlsirë me miell gruri të rrahur me gjalpë, që piqet në furrë dhe del petë-petë; ndreqet me sheqer, pekmez ose mjaltë dhe me arra të shtypura.

♦ Lakror me dy shtresa miell misri lart e poshtë, midis të cilave hidhet një gatesë me lakra, gjizë e djathë; lakror misri, misërnik me barishte.

*

Si brushtull

♦ (*Gatesë me brumë*) e shkrifët; e shkoqur.

♦ *fig* (*Fytyrë*) e mbushur; e rrumbullakët.

brúshtull i² *m bot* (*Calluna vulgaris*) Shkurre e ulët shumëvjeçare, 20 - 50 cm e lartë, e përhapur në viset me bimësi të ulët dhe në toka me lagështirë, me çifte gjethesh të përkundërta, të vogla e luspake, me lule mavi të çelët ose rrallëherë të bardha që dalin nga gjysma e kërcellit e sipër; përdoret si ushqim për bagëti të trasha e të imëta.

brushtullín•ë *a f sh a at* Vend me shkurre brushtulli.

brushtullúk *u m sh ë ët etn* Pjesëtar i krushqve të nuses që shkon i pari në shtëpinë e dhëndërit për të njoftuar mbërritjen e nuses.

brushúar (*i e*) *mb* I fshirë a pastruar me furçë.

brut *mb* > **BRUTO**.

brutál *e mb*

♦ (*Njeri*) me sjellje a veprime të ashpra; i vrazhdë; i panjerëzishëm; që përdor forcën; që sillet me egërsi.

♦ (*Veprim*) i ashpër; i vrazhdë; që bëhet menjëherë e me forcë; (*mendim*) i shprehur fare copë, në mënyrë të trashë e të panjerësishme. **Përgjigje brutale.** [si ka ditë ai njeri me i ba për vedi personat apo bashkëpunëtorët e nevojshëm, nëpër një sjellje të përmbledhun, një sjellje pa komplekse inferioriteti, guximtare dhe brutale (KM).]

brutalisht *ndajf* Me brutalitet; me ergësi.

brutalitét *i m* Të qenët brutal. [Fryma ktonike filloi të shfaqet tek mitet në një fazë të tillë kur ato shiheshin nga njeriu si qenie të dala prej egërsisë, brutalitetit dhe armiqësisë mitologjike. (ShS).]

brút•ë *a f G* Farë për të zënë brumin e bukës së ardhur.

brúto *mb*

♦ *tek* (*Mall*) me gjithë peshën e mbështjelljes, që përfshin edhe peshën e paketimit. **Peshë bruto dhe neto.**

♦ *fin* (*Fitim, të ardhura*) të llogaritura së bashku me shpenzimet.

♦ I papërpunuar; i papastruar; që nuk i janë hequr lëndët e panevojshme, që është në atë gjendje siç është prodhuar në natyrë. **Naftë (mineral, prodhim, lëndë druri bruto).**

♦ I pavërtetuar, i papërcaktuar në mënyrë të përpiktë; që nuk i janë bërë ndreqjet e nevojshme. **Të dhëna bruto.**

bruth *i m sh ë ët ent* (*Melolontha melolontha*) Brumbull i madh që nis të fluturojë nga fundi i pranverës dhe del nga një vemje e bardhë që ushqehet rritet në tokë dhe ushqehet kryesisht me rrënjë bari dhe bimësh të tjera.

bruz *i m sh e et* Gur i çmuar me ngjyrë qielli me nuanca të blerta. **Unazë (karficë) me bruze.**

*

Më bie bruzi Zemërohem; var buzët kur prekem.

brúzgull *ndajf* Copë e çikë; copë-copë.

bruzní *a f* Bollëk.

brúztë (*i e*) *mb* Në ngjyrë si të kaltër me nuanca të blerta; me ngjyrë të qiellit të mbyllur. **Det (qiell) i bruztë.** [po ai adhurim i qëndrueshëm, diellor që lëviz nëpër një qiell, i ulët apo i bruztë, me re a i pafundmë (VZh).]

brúzt•ë *a (e) f sh a at (të)* Ngjyrë e kaltër në të blertë.

bruztëni *a f G* Kaltërsi; ngjyrë e kaltër në të blertë; bojëqielli në të blertë.

bruztí *a f* > **BRUZNÍ A.**

bruzhdíla *t f sh* > **BËZHDILE T.**

brúzhdull *i m sh e et bot G (Colluna vulgaris)* > **BRUSHTULL P².**

bruzhdull•ó *j kal G* > **BRUZH DULL•UE (me).**

bruzhdull•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Fshij.

♦ Rrëmbej; përlej.

bruzhdullúem *it (të) as G*

♦ Fshirje.

♦ Rrëmbim; përjarje.

bryc *i m sh a at* > **BYC I.**

brydh *kal a ur*

♦ E bëj (*pemën*) të butë sa mund të pritet, të copëtohet a të hahet lehtë; e zbut. **E brydh ftuan me dorë.**

♦ Shkrifëroj a shkërmoq (*tokën*). **Ngrica e brydhi tokën.**

brýdh•et *vetv - (u) ur*

♦ (*Pema*) zbutet sa pritet, copëtohet a hahet lehtë.

♦ (*Toka*) shkrifërohet a shkërmoqet (*nga ngrica*).

brýdhët (i e) *mb*

♦ (*Pemë, mish etj.*) i butë sa pritet, copëtohet a hahet lehtë. **Dardhë e brydhët.** >

NDULKËT (i e).

♦ I butë e i njomë; i brishtë. **Trup i (lëkurë e) brydhët.**

♦ *fig* I butë. **Dritë e brydhët.**

♦ *fig* (*Njeri*) i qullët; i ngathët.

brydhëtór•e *ja f kopsht* Mollë e butë verike.

brýdhj•e *a f* Zbutje (*e ftoit, mishit etj.*).

brydhtësi *a f* Butësi e tulit të frytave, e mishit etj.

brýdhur (i e) *mb (Tul, fryt)* i brydhët; i butë; i ndulkët.

brýgë *t m sh ant ilir* Pjesëtar i fisit të brygëve në viset e Epirit. [“Pas Epidamnit dhe Apollonisë gjer në malet Keraune banojnë bylinët, taulantët, parthinët e brygët (AK).]

bryl *i m sh a at* > **BËRRYL I.**

brymák *e mb (Duhan)* vjeshtuk; që e ka zënë vjeshta në arë.

brymargjënd *e mb poet (Flokë)* të bardhë me shkëlqim argjendi.

brymáv•et *K vetv dhe pës e* **BRYMAV•Ë (me u).**

brymáv•ë (me u) - (u) *ë K veta III (Bagëti)* liget kur kullot bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brymávj•e *a f K* Ligie e bagëtisë kur kullot bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brymávun (i e) *mb K (Bagëti)* e ligur ngaqë ka kullotur bar që pa u shkrirë bryma e mëngjesit.

brýme *mb (Dhi)* me qime bojë hiri në të errët; kënutë.

♦ (*Grua*) e thinjur thuajse krejt.

brým•e *ja f sh e et*

♦ Dhi me qime bojë hiri në të errët; dhi kënutë.

♦ Grua pothuajse e thinjur krejt.

brymér *i m fr* Muaji i dytë i kalendarit të Revolucionit Francez.

brým•ë *a¹ f sh a at*

♦ Reshje e ngjashme me borën, që formohet si shtresë shumë e hollë nga ngrirja e vesës ose e mjegullës mbi sipërfaqen e tokës, mbi bar, mbi fletët e bimëve, mbi sendet e ftohta etj.; vesë e ngrirë. **Bryma e parë (e vjeshtës). Cipë bryme. Ra brymë. E zuri (e prishi)**

bryma. [Autobuzët urbanë nga periferitë/ drejt qendrës mbi xhama bien brymën (IK).] [Shumë gjethe ranë at'vjeshtë/ e prap po bien;/ porse kujtímin/ qoftë dhe një i vetëm e përt'rinë/ e, bëhet gjak e brymë! (EP).]

♦ Shtresë e hollë kristalesh akulli që formohet nga ngrirja e avujve ose e lagështirës së ajrit në sipërfaqen e sendeve të ftohta, në frigoriferë etj.

*

Bryma s'është dëborë *ff u* Të gjithë ata që i ngjajnë njëri-tjetrit nuk janë njësoj dhe pse në dukje ngjajnë.

E kam si brymën e vjeshtës dikë E urrej; s'e dua aspak.

Është si bryma para diellit Po i vjen fundi, s'e ka të gjatë.

Rroftë sa kungulli në brymë! Rroftë shumë pak; vdektë shpejt!

Si bryma në diell Që mbaron e zhduket shpejt; që zhduket menjëherë, si kripa në ujë.

brým•ë a² f sh a at *G* Vrimë; brimë.

brýmës e mb (*Kalë*) ngjyrë gështenjë në të kuqe; në ngjyrë të uthullës, i kuqërremë, i mushkëllyer.

brýmës i¹ m Nëntor.

brýmës i² m sh a at *Kalë* në ngjyrë gështenjë në të kuqe, në ngjyrë të uthullës; kalë i kuqërremë, i mushkëllyer.

brymëzím i m Kthim në brymë.

brymëz•óhet *vetv úa (u) úar veta III* Kthehet në brymë.

brymëzúar (i e) mb I kthyer në brymë.

brymísht•ë a f sh a at *Borë* e imët si pluhur.

brym•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Mbulohem me brymë.

♦ *veta III (Bimët)* i zë bryma.

♦ *fig* Thinjem; pjalmohem.

II pës e BRYM•ON.

brym•ón kal ói úar *veta III* E mbulon me brymë.

♦ E zbardh si brymë. **Dhimbja ia brymo**

brymór i m *vjet* Nëntor. > **BRYMËS I.** [Si njai pjalmi n'muej t'Brymorit] (GjF).

brymós kal a ur Mbuloj me brymë.

brymós•em a (u) ur

I vetv kryes veta III Mbulohet me brymë.

II pës e BRYMOS.

brymós•je a f Mbulim me brymë.

brymósur (i e) mb I mbuluar me brymë.

bryms i m sh a at *Kalë* brymës, ngjyrë gështenjë në të kuqe; kalë i mushkëllyer. > **BRYMËS**

I.

brýmtë (i e)¹ mb (*Dhi, kalë*) me qime ngjyrë hiri në të errët.

brýmtë (i e)¹ mb *K (Spec)* që e ka zënë bryma në arë.

brymúar (i e) mb I mbuluar me brymë.

brymúar it (të) as Mbulim me brymë.

brym•úe (me) kal óva úe *G* > **BRIM•OJ.**

brym•úer óri m sh órë órët *vjet G* > **BRYMOR I.**

brynaták u m sh ë ët *G* > **BRINOÇ I.**

brýsh•ëm (i) me (e) mb *G* Ngjyrëgështenjë.

bryth i¹ m sh ë ët *zool* > **URITH I.**

bryth i² m sh ë ët *bis G* Njeri hileqar e i lig.

brrakçín•ë a f sh a at *G* Gropë e vogël që mbushet me ujë shiu.

brrák•ë a f sh a at > BËRRÁK•Ë A.

brrakn•ón jokál G > BRRÁKN•UE (me).

brrakn•úe (me) jokál ói úe G (Një vend) bëhet bërrakë; (*uji*) rri në një vend; nuk rrjedh.

brraknúem (i) e (e) mb G (Ujë) i ndenjtur; bërrake.

brram onomat Zhurmë e përplasjes së sendeve të forta. > **BËRDAM.**

brrága t f sh Ç Pranga.

brrauk•ój jokál G > BRRÁUK•UE (me).

brrauk•úe (me) jokál óva úe G Flas me zë të ngjirur.

brraukúem it (të) as G Të folur me zë të ngjirur.

brrék•ël la f sh la lat zool Ç Bretkosë.

brréth jokál brrótha brréthur Ç Luaj kumar.

brreukáč•ë a f sh a at G Lodër fëmijësh e përbërë nga një kon prej druri me majë metalikeqë mbështillet me pe dhe hidhet në tokë që të rrotullohet rreth vetes. > **FUZ•Ë A.**

brrézë ndajf G

♦ Copë-copë; tërrime-thërrime.

♦ *fig* Në gjendje të keqe shëndetësore.

brrím•e a f sh a at Ç > BRRIM•Ë A.

brrím•ë a f sh a at Ç Lojë.

broholít•et vetv - (u) ur veta III Ç (Gjedhi) pëllet; byryleget; muet; bën myyy.

brrók•ë a¹ f sh a at G Poqe.

brrók•ë a² f sh a at G Qafore që s'i lë dhinë të pijnë qumështin e vet.

brrom ndajf: Brrom aty përpara/ mu te lordi pránë/ "Madhëri Shqiptarin/ kurrë s'e gjen pa armë (ASh).

brrul i m sh a at A Bërryl.

brrúsh•ë a f sh a at Jele e kalit.

brrut e mb krahin G I tharë; i fishkur e i tharë.

brrúzh•ë a f a at G Jele e kalit.

brrýçkas ndajf K Kokëposhtë; picingulthi.

brryl i m sh a at > BËRRYL I.

brrýlk u m sh ë ët Byzylyk.

brrýlk•ë a f sh a at J Mbështetëse e krahut të karriges a kolltukut.

brryltír•ë a f sh a at Kthesë e fortë në rrugë.

brrr onomat

♦ Zhurmë që bëhet duke dridhur buzët për të treguar se kam ftohtë.

♦ Zhurmë e motorit kur ndizet.

BS ja shkurt i Bashkimi Sovjetik.

BSDAK ja shkurt i Partia e Aksionit Demokratik të Boshnjakëve të Kosovës.

BSK ja shkurt i Partia Boshnjake e Kosovës.

BSP ja shkurt i Bashkimi i Sindikatave të Pavarura.

BSPK ja shkurt i Bashkimi i Sindikatave të Pavarura të Kosovës.

BSH ja shkurt i Banka e Shqipërisë.

BSHSH ja shkurt i Banka e Shtetit Shqiptar.

BT ja shkurt i

♦ Banka Tregtare.

♦ Bursa e Tiranës.

BTA ja shkurt i Blgarska Telegrafna Agencija Agjencia Bullgare e Lajmeve.

BTk ja shkurt i Banka Tregtare Kombëtare.

btík•ë a f sh a at G Plëndës.

BTN ja shkurt i Bashkimi i Telekomunikacionit Ndërkombëtar.

bu pasth dhe onomat: E marr me bu e marr me shumë nxitim.

buác•ë a f sh a at *zool* > **BUALLIC•Ë A.**

búaj¹ kal óva úar

♦ Ndjek nga afër; ndjek këmbakëmbës.

♦ Ndjek; dëboj; përzë.

búa•j² kal jta r A Humb; bjerr.

búaj t sh i BUA•LL LLI.

buájtj•e a f sh e et J Përpjekje për të bërë diçka.

buálk•ë a f bis anat J Cipë që vesh stomakun a plëndësin nga jashtë. > **RREC•Ë A.**

búa•ll lli m sh j jt

♦ *zool* (*Bos bubalus*) Kafshë dythundrake e brirëzgvorrëve (*Cavicornia*) me trup të madh, me qime të zezë e brirë të kthyer prapa.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë.

♦ *ent* Kacadre.

*

As me buaj, as me qe I pavendosur; që nuk di nga t'ia mbajë; me dy mendje; as kështu as ashtu.

E bëj buall diçka E zmadhoj diçka tej mase; e fryj së tepërmi.

E bëj mizën (pleshtin) buall (ka) E zmadhon tepër diçka; e fryj shumë; i jap rëndësi më të madhe sesa duhet.

Futem (hyj) në bri të buallit (të kaut) Futem në një vend shumë të fshehtë, ku s'më gjente dot asnjëri..

Hall me buaj, hall me qe Keq sido që të bëhet; keq kështu e keq ashtu.

Kam lëkurë bualli (e ka lëkurën si të buallit) E kam lëkurën të trashë; s'dua t'ia di për qortime a kritika; nuk më bën përshtypje asgjë.

Me sa hyn bualli në veshin (në vrimën) e gjilpërës Kurrë, asnjëherë; është e pamundur të bëhet.

Nuk shoh buallin para sysh Nuk kuptoj edhe diçka që është fare e qartë.

Të shtie miza e s'të nxjerr bualli Hyj në një punë si pa dashur, pa e menduar mirë, e pastaj nuk dal dot.

**

fik bualli kopsht Fik i zi kokërrmadh.

lule bualli bot Tatull.

búallës mb (Fik) i zi kokërrmadh.

búallës i m sh - it kopsht Fik i zi.

buallíc•ë a f sh a at

♦ *zool* Femër e buallit.

♦ *keq* Grua mendjetrashë.

búar (e) mb (Kafshë femër) e mbarsur.

búar (i e)¹ mb

♦ I ndjekur këmbakëmbës.

♦ I ndjekur; i përzënë; i dëbuar.

búar (i e)² mb A I humbur.

buavís kal ta tur > **BUAVIT.**

buavít kal ta tur > **BUHAVIT.**

buavít•em vetv > **BUHAVIT•EM.**

buavítur (i e) mb > **BUHAVITUR (i e).**

bub i m sh a at Qen i vogël; këlysh qeni.

bubác i m sh ë ët ent Bulkth.

bubaçél i m sh a at A Zjarr bubulak, që digjet me kërcëllimë.

bubájk•ë a¹ f sh a at inv Vemje leshtore.

bubájk•ë a² f sh a at ent Thnegël; mizë dheu; milingonë.
bubalí a f sh a at ent Nuse pashke; mollëkuqe.
bubalísht•ë a f sh a at A Torfë; turbë.
bubállk•ë a f sh a at kopsht Man i zi.
bubán i m sh ë ët ent Mashkull i bletës.
bubanjás kal a ur A Fryj; bymej.
bubanjást mb A I fryrë; i bymyer.
bubanjásur (i e) mb A I fryrë; i bymyer.
bubarësh•ë a f sh a at ent A Nuse pashke; mollëkuqe.
búbas i m sh ë ët ent (Ascaris lumbricoide) Krimb parazitarr në zorrët e fëmijëve.
bubásh i m sh ë ët > BUBAS I.
búbaz ndajf Zvarrë; rrëshqanë.
bubazhél i m sh a at mit > BUB•Ë A².
búb•ë a f sh a at ent (Ascardia lombricoide) Krimb parazitarr në zorrët e fëmijëve.
bubéc e mb Mendjeplogët.
búbë si kallëzues: Bëhem bubë bëhem tmerri i të tjerëve; bëhem gogol për dikë. **Ma bëri bubë punën** ma bëri të tmerrshme (gogol) punën.
búb•ë a¹ f sh a at
 ♦ *ent* Larvë; vemje para shndërrimit në flutur ose në krimb, zakonisht e mbuluar me push.
 ♦ Krimb mëndafshi.
 ♦ *ent (Ascaride lumbricoide)* Krimb që jeton si parazit në zorrët e fëmijëve. > **GLIST•ËR RA; RRE JA.**
 ♦ Morr i vogël. **Zë buba.**
 ♦ Rrëshqanor; gjarpër; zhapi etj.
 ♦ *krahin* Push i të leshtave.
bubë mishi ent (Sarcophaga carnaria) Mizë mishi e hirtë.
bubë veshi ent Gërshërëz; kandërr e rendit të krahëlëkurorëve (Dermaptera) e përhapur thuajse në të gjithë rruzullin, me gjatësi nga 0.5 - 50 cm, me trup të hollë në ngjyrë kafe të errët, me bishtin bigë e me dy brirthe në kokë, që ushqehet me pemë e sidomos me rrush.
búb•ë a² f sh a at
 ♦ *mit* Qenie e përfytyruar si përbindësh a si gjarpër i madh, me të cilin trembnin zakonisht fëmijët e vegjël. > **GOGOL I; VOV•Ë A.**
 ♦ Dodolec për të trembur zogjt në ara.
búb•ë a³ f sh a at ent Morr i vogël; thërrí.
búb•ë a⁴ f sh a at G Vajzë e vogël.
búb•ël la¹ f sh la lat Kokël nga fijet ose nga pushi i leshit të ngatërruar.
búb•ël la² f sh la lat vjet Borí.
búb•ël la³ f sh la lat vjet Daulle.
bubélís jokall a ur veta III A (Kandrrat fluturake) nxjerrin një zhurmë të vazhdueshme kur fluturojnë; gumëzhijnë.
bubélísj•ë a f sh e et kryes sh Gumëzhimë; zhurmë e kandrrave fluturake kur fluturojnë.
bubëltár i m sh ë ët vjet Borizan.
búb•ërr rra f sh rra rrat > BUB•Ë A.
bubërréc•ë a f sh a at ent krahin G Thnegël; mizë dheu.
bubërrí a f përmb Punë të vogla sa për të zënë duar, sa për të shtyrë kohën; vogëlsira; çikërrima. **Ç'merresh me bubërrí!**
bubërrím i m sh e et
 ♦ Zënie e duarve me punë të vogla, me vogëlsira, me çikërrima.
 ♦ *sh* Punë të vogla; vogëlsira; çikërrima.

bubërr•ó j¹ *jokal óva úar* Kërkoj morrat në trup për t'i vrarë; qëroj morrat (*në rroba ose në flockë*); çmorritem.

bubërr•ó j²

I jokal óva úar

♦ Bëj punë të vogla për të shtyrë kohën, merrem me vogëlsira e me çikërrima. **Bubërroj nëpër shtëpi.**

♦ Kërkoj në të gjitha anët për të gjetur diçka; rrëmoj. **Bubërroj nëpër xhepa.**

♦ Shkoj andej-këtej, vërtitem lart e poshtë.

♦ *veta III* Sillet e gumëzhin. **Turma bubërronte në shesh. Bubërronin zogjtë në lëndinë.**

♦ *veta III (Qengjat)* kullotin në një vend me pak bar, duke ngrënë një majë këtu, një majë atje; (*bagëtia*) kërkon ushqim andej kënde; qëmtoj; gjëllin.

♦ Flas nëpër dhëmbë; mëmërit; murmuris.

II kal fig E ngacmoj me fjalë (*dikë*).

bubërrúar (i e) mb I qëruar nga morrat.

bubërrúes e mb

♦ (*Njeri*) që zë duart me punë të vogla.

♦ (*Njeri*) që rrëmon për të gjetur di[ka].

♦ (*Turmë*) që shkon tutje-tëhu; që sillet andej-këtej duke gumëzhirë.

búbës i m sh a at > BUBAS I.

búbëz a¹ f sh a at *ent, bis mjek (Ascaria lumbricoides)* Askaride.

búbëz a² f sh a at *vjet* Vrimë e vogël në pushkët me strall, ku vihet agzoti për t'i dhënë zjarr barutit.

búbëza t f sh

♦ Zemërim. **Më hipin bubëzat. Jam me bubëza.**

♦ Tekë; kapriço.

bubëz•óhem *G vetv e* **BUBËZ•OJ. > BUBZ•UE (me u).**

bubëz•ó j kal G > BUBËZ•UE (me).

bubëz•úe (me) kal óva úe *G* Pispillosem.

bubëz•úe (me u) vetv óva (u) úe *G* Pispillos.

bubëzúeme (e) mb f G (Grua, vajzë) e pispillosur.

búb•i m sh a at Qen i vogël; kone.

bubíc•ë a f sh a at Krehër për të bërë leshin.

bubík e mb G (Njeri) shtatvogël; imcak; shkurtabiq.

bubíq e mb G Trashaluq; bullafiq.

bublísht•ë a f sh a at kryes sh Vandak a krah me shkarpa a karthje.

bubí•s^{1,2} ta tur > BUBIT^{1,2}.

bubít¹ jokal a ur Çmorrit; qëroj morrat.

bubít² jokal a ur bis Bëj si i çmendur; bëhem keq nga nervat; tërboj; luaj mendsh. **Bubíti djali.**

bubít•em vetv a (u) ur

♦ Çmorritem.

♦ Pastrohem.

bubítj•e a¹ m Çmorritje.

bubítj•e a² m bis Tërbim; çmendje.

bubítur (i e)¹ mb I çmorritur.

bubítur (i e) mb I çmendur; i luajtur mendsh.

bublák e mb Shkurtabiq.

bublán i m sh ë ët inv Vemje me qime.

bublár i¹ m sh ë ët Burizan.

bublár i² m sh ë ët Daulltar; lodërtar.

bublár i⁴ *m sh ë ët*

♦ Susak për ujë etj.

♦ Kupac i kripës së bariut për bagëtinë.

bublár i³ *m sh ë ët ent* Nuse pashke; mollëkuqe.

bublësh e mb *G përçm (Njeri)* naiv.

bublësh i¹ *m sh a at për b G* Njeri naiv.

bublësh i² *m sh a at bis krahin G* Cunt; pussy.

bublësh•e ja f sh e et përçm G f e **BUBLESH I¹.**

búbl•ë a f sh a at Daulle; lodër.

bublísht•ë a f sh a at

♦ kryes sh Një dorë shkarpa.

♦ kryes sh Të fshira.

♦ Ashkël; spicë druri.

bubllájm•ë a f sh a at krahin G Gjëmim i rrufesë. > **BUBULLIM•Ë A.**

bubón i m mjek Nyjë limfatike e ënjtur nga murtaja, gonorreja ose tuberkulozi.

buboník e mb mjek I bubonit; që shkaktohet nga buboni. **Murtajë bubonike** lloji më i përhapur i murtajës, që shfaqet me ethe të forta, përçartje, dhe me ëjtjen e gjëndrave limfatike.

bubonór e mb > **BUBONIK E.**

bubréç i m sh a at ent krahin G Mizë dheu; milingonë.

bubréç u m sh ë ët anat bis Veshkë.

bubrrjáz•ë a f sh a at Buburiskë.

bubrrjéz•ë a f sh a at bis anat G Veshkë.

bubrrák e¹ mb G (Fëmijë) imcak.

bubrrák e² mb krahin G (Bark, stomak) i mbushur.

bubrrák u¹ m sh ë ët G Shtrep; krimb djathi.

bubrrák u² m sh ë ët G Fëmijë i imët; imcak.

bubrrák•e ja f sh e et G Vajzë imcake.

bubrréc i m sh a at

♦ > **BUBURREC I.**

♦ krahin G Mizë dheu.

bubrréc•ë a f sh a at > **BUBUREZ•Ë A.**

bubrrécór•e ja f sh e et libr Çerdhe buburrecash; grumbull a varg buburecash.

bubrréç i m sh ë ët > **BUBREK U.**

bubrrí a f sh - të Gjë e kotë; eglendisje.

bubrrím i m Punë sa për të zënë duart.

bubrrím•ë a f sh a at Zhurmë e kotë.

bubrrinár e mb (Njeri) që bën zhurmë kot së koti.

bubrrinár i m sh ë ët Ai që bën zhurmë kot së koti.

bubrrinár•e ja f e **BUBRRINAR I.**

bubrrís jokál ta tur > **BUBURIT.**

bubrrít jokál a ur > **BUBURIT.**

bubrrúes e mb Që bubrron. > **BUBËRRUES E.**

bubú pasth Thirrje që shpreh pikëllim a një brengë, një shqetësim të madh, keqardhje të thellë a mërzi për dikë a për diçka që vjen e papritur. > **BOBO.** [Bubu! plumb në kraharuar, / Plumb që vret dyke gjëmuar! (LP)].

bububú psth > **BUBU.**

bubúj të n sh bis G Më hipin bubunjte nevríkosem keq; bëhem keq me nerva.

bubúk u m sh ë ët G

♦ Boçe pambuku.

♦ Boçe pishë.

bubulák *ndaif* (*Drutë e zjarrit digjen*) me vrull e brambullimë.

bubulák e mb (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakdan.

bubulak u *m sh ë ët* Zjarr që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; zjarr brambullitës; flakadan.

bubulán i *m sh ë ët*

♦ Zjarr flakadan.

♦ > **BUBULAR I.**

bubulár i *m sh ë ët* Fishekzjarr.

bubulésh e mb

♦ Leshtor; me lesh të gjatë e të dendur.

♦ (*Krimb*) pushatak.

♦ *fig* (*Njeri*) mendjetrashë; i leshtë.

bubulím i *m sh a at* Brambullimë e zjarrit.

bubulín•ë a f sh a at *krahin* Zjarr.

bubulít•em vetv a (u) ur Ç Burbuletem; prish kreshmët ose Ramazanin.

bubul•ón jokal ói úar veta III (*Zjarri*) brambullin; digjet me flakë të mëdha. [**Bubulon** *zjermit/ Në gojë e flakës e në shtëllungat e tymit/ djegia e drunjve.* (AÇ).]

bubullá mb *krahin* Budalla.

bubullá i *m sh nj një* Budalla.

bubullák e mb *K* (*Zjarr*) që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubullák u *m sh ë ët K* Zjarr që digjet me vrull, me flakë të madhe e kërcëllimë; që brambullin; flakadan.

bubullák•e ja f sh e et ushq *K* Bukë e rumbullakët.

bubullár e mb (*Trup*) i mbushur; (*njeri*) i shkurtër e rumbullak.

bubullár i *m sh ë ët* Njeri i shkurtër e rumbullak.

bubullár•e ja¹ f sh e et Grua e shkurtër e rumbullake.

bubullár•e ja² f sh e et Kungull kokërrvogël.

bubullár•e ja³ f sh e et Zjarr bubulak që digjet me kërcëllimë e flakë të larta.

bubullím•ë a f sh a at

♦ Gjënim i zgjatur dhe i mbytur që shoqëron vetëtimën.

♦ Zhurmë e madhe dhe e zgjatur, gjënim; krismë shurdhuese; buçimë. [**Me zemërim,/ me vrull të madh,/ e bubullimë që s'ka mbarim** (DhP).] [**Zhurmojnë orkestrat e deteve/ dhe bubullimat e avionëve** (XHS).]

*

Si bubullimë (rrufe) në qiell të kaltër Diçka e rëndë a e rrezikshme që vjen a ndodh papritmas.

bubullí•n u rë

I jokal veta III (*Topi etj.*) kris me një zhurmë të fortë, të zgjatur e të mbytur si bubullimë.

II pavet (*Rrufeja*) kris fort; bën një zhurmë të madhe e të zgjatur pas vetëtimës; gjëmon.

♦ > **BUBULL•ON.**

bubullí•s jokal tí tur > **BUBULLIT.**

bubullít jokal i ur > **BUBULL•ON.**

bubull•ón ói úar I jokal veta III (*Topi*) kris me gjënim, të zgjatur e të mbytur si bubullimë.

II pavet Ushton një krismë e fortë, një zhurmë e madhe dhe e zgjatur pas vetëtimës; gjëmon. > **BUBULLI•N. Bubullon moti.**

bubullúes e mb Gjëmues.

bubullúr e mb (*Zjarr*) bubulak.

bubúnjës *a f sh a at* Lez; lyth (*i syrit*).

bubúq•e *ja f sh e et* A Burbuqe; bonxhe.

buburák *i m sh a at* A Përbindësh.

buburát•em *vetv G* > **BUBURAT•Ë** (*me u*).

buburát•ë (*me u*) *vetv a (u)* ë *G* Kam ethe me të dridhura.

buburdhéc *i m sh a at* *ent krahin* Milingonë; mizë dheu.

buburéc *i m sh a at* *ent krahin G* Insekt i ujërave të ëmbla.

buburéz•ë *a f sh a at* *ent* (*Lampyrus nocticula*) > **XIXËLLONJ•Ë A.**

buburíck•ë *a f sh a at* Nishan i kuq a i zi në fytyrë a në trup të njeriut. > **LEZ I; LYTH I.**

buburís *jokal i ur* > **BUBURIT.**

buburísk•ë *a f sh a at*

♦ Bulë që del nga fundi i enës me ujë a me ndonjë lëng tjetër kur valon. fluskë. **Buburiskat e ujit. Shi me buburiska.**

♦ Lump (*of butter*)

♦ *ent krahin* > **BUKUREZ•Ë A; XIXËLLONJ•Ë A.**

buburít *jokal i ur*

♦ (*Uji etj.*) zien ngadalë me pak zjarr dhe bën një zhurmë të lehtë e të vijueshme. **Buburit gjella në zjarr.**

♦ *veta III* Më zien diçka përbrenda, kam diçka të brendshme që më mundon e që do të shpërthejë. **Më buburit zemërimi.**

♦ Buron mbyturazi, del ujë pak e nga pak nga dheu.

♦ (*Deti, lumi*) lëshon një gjëmim të mbytur, uturin mbyturazi.

buburítj•e *a f sh e et*

♦ Zierje e ngadalshme e gjellës.

♦ Zhurmë e ujit etj. që zien ngadalë.

♦ Gjëmim i mbytur i detit, lumit etj.

buburíz•ë *a¹ f sh a at*

♦ Kokrrizë gjalpi që del përsipër gjatë tundjes së qumështit.

♦ Buburiskë.

buburíz•ë *a² f sh a at* *ent*

♦ Nuse pashke; mollëkuqe.

♦ Morr i gjelbër bimësh.

bubur•ój *kal óva úar* > **BUBRR•OJ.**

buburósh *e mb* Komik; shakatar; hokatar.

buburósh *i m sh ë ët* *ent* > **BORBU•LL LLI.**

buburúsh *i m sh a at* *fëm* Prapanicë; tule.

buburréc *si kallëzues*: **Bëhem buburrec** mblidhem, bëhem një dorë nga frika.

buburréc *i m sh a at* *dhe ë ët*

♦ *ent* Emër i përgjithshëm i kandrrave pa krahë që dëmtojnë bimët.

♦ *ent* Kandërr me krahë të fortë e brirthe të gjatë, me ngjyrë të zezë a të errët, që jeton në pleh, në mure etj.

♦ *ent* Milingonë; mizë dheu.

♦ *zool* Bretkosë në fazën e parë pas çeljes së vezës; bishtfultere.

♦ *përb* Njeri imcak.

**

buburrec drubirues *ent* (*Capnodis tenebrionis*) Buburrec i zi, me kokë petashuqe, që dëmton kryesisht me degët dhe gjethet e njoma të pemëve frutore.

buburrec i bizeles *ent* (*Bruchus pisorum*) Buburrec i zi me pika të bardha a të verdha, që lëshon vezët në bishtajat e bizeles, fasules, bathës etj.

buburrec i çepallave *ent* (*Carophilus hemipterus*) Buburrec me kurris të zi me shirit të verdhë, që ushqehet me fruta të kalbura ose të thara.

buburrec i fasules *ent* (*Acanthoscelides obsoletus* Say) Nënspacie e buburrecit të bizeles.

buburrec i luleve *ent* (*Omophlus lepturoides*) Buburrec me kokë të zezë dhe flatra ngjyrë bronz, i përhapur në Europën Qendrore e Jugore, që dëmton lulet.

buburrec i patates *ent* (*Leptinotarsa decemlineata* Say) Buburrec deri 1 cm i gjatë, me krahë me vija të verdha ose të kuqërreme e të zeza dhe kokë me pika të errëta, që dëmton pataten.

buburrec me kryq *ent* (*Anisoplia agricola*) Buburrec rreth 1 cm i gjatë, me katër pulla të kuqërreme a të verdha në sfondin e flatrave, me brirthe të shkurtër e këmbë të gjata, që dëmton kallinjtë e njomë të drithërave.

buburrëz•e *ja f ent* Xixëllonjë.

buburri *të f sh G* Rrena; gënjeshtër.

buburrik•ë *a f sh a at Ç* Nishan i vogël në fytyrë a në trup.

buburriq•e *ja f sh e et >* **BUBREK U.**

buburrúq•e *ja f sh e et bot* (*Senecio vulgaris*) Bimë barishtore njëvjeçare e yjoreve (Asteraceae), me kërcell deri 50 cm të lartë, me lule të verdha që lidhin fara me xhufkë puplore; shumë e përhapur në mjedise të lëna pas dore.

bubuti•j *jokal va rë*

♦ Bëj bubu nga dhimbja.

♦ **> BUBULLON.**

bubutím•ë *a f sh a at* Rënkim me bubu nga dhimbja.

bubuzhél i *m sh ë ët ent* Buburrec i familjes së Skarabeideve, që e mbledh plehun toptë dhe ushqehet me të dhe lëshon vezët në të.

bubuzhél•em *vetv a (u) ur* Fëlliqem me baltë e pluhur në fytyrë.

bubuzhélj•e *a mb* Fëlliqe me baltë e me pluhur në fytyrë.

bubuzhélur (i e) *mb* I fëlliqur me baltë e pluhur në fytyrë.

bubuzhén•e *ia f sh - t ent* (*Scarabeus auratus*) **> ZHUZHING•Ë A.**

bubuzhím•ë *a f sh a at >* **BUBUZHING•Ë A.**

bubuzhín *jokal u rë* Gjëmon mbytur.

bubuzhínë *mb J (Grua)* me trup të ngjeshur e të plotë.

bubuzhíng•ë *a f sh a at ent* (*Scarabeus auratus*) **> ZHUZHING•Ë A.**

bubuzhínk•ë *a f sh a at ent* *K* (*Scarabeus auratus*) **> ZHUZHING•Ë A.**

bubuzhír•ë *a f sh a at ent* (*Dytiscus latissimus*) Buburrec uji që sillet rreth e rreth në sipërfaqen e ujit.

bubz•óhem *vetv G >* **BUBZ•UE (me u).**

bubz•úe (me u) *vetv óva úe G* Pispillosem; vishem e ngjishem.

bubzúem (i e) *(e) mb* I pispillosur.

bubuzh•ój *jokal óva úar* krahin

♦ Mbahem me të madh; fryhem.

♦ *veta III* Fryhet me shkumë gjatë fermentimit.

bucâ ni *m krahin G >* **BUCAN I.**

bucájké *mb f K (Grua a vajzë)* rrumbullake; e shëndetshme.

bucájk•ë *a f sh a at K* Grua a vajzë rrumbullake; e shëndetshme.

bucák e¹ *mb* (*Bark*) i fryrë. **E bëj barkun** **bucak** ha sa fryhem.

bucák e² *mb* (*Vend*) moçalor; që s'e kullon ujin.

bucák u¹ *m sh ë ët krahin G*

♦ Bucelë për ujë të pishëm.

♦ Gjym druri.

bucák u² *m sh ë ët G* Njeri me trup të shkurtër e të ngjeshur.

bucák u³ *m sh ë ët G* Ligatinë; moçal; vend që mban ujë, që s'e kullon ujin.

bucalák e *mb G përk (Fëmijë)* barkalec.

bucalák u *m sh ë ët krahin G*

♦ Bark.

♦ *përk* Fëmijë barkalec.

bucalák•e *ja f sh e et krahin G f e* **BUCALAK U.**

bucáll•ë *a f sh a at K* Shkop i tundësit të qumështit; shkop i tpinit.

bucállkë *mb J (Njeri)* ngacmues; cytës; ngasës; ngasëkeq.

bucân i *m sh a at krahin G:* **Bucani i kambës** kofsha.

bucá•s *kal krahin G >* **BUCAT•Ë (me).**

bucát *kal krahin G >* **BUCAT•Ë (me).**

bucát•em *krahin G pës e* **BUCAT.**

bucát•ë (me) *kal a ë krahin G* Nguc; ngacmoj; cyt.

bucát•ë (me u) a (u) *ë krahin G*

I *vetv* Ngitem, ngacmohem a cytem me dikë.

II *pës e* **BUCAT•Ë (me u).**

bucátj•e *a f sh e et krahin G* Ngacmim; cytje.

bucátun (i e) *mb krahin G I* ngacmuar; i cytur.

bucelabërës i *m sh - it >* **BUCELAR I.**

bucelár i *m sh ë ët* Mjeshtër i punimit të bucelave.

bucelarí a *f* Mjeshtëri e punimit të bucelave.

bucél•ë *a¹ f sh a at*

♦ Enë e drunjtë si fuçi e vogël, për ujë të pijshëm.

♦ Enë balte me lëfyt, e sheshtë nga njëra anë dhe me bark nga ana tjetër, për ujë. Pi ujë me bucelë.

*

Prish bucela e bëj kënaçe Dëmtoj diçka të rëndësishme për të rregulluar një vogëlimë; prish shtëpi e bëj kasolle.

bucél•ë *a² f sh a at tek* Pjesë e rrumbullakët në qendër të rrotës së qerres etj., ku bashkohen spicat, rrezet ose telat dhe ku futet boshti. **Bucelë e rrotës. Bucela e rrotës së mullirit.**

bucélk•ë *a f sh a at krahin*

♦ Viç me kokë të madhe e brirë të shkurtër.

♦ Viç me trup të shkurtër e të shëndoshë.

búc•em *vetv a (u) ur* Përpiqem kokë me kokë si deshtë me dikë; ndeshem.

bucelór•e *ja f sh e et tek* Turjelë e madhe për hapjen e vrimave të fuçisë, bucelës së rrotës së qerres, etj.

búc•ë *a¹ f sh a at*

♦ Plis që ngre plugu.

♦ Plis me bar.

♦ Top bore.

búc•ë *a² f sh a at G* Vend i gritur; sop.

búc•ë *a³ f sh a at krahin K* Bucelë e vogël.

bucíl i *m sh e et krahin G* Gropë, vend i thellë në lumë.

buciláh i *m sh e et vjet G* Haje e zgjedhur.

buciláj i *m sh e et vjet G* Haje e zgjedhur.

bucín•ë *a f G*

♦ Bar i njomë që del vonë në vjeshtë.

♦ Borë e butë.

♦ Butësi; butësirë.

♦ Mot i butë e me shi, por pa erë.

bucísht•e *ja f sh e et* Vend me plisa.

bucít *kal a ur krahin* Ngas; ngacmoj; cyt.

bucít•em a (u) ur krahin pës e BUCIT.

bucítj•e a f sh e et krahin Ngacmim; cytje.

bucítur (i e) mb krahin I ngacmuar; i cytur.

bucjél•ë a f sh a at A

♦ Faqore; shishe e vogël me faqe të drejta.

♦ > **BUCEL•Ë A.**

búck•et vetv - (u) ur veta III J (Pema) zbutet tepër; squullet.

búckur (i e) mb J (Pemë) e zbutur tepër; e squllët.

bucléc e mb krahin G Ngasës; cytës.

bucunjár e mb krahin G Buzëtrashë.

buç e mb (Njeri) fytyrërrumbullakët; i mbushur; i shëndoshë; buçko.

buç i¹ m sh e et krahin Xhungë a bullungë e drurit. **Buçi i lisit.**

*

Vë buç Nxjerr a lëshon bark; fryhet më një anë.

buç i² m sh a at zool krahin G Gjarpër; nepërkë. **Këmisha e buçit** sharku i gjarprit.

*

Si buçi i vramë Si gjarpri nën gur; me mundim të madh.

Të këndon kangën e buçit Të ruan që të të godasë pas shpine.

buç i³ m sh a at folk Qenie e përrallave për të trembur fëmijët. > **GOGOL I.**

buçáll•ë a¹ f sh a at muz Gypi i gjatë në fund të gajdes, që nxjerr një tingull të vijueshëm për të mbajtur ison.

buçáll•ë a² f sh a at K Pellg i krijuar nga penda në lumë.

buçarák e mb J (Dhi, cjav) turibardhë.

buçát•em vetv krahin G > BUÇAT•Ë (me u).

buçát•ë (me u) vetv a (u) ë krahin G Më fryhet fytyra.

buçátj•e a f sh e et krahin G Fryrje e fytyrës.

buçátun (i e) mb krahin G (Fytyrë) e fryrë.

búç•e ja¹ f sh e et

♦ Bushtër; femër e qenit.

♦ Ulkonjë.

búç•e ja² f sh e et Viçe.

búç•e ja³ f sh e et keq Gojë. **Mbylle buçen!**

buç•ét¹ jokal íti ítur veta III

♦ Lëshon një zhurmë a krismë të fortë e të menjëhershme; ushton me tingull të lartë e të fuqishëm. > **GJËMON. Buçet pushka (topi, bomba). Buçet traktori (makina). Buçet**

radioja. Buçasin sirenat. Buçet kënga (gërneta). Buçet deti (era). Buçasin duartrokitjet.

♦ *dhe fig* Jehon nga zërat e fuqishëm; ushton nga zhurma e madhe; kumbon. **Buçet mali. Buçasin rrugët. Më buçasin veshët** me ushtojnë veshët.

♦ *fig* Dëgjohet gjithandej, përhapet me jehonë të fuqishme; ushton. **Buçet propaganda mashtruese.**

♦ Pëlçet a shpërthen me vrull e menjëherë; është në kulmin e vet; zien. **Buçet lufta (hareja, gëzimi).**

♦ Del nga shtrati, vërshon; fryhet; gufon; derdhet jashtë; del a buron me vrull. **Buçet lumi (përroi). Buçet mushti i rrushit. Buçiti qumështi në zjarr.**

*

Më buçet gjaku Jam gati të shpërthej për të bërë diçka, sa mezi e përmbaj veten; ziej përbrenda.

Më buçet koka Kam shumë kokëçarje e telashe; më zien koka.

búç•et² vetv - (u) ur (*Buçja*) hiqet; merr qen; mbarset.

búç•ë a f > BUÇ•E JA.

buçíl•ë a f sh a at Postat a lugare ku pijnë ujë kafshët.

buçíll•ë a¹ f sh a at J

♦ Gropë e thellë në lumë.

♦ Gropë plehrash.

buçíll•ë a² f sh a at J Pus me ujë të ndenjtur.

buçím i¹ m sh a at > BUÇIM•Ë A.

buçím i² m sh a at Ënjtje; fryrje.

buçímas e mb I Buçimës; që ka të bëjë me Buçimën, me banorët a vendësit e saj.

buçímas i m sh - it Banor a vendës i Buçimës.

buçímas•e ja f e BUÇIMAS I.

buçím•ë a f sh a at

♦ Zhurmë a krismë e fortë, që shpërthen menjëherë dhe me jehonë; zë i lartë dhe i fuqishëm; thirrje prej shumë zërash. > **USHTIM•Ë A; UTURIM•Ë A.** Buçimë shurdhuese. Buçima e topave (e minave). Buçima e traktorëve. Buçima e daulles. Buçima e detit (lumi, malit, pyllit). Buçima e këngës (turmes). [Dhe të duket sikur në gjol mengadalë do humbasë/ Bashkë me lavdinë e dikurshme të harruar/ Bashkë me buçimën e tambureve luftarakë. (BXh).]

♦ *fig* Jehonë e fuqishme e një ngjarjeje me rëndësi.

♦ Zhurmë e mbytur që ndiej në veshë.

buçimtár e mb Zhurmues; kumbues; që kumbon a ushton fort.

buçimtár i m sh ë ët Njeri që vajton të vdekurin me zë të lartë.

buçimtár•e ja f e BUÇIMTAR I.

buçín•ë a¹ f sh a at bot > BUNGËBUT•Ë A.

buçín•ë a² f sh a at

♦ Bërrakë; vend mbujak.

♦ Përrua i vogël.

buçínt•ë (me) kal a - G

♦ Përshtatem me (*diçka*).

♦ Bëj si më ka hije.

buçít•ë (me) jokali i ë G > BUÇ•ET¹.

buçítës e mb Që bën zhurmë të madhe e kumbuese; që buçet; që kumbon a ushton fort.

buçítj•e a f sh e et

♦ Buçimë.

♦ Shpërthim; dalje me vrull (*i ujit etj.*).

buçítur a (e) f sh e et > BUÇITJ•E A.

buçk ndajf Sullenly; darkly.

buçkamádh e mb

♦ (*Njeri*) me bulçi të mëdha.

♦ (*Njeri*) i shëndetshëm.

buçkán e mb përk (*Fëmijë*) me fytyrë të mbushur e të plotë.

buçkán i¹ m sh ë ët

♦ *përk* (*Fëmijë*) me fytyrë të mbushur, të plotë.

♦ (*Fytyrë*) e mbushur; e plotë.

buçkán i² m sh a at G Njeri që fut hundët në punët e të tjerëve.

buçkán•e ia f e BUÇKAN I.

buçkarán e mb > BUÇKAN E.

buçkarít kal a ur bis

♦ (*Kali etj.*) e gërryen me thundër (*dheun*).

♦ E rrah sa e ënjt (*dikë*).

buçkarít•em *vetv a (u) ur bis* Fryhem; ngrefosem; krekoem.

buçkarítj•e *a f* Fryrje; ngrefosje; krekosje.

buçkarítur (*i e*) *mb* I fryrë; i ngrefosur; i krekosur.

buçkéll *e mb* *krahin G (Njeri)* nofullmadh.

buçkéll *i m sh a at* *krahin G* Njeri nofullmadh.

búčkë *mb*

♦ (*Faqe, duar etj.*) të mbushura e gjithë tul.

♦ I shëndoshë e i mbushur në fytyrë; topolak, rrumbullak. **Vajzë bučkë. Është bučkë.**

♦ (*Pemë*) e fryrë dhe e mbushur. **Fik (dardhë) bučkë.**

buçk•ë *a¹ f sh a at G* Faqe.

buçk•ë *a² f sh a at G* Turi i derit.

buçk•ë *a³ f sh a at* Rrotëz e filiçit të tundësit (*të qumështit*).

buçk•ë *a⁴ f sh a at J* *ushq*

♦ *zvog e* **BUK•Ë A.**

♦ Kulaç.

búčko *mb*

♦ *përk (Fëmijë)* topolak, me fytyrë të mbushur > **BUÇKAN E.**

♦ *bis* I shëndetshëm.

búčko ja *m sh - t* *përk*

♦ Fëmijë topolak, me fytyrë të mbushur.

♦ *bis* Njeri i shëndetshëm.

buçk•ój óva úar

I *kal*

♦ *veta III (Dielli)* bën që të hapen e të lulëzojnë (*bimët*).

♦ E bëj (*diçka*) të hapet.

II *jokal veta III*

♦ (*Dielli*) i hap lulet; i rrit sythet.

♦ (*Djersa*) del si sumbull; bulon.

♦ Lulëzon.

buçkurít *kal veta III K* > **BUÇKURIT•Ë.**

buçkurít•et *K pës e* **BUÇKURIT.** > **BUÇKURIT•Ë (me u).**

buçkurít•ë (me) *kal i ë veta III K (Kafsha)* fut turirin në bar, tagji etj.

buçkurít•ë (me u) - (u) *ë K pës e* **BUÇKURIT•Ë (me).**

buç•óhem *G vetv dhe pës e* **BUÇ•OJ.** > **BUÇ•UE (me u).**

buç•ój *kal G* > **BUÇ•UE (me).**

buçól•ë *a f sh a at* Bërrakë; vend mbujak.

buç•ón¹ *jokal veta III* > **BUÇET².**

buç•ón² *jokal veta III G* > **BUÇ•UE (me).**

buçúar (*i e*) *mb* Fryhem; ënjtem.

buç•úe (me) *jokal veta III G* E rrah sa e ënjt (*dikë*).

buç•úe (me u) úe (u) úe G

I *vetv* Ënjtem nga të rrahurit.

II *pës e* **BUÇ•UE (me).**

buçúk *si kallëzues:* **E bëj buçuk** *diçka* e katranos, e prish keq *diçka*; i ngatërroj keq punët. **I**

kam buçuk punët i kam keq punët; jam ngushtë.

buçúk *u¹ m sh ë ët* *krahin G* Babune e madhe; masë drithi 17 kg.

buçúk *u² m sh ë ët* *krahin G* Brokë.

buçúk *u³ m sh ë ët* *krahin G* Tregtar çikërrimash.

buçukxhí a *m sh j jt G* > **BUÇUKXHI U²**.

buçukxhí u¹ *m sh j jt G* > **BUÇUKXHI U²**.

buçukxhí u² *m sh nj një vjet bis* Tregtar me pakicë.

budáll i *m sh ë ët* > **BUDALL•A I**.

budallá qe *mb bis*

♦ I metë nga mendja, që nuk e ka gjykimin dhe arsyen e një njeriu të zakonshëm; i trashë nga mendja; që nuk ia pret. **Djalë budalla. Vajzë (grua) budallaqe. Është pak (fare) budalla. Shejtan budalla slyboots. [Me dy krahë do hajvanë?/ Budallenj pa din e iman (FN).] [Ç'përralla kalamajsh, ç'trillim për budallenjtë (IK).]**

♦ Që flet a sillet pa menduar, që nuk vepron me arsye e si të gjithë; që nuk mendon shumë; që nuk pyet; që sillet e vepron si i krisur. **Trim budalla.**

budall•á *m sh énj énjtë bis dhe shar*

♦ Njeri i metë nga mendja; njeri që nuk e ka gjykimin dhe arsyen e një njeriu të zakonshëm; njeri i trashë nga mendja, që nuk është i mprehtë. **Punë prej budallai. Pamje prej budallai. Një copë (koqe) budalla. Të bën për budalla. Është budalla me brirë. Hiqet si budalla.**

♦ Njeri që flet a sillet pa menduar, që nuk vepron me arsye të shëndoshë si të gjithë; njeri që nuk mendon shumë e sillet si i krisur. **[Ik more budalla,/ Tyt more qerrata! (Pop).]**

*

Shiu i budallait Shi i imët e i ngadalshëm që të bën qull pa e kuptuar.

budalláçkë *mb (Vajzë)* budallaqe.

budalláçk•ë a f sh a at bis Vajzë budallaqe.

budallakí a *m K*

♦ Veprim a sjellje prej budallai; budallallëk.

♦ Të qenët budalla.

budallalléps kal > **BUDALLALLOS.**

budallalléps kal a ur E lë (e bëj) budalla (*dikë*).

budallalléps•em a (u) ur Mbetem a bëhem budalla. > **BUDALLALLOS•EM.**

budallallépsj•e a f > **BUDALLALLOSJ•E A.**

budallallépsur (i e) mb > **BUDALLALLOSUR (i e).**

budallallë•k u *m sh qe qet bis*

♦ Të qenët budalla a i trashë nga mendja; veti e budallait; marrëzi. **E ka (e bën) nga budallallëku. Me budallallëkun e vet.**

♦ Veprim, sjellje a punë prej budallai; fjalë a shprehje prej budallai; marrëzi. **Budallallëk me brirë (me thes). Bën budallallëqe. Thotë (flet) budallallëqe.**

budallallëqe t sh i **BUDALLALLËK U.**

budallíc•ë a f sh a at Budallaqe.

budallónj•ë a f sh a at Budallaqe e madhe.

budallallós kal a ur bis E bëj (*dikë*) të humbasë aftësinë për të menduar e arsyetuar në mënyrë normale e të shëndoshë, e bëj budalla; ia marr mendjen me budallallëqe, ia prish mendjen (*dikujt*).

budallallós•em a (u) ur

I vetv bis Humb arsyen dhe gjykimin e shëndoshë, bëhem si budalla; humbas mendjen dhe bëj budallallëqe. **Ka nisur të budallalloset. U budallallos pas një çupërlinë.**

II pës e BUDALLALLOS.

budallallósj•e a f Bëhem (si) budalla.

budallallósur (i e) mb I bërë (si) budalla.

budalláq•e ja f sh e et bis f e **BUDALL•A AI.**

budallénj një sh i **BUDALL•A AI.**

budáll•ë a f sh a at G > **BUDALL•A AI.**

budallë•k *ku m sh qe qet* *G* Budallallëk.

budáll•ëm (i) me (e) *mb K I* budallallosur.

budallí *a f sh - të* *G*

♦ Të qenët budalla.

♦ Budallallëk.

budallíc•ë *a f sh a at* *G* Grua a vajzë budallaqe.

budallisht *ndajf* *G* Si budalla; me budallallëk.

budallónj•ë *a f sh a at bis* > **BUDALLAÇK•Ë** *A*.

budálltë (i e) *mb K* > **BUDALL•ËM (i) me (e)**.

Budapést *i m gjeog* Kryeqytet i Hungarisë.

budáq *i m bis muz* *G* Kokë e lahutës.

budéc *e mb K (Njeri)* belbak; i belbët; belbëzak.

budéc *i m sh a at* *K* Belbëzak.

budéc•e ja *f sh e et* *K f e* **BUDEC•E JA**.

budezoníd *i m farm* Lloj steroidi për lehtësimin e astmës dhe rinitit të shkaktuar nga alergjitë.

budíng u *m sh ë ët ushq* Ëmbëlsirë si krem, e gatuar me niseshte, qumësht, sheqer e vezë dhe e ndrequr me kakao, vanilje etj.

budíst *e mb fet* *I* budizmit; që ka të bëjë me budizmin; që ndjek mësimet e Budës. **Murg budist. Tempull (manastir) budist.**

budíst *i m sh ë ët fet* Pasues a besimtar i budizmit.

budíz•ëm mi *m fet* Doktrinë fetare joteistike, e mbështetur në katër të vërtetat fisnike të mësimave të Budës (shek. V p.e.s., Indi), sipas së cilave ekzistenca e njeriut është vuajtje, shkaku i vuajtjes është dëshira, çlirimi nga vuajtja është nirvana, dhe kjo arrihet nëpërmjet sjelljes etike, mençurisë dhe disiplinës mendore. **Pozita e gruas në budizëm.**

budunár *i m sh ë ët*

♦ Trung i trashë i drurëve.

♦ *ndërt* Tra kryesor i dyshemesë.

buduvél *e mb J*

♦ (*Njeri*) trupimët; shkurtabiq; imcak.

♦ (*Njeri*) i ngathët; ngalakaq.

buduvél *i m sh ë ët J*

♦ *Njeri* trupimët.

♦ *Njeri* i ngathët; ngalakaq.

buduvél•e ja *f sh e et J f e* **BUDUVEL I**.

búe (me) *kal bóva búe* *G* Dëboj; zboj; përzë.

búej t sh i **BUE•LL LLI**.

búejt (me) *kal* *G* > **BUE (me)**.

búe•ll lli *m sh j jt* *G* > **BUA•LL LLI**. Nuk sheh buellin përpara sysh.

buén•ë *a f sh a at* Vërshim ujërash; përmbytje. > **BUJAN•Ë** *A*.

*

Ç'ka buenën po ndodh! Çfarë dreqin po ndodh!

buf *pasth* Thirrje për të shprehur pakënaqësi, mërzi a padurim. **Bëj buf nga mërzia** plas nga mërzia.

buf *e mb bis*

♦ (*Fëmijë*) i bëshëm e me faqe të fryra; bullafiq.

♦ (*Fik*) i pjekur.

♦ *keq (Njeri)* mendjetrashë; me mendje të plogët; matuf; i shusharut.

buf i¹ *m sh ë ët dhe ër ërit*

♦ *orn* (*Bubo maximus*) Shpend gjahtar i natës, me sqep të kthyer; këndon natën si për vaj; rron në pyje e gërmadha.

♦ *keq* Djalë a burrë me flokë të paqethur, të pakrehur e të shpupurishur; burrë i parruar prej shumë ditësh.

♦ *keq* Njeri mendjetrashë. **E di edhe bufi.** [Që do të fajësohej veç të tjerash, se kishte qenë i pavëmendshëm me arratisjet e njerëzve, këtë e dinte dhe bufi. (IK).]

♦ Njeri që s'ia thotë dot për asgjë.

♦ *mospërf* Njeri kokëtrashë, që s'ia pret mendja.

buf i² m sh a at Qen i madh i murrmë.

bufál i m sh ë ët Gjel me kaçulitë të madhe si të bufit.

bufaláq kal a ur bis E shëndosh tepër; e bëj (si) buf (*fëmijën*).

bufaláq e mb bis

♦ (*Njeri*) shumë i shëndoshë; bullafiq.

♦ (*Fytyrë*) e fryrë.

♦ (*Këpushë, mushkonjë etj.*) e fryrë nga gjaku që ka pirë.

bufaláq i¹ m sh ë ët Njeri i shëndoshë e i fryrë; bullafiq.

bufaláq i² m sh ë ët keq Burrë a djalë flokëgjatë e mjekërdendur.

bufaláq•e ja f e BUFALAQ I¹.

bufalésh mb m

♦ (*Burrë*) leshator.

♦ (*Djalë*) flokëgjatë e mjekërdenur.

bufalésh i m sh a at

♦ Burrë leshator.

♦ Djalë flokëgjatë e mjekërdendur.

bufalíq e mb I shëndoshë; buf.

bufálo ja f sh - t zool

♦ Bizon i madh qimegjatë i fushëtirave të Amerikës Veriore.

♦ Buall.

bufáll•e a f sh a at krahin Gjyryk.

bufanár i m sh ë ët keq Burrë (djalë) i pakrehur, i paqethur e i parruar.

bufár i m sh ë ët Vathë a kasolle e vogël e qengjave pirës.

bufar•énj kal ta tur A Butoj; fryj (*dërrasat e vozës*) duke e mbushur me ujë.

bufártur (i e) mb A I butuar; i fryrë nga uji.

bufá•s kal ta tur > BUFAT.

bufát kal a ur > BUHAVIT.

bufát•em a (u) ur vetv e BUFAT.

bufátj•e ja f sh e et > BUHAVITJ•E A.

bufátur (i e) mb > BUHAVITUR (i e).

búfe mb kopsht K (*Mollë*) e verdhë me shije majhoshe.

bufé ja f sh - të

♦ Dollap për qelqurina, pjata, pije e ushqime. **Bufeja e kuzhinës.**

♦ Raft i gjatë për pije dhe ëmbëlsira në restorant, kafe etj.; lokal ku shiten pije të ndryshme, kafe, ëmbëlsira, meze etj. dhe ku njerëzit hanë e pinë zakonisht më këmbë.

♦ Pritje me pije, me meze të ftohta e me ëmbëlsira; tryeza e shtruar me këto të ngrëna e pije.

Bufe e pasur. Bëri bufenë e fejesës.

búf•e ja¹ f sh a at bot Hardhi e egër; larushk; larëz.

búf•e ja² f sh a at kopsht K Mollë e verdhë me shije majhoshe.

bufetiér i m sh ë ët Ai që shërben në banakun e bufesë; banakier.

bufetiér•e ja f sh e et f e BUFETIER I.

búf•ë a¹ f sh a at

♦ *bot* (*Vitis vinifera sylvestris*) Rrush i egër me kokrra të vogla mavi.

búf•ë a² f sh a at orn (*Buteo buteo*) Shpend grabitqar i ditës, krahëshkurtër e bishtgjatë, me pendë ngjyrë mjalti dhe pupla me cirka të përhimë, me trup 50-60 cm të gjatë, që ushqehet me gjitarë të vegjël e kërma.

bufíc e mb

♦ I fryrë; i ënjtur.

♦ Bullafiq.

bufík e mb *G* I shëndoshë; buf. **Vajzë bufike.**

bufít kal a ur Spërkat me ujë (*duhanin*); mekëtoj.

búfkë mb

♦ I fryrë dhe në trajtë të rrumbullakët. Jakë bufkë. Brekushe bufkë. Specë bufka specë të rrumbullakët e me tul. Me faqet bufkë.

♦ (*Pulë*) me kaçule mbi veshë dhe pendë në pjesën e poshtme të këmbëve.

búfk•ë a f sh a at

♦ Topth i bërë me cohë të butë me push për të pudrosur fytyrën. **Bufkë e pudrës.**

♦ Xhufkë; tufë fijesh të bëra xhufkë. **Bufkat e peshqirit (e opingave). Perde me bufka.**

♦ *krahin* Tufë flokësh.

♦ Bluzë me mëngë të fryra në sup.

♦ Gjë e fryrë a e mbushur, në trajtë të rrumbullake. **Bufka e qepës** lulja e qepës.

♦ *bot* > **LULEBUFK•Ë A.**

♦ Dele me kokë leshatore.

bufíqë (me u) vetv a (u) ë *G* Shëndoshem e bëhem (si) buf.

bufíqun (i e) mb *G* I shëndoshur si buf.

búfl•e ja f sh e et *G* Shpullë; flakurimë.

bufll•ón jokal ói úar veta III

♦ Plas; shpërthen; del me forcë; brufullon.

♦ *fig* Bëhem tym nga inati; ziej nga zemërimi.

bufnáj•ë a¹ f sh a at > **BUFNJAK U.**

bufnáj•ë a² f sh a at *G*

♦ Pluhnajë.

♦ Tokë e bërë pluhur; dhé molinë.

bufnják e mb (*Dhe*) i butë e i shkrifët.

bufnják u m

♦ Borë e shkrifët.

♦ Dhe i butë e i shkrifët.

bufón i m sh ë ët

♦ Gaztör.

♦ *keq* Njeri qesharak e pa karakter; palaço.

bufórt i m teks A Stof (prej) liri.

búfthi ndajf: **Luaj bufthi** bëj një lojë, në të cilën një fëmijë bën rolin e bufit dhe të tjerët bëjnë rolin e pulave.

bugá (me) kal na - krahin *G* Pëgëj; ndot; ndyj; bëj pis.

bugá (me u) na (u) - krahin *G*

I *vetv* Pëgëhem; ndotem; ndyhem; bëhem pis. **Jam buga.**

II *pës e* **BUGA (me).**

bugáj kal krahin *G* > **BUGA (me).**

bugáme t (të) f sh krahin *G* Të pëgëra.

bugám•ë (i) e (e) mb krahin *G* I pëgërë; i ndotur; i bërë pis.

bugárçe mb kopsht K (*Dardhë*) me shije jo fort të mirë, që piqet vonë.

bugárç•e ja f sh e et kopsht K *Dardhë* me shije jo fort të mirë, që piqet vonë.

bugarí *a f sh - të muz* Lahutë bullgare me katër tela.

bugarshticë *a f folk* Këngë popullore. [Kur guslari bosnjak u drejtohet rapsodëve me vargjet "Hajde t'ia marrim një herë një kënge/ po të jetë bugarshticë e vërtetë, ama", në emërtimin "bugarshticë" është pikërisht jehona e këtij ndikimi. (ShS).]

bugát (*i e*) *mb A I* begatë; i pasur.

bugáz *i m sh ë ët* > **BOGAZ I.**

bugërdár *i m ushq krahin* Bishtlugë; kaçamak; përvëlak.

bugër•ë *a f sh a at* Trazirë; çarraví.

búg•ëz *za f sh za zat zool* Nuselalë; nusëz; nusmirë.

bugrá ja *f sh ja jat teks* Kanavacë për qendisë me mbushje.

bugré•ë *a f sh a at ushq*

♦ Pelte me mollë.

♦ Marmalatë.

bugjér *i m sh ë ët*

♦ vjet Kupë.

♦ Poçe balte.

búgj•ër ra *G f sh ra rat* Bluzhde; bujashka.

buhác *i m sh a at krahin G* Dhe i shkrifët në ngjyrë kafe.

buhacínë *m krahin G (Dhé)* i shkrifët në ngjyrë kafe, që e kullon shpejt ujin.

buhacín•ë *a f sh a at krahin G* tokë me dhé buhaç.

buhajáti *mb K:* **Ujë buhajati** ujë që besohet se ngjall të vdekurin.

buháll *e mb krahin G (Njeri)* mendjetrashë; trashanik.

buháll *i m sh a at krahin G* Njeri mendjetrashë, trashanik.

buháll•e ja *f sh krahin G* Grua a vajzë mendjetashë, trashanike.

buhár *i¹ m sh ë ët*

♦ Ruginë midis dhomave pa dritare.

♦ Rrugicë dhe e errët.

♦ > **BUHARI A.**

buhár *i² m G* Dhé i (tokë e) thërrmuar.

buharáq *i m Ç* Pëlhurë e bukur, me lule.

buharí *a f sh - të* Shqem i oxhakut; pjesë e oxhakut e dalë përpara përmbi vatër.

buhasí *a f sh - të teks*

♦ Astar i kuq.

♦ *krahin G* Pëlhurë e pambuktë.

buhá•s jokál ta tur > **BUHAT.**

buhát *jokál a ur* Fryh; ënjt. > **BUFAT.**

buhát•ë (me u) *vetv a (u) ë G* Fryhem; shëndoshem tepër; bëhem buf.

buhátun (*i e*) *mb G I* fryrë; i shëndoshur tepër; buf.

buhátj•e *a f sh e et* Klithmë e bufit.

buh•áv *i m sh évë évët Ç* Fik plëndës kokërrmadh.

buhavíc•ë *a f sh a at bot* Bimë barishtore, tufshake, me kërcell të lartë deri 1 m, me lule të verdha, gjethe vezake shumë të gjata e me push, të cilat lëshojnë një lëng ngjitës. **Kanistër buhavice.**

buhaví•s kal ta tur > **BUHAVIT.**

buhavít *kal a ur bis*

♦ Bëj që të fryhet; ënjt; mbufat.

♦ *keq* Mërzit së tepërmi; fryj. **Na buhaviti ky!**

buhavít•em a (u) ur

I *vetv bis*

♦ Ënitem, fryhem; mbufatem. **Iu buhavitën sytë.**

♦ Mërzitem së tepërmi, fryhem nga diçka e padëshirueshme.

II pës e BUHAVIT.

buhavít•ëm (i) me (e) mb G > BUHAVITUR (i e).

buhavítj•e a f sh e et bis

♦ Ënjtje; pjesë e ngritur a e fryrë. **Buhavitje e syve nga pagjumësia.**

♦ Mërzitje nga diçka e padëshirueshme.

buhavítur (i e) mb bis

♦ I ënjtur; i fryrë. **Sy të buhavitur. I buhavitur nga pija i dehur keq.**

♦ I mërzitur fort nga diçka e padëshirueshme.

búhërt (i e) mb Epshor; epsharak; i ndezur nga epshi.

buhí a f sh - të Festë e madhe me gjithë të mirat, gosti; gëzim e haré.

buhísh•ëm (i) me (e) mb I begatshëm, i pasur; që është plot gëzim e hare, i gëzuar. **Ditë të buhishme.**

buhít kal a ur Vel (me ëmbëlsira etj.)

buhít•em vetv a ur Velem (me ëmbëlsira etj.).

buhítur (i e) mb I velur (me ëmbëlsira etj.).

buhjís•enj jokall a ur A Jam plot me.

buhrí a f G Moshë e burrërisë.

buh•úa ój m A Pluhur.

buhúr i m vjet Temjan.

buís¹ jokall i ur veta III

♦ (Bleta) del a mblidhet përnjëherësh e me shumicë; gëlon; vërshton; roit; ka me shumicë.

♦ (Bimët, lulet) mbijnë përnjëherësh; shpërthejnë me shumicë.

♦ (Pranvera) shfaqet përnjëherësh me të gjitha tiparet e veçoritë që ka, shpërthen.

♦ fig (kryesisht me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Shfaqet me shumicë e me vrull; vjen në një varg të pandërprerë; vlon; zien; vjen menjëherë, pllakos. **Buisin mendimet. Më buis gjaku. Buis jeta.**

buís² jokall i ur veta III

♦ (Ena e ujit) rrjedh pika-pika; qan; loton.

♦ Bën një zhurmë të mbytur e të vijueshme; gumëzhin; zien ngadalë, duke bërë zhurmë të pandërprerë; buburit. **Buis uji në zjarr.**

buís³ jokall i ur veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Më kruhet trupi; më djeg e fluskoset lëkura kur digjem me hithër. **Më buis trupi.**

buís⁴ jokall i ur veta III

♦ Jehon; ushton; buçet. **Buis pylli me stuhi.**

♦ (Kau) buluron; pëllet.

buísj•e ja¹ f

♦ Dalje me shumicë (e bletëve); grumbullim me shumicë; gëlim.

♦ Mbirje e menjëhershme; shpërthim (i bimëve, luleve).

♦ Shfaqje e menjëhershme; shpërthim (i pranverës).

♦ Vlim (i mendieve, i gjakut).

buísj•e ja² f

♦ Rrjedhje pika-pika (e ujit të shtambës).

♦ Zhurmë e mbytur dhe e vijueshme; buburitje (e ujit që zien).

buísj•e ja³ f sh e et Kruajtje ose djegie e trupit nga prekja e hithrave etj.

buísj•e ja⁴ f sh e et

♦ Jehonë; ushtimë (e pyllit me stuhi).

♦ Pallmë; bulurimë e kaut.

buj jokall ta tur Kaloj natën ose rri për ca ditë diku si mysafir; banoj a fle përkohësisht diku.

Buj te një mik. Bujti në hotel.

♦ *etn (Nusja)* kalon disa ditë te njerëzit e vet pas dasmës; vete për disa ditë në derë te babait; shkon në gjini.

*

Ku bun, s'bun Nuk qëndron gjatë, s'e zë nata në një vend; ku gdhihet, s'ngryset.

buján•ë a f sh a at

♦ Vend i thellë në lumë.

♦ Pellg i madh me ujë të ndenjtur. [**O, sa ngjyra të bukura kanë puplat e rosave!/ Të duket sikur era i ka mbuluar me fletët e luleve,/ që shkunden nga ledhinat sipër bujanave.** (BXh).]

bujár e mb

♦ (*Njeri*) dorëdhënë e zemërgjerë; i ndershëm e shpirtgjerë. > **FISNIK E. Shtëpi (zemër, sjellje, ndihmë) bujare.** [**Çpall midis feve vllazërimit/ Flamur bujar për Njerëzi (FN).**]

♦ *hist* I shtresës së bujarëve; i aristokracisë feudale.

bujár i¹ m sh ë ët

♦ *hist* Pronar i madh tokash; përfaqësues i shtresës më të lartë në shoqërinë feudale. > **FISNIK U.**

♦ *Njeri* dorëdhënë e zemërgjerë. [**Pse bujari lott e kobit/ Me dorë dhânse xû m' i a da** (GjF).]

bujár i² m sh ë ët krahin G Burrë i martuar.

bujár• ja f sh e et f e BUJAR I.

bujarësh•ë a¹ f sh a at f e BUJAR I.

bujarësh•ë a¹ f sh a at krahin G Grua e martuar.

bujarësi a f Vetë e njeriut bujar. > **BUJARI A.**

bujarí a f

♦ Të qenët bujar e i pritur; vetë e njeriut dorëdhënë e zemërbardhë; zemërgjerësi, shpirtmadhësi, fisnikëri shpirtërore. **Pres me bujari.** [**Ç'ia merr zemrën fukasë, me fjal' t'mira e bujari** (Pop).]

♦ *përmb hist* Shtresa më e lartë dhe e privilegjuar e aristokracisë në shoqërinë feudale; tërësi e bujarëve, bujarët, fisnikëria; parësi; shtresa më e lartë në një fis.

bujarísht ndajf Me bujari, në mënyrë bujare; pa u kursyer; me zemërgjerësi, me fisnikëri, fisnikërisht. [**Atje, ku bujarisht fal jetën dielli i ndritur** (JB).]

bujar•óhem óva (u) úar vetv dhe pës e BUJAR•OJ.

bujar•ój kal óva úar

♦ E bëj të jetë bujar, e fisnikëroj.

♦ *hist* Ngre (*dikë*) në shkallën e bujarit; i jap titull bujarie (*diku*jt).

bujars•óhem vetv dhe pës e BUJARS•OJ.

bujars•ój kal óva úar > BUJAR•OJ.

bujarsúar (i e) mb > BUJARUAR (i e).

bujarúar (i e) mb I bëjë bujar; i fisnikëruar (*në shpirt*).

bujarúem (i) e (e) mb G > BUJARUAR (i e).

bujáshk•e ja f sh e et > BUJASHK•Ë A.

bujáshk•ë a¹ f sh a at Copë e vogël nga një dru i çarë; petëz dërrase që del nga zdrukthi. >

ASHK•ËL LA. Ndez zjarrin me bujashka.

bujáshk•ë a² f sh a at K Ngatërresë.

búj•ë a f

♦ Përshtypje e madhe e shkaktuar një ngjarje a një lajm; jehonë e gjerë që ka një ngjarje a një lajm. **Bën bujë.**

♦ *keq* Zhurmë e madhe dhe e fryrë, që bëhet rreth diku a diçkaje për t'ia rritur vlerën dhe për ta bërë të njohur gjithandej; zhurmë për t'u dukur. **Pa bujë. Bujë e rrëmuje** ballyhoo **Punë për bujë. I jep bujë. U bë bujë.** [**Merita e Camajt është se, me veprën e tij, ka**

tërhjekë vërejtjen, me takt dhe pa bujë, si i ka hije një shkencëtari, mbi alametin e t'ashtuquajturës "gjuhë letrare të njësuar". (APp).]

♦ Buçimë; buçitje (*e lumit të rrëmbyer, e dallgëve*).

*

E bëj bujë diçka E zmadhoj a e fryj një gjë; bëj zhurmë rreth diçkaje, e paraqit diçka si tepër shqetësuese e të ngutshme.

Me kujë e me bujë Me zhurmë të madhe.

Me pohe e me bujë keq Me zhurmë e me shkëlqim të madh për t'u dukur dhe për të bërë përshtypje te të tjerët.

bujëmádh e mb

♦ I bujshëm; që bën bujë të madhe; i famshëm; zulmëmadh. **Bëma bujëmédha.** >

SENSACIONAL E.

♦ *keq (Njeri)* që bën zhurmë rreth vetes ose rreth veprimeve të tij për t'u dukur e për të bërë përshtypje tek të tjerët; zhurmëmadh.

bujís jokál > BUIS.

bujít•e ja f > BUITJ•E A.

bújg•ër ri m sh ra rat bot (*Quercus macedonica*) Lloj qarri deri 25 m i lartë, me lëkurë të murrme, gjethe vezake të dhëmbëzuara si të lisit dhe me dru të fortë. > **QARR I KUQ.**

bujgër i ashpër bot Bungëkeqe.

buj•k ku m sh q qit

♦ Njeri që punon tokën dhe rrit bimë bujqësore; njeri që merret me bujqësi. [**bujk pa dhe,/ bari pa kope -/ këtu/ në dheun tim** (DhP). [**Këtu bujku është më bej se beu dhe beu më bujk se bujku.** (FN).]

♦ *hist* Njeri që merr tokë me qira nga pronari, e punon dhe mban për vete një pjesë të prodhimeve. > **ÇIFÇI U.**

bujkësh•ë a f sh a at f e BUJ•K U.

bujkllájk i m sh e et krahin G Punë e bujkut; punë në bujqësi.

bujkllé•k ku m sh qe qet Punë e bujkut; punë në bujqësi.

bujklléqe t sh i BUJKLLË•K KU.

bujkrób e mb hist Që është bujkrob; që rron në bujkrobëri.

bujkrób i m sh ër ërit hist Fshatar në sistemin feudal, pa asnjë të drejtë mbi tokën, mjetet e punës, prodhimet dhe pa asnjë të drejtë qytetare, që mund të shitej e të blihej si skllav së bashku me tokën; skllav i tokës.

bujkrób•e ja f sh e et f e BUJKROB I.

bujkrobëri a f hist Formë shfrytëzimi e varësie e bujkrobërve nga feudali a nga çifligari në rendin feudal; sistem shoqëror, që mbështetet në varësinë e bujkrobërve nga feudalët a nga çifligarët.

bujkrobër•óhem óva (u) úar

I vetv hist Bëhem bujkrob.

II pës e BUJKROBËR•OJ.

bujkrobër•ój kal óva úar hist E bëj a kthej në bujkrob (*dikë*); e trajtoj si bujkrob (*fshatarin*).

bujkrobërór e mb hist I bujkrobërisë; që ka të bëjë me bujkrobërinë; që i përket bujkrobërisë; që mbështetet në bujkrobëri; që ka tiparet e veçoritë dalluese të bujkrobërisë.

Sistem bujkrobëror. Marrëdhënie bujkrobërore.

bujkrobërúes e mb hist

♦ Që ka të drejtën mbi tokën, mbi mjetet e punës e mbi prodhimet dhe që shfrytëzon punën e bujkrobërve; që jeton me djersën e bujkrobërve. **Feudal (çifligar) bujkrobërues.**

♦ > **BUJKROBËROR E.**

bujkrobërúes i m sh - it hist Feudal a çifligar që shfrytëzon punën e bujkrobërve.

bujq it sh i buj•k KU.

bujqár *i m sh ë ët G* Çifçi.

bujqëri *a f përmb* Tërësi e bujqve a fshatarëve që merren me bujqësi.

bujqësi *a f* Mjeshtëri e punimit të tokës dhe e rritjes së bimëve të dobishme për njeriun; një nga degët kryesore të ekonomisë, që përfshin punimin e tokës dhe rritjen e bimëve e të kafshëve të dobishme për njeriun. **Bujqësi primitive (moderne). Bujqësi ekstensive (intensive). Bujqësi e blegtori. Bagëti e bujqësi.**

♦ Shkencë e punimit të tokës dhe rritjes së bimëve të dobishme për njeriun.

bujqësor *e mb*

♦ I bujqësisë; që lidhet me bujqësinë ose ka të bëjë me bujqësinë; që merret a prodhohet nga bujqësia; që punon në bujqësi. **Bimë bujqësore. Prodhim bujqësor. Vit bujqësor.** [Në epos ekziston kulti i bjeshkës dhe i bagëtisë, përkundër heshtjes ndaj nocionit të mëvonshëm mbi tokën bujqësore. (ShS).]

♦ Që shërben për punimin e tokës dhe për rritjen e bimëve të dobishme për njeriun; që përdoret për bujqësi; që i shërben bujqësisë. **Bankë bujqësore. Tokë (sipërfaqe) bujqësore. Vegël (makinë, kafshë) bujqësore.**

♦ Që merret kryesisht me bujqësi; që e ka bujqësinë më të zhvilluar se degët e tjera të ekonomisë.

♦ Që ka të bëjë me shkencën e bujqësisë; që lidhet me njohuritë teorike e praktike për bujqësinë ose që jep këto njohuri. **Arsim bujqësor. Shkencë (shkollë) bujqësore.**

♦ Që ka të bëjë me tregtimin e paraqitjen e prodhimeve bujqësore. **Treg bujqësor (dyqan) bujqësor. Ekspozitë bujqësore.**

bujqësor-industriál *e mb* Agricultural-industrial.

♦ Që i përket periudhës së mbjelljes, të zhvillimit dhe të mbledhjes së prodhimeve të bujqësisë. **Stinë bujqësore. Vit bujqësor.**

**

bankë bujqësore *fin* Institucion financiar që kryen veprime bankare që kanë të bëjnë ekonominë bujqësore.

qarkullim bujqësor Ndryshimi i llojeve të bimëve që mbillen në një tokë sipas një rregulli agroteknik për të shtuar prodhimtarinë.

bujqní *a f përmb G*

♦ Punë bujqësore; bujqësi.

♦ > **BUJQËRI A.**

bújrëm dhe bujrúm, bújrum *pasth bis* Përdoret për të ftuar dikë të hyjë në shtëpi, të hajë etj.; urdhëro; urdhëroni. **Bujrëm mysafir!**

bujsh *mb m krahin G (Cjap)* i zi.

bújsh•ëm (i) me (e)¹ mb

♦ Që lë përshtypje të madhe ose ngjall interesim të madh tek të tjerët; që ka jehonë të gjerë; që bën bujë. **Fitore (ngjarje) e bujshme. Fjalim i bujshëm.**

♦ *keq* Që bëhet me bujë e me zhurmë të madhe sa për t'u dukur; që shoqërohet me bujë e me zhurmë për të bërë përshtypje ose për të mashtruar njerëzit. **Fushatë (propagandë) e bujshme.**

♦ (Njeri) që i pëlqen buja. **Tip i bujshëm.**

♦ I zhurmshëm; që bën zhurmë të madhe; me shumë zhurmë e lëvizje. **Treg (qytet) i bujshëm.**

bújshëm *ndajf krahin G (Buj)* për një natë te dikush a diku.

bújsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (Bimë) që shpërthen e rritet mirë; (stinë) që vjen me tërë gjallërinë e bukurinë dhe me të gjitha të mirat e saj; që zhvillohet shumë e menjëherë. **Bimësi e bujshme. Pranverë (vjeshhtë) e bujshme. i vrullshëm; i shpejtë.**

♦ I vrullshëm; i shpejtë. **Përparim i bujshëm.**

bujtár e mb Mikpritës.

bujtár i m sh ë ët

♦ > **BUJTËS I.**

♦ Zot i shtëpisë.

♦ *vjet* Bujtinar; pronar i hanit.

bujtár•e ja f sh e et f e BUJTAR I.

bujtari a f Mikpritje.

bujtarisht ndajf Me mikpritje.

bújt•ë a f sh a at Vend për të kaluar natën.

bújt•ë (me) jokal a ë G > BUJ. [Tingujt e kumbonareve lanë pishat/ e bredhat e shkuen me bujtë në qiell (MC).]

bújtës e mb

♦ *bio* Që bëhet shtrat për diçka, mbartës.

♦: **Vend bujtës** vend strehues (*i refugjatit*). [Sipas rregullave të Zvicrës nuk mund të dilja jashtë vendit bujtës, po të mos doja të humbisja të drejtën të hyja përsëri. (ED).]

bújtës i m sh - it

♦ Njeri që kalon natën ose fle përkohësisht diku; njeri që rri një natë a më shumë si mysafir te dikush; njeri që vjen, për të bujtur; njeri që rri disa ditë në një vend.

♦ *bio* Organizëm i gjallë që bëhet shtrat për diçka; mbartës. **Bujtës ndërmjetës (përfundimtar) i larvave.**

♦ Klient shtëpie publike.

bújtës a f sh a at krahin G zool Nusëmirë; nuselale.

bujtësi a f Mikpritje.

bujtí a f sh - të Banesë; vend për të buajtur; mjedis banimi.

bujtinár i m sh ë ët vjet Pronar a i zoti i bujtinës; ai që punon a shërben në bujtinë.

bujtinár•e ja f sh e et f e BUJTINAR I.

bujtín•ë a f sh a at

♦ Hotel i vogël.

♦ Fjetore.

bújtj•e a f Strehë sa për të kaluar natën.

bújtm•e ja f G Bujtje. **Paret e (haku i) bujtmes.**

bujt•ój óva úar

I jokal Kaloj natën (*diku*).

II kal Buj; strehoj për një natë (*dikë*).

bujtór•e ja f sh e et > BUJTIN•Ë A.

bújtsh•ëm (i) me (e) mb Mikpritës.

bújtun (i e) mb G > BUJTUR (i e).

bújtun a (e) f sh a at G Bujtje.

bújtur (i e)¹ mb

♦ (*Ujë*) i ndenjtur, i fjetur.

♦ (*Ujë*) që lihet sa t'i pritët e ftohta para se të pihet.

♦ (*Bukë*) e gatuar një ditë më parë.

bújtur (i e)² mb Ç

♦ *fig* Njeri i matur.

♦ (*Shtëpi*) mikpritëse.

bujurdí a f sh - të Ç Festë.

buk t as A Bukë.

bukadhí•e ja f sh je jet K bot (*Euonymus verrucosus*) Shkurre a pemë e ulët me lëvore të verdhë, gjethe vezake dhe lule të kuqe, e përhapur në vise të Europës Jugore e Qendrore. > **HERDHAQEN MALI; SHIKAKUQ MALI.**

bukaféc i m sh ë ët *ushq* Lakror me peta prej brumi të ardhur; lakror i mbrumë.

bukagjellë ndajf: **Luaj bukagjellë** duaj duke ndërtuar një si shtëpi të vogël me furrë prej balte, ku bëj sikur gatuaj bukë e gjellë.

bukagji a f sh - të G Pranga të këmbëve.

bukâmbël mb G Mikpritës; që pret me ëmbëlsi e natyrshëm.

bukamél i m sh ë ët Fëmijë i imët, i pazhvilluar; imcak.

bukán mb m K (Dash) leshgjatë.

bukán i m sh a at K Dash leshgjatë.

bukanájk e mb krahin G > BUKANIK E.

bukán•e ia f sh e et krahin Dele e madhe, e rëndë.

bukanéc i m sh ë ët G Copë toke.

bukánë (i e) mb krahin G

♦ I fëlliqur; i ndotur.

♦ *fig* Njeri i fëlliqët, që bën fëlliqësira.

bukanësi a m sh - të krahin G

♦ Fëlliqësi.

♦ *fig* Punë e fëlliqët; fëlliqësi.

bukaníc•ë a f sh a at K Dele leshgjatë.

bukaník e¹ mb (Tokë) pjellore.

bukaník e² mb krahin (Dele) Turigjatë.

bukaníq•e ja f sh e et J Bukë e gatuar me sheqer.

bukapjékës i m sh i it > BUKËPJEKËS I.

bukár i m sh ë ët krahin Enë balte për ujë.

bukaráçe mb f (Grua) e bukur; e pashme; me pashí.

bukará•e ja f sh e et Grua bukur, e pashme, me pashí.

bukaré ja f sh - të ent Xixëllonjë.

bukárez a f sh e et ent A Xixëllonjë.

búkas ndajf: **Luaj bukas** bëj një lojë me letra të përmbysura në aq grupe sa lojtarë marrin pjesë; fiton ai që i bie letra me numrin më të madh.

búkash ndajf > BUKAS.

bukatár i m sh ë ët Njeri që gatuan bukë; furrtar.

bukatár•e ja f sh e et

♦ *f e* BUKATAR I.

♦ Grua që u çon bukën burrave në stan ose në arë.

bukatór i¹ m sh ë ët

♦ Pjatë a tas që nxë miell sa për të bërë një bukë.

♦ Tepsi buke, për të pjekur bukë.

bukatór i² m sh ë ët Punëtor që fut duajt e grurit në makinën e shirjes.

bukatóre mb: **Kusi bukatore** kusi bakri ku vlohët ujë për të gatuar bukën.

bukatór•e ja f

♦ Kusi bakri ku vlohët ujë për të gatuar bukën.

♦ Masë uji sa për të gatuar një bukë.

♦ Grua që gatuan bukë.

♦ *krahin* Vend ku gatuhet buka.

bukavác i m mit sll Përbindësh gjashtëkëmbësh, brirëpërdredhur, që rri në ujëra dhe sulmon njerëzit natën.

búk•ë a¹ f sh ë ët

♦ Ushqim me miell drithi i gatuar me ujë e i pjekur në furrë a në saç; copë e këtij ushqimi, e gatuar me forma të ndryshme dhe e pjekur; brumë i ngjeshur e i nderë në tepsi për t'u pjekur. **Furrë (tul) buke. Kore buke. Thembër (vetull) buke** copë buke e anës. [Nji copë

bukë edhe i lën, ndoshta, me kja,/ përsë e mjera bukë nuk ka (GjF).] [**Bukë për lirinë/ moj kasolle të erta** (ASh).] [**ke buk e gjak po han Shqiptari i ngratë:** (BP).]

♦ *sh ëra ërat* Copa buke të mbetura. **Papare (përsesh) me bukëra.**

♦ *bis* Ushqim. **Dhoma e bukës** dhomë e ngrënies. **Mbetem pa bukë.**

♦ *përmb* Të lashta; të korrat e një viti; prodhim i drithit në një vit. **Buka e re. Nga buka në bukë** nga një vit në tjetrin; nga të korrat e një viti, te të korrat e vitit tjetër.

♦ *nj* Lëndë që përbën kokrrën e drithit. **Zë bukë** (*kalliri i të lashtave*) formon kokërr.

♦ *Thelb (i arrës, gështenjës etj.).* **Arra s'ka zënë bukë.**

♦ Tre vahtet e ditës; mëngjes, drekë e darkë; ushqim i përditshëm. **Jam pa bukë** s'kam ngrënë. **Mbeta pa bukë. Më lanë pa bukë. Ulemi të hamë bukë; ulemi në bukë.**

♦ Ushqim a lëndë tjetër në trajtë rrotulle. **Bukë dylli** rrotull dylli. **Bukë djathi (fiku). Bukë kadaifi**

♦ *fig* Mjete të domosdoshme për jetesë. **Nxjerr bukën.**

♦ *nj fig* Përmbajtje; thelb; vlerë; dobi. **Fjalë pa bukë. Shumë fjalë e pak bukë.**

♦ *nj fig* Lëndë e parë. **Buka e industrisë** lëndë djegëse.

♦ *sh bis* Moshë; vite. **I kam pesëdhjetë bukë.**

♦ *fig* Detyrë, shërbim a nëpunësi; vend pune. **Në bukë të vet (të qeverisë).**

♦ *Gosti.* **Bukë e madhe.**

♦ *G* Besë. **Me e vra dikë në bukë të dikujt** e vras dikë kur është në besën e dikujt.

*

Atij s'i japin bukë, kërkon edhe gjellë Nuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Buka pa përtypur nuk kapërcehet *ff u* Nuk mund të zgjidhet gjë pa punë e përpjekje.

Buka që thyhet, s'ngjitet më *ff u* Po u prish miqësia e vërtetë, s'ndreqet më, nuk bëhet më e tillë siç ishte.

Bukë e hi dhe shtëpi *ff u* Më mirë të rrosh në varfëri në vendin tënd sesa në vend të huaj. bukëshkalë.

Çaçë mbi bukë Një e mirë mbi diçka tjetër të mirë; thellë mbi bisht.

Do vrrarë me bukë në gojë *keq* Meriton dënimin më të rëndë; *shak* është shumë i shkathët, është dreqi vetë.

Dua bukë mbi pogaçe Kërkoj tepër; dua thellë mbi bisht; dua diçka që s'bëhet a që s'më takon, kërkoj qiqra në hell.

E ha bukën kot s'bëj farë pune.

E ha bukën me lot Vuaj shumë në jetë; mezi nxjerr bukën e gojës; jetoj në mjerim.

E ha turpin me bukë Nuk turpërohem fare për gjërat e pahijshme që bëj; jam i pacipë.

E kam bukë e djathë E kam fare të lehtë (*një punë, detyrë*).

E kam gojën vetëm për bukë Nuk di të flas a t'i jap përgjigjen e duhur tjetrit; nuk jam i shkathët e i zoti i gojës.

E kam hak bukën që ha E meritoj shpërblimin.

E mbaj në torbë bukën e barutin Jam gati për gjithçka, me bukë e me armë; jam gati për të përballuar çdo rrezik.

E ndaj bukën me dikë I pres marrëdhëniet, e prish miqësinë me dikë; prishem me dikë.

E ndaj bukën në zjarr Jam shumë mikpritës; e pres me gjithë zemër dikë.

E ngjyej bukën në dhallë Jam shumë të varfër; rroj si mos më keq; mezi mbaj frymën.

E ruej bukën ndër dhambë *G* Jam mirënjohës; s'e harroj të mirën.

gëlltis bukën e gjellën, pasi nuk më pëlqen a nuk kam oreks (*nga një shqetësim, hidhërim etj.*); e zgjat shumë të ngrënët; ha tepër ngadalë; mezi mbaroj së ngrëni.

Ha bukë veç(an) të tjerëve Është ndryshe nga të tjerët; është më i mirë se të tjerët; dallohet mbi të tjerët.

Ha bukën e mikut, bëj duanë e armikut Punoj për kundërshtarin ose armikun e atij që më mban, më ushqen a më mbron.

Ha bukën e përmbys kupën Nuk ia di të mirën tjetrit; jam mosmirënjohës; jam **Hamë bukën tonë e bëjmë davanë e botës (rrahim thekrën e botës)** Merremi me një punë që s'na përket.

I bie bukës (së mirës) me shkelm (me këmbë) Nuk e vlerësoj a nuk e kuptoj si duhet gjendjen e mirë që kam ose një të mirë që më bëhet dhe heq dorë prej saj, duke dëmtuar veten.

I është mykur buka Ka bërë faj ose një gabim që dënohet.

I ka dhëmbët me bukën time Ma ka harruar të mirën që i kam bërë; është mosmirënjohës.

I kam të paka bukët I kam ditët të numëruara; më erdhi fundi; s'e kam të gjatë; jam në prag të vdekjes.

I marr bukën, të harrojë djathin I marr diçka kryesore, të harrojë diçka jo aq të rëndësishme.

I qepem me bukë në trastë (në torbë) dikujt I qepem nga pas pa iu ndarë, i qepem me ngulm.

I them bukës bukë e ujit ujë Flas shqip; flas qartë.

I zuri sytë buka (e mira) U verbua nga e mira; nuk e çmoi të mirën.

Ia ha bukën dikujt Ia marr dikujt atë që i takon; i hyj në pjesë dikujt.

Ia ha bukën gomari *mospërf* Është shumë i ngathët dhe i mefshtë.

Ia kërkoi (ia lypi) si një copë buke Ia kërkoi pa pikë turpi.

Ia merr pula bukën nga dora *mospërf* Është i qullët, i ngathët e i humbur.

Janë bukë e një mielli Janë të njëlojtë, të një brumi.

Ka qenë buka e fukarasë (e të varfërve) Ka ndihmuar vazhdimisht të varfërit.

Ka thelb buka *ff u* Buka që të japin vlen shumë; nuk bën të hash bukën e të përmbysësh kupën.

Kalli pa bukë Njeri i mirë në dukje, po i cekët a i zbrazët.

Kam ngrënë bukë e mjalte me dikë Kam shkuar shumë mirë me dikë.

Kemi ngrënë një furrë bukë (një thes kripë, një hambar miell) bashkë Njihemi prej kohësh; punojmë prej kohësh së bashku; jemi shokë a miq të vjetër.

Kthej bukë Shtroj për të ngrënë.

Kudo ku i thonë bukës bukë e ujit ujë Kudo ku flitet shqip; kudo ku ka shqiptarë.

Kush ha bukë, bën edhe thërrime *ff u* Mo punove do të bësh edhe ndonjë gabim të vogël; puna ka edhe ndonjë te metë të vogël.

Më bëhet zemra bukë

♦ Më gëzohet zemra; më gufon zemra; më bëhet zemra mal.

♦ Mallëngjehem; prekem shumë.

Me bukë e kripë e zemër të bardhë Me ç'të ndodhet në shtëpi; me bujari; me zemër të hapur.

Më lidhet buka (në grykë, në fyt)

♦ Nuk përcillem dot (*nga një tronditje etj.*).

♦ Më ikën fare dëshira për të ngrënë.

Më vajti buka pas kurrizit Nuk hëngra i qetë; nuk më la të ha mirë.

Më zuri dhëmbi bukë (tagji) S'jam më nevojtari; jam në gjendje më të mirë; e mora; veten ekonomikisht; u pasurova.

Më zuri sytë buka (e mira) U verbova nga e mira; nuk e çmova të mirën.

Mos pjektë dy bukë në një hi! *mallk* Mos e zëntë e nesërmja!

M'u bë buka drokth Mbeti buka në grykë; nuk më shkon buka; m'u bë buka lëmsh (komb) në grykë (*nga një lajm i hidhur, nga një hall etj.*).

M'u bë buka gjemb (gorricë) Nuk më shkon buka poshtë; më mbeti buka në grykë (*nga një lajm i keq etj.*).

M'u bë buka shirit Nuk ha bukë me qejf; ha me zor e pak e nga pak, mezi e shtyj bukën.

M'u bë buka shkarpë Mezi e kapërcej ushqimin; nuk më hahet ngaqë jam i mërzitur, i shqetësuar a i pikëlluar.

Na e la bukën mospërf Vdiq.

Ndjek me bukë të mykur Bëj çmos t'i prish punë (*diku*jt).

Nuk e kam në bukë S'e kam për zemër.

Nuk ha bukë ky zanat Nuk të siguron jetesën ky zanat, nuk i nevojitet kujt kjo punë; s'pi ujë.

Nuk piqet buka me shkarpa *ff u* Muk mund të kryhet mirë një punë pa pasur mjetet e nevojshme.

Për një bark bukë (Fitoj) vetëm sa për t'u ushqyer.

Për një copë bukë bis (Shes, blej) fare lirë; për pak gjë.

Përzjeu bukën etn Hyri dhe hëngri për herë të parë te krushku i ri.

S'e ha (s'e ngjyey) turpin me bukë Nuk pranoj të turpërohem.

S'e ha bukën kot E meritoj atë që marr; jetoj me djersën time.

Shkoj në bukën time Martohem e dal më vete.

Shpjer gojën te buka e jo bukën te goja *ff u* Përpiku, luaj këmbë e duar, puno që të sigurosh atë që të duhet.

Shtëpi buke Shtëpi mikpritëse.

Si buka që hamë Plotësisht e sigurt; pa dyshim.

Si një copë buke Pa ndruajtje. **Ia lypi si një copë buke** ia lypi pa pikë turpi.

S'i pjek dy bukë në një vend Është shumë i lëvizshëm.

Si plaka në mes dy bukësh Në gjendje tepër të vështirë; në një gjendje të tillë që s'di nga t'ia mbaj; shumë ngushtë.

Sikur i ka ngrënë gomari bukën Shumë i mërzitur a i dëshpëruar.

S'ka kohë as të hajë bukë është shumë i zënë me punë; mezi merr frymë nga punët e shumta që ka.

S'më hahet buka me dikë Nuk më pëlqen të shoqërohem me dikë; nuk shkoj mirë me dikë.

S'më shkon buka Nuk më hahet.

Të jep bukë Është burim të ardhurash për të jetuar; të siguron mjetet e jetesës;

Të jep më shumë djathë (ullinj) se bukë Në vend që ta dëgjojë tjetrin e të përfitojë nga këshillat e tij, ia kthen fjalën e nuk ua vë veshin këshillave, qortimeve e vërejtjeve që i bëhen.

të ndihmon, të jep dorë.

Unë me bukë ai me gurë (me bërboça) Unë me të mirë, ai me të keq.

Zi e bukës Mungesë e theksuar e bukës (ushqimit).

**

buka e botës: Është buka e botës (e shekullit, e shtegtarit) është mikpritës, bukëdhënë.

buka e kripa Gjëja kryesore, e domosdoshme.

buka e verës Ylberi.

bukë çerepi Bukë e pjekur në tavë balte. > **ÇEREP I.**

bukë derri bot (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe vezake e me lule në ngjyrë trëndafili a të bardha, që rritet nëpër shkurre e çel në vjeshtë.

bukë dylli

♦ Rrotull dylli.

♦ *fig* Njeri shpirtbutë.

bukë dheu Plis dheu në rrënjën e një fidani a të një bime të shkukur.

bukë e bardhë

♦ Bukë gruri me miell të situr; bukë gruri me majë mielli.

♦ Bukë me miell misri të bardhë.

bukë e farme *krahin G* Bukë misri e zënë me tharm.

bukë e gjak: Ha bukë e gjak me dikë e nxjerr jetesën me shumë mund; jam në armiqësi të përhershme me dikë.

bukë e lashtë Bukë me miell të lashtash.

bukë e mbrume *ushq krahin G* Bukë e zënë me farë (me tharm).

bukë e ndorme Bukë e gatuar pa tharm.

bukë e një mielli *keq (Njerëz)* të njëllotë; nga një brumë.

bukë e paardhur Bukë me brumë që nuk ka ardhur para se të piqet.

bukë e preme *G* Punë e mbaruar.

bukë e shuguruar *fet* Naforë.

bukë e thekërt Bukë e gatuar me miell thekre.

bukë e ujë *bis* Gjë, pyetje, problemë etj. fare e lehtë.

bukë e verdhë *krahin G* Bukë misri.

bukë e vjetër Shok a mik i vjetër.

bukë e zezë

♦ Bukë me miell gruri të pasitur.

♦ Bukë thekre.

bukë egjre Kuvend a punë pa lezet.

bukë gruri Bukë e gatuar me miell gruri.

bukë gruri safi Bukë me miell misri të papërzier me miell tjetër.

bukë mali *bot* Lakër e ëmbël; fletët përdoren për gjellë.

bukë me krunde

♦ Bukë e gatuar me krunde (*zakonisht për kafshët*).

♦ *fig* Muhabet pa kripë.

bukë me qiqra Bukë e gatuar me miell qiqrash.

*

Si bukë me qiqër me shumë kujdes.

bukë misri Bukë e gatuar me miell misri.

bukë ndore *krahin G* Bukë e ndorme.

bukë qeni

♦ Bukë e gatuar me krunde (për qentë).

♦ *bis* Njeri me të cilin nuk merrem dot vesh; njeri me të cilin nuk më shkon muhabeti.

bukë qethit *krahin G* Bukë e pjekur me saç.

bukë saçi Bukë e pjekur me saç.

bukë shtëpie Bukë e pjekur në shtëpi.

bukë thatë Vetëm bukë (*pa gjellë*). **Bukë thatë pa shamatë** *ff u*.

bukë votret *krahin G* Bukë e pjekur në vatër, në shtëpi.

rreze e bukës Cilësi e miellit të bukës.

búk•ë a² sh ë ët Ç Grykëdredhje me baltë; deltë. **Buka e lumit.**

búk•ë a³ sh ë ët Prekje e petës së gurit të gjuajtur rrafsh me sipërfaqen e ujit. **Bëj njëzet**

bukë gjuaj petën e gurit në mënyrë të tillë që të prekë njëzet herë në sipërfaqen e ujit para se të fundoset.

bukëbár i m sh ë ët Plis dheu me bar që përdoret për të gjelbëruar lulishtet, anët e udhës, fushat e sportit etj.

bukëbárdhë *mb*

♦ (*Frutë*) tulbardhë; që e ka bukën, thelbin ose zemrën të bardhë.

♦ *fig* Mikpritës; bukëdhënës; zemërbardhë.

bukëbërës i m sh ë ët Bukëgatues.

bukédérr i m sh a at bot (*Cyclamen neapolitanum*) Bimë barishtore shumëvjeçare, me gjethe vezake e me lule në ngjyrë trëndafili a të bardha, që rritet nëpër shkurre e çel në vjeshtë.

bukëdhânë mb G > BUKËDHËNË.

bukëdhânës e mb G > BUKËDHËNËS E.

bukëdhânëvét i m iron G Njeri kurnac.

bukëdhâni•e a f G Dorëdhënie; bujari.

bukëdhënë mb > BUKËDHËNËS E.

bukëdhënës e mb Mikpritës; bujar; derëçelur.

bukëfik•e ja f sh e et > BUKËFIQ•E JA.

bukëfiq•e ja f sh e et Një rrotull e bërë me fiq të thatë, të grirë e të ngjeshur; bukë fiqsh.

bukëftóhtë mb (Njeri) që e ha bukën të ftohtë për kursim.

bukëgatónjës e mb J (Mjet) për gatimin e bukës.

bukëgatónjës i m sh - it J Njeri që zë brumin e bukës, e mbrun dhe e pjek.

bukëgatónjës•e ja f sh e et J f e BUKËGATONJËS I.

gukëgrún•e ja f sh e et G Bukë gruri (e grunjtë).

bukëhâes i m sh - it Ai që ha bukë.

bukëhalláll mb G (Njeri) që e ka hak bukën; që e fiton bukën me djersën e vet.

bukëhalláll i m sh ë ët G Njeri që e ka hak bukën, që e fiton bukën me djersën e vet.

bukëhalláll•e ja f sh e et G f e BUKËHALLALL I.

bukëharám e mb keq (Njeri) që nuk rron me djersën e vet; njeri që nuk punon dhe e ha bukën kot.

bukëharám i m sh ë ët keq Njeri që nuk rron me djersën e vet; njeri që nuk punon dhe e ha bukën kot.

bukëharám•e ia f sh e et keq f e BUKËHARAM I.

bukëkajúsh•ë a f sh a at bot (*Petasites officinalis*) Bimë barishtore shumëvjeçare me gjethe të vogla, me lule të kokërrzuar e të ngjeshur rreth kërcellit,.

bukëkrúndj•e a f sh e et ushq Bukë e gatuar me miell të pasitur.

bukëkúq e mb (Frutë) me tul të kuq. **Kumbull bukëkuqe** kumbull zemërkue. **Fik bukëkuq.**

búk•ël la¹ f sh la lat zool (*Mustela vulgaris*) Sisor i vogël mishngrënës, i shkathët, me trup hollak, me qime të murrme të kuqërreme në kurriz e të bardha në bark. > **NUSELAL•Ë A; BISHTAFURK•Ë A.**

búk•ël la² f sh la lat Tufë flokësh të dredhura si kaçurrel. **I bëj flokët me bukla**

búk•ël la³ f sh la lat bot Kërpudhë johelmuese, e kuqërreme me tul dhe me shije të ëmbël.

bukëlél•e ja f sh e et G Tufë flokësh të përdredhura që malësoret e lëshojnë përmbi ballë.

bukëlép•e ja f sh e et bot Bimë barishtore e ultësirave bregdetare, që lulëzon gjatë dimrit; mund të përdoret për ushqim.

bukëléz•ë a f sh a at zool Nuselalë. > **BUK•ËL LA¹.**

búkëlz a f sh a at zool Nuselalë. > **BUK•ËL LA¹.**

bukëmágj•e ja f euf mjek Ënjtje nën vesh.

bukëmbël mb Mikpritës; bujar; bukëdhënës.

bukëmíré mb krahin G Bukëdhënë; mikpritës.

bukëmísr•e ja f sh e et ushq Bukë misri (e misërt).

bukëmísh i m sh e et ushq Qofte me mish të grirë.

bukëndórm•e ja f sh e et ushq J Bukë misri e ndorme.

bukëngrânës e mb > BUKËNGRËNËS E.

bukëngrânës i m sh - it > BUKËNGRËNËS I.

bukëngrânës•e ja f sh e et f e BUKËNGRËNËS I.

bukëngrënës e mb (Njeri) që ha shumë bukë.

bukëngrënës i m sh - it Njeri që ha shumë bukë.

bukëngrënës•e *ja f sh e et f e* **BUKËNGRËNËS I.**

bukëpërmbýs *e mb krahin G (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që nuk zë vend. > **ÇUKIÇ E.**

bukëpërmbýs i *m sh ë ët* Njeri bukëshkalë, mosmirënjohës.

bukëpërmbýstë *mb (Njeri)* bukëshkalë; mosmirënjohës.

bukëpërmbýst•ë *a f sh a at f e* **BUKËPËRMBYST•Ë I.**

bukëpërmbýst•ë i *m sh ë ët* Njeri bukëshkalë; mosmirënjohës.

bukëpërmýstë *mb G* > **BUKËPËRMBYSTË.**

bukëpjékës i *m sh - it*

♦ Njeri që gatuan e pjek bukë; furrtar.

♦ Njeri që pjek e shet bukë.

bukëpjékës e *f sh e et f e* **BUKËPJEEKËS I.**

bukëplótë *mb (Kalli të lashtash)* plot me kokrra; (*arrë, bajame etj.*) me thelb të formuar.

bukëprém•ë *e mb G* Bukëshkalë; bykëpërmbys; mosmirënjohës.

bukëqúll•e *ja f sh e et Ç*

♦ Bukë e qullët që gatuhet në tepsi.

♦ *fig* Njeri i humbur, që s'ia thotë për asgjë.

bukëqýq•e *ja f sh e et* Kokërr e kuqe e përnarit.

búkër *ndajf krahin G* > **BUKUR.**

búkër (i e) *mb krahin G* > **BUKUR (i e).** [Cila asht ma e bukra? Njajo faqekuqja (Pop).

búk•ër *ra f sh ra rat zool* Nuselalë; nusemirë.

bukërréc•e *ja f sh e et krahin G* Bukëfiqe.

bukërríme *t f sh* Fundërrina të dyllit të shkrirë.

búkës e *mb (Pemë)* që bën kokrra të rrumbullakëta e të mbushura; me shumë tul dhe bërthamë të vogël. **Kajsi (zerdeli, kumbull) bukëse. Ulli bukës.**

bukësheqér•e *ja f sh e et ushq* Ëmbëlsirë e gatuar me miell, vezë e sheqer, që shtrohet në tepsi si bukë dhe piquet në furrë. > **REVANI A.**

bukëshítës i *m sh - it* Shitës në dyqanin e bukës.

bukëshítës e *f sh - et f e* **BUKËSHITËS I.**

bukëshkálë *mb (Njeri)* që nuk ia di të mirën tjetrit, që ia harron një të mirë; mosmirënjohës.

bukëshkál•ë i *m sh ë ët* Njeri mosmirënjohës, që s'di nder.

bukëshkál•ë *a f sh a at f e* **BUKËSHKAL•Ë I.**

bukëshkélës e *mb* > **BUKËSHKALË.**

bukëshkélj•e *ja f sh e et* Mosmirënjohje.

bukëshúmë *mb krahin G (Tokë)* prodhimtare.

bukëtár i¹ *m sh ë ët* vjet Bukëpjekës.

bukëtár i² *m sh ë ët* vjet Bujk.

bukëtár•e *ja f sh e et*

♦ Grua që u shpie bukën burrave në arë a në stan.

♦ Bukëpjekëse.

bukëtór•e *ja f sh e et* vjet Furrë buke; furrë ku piquet e shitet bukë.

bukëthýer *mb J (Njeri)* që bëhet shkak për grindje a ndarje.

bukëthýer i *m sh - it* J Njeri që bëhet shkak për grindje a ndarje.

bukëthýer *a f sh a at f e* **BUKËTHYER I.**

bukëválnë *si mb (Dhe)* i shkrifët e i butë. **Tokë bukëvale.**

bukëváln•e *a f Ç* Ylber.

bukëváln•e *ja f sh e et*

♦ *ushq* Bukë e thërrmuar, e përvëlur me ujë të valë, me vaj ose me gjalpë dhe e përzier zakonisht me djathë; gatesë me miell misri të përzier me djathë, që përvëlohet me gjalpë.

PAPAR•E JA; VAL•Ë A.

♦ *etn* Ëmbëlsirë me kulaç të thërrmuar në ujë të valë, me gjalpë dhe me sheqer, që bëhet zakonisht në ditët e para pas lindjes së fëmijës.

♦ Dhe i shkrifët e i butë.

búkëz a¹ f sh a at

♦ Bukë e vogël, e rrumbullakët ose gjatoshë.

♦ Hoje blete a grerëzash që vjen si e rrumbullakët.

búkëz a² f sh a at

♦ Pjesë e tultë e bërthamës së disa frutave si pjeshka, kajsia etj., fara brenda lëvozhgës, thelbi i kokrrës së arrës, lajthisë, bajames etj.

bukë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza (Njeri) mosmikpritës; derëmbyllur; dorështrenguar.

Shtëpitë bukëzeza.

bukëzí a f Zi e bukës; qesat.

bukëz•óhet úa (u) úar *vetv veta III dhe pës e BUK•OJ.*

bukëz•ój jokál óva úar Ha bukë te dikush.

bukëzúar (i e) mb Që ka ngrënë (*drekë a darkë te dikush*).

búkje mb

♦ (*Arrë, bajame etj.*) me thelb të plotë.

♦ (*Frutë, perime*) me shumë tul; e mbushur dhe e fryrë. **Qershi (domate) bukje.**

búkje a f sh e et bot (Juncus) Kashtë kënete me kërcell të mbushur e të butë, që përdoret për të mbuluar çatitë e kasolleve, për të bërë rrogoza etj.; kashtë frytje; lule e kësaj kashte.

buklëz•ë a f sh a at zool (Mustela nivalis) > BUK•ËL LA¹.

búkëlz a f sh a at zool (Mustela nivalis) > BUK•ËL LA¹.

buklí a f sh - të krahin Katruve (shtambë) e vogël.

buklíc•ë a f sh a at Ç Dry.

buklíd•hë a f sh a at Ç Kunj druri a hekuri që lidh kulaçin e zgjedhës me sirtin; kunj i shtizës së parmendës. > **QAJK•Ë A.**

buklóre mb poet (Vashë) e bukur; e hijshme si bukla.

buknór e mb G

♦ Që është si bukë, si thelb.

♦ (*Tokë*) prodhimtare; që jep bukë.

buk•óhem óva (u) úar

I *vetv* Ha bukë.

II *pës e BUK•OJ.*

buk•ój óva úar

I *jokal*

♦ Ha bukë.

♦ *fig* Shkoj mirë me dikë; merrem vesh mirë me dikë.

♦ Shtrohem në një sofër me dikë.

♦ *fig* Më hahet muhabeti me dikë.

II *kal* Ushqej; mbaj me bukë (*dikë*); i jap bukë (*dikujt*); i përgatit ushqimin (*dikujt*).

bukolík e mb let I bukolikeve; që ka të bëjë me bukoliket.

bukolík•e t f sh let Poezi bukolike, kushtuar jetës së fshatit. **Bukoliket dhe gjeorgjiket** bujqësia dhe bagëtia.

bukóll•ë a f sh a at K Enë llamarine për qumësht.

bukós kal a ur

♦ *bis* Bllokoj; ndërpres (*ushqimin e motorit*); mbuloj (*zjarrin*); ia zë frymën (*zjarrit*).

♦ Ia mbyll gojën (*dikujt*); bllokoj me argumente (*dikë gjatë debatit*).

bukós•em a (u) ur *vetv dhe pës e BUKOS.*

bukósje a f

♦ *bis* Bllokim i ushqimit të motorit; mbulim i zjarrit.

♦ Bllokim i debatit me argumente.

bukósur (i e) mb

♦ *bis* (*Motor*) i bllokuar; që i është ndërprerë ushqimi.

♦ (*Zjarr*) i mbuluar.

♦ Gojëmbyllur; i bllokuar.

bukré ja f sh - të ent krahin G Xixëllonjë. > **BUKUREZ•Ë A.**

bukréz•ë a f sh a at zool Nuselalë; nusemirë.

Búkri f shkurt i Bukurie.

buks i m sh ë ët tek Kuti e boshtit.

búksh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Grurë*) me kallirin të plotë e të mbushur; që ka bukë.

♦ *fig* I vlefshëm; i dobishëm; frytdhënës. **Punë e bukshme.**

búkthi ndajf: **Luaj bukthi** bëj një lojë, në të cilën dy fëmijë sillen për qark një rrethi me fëmijë të tjerë të ulur në karrige për të zënë karrigen që mbetet bosh tek ai që i bie shamija.

bukúar (i e) mb I ngrënë; i ngimë me bukë.

búk•ul la f sh la lat zool krahin G Bukël; nuse e lalës; nuselalë; nusemirë.

bukulér•e ja f sh e et Lende dushku.

bukulush•ë a f sh a at zool krahin G Bukël; nuse e lalës; nuselalë; nusemirë.

bukullár•enj kal a ur A Derdh.

bukullár•et vetv - ur veta III A Derdhet.

bukullár•ëm (i) me (e) mb A I derdhur.

búkur ndajf

♦ Në mënyrë të bukur; me bukuri. **Mirë e bukur. Këndoj bukur.** [Qielli, yjet dhe të tjera një nga një./ Flasin qartë, flasin bukur sa s'ka më. (NF).]

♦ Ëndshëm. [**Kurr' aq ëmbël' e bukur s'ftoj** (FN).]

♦ Shumë mirë; ashtu si duhet. **Bukur e bëre!**

♦ *tall* Shumë keq.

♦ *bis* Shumë; mjaft; fort. **Bukur i madh** shumë i madh. **Bukur mirë. Bukur fort.** [**Bukur larg Muja e ka pa,/ shokve të vet Muja u ka thanë:/ - Send i keq kjo pleqni ish kanë!** (CV).] [në qoftë se për një njeri me gjatësi trupore të mesme-të naltë zakonisht mjaftojshin tetë kutë për një petk të bukur të gjanë (ZV).]

búkur (i e) mb

♦ (*Qenie, send*) me tipare të rregullta, me vija a lëvizje të harmonishme, me gërshetim të këndshëm formash, ngjyrash e tingujsh, që ngjall kënaqësi e të bën ta admirosh; i përkryer në llojin e vet. > **HIJSH•ËM (i) ME (e). Artet e bukura. Vajzë e bukur. Djalë i bukur.**

♦ Që shquhet e çmohet për përmbajtjen e lartë; që vlerësohet e pëlqehet shumë për vetitë e mira morale, për ndjenjat, për karakterin etj.; i mbushur me ngjarje e veprimtari që sjellin mirëqenie, gëzim e lumturi. **Sjellje e bukur. Zakone (virtyte) të bukura. Traditë e bukur. Jetë e bukur. E ardhmja e bukur. Lajm i bukur. Shfaqje shumë e bukur.**

♦ I dobishëm; i vlefshëm; i mbarë; i përshtatshëm. **Punë e bukur. Rast i bukur.**

♦ (*Mot*) i kthejllët, pa re; pa shi a shtërngatë; (*det*) pa dallgë e pa erë.

♦ *iron* I keq; i pakëndshëm; i shëmtuar; i padobishëm; i pavlefshëm. **Të bukura fjalë na the! Të bukur zakon që paske mësuar!**

*

Për sytë e bukur të dikujt iron Vetëm sa për t'i bërë qejfin dikujt, jo sepse e meriton ose sepse ashtu e kërkon puna; për hatër të dikujt.

**

lëpjetë e bukur bot Bimë barishtore dyvjeçare, rreth gjysmë metri e lartë, me gjethe të gjata, me lule të vogla e të pakta, që rritet në vende të ulëta dhe lulëzon në muajt maj-gusht. **zonjë e bukur bot** Helmarinë.

búkur a (e) f sh a at (të)

♦ *fil* Vetë e sendeve dhe e dukurive të zhvilluara në mënyrë të harmonishme e të përkryera në llojin e tyre, që u përgjigjen idealeve të pikëpamjeve estetike dhe që ngjallin kënaqësi e admirim; të qenët i bukur; bukuri; ndjenjë e së bukurës. [**e bukura dhe e shëmtuara, e mira dhe e keqja, e drejta dhe e padrejta, e madhërishmja dhe e çoroditura** (AÇ).]

♦ *sh euf* Grykët; acarim i grykëve.

♦ *folk, mit, poet* Qenie me bukuri të rrallë.

**

E Bukura e Detit *mit* Sirena. [**E bukura e detit e la mënjanë detin për mua** (GjM).]

E Bukura e Dheut

♦ *folk* figurë e përrallave popullore shqiptare, e përfytyruar si vajzë shumë e bukur, e mirë dhe e dashur.

♦ *zool* Pikëlore; salamandër europiane.

E Bukura e Jetës *folk* A e Bukura e Dheut.

búkur i (i) m sh - it (të) Djalë a burrë i bukur. **Është i bukur i (i miri, i zgjuari, trimi) i dheut.**

**

I Bukuri i Dheut *folk* Figurë e përrallave popullore shqiptare, i përfytyruar si djalë shumë i bukur, i mirë dhe i dashur.

I bukur i unazës (i dorës) bis Gishti i katërt i dorës; gishti i unazës.

búkur it (të) as Bukuri.

bukurác e mb krahin G Bukurosh.

bukurán e mb përk Bukurosh; i pashëm. **Vajzë bukurane.**

bukuráza ndajf G

♦ Bukur; në mënyrë të hijshme.

♦ Me karar; as pak, as shumë.

búkurazi ndajf > BUKUR.

bukuré ja f sh - të ent (*Lampyrus noctiluca*) > **XIXËLLONJ•Ë A.** U zhduk si bukureja iku shpejt.

Bukurésht i m gjeog Kryeqytet i Rumanisë.

bukuréz•ë a f sh a at ent (*Lampyrus noctiluca*) > **XIXËLLONJ•Ë A.**

bukurí

I ndajf bis Shumë mirë; bukur; mrekulli. **Punët shkojnë bukur.**

II pasth Mrekulli; shumë mirë. - **Bukur! Si trimat e vrave. Të lumtë dora ty edhe dyfekut i lumtë çarku!** (DhP).

búkuri (ma së) shpr ndajf Më bukur se gjithçka.

bukurí a¹ f sh - të

♦ *nj* Të qenët i bukur; vetë e asaj që është e bukur. > **BUKUR A (e).** **Bukuria në jetë e në natyrë. Bukuria vetë.**

♦ Tërësi e anëve dhe e tipareve të bukura të një qenieje a sendi, që të tërheqin e të ngjallin kënaqësi; pamje e jashtme e bukur ose cilësitë e brendshme, shpirtërore e morale të bukura.

Bukuri trupore (fizike, shpirtërore, morale). Me bukuri të rrallë. Yll nga bukuria.

Humbi bukurinë. [Eposi shqiptar ka në qendër heroin e luftës, ndërsa heroit i paqes, "heroi i dytë" - **Halili** - më shumë anon nga kulti i bukurisë. (ShS).]

♦ *kryes sh* Gjë e bukur; ajo që është e bukur; anët e bukura; pamjet tërheqëse të një vendi. **Sodit bukuritë e vendit.** [Ç'janë njato fusha andej kufinit, tanë veshë me blerim për bukuri? (BP).]

♦ *bis iron* E keqja më e madhe (përdoret me kuptim të kundërt nga ai që ka zakonisht kjo fjalë). **Bukuria ishte se...**

♦ *poet* Qenie shumë e bukur; njeri që shquhet për bukuri trupore dhe veti të larta shpirtërore.

♦ (*në pasthirrma*)

*

Për bukuri Shumë mirë.

bukurí a² f sh - të euf zool Nuselalë; nusëz.

bukuria e minjve euf zool > **BUKURI A².**

bukurín•ë a f sh a at ikt krahin G Peshk i hollë me ngjyra, deri 15 cm i gjatë, që rritet pranë brigjeve shkëmbore.

bukurisht•ë a f sh a at bot (*Bellis perennis*) Bimë barishtore e vogël e livadheve, me kërcell të hollë, me gjethe vezake, që bën lule me zemër të verdhë e me shumë petla të bardha rreth saj; çel në fillim të pranverës. **luledel•e ja; lule dhensh.**

bukurish•ë a m sh a at krahin G: **Bukurisha i nanës** gishti i vogël i dorës.

bukurisht ndajf Bukur; plot bukuri.

bukurit•óhem G vetv dhe pës e BUKURIT•OJ. > BUKURIT•UE (me u).

bukurit•ój kal G > BUKURIT•UE (me).

bukurit•úe (me) kal óva úe G Zbukuroj.

bukurit•úe (me u) óva (u) úe G

I vetv Zbukurohem.

II pës e BUKURIT•UE (me).

bukuritúem (i) e (e) mb G I zbukuruar.

bukuríz•ë a f sh a at ent (*Lampyrus noctiluca*) Xixëllonjë.

bukurmírë ndajf G Mjaftueshëm; boll.

bukur•óhem vetv e BUKUR•OJ.

bukur•ój kal óva úar Zbukuroj; stolis.

bukurósh e mb

♦ *përk, poet* I bukur; i hijshëm; i pashëm. **Bukuroshe e shpëlarë (pa kripë).**

♦ *iron* I zbrazët; i pakëndshëm; i pahijshëm; që nuk vlen për asgjë. .

bukurósh i¹ m sh ë ët Djalë i bukur, i hijshëm; i pashëm. [**Bukurosh, këtu paratë dhe lëri dënglat, se s'ti ha njeri këto.** (ED).]

bukurósh i² m sh ë ët orn (*Cauda trepida*) > BISHTATUNDËS I.

bukurósh•e ja¹ f sh e et Vajzë a grua e bukur, e hijshme, e pashme.

bukurósh•e ja² f sh e et zool Nuselalë; nusemirë.

bukuroshja e vjetit G Konkurs i bukurisë femërore (*në Malësi të Madhe*).

bukurshkrím i m

♦ Mënyrë shkrimi e bukur, e rregullt dhe e qartë; shkrim i bukur. **Shkruaj me**

bukurshkrim. > KALIGRAFI A.

♦ Lëndë mësimore, në orët e së cilës nxënësit mësojnë të shkruajnë bukur. Fletore bukurshkrimi.

bukurshkrónjës i m sh - it vjet Njeri që shkruan bukur, në mënyrë të rregullt e të qartë.

bukurshqiptím i m gjuh Shqiptim i qartë, i bukur e i saktë i fjalëve. > **ORTOEPI A.**

bukurtingëllím i m gjuh Tingëllim i bukur e i pëlqyeshëm i fjalëve ose i fjalive, për shkak të tingujve a të fjalëve që i përbëjnë. > **EUFONI A.**

bukurtingëllúes e mb

♦ *gjuh* Që hyn ndërmjet dy tingujsh për të krijuar një shqiptim të lehtë e të bukur.

♦ Që është i bukur e i pëlqyeshëm (për shqiptimin e tingujve). Shqiptim bukurtingëllues. >

EUPHONIK.

bukurúar (i e) mb I zbukuruar; i stolisur.

bukurúsh i m sh ë ët > BUKUROSH I.

bukurúsh•e ja f sh e et f e BUKURUSH I.

bukurúsh•ë a f sh a at > BUKUROSH•E JA.

bukurazní a f Bukurtingëllim.

bukurzanór e mb gjuh Bukurtingëllues.

búla-búla I ndajf Me (shumë) bula. **II mb** Që ka bula. **Fytyrë bula-bula.**

Bulár a f astr A Ylli Polar.

bulárc i m sh ë ët > BULARËS I.

bularéc i m sh ë ët Gjuhëz e zilez, e këmborës.

bulárës i m sh - it tek Kunj hekuri i shkurtër dhe i hollë, që e përdorin argjendarët për të rrahur paftat e arit në gropëzat e një pllake e për t'u dhënë atyre trajtë gjysmëkupëze.

bularí a f A Bujari.

bularí•s jokall ta tur > BULARIT.

bularít jokall a ur > BULURIT.

bulás kal a ur Shartoj (fidanet e ullirit).

bulásj•e a f sh e et Shartim (i fidaneve të ullirit).

bulásur (i e) mb (Fidan ulliri) i shartuar.

bulb i m sh e et

♦ *bot* Pjesë e trashur e kërcellit të disa bimëve barishtore në trajtën e kokës së qepës e me fletë të tulta. **Bulbi i qepës (zambakut). Gjethet e bulbit.**

♦ *anat* Pjesë e zgjeruar në trajtë qepujke e disa indeve ose organeve. **Bulbi i trurit. Bulbi i flokut. Bulbi i pendëve. Bulbet e ballit. Bulbi i syrit** kokërdhoku.

♦ Pjesë e fryrë e termometrit, që mban zhivën ose alk(o)olin.

búlbe mb: Dardhë bulbe dardhë e madhe, gjatushe, me tul të butë.

búl•ë a f sh a at bot K (Alliaria officinalis) Bimë barishtore dyvjeçare, me kërcell të drejtë, 30 cm deri 1 m të lartë, që nxjerr lule të vogla të bardha dhe mban erë si hudhra. >

BORZ•Ë A.

bulbëri a f Begati; bollëk; shumicë; pasuri.

bulbërim i m > BULBËRI A.

bulbër•ón jokall ói úar veta III

♦ Del me shumicë, shpërthen; vjen në sasi të madhe. **Bulbëroi pylli. Bulbëruan gjethet.**

♦ Gumëzhin; buis; gëlon. **Bulbërojnë fëmijët.**

búl•ërt (i e) mb I shumtë; i bollshëm; i begatshëm; që vjen me shumicë.

bulbór e mb

♦ *bot* (Bimë) me bulb.

♦ *anat* I bulbit; në trajtë bulbi; që ka të bëjë me bulbin, që lidhet me bulbin. > **QEPOR E.**

Nerv bulbor. Qendër bulbore. Paralizë bulbore. Pjesë bulbore e nervit.

bulbúl i m sh a at krahin G Bilbil.

bulcíq e mb (Frut) i squllur; i pjekur tepër.

bulcíqet vetv (Fruti) squllet; piqet tepër.

bulcí a f sh - të

♦ Pjesa e butë e faqes së njeriut që nga mollëza deri te nofulla e poshtme; ana e brendshme e faqes që nga buza deri te veshi. **Fryj bulçitë.**

♦ *bis* Aq ushqim sa merr një anë e gojës. **Ha me të dyja buçitë.**

bulçél•ë (me) joka a ë G (Lulja) nxjerr bulat e para; mugullon.

bulçím i¹ m Vapë e madhe e mbytëse. > **UF•ËM MA; ZABULLIM•Ë A; ZAGUSHI A.**

bulçím i² m sh e et Telash; hall; kasavet.

bulçím i³ m G Burim i (dalje) e ujit si gurrë.

bulçít•ë (me) jokall i ë G Gjëmon; buçet.

bulçítës e mb G Gjëmues; buçitës.

bulç•úe (me) jokall ói úe G (Uji) buron si gurrë.

buldoekskavatór i m sh ë ët tek Buldozer e ekskavator; pajisje gërmuese-shtytëse.

buldozër i m sh ë ët Traktor me një thikë të gjerë e të fortë përpara, që shërben për të gërryer, për të sheshuar ose për të shtyrë dherave. **I vë buldozerin diçkaje** e bëj rrafsh; e rrafshoj krejt.

buldozerist i m sh ë ët Ai që punon me buldozer, që nget buldozerin.

buldozerist•e ja f sh e et f e **BULDOZERIST I.**

buléc i m sh a at anat bis Cipë dhjami që mbulon të përbrendshmet e barkut (*të njeriut, të kafshës*).

buléd•ër ra f sh ra rat Kërpudhë e madhe që rritet në drurë, thahet dhe përdoret për eshkë.

buleríc•ë a f sh a at krahin G Bucelë e vogël për të bartur qumësht prej bjeshke.

bulésh mb m J (Burrë) leshtor. > **KATALESH.**

bulésh i m sh ë ët J Burrë leshtor, me shumë lesh në trup.

bulét•ë a f sh a at bis > **BILET•Ë A.**

buletín i m sh e et

♦ Njoftim i shkurtër zyrtar për një ngjarje, çështje a punë, që ka rëndësi shtetërore a shoqërore; kumtim i përmbledhur rreth diçkaje të rëndësishme; fletë a broshurë që përmban një njoftim të tillë a disa kumtime të tilla ose udhëzime për çështje me rëndësi dhe që u drejtohet lexuesve të caktuar. **Buletin shëndetësor (meteorologjik). Buletin ditor.**

Buletinet e luftës. Buletini i lajmeve. Buletin për përdorim të brendshëm.

♦ Botim periodik i një institucioni shkencor a një institucion tjetër, ku përmbledhen studimet kryesore në fushën përkatëse; përmbledhje periodike studimesh. **Buletin shkencor (bibliografik). Buletin për shkencat shoqërore (shkencat e natyrës, për shkencat mjekësore).**

♦ *vjet* Fletë votimi. **Buletin i pavlefshëm. Buletin i bardhë** fletë votimi e paplotësuar.

bulevård i m sh e et Rugë e gjerë, e shtruar e me këmbësore, zakonisht me drurë anash a në mes, që përshkon pjesën qendrore ose lagjet kryesore të qyteteve të mëdha; shëtitore. **Shëtit në bulevard. Bredh bulevardëve** *keq* bredh rrugëve. [Fshiu avullin e qelqit me dorë dhe vuri re se **Bulevardi i Madh, si zakonisht në kësi rastesh ishte i zbrazët.** (IK).]

♦ *keq* Diçka që u përshtatet shijeve të ulëta e pa vlerë; diçka e përciptë. **Gazetë (letërsi) bulevardi. Shoqëri bulevardesh.**

*

Ma bëri bulevard Ma paraqiti diçka si shumë të lehtë për t'u kryer; ma bëri shesh me lule.

**

letërsi bulevardesh Letërsi e lehtë, zbavitëse.

búl•ë a¹ f sh a at

♦ *bot* Syth bimësh, mugull.

♦ *bio* Syth që del te disa qenie, prej të cilave zhvillohet qenia e re.

♦ Pikë uji, shiu, djerse etj.

♦ Flluskë e vogël ajri.

♦ *anat* Pjesë e varur e butë e veshit të njeriut dhe disa shpendëve.

♦ *anat* Pjesë e tultë e gishti; mollëz e gishtit.

♦ Lungë e rrumbullakët dhe e fryrë; puçërr e madhe. **Më doli një bulë.**

♦ Pjesë e disa frutave, që ndahen në copa të veçanta e të shkëputura; thelb. **Bulë shege** thelë shege. **Bulë arre** thelb arre.

*

Bulë e flori Shumë i vlefshëm; (*shiu në kohën e duhur*) s'ka të çmuar.

búl•ë a² f sh a at krahin G Bisht i cigares.

bulëmádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá

♦ (*Shi*) me pika të mëdha.

♦ (*Degë e re*) me sythë a muguj të mëdhenj.

bulëvésh•ë a f kryes sh a at Verzë e peshkut.

bulëz a¹ f sh a at

- ♦ *zvog e* **BUL•Ë A¹**. Pikë e vogël. [Çdo bulëz djerse më duket si një yll/ në qiellin e kulluar pa kufi (BXh).]

bulëz a² f sh a at muz muz Njësi e thjeshtë e melodisë, e përbërë nga një masë e vetme; grup tingujsh melodikë rreth një theksi. > **QELIZ•Ë A**.

bulëzím i m sh e et

- ♦ Mugullim i sythit të bimës.
- ♦ Mbirje e farës.
- ♦ *fig* Shpërthim i diçkaje të re.

bulëz•óhet úa (u) úar vetv dhe pës e BULËZ•ON.

bulëz•ón ói úar

I jokal veta III

- ♦ (*Bima*) lëshon sytha; (*sythi*) mugullon.
 - ♦ (*Fara*) mbin.
 - ♦ Del pika-pika; nxjerr bula; lëshon bulëza; bulon.
- II kal bujq E lë të mbijë (farën).*

bulëzúar (i e) mb

- ♦ (*Syth*) i mugulluar.
- ♦ (*Farë*) e mbirë.
- ♦ I mbushur me bulëza.

bulëzúes e mb Që bulëzon; që nis të dalë, të rritet. **Kraharori bulëzues i vashës.**

búlg•ë a f sh a at krahin vjet > GJERDEK U.

bulgarí a f sh - të muz etn Vegël me katër tela.

búlgër i m bot (*Quercus trojana*) Qarr i kuq; qarr mali. > **BUJG•ËR RI.**

búlgëz a f sh a at zool krahin G Bukël; nuselalë.

bulgrél•ë a f sh a at ushq G Komposto.

búlgj•ër ri em bot (*Quercus trojana*) > BUJG•ËR RI.

bulgjër i ashpër bot (*Quercus conferta*) > BUNGKEQ•E JA.

bulí ni m sh j jt bot (*Ulmus levis*) Vidh i zonave kënetore e bregdetare.

bulím i m sh e et > BULËZIM I.

bulín•ë a f sh a at tek Pajisje metalike me majë të fortë për hapjen e vrimave.

buliním i m sh e et tek Hapje vrimash me bulinë.

bulin•óhet úa (u) úar pavet dhe pës e BULIN•OJ.

bulin•ój kal óva úar tek Hap vrima me bulinë.

bulinúar (i e) mb tek I punuar me bulinë.

bulír•e ja f sh e et krahin G Bucelë.

bulír•ë a f sh a at krahin Bucelë.

buljér•e ja f sh e et Bucelë.

buljér•ë a f sh e et Bucelë. [**Buzë mbramje me buljere në krah (EK).**]

bulk u¹ m G > BUJ•K U. [**tu' i dhanë bulkut shumë mërzi (GjF).**]

bulk u² m sh e et ent (*Gryllus domesticus, Gryllus campestris*) > BURKTH I.

bulkarák u m sh ë ët bot > BUJG•ËR RI.

búlk•ë a f sh a at K Dele leshtore.

búlkëz a f sh a at zool G Nuselalë; nusmirë.

bulk•óhem vetv G > BULK•UE (me u).

bulktár i m sh ë ët krahin Bujk.

bulkth i m sh e et ent (*Gryllus domesticus, Gryllus campestris*) Kandërr si karkalec, që rron në vrima të mureve ose dheut dhe natën nxjerr një zë si të gjinkallës. [**Zëri i bulkthave/ i rrënoi kështjellat e dimërosura/ në dejet e mi (VO).**]

**

bulkth i fushës (i fushave) ent (*Gryllus campestris*).

bulkth i shtëpisë ent (*Gryllus domesticus*).

bulk•úe (me u) vetv óva (u) úe G Lakohem prej peshës.

bulkúem (i) e (e) mb G I lakuar prej peshës.

bulm•éhet G pës e BULM•EJ. > BULM•YE (me u).

bulm•éj kal G > BULM•YE (me).

bulmét kal a ur Gatuaj me yndyrë; mëlmej (*gjellën*).

bulmét i m sh ra rat

♦ Prodhime, si djathi, gjalpi, gjiza, kosi etj., që nxirren nga përpunimi i qumështit. (**Dyqan (punishte) bulmeti. Enët e bulmetit. Shtie bulmetrat për dimër.**

♦ *fig* Fryt; dobi; gjë e dobishme; përfundim i mirë; bereqet, bukë. **Muhabet pa bulmet.**

*

Ai stan atë bulmet ka mospërf Nga i keqi mos prit gjë të mirë.

**

Bulmet hudhrash iron Punë e kotë, punë boshe, diçka pa vlerë.

bulmét•em vetv a (u) ur Ha pak; vë në gojë diçka; burbuletëm.

bulmetór i m sh ë ët Njeri që merret me përpunimin e bulmetit në punishtet e qumështit.

bulmetór e mb

♦ Që përpunon a shet bulmet; që ka të bëjë me bulmetin.

♦ > **BULMETSH•ËM (i) ME (e).**

bulmetór•e ja¹ f sh e et Dyqan bulmeti.

♦ Punishte për përpunimin e qumështit; punishte bulmeti.

bulmetór•e ja² f sh e et f e BULMETOR I.

bulmétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ (*Lopë, dele, dhi*) që jep shumë qumësht; qumështore.

♦ (*Qumësht*) i yndyrshëm; (*gatesë*) me shumë bulmet.

♦ *bis* I frytshëm; frytdhënës; i bereqetshëm. **Punë e bulmetshme.**

bulmétur (i e) mb (*Gatesë*) e ndrequr me yndyrë; e mëlmyer.

bulom•óhet pavet dhe pës e BULM•OJ.

bulm•ój kal óva úar Gatuaj me yndyrë; mëlmej (*gjellën*).

bulmúar (i e) mb (*Gatesë*) e ndrequr me yndyrë; e mëlmyer.

bulm•ýe (me) kal éva ýe G

♦ Ndreq (*gatesën*) me yndyrë; bulmoj; mëlmej.

♦ *fig* I jap shije (*bisedës*).

♦ *euf* E rrej; e gënjej (*dikë*).

bulm•ýe (me u) G pës e BULM•YE (me).

bulmýem (i) e (e) mb G (*Gatesë*) e ndrequr me yndyrë.

bul•ój kal G > BUL•UE (me).

bulók u m sh ë ët Ledh dheu.

bulón i m sh a at tek Bosht i vogël metalik, me një kokë dhe me disa vjaska ku vidhohet dadoja a kundërvridha, i cili shërben për të mbërthyer fort pjesë të ndryshme. **Shtrëngoje me bulona diçka.**

bul•ón jokál ói úar veta III

♦ > **BULËZ•ON.**

♦ Nxjerr filluska të vogla; del filluska-filluska.

♦ *fig* Nxjerr krye; nis të dalë. [**Bulon afshi/ te llërë e bardhë e krahut tënd!** (ShM).]

bulós kal a ur Zmbraps; kthej mbrapsht.

bulósje a f sh e et Zmbrapsje; kthim mbrapsht.

bulqí a¹ f sh - të Të lashta të pakorrura.

bulqí a² f

♦ Bujqësi.

♦ *përmb* Bujq.

bulqizák *e mb* I Bulqizës; që ka të bëjë me Bulqizën, me banorët a vendësit e saj.

bulqizák *u m sh ë ët* Banor a vendës i Bulqizës.

bulqizák•e *ja f sh e et f e* **BULQIZAK U.**

bulqíz•ë *a f sh a at* Çiflig; fermë.

bulsím *i m G* Burim i ujit; dalje a rrjedhje e ujit.

buls•ón *jokal G >* **BULS•UE (me).**

buls•úe *(me) jokai ói úe G (Uji)* buron; rrjedh.

bulshí *a f sh - të G*

♦ Bulçi. **Bulshia** *e thiut* hamës i madh. **Fryj bulshitë** ha me të dyja bulshitë, duke e mbushur gojën tepër.

♦ (Një) gjerbë; hurbë (*kafe etj.*).

bulshifrýtë *mb G*

♦ (Njeri) me bulshi të fryra.

♦ *fig* I zemëruar; i mërishëm.

bulshióç *e mb G* Bulçimadh; që ka bulçi të fryra, të mëdha.

bulshióç *i m sh a at G* Njeri me bulçi të fryra, të mëdha.

bulshióç•e *ja f sh e et G f e* **BULSHIOÇ I.**

bulshivárë *mb G*

♦ (Njeri) me bulçi të varura.

♦ *fig* I mërzhitur; buzëvarur.

bultím *i m bujq krahin G* Mbjellje përsëdyti e arës që nuk ka zënë fara.

bultís *kal G >* **BULTIS•Ë (me).**

bultís•ë *(me) kal a ë G* I vë vulën (*diçkaje*).

bultísj•e *a f sh e et G* Vulosje.

bultísun *(i e) mb G* I vulosur; që i është vënë vula.

bult•óhet *krahin G* pavet dhe pës *e* **BULT•OJ. > BULT•UE (me u).**

bult•ój *kal krahin G >* **BULT•UE (me).**

bult•úe *(me) kal óva úe bujq krahin G* Mbjell përsëdyti (*arën që nuk ka zënë fara*).

bult•úe *(me u) bujq krahin G* pavet dhe pës *e* **BULT•UE (me).**

bultúeme *(e) mb bujq krahin G* (Arë) e mbjellë përsëdyti meqë nuk ka zënë fara e parë.

bulth *i m sh ë ët ent >* **BULKTH I.**

bul•úe *(me) kal dhe jokai óva úe G* Capoj; punoj me capë (*arën*).

bulúk *u m sh ë ët Ç >* **BYLYK U.**

bulukcí *u m sh nj një Ç* Kryetar familjeje me shumë anëtarë në ngarkim.

bulukćinj *të Ç sh i* **BULUKÇI U.**

bulurí *(me) jokai u - G >* **BULURI•N.**

bulurím•ë *a f sh a at* Pallmë e gjedhit.

bulurí•n *jokal u rë* (Gjedhi) pëllet.

bulurís *jokal ti tur >* **BULURIT.**

bulurít *jokal i ur >* **BULUR•ON.**

bulurítj•e *a f sh e et >* **BULURIM•Ë A.**

bulur•ón *jokal ói úar veta III*

♦ (Kau, demi) pëllet, ulërin; bërlyket.

♦ *fig* Buçet; uturin. **Bulurojnë valët e detit** (grykat e maleve).

bulzúes *e mb* I mbushur; topolak.

bullafíq *kal a ur E* fryj; e bëj bullafiq (*fëmijën*).

bullafíq *e mb* I shëndoshë nga trupi e i fryrë në fytyrë; i fryrë e jo i hijshëm; **Fëmijë**

bullafiq. Me fytyrë bullafiqe.

bullafiq•em *vetv a (u) ur* Fryhem; bëhem bullafiq.

bullafiqur (**i e**) *mb* I fryrë; i bërë pa lezet; shëndoshje pa hijeshi.

bullák•e *ja f sh e et K*

♦ Vend me ujë.

♦ Pellg.

♦ Pus.

bullamác *e mb (Bukë)* e qullët; e papjekur mirë.

bullamác i m krahin Qull për të ushqyer bagëtinë a për shpendët, që bëhet me miell, me krunde, me copa bukësh e me ujë ose me miell misri të përvëluar me ujë.

bullán i m sh a at etn K Djalë i vogël që e vënë nën duvakun e nuses kur e marrin për në derë të dhëndrit.

bullánd•ër *ra f sh a at G*

♦ Gropë e thellë me shtjella në lumë.

♦ > **BULLËND•ËR RA.**

bullán•ër *ra f sh ra rat krahin G* Gropë e thellë me shtjella në lumë.

bullár i m sh ë ët

♦ *zool (Pseudopus apus)* Reptil gjer 90 cm i gjatë, si gjarpër, me këmbë të rrëguara; ushqehet me butakë dhe me minj, zogj etj.

♦ *keq* Ngalakaq; njeri trashaman. **Mos më shih si bullar!**

bullár•e *ja f sh e et keq* Grua a vajzë ndalakaqe a tashamane.

bulldúq *e mb krahin G (Fëmijë)* bullafiq.

bulldúq i m sh a at krahin G Djalë bullafiq.

bulldúq•e *ja f sh e et krahin G* Vajzë bullafiqe.

bulléc *e mb krahin G* > **BULLAFIQ E; BULLDUQ E.**

bullédër *mb krahin G* Shumë i tharët; shumë i athët.

bulléd•ër *ra¹ f sh ra rat*

♦ *bot (Fomes formentarius)* Kërpudhë e madhe që mbin në trungjet e aheve; përdoret për të bërë eshkë; kërpudhë eshke.

bulléd•ër *ra² f sh ra rat keq* Grua trupmadhe dhe e shëndoshë.

bullétër *si mb* Shurmë i thartë. **Kumbull (kos, narden) bulletër.**

bullét•ër *ra f* Uthull e fortë.

búll•ë *a¹ f sh a at vjet*

♦ *etn* Grua që zbukuron e stolis nusen ditën e dasmës dhe e përcjell deri në derë të burrit.

♦ Grua myslimane e mbuluar për të dalë nga shtëpia.

búll•ë *a² f sh a at* Bulë e papës.

búll•ë *a³ f sh a at Ç* Dhi me trup të zi e turi të bardhë.

bullénd•ër *ra¹ f sh a at* Banjë me ujë të ngrohtë e me kripë për këmbët etj.

bullénd•ër *ra² f sh a at*

♦ Llum i vajit që mbetet në fund të enës; llurbë; lëng i trashë e i papastër; mbeturinë, fundërri. **Bullëndër vaji. Bullëndra e enëve. Bullëndra e finjës. Bullëndër mielli.**

♦ *keq* Llum, fundërri.

bullfúçko *ja f sh - t krahin (Njeri)* që ha ç't'i vësh përpara, pa i bërë naze ushqimit.

bullgár *e mb* I Bullgarisë; që ka të bëjë me Bullgarinë, me banorët a vendësit e saj.

bullgár i m sh ë ët Banor a vendës i Bullgarisë.

bullgár•e *ja f sh e et f e* **BULLGAR I.**

bullgárçe *ja f bis* > **BULLGARISHT•E JA.**

bullgárçe *ndajf bis* > **BULLGARISHT.**

bullgarí *a f sh - të* Llautë katërtelëshe.

bullgarisht *ndajf* Në gjuhën bullgarëve.

bullgarisht•e *a f* Gjuhë e grupit të sllavishtes jugore që flitet në Bullgari; gjuhë zyrtare e Bullgarisë.

bullíc•ë *a¹ f sh a at G* > **BUALLIC•Ë** **A**.

bullíc•ë *a² f sh a at bot K* Tatull; lule bualli.

bullnís *jokal krahin G* > **BULLNIS•Ë** **(me)**

bullnís•em *vetv krahin G* > **BULLNIS•Ë** **(me u)**.

bullnís•ë **(me)** *jokal a ur krahin G (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore)* Më ndodh a më gjen një hall a fatkeqësi.

bullnís•ë **(me u)** *vetv a (u)* ë *krahin G* I gjendjem diku në nevojë.

bullnísj•e *a f sh e et krahin G* Hall a fatkeqësi që me gjen të papërgatitur.

bullnísun **(i e)** *mb krahin G* I zënë befaz në një hall a fatkeqësi.

bulló•g u *m sh gje gjet mit* Folë e dragoit.

bullóm•ë *a f sh a at Ç* Plaçkë e zezë e qëndisur, që venë gratë muhamedane në krye.

bullón i *m sh a at tek* > **BULON I**.

bullónj•ë *a f A* Përqindje interesi.

bullós•em *vetv a (u) ur veta III Ç (Gruaja muhamedane)* mbulohet para se të dalë nga shtëpia.

bullósj•e *a f Ç* Mbulim i grave muhamedane.

bullósur **(e)** *mb Ç (Grua muhamedane)* e mbuluar.

bullubrëshk•ë *a f sh -a at keq* Grua e shëmtuar, e veshur në mënyrë tepër të stërholluar dhe e stolisur pa shije.

bulluçín•ë *a f sh a at etn K* Gra që shkojnë me qerre të marrin nusen.

bull•úe **(me)** *jokal ói úe veta III G (Bima)* mugullon; zë të mbijë.

bullúem **(i e)** **(e)** *mb G (Syth)* që mugullon.

bullúem it **(të)** *mb G* Mugullim i bimës.

bullufí *a f sh - të* Ënjtje; fryrje.

bullufíq *e mb* I ënjtur; i fryrë.

bullufíq *jokal a ur* Ënjtet; fryhet.

bullufíqj•e *a f sh e et* Ënjtje; fryrje.

bullumúq *e mb K (Fëmijë)* topolak; i shëndetshëm.

bullúng•ë *a f sh a at*

♦ Xhungë në trup a në kokë, e shkaktuar nga ndonjë goditje ose sëmundje. **Iu bë një bullungë.**

♦ Gungë në trung të drurëve. **Bullungat e lisit.**

♦ Gungë në enë prej metali e shkaktuar nga ndonjë goditje a përplasje. **Kazan me bullunga.**

bullúr i *m sh e et krahin E* keqe; barrë e padëshiruar; bela, taksirat. **Më zuri bulluri.**

bullúsht•ër *ra f sh ra rat bot K* Lakër e egër; sallatë e egër.

bullút i *m* Pije e keqe, e lirë.

bum

I *onomat* Tingull i shpërthimit a goditjes së fortë.

II *si kallëzues* Shënon veprim të papritur. **Kur bum! ia behu në derë ai** veç kur mbërriti në derë. **Ia tha bum** ia tha papandehur.

III *si pj* Përdoret si fjalë nxitëse.

*

Bam e bum Jap e marr nga të gjitha anët; bëj ç'është e mundur; përpiqem me të gjitha forcat.

bum i¹ *m sh e et ek* Rritje e menjëhershme dhe e përkohshme e prodhimit, që bëhet në mënyrë jo të natyrshme e me spekulime të shumëllojshme, me qëllim që të përballohet kriza ekonomike. **Periudhë e bumit dhe rënies.**

bum i² m sh e et *G* Majë e gjethes.
bumák e mb *krahin G* I çalë; topall.
bumáll•ë a f sh a at ent *krahin G* Bruç.

**

bumallë toke *krahin ent G* Zhuzhak.

bumár i m sh ë ët ent *Greth.*

bumbág•ëll lla f sh lla llat

♦ *Grykëse.*

♦ *Qafore.*

bumbák u m *A* Pambuk.

bumbáll•ë a¹ f sh a at ent (*Blata orientalis*) Kacabun i zi, që rri nëpër vrimat e mureve dhe del natën për të kërkuar ushqim.

bumbáll•ë a² f sh a at bis anat *Nofull e njeriut.*

bumbár i m sh ë ët ushq

♦ Gjellë me të brendshmet e bagëtive.

♦ Zorrë të mbushura me mëlçi, erëza etj. e të pjekura në hell a në furrë; kukurec.

♦ Plëndës i mbushur me oriz, me copëza mëlçish e me rrush të thatë.

♦ Qfte me oriz.

bumbárdh•ë a f sh a at vjet usht *Top* i rëndë me mbushje nga gryka, për të rrahur muret e kështjellave.

bumbardh•úe (me) kal óva úe vjet usht *G* Rrah me bumbardhë (*muret e kështjellës.*

bumbardhúem (i) e (e) mb vjet usht *G* (*Kështjellë*) e rrahur me bumbardhë.

bumbashár e mb *krahin* Topollak; rumbullak.

búmb•ehet vetv ýe (u) ýer *Bymehet; fryhet.*

bumb•éj kal éva ýer *Bymej; fryj.*

bumbésk•ë a f sh a at *Syth plot lëng (i bimës).*

búmb•ë a f sh a at *Syth plot lëng > BUMBESK•Ë A.*

bumbëz•ón¹ jokai ói úar veta III (*Bima*) nxjerr sythë; mugullon.

bumbëz•ón² jokai ói úar veta III (*Uji etj.*) shpërthen; del çurg, me vrull

bumbëz•úa vetv úa (u) úar (*Bima*) mugullon; nxjerr sythë; (*sythi*) mbushet me lëng.

bumbëzúar (i e)¹ mb (*Syth*) i fryrë; i mugulluar.

bumbëzúar (i e)² mb (*Ujë*) që del me çurg, me vrull.

bumbíl i m sh ë ët m sh a at orn (*Luscinia megarhynchos*) Bilbil.

bumbím i m *K* Bymim; ënjtje.

búmbj•e ja f sh e et *Gjëmim; uturimë.*

bumb•óhet vetv veta III dhe pës e BUMB•OJ. > BUMB•UE (me u).

bumb•ón¹ jokai ói úar veta III

♦ *Gjëmon; uturin.*

♦ *Del me forcë; gufon.*

bumb•ón² jokai ói úar veta III (*Bima*) mugullon; bumbëzon; nxjerr sythë.

bumbllakz•úe (me u) vetv úe (u) úe veta I sh G *Grumbullohemi; shkojmë grup.*

bumbós kal a ur *Mbyt; murkulloj; i zë frymën.*

bumbós•em a (u) ur

I vetv *Mbytem; bllokohem; më zihet fryma.*

II pës e BUMBOS.

bumbósur (i e) mb *I bllokuar; pa ajër; frymëzënë.*

bumbrék u m sh ë ët > BUBUREK U.

bumb•úe (me) kal óva úe *K* *Bymej; fryj; mbufat (dërrasat, enët prej druri në ujë).*

bumb•úe (me u) úe (u) úe *K*

I vetv veta III (*Dërrasa, ena prej uji*) *bymehet; fryhet; mbufatet (në ujë).*

II pës e BUMB•UE (me).

bumbúem (i) e (e) *mb K (Dërrasë, enë druri)* e bymyer; e fryrë; e mbufatur (*në ujë*).

bumbulësh•ë *a f sh a at Ç* Vogëlushe e bukur.

bumbullák *e mb (Zhurmë)* uturitëse.

bumbullí (me) *jokal u - G >* **BUMBULL•ON.**

bumbullím•ë *a f sh a at* Bubullimë; gjënim.

bumbull•ón *jokal ói uar* Bubullin; gjëmon. [**shkrep rrufeja, bumbullon pa da dhe rruzullimi mbarë gjëmon ...** (KM).]

bum-búm *e m sh - et* Zhurmë daullesh, tupanesh etj.

bumbýer (i e) *mb I* bymyer; i fryrë.

búm•e ja *f sh e et G* Bombë.

bumeráng *u m sh ë ët* Copë druri me dy krahë në kënd të gjerë, që kthehet mbrapsht kur gjuhet.

bumés•ë *a f sh a at J* Syth i bimës.

búmj•e ja *f sh e et bis G* Bombë.

búml *mb (Fëmijë)* topolak.

bum•ón *jokal G >* **BUM•UE (me).**

bum•úe (me) *jokal ói úe G (Kroi)* ushton; gjëmon.

bumulí *a f sh - të bot G* Gogliq.

bumurím•ë *a f sh a at G*

♦ Bubullimë. **Me gjamë e bumurimë.**

♦ Murmurimë.

bumur•ón *jokal ói úe veta III G*

♦ Bubullon.

♦ Murmurin.

bumurúes *e mb G*

♦ Bubullues; që bumuron.

♦ Murmuritës.

bun i¹ *m sh e et G*

♦ Kasolle e vogël, e mbuluar me dërrasa e me gjethe, që ngrenë barinjtë në stanet ku bjeshkojnë. > **TËBAN•Ë A.**

♦ Vathë e dhenve në bjeshkë.

♦ Truall i tëbaneve në bjeshkë; tbanishtë; telë.

♦ Shtëpi e ulët e ndërtuar me gurë të palidhur me gëlqere.

bun i² *m sh e et krrahin G*

♦ Strofkë.

♦ Folë kandrrash. **Bun gethi (mizash).**

♦ Kotec pulash.

bunácë *si mb* Shumë i errët, i zi sterrë. **Qie!ll (natë) bunacë.**

*

U bë bunacë

♦ (*Gruas*) iu rrit barku nga barra.

♦ U fry, u bë kacek nga të ngrënë.

bunác•ë *a f*

♦ *det* Det fare i qetë para ose pas stuhisë; gjendje qetësie e detit, pa erë e pa lëvizje të ujit.

Det me bunacë. Fillon bunaca. Bie deti në bunacë. [**Në bunacë e në furtunë/ Të këndo!j siç më ka hije** (LP).]

♦ Ujë i ndenj!ur, ujë amull; ligatinë. **Tokë bunacë.**

♦ Errësirë e madhe natën ose kur koha është e vrenjtur; errësirë në pyll të dendur etj.

Bunaca e natës. Ra bunaca.

♦ *fig* Qetësi; kohë pa trazime; amulli. **Çaste bunace.**
bunák u m sh ë ët K Dru që mbështetet mbi dy urëzat e oxhakut për të mbjatur drutë e tjerët të vatrës. **ANC•Ë A; UNAK U.**
bunár i m sh ë ët vjet
 ♦ Pus uji. **Ujë bunari.**
 ♦ Krua; burim. Bunar i ftohtë.
 ♦ Pellg që formohet nga grumbullimi i ujit të rrjedhshëm. Bunar për ujitje.
 *

Sikur ra në bunar (*U zhduk*) pa lënë asnjë gjurmë, sikur ra në pus.
bunár•enj kal a ur A Njom (*butet*) me ujë që të fryhen fletët.
bundárr i m sh ë ët iltis
Bundestág u m Dhomë e Ulët e parlamentit gjerman.
Bundesver i m Forcat e Mbrojtjes Federale të Gjermanisë.
búnd•ë a¹ f sh a at Erë e fortë me lagështirë.
búnd•ë a² f Të ftohtë që shkaktohet kur njeriu jeton e punon në një mjedis me lagështirë; rrufë e keqe.
búnd•ë a³ f Myk i bimës; sëmundje si pajagë, që u bie disa bimëve nga lagështira e tepërt.
búnd•ër ra f sh ra rat zool Qelbës.
bunél•e a f sh a at kopsht Ç Dardhë korrikje (që piqet në korrik).
bunéll•ë a f sh a at J Pirun.
bún•g gu m sh gje gjet (*Quercus petraea*) Dushk 18-30 m i lartë, me lëkurë të murrme, gjethe vezake dhe lende që dalin me nga dy, pesë a shtatë në një bisht. **Pyll bungjesh.**
bungác i m sh ë ët Dru a degë bungu vetëm për zjarr.
bungáj•ë a f sh a at
 ♦ Pyll me bungje. **Bungajë e dendur.**
 ♦ *fig* Punë e ngatërruar dhe e errët; çështje e vështirë. **Hyj në bungajë.**
búng•ë a¹ f sh a at > BUN•G GU.
bungë e butë bot > BUNGËBUT•Ë A.
búng•ë a² f sh a at
 ♦ Xhungë; bullungë. **Bungat e ullirit. Ka një bungë në qafë.**
 ♦ *fig* Lëms; nyjë; komb që mbështillet në fyt a në zemër nga hudhërimi. **M'u mbloodh një bungë në krahëror.**
 ♦ > **BUNGAJ•Ë A.**
bungëbút•ë a f sh a at bot (*Quercus lanuginosa*) Bung 20-30 m i lartë, me lëkurë të plasaritur e me push, gjethe vezake dhe lende më të vogla se të bungut, që kur bien, e lënë kësulën në degë. > **BUNGË E BUTË.**
bungëkéq•e ja f sh e et bot
 ♦ Shpardh.
 ♦ Lloj bungu me gjethe të hidhura.
bungëkúq•e ja f sh e et bot (*Quercus rubra; Quercus cerris*) Dushk me gjethe të prera thellë, me kupën e lendes të cekët. > **QARR I KUQ.**
búng•ël la f sh la lat bot
 ♦ (*Quercus aegilops*) Dushk i viseve mesdhetare; lendet përdoren për të regjur lëkurë dhe për ngjyrosje.
 ♦ Lis deri 40 m i lartë, me gjethe të gjera e të prera thellë; përdoret për lëndë ndërtimi. > **SHPARDH I.**
bungëlësh•e ja f sh e et bot > BUNGËBUT•Ë A.
bunghóll i m sh ë ët bot krahin G Bungë gjethevogël.
bungísht•e ja f sh e et > BUNISHT•Ë A.
bungísht•ë a f sh a at > BUNGAJ•Ë A.

bung•óhet úa (u) úar

I *vetv* Bëhet me gungë; gungohet.

II *pës e* **BUNG•OJ.**

bung•ój kal óva úar E bëj me gungë (*diçka*); ngre a bëj një gungë në (*diçka*).

búngje t sh i BUN•G GU.

bungtrásh i m sh ë ët *bot krahin G* Bungë gjethegjere.

bungúar (i e) mb I bërë me gungë; i gunguar.

buním i m sh e et G > BURIM I.

buníq i m A Fat i mirë.

bunísht•ë a f sh a at G

♦ Kasolle e bariut në bjeshkë.

♦ Vend në bjeshkë ku ngrihen kasollet e barinjve për verimin e bagëtisë.

bunít•em vetv G > BUNIT•Ë (me u).

bunítë (me u) vetv a (u) ë G

♦ Ënjtem; fryhem.

♦ *fig* Ndërkrehem.

♦ Flashkem; flashkohem.

bunkér i m sh ë ët

♦ *usht* Strehim i posaçëm, zakonisht i futur përgjysmë në tokë, me mure të trasha betoni e me frëngji, që shërben si pikë zjarri. **Bunker i fshehtë (i maskuar). Frengji e bunkerit.**

♦ *tek* Hambar i madh për minerale dhe për lëndë të tjera, i ndërtuar në një vend të ngritur dhe me një derë të vogël në fund, për të lehtësuar ngarkimin e mjeteve të mbartjes; hambar i veçantë në disa makina, ku mblidhet lënda që përpunohet. **Bunker qymyri. Bunker mineralesh. Bunker i çimentos. Bunker i kombajnës. Bunker ngarkimi.**

bunkerizím i m sh e et Ndërtim bunkerësh; mbushje e vendit me bunkerë.

bunkeriz•óhem óva (u) úar

I *vetv veta III (Vendi)* mbushet me bunkerë.

II *pës e* **BUNKERIZ•OJ.**

bunkeriz•ój kal óva úar Ndërtoj bunkerë në; mbush me bunkerë (*vendin*).

bunkerizúar (i e) mb (*Vend*) i mbushur me bunkerë.

bukerofób e mb libr Që i trembet bunkereve. [**qytetarët shqiptarë... ndjehen idhët kur dëgjojnë deklarata të tilla bunkerofobe** (HSh).]

bunkerofobí a f gazet Frikë nga bunkerët.

bun•ón jokall G > BUN•UE (me).

bun•úe (me) jokall ói úe G

♦ (*Uji*) buron.

♦ (*Lumi*) përmyt brigjet; del nga shtrati.

búnt•ë a f G Rrufë nga ajri i ftohtë i mëngjesit.

bunúemit (të) as G Përmytje e brigjeve; dalje e lumit nga shtrati.

bunjét i m sh a at G Bungajë; pyll bingu.

bunjét•ë a /bun-jètë/ f sh a at Tufë kashte; një copë vend me kashtë të pakorrur në mes të kënetës.

bup•e ja f sh e et J Kumbonë; këmborë.

buq ndajf krahin Kot; në tym. **Ia fut buq.**

buq i¹ m sh ë ët > DOÇ•E JA. Rrasë e buq lojë e doçkës.

buq i² m sh e et zool Nepërkë.

buq i² m sh e et orn K Borëcak.

búq•e ja¹ f sh e et Këmborë. **Cjap (dash) me buqe.**

búq•e ja² f sh e et krahin G Buçë; qen femër.

Búq•e ja f shkur i Burbuqe.

buqár i m sh ë ët vjet

- ♦ Bujk; bujk që banonte në qytet; fushar.
- ♦ Pronar tokash që banonte në qytet; pasanik.

búqas ndajf: Me luejt buqas ???

buqét•ë a f sh a at Tufë lulesh të lidhura e të rregulluara bukur. [Ato kullosin dhe rrjedha i merr me vete, si buqeta,/ poshtë ujërave të qelqta e të qeta. (BXh).]

búq•ë a f sh a at Nepërkë.

buqíc•ë a¹ f sh a at Dry. Mbyll me buqicë. I vë buqicën portës.

buqíc•ë a² f sh a at orn Zog sa harabeli, me pupla të përhime në jeshile; bën fole balte në guva.

buqít•ë (me) jokali i ë veta III G Shpërthen (lava e vullkanit etj.).

buqítunit (të) as G Shpërthim (i lavës së vullkanit etj.).

búqm•e ja f sh e et Gajtan i hollë, që përdoret për të stolisur petkat kombëtare, dredhëz.

búqur (i e) mb Ç I bukur.

bur i m sh a at A Burrë.

buraní a ushq Gatesë me hithra, ose spinaq a lëpjetë, me qepë të njoma, me oriz dhe kopër e majdanoz.

buráshk•ë a f sh a at Trazirë e madhe.

burbúje a f sh a at > BURBUJ•Ë A.

burbúj•ë a f Zhurmë e madhe; bujë e madhe; gurgule.

burbulé ja f sh - të vjet Gjellë me mish; ushqim me bulmetra; lejohet për prishjen e kreshmëve.

burbuléc i m sh ë ët ent Ç Krimb që rritet nën lëkurën e disa kafshëve ose në ujë të ndenjtur.

Dhentë kanë zënë burbulecë.

burbulét kal a ur

- ♦ I prish kreshmët (*dikujt*); i jap ushqim me mish e bulmetra (*dikujt*) për të prishur kreshmët.

- ♦ *bis* I jap (*dikujt*) të hajë pak a të provojë për herë të parë një ushqim të mirë, pemë të stinës etj.; i a njom gojën (*dikujt*) me fruta e ushqime të zgjedhura.

burbulét•em vetv a (u) ur

- ♦ Prish kreshmët; ha ushqime me mish e bulmetra.

- ♦ *bis* Ha pak a për herë të parë një ushqim të mirë, pemë të stinës etj.; provoj një ushqim; njom gojën me diçka të mirë.

burbulétës e mb (Ushqim) me mish; gjellë jokreshmore.

burbulétur (i e) mb I ushqyer mirë, me gjellë të zgjedhura.

búrbu•ll lli m sh j jt bot (Cotoneaster intergerrima) Shkurre deri dy 2 m e lartë, me gjethe vezake e me push, me lule të bardhëlleme, që bën kokrra të vogla, të kuqe. > **FTUA I EGËR.**

burbulíc•ë a f sh a at ent Ç Brubmull.

burbunjós•em vetv a (u) ur Mblidhem a rrëgjohem nga të ftohtët, mundimi, sëmundja etj.

burbunjós•et vetv - ur veta III

- ♦ (*Pema*) lëshon sythë të rinj; mugullon.
- ♦ *fig* (*Vajza*) çelet e zbukurohet.

burbúq e mb

- ♦ Shtatshkurtër.
- ♦ Dashamirë; zemërmirë.
- ♦ Gazmor.

burbúq•e ja f sh e et

- ♦ Lule që s'ka çelur ende; sumbull luleje. > **GONXH•E JA.**
- ♦ Syth i vogël i paçelur, prej nga del lulja, gjethta ose filizi i bimës.

burbúqe *si mb*: **Vajzë burbuqe** vajzë që sa ka nisur të çelet e të zbukurohet.

burbúq•et *vetv - (u) ur*

♦ (*Pema*) lëshon burbuqe; mugullon. **U burbuq hardhia.**

♦ *fig* Çelet e zbukurohet. **Po burbuqet vajza.**

burbuq•ón *jokal ói úar veta III > BURBUQ•ET.*

burdél *i m sh ë ët > BORDELL I.*

burdullák u¹ *m sh ë ët bot (Protulaca oleracia)* Bimë barishtore me lule të bardha si më të verdhë, me gjethe të trasha, që hahen sallatë.

burdullák u² *m sh ë ët* Parazit i fikut, që shfaqet pas një dimri të butë.

burdullák u³ *m sh ë ët ikt (Gobius paganellus)* Peshk deri 12 cm i gjatë, i zi me pika të bardha, me fletën e kurrizit si gjemb, pa luspa rreth qafës; haset uërat e cekëta të Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

burdullak bari *ikt (Zosterisessor ophiocephalis)* Burdullak deri 25 cm i gjatë, me luspa në kokë, me lëkurë të jargëzuar, me fletë notuese përgjatë kurrizit; haset me shumicë në ujërat e brigjeve të Adriatikut, në laguna dhe delta lumenjsh.

burdullak gojëkuq *ikt (Gobius cruentatus)* Burdullak deri 18 cm i gjatë, me pulla të kuqe përqark gojës dhe jeshile nëpër trup, i përhapur në ujërat e cekëta pranë brigjeve të Atlantikut Lindor dhe të Mesdheut.

burdullak i zi *ikt (Gobius niger jozo)* Burdullak deri 18 cm i gjatë, me trup të zi dhe flatra rrezore, i përhapur në ujërat e Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi.

burdullak lumi *ikt (Neogobius fluviatilis fluviatilis)* Burdullak deri 10 cm i gjatë, me trup ngjyrë kafe të çelët ose i përhimë; haset në ujëra të ndenjura të ëmbla e të kripura.

búrdh•ë a f sh a at Pëlhurë pambuku etj., e endur trashë, me të cilën bëjnë thasë, mbulesa të ndryshme për kafshët e barrës, këllëfë dyshekësh që mbushen zakonisht me bar etj.; thes i bërë me këtë lloj pëlhure.

burdhúr *mb Ç* Bardhosh.

burék u *m sh ë ët shi BYREK U.*

búr•ë a f det

♦ Gjendje e trazuar e detit, kur fryn erë dhe ka dallgë e shkulm; det i keq.

♦ *krahin G* Baticë.

burg *si ndajf* Shumë i errët. **U bë burg** u nxi.

♦ Shumë i keq; **Më bëhet jeta burg** më nxihet jeta.

*

Ia bëj udhën burg dikujt

♦ Ia zë dritën e s'e lë të shohë udhën.

♦ Ia errësoj punën e s'e lë të kuptojë se si duhet të veprojë, nga t'ia mbajë.

♦ Ia bëj shumë të vështirë udhën dikujt.

bur•g gi *m sh gje gjet G > BUR•G GU.* Burgu asht si ahri: man mrenda edhe atllarë, edhe gomarë *ff u.*

bur•g gu¹ *m sh gje gjet*

♦ Ndërtesë e posaçme dhe e ruajtur, ku mbahen të dënuarit nga gjyqi me heqje të lirisë.

Roje burgu. Qelitë e burgut. Regjim burgu. E futën në burg. Ra (përfundoi) në burg.

U lirua (doli) nga burgu. Iku (u arratis) nga burgu. E kam burgun shtëpi s'më bën përshtypje burgu. [madje edhe kur kishte dëgjuar se kishte rënë në burg për punë bixhozi, s'kishte ndjerë keqardhje. (IK).]

♦ *krahin* Qilar ku ruhen ushqime e pije; haur bagëtish. **Burgu i verës (i vajit).** [Xirjau dhinë, Halil, prej burgut, / Muji djalit i ka thanë. (CV).]

♦ Burgim; dënim me burg. **Burg i rëndë (i lehtë). I dënuar me burg. Një vit burg. Bëri burg. Shpëtoi nga burg.** [Me 5 vjet burg, me 8, me 7/ Me 12 dënojnë diku (IK).]

♦ *fig* Vend ku jeta është e rëndë dhe e padurueshme për shkak të shtypjes e të terrorit, të mjerimit e të ndjekjeve.

♦ Errësirë e madhe; terr i madh.

♦ *G* Varr.

♦ *vjet G* I vdekur.

bur•g gu² m sh gje gjet Kodër e vogël shkëmbore e veçuar nga mali; majëmal shkëmbor; shkëmb i thepisur.

bur•g gu³ m sh gje gjet *G* Grumbull thneglash.

burgalém i m sh ë ët bot K > BURTH I.

burgár i m sh ë ët Rojë burgu.

burgatár i m sh ë ët Njeri i burgosur.

burgatór e mb krahin G (Njeri) i varfër; pa mbështetje.

burgatór•e ja f krahin G Grua pa mbështetje; grua e mbetur me fëmijë pa baba.

burgaxhí a m sh j jt G > BURGAXHI U².

burgaxhësh•ë a f sh a at bis > BURGAXHI•E JA.

burgaxhí u¹ m sh j jt G > BURGAXHI U².

burgaxhí u² m sh nj një Njeri që hyn e del burgjeve; njeri që e shkon jetën nëpër burgje.

burgaxhí•e ja f sh e et f e BURGAXHI U.

burgëtím i m Mbyllje në shtëpi për një kohë të gjatë.

burgët•óhem vetv óva (u) úar

♦ Mbyllem në shtëpi për një kohë të gjatë.

♦ *fig* Më bëhet jeta burg; më bëhet jeta e padurueshme.

burgët•ój kal óva úar Ia bëj jetën burg; ia bëj jetën të padurueshme (*dikujt*).

burgëtúar (i e) mb I mbyllur në shtëpi për një kohë të gjatë.

burgí a f sh - të Shtyllë metalike.

burgím i m sh e et

♦ Heqje e lirisë, si dënim që i jepet dikujt nga gjyqi për fajet që ka kryer. **I dënuar me burgim. Burgim i përjetshëm.**

♦ Mbyllje në burg.

burg•óhem óva (u) úar pës e BURG•OJ.

burg•ój kal óva úar > BURGOS.

burgomáster i m sh - ët Kryemagjistrat në qytete të Vendeve të Ulëta, Flandrës, Austrisë e Gjermanisë.

burgónj•ë a f Verë e prodhuar në Burgundi të Francës.

burg•ós kal a ur Fut në burg.

burgós•em a (u) ur pës e BURGOS. [u burgosën dhe jetën u mori mërgimi (DA).]

burgósun i (i) m sh - it (të) G > BURGOSUR I (i).

burgósur (i e) mb (Njeri) që është futur në burg dhe mbahet aty.

burgósur i (i) m sh - it (të) Njeri që është futur në burg dhe mbahet aty. **I burgosur ordiner (politik).** [filan presidenti që vdiq a mbaroi i burgosur (DA).]

burgósur a (e) f sh a at f e BURGOSUR I (i).

burgtár i m sh ë ët vjet Njeri i mbyllur në burg.

burgth i m sh ë ët > BULKTH I.

burgúar (i e) mb I burgosur.

burg•úe (me) kal óva úe G

♦ Shtie a fut në burg.

♦ Mbyll në burg (*bagëtinë*).

burgúem (i) e (e) mb G

♦ I burgosur; i mbyllur në burg.

♦ (*Bagëti*) e mbyllur në burg.

burgúem i (i) m sh - it (të) G Njeri i burgosur.
burgúem•e ja (e) f sh e et (të) G f e BURGUEM I (i).
burgúem it (të) as G Burgosje; mbyllje në burg; burgim.
búrgje-búrgje mb I mbushur me burgje; plot burgje.
búrgje t sh e BUR•G GU^{1,2}.

burgjí a f sh - të

♦ Vidhë.

♦ Pjesë e disa veglave në trajtë vidhe, që shërben për të lëvizur diçka, për të kurdisur etj.

Burgjia e llambës me vajguri rrotë me dhëmbëza që ngre dhe ul fitilin e llambës me vajguri. **Burgjia e sahatit** burmë për kurdisjen e sahatit. **Dredh burgjinë.**

♦ *krahin* Turjelë e vogël për të hapur vrima etj.

♦ *krahin* Kapatapë; turjelë e vogël për të nxjerrë tapat e shisheve

*

Ia gjej burmat (vidhat, burgjitë) diku! Ia gjej pikën ku mund të kapem; ia gjej anën diku për ta bindur për diçka, për ta bërë për vete etj.

Ia di (ia njoh) burgjitë (burmat, vidhat) Ia gjej pikën ku mund të kapem; ia gjej vendin ku duhet të kapem për të zbërthyer diçka etj.

Ia liroj burgjitë (vidhat) diku! Filloj t'i bëj lëshime diku.

Luaj nga burgjitë (vidhat) Nuk jam në rregull nga mendja; shkalloj.

Më janë liruar (më kanë luajtur) burgjitë (vidhat, burmat) Nuk jam në rregull nga mendja; shkalloj.

Më kanë shkarë burgjitë (vidhat) S'jam më në vete; s'jam më në terezi nga mendja; lajthit.

burí a¹ f sh - të > BORI A.

burí a² f Mbushulli; bollëk.

burí a³ f sh - të Bucelë për ujë; bucelë uji.

burí a⁴ f sh - të Ç Vidhë.

burí u m sh nj një zool A Urith.

burík•ë a f sh a at Bucelë; buri.

buríl i m sh a at G Bucelë.

buríl•e ja f sh e et G > BURIL I.

burím si ndajf Çurg; rrëqe; me shumicë. **I shkonte gjaku burim.**

burím i m sh e et

♦ Ujë që del vetë nga thellësia në sipërfaqe të tokës, gurrë; vend ku del ky ujë. **Burim i nxehtë (termal, mineral). Ujë burimi.**

♦ Vend ku zë fill një vijë uji, përrua a lumë. > **AM•Ë A. Burimi i Drinit të Zi.**

♦ Vend ku nxirret një lëndë; vendburim. **Burime natyrore. [Duke marrë parasysht dëshmitë në dispozicion, lokacioni i Damastionit në ose pranë burimeve të argjendit është shumë më i gjasshëm. (AK).]**

♦ Fushë, lëndë a send nga nxirret diçka e nevojshme për jetën; ajo që shërben si bazë për të nxjerrë diçka tjetër të dobishme. **Burime natyrore. Burim lëndësh të para (ushqimesh, të ardhurash). Burime të kapitalit njerëzor (të krahut të punës).**

♦ Lëndë ose send që lëshon nxehtësi, dritë, rreze, energji etj.; vatër që rrezaton dritë, jep nxehtësi etj. **Burim ushqyes. Burim nxehtësie (ngrohtësie). Burim drite (rrezatimi).**

♦ Njeri a zyrë që jep një lajm, njoftim a të dhënë tjetër; ai, nga i cili ka dalë një e dhënë. **Burim i sigurt. Burime diplomatike.**

♦ *kryes sh* Dokumente origjinale, letra, relacione, mbishkrime etj., nga nxirren të dhëna studimore. **Burime historike. [Është e dijtun se ajo lëndë fort e çmueshme u shfrytëzue prej nëpunësve të Tiranës pa u citue asnjë herë burimi e pa i u dhanë merita autorit të asaj pune kolosale. (AN).]**

♦ Pikënisje, zanafillë e diçkaje; bazë për lindjen e diçkaje; prejardhje e diçkaje. **Burimi i një fjale.** [synimi për afirmimin e fondit të vlerave kulturore shqiptare që prej burimit deri në ditët tona (ShS).]

♦ *fig* Shkak a shtysë që sjell diçka; send a dukuri që ngjall a që nxit një ndjenjë, sjell një pasojë etj. **Burim force. Burim i së keqes.**

*

Bëhet burim (i pashtershëm) Prodhon a jep shumë e vazhdimisht.

Është burim i pashtershëm

♦ Di shumë, ka njohuri e dije të gjera për shumë çështje a për shumë fusha.

♦ Ka pasuri të madhe, është shumë i pasur.

♦ S'i mbarojnë kurrë mjetet e mundësitë.

I ka burimet të thella

♦ Nuk dihet se cili është shkaku i diçkaje; është shumë vështirë ta gjesh shkaku a fillin e diçkaje.

♦ Është shumë vështirë ta gjesh se kush e përkrah a kush e nxit dikë, se ku mbështetet e ku e ka fuqinë.

Ka pirë ujë në shumë burime (kroje) Ka përvojë të gjatë në jetë; është i rrahur nga jeta.

burim•ë a f sh e et Ç Burim.

burimësi a m libr Burim. [Vatra është toka shqiptare në kuptim të burimësisë letrare... (ES).]

burimór e mb

♦ Që ka të bëjë me dokumente të shkruara, të cilat shërbejnë si material bazë për kërkime e studime shkencore të caktuara; që shërben si burim të dhënash të ndryshme. Të dhëna (njoftime) burimore. Material burimor.

♦ Që shërben si burim a si pikënisje për diçka, fillestar; që është prejardhja e diçkaje.

Trajtë burimore (e një fjale). Gjuhë burimore.

**

qelizë burimore bio Qelizë e padiferencuar e organizmave shumëqelizore, e cila mund të prodhojë qeliza bija të diferencuara.

burimtár e mb > BURIMOR E.

burimth i m sh e et zvog e BURIM I.

burisht•e ja f sh e et J > BURISHT•Ë A.

burisht•ë a f sh a at J Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët; ligatë. >

BRAMBU•LL LLI.

burít jokál krahin G > BURIT•Ë (me).

burít•ë (me) jokál i ë krahin G (Demi) bërlyket; muet.

buríth i m sh ë ët zool A Urith.

burizán i m sh ë ët > BORIZAN I.

burjén i m sh a at krahin G Bri i kaut.

búrk•ë a f sh a at A Gropë.

burkíj•ë a f sh a at bot (Sorbus aucuparia) Dru 4-12 m i lartë, me 7, 11 ose 35 gjethe vezake të përkundërta përgjatë një kërcelli, me lule të bardha, që lidhin kokrra të vogla të kuqe plot lëng; haset në Europën Veriore dhe në viset malore të Europës Jugore.

Burkina Faso f gjeog Shtet pa dalje në det, në Afrikën Perëndimore.

burkt•óhem vetv krahin G > BURKT•UE (me u).

burkt•úe (me u) vetv óva (u) úe krahin G

♦ Mbyllem brenda.

♦ *fig* Mbyll jetën në moshë të re.

burktúem (i) e (e) mb krahin G

♦ I mbyllur brenda.

♦ *fig* Që e mbyll jetën në moshë të re.

burkth i m sh e et ent > **BULKTH I.**

burlésk e mb teat (*Vepër*) e ndërtuar për efekt komik, me me karikaturizim të një vepre serioze.

burlésk•ë a f sh e et teat Imitim komik, karikaturizues apo absurd i një vepre serioze; parodi.

burisht•ë a f sh a at Vend me burime të vogla uji; vend që mban ujë; tokë e lagët. >

LIGATË A.

burizán i m sh ë ët > **BORIZAN I.**

burkth i m sh e et ent (*Gryllus domesticus, Gryllus campestris*) > **BULKTH I.**

burmák u m sh ë ët vjet K Shkop i trashë me toph në majë; çomangë.

burmallí a f sh a at kopsht Shartesë me kalem.

búrmë mb (*Fik*) i pjekur mirë; i rreshkur.

búrm•ë a¹ f sh a at tek

♦ Vidhë e vogël.

♦ Burgji.

*

Ia di (njoh) burmat dikujt Ia gjej pikën ku mund të kapem me dikë.

búrm•ë a² f sh a at Fik i pjekur mirë, i rreshkur; rrëkë; rreshkë.

búrm•ë a³ f sh a at

♦ Gropëz në mjekër a në faqe. **Faqe me burma.**

♦ Kupëz e lules.

♦ Vrimë e vogël; gropëz.

burmím i¹ f sh e et tek Mbërthim me burmë a vidhë.

burmím i² f sh e et kopsht G Shartim me kalem.

burm•óhet¹ pavet dhe pës e BURM•OJ^{1, 2}.

burm•ój¹ kal óva úar tek Mbërthej me burmë a vidhë.

burm•ój² kal G > **BURM•UE (me).**

burmúar (i e) mb tek I mbërdhyer me burmë a vidhë.

burm•úe (me) kal óva úe G Shartoj me kalem.

burmúem (i) e (e) mb G I shartuar me kalem.

búrnc•ë a f sh a at Burmë; vidhë.

burnél•ë a f sh a at Vijë uji.

burnéll•ë a f sh a at det Vrimë në anije për shkarkimin e ujit.

burnót si mb keq Pa asnjë vlerë; që nuk shërben për asgjë; që s'di asgjë, i pazhvilluar nga mendja. **Ishte burnot fare.**

*

E bëj burnot diçka e copëtoj diçka në grimca të vogla, e bëj pluhur; e prish diçka; e shkatërroj fare.

burnót i m

♦ Duhan i thatë e i shkoqur si pluhur, që thithet me hundë për të nxitur teshtitjen.

burokrací a f

♦ Sistem qeverisjeje me anë të një aparati funksionarësh të lartë e nëpunësish të emëruar (jo të zgjedhur) në administratën e shtetit. **Burokracia dhe teknokracia.**

♦ *përmb* Tërësi e nëpunësve në aparatin burokratik të shtetit; burokratë.

♦ *bis sh - të ose ra rat* Veprime me anë shkresash; mbivlerësim i tepruar i anëve formale; zvarritje e punëve nga nëpunësit e zyrave, që pengon zgjidhjen e shpejtë të çështjeve.

burokrát e mb (*Nëpunës*) që sillet e vepron si burokrat.

burokrát i m sh ë ët

♦ Funksionar i lartë i emëruar (jo i zgjedhur) në administratën e shtetit.

♦ Nëpunës që vë anën formale të punës mbi zgjidhjen e problemeve.

burokratík e mb

♦ I burokracisë; që ka të bëjë me burokracinë e me burokratizmin; që karakterizohet nga burokratizmi. **Shtet (aparati) burokratík. Makina burokratike.**

♦ I burokratit; që ka të bëjë me burokratin; karakteristik për sjelljen, punën e veprimet e burokratit; që është veti e burokratit.

burokratíz•ëm mi m Mënyrë të menduari e vepruari e burokratit; qëndrim a veprim prej burokrati. [Për armiqhtë kemi topat, himnet, vallet./ Ambasadat që rrëfejnë diçka për ta. Për burokratizmin ç'kemi vallë? (IK).]

burokratizím i m Krijim i kushteve për lindjen e burokratizmit.

burokratiz•óhem óva (u) úar

I vetv Marr tiparet e burokratit; bëhem burokrat.

II pës e BUROKRATIZ•OJ.

burokratiz•ój kal óva úar

♦ Krijoj kushtet për lindjen e burokratizmit në (aparatin shtetëror).

♦ E bëj burokrat (dikë); e bëj (dikë) të marrë tiparet e burokratit.

burokratizúar (i e) mb

♦ (Administratë) që ka marrë tipare burokratike.

♦ (Nëpunës) i kthyer a i bërë burokrat.

burokratizúes e mb Që shkakton a nxit burokracinë

buróm•ë a¹ f sh a at Burim uji; krua.

buróm•ë a² f sh a at J

♦ Shkumë e bagëtisë që ngordh.

♦ Jargë të gojës.

buróm•ë a³ f sh a at A Jashtëqitje.

bur•ón jokall ói úar veta III

♦ (Uji, gazi, nafta etj.) del vetë nga thellësia në sipërfaqe të tokës.

♦ (Lumi, përroi etj.) zë fill, del, e ka burimin, merr ujët (nga një vend). **Buna buron nga liqeni i Shkodrës.**

♦ (Gjaku etj.) del e rrjedh shumë e pa ndërprerje. **I buron gjaku. I buron qumështi.**

♦ (Ena, muri etj.) e lëshon ujin, rrjedh pak; kullon, qan. **Buron shtamba (voza, faqja e murit).**

♦ fig E ka pikënisjen, e ka bazën, zë fill, vjen; e ka prejardhjen. Pushteti buron nga populli dhe i takon popullit.

♦ fig (Një veprim a gjendje) e ka burimin, del; shkaktohet, vjen si pasojë e diçkaje. **Urimi i buron nga zemra.**

burónj•ë a f sh a at

♦ Burim uji; krua.

♦ > **BURISHT•Ë A.**

búrs•ë a¹ f sh a at Shumë të hollash që përfiton nxënësi a studenti nga shtetit a një ent tjetër për të kryer studimet në një shkollë. **Bursë për studentë të shkëlqyer. Student me gjysmë burse.** [kúr është fjala për një bursë, një gradim, një ofiq, një titull nderi, kandidati fitues, në barazi kushtesh tjera, do të jetë ai që përdorë gjuhën mâ mirë. (APp).]

búrs•ë a² f sh a at Institucion financiar e tregtar, ku bursistët ndjekin kursin e monedhave të arit, aksioneve e letrave të tjera me vlerë, luajnë me to dhe bëjnë marrëveshje financiare e tregtare për të nxjerrë fitime; ndërtesë e këtij institucioni. **Bursa financiare. Bursa tregtare. Bursa e drithit. Buletini i bursës. Kursi i bursës. Ulja (rënia) e vlerave në bursë. Veprimet e bursës. Luaj në bursë.**

♦ Institucion ndërmjetësues që shërben për t'u gjetur krahë pune sipërmarrësve; ndërtesa e këtij institucioni. **Bursa e punës.**

bursí *mb krahin G (Borë)* e zbutur; e qullët.

bursíst i¹ *m sh ë ët* Student a nxënës me bursë.

bursíst i² *m sh ë ët* Ai që luan në bursë me kursin e monedhave të arit, aksioneve e letrave të tjera me vlerë dhe bën marrëveshje financiare e tregtare për të nxjerrë fitime.

bursíst•e *ja f sh e et f e* **BURSIST I¹.**

burth i¹ *m sh e et bot K (Cyclamen europaeum)* Bimë barishtore me kërcell të shkurtër, gjethë në trajtë zemre, lule të merme ngjyrë trëndafili në të bardhë, që çelin në korrik. > **CIKLAMIN I EGËR.**

burth i² *m sh e et veter* Sëmundje e kafshëve njëhundrake, që shfaqet në qiellzën e gojës me fluska të mbushura me gjak.

bur•úa ój *m sh a at A* Boro; mobilie me sirtarë për dhomë gjumi.

burúes e *mb* Që buron.

burúes i *m sh - it fiz* Trup që shërben si burim nxehtësie, drite etj.

burullúk u *m sh ë ët*

♦ Pëlhurë e hollë dhe e rrallë, që përdoret për perde, shami koke etj. > **NAP•Ë A.**

♦ Shami koke prej nape të hollë e të bardhë.

burumlí e *f sh e et* Pinca të argjendarit.

buruxhúk u *m sh ë ët Ç*

♦ Fije e hollë mëndafshi.

♦ Pëlhurë e hollë mëndafshi për mëngë dhe përparëse këmbëshesh për gra.

burxhák u *m sh ë ët* Ushqim për për bagëtinë.

búrz•ëm *ma f sh ma mat tek krahin G* Burmë.

burrác i¹ *m sh ë ët*

♦ Burrë me trup të shkurtër e të rrëgjuar, shkurtabiq e jo i pashëm, burrë që s'të hyn në sy.

♦ > **BURREC I.**

burrác i² *m sh ë ët K* Faqore rakie.

burracák e *mb keq (Njeri)* pa guxim; që ka shumë frikë e s'e fsheh dot këtë, frikacak; që shpreh frikë. > **FRIKACAK E.**

burracák u *m sh ë ët* Njeri që nuk ka guxim, që ka shumë frikë. > **FRIKACAK U.**

burracákëri a *f* Të qenët burracak; veti e burracakut; sjellje a qëndrim prej burracaku.

burracákërisht *ndajf* Me burracakëri.

burrác i *m sh a at* Burrac; burrec; shkurtabiq.

burrák u *m sh ë ët* > **BURRAC I.**

burrakóc i *m sh ë ët*

♦ Burrë i pjekur, i vërtetë.

♦ *krahin G* Burrë me shtat mesatar.

♦ Div; vigan.

♦ *vjet* Burrë dakol, i fortë.

♦ Burrë që përpiqet të bëjë diçka, por s'ia del dot.

burrakóç•e *ja f sh e et*

♦ Burrëshë.

♦ *f e* **BURRAKOÇ I.**

burraléc i *m sh ë ët G* Burrec; burracak.

burrán i *m sh ë ët* Burrë shtatmadh.

búrras *ndajf* Si burrat.

búrrash *ndajf* Burrërisht; me burrëri e trimëri; si burrat.

burrásh i *m sh ë ët G*

♦ Burrë shtatmadh; burran.

♦ *krahin* Djalë që hyn në radhën (moshën) e burrave.

burrashkún i *m sh a at A* Burrë shtatmadh.

búrrath i m sh ë ët Burrec; burrë i imët (i vogël).

burravéc i m sh ë ët mospërf Burrec; burracak.

burra•vógël vógli m sh végjël véglit Shkurtabiq; xhuxh.

búrr•e ja f sh e et Burrëreshë.

burréc si mb mospërf Burracak.

burréc i m sh ë ët mospërf

♦ Njeri frikacak; burracak.

♦ Burrë i pavlerë.

♦ Burrë i keq e pa karakter.

♦ > **BURRAC I.**

burrélas e mb I Burrelit; që ka të bëjë me Burrelin, me banorët a vendësit e tij.

burrélas i m sh ë ët Banor a vendës i Burrelit.

burrélas•e ja f sh e et f e **BURRELAS I.**

búrrë si mb

♦ I rritur; i burrëruar. **Djali qenka bërë burrë!**

♦ Trim, fisnik, i fjalës e i besës. **Grua më burrë se burrat.**

búrr•ë i m sh a at

♦ Njeri i seksit mashkullor; njeri mashkull në moshë të pjekur. **Fjalë burri** premtim i dhënë nga një njeri i besës. **Pesë para burrë** burrë imcak. **Burrë me qokë** burrë me autoritet.

Burrë i burrave. Burrë i mirë. Bëhem burrë rritem; arrij moshën e pjekurisë si mashkull.

Burrë prej lecke njeri pa pikë vlere. [si është e mundur që një çilimi prej nëntë vjetësh të rritet si Muhamedan gjersa u bë burrë i pjekur prej dyzet vjetësh, edhe pas të dyzetave të këthehet i Krishterë dhe të çfaqet përpara botës si një nga çampionët më të mëdhenj të Krishterimit? (FN).]

♦ Njeri mashkull i martuar kundrejt gruas së vet, bashkëshort i një gruaje, i shoqi. **Burrë e grua. Marr për burrë.**

♦ Njeri i shquar në veprimtarinë shtetërore e shoqërore ose që udhëheq e drejton, personalitet. **Burrë shteti. [Burrat e dheut të thirrshin nanë (VPSH).]**

♦ Njeri i fortë, trim, i besës e fisnik. [Sa kërkon e sa të duhen?/ Burrat nga detyra s'druhen (FN).] [Kush është burrë nuk frikohet,/ Po vdes, po vdes si një Dëshmor (AS).]

*

A je burrë? Tungjatjeta!

Burrin e prishin (e çartin) huqet f u Veset e këqija prishin edhe atë më trimin e më të zotin.

Djalë burri (i burrit, prej burrit) Thjeshtër; djalë i gjetur.

Edhe burrat kanë burra f u Ka trima, por ka edhe më trima; trimëria, burrëria e zotësia s'kanë kufi.

Është një burrë e gjysmë Është trim i madh, trim e shkuar trimave.

Dy para burrë Burrë imcak.

Hall me burrë, hall pa burrë, hall të mos martohesh kurrë Dilemë pa zgjidhje.

Më është bërë si burri i nënës Më ka mërzhitur tepër, mezi e duroj, s'e shoh dot me sy.

S'ka burrë (nëne) ... S'ka njeri të lindur (që t'ia dalë në krye një pune).

S'ka burrë si ai S'ka njeri që të krahasohet me të.

S'lind burri me mustaqe f u Nuk bëhet çdo gjë menjëherë, asgjë nuk vjen e gatshme; duhet mund e përpjekje për të bërë një punë të vështirë.

Ta vë babën burrë keq Është shpifës i madh.

U bë "bjeri burri burrit" U bë rrëmujë e potere e madhe; s'e merr vesh i pari të dytin; u bë merre ta marrim.

**

burrë burri Burrë i vërtetë.

burrë fjale Njeri i besës, që e mban fjalën.

burrë i nanës me babë gjallë G Mjeri i padurueshëm, që s'durohet.

burrë i ngulur Burrë që e mban fjalën, që i rri fjalës (së dhënë).

burrë katërqind derhem Burrë me tipare të admirueshme.

burrë me (një barrë) mustaqe Burrë që e mban fjalën, njeri i besës e i zoti; burrë me zakone të vjetra; burrë me sedër të madhe.

burrë me orë Burrë i zoti, i pamposhtur.

burrë moti Burrë me tiparet më të mira të trashëguara.

burrë pa yndyrë Burrë i shpëlarë, me karakter të dobët.

burrë vakti > **BURRË MOTI.**

burrë zakoni Burrë me tipare tradicionale.

burrëhíc mb (Njeri) pa pikë burrërie.

burrëmish i m Burrë i gjallë. [S'ka burrëmishi qi guxon me e luejt muranën. (K).]

burrëpák mb (Njeri) me pak burrëri, pa burrëri.

burrëpák u m sh ë ët Njeri me pak burrëri, pa burrëri.

burrëreshë a f sh a at Vajzë a grua trime, e zonja dhe e patundur.

burrëri a f

♦ Të qenët në moshën e burrit; të qenët burrë; moshë e mesme e njeriut ndërmjet djalërisë dhe pleqërisë; moshë e pjekurisë. **Arrij burrërinë. Dhëmbi i burrërisë.**

♦ *përmb* Tërësi e burrave të një vendi, të një shtëpie etj., burrat. **Burrëria e fshatit.**

Burrëria e shtëpisë. U mblodh burrëria.

♦ Të qenët i fortë, trim, i besës e fisnik; të qenët burrë me veti morale të larta; qëndrim i guximshëm, i vendosur dhe i papërkulur para një vështirësie, fatkeqësie a rreziku.

*

S'e jep burrëria Nuk e lejon zakoni i mirë, trimëria dhe fisnikëria e burrit.

burrërim i m

♦ Hyrje e djalit në moshën e pjekurisë; arritje në moshën e burrit; kohë kur djali arrin të marrë pamje burri, koha kur i riu kalon nga mosha e djalërisë në atë të burrërisë.

♦ Trimërim.

burrërisht ndajf Me guxim, me urtësi e pa u përkulur, trimërisht, si burrat.

burrërishte mb

♦ (*Veshje*) burrash; për burra. **Grua e veshur burrërishte.**

♦ (*Valle*) burrash; kërcëhet nga burrat.

burrë•óhem óva (u) úar

I vetv

♦ Rritem e arrij në moshën e burrit; bëhem burrë.

♦ Bëhem më i pjekur e më guximtar; piqem e kalitem; ftoj vetitë e larta të burrit.

II pës e BURRËR•OJ.

burrë•ój kal óva úar

♦ Rrit e bëj burrë (*djalín*).

♦ E bëj më të pjekur e guximtar; e kalit; i jap vetitë e larta të burrit.

burrëror e mb

♦ I burrit; që i përket burrit; që e ka burri; prej burri; që është karakteristik për burrat; burrash.

♦ I karakterizuar nga qëndresa e vendosmëria para vështirësive e rreziqeve; që shpreh guxim e trimëri; (*sjellje*) plot burrëri e fisnikëri. [në eposin shqiptar **Halili është në atdheun e tij dhe duhet t'ua ftojë zemrat "devojkave" me hijeshinë burrërore.** (ShS).]

burrëruar (i e) mb (Djalë) në moshën e burrërisë, që ka hyrë në radhën e burrave.

burrëzézë mb (Grua) që e ka burrin të keq.

burrë•zí ziu *m sh zínj zínjtë bis, mospërf* Burrë i pazoti, që është për t'i qarë hallin; burrë i mjerë, i shkretë; burrë që s'është për punë e për shtëpi, që s'vlen asgjë.

burrëzím i *m* > **BURRËRIM I.**

burrëz•óhem *vetv óva (u) úe* Hyj në moshë të pjekurisë; burrërohem.

burrëzúar (i e) *mb (Djalë)* i rritur që hyn në moshën e pjekurisë; i burrëruar; i bërë burrë.

burrí a *f det* Erë e lehtë e veriut.

burrík u *m sh ë ët* A Kukull.

burrnësh•ë a *f sh a at G* > **BURRËRESH•Ë A.**

búrrn•ë a *f* > **BURRËRI A.**

burrní a *f G* > **BURRËRI A.** Burrni për burrni si burri me burrin; si trimi me trimin; si burrat; si trimat. [po ti e di se gjaku s'falet./ - Jo! Po të falet, humb burrnia, ndera e trimnia. (DhP).] [në Kanunin e Lekë Dukagjinit ... aty shofim se tre elementet fundamentale të "kulturës shqipëtare" janë: Besa, Nderi dhe Burrnija! (KM).]

burrním i *m përmb G* Tërësi e burrave. > **BURRËRI.**

burrnísht *ndajf G* > **BURRËRISHT.**

burrnór e *mb G* > **BURRËROR E.**

burrn•úe (me) *kal óva úe G* > **BURRËR•OJ.**

burrnúe (me u) *óva (u) úe G vetv, pës e* **BURRN•UE.** > **BURRËR•OHEM.**

burrnúem (i) e (e) *mb G* > **BURRËRUAR (i e).**

burrnúemit (të) *as G* Burrërim.

burrnúesh•ëm (i) me (e) *mb G* Trim; burrëror.

búrro *pasth* Thirrje për t'iu drejtuar bashkëshortit ose dikujt në kuvend si i barabartë.

burróç i *m sh a at* Burrë me tiparet më të larta të burrit.

búrrsh•ëm (i) me (e) *mb G* Besnik; i besës.

bus i *m G*

♦ Kunj i pushkaliqes.

♦ vjet tek Piston.

busím i *m sh e et* Tajitje; bulëzim; bulëza lëngu në paretet e enës.

bus•ón *jokal ói úar veta III* Lëshon lëng; tajit; pikon; rrjedh nga pak ujë.

bust i *m sh e et* Skulpturë që paraqet pjesën e sipërme të trupit të njeriut që nga mesi e lart ose kokën dhe një pjesë të krahavorit. **Bust mermeri (gipsi, bronzi).**

búsull a¹ *f sh a at*

♦ Vegël me fushë të shkallëzuar dhe gjilpërë magnetike që tregon gjithmonë Veriun dhe përdoret për t'u drejtuar sipas pikave të horizontit ose për të matur këndet e drejtimit. **Busull detare (gjeologjike, topografike). Busull xhepi. Drejtohem me busull.**

♦ *fig* Udhërrëfyes a drejtues që s'të lë të gabosh; ai që të tregon drejtimin e duhur. **Busull e pagabueshme. Busull drejtuese.**

búsull a² *f sh a at A* Derë e brendshme.

bush i¹ *m sh e et bot (Buxus sempervirens)* Shkurre me shumë degë ose dru deri 8 m i lartë me gjelbërim të përhershëm, me gjethe vezake, lule të vogla në tufë, që e ka lëndën të verdhë, të fortë e me palcë dhe që përdoret për të bërë orendi, vegla pune, çibukë, lodra etj.

bush i² *m sh énj énjtë mit* Qenie e përfytyruar si kafshë e kënetave që ndjell shi duke ulëritur. **Si deshi bushi, bëri koha ff u.**

bush i³ *m për* Babush; gjysh.

BUSH ja *f shkurt i*

♦ Biblioteka Universitare Shkencore.

♦ Biblioteka e Universitetit të Shkodrës.

bushák e *mb G (Trup)* i mbushur; i plotë; bullafiq.

bushák u *m sh ë ët* Qengj i dobët e me lesh të pakët.

bushák•ë a *f sh a at* Bidon i madh vaji; enë e madhe për vaj.

busháq i m sh ë ët *G* Buzhel; dumë.

bushátas e mb *I* Bushatit; që ka të bëjë me Bushatin, me banorët a vendësit e tij.

bushátas i m sh ë ët Banor a vendës i Bushatit.

bushátas•e ja f sh e et f e **BUSHATAS I.**

bushát•ë a f sh a at vjet G: Të lëshuemit bushatë dhënie e tokës në përdorim kundrejt pagesës.

bushatlí u m sh j jt Pinjoll i derës së Bushatlinjve.

bushatlíe ja f sh e et f e **BUSHATLI U.**

bushatllí u m sh j jt > **BUSHATLI U.**

bushéjkë mb krahin G *I* butë si baltë; baltike.

bushénj të sh i **BUSH I².**

búsh•ë a f sh a at ndërt

♦ Kundërpushë e urës.

♦ Përforcues i murit.

búsh•ël la f sh la lat K Plaçkë; thërrmijë e vogël. **Bushla në sy.**

bushíc•ë a f sh a at Ç Llëpushë misri.

bushígëz a f sh a at Fshikë e vogël.

bushík•ë a f sh a at Fshikëz.

bushíkz•ë a f sh a at Fshikë e vogël.

bushíq e mb

♦ Bullafiq; i fryrë; i mbushur.

♦ Barkmadh.

bushíq i¹ m sh ë ët Fshikëz. **Bushiqi i peshkut** fshikëza notuese e peshkut.

bushíq i² m sh ë ët

♦ Fëmijë bullafiq.

♦ Njeri barkmadh.

bush•k ku m sh qe qet bot > **BUSH I.**

búshkëz•ë a f sh a at Ç Dele ose dhi e shëndoshë.

bushlíq i m sh ë ët G > **BUSHLIQ•E JA.**

bushlíq•e ja f sh e et

♦ Fshikë e lëkurës që mbledh ujë. > **FLLUSK•Ë A.**

♦ *sh* Puçrra të vogla që dalin në trup nga vapa; vapore.

♦ Fshikë mëndafshi; mëshikëz.

♦ Fshikë në trajtë gjethesh, që lëshon vidhi.

bushllíz•ë a f sh a at bot (*Convolvulus sepium*; *Calystegia sepium*) Bimë barishtore kacavarëse, me gjethe si trekëndësh, me lule si zile në ngjyrë të trëndafilin, të bardhë ose të përzier, që del anës arave, buzë rrugëve etj. dhe lulëzon nga maji deri në fund të shtatorit. > **MUSHLINZ•Ë A.**

bushmán i m sh ë ët kryes sh Popullsi vendëse e Afrikës Jugore, nga Botsvana, Namibia, Angola, Zambia, Zimbabve dhe Afrika e Jugut, që merret kryesisht me gjueti.

bushmán•e ia f sh e et f e **BUSHMAN I.**

bushník u m sh ë ët K Kosh ku bie drithi i bluar në mulli.

bushnjësh i m sh ë ët Pyll me bushe.

bushóre t f sh bot (*Buxaceae*) Familja e busheve.

bushqán i m bot krahin Urth.

bushrína t f sh krahin G Byk i të lashtave.

bushtáj•ë a¹ f sh a at bujq G Llëpushë e kallirit të misrit.

bushtáj•ë a² f sh a at G Ashkël druri.

búshtë (i e) mb (*Lullë etj.*) e bërë me dru bushi.

búsht•ër ra¹ f sh ra rat

♦ Femër e qenit. > **BUÇ•E JA; SHAK•Ë A.**

♦ *shar* Grua e keqe; *krahin G* grua idhnake.

♦ *keq* Grua e përdalë.

*

Bir **bushtre** *shar* Njeri i keq, që rrjedh nga prindër të këqij.

búsh•ër ra² f sh ra rat mit Qenie e përfytyruar si kuçedër, që vjell zjarr e rrufe.

búsh•ër ra³ f sh ra rat ent (*Gryllus gryllotalpa*) > **DOSËZ A; ARRÇ I.**

bush•tërkú•e ja f sh e et Ç

♦ Figurë e besimeve popullore shqiptare, e përfytyruar si grua e ligë.

♦ Grua e keqe.

bush•tërim i m

♦ Egërsim.

♦ Bastaradim.

bush•tër•óhem vetv óva (u) úar

♦ Egërsohem.

♦ Bastardohem.

bush•tër•ój kal óva úar

♦ Egërsoj.

♦ Bastardoj.

búsh•tërt (i e) mb

♦ I egër.

♦ Bastard.

♦ Zemërqen.

bush•tëruar (i e) mb

♦ I egërsuar.

♦ I bastarduar.

bush•tëruem (i) e (e) mb G > BUSHTËRUAR (i e).

búsh•tërz a f sh a at ent (*Gryllus gryllotalpa*) > **DOSËZ A; ARRÇ I.**

bush•tí•e ja f sh e et krahin G Fshikëz e krimbit të mëndafshit.

bush•trës•ë a f sh a at ent DOSËZ -A; ARRÇ I.

bush•trí•cas e mb I Bushtricës; që ka të bëjë me Bushtricën, me banorët a vendësit saj.

bush•trí•cas i m sh ë ët Banor a vendës i Bushtricës.

bush•trí•cas•e ja f sh e et f e BUSHTRICAS I.

bush•trík u m sh ë ët Kalli misri me kokrra të rralla ose pa kokrra. > **BËSHTRIK U.**

bush•tr•ój kal óva úar Tërboj; dëshpëroj.

bush•trúar (i e) mb I tërbuar; i dëshpëruar.

bush•trúem (i) e (e) mb G > BUSHTRUAR (i e).

búshu•ll lli m sh j jt Calik lëkure.

bush•urdís kal a ur Spërkat lehtë me ujë (*duhanin e grirë*).

bush•urdís•et pavet dhe pës e BUSHURDIS.

bush•urdís•j•e a f Spërkatje e lehtë me ujë e duhanit të grirë.

bush•urdís•ëm (i) me (e) mb G > BUSHURDISUR (i e).

bush•urdísur (i e) mb (*Duhan i grirë*) i spërkatur lehtë me ujë.

but i¹ m sh e et Fuçi e madhe druri (rreth 200 litra) për të mbajtur verë, djathë, turshi etj.

* **Prish bute e bëj kanaçe** Prish një punë të rëndësishme ose një gjë të mirë për të bërë diçka tjetër më të vogël a pa ndonjë vlerë të madhe; prish bucela e bën kënaçe.

but i² m sh e et anat Pjesë e butë e paformuar ende e majës së kokës së foshnjës.

but i³ m sh e et Pjesë tulli nga kofsha e bagëtisë.

but i⁴ m sh e et Ç Prapanicë.

butác i¹ m sh ë ët krahin

♦ Çanak druri.

♦ *K* Borokaçë prej lëvore druri.

butác i² *m sh ë ët krahin G* Tokë e mirë për perime.

butaforí a f sh - të

♦ *teatër* Sende të ndryshme, si orendi, armë, enë etj. që shërbejnë për të vënë në skenë një shfaqje teatrale.

♦ *libër* Kushte e rrethana të jashtme, të krijuara në mënyrë të rreme për të mashtruar dikë, për t'u hedhur të tjerëve hi syve.

buták u *m sh ë ët inv kryes sh* Kafshë jovvertebrore, me trup të butë të mbuluar me cipë të jargët, zakonisht të mbuluar me guaskë; rrojnë në ujëra të kripura e të ëmbla. > **MOLUSK U.**

buták e mb

♦ (*Frutë*) shumë e butë; e qullët; e pjekur shumë dhe e bërë si brumë. **Dardhë butake.**

Pjepër butak.

♦ *fig* Qullash; (*njeri*) pa karakter, pa forcë karakteri; pa kockë.

butarák u *m sh ë ët* > **BUTAK U.**

butaráq i *m sh ë ët A* But vere; fuçi druri për verë.

butárg•ë a f sh a at G Putargë.

butárm e mb A I butuar; i zbrujtur me ujë; i ngopur me ujë.

bútas ndajf Me të butë.

bútaz ndajf > **BUTAZI.**

bútazi ndajf Me të butë.

bút•e ja¹ f sh e et Fuçi e madhe. > **BUT¹. Një bute verë.**

bút•e ja² f sh e et krahin G Dhi tepër e shëndoshë.

butebërës i *m sh - it* Mjeshtër a punëtor që bën bute.

butég•ë a f sh a at vjet Dyqan; shitore.

butén i *m kim, ind* Një nga tri hidrokarburet izomerike (C₄H₈), që përdoret në industrinë e prodhimit të gomave sintetike.

butexhí a *m sh j jt G* > **BUTEXHI U².**

butexhí u¹ m sh j jt G > **BUTEXHI U².**

butexhí u² m sh nj një > **BUTEBËRËS I.**

bútë ndajf

♦ Pa e vrarë e pa e gërvishtur; ngadalë e lehtë; ëmbël, si me përkëdheli; pa e përplasur me forcë; pa kundërveprim të fortë; si në gjë të butë; lehtë e pa u thyer. **Eci butë** eci lehtë, pa bërë zhurmë. **Prek (fërkoj) butë.** **Zbres butë dhe av** zbres pa tronditje a përplasje. [**butë u kjoshin moti e stina** (GjF).]

♦ Pa të vrarë veshin a syrin, duke dhënë një ndjesi të këndshme; me të mirë, ëmbël, këndshëm; pak, jo rëndë. **I flas butë dikujt.**

♦ Në mënyrë jo shumë të pjerrët, jo thikë; jo menjëherë; pak e nga pak, jo ashpër. **Kodra ngrihet butë.**

♦ (*Dimrit bën*) ngrohtë, pa të ftohtë; (*mot*) pa thatësira. **Moti po mban (bën) butë.**

*

Bie butë Jam mirë; bie në rehati.

Urtë e butë e plot tigani ff u (E mbaj) mirë me të gjithë, që të më shkojnë mbarë punët.

bútë (i e) mb

♦ Që nuk vret, as gërvisht kur e prek; që nuk është i ashpër në sipërfaqe; që të lë ndjesi të këndshme në të prekur; që shtypet lehtë kur e prek; që është si brumë; (*metal*) i përkulshëm e i përpunueshëm. **Lesh (stof) i butë.** **Flokë të butë.** **Dyshek i (sustë e) butë.** **Duar të buta.** **Lëkurë e butë.** **Miell i butë** miell i bluar hollë. **Dëborë e butë.** **Baltë (tokë) e butë.**

Bukë e (djathë i) butë. Metale të buta. Tel i butë. Laps i butë. I butë si pambuk (dyllë, push). E bëj të butë.

♦ Që nuk të vret veshin a syrin, që është i ulët, i shtruar e i ëmbël, që të pëlqen ta shohësh a ta dëgjosh; kund. I ashpër; i fortë. **Dritë e butë. Ngjyrë e butë. Zë (tingull) i butë. Fjalë e butë.**

♦ *fig* Që preket shpejt, që ndikohet lehtë (për karakterin e njeriut, për sjelljen etj.); që është i urtë, i dashur, i shtruar e i afruar me të tjerët (për njerëzit e për kafshët); që shpreh dhembshuri e shpirtmirësi. **Njeri (prind, tip) i butë. Qengj (qen, kalë) i butë. Fytyrë e butë. Me zemër (me shpirt) të butë. U bë (u tregua) i butë.**

♦ Që shpreh butësi, që s'është i ashpër; dashamirës; kund. i ashpër; i rëndë. **Qëndrim i butë. Sjellje e butë. Qortim (dënim) i butë. Kritikë e butë.**

♦ Që s'ka pjerrësi a lartësi të madhe, që ka sipërfaqe jo shumë të thyer; që nuk ka male, fushor; kund. i thyer; i ashpër. **Vende të buta. Kodër e butë. E përpjetë (e tatëpjetë) e butë. Shpat i butë.**

♦ Që është zbutur, që mbahet e rritet nga njeriu në shtëpi a në kushte të tjera të përshtatshme për t'i shërbyer atij; kund. i egër. **Kafshët e buta. Derr i butë. Lepur i butë. Pëllumb i butë. Bletë e butë. Mollë (dardhë, kumbull) e butë. Ulli i butë. Gështenjë e butë. Man i butë.**

♦ I ngrohtë, i mirë, që s'ka të ftohtë (për kohën, për klimën etj.); kund. i ashpër; i ftohtë. **Mot i butë. Kohë (klimë) e butë. Dimër i butë. Stinë e butë. Ditë mbrëmje) e butë. Net të buta. Vise të buta.**

♦ (*Pije etj.*) e gradës së ulët, që nuk djeg në fyt **Raki (verë) e butë. Uthull e butë. Duhan i butë.**

♦ (*Shi*) i imët që bie shtruar e pa zhurmë.

♦ I lagur pak; i patharë mirë. **Fanella ishte e butë** s'ishte tharë mirë. **Duajt ishin të butë nga vesa.**

♦ *tek (Veprim)* pa përplasje; pa goditje të fortë; i letë e i ngadaltë. **Ulje e butë (në pistë, në Hënë).**

*

Është ethe e butë Të dëmton pa u dukur e pa u ndier; është thëngjill i mbuluar.

Ia bëj kurrizin (shpinën) më të butë se barkun E rrah shumë; e zhdëp në dru.

Ka gjetur pelena të buta Ka rënë në rehati; ka gjetur vend të qetë, të rehatshëm a pa telashe.

Lima e butë të ha trutë *ff u* Njeri që ta bën të keqen pa u ndier.

Me gjak të butë I urtë e i shtruar, gjakbutë; shtruar, pa u nxehur e pa u acaruar; me të urtë.

**

ferrë e butë *bot* Bimë barishtore, me degë të holla, me gjethe si fije e me push, me lule zakonisht të verdha, që bën kokrra të kuqe, si rruaza të vogla.

kalbëzim i butë Kalbëzim i ngadaltë i pjesëve të bimëve, që marrin ngjyrë kafe.

kulpër e butë *bot* Bimë barishtore kacavarëse me gjethe të ashpra në trajtë zemre, që bën kokrra si boça pishe me fara, të cilat përdoren për t'i dhënë birrës shijen dhe erën e veçantë.

lahutë (këngë) e butë *muz* Këngë lirike.

ujë i butë (i lehtë) Ujë që nuk përmban kripëra gëlqerore.

bútë t (të) as

♦ Butësi (*e karakterit*); të qenët i butë nga sjellja, karakteri etj. **Me të butë** me të mirë, pa u grindur, pa u acaruar. **Flas (sillem, qortoj) me të butë. E marr me të butë. Ia ha shpirtin me të butë.**

♦ Butësi (*e motit*); të qenët i butë. **Për së buti** kur koha është e butë e me lagështi. **Në të butë rrushi zë pajagë.**

bút•ë a¹ f sh a at Bulë e veshit.

bút•ë a² (e) f sh a at (të)

♦ Butësi.

♦ Frutë e butë, e zbutur, e pjekur mirë. **Më hahen të butat.**

bútë-bútë ndajf Me të butë; me butësi. [**Bari vinte valë-valë atje në fushë,/ Era frynte butë-butë mbi gjithçka** (GM).]

butéjk u m krahin G Bark.

butëlósh e mb I butë. **Shtrojë butëloshe.**

bút•ënj kal a ur A

♦ Zbut.

♦ Qetësoj; e pushoj; e resht.

bút•ër ri m

♦ mjek Rrufë.

♦ *veter (Coryza contagiosa equorum)* Sëmundje ngjitëse e një thundrakëve, kryesisht e mëzave, që shfaqet me pezmatimin e kukozave të hundës ose me qelbëzimin e grykës.

butërisht ndajf J Me të butë; butësisht.

butësi a f

♦ Të qenët i butë, veti e diçkaje të butë.

♦ *fig* Qëndrim i butë. **Mos përfito nga butësia ime!**

♦ *fig* Të qenët i butë në sjellje a karakter. [**Butësia birnore e mirënjoha më shtynë të shkruej** (MC).]

butësím i m Zbutje.

butësin•ë a f sh a at G > BUTËSIR•Ë A.

♦ Vend me bar të butë.

butësír•ë a f sh a at

♦ Mot i butë.

♦ Vend i butë e me lagështi.

butësisht ndajf Gently; sftoly. [**ku butësisht porsi polen/ gjithkund, gjithkund të të shpërndaj** (IK).]

butës•óhem óva (u) úar

I vetv > ZBUT•EM.

II pës e BUTËS•OJ.

butës•ój kal óva úar > ZBUT.

butësúar (i e) mb > ZBUTUR (i e).

bútëz a f sh a at bot > BUNGËBUT•Ë A.

butí a¹ f sh - të K

♦ Lug i mullirit.

♦ Tungth lisi i zgavruar ku derdhet gurra e kroit.

♦ Zgori i kroit; pjesë e gërryer e vendit ku del uji.

butí a² f sh - të K

♦ Hinkë.

♦ Megafon.

butí a³ f sh - të K Vend i butë e me lagështi.

butí a⁴ f Ç Zagushi.

butíc•ë a f a at G Vend i butë e me lagështi; baltike.

butík•ë a¹ f ët Shitore për veshje grash e bizhuteri.

butík•ë a² f sh - të Bark.

butíks jokál a ur A Hedh ujin si çurg; spërkat.

butíl i¹ m kim Secili prej katër radikaleve izomerikë njëvalentë që përftohet si derivat i butaneve.

butíl i² m sh e et A Hinkë.

butilár i m sh ë ët A Shishebërës.

butíl•e ja f sh e et krahin, A Shishe; bocë.

butilén i m kim Secili prej tre hidrokarbureve izomerike të serisë së etilenit; zakonisht përftohet nga krekingu i naftës.

butílëz•ë a f sh a at Shishe e vogël.

butím i m Bymim i enëve prej druri që të mos rrjedhin.

butín•ë a f bot (*Viburnum*) Gjini shkurresh a drurësh me gjethe rënëse ose të qëndrueshme, me lule të vogla zakonisht të bardha, që bëjnë kokrra të kuqe a të zeza me një farë brenda dhe që mbillen për zbukurim.

butinë e butë (*Viburnum lantana*) Shkurre ose dru i vogël deri 4 m i lartë, me lule të bardha, të mbledhura tufë e me erë të mirë.

butinë e kuqe (*Viburnum dentatum*) Shkurre ose dru i vogël 4 m i lartë, me gjethe vezake e të dhëmbëzuara, me lule të bardha në të kuqërreme.

butinë fletëlarë bot (*Lurustinus viburnum*) Shkurre me gjethe të qëndrueshme, me lëvore të kuqërreme, me lule të merme, të bardha si në të kuqe.

butínz•ë a f bot > BUTIN•Ë A.

butirát i m kim, ind Kripë e acidit buturik.

butirik e mb kim: **Acid butirik** acid erëqeq, që zakonisht haset në djersë dhe në gjalpë të ndezur.

butísht•ë a f sh a at bot > BUNGËBUT•Ë A.

butlósh e mb

♦ I butë; i epshëm.

♦ *fig* (*Karakter, tip*) i butë; elastik

Búto ja f mit egj Perëndi-kobër e Egjiptit të Poshtëm.

but•óhem vetv óva úar dhe fig A Zbutem; bëhem i butë.

but•óhet úa (u) úar

I vetv veta III (*Ena prej druri*) vihet në ujë që të bymehet e të mos rrjedhë.

II pës e **BUT•OJ¹.**

but•ój¹ óva úar

I kal Vë në ujë (*enët prej druri*) që të bymehen e të mos rrjedhin.

II jokal veta III (*Toka*) zbutet nga uji.

but•ój² kal óva úar

♦ Zë me shtupë; vulos.

♦ Zë (*vrímat e fuçisë*).

but•ój³ kal óva úam A Zbut.

butój•ë a f sh a at krahin G Shtupë; mbutojë (*për fuçi etj.*).

butón i m sh a at tek Shtypël që bën lidhjen ose shkëputjen e një qarku.

butsím i m Zbutje. > **BUTËSIM I.**

butsín•ë a f sh a at G

♦ Butësi.

♦ Tokë pjellore.

♦ Mot i butë.

buts•óhem óva (u) úar A

I vetv

♦ Zbutem; qetësohem

♦ veta III (*Kafsha*) Zbutet; bëhet e butë; stërvitet.

II pës e **BUTS•ONJ.**

buts•ónj kal óva úar A

♦ Zbut; qetësoj.

♦ Zbut; stërvit (*kafshën*).

butsúar (i e) mb A

♦ I zbutur; i qetësuar.

♦ (*Kafshë*) e zbutur; e stërvitur.

butúar (i e) mb (*Enë prej druri*) e vënë në ujë që të bymehet e të mos rrjedhë.

butúam (i) e (e) mb A I zbutur.

butúc i m sh a at krahin G

♦ Cung i degës së prerë të lisit.

♦ Këmbë a bisht i kafshës së therur.

butúk si mb krahin G (*Dash, cjav*) plak.

butúk u¹ m sh ë ët Kec njëvjeçar; ftujak.

butúk u² m sh ë ët krahin G Dash a cjav plak.

butulósh•e ja f sh e et Dhi e majme.

butúr a m sh a at veter (*Coryza contagiosa equorum*) > **BUT•ËR RA.**

buturák u m sh ë ët krahin Ferrë vreshtash.

buturín•ë a f veter K Sëmundje ngjitëse e një thundrakëve, kryesisht e mēzave, që shfaqet me pezmatimin e kukozeve të hundës ose me qelbëzimin e grykës..

bútuur i m bis mjek Rrufë. > **BUT•ËR RA.**

buth i m sh ë ët ent (*Carabus auratus*) Buburrec gjashtëkëmbësh, jofluturak, me dy palë prekëla ngjyrë portokalli, me krahë dhe kokë në ngjyrë zhuzhingë.

buthët•ónj kal óva úar A

♦ Rrëfej a tregoj (*si bëhet diçka*).

♦ Tregoj me fakte a prova (*diçka*). .

buthít jokai G > **BUTHIT•Ë (me).**

buthít•ë (me) jokai i ë veta III G (*Gjethi, lulja*) nis të hapë; mugullon.

buthít i m sh e et Hapje e gjethit a lules; mugullim.

butht•óhem vetv óva (u) úar Shfaqem; dukem.

butht•ój óva úar

I jokai veta III Nis të duket; nëpërduket.

II kal

♦ Tregoj.

♦ A > **BUTHT•ONJ.**

butht•ónj kal óva úar A Nxjerr; tregoj (*dhëmbët*).

buvësh e mb (*Njeri*) i ngathët; i ngadashëm; mendjetrashë.

buvësh i m sh ë ët Njeri i ngathët; i ngadashëm; mendjetrashë.

buvësh•e ja f sh e et f e **BUVESH I.**

buxarrós kal a ur Ç Var (*buzët*); shtrembëroj (*fytyrën*).

buxarrós•je a f Ç Varje e buzëve (*në shenjë pakënaqësie*).

buxarrósur (i e) mb Ç Buzëvarur.

búx•ë a f sh a at krahin G Bucelë e vogël.

buxjás•enj kal ta tur A Ia prish tehun (*thikës etj.*); quploj (*tehun*).

buxjást mb A (*Teh*) i qupluar; i prishur.

buxhák u¹ m sh ë ët

♦ Vatër; oxhak me gjithë vatër.

♦ Vend në krye të dhomës, pranë oxhakut. [**Kryqi andej, këtej buxhaku/ Dhe allçaku** (FN).]

♦ Shesh i vogël në pyll; lirishtë.

buxhák u² m sh ë ët bot (*Vicia sativa*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të gjatë e të përkulshëm, gjethe çift e lule të kuqe, që lëshon bishtaja me shumë fara të zeza e të rumbullakëta dhe që mbillet si hasëll për ushqim të kafshëve.

buxhál i m sh ë ët Lehe, postat për lule.

buxhék u m sh ë ët ent > DOSËZ A.

buxhél i m sh ë ët Fëmijë i shëndetshëm; kolopuç.

buxhét i m sh e et

♦ *fin* Plan financiar kryesor i një shteti; shumë e parashikuar e të ardhurave dhe e shpenzimeve të një shteti sipas degëve të ndryshme dhe për një kohë të caktuar; pasqyrë që jep këtë parashikim. **Buxheti vjetor. Pasqyra e buxhetit. Miratohet (shpallet) buxheti.**

♦ *bis* Të ardhurat e një familjeje, të një njeriu etj., që prishen në një kohë të caktuar për të përballuar jetesën.

buxhetór e mb fin

♦ I buxhetit; që ka të bëjë me buxhetin, që lidhet me buxhetin. **Politikë buxhetore. Vit buxhetor. Fonde (shpenzime) buxhetore.**

♦ (*Institucion*) që e kryen veprimtarinë e vet në bazë të një fondi vjetor të caktuar nga shteti.

buxhetór i m sh ë ët kryes sh

♦ Institucion i mbajtur nga buxheti i shtetit.

♦ Nëpunës të shtetit, të paguar nga buxheti i shtetit.

buxhíl i m sh a at

♦ *G* Gropë me pak ujë që nuk rrjedh.

♦ *G* Krua me pak ujë që s'bën për ta pirë.

♦ *K* Pus ku bie ujëvara.

*

Si ujë buxhili (*Njeri*) i mefshët.

Pinë ujë në një buxhil I kanë ujdísur punët bashkë; hanë në një çanak; pjerdhin në një poçe (kungull, qyp).

buxhíllë a m krahin G Njeri trashanik, i mefshët.

buxhúk u m krahin G Xhuxh; shkurtabiq; cicërmicër.

Buxhumbúr•ë a f gjeog Kryeqytet i Burundit.

buz (i e) mb J

♦ Shumë i ftohtë; akull i ftohtë.

♦ *fig* (*Njeri*) i ftohtë; i paafrueshëm.

buzá të m sh Popla guri.

buzác e mb mospërf Buzëtrashë.

buzác i m sh ë ët përb Njeri buzëtrashë.

buzác•e ja përb f e BUZAC I.

buzadré ni m sh na nat ent krahin G (*Lucanus cervus*) Kacadre.

buzagáz ndajf Me buzën në gaz; me pamje të qeshur.

buzagáz e mb I qeshur.

buzagáz i m sh e et Buzëqeshje.

buzagazní a f G Natyrë gazmore; të qenët buzagaz.

buzák e mb K Buzëtrashë.

buzák u¹ m sh ë ët K Njeri buzëtrashë.

buzák u² m sh ë ët Ibrik (prej) druri.

buzák u³ m sh ë t ikt (*Barbus meridionalis Risso*) Barbun i jugut.

buzák•e ja¹ f sh e et K f e BUZAK U.

buzák•e ja² f sh e et bot Limon lëkurëtrashë e plot lëng.

buzál e mb (*Gjedh*) me buzë të trasha e të bardha.

buzál i m sh a at Gjedh me buzë të trasha e të bardha.

buzán e mb krahin G Buzëtrashë.

buzán i m sh a at krahin G Njeri buzëtrashë.

buzán•e ia f sh e et krahin G f e BUZAN I.

buzangáz e mb > BUZAGAZ E.

buzarák e mb krahin G Buzëtrashë; buzëmadh.

buzarák u m sh ë ët krahin G Njeri buzëtashë, buzëmadh.

buzarák•e ia f sh e et krahin G f e **BUZARAK** U.

búzas ndajf Buzëvarur; turivarur; i mërzhitur.

buzaváj ndajf Me buzë në vaj, gati për të qarë.

buzbur•ój jokal óva úar Lëviz buzët pa nxjerrë zë; them diçka me anë të lëvizjes së buzëve.

buzél e mb

♦ mospërf > **BUZAÇ** E.

♦ (Kafshë) me shenjë në buzë; me buzë të zezë a të bardhë.

buzélkë mb K (Grua) buzëtrashë.

buzélk•ë a f K Grua buzëtrashë.

búzet ndajf krahin G (Punim i tokës) në sipërfaqe; cekët.

búzë parafj (me emër në rrjedhore)

♦ (vend) Pranë, në kufi me diçka, anës diçkaje. **Buzë detit (rrugës, vatrës).**

♦ (kohë) Në prag, në fillim të një kohe a të një ngjarjeje. **Buzë beharit (mbrëmjes).**

búz•ë a¹ f sh ë ët

♦ Secila nga dy pjesët e mishta e të lëvizshme, që mbulojnë dhëmbët dhe kufizojnë e mbyllin gojën nga jashtë, duke u bashkuar në të dy anët e saj në pjesën e poshtme të fytyrës.

Buza e sipërme (e poshtme). Cepi i buzëve. Të kuq buzësh. Me buzë në gaz (me buzë të qeshur). Bie hundë më buzë rrëzohem keq. **Kafshoj buzët. Puthje në buzë. Rrudh buzët. Bëj (vë) buzën në gaz** buzëqesh. [Lumë o lumë mos i trego fushës/ britmat e çingjisë dhe ofshamat/ tek ja vinin buzët zjarrin gushës/ kur kumbonin cickave kambanat (DA).]

♦ Skaj i një sendi, ana ku mbaron një send; vijë që kufizon një truall a diçka tjetër. > **ZGRIP I. Buza e astarit (e stofit)** pjesë e forcuar e astarit a stofit që nuk e lë të cufloset.

Buzët e gjethes. Buza e rrugës (e trotuarit). Buza e gotës. Buzët e plagës. Bashkoj buzët e plagës me qepje.

♦ Vijë ku takohet uji me tokën, vendi ku mbaron uji e fillon toka; breg. **Buza e detit (liqenit, lumit).**

♦ *fig* Fillim i një kohe; fillim i një ngjarjeje; prag i diçkaje. **Në buzë të mbrëmjes. Në buzë të pleqërisë. Në buzë të selametit (shkatërrimit).**

*

Bëj (shpie, vë) buzën në gaz Qesh pak; buzëqesh. [**Buzën n'gaz veç Muji ma ka ba:/ - P'a s'po shef, Halil, se ç'paske ba?** (CV).]

E bëj hundë me buzë E bëj shumë shpejt.

E kam buzën të hollë Bëj shumë naze; kam kërkesa të larta.

E kam përgjigjen te buza Përgjigjem menjëherë, aty për aty e pa u menduar gjatë; e kam përgjigjen në majë të gjuhës.

E pres me (tërë) hundë (me hundë e buzë, me turinj) E pres pa pikë kënaqësie.

E shpie buzën vesh më vesh Kënaqem shumë; gëzohem pa masë.

E zuri buzën keq Vdiq.

Është buzë brisku Është i hollë e i shtrirë mirë; është i palosur, i hekurosur mirë, i ngrirë.

Është buzë gjyshi Është shumë i ftohtë.

Fshiji buzët (mustaqet) për murrizi (pas murrizit) iron Bëhesh gati kot, se s'ke për të ngrënë a për të marrë gjë.

Fshin buzët Bëj naze në të ngrënë.

Hundë e buzë (tërë hundë e buzë, gjithë buzë) Shumë i mërzhitur e i pezmatuar; i zemëruar; me qejf të prishur; me buzë të varura.

I bëj buzë (hundë) diçkaje Nuk më pëlqen; nuk e përfill; i bëj naze (*ushqimit etj.*).

I fshij buzët nga diçka heq dorë, nuk kam më shpresë, i laj duart nga diçka.

I ka buzët me qumësht *mospërf* Është ende shumë i vogël e i papjekur; nuk ka përvojë nga jeta.

I ka përgjigjet dy në buzë e një gati flet shumë; është lajkatar; s'i bie fjala përdhe.

I kam lyer buzët Jam përzier në një faj a në një gabim; kam gisht në një punë jo të mirë, nga e cila kam përfituar diçka.

I qep buzët E mbyll gojën e nuk flas më asnjë fjalë; vdes.

I rri me buzë diku I rri i zemëruar; i rri me qejf të prishur e me inat.

I rri me hundë (me turinj, hundë e buzë) diku > **I RRI ME BUZË DIKUJT.**

I var (i lëshoj, i lëvar) buzët (hundët, turinjtë) një pëllëmbë Shpreh pakënaqësi për diçka; tregoJ me shprehjen e fytyrës se diçka nuk më pëlqen; zemërohem shumë, pezmatohem; u ngrysem.

I vë buzës (gojës) lesh Tregohem i përmbajtur e i matur në të folur.

Ja jap me buzë e pa zemër Nuk ia jap diçka me gjithë shpirt, ia dha kundër dëshirës së vet.

Iku (erdhi) me buzë të fryra Iku (erdhi) shumë i zemëruar e i mërzhitur, tërë inat.

Jam buzë më buzë Është shumë i shoqërueshëm, është i shkuar e i dashur, është shumë i afruar me të tjerët.

jam në buzë (në grykë, në zgrip) të varrit Jam shumë plak ose shumë i sëmurë; jam fare afër vdekjes; jam përpara një rreziku shumë të madh.

Jam në buzë të greminës (të humnerës) Jam në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

Kafshoj (ha) buzët me dhëmbë Pendohem për atë që them ose bëj.

Ke hundë e buzë!? Ke guxim!?! ke sy e faqe!? (*të bësh diçka*).

Lëpin (lan) buzët Bëhem gati për të ngrënë diçka që më pëlqen; mprehem për të shtënë në dorë diçka që e dëshiroj shumë ose për të marrë pjesë në diçka që më sjell kënaqësi a përfitime.

Luaj buzët shih Flas; flas ngadalë e pa u ndier shumë.

Ma do buza, por s'më lë hunda E dëshiroj shumë diçka, por s'kam mundësi ta marr.

Ma ka djegur qulli (luga) buzën E kam pësuar një herë; e kam provuar një herë diçka të keqe.

Mbledh (tharton, rrudh, përdredh, shtrembëron) buzët (turinjtë, hundët) Shpreh pakënaqësi, mospajtim, mospërfillje a përbuzje ndaj diku a diçkaje.

Me barkun te baza (te goja) Shtatzënë në muajin e fundit të barrës.

Me buzë (me zemër) të plasur Shumë i dëshpëruar; i pikëlluar.

Me buzë (të) varur I vrenjtur, i ngrysur, i zemëruar; i pakënaqur e i mërzhitur.

Më bëhet buza pëlhurë Pritem; tronditem shumë; trembem fort; më zbardhet buza.

Më digjet buza për dikë E dua me shpirt.

Më dridhet buza (mjekra) Tronditem shumë nga diçka; prekem thellë në shpirt, mallëngjehem pa masë; ngashërehem.

Më dridhet buza Mezi e përmbaj të qarët; ngashërehem. [**Policit i dridhet buza e përpigjet të trashë tonin e të folurës.** (ED).]

Më mbeti (i ngeci, i ngriu) fjala në buzë (në gojë, në grykë, në fyt) nuk munda të flisja më; nuk arrita ta mbaroj fjalën.

Më plasi buza U sfilita; u lodha shumë; u mundova shumë; më erdhi në majë të hundës.

Më ra pas buze E pësova vetë; më gjeti e keqja.

më shkoi (i vajti) buza (goja) prapa (prapa veshit) Lodhem së foluri duke përsëritur diçka shumë herë ose duke i folur diku.

Më vajti (shkoi) buza (goja) te veshi (vesh më vesh) Shkulem së qeshuri; qesh me të madhe; u gëzova pa masë.

M'u bënë buzët (m'u bë goja) shkrumb M'u tha goja nga të nxehtë a nga ethe; m'u zhurit goja, m'u rreshkën buzët; u dogja për një pikë ujë.

M'u tha buza (goja, gryka, gurmazi) Kam shumë etje.

M'u zbardhën buzët U tremba shumë, më kapi tmerri.

Përvesh buzët shih Shpreh mospërfillje ose përçmim ndaj dikujt a diçkaje.

rrudh buzët (hundët, turinjtë) Shtrembëroj fytyrën për të shprehur pakënaqësi, mospërfillje a përbuzje për diçka.

S'më qesh buza shih Jam i ngrysur, i zymtë, nursëz.

Ta pjek peshkun në buzë Të mundon shumë; ta nxjerr shpirtin derisa të mbaron një punë.

T'i shposh buzët Çfarëdo që t'i bësh, nuk ndërro mendje.

Var buzët Mërzitem; më mbetet qejfi.

**

buzë e pupës *det* Parmak rreth pupës së barkës, anijes.

buzë gomari *bot* (*Verbascum thapsus*) Bimë barishtore dyvjeçare me kërcel deri 2 m të lartë, me gjethe vezake e me push nga të dyja anët, që çel lule të verdha në tufë.

buzë lepur *mjek* E çarë e thellë në buzët e njeriut që ka lindur me këtë cen.

buzë nuseje *bot* Gjembaç me lule të verdha.

búz•ë a² sh a at Ç Shkëmb mali i thepisur; vend me pjerrësi të madhe; humnerë; copë shkëmbi. **Buzë e rrezikshme (e thepisur, e zhveshur). Buzë e shkëmb. Ra nga buza. Ra në buzë.**

buzëbárdhë *mb* (*Kafshë*) me buzë të bardha. * **Sa gomarë buzëbardhë ka!** *iron* s'është po ajo gjë; s'është ai ose s'është e atij që mendon ti; ka edhe të tjerë si ky.

buzëbárdh•ë i m sh ë ët Gomar.

buzëbojlíe *mb f* (*Vajzë*) me buzë të kuqe e të plota si kokërr qershie.

buzëbrég u m krahin G Arë buzë remës të mullirit.

buzëbúkur *mb*

♦ (*Vajzë a grua*) me buzë të formuara bukur.

♦ *krahin G* (*Njeri*) pa naze në të ngrënë.

buzëburbúqe *mb* (*Vajzë a grua*) me buzë të vogla e të mbledhura si burbuqe.

buzëburbúq•e ja f Vajzë a grua me buzë të vogla e të mbledhura si burbuqe.

buzëçaraveshán e mb

♦ Gojëmadh; gojëshqyer; me buzët që i shkojnë deri afër rrëzës së veshëve.

♦ (*Njeri*) që qesh vend e pa vend; dhëmbëjashtë.

buzëçaravëshur *mb* > **BUZËÇARAVESHAN E.**

buzëçarë *mb*

♦ (*Njeri*) me buzën e sipërme të çarë (*si cen që në lindje*).

♦ *fig* Buzëplatur.

buzëçar•ë i m sh ë ët *let* Lepur (*në përrallat për fëmijë*).

buzëçar•ë a f sh a at f e **BUZËÇAR•Ë I.**

buzëçélur *mb* Me buzët të çelura.

buzëçerép e mb (*Njeri*) buzëtrashë e buzëkërveshur; me buzë të trasha e të shtrembëruara.

buzëçerép i m sh ë ët *Njeri* buzëtrashë e buzëkërveshur; *njeri* me buzë të trasha e të shtrembëruara.

buzëçerép•e ja f sh e et f e **BUZËÇEREP I.**

buzëdálë *mb* (*Njeri*) me buzë të dala.

buzëdál•ë a f sh a at f e **BUZËDAL•Ë I**

buzëdál•ë i m sh ë ët *Njeri* me buzë të dala.

buzëdél•e ja f sh e et *bot* Luledhensh.

buzëdérk e mb A > **BUZËDERR.**

buzëdérk u m sh ë ët A > **BUZËDERR I.**

buzëdërr e *mb shar (Njeri)* me buzë të trasha e të zgjatura si të derrrit.

buzëdërr i *m sh ë ët shar* Njeri me buzë të trasha e të zgjatura si të derrrit.

buzëdët i *m sh e et* Buzë deti; bregdet.

buzëdjegur *mb*

♦ (*Njeri*) me buzë të djegur.

♦ *fig* I zhuritur, që i është tharë buza për diçka.

buzëdjegur i *m sh - it*

♦ Njeri me buzë të djegur.

♦ *fig* Njeri i zhuritur; me buzë të tharë për diçka.

buzëdjegur a *f sh a at f e* **BUZËDJEGUR I.**

buzëdrëdhur *mb*

♦ Që i dridhen buzët (*nga frika, ngashërimi etj.*).

♦ *fig* Buzëhollë; nazeli; që përdredh buzët (*kur s'i pëlqen diçka a dikush*).

buzëdrëdhur *mb* > **BUZËDREDHUR.** [*Dhembja më rraset në gjoks buzëdrëdhur* (GB).]

buzëdhëlpër *mb A*

♦ (*Njeri*) me turi si të dhelprës.

♦ *keq* Dhëlparak; dredharak; hileqar.

buzëflorí *mb (Vajzë)* me buzë shumë të bukura.

buzëfrýrë *mb (Njeri)* me buzë të fryra.

buzëfrýrë a *f sh a at f e* **BUZËFRYR•Ë I.**

buzëfrýrë i *m sh ë ët* Njeri me buzë të fryra.

buzëfrýtë *mb G* > **BUZËFRYRË.**

buzëgajdhúr e *mb A (Njeri)* me buzë të trasha e të shëmtuara.

buzëgáll•ë a *f krahin G* Hon i errët.

buzëgáz

I *ndajf* > **BUZAGAZ.**

II *mb (Njeri)* që i qesh buza; buzëqeshur. **Grua buzëgaz.**

buzëgáz i *m* Buzëqeshje.

buzëgún e *mb* Buzëvarur; i mërzitur.

buzëgjátë *mb (Njeri)*

buzëhóllë *mb*

♦ (*Njeri*) me buzë të holla.

♦ *fig (Njeri)* me kërkesa të tepruara; që zgjedh shumë; që bën naze (*në të ngrënë*).

buzëhóll•ë a *f sh a at f e* **BUZËHOLL•Ë I.**

buzëhóll•ë i *m sh ë ët*

♦ Njeri me buzë të holla.

♦ *fig* Njeri me kërkesa të tepruara, që zgjedh shumë, që bën naze (*në të ngrënë*).

buzëhúrpur *mb (Njeri)* me buzë të thithura.

buzëjáshtë *mb (Njeri)* me buzë të zgjatura përpara; buzëpërveshur.

buzëjáshtë•ë a *f sh a at f e* **BUZËJASHT•Ë I.**

buzëjáshtë•ë i *m sh ë ët* Njeri me buzë të zgjatura përpara a të përveshura.

buzëkarafilë *mb f* Buzëkuqe.

buzëkarafil•ë ja *f sh e et* Vajzë buzëkuqe si karafili. [*A kan' uj' ata burime, ti moj buzëkarafilja ime?* (Pop).]

buzëkéq•ë ja *f sh e et* *ikt K* Peshk me kokë të madhe e buzë të trasha, me trup të trashë e të murrinë.

buzëkërvëshë *mb G* > **BUZËKËRVESHUR.**

buzëkërvëshët *mb G* > **BUZËKËRVESHUR.**

buzëkërveshur *mb*

♦ (*Njeri*) me buzë të kërveshura.

♦ *fig* I mërzhitur; buzëvarur.

buzëkjám•ë e *mb G (Njeri)* me pamje të përvajshme.

buzëkópur *mb*

♦ *(Njeri)* me buzë të plasaritura.

♦ *fig* Buzëplatur.

buzëkorítë *mb A* Buzëtrashë.

buzëkuléndër *mb f (Vajzë a grua)* me buzë të bukura.

buzëkúq e *mb (Vajzë a grua)* me buzë të kuqe.

buzëkúq i m sh - të Të kuq buzësh; laps i kuq për të lyer buzët.

buzëkúq•e ja¹ f sh e et Vajzë a grua me buzë të kuqe.

buzëkúq•e ja² f sh e et ent

♦ Tartabiqe.

♦ Mollëkuqe.

buzëkutí *mb (Vajzë)* me buzë të vogla e të rregullta si kuti.

buzëkutí a f sh - të Vajzë me buzë të vogla e të rregullta si kuti.

buzëkýçur I *mb*

♦ I heshtur; që nuk flet fare; që s'e hap gojën; që nuk nxjerr të fshehtë; gojëkyçur.

♦ *fig* I dëshpëruar, i pikëlluar.

II ndajf Pa folur fare, pa hapur gojën, gojëkyçur.

búz•ël la¹ f sh la lat bot Prerje si buzë brenda disa luleve, zakonisht e varur dhe me shpor.

búz•ël la² f sh la lat Vello e bardhë, me të cilën gratë mbulojnë një pjesë të fytyrës; shami koke grash prej një pëlhure të hollë.

búz•ël la³ f sh la lat Napë për kullimin e gjizës, djathit etj.

buzëlâng *mb G (Vajzë a grua)* me buzë të njoma.

buzëlavác e *mb J*

♦ Buzëtrashë.

♦ *(Njeri)* me buzë të papastra, që ta pështiros.

buzëlavác i m sh ë ët J

♦ Njeri buzëtrash.

♦ Njeri me buzë të papastra, që ta pështiros.

buzëlavác•e ja f sh e et J f e **BUZËLAVAÇ I.**

buzëlépur i m mjek E çarë në buzën e sipërme, që mbetet që nga lindja; sëmundje që lë këtë shenjë.

buzëlezák u m sh ë ët ikt **BUZËMADH I.**

buzëlëshúar *mb* > **BUZËVARUR.**

buzëlídhur *mb* Gojëkyçur.

buzëlídhur a m sh a at

♦ *f e* **BUZËLIDHUR I. > BUZËKËRVESHUR.**

♦ *euf* E vdekur.

buzëlídhur i m sh - it

♦ Njeri që s'e hap gojën; njeri gojëkyçur.

♦ *euf* I vdekur.

buzëlúle *mb*

♦ *(Kafshë shtëpiake)* me buzë me njolla a me pika.

♦ Buzëburbuqe.

buzëlúm•ë i m Breg i lumit.

buzëlyer *mb (Grua a vajzë)* me buzë të lyera. **Shkollaret buzëlyera.**

buzëllác e *mb krahin G (Njeri)* me buzë të trasha e të qullëta.

buzë•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj, f sh mëdhá (Njeri)* me buzë të mëdha.

buzë•mádh mádhi¹ m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri me buzë të mëdha.

buzë•mádh mádh² m sh mëdhénj mëdhénjtë ikt (*Oedalechilus labeo*) Peshk 10-25 cm i gjatë, me buzë të fryra, që rri në grykëderdhjet e lumenjve dhe kanaleve të ujërave të zeza.

buzë•mádhe mádhja¹ f sh mëdhá mëdhátë f e BUZË•MADH MADHI¹.

buzë•mádhe mádhja² f sh mëdhá mëdhátë bot (*Ranunculus ficaria*) Bimë barishtore e ulët, me gjethe të tulta si zemër dhe lule të verdha me 10 petëla.

buzëmaví mb

♦ Me buzë të mavijosura (*nga të ftohtit a nga sëmundja*).

♦ *shar* (Njeri) i mbrapshtë, që s'i qesh buza.

buzëmaví a m sh - të

♦ Njeri me buzë të mavijosura.

♦ *shar* Njeri që s'i qesh buza.

buzëmbërthýer mb

♦ (*Njeri*) me buzë të mbyllura fort.

♦ *fig* (*Njeri*) që s'e hap gojën të flasë.

buzëmbremj•e a f sh e et Fillim i mbrëmjes.

buzëmëlçí mb (*Njeri*) me buzë të trasha e të mavijosura.

buzëmi mb A (*Njeri*) me buzë shumë të holla.

buzëmjáltë mb

♦ Që i ka buzët të lyera me mjaltë.

♦ *fig* (*Vajzë*) me buzë të bukura e të ëmbla.

buzëmpréhtë mb (*Njeri*) me buzë të holla, si të mprehta.

buzëmúshkë mb (*Dhi*) me buzë të gjera, ngjyrë kafe.

buzëmúzg u m Kohë kur nis të bjerë muzgu i mbrëmjes.

buzëngjítur mb (*Njeri*) me buzë të holla e si të ngjitura.

buzëngjýer mb Buzëlyer.

buzënxírë mb

♦ Me buzë të nxira (*nga të ftohtit a një goditje*).

♦ *fig* Shumë i vuajtur; që ka hequr shumë në jetë.

buzënxír•ë a f sh a at

♦ Grua a vajzë me buzë të nxira a të zeza.

♦ *fig* Grua a vajzë e vuajtur shumë.

buzënjómë mb

♦ (*Vajzë*) me buzë të njoma, të freskëta.

♦ I ngrënë e i pirë.

buzënjómur mb I ngrënë e i pirë.

buzëpagëzúar mb Buzëpaqeshur; që s'ka parë kurrë gëzim në jetë.

buzëpalósur mb (*Njeri*) me buzë të holla e të puqura fort njëren me tjetren.

buzëpaqëshur mb

♦ (*Njeri*) që s'i qesh buza kurrë.

♦ I vuajtur shumë në jetë.

buzëpélë mb K (*Grua a vajzë*) me buzë të trasha e të varura.

buzëpétull mb (*Njeri*) me buzë të holla e të shtypura.

buzëpërbúzë ndajf Deri në buzë. **Mbush buzëpërbuzë** mbush deri në buzë.

buzëpërdrédhur mb *keq* Nazetar; që përdredh buzët për çdo gjë; buzëhollë.

buzëpërbjúçë mb

♦ (*Njeri*) me buzë të dala.

♦ *bis* Llafazan.

buzëpërmjáltur mb (*Njeri*) që gëzon të mirat e punës së vet.

buzëpërthýer mb > BUZËPËRVESHUR.

buzëpërvëshur

I mb (Njeri) me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

II ndajf fig (Flas) me mospërfillje; vrazhdë.

buzëpërvëshur a f sh a at

♦ Grua a vajzë me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

♦ *fig* Grua a vajzë e vrazhdë.

buzëpërvëshur i m sh - it

♦ Njeri me buzë të trasha e të përveshura nga jashtë.

♦ *fig* Njeri i vrazhdë; mujshar.

buzëpërvëlúar mb

♦ (*Njeri*) me buzët të djegura nga diçka shumë të nxehtë.

♦ *fig (Njeri)* i vuajtur shumë për diçka; i djegur për dikë a diçka; buzëpjekur.

buzëpërvjélur mb (Njeri) me buzë të përveshura nga jashtë.

buzëpíte mb

♦ (*Grua a vajzë*) me buzë të holla.

♦ *fig* Nazemadhe.

buzëpjékur mb > BUZËPËRVËLUAR.

buzëplasarítur mb (Njeri) me buzë të plasaritura (*nga ethet etj.*).

buzëplásj•e a f sh e et Kokëçarje e madhe; telash, punë e vështirë që ta pëlçet buzën.

buzëplásur mb

♦ (*Njeri*) i vuajtur shumë në jetë; që s'i qesh buza nga vuajtjet; i hidhëruar.

♦ (*Njeri*) i dëshiruar për diçka; buzëpjekur.

buzëplótë mb (Njeri) me buzë të mbushura.

buzëprérë mb (Njeri) me buzën me shenjë të prerë; buzëçarë.

buzëpúqj•e a f tek Puthitje buzë më buzë (*e detaleve*).

buzë•pýll pýlli m Vend pranë pyllit.

buzëqárë mb I përloshur; me buzët të mbledhura gati për të qarë.

buzëqépur mb (Njeri) që nuk nxjerr fjalë nga goja; i heshtur; buzëlidhur; gojëkyçur.

buzëqepuráç e mb (Njeri) me buzë të dala; buzëdalë.

buzëqershí mb poet (Vajzë) me buzë të bukura e të kuqe si qershí.

buzëqershí a f sh - të poet Vajzë me buzë të bukura e të kuqe si qershí.

buzëqésh a ur

I jokal

♦ Vë buzën në gaz; qesh lehtë duke lëvizur pak buzët; nënqesh. **Buzëqesh ëmbël (lehtë, hidhur, me pahir).** [fëmijë që buzëqesh mbi krahun e nënës kur pret (JG).] [Më buzëqeshnin/ Por unë e díja/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).] [Çelësi ishte ngjyer me të kuq buzësh dhe ajo buzëqeshi përpara se ta fshinte. (IK).]

♦ *veta III fig* Del, shfaqet me një pamje të gëzueshme e të këndshme. **Buzëqesh dielli (hëna). Buzëqesh natyra (pranvera).**

II kal veta III (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) fig Më del përpara si diçka e bukur dhe e gëzuar; më afrohet si diçka premtuese duket sikur do t'ia arrij, më bëhet i mundshëm (për fitoren, suksesin etj.). **Më buzëqesh fati** më ecën (më shkon mbarë) në jetë.

buzëqéshj•e a f sh e et

♦ Vënie e buzës në gaz; nënqeshje.

♦ Lëvizje e lehtë e buzëve, që shpreh ndjenja a gjendje të ndryshme shpirtërore si gëzim, kënaqësi, qesëndi, tallje etj. **Buzëqeshje e çiltër (e dliër).** **Buzëqeshje e lehtë (e ëmbël, tallëse, e djallëzuar).** **E priti (e përshëndeti) me buzëqeshje.** [Më buzëqeshnin/ Por unë e díja/ Buzëqeshja e hyjnive ka brenda mashtrim (GB).]

buzëqéshtë mb > BUZËQESHUR.

buzëqéshur

I mb Që buzëqesh; që është me buzë në gaz.

II ndajf Me buzëqeshje; duke buzëqeshur; me buzë në gaz; me gëzim.

buzëqíell i m libr Buzë a skaj i qiellit.

buzëqúmësht mb

♦ **I** parritur; që është ende fëmijë.

♦ *mospërf* **I** papjekur e pa përvojë; që s'është bërë ende për t'u përfillur.

buzërulím i m tek Zgjerim i buzëve (*të tubave etj.*).

búz•ërr rra¹ f sh a at Dhi me buzë të bardha.

búz•ërr rra² f bis Puçërr në buzë prej etheve.

buzërrëshkët mb > BUZËRRESHKUR.

buzërrëshkur mb (*Njeri*) me buzë të tharë prej sëmundjes.

buzërríp•ë a f sh a at

♦ Shpat shumë i pjerrët; skërkë.

♦ Shembëtitirë; rrëzimë.

buzërrí a m veter krahin G Sëmurje e berrave nga buxrra.

burërróke mb krahin G (*Dhi*) me shenjë të bardhë rreth buzëve.

burërrók•e ja f sh e et krahin G Dhi me shenjë të bardhë rreth buzëve.

buzësúmbull a f sh a at Shishe e rumbullakët, me grykë të ngushtë për pije.

buzëshégë mb (*Grua a vajzë*) me buzë të kuqe si shega.

buzëshég•ë a f sh a at Grua a vajzë me buzë të kuqe si shega.

buzësheqér e mb (*Njeri*) gojëmbël

buzëshkrúmb mb (*Njeri*) me buzët shkrumb nga etja. > **BUZËPJEKUR.**

buzëshqér•e ja f sh e et > BUZËSHQERRË.

buzëshqjérrë mb **A** Llafazan i keq.

buqëshqýer mb (*Njeri*) me buzë të hapura, si të shqyera.

buzështrémbër mb (*Njeri*) me buzë të shtrembra; që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrémbër i m sh - it **Njeri** me buzë të shtrembra; që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrémb•ër ra f sh ra rat Grua a vajzë me buzë të shtrembra, që shtrembëron buzët (*kur s'i pëlqen diçka*).

buzështrémbët mb G > BUZËSHTREMBËR.

buzëták u m sh ë ët ikt K (*Chonrostoma nasus ohridanus*) Peshk i ujërave të ëmbla, i ngjashëm me krapin e me kokë të mprehtë si të ngjalës, me kurriz të murrinë, bark të bardhë e me pika, që e ka mishin të shijshëm, por me shumë hala.

buzëtâmbël mb G > BUZËQUMËSHT.

buzëtérur mb > BUZËTHARË.

buzëtráshë mb (*Njeri*) me buzë të trasha.

buzëtrásh•ë a f sh a at (*Grua a vajzë*) me buzë të trasha.

buzëtrásh•ë i m sh ë ët **Njeri** me buzë të trasha.

buzëtrëndafil e mb poet (*Vajzë*) me buzë të bukura, të kuqe si trëndafil.

buzëtúl mb (*Njeri*) me buzë të trasha, gjithë tul.

buzëtharë mb (*Njeri*) me buzë të thara nga etja, vapa etj.

buzëthátë mb

♦ (*Njeri*) me buzët të thata.

♦ *fíg* Që s'ka asgjë, që s'ka të vërë gjë në gojë.

buzëthí mb Buzëderr; buzëtrashë.

buzëthinéshë mb G Grua a vajzë me buzë të trasha si të derrit.

buzëthíthur mb (*Njeri*) me buzë të thithura (*nga dobësia*).

buzëthýer mb (*Enë*) me buzën të thyer.

buzëváj•ë a f sh a at vjet Sneak.

buzëvárë mb G > BUZËVARUR.

buzëvárur

I mb I mërzhitur; i zemëruar e i pakënaqur.

II si ndajf Me buzë të varura nga mërzia; pa dëshirë. [Luli dëgjonte buzëvarur. (IK).]

buzëvárë i m libr

♦ Buzë e varrit.

♦ Prag i vdekjes.

buzëvíç e mb mospërf (Njeri) buzëtrashë; me buzë të trasha.

buzëvíç i m sh ë ët Njeri buzëtrashë; me buzë të trasha.

buzëvíç•e ja f sh e et f e BUZËVIÇ I.

buzëvjérrë mb G Buzëvarur; i mërzhitur.

buzëvjérrtas ndajf G Me pamje të mërzhitur; buzëvarur.

buzëvrër mb

♦ I hidhëruar nga një fatkeqësi; i helmuar.

♦ Që flet gjithnjë keq për të tjerët, që nxjerr vrer nga goja; gjuhëhelm.

buzëvýshkur mb (Njeri) me buzë të vyshkura (nga mosha, sëmundja).

búzëz a¹ f sh a at veter

♦ Sëmundje e kafshëve, sidomos e bagëtisë së imët, që shfaqet me disa puçrra në buzë.

♦ Puçrra që dalin në buzë të bagëtisë nga kjo sëmundje.

búzëz a² f sh a at Rrjetë e vogël prej litari, që u vihet qeve në gojë gjatë punës që të mos bëjnë dëme. > HUNDËZ A.

buzëzé•ë a f sh a at

♦ (Grua a vajzë) me buzë të zeza, të lyera me kalem të zi.

♦ fig Që s'i qesh buza.

♦ fig Fatzezë; fatkeqe.

búzëz•ë a f sh a at zvog e BUZ•Ë A. [Vashë bukurosh'e bariut! që vjen me llërë përveshur,/ Me zemërë të dëfryer e me buzëzë të qeshur (NF).

buzë•zí zézë mb, m sh zínj, f sh zéza

♦ (Njeri) me buzë të zeza.

♦ (Kafshë) me turi të zi.

♦ fig (Njeri) që s'i qesh buza.

♦ fig Fatzi; fatkeq.

buzëzí u m sh nj një

♦ Njeri me buzë të zeza.

♦ fig Njeri që s'i qesh buza.

♦ fig Njeri fatzi, fatkeq.

buzgánd•e ja f sh e et kopsht Dardhë plot lëng e aromë.

buzík u m sh ë ët Qen me buzë të zeza.

buzikát•ë a f sh a at A Shuplakë a pëllëmbë fytyrës.

buzín•ë a f sh a at Bordurë.

buzíq e mb K

♦ (Fëmijë) buzarak.

♦ (Fëmijë) që bën hundë, naze.

buzíq i m sh a at K

♦ Fëmijë buzarak.

♦ Fëmijë që bën hundë, naze.

búzje mb (Tavë gatimi) me buzë të gjera.

búzj•e a f sh e et Tavë pjekjeje me buzë të gjera.

buzlié mb kopsht (Mollë) e athët, që të mbledh gojën.

buzlí•e ja f sh e et kopsht Mollë e athët.

buzm i¹ m sh e et

- ♦ Trung i drurit të prerë; kërcu i madh; kërcëp.
- ♦ *fet* Kërcu që vihet në oxhak natën e Krishtlindjes. **Nata e buzmit.**
- ♦ Caran i vatrës.

buzm i² m sh e et tek Bllok i kudhrës së farkëtarit.

búzo ja¹ m sh - t keq Njeri me buzë të trasha të shëmtuara.

búzo ja² m sh - t Kafshë mashkull me njollë të bardhë ose të zezë në buzë.

buzóç e mb keq (Njeri) buzëtrashë; buzëmadh; me buzë të shëmtuara. > **BUZAÇ E.**

buzóç i¹ m sh ë ët ikt (Chelon labrosus) Qefull me pesë deri shtatë vija gjatësore në trup e me buzë të dala. > **VIJOSH I.**

**

buzoç bari ikt (Coris julis) Qefull i Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me shirit të kuqërremë në mes të dy shiritave jeshilë, dhe me bark të bardhë.

buzoç i gjelbër ikt (Labrus viridis) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 45 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme e të gjelbra.

buzoç i hirtë ikt (Symphodus cinereus) Qefull i Atlantikut Lindor, Mesdheut dhe Detit të Zi, deri 15 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme dhe cirka të hirta.

buzoç i kuqërremë ikt (Crenilabrus cinereus) > **BUZOÇ I HIRTË.**

buzoç i zi ikt (Crenilabrus quinque maculata Risso) Qefull i Atlantikut, Mesdheut dhe Detit të Zi, rreth 15 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme dhe pika të zeza.

buzoç pikalosh ikt (Labrus bimaculatus) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme, me pika të zeza e jeshile të errët.

buzoç rëre ikt (Acantholabrus palloni) Qefull i Atlantikut Lindor dhe Mesdheut, deri 25 cm i gjatë, me luspa të kuqërreme, me pulla të bardha.

buzóç i² m sh ë ët keq Njeri buzëtrashë, buzëmadh, me buzë të shëmtuara. > **BUZAÇ I.**

buzodhëmbór e mb gjuh (Bashkëtingëllore) e shqiptuar me dhëmbët e sipërm të mbështetur në buzën e poshtme (**f, v**).

buzodhëmbór•e ja f gjuh Bashkëtingëllore e shqiptuar me dhëmbët e sipërm të mbështetur në buzën e poshtme (**f, v**).

buzój i m sh - t Njeri buzëtrashë.

buzók¹ ndajf Me hamendje; afërsisht.

buzók² ndajf K Fort; me forcë.

buzoqiellëzór e mb gjuh (Tingull) i shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve dhe qiellzës.

buzór e mb gjuh (Bashkëtingëllore) e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve.

buzór e ja f sh e et Bashkëtingëllore e shqiptuar me pjesëmarrjen e buzëve.

buzóre t f sh bot (Labiatae) Familje bimësh barishtore ose shkurre me gjethe të bashkuara, ku bëjnë pjesë borziloku, rigoni, sherbela, rozmarina, livanda etj.

buzótë mb Buzëtrashë; buzak.

buzót•ë a f sh a at Njeri buzëtrashë, buzak.

buzták u m sh a at ikt (Tinca tinca) Peshk deri 70 cm i gjatë, i ujërave të ndenjura ose me rrjedhë të butë, me shtrat balte e bimësi të pasur.

buztór e mb > **BUZOR E. Tingull buztor.**

buzúk u¹ m sh ë ët muz Vegël me tela, me bisht të shkurtër e kasë të madhe, e përhapur kryesisht në Greqi.

*

I bie buzukut tall Flas shumë e në tymb, pa ma vënë veshin kush; i bie legenit.

buzúk u² m sh ë ët

- ♦ Njeri gojëmadh e buzëtrashë si ujku.
- ♦ *keq* Budalla.

buzukián e mb I Buzukut; karakteristik për mënyrën e të shkruarit të Buzukut. [leksiku dhe semantika buzukiane që nden "Meshari" ... jep shteg për të menduar për një zanafillë të mundshme të Gjon Buzukut pikërisht nga ndonjë vis veriperëndimor (GjSh).]

buzhég•ë a f sh a at Përbindësh.

buzhél e mb

- ♦ (Njeri) i trashë e i fryrë nga trupi.
- ♦ (Fëmijë) kolopuç.
- ♦ keq (Njeri) trashaman; kokëtrashë.

buzhél i m sh a at G

- ♦ Bushiq; dumë; njeri i trashë e i fryrë nga trupi.
- ♦ keq Njeri trashaman, kokëtrashë.

buzhél•e ja f sh e et G f e BUZHEL I.

buzhél•ë a¹ f sh a at Flluskë në lëkurë nga ethet ose djegia.

buzhél•ë a² f sh a at tek Turjelë e madhe për të hapur vrima në dru, që punohet me të dyja duart.

búzh•ë a f sh a at Gargarë.

buzhgár•e ja f sh e et G Lëvozhgë groshe, bathe etj.

buzhík u m A Mjekër e vogël.

buzhól i m sh ë ët ikt Krap.

buzhurík•ë a f bot K (Celiosa cristata) Bimë barishtore njëvjeçare e viseve të ngrohta, me kërcell të butë deri 30 cm të lartë, me lule të verdha që ngjajnë si lafshtë gjeli. > **LAFSHË GJELI.**

buzhXHárre t f sh krahin G Lëvozhga groshësh, bathësh, etj.

bxhâ (me) kal na - krahin G E bëj gjithë jargë (dikë, diçka).

bxhâj kal krahin G > BXHA (me).

by onomat Bërlykje e qeve.

bybér i m gjell krahin G > BIBER I; PIPER I.

bybérc•ë a f sh a at krahin G Shishe piperi.

bybrék u m sh ë ët G Veshkë; bumbrek.

byc i m sh a at Puçërr me qelb sa një kokërr elbi, që del në kapakun e syrit në rrëzë të qerpikëve. > **ASKATH I; ELBTH I; KATH I.**

byç mb shar krahin G (Njeri) i trashë nga trupi e koka.

byç i m sh a at shar krahin G Njeri i trashë nga trupi e koka. > **PYÇ I.**

býç•ë a f sh ë ët fëm Prapanicë; bythë.

býçkas ndajf (Eci) rëndë; pa kujdes.

býçk•ë a f sh a at J zvog e **BYTH•Ë A.**

byfték u m sh ë ët ushq krahin > BIFTEK U.

býg•ë a f sh a at Varg me gjethe duhani.

byk si kallëzues

- ♦: E bëj copë e byk e bëj copë e thërri; e thërri; e bëj pluhur.

*

Bëhem byk Lodhem shumë; dërrmohem e copëtohem; vritem shpirtërisht.

I bëj byk paratë I shpenzoj të gjitha paratë.

E bëj byk E prish, e shkatërroi krejt; e zhduk, e përllaj; e munda keq dikë, e dërrmoi fare, e bëri hi e pluhur.

Është byk Është krejt pa vlerë; është i kalbur.

byk u¹ m sh ra rat

- ♦ Kashtë e imët dhe e copëtuar, që del nga shirja e nga pastrimi i të lashtave etj. dhe që përdoret si ushqim për kafshët, për shtroje etj. **Byk i trashë. Byk gruri (elbi, tërshëre, orizi, liri).**

- ♦ Pluhur i imët që del nga sharra, kalbëzimi i drurit etj.
- ♦ *keq* Njeri a send pa vlerë, që s'hyn në punë; mbeturinë e padobishme. **Kashtë e byk.**

*

Ndaj bykun (kashtën) nga kokrrat > NDAJ BYKUN NGA GRURI.

Ndaj bykun nga gruri Ndaj a dalloj të pavlefshmen nga e vlefshmja; veçoj të keqen nga e mira; ndaj shapin nga sheqeri.

**

Byku i Kumbarës *bis astr* Kashta e Kumtrit.

byk u² m na nat *krahin G* Llucë; baltë e trashë.

býk•em *vetv a ur* Hutohem; më bëhet koka dhallë.

býk•ë a f sh a at *krahin G* Kashtë.

bykëlína t f sh Byk i mbetur në lëmë pas shirjes së të lashtave; bykra.

bykëzím i m sh e et Mbathje me byk e pemëve, që të ruhet lagështia, të plehërohet toka dhe të pengohet zhvillimi i barërave të këqija.

bykëz•óhet *pavet dhe pës e* **BYKËZ•OJ.**

bykëz•ój kal óva úar Mbath me byk (*pemët*).

bykëzúar (i e) mb (*Pemë*) e mbathur me byk.

byklíme t f sh *krahin G* > **BYKËLINA T.**

bykós kal a ur > **BYKËZ•OJ.**

bykós•et - (u) ur *pavet dhe pës e* **BYKOS.**

bykósj•e a f **BYKËZIM.**

bykósur (i e) mb > **BYKËZ•OJ.**

byl i¹ m sh a at Kuqal.

byl i² m sh a at *keq* Bilmez; kaqol.

bylbér i m sh a at *G* > **YLBÉR I.**

bylbýl e mb *G* Shumë i pastër. **Grue bylbyle.**

bylbýl i m sh a at *G* Bilbil.

bylbylím i m *G*

- ♦ Të kënduarit si bilbil.

- ♦ *tall* Lëshim i tepruar i gjuhës.

bylbyl•ój *jokal G* > **BYLBYL•UE (me).**

bylbyl•úe (me) *jokal óva úe G*

- ♦ Këndoj si bilbil.

- ♦ *tall* E lëshoj tepër gjuhën.

bylbyr•ón *jokal G* > **BYLBYR•UE (me).**

bylbyr•úe (me) *jokal óva úe G* Këndoj bukur, si bilbil.

bylínë t m sh ant Fis ilir i krahinës së Atintanisë. [**“Pas Epidamnit dhe Apollonisë gjer në malet Keraune banojnë bylinët, taulantët, parthinët e brygët; aty afër janë edhe minierat e argjendit në Damastion (AK).**]

bylión e mb ant I fisit ilir të bylionëve.

byliónë t m sh ant Fis ilir mbi lumin e Vjosës.

bylkëzím i m sh e et *bujq* Mbathje e rrënjëve të pemëve me byk.

bylkëz•ój kal óva úar *bujq* Mbath me byk (*rrënjët e pemëve*).

bylkëzúar (i e) mb *bujq* (*Rrënjë peme*) e mbathur me byk.

býlme si mb ndërt: **Tullë bylme** tullë e vendosur më këmbë për së gjeri.

býlm•e ja¹ f sh e et *ndërt* Mur ngarës me tulla bylme.

býlm•e ja² f sh e et Rrobë nën samarin ose shalën e kalit etj.

bylmét i m sh e et *ose ra rat* > **BULMET I.**

bylmetór•e ja f sh e et > **BULMETOR•E JA.**

bylmét•em *vetv* > **BULMET•EM.**

bylmétsh•ëm (i) me (e) mb > BULMETSH•ËM (i) ME (e).

bylméz e mb bis G > BILMEZ E. [porse kah "strategjia" - që do me thanë per dirigjimin konstruktiv të një populli, e aq ma tepër të një kombi - ai s'merr vesh asgja, s'ka kurrfarë haberi, asht bylmez e malok e asht fare bosh. (KM).]

bylm•ój kal óva úar > MËLK•OJ.

bylýç i m sh ë ët ikt. > MLYSH I.

bylýk u¹ m sh ë ët vjet

♦ *hist* Njësi me 100-250 ushtarë në Perandorinë Osmane.

♦ Turmë.

♦ Hordhí.

♦ Tufë kafshësh.

♦ Grup sendesh.

bylýk u² m vjet Moshë madhore. **Bie në bylyk** vij në moshë; bëhem burrë.

bylýk u³ m sh ë ët Kaptell i samarit.

bylykbáš i m sh ë ët hist Komandant bylyku në ushtrinë osmane, i ngarkuar me ruajtjen e rendit.

bylýk•e ja f sh e et K Dele që i prin tufës.

bylýr i m sh e et J

♦ Kristal.

♦ > **BILUR I.**

bylyrít jokall i ur veta III K (Gjedhi) bërlyket; buluret.

bylyzyk u m sh ë ët > BYZYLYK U.

bym onomat Zhurmë e diçkaje a dikujt që rrëzohet; zhurmë e plasjes. > **BUM.**

bym•ëhet vetv ýe (u) ýer

I veta III

♦ *fiz* (Një trup) rrit vëllimin pa ndryshuar vetitë.

♦ (Fytyra) fryhet; ënjtet; (damar) i kërcyer.

♦ (Lumi) fryhet; vjen; mbushet breg më breg.

II pës e BYM•EJ.

bym•éj kal éva ýer fiz Ia rrit vëllimin (një trupi) pa ia ndryshuar vetitë.

bymés•ë a f sh a at Bymim.

bymím i m fiz Rritje e vëllimit të një trupi pa ndryshuar vetitë. **Bymimi i ujit gjatë kthimit në akull.**

bymýer (i e) mb

♦ *fiz* (Trup) që e ka rritur vëllimin pa ndryshuar vetitë.

♦ (Fytyrë) e ënjtur; e fryrë; (damar) i kërcyer.

♦ (Lumë) i fryrë; i mbushur breg më breg.

bymýes e mb (Agjent, veprim) që shkakton bymim.

bymýesh•ëm (i) me (e) mb fiz Që mund të bymehet.

bymyeshmëri a f fiz Aftësi bymyese.

by•n jokall ri rë veta III (Lopa etj.) bërlyket; buluret.

býp•e ja f sh e et Këmborë e dashit ose cjaipit që i prin tufës. > **BUQ•E JA.**

býqe t f sh krahin G **BYK U.**

byr krahin G > BYR•Ë (me)¹.

byr i¹ m sh ë ët zool krahin G (Talpa) Urith.

byr i² m sh a at Puçërr.

býra-býra¹ ndajf bis G Gjithë vrima.

býra-býra² ndajf G Gjithë prigje dheu të ngritur nga urithi.

byrát jokall krahin G > BYRAT•Ë (me).

byrát•em vetv krahin G > BYRAT•Ë (me u).

byrát•ë (me) *jokal i ë veta III krahin G (Gjedhi)* bërlyket; buluret.

byrát•ë (me u) *vetv - (u) ë krahin G* Pranoj ftesën për të ngrënë me dikë.

byrátj•e a f krahin G Pranim i ftesës ftesën për të ngrënë te dikë.

byrazér i m sh ë ët bis

♦ Vëlla.

♦ Shok; mik. [- **Nuk kuptoj ç'do të thuash me këto fjalë koti, byrazer.** (ED)]

byrazérk•ë a f sh a at bis

♦ Motër.

♦ Shoqe; mike.

býrd•e ja¹ f sh e et krahin Paravithe; vithanike (*e kalit*).

býrd•e ja¹ f sh e et krahin vjet Perçe.

byrdí a f sh - të vjet Urdhër.

byréčk•ë a f sh a at ushq Byrek i vogël në trajtë katrori a trekëndëshi.

byredék ndajf vjet K Krejt; fund e krye; tërësisht.

byrék u¹ m sh ë ët ushq Gatesë me petë të ndera në tepsí e të mbushura shtresa-shtresa me mish të grirë ose djathë, vezë, presh, spinaq etj. dhe që piqet në furrë. **Petë byreku.**

byrék u² m sh ë ët G Puçërr e kuqe.

byrekák•e ja f kryes sh ushq Byrek i vogël në trajtë katrori a trekëndëshi.

byreksheqér i m sh e et ushq Gatesë e bërë zakonisht me miell misri, të përzier me gjalpë e me sheqer, të nderë në tepsí e të pjekur në furrë.

byrekshítës i m sh - it Ai që shet byrekë.

byrekshítës•e ja f e BYREKSHITËS I.

byrektór•e ja f sh e et Dyqan ku bëhen e shiten byrekë.

byré•ë a f sh a at kim Tub qelqi i shkallëzuar me rubinet në krye, për matjen e sasisë së lëngut ose të gazit.

býr•ë (me)¹ jokal a ë krahin G

♦ Pranoj ftesën për të ngrënë a për të bujtur (*te dikush*).

♦ Shkoj për darkë a për të bujtur (*te dikush*). **Byrni tek unë sonte!** urdhëroni për darkë tek unë sonte.

býr•ë (me)² kal a ë krahin G Shpoj.

býr•ë (me)³ kal a ë G

♦ E duroj (*dikë*).

♦ Arrij ta bëj (*diçka*); kryej; mbaroj. **S'ia byra dot.**

býr•ë (me u) pavet - (u) ë G: S'byret kështu jeta nuk kalohet (shtyhet) kështu jeta.

býr•ë a¹ f sh a at Pirg i vogël dheu i ngritur nga urithi.

býr•ë a² f sh a at bis G Vrimë; birë.

býri kr thj e BY•N.

byrík u m sh ë ët tek Tub kondensimi i kazanit të rakisë.

byrík•ë a f sh a at ushq Pjesë mishi nga barku i kafshës.

byrm pasth G Bujrëm; urdhëro(ni). [**e kanë lshue kushtrimin në Krahinë:/ - Byrm, kush t'duesh me ngranë, me pi,** (CV).]

byrmág•ë a f sh a at K Pah mielli i ngjitur në faqet e mureve të mullirit të drithit.

byró ja f sh - të

♦ Grup njerëzish të zgjedhur në krye të një komiteti ose të një organizate politike e shoqërore, që udhëheqin veprimtarinë e komitetit a të organizatës për një periudhë të caktuar. [**Në mesditë Byroja politike u mblodh./ Vallë çka ndodhur në kufijtë veriorë** (IK).]

♦ Grup specialistësh që drejton veprimtarinë tekniko-shkencore në një ndërmarrje, udhëheq e kontrollon një veprimtari të caktuar në një institucion shtetëror ose është ngarkuar të

studiojë një çështje me rëndësi. **Byroja teknike (teknologjike). Byroja e projektimit (e çmimeve).**

Byroja Federale Organ për hetimin e krimit dhe i kundërzbulimit brenda SHBA-së.

byrokrát i m sh ë ët > BUOKRAT I.

byrokrací a f sh - të > BUOKRACI A.

byrúm pasth > BUJRËM.

byrykát•et vetv veta III G > BYRYKAT•Ë (me u).

byrykát•ë (me u) vetv - (u) ë veta III G (Gjedhi) bërluket; myet; bën myyy

byrykátj•e a f sh e et G Bërlykje e gjedhit.

byrylég•et vetv - (u) ur Ç (Gjedhi) bërluket; muet; bën myyy.

byrynxyk u m sh ë ët vjet Fill ari për qëndisje.

byryshkám•ë a f sh a at K > BYRYKATJ•E A.

byrýt•et vetv - (u) ur veta III (Gjethi) bërluket; muet; bën myyy.

bysh•k ku m sh qe qet Pyll në shpat të malit.

byteví ndajf vjet Krejt; plotësisht; fund e krye.

bytëri•n jokál u rë veta III (Gjedhi) bërluket; muet; bën myy.

bytyçës e mb I Bytyçit; që ka të bëjë me Bytyçin, me banorët a vendësit e tij.

bytyçës i m sh - it Banor a vendës i Bytyçit.

bytyçës•e ja f sh e et f e **BYTYÇËS I.**

bytycián e mb **BYTYÇËS E.**

bytyk•ë a f sh a at G Bark; zhabë e barkut.

bytým ndajf vjet Krejt; tërë. [gjogi të shkretin sot te e ka qitë,/ bytym gjak shtatin tek ia ka ba (CV).]

bytýn ndajf vjet Krejt; plotësisht.

bytýntë (i e) mb vjet

♦ I sheshtë, i rrafshët. **Vend i bytyntë.**

♦ I pëbërë prej një cope të vetme; njëpjesësh, i njëjtë. **Pllakë e bytyntë. Prag i bytyntë.**

♦ fig I trashë nga mendja, budalla; tutkun.

byth- fjalëform.

bythabráš e mb krahin G (Njeri) që i shkon puna mbrapsht.

býtha- býtha ndajf krahin G Pa u ndarë; gjithmonë bashkë.

bythacák e mb (Njeri) bythëmadh e trupshkurtër.

bythacák u m sh ë ët Njeri bythëmadh e trupshkurtër.

bythacák•e ia f sh e et Grua a vajzë bythëmadhe e trupshkurtër.

bythác i¹ m sh ë ët Kuti duhani.

bythác i¹ m sh ë ët G Bythëmadh; bythëtrashë.

bytháčók e¹ mb (Njeri) që shkon i paftuar në gosti.

bytháčók e² mb (Njeri) bythëmadh.

bytháčók e³ mb (Njeri) që s'ia mban bytha; tutës; trembës.

bytháčók u¹ m sh ë ët G Njeri që shkon i paftuar në gosti. > **BARKAÇOK U; BYTHEC I; SHTUNAK U.**

bytháčók u² m sh ë ët G Njeri bythëmadh.

bytháčók u³ m sh ë ët G Njeri që s'ia mban bytha; tutës; trembës.

bythadrít•ë a f sh a at bis ent A Xixëllonjë.

bythák u¹ m sh ë ët Kërcu a cung druri.

bythák u² m sh ë ët bujq Gjethë duhani që del rrëzë kërcellit.

bythakréj ndajf Duke u rrokullisur kokë e këmbë; rrokullimthi. **Bie bythakrej.**

bythambrápas ndajf > BYTHËPRAPTAS.

bythambrápsht ndajf Praptas; praptazi; bythambrapas; bythëprapë. > **BYTHËPRAPTAS.**

bythambýthë ndajf Ngjitur pas njëri-tjetrit.

bythapráps *kal a ur* E shtrëngo (dikë) të tërhiqet bythëpraptas.

bythán•ë *a f sh a at* Filiz që del në rrënjët e pemëve si kumbulla, fiku, mani etj.

bythapráps•em *a (u) ur*

I *vetv* Shkoj praptas; tërhiqem duke ecur mbrapsht.

II *pës e* **BYTHAPRAPAS.**

bythapráptas *ndajfshih* **BYTHËPRAPTAS.**

bythár *i¹ m sh ë ët* *vulg* Byths; pederast.

bythár *i² m sh ë ët* > **BYTHÇ•E JA.**

bytharák *e mb* Bythëmadh.

býthas¹ *ndajf bis*

♦ Praptas; bythëpraptas.

♦ Ndenjur në bythë.

♦ (*Fëmija tërhiqet*) me të ndenjurat përtokë.

býthas¹ *ndajf*: **Luajmë bythas** luajmë duke e shtyrë njëri-tjetrin me bythë.

bythásh *e mb* > **BYTHËSHTREMBËR.**

bythashtreñas *ndajf* (*Eci*) duke tundur bythët shtrembër.

bytház *ndajf krahin G* > **BYTHAS; BYTHAZA.**

bytháza *ndajf krahin G* Rrëshqanthi; duke u zvarritur me me të ndenjurat përtokë.

bythc *i m sh a at G* Pjesë e prapme e pantallonave.

bythcák *u¹ m sh ë ët krahin G* Vatë nën xhubletë për të ruajtur formën.

bythcák *u² m sh ë ët krahin G* Fundak.

bythcák *u³ m sh ë ët krahin G* Njeri shumë i shkurtër; cicërmicër.

bythcák•e *ia f sh e et krahin G* Grua shumë e shkurtër.

býthc•ë *a f sh a at* Bisht i cigares.

býthç *i m sh a at*

♦ Bythë lisi.

♦ Rrënjë e të lashtave të korrura.

♦ Bisht cigareje.

býthça *t f sh krahin G*

♦ Pjesë të drurit që mbeten pa djegur kur shuhet zjarri.

♦ Bishta cigaresh.

bythçák *u m sh ë ët* Pjesë e prapme e tirqve.

býthç•e *ja f sh e et*

♦ Gjethe duhani që del rrëzë kërcellit.

♦ Bisht. **Bythçe cigaresh.**

bythé *ja f sh - të* Byrde e vitheve të kalit.

bythec *e¹ mb përçm (Njeri)* frikës.

bythec *e² mb përçm (Njeri)* bythëtul.

bythec *e³ mb përçm (Njeri)* shkurtabiq.

bythec *e⁴ mb përçm (Njeri)* bythar; që i bie bythës.

bythéc *i¹ m sh ë ët etn* Mik mbas miku; mik mbas vedi; mik që shkon në një shtëpi të huaj pa u thirrë, por i marrur prej miku tjetër të thirrur; këtij mikut "të dytë" i bëhet nderim i veçantë në atë shtëpi.

bythéc *i² m sh ë ët K* Njeri bythëtul.

bythéc *i³ m sh ë ët përç krahin G* Shkurtabiq.

bythéc *i⁴ m sh ë ët përç krahin G* Bythar; byths.

bythéc *i⁵ m sh ë ët krahin G* Pjesë e prapme e tirqve. > **BYTHÇAK U.**

bythéc *i⁶ m sh ë ët krahin G* Frikacak; tutës.

bythéc *i⁷ m sh ë ët krahin G* Jastëk i vogël që vihet në shkam a karrige për t'u ulur butë në të.

bythéc *i⁸ m sh ë ët krahin G* Secili prej rripave në vithe të kalit të karrocës.

bythéc i⁵ m sh ë ët krahin G Trakalicë.

bythéc•e ja f sh e et

- ♦ Byrde e vitheve të kalit.
- ♦ Pece përmbi shpërganj në të ndenjurat e foshnjës. > **SHTYTK•Ë A.**
- ♦ Arnë përfocuese e ndenjësve të pantallonave.

bythekrýe

I mb Shumë të lidhur; të pandarë.

II ndajf

- ♦ Pa u ndarë.
- ♦ Me rrëmujë; pa ditur ku është kryet e ku janë këmbët.

bythemkrýe ndajf krahin > **BYTHEKRYE.**

bythéz•ë a f sh a at K Mbulesë leshi nën shalën e kalit deri në vithe. > **BELEM•E JA; PARAVITH•E JA; VITHANIK•E JA.**

býthë

I parafj bis Në pjesën e poshtme (të pemës a të një sendi që rri pingull); rrëzë. **Bythë manit.**

II si kallëzues: Bëhem bythë dehem keq, sa humb mendjen. **E bëj bythë dikë** e deh, e bëj tapë dikë.

bythë- fjalëform

býth•ë a f sh ë ët bis

- ♦ Pjesë e prapme e trupit të frymorëve në fund të kurrizit; organ i jashtëqitjes dhe mollaqet; të ndenjurat.
 - ♦ Fundi i një ene nga ana e jashtme.
 - ♦ Pjesë e shkurtër e kërcellit dhe rrënjës që mbeten në tokë pasi korret a pritët bima.
- *

Bëhem bytha e dynjasë E teproj duke ndihmuar të tjerët.

Bëj hesap me bythë I bëj llogaritë pa menduar.

Do bythë kjo punë Kjo punë kërkon vullnet e vendosmëri.

Fluturoj me presh në bythë I marr gjërat shumë lehtë; besoj lehtë; fantazoj kot; marr kot; bëj plane në erë.

I bie bythës vulg Bëj sodomi.

I ka dy bythë brenda Është shumë dorështrenguar.

I kam bythët në gardh Jam shumë i lodhur.

I kruhet bytha Kërkon sherr.

I qit bythës hi Kam pretendime të mëdha; e vras lart.

Ia çaj bythën dikujt E mërzi shumë dikë. [- **Mos e çaj bythën - tha tjetri.** (IK).] [**Po sikur të ndodhë? Mos më çaj bythën e bëj si të thashë.** (ED)]

Më plasi bytha! Aq më bën!; s'dua t'ia di.

Më shkojnë pordhët prej dikujt Kam shumë frikë nga dikush.

M'u nxi bytha! > **MË PLASI BYTHA.**

Në bythë të (te bytha e)... Në rrëzë të...; nën hijen e...

Përdredh bythët E dredh; s'i rri fjalës.

Pres gozhdë me bythë Jam shumë dorështrenguar.

Qenke shpuar në bythë! Kërkon shumë ti!

Ruaj bythën time Ruaj veten.

S'e çaj bythën Nuk shqetësohem fare; s'dua t'ia di.

S'ka bythë ku të rrijë S'ka kurrfarë logjike a mbështetje në logjikë.

S'ma mban bytha Nuk kam guxim.

S'më zë bytha vend Jam shumë i lëvizshëm.

Të më rruash bythën S'ke ç'më bën; s'ta kam frikën.

Vë bythën në gardh Tregohem i paturp; s'dua t'ia di se veprimi im më vë njollë turpi.

**

bytha e dreqit Shumë i mbrapshtë; i djallëzuar; që ia pret mendja për mbrapshti. **Njeh bythën e dreqit** (ai) njeh e kë s'njeh.

bytha e kuisë shar Shumë i zi. (**I bardhë**) si **bytha e kuisë tall**.

bytha e mizës: Do të shohësh bythën e mizës! do ta pësosh keq!

bytha e shejtanit > **BYTHA E DREQIT**.

bytha e tij: U bë bytha e tij të... mëton më shumë se sa ka mundësi; kërkon të japë mend...

bythë e brekë: Jam bythë e brekë me dikë jam tepër i afërt a i lidhur ngushtë me dikë.

bythë përpjetë: Hedh me bythë përpjetë e rrëzoj përmby, me këmbë përpjetë.

bythë pule¹ *mjek bis* Lyth.

bythë pule² *mjek bis* Pjesë e skuqur në trajtë rrethi në lëkurë e krijuar nga të kruajturit.

bythëbúb *mb* (Njeri) shumë i shkathët; zhivë.

bythëçélët *mb* Frikacak; frikës; tutës; që s'ia mban bytha.

bythëçélur *mb* I frikësuar shumë.

bythëçjérrë *mb bis*

♦ (Njeri) copë-copë nga rrobat; i rreckosur.

♦ Shumë i varfër, i këputur.

bythëçjérr•ë i *m sh ë ët bis*

♦ Njeri i rreckosur.

♦ Njeri shumë i varfër, i këputur.

bythëçúet *mb G* (Grua a vajzë) me vithe të ngritura, të larta.

bythëdërrásë *mb* (Njeri) me prapanike të thatë, pa tule.

bythëdréq e *mb* (Njeri) shumë i prapë; shumë i lëvizshëm.

bythëdúgët *mb*

♦ (Njeri) bythëtul.

♦ (Njeri) që sheh interesin a rehatinë e vet.

bythëdúq e *mb* (Njeri) me bythë të mbledhura.

bythëfëndë *mb* Frikacak; frikës; tutës; që i shkojnë fendët nga frika.

bythëfëndët *mb* > **BYTHËFENDË**.

bythëfëllíqët *mb* > **BYTHËFËLLIQUR**.

bythëfëllíqur *mb*

♦ I papastër; i fëlliqët.

♦ (Femër) e përdalë.

bythëfórtë *mb*

♦ (Njeri) me bythë të forta.

♦ *fig* Trim; guximtar; *bis* që ia mban bytha.

bythëfrýnët *mb krahin* I kamur; që s'i mungon gjë.

bythëgaraxhépas *ndajf krahin* Rrëshqanë; bythaz; zhag; zvarrë.

bythëgrísur *mb bis*

♦ (Njeri) copë-copë nga rrobat; i rreckosur.

♦ Shumë i varfër, i këputur. > **BYTHËÇJERRË**.

bythëgjérë *mb bis*

♦ (Njeri) me bythë të gjera.

♦ (Njeri) që harxhon kot ose tregohet bujar me të tjerët pa nevojë.

bythëgjér•ë a *f sh a at f e* **BYTHËGJER•Ë A**.

bythëgjér•ë i *m sh ë ët* Njeri që harxhon kot ose tregohet bujar me të tjerët pa nevojë.

bythëhallakámë *mb G* (Njeri) i hallakatur; që nuk zë vend; që s'ngulet dot në një punë.

bythëhápët *mb keq G* Frikacak.

bythëhóllë *mb*

♦ (Njeri) me bythë të holla.

♦ I dobët.

bythëjashtë *mb bis*

♦ I zhveshur; lakuriq; pa gjë në trup.

♦ (Njeri) që s'mban asgjë të fshehtë; që flet shumë e nxjerr çdo gjë; bythëzbuluar.

♦ (Vajzë) e veshur me fund shumë të shkurtër.

♦ (Djalë) me qemerin e pantallonave shumë të ulët sa i duken bythët.

bythë•kéq kéqe *mb, m sh këqíj, f sh këqíja krahin G* Hamës i pafytyrë; që merr të hajë kudo që mundet.

bythëkopájë *mb krahin G* > **BYTHËKORITË.**

bythëkoritë *mb (Grua a vajzë)* me bythë të çuara.

bythëkrímbur *mb (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që s'i zë vendi vend.

bythëkrímbur a f sh a at f e **BYTHËKRIMBUR I.**

bythëkrímbur i m sh - it Njeri shumë i lëvizshëm, që s'i zë vendi vend.

bythëkróm•ë a f sh a at *bot*

♦ Trëndafil i egër.

♦ Fryt i trëndafilin të egër që përdoret për çaj.

♦ Ferrac.

bythëkúngull *mb (Njeri)* shumë i ngathët; i qullët; dembel.

bythëkúngj *mb G (Njeri)* Bythëhollë; thatim.

bythëkupéc e *mb G*

♦ (Njeri) me bythët si kupë.

♦ (Enë) me fundin si kupë.

bythëkupéc i m sh a at *G* Enë me fundin si kupë.

bythëkúq•e ja f sh a at *bot* Labot kërcellkuq.

bythëlëpírës e *mb keq (Njeri)* që i lëpin bythën ose i serviloset ndyrë dikujt.

bythëlëpírës i m sh - it *keq* Servil i keq; mbasbythës.

bythëlëpírës•e ja f sh e et keq f e **BYTHËLËPIRËS I.**

bythëlëpís e *mb keq krahin G* > **BYTHËLËPIRËS E.**

bythëlëpís i m sh a at *keq krahin G* > **BYTHËLËPIRËS I.**

bythëlëpís•e ja f sh e et keq krahin G f e **BYTHËLËPIS I.**

bythë•mádh mádhe *mb m sh mëdhénj f sh mëdhá*

♦ (Njeri) me bythë të mëdha.

♦ (Njeri) i pangopur; që ha e kurrë s'ngopet.

♦ Që mendon veç për vete.

♦ Frikacak; tutës.

bythë•mádh mádhi *m sh mëdhénj mëdhénjtë*

♦ Njeri me bythë të mëdha.

♦ Njeri i pangopur, që ha e kurrë s'ngopet.

♦ Njeri që mendon veç për vete.

♦ Frikacak; tutës i keq.

bythë•mádhe mádhja *f sh mëdhá mëdhátë mëdhá f e* **BYTHË•MADH MADHI.**

bythëmakarón *mb (Njeri)* i mësuar të jetojë në rehati; bythëpambuk.

bythëmbëkrýe *ndajf A*

♦ Me bythë përpjetë.

♦ *fíg* Pa mend; pa e menduar (*punën*).

bythëmëngjër *ri m sh - it* Zemërak; inatçi.

bythëmút e *mb shar*

♦ I papastër.

♦ (Njeri)

bythëmút i m sh ë ët dhe ër ërit shar

♦ Njeri i papastër.

♦ Njeri pa pikë personaliteti, pa kurrfarë vlere. **Ik, or bythmut!**

bythëpalá mb > BYTHËPLAMË.

bythëpalámë mb krahin G (Djalë) që s'ka hyrë ende në radhën e burrave.

bythëpalárë mb

♦ (Njeri) i papastër.

♦ Llum i shoqërisë.

bythëpambúk mb tall

♦ (Njeri) i pamësuar me vështirësi.

♦ (Njeri) qullash.

♦ krahin G Tutës.

bythëpambúk u m sh ë ët

♦ Njeri i pamësuar me vështirësi.

♦ Qullash.

♦ Përtac.

bythëpambúkës e mb > BYTHËPAMBUK E.

bythëpërdredhës e mb > BYTHËPËRDREDHUR.

bythëpërdredhur mb (Njeri) që e dredh; që nuk i kihet besë.

bythëpërrjáshta mb

♦ Pa brekë.

♦ Brekëgrisur.

bythëpërpjetë bis

I ndajf Përmbys; kokëposhtë e këmbëpërpjetë.

II mb (Vajzë) mendjemadhe e lozonjare.

*

Zgjohem (ngrihem) bythëpërpjetë Zgjohem mahmur, me nerva.

bythëpërtërmâ mb krahin G > BYTHËPËRPIJETË.

bythëpërtóke mb keq krahin G (Grua, vajzë) shumë e shkurtër.

bythëpërtók•e ja f sh e et keq krahin G Grua a vajzë shumë e shkurtër.

bythëpërvéti mb bis G (Njeri) që sheh interesin e vet; interesaxhi; egoist.

bythëplásur mb bis (Njeri) që s'e vë ujët në zjarr për asgjë.

bythëpodínë mb bis krahin G (Grua a vajzë) me bythë të mëdha e të larta.

bythëpráp kal a ur Zmbraps.

bythëprápa ndajf > BYTHËPRAPTAS.

bythëpráp•em vetv a (u) ur > BYTHËPRAPS•EM.

bythëprápë ndajf

♦ (Eci) praptas; së prapthi.

♦ (Kthej) përmbys.

♦ (Bie) praptas; në shpinë.

♦ (Vesh rrobën) në anën e kundërt; mbrapsht.

♦ (I hipi kalit etj.) me fytyrë nga bishti.

♦ (Thur triko) prapë. **Dy sythë anambarë, dy sythë bythëprapë.**

bythëprápj•e a f Zbythje; zmbrapsje.

bythëprápm•e ja (e) mb krahin G Anë e prapme, e kundërt.

bythëpráp•ój kal óva úar > BYTHËPRAP•UE (me).

bythëpráps•em vetv a (u) ur Zbythem; tërhiqem prapa; eci praptazi.

bythëprápsur (i e) mb I zbythur; i tërhequr prapa; që ecën praptazi.

bythëpráptas ndajf Praptazi. **Dal bythëpraptas** dal duke ecur praptazi.

bythëpráptazi ndajf > BYTHËPRAPTAS.

bythëpráptë (i e) *mb krahin G (Anë)* e praptë.

bythëprápthi *ndajf*

- ♦ Praptazi.
- ♦ Së prapthi.

bythëprap•úe (me) *kal óva úe krahin G* Kthej së prapthi, nga ana e prapme.

bythëprítúem (i) e (e) *mb krahin G* Dembel.

bythëpshúrrët *mb*

- ♦ (Njeri) i lagur ndër vete.
- ♦ *fig* I pshurrur nga frika, prej tute.

bythëpúl•e ja f bot (*Carlina acaulis*) Bimë shumëvjeçare e viseve alpine të Europës Jugore, me gjethe gjembake dhe lule të bardha si argjendi, me petëla rreth një koke bojëkafe ku dalin thekët; lulja mbyllet kur afron shiu.

bythëpúl•e a f sh a at *mjek bis* Sëmundje lëkure, që shfaqet më shumë te fëmijët, me rrathë të vegjël puçrrizash të kuqërreme e të leskëruar sidomos nëpër duar, në fytyrë e në qafë. >

SHPËRGËTI A; URDHJ•E A.

bythëqíq•ër ra f sh ra rat (*Aristolochia rotunda*) Bimë kacavarëse e lartë ose shkurre e degëhollë, me lule si kallami dhe kokrra si qiqra. > **BYTHËQYQ•E JA.**

bythëqímë *mb G* > **BYTHËQIRË.**

bythëqímj•e a G f > **BYTHËQIRJ•E A.**

bythëqírë *mb vulg (Njeri)* që bën sodomi.

bythëqírj•e a f vulg Sodomi.

bythëqýq•e ja f sh e et bot (*Aristolochia rotunda*) Bimë kacavarëse e lartë ose shkurre e degëhollë, me lule si kallami dhe kokrra si qiqra. > **BYTHËQIQ•ËR RA.**

bythërégjur *mb bis (Njeri)* që e ka pësuar dhe ka vënë mend nga gabimet.

bythëréne *mb (Femër)* me prapanica të varura.

bythërisht•ë a f sh a at *Trung* i mbetur nga lisi i prerë.

bythërrjépët *mb*

- ♦ (Njeri) me pantallona të rrjepura në të ndenjurat.
- ♦ (Fëmijë) shumë i lëvizshëm; që si rri bytha në një vend.

býthës si m sh a at *vulg* Pederast.

bythësánë *mb (Njeri)* bythëmadh.

bythëshkápë *mb (Njeri)* me pantallonat të grisura në të ndenjurat.

♦ > **BYTHËSHKEPËT; BYTHËSHQEPUR.**

bythëshképët *mb*

- ♦ > **BYTHËSHQEPUR.**
- ♦ Pordhac; që bën shumë pordhë.

bythëshkulávtë *mb krahin G*

- ♦ Bythëfëlliur.
- ♦ *keq (Njeri)* pa dinjitet.

bythëshkýem e mb > **BYTHËSHQEPUR; BYTHËGRISUR.**

bythëshqépur *mb (Njeri)* me pantallonat të grisura në të ndenjurat.

bythëshqýer *mb* > **BYTHËSHQEPUR.**

bythështjérrët *mb krahin G*

- ♦ (Njeri) me pantallonat të grisura në të ndenjurat. > **BYTHËGRISUR.**
- ♦ *fig* I varfër.

bythështrémber *mb* Shtrembanik.

bythështrémbët *mb (Njeri)* që i shkojnë bythët shtrembas kur ecën.

bythështrémët *mb G* > **BYTHPSHTREMBËR.**

bythëtenéqe *mb përçm (Njeri)* me bythë pa tule; thatanik.

bythëtráshë *mb (Njeri)* me bythë trashanike.

bythëtrásh•ë *a f sh a at* Grua a vajzë me bythë trashanike.
bythëtrásh•ë *i m sh ë ët* Burrë a djalë me bythë trashanike.
bythëtúrtull *mb bis (Njeri)* shumë i lëvizshëm; që nuk zë vend.
bythëthárbët *mb krahin G* Hileqar; i pabesë; që ta punon prapa shpine.
bythëthátë *mb (Njeri)* me bythët të thata; thacan; i dobët.
bythëvárur *mb (Njeri)* me bythët të varura.
bythëvógël *mb (Njeri)* me prapaniken të vogël.
býthëz **a¹ f sh a at bis**
 ♦ Ndenjëse si stol i vogël prej druri.
 ♦ *ushq* Thela e bishtit të një shpendi, që zakonisht jepet mikut për ta nderuar.
býthëz **a² f sh a at bis** Pece përmbi shpërganj në të ndenjurat e foshnjës. > **BYTHEC•E JA.**
bythëzbulúar *mb bis* > **BYTHËJASHTË.**
bythëzéz•ë **a¹ f sh a at shar**
 ♦ Jevgë; zezake.
 ♦ (*Grua a vajzë*) pisanjoze.
bythëzéz•ë **a² f sh a at kopsht** Labot me kërcell të zi.
bythëzi *u m sh nj një shar*
 ♦ Jevg; zezak.
 ♦ Njeri pisanjoz.
bythíc•ë *a f sh a at krahin G* Tufë leshi e bërë shuk nën bishtin e deles.
býthk•ë **a¹ f sh a at zvog J** Bythë e vogël.
býthk•ë **a² f sh a at J** Pjesa më e trashë që del nga liri ose kërpi kur e krehin shtupë.
býthl•ë *a f sh a at* Lesh rreth bishtit të deleve.
bythóc *i m sh ë ët* Mik i paftuar në gosti. > **BYTHEC I.**
byth•ój *kal óva úar* Ndreq, arnoj të ndenjurat e (*pantallonave*).
bythók *u m sh ë ët* > **BYTHEC I.**
bythót•ë *a f sh a at G*
 ♦ Bythëmadh.
 ♦ *keq* Frikës; tutës.
byths *i m sh a at* Bythar. > **BYTHËS I.**
bythsh *i m sh a at krahin G* Bisht cigareje.
bythúk *e mb K* Bythëtrashë.
bythúk *e m sh ë ët K* Njeri me bythë të trasha.
byzylýk *u m sh ë ët*
 ♦ Rreth prej metali të çmuar, kocke etj., që vihet si stoli në kyç të dorës a në llërë.
 ♦ Kyç i dorës a i këmbës.
 ♦ *sh dhe iron* Pranga.
bz onomat Zhurmë e kandrrave fluturake.
bzâ (me) na - krahin G
 I kal I thërres (*dikujt*).
 II *jokal* Flas; nxjerr zë. **Mos bzani!**
bzâj *kal dhe jokal krahin G* > **BËZAJ.** > **BZA (me).**
bzz onomat Zhurmë e kandrrave fluturake, e motorit që zhurmon butë.
bzháll•ë *a f sh a at ent krahin G* Mizë mishi.
bzhigát *kal G* > **BZHIGAT•Ë (me).**
bzhigát•ë (me) *kal a ë G* Ndrag; fëlli; ndot.
bzhigátun (i e) *mb G* I ndragur; i fëlliqur; i ndotur.
bzhíg•ë *a f sh a at vjet* Flluskë nga fërkimi a djegia.
bzhíng•ë *a f* > **BZHIG•Ë A.**
bzhít *kal G* > **BZHIT•Ë (me).**

bzhít•ë (me) kal a ë G Përcëlloj (*mishin*) në zjarr. > **PËRZHIT**.

bzhítj•e a f sh e et G Përcëllim në zjarr; përzhitje.

bzhítsh•ëm (i) me (e) mb G I përcëlluar në zjarr; i përzhitur.

Ë ë

Ë, ë¹

♦ **Ë ë**. Zanorja ë.

♦ *si em f ç ja* Shkronja **Ë, ë**; grafia dhe tingulli i saj. **Ë-ja e madhe**. [Kjo është periudha e ruajtjes së a-së në gegërishte dhe e kthimit të saj në "ë" në toskërishte. (ShS).]

ë² pj

♦ Përdoret në fjali pyetëse për të përforcuar pyetjen. **Kështu thua ti, ë?**

♦ *bis* Përdoret veçan, kur kërkoj të përsëritet një pyetje ose një mendim që nuk e kam dëgjuar mirë. **Ë, çfarë the?**

♦ Përdoret në fund të një fjalie për të shprehur habi, ironi, qesëndi, mospërfillje, zemërim, miratim etj. **Nuk do të vijë, ë? Nuk ta dha, ë?**

ë³ pasth

♦ Përdoret e përsëritur për të shënuar zërin që del kur qan një fëmijë a dikush tjetër ose kur rënkon një i sëmurë; ëh. **Bënte ë, ë, ë.**

♦ Përdoret për të shprehur kënaqësi, miratim etj. ose për të përforcuar shprehjen e këtyre ndjenjave. **Ë, sa m'u bë qejfi!**

♦ Përdoret kur kujtohem papritur për diçka. **Ë, po, e mbaj mend ku e lashë.**

ë⁴ veta III, tashme, dëft A, J > ËSHTË.

ë⁵ pj A Po; mirë. > ËHË.

ëh pasth bis

♦ Përdoret për të shënuar zërin që nxjerr dikush kur rënkon; ë. **Ëh, ëh, dëgjohej rënkimi i plakut.**

♦ Përdoret për të shprehur keqardhje për diçka; ë. **Ëh, ç'më shpëtoi!**

ëh•em vetva (u) ur > ËNJT•EM.

ëhé I pasth bis

♦ Përdoret për të shprehur kërcënim, keqdashje, përbuzje, mospërfillje, dyshim a mosbesim, habi etj.; aha. **Ëhë, le ta përsëritë po të dojë! Ëhë, dashka dhe ai! Ëhë, ç'paska bërë! Ëhë, ç'ia punoi! Ëhë, s'na doli gjë.**

♦ Përdoret për të shprehur keqardhje, dëshpërim a pendim. **Ëhë, deri aty paska shkuar puna? Ëhë, ja që ndodhi tashti, s'kemi ç'bëjmë.**

Ïpj bis Përdoret për të shprehur një pohim a miratim në mënyrë jo të përcaktuar qartë, me kuptimin **posi, posi jo, ashtu është** (*zakonisht si përgjigje*). **Është i mirë, a po jo? - Ëhë. Të pëlqen? - Ëhë. Si thua, nisemi? - Ëhë.**

ëj pj A Po; ëhë.

ëjt etj. > ËNJT etj.

ëjtj•e a f sh e et > ËNJTJ•E A.

ëm¹ pasth

♦ Përdoret për të shprehur ngurrim. **Ëm, s'di çfarë të them.**

♦ Përdoret për të shprehur kënaqësi. **Ëm, sa e shijshme!**

ëm² A urdh e JAP. Ëm një mollë më jep një mollë.

ëmbël

I ndajf

♦ Në mënyrë të tillë që të kënaq kur e dëgjon. **Flet (këndon) ëmbël.**

♦ Me butësi e me dashamirësi; butë; me të butë. **Sillet (vështron, përgjigjet, buzëqesh) ëmbël.** [E ndjej sa ëmbël vdes ai kaproll! (ShM)].

♦ Qetë, pa tronditje, butë; pa bërë zhurmë. **Rrjedh (zbret) ëmbël.**

II si kallëzues: **Është ëmbël kur e dëgjon** ndjen kënaqësi kur e dëgjon.

ëmbël (të) as Ëmbëlsi, butësi. **I foli me të ëmbël** i foli me të butë. **E mori me të ëmbël** e mori me të mirë e me të butë.

ëmbël (i e) mb

♦ **ëmb•ël (i e)mb, m sh ël (të), f sh la (të)**

♦ (*Ushqim*) që ka shijen e sheqerit ose të mjaltit; i bërë a i përgatitur me sheqer, mjaltë, reçel ose prodhime që përmbajnë sheqer; që ka ëmbëlsi. **Mollë (dardhë) e ëmbël. Fik (rrush) i ëmbël. Verë e ëmbël. Pije të ëmbla. Kafe e ëmbël. I ëmbël si mjaltë. I ëmbël si mjaltë** honey-sweet; sweet like honey.

♦ Që të kënaq me shijen që ka; që ta ka ënda ta shijosh, i shijshëm; që nuk përmban shumë kripëra ose lëndë të tjera të pashijshme a të dëmshme. **Ujë i ëmbël. Me bukë të ëmbël!***ur* me jetë të lumtur!

♦ Që nuk ka kripëra të tepërta a lëndë të tjera të dëmshme (për tokën). Tokë e ëmbël. Vend i ëmbël.

♦ (*Zë, pamje, aromë etj.*) e këndshme për veshin, syrin a hundët; që ta ka ënda ta dëgjosh, ta shikosh a t'i marrësh erë; (*vështrim etj.*) i butë e ledhatues; tërheqës, i këndshëm. **Fytyrë e ëmbël. Sy të ëmbël. Ngjyrë e ëmbël. Kundërmim (parfum) i ëmbël.**

♦ Që të bën të ndiesh kënaqësi trupore a shpirtërore; i këndshëm; i butë; që është plot kënaqësi, gëzim e lumturi. **Diell i ëmbël. Dritë e ëmbël. Gjumë i ëmbël. Jetë e ëmbël. Ëndrra të ëmbla. Kujtime të ëmbla.** [Pranë veshit i pëshpëriste/ Një këngë të ëmbël (PJ).]

♦ (*Klimë, mot*) i butë. **Dëborë e ëmbël.**

♦ Që sillet mirë e butë me të tjerët; i dashur; i shoqërueshëm. **Njeri i ëmbël. Shoqëri e ëmbël. E ka gjakun të ëmbël** e duan të tjerët, është i dashur e i shoqërueshëm. **Ka gojë të ëmbël** është gojëmbël. [E ëmbël, nuk mund të jem këto kohë. (EMr)].

♦ I butë, jo i ashpër (*në prekje*). **Lëkurë (sipërfaqe) e ëmbël.**

♦ (*Kodër, shpat*) jo shumë i pjerrët, që nuk bie thikë (*lumë, përrua*) që shkon a rrjedh qetë; (*lëvizje*) që bëhet qetë e pa tronditje. **Zbritje (pjerrësi) e ëmbël. Rrjedhje e ëmbël.**

Fluturim i ëmbël.

♦ *iron(Fjalë etj.)* që përdoret sa për t'ia bërë qejfin dikujt.

*

Fjalët të ëmbla, punët të tharta Të premtton shumë, por s'të mbaron punë.

Me bukë të ëmbël!*ur* Me jetë të lumtur!

**

kolla e ëmbël (e mirë, e bardhë) *euf mjek* Sëmundje ngjitëse e fëmijëve zakonisht deri 7 vjeç, që shfaqet me kollë të fortë e të gjatë.

limon i ëmbël *bot* Limon që bën kokrra vezake pak si të rrumbullakëta e të ëmbla.

>**LIMET•Ë A.**

ëmb•ël la (e)¹f sh la lat (të)

ëmb•ël la (e)²f sh la lat (të)

♦ Ëmbëlsirë. **Ha të ëmbla.**

♦ Cilësi e diçkaje të ëmbël; veti e asaj që është e ëmbël; ëmbëlsi. **E ëmbla dhe e hidhura. Shija e së ëmblës.**

♦ *kryes sh eup* Sëmundje të rënda që u bien fëmijëve si lia, kolla e mirë, fruthi etj. **E zuri e ëmbla. I kaloi të ëmblat. Shpëtoi nga të ëmblat.**

ëmb•ël la (e)³f sh la lat (të) A Tëmth (*i kokës*). **Më rrahin t'ëmblat.**

ëmb•ël lit (të) as

♦ Ëmbëlsi.

♦ Butësi.

ëmbëlák e mb *përk* I ëmbël, i këndshëm. **Fytyrë ëmbëlake. Sy ëmbëlakë.**

ëmbël-ëmbël *ndajf* Me ëmbëlsi; butë-butë; shtruar.

ëmbëli a f A

♦ Ëmbësl.

♦ Kënaqësi.

ëmbëlith *ndajf A*

♦ Ëmbëlsisht; me ëmbëlsi.

♦ Me delikatesë.

ëmbëlósh e mb Që është pak i ëmbël, që vjen si i ëmbël. **Verë ëmbëloshe. Rrush ëmbëlosh.**

ëmbëlsi a f

♦ Të qenët i ëmbël; veti e diçkaje që është e ëmbël. **Ëmbëlsia e sheqerit (mjaltit, rrushit, verës).**

♦ Cilësi e diçkaje që ta ka ënda ta dëgjosh, ta shohësh a t'i marrësh erë, që të jep kënaqësi trupore e shpirtërore; të qenët tërheqës a i këndshëm; të qenët i butë, i dashur e i shoqërueshëm. **Ëmbëlsia e zërit. Ëmbëlsia e fytyrës së saj. Ëmbëlsia e syve (e vështrimit). Ëmbëlsia e kundërmimit të luleve. Ëmbëlsia e jetës. Me ëmbëlsi me butësi e me dashuri; ëmbëlsisht, ëmbël.**

ëmbëlsím i m

♦ Ndrejje e një gatese me sheqer etj. për t'i dhënë shije të ëmbël.

♦ Arrije e nivelit të duhur të sheqerit në pemë. **Ëmbëlsimi i pemës në degë.**

♦ *fig* Zbutje (e zërit, pamjes, qëndrimit etj.).

♦ *fig* Rënie (e zemërimit etj.); qetësim.

♦ Zbutje (e pjerrësisë së shpatit).

ëmbëlsíq e mb (*Shije*) pak e ëmbël ose më pak e ëmbël nga ç'duhet; e ëmbël, por pa shije; e pakëndshme.

ëmbëlsíq•e ja f sh e et Ëmbëlsirë me fare pak sheqer ose shumë më pak sheqer nga ç'duhet; gatesë e ëmbël, por jo e shijshme.

ëmbëlsirashítës i m sh - it Ai që shet ëmbëlsira.

ëmbëlsirashítës•e ja f e **ËMBËLSIRASHITËS I.**

ëmbëlsír•ë a f sh a at Gatesë e ndrequr me sheqer, mjaltë, reçel a me diçka tjetër të ëmbël; copë a pjesë nga kjo gatesë. **Ëmbëlsirë me arra (me bajame). Pjatë (pirun, lugë, thikë) për ëmbëlsira. Punishte ëmbëlsirash. Marrim nga një ëmbëlsirë.**

ëmbëlsísht *ndajf* Me ëmbëlsi; me të ëmbël; me të butë.

ëmbëls•óhem *vetv*

I vetv

♦ *vetv veta III* (*Gatesa*) bëhet e ëmbël ose më e ëmbël duke i shtënë sheqer a diçka tjetër të ëmbël; (*pema*) fiton ëmbëlsi duke e lënë të piquet mirë. **Kadaifi (revania, bakllavaja)**

ëmbëlsohet me sherbet. Ëmbëlsohet molla (rrushi, qershia).

♦ Ha diçka të ëmbël dhe ndiej shijen e saj në gojë; fut diçka të ëmbël në gojë për të larguar shijen e hidhur, të kripur a të thartë. **U ëmbëlsuan me llokume.**

♦ *vetv veta III* (*Moti*) bëhet e butë, zbutet.

♦ *vetv veta III* (*Plaga, lunga etj.*) nuk dhemb a nuk djeg me si me parë; fillon pak nga pak të përmirësohet e të shërohet.

♦ *fig* Më kalon a më largohet zemërimi; qetësohem nga fjalët e mira e të ëmbla që më thotë dikush, zbutem; bëhem me i butë, me i dashur e me i shoqërueshëm; *veta III* (*Një gjendje e acaruar*) zbutet, qetësohet; (*sjellja, fytyra etj.*) nuk ka me vrazhdësinë a ashpërsinë që kishte ose që shprehte. **Kohët e fundit është ëmbëlsuar. U ëmbëlsuan fjalët. U ëmbëlsuan marrëdhëniet. U ëmbëlsua në fytyrë** u çel duke shprehur kënaqësi për diçka.

- ♦ *vetv veta III fig* (Jeta, puna etj.) bëhet e këndshme, e gëzueshme a e lumtur.
- ♦ *vetv veta III fig* Bëhet me pak i pjerrët, vjen me i shtruar e jo fare thikë; bie më butë e më qetë. **Ëmbëlsohen shpatet. Ëmbëlsohet rrjedhja e lumit.**
- ♦ *fig* Mësohem me diçka; nuk më duket e huaj; fillon të me pëlqejë diçka; filloj ta ndiej a ta kuptoj dobinë që kam prej diçkaje. **U ëmbëlsuan me jetën në fshat.**

II pës e ËMBËLS/OJ.

ëmbëls•ó j kal óva úar

I kal

- ♦ E bëj më të ëmbël diçka. **Ëmbëlsoj reçelin (hallvën, çajin, shurupin).**
- ♦ Bëj që të ndiejë ëmbëlsi në gojë; i jap (*dikujt*) të hajë diçka të ëmbël. **Ma ëmbëlsoi gojën. Na ëmbëlsoi me shurup shege.**

♦ I pakësoj kripërat e tepërta a lëndët e tjera të dëmshme (*tokës*).

♦ *fig* E bëj të këndshme, të gëzueshme a të lumtur (*jetën e dikujt, bisedën etj.*).

♦ *fig* I heq zemërimin (*dikujt*); e qetësoj (*dikë*) me fjalë të mira e të ëmbla; e zbut; zbut (*gjendje të acaruar*); i heq vrazhdësinë a ashpërsinë (*diçkaje*). **E ëmbëlsoi plakun. I ëmbëlsuan marrëdhëniet.**

♦ *keq* E zbukuroj (*diçka*) sa për sy e faqe; e vesh një mendim me fjalë të bukura e të buta, që fshehin përmbajtjen e vërtetë; sheqeros.

♦ *bis* Bëj që t'i pakësohet dhembja, dëshpërimi a hidhërimi, ia bëj me të lehtë. **Ia ëmbëlsoi dhembjet (plagën).**

II jokal veta III krahin euf (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Ther; sëmbon; dhemb. **Më ëmbëlson në anën e majtë. Me ka ëmbëlsuar tërë natën në brinjë.**

*

E ëmbëlsoj me sheqerka dikë E marr me të mirë dikë për ta gënjyer, për të nxjerrë përfitime prej tij.

ëmbëls•ón j kal óva úar A, vjet J > ËMBLËS•OJ.

ëmbëlsúar (i e) mb

- ♦ Që është bërë me i ëmbël nga ç'ka qenë.
- ♦ *keq* Që është thënë me fjalë të ëmbla sa për sy e faqe; i sheqerosur. **Politikë e ëmbëlsúar. Fjalim i ëmbëlsuar.**

ëmbëlsúes e mb (*Lëndë*) që shërben për të ëmbëlsuar (*kafenë etj.*).

ëmbëlsúes i m sh - it Lëndë që shërben për të ëmbëlsuar (*kafenë etj.*); lëndë që zëvendëson sheqerin, që përdoret në vend të sheqerit.

ëmbëltí a f > ËMBËLSI A.

ëmbëltím i m > ËMBËLSIM I.

ëmbëlt•óhem vetvóva (u) úar > ËMBËLS•OHEM.

ëmbëlt•ó j kal óva úar > ËMBËLS•OJ.

ëmbëlt•ón kal ói úar veta III euf J Shkakton epilepsi.

ëmbëltór i m sh ë ët Ai që gatuan ëmbëlsira.

ëmbëltór•e ja f sh e et

♦ Dyqan ëmbëlsirash.

♦ Dyqan ku gatuhen dhe shiten ëmbëlsira.

ëmbëltúar (i e) mb > ËMBËLSUAR (i e).

ëmbëlthi ndajf Me ëmbëlsi. [E preku ëmbëlthi të çarën e seksit, si të donte të tejçonte me anë të dorës mendimin se ai s'kishte patur asnjëfarë faj e, natyrisht, as ajo vetë. (IK).]

ëmbëlzím i m përmb Ëmbëlsira; të ëmbla.

ëmbblas ndajf Duke i shprehur ndjenja dashurie a kënaqësie; ëmbël; ëmbëlsisht. **E përkëdhel (i përshtërit) ëmbblas.**

ëm•e a f A Nënë; mëmë.

ëm•ë a f Nënë; mëmë. **Ëmë e bijë** mother and daughter.

ëm•ë a (e) f Nënë; mëmë.

*

Si e ëma dhe e bija *mospërf* Ëmë e bijë janë njësoj (*të këqija*).

T'ëmën (e s'ëmës)! *keq* Dreqi ta marrë! [Kisha vendosur që për një fragment të vogël gjallese mund ta quaja veten njeri, se s'bëhej kiameti. Por edhe sikur të bëhej, në të s'ëmës. (ED).]

ëmëltím i m sh e et *kopsht* Ç Shartim.

ëmëlt•ó j kal óva úar *kopsht* Ç Shartoj.

ëmëltúar (i e) mb *kopsht* Ç I shartuar.

ëm•ër ri m sh ra rat *vjetdhe* A >EM•ËR RI.

ëm•e ja f sh e et A Teze; hallë. >EMT•Ë A.

ënd•e ja f sh e et *krahin* Dhomë a kthinë gatimi; kuzhinë.

ënd•et vetv - (u) ur (*me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore*) To delight in; to fancy. M'u ënd një kafe.

ëndez a f A Pjalm; end i luleve.

ënd•ë a¹ f Pëlqim. Kam ëndë (ma ka ënda).

ënd•ë a² f J Majë mielli.

ënd•ër ra f sh ra rat A Ëndërr.

ënd•ërr rra f sh rra rrat

♦ Ajo që shohim në gjumë, varg vegimesh, figurash, ngjarjesh etj. që shfaqen kur fle.

Ëndërr e bukur (*frikshme, çuditshme*). Pashë një ëndërr. E pashë në ëndërr. M'u shfaq (*me doli, mu bë*) në ëndërr. Si në ëndërr.

♦ Dëshirë e zjarrtë për diçka që duam të na plotësohet në të ardhmen. Ëndërr shekullore. Ëndërrat e rinisë. Thur ëndrra. [Në Paris do të hyjmë;/ ëndërrat do t'i varim në krahë të lejtekeve (AP).]

♦ Diçka e krijuar nga përfytyrimet, nga imagjinata ose nga fantazia; dëshirë a synim që nuk mund të plotësohet, diçka e ëndërruar me kot, lodër e fantazisë; gjë e kotë, iluzion. Botë e ëndërrave. Ëndërra me sy hapur (*me sy çelur, zgjuar, në mes të ditës, në diell*) dëshira të kota që nuk mund të plotësohen asnjëherë. Rronte me ëndërra. Duhet ta kem parë në ëndërr.

*

Përkëdhel një ëndërr Shpresoj me një kënaqësi të brendshme që të më plotësohet një dëshirë a qëllim.

ëndërrím i m sh e et

♦ Shfaqjevegimesh, figurash, ngjarjesh etj. kur fle.

♦ Ëndërr. Bie në ëndërrime.

♦ *psik* Lloj i veçantë i imagjinatës kur njeriu krijon në mendje figura, ide etj. për diçka që dëshiron t'i plotësohet në të ardhmen; imagjinatë. Ëndërrim aktiv (*pasiv*).

♦ Dëshirë e zjarrtë. [Eja, trishtim/ o ëndërrimet e mia (BXh).]

ëndërrimtár e mb Ëndërrues.

ëndërrí•nj kal va rë *vjet* J Ëndërroj.

ëndërrít jokál a ur Rri si i hutuar.

ëndërrít•em vetv a (u) ur *krahin* Rri si i hutuar.

ëndërrítës e mb Ëndërrues.

ëndërrítj•e a f sh e et Gjendje hutimi.

ëndërrítur (i e) mb Që rri si i hutuar.

ëndërr•ó j óva úar

I jokál

♦ Më shfaqen në gjumë vegime, figura, ngjarje etj.; shoh një ëndërr.

♦ I shoh e i mendoj gjërat jo siç janë a siç mund të jenë në të vërtetë, por si në ëndërr; krijoj

diçka me anë të fantazisë, fantazoj. [Po ku kish ëndërruar të dalë dhe ku doli! (FK).]

II kal

♦ Shoh në ëndërr.[Ato pak netë që flija si gjithë njerëzia ëndërroja kthimin në AtjePoshtë. (ED).]

♦ Dëshiroj me zjarr (të arrij një qëllim); shpresoj të më plotësohet (një dëshirë a një synim që kam në shpirt).**Ëndërronte të bëhej shkrimtar. Ëndërronin ta shihnin Shqipërinë zonjë.**

♦ Parashikoj diçka për të ardhmen; e marr me mend, e përfytyroj. **Si e ëndërron shokun e jetës?**

♦ Sjell ndër mend, kujtoj me mall (diçka që e kam thellë në zemër).**Ëndërronte vendlindjen (fëmijët). Ëndërron kohën e rinisë.**

ëndërrór e mb poet I ëndërrt.

ëndërrshpjegúes i m sh - it

♦ Ai që parashikonte të ardhmen e dikujt duke u mbështetur në ëndrrën që ky kishte parë; ai që shpjegon ëndrrat.

♦ Libër që gjoja shpjegon ëndrrat.

ëndërrshpjegúes•e ja f sh e et f e **ËNDËRRSHPJEGUES I.**

ëndërrt (i e) mb

♦ I pakapshëm; sikur shihet në ëndërr; fantastik.

♦ I ëndërruar; që ndodh si në ëndërr; shumë i dëshiruar a i këndshëm.[**me buzët e ëndërrta/ puth fletëza ëndrrash të saposajuara (ShM).**]

ëndërrtár e mb poet Ëndërrues; ëndërrimtar.

ëndërrúar (i e) mb (Gjë) e dëshiruar me zjarr, që e kam si ëndërr.[... **mu në bregun tënd - të ëndërruar, të dëshiruar (EM).**] [**dhe mjaftohesh me mendimim/ se mjafton të jeshë e joshur/ se mjafton të jeshë e ëndërruar!... (ShM).**]

ëndërrúes e mb

♦ Që i pëlqen të ëndërrojë; që ëndërron t'i plotësohet një dëshirë e zjarrtë a të arrijë një qëllim të lartë. **Poetë (dijetarë) ëndërrues. I ri ëndërrues.**

♦ (Njeri) i larguar nga bota e vërtetë, që rron me ëndrra të kota ose ëndërron gjëra të paplotësueshme; që rron me fantazira.

♦ Që shpreh ëndërrim; që duket sikur ëndërron; ëndërrimtar. **Sy ëndërrues.**

ëndërrúes i m sh - it Ai që ëndërron.

ëndërrúes•e ja f sh e et f e **ËNDËRRUES I.**

ëndërrúeshëm ndajf Si në ëndërr; duke ëndërruar.

ëndërrvrárë mb poet I zhgënjyer; që s'i janë plotësuar ëndrrat.

ënd•ëz a f sh a at A

♦ Bitme e re.

♦ Syth i bimës.

ëndj•e a f sh e et

♦ Kënaqësi; zbavitje; dëfrim. **Ëndje shpirtërore (trupore). E bëj me ëndje diçka.**

♦ Oreks. **Ha me ëndje.**

ëndje•kéq kéqe mb, m sh këqíj, f sh këqíja Epshor; epsharak.

ëndjepríshur mb Që i është prishur oreksi.

ëndrím i m sh e et A Ëdërrim.

ëndr•ój kal óva úr A Ëndërroj.

ëndrur pjes e **ËNDR•OJ.**

ëndrrakótë mb (Njeri) që rron me ëndrra të kota, që ëndërron diçka të paplotësueshme.

ëndrras ndajf Si në ëndërr.

ëndrrashúmë mb (Gjumë) me shumë ëndrra; i prishur nga ëndrrat e shumta.

ëndrr•énj jokall óva úar A Ëndërroj.

ëndshëm *ndajf* Me ëndje; me kënaqësi.

ëndsh•ëm (i) *me (e) mb* I këndshëm.

ëndth i *m* Ç Majë mielli.

ënë *pron A* Ynë.

ëng *pj A* Nuk.

ëng•ël *la f sh la lat J* (përdoret kryesisht në shumës si mallkim) Sëmundje që mendohet se shkaktohet nga të qarët. **Ënglat s'at vjehërre! Ë? - Ënglat!**

ënglë•mádh *mádh mb, m sh mëdhenj, f sh mëdhá J* I nëmur; i mallkuar.

ëngjëj *t sh i* **ËNGJË•LL LLI.**

ëngjë•l *li m sh la lat A* > **ENGJË•LL LLI.**

ëngjë•ll *lli m sh j jt J* > **ENGJË•LL LLI.**

ëngjërim i *m sh e et J* Vënie mënjan e sanës etj. për kohë krize.

ëngjë•óhet *úa (u) úar J* vetv veta *III dhe pës e* **ËNGJËR•OJ.**

ëngjë•ój *kal óva úar J* Vë mënjanë (*sanë etj. për kohë krize*).

ëngjëruar (i e) *mb J* (*Sanë etj.*) e vënë mënjanë për kohë krize.

ëngjë•ll *lli m sh j jt J* > **ENGJË•LL LLI.**

ënj *kal a ur A* Ënjt; fryj.

ënj-ënj *pasth* Rënkim i atij që qan me dënësë.

ënjt *kal a ur*

♦ *veta III* Shkakton fryrjen e trupit të një frymori a të një pjese të tij.

♦ *bis* Fryj me të ngrëna e të pira. **E ënjti barkun me një kanë birrë.**

♦ *bis* E rrah shumë, e zhdëp në dru.

♦ *bis* E mërzit a e shqetësoj shumë dikë; e hidhëroj shumë. **Na ënjti me fjalë. Ma ënjti zemrën.**

ënjt•e *ja (e) f sh e et A* E enjte; ditë e enjte.

ënjt•em *vetv*

♦ Me fryhet trupi a një pjesë e tij (për shkak të një sëmundjeje, nga një goditje etj.). **Ishte ënjtur i tëri. M'u ënjt dora (syri, këmba).**

♦ Fryhem, ngopem jashtë mase. **U ënjt së ngrëni (së piri).**

♦ *bis* Mërzitem a shqetësohem shumë; hidhërohem shumë; lodhem shumë, këputem. **M'u ënjt zemra. U ënjt së qari qau shumë. U ënjt së thirruri (së punuari, së kërkuari).**

ënjtj•e *a f sh e et*

♦ Fryrje e një pjese të trupit a gjithë trupit.

♦ Bullungë; vend i ënjtur në trup.

ënjtur (i e) *mb* I fryrë nga ndonjë sëmëmundje, goditje etj.

ënjtur a (e) *f sh a at (të)* Pjesë a vend i ënjtur në trup; bullungë. **E ënjtura u ul (ra). Iu bë një e ënjtur nga dhëmballa e prishur.**

ërcék e *mb (Njeri)* maskara; horr.

ërcék u *m sh ë ët* Maskara; horr.

ërcék•e *ja f sh e et f e* **ËRCEK U.**

ërgát *kal K* > **ËRGAT•Ë (me).**

ërgát•ë *kal a ë K* Përdor keq (*një mjet a vegël*).

ërgátj•e *a f K* Keqpërdorim i një mjeti a vegle.

ërgátun (i e) *mb K* (*Vegël, mjet*) i përdorur keq.

ërgj•ë *a f K* Ndryshk.

ërgját•et *vetv krahin G* > **ËRGJAT•Ë (me u).**

ërgját•ë (me u) *vetv - (u) ë veta III krahin G* Ndryshket.

ërgjátj•e *a f sh e et krahin G* Ndryshkje.

ërgjátun (i e) *mb krahin G* I ndryshkur.

ërgjënt i m J Argjend. [...Thoshte Demua se kishte pallaska t'ërgjënta,/ O zavalli Demo!
(Pop).]

ërgjós•et vetv *K > ËRGJOS•Ë* (me u).

ërgjós•ë (me u) vetv - (u) **un** veta III dhe fig *K* Ndryshket; zë ndryshk.

-**ëri** prapasht (formon emra abstraktë nga emra të përgjithshëm dhe mbiemra): **ardhmëri;**
kërshëri; përpikëri.

ërrn•ój jokal **óva uar** krahin Rroj; jetoj; rnoj.

-**ës** prapasht (formon emra dhe mbiemra nga emra): **automatikës; vendës; mjekës.**

ëshí pasth A Shiko; ruaj; hapi sytë.

ështëë veta III e **JAM.**

-**ëz** prapasht zvog (formon emra nga emra dhe mbiemra): **dorëz; këmbëz; zogëz.**

RIPUNIM